LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		5 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 276.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 1 ՄԱՐՏ 1931
1 MARS 1931

...ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1507

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

...ՈՒ ԽՕՍՔ

"ՏԸՄՓԻՆԿ"

...մէնուն բերանն է այս անգլերէն բառը՝ կը նշանակէ ար...էն շատ վար, չափազանց աժան, մսխում ծախել։ Գին ...ել՝ Թամկօրէն «աժան-կարապետը», որ սակայն չի հա...պատասխաներ բառին տնտեսական-գիտական իմաստին։

Այսպէս, Խորհրդային Միութիւնը գտած է խաղաղ այլ ...ազանց հատու զէնք մը՝ վեր ի վայր շրջելու համար դրա...տիրական երկիրներու ճարտարարուեստն ու վաճառակա...նութիւնը։ Բոլոր երկիրներն ալ խոր մտահոգութեան մատ...ուած են արդէն, եւ միջոցներ կը խորհին հակազդելու չարի... Մտահոգ են ոչ միայն Միացեալ Նահանգները, Անգլիան ...Ֆրանսան, այլեւ Թուրքիան։

...Պոլսոյ «Հիւալը Աձմէր» թերթն է որ կ'ողբայ.

— «Չորիւր քառասուն միլիոննոց ժողովուրդ մը ձրի կ'աշ...ցնեն, փոր մը հացի փոխարէն, կէս կուշտ կէս անօթի ձգելով ...նք։ Ճիշդ ինչպէս շինեցին Եգիպտոսի նշանաւոր բուրգը։ Այսօր ...իւ, գրեթէ ձրի կ'արտադրեն ցորեն, գարի, փայտ, ատաղձ. ...եւն.։ Այս մրցակցութեան առջեւ կը պարտուին մեր ա...ները եւ ցորենները, եթէ այս վիճակը շարունակուի, մեր ...ացին եւ ածխագործը գալ տարի պիտի ստիպուին յարտա...»։

×

Մէկդի դնելով միջազգային տնտեսական ճակատը վրայ, ...յական ուժերու դէմ սարքուած այս ռազմախաղը, ամ...ուինք մեր միջավայրին մէջ։

«Տըմփինկ»ը գոյութիւն ունի նաեւ մեր մէջ։ Անշուշտ փո...երական, բարոյական իմաստով։

Արդարեւ, ի՞նչ է այն ախտաւոր երեւոյթը որ կը տիրէ ...ինքէ ի վեր։ Կը զարգանայ տարուէ տարի։

«Գին կոտրելու» եւ գնտին գրաւելու քաղաքականութիւն ...է՞ այն ինչ որ կը տեսնենք Երեւանէն մինչեւ ամէնէն ...ւոր գաղութը։

Գին կոտրել... Աժանցնել, բոլոր հրապարակներուն վրայ ...ել ամէն սրբութիւն։ Անարգել ու շահագործել արդար վաս...ը, եւ ձուկ որսալ խառնակութեան մէջ։

Երեւանի պատկերը չափազանց խօսուն է, եւ նոր փաս...ւ չի կարօտիր։

Այնտեղ զարշելի «տըմփինկ»ի մը ենթարկուած են ոչ ...ն ազգային—քաղաքական հայեացքները, անվիճելի անց... ու դէպքերը, այլեւ գրականութիւնը։ Մինչեւ իսկ լեզուն ...ւղղագրութիւնը։

Ո՛չ, մանաւանդ լեզուն։ Ցեւին իմաստակը թերթ կը ...ագրէ լեզուով մը որ եթէ չթարգմանուի այստեղ, պիտի ...մնալ տառ։ Իսկ թէ ի՛նչպէս կը կարդան ու կը հասկնան ...եղ,— հանելուկ է մեզի համար։

Եւ «տըմփինկ»ի դատապարտուած է ամբողջ ժողովուրդի ...ակատագիրը։ Անոր ներկան ու մանաւանդ ապագան։

Ի՛նչ Հայաստան, ի՛նչ Հայկական Դատ...

— Մենք աւելի աժան ապրանք ունինք,— Լէնինականու...ն։ Եւ արդէն ձեռնարկեր ենք թարգմանելու Լէնինի բոլոր ...երը, քսան հատոր (միայն առաջին հատորը 700 էջ)։ Թող ...ան եւ փրկուին...

Ի՛նչ տարագիր բազմութիւններ, ի՛նչ թրքահայ զանգուած, ...պետական պարտականութիւններ։

— Մենք ունինք համայնաբոյժ բանաձեւ մը,— «հայմաթ-...։ Թո՛ղ երթան իրենց գլուխը քարին զարնեն։

×

Եւ «Տըմփինկ»ը առօրեայ է նաեւ այստեղ, գաղութներու ...

— Ես աւելի աժան ապրանք (խելք) ունիմ, լսեցէ՛ք ինծի...

— Նուազո՛ւրդ, նուազո՛ւրդ ամէն տեսակ առաքինութեանց։ ...է՛ անձն իմ...

— Ո՞վ կրնայ չափուիլ ինծի հետ, հարիւրին հարիւր ազա...ծ եմ ազգին փրկութիւնը...

— Աժան-աժան կը զովեմ ու կը փառաբանեմ, սեւը ճերմակ, ...ակը սեւ, կը բաւէ որ ոսկեբարբա՛ռ արձանագրեն զիս ...տակաւոր գրողներու ցանկին մէջ, անդին, Երեւանի մէջ...

... Ու տակաւին կը զարմանանք որ կարելի չըլլար քով ...բերել հինգ-տասը մարդ, կեդրոնական կապ մը հաստա... համար գաղութներու միջեւ։ Մեր իսկ բարիքին համար։

...կապ մը, որ ապահովէր մեր ինքնապահպանութիւնը՝ իր...զանգուած։

...կապ մը, որուն շնորհիւ կարենայինք ունեցողէն առնել և ...ցողին տալ, ցաւ մը աւելի դարմանելու, ճրագ մը աւելի ...լու, ընտանիք մը աւելի տեղաւորելու համար։

...կապ մը, վերջապէս, որ ապացուցանէր թէ այս արմատա...ժողովուրդը իսկապէս կը հաւատայ իր ճակատագրին, իր ..., իր արեւուն։

...էկէք միասին աշխատինք։ — Ո՛չ։

...ո՛ւք բացէք ճամբան եւ մենք հետեւինք — Ո՛չ։

...Թող չէզոքները ձեռնարկեն եւ բոլորս մէկ աջակցինք — ...քն ո՛վ է որ...։

...ւ «տըմփինկ»ը գլուխն առած կ'երթայ, քրքրելով, կաղ...ւծելով, ջլատելով մեր հանրային կեանքը։

Ամէն մէկը իր հաշուին։ Միշտ հեռու՝ բուն կրկէսէն, ուր ...ւուրդ մը կը տագնապի ու կը հեւայ, փրկութեան գոտի...փնտռելով։

...ազիւ գոտի մը գտնուած, հազարաւոր գոտիներ շրջան կ'ը...ջին մէջ, աժան-աժան։

...Որո՞ւ հոգ։ Օրակարգը «աժան-կարապետն» է։

...տարեալ «Տըմփինկ»...

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ինչպէս փախաւ ու բռնուեցաւ Հիւսէյին

Մէնէմէնի մահապարտներէն Հիւսէյին որ կախաղանին առջեւէն փախելէ եւ 13 օր անօթի ծարաւ, կիսամերկ, լեռնէ լեռ ու ձորէ ձոր թափառելէ յետոյ բռնուեր ու կախուեր էր, հետեւեալ պարագաներուն տակ փախած ու բռնուած է։

Մէնէմէնի մօտակայ բլուրներուն վրայ անձրեւէն շատ նեղուած ըլլալով, պատսպարուելու եւ փորը կշտացնելու համար Աքկէօյ գիւղը իջած է։ Հիւսէյին Մուսթաֆա անուն գիւղացիէ մը հաց ուզած է, բայց ան զինք ճանչցած է։ Նախ բան մը յայտնի չէ ըրած, բայց գաղտնապէս իմաց տուած է դրացիներուն։

Մուսթաֆա վէսիքա հարցուցեր է Հիւսէյինին, որ դողդոջուն ձեռքերով գրպանէն թուղթ մը հանած էր։ Թուղթը կը պատկանէր Մուրատպէյցի Նազիֆ անունով մէկու մը։ Պատմուածին համաձայն, Հիւսէյին լերան վրայ ծառէ մը կախուած կապոյտ բաճկոն մը կը գտնէ զոր փախստական մը մոռցեր էր։ Կը հագնի զայն եւ գրպանն ալ յիշեալ վէսիքան կը գտնէ։

Հիւսէյին մանրամասնօրէն պատմած է իր փախուստն ու անցուցած կեանքը։ Կախաղանին տակէն փախչելէ վերջ, Հիւսէյին, մութէն օգտուելով, քանի վայրկեանի չափ բոլոր ուժով վազած է առանց շունչ առնելու։ Ի վերջոյ, ցախի դէզի մը տակ կծկուած է։ Այս թաքստոցին մէջէն Հիւսէյին տեսեր է թէ զինքը հետապնդողները կը մօտենան եւ չորս կողմը կը փնտռեն։ Ինքը չէ շարժած, նոյնիսկ շունչ անգամ չէ առած, չորս ժամ կծկուած մնալով, սարսափէն քարացած։

Ցետոյ, մահապարտը երբ կը տեսնէ որ հետապնդողները լայն շրջանակի մը մէջ կը ցրուին, թաքստոցէն կ'ելլէ եւ մօտակայ լեռները կը բարձրանայ։ Օրերով անօթի մնացած է եւ հագուստները բզիկ բզիկ եղած են։ Մէկ կողմէն ցուրտն ու ձիւնը, միւս կողմէն ալ իր մերկութիւնն ու կրծող քաղցը փախստականը վերջին ծայր վհատութեան մէջ ձգած են։ Այս վիճակին մէջ, Հիւսէյին լեռնէն իջած է, Մէնէմէնէն հեռանալու նպատակով։

Մահապարտը գիշերը քալած, ցերեկներն ալ ամայի տեղեր պահուըտելով, դէպի Մաղնիսա առաջացած է։ Հիւսէյին երբեմն ուզեր է քանի մը գիւղեր հանդիպիլ, բայց ամէն մօտենալուն, գիւղէն եկած ամենափոքր ձայն մը սիրտը դող ձգած է։ Ու այսպէս, մահուան սարսուռը մինչեւ ոսկորներուն մէջ, կենդանի սրբուականի պէս իր թափառումները շարունակած է մարդոցմէ խուսափելով։

Նոր դաւ մըն ալ ձախողեցաւ

Սթալին կը գործէ։ Թամզինի եւ իր ընկերներուն համբաւաւոր դատէն յետոյ, որ վերջացաւ դաւաճանական ելքով, այս անգամ Ձեկան ամբաստանեալի աթոռներուն վրայ կը նստեցնէ Ռուս ընկերվարականները (Մէնշեւիքները) եւ այսօր իսկ, անոնք, Խորհրդ. Միութեան Գերագոյն Ատեանին առջեւ, հաշիւ պիտի տան յանցանքներու համար, զորս դժուար թէ գործած ըլլան։ 14 հոգի են ամբաստանեալները եւ մեղադրուած են թէ հակայեղափոխական բջիջներ կազմած էին տնտեսական գլխաւոր հաստատութիւններու մէջ։ Իրենց այս հակայեղափոխական գործունէութեան համար, նիւթական օժանդակութիւնը կը վայելէին արտասահմանեան մէնշեւիքներու եւ ճարտարարուեստական կուսակցութեան, շնորհիւ Բ. Միջազգայինի գերման ընկերվարականներու, ինչպէս նաեւ Փարիզի առեւտրական եւ ճարտարարուեստական կոմիտէին։

Բոլշեւիկեան «Թաս» գործակալութիւնը հրապարակ հանած է ամբաստանագիր մը որ 110 էջերէ կը բաղկանայ։ Ամբաստանագրի նախաբանին մէջ, ըսուած է թէ կապ կայ այս վերջին շարժման եւ Թամզինի խմբակին միջեւ, որ երկուն հանեց արտաքին միջամտութեան մը վտանգը. թէ երկուքին ալ նպատակը նոյնն էր, այսինքն արտաքին զինեալ միջամտութեամբ, Ռուսիոյ մէջ վերահաստատել դրամատիրական վարչաձեւը։ Այս նպատակին ձգտելով, անոնք հակայեղափոխական գործեր կը կատարէին եւ բանակին մէջ ալ դրգռութիւններ կը սերմանէին.

Ամբաստանագիրը կը յայտնէ նաեւ թէ ռուս ընկերվարականները իրենց հակայեղափոխական... գործունէութեան համար, կը հետեւէին 1924ին մշակուած ծրագրի մը. այսինքն՝ Ռուսիոյ մէջ դրամատիրական կարգերու վերահաստատումը։ Ցետոյ սակայն, հետզհետէ, մտածեցին բանակը դրգռել եւ երկրին մէջ ըմբոստացում ծագեցնել, միեւնոյն ատեն կազմակերպելով արտաքին միջամտութիւն։

Ամբաստանագրի երկրորդ մասին մէջ պարզուած են ամբաստանեալ կուսակցութեան դիւանական կազմը եւ գործունէութեան եղանակները։ Իսկ երրորդ մասը յատկացուած է մեղսակից ուրիշ կազմակերպութիւններու։

Հռոմի բանակցութիւնները

Իտալացի եւ անգլիացի նաւային մասնագէտները շարունակեցին իրենց վիճաբանութիւնները, նաւային համաձայնութեան տարրերուն շուրջ։

Անգլիոյ եւ Իտալիոյ արտաքին նախարարները երկար տեսակցութիւն մը ունեցան, հաւանաբար հարցին քաղաքական կողմը եւ հետեւանքները քննելով։

«Հավաս» գործակալութիւնը հետեւեալ կերպով կը ներկայացնէ բանակցութիւնները. Սկզբունքին շուրջ համաձայնելէ վերջ, մասնագէտները կը վիճին թիւերու շուրջ։ Այս թիւերը կը վերաբերին իտալական եւ ֆրանսական տորմիղներու ներկայի յարաբերական տարողութեան եւ ծրագրուած նաւերու շինութեան։

ԶՕՐ. ՆԱԶԱՐԲԵԿԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Ինչպէս հաղորդած էինք, այսօր, կիրակի, ժամ 12.15ին Փարիզի եկեղեցիին մէջ տեղի կ'ունենայ հանդիսաւոր հոգեհանգիստ, նախաձեռնութեամբ Հ.Հ. Պատուիրակութեան եւ Հայ Ազգային Միութեան, հանգուցեալ սպարապետ ԶՕՐ. Թ. ՆԱԶԱՐԲԵԿԵԱՆի յիշատակին։

Կը հրաւիրուի հասարակութիւնը։

Նախատեսուած բանաձեւը թոյլ պիտի տայ ճշդելու մինչեւ 1936ի ընդհ. շինութեանց ծրագիրը։ Պիտի ճշդուի տարողութեան տարբերութիւնը զոր Իտալիա պիտի գիջի Ֆրանսայի կարգ մը նաւերու շինութեան մէջ։ Համաձայնութիւնը վերջնական ու բացարձակ չպիտի ըլլայ։ Այս պիտի նպաստէ որ Իտալիա եւ Ֆրանսա կարենան միեւնոյն ատեն հաւանիլ Լոնտոնի նաւային համաձայնութեան։

Դէպի ընդհանուր զինաթափում

Ընդհանուր Զինաթափութեան խորհրդաժողովին նախապատրաստական աշխատանքները կատարելու պաշտօն ունեցող մասնագէտներու յանձնախումբը միաձայն ընդունեց տեղեկագիր մը, որ կը կարծուի թէ մեծապէս պիտի դիւրացնէ խորհրդաժողովին աշխատանքները։ Տեղեկագրին գլխաւոր կէտերն են.—

1.— Սահմանափակումը պիտի կատարուի ոչ թէ ելեւմտային վարկերու վրայ, քանի որ անոնք կը տարբերին երկրէ երկիր, այլ ամէն տարի կատարուած վճարումներու համաձայն։ Անոնց հրատարակումով եւ ստուգումով կարելի պիտի ըլլայ հակակշռել սահմանափակումը։ 2.— Իւրաքանչիւր երկրի սպառազինական ծախքերը ներկայացնելու համար պարզ եւ դիւրըմբռնելի եղանակով մը, ու նաեւ դիւրացնելու համար սահմանափակումներու գործադրութեան քննութիւնը, ծախքերը պիտի արձանագրուին յատկապէս պատրաստուած միօրինակ տախտակներու վրայ։

3.— Սպառազինական բոլոր ծախքերը կամ համապատասխան հասոյթները պէտք է արձանագրուին տախտակներուն վրայ։ Այն պարագային որ այս սկզբունքները կարելի չըլլար գործադրել, մասնաւոր հրատարակութեամբ պիտի տրուին անհրաժեշտ բացատրութիւնները։

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

ՎԵՐՋԻՆ ՎԻՃԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Փետրուար 14ի վիճակագրութիւնը, Ֆրանսայի անգործներու թիւը ցոյց կուտար 34,379, որոնց 7558ը կիներ։ Իսկ 21 փետրուար վիճակագրութիւնը այդ թիւը կը բարձրացնէ 38084ի, որոնք 8255ը կիներ։

Յունուար 31ին պաշտօնապէս արձանագրուած անգործներու թիւն էր 28536. իսկ մէկ ամիս առաջ, 1930 դեկտեմբեր 27ին 11,952։ Արագ յաւելում մը կարճ ատենի մէջ, մանաւանդ երբ նկատի ունինք որ այդ թիւը կը կազմեն անոնք որ անգործութեան թաղապետական սնտուկներէն նպաստ կը ստանան։ Անցեալ տարի նոյն շրջանին, անգործներու թիւն էր 1683։

Ճարտարարուեստի հետեւեալ ճիւղերուն մէջ է մանաւանդ որ անգործութիւնը ամէնէն աւելի մեծ է։ Մետաղագործութիւն՝ 7749. շինութիւններ 2897,— առեւտուրի եւ գրասենեակի պաշտօնեաներ 2216. փայտի ճարտարարուեստ՝ 1973.— սնունդեղէն՝ 1680,—զգեստեղէն 1668, կաշի 1091, գիրք՝ 495.— Թղթեղէն 359, հասարակ բանուորներ 7212, եւն.։

Ամբողջ Ֆրանսայի մէջ անգործներու յատուկ նահանգային եւ թաղապետական սնտուկներու թիւն է 153։

Աւելցնենք թէ 16էն 21 փետրուար Ֆրանսա մտած են 938 օտար աշխատաւորներ. իսկ մեկնած են 2182 օտարներ։

Ասկից զատ, պէտք է աւելցնել նաեւ թէ փետր. 14ի վիճակագրութեան համաձայն, գոհացում չեն կրցած ստանալ 53,223 գործի խնդրանքներ։

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Երէկ Ֆրանսական խորհրդարանը լսեց տեղեկագիր մը անգործութեան մասին։ Այդ տեղեկագրին համաձայն, յունուարի սկիզբները՝ 40 ժամէն պակաս աշխատող գործաւորներու գումարը կը ներկայացնէր հարիւրին 14։

Անգործութիւնը սահմանափակելու համար, տեղեկագիրը կը ներկայացնէ հետեւեալ առաջարկները ի միջի այլոց։

1) Ֆրանսայի դռները փակել օտար աշխատաւորներուն առջեւ, երկրագործական աշխատանքներու համար, աշխատողները գտնել երկրին անգործներէն նախ եւ յետոյ միայն, եթէ պէտք ըլլայ, օտարականներ կանչել։

2) Հսկողութեան եւ հակակշռի տակ առնել օտար երկրագործական աշխատաւորներու բնակութիւնը երկրին մէջ։

3) Դէպի հայրենիք վերադարձի դիւրութիւններ տալ այն օտար աշխատաւորներուն, որոնք կանոնաւոր կերպով Ֆրանսա մտած են։

4) Խստօրէն հսկել որ օտար աշխատաւորներ չկարենան գաղտնի մտնել Ֆրանսա եւ արտասահմանի ֆրանսական ներկայացուցիչներուն եւ սահմանագլուխի սպասարկութիւններուն ըստ այնմ հրահանգներ տալ։

Իսկ ֆրանսացիներուն համար, տեղեկագիրը կ'առաջարկէ ուրիշ միջոցներու կարգին, թելադրել որ անոնք երկրագործութեան դառնան, նկատելով որ գիւղերը կը պարպուին եւ թէ պատերազմէն ի վեր, բազմաթիւ են այն գիւղացիները որոնք քաղաք կը խուժեն բանուորութիւն ընելու։

ՍՊԱՐԱՊԵՏ ՀԱՅՈՑ

ԶՕՐԱՎԱՐ ՆԱԶԱՐԲԷԿԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Երէկ էր այն.

Այրարատեան դաշտում.

Դարերի խորքից բարձրացաւ նա, որպէս մի չքնաղ տեսիլք. Սպարապետը . . .

Եւ երբ եռագոյնով պսակւած երեւաց նա Հայաստանի Հանրապետութեան վարդակարմիր հորիզոնին, ո՛չ ոք հարցրեց—ո՞վ է, ո՞ր տեղից եկաւ, ի՞նչ է իր անունը:

Արշալոյսին ո՞վ կը հարցնի անուն ու ճամբան:

Նա այնքան հարազատ, այնպէս մտերիմ էր մեր հոգիներին.

Մանուկ օրերից մենք նրան ընտրել էինք մեր երազների մէջ.

Երիտասարդ՝ մենք զէն ի ձեռին նրան ի խնդիր ելանք Հայոց աշխարհի դժւարին լեռներում:

Գունդ գնդի յետեւից մեր ընտիրները գրոհի գնացին մեր բախտի դաժան դռները խորտակելու, որպէս զի նա գայ — Հայոց Սպարապետը...: Եւ նա եկաւ. այն երէկ էր, Այրարատեան դաշտում:

* *

Սպարապետը մեր արիւնի մէջ է.

Նա մեր փառքերի եւ մոխիրների միջից մեզ հետ քայլել է, մեր ալեծուփ նաւի հզօր ու անքթիթ նաւապետ:

Մեր անցեալի ո՞ր շրջանը կապւած չէ մի մեծ սպարապետի անւան.

Մենակ Մամիկոնեանները քանի՛ դարեր զարդարեցին իրենց աթարկու եւ հմայիչ անուններով... եւ սպարապետ կոչումը դարձրին խորհրդանշան ազատութեան ու փառքի:

Ստրկութեան ու բռնութեան դարերի մրուրը չկարողացաւ ջնջել մեր հոգիներից Զօրագլուխ Սպարապետի պատկերը, եւ ցեղի առաջին իսկ ռազմաշունչ խոյանքին, Դաւիթ Բէգի կողքին ցցւեց Մխիթար սպարապետը Սիւնեաց աշխարհում, եւ ապա մեր օրերին հայ ժողովրդի խիզախ ու արիւնահեղ գոյամարտից ծնունդ առած ազատ ու անկախ հայրենիքում բարձրացաւ երէկի սպարապետի՝ Դիլմանի ու Ղարաքիլիսայի յաղթողի խոհական, հանդարտ ու ազնիւ պատկերը:

* *

Իրաւունք ու ազատութիւն տենչացող ժողովրդի համար իր Սպարապետը անպարտելի է.

Նա ցեղի ոսկէ հէքեաթն է. Նրա խտացած ու ծառս ելած կամքը.

Նրա կորովի իմաստութեան ըմբոստացումն է.

Մայր հողի ու ջրի ձայնն է, որ բարձրանում է տափաստաններից:

Լեռների ծոցում հանգչող ռազմի հինաւուրց արձագանգն է, սուսերամերկ արշաւասոյր գնդերի դոփիւն եւ խրխինջը երիվարների.

Թշուառութեան ու բռնութեան անիծակուռ օրերին, երբ ակռաներն իրար են սղմւում խուլ ծռռոցով, եւ յուսեան դատապարտւած շրթունքները իրար են չարչարում, Սպարապետը ցեղի ահարկու եւ կայծակնափայլ սուսերը ձախ կողքին՝ սրահին մօտ քաշ ընկած, մինչ իր աջը դուրս է քաշում այն պատեանից եւ հայրենիքի դռների առջեւ ծառանում անագորոյն ոսոխների դէմ յանդիման.

* *

Երբ ժողովուրդը իրաւունքի եւ ազատութեան ծարաւի յաղթ սուսեր ունի, Սպարապետը միշտ կայ.

Կանչիր Սասնայ ջէնով Թովանի պէս եւ նա կը յայտնուի:

Հայոց Սպարապետը մեռա՞ւ... Ոչ. քանի իր փայլփլուն ծանր սուրը կայ իր ժողովրդի ձեռքում:

Ու յաջորդը՞... Հրացայտ աչքերով հրաշք մի պատանի՞ արդ-յօք Արաքսի ափերից Մասսին ակնդէտ, թէ՞ հայրենազուրկ, աստանդական մեր բազմութիւնների մէջ յոգնաբեկ մամիկի ձեռքից քաշ ընկած մի դիւցազն մանուկ, որ պանդխտութեան դժնդակ ճամբաներով տանում է իր փոքրիկ կրծքի տակ իր ցեղի ազնիւ ու ծով սիրտն եւ մի սքանչելի ճակատագիր:

Ո՞ւր ես, դու ո՛վ չքնաղ մանուկ, վաղուայ վիշապաքաղ զաւակը Հայոց Աշխարհի:

Ո՛ւր եւ լինի նա. ձայն տուր, իմ յաւերժական, իմ հրաշագործ ցեղ, ձայն տուր հաւատով ու հզօրապէս:

Կանչի՛ր եւ նա կը յայտնուի:

Այն երէկ էր, Այրարատեան աշխարհում.

Հայոց Սպարապետը չի մեռնում...:

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ

ՀԱՐԻՒՐ ՀԱՏՈՐ "ՀԱՅՐԵՆԻՔ„

«Հայրենիք» ամսագիրը ներկայ փետրուարի թիւով իր հարիւրերորդ հատորը լրացուցած կը ներկայանայ հայ հասարակութեան։ Ու այդ, հայ մշակոյթի խոշոր երեւոյթներէն մէկն է, ուշագրաւ ու ոգեւորիչ։

1922ի նոյեմբերին «Հայրենիք» օրաթերթի կողքին «Հայրենիք» Ամսագիրը հրապարակ եկաւ եւ հարիւր ամիս անընդհատ, իր ատուար հատորները լոյս ընծայեց, պարագանցելով նախորդ բոլոր ձեռնարկները, որոնք արձանագրուած են հայ գրական պատմութեան մէջ։

Երեւոյթին քանի մը ուշագրաւ կողմերը։

«Հայրենիք» ամսագրին երեւումը զուգադիպեցաւ հայ ժողովուրդի անկման ու յուսալքման շրջանին։ Սակայն կարծես թէ այդ յուսալքման դէմ թիւավորութիւնը բազմութիւններու սրտին ու մտքին խօսեցաւ ու ամսագիրը յաղթանակեց իր յամառութեան մէջ։ Անօրինակ սպառում ունեցաւ, հասնելով մինչեւ 3000 օրինակի, թիւ մը, որ երբեք արձանագրուած ըլլայ հայ պարբերականներու պատմութեան մէջ։

Ամսագրին շուրջ հաւաքուեցան հայ մտաւորականութեան բացարձակ մեծամասնութիւնը, գրական, քաղաքական եւ գիտական մարդերէն, համահայկական նշանակութիւն մը տալով ձեռնարկին։ Ու այդ մասնակցութիւնը բնաւ պատահական երեւոյթ մը չեղաւ, այլ դարձաւ տեւական աշխատակցութիւն մը, պատուաբեր թէ՛ պարբերականին եւ թէ՛ աշխատակիցներուն։ Որով, «Հայրենիք» ամսագիրը տեղական հանգամանք չունեցաւ, նոյնիսկ իր առաջին թիւէն սկսած, այլ դարձաւ օրգանը բոլոր գաղութներու մէջ ցրուած հայ մտաւորականութեան։ Այս հանգամանքով՝ պարբերականին մշակութային արժէքը բարձրացաւ այն համապատասխան աստիճանին, որ իր բովանդակութենէն կը բխէր։

Որպէս զի ամսագիրը կարենար կատարել մեծ դերը, որ իրեն վիճակեցաւ, պարտաւոր էր խիստ լայն ասպարէզ մը դառնալ հայ մտքի բազմակողմանի պահանջներուն։ Վերածնահատութեան եւ վերատեղծման այդ շրջանին, հայ դրագէտը, քաղաքական մտածողը եւ գիտնականը լայն պատուանդանի պէտք ունէին, լիովին ցուցադրելու համար իրենց հոգեկան կարողութիւնները։ Այդպիսի պատուանդան մը մի-

այն «Հայրենիք» ամսագիրը կընար հանդիսանալ, որ բացի իր առաջին երկու թիւերէն, որոնք 64 եւ 96 էջերով լոյս տեսան, միացած համարները դարձուց 176 էջ, երկու սիւնակով։ Երբ նկատի առնենք հայ պարբերական հրատարակութիւնները, (բացի մէկ երկու բացառութիւններէ, այն ալ շատ կարճ կեանքով) կը տեսնենք որ տարի մը ամբողջ լոյս տեսած պարբերականներու ծաւալը հազիւ հաւասարի «Հայրենիք» ամսագրի մէկ, կամ առ առաւելն երկու թիւի ծաւալին։ Բացի ծաւալէն, ուշադրութեան արժանի է ամէն ամսու կանոնաւոր լոյս ընծայումը, որու շնորհիւ, այսօր, հարիւր մեծ հատորներ միասին, խոշոր գրադարան մը կը կազմեն։

Շեշտելով ծաւալին կարեւորութեան վրայ, անմիջապէս ըսենք անոր արդիւնքները։ Այդ մեծ ծաւալի շնորհիւ էր, որ մեծ վէպերը, ընդարձակ պատմուածքներն ու թատերական երկերը ամբողջութեամբ լոյս տեսան հոն. ընդարձակ յուշեր եւ պատմական ուսումնասիրութիւնները, որոնք մեծագիր հատորներ էին, լայնօրէն հրատարակուեցան։ Գիտական եւ քաղաքական տեսութիւններ ընդարձակ էջեր գրաւեցին, առանց ձգձգումներու։ Այս բոլորի կարգին, բանաստեղծութիւնը, արձակ գրական էջերը, պատմական կամ քաղաքական կարճ գրուածքները, գրեթէ առանց սեղմումի, փռուեցան ամսագրի բոլոր թիւերուն մէջ։

Այս լայն հնարաւորութեան շնորհիւ, ամէն մէկը կրցաւ տալ իր առաւելագոյնը։ Արժէքի մասին չենք խօսիր։ Հարիւր հատորները մեր աչքին առջեւ են։ Հայ գրողներու առաւելութիւններն ու ակարութիւններն ալ ցուցադրուած են հոն, եւ այն չափով՝ որ կարելի է լիովին գաղափար մը կազմել բոլոր հեղինակներու մասին։ Այս տողերէն արտնեղողներ կարող են գտնուիլ։ Անմիջապէս խօսքը ուղղենք այդ արտնեղածին, եւ անկեղծօրէն հաշուի նստինք, պիտի տեսնենք որ առնուազն քանի մը հատորներ, եթէ ոչ աւելին կրցած է զետեղել ամսագրին մէջ, անշուշտ տալով իր լաւագոյնը։ Այդ՝ եթէ յիշեալ հեղինակը ուզէր իր բախտը կապել անցեալի մեզի ծանօթ պարբերականներուն, հազիւ 15 20 տարուան ընթացքին բախտը պիտի ունենար ինքզինքը ցուցադրելու։ Իսկ գրքով լոյս ընծայելու հաւանականութիւնը միշտ անկարելիութեան չափ դժուար եղած է հայ հեղինակին համար։

ՀԻՒՂԻՍ ՄԷՋ

Սա մայթերէն լուսաշող ու ծափերէն քաղքենի,
Գինեփրփուր տօներէն, բորբ հաճոյքէն հեշտալից,
Ահա քեզի կ'երկարեմ, լուս-համբոյրիդ քաղցրալի,
Տրտում շրթներըս աներգ, քեզի՛, հիւղակ արեւոտ։
Մարգերուն մէջ՝ դաւաղիր, ամբոխին հետ ցնծալի,
Եւ շուքիս պէս մեղմասահ, մութգոյն՝ կարօտ արեւի,
Սիրտըս անծափ, կիսափուլ, հովէն, ծովէն կ'առկայծի
Գեղածիծաղ ափերէդ, լուսէ փունջեր կը բացուին։

Ու կը լայննա՛մ հիւղիս մէջ. անո՛ւշ, աղօ՛տ լոյս...
Հէքեաթահոս կապոյտէն, խունկ ու քրքում կը ցօղ...
Որմէ ծորաւ շրթներուս, բոցէ անձրեւ մը կ'իջնէ,

Կ'իջնէ տարտամ մ'հրանման ու սրտիս մէջ՝ արեգակ...
Աղքատ ազաւ աչքերուս քիչ մը ծնծղայ, երգ ու պա...
Ցուրտ գիշերին, մութին մէջ, պզտիկ աղջիկ ուշ եկ...

Պ. ՄԻՆԱՍ...

Այսպէսով, փոքրիկ ծաւալով (շատ անգամ շատ արժէքաւոր) գրուածքները եթէ չհաշուենք, ու լոկ վիճակագրութեամբ մը ամբողջական երկերը նկատի առնենք, «Հայրենիք»ի հարիւր հատորները, իսկականին մէջ 300 հատոր գրքեր կը պարունակեն, գրքեր, որոնք գրական ալլազան ճիւղեր կ'ընդգրկեն։ Ութ տարուան մէջ, այսքան գրականութիւն, իր առաւելութիւններով եւ թերութիւններով նշանաւոր երեւոյթ մըն է, որ ունեցած է իր մեծ ազդեցութիւնը՛ւ հայ գրական ստեղծագործութեան ե՛ւ հայ մտքի զարգացման վրայ։ Անցած տասնամեակը հայ գրականութեան պատմութեան մէջ պիտի կոչուի «Հայրենիք»ի շրջանը։

Որքան մեծ է «Հայրենիք» ամսագրի դերը եւ նշանակութիւնը, նոյնքան մեծ ակնկալութիւններ կապուած են հայկական մեծ ամսագրին հետ։ Այդ ակնկալութեամբ, շատերն իրաւացիօրէն կը սպասեն որ «Հայրենիք»ը նիւթերու ընտրութեան մէջ ըլլայ խստապահանջ գրական քննադատութեան եւ լուրջ ուսումնասիրութեան բաժինը ճոխացնէ, հասարակագիտական եւ քաղաքական վերլուծական գրականութեան բաւարար տեղ տայ՝ լուշերու կարգին։ Խմբագրութիւնը տարուէ տարի ճիգեր կը թափէ նշմարուած թերիները լրացնելու։

Սակայն, պէտք է խոստովանիլ թէ ամսագիրը այնքան հարուստ է գրական կողմերով, որ նշմարուած թերութիւնները երկրորդական կը դառնան։ Մեծահարուստ հրատարակութիւն մը, ինչպիսին է «Հայրենիք» ամսագիրը կրնայ պատահիլ որ երբեմն իր մէկ երրորդով թոյլ նիւթեր հիւրընկալէ, բայց երկու երրորդը արակական եւ քանակական այնպիսի մեծ արժէք է, որ ամէնէն խստապահանջներն իսկ կը բաւարարէ։

«Հայրենիք» ամսագի...
Թէզի հրատարակութիւ...
Նորաձեւութեան եւ ա...
սակ գիտելեաց բաժ...
գրականութեան պատ...
եւ Թարգմանութեան ...
չունի եւ չուզեր ունե...
սագիրը օրգանն է հայ...
ուսումնական, քաղաք...
գիտական գրականութ...
սագրի ամէնէն ուշագր...
կանիշն այն է որ գր...
Թեան շուրջը չի դեգ...
Գրականութիւն կ'ընէ...
պարբերականին մեծա...
ռաւելութիւնն է, որ...
վերջնական հաշուով...
արժէքը բուն ստեղ...
Թիւնն է, իսկ ստեղ...
Թեան բացառութիւ...
հատուածութիւնը երկրորդ...
չանակութիւն ունին։

Ձեմ ուզեր կանգ ա...
բագրութեան լայնախ...
վճարման սիստեմի ...
ուած նիւթերու բազմ...
բովանդակութեան վրա...
գրուական են ամսագր...
տեւութեան եւ առաջ...
բարձրացման։

«Հայրենիք» ամսագ...
բովանդակ գնահատ...
խիստ մեծ աշխատանք...
տի ըլլար, ինչ որ ...
տակէս դուրս է. որով...
րիւր համարներուն մաս...
տի նշանակէր անդրադ...
հարիւր հեղինակութիւ...
նութեան առնել։ Այդ ...
ծին թերեւս ալ աւ ...
ձեռնարկել։ Կարճ, բայ...
նոյն ժամանակ լաւագ...
բան այն պիտի ըլլայ ...
ւէր հրատարակութիւնը ...
ծանօթանար հրատա...
հարիւր համարներուն ...
յետոյ հետեւէր ամս...
«Հայրենիք»ի յառաջ...
թեան։

«Հայրենիք»ի հարի...
տարներու մասին այս ...
նահատանքն ընելով ...
փափաքէինք որ ...
Թիւնը լոյս ընծայէր ...
րիւր համարներու բով...
Թեան լրիւ ցանկը ...
քոյկով կամ ամսագրի ...
բով խոշոր Թերի ...
կ'ըլլար։

Կ. ՍՍ...

ԱՐՁԱԿ ԷՋԵՐ

ԵՍ ԻՆՁԻ ՀԵՏ

1

Ո՛վ սրտի աղջի՛կ, ո՛վ կեանքի ընկեր։

Ձեռք մը, վայրի ու անծանօթ, կը ճանկռէ հոգիս այս գիշեր։ Ու սիրտս— վիրաւո՛ր եզնիկ — կ'արիւնի, ցաւագնօրէն թպրտալով, ինքն իր վրայ եւ ինքն իր մէջ։

Եկո՛ւր, վասնզի կը զգամ թէ օրէ օր բան մը կը պակսի ինծմէ, եւ ամէն օր քիչ մը աւելի՛ կը ...տապիմ։

Եկո՛ւր, որովհետեւ կը զգամ թէ, ձեռքն այդ անծանօթ ու ...յրագ, պիտի սպաննէ՛ ու պիտի ...ւննէ՛ զիս։

Եկո՛ւր, որովհետեւ գիտեմ թէ վիշտը կ'անգայտի քու շունչ... բուրմունքին առջեւ, որովհետեւ գիտեմ թէ դուն խորապէս կը ճանչնաս հոգիները չարչրկող անծանօթն ու կրնաս ...անոր լեզուն։

***

Ո՛վ հոգիի բարեկամ, ո՛վ ...ամ ընկեր։

Այս գիշեր վիշտը՝ հազարգլխանի վիշապի մը նման, փըռուա՛ծ է հոգիիս դրանը առջեւ։ Ու, ո՛վ սարսափ, կը վախնամ որ քիչ ատենէն պիտի թունաւորէ հոգիս, ու ես պիտի չքանամ արագէն, դեռ այնքա՛ն կանուխ։

Եկո՛ւր, վասնզի ժամը կը սպառի՛ արդէն, ամբողջ ու սեւորակ մահի մը նման։ Եկո՛ւր, որովհետեւ, կեանքը վայրկեաններէ կը բաղկանայ եւ անոնք, այնքա՛ն անհամար կ'անցնին։

Եկո՛ւր, զի լոյսին իր լռումին կը մօտենայ։ Ու կ'ըսեն թէ ի լրումն լուսոյ վայրկեանները աւելի խառն կ'ըլլան եւ անմա՛ռ։

Եկո՛ւր, որովհետեւ, վաղը ո՛չ դուն կաս եւ ո՛չ ալ ես։

***

Ո՛վ ցաւի՛ աղջիկ, ո՛վ վշտի ընկեր։ Եկո՛ւր, որովհետեւ ես իմ պապերէս ու մեծերէս սիրե՛լ սորվեցայ միայն, ու տառապի՛լ, անխօս ու անտրտունջ։

Եկո՛ւր, որովհետեւ հոգիները անապատներու կը նմանին, երբ չեն գիտեր տառապիլ, ու ճախճախուտներու՝ երբ չեն գիտեր սիրե՛լ։

Եկո՛ւր, որովհետեւ հոգիները կ'անմահանան՝ տառապանքին մօտենալով, ու կը սրբագործուին՝ սիրոյ խաղ խաղալով։

Եկո՛ւր, որովհետեւ վիշտն ու սէրը, նուիրագործուած կուռքերու կը նմանին, որոնց փառաբանութիւնը՝ գիշերները պէտք է ընել հաւատաւոր հեթանոսներու նման՝ երկիւղածութեամբ եւ անկեղծութեամբ։

***

Ո՛վ կեանքի աղջիկ, ո՛վ կեանքի՛ ընկեր։ Վիշտ մը կը կրծէ իմ հոգիս այս գիշեր։ Եկո՛ւր զի քու ներկայութիւնդ կրնայ անհեթե՛լ զայն, քու ներկայութիւնդ կրնայ մեռցնել, սփոփե՛լ եւ փրկե՛լ զիս։

2

Նախ ո՛վ ցաւ, զաւն պարտուած ես այլեւս։

Գեղեցիկ որ է այսօր։

Հոգիս մէջ արեւներ իրենց երկունքին հուսկ պահերը կ'ապրին. ու սրտիս մէջ, խաղաղութեան ծիրանին հագած՝ լուսնկայ մը կը քնանայ։

Է՛հ, ինծի ինչ փոյթ, որ մարգեր կան սպասող եւ կամքեր կան՝ ծախուած։ Ամէն մարդ իր մեռելը թո՛ղ լայ։ Ա՛յս է կարգը արդի աշխարհին։

Ե՛ս երբեմ, որ շա՛տ լացի, եւ եւ աւելի շատ՝ մարդոց համար։ Հիմա աւելի վարժ եմ ու պաղարիւն արդէն։ Զի՛մ ուրանար ու պիտի չուրանամ, որ հին երբեմն իմ անսովոր ցաւս, ազնուացուց եւ մեծցուց զիս։

Հիմա վէրե՛ն, վէրե՛ն կը նայիմ այլեւս։

Մեծ օր՛ է այսօր։

Թիթեղարար մը վերջին օրուան նման, ուր յուզումներու անօրինակ բախումներ տեղի կ'ունենան։

Կ'ըսեն թէ շատե՛ր մեռան են, վերջին այդ օրը, որուն անկախութիւնն ու ամբողջութիւնը չտեսան։ Կը հաւատամ, անբացատրելի է այդ օրը։

Ես չե՛մ ուզեր մեռնիլ առայժմ։ Թողթելէ եւ եղբօր ենեալէ յետոյ Ցաւը, կ'ուզեմ ապրիլ յաղթող կեանքը։

Կ'ըսեն թէ տառապանքէն վերջ վայրկեանը կ'աստուածացնէ մարդը։ Ո՞վ պիտի խլէր ինծմէ այդ օրուան վայելքը։

Երիտասա՛րդ եմ, քաջավարժ կռիւի՜ մը՛յ անոր որ պիտի համարձակի։

***

Քալե՛նք, հարսդ իմ սիրական։

Ցես, արեւը կը նմանի արքայի մը ասեղնաձեւ պասմուճանին եւ անոտհման բարութեամբ մը կը փռուի՛ մեր ուսերուն վրայ։

Ծովափը՝ ասեղնաշար է նման, ինչ քաղցր է քնանա՛լ ծովափը, հեշտալի ու կախուղ թաւիշ մարգերուն գոգին մէջ։

Ծովափ երթա՛նք, սիրեմ, եւ թո՛ղ արեւը հեղ մըն ալ նորոտ կապէ՛ մեր ճակատներուն վրայ՝ ծիրանի թելերով, ու մենք նորոգուինք՝ խաղաղ ու անուշ՝ ոսկի անուրջներով։

Ի՞նչ, որ ըսաւ, որ իրաւունք չունինք մենք։

Ցաւապանքը կամուրջ մըն է, որ սպառուած ու չգանուած կեանքին կ'առաջնորդէ ազնիւ ու տառապիլ գիտցող մարդերը։ Մենք շատ երկար քալեցինք այդ կամուրջէն։

Երթա՛նք, եւ թո՛ղ յորդին բաժակները մեր հասունցած սէ-րերուն եւ ազնիւ ... գութերուն։

Ու մոռնա՛նք, ...ո՛վ իմ սիրական, մոռ... քին եւ անմարդութիւ... գոյ։

Նետե՛նք, սուր ու ... նութիւն մը բոլոր անոնց... շատ պիտի տեսնեն մեր ... վառութիւնը։

Մենք հաւեսա եղած եւ հաւեսա ենք հիմա ... ենք եւ ո՛չ ալ ընչաքաղ... ել, որ արեւը նոր կը ծագ... համար։

Կ'ըսեն թէ, արշալոյ... կեղծիք ու խաբէութի... ճանչնար։ Կը հաւատամ... լոյսը կը նմանի նորած... որ անմեղութիւն է միայ...

Ու իմ սիրոս ալ կը ... հասած նուռի մը, ... քամե՛լ, հասի՛կ, հասի... սրտիդ մէջ, ո՛վ իմ ծեր... սիրուն քողերով հարսն... համար յաւերժական ու ... ցիկ այս օրուան։

Մ. Ա. ՄԱՆՈՒ...

ԱԹԷՆՔ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԽԵՆԴ Է ԸՆԿԵՐՍ...

(ԵՐԳԻԾԱՆՔ)

Ընկերս ոչ միայն յամառ, այլեւ յիմար է։

Նա մինչեւ օրս էլ փորձում է ինձ համոզել, որ ճաշելը, առհասարակ, անհրաժեշտ է։

Սա դեռ բաւական չէ։

Նա յամառօրէն պնդում է, որ ճաշել պէտք է անպայման ճաշարանում, մանաւանդ Երեւանի ճաշարանում, որտեղից աւելի շօշափելիօրէն զգաս նոր պայմաններում աճած Նոր Ճաշի համը՛

Մի օր նա ինձ յաղթեց։

Գնացինք ճաշելու։

Հետաքրքրութիւնս լարուած էր. հայեացքս փորձում էր ամէն ինչի մէջ տեսնել նորը...

Ճիշդն ասած, ճաշարանի շէնքի մէջ ոչ մի նոր բան չգտայ...

Աչքս կանգ է առնում, դիմացի պատի պլակատներից մէկի վրայ

— «Բարձր չխօսել»։

Հրճւում եմ։

Կուլտուրան իր լուսաւոր ճառագայթներով թափանցում է անգամ լեռնային անկիւնները։ Ուզում եմ հիացմունքս յայտնել ընկերոջս, բայց... ճաշարանում տիրող աղմուկն ու իրարանցումը հնարաւորութիւն չեն տալիս։ Ձայնս խեղդւում է աղմուկի մէջ։

Ընկերս ամէն կերպ փորձեց որսալ իմ բառերը, չյաջողուեց, նրա ականջներից մէկն այնքան մօտեցաւ շրթունքներիս, որ եթէ նա աղջիկ լինէր, երեւի կը կարծէին, թէ սգւում իրարանցումից եւ համբուրում եմ։

— Երեւի սա է նորը,— մտածում եմ ես։ Այստեղ կը վերլուծէի մեր ճաշարանի պատմութիւնը, եթէ մի փորձանք տեղի չունենար։

Ընկերս իմ առջեւից չքացաւ երազի պէս.. սպասում ու փնտռում եմ մէկ ժամ, երկու ժամ, չկայ ու չկայ...

— Ձայնանե՞լ արդեօք քրէական բաժնին— անցաւ մտքովս։

Շատ դժուար էր հրաժարուել տեղից ու սեղանից, որը հազիւ էինք ճանկել, բայց ուրիշ ելք չկար. պէտք էր փնտռել նրան։ Պատրաստւում էի տեղիցս ելնելու, երբ աչքս կանգ առաւ ճաշարանի դրան առջեւ խմբուած մարդկային պատնէշի վրայ։ Մէկը ճնշելով այդ պատնէշը, քափ ու քրտինքի մէջ կորած, պիջակի մի թեւը հերթում թողած, մի մասը վրան, ճգնում էր ազատուել հերթից։

Ընկերս էր։ Նրա սանձուած հայեացքի մէջ ես պարզ կարդացի. կարծես օգնութիւն էր խնդրում։ Սառ վազեցի, ես մենակ երեւի կը դժուարանայի ազատել նրան կասսայի առջեւ խմբուած մասսայից, եթէ օգնութեան չհասնէր գիւղական շրջանի մէկը, որն արմուկներով պինդ բռնած իմ անդրավարտիկից ձգում ու ձգում էր։

Ճաշը շատ անուշ թւաց, որովհետեւ ճաշից առաջ մեր կատարած ֆիզիքական մարզանքը գրգռել էր մեր ախորժակը։

Բորշաթաթախ թիքան անուշ անուշ թաւալում էր բերանիս մէջ եւ գեղձերիս հանգստութիւն բերում, երբ յանկարծ...

Բերանիս մէջ ինչ որ բան թպրտաց. Թւաց թէ ճնճղուկ է։ Բերանս պինդ փակեցի, որ գուցէ չը թռչի եւ ձեռքիս չորս մատներով հասկացրի ընկերոջս, որ մի վանդակ գտնի։

Ուրախութեանս չափ ու սահման չկար։ Ուրախ էի, որ վերջապէս կարող էի երեխայիս բաւարարել. վաղուց էր նա ինձանից խնդրում մի կենդանի ճնճղուկ՝

Բայց, օ՜ դժբախտութիւն։

Մինչ ընկերս անցից շարժեց, ես զգացի, որ ճնճղուկը բերանումս դադարեց թպրտալ։

Արտահանեցի բերանիցս եւ... եւ ի՞նչ...

Մի հսկա՞յ ճանճ...

— Ասացէք խնդրեմ— դիմում եմ ճաշարանի վարիչին— ճանճը մտնո՞ւմ է ճաշի անհրաժեշտ բաղադրիչների շարքը։

— Ներողութիւն, դուք զբաղուած էք, ինչո՞ւ չկարենալ, որ այդ ճանճին դու՛ք էք բռնել ու գցել կերակրի մէջ— պատասխանում է նա։ Երեւի ես էլ կը համոզուէի դրանում, եթէ օգնութեան չգար ընկերս, որի կերակրային ամանը աւել էր մօտ 20-25, ընտիր տեսակի, ճարպային մասերով օժտուած ճանճ..

— Սա՞ էլ ես եմ գցել— հարցնում ընկերս։

— Ի՞նչ կայ որ, չի՞ կարող պատահել— հանգիստ ու սառնարիւն պատասխանեց վարիչը։

Ու դուրս եկանք ճաշարանից, հայեացքներս գցելով սեղանների շուրջը բազմած կուշտ մարդկանց դէմքերին, որոնք դեռ եւս ճաշում էին, չգիտեմ ինչպէս ասել, նոր նոյն ճանճապուրը։

Խենդ է ընկերս, նա դեռ էլի փորձում է ինձ համոզել, որ ճաշելն առհասարակ, անհրաժեշտ է, մանաւանդ Երեւանի ճաշարանում։

(Պրոլետար) Այցելու

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՓԻՒՆԻԿԵԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿՐԹՈՒԹԻՒՆ

«Թայմզ» ու «Լընտընի Նիւզ» վերջերս երկար յօդուածներ նուիրեցին նորագիւտ փիւնիկեան բանաստեղծութեան մը արժէքին մասին։

Պատմութիւնը կ'ուսուցանէր թէ փիւնիկեցիները, որոնք կը բնակէին Լիբանանի սարերը, սուրիական ծովեզերքին երկայնքը, խորամանկ վաճառականներ էին, ճարտար նաւարկուներ։ Առաջին ազգը, որ գաղութներ կը սահմանէր ծովերէն անդին։ Վերջապէս փիւնիկեցիներն էին, որ արեւմուտքի մէջ տարածեցին արեւելեան քաղաքակրթութիւնը. փիւնիկեցիներն էին, որ հնարեցին առաջին այբուբենը։

Քանի մը գիտուններ քանդեցին այդ հին տեսակէտները, պնդելով որ փիւնիկեցիներու մասին հիւսուած աւանդութիւնները ամբողջովին չափազանցուած են։ Եւ կ'ըսէին թէ անոնք հասարակ ծովահէններ էին, խաբեբայ վաճառականներ, որոնք երբեք չունեցան իրենց քաղաքակրթութիւնը։

Պատերազմէն յետոյ պեղումները եկան հաստատելու նախկին տեսակէտները եւ վերանորոգելու փիւնիկեցիներուն համբաւը։ Բիբլոսի մէջ 1922ին փլատակի մը պեղումին ընթացքին երեւան ելաւ փիւնիկեան արձանագրութիւն մը, որուն թուականը կը հասնի մինչեւ ԺԴ. դար, Քրիստոսէ առաջ։ 1929ին եւս Ռաս Շամրայի մէջ (հիւսիսային Սուրիա) գտնուեցան քաղաքին դիւանները, որոնք գրուած էին աղիւսի վրայ սեպաձեւ գիրերով։ (Այս սեպաձեւ արձանագրութիւնները կը կատարուէին շնորհիւ գամի մը, զոր կը մխէին թաց կաւին մէջ)։ Սեպաձեւ այդ արձանագրութիւնները, զորս կը կարդային Միջագետքի բոլոր ժողովուրդները, կը բաղկանան զանազան վանկային նշաններէ։

Երբ գիտուններ սկսան քննել այս արձանագրութիւնները, եկան այն եզրակացութեան թէ, փիւնիկեցիները հնարելէ յետոյ այբուբենը, — որ յետոյ հելլենականացաւ, աւելի վերջն ալ լատինականացաւ,— վանկային սեպաձեւ գիրերն ալ փոխեցին 28 տառանշաններու։

Ահա այդ լեզուով արձանագրութիւններն են, որ մեծ լոյս կը սփռեն հնագոյն պատմութեան վրայ։ Այդ արձանագրութիւնները կուտան մահագրական, հաշուագիտական, գրական եւ նոյնիսկ բանաստեղծական նմոյշներ։ Մասնաւորապէս կարելի եղած է կարդալ փիւնիկեան դիւցազներգութիւն մը, որմէ կը հասկցուի որ փիւնիկեցիները կը պաշտէին 42 աստուածներ եւ աստուածուհիներ, որոնք առանձին պաշտօններ ունէին։ Աստուած մը իմաստութիւն կը բաշխէր, աստուածուհի մը որբուհիները կը պաշտպանէր։

Ցափոն թագաւորը, որ հերոսն է այդ դիւցազներգութեան, շարունակ խորհուրդ կը հարցնէ այդ աստուածներուն թէ ի՛նչ պիտի ըլլայ իր երկրին ապագան, թէ ի՞նչ օգ պիտի ունենայ իր ճամբորդութեան ընթացքին, թէ ի՞նչ գին պէտք է վճարէ իր հիւանդութեան համար, թէ առատ պիտի ըլլա՞յ հունձքը։ Յաճախ, այդ բանաստեղծութեան մէջ, աստուածները ժողով կը գումարեն, իրենցմէ մէկը ղրկելու համար երկիր։

Այս միակ բանաստեղծութիւնն իսկ կը բաւէ հաստատելու համար թէ փիւնիկեցիները ստեղծագործութեան ընդունակ ժողովուրդ մըն էին։ Աղիւսներու վրայ գրուած իրենց լեզուն շատ մօտիկ է եբրայեցերէնի, բայց անկէ աւելի հարուստ։

Քիչ մը կը նմանի նաեւ արաբերէնի։ Սեմական ժողովուրդէն աւելի բախտաւոր էին փիւնիկեցիները իրենց աստուածներուն հաւատարմութեամբ։

ԴԱՐՁԵԱԼ ՉԱՐԼԻ ՉԷՓԼԻՆ

Խոստացած էինք անգամ մըն ալ խօսիլ Չարլի Չէփլինի վրայ, որ ներկայիս կը գտնուի Լոնտոն։

Չարլի Չէփլին անգլիացի է, բայց ծնած ըլլալով Փոնթէնպլօյի մէջ (Ֆրանսա), ֆրանսացիները զայն կը կոչեն Շարլօ։ Թերեւս քիչ մըն ալ իր կատակերգակի նկարագրին, նաեւ սիրուած արուեստագէտ մը ըլլալուն համար։ 21 տարիէ ի վեր կը գտնուէր Հոլիվուտ (Ամերիկա)։

Պաշտօնական շրջանակներու մէջ զրոյց կը շրջի թէ անգլիական կառավարութիւնը պատուանշան եւ «Սըր» տիտղոսը պիտի շնորհէ անոր։ Անգլիացի երգիծաթերթերը, որոնց ծանօթագոյն վերջերս, կը զբաղին ու կը հիանան Չարլի Չէփլինի խոր զգացման եւ հմտութեան վրայ։

Իր ճամբորդութիւնը փառքի հանդէս մը եղաւ։ Սա օրէն պիտի գայ Փարիզ, ուր անշուշտ պիտի ունենայ յարգանքի մեծ ցոյցեր։

Իր բարեկամները կը կարծեն թէ Չարլի Չէփլին մինչեւ վերջը պիտի դիմագրէ խօսուն շարժանկարին, որովհետեւ կը սիրէ միայն համրը, որ լեզուն է բոլոր ազգերուն։ Կ'ըսեն թէ գլուխ գործոց մըն է «Քաղաքին Լոյսերը» ժապաւէնը, որուն պատրաստութեան համար սպառեց 3 տարի եւ իր հարստութեան մեծագոյն մասը։

Հակառակ իր հարստութեան եւ փառքին, ան կը մնայ վեհերոտ, երկչոտ, վայրենի կոչուելու աստիճան։ Կը ժպտի շարունակ, թէեւ իր ժպիտը ձանձրոյթ կը նշանակէ կամ տխրութիւն։ Ու երբ մէկը յօժարի խօսեցնել զինք, արտաթաւնակ ձայնով մը կը կատարէ պաշտպանութիւնը համր արուեստին։

— «Ի՞նչ հարկ շարժանկարը խօսեցնելու, ի՞նչ հարկ արուեստի սեռերը իրար խառնելու։ Հին հելլէն քանդակագործները սովոր էին գունաւորելու իրենց արձանները, ժամանակը սրբեց գոյնը։ Հին հելլէնները բանաստեղծութիւն եւ երաժշտութիւն միացուցած էին, կարելի չէր քերթուած մը արտասանել՝ առանց նուագի մը ընկերակցութեան։

Ի վերջոյ բանաստեղծութիւնը եւ երաժշտութիւնը ամուսնալուծում կատարեցին»։

Չարլի Չէփլին ամէն բարեկամի կը խոստանայ «յառաջիկային խաղալ Նափոլէոնի դերը»։ Ինչո՞ւ այս խոստումը, որ երբեք չիրականանար։ Հեգնա՞նք արդեօք։ Առեղծուած կը մնայ։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԻՆՉՊԷՍ ԱՇՆԱՆ ՏԵՐԵՒՆԵՐ...

ՊՈԼԷՆ — Դառն օրեր կ'ապրի Պոլէնը։ Այս տարի ունեցանք հինգ պզտիկներու մահ։ Գործի առգնայ եւ կաֆէի համաճարակ մանաւանդ պզտիկներու։ Իսկ ես որ տարիէ մը ի վեր կը սպասեմ անտանելի կացութեան մը, դեռ ելք մը չկրցայ գտնել գոնէ պզտիկներուս փրկութեան համար։ Ընտանիքս հիւծախտէ կը տառապի եւ դեռ Ավինեոնի հիւանդանոցն է, իսկ պզտիկներս հոս Պոլէնի ծերանոցը...

Մէկ տարի առաջ էր որ թաղաքապետ մասին գրեցի թղթակցութիւն մը ձեր թերթին, եւ «ինչպէս աշնան տերեւներ» վերնագրով անդրադարձայ։ Իսկ այսօր անհատական նամակով կուգամ հաղորդել որ Պոլէնի մեր լուսահոգի ընկերներէն Սառուենցի Խաչիկ Աւետիսեան ալ յաղթ կազմով ինկաւ եւ երեք ամիսէ ի վեր անկողնոյ կը ծառայէ... Ավինեոնի մէջ, որ աչքէ հեռու սրտէ հեռու եւ թաղեցինք անցեալ օր 18 տարեկան երիտասարդ մը։

Ընտանիքիս քով կան նաեւ երկու Հայեր, օրիորդ մը եւ երիտասարդ մը։ Արդարեւ կ'իյնան ինչպէս աշնան տերեւներ։

Եթէ այս է վիճակը օգոստոս գաւառներուն, հապա՞ քաղաքներու ողբերգութիւնը ո՞վ չափեց։ Հայ համբանքին վրայ եթէ կը զուրգուրանք, ապա ո՞ւր է գործը։ Ի՞նչ կ'ընեն ազգ. փաշաները, ժամկոչները, Բարեգործականը։ Դեռ ուշքի չեկա՞ն... Ի՞նչ պիտի ըլլայ վիճակը Խաչիկին երեք անձով.. եւ իմս որ ծանր ծախքերու տակ ընկճուած եմ, միայն ողբերը փրկելու իսկ չեմ կարող։

Ամէն կողմ դիմեցի, անօգուտ։ Գոնէ ծեր կին մըն ալ չկայ որ պզտիկներուս հոգ տանի։ Օրը 15 ֆր. ալ կառավարութիւնը կը պահանջէ ինձմէ, օրը 25 շահելով ո՞րը կրնամ հոգալ, ընտանիքիս կառավարութեան պահա՞նջը թէ ստամոքսս։

Որո՞ւ ըսել եւ որո՞ւ դիմել։ Ի՞նչ եղաւ Համագործակցականի խնդիրը...

Աւետիս Շիրոյեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.

Փարիզի Հ. Մ. Ը. Մ.ի ֆութպոլի Ա. խումբը, Bretagneի, Nord եւ Midiի զանազան քաղաքներու խումբերու հետ մրցելէ եւ պատուաբեր արդիւնքներ ձեռք ձգելէ վերջ, այսօր, կիրակի պիտի մրցի Փարիզի ճիշդ մօտիկ Bezons գիւղի Bezons Athlètique խումբին հետ, որ այդ առթիւ դուրսէն կարեւոր ուժերով զօրացուցած է իր խումբը։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի խաղացողներու ժամադրավայրն է կիրակի ժամը 1.30ին Porte Champerret Métroի կայարանը։

Այսօր, Հ. Մ. Ը. Մ.ի Բ. խումբը կը մրցի A. S. Gros Cailloui Ա. խումբին դէմ։ Ժամադրավայր՝ Porte d'Orléansի մէթրոյի կայարանը։

Դարձեալ այսօր. 1. B. խումբը առաւօտուն 7ին կը մեկնի Eure գաւառի Ezy քաղաքը, տեղական Ա. խումբին հետ մրցելու համար, իսկ պահեստի խումբը պիտի երթայ Garancières, տեղական Ա. խումբին դէմ մրցելու համար։

Կը յուսանք թէ հասարակութիւնը չպիտի փախցնէ սոյն առիթը քաջալերելու համար իր երիտասարդ մարզիկները։

Ա. խումբը սոյն խաղէն վերջ կը շարունակէ իր ճամբորդութիւնները, եւ կ'երթայ Bretagne, Nante եւ Chalet քաղաքները մրցելու համար։

Ք. Ժ.

"ՊԱՆԴՈՒԽՏԻ ՆԱՄԱԿՆԵՐ,,

ԽՄԲ.— Այսօր լոյս կը տեսնէ «Նաիրատակ» Գրողներու Բարեկամներու Հրատարակութեանց երկրորդ հատորը, Մ. Կիւրճեանի (Հրանդ) Պանդուխտի Նամակները։

Հաճոյքով կ'արտատպենք քանի մը հատուածներ.—

Արձանագրութիւն խանի մը պատերուն վրայ.— Անտէր մեռեյները եւ հոգեվարքի ուխտը.— կաղանդի գիշերը խաներու մէջ.— Դաւիթին Նամակը։

Մեր կարաւանները մեծ մասամբ արդէն իրենց տունն ու տեղական հասած եւ ճամբորդներն ալ, ձիւնն ու մշուշը պատռելով, կը հասնին այսօր կամ վաղը։ Մնացեալները ձմերին, Աստուած ի՞նչ գրեր է ատոնց համար չգիտենք։ Մեր Օննիկ թուղթաբերը գրեր է մեզ. բարեւ լոռներէն, խորերէն, որոնք Ս. Նշանայ սուրբերէն ու խաչերէն։ Նամակին մէկ անկիւնն ալ, կարծեք թէ տակ գրուած մահացու վէրքի մը պէս, ցաւագին յիշատակներ շարեր է, արիւնոտ ու արցունքոտ։ Անոնք ի Պոլսոյ Չոր խանի մը պատերէն ժողված արձանագրութիւններ են, չլթայուած հառաչանքներ այդ արգելոցին մէջ նետուած։

Մէկը — «1888 Ապրիլ 14ին երեք ընկերով Քղիէն, թողած հայր ու մայր կարօտ ու թշուառ, մեկնեցանք օտար աշխարհ։ Դո՛ւ, ազնիւ ընթերցող, մաղթէ անկեղծ սրտէ առ Հայրն՝ մեր ողջամբ վերադարձին։

Ուրիշ մը — «Ընդունէ ճակատագիրըն կէզգիս յօժարութիւն եւ Պոլիս կ'երթամ։ Ո՛վ անցորդք, մաղթեցէ՛ք յերկնաւոր դարձնել զիս առ ծնողս Հա՛յ եղբարք, երբ կը դիտէք յօժարութիւն, մի մոռնաք ձեր տունը»։

— 1887 յունիս 7։ Ասա ժամանեցայ բաղում Միջցի ընկերօք՝ Պոլիս գնալու նպատակաւ։ Լու համոզուած էինք որ պանդխտութեան մէջ գտնուիլը կէս մեռնիլ ըսել է։ Մաղթեցէք առ Բարձրեալն Աստուած, որ հայ պանդուխտ ողջ առողջ իր ծնողաց գիրկը դարձնէ»։

— «Թէ ո՛ղջ եմ, ողջութեամբ յաջողութիւն խնդրեցէք, իսկ թէ մեռած՝ իմ հոգւոյս փրկութիւն։ Կարօտ մեկնեցայ իմ մայրենի երկէ»։

— «Աստուած վերջ տայ այս ցաւալի պանդխտութեան»։

— «Պանդխտութենէ զզուողներէն եմ, Հայրենիքս կ'երթամ»։

Այս գանգատը լեզուն, որ հոն կը խօսին, երեւակայութեան առջեւ կը պատկերեն կենդանի պատկեր մը, ուր եկեր թափեր են, ալլեւայլ կողմերէ, զանազան պզտոր վաքներ։ Այդ արձանագրութեանց տէրերն հոս են ալ կամ մեռած. զի ինչպէս կը տեսնէք, ամէնքն ալ կ'ըսեն թէ «կ'երթամ յօժարութիւն» եւ մէկը միայն՝ կը զանէ՝ պանդխտութիւնը զզուանօք եախս թողած։ Ասոնք նոր բան մըն ալ սորվեցին մաքիս մէջ թէ մեր գաւառին կեանքը ամբողջ գրելու համար՝ ոչ միայն Պոլսոյ, այլեւ այդ լերանց ու հովտաց խաներն ալ քրքրելու է։ Քրքրելու չէ՞ անոնց կողերն ալ, անոնց մէջ ալ յիշատակներ, քանդ փշրած ոսկորներ չկա՞ն...։ Ցես թէ Օննիկ ի՞նչ կը գրէ «Արեւածագէն կաղ Լեւոն գլուխը հատանք գերեզմաններ կային հոն. ո՞ր աշխարհի կարօտ զաւկըներ էին արդեօք. վա՜յ իրենց մօրը գլխին...։ Ինչպէս կը սանձուի զգացում, ի՞նչպէս կը զսպուին արցունքներ երբ հաւատանք թէ անոնք պանդուխտ հիւանդներ են եղած կամ ծերուկներ, որ հոգեւ կրցեր են մինչեւ հոս հասնիլ. երբ հաւատանք թէ նոքա ծնող ու որբեր ունին, երբ հաւատանք թէ նոքա հայ քրիստոնեաներ էին, բայց առանց քահանայի՝ խաչի ու աւետարանի հողի ծոցն ինկան։

Ցորիներ, դարեր պիտի անցնին, եւ առք հառաչանքն ու գթառ նայուածքն հոն չպիտի իյնան։ Ես պիտի յանձնարարեմ մեր պանդուխտ ուղեւորներուն որ ուր որ հասնին այդ լքեալ հողագնդերու, գլուխ ու ձեռք բանան եւ «Հայր մերը» ըսելով այնպէս անցնին ու երթան իրենց ճամբան։ Ասոնք ալ բանի մը նմանցնել կ'ուզէի, եւ ահա նոյն թղթի մէկ արիւնոտ կողքին վրայ անբան մը գտայ հոգեվարքի մէջ։ Այդ հէք կենդանին պարսիկ կարաւանի մը անկեալ ուղտն է, որուն մէկ սրունքը կոտրած ու ջախջախուած ըլլալուն՝ տէրը թողեր է զայն հոն իբր ալ անպէտ՝ ձեան ու բուքին առջեւ։ Ուղտը չոքած է. աշնան անձրեւներէն լճացեալ ջուրն անոր մաշած կուրծքին ու ակրթուած փորին տակ սառ կապեր է. կը մռռայ անակը, իր վերջին հանգիստն է այդ. կաչաղակներ խոր խոր վէրքեր բացեր են այդ հզօր ու հեզ կենդանւոյն վրայ, աչքերն ալ կաղով ըրեր են. սառը զինքը պինդ կապեր է իր գետնին, եւ միայն իր երկայն վիզը կը դարձնէ աջ ու ձախ վանելու անգութ կաչաղակները։ Թէեւ չգիտեմ թէ գրագէտները նմանութեանս պիտի հաւնի՞ն կամ ոչ, սակայն կը զգամ որ բան մը դրի ինձմէ թղթին վրայ, ծա՛նր բեռ մը։ Մեր հիւանդ ու ծերուկ ուղեւորներն ալ, ճիշդ այդ ողորմելի անբանին պէս, կարաւանէն դուրս կը նետուին գերեզմանական ճիգեր կ'ընեն, յառաջ, քիչ մըն ալ յառաջ. այլ զուր, գազանները անողորմ սառուցին պէս, կը կապեն զիրենք։

(Շար.) Մ. ԿԻՒՐՃԵԱՆ

ՋՐԻ ԽՈՐՀՈՒՐԴՆԵՐ, ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԱՋԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ցոյց կը տրուին մեր գրասենեակին կողմէ՝

1.— փարիզի շրջակաները ամէն ուղղութեամբ հողաբաժիններ գնելու,

2.— Ամսավճարով տուաչինելու ամբողջութեամբ կամ մասամբ վճարուած հողամասերու վրայ:

3.— վիլլաներ, տուներ եւ բնակարաններ գնելու եւ վարձելու։

4.— ցուներու եւ ամէն տեսակ fonds de commerceներու վրայ գրաւականով փոխառութիւն սալ ալու:

5.— Ամէն տեսակ ապահովագրութեանց մասին դիմեցէք

ՏԱՐԱՍՈՎ ՏԷՐ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ

Գրասենեակը, 18 Rue Chaussé d'Antin, Métro Opéra եւ Chaussée d'Aantin, ամէն օր ժամը *10—12* առաւօտները եւ *4—7* կէսօրէ վերջ, կիրակի եւ տօն օրեր ժամը *10—1*: Հեռախօս Provence *87—32* եւ *82—48*,

Ի գիտութիւն հայրենակիցներու կը ծանուցանենք թէ նպաստաւոր պայմաններով սկսած ենք ծախել հողաբաժիններ Մարսէյլի եւ իր արուարձաններուն մէջ, Այս առթիւ Գ. Տէր Աբրահամեան մեկնած է փարիզէն Մարսէյլ,

Մանրամասնութիւնն բու եւ հողաբաժինները մեր տրամադրած ինքնաշարժով տեսնելու համար դիմել Գ. Տէր Աբրահամանի, Hôtel de Paris, 15 rue Colbert, Marseille.

ԾԱԽՈՒ ՀՈՂԱԲԱԺԻՆՆԵՐ 120 ՄԵԹՐԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

փարիզէն 15 վայրկեան եւ կայարանէն 4 վայրկեան հեռու, հաղորդակցութեան բազմաթիւ եւ արագ միջոցներ, վճարելի 5 տարիէն, կարելի է պայմանաժամը երկարաձգել, Ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն եւ կոյուղի պատրաստ, Մանրամասնութեանց համար դիմել ամէն օր ժամը 9—12 եւ 2—6.30, իսկ կիրակի օրեր մինչեւ կէսօր Գ. GUERYի, 1 ROUTE D'ORLÉANS, CACHAN.

Հաղորդ. միջոց.— փորթ տ'Օրլէանէն առնել 88 թիւ թրամուէյը եւ իջնել GRANGE ORY կայարանը: Ջեր տրամադրութեան ներքեւ կը գտնուի հայ թարգման մը պէտք եղած բացատրութիւնները տալու համար:

ՄԻՋԱԶԳԱՑԻՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

ՏՆՕՐԷՆ՝ ՏՕՔԹ. ՄԻՀՐԱՆ Կ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ

Նախկին բժշկապետ Մերսինի ֆրանս. հիւանդանոցներու Պատուոյ մետայլ ֆրանս. առողջապահ. Նախարարութենէն

Բաց է ամէն օր ժամը 9—12 եւ 3.50էն 7.50, Կիրակի եւ տօն օրերը 10—12: Հոն կը կատարուին Ք. ճառագայթներով ամէն կերպ քննութիւն, շողանկարում (radiographie), գեր-մանիշակագոյն, յետ-կարմրագոյն եւ ռէօնթկէնեան դարմանում (radiothérapie profonde), նաեւ ՏԻԱԹԷՐՄԻԻ բոլոր կիրարկումները եւ ելեկտրաբուժական բոլոր ձեւերը, որ ներքին, արտաքին եւ մորթային բազմաթիւ հիւանդութիւններու դէմ գործածուած գիտական ամենավերջին եւ զօրաւոր ազդակներն են։

Թոքախտաւորներու համար pneumothoraxի գործողութիւն։ Հակահիւծախտային կանխարգելիչ եւ բուժիչ պատուաստ եւ շիճուկ (կատարելապէս անվտանգ)։

Ջղային եւ հոգեկան հիւանդութիւններու դէմ քնէածական, թելադրական եւ ֆրէօյտեան մեթոտներ։

Դարմանատունը ունի իր մասնագէտ բժիշկները աչքի, քիթ, ականջի, ինչպէս նաեւ ատամի եւ կանանց ծննդաբերական եւ վեներական հիւանդութիւններու համար։

Assurance Socialeի պատկանող *հիւանդներու կը տրուի յատուկ խնամք։*

Դարմանատան աստիճանաբոյժը կ'ընդունի վերոյիշեալ ժամերուն։

Տօքթ. Մ. Քէշիշեան, որպէս մասնագէտ ներքին հիւանդութեանց, կ'այցելէ նաեւ դուրս հիւանդներուն։

Հասցէ՝ 126 Rue Legendre *(17)* Tél. Marcadet 07—42

Métro: Place de Clichy—La Fourche, Autobus H. R. Rbis, Tramway 39, 40, 42, 5:

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, *մէթ. Շաթլէ: Արմատ. եւ նոր մեթոտ. դարմ. ատանց եւ կանանց մորթի, արեան, վեներ. հիւանդ. եւ վարխուր: Ամէն օր 9-12, 2-8, Կիր, 9-12,*

ALLIANCE FRANÇAISE

101 Bld. Raspail, Paris

Ֆրանս. լեզուի գործն. վարժ. 1. ֆրանս. լեզուի դարձուած. դասընթացք կը բացուին Մարտ 1ին: Շաբաթը առնուազն 16 ժամ ֆրանս. լեզուի գործն., դաս եւ հայ. ֆրանսեր. թարգմ., 17 դասախօսութիւն, մէկ գեղարուեստ. պտոյտ, մէկ ամիսը 155 ֆր. 4 ամիսը՝ 475 ֆր., 1 Մարտ 30 Յունիս): Միմիայն դասախ. եւ պտոյտի մասնակցիլ փափաքողներու կը տրուին մասն, քարթեր գին՝ 75ֆր., 2, Երկոյ. դասընթ. շաբաթը 5 անգ. Բշ. Գշ. Դշ. Եշ. եւ Ուր. ժ. 20—22, Դշ. օր. դասընթ. յատկաց. է վաճառակ. ֆրանսեր: Մէկ ամիսը՝ 100 ֆր. 4 ամիսը՝ 325: Մանրմ. դիմ. տն. Robert Dupoueyի, 101 Bld. Raspail, Paris *(6).*

EMPIRE Միւզիք-Հոլ՝ 87 Av. Wagram

ՀԻՒԱՆԴՆԵՐ

Դիմեցէք մասն. բժիշկներուն 123 Bd. Sébastopol, *մէթ. Սէն Տընի, Ռէօմիւր: Վեներ. ախտեր, ջերմաժիգ., անկարողութիւն, ֆրանկախտ, արեան, մորթի հիւանդութ. արեան եւ միզի քննութիւն, բիթի, կոկորդի եւ ականջի ցաւեր: Դարմ. ռէօնթ. եւ անդրմանիշակ. ճառագյթ. Ասիւրանս սոսիալի հիւնդն. Ամէն օր 9 12 եւ 2-8: Կիր. 9-12: Ակնաբուժ.— Խորհր. և դարմանում ամէն օր 9 12:*

IMPRIMERIE - **MASSIS** - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris *(10)*

Le Gérant H STEPHAN

BRASSERIE HAROLA

3 Rue la Vieuville

Place des Abbesses

Métro Abbesses, Tél. Marc. 39-88

ՎԱՐՁՈՒ ՍՐԱՀՆԵՐ

Պարահանդէսի, հացկերոյթի, երեկոյթներու եւայլնի համար, Մասնաւոր գին Հայերու

ԱՆԱՍՆԱԲՈՒԺԱՐԱՆ

Prof. Iliine, *նախկին անասնաբուժ. ռուս. արքունիքին, կ'ընդունի ամէն օր ժ. 2- 6 փանսիօն, արգու. զարդ.* 45 Av. Emile Zola, *Հեռ.* Vaugir. 18 99, MétroBeaugrenelle.

Docteur ès-sciences occultes

Գուշակուհին

ՏԻԿ. ՄԱՐԻԱ ԶԷՆԻ

կը բացատրէ անցեալը, կ'առաջնորդէ ներկային մէջ, կը գուշակէ ապագան, ըստ ձեռքի գիծերուն, աստղերու եւ քարտերու: Ամէն օր (Կիր. եւ տէլի) ժ. 3—7, բացի Եշ.է: 62 RUE DE LA ROCHEFOUCAULD *բակին խորը, Բ. յարկ. ալ կողմ.* MÉTROPIGALLE.

Պէտք է *տեսնել Փարիզի ամէնէն գեղեցիկ պլէխարկները* F. SORBIER*ի մօտ,* 11 Rue Lafayette. *անմրցելի գին:*

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ—ԲԺԻՇԿ

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԷՆ

Առանց ցաւի կը քաշէ եւ կը դարմանէ ակռաները: Ոսկէ ատամնաշար, ոսկէ ակռաներ: Չափաւոր գին: Խորհրդակցութիւն ամէն օր ժամը 9էն 8, 3 Bld. Belleville, Métro Ménilmontant.

ԽԻՍՏ ՄՕՏ ԱՏԵՆԷՆ

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄԸ ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՅ

8 RUE CHATEAUDUNի

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏԱՆ

Métro Cadet, Le Peletier et N. D. de Lorette

ՓԱՍՏԱԲԱՆ

ԳՐԻԳՈՐ ԹԷԼԼԱԼԵԱՆ (ԳՐԻՄԻԹԷԼ)

72 Rue du Ménilmontant, Paris XX Tél. Ménil. 96—74

Ամէն տեսակ դատական եւ վարչական գործեր ամենալաւ պայմաններով

ՓՈՂՈՑ ԻՄԱՑԱԾ ներումասնագիտութիւն, առանցկանխավճարի

Ընդունելութեան ժամեր. առաւօտ ժամը 9.30էն 10.30, կէսօրէ վերջ 2—3, իրիկուն 7էն 8.30,

Մէթրօ Ménilmontant եւ Martin-Nadaud

Օթօպիւս BC, BG, O եւ Q Թրամուէյ 5 եւ 26

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՆՊԱՐԵՂԷՆՆԵՐՈՒ

ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ ԵՂԲԱՐՑ

ՀԱՆՐԱԾԱՆՕԹ ՏՈՒՆԸ

իր կեդրոնատեղին հաստատած է

PLACE SAINT MICHEL*ի վրայ*

28 rue de la Huchette, Métro Saint Michel, sortie quai

ԲԱՑՈՒՄԸ ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ ՄԱՐՏ 1

Մեծաքանակ եւ փոքրաքանակ Գիները անմրցելի

ՀԱՅԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ - POLYCLINIQUE de BELLEVILLE

Տէր եւ Տնօրէն՝ ՏՕՔԹ. ԳՐԳՈՅԵԱՆ

29 Rue (Place) des Fétes, Paris, XIX, Tél. Nord 96 - 61

Բաց է ամէն օր, ուր շատ մը մասնագէտ բժիշկներէ կը խնամուին ամէն տեսակ ներքին եւ վեներական հիւանդութիւններ՝ Աչքի մասնագէտը կ'ընդունի Գշ., Եշ., եւ Շաբաթ օրերը ժամը 4—6. Քիթ, կոկորդի ու ականջի մասնագէտը ամէն Երեք. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 2—3, ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺը ամէն օր ժամը 9էն 19:

CHAUSSURES «DANEL»

69 rue d'Angoulème, Paris *(11)*

Դանիէլեան վաճառատան մէջ պիտի գտնէք, տոկուն, ճաշակաւոր եւ ամէն քսակի յարմար կօշիկներ պատրաստուած իր արհեստանոցին մէջ:

կիրակի մինչեւ կէսօր բաց է,

Tél. Ménilmontant 76—71 Autobus: AY, BC

Métro: Couronnes ou Parmentier

ՍԱՊՈՒՆՋԵԱՆ ԵՂԲԱՐՔ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՄԵԾ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

Ա Ր Ա Ր Ա Տ

39 Rue de Trévise, Paris *(9)*, Մէթրօ՝ Cadet, Tél. Prov. 05 91

Ամէն տեսակ արեւելեան եւ եւրոպական նպարեղէններ փոքրաքանակ եւ մեծաքանակ վաճառում

Յաճախորդներու փափաքին գոհացում տալու համար մեծ խնամքով սկսած ենք պատրաստել ամենավերջին սիսթէմի գերմանական մեքենայով անարատ եւ թարմ սուրճ,

Ապրանքներուն ամենալաւը՝ անմրցելի գիներով:

Ի ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ ԲՈԼՈՐ ՑԱՃԱԽՈՐԴՆԵՐՈՒՍ

Ստացած եմ մեծ քանակութեամբ զանազան տեսակի սուրճեր

Քաֆէ Մատակասքար Ա. տեսակ	12-75, Բ. Գ. տեսակ աւելիաժան	
» Սանթոս Good Ա. »	14.25 » » » »	
» Santos supérieur »	18 » » » »	
» » Domincul	20	
» » Caracoli	22	
Քաֆէ Mocca Hodeldan	24	իսկականը եւ ոչ թէ կեղծը:
» Godlup	25	
» Ceylan	28	
» Margajid	31	

Կը յայտարարեմ յաճախորդներուս թէ սուրճի գիները կը տարբերին համաձայն իրենց տեսակին: Զգուշացէ՛ք աժան սուրճերէն: Այցելեցէք մեր գործատեղին գաղափար կազմելու համար սուրճի տեսակներու մասին,

ՀԱՍՑԷ՝ **"CAFÉ SULTAN,,**

TOROSSIAN

92 Rue d'Angoulème Métro: Couronnes, Tél. Ménil. 56—06

ՏՕՔԹ. ԽՈՒՊԷՍԷՐԵԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՆԵՐՔԻՆ, ՄՈՐԹԱՅԻՆ ԵՒ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ

Varicesի (վառիս) եւ hémorroidesի (էմոռոյիտ) արմատական դարմանում առանց գործողութեան, գիտական վերջին մեթոտներով:

Տիադէռմի (diathermie), (իւլթրա-վիօլէ) ultra-violets.

ԴԱՐՄԱՆՈՒՄ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՄԱՍՆԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԱՇԽԱՏԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

Ընդունելութեան ժամեր ամէն օր 4—7.30, կիրակի եւ տօն օրեր 10—12: 142 Fbg. St. DÉNIS Tél. Nord 31-49

(կառ. տիւ նօռի եւ կառ. տը լ'էսդի մէջտեղը)

ԳՈՐԾԻ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ A. G. A. F. A. R.

110 Bld. Arago. Paris (14), Métro Deufert · Rochereau

Tél. Odéon 16—28, ընդունելութիւն ամէն օր, 2-7, բացի Եր. օրեր

Իրաւաբանական եւ ապահովգ., ամէն տեսակ գործողութիւններ. Նոր եւ գործածուած ինքնաշարժներու գնում եւ վաճառում, կանխիկ եւ ապառիկ.

ՁԵՐ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԵԱՆՑ ՀԱՄԱՐ ԴԻՄԵՑԷՔ

AMERICAIN LLOYD PALESTINE & ORIENT LLOYD

13 Bld. Malesherbes, Paris *(8)*

Tél. Anjou 07-45 Adr. Téleg. Palestloyd

Տոմսակներ ամէն երկիրներու համար,

Արժանթին, Պրազիլիա, Ուրուկուէյ, Չինաստան, Եգիպտոս, Սուրիա, Պաղեստին, եւայլն:

Մասնաւոր կարգադրութիւններ եւ զեղչ Հայերու համար.

ՄՈՒՇՏԱԿԱՎԱՃԱՌ Ն. ՊՈՒՏԱԳԵԱՆ

Պոլսոյ հանրածանօթ ՆՓՐԵՄ տան մէջ տարիներով աշխատելէ վերջ, փարիզի մէջ կատարելագործած է արհեստը եւ այժմ ունի իր սեփական վաճառատունը

ԿԸ ՇԻՆԷ ՉԱՓՈՒ ՎՐԱՅ ԵՒ ԿԸ ՆՈՐՈԳԷ

ՕԳՏՈՒԵՑԷՔ ԵՂԱՆԱԿԻ ԱՌԹԻԻ ՀԱՄԱԾ ԱՂՈՒԷՍՆԵՐԷՆ

ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ ՉԱՓԱՒՈՐ ԳԻՆ

15 Rue Henri Monnier, Paris (9e)

Métro Pigalle *Հեռաձայն* Trudaine *07—90*

ՀԱՅԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ ՁԵՌՆՏՈՒ ԴԵՂԱՐԱՆ

PHARMACIE «GAGNE-PETIT»

6 Rue de Belleville, մէթրօ՝ *Պէլվիլ*

Բաց է ամէն օր առաւօտեան ժամը 8 մինչեւ կէս գիշեր

Հայ յարգելի յաճախորդներու դիւրութեան համար արտամադրած ենք հայ փորձառու դեղագործ մը որ կը գտնուի դեղարանին առաջին յարկը, դեղագիրներու ապատարկութեան ճիւղին մէջ,

ԱՄԵՆԱԹԱՐՄ ԴԵՂԵՐԸ՝ ԱՄԵՆԱԱԺԱՆ ԳԻՆԵՐՈՎ,

Սոյն կտրօնով ներկայացնողներու հարիւրին 5 զեղչ ի բացառեալ հանքային ջուրերը եւ spécialitéները

Restaurant CARLO 34, Rue St. Lazare

Անուանի իր արեւելեան եւ եւրոպական կերակուրներով, հաստատած է ԱՆՈՒՇԵՂԷՆԻ ՃԻՒՂ մը, ուր կը պատրաստուին Շամ բաքլավա, Թրիկօնա, Թուլումպա թաթլըսը, քուռապիէ, Էքմէկ քատայիֆի եւ քայմաք. ԼՕԲՈՒՄ պիստակով, նուշով եւ կաղինով, որ յիշել կու տայ Պոլսոյ Հաճի Պէքիրը:

Մասնաւոր զեղչեալ գին՝ տուներու եւ խանութներու համար.

Լօքումի ապսպրանքներ կ'ընդունուին եւ կը ղրկուին բոլոր տեղ:

Ուզեցէ՛ք ԼՕԲՈՒՄ-ԳԱՌԼՕ ի նմուշի փոքր տուփը, որ կը պարունակէ այդ համեղ լօքումին զանազան տեսակները: Քառթ-փոսթալ մը հասցէով, եւ յաջորդ օր կը ստանաք նմուշը առանց վճարումի.

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

Մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն Littré 38—43

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

Յ. ՄԻՆԷԼԵԱՆ

ԴԵՐՁԱԿ

96, Rue de Crimée

PARIS *(19e)*

Մէթրօ՝ Botzaris

ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՎԱՅԵԼՉՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՆՐԲՈՒԹԻՒՆ

Խ Ն Ա Մ Ո Ւ Ա Ծ Կ Ա Ր

ԳԻՆԵՐՈՒ ԱՆԳԵՐԱԶԱՆՑԵԼԻ ԱԺԱՆՈՒԹԻՒՆ

Բ Ա Ց Ա Ռ Ի Կ Զ Ե Ղ Չ

ՀԱՅ ՅԱՃԱԽՈՐԴՆԵՐՈՒ

Մ Ի Մ Ի Ա Յ Ն Մ Ի Ն Չ Ե Ւ Մ Ա Ր Տ Ի Վ Ե Ր Ջ Ը

SEULE AGENCE EXCLUSIVE EN FRANCE

ՀԱՅԵՐԷՆ

ՅՈՒՆԱՐԷՆ

ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ

"La Voix de son Maître"

POLYDOR

REGISTERED TRADE MARK

20 ՖՐ. 20 ՖՐ.

H. ARTINIAN, 26 28 rue Lessage, Paris XX. Tél. Ménil. 61-85

Մեր փլաքներու ճախ սիթերանոցին մէջ կը գտնուին նաեւ ամէն վաճառանիշէ փոններ,— DECCA, COLUMBIA, PATHÉ, POLYDOR, NIRONA, DIAMOND, *եւն.: Գիները՝ 120, 180, 300, 450, 525, 750, 800, 1000 եւ մինչեւ 2,800 ֆր. Նպարեգէններուն լաւը, ժողովրդ. գիներով: Բաց է ամէն օր:*

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն 235, Faub St.-Martin PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS BLANC OU JAURÈS

Téléphone : NORD 67-23

R. C. SEINE 894.288

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 3 ՄԱՐՏ 1931

3 MARS 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1508 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԻՆՉՈ՞Ւ ՊԷՏՔ Է ՇՏԱՊԵԼ

Նորէն քրքրենք մեզի համար այնքան կենսական, եւ դժբախտաբար բոլորովին երեսի վրայ ձգուած խնդիրը — գաղութներու կազմակերպութիւնը։

Շաբաթ օր, քանի մը բառով յայտարարեցինք թէ կ'ընդունինք տրամաբանական բոլոր ձեւերը, որ առաջ իրականացնելու համար այս պահանջը։

Առաջարկեցինք սահղծել չէզոք, հասուն եւ հաւատաւոր հայրենակիցներէ յանձնախումբ մը։

«Յանձնախումբ մը, որ քաջութիւն ունենայ ասպարէզ իջնելու, Ստանձնելու գաղութներու կեդրոնական կազմակերպութեան շինարար գործը։

«... Այդ յանձնախումբը կրնայ ինքզինքը համարել առժամեայ վարչութիւն, ստանալով խորհրդակցութեան մասնակցող օրկաններու հաւանութիւնը։

«Կրնայ ամէն կուսակցութենէ կանչել մէկ-մէկ մարդ։

«Կրնայ ո եւ է կուսակցականի տեղ չտալ իր կազմին մէջ։

«Կրնայ այսինչ կուսակցութեան այնինչ անդամին դէմ առարկել, եւ նախընտրել ուրիշ մը։»

Կա՞ն տարրեր, եթէ կամ տասնըմէկ հոգինոց յանձնախումբ մը կազմելու համար։

Ի հարկէ կան։ Կարեւորը գործին սրբպողութեան հաւատալ եւ նախաձեռնութիւնն ստանձնելն է։

Իսկ եթէ ընդունակ տարրերը ատոր առջեւ ալ պիտի վարանին, կը նշանակէ թէ եղած-չեղած պիտանի, կենդանի ուժը կը բաղկանայ միայն կուսակցականներէ։ Ինչ որ իր կարգին պիտի նշանակէր կատարեալ ողբերգութիւն։ Մանաւանդ ներկայ պայմաններուն մէջ։

Ո՛չ։ Մենք խորապէս կը հաւատանք այս ժողովուրդին թաքուն ուժերուն։ Եւ յոռետես չենք անոնց պէս որ կը շուարին առաջին դժուարութեան առջեւ։

Միայն թէ, հարկ է գտնել գաղտնիքը, շարժման մէջ դնելու համար այդ ուժերը։

Առաջին գաղտնիքը — չեշտած ենք միշտ — այն է որ բոլորն ալ, առանց դաւանանքի խտրութեան, համոզուին թէ ուղղակի դէպի կազմալուծում, դէպի կործանում կ'երթանք այս ընթացքով։

Այս համոզման հասնիլ՝ կը նշանակէ ճամբան գտնել։ Ու քալել։ Մենք պատրաստ ենք անմիջապէս քալելու առջեւէն, ետեւէն կամ քով-քովի։ Մեզի համար անհրաժեշտը շարժումը, ձեռնարկն է։ Մնացեալը ինքնին կուգայ։

×

Բացատրէ՞նք արդեօք թէ ուռուցիկ ծրագիրներ, — լեռներ գլորելու, հրաշքներ խոստանալու յաւակնութիւն չունինք այս տարրական գործին մէջ։ Եւ չեն կրնար ունենալ ուրիշներն ալ։

Պարզապէս — ինքնապաշտպանութիւն։

Ամփոփում, կեդրոնացում ճիգերու։ Կարելի եղածին չափ սահմանափակելու համար գաղութներուն սպառնացող չարիքները, որոնք բազմաթիւ են եւ բազմազան։

Չունենալով կեդրոնական իշխանութիւն, յաճախ բարոյական եւ նիւթական մսխումներ կը կատարուին մէկ ճակատի վրայ, իսկ ուրիշներ կը մնան անտէր ու անճար։

Հազար ու մէկ միջոցներ կան դարմանելու համար զանազան ցաւեր, բայց որովհետեւ չունինք ընդհանուր կապ, կ'անճրկինք ամէնէն ողորմելի պահանջներուն առջեւ։ Տեղ մը շատ, տեղ մը երբեք։ Այսինչ գործը աչքի առջեւ, գուրգուրանքի առարկայ. անոր նման յիսուն գործեր՝ բոլորովին բախտին ձգուած։

Անցեալ օր հայրենակից մը կը պատմէր թէ երեսուն հայ թոքախտաւորներ կան միայն Բօշէնի հիւանդանոցին մէջ։

Պոլսէն երիտասարդ մը, կիրակի օր, կը հաղորդէր պատմութիւնը չորս թոքախտաւորներու։ «Եթէ այս է վիճակը օդասուն գաւառներուն, հապա մեծ քաղաքներու ողբերգութիւնը ո՞վ չափեց»։

Կարելի էր չափել — եւ դարմանի մասին մտածել — եթէ ունենայինք մեր խնամատարութիւնը՝ կեդրոնական իշխանութեան մը կողքին։ (Պոլիսը ունի եւ մենք չունինք...)։

Հազարումէկ ձեւերով նկարագրեցինք — եւ միշտ ալ պիտի նկարագրենք — թշուառութիւնը խոնարհ գաղութներու մէջ եղած-չեղած դպրոցներուն։ Դպրոց կոչուած շէնքերուն եւ անոնց կարգուսարքին։ Պակաս շէնքի։ Պակաս դասարանի եւ գրասեղանի։ Պակաս գրքի, տետրակի եւ մատիտի։

Հազարաւոր բոկոտն, գլխաբաց երախաներ թխմուած են հասարակ մթերանոցներու, տաղաւարներու կամ մառերու մէջ։ Ուրիշ հազարաւորներ թափառական՝ փողոցէ փողոց։

Տակաւին ուրիշ գաղութներ, որ դպրո՛ց, դպրո՛ց կ'աղաղակեն, — ազնուականի մը մէկ երեկոյթին փնտ։ Բարեգործականի անօրէնին կէս-թօշակովը...։

Զրկուած՝ հայրենիքէ եւ պետութենէ, զրկուած ենք օրինական շատ մը իրաւունքներէ։ Բայց ամէն երկրի մէջ ալ կ'ընծայուին քիչ-շատ դիւրութիւններ։

Միայն թէ՝ այստեղ ալ չունինք ո՛րեւէ կեդրոնական կապ։ Ցիրուցան կամ խաչաձեւ կը տարուի այս գործն ալ։

Եւ դեռ շատ մը պարագաներ, որ մեր ամենօրեայ կեանքը կը շօշափեն։

Այս բոլորը բաւական չե՞ն անմիջապէս գործի մղելու մեզ։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԷՋՄԻԱԾԻՆ ԵՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Սօֆիայի «Նոր Արաքսը», շարք մը խմբագրականներու մէջ վերլուծելով խորհ. իշխանութեան դիրքը Էջմիածնի ընտրութեան առթիւ, գիտել կուտայ (20 փետր.)

— «Դաշնակցութիւնը», կը շարունակէ զրպարտել «Խորհ. Հայաստան», հակախորհրդային տարրերուն հետ գործակցելով՝ իր դիրքը կը ճշդէ Էջմիածնի, ինչպէս նաեւ յառաջիկայ Ազգ. եկեղեց. ժողովի եւ կաթողիկոսական ընտրութեան հանդէպ», մոռնալով սակայն որ, եթէ կայ մէկը, որ սկիզբէն ի վեր իր դիրքը ճշդած է, այդ ալ խորհ. իշխանութիւնն է, որ վճռած է կա՛մ իր ցեկայի նախընտրած սքեմաւորը բազմեցնել Էջմիածնի գահին վրայ, եւ կամ բոլորովին Թափուր պահելով Էջմիածնի գահը, Հայաստանէն մինչեւ արտասահման պղտոր ջուրեր հոսեցնել, յաւագոյն ձուկերը որսալու համար... վկա՛յ բոլշեւիկեան պրոպագանդիստ եւ կաթողիկոսական Թեկնածու Մեսրոպ Մագիստրոսի վտարումը Պարսկաստանէն եւ այս փաստին հետ ուղղակի թէ մօտէն կապակցուած յետաձգումը Ազգ. եկեղեց. ժողովին....

«Դաշնակցութիւնը, քաղաքական նպատակներով եւ գաղտնօրէն կը մասնակցի ներկայ կաթողիկոսական ընտրութեան եւ իր «անկուսակցական» գործակալները կը ղրկէ Հայաստան, քաղաքական լրտեսութեան համար: Իսկ այդ գործակալները անգլիական եւ ֆրանսական աշխարհակալութեան վարձկաններն են, որոնց առջեւ հայրենիքի դուռները բանալը յանցանք պիտի ըլլար», կը գրէ Հայ կոմկուս կենտկոմի պաշտօնական օրգան «Խորհրդային Հայաստան» ինքզինքը գերազանցող սինիզմով, պարզապէս ոչինչ ունինք աւելցնելու բոլշեւիկ պաշտօնաթերթի այս տողերուն վրայ, որովհետեւ այդ տողերու իւրաքանչիւր բառը, գազրելի սուտ եւ անլուր բրովագասիոն մը ըլլալէ աւելի, մահավճիռ մըն է Ազգ. եկեղեց. ժողովի գումարման դէմ:

Որովհետեւ, եթէ խորհրդային իշխանութիւնը արդէն ընտրուած հակադաշնակցական հոգեւորականներն ու վեհաշուք աղաներն ալ Դաշնակցութեան գործակալներ ու անգլօ-ֆրանսական աշխարհակալութեան վարձկաններ անուանելով՝ անոնց առջեւ հայրենիքի դուռները բանալը յանցանք կը համարէ, այդ կը նշանակէ թէ Ազգ. եկեղեցական ժողովը ոչ միայն յետաձգուած է, այլեւ... թաղուած։

ԹՐՈՑՔԻ ՅՈՒՆԸ Կ'ԱՅՐԻ

Թրոցքի որ կը բնակի Պոլիս, Փրինքիբօ կղզիին մէջ, քիչ մընաց որ այրէր։ Իր բնակարանը հրոյ ճարակ եղաւ, խորհրդաւոր պարագաներով, որոնք դեռ չեն լուսաբանուած։ Թերթ մըն ալ կը գրէ թէ [հրդեհը ծագած է տան ելեկտրական գիծերէն։]

Բոլշեւիկ տեսաբանը կրցաւ ազատիլ, սակայն բազմաթիւ փաստաթուղթեր զորս հաւաքած էր ամիսներու աշխատութեամբ, գրեթէ այրեցան ամբողջութեամբ։

Հազիւ կարելի եղաւ փրկել Թրոցկիի եւ Լենինի միջեւ փոխանակուած թղթակցութենէն մաս մը, ինչպէս նաեւ Թրոցքիի Ռուս Յեղափոխութեան պատմութեան երկրորդ հատորի ձեռագիրը։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Հակաժողովրդականներու դատավարութիւնը

Մէնէմէնի Պատերազմական ատեանը սկսաւ դատել Գալըքէսիրցիներու երկրորդ խումբը։ Ասոնցմէ վերջ պիտի սկսի Չանաքքալէցի ամբաստանեալներու դատավարութիւնը։

Ընդհ. դատախազութիւնը հետապնդում կը կատարէ «Եէնի Ասր» թերթի մասին, որ մահապարտները կախուելէն մէկ օր առաջ, անոնց հետ եղած յերիւրածոյ տեսակցութիւն մը հրատարակած էր։

Ոստիկանութիւնը քանի մը օրէ ի վեր կը փնտռէ յիշեալ թերթին տէրը եւ խմբագիր Պէհզատ Արիֆ պէյը, որ երեք տարի բանտարկութեան դատապարտուած է, կառավարութեան բարոյական անձնաւորութիւնը անուանարկած ըլլալու յանցանքով։ Լուր առնուած էր թէ Պէհզատ Արիֆ պէյ Պոլիս՝ իր ազգականներէն մէկուն տունը կը գտնուի, բայց կ'ըսուի թէ յիշեալը անցագիր հանելով Պոլսէն Փարիզ մեկնած է։

Թուրքիա կ'ուզէ խնայել

Թուրքիա կը փորձէ կարեւոր խնայողութիւններ մտցնել իր ելեւմտացոյցին մէջ։ Նոր ելեւմտացոյցի օրինագիծը դեռ չէ ամբողջացած։ Դեռ 9 միլիոն ոսկի խնայողութիւն կատարելու պէտք կայ։ Նոր պիւտճէին մէջ ոչ արդիւնաբեր ծախքերու համար վարկ չի յատկացուիր։ Երկրագործական դրամատան դրամագլուխը 100 միլիոն ոսկիի բարձրացնելու համար, կարեւոր վարկ յատկացուած է։

Ազգային պաշտպանութեան գործավարութեան պիւտճէէն 20 միլիոն ոսկի խնայողութիւն եղած է։

Ծրագրուած 42 միլիոն ոսկի խնայողութեան 32 միլիոնը ապահովուած է արդէն։

50 միլիոնի փոխառութիւն

Գերման դրամատիրական խմբակ մը 50 միլիոն ոսկի փոխառութեան առաջարկ ըրած էր Թուրքիոյ։ Պատուիրակները Մարտ 15ին Էնկիւրի պիտի երթան։ Առաջարկուած պայմաններուն համաձայն, այս փոխառութիւնը Սվազ-Էրզրում գիծին շինութեան պիտի յատկացուի։ Փոխառութեան կնքումէն հինգ տարի վերջ, տասը տարուան մէջ, եւ տասը մասնաբաժիններով պիտի տրուի պարտքը։ Գերմանացիները այդ փոխառութիւնը պիտի ընեն բայց ոչ թէ դրամով՝ այլ երկաթուղային կազմածներով։

Կ'ըսուի թէ այս փոխառութիւնը վճարելու պիտի յատկացուին արդէն աւարտած եւ աւարտելիք կարգ մը երկաթուղիներու հասոյթները։

Օտար պահանջատէրերը կը համաձայնին ?

Էնկիւրիէն տրուած լուրերու համաձայն, Հանրային Պարտքի մասնավճարներուն ի հաշիւ Օսմ. դրամատունը դրուած 6 միլիոն ոսկին բաժնետէրերու ժողովին կողմէ առնուած է։

Յաջորդ մասնավճարին ժամանակը առաջիկայ յունիսը ըլլալով, կը յուսացուի որ մինչեւ այդ ատեն կարելի պիտի ըլլայ կառավարութեան եւ բաժնետէրերու միջեւ նոր համաձայնութիւն մը գոյացնել։ Դրամատունէն 6 միլիոնի մասնավճարը առնուիլը այս համաձայնութեան առաջին քայլը կը նկատուի։

Նաւային համաձայնութիւնը կնքուած

Անգլիոյ արտաքին նախարարը Հէնտըրսըն որ Փարիզի մէջ խորհրդակցութիւն մը ունենալէ վերջ, մեկներ էր Հռոմ, հոն եւս համաձայնութեան գալու Լոնտոնի նաւային դաշնագրին շուրջ, յաջողութեամբ վերջացուց իր գործը։ Կնքուած համաձայնութիւնը՝ կողմերը պիտի ենթարկեն իրենց կառավարութեան հաւանութեան։

Ամերիկայի պաշտօնական շրջանակները մեծ հետաքրքրութեամբ հետեւեցան բանակցութիւններուն, որոնց մասին մանրամասնութիւններ ուղած են։

Այս համաձայնութիւնը Անգլիոյ պիտի ապահովէ 1250 միլիոնի խնայողութիւն մը։

Մոսկուայի դատավարութիւնը

ԲԱԶՄԱԹԻՒ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Մարտ 1ին, ինչպէս հաղորդեր էինք Մոսկուայի մէջ դատավարութիւնը սկսաւ մէնշեւիքներու։ Ներկայ էին 2000է աւելի գործաւորներ։ 14 ամբաստանեալները հաստատեցին թէ իրենք կը պատկանին ռուսական մէնշեւիք կուսակցութեան։ Բոլորն ալ ամբաստանուած են խորհրդային վարչաձեւին դէմ դաւաճանութեամբ ու դաւադրութեամբ։ Ասոնց մէջ են Ա. Էնոթանեւսկի, ուսուցիչ քաղաք. տնտեսագիտութեան, Վլատիմիր Կեստան եւ անտեսագէտ Նիքօլա Շուխանօֆ։

Այս վերջին երեք օրերու ընթացքին, Տօնէցի աւազանին մէջ աշխատող բազմաթիւ գործաւորներ ձերբակալուեցան։ Ձերբակալուածներու թիւը կը հասնի մէկ քանի հարիւրի եւ մօտերս պիտի աքսորուին։ Ամբաստանուած են թէ Ստալինի հանդէպ թշնամական դիրք բռնած են։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՀԱՅ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ

Յիքսի սրճարաններէն մէկուն մէջ խումբ մը հայ համայնավարներ հաւաքոյթ մը ունեցած են, փետր. 25ի համայնավարական ցոյցին առթիւ։ Յոյն համայնավար մը հակապետական ճառ մը խօսած է։ Ոստիկանները տեղեկութիւն առնելով, հաւաքոյթը ցրուած եւ խուզարկութիւններ կատարած են։

Քանի մը Հայեր ձերբակալուած եւ յետ քննութեան, ազատ արձակուած են։

ՍՈՒՐԻԱՑԻՆԵՐԸ ԿԸ ՅԱՐՁԱԿԻՆ ԹՈՒՐՔ ՍԱՀՄԱՆԻՆ ՎՐԱՅ ?

«Ահրամ»ի Պոլսոյ Թղթակիցը կը հեռագրէ իր Թերթին.

Պոլսական Թերթերը կը կարծեն որ Թուրքիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ յարաբերութիւնները պիտի խզուին. Լուր եկած է որ Սուրիոյ անապատի աշիրէթները յարձակեցան Թուրք գիւղերու վրայ, որոնց ձեռքը ֆրանսական զէնքեր կը գտնուէին Մանաւանդ Էնէզի աշիրէթը շատ անգամներ Թուրքիոյ սահմանին վրայ յարձակած է եւ նեղը դրած սահմանապահները։ Անցեալները անոնք նոյնիսկ մինչեւ Ուրֆայի գիւղերը յառաջացած են։

Կառավարութիւնը կը պնդէ որ այս յարձակողները բոլորն ալ ֆրանսացիներու կողմէ զինուած են։ Կարգ մը Թերթեր շատ վըստահօրէն կը շեշտեն որ Ֆրանսա, Սուրիան Թուրքիոյ եւ Ռուսիոյ դէմ գործածելու համար ամէն աշխատանք կը Թափէ։ Եւ կ'ըսուի Թէ ֆրանսական խորհրդարանը Սուրիոյ տնտեսական ծրագիրներուն համար յատկացուցած է 500 միլիոն ֆրանք որ կը ծախսուի զինուորական եւ պատերազմական պատրաստութեանց։ Էնկիւրիէն եկող լուրերու համաձայն Թուրք կառավարութիւնը ֆրանսական կառավարութեան յանձնելու համար բողոքագիր մը կը պատրաստէ։

ՄԻՋԱԴԷՊ ՄԸ ՔԼՕՏ ՖԱՌԷՐԻ ՇՈՒՐՋ

Համալսարանի ուսանող եւ առեւտրական նախկին նախարար Էտհէմ պէյի տղան Մահիր Էտհէմ կ'երթայ «Վագըթ»ի խմբագրատունը, եւ խմբագրատան ընդհ. քարտուղար Րէֆիք պէյը կը հարցնէ։ Հոն չգտնելով, քաղաքապետական ժողովի կ'երթայ եւ դադարի ընթացքին բռունցքի երկու հարուած կ'իջեցնէ Ահմէտ Րէֆիք պէյի դէմքին։ Հարուածին մէկը աչքին կը հանդիպի։

Ընդհ. դատախազը անմիջապէս դէպքին վայրը կուգայ, բայց Ահմէտ Րէֆիք կը յայտնէ թէ գանգատ չունի։

Միջադէպին պատճառը այն գրութիւնն է, զոր «Վագըթ» հրատարակեց Քլօտ Ֆառէրի դէմ։ Ազդուած այդ քայլէն ուսանողը կը դիմէ այս քայլին։

Ազատ ձգուելէ յետոյ, Մահիր Էտհէմ յայտարարած է. «Խմբագիր մը ծեծեցի, Քլօտ Ֆառէրին դէմ գրած ըլլալուն համար։ Երթամ աւետիս տամ Քլօտ Ֆառէրի»։

ՄՋԿԻԹՆԵՐԸ ԿԸ ԾԱԽԵՆ

Պոլսոյ մէջ պիտի հաստատուի յատուկ դրամատուն մը, որուն գործը պիտի ըլլայ վաճառել այն մզկիթները որոնք ամայացած են կառավարութեան հակակրօնական քաղաքականութեան հետեւանքով։ Հաւանաբար, ծախու հանեն նաեւ հայկական եկեղեցիները...

ՉՈՐՍ ԸՍՄԷԹՆԵՐԸ

Լօզանի դաշնագրէն վերջ, Թուրքիան, երեւութապէս խաղաղած թէեւ, չկրցաւ, սակայն, խաղաղութիւնը ապրիլ:

Իր աշխարհագրական դիրքը ու այդ դիրքին բերումով ունեցած իր սահմանային յարաբերութիւնները շարունակեցին զինքը պահել, որոշ առեն մը եւս, եթէ ոչ թշնամական, գոնէ դեռ անհաշտ դիրքի մը մէջ:

Ուրեմն, 1922էն վերջ եւս, Թուրքիան, ճի՛շդ է, իր սահմաններէն դուրս էր հանած թշնամին, եւ, հետեւաբար, ներքնապէս խաղաղած, բայց, արտաքնապէս, կամ՝ իր իսկ սահմաններուն վրայ դեռ չունէր այդ «խաղաղութիւն»ը:

Չունէր, որովհետեւ չունէր ի՛ւ այդ սահմանները:

Եւ սակայն, յաղթական էր Թուրքիա:

Ըսմէթ փաշա, «Տումլու Փունարի հերոսը», յաջողած էր «աւլել» յունական բանակը: Սաքարիան դարձած էր փառքի ու ոգեւորութեան աղբիւր մը: Վասնզի, հոն, հրամանատար Ըսմէթը իր հետ ունէր թշնամիի դիմակին տակ ծածկուած բարեկամներ, իր դէմ՝ ներքին թշնամութիւններով տկարացած բանակ մը, եւ իր առջեւ՝ բարեդէպ դիպուածը:

Անկէ յետոյ, Լօզանը կար: Գնաց անձամբ:

Հպա՛րտ, բի՛րտ, անվհա՛տ կամակորութեամբ մը: Վիճեցաւ նո՛յն ոգիով: Սպառնաց ու պահանջեց: Ան, յաջողեցա՛ւ:

Այսինքն, հրամանատար Ըսմէթէն վերջ՝ պատուիրակ Ըսմէթը Էնկիւրի վերադարձաւ երկրորդ յաղթանակով մը, — «հաշտուած» էր ու պարտադրած իր պահանջները:

Եւ սակայն, պատուիրակ Ըսմէթը եւս չկրցաւ իր հետ խաղաղութիւնը բերել Թուրքիա:

Այս բաղձալի պչրուհին մօտեցաւ իրեն, յոնք ու աչք ըրաւ, մօտեցաւ, նոյնիսկ, Թուրքիոյ սահմաններուն, բայց յամառեցաւ ու չմտաւ ներս:

Մուսուլի հարց, սուրիական սահմաններու ճշդում, հելլէնեւ-Թուրք բանակցութիւններ:

Աւելի յետոյ՝ ներքին խլրտումներ:

Այդ պայմաններուն մէջ, ուրեմն, հրամանատար ու պատուիրակ Ըսմէթներէն վերջ եկող վարչապետ Ըսմէթը ստիպուեցաւ համեմատաբար աւելի՛ երկարատեւ ու դժուարին պայքար մը տանիլ, ձեռք ձգելու համար երազուած խաղաղութիւնը:

— Յաջողեցա՞ւ: Այո՛:

— Այո՞...

— Բայց, դաշնագիրներ, առհաւասիկ: Համակրանքի փոխադարձ արտայայտութիւններ: Այցելութիւն: Զօրավար Կուրօն եւ անկէ յետոյ, Վենիզելոսը՝ Էնկիւրիի մէջ:

Եւ սակայն, միանգամայն, 60 առ 100 համեմատութեամբ պատերազմական պիւտճէ մը, «Ծավուզ»ը, ընդծովեաներ, օդանաւ, բանակ, եւ տու՛րք՝ Շէյխ Սայիտը՝ սահմաններէն ներս:

Ու թշնամիներ՝ ե՛ւ պետական օրկանիզմէն ներս:

Դժգոհութիւն, աղմուկ, քննադատութիւններ:

Հռսա՛նք մը:

Ու բիրտ բազուկը իջաւ: Տքթ. Նազըմ, Շիւքրի, Ճավիտ, Ճամպօլաթ, Գարա-Քէմալ: Կամ՝ դժգոհ մտածողութիւնը՝ կախաղանի վրայ:

Ո՛չ ձայն, ո՛չ ծպտուն:

Հարցնենք, կրկին, — յաջողեցա՞ւ:

— Այո՛:

Այո՛ երեւութապէս: Երրորդ՝ այսինքն՝ վարչապետ Ըսմէթը եւս կարծեց յաղթած ըլլալ: Կարծեց՝ յաջողած ըլլալ՝ «խաղաղութիւն»ը ձեռք ձգելու, քանի մոլուցքը զաղրած էր:

Ու ծայր տուաւ «խաղաղասիրական քաղաքականութիւն»ը: Բարեկամութիւն աջին, ու բարեկամութիւն ձախին:

«Նո՛ր» Թուրքիան էր որ կը հիմնուէր՝ խելքի պտոյտ տուող յեղաշրջումներով, տնտեսական մե՛ծ ծրագիրներով, ու՝ յամառ, ինքնավստահ քայլերով...

Երկիրը վերագրաւուած, օտարը արտաքսուած, դաւադրութիւնները խեղդուած: Բայց խաղաղութիւնը կրկին չէր եկած Թուրքիա:

Վկա՛յ՝ Հաճօն՝ Սուրիոյ սահմաններուն վրայ, եւ Իհսան Նուրին՝ Արարատի լանջքին:

Վկա՛յ՝ Չէթհին: Իզմի՛րը:

Վկա՛յ՝ Մէնէմէնը եւ Պուլղլուն:

Ինչո՞ւ:

Որովհետեւ, երրորդ Ըսմէթը մոռցաւ, որ Նափոլէոն մինչեւ Մոսկուա էր գացած, բայց գլխիկոր ետ դարձած: Որ՝ Վիլհէլմը Փարիզը ռմբակոծած էր, բայց, հաշտութիւն խնդրած:

Եւ, ծայր տուաւ խոստովանութիւնը՝ խա՛լքճի ժամուլին մէջ: «Յեղափոխութիւնը չէ յաջողած»: «Թուրքը կը մնայ հինին պէս»: «Գլխարկ, այո՛, բայց, մտայնութիւնը չփոխուեցաւ»:

Չփոխուեցա՛ւ:

Ինչպէ՛ս չէ:

Ութ տարուան մէջ, հակա՛յ փոփոխութիւն կրեց Թուրք հոգեբանութիւնը:

1922ին Ըսմէթներէն առաջինը «փրկիչ» մըն էր: Ուրեմն՝ Թուրք զանգուածը կը խորհէր փրկուած ըլլալ հրամանատար Ըսմէթով: Կամ՝ զէնքի ուժով: Բազուկով:

Անկէ յետոյ՝ պատուիրակ Ըսմէթը ապահովիչն էր այդ փրկութեան: Ա՛յդ զանգուածին աչքին: Ծափ, ծնծղայ, հանդիսաւոր դիմաւորում:

Ըսմէթներէն երրորդը, կամ՝ Վարչապետ Ըսմէթը տեւականացնողը նկատուեցաւ՝ այդ փրկութեան՝ իր ծրագիրներով, բարեկարգութիւններով ու շինութիւններով:

Չորրորդը՞:

Խալքճի՞ն,

Ան դադրա՛ծ է, այլեւս զանգուածի՛նը ըլլալէ: «Կուսակցութիւն» «խալքը» ի՛րն է, ճի՛շդ է: Բայց իրական խալքը (ժողովուրդը) ի՛ր դէմ:

Ի՞նչ կը նշանակէ ասիկա:

Ա՛յն, որ՝ Թուրք զանգուածը զադրած է, այլեւս, կարծելէ կամ մտածելէ թէ՝ սուրին ծայրն է փրկութիւնը: Այսինքն՝ Թուրք բանակը, Թուրք ժողովուրդի աչքին՝ զադրած է փրկութեան կռուան մը նկատուելէ: Իսկ ասիկա առաջին անգա՛մն է՝ Թուրք պատմութեան մէջ:

Երկրորդ, որ՝ նոյն այդ զանգուածը, այսօր, այլեւս, չի կռթնիր դաշնագիրներու, պատրանքաւոր ապահովութեան, մինչ 1922ին համոզուած էր թէ՝ իրենց դէմ անզօր է ամէն թշնամութիւն կամ եւրոպական ուժ:

Երրորդ, որ՝ Թուրք զանգուածը բոլորովին յուսախաբ է ծրագիրներէն, ու դժգոհ՝ բարեփոխումներէն:

Իսկ այս երեք իրողութիւնները կը փաստեն պարտութիւնը երեք ըսմէթներուն, — հրամանատարին, պատուիրակին ու վարչապետին:

Խալքճի՞ն:

Բռո՞նցքը: Արեան սպառնա՛լիքը՝ նոյն իսկ Չէթհիին: Մէնէմէնի կախաղաննե՛րը:

Չէ՞ որ «ներքին դժգոհութիւններ» պարզող այս բոլորին վկայութիւնը այն է, որ խաղաղ չէ Թուրքիան:

Խաղաղ չէ Թուրքիան ելմտական-տնտեսական ճակատին վրայ: Խաղաղ չէ՛ Թուրքիան զինուորական ճակատին վրայ: Խաղաղ չէ՛ Թուրքիան քաղաքական ճակատին վրայ: Խաղաղ չէ Թուրքիան վարչական-բարենորոգչական ճակատին վրայ:

Աւելի՛ն:

Ան, անզօր կռիւը տանելու այս չորս ճակատներուն վրայ, ստիպուած է նահանջելու:

Ու կը նահանջէ արդէն:

Կը նահանջէ, որովհետեւ Թուրք ժողովուրդը, հոգեւին, հրաժարած է զինուորական սնափառութենէն: Վասնզի, որքան մեծ եղաւ 1922ի զինուորական յաղթանակին յուսադրումը, այնքա՛ն մեծ եղաւ անկէ սպասուած բայց չիրականացող յոյսերուն տուած արմատական հոգեփոխութիւնը:

Կը նահանջէ՝ դառնութեամբ հրաժարելով ելմտական-տնտեսական ծրագիրներէ: Կը նահանջէ՝ մէկ կողմ թողած ըլլալով «կողմ ըլլալու» գեղեցիկ բայց իրեն համար անկարելի քաղաքականութիւնը: Ու կը նահանջէ՛ ամէն օր նոր կախաղաններու ճօճումը ցուցադրելով...

Իսկ այս վերջինը պարտութիւնն է չորրորդ Ըսմէթին: Ուրեմն, պարտութիւնը այն չորս Ըսմէթներուն, որոնք խորհրդանշանը եղան, յաջորդաբար, չորս Թուրքիաներուն, — զինուորական, յեղափոխական, քաղաքական եւ տնտեսական:

Կամ՝ պարտութիւնը պետական Թուրքիոյ, որուն հետ աչքաթող պէտք չէ ընել՝ նաեւ, պարտութիւնը ութ տարի առաջ յեղակարծօրէն ցցուող Թուրք հոգեկան արիութեան եւ Թուրք ինքնավստահ հոգեբանութեան:

ԿԱՐՕ ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆ

ՆՈՐ ԴԱՒ ՄԸՆ ԱԼ ՀՆԱՐԵՑԻՆ

ՄԵՆՇԵՎԻՔՆԵՐՈՒ ԴԱՏԸ

Գրեր էինք թէ Մոսկուա երեւան հանած է դաւադրութիւն մը, որուն վերաբերեալ ամբաստանագիրը կը բաղկանայ 110 էջերէ: Նախաբանին մէջ, յայտնելէ յետոյ թէ այս նոր դաւադրութիւնը կապ ունի Ռամզինի ձեռնարկին հետ եւ թէ երկուքին ալ նպատակն եղած է նոյնը. — արտաքին միջամտութեամբ եւ ներքին միջամտութեամբ տապալել Խորհ. իշխանութիւնը եւ Ռուսիոյ մէջ վերահաստատել դրամատիրական կարգերը, ամբաստանագիրը կուտայ նոր դաւադրութեան մանրամասնութիւնները որոնց անշուշտ, ուզողը կը հաւատայ:

Այս անգամ ամբաստանեալներն են ռուսական սոց. դեմոկրատ խմբակի մը անդամները (մէնշեւիքներ) ղեկավարութեամբ ռուս ընկերվարականներու կեդր. կոմիտէի «Միութեան դիւան»ի: Նախկին մէնշեւիքներու աւերակներուն տակէն, այս կազմակերպութիւնը կեանք առաւ, վերսկսաւ իր քաղաքական գործունէութեան եւ ի վերջոյ վերակազմուեցաւ իբր հակայեղափոխական ընկերակցութիւն, կը հաւաստէ կարմիր դատախազին ամբաստանագիրը:

1928ի սկիզբները, այս խմբակցութիւնը վերահաստատեց իր նախկին յարաբերութիւնները արտասահմանի ռուս մէնշեւիքներուն հետ:

Այս խմբակցութեան գործակցեցան երկու ուրիշ խմբակներ՝ քոնդրաթիէվի եւ Չայեանովի խմբակները:

Այս բոլոր խմբակները ընդգրկած էին հետեւեալ ուղեգիծը. — Ռուսիոյ մէջ վերահաստատել դրամատիրական վարչաձեւը՝ իբր ամէնէն կարճ նպատակը որ կը ծառայէ խորհրդային կարգերու տապալման: Իբր գործունէութեան եղանակ՝ տնտեսական ու մատակարարական ձեռնարկներու խափանում, եւ բանակի մէջ քայքայման ու կազմալուծման աշխատանք:

Ի՞նչ կապեր ունէին

Այս խմբակը իր նիւթական միջոցները կ'ապահովէր շնորհիւ «Փարիզի ճարտարարուեստականներու առեւտրական կոմիտէ»ին: Ցեւական կապ հաստատուած էր արեւմտեան քաղքենիութեան ղեկավար շրջանակներուն եւ մասնաւորաբար, Բ. Միջազգայինի ղեկավար շրջանակներուն միջեւ.

Խմբակին ծագումը

Ամբաստանագրին առաջին մասը կը խօսի խմբակին ծագման ու զարգացման մասին: Խմբակը նախապէս ընդունած էր դրամատիրական կարգերը վերահաստատել Ռուսիոյ մէջ նեպի առաջին շրջանի հիմերուն վրայ: Սակայն յետոյ, ստիպուած մտածեց երկրին մէջ իսկ զինեալ ըմբոստութիւն յարուցանել եւ արտաքին միջամտութիւն հրաւիրել:

Այս գործակէտը նշանակուեցաւ «Միութեան դիւան»ի կազմութեամբ: Այս կերպով, քաղաքական գրգռութեան եղանակներէն, խմբակը անցաւ ներքին խափանարարութեան եւ արտաքին միջամտութեան պատրաստութիւններուն:

Խափանարար խմբակը

Խափանարարներու խմբակը կազմուած էր մէնշեւիքներէն եւ քոնդրաթիէվ Չայեանոֆ խմբակներէն: Այս խմբակը առաջադրած էր համադրել ամբողջ հակայեղափոխական գործունէութիւնը, նոյն նպատակին համար, — տապալել խորհրդային վարչաձեւը: Այս կերպով էր որ անոնք համագործակցականներու կեդրոնին մէջ, կ'աշխատէին նուազեցնել հայթայթման միջոցները, սխալ հաշիւներ կը հանէին, կը խեղաթիւրէին ապրանքներու բաշխման սկզբունքները, եւ ապրանքներու պահեստին ու խնդրանքին չափման հակակշիռը, ապրանքներու մթերումը եւն. կ'ենթարկէին ուղղակի խափանարարութեան:

Առեւտրական գործավարութեան մէջ, մէնշեւիքները ջանացին կազմալուծել գործնի մթերման գործը եւ քայքայել գործաւորական կեդրոններու պարէնաւորումը:

Խորհրդ. տնտեսութեան գերագոյն խորհուրդին մէջ, անոնք ջանք չէին խնայեր ձախողեցնելու համար ընկերվարական …ութիւնը:

Պետական դրամատան… անոնք կը ձգտէին վա… կատարել վարկերու բաշ… խանգարել դրամի շրջ… թիւնը:

Տնտեսական ծրագրի… կան յանձնախումբին մէ… իրենց հակայեղափոխակ… ծունէութիւնը երեւան… կուսակցութեան ընդհ. հակառակ ծրագրային հ… հաստատելով եւ հակակշ… ռերուն մասին սխալ … թիւններ հրատարակելով…

Ո՞ւրկէ դրամ կը ստանա…

Ամբաստանագրի հ… մասը յատկացուած է խմբ… թական աղբիւրներուն: Խ… խուոր աղբիւր ունէր, — … բարուեստական կուսակ… եւ մէնշեւիքներու արտա… եան կազմակերպութիւն… բաստանեալներու … թիւններով կը հաստա… արտասահմանեան մէնշ… րու կողմէ արուած նպաս… կը մասնակցէին գերման… վարականները, Բ. Միջ… եւ Փարիզի ճարտարարու… առեւտրի կոմիտէն:

Հակայեղափոխական… շարժումը կը ղեկավարէ… սահմանեան մէնշեւի… անոնցմէ երկու հոգի … Մոսկուա, Աբրամովիչ 19… Գրաունշթայն 1929ին… մովիչի գործօն մասնակց… Միութեան դիւանը … սկզբունքն եւ գործունէ… — տապալել խորհրդային … նութիւնը: Այս նպատակ… գրկեցին խափանարարութ… արտաքին միջամտութի…

Ի՞նչեր կատարած են

Ամբաստանեալներէն … գի կը մեղադրուին հ… յանցանքներով. նպատ… նալով տապալել խորհրդ… թիւնը եւ Ռուսիոյ մէջ … հաստատել դրամատիրակ… չաձեւը, 1928ին կազմա… կայեղափոխական ընկեր… թիւն մը, զոր կը վարէր … վիքեան «Միութեան դ… Այս մարմին ղեկավար… տակ, անոնք գործակց… ստեղծեցին զանազան գր… րութիւններու եւ խորհրդ… տատութիւններու մէջ բ… րած հակայեղափոխական… ներու միջեւ:

Անոնք, իրենցմէ ամ… կեցին արտասահման … տաքսելութեամբ եւ յ… րութեան մօտ մէնշեւի… տրասահմանեան կեդրոն…

"ՊԱՆԴՈՒԽՏԻ ՆԱՄԱԿՆԵՐ"

Ճակատագիրը կ'ըսէ. «Ըսկէ անդին ալ մի՛»... եւ այսպէս կ'իյնան կը մնան լեռներու գլուխն եւ կամ հովիտներու փոսերը:

Հիմա ասոնք քիչ մը մեկցի: Կաղանդն է. մինչ մեր տանց մէջ մոմերը կը վառին, որոնց մէջ բերկրութիւնը կը բանկի, համբոյր: գգուանք սիրելիներու, որդւոց եւ ծնողաց իրարու կը կարօտին, մա՜ք շնչով, ջերմագին սիրով. ի՛նչ կ'ընեն տարեգլխոյ այդ գիշերը 80 90 հազար հայ կարիճներ, ոմանք տարիքի թարմութեան մէջ. ոմանք հասած հասունցած եւ կեանք վերջալուսին մէջ: Ասոնց ալ մոմերը կը վառին. Այդ սիրտերը կը մարին. խնձոր, նարինջ «խոնչայ»ի վրայ կը դնեն, գրասգին պատրանք մը շինելու, բայց ո՞վ կը նայի անոնց վրայ, ո՞վ սիրտ ունի. ո՞վ կը տեսնէ այդ հոն բաները: Ս՛աստր, ծօ՛, տառ՛չ եկուր. ես օր հա՞ց էլ չես կամենար ուտել— խա՛չ վկայ, անա՛նկ կուշտ եմ, որ եթէ մէկ շաբաթ էլ բան չուտեմ, հոգս չէ— Սա՛րգօ, դու եկուր, զուրպան: — Թող ես օրս էլ անեկ երթայ— Մա՛րտիրոս, Խա՛չօ, ո՞ւր էք, ո՞ւր գացիք, մէկ շուշա արաք, շա՛ւտ Սպիտակ եւ այդ գիւթիչ տառը կուշտ ու կուռիկ մոմերու վրայ կը պատի. կը խմեն կուշտ ու կուռ. եւ ահա բուն «հոգեբանական ժամը» մին «եան եկաւ» իր անկողնին, միւսը թեւին մէջ առած է գլուխը եւ երրորդ մը՝ աջը գրած երեսին, մէկէն—«օ՜ֆ, օ՜ֆ», միւսէն «ա՜խ, ա՜խ», եւ ուրիշէն՝ «մանի»ն, «խո՜ւր, խորա՜ունկ. ծակ ծակ քըքչել վերարկուի մը պէս, որուն մարմինն ու մարմինէն նե՛րս, հոգին վերաւոր ինկած եասւր սլաքի մը տակ: Եւ այս հառաչանքները կը թաին թանաւոր բարձերուն վրայ.

Այ երազիս մէջ չերեւիր սիրելիս.
Ինչէ՛ր եկան սա տարիները գլխիս.
Ախ թէ մեռնիմ, քարիս վրայ գրեցէք.
Թէ պէմուրատ գնաց զարիպ սա աշխարհէ:

«Աղբի՛ս, զուրպան. շա՛տ տարիս կորսուեր, ահ նայինք, կորցը քաշել է, գի՛ր ձեռքդ երեսի՛դ զուրպան»:

Այս խանին մէջ ինչպէս քընեն ցիվաններ.
Կոտրէ ցիւրքէն սուրբ մազերուդ գիսակներ,
Փողոցին մէջ անոնք հանէ սուղ ծախու.
Եւ ազատէ զիս ցաւերէս, իմ նազլու:

«Խո՛ւրպէթ, քու տունն ու տեղը փլի, դու մեր տունն ու տեղը փլեցիր. քար ու քանդ ըրիր, մեր ճիվաններն ալ մեղք պէս պիտի անես, պէմուրատ պիտի թողուցի» խանց ու լաց. ծերուկ մըն է այդ. մեր Պօղոս ապբարն է, եւ հիմա կարգն եկաւ իրեն: Ձեռքը ճակտին կը տանի մեղմով, իր ոսկրէ մատներն ընտրութիւն կ'ընեն խորշոմներու մէջ, մին, որ աւելի ուած է, նորս կը քշէ, մութը երեսին վրայ եկաւ, մոմի լոյսը ձեռքերուն եւ մանին ալ թաւամ շրթանց վրայ.

Ես մէկ օր չէ, ու ոչ քանի մը տարի,
Քառսունն անցաւ, դուրպէթն եկայ ու գացի.
Մարմնիս վրայ ուժ ու թախաթ չը մնաց.
Ջուր Աստուծոյ աղօթեցի ձեռքս բաց.

Դի՛ր ասոնց մէջ մաշած աղիքներու «ախը» ամէն տող ու շունչ գլուխ, երգողին կոտրտուած ձայնին մէջ, իբրեւ միջնորմին պատռուածքներէն, զինէ քառսուն տարիներու ցաւերով ու հեծութեամբ խառնուած, երերցող այս հսկայ մարդն, ինչպէս գաւառ կողմին բանաշունչ փոթորիկին առջեւ, մէն մի ոսկը իր գաւին ճիւղը կ'որձակէ հին երգեհոնէ մը ելած հառաչանքներու պէս, մինչ հովը խողովակներէն ներս կը վազէ: Ահա խաներու կաղանդի գիշերը. արախ, մանի, արցունք, աղա ցուրտ լռութիւն... Ո՞վ կը շինէ ասոնց աղերը, ո՞վ են ասոնց բանաստեղծներն ու ձայնագիր երաժշտապետք— իրենք են, այդ ցաւերու եւ չքաւորութեան զաւակներ. այդ եղանակները թուղթի ու խազի վրայ չեն գրուիր, եւ պէտք է ըսել թէ գուրսէն մարդիկ ալ չեն կարող եղանակել. իրենցմէ կ'ելլէ եւ իրենց մէջ կը մնայ եւ անշուշտ չէք գիտեր նաեւ թէ ինչպէս կը խօսի անոնց ամէնուն ալ հաւասար զօրութեամբ: Ես աչքովս տեսեր եմ որ հագիւ թէ անոնց մին ձեռքն երեսին դրաւ ու մանին թառեց, իսկոյն ականջները կը սրին, եւ «ախը», սրտի այն… ու խոր աղաղակը, … պէս լռութեան մէջ արձ… բերնէ բերան կը սահի … բայ: Եղանակ կայ որ 2-3 … այրած ու երգուած է այն… ներուն մէջ եւ տակաւին … ալ ողջ կը պահուի՝ երէկ հ… եղանակի մը պէս:

Հապա անդի՞ն ինչ … փոքրիկ աղաներ իրենց մ… շուրջը կը շարուին, պառա… նոնց կաղանդի նուէր ու … թիւն կը բաժնէ: Մէկը կ'ըսէ… ւոխ ո՞ւր է արդեօք, ո՞ղջ է… կ'ընէ, ի՞նչ կ'ուտէ այս գի… ուրիշ մը. «Այս տարի ալ … սեւ սրտիս վրայ մնացին … եայ վառակներու պէս. եւ … մը. սպիտակ մօրուքը … «Ճամբիդ նայելով աչքեր… գան, զաւս կու. ալ հաց կը … կարօտս փորս մնաց. գան… քո՛վդ զիս հողը դնէիր...»

(3) Մ. ԿԻՒ…

արժէ ստացած հրահանգներ եւ նիւթական աջակցութիւն։

Ասոնք ամբողջ գործունէութիւնը կը ձգտէր սանձել այն տեսակ գայ[illegible], որոնք ակա[illegible] առաջքին գինեալ միջամտութիւնը, եւ ներսէն ապահովէին անոր տառացիօրէն յաջողութիւնը։

Ամբաստանագիրը առաջարկած է դատապարտել Քրիլէնքօ որ ասոր պաշտօնութեան մէջ իր անուան անմահութիւնը ապահովեց Ռամզինի դատավարութեամբ։

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ

ՕՐ. ՊԻԼՊԻԼԵԱՆ ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԷՋ

Անցեալ Հինգշաբթի օր Սորպոնի մէջ տեղի ունեցաւ նուագահանդէս մը, նուիրուած Մօցարդի գործերուն, եւ կազմակերպուած համալսարանական ուսանողական երաժշտական միութեան կողմէ։

Յայտագրին առաջին մասը կը պարունակէր Մօցարդի դասական կտորներէն հատուածներ, իսկ երկրորդ մասը՝ ներկայացումը գեղեցկագոյն տաղանդաւոր երաժիշտին մէկ արարուած Opéra Comique-ին Bastien եւ Bastienne:

Այս գործին սոփրանոյի բաժինը երգեց տաղանդաւոր Օր. Իրիս Պիլպիլեան, խաղակից ունենալով թենոր Bouvier-ն, երկուքն ալ աշակերտ Օր. Բաբաեանի։

Ամփիթատրոնը լեցուն էր միջազգային բազմութեամբ մը, եւ մենք հաճոյքով կ'արձանագրենք հայուհիի մը յաջողութիւնը այս շատ դասական գործին մէջ, ուր պահանջուած է միայն որ մերկացած ժողովրդավար պատրանքներէ ի յայտ եկաւ երկու աշակերտներու քաղցր(?), եւ որոնցմով հպարտ կրնայ զգալ նաեւ ինքզինքը իրենց ուսուցչուհին։

Դաշն. նուագակցութիւնը վարեց Գ. Լէօն Ալկազի, ձեռնհասօրէն ղեկավարելով նաեւ գեղակատարները։

Սորպոնի ամփիթատրոնի մեծութիւնն եւ հնչականութեան պակասը, այսպիսի նուրբ գործի մը արտայայտութեան համար ձախող պարագաներ էին. հակառակ այդ անպատեհութեանց, Օր. Պիլպիլեան կրցաւ ամբողջովին լսելի ընել երաժշտութեան ամէն մէկ նօթը, եւ թողուց խղճամիտ երգչուհիի տպաւորութիւն, հաւանաբար իր ձայնը լաւ կը պատշաճի Մօցարդի երազային երաժշտութեան։

Ա. Գ.

ԱՋՔԵՐԸ ԴԷՊԻ ԱՐԵՒԵԼՔ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ Հ. Կ. ԽԱՉԻՆ ԿՈՉԸ

ԱՄԲՈՂՋ ՄԷԿ ԱՄԻՍ՝ «ԴՊՐՈՑԻ ՕՐ»

Յունաստանի Հայ Կ. Խաչի կեդր. վարչութիւնը հրատարակած է հետեւեալ կոչը, որուն պարունակութեան վրայ յատկապէս կը հրաւիրենք մեր ընթերցողներուն ուշադրութիւնը։

Հայրենակիցնե՛ր,

Ամերիկայի Հ. Կ. Խաչը կը բոլորէ իր քսանամեակը, իսկ Յունաստանի կազմը իր [illegible]ամեակը։

Մեր [illegible] մէջ որքա՜ն ուրախալի է տեսնել այսքան ազգօգուտ միութիւններու բոլորած տարիներու թիւը, որոնք իրենց ետին կ'արձանագրեն բեղուն եւ արդիւնաւոր շրջան մը։

Հայ Կապոյտ Խաչի Յունաստանի մասնաճիւղն ալ իր ինը տարիներու ընթացքին ունեցած է արդիւնաւոր գործունէութիւն մը, վկայ իր հրատարակած հաշուեկշիռները, որոնց վերջին լուման իսկ յատկացուած է իր նպատակին։

Աթէնքի եւ շրջաններու Հայ Կապոյտ Խաչի գործունէութեան խարիսխը եղած է մեր ժողովուրդին ինքնամատոյց տրամադրութիւնը՝ որուն ապաւինած, ան կրցաւ իր գործունէութեան մարզը ընդարձակել։

Լուռ ցաւեր կան կայաններու մութ անկիւններուն մէջ։ Մեր կազմակերպութիւնը իր կարելի սահմանին մէջ՝ հասած եւ մեղմացուցած է այդ ցաւերը։ Մեր մասնաճիւղերու հաշուեկշիռներուն մէջ ցայտուն կերպով կ'երեւան այդ օգնութիւնները։

Ասոնցմէ զատ մեր կազմակերպութիւնը հետաքրքրուեցաւ մտքի լոյսով ալ եւ Դպրոցին օժանդակ հաստատութեամբ մը՝ «Զաւարեան վարժարանով», Թալասեան(?) «Ուսումնական վարժարանով» եւ վերի ու վարի Ամարանոցները հաստատ կրթական յարկերով։

Ասոնցմէ զատ, ազգային վարժարաններու մէջ որդեգրեց եւ կ'որդեգրէ ամէն հայթայթելով անոնց թոշակները, գրքեր եւ զգեստ։ Այս բոլորը անշուշտ մեր պատուական ժողովուրդին ինքնայօժար եւ համակրական վերաբերմունքին արդիւնքն է, ինչպէս նաեւ Ամերիկայի Հ. Կ. Խաչի Կեդր. Վարչութեան օժանդակութեանը։

Ներկայ տարեշրջանի տնտեսական տագնապը սակայն դժուարացուց մեր գործը։ Փափաքելի չէ անշուշտ որ սկսուած գործը կիսատ մնայ։ Ինչքա՜ն [illegible] բան կը դառնայ, երբ զանազան շրջաններու ուսումնատենչ հայ մանկութիւն զրկուի իր մտքի լոյսէն։ Մեր մխիթարութեան մեծագոյնը նորահաս սերունդին հայեցի դաստիարակութիւնն է որուն համար հարկ եղած զոհողութիւնները ընելու պարտաւոր ենք։ Կրթական յարկերէն ներս մեր հասակ նետող մանկութեան մտքի լուսաւորումը ինչքան հաճոյք կը պատճառէ մեզի։ Թող տալ որ խամրի՞ն անոնք. ո՛չ. պէտք կրկնենք մեր ճիգերը դժուարին պայմաններու մէջ իսկ պահելու այդ մտքի տաճարները։

Ուստի՝ քաջալերուած մեր ժողովուրդին անվերապահ համակրանքէն մեր ձեռնարկներու իրականացման մտահոգութեամբ մը. Յունաստանի Հ. Կ. Խաչի Կեդր. Վարչութիւնս ամբողջ մարտ ամիսը կը յայտարարէ Հ. Կ. Խաչի «Դպրոցի Օր» եւ այս առթիւ պիտի դիմէ Աթէնքի, շրջաններու եւ արտասահմանի ազգայիններուն, խնդրելու անոնց նիւթական օժանդակութիւնը։

Վստահ ենք որ մեր յարգելի ազգայինները քաջալեր պիտի հանդիսանան վարչութեանս այս ձեռնարկին, անոր իրականացման իրենց բաժինը բերելով։

Ապահով ենք որ Յունաստանի մեր բոլոր մասնաճիւղերն ալ իրենց կարելին պիտի ընեն մարտ ամսուան մէջ բացառիկ միջոցներով «Դպրոցի Օրը» արդիւնաւորելու եւ յաջողութեամբ պսակելու մեր ձեռնարկը։

Նուիրատուներու անունները պիտի հրատարակուին «Նոր Օր»ի մէջ մասնաւոր սիւնակով։ Գումարներ կարելի է յանձնել մեր մասնաճիւղերուն եւ թէ «Նոր Օր»ի խմբագրութեան առ ի հրատարակութիւն։

Հ. Կ. Խաչի Յունաստանի
Աթէնք Կեդր. Վարչութիւն

ՌՈՒՍԻԱ ՊԱՏՐԱՍՏ

17 ՄԻԼԻՈՆՆՈՑ ԲԱՆԱԿ ՄԸ

Անգլիական «Տէյլի Մէյլ» թերթը կը գրէ վստահելի աղբիւրէ քաղուած տեղեկութեանց համաձայն, թէ հակառակ(?) իր ճարտարարուեստական եւ շինարարական հռչակաւոր ծրագիրներու ձախողութեան, Ռուսիա պատրաստ է ամէն վայրկեան կռուադաշտ նետելու 17 միլիոննոց բանակ մը։

Անգլիական թերթը այս տեղեկութիւնները քաղած է ռուս զինուորական մասնագէտի մը, որ Ռուսիայէն փախչելու համար, Գերմանիա մեկնող պատուիրակութեան մը մէջ յաջողեր էր մտնել եւ այլեւս չէր վերադարձեր։

Այս մասնագէտը որ վերջին եօթ տարիներու ընթացքին, խորհրդային կարեւոր աշխատանքներով մասնակցած է կարմիր բանակի ընդհ. սպայակոյտին, եւ հնգամեայ ծրագրի զինուորական բաժնի գործադրութեան, կը յայտարարէ թէ խորհրդային Միութիւնը այսօր ամէնէն ուժեղ զինուորական պետութիւնն է եւ ամէնէն աւելի պատրաստ է ընդհ. պատերազմի մը։

«Պէտք չէ մոռնալ կ'ըսէ, Ռուսիոյ գործօն բանակի 800000 թիւէն։ Ասոր վրայ պէտք է աւելցնել առնուազն 6 միլիոն պահեստի զինուորներ 1921 եւ 1930ի դասէն, բոլորն ալ երիտասարդ, եւ լաւ մարզուած։ Յետոյ կուգան ժողովրդական բանակը, 2 միլիոն մարդով եւ վերջապէս, կէս—քաղաքային, կէս — զինուորական օգնական եւ քոմիւնական(?) բանակի 9 միլիոն մարդերը»։

Արեւմտեան Եւրոպան շատ լաւ պիտի ընէր եթէ անդրադառնար թէ ամբողջ Ռուսիան զինուորականանալու վրայ է։ Յուսահատական պատերազմին առաջին թիրախները կը նկատուին Լեհաստանը, Պալթեան պետութիւնները, Ֆինլանտան եւ Պեսարապիան։

Գաղտնութիւններն այն տեսակ են որ գործադրութիւնները կրնան կատարուիլ մէկ վայրկեանէն միւսը։ Միայն լեհական սահմանագլուխի շրջանին մէջ, կեդրոնացած է արդիական բանակի մը կորիզը, որ պատրաստ է անմիջապէս կռուի մտնելու, եւ ընդունակ՝ լրիւ [illegible] պատերազմի յայտարարութենէն 24 ժամ յետոյ։ Այս կորիզը կը բաղկանայ հետեւակազօրքէ, ձիաւորներէ, թնդանօթաձիգներէ, հրասայլերէ, օդանաւային [illegible] եւ կազարձակ խումբերէ։ Պատերազմի յայտարարութենէն երկու շաբաթ յետոյ, Ռուսիա պիտի կրնայ այս շրջանը հասցնել երեք միլիոն մարդ, առանց նուազեցնելու իր կազմի ուժը՝ [illegible] ճակատներուն վրայ։

Ասոր վրայ պէտք է աւելցնել որ Լեհաստանի դէմ կռուի նախապատրաստութեամբ, Ուկրէնիոյ եւ Սպիտակ Ռուսիոյ մէջ հիմնած են զինարաններ եւ ռազմանիւթի գործարաններ, որոնք կ'աշխատին գիշեր ցերեկ։

ՆՈՐ ՊԱՐԲԵՐԱԿԱՆՆԵՐ

Վերջին ամսուան ընթացքին Փարիզի մէջ լոյս տեսան ֆրանսերէն երկու նոր պարբերականներ արուեստի եւ մտածման։

Մեկնում (départs) կը կոչուի առաջինը, որ նախ հանգանակով մը կը բացատրէ իր տեսակէտները բանաստեղծութեան եւ արուեստի մասին։ Պիտի հրատարակէ միայն այն կտորները, որոնք կը համապատասխանեն այդ տեսակէտներուն։ Այդ առթիւ կը մեկնաբանէ պարբերականին խորագիրը, «Մեկնում», որ կ'արտայայտէ բանաստեղծներու ցանկութիւնը դուրս ելլելու, խոյս տալու իրենց պատեանէն, հեռանալու եւ թեւածելու երկրէ երկիր։ Եւ պարբերականն ալ արդէն կը փափաքի տալ՝ ինչ որ չունի երկիրը. հարստացնել նիւթերով որ պակաս են [illegible] մէջ, ծանօթանալ մանաւանդ գերմանական եւ անգլիական գրականութեանց, յետոյ սպանիական, իտալական եւ ամերիկեան գրականութեանց, եւ վերջապէս սկանտինաւեան արուեստին։

Լոյս տեսած միւս պարբերականն է Ամիսը (Le mois). ստուար հատոր մը, որ բաժիններ ունի քաղաքականութեան, գրականութեան, թատրոնի, նկարչութեան, երաժշտութեան, շարժանկարի, ընկերային գիտութեանց՝

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԻ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԷՆ

Կեդր. Վարչ. Ժողովը երախտագիտութեամբ ընդունեցաւ վերջերս շուրջ 17.000 անգլ. ոսկի արժէքով պայմանաւոր նուիրատուութիւնը, զոր Լօզանի մէջ պաշտօնական ձեւակերպութեամբ Միութեանս ըրաւ [illegible] անդամ Գ. Տիգրան Զամքերթէն(?), պայմաններուն լրացումէն վերջ յառաջիկային տրամադրելի եկամուտը ուսանողական պուրսերու յատկացնելու նպատակաւ։

.·. Հաճոյքով կ'արձանագրենք նաեւ Փարիզաբնակ Կեսարացի Տ. Հաճի Մկրտիչ Գալեանի 700 անգլ. ոսկիի նուիրատուութիւնը, որուն 200ը որպէս մասնայատուկ աւանդ։

.·. Շնորհակալութեամբ ընդունուած եւ իրենց նպատակներուն յատկացուած են՝ Գ. Գ. Ա. եւ Մ. Գարակէօզեանի տրամադրած 12.000 տոլարի նպաստագումարին վերջին մասը 4000 տոլար (յօգուտ Յունաստանի եւ Սուրիոյ չքաւոր եւ հիւանդ գաղթականներուն), ինչպէս նաեւ Գ. Գալուստ Կիւլպէնկեանի կողմէ 5000 ֆր. նորաշէն Նոր Զէյթուն աւանին, 5000 Ֆրանսայի Հայ Որբերու պաշտպան Յանձնախումբին, 3000 ֆր. Գալաթայի [illegible] վարժարանին եւ 2500 ֆր. Մարսէյլի Սէնթ-Մարկրիթ թաղի մանկապարտէզին։

.·. Շնորհիւ Բրիտանական հայասէր կազմակերպութեանց բարեյօժար օժանդակութեան, Միութեանս կողմէ Նահր. էլ-Օմարէն Մուսուլի շրջակայքը փոխադրուած Հաւրեզցի(?) գաղթականներուն զրկուեցաւ 200 անգլ. ոսկի։

.·. Կեդր. Վարչ. ժողովը որոշեց յառաջիկայ 14 Յունիսի կիրակի օրը հանդիսաւորապէս տօնել Միութեան Արծաթեայ Յոբելեանը, Սորպոնի մեծ ամփիթատրոնին մէջ։ Այդ օրը նախ եւ առաջ տեղի պիտի ունենայ յարգանքի հանդէս մը, յաւէտ ողբացեալ Պօղոս Նուպար փաշայի մահուան տարելիցին առթիւ, նախագահութեամբ նախկին նախարար Գ. Անտրէ Օնորայի։

.·. Գ. Արշակ Չօպանեան ստանձնած ըլլալով Մարի Նուպար Ուսանողական Տան հայերէնագիտութեան դասախօսութիւնները, որ տեղի կ'ունենան ամէն հինգշաբթի գիշեր, Փարիզի հայ ուսանողները եւ գլխաւորաբար Նուպարեան Սաները կը հրաւիրուին օգտուիլ այդ պատեհութենէն։

ԳՈՐԾԱԶՈՒՐԿՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Փարիզի Աղքատախնամին Նախաձեռնութեամբ կազմուած Յանձնաժողովը հետեւեալ կոչը ըրած է.—

Փարիզի Հայոց Աղքատախնամ Ընկերութեան նախաձեռնութեամբ եւ մասնակցութեամբ հետեւեալ Միութիւններու — Փարիզի Հայոց Եկեղեցիի Վարչութիւն, Բարեգործական, Հայ Տիկնանց, Հայ Կարմիր Խաչ, Հայրենակցական Միութիւններէն՝ Ատա Փազար, Պոլու-Կէվէրէկ, Կէյվէ, Ռումպիկին(?), Սեբաստիա, Հաճըն, Ակն, Տարօն-Տուրուբերան, Տրապիզոն, Եոզկատ, Շապին Գարահիսար, Արաբկիր, Բիւթանիա եւ Ուրֆա — կազմուած Յանձնաժողովը, նկատի ունենալով ներկայ տնտեսական տագնապին հետեւանքով հայ գործազուրկներու օրէ օր աւելցող թիւը, որոնց մէջ բազմաթիւ են անոնք որ ընտանիքով մատնուած են յետին թշուառութեան, ներկայիս կուգայ կոչ ուղղել ձեր բարեսիրական զգացումներուն, խնդրելով որ հաճիք ձեր նիւթական աջակցութիւնը բերել մեր այս դժբախտ հայրենակիցներուն՝ որոնք զրկուած աշխատանք ճարելու ամէն հնարաւորութենէ, դատապարտուած են սովոյ կորստեան, եթէ ձեռք չկարկառէք անոնց, համեմատաբար աւելի բախտաւոր հայրենակիցներ։

Թոյլ տուէք մեզ յուսալ որ այս նեղ ու տանջալից օրերուն չպիտի զլանաք ձեր թանկագին աջակցութիւնը, դիւրացնելով միաժամանակ մեր այս օգտակար, բայց խիստ դժուարին ձեռնարկը որ արդիւնք է վայրկեանին հրամայական պահանջին։

Գործազուրկներու Օգնութեան Յանձնաժողովի Ատենապետ՝ Ե. Յարութիւնեան, Ատենադպիր՝ Յօբթ. Ալլաֆվէրտի Որդի։

Յ. Գ.—

Նուիրատուութիւնները ղրկել Յանձնաժողովի գանձապահին A. Tchakerian 99 Rue de Chemin de fer, Courbevoie (S.)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (2)

ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐ

(ՀԱՏՈՒԱԾՆԵՐ ՈՒՍԱՆՈՂԻ ՄԸ ՕՐԱԳՐԷՆ)

Այսօրուան տպաւորութիւններս բազմաթիւ են։ Չեմ ուզեր աւելի երկայն գրել անոնց մասին։ Արդէն կիրակի է եւ ժամացոյցը շաբաթուան սահմաններէն բաւական մը անցեր է։ Առտուն կը տեսնուինք:

* * *

Զարմանալի է թերեւս Երեկուան մասին պիտի գրեմ։ Մինչդեռ այսօր այնքան գրելիք ունիմ։ Երէկ իրիկուն մինչեւ ուշ ատեն գրեցի եւ չէի կրնար աւելի շարունակել։ Չէ կարելի ամէն բան մէկ անգամէն ըսել։

Սինեմա գացի ցերեկէն անմիջապէս ետքը։ Դէպի հարաւային բեւեռ քէփթըն Սքոթի արշաւախումբին պատկերն էր։ Առաջին անգամն է որ շարժապատկերի առնուած է հարաւային բեւեռին պատկերը։ Պատմական այս ֆիլմը հերոսական արկածախնդրութեան մը կենդանի վկան է։

Հրաշալի տեսարաններ կան մէջը։ Նոր Զելանտական լեռներուն վրայ վերջալոյսը կախարդիչ է։ Տեսարաններ կան այս ծովուն մէջ որոնք անծանօթ գեղեցկութեան մը հրապոյրը ունին։ Ուրիշ աշխարհի մը մէջ կը կարծէ մարդ ինքզինքը։

Ու փոթորի՜կ։ Ծովը երկինք կ'ելլէ։ Երկինքը կը լուծուի գորշ ու փրփրոտ ջուրերուն մէջ։

Օրերու ճամբորդութիւն։ Դէպի անծանօթին ծայրը որ հրապուրած ըլլալ կը թուի նաւուն սիրտը։

Ու հսկայ սառնակոյտերը որոնք ադամանդէ դղեակներու պէս կը փայլին արեւի [illegible] ճառագայթներուն մէջ։ Դղեակներ ցո՜ւրտ ու հրաշալի որոնց մէջ ո՛վ գիտէ ինչ անծանօթ հուրիներ կը բնակին։

Վերջապէս նաւը կը հասնի սառնային թումբը։ Ուրկէ պիտի սկսի խոյանքը դէպի բեւեռ՝ փառքի մագնիսը։

Սքոթ՝ հերոսը, իր չորս ընկերներով կը ձգտէ անծանօթ սպիտակութիւնը։ Անոնք կը կորսուին երկինքի եւ երկրի մէջ։ Ո՜վ հերոսութիւնը մարդուն որ կ'անցնի նոյնիսկ բնութեան ահազօր ուժը։

Կը փչէ սառնամանիքը։ Ցուրտը կը խածնէ անոնց միսը եւ կը թափանցէ անոնց ոսկորներուն։

Կը մեռնին ձիերը։ Կը մեռնին շուները։ Ու անոնք կը քաշեն իրենց բեռները, կուրծք տալով ահեղագոռ քամիներուն որ դիմացէն ու չորս կողմէն կը հարուածեն զիրենք։

Կը քալեն ու կը քալեն։

Եւ վերջապէս հարաւային բեւեռ։

Փառքին գագաթնակէտը ուր աւա՜ղ, ուրիշ մը հասեր է իրենցմէ առաջ։

Ու վերադարձը... Յուսահատ ու ճակատագրական վերադարձը։

Ամէն վայրկեան ցուրտը կը թափանցէ իրենց երակներուն։ Անհուսութիւնը անողոք է չարագուշակ գալիքին հետ։

Ու բոլորն ալ կ'ըմբռնեն ահաւորութիւնը այն ճակատագրին որ իրենց կը սպասէ բոլորին։

Կ'իյնայ հերոսին մէկը...

Ուրիշ մը կը ձգէ վրանը, անգամ մըն ալ չվերադառնալու համար։

Տխուր է կորուստը։ Եւ Սքոթ ընկճուած սրտով կ'արձանագրէ դէպքը։ Սակայն ամէն վայրկեան կը զգայ իրենց սպառնացող ողբերգութիւնը որ արդէն եկեր վրանին առջեւ կը սպասէ։

Բայց ի՞նչ պէտք կայ նկարագրելու այն ինչ որ պատահեցաւ այդ պզտիկ վրանին մէջ որ կիսովին ձիւներուն տակ կորսուած է հիմա։ Եւ այն կենդանի շունչը որ քիչ առաջ յոյսին բոցով կը վառէր, մարեր է բեւեռին [illegible]։

Ու մենք չենք լար անոնց համար, թէեւ յուզումը կ'ուռէ մեր սրտերը պահ մը։

Անոնք աշխարհի գագաթին վրայ արձանագրեցին իրենց հերոսական պատմութիւնը։

Ու մենք կը հիանանք։ Պէտք է որ հիանանք ամէն անգամ որ կը տեսնենք մարդուն մեծութիւնը։ Օր մը թերեւս ամէն բան պիտի յաղթէ։

Հարաւի սառնադաշտերուն մէջ դուրս գերեզման մը կայ այսօր ուր հերոսներ կը ննջեն։ Եւ խաչ մը կանգնած է երկրի եւ երկինքի միջեւ։ Անգլիան խաչով մը վարձատրեց իր զաւակները։

* * *

Երբեք ձեզի պատահա՞ծ է որ առանց պատճառի երբեմն լալ ուզէք։ Մանկան մը պէս որ չի գիտեր իր ուզածը։

Ճիշդ այնպէս կը զգամ այս րոպէիս։ Թերեւս քէփթըն Սքոթի պատմութենէն ազդուած եմ։ Բայց ինծի այնպէս կուգայ թէ աւելի զօրաւոր պատճառներ ունիմ։ Երանի՜ թէ մէկը կարենար ըսել ինծի։

Չեմ գիտեր ինչո՞ւ, միշտ կը նախընտրեմ պատուհանին առջեւ գրել։ Եւ կը նայիմ դուրսը ուր դարձեալ մութը իջեր է ու կիրակնօրեայ խաղաղութիւն մը կայ։ Կը նայիմ ու կը նայիմ։ Ա՜հ, այս անլոյս առեղծուածը իմ հոգիիս խորախորհուրդ գաղտնիքները։ Տարօրինակ։ Շատ անգամ մենք մեր հոգիներուն սեփական ըղձանքներն անգամ չենք գիտեր ու բնազդօրէն կը հետապնդենք անոր մղումներուն։

ՅԱԿՈԲ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ
(Շար.)

Ն. ԿՈՐԳԱՆԵԱՆԻ ԲԵՄԱԴՐԱԾ
"ԵՐԳՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ„
ՖԻԼՄԸ ՇՈՒՏՈՎ ԿԸ ՑՈՒՑԱԴՐՈՒԻ
ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՄՕՏ ՕՐԷՆ

«... Այս ֆիլմը պարզապէս ժամանակակից հայ պատմութիւնն է, աւելի ճիշդ լուսանկարը գաղութներու մեր կեանքին։ Եւ իբրեւ այդպիսի գործ մը, կը ստանայ երկու արժէք. նախ նիւթ կը հայթայթէ մեր պատմագրութեան, եւ երկրորդ խանդավառութիւն կրնայ առթել գաղութներու մէջ։ Այսպիսի ալպոմ մը, լուսանկարչական ժապաւէն մը, որ մելամաղձոտ յուզում մը կը թրթռացնէ հանդիսատեսին մէջ, եւ յետոյ լոյսի եւ հաւատքի կը տանի մեզ։ Ֆիլմին ցուցադրութեան պահուն կ՚երգուին հայկական երգեր, խմբերգներ եւ շարականներ...»

(«Յառաջ» 18 դեկտ.)

«... Ֆիլմը տեսած եմ երկու անգամ։ Շատ տպաւորիչ է։ Հասարակութիւնը ուշադրութեամբ կը դիտէ... Երկրորդ մասն է շարանը հայ քաղաքական եւ հանրային գործիչներու... պատկեր մը եւս։ Ներկայացումը վերջացած է։ Բիչ անդին պառաւ կին մը կը զսպէ իր արցունքները, քովը կուլան երկու պզտիկներ... կը մօտենամ անոնց եւ կը խօսիմ հայերէն։ Իգտիրի եղեռնը իրենք տեսած են իրենց աչքով։ Կը յուզուիմ... ծերունի մայրը կը հարցնէ, որդիս, դուն ալ Իգտիրցի՞ ես։ Աղջիկները կը տանին մայրիկը... գեղեցիկ ֆիլմ մըն է....»

(«Յառաջ» տպաւորութիւններ, 1 Յունուար)

«... Ֆիլմը չափազանց տպաւորիչ է։ Այս ֆիլմին պատմականութեան արժէքը անվիճելի է։ Ակամայ Ռուսերու մէջ ալ ցանկութիւն կը ծագի այսպիսի շարժանկար մը ունենալ։ Շարժանկարին առաջին ներկայացումը մեծ ոգեւորութիւն պատճառեց ներկաներուն։ Առանձին կտորները կը ծափահարուէին։ Շարժանկարը ուշադրութիւն պիտի գրաւէ ոչ միայն Հայերու, այլ եւ բոլոր անոնց որ ապրեցան տարագրութեան ողբերգութիւնը...»։

(«Փոսլէտնի Նովոսթի», Ռուս Ցահմանադիր Ռամկավարներու օրկան, խմբագրութեամբ Պ. Միլիւկովի, 19 դեկտ.)։

«... Երգն Հայաստանի հայկական շարժանկարին ցուցադրումը հրաշալի տպաւորութիւն թողուց հանդիսականներու վրայ։ Պ. Կորգանեանի ֆիլմը ունի առանձին նշանակութիւն քաղաքական և թէ կուլտուրական պրոպագանդի տեսակէտով օտար քաղաքներու մէջ հայ ժողովրդի ներկայի և անցեալի մասին։ Ափոթէօզը կը խօսի ջերմ հաւատքով և ըմբռնող լոյսով, հայրենիքի վերածնութեան եւ անոր պայծառ բախտաւոր ապագայի մասին։

«Այս ֆիլմի առեղծումը կը ներկայացնէ մեծ և կարեւոր մը, որ կրնայ ծառայել իբրեւ օրինակ, արժանի ամէնուն հաւանութեան։ Արժէքաւոր պատմական փաստ մըն է ան, որուն նշանակութիւնը պիտի գնահատուի միայն ապագային։ Ֆիլմը ներկայացման պահուն գտաւ կատարեալ յաջողութիւն, որուն չափով նպաստեց Տիկ. Թնարիկի, Պ. Սարեանի տաղանդաւոր երգը։ Պէտք է ողջունել Պ. Կորգանեանի նախաձեռնութիւնը, վստահ լով, որ Երգն Հայաստանի ֆիլմը կ՚ունենայ մեծ յաջողութիւն բոլոր երկիրներու մէջ, ուր կան հայկական գաղութներ...»

«Վօզրօժտէնիէ» (Վերածնունդ), ռուս. թերթ 19 21 դեկտ.

«... Հեշտ է երեւակայել թէ, այս պատկերները եւ երգերը ի՛նչ տպաւորութիւն կը գործեն Հայերու վրայ, որոնք ցրուած են ամբողջ աշխարհի մէջ, ինչքան կը քաջալերեն յոյսեր կը ներշնչեն անոնց յոգնած հոգիներուն մէջ։

Երգն Հայաստանի ֆիլմը կը ներկայացնէ ամենայաջող ... յայտնութիւնը այն պրոպագանդին, որ կը խօսի թէ՛ օտարներու և թէ Հայերու առջեւ....»։

«Նաշա Ռէչ» (Մեր խօսքը), ռուս. թերթ 25 դեկտ. 1930 (Bu...)

Համայնավար համագումար մը

Մարտ 1ին Ալզաս-Լօրէնի համայնավարները համագումար մը պիտի կատարէին Սթրազպուրկի մէջ։ Գերման համայնավար օրկանը որ կը տպուի Մէցի մէջ, բուռն յօդուածներ կը հրատարակէր ընդդէմ ֆրանսական վարչութեան եւ ի նպաստ Ալզաս-Լօրէնի խորհրդային... անկախութեան։ Համագումարին ներկայ ըլլալու պատրաստուած էին մօտ 150 պատգամաւորներ Ալզաս-Լօրէնի զանազան շրջաններէն։

Հակառակ նահանգապետին արգելքին, համայնավարները ձեռնարկած ըլլալով իրենց ժողովի գումարման, ոստիկանութիւնն ստիպուեցաւ միջամտել։ Տեսնելով որ չպիտի կրնան Սթրազպուրկի մէջ ժողով ու ցոյց կատարել, համայնավարները գացին արուարձան մը հոն գործելու, սակայն արգիլուեցան ոստիկանութեան կողմէ։

Գերման բազմաթիւ համայնավարներ փորձեցին Սթրազպուրկ մտնել։ Սակայն ձերբակալուեցան ու Գերմանիա վերադարձուեցան։ Ոստիկանութիւնը ձերբակալեց 100 պատգամաւոր 180 հրաւիրեալներէն։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. ԴՊՐՈՑ

Այսօր Երեքշաբթի ժամը 8.30—9 15 կանոնագրի մեկնաբանում (Ընկ. Պ. Հիւսեան)։

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

Լիոնի, Ցէսինի եւ շրջանի գաղութահայութեան օգտակար ու ձեռնտու գիրքը.

"ԼԻՈՆԱՀԱՅ ՈՒՂԵՑՈՅՑ-ՏԱՐԵՑՈՅՑ„Ը
ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ եւ ԲԱԶՄԱԲՈՎԱՆԴԱԿ

Հրատ. Տպ. «ԵՓՐԱՏ»ի

Գինն է.— Ամէն տեղի համար 7 Ֆր., փնտռեցէք՝ գրավաճառներու եւ ամէն թերթի գործակալներուն մօտ։

Դաւառներէ եղած յանձնարարութեանց համար դիմել կեդրոնատեղի, H. Tatéossian, 34 Rue Villeroy. Lyon.

Հ. Յ. Դ.

ԳԻՒՂԻ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Կարեւոր օրակարգ։ Ներկայանալ անպայմանօրէն։

ԼԻՈՆԻ Համազասպ խումբի ժողովը վաղը իրիկուն ժամը 8.30ին, 181 Cours Lafayette. Café de la Gareի սրահին մէջ։

ALLIANCE FRANÇAISE
101 Bld. Raspail, Paris

Ֆրանս. լեզուի գործն. վարժ. 1. Ֆրանս. լեզուի դարման. դասընթացք կը բացուին Մարտ 1ին։ Շաբաթը առնուազն 16 ժամ ֆրանս. լեզուի գործն, դաս եւ Հայ. ֆրանսերէն թարգմ., 17 դասախօսութիւն, մէկ գեղարուեստ. պտոյտ, մէկ ամիսը 155 ֆր. 4 ամիսը՝ 475 ֆր., 1 Մարտ 30 Յունիս)։ Միմիայն դասախ. եւ պտոյտի մասնակցիլ փափաքողներու կը տրուին մասն, քարթեր գին՝ 75ֆր.։ 2, Երեկոյ. դասընթ. շաբաթը 5 անգ. Բ2. Գ2. Դ2. Ե2. եւ Ուբ. ժ. 20—22, Դ2. օր. դասընթ. յատկաց. է վաճառակ. ֆրանս.ի։ Մէկ ամիսը՝ 100 ֆր. 4 ամիսը՝ 325։ Մանրմ. գիմ. առ. Robert Dupoueyի, 101 Bld. Raspail, Paris (6).

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Փարիզէն ընկ. Խորէն Սեդրճեան իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկ. Ոսկիան Ծերուկեանի (Մարսէյլ) իր որդւոյն դառնաղէտ մահուան առթիւ որ տեղի ունեցաւ Փետր. 10ին Մարսէյլի մէջ։

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, մէթ. Շաթլէ։ Արմատ. եւ նոր մէթոտ. դարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան, վեներ. հիւանդ. եւ վարիսի։ Ամէն օր 9-12, 2-8, Կիր. 9-12.

Հայ Արիներու Միութեան
ԳԱՅԼԻԿՆԵՐՈՒ ՅԵՐԵԿՈՅԹԸ

Այս Կիրակի ժամը 2.30ին Salle de la Démocratieի մէջ 38 Bld. Raspail. Métro Sevres Babylone.

Մուտք 5 եւ 2.50 ֆրանք

ՀԻՒԱՆԴՆԵՐ

Դիմեցէք մասն. բժիշկներուն 123 Bl. Sébastopol, մէթ. Սէն Տընի, Ռէօմիւր։ Վեներ. ախտեր, ջերմամիզ., անկարողութիւն, Ֆրանկախտ, արեան, մորթի հիւանդութ. արեան և մէզի քննութիւն, քիթի, կոկորդի եւ ականջի ցաւեր։ Դարմ. ալէօնթ. եւ անդրմանիշակ. ճառագայթ. Ասիւրանս սօսիալի հիւնդն. Ամէն օր 9 12 եւ 2-8։ Կիր. 9-12։ Ակնաբուժ.— Խորհ. և դարմանում ամէն օր 9 12։

Ռոմանի մէջ Յառաջի գործակալն է՝ Պ. Խաչիկ Կարապետեան, 22 Rue St. Nicola, Romans.

IMPRIMERIE - **MASSIS** - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.256

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
4
ՄԱՐՏ
1931
4 MARS 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1509 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԲԱՑ ԱՉՔԵՐՈՎ

Մեր այս անճար վիճակին մէջ — թէ՛ ազգային եւ թէ՛ քաղաքական տեսակէտով — ցաւեր կան որ կը պահանջեն հաւաքական ճիգ։ Սրտաբաց, գլուխ-գլխի աշխատանք։

Աւելորդ է զուռնաւորել բառերը եւ կարծել թէ ամբողջ Հայոց ազգը կը համախմբուի միեւնոյն գաղափարին շուրջը, մէկ մարդու պէս։ Վերջն վար։ «Ազգովին», ինչպէս կ'ըսեն։

Այդպիսի հրաշք չկայ ուրիշ ազգերու մէջ ալ։ Եւ չզարմանանք, եթէ աւելի պակաս կը գտնուի մեր մէջ։

Գնա քառասուն տարի գլուխ-գլխի խօսէ Գ. Գալուստ Կիւլպէնկեանի հետ, կատարեալ անկեղծութեամբ, հայ ժողովուրդի փրկութեան մասին եւ չպիտի կրնաս պատասխան իսկ առնալ։

Գ. Կիւլպէնկեանը շատ խելացի մարդ է։ Ոչ խրատի պէտք ունի, ոչ ալ ծրագրի։ Գիտէ որ եթէ մէկ միլիոն տրամադրէ, 40.000 հոգի կը փրկուի անմիջապէս, Լիբանանի մէջ, հողին կապուելով։ Գիտէ որ Ազգերու Դաշնակցութիւնը գործնական ծրագիր ունի Սուրիոյ եւ Լիբանանի հայ գաղթականներուն տեղաւորման համար, եւ մինչեւ Սկանտինավիա կամ Հարաւ. Ափրիկէ բարեպաշտ քրիստոնեաներէ հանգանակութիւն կը կատարէ, 100.000 ոսկերին ճարելու համար։

Գիտէ որ, մեծ մասով օտարներու աջակցութեամբ 80 90 հայ պատանիներ կը պատսպարուին եւ լաւ կրթութիւն կը ստանան Ժընեւի մէջ (Շամփէլ-Պընիէն), բայց օտարները ձանձրացած են մեր անտարբերութենէն եւ հաստատութիւնը փակուելու դատապարտուած է։

Գիտէ որ հազարէ աւելի գաղթականներ փրկուելով Նահր էլ Օմարի ճախճախուտքէն, փոխադրուեցան Մուսուլ, ամայի գիւղեր եւ մէկ-մէկ երդիք շինեցին, բայց կը տառապին լծկանի, սերմացուի, գործիքի, հացուառ-կապուստի, դպրոցի պակասէն։

Գիտէ որ տակաւին ուրիշ հազարաւորներ կան աւելի թշուառ վիճակի մէջ։ Պատրաստ՝ փոխադրուելու, եթէ դրամ գտնուի։

Գիտէ որ իր մէկ շաբթուան եկամուտը կրնայ Նորաշէն դպրոցներու ցանցով մը պատել ամբողջ Ցունաստանը, Պուլկարիան, Սուրիան եւ Միջագետքը, օրհնութիւն ապահովելով սերունդէ սերունդ (Չէ՞ որ բարեպաշտ մարդ է)։

Եւ սակայն,— հաշուեցէք թէ ի՛նչ կ'ընէ, ի՛նչով կը հետաքրքրուի, ինչպէս կ'ըմբռնէ «ազգին գործերը»։

Դուք իր խելքին, իր դիրքին, իր միջազգային հռչակին համապատասխան գործ կը սպասէք, իսկ ան կը գոհանայ Չաքմաքճըլարի խաներէն մէկուն մէջ հաստատած աղայի մը առատաձեռնութեամբ,— քանի մը հարիւր ոսկին, քանի մը հազար անդին։ Հասարակ ողորմութիւն։

Այսպէս ուրիշներ ալ, աւելի կամ պակաս միլիոնատէր։

Միայն Ֆրանսայի մէջ եղած հայկական հարստութիւնը պիտի բաւէր ծախու առնելու առնուազն երկու հայաշատակ «վիլայէթ»։ կամ գոնէ վարձելու 99 տարուան համար...

Հետաքրքրուա՞ծ էք թէ մեր ամէնէն ճակատագրական շրջաններուն, 1914էն մինչեւ 1918, յետոյ 1920 - 24, երբ տակաւին բարձր էր մեր տրամադրութիւնը, ի՛նչ կարելի եղաւ ապահովել «ազգովին»։

Այդ բախտորոշ օրերուն ալ դիմում եղած է Գ. Կիւլպէնկեանի, ու մինչ Գազիլ Զախարօֆները ոսկի վտակներ կը հոսեցնէին յանուն Ցունաստանի փրկութեան, մեր կրեսոսը 50 հազար տոլար կը յանձնէր Ազգ. Պատուիրակութեան, տարօրինակ պայմաններով (թող իրազեկները պատմեն ամբողջ անցուդարձը)։

1919ին, Թիֆլիսի մէջ միլիոնատէր մը ունէինք, որ հինգ օրուան համար տոկոսով դրամ կուտար Ամերիկեան Նպաստամատոյցին, երբ դրամ չկար հայ որբերուն եւ գաղթականներուն ուտելիք ճարելու համար...

1920ին, Անգլիոյ վարչապետը Մանչէսթըրի հայ վաճառականներուն հասցէն կը ցուցնէր, երբ Հայաստանի ներկայացուցիչը դրամական աջակցութիւն կը խնդրէր։

Գնդապետ Հէսքէլը Թիֆլիսի Կոլովինսքի պողոտային հայկական փառաւոր շէնքերը կը մատնանշէր, երբ մեր թշուառութենէն կը հառէինք։

Աբրահամ Ղուկասօֆը անհաւասիկ տասը տարիէ ի վեր հէքեաթներ կը պատմէ, երբ հայկական ո՛ր եւ է ծրագիր ներկայացնես։ Եւ միւս կողմէ, միլիոններ կը մսխէ այնպիսի գործերու համար որոնք հեռաւոր կապ անգամ չունին հայ ժողովուրդին հետ։ Ոչ իսկ իր հանգուցեալ եղբօր յիշատակը (անմահ կտակը) բան մը կը խօսի իր սրտին։

Գացէք Նիս եւ հաշուեցէք հայկական միլիոնները, թէ՛ շէնքերով եւ թէ՛ դրամական եկամուտով։

Բոլորովին պատահաբար —եւ խառն ի խուռն— գրի կ'առնենք այս կոպիտ իրողութիւնները, աւելորդ անգամ մըն ալ ապացուցանելու համար թէ՛ ինչպէս ուրիշ ազգերու, մեր մէջ ալ դասակարգային շահը, «սրբազան եսասիրութիւնը» աւելի բարձր կը խօսի, քան ամբողջ Հայոց ազգին գոյութիւնը։

Բացառութիւնները ոչ թէ կը հերքեն, այլ աւելի կը հաստատեն, կը զուռնաւորեն այս իրականութիւնը։

Հարկ է բաց աչքերով տեսնել այս բոլորը, ո՛րեւէ ծրագիր հետապնդած ատեն,— կրթական ճակատէն մինչեւ քրտական։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆ ՉԿԱՅ

Պոլսոյ «Եըլմազ» թերթը կը գրէ այս խորագրին տակ.

— «Ատանայի իր ծառով, կազի փաշան յայտնեց թէ հոն կան 20.000 հոգի որոնք Թուրքերէն չեն խօսիր: Այդ մարդիկը արաբերէն կը խօսին, եւ գէշ արաբերէն մը: Ու այս ձեւով թէ՛ արաբութենէն կը հեռանան, թէ՛ թրքութենէն...:

Մինչդեռ Թուրք Հանրապետութիւնը փառաւոր անուն մը տուած է անոնց.— Թուրք: Պէտք է յարգը գիտնալ այս տիտղոսին։

Այս առթիւ կ'ուզենք յայտնել հարցը: Թուրքիոյ մէջ փոքրամասնութիւն կա՞յ: Լօզանի դաշնագրով՝ այո՛, իրականին մէջ, առանց ո եւ է կողմէ յանձնառութիւն կամ դրդում կատարուած ըլլալու, փոքրամասնութիւնները իրենց յօժար կամքով հրաժարած են փոքրամասնութեանց իրաւունքներէն:

Գալով կրօնական փոքրամասնութեանց, Թուրք Հանրապետութիւնը աշխարհիկ (լայիք) է, այսինքն կրօնքը խնդրոյ առարկայ չէ քաղաքացիական իրաւունքներու մէջ, իսլամ, օրթոտոքս, կաթոլիկ, եահուտի,— կառավարութիւնը չի հետաքրքրուիր այս տեսակ բաներով: Պետական որեւ է պաշտօնատան մէջ չեն հարցներ ձեզի.— Էֆէնտի այս գործը պիտի ընենք, բայց ո՞ր կրօնքին կը հպատակիք։

Թուրք Հանրապետութիւնը ճանչցած է կրօնքները եւ զանոնք ազատ ձգած քաղաքականութենէ դուրս սահմաններու մէջ, կը նշանակէ թէ Թուրք հայրենակիցները այս տեսակէտով մեծ շնորհքի մը արժանացած են:

Նախկին փոքրամասնութիւնները պարտք մը ունին ասոր համար, եւ իրենց շահը կը պահանջէ ճանչնալ այդ պարտքը։ Այս պարտքն ալ՝ Թուրքերէն խօսիլն է։

Այդ տեսակէտով բաւական յառաջդիմութիւն կը տեսնենք։ Օսմանեան պետութեան պաշտօնական լեզուն Թուրքերէն էր, բայց միլիոնաւոր ժողովուրդ տեղեկութիւն չունէր մեր լեզուէն: Իսկ հիմա, քիչ են որ Թուրք հայրենակից են եւ սակայն չեն գիտեր մեր լեզուն: Դպրոցներու շնորհիւ, Նէֆիին եւ Ֆուզուլիին լեզուն կը տարածուի ցեղով Թուրք չեղողներուն մէջ: Իսկ ժամանակ մը յետոյ Թուրքիոյ մէջ Թուրքերէն չգիտցող չպիտի գտնուի:

Բայց Նախկին փոքրամասնութեանց շահը կը պահանջէ հիմակուընէ քիչ մը հոգ տանիլ այս կէտին: Օրինակ, եահուտիներուն մէկ մասը յիշատակութեան արժանի է։ Ասոնք հետզհետէ գրութեան մէջ կը մոռնան իրենց աղաւաղեալ սպաներէնը, եւ միայն իբր խօսակցութեան լեզու կը գործածեն, այն ալ վարի խաւերուն մէջ: Բայց տեղը Թուրքերէ՞նը դրուեցաւ: Ո՛չ, աղաւաղուած ֆրանսերէն մը, որ կը վիրաւորէ թէ՛ Թուրքերուն եւ թէ Ֆրանսացիներուն արժանապատուութիւնը»

ՍԷՆ ԳԵՏԸ ԿԸ ԲԱՐՁՐԱՆԱՅ

Ֆրանսա ծմրան վերջաւորութեան սպասեց ձիւնի երես տեսնելու համար, Մէկ քանի օրէ ի վեր տեղացող առատ ձիւնէն յետոյ, ձիւնհալը սկսաւ եւ Սէնը կը բարձրանայ օրէ օր, Փարիզի մէջ իսկ, Սէնի եզերքները արդէն ողողուած են. սակայն նաւարկութիւնը չէ դադրած:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԹՈՒՐՔ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆ ԱՆՈՒՆՈՎ ՏԵՂ ՉԻ ՃԱՆՉՆԱՐ

Դատական պարզ խնդրի մը առթիւ, Պոլսոյ հիւպատոսութեան եւ Ցոյն Պատրիարքարանին միջեւ ծագած է վէճ մը, որ կը սպառնայ վտանգել Պատրիարքարանին դարաւոր գոյութիւնն ու իրաւասութիւնները։ Վէճը ծագած է հետեւեալ պարագաներուն տակ.—

Քաղաքապետութիւնը ուզած է որ Ցոյներու Էտիրնէ-Գափուի գերեզմանոցին պատը փլցուի, որովհետեւ վտանգ կը սպառնայ պատմական հնութիւն ունեցող պատերուն։ Այս գործին համար 5000 ոսկի ծախք գնահատուած ըլլալով, այս գումարը Պատրիարքարանէն կը պահանջուի Քաղաքային Ա. Ատեանին միջոցաւ։

Յիշեալ Ատեանին կողմէ կոչնագիր ղրկուած է Ցունաց Պատրիարքարանը, «Պաշ Փափազութիւն» անունով։ Պատրիարքարանէն ետ դարձուած է կոչնագիրը, ետեւը մակագրուելով թէ Թուրքիոյ մէջ Ցոյն «Պաշ Փափազութիւն» չկայ, այլ «Թուրքիոյ Ցոյն Պատրիարքարան», եւ մակագրութիւնը կնքուած է այդ վերտառութիւնը կրող կնիքով։ Ասոր վրայ, Ատեանը ընդհ. դատախազութեան միջոցով հարցում ըրած է Պոլսոյ հիւպատոսութեան, որ պատասխանած է թէ Թուրքիոյ մէջ Ցոյն Պատրիարքարան չկայ, այլ՝ «Ցոյն Պաշ Փափազութիւն»։

∴ Այս առթիւ, Պոլսոյ հիւպատոսին փոխանորդը ըրած է հետեւեալ յայտարարութիւնները.

— Հանրապետութեան հռչակումով, կառավարութիւնը կրօնական եւ աշխարհիկ գործերը իրարմէ բաժնած է, Օրէնքներն ալ այս պարագան ճշդած են: Ֆէնէրի հաստատութիւնն ալ կառավարութեան ճշդած այս սկզբունքին յարմարելու պարտաւոր է: Կառավարութեան օրէնքներուն հակառակ անուն մը առնել եւ անկէ օգտուելու ելլելը Հանրապետական կառավարութեան հայրենակցութիւնը չիւրացնել ըսել է:

«Կառավարութեան օրէնքներուն համաձայն, այս հաստատութիւնը այլեւս ոչ մէկ կապ ունի օտար երկիրներու մէջ գտնուած անձերու հետ, նոյնիսկ կրօնական տեսակէտով։ Այս տեսակէտով, կառավարութիւնը Պատրիարքարան անունով տեղ մը չի ճանչնար: Ֆէնէրի Պաշ փափազութեան պարտականութիւնը Թուրքիոյ մէջ գտնուած օրթոտոքս քրիստոնեաներուն կրօնական գլուխը ըլլալուն մէջ կը կայանայ: Դատարանին կողմէ եղած հարցումին պէտք եղած պատասխանը տրուած է: Իրողութիւնը այս է»:

∴ Տիեզերական Պատրիարքի դիրքին մասին Պոլսոյ փոխ-նահանգապետին յայտարարութիւնները շատ գէշ տպաւորութիւն գործած են տեղւոյն օտար շրջանակներուն վրայ, որոնք չեն ծածկեր իրենց զարմանքը։

Գէշ տպաւորուած են նաեւ Պոլսոյ յունական շրջանակները, որովհետեւ հելլէնօ-թուրք համաձայնագրերու կնքումէն հազիւ քանի մը ամիս յետոյ, Թուրք կառավարութեան պաշտօնական մէկ ներկայացուցիչը հասկցնել կ'ուզէ թէ, Էնկիւրի կը ձգտի աւելի սահմանափակել Պատրիարքին իրաւունքները։

Միւս կողմէ, խառն յանձնախումբի Թուրք պատուիրակութիւնը կը մերժէ «Պատրիարք» տիտղոսը գրել Տիեզերական Պատրիարքի «էթապլի»ի վկայաթուղթին վրայ։ Թուրք թերթերն ալ փոխ-նահանգապետին տեսակէտը կը պաշտպանեն։

∴ Աթէնքի քաղաքական շրջանակները կ'ըսեն թէ Պոլսոյ փոխ-նահանգապետին յայտարարութիւնները բնաւ չեն համապատասխաներ այն նոր ոգիին, որ սկսած է տիրել Ցունաստանի եւ Թուրքիոյ միջեւ։

Գ. Միխալաքօփուլոս խուսափեցաւ որեւէ յայտարարութիւն ընելէ այս մասին, ըսելով միայն, թէ պատահածին շուրջ պաշտօնապէս ոչ մէկ տեղեկութիւն առացած է։

Կանտիի բանակցութիւնները

Կանտիի եւ Հնդկաստանի փոխարքային բանակցութիւնները պահ մը խզուելու սպառնացին։ Հնդիկ ազգ. խորհուրդը որոշեր էր մինչեւ իսկ խզել բանակցութիւնները եւ սաստկացնել քաղաքացիական անհնազանդութեան պայքարը, երբ միջամտեց հնդիկ չափաւորներու պետը։ Անոր միջամտութեան վրայ Կանտի հաւանեցաւ նոր տեսակցութիւն մը եւս ունենալ փոխարքային հետ։ Տեսակցութիւնը տեղի ունեցաւ եւ տեւեց երկար։ Կը կարծուի թէ փոխարքան մեղմացուցած է իր վարմունքը եւ հաւանած է կարգ մը զիջումներ ընել ոստիկանութեան շուրջ կատարելիք քննութեան մասին։ Կը կարծուի նաեւ համաձայնութիւն գոյացած է թէ բանակցութիւններուն մանրամասնութիւնները ճշդելու համար։

Եւրոպայի Միութեան Յանձնախումբը

Ֆրանսայի արտաքին նախարարին առաջարկով, Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարութիւնը հրաւէր ուղղեց 12 պետութիւններու, որպէսզի Համեւրոպայի կազմութեան յանձնախումբը գումարուի Փարիզ, մարտ 24ին։ Այս յանձնախումբը պիտի զբաղի մայիսին գումարուելիք Ազգ. Ժողովին օրակարգով եւ աշխատանքի եղանակներով։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆԱՒԱՅԻՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԵԱՆ ՇՈՒՐՋ

Լոնտոնի, Փարիզի եւ Հռոմի միջեւ կնքուած Նաւային համաձայնութեան մասին հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը տրուին... Թօքիոյէն:

Ֆրանսա պիտի ունենայ 80.000 թոնօ տարողութեամբ ընդծովեայ, իսկ Իտալիա՝ 50.000: Թեթեւ յածանաւերու համար, գոյացած համաձայնութիւնը Ֆրանսայի կը ճանչնայ 130.000 թոնօ տարողութեան իրաւունք, իսկ Իտալիոյ 120.000,

Գալով զրահաւորներուն, Ֆրանսա պիտի շինէ 23.000 թոնօ տարողութեամբ երկու նաւեր, Իտալիա նոյնպէս պիտի շինէ 2 նաւեր, պակաս տարողութեամբ,

Ճափոնի կառավարութիւնը կը վախնայ որ Անգլիա անհրաժեշտ նկատէ իր ընդծովեայ տարողութիւնը շատցնել, հակակշռելու համար Ֆրանսական տարողութեան յաւելումը: Այդ պարագային, Ճափոն եւս պիտի ստիպուի հետեւիլ Անգլիոյ օրինակին, համաձայն Լոնտոնի դաշնագրին իրեն տուած իրաւունքներուն:

∴ Հէնտըրսըն եւ իր հետեւորդները վերադարձան Լոնտոն, ուր դահլիճը նիստի հրաւիրուեցաւ, արտաքին Նախարարին զեկոյցը լսելու համար: Անգլիոյ մէջ ալ հասարակ լաւ տպաւորութիւն գործած է համաձայնութիւնը, քանի որ շնորհիւ անոր, կարելի պիտի ըլլայ մեծ խնայողութիւններ ընել եւ նաւային նոր շինութիւններէ խուսափիլ:

∴ Իտալիոյ մէջ նոյնպէս լաւ տպաւորուած են քաղաքական շրջանակները: Թերթերը կը գրեն թէ այս եռեակ Նաւային համաձայնութիւնը արդէն կատարուած իրողութիւն է եւ կը շեշտեն երեք պետութեանց միջեւ փոխանակուած հեռագրերու ջերմ շեշտը,

Իսկ Գերմանիա վերապահ է: Մամուլը մէկ քանի թեր ու դէմ մեկնաբանութիւններով կը գոհանայ: Քաղաքական շրջանակները կը յայտնեն թէ Նաւային համաձայնութիւնը պիտի վնասէ յառաջիկայ զինաթափութեան աշխատանքներուն, անոր համար որ, Իտալիա գոհացում ստացած ըլլալով, այլեւս ուժ չպիտի տայ Գերմանիոյ պահանջներուն եւ հետեւաբար, Գերմանիա բոլորովին մեկուսացած պիտի մնայ:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Գերմանիոյ պետական դրամատան տնօրէնը Լայփցիկի տօնավաճառին բացման առթիւ, ճառի մը մէջ անդրադարձաւ Գերմանիոյ տնտեսական կացութեան, երկարօրէն բացատրեց ներկայ տնտեսական կացութիւնը եւ տագնապը մեղմացնելու միջոցները, շեշտեց երկրին վարչական եւ տնտեսական կազմին մէջ հիմնական բարեփոխումներ մտցնելու պէտքը:

Իսկ Տոքթ. Ճախթ իր կարգին հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ իր կարգին՝ շուէտական մամուլի ներկայացուցիչներուն:

— Գերմանիա անկարող է վճարելու պատերազմական պարտքերը, եթէ ինքն իսկ շահելու միջոցներէ զրկուի, Գրեթէ ամէն ինչ խլեցին անոր ձեռքէն, իր հողերէն զատ: Գերման տնտեսութիւնը 12 տարիէ ի վեր որեւէ շահ չէ ապահոված: Եթէ ազգերը պնդեն իրենց պահանջներուն վրայ, Գերմանիա պիտի ստիպուի սնանկութիւն յայտարարել:

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

„ԷՋՄԻԱԾԻՆԸ, ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ"

«Սոցիալիզմի կառուցման մարտական դիրքերում» չափէն աւելի կլանուած Հայաստանի ղեկավար միտքը, ժամանակ ու նաեւ տրամադրութիւն չունի զբաղելու այնպիսի հարցերով, որոնք ցարդ սեփականութիւն են կազմեր հայ ազգային կեանքին։

Այս երեւոյթը, որ տրամաբանական արդիւնքը կը նկատուի իրենց ընկերային վարդապետութեան, ի հարկէ ո՛չ նորութիւն է, եւ ո՛չ ալ տարօրինակ։ Բոլոր անոնք որ ծանօթ են մեր երկրի զարգացման ընթացքի վերջին տասնամեակի պատմութեան, գիտեն թէ, օրուան ղեկավարութիւնը ուրիշ կերպ ալ չի կրնար արդարացնել իր դերը։ Հայաստանը չունի եւ չի կրնար ալ ունենալ մեր ցանկացած բովանդակութիւնը, որքան ատեն որ ան կը կազմէ Խորհրդային Հանրապետութիւններու Միութեան։

Այս ճշմարտութեան մասին մեր գաղութներու մէջ ժամանակաւորապէս, քաղաքական որոշ հոսանքի պատկանող անձերու կողմէ, հակառակը կը նկատուի միշտ, ի հարկէ շիլ եւ վտանգաւոր հաշիւներէ առաջնորդուած։

Մեր նպատակը չէ մեզ տրամադրուած սիւնակներուն մէջ քննել խնդիրը այս գետնի վրայ։ Սակայն անպատեհ ալ չէ ատեն ատեն զանազան «կամպանիաներու հետ ծանօթացնել Հայաստանի ղեկավարութեան տեսակէտը, մեզ գաղթահայերս հետաքրքրող հարցերու մասին։

Այս կարգի հարցերէն են Էջմիածին. եւ կաթողիկոսութեան խնդիրը, մանաւանդ իր այսօրուան անորոշութեան մէջ։

Բաց վերը, որ հայ համայնավար ղեկավարները առհասարակ այսպիսի խնդիրներով չեն զբաղիր, կամ աւելի ճիշդ, անոնք չունին մեր պահանջներն ու ըմբռնումները համահայկական արժէքներու մասին։

Էջմիածնի հարցը շատոնց իր վերջնական լուծումն է ստացած Հայաստանի խորհ. իշխանութեան համար։ Այն իմաստով որ՝ հակայեղափոխութեան եւ յետամնացութեան այդ որջը, չպէտք է «կեանք ունենայ յեղափոխական բանուորութեան եւ գիւղացիութեան սոցիալիստական հայրենիքում»։

Եւ արդէն տարիներէ ի վեր, քայլ առ քայլ, ներելի եւ աններելի բոլոր միջոցներով Էջմիածինը դատապարտուած է աստիճանական մահացումի։

Այդ հնամենի եւ գերագանցապէս ազգային հաստատութենէն արտասահման հասած գրութիւններ իսկ, որ կը շահագործուին Խորհ. Հայաստանի «բարեկամներու կողմէ — անուժ են իրրեւ փաստ Էջմիածնի բարոյական արժէքի գոյութեան տեսակէտէն։

Գէորգ Ե. կաթողիկոսին մահուան հետեւանքով, նորին ընտրութեան հարցը, պէս մը կարծել տուաւ շատերուն թէ «Խորհ. Հայաստանի կառավարութիւնը [illegible] վերաբերմունք որդեգրած է այլեւս։

Այս առթիւ է, որ, գաղթահայ մամուլը բաւական զբաղեցաւ այդ հարցի հետ նաեւ Էջմիածնի իրաւական վիճակով։

Ցորչափ տպաւորեց էր կաթողիկոսական ընտրութեան «արտօնութեան» առասպելը, ու եւ գրեթէ անտարբեր վերաբերմունք ունէր Հայաստանի կառավարութիւնը։ Դեռ աւելին։ Եւ ոչ մէկ օր այդ մասին որեւէ զեկոյց կամ որոշում արձանագրուեցաւ խորհրդային մամուլին մէջ։

Իրենց այս գիրքը, որ իրապէս հետեւանք էր համայնավար անբարեացակամ, կամ աւելի ճիշդ բնական վերաբերմունքին. պատճառ մը չէր անշուշտ, որ մեր մէջ պատրանքներ թէ՛ւ չտային ուղեղներուն։

Խաղը շատ շուտ վերջացաւ. ընտրութիւնները յետաձգուեցան անորոշ ժամանակով։ Հաւ ալ ոչ մէկ արտակարգ երեւոյթ։

Մարդիկ պատճառաբանեցին եղած կարգադրութիւնը «գործնական դժուարութիւններով», որոնք սակայն անլուծելի չէին կրնար ըլլալ։

Այս երկրորդ խաղի շրջանին է որ Խորհ. Հայաստանի մէջ առաջին անգամ կը հանդիպինք յօդուածի մը, մեր այսօրուան օգտագործած խորագրին տակ եւ Politicos ստորագրութեամբ։

Որքան ալ Դաշնակցութեան դէմ ուղղուած ըլլայ վերոյիշեալ գրութիւնը, իր խորքին մէջ սակայն աւելորդ անգամ մըն ալ կը գծէ իրենց ընդհանուր ուղղութիւնը Էջմիածնի հանդէպ։

Այլապէս, կարելի՞ է կարծել, որ Դաշնակցութիւնը դրամատիքական երկիրներու նման,

«իր գոյութեան վերջալոյսին պրոլետարական յեղափոխութեան դէմ վարած պայքարում անխիղճի դաշինք է կնքել իր պատմական խաւարամտութեամբ վաղածանօթ կազմակերպութեան հետ» (եկեղեցական կազմակերպութեան է ակնարկը (Ս. Թ.)։

Համայնավար Politicosը վստահ իր այս գիւտին, Դաշնակցութեան հետաքրքրութեան միակ հիմնական պատճառը Էջմիածնի հանդէպ կը բացատրէ այդ նոյն ուղղութեամբ.

— «Այդ շատ բնական է ու բանական, քանի որ Դաշնակցութիւնը միշտ էլ որդեգրել է խրիմեանների, վարժապետեանների, իզմիրլեանների աւանդները եւ ամենուրեք ապաստանիլ եկեղեցու ծովանում։»

Պատմական շրջաններուն յատուկ ժամանակի իրողութիւններ ոչ մէկ արժէք ունին այսօր, մանաւանդ երբ նկատի առնենք այս հակայական փոփոխութիւնները, որոնց ենթարկուեցաւ հայկական կեանքը։ Եւ վերջապէս, որո՞ւ համար գաղտնիք է եկեղեցիի այսօրուան իրական արժէքը այն պետութիւններու մէջ, որոնց հետ Հայը քաղաքական դատ եւ հաշիւ ունի։ Ամենապղտոր իսկ շատ լաւ գիտէ, որ անվերապահօրէն անցած են այդ ժամանակները, երբ Թեմական առաջնորդ մը, գիւղական քահանայ մը, իրապէս քաղաքական դեր կը կատարէին ըլլայ Ռուսաստանի ըլլայ Թուրքիոյ եւ Պարսկաստանի մէջ։

Այս տարրական իրողութիւնը սակայն, համայնավարը կը ձգտի իր ուզած ձեւով դասաւորել։ Ան կը փորձէ իր տեսութեան պաշտպանեցնել գաղթահայութեան մէջ եղած բոլոր արձագանգները, ըսելու եւ փաստելու համար իր ընթերցողներուն — կապը Դաշնակցութեան եւ Էջմիածնի միջեւ։ Այսպէս է, որ այսօր Էջմիածնի դէմ կը գործածուին Հայաստանի խորհրդայնացումէն առաջ կաթողիկոսի կոնդակը. «Հակայեղափոխական այն կոչը, որ արձակել էր Գէորգ Ե. կաթողիկոսը, այն մարտական յօդուածը, որ հրատարակել էր Գիւտ վարդապետը էջմիածնի ճամանում պաշտօնաթերթում մայիսեան ապստամբութեան օրերին»։

Պատմական այս եւ նման «նախընթացներ» այսօր իսկ իբրեւ թէ հիմ կը ծառայեն Դաշնակցութեան, իր ընթացիկ քաղաքականութեան համար, կը պնդէ Politicosը։

Այսօր, սակայն, անօգուտ են նման պատրանքները, որովհետեւ «խորհրդային իշխանութիւնը հաստատելու օրից Մայր Աթոռը զրկուեց շահագործւող դասակարգի պետական հովանաւորութիւնից»։ Այսքանը սակայն բաւական չէ քանդելու Էջմիածնի դերը. որովհետեւ՝ «Դրանով դեռ միայն սկսուեց կրօնի սոցիալիստական արմատների վերացումը։ Այժմ ամբողջ ֆրոնտով սոցիալիստական յարձակումն աննախընթաց կերպով արագացրել է «կրօնի սոցիալ-տնտեսական արմատների ոչընչացման պրոցեսը»։

Բացայայտ են այս տողերու իմաստը, եթէ կան մեր մէջ այս բացատրութիւնը տարբեր ձեւով ըմբռնողներ, յամենայն դէպս Դաշնակցականներ չեն երբեք։ Մենք գիտենք եւ համոզուած ենք, որ Էջմիածնի դէմ սկսուած պայքարը միշտ ալ կը ձգտի այս հաստատութեան կործանման։

Այսպէս ըլլալով հանդերձ իրականութիւնը, գաղթահայութեան մէջ կան հոսանքներ, որոնք տակաւին կը խանդավառուէին կաթողիկոսական ընտրութիւններով։ Ու մանաւանդ կը հաւատան թէ Խորհրդ. Հայաստանի կառավարութիւնը չէ շահագրգռուած այդ խնդրով եւ առհասարակ ո՛չ մէկ արգելք կ'ուզէ ցոյց տալ որ «հաւատացեալները իրենց կրօնական գործերը կարգադրեն։

Փարիզեան օրկաններէն մէկը կ'ուզէ հաւատացնել իր ընթերցողները թէ՝ «էջմիածին, Հայաստանի, խորհրդ. Միութեան եւ արտասահմանի բոլոր թեմական կազմակերպութիւնները հնարաւորութիւն ունին ազատօրէն կիրառելու ժողովրդապետական սկզբունքը կաթողիկոսի ընտրութեան մէջ, քաղաքական իշխանութիւնը ո եւ է սահմանափակում կամ միջամտութիւն չըներ»։

Թէ որքա՞ն ուղիղ կը համեմատի այս տրամաբանութիւնը մեր երկրի օրուան վարիչներու եւ հիմնական քաղաքականութեան հետ, թող գնահատեն անոնք, որ քիչ մը խելք եւ խիղճ ունին։

Համայնավար իշխանաւորները միշտ գիտեն վարպետութեամբ քօղարկել իրենց քայլերը. այս անգամ ալ կ'ուզեն ամէն գնով Դաշնակցութիւնը տեսնել Էջմիածնի եւ կաթողիկոսական ընտրութեան մէջ։ Ըստ այս մարդոց, գաղութներու մէջ Դաշնակցութիւնը ամէն ճիգ կը թափէ ընտրել տալու իր թեկնածուները կաթողիկոսութեան ընտրութեան համար։ Այս մասին իբրեւ փաստ կ'օգտագործուի Հալէպի ռամկավար օրկան եփրատի այն տեղեկութիւնը թէ՝ եգիպտոսի կաթողիկոսական պատգամաւոր Ա. Ալպօյաճեանը ջակահայաստանեան եւ դաշնակցութեան կոյր գործիքն է»։

Այս կարգի յիմարական առասպելներ այն ժամանակ, երբ եւ ոչ մէկ տեղ եւ ոչ մէկ առիթով Դաշնակցութիւնը իրական շահագրգռութիւն ցոյց տուած է կաթողիկոսական ընտրութեան։ Որովհետեւ ան շատ լաւ գիտէ թէ ո՛վ որ ալ ըլլայ պատուիրակ, այդ միեւնոյն է, Էջմիածնի մէջ ընտրուելիք կաթողիկոսը — եթէ ընտրուի օր մը — կրնայ ըլլալ միայն եւ միայն թեկնածուն ամենակալ Չեկային եւ ոչ թէ հայ ժողովուրդին։

Politicosի այս կարգի առասպելներն ու գնահատութիւնները այլապէս անիմաստ չեն։

Խորհրդային վարչութեան մէկ չար ուղղութիւնն է այս, որով կը նախապատրաստուին նոր յարձակողականի։ Այնպէս որ, տարօրինակ չպիտի ըլլայ, եթէ վաղը աւելի խիստ միջոցներ գործադրուին Էջմիածնի դէմ, ջուրը ձգելով նաեւ կաթողիկոսական ընտրութեան հարցը։

Եւ որպէսզի այս ամէնը մեղմացուցիչ բացատրութիւններով մեկնաբանուին գաղութներու մէջ Հայաստանի հաւատարիմ բարեկամներու կողմէն, պէտք է որ այժմէն հրապարակ գրուին Դաշնակցութեան «դաւադրութեան» առասպելները։

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Զ. Ո. Մ. Ի ՀՆԳԱՄԵԱԿԸ

ՊԷՅՐՈՒԹ (ցապաղած).— Մենք եւս տօնեցինք մեր հնգամեակը 24 յունուար, ժողովրդային Տան սրահներուն մէջ, համազգային տօնակատարութեամբ։

Մեր հրաւէրին վրայ, հանդէսին իրենց գործնական մասնակցութիւնը բերին Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, Ս. Դ. Հնչակեանները, Հ. Մ. Ը. Մ.ը, Զաւարեան Ուսանողական Միութիւնը, Ս. Նշան Ազգ. Վարժարանի Շրջանաւարտից Միութիւնը եւ Ազդակի խմբագրութիւնը։ Հրաւէրը անպատասխան թողած էին միայն ռամկավարները։

Ու նաեւ Մերձաւոր Արեւելքի Որբերու Միութիւնը։ Հակառակ անոր որ այս Միութիւնը համբիւրին հարիւր կազմուած է որբերէ, ժխտական պատասխան տուաւ մեր հրաւէրին «կարգ մը նկատումներով։ Թէեւ, անհասարար, թէ՝ Միութեան անդամներուն մեծամասնութիւնը եւ թէ Վարչութեան անդամները ամբողջութեամբ ներկայ եղան մեր հնգամեակին։

Հակառակ անոր, որ միայն 450 հրաւիրատոմսեր էինք հրապարակ հանած, ժամանակէն առաջ Ժողովրդային Տունը լեցուած էր ամբողջ յարակից սենեակներով։ Մօտ 800 հոգի, մեծ մասամբ երիտասարդներ, ոտքի վրայ, անհամբեր կը սպասէին հանդէսի բացման օրինակելի կարգապահութեամբ մը։

Բեմին ճակատը կը ծածանէր մեր սիրելի եռագոյնը, իր երկու կողմերը ունենալով Ֆրանսական եւ լիբանանեան դրօշները։ Անոնց վրայ կը փայլէր մեր մեծագիր խորհրդանշանը.— Կարմիր, կապոյտ եւ նարնջագոյն՝ ելեկտրական լոյսերով ողողուած։

Ժամը ճիշդ 9ին Մեր Հայրենիքով բացուած յայտարարուեցաւ հանդէսը, որմէ վերջ ներկայացուեցաւ պատերազմի շրջանէն առնուած կենդանի պատկեր մը։ Անապատի մէջ հայ մայրը, իր երկու ուժաթափ եւ գլգլեակներով պատած որբուկներով, զանկերու եւ ոսկրակոյտերու միջեւ։ Բեմի ետեւէն Օր. Զ. Ապէլ կ'երգէր «Քնիր իմ բալիկը» մեղմ ու յուզիչ շեշտով մը։ Տպաւորութիւնը շատ խոր եղաւ ներկաներու վրայ։ Ու անոր, բեմ բարձրացաւ ալեւոր դաշնակցական, Հայր Աբրահամ (Աւետիք Սահակեան), որ մէկ վայրկեան ոտքի վրայ լռութեամբ յարգանքի հրաւիրելէ վերջ ներկաները, բոլոր ծանօթ եւ անծանօթ մէկ միլիոն նահատակներու յիշատակին, յուզուած արտասանեց իր բացման խօսքը.

— Յարգելի հանդիսականներ, այս սերունդը, որ մեր աչքին առջեւն է, եկեր է անապատէն, եկեր է Տէր Զօրէն, տեսեր է իր հօր ու մօր նահատակութիւնը։ Հարկ է ողջունել այս սերունդը, որ իր մէջ կը պարունակէ սրբազան հուրը. Ան իր ժառանգութիւնը ստացեր է իր նահատակ ծնողքէն։ Աստուածային սէր դէպի հայրենիք...։ Եւ ասոնք, մեր սիրելի Զափահաս որբերը՝ ուխտեր են իրագործել այն մեծ երազը, որ ժառանգեր են իրենց ծնողներէն։ Առանց հայրենիքի չկայ կեանք, առանց հայրենիքի ժողովուրդ մը չի կրնար ունենալ պատիւ, եւ չի կրնար ըսել թէ՝ ես ալ ազգ եմ։ Ե՛ւ իբրեւ ազգ, ե՛ւ իբրեւ ժողովուրդ մենք կրնանք ապրիլ այն ժամանակ, երբ ունինք հայրենիք։ Մենք ունեցանք հայրենիք 1918ին, բայց կորսնցուցինք, որովհետեւ չկրցանք հասկնալ անոր բարիքը։ Այսօր ես ձեզ կ'ողջունեմ, իմ սիրելի զաւակներ, որ դուք ժառանգեր էք ձեր նախորդներուն ուխտը։ Այսօր չափահաս էք արդէն, պատրաստ զինուոր՝ հայրենիքի համար։ Կը շնորհաւորեմ մեր սիրելի Զափահաս որբերու կազմակերպութիւնը, եւ կը հրաւիրեմ որ դուք դառնաք եղաք իբրեւ հայրենիքի պատրաստ զինուորներ։

Վարչութեան կողմէ ընկեր Տատուրեան կարդաց ուղերձ մը, որմէ վերջ յաջորդաբար բեմ բարձրացան մեր երկու բանախօսները, Պ. Պ. Մաթէոս Փափազեան եւ Գասպար Իփէքեան, որոնց ճառերէն փոքրիկ ամփոփումներ միայն պիտի կրնամ տալ։

Մ. Փափազեան.— Ողջո՛յն ձեզ, պատրաստուած հայրենիքի զրկուած զաւակներ։ Այս ժողովուրդն է, որ Արարատի վրայ կոթողեց յաղթութեան դրօշը՝ եռագոյնը։ Այս սերունդը՝ հարազատ ժառանգորդն է մեր նահատակներուն, եւ վրէժխնդրութեան հուրովը լեցուած, պիտի նետուի պայքարի մէջ՝ հիմնելու համար իր հայրենիքը։

Գ. Իփէքեան.— Դուք ձեր հնգամեայ չափահասի հասակով կուգաք մեզ ըսելու.— Այո՛, թէեւ տառապեցանք, թէեւ տեսանք սարսափներուն ամէնէն զարհուրելին, անապատի մէջ աւազ եւ լեռներու վրայ խոտ ծամելով մեծցանք, բայց դաւաճան չե՛նք այն փառաւոր անցեալին որ մեր նախնիքներունը եղաւ, այլ անոր շարունակողները...

«Զափահաս որբ, — այս չէ որ պիտի ըլլար ձեր անունը. ձեր անունը պէտք է ըլլայ այնպիսի բառ մը, որ իր մէջ բովանդակէ ամբողջ ձեր անցեալը այնքան զարհուրելի, ձեր ներկան՝ այնքան ոգեւորիչ եւ վճռական, ու նաեւ ձեր ապագան՝ այնքա՜ն յուսալից։ Ձեր անունը պէտք է ըլլայ, ցուրտի եւ սովի սերունդ, յոյսի եւ մարտի սերունդ, արիւնի եւ վրէժի սերունդ. վերջապէս բառ մը, զոր կարելի չէ արտայայտել մարդկային լեզուով, այլ միայն զգալ։ Առանց կարգին ձեր անունը պէտք է նշանակէ նաեւ ուրիշ բան. ձեր անունը պէտք է ըլլայ պարտականութեան սերունդ։ Որովհետեւ, լաւ գիտցէք սիրելի երիտասարդներ, թէ ո՛չ մէկ սերունդ չէ ունեցած այն ծանր պարտականութիւնները, որ ճակատագրի անօրինակ բերումով դրուած է ձեր ուսին։ Մէկ խօսք միայն պէտք է ունենանք.— Ունենալ մեր հայրենիքը. ուզեցէք եւ անպայման կ'ունենաք, միայն թէ ձեր արիւնը պատրաստ ըլլայ հայրենիքի համար»։

Մասնաճիւղիս կողմէ վարիչ խորհրդական ընկեր Ե. Տարօնեան կարդաց գրաւոր ճառ մը։ Ապա խօսք տրուեցաւ հոսանքներուն ներկայացուցիչներուն։

Պ. Թ. Փիլիպպոսեան, (Ս. Դ. Հնչակեաններու ներկայացուցիչը).— Մեր երէկի որբերը այսօր չափահաս եւ կազմակերպութիւն դարձած, կ'ուխտեն զոհել ամէն ինչ, ունենալու համար մեր հայրենիքը։ Մեր բոլորիս պահանջքն է այս, եւ քանի այդպէս է, մեզ կը մնայ անոնց գնահատել իրենց ձեռնարկը, եւ քաջալերել զիրենք, որքան ատեն որ իրենց իտէալը կը մնայ հայրենիքի վերակերտումը։ Ամէն իրական հայ, պարտաւոր է օժանդակել անոնց։ Այս է պահանջքը մեր ազգին։ Ուրեմն՝ յաջողութի՛ւն իրենց։

Ցոլթ. Խ. Թիւթիւնճեան, (Հ. Յ. Դաշնակցութեան կողմէ).— Պատիւ ունիմ Հ. Յ. Դաշնակցութեան կողմէ ողջունելու ձեր հնգամեակը։ Ձեզ անծանօթ չէ Դաշնակցութեան դիրքը՝ հանդէպ ձեր Միութեան, որ կը բխի նոյն ընդհանուր գաղափարականէն։ Հ. Յ. Դաշնակցութեան համար չկայ որեւէ ձգտում սեփականացնելու Զ. Ո. Միութեան շարժումը, բայց կայ անխարդախ սէր ամէն կերպ օժանդակելու զարգացմանը այս սերունդին, որ ապրիլ 24ի իր դրօշին վրայ արձանագրած է վրէժի գաղափարը։ Պատիւ ունիմ խօսելու այստեղ այն կազմակերպութեան հերոսներու մասին, որոնք կերտեցին հերոսամարտը Վասպուրականի, Ուրֆայի, Շապին Գարահիսարի մէջ, եւ ուղղեցին հայութեան ալեկոծ նաւը, դէպի ա... եւ անկախ Հայաստան... Մնանք ձեզ հետ եւ ձեզ... որքան ատեն որ ձեր... կը նմանայ մերինին...

Գրաւոր ուղերձներ ... ցին Հ. Մ. Ը. Մ.ը, Զա... Ուսանողական Միութ... բերանացի ուղերձ մը՝ Ս. ... Ազգ. վարժարանի Երկ... նողական Միութիւնը։

Իբրեւ մասնաճիւղիս ... դիրներէն մէկը, Պ. Ար... հակեան քանի մը խօս... մաղթանքները ըրաւ մե... դութեան համար, մա... ուշ ըլլալով, «Ազգակեր... գիրը ուրիշ առթիւ ... իր խօսքը, որ արդէն ... կերպով կը յայտնուի իր ... թին մէջ մեզ հանդէպ ... դիրքէն։

Հանդէսին գեղարուես... բաժնին իրենց մասնակց... նը բերին, այնքան ... մեր քէմանչիստ Թուլի... Զ. Ապէլ, իր երկու ... րով, Պ. Հրայր Ապէլ ... թակով, Պ. Յովհաննէ... քեան իր սրինգով, Գրիգ... յաճեան արտասանութեա... ընկերներ Արքայ Պէր... ու Եսայի Բէօքբաշեան, ... ջինը իր մեներգով ու եր... իր արտասանութեամբ։

Վերջաւորութեան ... յացուեցաւ երկրորդ ... պատկերը ինչ որ ենք ... նախագահը հանդէսը փ... յայտարարեց ժամը 12 ... ժողովուրդը դեռ չէր ու... նուիլ այնքան ոգեւորիչ ... լորտէն։

Ընտանիքներու մ... վերջ, երիտասարդութիւ... կարող բաժնուելու սրա... Ջորդաբար երգեց ազգայ... գաղափարական երգեր, ... ազդուած կրկին անգամ ... սարդութեան համար բա... բացաւ մեր սիրելի քէմ... Թուլիքեանը։ «Մայր Արա... «Սրինգն» ու «Հայաստ... անգամ մը եւս արծարծել... սրտերուն մէջ հ... թեան սրբազան հուրը, ... անպատճառ ունենալու ... վճռականութիւնը։ Ազա... մթնոլորտի տաքութենէն ... Բարախեան երգեց «Ա... բարձր սար ասէն, ու եր... սարդութիւնը ակամայ ... սրահը առաւօտեան ժամը 2ի... հետ տանելով օրուան ... լորտի հարազատ ջերմու...

Ն. ԲԵՐԲ...

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԱԼՃԵՐԻԱՅԷՆ

ԱԼԺԷ

Ալճերիա...

Նոր հետաքրքրութ... կը կայանու սեւէ ներսէ ա... րին, որ կը կոչուի Արեւ... Ափրիկէ։

Անցեալ տարի հար... եակն էր Ալճերիոյ ֆրան... տիրապետութեան, որու ը... քին նոր բարեփոխութիւնն... տարուած են։

Ըստ մը սաականնե... բերութիւն չեն տեսներ ... եւ Ֆրանսայի միջեւ։

Ալճերիա բաժնուած ... գլխաւոր նահանգներու,— ... Օրան եւ Կոստանդին։ Ա... նահանգներու քաղաքն... գիւղաքաղաքները շինուա... արդիական ձեւով, ... կան գեղեցկութեամբ, եւ ձեռնարկներ կ'ըլլան աւել... գացնելու։ Նահանգներու... Ալժէ, Օրան, Կոստանդին, տակամէն, կանէմ, ... Ֆիլիփվիլ։

Կ'արժէ կարգ մը ... թիւններ տալ մայրաքա... մասին, Ալժէ, որ իր ... նորաձեւ կառուցուած ... թեան գեղեցկութիւնով Ա... եան երկիրի մը ... Երկու լեռներու լանջերուն ... հաստատուած ձերմակ ...

[illegible]

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ռամզինի դատավարութենէն յետոյ, աշխարհ այն համոզումը գոյացուցեր էր թէ պոլշեւիկեան դատավարական գուեշակը վերջ գտած է։ Փաստը ցոյց կուտայ թէ այս անգամ ալ խաբուած են, եւ թէ պոլշեւիկները բաւական ուժեղ երեւակայութեան տէր են ...

[illegible]

ԶԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՏԱԳՆԱՊԸ ՓՆՈՄ Փ'ԷՆԻԻ ՄԷՋ

ՓՆՈՄ Փ'ԷՆԻ, 1 Մարտ — Ինչպէս ամէն տեղ, հոս ալ չեն պակսիր անգործները։ Ամենէն առաջ գոցուեցան փոքր գործարանները, այդ օրուընէ ի վեր, մօտ երկու ամիս, բազմաթիւ հայեր անգործ մնացին։ Երանի թէ տագնապը այդքանով փարատէր։ Դժբախտաբար հետզհետէ աւելի սպառնալից կը թուի տագնապը, հակառակ մեր յոյսերուն թէ շուտով կը բացուին գործերը։

Քանի մը ամսուան մէջ, ուր կ'աշխատէին բազմաթիւ հայ ընտանիքներ, տեր կամ այրի կիներ եւ որբուհիներ, հիմա կը փակէ իր դուռները հայ գործաւորներու առջեւ։ Գործարանատէրը բազմաթիւ հոլանտացի աղջիկներ բերաւ վերջերս, պատրուակելով թէ գործաւորուհիները քիչ են։ Զանոնք անգործ թողուց եւ ...

Այս յայտարարութիւնը կը զուգադիպէր տագնապին, երբ ամէն գործարան իր դուռները կը փակէր նորեկներու առջեւ ...

[illegible]

ՍՏԱՑԱՆՔ

Հայրենիք ամսագրի Փետր.ի թիւը նուիրուած՝ Հ. Յ. Դ.եան Քառասնամեակին, հետեւեալ ճոխ բովանդակութեամբ.—

Խմբագրական՝ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Քառասնամեակը։ *Հ. Յ. Դ. Բիւրօ*՝ կոչ ընկերներուն Հ. Յ. Դ.եան Քառասնամեակին առթիւ։ *Աւ. Ահարոնեան*՝ Հայկական մշակոյթը եւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը։ *Փրոֆ. Յ. Յ. Չագմագճեան*՝ Քառասնամեակի խոհեր։ *Օննիկ Մխիթարեան*՝ Հ. Յ. Դ. Զինուորական դպրոցը։ *Մեպուհ*՝ Մոկացի Գրիգոր։ *Մ. Օզանեան*՝ կուսակցական բարքերը մօտ քառորդ դար առաջ։ *Կ. Սասունի* Հրայրի դերը։ *Արմէն Սեւան*՝ Յուշեր մօտիկ անցեալէն։ *Ռուբէն*՝ Հայ յեղափոխականի մը յիշատակները։ *Տոքթ. Արմէն Ալիխանեան*՝ Արտաշէս Միրզոյեան։ *Հրաչ*՝ Յուշերը։ *Հ. Ամիրեան*՝ Հ. Յ. Դ.եան գործունէութիւնը Եգիպտոսի մէջ։ *Թ. Ջարչաֆճեան*՝ Սանասարեան ցինըը Դաշնակցութեան մէջ։ *Մ. Գ. Ճէրահեան*՝ Էջ մը Խուսուֆեանի կեանքէն։ *Ա. Միքայէլեան*՝ Գործիչի մը յուշերէն։ *Մալխաս*՝ Հանդիպումներ Վռամեանի եւ Արամի հետ։ *Հ. Յ. Դ.եան* Ամերիկայի առաջին Պատգամաւորական Ժողովին արձանագրութիւնը։ *Դարեհ Ազատեան*՝ Գրական ուղիներու վրայ (ամսական տեսութիւն)։ *Մ. Վերածին*՝ Ինքնաճանաչում եւ Դաշնակցական դեկտվարներ։ *Ա. Աթան*՝ Հայ կեանքը (ամսական տեսութիւն)։ *Յարհատ*՝ Ամերիկա։ Եւ բազմաթիւ պատկերներ

ՆՈՐ ԹՈՒՐՔԻԱՆ

(ՊԵԼՃ ՓՐՕՖԷՍԷՕՐԻ ՄԸ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ)

Պելճիքայի Շարլուա համալսարանի դասախօսներէն ...

[illegible]

"ՊԱՆԴՈՒԽՏԻ ՆԱՄԱԿՆԵՐ,,

[illegible]

Ըստ Գ. Գրիանի, յանձնախումբը, յառաջիկայ նիստին համար պէտք է մշակէ զանազան հարցերու վերաբերեալ տեղեկագրեր, ինչպէս թղթատարական, անցագրային, դրամական, ելեկտրական ուժի բաշխման հարցեր։

Յանձնախումբը կը բաղկանայ Գերմանիոյ, Անգլիոյ, Իտալիոյ, Դանիոյ, Ֆինլանտայի, Յունաստանի, Լեհաստանի, Փորթուկալի, Սպանիոյ, Զուիցերիոյ եւ Եուկօսլաւիոյ ներկայացուցիչներէն։

Գերմանիոյ . պատերազմական ելեւմուտքը

Գերման կառավարութեան եւ ընկերվարական կուսակցութեան միջեւ, բաւական լուրջ դժուարութիւններ ծագած են, պատերազմական ելեւմուտքի մասին, որ մօտերս վիճաբանութեան պիտի ենթարկուի խորհրդարանին մէջ Ազգայնականներու յարուցած աղմուկին եւ անոնց խափանարար աշխատանքներուն հետեւանքով, վարչապետը ստիպուած է դիմում ընել ընկերվարականներուն, մեծամասնութիւն ապահովելու համար ելեւմուտքի քուէարկութեան ընթացքին։

Կ'ըսուի թէ վարչապետը առաջարկած է ընկերվարականներուն որ եթէ չուզեն քուէարկել պատերազմական վարկերը, գոնէ ձեռնպահ մնան. որպէսզի այս կերպով, կարելի ըլլայ ապահովել մեծամասնութիւն մը, շնորհիւ կառավարական կուսակցութեանց քուէներուն։

Բռնի քանուորութիւն

Խնայողական նկատումներով, խորհրդային իշխանութիւնները ընդհանուր քննութեան մը ձեռնարկեցին բոլոր գործարաններուն մէջ։ Որոշուած է աւելորդ բանուորներ աշխատցնել պէտք եղած տեղերը։ Աւելի քան 4000 գործաւորները Լէնինկրատէն ղրկուեցան դաշտերը։ Անոնք որ կը մերժեն՝ երթալ իրենց յատկացուած վայրերը, բռնի կը ղրկուին եւ նոյնիսկ կը զրկուին իրենց ճաշի քարտերէն։

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Շավիլի Երկս. Երիտ. Միութեան կողմէ 14 Մարտ Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.45ին Salle Pantinի սրահին մէջ, 114 Grand'Rue Chaville

կը ներկայացուի՝ ՁԱՐՇԸԼԸ ԱՐԹԻՆ ԱՂԱ

Դիմակաւոր եւ անդիմակ պարահանդէս կէս գիշերէն մինչեւ առաւօտ թանկօի մրցում, ընտիր նուագախումբ, հարուստ պիւֆէ ժողովրդական գիներով Մուտք 5 ֆրանք

Հրաւիրագիր. մինչեւ.— Առնել հանրակառք թիւ 1 եւ իջնել Ancienne Mairie, Շավիլ։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը այսօր Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Կարեւոր օրակարգ։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

ԼԻՈՆԻ Համազասպ խումբի ժողովը այսօր իրիկուն ժամը 8.30ին, 181 Cours Lafayette. Café de la Gareի սրահին մէջ։

ՎԱԼԱՆՍԻ Կոմիտէն իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկ. Ղազար Գալուստեանի իր փոքրիկին մահուան առթիւ։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶԻ Հայ Գործաւորներու Օգնող Մարմինը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր միութիւններու ներկայացուցիչները այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին Ֆլորիա ճաշարանը, 61 Rue Mr. le Prince։ Օրակարգ՝ գեկոյց գործադիր մարմնոյ։

Ձ. Ե. Ռ. Միութեան Փարիզի վարչութեան գրադարանին դասախօսութիւն այս հինգշաբթի երեկոյ ժամը 9ին Ֆլորիայի մէջ։ Կը դասախօսէ Գ. Եր. Տ. Անդրէասեան եղիշէի մասին։ Մէկ ժամ առնէ մա։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ստորագրեալներս պարտականութիւն կը զգանք խորին շնորհակալութիւն յայտնելու Գ. Աբրահամ Կէօնճեանի, որուն շնորհիւ Ատանայի Հայր. միութիւնը կազմուեցաւ, Մարսէյլի մէջ 1930 Դեկտ. 28ին.

Խումբ մը Ատանացիներ

Մարսէյլ 25 Փետր. 931

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Մարսէյլ Յ. Գ.— Ստացած ենք։
Տեսնել «Յառաջ» թիւ 1494։
Վիլտիէօ, Գ. Դ.— 35։
Թաապլանքա, Ա. Զ.— 830
Կարգադրեցինք։
Վալանս, Գ. Ս.— 35։
Գոլանքուռ, Ն. Շ.— 100։
Փոն տը Շէրիւի, Գարծ.— 195։
Մարսէյլ, Գարծ.— 1090։
Մարսէյլ, Մ. Ա.— 38։
Լիոն, Թադ.— 50։
Նիս, Յաք.— 140, Կ. Գ.ի հաշւոյն։
Շառ, Գ. Ա. — 25։
Մարսէյլ, Ապ.— 73։
Հայլէնտ Փարք, Ա.՝ Ակ.—30 տոլ.։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռեմ եղբայրներս Սասունի Ահարոնք գիւղացի Յովհաննէս, Կարապետ եւ Գօգոս Շահինեան, որոնք ընդհ. պատերազմէն առաջ կը գտնուէին Տիգրանակերտի Հուսայնեան գիւղը։ Կրտսեր եղբայրս Արմենակ 1914ին կ'աշխատէր Թէմէրխի աղահանքներուն մէջ։ Մինչեւ այսօր իրենց մասին լուր չկայ։ Իրենց հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել Շահինեան Մկրտիչի 96 bis rue de la Tour-Billy, Argenteuil, (S. et O.) France։ Ճշգրիտ լուր տուողին 500 ֆրանք նուէր։

— Կը փնտռուի քոյրս Մարգարիտ Նաթան Մամճեան եւ իր կինը Ռոզա Մամճեան։ 3 տարի առաջ կը գտնուէին Ardoise գիւղը (Gard). Այժմ կը գտնուին Փարիզ կամ շրջանները։ Իմացնել Աւետիս Շիրայեանի, Maison Palmier, Grand'Rue, Bollène, (Vaucluse).

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

ՅԱՌԱՋ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS BLANC OU JAURÈS

Téléphone : NORD 67-23

R. C. SEINE 276 265

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
5
ՄԱՐՏ
1931

5 MARS 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1510

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄՈՒՍՈԼԻՆԻ ՆՈՐԷՆ ՊԱՐՏՈՒԵՑԱՒ

Երկրորդ անգամ ըլլալով, ծանր պարտութիւն մը կը կրէ Իտալիոյ իշխանապետը։

Ապացոյց՝ քանի մը օր առաջ կնքուած համաձայնութիւնը Լոնտոնի, Փարիզի եւ Հռոմի միջեւ, նաւային ուժերու բաշխման եւ սահմանափակման մասին։

Լոնտոնի խորհրդաժողովին մէջ եւ անկէ ի վեր, Մուսոլինի կը հնչեցնէր նոր մարտակոչ մը, — Ֆրանսայի հետ հաւասար ուժ՝ ծովերուն վրայ։

Այս պահանջը այնքան ուժգին էր որ, քիչ մնաց վիժման պիտի դատապարտէր խորհրդաժողովը։ Վերջին պահուն կարելի եղաւ գտնել միջին ճամբայ մը, որուն գլխաւորը այն էր որ Փարիզ եւ Հռոմ ուղղակի բանակցին եւ բանաձեւ մը գտնեն։

Այդ աշխատանքները զուր անցան մինչեւ վերջերս։

Գլխաւորաբար անոր համար որ, Ֆրանսա երբեք տրամադիր չէ ընդունելու իտալական տեսակէտը, առարկելով իր գաղթային կայսրութեան պահանջները։ Մեծ Պատերազմէն ի վեր, խուլ պայքար մը կը տիրէ երկու լատինացեղ — քո՛յր — պետութիւններուն միջեւ։ Պայքար ազդեցութեան եւ գերակշռութեան Միջերկրականի մէջ։ Պայքար յաղթականի եւ պարտեալի (Իտալիա իր սպասած բաժինը չառաւ 1914—1919ի հողային աւարէն)։

Բանակցութեան զանազան փորձերու ընթացքին, իտալական մամուլը — որ մէկ եւ միեւնոյն բերնով կը խօսի — կը շարունակէր սաստկացնել տիրող դառնութիւնը։ Ամէն առիթ կ'օգտագործուէր սլաքներ արձակելու Ֆրանսայի դէմ։ Ծաղրանքի ենթարկուեցաւ նոյնիսկ մարաջախտ Ժոֆր, երբ ֆրանսական թերթերը օրը օրին, ժամը ժամին տեղեկութիւններ կը հրատարակէին երկարատեւ հոգեվարքի մասին։

Պէտք է ըսել որ ֆրանսական թերթերը — գոնէ «Մեծ Մամուլը» — աւելի չափաւոր գտնուեցաւ։ Անշուշտ համաձայն վերէն տրուած հրահանգներու։ Քանի որ, նորագոյն, մոլեռանդ ուժ է սեւ շապիկաւոր Իտալիան, եւ կրնայ պատեհութիւններ ընծայել։

Եւ անհաւասարելի նորէն Մեծն Բրիտանիան է որ կը կանգնի մէկուքին միջեւ, այս անգամ աշխատաւորական մականով։

1927ին ալ, երբ Մուսոլինի հին-հռոմէական մարտակոչեր կ'արձակէր դէպի ափրիկեան ափերը կատարած արշաւէն յետոյ, նոյն Ալպիոնն էր որ եկաւ կեցաւ ճամբուն վրայ։ Չէմպըրլէնը Հռոմ սուրաց ճեպընթացով, եւ լռութեան յորդոր կարդաց «Առաջնորդ»ին, որ ստիպուեցաւ իջեցնել առագաստները։

Այդ օրէն ասդին, բաղդատաբար «խելօք» մնաց Մուսոլինի, թէեւ կը շարունակէր ճառել ամբաձիգ բառերով։

Այս անգամ պայքարը կը շարունակէր դիւանագիտական հնարքներով, որոնք ահա կը փակուին աւելի բարձր դիւանագիտութեան մը միջամտութեամբ։

Կը նշանակէ թէ՝ որքան ատեն որ Մեծն Բրիտանիա ընթացք չի տար, Իտալիան — ինչպէս ուրիշ պետութիւններ — ստիպուած է կարգի սպասելու, ձեռքերը ծալլելով։

Անշուշտ միայն խաղաղութեան շահը չէ որ այս միջամտութիւնները կատարել կուտայ Լոնտոնի։ Բրիտանական աշխարհակալութիւնը ունի շահեր, որոնք վեր են ամէն սրբութենէ։

Միւս կողմէ, Իտալիան կամքի տկարութեամբ չէ որ, երկու հնական առիթներու մէջ, տեղի կու տայ օտար միջամտութեան։

Իտալիան կարօտ է Մեծն Բրիտանիոյ հաւանութեան, այլ անհաւանդ նիւթական աջակցութեան։ Թէեւ հոգեպէս ամբարտաւանած, սեւ շապիկաւորներու համատարած եւ ամուր ցանցով մը զրահաւորուած, Հռոմ կը գալարուի աղքատ երկրի մը ատուկ տագնապներով։

Զրկուած՝ արտաքին մեծ հրապարակներէ, հողէ եւ շահառանէ, Իտալիան կարողութիւն չունի դիմանալու իր երազած աշխարհակալութեան վիթխարի ծախքերուն։ Առանց արտաքին աջակցութեան, չի կրնար քալեցնել իր կամքը։ Եւ ուրեմն ստիպուած է տապկուիլ իր իւղով, մինչեւ որ ելք մը գտնէ տարածուելու կամ պայթելու։

Յետոյ, եթէ ազատ ձգեն Իտալիոյ ձեռքերը, ինքնին պիտի քակուի միւս թնճուկը, պատերազմական դաշնագիրներու վերաքննութեան խնդիրը, որ նոյնքան կը խանդավառէ Իտալիան որքան Գերմանիան։ Մուսոլինի իր ճառերուն մէջ միշտ կը քրքրէ այս հարցը, ինչպէս Պերլինի մէջ միշտ կը յիշեցնեն Գերմանիոյ դէմ գործուած անիրաւութիւնները։

Արդ, եթէ օրուան հզօրները թոյլ տան որ բացուի այս վէրքը, ոչ մէկը կրնայ նախատեսել թէ մինչեւ ո՛ւր կրնայ յանգիլ։ Եւ օրուան հզօրները կը նախընտրեն սպեղանիներ ճարել, մինչեւ որ բազմութիւնները իրենք խօսին։

Մինչեւ որ աշխարհը անգամ մըն ալ գալարուի ինքն իր մէջ, ցնցելու համար զարհուրելի լուծեր եւ կապանքներ։

Մեծերուն զգուշական միջոցները, լեռնակուտակ դաշնաւորութիւնները, սահմանէ սահման փոխանակուած ստորագրութիւնները, զինաթափութեան խորհրդաժողովները, եւ միւս կողմէ յարաճուն սպառազինութիւնները պերճախօս ապացոյցներ են տիրող մտահոգութեան։

Կ'ապացուցանեն թէ հրաբուխը իր կարգին կը սպասէ, այծ մը բռնկցնելու համար։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԴԱՇՆԱԿՑԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

Սելանիկի «Հորիզոն»ը կը գրէ այս խորագրին տակ (26 դեկտ.)

Վերջին վեցամսեայի ընթացքին հարիւրեակ մը նոր ընկերներ արձանագրուեցան Հ. Յ. Դաշնակցութեան Ցունաստանի կազմին մէջ։ Այս նորեկներուն մէջ ունինք ընկերներ, որոնց համար դաշնակցութիւնը, որոշ չափով մարսուած գաղափար մըն է։ Հետեւած ըլլալով դաշնակցական կեանքին կուսակցական շարքերէ դուրս եւ հետաքրքրուած՝ Դաշնակցութեան երէկուան պատմութիւնով, անոր հայրենանուէր ցոհաբերութիւնը գնահատելով ու տարած հսկայ պայքարին խորքը չափելով, մեր այդ ընկերները ուզած են անդամագրուիլ դաշնակցական մեծ ընտանիքին, գիտակցօրէն, հոգեկան անսանձ ներմղումով մը։ Ասոնց կողքին սակայն, մեր նորեկ ընկերներուն մէջ կան եւ այնպիսիներ, որոնք մտած են կուսակցութեան մէջ, զայն նկատելով հայ կեանքի լաւագոյն կազմակերպութիւնը, ուր պիտի կրնային ստանալ ազգային, քաղաքացիական եւ յեղափոխական առողջ դաստիարակութիւն մը, կուսակցութենէն դուրս անոնք լսած են միայն Դաշնակցութեան մասին։ Եւ իրենց այդ լսածը եղած է գլխաւոր խայծը, որ զիրենք նետած է Դաշնակցութեան գիրկը, դուրսը լսածը, ներսը, մօտէն, իբրեւ ընտանիքի մտերիմ մէկ անդամը կարենալ ստուգելու համար։

Երկու տեսակի մեր նորագիրներն ալ սակայն, շատ բան ունին սորվելիք կուսակցութեան մէջ, դաշնակցական դառնալէ վերջը միայն անոնց պիտի տրուի պատեհութիւնը կատարելապէս հասկնալու, թէ արտակուսակցական կեանքի մէջ անոնց գիտցածը Դաշնակցութեան նախատարերքն է միայն եւ թէ, այլապէս կարեւոր գիտելիքներ վերապահուած են իրենց կուսակցական շարքերու մէջ։

ՎՐԱՑԻՆԵՐՈՒ ՄԷԿ ԿՈՉԸ

Վրաստանի բոլշեւիկներու կողմէ գրաւման 10րդ տարեդարձին առթիւ, Վրաց Նախկին կառավարութեան պետը, Ժողովուրդին ուղղած է կոչ մը, որ գաղտնօրէն տարածուած է ամբողջ Վրաստանի մէջ։

Յիշելէ յետոյ կարմիր մականին տակ Ժողովուրդին կրած զարհուրելի տառապանքները, կոչը կը հաստատէ թէ Ժողովուրդը կը պահէ իր բարոյական քաջութիւնը եւ կ'եզրակացնէ.— «Ձեր օրինաւոր կառավարութիւնը որ արտասահմանի մէջ կը պայքարի Ժողովուրդին իրաւունքներուն համար, բոլոր Վրացիներուն կ'ուղղէ իր ողջոյնները եւ կ'ըսէ անոնց. «Մենք եւս կը հսկենք պահպանելու համար Ժողովուրդին իրաւունքը։ Մեր սիրտը կը զարնէ ձեր սրտերուն հետ համախորհուրդ։ Ձեր հոգին կը քաջալերէ մեզ»։

ԹՐՈՑՔԻԻ ՏԱՆ ՀՐԴԵՀԸ

Թրքական «Ճիւմհուրիյէթ» թերթը, կարգ մը վերապահումներով կը գրէ թէ Թրոցքիի տան հրկիզումը կատարուած է համայնավար գործակալներու կողմէ, որոնք կ'ուզէին կարգ մը փաստաթուղթեր փճացնել։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Յոյն-թուրք յարաբերութիւնները

Թուրք թերթերը կը գրեն թէ վարչապետ Ըսմէթ փաշայի Աթէնք այցելութեան թուականը մօտեցած ըլլալով, հելլէն դեսպան Պ. Փոլիխրոնիատիս քանի մը օրէն Աթէնք պիտի երթայ կառավարութեան հետ միասին պատրաստելու համար ընդունելութեան ծրագիրը։

Հելլէնօ-թուրք դաշինքին վաւերացեալ պատճէններուն փոխանակութիւնը պիտի կատարուի Աթէնքի մէջ, Ըսմէթ փաշայի կողմէ։

Յոյն պատրիարքարանին դէմ

Երէկ հաղորդեցինք յոյն Պատրիարքարանի շուրջ անցուդարձերը։

«Ճիւմհուրիէթ» եւ «Վաքըթ» Օրթոտոքս պատրիարքին դէմ յօդուածներ հրատարակած են, ըսելով թէ անոր ընդհանրական հանգամանքը չի ճանչցուիր Թուրք կառավարութեան կողմէ։

Կանտիի բանակցութիւնները

Անգլիոյ թերթերուն լրատուութեանց համաձայն Տէլհիի քաղաքական շրջանակները կը հաստատեն թէ կարելի պիտի ըլլայ համաձայնութիւն մը գոյացնել Կանտիի եւ Հնդկաստանի փոխարքային միջեւ։ Համաձայնութեան մանրամասնութիւնները պիտի հրատարակուին անմիջապէս։ Կ'ըսուի թէ հնդիկ յեղափոխականը զգացած է ծայրայեղ պահանջկոտ ըլլալէ եւ թէ իբր զինադադարի պայման, չի պնդեր ոստիկանական խժդժութեանց մասին քննութեան պահանջին վրայ։ Ատոր նախաձեռնութիւնը կը ձգէ փոխարքային։ Հաւանական է նաեւ որ օտար ապրանքներու դէմ պոյքոթը վերնայ։ Այս լուրն արդէն երէկ լսուեցաւ Մանչէսթրի մէջ եւ անմիջապէս թեթեւ բարւոքում մը զգալի եղաւ շուկային վրայ։

Հնդիկ ազգ. խորհուրդի շրջանակներուն մէջ, արդէն կը խօսին Լոնտոնի խորհրդաժողովին վերակազմութեան մասին։ Առաջին հաւաքոյթները տեղի պիտի ունենան Հնդկաստանի մէջ եւ պիտի վերջանան Լոնտոնի մէջ։

Կանտի նախորդ օր կէս-գիշերին տեսակցութիւն մը ունեցաւ փոխարքային հետ, որ աղի հարցին կարգադրութիւնը յանձնեց ելեւմտական նախարարին։

Կը կարծուի թէ Կանտիի եւ ելեւմտական նախարարին բանակցութիւնները վերջացած են փոխադարձ համաձայնութեամբ։ Ծովեզրի բնակիչները պիտի կրնան աղ հանել ու ծախել։ Սակայն կառավարութիւնը կը պահէ աղի մենաշնորհը, եւ պիտի կրնայ աղ վաճառել երկրին մնացեալ մասին մէջ։

Գերմանօ-ռուս յարաբերութիւնները

Օտար կարգ մը թերթեր գրեցին թէ 1926ին, Գերմանիոյ եւ Ռուսիոյ միջեւ կնքուած համաձայնութիւնը որ վերջ կը գտնէ յառաջիկայ ապրիլ 19ին, չպիտի վերանորոգուի։

Պերլինէն «Տաւուն»ալի թղթակիցը կը գրէ թէ այս լուրերը անհիմն են եւ թէ ընդհակառակն, Գերմանիա եւ Ռուսիա մօտերս պիտի ձեռնարկեն դաշնագրին երկարաձգման բանակցութիւններուն։

Տնտեսական խորհրդաժողովը

Ազգերու Դաշնակցութեան կողմէ նախատեսուած տնտեսական երրորդ խորհրդաժողովը որուն գումարումը նախապէս որոշուած էր Մարտ 16ին եւ պահ մը յետաձգուած, պիտի գումարուի որոշեալ թուականին։ Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհանուր քարտուղարութիւնը հրաւէրներ ուղղեց արդէն պետութեանց։

Այս խորհրդաժողովին գործը պիտի ըլլայ դիւանագիտական տեսակէտով կացութիւնը քննել 1930 մարտ 29ի պայմանագրութեան որ կը կոչուի նաեւ մաքսային զինադադարի պայմանագրութիւն եւ որ ցարդ 12, պետութեանց կողմէ վաւերացուած է։

Ֆրանսայի մէջ, տակաւին չէ վաւերացուած։

Մարտ 16ի խորհրդաժողովը պիտի ճշդէ պայմանագրութեան ճակատագիրը։ Կամ պիտի որոշէ անոր անյապաղ գործադրութիւնը վաւերացնող պետութեանց միջեւ եւ կամ, նոր պայմանաժամ մը եւս պիտի յատկացնէ զալիք վաւերացումներու համար։

Մանչուրիայի դժուարութիւնները

Աշխատանքի վէճերու յատուկ օրէնքը, որ բաւական աղմուկ հանեց եւ վտանգեց աշխատաւորական զանգուածին գոյութիւնը, աշխատաւորական ներկայացուցիչներու խմբակցութեան կողմէ որոշուեցաւ ետ առնել, չներկայացնել խորհրդարանի վիճաբանութեան եւ մէկդի նետել։

Կառավարութեան ներկայացուցիչը բացատրեց թէ այս օրէնքով կը մտադրուէր սէնտիքաները դնել ամուր գետնի վրայ եւ թոյլ տալ որ անոնք հաւասարէ հաւասար կարենան բանակցիլ գործատէրերու հետ։ Մինչդեռ անցեալ շաբթուքուէարկած ապատականներու բանաձեւին հետեւանքը պիտի ըլլայ սէնտիքաները դնել աւելի դժուար պայմաններու մէջ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ԿԱԶՄԸ

Փետրուար 18ին Երեւանի պետական Թատրոնին մէջ Հայաստանի նորընտիր կեդր. գործադիր կոմիտէն (խորհրդարան) ընտրեց իր նախագահական կազմն ու Ժողովրդային գործավարներու խորհուրդը։

Միաձայնութեամբ կեդրոնական գործադիր կոմիտէի նախագահ ընտրուեցաւ Արմէն Անանեան, քարտուղար՝ Ռուբէն Դաշտոյեան։ Նախագահութեան թեկնածու նշանակուեցան Ասրի եւ Ասատուր, Այվազեան կոստիա, Բունեաթեան Լեւոն, Գալոյեան Ադասի, Երզնկեան Արամայիս, Թաղի-Զադէ Ալի, Խանջեան Ադասի, Խանոյեան Սարգիս, Կարապետեան Արուս, Յովսէփեան Խորէն, Սարգոեան Մինաս, Վարդանեան Ստիոպա, Վարդանեան Ֆլորա։

Գործավարներու խորհուրդին նախագահ ընտրուեցաւ Սահակ Տէր Գաբրիէլեան, փոխ նախագահ՝ Արամայիս Երզնկեան եւ Սուսաննա Շահվէրդովա։

Յետոյ հողային գործավար՝ Գուլոյեան Աբրահամ, բանուորագիւղացիական գործավար՝ Սուսաննա Շահվէրդովա, Ժողովրդային տնտեսութեան գործավար՝ Մարտիկեան Սերգօ, լուսաւորութեան գործավար՝ Արտօ Եղիազարեան, առողջապահութեան գործավար՝ Գարդաշեան Գարեգին, մատակարարութեան գործավար՝ Մելքումեան Վահան, Ելմտական գործավար՝ Երեմեան Վահան, Աշխատանքի գործավար՝ Վարոս Խաչիկօղլեան, ընկերային ապահովագրութեան գործավար՝ Թաղի-Զադէ Ալի, պետական նախագիծերու գործավար՝ Խորէն Յովսէփեան, պետական քաղաքական վարչութեան նախագահ (Չեկա) Աբուլեան Արմենակ, ընդհանուր դատախազ՝ Սարգիս Խանոյեան։

Հայաստանի կեդր. գործադիր կոմիտէի անդամներուն թիւը կը հասնի 234ի, որոնց մէջ յիշենք Ակորով Աթանաս, Գէորգ Աբով, Մանուկ Աբեղեան, Գիւլիքէօխվեան, Դվնունի, Ստեփան Զօրեան, Ճարտարապետ Թումանեան, Աւետիք Իսահակեան, Կարինեան Արտաշէս, Մակինցեան Պօղոս, Ա. Մելիք-Շահնազարեան, Եղիա Ջուբար, Ազատ Վշտունի, Ադասի Վարդանեան, Դրաստամատ Տէր Սիմոնեան, եւ բազմաթիւ բանուորներ ու գիւղացիներ, քացականեր ու ներկաներ, Վրացիներ, Ռուսեր եւ Թաթարներ։

⁂ Հայաստանի կեդր. գործադիր կոմիտէի նախագահ՝ Անանեան Արմէն ծնած է 1893ին Դիլիջանի Պօղոսքիլիսա գիւղին մէջ։ Արհեստաւոր ընտանիք մըն էր իր ծնողքը, փոքր հասակէն որբ մնաց։ Մինչեւ 1906 կօշկակար էր Դիլիջանի մէջ։ Յետոյ անցաւ Թիֆլիս, աշխատելու համար գործարաններու մէջ։ 1916ին զինուոր։ 1919ին կը վերադառնայ Ճակատէն կը մտնէ կոմունիստ կուսակցութեան մէջ։ 1920ին կը ղրկուի Հայաստան եւ կ'աշխատի Լոռի, Դարալագեազ, Նոր Բայազիտ եւ Լենինականի մէջ իբրեւ գաւառային գործադիր կոմիտէի նախագահ կամ քարտուղար։

ՍԷՆ ԳԵՏԸ ԿԸ ԲԱՐՁՐԱՆԱՅ

Ձիւնհալին եւ տեղացող անձրեւներուն պատճառով, Սէն գետը կը շարունակէ բարձրանալ։ Կը կարծուի թէ բարձրացումը պիտի շարունակէ դեռ, քանի մը օր եւս։

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՄԵԾՆ ԲՐԻՏԱՆԻՈՅ ԵԼԵՒՄՏԱԿԱՆ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Սուրիոյ ելեւմտական նախարար Սնօտըն փետր. IIին ճառ մը խօսեցաւ երեսփ. ժողովին առջեւ եւ անկեղծօրէն բացատրեց երկրին անել կացութիւնը՝ ելեւմտական հայեցակէտով։

— Զգեստական ելմտացոյցին վիճակը ողբալի է ըսաւ. տարեգլխուն ահագին բաց մը պիտի ունենանք. աշխարհի ոչ մէկ երկիր կրնայ տոկալ անգործներուն վըճարած մեծ ահռելի գումարին բեռան տակ։ Ելմտացոյցին երկու կողմերն ալ խախտուած են. մուտքերը կը պակսին եւ ծախքերը կ'աւելնան հետզհետէ։ Անգլիոյ արտադրական կարողութիւնը 20 առ հարիւր նուազած է»

Անհաւատալի պաշտօնական գընահատութիւն մը, որ լըլօրէն կը մտատանջէ Մեծն Բրիտանիոյ բոլոր դրամատէրներն ու տնտեսագէտները։

Ո՞վ է այս վիճակին պատասխանատուն։ Ըստ Սնօտընի բոլոր կուսակցութիւններն ալ իրենց բաժինն ունին այս ընդհանուր աղէտին մէջ։ Բոլոր կուսակցական վարիչներն ալ ահագին խոստումներ կ'ընեն քուէարկութեան ժամանակ եւ երբ կառավարութեան ղեկն իրենց ձեռքը կ'առնեն, կը տեսնեն թէ որչափ դժուար է, եթէ ոչ անկարելի, խօսքերէն եւ խոստումներէն գործի անցնիլը։ Դիւրին է խոստումներ խոստանալ, բայց դիւրին չէ ամսականներ զեղչել, պաշտօններ ջնջել, հանրային շինութիւնները դադրեցնել եւն. եւն.։

Կուսակցութիւններէ ոմանք այնչափ ազդուած էին Սնօտընի այս խօսքերէն, որ կասկածեցան թէ անգլիական դրամը կրնայ իյնալ եւ իր հետ խախտել նաեւ ֆրանքը, որովհետեւ Պանք տը Ֆրանսը ահագին քանակութեամբ ստերլին ունի։

Քանի մը ֆրանսացի ելմտագէտներ այնչափ յառաջ գացին որ խորհուրդ տուին Պանք տը Ֆրանսին ծախել ամբարուած ըստերլինները։

Այսպէս խորհողներն անշուշտ մէկ ծայրայեղութենէն միւսին մէջ կ'իյնան։ Անգլիոյ դրամը շատ աւելի մեծ տագնապներ անցուցած է եւ վերջին մեծ պատերազմէն յետոյ — աշխարհի մեծագոյն աղէտն անոր ստեղծագործութենէն ի վեր — Անգլիան էր որ կրցաւ ամենաքիչ ժամանակուան մէջ իր դրամը նախկին ոսկին բերել։

Երկիր մը թղթադրամը իր արժէքը կը կորսնցնէ, երբ ոսկիին հետ անոր փոխանակութիւնը կ'արգիլուի կամ կը դժուարանայ։ Այս է դրամի մը գնահատման միակ եւ անխախտ չափանիշը։ Արդ՝ անգլիական թղթադրամը ազատօրէն կարելի է փոխել ոսկիի հետ, ինչպէս ֆրանսական ֆրանքը։ Ոչ մէկ սահմանափակում կայ փոխանակութեան համար եւ ոչ մէկ վըտանգ թէ Անգլիոյ դրամատունը կրնայ երբեւիցէ բռնադատուիլ պետութեան կողմէ եւ փոխարէն դրամատոմսեր հրապարակ հանելու։ Պատերազմի ժամանակ իսկ, Անգլիա անմիջական տուրքերով կը հաւասարակշռէր իր ծախքերը, երբ Ֆրանսա այս կողմը ծախքերու յաւելուածները Գերմանիոյ հաշւոյն անցնելու քաղաքականութեան կը հետեւէին եւ չորս հինգ տարի յետոյ էր միայն որ նոր տուրքեր դնել սկսան։

Անգլիոյ աւանդական սովորութիւնն է ծախքերը տուրքերով գոցել։ Այս է միակ առողջ դրութիւնը ելմտացոյցի պատրաստութեան համար։ Հարկատուն պէտք է այնչափ վճարէ որ ծախքերը գոցուին. իսկ եթէ այդչափ հարկ գանձել կարելի չէ, պէտք է ծախքերը զեղչուին։ Ոչ մէկ ելմտական նախարար կրնայ խախտել այս աւանդութիւնը։ Մինչեւ իսկ ընկերվարական Սնօտըն չի կրնար շեղիլ այս օրէնքէն։

Բոլոր պատերազմիկ պետութիւններէն միայն Անգլիան էր— բացի կէս-պատերազմիկ Ամերիկայէն—որ 1925ին՝ թղթադրամն առանց ոեւէ զեղչի ոսկեդրամի վերածեց, այսինքն իր յանձնառութիւններն հարիւր առ հարիւր վճարեց, ի գին ահագին զոհողութիւններու, որոնց միայն խոշոր Ալպիոնի զաւակ մը կրնար տոկալ ու հանդուրժել։ Գիտենք թէ Ֆրանսան իր դրամի չորս հինգերորդը ջնջել նկատեց եւ նախապատերազմեան բոլոր յանձնառութեանց մէկ հինգերորդը միայն վճարեց։ Այսօր չէ ուրեմն որ Անգլիա պիտի խորհի փոխել իր քաղաքականութիւնն եւ հետեւիլ իր դրացիներուն աղքատ եւ խեղճ քաղաքականութեան։

Անգլիոյ առեւտրական դասակարգը կը փափաքէր իսկապէս որ 1925ին թղթադրամի վերարժեւորումը տեղի չունենար եւ կայունացումը աւելի ցած սակի մը վրայ կատարուէր, որովհետեւ անգլիական ոսկին չորս տոլարի հաշուով. բայց ոչ մէկ հրապարակագիր համարձակեցաւ բացէ ի բաց թէ՛ առաջարկել այդ դրութեան։ Բրիտանական հպարտութիւնն արգիլեց էր այդ խոստովանութեան։ Մինչդեռ այսօր Քոյյոի պէս ելմտագէտներ մեղադրեցին Փուէնքարէն ֆրանսական 124ի կայունացնելուն համար, փոխանակ 150ի կամ աւելիի։ Գիտենք թէ Պելժիա 175ի կայունացուց եւ ելմտական տեսակէտով լաւ ըրաւ։ Այնտեղ այսօր ապրուստն աւելի աժան է քան Ֆրանսայի մէջ։

Թող հանգիստ քնանան ուրեմն անոնք որ անգլիական ոսկի ունին։ Այդ թղթադրամները ժայռէն աւելի ամուր ու հաստատուն են։ Բրիտանական ազգային արժանապատուութիւն մը կայ, որ քանի մը հարիւր տարիներու դրոշմը կը կրէ իր վրայ եւ քանի մը դժբախտ տարիներու բեռան տակ չի կքիր։

Բայց միւս կողմէ, առանց կրակի մուխ չըլլար, կ'ըսեն եւ այդ յոռետես տարաձայնութիւններն ալ իրենց մեկնակէտն ունին։ Այսպէս, օրինակ, պատերազմէն առաջ յաճախ կը պատահէր որ Անգլիոյ Դրամատունը իր դրամատոմսերու փոխարէն 100ին հարիւր ոսկի կ'ունենար, այսինքն ամբողջ թղթադրամներու փոխարէն իրական ոսկի կը գտնուէր Դրամատան նկուղներուն մէջ։ Այսօր կացութիւնը միեւնոյնը չէ եւ ոսկիի համեմատութիւնը հարիւրին 32 է, այսինքն շրջաբերութեան մէջ գտնուած թղթադրամ ստերլիններուն մէկ երրորդին չափ ոսկի միայն կայ։ Քիչ է անշուշտ, բայց բաւական է, աւելին պերճանք է, լիւքս է ու անհրաժեշտ։ Բաւական է որ Անգլիոյ Դրամատունն իր զեղչի սակը բարձրացնէ, այսինքն միջոց տայ օտար դրամագլուխներուն մինչեւ իսկ կէս առ հարիւր աւելի շահելու Լոնտոնի մէջ քան այլուր, եւ յաջորդ օր իսկ ոսկիի բեռներ կը թափին Լոնտոն։ Բայց անգլիական կառավարութիւնը չուզեր այդ։ Այդտեղ ալ բրիտանական հպարտութեան եւ արժանապատուութեան խնդիր կայ։ Ահագին անգլիական դրամագլուխներ գետեղուած են Հարաւային Ամերիկայի մէջ եւ իրենց նախկին դիրքը յաջողապէս պահպանելու համար Մ. Նահանգներու մրցակցութեան դէմ, անգլիական դրամատուները կը շարունակեն միշտ նոր դրամագլուխ զրկել այնտեղ։ Եթէ դադրին զրկելէ եւ այդ դրամները Անգլիոյ մէջ պահեն, ոսկիի համեմատութիւնը մէկ օրէն միւսը կրնայ աւելնալ բնականաբար։

Միւս կողմէ կայ նաեւ ծանր տուրքերու վախը, որով անգլիացի դրամատէրն իր դրամները արտասահման կը փախցնէ օտար ձեռնարկներու եւն.։

Անգլիական դրամի անկման վախ չկայ ուրեմն եւ չի կրնար ըլլալ մտաւոր տագնապի մը համար։ Պետական ելմտացոյցի բացը նոր տուրքերով պիտի գոցուի ապահովաբար եւ կամ ծախքերը պիտի զեղչուին։ Արդէն նախարարներն իրենք օրինակը կուտան խնայողութեան, 100ին 20 զեղչ յօժարելով իրենց թոշակներուն վըրայ։ Անշուշտ այս օրինակին ուրիշներ ալ պիտի հետեւին եւ պետական ելմտացոյցը վերջը վերջը պիտի գտնէ իր հաւասարակշռութիւնը։

Աւելորդ ծածկելով չէ որ կը բուժուի։ Սնօտըն անկեղծ եւ յանդուգն ճառը որով հասար կը գծէր պիտի ունենայ անշուշտ իր բարերար ազդեցութիւնն եւ յոռետեսները պիտի տեսնեն թէ որո՞ւ հետ գործ ունին։

Մ. Ց.

ԾՈՎԱՆԿԱՐԻՉ ՎԱՐԴԱՆ ՄԱԽՈՒԽԵԱՆ

ՆԻՍ.— Հանրային հարցի մը շուրջ խորհրդակցելու համար, ժամադրութիւն մը կը խնդրեմ իրմէ։ Հաճոյքով կը ստանամ նամակիս պատասխանը։ Ժամադրավայրն է Նիսի յայտնի Palais de la Méditerranée, ուր ամբողջ ամրան եղանակին ան֊ դի կ'ունենայ իր նկարների ցուցահանդէսը։

Պալատի սրահը, մի քանի կարգ, ահագին տարածութեան վրայ, կանգնած են հարիւրաւոր օթոներ, որոնց բախտաւոր տէրերը կեանքը կը վայելեն այդ հոյակապ պալատին մէջ, Նիսի գեղեցկագոյն գօտ մանիշակագոյն ծովուն ի տես, ամէն մէկը ըստ իր հաճոյքին։

Մարդկային ինչ այլազան հոսանք է որ դէպի ներս կը հոսի։ Ամէն ազգէ ու դասակարգէ։ Դիմագծերի եւ գոյների խառնուրդ, համեստ արտաքին մը մինչեւ ամենափառայեղ ճոխութիւնը։

Գ. Մախոխեանի հրաւիրատոմսով ներս եմ մտնում։ Սպասաւոր մը քաղաքավարութեամբ առաջնորդ կ'ընէ առաջին յարկի վրայ, ալ կողմի սրահը՝ կոկիկ ու ճաշակաւոր։ Տեղաւորուած են մօտ յիսուն, մեծ ու փոքր նկարներ՝ լոյսի համապատասխան ողողումներ ունենալով իրանց վրայ։

Այն բացառիկ ուշադրութիւնը, որի շնորհիւ ձեռք է բերել մեր հայրենակիցը իր ցուցահանդէսի համար այս սրահը, շատ-շատերի նախանձը պիտի գրգռէր։

Այս սրահին մէջ է, որ հոգիդ վերացում մը կ'ունենայ եւ ինքզինքդ երազական աշխարհի մէջ կը զգաս, ամէն մի նկարի առաջ տարբեր-տարբեր զգացումներ ապրելով։

Մութի դէմ ու դէմ անհանգիստ, մրրկայոյզ ովկիանոսն է փոթորկուած։ Կատաղի ալիքները իրար կը հեւացնեն, իրար կը խեղդեն եւ ձիւնաման փըրփուր կը թքնեն մթագնած երկինքն ի վեր։ Բնական տարրերի կատաղութեան այս իրական պատկերացման առաջ, մարդ սարսուռ մը կ'ունենայ իր երակներու մէջ։ Եւ եթէ փոթորկում ունի նաեւ քո հոգին, ներքին մղում մը կ'ունենաս խառնուելու այդ ալիքներին քո յոյզերով, կ'ուզես շնչել նրանց կատաղութիւնը եւս եւ սրբապէս ովկիանոսի մը մռունչով՝ լսելի դառնալու համար աշխարհին։

Այս տեսարանէն յետոյ, անկարելի է որ ակամայ ձեր աչքերը անմիջապէս կանգ չառնեն «Մեղմ գիշերը ծովու վրայ» նկարի առաջ։ Այնքա՛ն հեզահամբ, այնքա՛ն մե՛ղմ ու այնքա՛ն անոյշ։ Աչքերդ կը հանգստանան, հոգիդ կը խաղաղի։ Լուսնի ոսկի ճառագայթները բիւր-բիւր թափուած են ծովլ ծըփանք ունեցող ծովու վրայ, որի հանգիստ օրօրին յանձնել է ինքզինքը ձկնորսի անհոգ ու անփոյթ նաւակը։ Դժուար է հիացմունքը զսպել Գ. Մախոխեանի եւ՛ «Արշալոյսի» եւ՛ «Վերջալոյսի» առաջ։

Այս տողերով երբեք յաւակնութիւն չունիմ արուեստի ծայրայեղ նրբութիւնը պատկերացնող նկարների գնահատանքը անել։ Այդ մասնագէտների գործն է։ Ես, իմ ապրումն է, որ փորձում եմ թղթին յանձնել։ Եւ միայն ես չեմ հիացում եւ յափշտակութեան այս ապրումները ընդհանուր են սրահի մէջ գտնուող բազմութեան համար։ «C'est naturel, c'est unique, c'est superbe» բառերը գալիս են թռչում շատ շատերի շրթներէն։ Անգլիացի թղթակից տիկին Ճօնսըն մօտենում է ինձ որպէս նկարչի եւ կ'ուզէ իր տպաւորութիւնները հիմնաւորել իմ կարծիքով։ Կը հասկցնեմ տիկնոջ, որ ես նկարիչ չեմ, այլ հիացող մը, իմ հայրենակցի անզուգական այս տաղանդի առաջ ազգային զգացումով հպարտ հայ մը։ Արդարացի գտնելով իմ արտայայտութիւնը, տիկինը կը հասկցնէ, որ ինք ամենամեծ հաճոյքը կը ստանայ Գ. Մախոխեանի նկարներէն եւ կը սիրէ իր ազատ ժամերը նրանց հիացքով անցկացնել՝ ցուցահանդէսը բացուելէն ի վեր։

Լաւագոյն ընդունելութեան փայլուն ապացոյց մըն է եւ այն, որ ցուցադրուած նկարներէն մօտ քանը արդէն գնուած են լաւագոյն արժէքով, եւ ո՛վ գիտէ որ Անգլիացւ կամ Ամերիկացւ հեխ ապարանքի թանկագին զարդը կը կազմեն։ Ամենամեծ ու արժանավայել գնահատանքը ցոյց է տուել ֆրանսական կառավարութիւնը՝ զարդարելով մեր հայրենակցի կուրծքը պատուոյ նշանով, բարձր շնորհ մը, որին կ'արժանան Ֆրանսայի մեծ ու ընտիր զաւակները։ Արուեստի լեզուն եւ էութիւնը հասկցող, հոգին ըմբռնող եւ արժէքը գնահատելու բարձր կարողութեամբ օժտուած Georges Avril, վեր հանելով Գ. Վ. Մախոխեանի վըրձինի գերազանց ուժը, իր գնահատական յօդուածը վերջացնում է հետեւեալ տողերով.

«Nice doit se feliciter d'avoir fixe un tel artiste sur sa terre heureuse»։

Ցուցահանդէսի բացման առթիւ տեղական թերթերը, անխտիր, իրար գերազանցել կը ջանային ֆրանսական լեզուի ամենանուրբ գովասանքներով։ Գ. Մախոխեանի արուեստի եւ ստեղծագործութեան մասին գնահատական յօդուածներ են գրած նաեւ յայտնի քննադատներ՝ Camille Mauclair, Thiebault-Sisson, Louis Vauxcelles:

. .

Մէկիկ-մէկիկ իւրաքանչիւր նկարի առաջ կանգ առնելէ յետոյ, ժամադրութեան ժամուն փնտրում եմ Գ. Մախոխեանը։ Ընթերցասրահում, բազկաթոռի մը մէջ ընկղմած է հայկական դիմագիծ մը։ Ցիւռւնը անց ճեփճերմակ մազերով։ Չեմ սխալւած, ինքը Գ. Մախոխեանն է. միջակ, նիհարիկ, թախծապատ դէմքով։ Արուեստագէտի մը ստեղծագործութիւնը լաւ հասկնալու համար անհրաժեշտ է ճանչնալ հեղինակը։ Այնպէս մը կը տպաւորուիմ եւ կ'եզրակացնեմ իմ մէջ, որ Գ. Մախոխեանի բնաւորութեան մէջ նրբութիւնը, մեղմութիւնն ու հանդարտութիւնը մեծ տեղ են գրաւում։ Այս տիրական գծերի ուժովն է անշուշտ, որ նա կտաւի վրայ մարմնացրել է բնութեան դմայլելի քնքշութիւնները։

Խօսակցութեան ընթացքին աստիճանաբար կը տեսնէք նրա հոգին ալեկոծող, էութիւնը փոթորկող հայի խոր վիշտը. ներքին բացվող հրդեհը։

— «Եղբայրներ եմ կորցրել, ամէն մէկը մէկ-մէկ արժէք։ Հօրենական հարուստ տանս մոխրացումէն յետոյ դժոխային օրեր եմ ապրել եւ ի վերջոյ, լոկ իմ անհատական ուժերով հարթել եմ ճանապարհը, որոշ դիրք ստեղծել ինձ համար»։

Հակառակ երկար տարիներ օտարների շրջանակում ապրած իր կեանքի, զուրգուրանքով պահել է իր մայրենի լեզուն։ Ժամէ մը աւելի տեւող մեր խօսակցութեան ընթացքին, երբեք պէտքը չզգաց օտար որեւէ բառ գործածելու, հակառակ եւրոպական մի քանի լեզուներ գիտնալուն։ Խորունկ վրդովմունք ունի նա մեր ազգային բնաւորութեան բացասական գըծերի հանդէպ։ «Ո՞ւր կը տանի մեզ այս անմիաբանութիւնը, ո՞ւր կ'երթանք այսպիսի երկպառակութիւններով»։ Անկախ իր տաղանդէն, Գ. Մախոխեանը տիպար հայ մըն է, հայու մաքուր զգացումներով, ծով տառապանքով, վառ հայրենասիրութեամբ եւ արդար վրէժխնդրութեան անշէջ կրակով։ «Թուրք իշխան մը որպէս Աբեւլքցի շողոքորթութիւն կ'անէր ինձ նկարներս տեսնելէ վերջ եւ կ'ուզէր տեւական բարեկամութիւն հաստատել հետս։ Պատասխանեցի, որ Աբեւլքցի ըլլալով համերձ ես հայ եմ, որով միայն հայը կրնայ պարծենալ ինձմով, իսկ իմ տան շէմքէն ներս ո՛չ մի թուրք ոտք ներս չպիտի դնէ, ես հայ եմ, մէկ միլիոն ազգակիցներիս հետ եւ հարազատներ ունիմ ձեր ձեռքով մորթուած, թուրքը թուրք է ինձ համար, ինչ անունով ու տիտղոսով ալ կոչուի նա»։

Հանգամանք մը աւելի եւս կը բարձրացնէ Գ. Մախոխեանի արժէքը որպէս մարդու։ Խօսք կ'անցնի մեր հռչակաւոր ծովանկարիչ Այվազովսկու մասին։ Այստեղ արդէն դուք կը զգաք հեզ արուեստագէտի եւ մեծ մարդու առաւելութիւնները։ Կ'ոգեւորուի իր բացատրութիւններով, խանդավառ գովեստներ կը հիւսէ Այվազովսկու անունին։ «Աւելի քան հանճար էր նա, գոյների անխախտ Աստուածը»։

Անկասկած մեր ազգային հպարտութիւններէն մէկն է Գ. Մախոխեան։ Ափսո՛ս, որ հարկ եղած չափով չենք ճանչնար զինքը եւ առիթներ չենք ստեղծեր իրմով հպարտանալու, մինչդեռ նա հայի ստեղծագործական ոգու փառքը կը պսակէ եւրոպական ազգերի մէջ, պալատներէ ներս, գեղապաշտ հասարակութեան սրտերում։

Ե՞րբ պիտի սովորինք զէթ օտարների չափ ճանչնալ ու գնահատել մեր հարազատ արժէքները։

Նիսը հպարտ է, որ Մախոխեանի պէս տաղանդ մը ունի իր հողի վրայ, իսկ մե՞նք։

ԱՐՕ ԱՐՈՅԵԱՆ

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ

«ՀԱՅԸ ՀԱՅ Պ[illegible]

«Յառաջ»ի ընթերցողներուն յայտնի է, որ Փարիզի [illegible] Ակումբը մի [illegible]

[illegible]

գութիւնը մղում է օտարութեան գիրկը՝ ի հարկէ, այս բոլորը կիսամիջոցներ են։ Բայց նրանք յիսուն տոկոսով կարող են լաւ արդիւնք տալ, եթէ հայ համայնքութիւնը շահագրգռուած լինի հայութիւնը պահպանելու հարցով։ Հայկականութիւնը պահպանելու մէջ ամենամեծ դեր ունի կրթութիւնը։

Դպրոցների ցանցերով պէտք է պատել ամբողջ գաղութները։ Առանձնապէս ուժ պէտք է տալ երեկոյեան դասընթացքներին, որպէսզի մեր նոր սերունդը պետական դպրոցներից դուրս, հնարաւորութիւն ունենայ սովորելու իր մայրենի լեզուն, պատմութիւն ու գրականութիւն։ Պէտք է ուժ տալ մարզական եւ սկաուտական կազմակերպութեանց։

Այս առաջարկները իրագործելու համար ամէն գնով պէտք է աշխատել միացնել հայկական բոլոր խմբակցութիւնները, կազմելով համագաղթային ընդհանուր միութիւն, ընդհանուր մի ճակատ, ընդդէմ այլասերման եւ ուծացման։

Աւելորդ է ասել, որ հայ մամուլն ու գրականութիւնը իրենց առանձին եւ բարենպաստ դերն ունեն կատարելու։ Այս երկու ազդու գործօնները, եղել են ու պիտի մնան մեր տարագիր զանգուածները կապելու հայ լեզւի, աւանդութիւնների եւ հայ հայրենիքի գաղափարին։

Վերոյիշեալ կիսամիջոցները, եթէ լաւ կազմակերպւեն, հայութեան կեանքը, որ ապրում է հայրենիքից դուրս եւ նրանից շատ հեռու գաղթավայրերում, կարող է դիմանալ ուծացման վտանգին մի քանի սերունդ, նուազագոյն յիսուն տարի, առաւելագոյն հարիւր տարի։ Եւ այս՝ այն դէպքում, երբ մենք մի րոպէ ենթադրենք, որ հայրենիք չունենք եւ այնտեղ վերադառնալու յոյսը ընդմիշտ կորած է։

Զեկուցումից յետոյ եղաւ մտքերի փոխանակութիւն։ Խօսեցին Պ. Պ. Ս. Վրացեան, Տ. Միրաքեան, Կ. Սասունի, Ս. Թօշարեան, Ա. Գիւլխանդանեան, Տիկ. Սաթենիկ Տէր Դաւթեան եւ Ռ. Կարապետեան։

Վերաքննողների թիւը շատ լինելով, շարունակութիւնը յետաձգւեց յաջորդ ժողովին։

ՈՐԲԵՐՈՒ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ

Անցեալ հինգշաբթի, օր. Արաքսի Թորոսեան հիւանդութեան պատճառով չկրցաւ տալ իր դասախօսութիւնը։

Շ. Նարդունի, փոխարինելով զայն, խօսեցաւ աղաչափական արուեստին մասին։

Մեր պատանիները, գրասեղանին վրայ թէ գործարանին մէջ, մասնաւոր ախորժակ մը ունին ոտանաւոր գրելու համար, բայց ոչ մէկ առնչութիւն ունին աղաչափութեան մասին։ Որոնք ալ որ ճանչցուած են իրենց գործունէութեամբ, երբեմն խմբագրութեանց հասցէին կը ղրկեն իրենց մեղքը.— ոտանաւոր մը։ Նկատելի ունենալով, որ օտարուած երիտասարդ բանաստեղծներ երեւցան վերջերս որբերու մէջէն, կ'արժէր տալ աղաչափութեան դաս մը։ Որովհետեւ, ոչ միայն երիտասարդները, այլ նաեւ հիները յաճախ անտեղեակ են աղաչափութեան օրէնքներուն։

Դասախօսը նախ ներկայացուց աղաչափութեան պատմութիւնը, սկսելով հոմերական շրջանէն կամ Վ. Լ. Հոգինեան երգերէն։ Այդ շրջանին բանաստեղծութիւնը, երաժշտութիւնը եւ պարը միացած էին իրարու եւ կը ներկայացնէին մէկ արուեստ միայն։ Այն ատեն բառերը իրենց հնչական արժէքով կը բաժնուէին երկու խումբի,— կարճ եւ երկար։ Անոնցմէ էր, որ կը չափէր ոտքերու երկարութիւնը. երբ երաժիշտը իւրաքանչիւր ոտքի վերջին թեր վանկին վրայ ոտքի հարուածով մը (ոտնաւոր) կը դնէր զօրաւոր շեշտ մը։

Այդ շեշտը, յետոյ երբ բառերը կորսնցուցին իրենց երաժշտական արժէքը, փոխարինուեցաւ յանգով, որ կը նշանակէ նմանաձայն վանկ։

Հին աղաչափութիւնը, ուրեմն, հնչական յատկանիշ մը ունէր, նորը՝ վանկային։

Վանկային արդի աղաչափութեան օրէնքները բացատրելէ յետոյ, դասախօսը օրինակներ տուաւ նորագոյն աղաչափութեան մասին, զոր գործածած են Ափոլլինէր, Քոքթօ, Ռէնպօ, Պօտուան։ Այդ ձեւը կը կոչուի «ազատ աղաչափութիւն», որ նմանութիւններ կը ներկայացնէ չինական եւ ճափոնական արուեստին հետ, թէեւ նման օրինակներու կարելի է հանդիպիլ մինչեւ հին հելլէններուն մօտ։ Այս տեսութեան օրինակներ տուաւ լուսանձեւ, խաչաձեւ, ծաղկաձեւ, կամ «Եւրոպ մակարդակի վրայ» ոտանաւորներէ, յետոյ ներկայացուց հայկական աղաչափութիւնը, հինը եւ նորը։

Դասախօսը կ'ընդունէր, որ հին հայկական աղաչափութիւնը, իր աշխարհական բովանդակութեան պատճառով, կրօնական արբունութեան շրջանին ստորադասուեցաւ ժողովուրդին մէջ, ուր հեռացեալ կորսուեցաւ։ Ահա այդ հայկական աղաչափութիւնն է, որ կը կոչուի «հայրէն», ինչպէս կը յիշեն հայ աշուղները։ Հայրէններուն կը պատկանին անտունիները, որոնք դժբախտաբար լաւ ուսումնասիրուած չեն։ Անոնք չափազանց հին արուեստով մը յօրինուած են.— յանգ չունին եւ իրենց վանկաչափութիւնը բոլորովին տարբեր եղանակ մը կը ներկայացնէ։

Սակայն է, որ այդ հին հայ աղաչափութիւնը կրած է օտար ազդեցութիւններ, մինչեւ իսկ երբայական։ Նախակներու կազմութիւնը, որ կը տեսնուի նոյնիսկ մեր հին շարականներուն մէջ, գոյութիւն ունի նաեւ հին հրէական աղաչափութեան մէջ։

Այդ հին աղաչափութեան ուսումնասիրութեամբ, կարելի է անմիջապէս հաստատել հայ աշուղներու երգերուն հայկականութիւնը, զոր Թուրքերը վերջերս փորձեցին սեփականել։

Դասախօսը իր այս ընդհանուր ակնարկներուն հետ, տուաւ գեղեցիկ օրինակներ հայ ժողովրդական երգերէն եւ հայ արուեստագէտ աղաչափներէն, մասնաւորելով անոնց յաջողութեան գաղտնիքը։

Հ. Վ.

ԶՕՐ. ՆԱԶԱՐԲԵԿԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Կիրակի, նախաձեռնութեամբ Հայաստանի Հանրապետութեան Պաշտպանութեան եւ մասնակցութեամբ Հայ Սպայից Միութեան, Հ. Յ. Դաշնակցութեան կեդրոնական եւ Փարիզի կոմիտէներու, անգլիական ծանօթ դէմքերու տանց հաւաքական խորութեան եւ հոն թաղմութեան ներկայութեամբ հոգեհանգիստ կատարուեցաւ Փարիզի եկեղեցիին մէջ Հայաստանի Հանրապետութեան սպարապետ Նազարբեկեանի յիշատակին։

Օտար կազմակերպութիւններէն իրենց մասնակցութիւնն էին բերած Զօր. Կուրոյի ներկայացուցիչը, Ֆրանս. Մարտիկներու ընդհանուր Միութիւնը՝ իր դրօշակով, Վրաստանի նախկին կառավարութեան կողմէ՝ Գեգեչկորի եւ զինուորականներէն՝ Իշխան Աբաշիձէ եւ Ամիրախվարի, վրացական ամբողջ գունդէն՝ գնդապետ Նիռասէ, Ազրբէյջանի նախկին կառավարութեան ներկայացուցիչը, Ռուսական կարմիր խաչի ընդհանուր Միութեան կողմէ Բարոնով, նախկին Նիժեւանեան ամբողջ գունդի կողմէն գնդապետ Բրիւնէլ եւ շարք մը բարձրաստիճան զինուորականներ։ Հայ Արիները՝ դրօշակով եւն.։

Զօրավարին հարազատներէն ներկայ էին իր քոյրը՝ Իշխանուհի Րէհբութեան եւ ընտանիքի անդամները։

Եկեղեցական արարողութենէն յետոյ Վ. Լամօժլատուհ եպ. Քիպարեան ոգեկոչեց Հանգուցեալի յիշատակը յուզուած շեշտով, անոր մատուցած ծառայութիւնները ինչպէս ռուսական բանակին մէջ նոյնպէս եւ Հայաստանի Հանրապետութեան դժուարին օրերուն։

Ա.

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ԱՆԻԷՐ-ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Անիէռ Պուա-Քոլոմպի «Զէյթուն» կոմիտէն կազմակերպած էր ընկերա-համակրական խնճոյք մը, փետրուար 18ի ընդվզման տարեդարձին առթիւ, կիրակի ցորեկ։

Ընկեր Թաթարեանի բացման խօսքէն վերջ, խօսք առաւ օրուան նախագահը ընկեր Յովհաննէսեան «Ընկերնե՛ր արթուն կենանք, ու չմոռնանք մեր ներքին աշխարհը։ Մեր արեւը պիտի ծագի, բայց ոչ ոք չի գիտեր թէ երբ։ Մենք անժպիտ սպասենք, եւ պէտք է անժպիտ շարունակենք։ Պատրաստ սպասենք կէս գիշերին ծագելիք արեւին։»

Օրուան ճառախօսը, ընկեր Օհան-Կարօ, ժողովրդական լեզուով եւ կենդանի պատկերներով ներկայացուց փետրուար 18ը։

— «Գիտէ՛ք, բոլորդ լաւ գիտէք, թէ յեղափոխութիւնները ինչու տեղի կ'ունենան։ Յեղափոխութիւնը՝ ընդվզում է անարդարութեան դէմ։ Յեղափոխութիւնը ազատութեան աւետիսն է, իսկ փետրուար 18ը հայ ժողովուրդի ազնուականութեան տօնն է, եւ իրաւունք ունինք անով հպարտ ըլլալու։ Յեղափոխութիւն մը եղած օրը չէ՛, որ մեծ նշանակութիւն ցոյց կուտայ, այլ վերջը, շատ վերջը, քանի ժամանակը անցնի, այնչափ անոր նշանակութիւնը կը մեծնայ։ Այսպէս եղաւ փետրուար 18ը, եւ ո՛չ միայն այսօր մենք հասկցած ենք անոր մեծ նշանակութիւնը, այլ նոյնիսկ չեկիստ համայնավարները։

«Ցաւալին անցեալ տարի Մոսկուայի մէջ երկու հատոր գիրք հրատարակեցին, եւ ուր կը խոստովանին, առանց ամօթ զգալու թէ «փետրուար 18ի յանցաւորները իրենք են։ Աշխարհի ո՞ր օրէնքով մէկը միւսը, որպէս ստրուկ գործածելու իրաւունք ունի կամ, ո՞ր կենդանին իր բոյնէն տարբեր բոյն կը մտնէ։ Մեղուն թոյլ կուտա՞յ, որ տարբեր ցեղի մեղու մը իր փեթակը մտնէ։

«Հայաստանի Հանրապետութեան օրով ոչ ոք ժամերու կարգի չսպասեց նախաքան գնելու համար, Հ. Հ. վարչապետը՝ ապրանք հաց չկերաւ երբ գիւղացին սեւ հաց կ'ուտէր։ Ոչ ոք մերկ չմնաց մինչ այսօր Թաշքէնդի կարօտը կը քաշեն... Հայ բարձրաստիճան սպան այնպէս կ'ապրէր ինչպէս յետին զինուորը։ Մինչ երբ անօթի մերկ կոմունիստները մեր երկիրը եկան իրենց մեծ խոստումներով.— առաջին առթիւ ատեները կողոպտեցին, եւ անոնց կոմիսարին շոֆէրը իր առանձնական բնակարանին մէջ ալիւրի պարկեր, պանիրի տիկեր կը պահէր։

Բանախօսութիւններէն յետոյ տեղի ունեցաւ խնջոյքը։ Բոլորը երիտասարդ, ամէն մէկը տարբեր երկրէ, ամէն մէկը իր ծանր բեռը տարած, ամէն մէկը իր հետ անթիւ սիրելիներու գերեզմանին կարօտ, կարօտ ունին նաեւ իրենց ընկերները յաճախ տեսնելու։ Եւ բաժակաճառերն ու երգերը կը յաջորդէին իրարու,— «Մշակ բանուոր, ընկեր ախպէր, Արիք միանանք, առաջ գնանք...»

Ընկերական տաք մթնոլորտը տեւեց մինչեւ ուշ ատեն։

Ներկայ մը

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՌՕԱՆԻ ՄԷՋ

ՌՕԱՆ, 2 Մարտ.— Հ. Յ. Դ. Ենթակոմիտէին նախաձեռնութեամբ, փետրուար 18ին տօնակատարելը տեղի ունեցաւ փետրուար 19ին։ Թէեւ յանկարծակի որոշուեցաւ հանդէսը, բայց ներէն գաղութին ընտրանին ժամ առաջ եկած էր, եւ եթէ այս սրահը ունենայինք կիրակի օրուան համար, նոյն ատեն աւելի արդիւնք կուտար։ Ինչպէս յիշեցի յանկարծակի որոշեցինք, որովհետեւ միայն այդ օրը սրահը պարապ էր։

Հանդէսը բացաւ ընկ. Մեսրոպ Թորոսեան, երկու խօսքով բացատրելէ յետոյ օրուան նշանակութիւնը, ծանրացաւ ժողովրդական ըմբոստացման պատճառներուն վրայ, ի մէջ այլոց յիշեց նաեւ այն մարդիկը, որոնք երբեք չէին զբաղած հայ ժողովուրդի ցաւերով, սակայն ուզեցին դառնալ այս ազգին ղեկավարները Ռուսիոյ սուիններուն զօրութեամբ...

Բացման խօսքին յաջորդեց Մեր հայրենիքը, որ երգուեցաւ յոտնկայս։

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը բերած էին, Օրիորդներ Մարի Աւագեան, Թերզեան, Չալըմեան, եւն. ընկ. Բենիամին Թորոսեան, Խաչատուր Օհանեան։ Երաժշտական բաժինը կը ղեկավարէր ընկ. Ղազար Պաքըճեան, որ իր կարելին ըրած էր փայլ տալու համար հանդէսին՝ սորվեցնելով նոյնիսկ օտարներուն մեր հայրենի երգերը։

Օրուան բանախօսը ընկ. Բաբգէն պարզեց օրուան տօնին նշանակութիւնը հիմնուելով պատմական փաստերու վրայ։

Բանախօսութենէն յետոյ կատարուեցան արտասանութիւններ, երգեր, մեներգ, եւայլն, որմէ յետոյ ընկ. նախագահը իր շնորհակալութիւնը յայտնեց ներկաներուն որոնք եկած էին յարգելու ըմբոստ եւ ազատասէր ժողովուրդի մը յիշատակները։ Սակայն, ամբողջ ատեն ալ մթնոլորտին ազդեցութեամբ, ժողովուրդը չէր ուզեր հեռանալ։

Այս անգամ երգչախումբը գրուեցաւ հասարակութեան տրամադրութեան տակ։ Հանդէսը վերջացաւ ուշ ատեն ընտանեկան ջերմ մթնոլորտի մէջ։

Մեսրոպ Թորոսեան

Յ. Գ.— Նախկին յօդուածիս մէջ (10 փետր.) տպագրական սխալի մը հետեւանքով բսուած էր «կիններուն հարիւրին ութը գործէն հանցին», պէտք է ըլլար «հարիւրին ութսունը»։

ՀԱՅ ԽԵՆԴԵՐԸ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՄԷՋ

Լիբանանի L'Orient թերթը (14 փետր.) կը պատմէ զաւեշտութիւնը Զաւէն Ցատուրեանի, որ կը տառապի խելքի կարմիր հիւանդութեամբ։

— Ես բանուոր մըն եմ, օրական կ'աշխատիմ 12 13 ժամ։

Ցետոյ ամբաստանեալ Ցատուրեան ամբաստանեց «Ֆրանսական աշխարհակալութիւնը, քաղաքեններու ճնշումը»։ Ցատուրեան ասաւ եւ ասաւ։

Նախագահը հայ բոլշեւիկ թութակին խօսքը կը կտրէ եւ կ'ըսէ թէ ինչո՞ւ լեզուագարութիւն կ'ընէր փողոցին մէջ, եւ ժողովուրդը կը յուզէր յայտարարելով թէ բոլշեւիկները շուտով պիտի գրաւեն Սուրիան եւ Լիբանանը։

— Ինչո՞ւ չըսէի, կը պատասխանէ այս կարմիր անպիտանը, որովհետեւ գիտեմ թէ բոլշեւիկները պիտի գրաւեն ոչ միայն Լիբանանը եւ Սուրիան, այլ նաեւ ամբողջ աշխարհը..

Նախագահը հասկցաւ որ կարմիր հիւանդը կը զառանցէր։ Զգաց որ գոց սորված բառերը հաւնին ազուն բերնին մէջ.

— Պառաւի, որովհետեւ երկրին իշխանութիւնը կը գտնուի աշխարհակալներու ձեռքը...

Այս անգամ նախագահն է, որ կը հարցնէ կրկին.

— Ըստ ձեզ ինչ արժէք ունին, զիս չի հետաքրքրեր. պառաւի՞ր թէ ոչ։

Պատասխանը բանաձեւած է արդէն պատիժը՝ Չորս ամիս բանտ։

Հայ կարմիր խենդուկին հիւ ամբաստանուած էր նաեւ անգամ մը, իբրեւ «յեղափոխական»։ Դատավարութեան ընթացքին, խօսք կ'ըլլայ հայ ժողովուրդին մասին։

— Ի՛նչ, կ'ըսէ նախագահը, հայ ժողովուրդ, չեմ ճանչնար, եւ զիս չի հետաքրքրեր ազգն ու կրօնքը։ Եւ մարդիկն է որ կը դատեմ։

Անշուշտ երբ.. պակաս են։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (3)

ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐ

(ՀԱՏՈՒԱԾՆԵՐ ՈՒՍԱՆՈՂԻ ՄԸ ՕՐԱԳՐԷՆ)

Կ'ըսեն թէ մարդ ինքնիրեն անգամ անծանօթ է։ Անո՞ր համար արդեօք փիլիսոփան ըսաւ «ծանիր զքեզ»։

Բայց ո՞վ կրնայ լուծել այն առեղծուածը, որուն հեղինակը ինքն ալ մասցեր է իր առջեւ։

Ո՞վ կրնայ կարդալ այն գիրքը, որուն այբուբենը ոչ ոք կրցած է գտնել։

Եւ ի զուր երբեմն անդրադարձումի կը դիմենք։ Խորհրդածութիւններ կ'ընենք մենք զմեզ հասկնալու համար։ Մեր անձերը գիտնալու համար։ Եւ համակերպելու անոնց։

Արդ, ինչո՞ւ միթէ պիտի յոգնեցնեմ իմ գաղտնիքներուս պատճառներուն վրայ։ Մանաւանդ որ ոչ մէկ օգուտ։ Ընդհակառակն ցաւին գիտակցութիւնը աւելի կը սաստկացնէ զայն։

Գուցէ աւելի լաւ է անգիտակցաբար մտնել։ Ցաւալի տանց անոր խորութիւնը չափելու։

Աւելի դիւրին չէ՞ քալել առանց գիտնալու թէ դէպի գահավէժ կ'երթաս։ Դէպի մահը քալել իբրեւ թէ բարեկամի մը անձնականը կը մտնես։ Ու թոյլին բաժակը կուլ տալ օշարակի մը պէս անոյշ.։

* * *

Երկու բարեկամուհիներու տունը գացի քիչ առաջ։ Սենեակին մէջ կարմիր լոյս մը կը վառէր։ Զահ մը առանձին նստած եւ սեղանին վրայի պատկերները քննեցի։ Գիրքի մը վերնագիրը կարդացի «Կեանքին պարը»։ Էջի մը վրան կը գրէ, «Կեանքը պարահանդէս մըն է եւ պարը այդ պարահանդէսի պատրանքներէն մին»։

Բաժին բաց թողուցեր է բարեկամուհիս եւ մթնոլորտը թաւշութեան մը յուզումով կը բեռնաւորուի։

Լաւ գիշեր մըն է պարելու համար։

Ոչ զուարթ, ոչ ալ տխուր։

Ամպերուն ետեւ վախկոտ լուսին մը կայ որ տանը անգամ մը երկիր կը նայի վարագոյրին ետեւէն նայող դերասանի մը պէս։ Թերեւս միշտ մը գարնանային մեղմութիւն մը կուտայ օդին որ երեկ մարմին խենդութեամբ կը փրփրէր։

Կ'անցնինք փողոցի լոյսերուն առջեւէն որոնք գիշերուան մութը կ'ուտեն անհամբեր։

Ո՜վ, ու քաղաքը իր հազար մեղքերով։ Կ'ատեմ շունչը որ քաղաքին կուգայ։ Պատերուն տակ մեղքի փշրանքներ են հաւաքուած ու պատուհաններուն մէջ կիրքը կեղծաւոր սիրոյ հետ եղբայրութիւն կ'ընէ։

Կ'ատեմ եւ քաղաքը որուն մէջ իրիկը մարդուկի պէս գանէ ցաւ կը փնտռեն եւ զգացումը խորթ զաւակի մը պէս թողուած է։

Պուրսը բնութեան մէջ մարդը մարդուն աւելի մօտ է։

Կեղծիքի զգեստը չկայ հոն։ Բնութիւնը մերկ է։

Ու մարդիկ իրար կը տեսնեն անքօղ։

Հոգիները իրարու հետ կ'եղբայրանան։

Բնութի՛ւնը, հրաշալի բնութիւնը։

Ես կը սիրեմ զայն մօր պէս։

Ես կը սիրեմ աւելի սիրով, կրօնական սիրով, որովհետեւ անխարդախ է ան։

Կը նստինք խոնաւ նստարանի մը վրան։

Ծառի մը չոր ճիւղերը ցանց մը կը շինեն մեր գլխուն վերեւ։ Երկինքի եւ երկրի միջեւ։ Ու մենք կը խօսինք այնքան անիմաստ բաներու մասին։ Թերեւս պէտք չէ ըսել։

Դիմացի եկեղեցիին աշտարակը մութին մէջ կորսուած է ու շուքի մը պէս կ'երեւայ։ Հեռու է լուսին լոյսով որով անոր պատերը ծեփուած էին անցեալ օր։

Ու հիմա մութ է ամէն ինչ։

Թերեւս մեր հոգիներն ալ։

Ու կը խնդանք այնպիսի ատեն մը երբ թերեւս պէտք չէ խնդալ։ Ու կը խօսինք անպէտք։

Ի՛հ, վերադառնալու է։

Կարճ ատենի մը համար այցելեր էր, սակայն կէս գիշեր եղաւ։

Անպատասխան իրիկո՞ւն մըն ալ։

ՅԱԿՈԲ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

(Շար.)

Հ. Յ. Դ. ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷՆ

ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի և շրջաններու բոլոր ընկերները անխտիր այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 2ին, 120 Պուլվառ Պէլվիլի սրճարանին վերնայարկը։

Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Զեկոյցներ.— ՑՈՒՆԱՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԻ ՄԱՍԻՆ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ եւ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԱՍԻՆ՝ Վ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. ԴՊՐՈՑ

Վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30—9.30, Հ. Յ. Դ. ծրագրի մեկնաբանում (Ընկ. Գ. Հիւսեան)։

ժամը 9.30—10.15, Համառօտ պատմութիւն նախայեղափոխական շարժումներու (Ընկ. Տ. Թադէոսեան)։

ՓԵՐՈՒԱՐ 18 ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Ալֆորվիլի Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի կողմէ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 128 Rue Etienne Doletի սրահը

կը նախագահէ՝ ՏՕՔԹ. Յ. ՔԻՒԹԻՒՔԵԱՆ

կը խօսին՝ ընկ. ՕՀԱՆ ԿԱՐՕ, ՌԷՆ և Հ. ՈՒՋՈՒՆԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

երգ, արտասանութիւններ եւ անակնկալներ

«ՓԵԲՐՈՒԱՐ 18» ՍԷՆ ԼՈՒԻ (ՄԱՐՍԷՅԼ) ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ակնունի ենթակոմիտէի, Ս. Մարկրիթի «Համազասպ» ենթակոմիտէի եւ Ս. Լուի Գաւ. միութեան։ Այս Կիրակի ժամը 2.30ին։

կը խօսի՝ Ընկ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Շավիլի Երկս. Երիտ. Միութեան կողմէ

14 Մարտ Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.45ին

Salle Pantinի սրահին մէջ, 114 Grand'Rue Chaville

կը ներկայացուի՝ ՇԱՐՇԸԼԸ ԱՐԹԻՆ ԱՂԱ

Դիմակաւոր եւ անդիմակ պարահանդէս կէս գիշերէն մինչեւ առաւօտ

Թանկօի մրցում, ընտիր նուագախումբ, ճոխ պիւֆէ՝

ժողովրդական գիներով — Մուտք 5 ֆրանք

Հաղորդակց. միջոց.— Առնել հանրակառք թիւ 1 եւ իջնել Ancienne Mairie, Շավիլ։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Նախաձեռնութեամբ՝ Հ. Յ. Դ. Վիէնի Այպառամ խումբին կողմէ

Ղեկավարութեամբ դերասան Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ

Այս Կիրակի ժամը 2ին Etablissement Réunis

(Փառզալի Սինէմայի սրահին մէջ

կը ներկայացուի՝ ՊԱՆՔ ՕԹՕՄԱՆԻ ԳՐԱՒՈՒՄԸ

Տոմսերը կը ծախուին Գ. Այանեանի, Ն. Խաչիկեանի, Ա. Ալէքսանեանի, Մ. Մուրատեանի մօտ եւ հանդէսին օրը Թատրոնի կիշէն։

Գիները 4 եւ 3 ֆրանք

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Շապին Գարահիսարի եւ շրջանի «Թագւիկ» Հայրենակցական Միութեան կողմէ, 4 Ապրիլ Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ 51 Rue de Clichy, Société Française de Photographieի սրահներուն մէջ։

Բոլոր կազմակերպութիւններէն կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը։

Հ. Մ. Ը. Մ Ի ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ՄԵԾ ԵՐԵԿՈՅԹ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի իրիկուն ժամը 8ին 84 Բիւ Շար

Հովանաւորութեամբ ՊԱԼԱՔԵԱՆ սրբազանի

Հրաւիրուած են նաեւ Մարսէյլի Ֆրանսական եւ ռուսական Սկաուտական կազմակերպութեան պետերը։

Խմբերգ, արտասանութիւններ, ֆանթէզիներ, բուրգեր, շուէտական մարզանք, սկաուտական կենդանի պատկերներ, եւայլն։

Սկաուտներու կողմէ կը ներկայացուի

ՊԱՇՏՕՆՍ ԽԹՄԲԱԼ Է եւ ՀՆԱՐԱՄԻՏ ՎԱՐԶԱԿԱԼԸ (զաւեշտ)

Տոմսեր՝ 10, 7 եւ 5 ֆրանք

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

Լիոնի, Ցէսինի եւ շրջանի գաղութահայութեան օգտակար ու ձեռնտու գիրքը.

"ԼԻՈՆԱՀԱՅ ՈՒՂԵՑՈՅՑ-ՏԱՐԵՑՈՅՑ„Ը

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ եւ ՔԱՐՏԻՍԱՒՈՐ

Հրատ. Տպ. «ԵՓՐԱՏ»ի

Գինն է.— Ամէն անդի համար 7 Ֆր, փնտռեցէք՝ գրավաճառներու եւ ամէն թերթի գործակալներուն մօտ։

Գաւառներէ եղած յանձնարարութեանց համար դիմել կեդրոնատեղի, H. Tatéossian, 34 Rue Villeroy, Lyon.

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՔԼԻՇԻ, Լըվալուա-Փէրէ եւ ՍԷՆԹ Ուան բնակող բոլոր անհատ դաշնակցականները ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրուին այս շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին փլաս տը լա Րէբիւպլիքի (Քլիշի) ծխավաճառի սրճարանը։

ԻՍԻ-ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՕ Պեյանքուր վռամեան խումբի ժողովը, վաղը ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Բացակաները նկատի պիտի առնուին։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶԻ Հայ Գործազուրկներու Օգնող Մարմինը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր միութիւններու ներկայացուցիչները այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին Ֆլօրիա ճաշարանը, 61 Rue Mr. le Prince։ Օրակարգ՝ զեկոյց գործադիր մարմնոյ։

Զ. Ե. Ո. Միութեան Փարիզի վարչութեան գրադարանին դասախօսութիւն այսօր հինգշաբթի երեկոյ ժամը 9ին Ֆլօրիայի մէջ։ Կը դասախօսէ Գ. Եր. Տ. Անդրէասեան եղիշէի մասին։ Մէկ ժամ սինէմա։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

ԱՆԻԷՌ Պուա-Քոլոնպի Զ. Ե. Ո. Միութեան ընդհանուր ժողովը վաղը երեկոյ ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղի՛:

ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ Մատենադարանի յառաջիկայ բանախօսութիւնը՝ վաղը ցերեկէ վերջ ժամը 4ին, կը խօսի Գ. Ռուբէն Բերբերեան, նիւթ ունենալով «Հայ մշակոյթի ճանճարը երեք շարունակական սերունդի մէջ (Պատկանեաններու տոհմը)։

ՆԿԱՅԻ առնելով ներկայ անգործութեան տագնապը Մարսէյլի Քղիի Հայր. Միութեան վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ անդամ եւ ոչ-անդամ բոլոր Քղիցիները այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, 14 Rue Colbert (Bar Tabacsի) սրահը։ Եթէ այս անգամ ալ ներկաները մեծամասնութիւն չկազմեն վարչութիւնը ինքնաբերաբար պիտի յանձնէ առնէ բոլոր հարցերը կարգադրել։ (հնիք)

Հայ Արիներու Միութեան

ԳԱՅԼԻԿՆԵՐՈՒ ՅԵՐԵԿՈՅԹԸ

Այս Կիրակի ժամը 2.30ին Salle de la Démocratieի մէջ 38 Bld. Raspail, Métro Sevres Babylone.

Մուտք 5 եւ 2.50 ֆրանք

ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆ ՁԵՏԵՂՄԱՆՑ ՄԱՍՆԱԳԷՏ

Կը կատարէ ամէն տեսակ ելեկտրական զետեղումներ եւ աշխատանքներ։

Գրել՝ Kumalianի

11 Rue Bisson, Paris (20)

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, մէթ. Շաթլէ։ Արմատ. եւ նոր մէթոտ. դարմ. արտեց եւ կանանց մորթի, արեան, վեներ. հիւանդ. եւ վարիսի Ամէն օր 9-12, 2-8, Կիր. 9-12.

ՀԻՒԱՆԴՆԵՐ

Դիմեցէք մասն. բժիշկներուն 123 Bl. Sébastopol, մէթ. Սէն Դընի, Ռէօմիւր։ Վեներ. ախտեր, ջերմամիզ., անկարողութիւն, ֆրանկախտ, արեան, մորթի հիւանդութ. արեան և մէզի քննութիւն, քիթի, կոկորդի եւ ականջի ցաւեր։ Դարմ. ռէօնթ. եւ անդրմանիշակ. ճառագայթ. Անիւրանս սօսիալի հիւնդն. Ամէն օր 9 12 եւ 2-8, Կիր. 9-12։ Ակնաբուժ.— Խորհր. և դարմանում ամէն օր 9 12։

EMPIRE Մետրօ-Հօլ՝ 37 Av. Wagram

ԲԺՇԿ. ԵՒ ՎԻՐԱԲՈՒԺԱԿԱՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

10 Rue Beaugrenelle, Paris (15)

Մէթրօ՝ Beaugrenelle

Միզանցքի, փրոսթաթի, մորթի, արիւնի, կանանց հիւանդութիւններ եւ ֆրանկախտ։ Ամէն օր ժ. 10—12 եւ 3-9։ Կիր. եւ տօն օրեր 10-12։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. 92 No 376 296

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ
6
ՄԱՐՏ
1931
6 MARS 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1511

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԻՍԿ ՍԱ ՄԻՒՍՆԵ՞ՐԸ

Առջի օր, կը գրէինք այս էջին գլուխը.

— «Մեր այս անճար վիճակին մէջ— թէ՛ ազգային եւ թէ՛ քաղաքական տեսակէտով— ցաւեր կան որ կը պահանջեն հաւաքական ճիգ. Սրտաբաց, գլուխ գլխի աշխատանք»։

Այս աշխատանքին համար, մեր հիմնական խարիսխը պիտի կազմեն, նորէն, արմատախիլ բազմութիւնները։ Անոնց հաւաքական ուժը եւ զոհաբերութիւնը, որ անսպառ է եւ տեւական։

Միեւնոյն առիթով, պարզեցինք թէ ինքնախաբէութիւն է միլիոնատէրներու ինքնաշարժին կապուիլ եւ հրաշքներ սպասել։

Միլիոնատէրը դրամարկղներ, քմահաճոյքներ ունի որոնց կա՛մ եպիսկոպոսը կրնայ թափանցել, կամ վարդապետը։

Թող անոնք աշխատին այդ ճակատին վրայ, իսկ մենք ապաւինինք սա արի ժողովուրդին, որ դպրոց եւ հիւանդանոց պահած է եւ կը պահէ տասնոցներով։

Այստեղ ալ տեսակ մը դասակարգային անջրպետ։

Բուն ժողովուրդի, արհեստաւոր եւ աշխատաւոր բազմութիւններու ծոցին մէջ, անոնց գլխուն վերեւ, ունինք խաւ մը որ հետզհետէ ճարպ կապելու ձգտումներ կը ցուցնէ։

Կ'ակնարկենք՝ այսպէս կոչուած «ուսումնական», «մտաւորական», ազատ ասպարէզներու հետեւող հայրենակիցներու լեգէոնին, որ տաք սիրտ չունի, կամ ունի սիրտ մը որ հետզհետէ կը պաղի։

Խօսինք աւելի բացորոշ — ամէն գաղութին մէջ ալ կը համրենք բազմութիւն մը բժիշկներու, փաստաբաններու, ճարտարապետներու, ճարտարագէտներու, առեւտրականներու, յանձնակատարներու եւ միջակ առեւտրականներու։

Շատ շատերը այս դասակարգէն՝ ունին անկախ դիրք եւ կոկիկ հարստութիւն։ Բայց շատ քիչերը կը գիտնան խառնուիլ հանրային կեանքի տաղտուկներուն։ Իսկ բարոյական մասնակցութենէն աւելի պակաս է իրենց նիւթական օժանդակութիւնը, մանաւանդ այս գաղութներու մէջ։

Արմատական կամ սատիճանական ուծացումը սկսեր է օրէնք դառնալ նա՛եւ այս խաւին համար։

Պատճառները վերլուծելու ժամանակ չունինք։ Անհրաժեշտ ալ չէ։ Մեզ կը հետաքրքրէ միայն երեւոյթը, որ չափազանց վրդովիչ է։

Այստեղ ալ հրաշք չէ որ կը սպասենք։ Բայց գիտենք որ, եթէ մեր մասնանշած դասէն հարիւր, դուք ըսէք երկու հարիւր հոգի ձեռք ձեռքի տային, կրնային միջնակարգ վարժարան մը բանալ, պահել Աթէնքի, Սելանիկի կամ Պէյրութի մէջ։

Եթէ անոնք հաւաքաբար տրամադրէին իրենց կարելին — նուազագոյնը —մենք այսօր կ'ունենայինք հիւծախտաւորներու ապաքինարան մը, յարմար միջավայրի մը մէջ։ Կամ գոնէ 25—30 անկողին՝ եւրոպական հիւանդանոցի մը մէջ։

Եթէ այդ շարքէն միեւնոյն ասպարէզին պատկանողները Միութիւն մը կազմէին, կրնային երկու մանկապարտէզ պահել — շէնքով միասին — Մարսիլիոյ գիւղերուն կամ Սուրիոյ, Պուլկարիոյ, Աթէնքի եւ Սելանիկի կայաններուն, Միջագետքի կամ Ատրպատականի թշուառ բազմութիւններուն մէջ։

Եթէ պէտք ըլլար անուններ տալ, կրնայինք նախահաշիւն ալ պատրաստել։

Վերջերս շատ առիթներ ունեցանք ուշադրութեան յանձնելու խոնարհ բազ՛ումթեանց ճիգերը։ Այսօր ունինք նորէն թղթակցութիւն մը Սէն Լուի մասին (Մարսէյլ)։

Բանուոր եւ արհեստաւոր հայրենակիցներ դպրոց մը բացեր են այդ գիւղին մէջ, քանի մը տարի առաջ, 190 աշակերտով։ Շէնքը անբաւական էր եւ անոնք ձեռնարկեր են շինելու նոր մը, դրամով եւ կամաւոր աշխատանքով։ Ամսական ծախք ունին 2300 ֆրանք, որուն 1800ը կը գանձեն աշակերտներէն։ Բաց՝ 500 ֆրանք։ 300 ֆրանք ալ մատուռին համար։ Կարճ խօսքով՝ տարեկան 10—12,000 ֆրանքի բաց մը — Բարեգործականի վարիչ պատուիրակին մէկ ամսականը։

Այս տոկուն աշխատաւորները մինչեւ հիմա մարդու բեռ չեն ծառ։ Բայց՝ գործադրկութիւն կայ եւ օրուան հացի մտահոգութիւնը։

Դժուա՞ր է օգնութեան հասնիլ մէկ անգամէն, առքցնելով սիրտերը եւ առքնելով փոխադարձաբար։

Ռէթիմնոյի մէջ (Կրետէ) մանկապարտէզ են բացեր 25 աշակերտի համար, որոնք օտարանալու դատապարտուած էին։ Ամսական բաց՝ 600 դրախմի (200 ֆր. ֆրանք)։ Երկու հարիւր հոգի է ամբողջ գաղութը, բանուոր եւ արհեստաւոր։ Միջին ապրուստը՝ ամսական 800 — 1500 դրախմի (270 — 300 ֆրանք)։

Թողունք որ կէս ճամբա՞ն մնան Սէն Լուի աշխատաւորները։

Թողունք որ փակուի՞ Ռէթիմնոյի մանկապարտէզը, ազգի ազգի ուսումնականներ, որ խիղճ ու դիրք ունինք։

Եւ դեռ երկու պատահական օրինակներ յիշեցինք, իբրեւ կենդանի պատկեր։

... Եթէ միայն այս դասակարգը ուզէր — մենք նոյն իսկ ազգային կեդրոնական իշխանութիւն կ'ունենայինք, գաղութներու մէջ։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՄԵՆՔ ԵՒ ՄԵՐ ԴԱՏԸ

«Յուսաբեր» գրած է կուսակցական խմբագրականի մը մէջ (24 փետր.)

— «Սակայն մեր խօսքը ա՛յս Հայաստանի մասին չէ, այլ այն միւս, ճշմարտապէս նուիրական հայրենիքի, ուր գաղութահայութիւնը միլիոն նահատակ ու բիւր անգամ միլիոն յուշ ձգեց ու ելաւ։

Անգամ ա՛յս հայրենիքով այլեւս չապրիր տարագիր Հայը։ Հառաչանքը — կապ չէ հայրենի հողին։ Ու երգը, ցաւն ու ծափը արիւն չէ այլ ջուր, որ անվտանգ կը յորդի հայրենիքի ազատագրութեան ճամբաներուն առանց օղակ մը խորտակելու անոր մարմնին նետուած գերութեան շղթաներէն։ Ու այս խորթացումը կուգայ ոչ թէ զգացումի, այլ յոյսի պակասէն. Հայրենիքի վերածնութեան հաւատքը կ'ապրի միմիայն ցառերու մէջ, բայց ոչ նաեւ գործերու։ Եւ որովհետեւ խօսքը առանց գործի «մեռեալ է», ուստի տակաւ առ տակաւ հաւատքը կ'անհետի մինչեւ իսկ... ցառերէն։

Հայրենիքով ապրելու համար, պէ՛տք է ապրիլ հայրենիքի համար, զոհաբերե՛լ պէտք է, գոհին արժէքը գիտնալու համար։ Հանդէսը պայքար չէ եւ ցառը գոհողութիւն։ Եթէ այս չըլլար, այսօր մեծաթիւ ու մեծափարթամ գաղութներ պիտի ունենայինք աշխարհի բոլոր ծագերուն, ով ըսաւ, թէ մեր նախնիք օրինակ՝ Լեհահայերը, ասկէ դարեր առաջ, մեզմէ գէշ կը հառաչէին ու մեզմէ գէշ կը ցաւէին։ Սակայն հետք իսկ չմնաց անոնցմէ, հակառակ անոր, որ անոնք կենդանի հայրենիք ունէին եւ այդ հայրենիքի մէջ կենդանի ժողովուրդ։

Տարիները վայրկեանի նման կուգան ու կ'անցնին՝ մեր կենսունակութեան ու մեր ազգային շաղախի հիւթերը քամելով։ Վերջին տասնամեակին արդէն սերունդ մը զոհ տուինք այն ամեհի գազանին, որ ՕՏԱՐԱՑՈՒՄ կը կոչուի։ Այս կռիւը մղուեցաւ անաղմուկ եւ պարտութիւնը եղաւ անարիւն, սակայն ճիշդ այդ պատճառով ալ կապոյտ ջարդը թերեւսամենէն զոհառատը դարձաւ՝ յաջողապէս մեր շարքերը հնձելով»

50,000 ՏՈԼԱՐԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Իրազեկ մը կը գրէ.

Ձեր չորեքշաբթի օրուան խմբագրականին մէջ, կը յիշեցնէք թէ Գ. Գ. Կիւլպէնկեան ժամանակին 50.000 տոլար տուաւ Ազգ. Պատուիրակութեան։ Պէտք է ըսել՝ խոստացաւ։ Ու յետոյ ոչ թէ Ազգ. Պատուիրակութեան, այլ ամերիկեան նպաստամատոյցին, այնպիսի պայմաններով որոնք երբեք չէին կրնար իրականանալ, եւ ինքն ալ գիտէր այդ բանը։ (Հայ գաղթականները ճանատա փոխադրել, եւայլն)։

ՆԱՆՍԷՆԵԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԻ ԺՈՂՈՎԸ

Գաղթականներու Նանսէնեան Գրասենեակը, որուն կազմութեան լուրն ու կանոնագիրը հրատարակած էինք ասկէ առաջ, իր անդրանիկ ժողովը պիտի գումարէ յառաջիկայ երեքշաբթի, մարտ 10ին եւ յաջորդ օրերը, Ժընեւի մէջ։

Հայ հիմնարկութիւններուն կողմէ հրաւիրուած են Գ. Գ. Լեւոն Բաշալեան եւ Արտաւազդ Հանըմեան։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Թուրք Ազգ. Ժողովը կը լուծուի

Խալք կուսակցութեան վերջին մէկ հաւաքոյթին, Մուսթաֆա Քէմալ պարզեց այն պատճառները, որոնք պարտադիր կը դարձնեն Ազգ. Մեծ Ժողովին լուծումը եւ նոր ընտրութիւնները։ Ազգ. Մեծ Ժողովը որ իրականութեան մէջ՝ Քէմալի խամաճիկներէն կը բաղկանայ, հրաման ստացած է իր լուծումը յայտարարելու ինքն իսկ։ Նոր ընտրութիւնները պիտի կատարուին անմիջապէս։ Կը կարծուի թէ մտաւորական երիտասարդ տարրերը, որոնք տոգորուած ըլլալ կը թուին հանրապետական գաղափարներով, պիտի լծուին աւելի գործօն մասնակցութեան, ընտրութիւններուն մէջ։

Ըսմէթի այցելութիւնը Յունաստանի

Գրեր էինք թէ Թուրքեւյոյն դաշնագրերու փոխանակութեան համար, Թուրքիոյ վարչապետը պիտի մեկնի Յունաստան մօտ ատենէն։

Էնկիւրիէէն ստացուած տեղեկութեանց համաձայն, Ըսմէթ փաշա, ընկերակցութեամբ արտաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշտի պէյի, ապրիլի վերջերը Աթէնք պիտի մեկնի, ուր պիտի մնայ 4 օր։ Նախարարներուն պիտի մասնակցին իրենց կիները եւ բազմաթիւ Թուրք լրագրողներ։

Յոյն պատրիարքարանին շուրջ

Պոլսէն կը հեռագրեն.— Յոյն պատրիարքարանին անուանակոչութեան խնդիրը դեռ կը զբաղեցնէ Թուրք իշխանութիւնները եւ մամուլը։ Կ'ըսուի թէ դատական գործավարութիւնը այս հարցով պիտի զբաղի, եթէ պատրիարքը դիմում կատարէ։

Յոյն-պուլկար յարաբերութիւնները

Յունաստանի եւ Պուլկարիոյ միջեւ առկախ մնացած հարցերուն մասին, յոյն արտաքին նախարարը հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ —Տօփաթճուօղլի անտառներու հարցին լուծումը ենթարկուած է Ազգերու Դաշնակցութեան որ իրաւարար մը նշանակեց։ Գալով Պուլկարներու կողմէ արեւելեան Մակեդոնիոյ գրաւման պահուն անհատներու ենթարկուած վնասներուն, Լահէյի համաձայնագրերը յստակ են։ Պէտք չէ մոռնալ թէ Յոյներու պահանջները հետեւանքն են պուլկարական արշաւին դէպի հելլենական հող, որ այն ատեն չէզոք էր, ինչ որ կը կազմէ միջազգային օրինազանցում մը, մինչդեռ ըստ Քաֆանտարիս-Մոլոֆ համաձայնութեան, Յունաստան հատուցումներ կ'ընէ այն Պուլկարներուն որոնք իրենց կամքով կը հեռանան յունական հողերէն, եւ այս առթիւ, տակաւին չէ եղած որ դաշնագրի մը տրամադրութեան դէմ գործած ըլլայ։

Գալով Անքիալոսի հրդեհներուն եւ խռովութիւններու պահուն Յոյներու կրած վնասներու մասին Պուլկարիոյ առարկութիւններուն, Նէօյիի դաշնագիրը կը բովանդակէ ընդհանուր տրամադրութիւն մը, որ Յունաստանի իրաւունք կուտայ հարց բարձրացնելու։ Յունաստան թէ այս եւ թէ միւս խնդիրներու մասին իրաւարարութիւն կը պահանջէ։

Կանտիի բանակցութիւնները

Կանտիի եւ Հնդկաստանի փոխարքային միջեւ գոյացած համաձայնութեան գլխաւոր կէտերը հետեւեալներն են. 1) Անցեալ տարի, Կանտիի կողմէ բացուած քաղաքացիական անհնազանդութեան պայքարը պիտի դադրի առժամաբար. 2) Կանտի եւ հնդիկ ազգ. խորհուրդէն մաս մը անդամներ պիտի մասնակցին նոր խորհրդաժողովի մը։

Բազմաթիւ Հնդիկներու համար, Լոնտոնի խորհրդաժողովը չէ լրացած. այլ յետաձգուած է եւ պիտի շարունակուի Հնդկաստանի մէջ իսկ կատարուելիք բանակցութիւններով։ Կանտի որ սկզբունքով դէմ է բռնութեան բոլոր եղանակներուն, սոյլ պատուած է, ուրեմն ընդունիլ խորհրդակցութեան մասնակցութիւնը։

Կ'ըսուի թէ Կանտիի եւ փոխարքային միջեւ գոյացած համաձայնութիւնը կը նախատեսէ նաեւ բազմաթիւ կէտեր աղի մաքսանենգութեան, օտար ապրանքներու դէմ պոյքոթին, եւ տուրքերու փոխարէն բռնագրաւուած ապրանքներու իրենց տէրերուն վերադարձին մասին։

Կանտի եւ իր համախոհները հրաժարած են քննութիւն պահանջելէ ոստիկաններու կողմէ կատարած բռնութեանց մասին։

Համաձայնութիւնը ստորագրուեցաւ եւ կնքուեցաւ Կանտիի եւ փոխարքային կողմէ։ Իսկ հնդիկ ազգ. խորհուրդի գործադիրը հրահանգեց դադրեցնել քաղաքացիական անհնազանդութեան պայքարը։

Անգլիոյ խաղաղական կացութիւնը

Անգլիական թերթ մը կը կարծէ թէ Հնդկաստանի եւ Նաւային համաձայնութեանց հետեւանքով, աշխատաւորական եւ ազատական շրջանակները պէտք չեն տեսներ ընդհ. ընտրութեանց այս տարի։ Այս թերթը կը հաւաստէ թէ Մաքտոնալտ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ընկերվարականներու դէմ բացուած դատավարութիւնը, Մոսկուայի մէջ կը շարունակուի «սովորական կարգով»... Ամբաստանեալներու խոստովանութիւններուն մէջ կայ նշանակելի կէտ մը, որ կրնայ զուտ բանալ յետագայ դատավարութեանց...։ Մէկն անոնցմէ կը խոստովանի թէ մէնշեւիքները համաձայներ էին աջ համայնավարներուն հետ։ Ասով, դատաճանութեամբ կրնան ամբաստանուիլ աջ ղեկավարները Ռիքով, Թոմսքի, Պուխարին։ Ստալին ուրեմն կը շարունակէ իր խաղը՝ իր միահեծան արքայ, որ կը սարսափի բռնութեան ուղղակի հարուածներէն ու կը դիմէ խարդաւանկութեան դաւերուն։

Վաղը, չպիտի զարմանանք, եթէ աշխարը անհարեկելու եւ իր տիրակալութիւնը ապահովելու եւ ամրացնելու համար, Ստալին դատի քաշէ Խորհրդային Միութեան նախկին նախագահը՝ Ռիքովը, Գ. Միջազգայինի երբեմնի նախագահը եւ համայնավար տեսաբան Պուխարինն եւ ուրիշներ։

Դատական հարցաքննութեան ընթացքին ամբաստանեալներէն մէկը յայտարարեց թէ «Միութեան Դիւանը», իր լիակատար նիստերէն մէկուն մէջ կը քննարկէր որոշումներ, որոնց համաձայն պէտք էր խափանել ճարտարարուեստի զարգացումը, երկրագործութեան համայնացումը, ամէն կերպ ուժ տալով Ռուսիոյ համայնավար կուսակցութեան աջ ընդդիմադիրներուն եւ զանոնք օգտագործելով։ Այս գործունէութեան նպատակն էր ստեղծել նպաստաւոր պայմաններ արտաքին զինեալ միջամտութեան մը եւ խորհրդային իշխանութեան տապալման համար։

Այս նպատակին համար ալ, 1929ին կազմուեցաւ զինուորական յանձնախումբ մը եւ Բոնտարթիէվի ու Զայեանոֆի կուլակային խմբակները, գիւղացիական ըմբոստութիւններ ծագեցնելու համար երկրին մէջ։

Ուրիշ ամբաստանեալ մըն ալ կը յայտնէ թէ ռուս մէնշեւիքներուն եւ Բ. Միջազգայինին միջեւ ո՛չ մէկ տարբերութիւն կայ։ Իբր թէ 1925ին, Բ. Միջազգայինը Մարսիլիոյ իր համագումարին մէջ, արդէն բռներ էր միջամտութեան ճամբան, առանց սակայն պաշտօնապէս եւ հրապարակաւ խոստովանելու իր ուղղութիւնը. Խորհ. Միութեան հանդէպ։ Ընդհակառակն, կեղծելով ու ծածկելով, այսինքն զինեալ միջամտութեան դէմ արտայայտուելով, համաձայն խոստովանող ամբաստանեալին...

Ուրիշ մըն ալ Ռուպին որ կ'աշխատէր Մարքս Էնկէլսհաստատութեան մէջ, խոստովանեցաւ թէ զինեալ միջամտութեան եւ խափանարարութեան վերաբերեալ արտասահմանի կազմակերպութենէն ստացուած նամակները կը պահէր հաստատութեան մէջ եւ թէ իր ձերբակալութենէն մէկ օր առաջ, զանոնք յանձնած է հաստատութեան տնօրէնին Ռիազանովի, որ յանձն առած է պահել։ Ռուպին խոստովաներ էր Ռիազանովի թէ ինքը կը մասնակցի հակախորհրդային կազմակերպութեան։

ՎՐԻՊԱԿ

Յառաջի երէկուան թիւին մէջ, Բ. էջ. Ա. յօդուածի առաջին բառը —Սուրիոյ— կարդալ Անգլիոյ։

ԿԱՐՄԻՐ ԳԻԾԷՆ ՆԵՐՍ

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ՈՒ ՄԻՋՏ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

Ժողովրդական առածն ասում է.— Գող՝ սիրտը դողդ։ Այս առակի իմաստն ու բովանդակութիւնը շատ է պատշաճում Խ. Միութեան։

Մեծամասնականներն գործելակերպին եւ փորձերին ծանօթ մարդուն գաղտնիք չէ, որ նրանք իրենց ներսը խաղաղեցնելու եւ ժողովրդի ուշադրութիւնը այն կէտի վրայ կեդրոնացնելու համար՝ բարի սովորութիւն ունեն անզգոնդ հնչեցնելու։ Այս փտած եղանակը գործածում են ամբողջ տասներեք տարի եւ, ինչպէս երեւում է, պիտի գործածեն, քանի դեռ չեն փլել իրենք իրենց վրայ։

Նշանաւոր բաների շարքն է անցել մեծամասնականների ահազանգը յատկապէս պատերազմի մասին։ Ամէն զարնան նրանք պատերազմի ուրուական են տեսնում եւ ամէն ձմեռնամուտին հանդարտում, հանգստանում։ Սակայն, իրականին մէջ, բոլշեւիկներն են, որ ամէն օր և ամէն տարի սպառազինւում են, սպանդանոցի կատարելագործւած միջոցներով։ Նրանք շատ լաւ են հասկանում, որ Եւրոպայի որեւէ ժողովուրդ, դեռ շատ երկար ժամանակով, պատերազմի մասին չի մտածում եւ եթէ մտածի՝ չի կարող իրագործել իր նպատակները այնպէս անպատասխանատու եւ այնպէս անխնայ, ինչպէս տեղի ունեցաւ համաշխարհային պատերազմին։ Մինչ Եւրոպան քայլեր է առնում՝ գնալու դէպի համեւրոպական Դաշնակցութեան, բոլշեւիկները անձնային միջոցներ են որոնագրում ոչ միայն դասակարգային պայքար մղելու, այլեւ հրահրելու ազգերն ուժաղովուրդները իրար դէմ, արիւն, աւերածութիւն եւ կոտորածներ սարքելու, յանուն մէկ «սրբազան բանի», ազատել բոլշեւիզմը իր անխուսափելի տապալումից։ Բոլշեւիզմի բոլոր փորձերը թէ՛ տնտեսական, թէ՛ արտաքին քաղաքականութեան ճակատի վրայ մի երկար շարան է անյաջողութիւնների եւ հիասթափութիւնների, որոնց վերջին կենդանի օրինակն էր տըմփինգը, այլ խօսքով նոր տեսակի թալան եւ կողոպուտ, որի ենթական ռուսաստաժողն եղաւ եւ պիտի լինի ռուս ընչազուրկը եւ որի անունով երդում-պատառ են լինում մեծամասնականները։

Բայց ոչինչ կ'ազատէ մեծամասնականներին այն անարգական որակումից, որ նրանց ճակատին փակցրել է Կ. Կաուցկին,— «Բոլշեւիզմը յետաշրջութիւն է»։

Մի ժամանակ ցարական յետաշրջականը Ռուսաստանն էր ներկայանում իբրեւ համաշխարհային ոստիկան։ Այժմ Խ. Միութիւնն է գնում այդ ճամբով։ Պատերազմ, սպառազինում արիւն, աւերածութիւն ամէն կողմ։ Ահա՛ զարունը մօտենում է եւ նրանք դարձեալ խօսում ու գրում են պատերազմի մասին, մեղադրում են ուրիշ երկիրները, թէ պատրաստւում են իրենց վրայ յարձակւելու, թէ իրենք պատերազմ չեն ցանկանում, եւայլն եւայլն։

Սակայն իրականութիւնը բոլորովին տարբեր վկայութիւն է տալիս։

Համարձակ կարելի է ասել, որ դրամատիրական երկիրներից աւելի պատերազմ են ցանկանում մեծամասնականները եւ այդ հաշւով էլ պատրաստւում։

Նորագոյն տեղեկութիւնները հաստատում են, որ Խ. Միութիւնը այժմ ունի 17 միլիոն բանակ։ Մի քանի շաբթւայ ընթացքում Խ. Միութիւնը ի վիճակի է Լեհաստանի դէմ հանել 3 միլիոն զօրք, իրենց ուժերը չթուլացնելով միւս ճակատներումԱռանձին ուշադրութիւն են դարձնում թիկունքի վրայ։ Սահմանների վրայ կամ մօտիկ վայրերում պահւում են զէնքի ընդունակ այն բոլոր ուժերը, որոնք պաշտօնական տեսակէտը ընդունում են։

Պաշտօնապէս զէնքի տակ են 80.000 հոգի, 3 միլիոն կազմւած են պահեստի ուժերը, 1921ին 1 միլիոն, 1922ին 2 միլիոն, 1929-1930ին, իսկ 2 միլիոն միլիցիան է հաշւում եւ 9 միլիոն առանձին։

Նրանց ռազմադրգրով, առաջին հերթին իրենց հարւածը պիտի ուղղեն Լեհաստանի, Մերձ. Պալթեան երկիրների եւ Ռումանիայ դէմ, Պեսարապիայ վրայով։

Զուգընթաց սրան, նրանք տենդագին կերպով պատրաստում են նաեւ կոմունիստ երիտասարդութիւնը։ Ըստ նոր եւ արտակարգ կարգադրութեան, իւրաքանչիւր կոմսոմոլը պիտի ունենայ իր տասակը, որի վրայ կանոնչ դրոշմ պիտի լինի, եթէ զինուորական տեսակէտից կատարել է իր պարտականութիւնը եւ վերջ է դրել «զինուորական անգրագիտութեան», իսկ հերմակ դրոշմ պիտի ունենան այն կոմսոմոլների գրքոյկները, որոնք դեռ զինուորապէս պատրաստ չեն։ Սրանց կարճ ժամանակ է տրւում հաշւեյարդարի ենթարկելու «զինուորական տգիտութիւնը», այլապէս դուրս պիտի վտարւեն շարքերից։

Պատերազմի պարագային, այս երիտասարդութեան, բացի կռւից, ուրիշ կարեւոր դեր է յանձնւում։ Սրանք պիտի մեկնին ճակատ առաջին գիծը եւ ուղղակի յարաբերութեան մըտնեն թշնամի զօրքի հետ, նրանց քարոզելու, «եղբայրութեան» կոչեր ուղղելու, ինչպէս անում էին բոլշեւիկները իրենց նախնական շրջանում։

Վերջերս մեծ հանդիսաւորութեամբ տօնեց կարմիր բանակի տասնամեակը։ Նշանակւած էր «տօնօրեակ», որի ընթացքում եղան հաւաքոյթներ, ցոյցեր, ռազմափորձեր, մինչ հայհոյանքով ու բոլշեւիկեան յիշոցներով։

Այս առթիւ «Իզվեստիան» գրում է.

— «Աշխարհականների պատրաստութիւնները, Խորհրդային Միութեան վրայ յարձակւելու համար, արդէն փաստ է, որ այժմ թագցնել անկարելի է։ Դրամատիրական աշխարհը, համաշխարհային պատերազմից յետոյ, ստեղծեց ահռելի մի բանակ, որին փորձում է տալ զինւորական կատարելագործւած տէքնիք։ Մեզ մնում է մեր բանակն եւս ապահովել այն արհեստագիտութեամբ, ինչպէս սպառազինւած է աշխարհի որ եւ է լաւագոյն բանակ։ Ոչ միայն այդ՝ մեզ անհրաժեշտ է որ, կարմիր բանակը արհեստագիտութեամբ գերազանցէ դրամատիրական օրինակելի որ եւ է բանակ։ որովհետեւ կարմիր բանակը պիտի պայքարի մի թշնամու դէմ, որ թէ բոլորից, բայց մանաւանդ դրամատիրական երկիրներից, պարէնի եւ ռազմամթերքի հայթայթւած պիտի ստանայ։

Փորձութեան ժամին, երբ թշնամին յարձակի Խորհրդային Միութեան վրայ, կարմիր բանակը ոչ միայն գիտէ պաշտպանել միջազգային ընչազուրկների հայրենիքը, այլ եւ կը սովրեցնի հրձիգներին, թէ ինչպէս պէտք է պատերազմել»։

Նոյն ամբարտաւան ոճով եւ լեզուով, Խորհրդ. Միութեան միւս պաշտօնաթերթ, «Պրաւդան» գրում է.

— «Պալթիկ ծովի պատերազմական պատրաստութիւնները, ընդդէմ Խորհրդ. Միութեան, ղեկավարում է Ֆրանսան։ Լեհական նաւատորմիղը, որ պատրաստւում է ֆրանսական դրամով, սահմանւած է գործողութիւններ վարել Ֆիննական ծոցում։ Ֆրանսական աշխարհաքաղաքները պղտորւած են Պալթիկ ծովի ջրերը»։

Ու խորհրդային պաշտօնաթերթի անխուսափելի սպառնալիքը հետեւում է վերոյիշեալ յայտնութեան.

— «Զօրավար Վէյկանը, — շարունակւում է թերթը — ճշտապահի եւ ակնդէտ նայւում է կարմիր բանակի վրայ, իսկ կարմիր բանակը ճշտապահի եւ ակնդէտ նայւում է զօր. Վէյկանի։ Սակայն մենք չենք կասկածում, որ զօրավարը դեռ դուրս չեկած Փարիզից, արդէն կորցրել է իր բանակի մի մասը։ Կարմիր բանակը այնպիսի ուժաբեր ունի, որոնց դէմ պաշտպանելու միջոց դեռ չի մտածւել, ուժերը, որոնց անունն է ընչազուրկների յեղափոխութիւն եւ կոմունիզմ»։

Որ Խորհրդ. Միութիւնը շարունակ սպառազինւում է, գաղտնիք չէ. որ նրանք կարող են, ազգաբնակչութեան համեմատութեամբ, 17-20 միլիոն զօրք ունենալ, բնաւ զարմանալի չէ, բայց շատ զարմանալի է ու տարօրինակ, թէ ինչո՞ւ այսպիսի մի ուժեղ ուժ ունեցող պետութիւն, անդադար զանգում է պատերազմի մղձաւանջի տակ։ Մանաւանդ, որ, համաշխարհային ընչազուրկներ համարւում են իրենց բարեկամ եւ նոյնիսկ ուժը, որ պիտի պայթի Բըշնամու գլխին։

Այդ տարօս փի գաղտնիքը ի րենք՝ բոլշեւիկները աւելի լաւ են հասկանում։

Նրանց հարահրոցն ու սպառնալիքները պոռոտախօսութեան նմոյշներ են միայն, զուրկ իմաստից եւ բովանդակութիւններից։

Ամենից առաջ, տնտեսապէս տկլոր, արհեստագիտութեամբ նախնական մի պետութիւն բը նաւ չի կարող շարժման մէջ դնել ու պարենաւորել այդպիսի մի ահռելի բանակ։ Յետոյ դեռ հարց է թէ այդ բանակի ո՞ր տոկոսն է, որ պիտի կռւի բոլշեւիկների տոքրած սպանդանոցում, երբ հենց այն ահեղ ժամը, որի մասին աղմկւում են։ Բացի այդ՝ բոլշեւիկները խորապէս զգում են, որ ոչ մի թիկունք ունեն եւ ամենամեծ հարւածը այդ տեղից է, որ պիտի ստանան։ Իսկ գալով համաշխարհային պրոլետարիատին, որի հետ ունքան միամիտ եւ յիմարական յոյսեր ունեն կապած բոլշեւիկներն, բացայայտ կերպով մերժում է պար գալ նրանց փչած զուռնայով։

Դրա ապացոյցները բազմաթիւ են։ Դրամատիրական աշխարհի ընչազուրկները դժգոհ են եւ դէմ ներկայ տիրող կարգերին, բայց եւս առաւել դէմ են ու թշնամի բոլշեւիկեան կարգերին, որովհետեւ մեծամասնականները թէեւ իշխում են, բայց բնաւ չպիտի կարողանան կառավարել քանի դեռ բռնութիւնն է նրանց զէնքը։

14 ժենշեւիկների դատավարութիւնը մի նոր ապացոյց է, որ բոլշեւիկեան բռնակալութեան կրծքին դանդաղ, բայց յարատեւ զարնողը գործել ու դարձեալ ընկերվարականներն են։

Այո՛, բոլշեւիկները միշտ կռւի ու պատերազմի տարափ են ապրում, պատերազմ ու կըռիւ ներսից, պատերազմ ու կռիւ դրսից, մինչեւ որ իսկական ժողովրդապետութիւնը գայ եւ կառավարէ այդ դժբախտ երկիրը, որ կոչւել է «ազգերի բանտ» եւ հիմա շարունակւում է մնալ սոյնպէս բանտ, թէ՛ ազգերի եւ թէ՛ սոյնպէս դասակարգերի։

Ռ. ԿԱՐԱՊԵԱՆ

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆ ՀԻՒՍ. ԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ

Հիւսիսային կովկասի մէջ հայկական շրջւոն Թատրոն մը հիմնելու համար Ռոստովի քաղաքային խորհուրդը քուէարկեց 10.000 րուբլի վարկ։ Մնացած 30,000 րուբլին պիտի հայթայթէ երկրային գործադիր կոմիտէն։

ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ
ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷՆ

ՍԷՆ ԼՈՒ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Շատ է գրւած այս հայկական գիւղի մասին ու դեռ պէտք է գրւի։ Ո՛րմէ գրել որովհետեւ շատ կարճ ժամանակամիջոցի մը մէջ անօրինակ յառաջդիմութիւն ունեցաւ։

Սեփականատէրերու թիւը 200է աւելի կը հաշուեն։ Ամէն մէկուն տուն մէկ անպայման մէկ կամ երկու բնակիչ վարձակալ են, որով 400 բնակիչէ բաղկացած չէն գիւղ մըն է Սէն Լուն։

3-4 տարի առաջ անշուք եւ կիսաւեր տնակներ այսօր երկյարկանի գեղեցիկ տուներու վերածւած են, իսկ կիսաւերաներ ալ չեն պակսիր։

Հինգ տարի առաջ «Յառաջ»ի հարցարանին պատասխանած միջոցիս, արուարձաններու նկարագրութեան տակ նախադասութիւն տւած էի Սէն Ժիւլիէն Գոմանի։ Մարսէյլի առաջին գիւղն էր այս որ սխած էր կազմակերպուիլ եւ զէնք մը վարձելով բացած էր մասու-մանկապարտէզը։

Այսօր առկայն, բնազգօրէն, Սէն Լու գրեցի յօգուածս վրայ, նկատի առնելով այս գիւղի ժողովուրդին զոհաբերութիւնը։

Սէն Լու, հակառակ իր այլոց ժողովուրդին, զոհաբերած է բոլոր արուարձաններէն աւելի ու կառուցած է իր սեփական եկեղեցին, ամբողջովին քարաշէն ու ներկայանալի եւ այս 1929 30ին հիմը դրած է առանձին շէնքի մը, որ պիտի ծառայէ մանուկներու գպրոցի։

«Յառաջ»ի յարգելի խմբագիրը առանց Սէն Լուն տեսած ըլլալու, առաջած լուրերուն վրայ, իր մէկ խմբագրականին մէջ շատ իրաւամբ իբրեւ օրինակ կը բերէր այս գիւղը, մատնանշելով անոր յառաջդիմութիւնը ազգ. կազմակերպական գետնի վրայ։

Հարց ե՞ս որ դեռ երեք իմ աչքերով տեսայ այդ բառեր ժողովուրդի աշխատանքին արգիւնքները։ Դեռ երեք խօսելայ կոշկակար եւ արծաթագիր թաղականներու ու նաեւ երէց քահանային հետ, եւ առաջայ շահեկան տեղեկութիւններ կրթական ազգային եւ այլ ազգօգուտ ձեռնարկներու մասին։ Ինչո՞ւ ուրեմ ինծ չթոյլատրուի ըսել թէ Սէն Լուն իր նոյնհայ քահանայով եւ արհեստաւոր թաղականներով աւելի կ'արժէ, քան Փարիզը իր հարուստ եկեղեցիով, եպիսկոպոսով եւ մասրքականներով։

Սէն-Լուի նախակրթարանի աշակերտութեան թիւն է 92, իսկ մանկապարտէզի տղոցն թիւը՝ 100։ Ուրեմն միասին աշակերտութեան՝ 192։

Մանկապարտէզի աշակերտութեան տարիքը 4էն մինչեւ 8ն է, իսկ 8-12՝ նախակրթարանի։ Այս 192 աշակերտութեան 100ը աղջիկներ են իսկ 92ը մանչեր։ Աշակերտներէն իբր ամսավճար կը գանձուի 15, 10 եւ շատ քիչերէն 5 ֆրանք։

13 ազգասէ բնակիչներու զաւակներ ձրի կ'ուսանին։ Դպրոցի ընդհ. պաշտօնէութեան թիւն է 5,— երկու ուսուցիչ, երկու ուսուցչուհի եւ մէկ տնտեսուհի, ո- րոնց թոշակին ընդհ. գումարն է 2150, իսկ ներքին մանր ծախքերու համար 150 ֆրանք։ Ուրեմն 2300 ֆրանքի ընդհ ծախք մը ունին, որուն 1800 ֆրանքը կը գանձուի աշակերտութենէն, եւ ամէն ամիս 500 ֆրանքի բաց մը կը գոյանայ։

Մասուռը գրաւ տակ ըլլալով, Սէն-Լուի ժողովուրդը սահմանած է վճարել նաեւ ամսական 300 ֆրանք ահա, որով ընդհ. բացը 800 Ֆր.ի կը բարձրանայ։ Այս հաշւով տարեկան 10,000 ֆրանքի բաց մը կ'ունենան, առանց հաշուելու ուսուցիչներու արձակուրդի ամսականները։

Այս բոլոր նիւթական բեռներէն վերջ, առանձին գպրոց եւ շէնքի մը շինութիւնը աւելի ծանրացուցած է հոգերը։

Բայց եւ այնպէս, պէտք է լրանայ կիսաւարտ շէնքը, որովհետեւ ներկայ գպրոցը շատ նեղ կուգայ աշակերտութեան համար ու վ-տառողջ է այս իսկ պատ-է, Սէն Լուի Հ. Յ. Դ. կազմը իր ակումբը տրամադրած է գպրոցին ու առժամաբար նախակրթարանի երկու դասարանները փոխադրուած են հոն։

Լէն Լուցիները ցարդ որեւէ անձէ նպաստ չեն խնդրած եւ կը յուսամ չեն ալ խնդրեր։ Սակայն ներկայ գործադրութեան առթնալի միջոցին փրկարար ձեռք մը անմոռանալի չարաշահութեան արժանի պիտի ըլլայ։

Ս ՄԻԼՑՈՆԵԱՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

ՊԷՅՐՈՒԹ, 22 Փետրուար.— Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, շքեղօրէն տօնուեցաւ, հայ ժողովուրդի ընդվզումի օրը, Փետրուար 18ը։ Շատեր առիթ ունեցած էին կը դառնային, տեղի չգոյութեան պատճառաւ։

Ժամանակն է, ու սրտերը կը տոպանն Մեր Հայրենիքին։ Բացման կատարեց Փետրուարեան ապստամբութեան շարժման ղեկավարներէն ընկ. Արշակ Յովհաննէսեան. կարճ եւ գեղեցիկ ճառով մը։ Ան յատկապէս յարգանքի հրաւիրեց ներկայ հանդիսականները, բոլոր անոնց համար, որոնք զոհ գացին Փետրուարեան ապստամբութեան օրերուն, եւ տուաւ շարք մը լուսաբանութիւններ։

Ընկեր Պառուհասեան մենեկրգեց, արժէ յետոյ Օր. Հայրիկ Իփէքեան յուզումով արտասանեց զգացեալ բանաստեղծ Մաթէոս Զարիֆեանի տաղը։

Երգչախումբի «Հիմի էլ լռենք»էն յետոյ, ներկայացուեցաւ կենդանի պատկեր մը, որ կը ներկայացնէր բոլշեւիկեան նկուղ մը, ուր կացինահարւած էին հայ մտաւորականները, եւ նաեւ ուրիշներ։ Խոր յուզում ձգեց ներկաներուն վրայ այս կենդանի պատկերը։

Հանդէսի երկրորդ մասին խօսք առաւ ընկ. Տօքթ. Խօսրով Թիւթիւնճեան։ Պատմականօրէն վերլուծեց բոլոր այն հարցերը, որոնք առնչութիւն ունէին այն ապստամբութեան հետ։ Ակնարկ մը նետեց մեր անկախութեան շրջանին կատարուած բոլոր այն թագուն աշխատանքներուն վըրայ, որոնք նպատակ ունէին կործանել մեր Հանրապետութիւնը։ Խօսեցաւ հալածանքներու, բռնագրաւումներու, նենգութիւններու, ու Լէնինի եւ Մ. Բէժմալի դաւերուն մասին, թուականներով եւ պատմական փաստերով։

Ընկեր Խ. Թիւթիւնճեան այս առթիւ ողջունեց ընկերներ Հայր Աբրահամը, Նիկոլ Աղբալեանը եւ Լեւոն Շանթը, որոնք ստոյգ մահէ ազատեցան բոլշեւիկեան բանտերու խորշակումով, ինչպէս նաեւ ընկ. Արշակ Յովհաննէսեանը, որ նոյն օրերուն փրկութեան կոմիտէի ղեկավարներէն մէկն էր։

Ընկեր Սուրէն Բաբախեան կարդաց Սիամանթոյի Յաղթանակը։

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ ՄԸ.— Առաջին անգամ ըլլալով, Պէյրութի մէջ Արուեստից եւ Արհեստից վարժարանի ներսուն եւ նրբանցքներու տեղի ունեցաւ Արուեստ ցահանդէս մը, կազմակեր նոյն հաստատութեան Անոր կը մասնակցին եւ Սուրիոյ նկարիչն լուսանկարիչները, իրենց ջողագոյն գործերով։

Լաւագոյն առիթ տեսնել Սուրիոյ եւ Լիբան արուեստագէտները համա ուած։

Ցուցահանդէսին, իրեն նակցութիւնը բերած էին հայ արուեստագէտներ Երիտասարդ լուսանկա Լեւոն Թիւֆէնկճեան, երկ Գ. Ալթունեան իր ծովա ներով եւ կրկին երիտա մը Գ. Նազարեան։

Ցուցահանդէսին ապ բաժանումներն են, քան գործութիւն, նկարչութի լուսանկարչութիւն։

Առաջին իսկ առթիւ սականի աչքին առնեւ կը կայանայ քանդակի մաս տկար, որ հազիւ 9 կոպ բաղկանայ։

Սոյն քանդակի մեջ ներքն մէկն է Ալթու «Buste de l'Ingénieur ra»ն, որ կրնայ յաջող ուիլ։

Ամենաճոխ բաժինը կանն է, որուն մէջ առաջ ղը կը գրաւէ տաղանդաւ կարիչ Ազէմ։ Ցիչնեց ան թիւնը։ Ազէմ ունի գոյներու ներդաշնակ թիւն։

Գ. Ալթունեան մեզ կը կայանայ 7 ծովանկարն արուեստագէտը կըցած է մել լաւագոյն կերպով արշալոյսին ու վերջալոյս

Լուսանկարչական մէջ, միեւնոյն զանլենը են երկու արուեստագէ սանկարիչներու գործեր kouni տեղացի մը, իսկ ւոն Թիւֆէնկճեան 20 կան երիտասարդ մը գուրգուրալ այս երիտա վրայ, որ կը ներկայան րուեստի ցուցահանդէսի ինքնավստահ կերպով։

Իր լաւագոյն գործն հանդէսին մէջ «քէմանչ բէն», լուսանկար, գուն քաշուած ելեկտրական

ՊԱՐ. ՊԱ

ԳԱՂԹԱԿԱՆ ՌՈՒՍԵՐՈՒՆ

Ֆրանսայի արտաքին բարութեան ելեւմուտք բանութեան առթիւ խօս նելով, ճամայնավար Քաշէն անդրադարձաւ ֆրանսական յարաբերութ րուն եւ այս առթիւ Ֆրանսա ճաստատուած րուն մասին։ Քաշէն կը ռուս գաղթականները րիզի մէջ իսկ՝ պատերա պատրաստեն իրենց հայ դէմ.

— Անոնց պետը Միլլեր, դեռ վերջերս յայտարարութիւններ մասին Ֆրանսայի մէջ Ռուսեր, ասոնց 100,000 բաստ զինուորներ են մէկը, իրենց թերթին մէ ջերս, կը ցանար ցոյց Թէ Ֆրանսա ի՞նչ կրնայ քաղել Ռուսիոյ տարարուած պատերազմ

Գ. Գրիան արտաքին բաքը պատասխանեց ղավարութիւնը ոչինչ չունի այս տարրերուն այն յերիւրանքները որոն մամայն Ֆրանսա կը տալ արշաւի մը դէմ որ Եւրոպայի ամէնէն բանակն ունի, բաւական դեռ են եւ չարժեր գրաղիլ։

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ ԵՒ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՆ

Փարիզի ընկերվարակ տարապետները խմբակ մը կազմելով, յայտարար մը գրած են, ծրագիր ճարտարարապետութեան որոնումներ կատարել եւ վարութեան ճամբին տիլ քաղաքաշինութեան րուն վրայ։

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՑԷՕՐԹ ԵՕԼԻ ՄԷՋ

Պէյրութի «Ազդակ»ը ծանօթացեալ տեղեկութիւնները կը քաղէ Ցէօրթ Եօլէն հասած նամակէ մը (24 փետր.)

Երէկ Ալէքսանտրէթ եկած էր Ցեօրթ Թուրք երեւելի մը Ցէօրթ Եօլի Օճախլը գիւղէն.ան, շնորհիւ Հայերու լքուած գոյքերուն եւ կալուածներուն մեծ հարստութիւն դիզած եւ գիրք շինած է։ Պատմեց կարգ մը ..., նոյնիսկ գինով ... վերջ մինչեւ Հայերու վերջին տարագրութիւնը ան հարուստ երկրագործ մըն էր եւ Ցեօրթ Եօլցիներու փչրանքներովը կ'ապրէր։ Սակայն այժմ, ոչ անտարբերութիւն, գրաւած է Հայկական բազմաթիւ պարտէզներ, մօտ 1,000 տէօնիւմ եւ կը գնայ նարինջի վաճառականութեամբ։ Մեծագումար հարստութեան մը տիրացած է եւ այդ շրջանի մէջ գործած ամէնէն ազդեցիկ մարդը։

Իմացած ըլլալով փետր. 15ին, Մուսթաֆա Քէմալի Ցեօրթ Եօլ այցելութեան լուրը, հետաքրքրութեամբ ... բազմաթիւ Թուրք ... խումբերը մանրամասն տեղեկութիւններ հաղորդեց, մինչեւ ուրիշ համբորդներէ եւ տարբեր միջոցներով արդէն պէտք եղած տեղեկութիւնները քաղած էի այդ համբորդութեան մասին։ Քանի մը օր առաջուընէ արդէն պատրաստութիւններ սկսած էին Ցեօրթ Եօլի մէջ եւ ամբողջ Զամբուռ երկայնքին ձեւ ... նուած գեղջական միջոցներ։

Փետր. 13ին Մ. Քէմալի ժամանումէն երկու օր առաջ, Ամասիայէն Ցեօրթ Եօլ եկած է զօրաց մը գինուոր եւ ոստիկաններով ... իկաններ, որոնք ցրուած են քաղաքի զանազան մասերը եւ մինչեւ ... սահման ... Հիւպատոսութեան ... նոյնութեամբ համբորդները յուրջ ... նութեանց ենթարկուած են։ 15ին Ցեօրթ Եօլ հասած է Մ. Քէմալ եւ ընդունուած մեծ ցոյցերով։ Առաջին անգամ ան զօրանոց հանգիստ եւ ապա անցնելէ վերջ զօրքերը ընդունած է քաղաքի երեւելիները։ Անկէ վերջ այցելած է նարինջի պարտէզները։ Մինչեւ քաղաքի կեդրոնը գացած ... պատած է շատ մը պարտէզներ ... բոլորն ալ Հայերու կը պատկանէին, սակայն հիմա Թուրք ... եկեղեցիներով լեցուած են կամ ... ուած շրջակայ գիւղերու Թուրք երեւելիներուն կողմէ։

Մուսթաֆա Քէմալ բաւական տեղեկութիւններ առած է նարինջի վաճառականութեան եւ բերքի վիճակի մասին։

Նարինջի պարտէզները անխնամ ձգուած ըլլալով ծառերը շատ տկարացած եւ չասեր չորնալու դատապարտուած են։ Հիւանդութիւն մը պատճառ եղած է բազմաթիւ պարտէզներու բնաջնջման եւ բերքի նուազութեան. այնպէս որ այս տարի Թէեւ գինը նախորդէն աւելի բարձր, սակայն բերքը շատ քիչ եղած է։ Կառավարութիւնը երեք մասնագէտներ բերած է, պայքարելու համար այդ հիւանդութեանց դէմ, սակայն բաւական ուշ։ Քառորդէն հարուստին մասին մէջ գտնուող պարտէզները արդէն չորցած են։

Մ. Քէմալ երկթեւալով Ցեօրթ Եօլէն Ադանա մեկնած է եւ գիշերը Միսիս շոգեկառքի մէջ անցուցած։

Ընդհանրապէս ամբողջ Ցեօրթ Եօլի շրջանի Թրքութիւնը դժգոհ է կառավարութենէն եւ մասնաւոր անտանելի աշխատանքէ մը, սակայն կախուածի վախը այնքան տարածուած է ժողովուրդը որ ոչ ոք կրնայ բերանը բանալ։ Պէտք է արտայայտութիւն մը անգամ բաւական կ'ըլլայ վերջին շունչը Մէնէմէնի առնել տալու։ Լրտեսութիւնն ու խստութիւնը այնքան բուռն է։

«ԹՈՒՐՔԵՐՈՒ ԲԱՐԵԿԱ՞Մ ԹԷ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆ»

Գրեր էինք Թէ Պոլսոյ Ճամալսարանի ուսանողներէն խմբէմ պատրաստուած է Վաքըֆի խմբագրական քարտուղարը։ Միջադէպին ծնունդ տուած է Վաքըֆի հետեւեալ գրութիւնը.—

Թուրքերու մեծ բարեկամ Փիէռ Լոթիի իբր բարեկամը ճանչցուած Քլոտ Ֆարէր, որ «Ընկերիսի չորս կիները» անուն վէպ մը մասին ուսումնասիրութիւններ կատարելու համար Պոլիս եկած է, երկու բանախօսութիւններ տալու նպատակով Ֆրանսական Թատրոնին մէջ։ Մեր պաշտօնակից «Ռուհանըշ», ըսելով Թէ Փիէռ Լոթիի մասին արուած բանախօսութեան շատ քիչ ունկնդիրներ կը գտնուէին, այս վիճակը կը վերագրէ այն բանին որ Ֆրանսայի գրագէտին բանախօսութիւնները Թէփէ Պաշըի Թատրոնին «Էմֆիթէաթրօն»ին յանձնուած են։ Մեր պաշտօնակիցը իրաւունք ունի։

Արդարեւ, Քլոտ Ֆարէրի բանախօսութիւնը մուտք ընել ուզողներէն իբր մուտք մէկական ոսկի առնուած է։ Նոյնիսկ համալսարանի ուսանողութիւնը իր ամբողջ աշակերտներէն մէկը ոսկի տալու համար մէկ բառ մը իսկ աւելցնելու պէտք չենք տեսներ։

Գաղափարութիւնը այնպէս կ'ուզէր որ Ք. Ֆարէր երբ Պոլիս եկաւ, իր բանախօսութիւններուն համար ոչ Թէ Փէրայի Թատրոնը, այլ համալսարանի բեմը ընտրէր։ Այնտեղ Թող ամբողջ Թուրք երիտասարդութիւնը Թուրքերու մէկ բարեկամին խօսքերը արտօնէր մուտք ընէր։ Բայց Ֆրանսայի գրագէտը նախամեծար համարեր է Թուրքերու գալ եւ դրամով բանախօսութիւն ընել։

Անկասկած, բան մը չենք կրնար ըսել այս համար։ Իր ազատ կամքն է եւ կեղծիքով չըսելու համար կարգուած գրագէտ մը համար այս արարքը շատ բնական իրաւունքն ալ է։ Այս պարագային, Թուրքերն ալ իրաւունք չունի՞ն երբ Ք. Ֆարէրի անձին մէջ Թուրքերու բարեկամ մը աւելի Ֆրանսայի վաճառական մը տեսնեն...

Միւս կողմէ, իմացանք գործած որ Քլոտ Ֆարէր, իր բանախօսութիւնը համալսարանի երիտասարդներուն դրամով ներկայէն զատ օրուան միւս ժամերուն, «Թոնիալ» գրասենը կը նայի եւ իր գործերը գնողներուն գրքերուն մէջ վճարումի փոխարէն ձոներ կը ստորագրէ։ Ճիշդ է որ նշանաւոր հեղինակի մը ստորագրութիւնը ունենալը արժէքաւոր բան մըն է։ Մենք, Թուրքերս քիչ մը գժուար կը հաշտեցնենք ստորագրութեամբ դրամով քշելու փափաքն ու ձօնելու ազնուականութիւնը։

Կը նշմարէ որ Քլոտ Ֆարէրի աչքին բանի մը արժէքը դրամով միայն կ'որոշուի։ Կը կարծենք սակայն որ այսպէս չեն խորհիր ընթերցողներն այն քաղաքին, որուն մէկ փողոցը իր անունը կը կրէ։

Ու առիթ կարելի է դիւրութեամբ ապացուցանել յիշեցնելով Մեծ գետին եզերքը, Թոփխանէի վրայ գտնուած իր անունը կրող Թրքական զօրքերն ու դեռ ուրիշ բազմաթիւ արժէքաւոր առարկաներ, որոնք իբր բարեկամական յիշատակ միայն տրուած են իրեն։

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18

ՄԱՐՍԷՅԼ, 2 մարտ — Երէկ Հ. Յ. Դաշնակցութեան գոմէն Ս. Ժիւլիէնի «Զաւարեան» խումբը Թէյասեղան մը պատրաստած էր փետր. 18ի առթիւ։ Ներկայ էր կոկիկ բազմութիւն մը ընկերներէ եւ համակիրներէ բաղկացած։

Առաջին խօսողն էր ընկ. Մարութեան որ պարզեց Հայաստանի վիճակը նախ քան բոլշեւիկներուն բանադրուիլը եւ յետոյ։

«Հայ ժողովուրդը միամտօրէն հաւատացած էր որ երբ բոլշեւիկները գան Հայաստան ամէն ինչ աւելի լաւ կ'ըլլայ բայց երբ տեսաւ բանութեան լուծը խոկայն զգաց որ խաբուեր է եւ մեծ բան է կորսնցուցեր, եւ այն առեն ժողովուրդը հաւաքաբար առանց խորութեան ըմբոստացաւ անհաւատողներուն դէմ»։

Խօսեցաւ նաեւ ընկ. Գանաքեան։ Վերջին խօսողն էր ընկ. Աղգին Մարտիրոսեան, որ շեշտեց փետրուար 18ի դերը Հայ կեանքին մէջ. «Ըսաւ մը գեղքեր կուգան կ'անցնին, բայց փետրուար 18ը պիտի մնայ կենդանի վկան հայ ժողովուրդին ըմբոստ ոգիին»։

Ուշ առեն, ժողովուրդը մեկնեցաւ գոհ տպաւորութեամբ։

Ա. Վանոյեան

Ի՞ՆՉՊԷՍ Կ'ԱՊՐԻՆ ԼԵՆԻՆԱԿԱՆԻ ՄԷՋ

Այս հարցումին պատասխանելու համար, պարզապէս կը Թարգմանենք «Վ. ըշէրնայա Կրասնայա Գազետա» բոլշեւիկ Թերթին պաշտօնական յայտարարութիւնը։

Ըստ այս բոլշեւիկ Թերթին, Լենինկրատի բնակիչները պարտաւոր են տրոնագիր ցոյց տալ, ստանալու համար իրենց յատկացուած ուտեստը։ Այդ տրոնագիրները կըբաժնուին չորս խումբերու —

Առաջին տեսակի տրոնագիրով կարելի է ստանալ ամսուան մը համար 1,500 կրամ շաքար, 25 կրամ Թէյ, 2 քիլօ ձաւար, 800 կր. դդմաձ, կէս լիտր իւղ (արեւածաղիկի), 400 կրամ ճերմակ իւղ (մարկարին), 800 կր. չոր ձուկ, 1 քիլօ ձուկ, 1 քիլօ ալիւր, 500 կրամ լուացքի օճառ, 1 կտոր արդուզարդի օճառ։

Միւս տրոնագիրներով ստացուած ուտեստին քանակը աւելի քիչ է։

Ինչպէս կը տեսնէք, միսի մասին բան չէ գրուած։ Արդէնեւս միսը Լենինկրատի մէջ կը տրուի ամիսը 5 անգամ, մարդ գլուխ 200 կրամ։

Ուրեմն, այս անբաւական ուտեստն իսկ առնելու համար, ամէն քաղաքացի պէտք է տրոնագիր մը ունենայ։ Հակառակ պարագային, եթէ դրամ ունի՝ կրնայ մասնաւոր շուկայէն գնել ինչ որ ուզէ, անշուշտ կրակի գնով։ Արդ, կը պատահի որ կառավարութիւնը կամ բոլշեւիկեան կամայականութիւնը պատժելու համար որ եւ է քաղաքացի, ձեռքէն առնէ ուտեստի տրոնագիրը։

Ալ Թող բարո՛վ շաքար կամ իւղ, ձուկ ու ալիւր։ Անօթի մնացէր, որո՞ւ հոգ։

Աւոր կ'ըսեն նոր բանել յառաջ... սուրբ Լէնինի։

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի եւ շրջակաների սկաուտական յանձնախումբը աչքի առջեւ ունենալով Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտական խումբերու առաջնական զարգացումը որոշեց

1.— Բանալ սկաուտ խմբապետներ պատրաստելու միամեայ դպրոց մը, շատ մօտիկ ապագայի մը մէջ։

2 — Պարտաւորիչ կերպով Փարիզի եւ շրջանի բոլոր սկաուտ առաջնորդները ղրկել բացուելիք դպրոցը։

3.— Դպրոց ընդունիլ 18 տարիքը լրացնող այն բոլոր երիտասարդները՝ որոնք ցանկութիւն կը յայտնեն հետեւիլ դասաւանդութեանց, յետագային Հ. Մ. Ը. Մ.ի շրջանակներուն մէջ ծառայելու պայմանով։

4 — Պատրաստել դպրոցի կըրթական ծրագիրը ու պիւտճէն։

5.— Կազմակերպել բանակում, զբօսահանդէս ու մարզահանդէս մը։

6.— Դպրոցին բացումը կատարել պաշտօնական հանդիսաւորութեամբ մը։

7 — Հիմնել գրադարան մը, օժտելով զայն սաւելապէս հայ գրողներու գործերով։

8.— Հրաւիրել ծանօթ հայրենակիցներ որպէս դասախօս դպրոցական տարեշրջանի համար։

9 — Պատրաստել Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտներու յատուկ դասախարակչական ուղեցոյց մը եւ այս առթիւ օգտուիլ Նախորդ յանձնախումբի կողմէ մշակուած ուղեցոյցէն։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի եւ Երջանի Սկաուտական Յանձնախումբ

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԻՆՉՈ՞Ւ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 2 մարտ.— Մարսէյլի մէջ շատ մը Հայրենակցական Միութիւններու կարգին, գոյութիւն ունէր եւ զգալի գործունէութիւն մը ցոյց կուտար Ամասիայ Հայր Միութիւնը։

Այսօր ոչ մէկ ձայն կը լսուի անոր մասին։ Ինչո՞ւ այս Թմրութիւնը։

Եթէ խնկապէս գոյութիւն ունի 1929ի կազմուած օրինաւոր վարչութիւնը, ինչո՞ւ չի շարժիր օգտակար ձեռնարկ մը կատարելու ի նպաստ այնքան սպասուած Մարսէյլի դպրոցի շէնքին գնման ֆոնտին։

Իսկ եթէ լուծած է, ծրագիր կանոնագրի վերջին յօդուածին տրամադրութեան համաձայն, պարտաւոր է իր գանձը նուիրել բարենպատակ հաստատութեան մը։

Ասկէ աւելի ազգօգուտ առիթ մը կարելի՞ էր սպասել։

Ն. Թ.

ՀՅԿԱՑ ՄԵՂՈՒՆԵՐ

Ամերիկայի մեղուաբոյծները վերջերս շատ կը հետաքրքրուին խոշոր մեղուներու ցեղով մը։ Այս մեղուները մեծ փոր մը ունին, լայն Թեւեր եւ երկար խայթոց մը։ Ասոնց համար պատրաստուած են հսկայ փեթակներ։ Օրական կ'արտադրեն մեծ քանակութեամբ մեղր։ Մեղուաբոյծները շինած են արուեստական ծաղիկներու պարտէզ մը, ուր ծաղիկները ներկուած են գոյնզգոյն եւ շափրակներուն վրայ՝ շաքարաջուրի կաթիլներ։ Այս կաթիլներէն, կ'ըսեն Թէ, մեղուները հրաշալի մեղր կը շինեն։

ՍՏԱՑԱՆՔ

«Երկունք» օրկան Զ. Ե. Ռ. Միութեան, 21-22 միացեալ Թիւերը, պատկերազարդ եւ գրական ճոխ բովանդակութեամբ։ Տարեկանբաժնեգին Ֆրանսա՝ 22 Ֆր., արտասահման 1,50տոլ.։Դիմել A. Kapikian, 17 Ave. Philippe Auguste, Paris.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (4)

ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐ

(ՀԱՏՈՒԱԾՆԵՐ ՈՒՍԱՆՈՂԻ ՄԸ ՕՐԱԳՐԷՆ)

Հոգեկան գոհունակութիւն մը կ'ունիմ իրենց հետ խօսելով։ Լաւ տղեկներ են։

* * *

Քանի մը օրէ ի վեր Մակուլինը մտքիս մէջ կ'իշխէ ու կ'ուզեմ անոր որ անոր պատկերը դուրս հանել կ'ուզեմ երեւակայութենէս, չեմ կրնար։ Ու միշտ խօսակից իր մասին գրելէ, սակայն այնքա՞ն մոռցած մը ունիմ Մակուլինին մասին խօսելու։ Մէկը ըլլար որուն քիչ մը բանայի։ Մտերիմ մը կը ... Սակայն ո՞վ կայ աւելի մտերիմ քան Մակուլինը։ Ու ... որ զայն պէտք չէ տեսնեմ։ Ու մտածել որ զայն կը սիրեմ։ Ու որքա՜ն։ Որքա՜ն։ Մակուլի՜ն։

* * *

Այս առտու քիչ մը ուշ արթնցայ եւ անկողնէս ելլելու ժամանակ չունեցայ։ Արդուկուած գիշեր մըն էր։ Եւ քուն չունիմ։

Փողոցը սպասեցի Մակուլինին։ Ան դպրոց երթալու առեն անպայման X փողոցէն պիտի անցնէր ու կրնայի տեսնել զինք։ Կէս ժամէն աւելի սպասեցի, սակայն չերեւցաւ։ Քանի անգամ աւուն գացի, կարծես Թէ բան մը մոռցած ըլլայի։ Ասոր մէկն ալ հետագրական ձողին առջ կայնեցայ գինովի մը պէս։ Հանրակառքին մէջէն գլուխ ծանօթներ տեսան ու վրաս խնդացին ծուլ ու անբնական քալուածքիս համար։

Չեմ գիտեր Թէ ինչո՞ւ չերեւցաւ Մակուլին։ Թերեւս շատ կանուխ գացած է։

Եւ ինչո՞ւ սպասեցի իր ճամբան։ Բան մը որ չէր որոշած։ Եւ ակամայ ըրի։ Իմ վրաս խնդալով։ Ինքզինքս դատապարտելով։

Եւ առիթ վերջին անգամը չէ— ոչ ալ առաջինը— որ ինքզինքս դատապարտած եմ եւ պիտի դատապարտեմ։

Եւ մեր կամքին մասին կը խօսինք։

Որքա՞ն ծիծաղելի։

Մինչդեռ կայ ուժեր կ'առաջնորդեն մեզ եւ մեր արարքներուն ուղղութիւն կուտան։ Ու մենք կը կարծենք Թէ ազատ ենք։

Շատ անգամ մտածեր եմ այս մասին։

* * *

Le Cercle Françaisին պիտի երԹայի այս գիշեր։ Ուսուցիչ անձրեւ եկաւ ու չերթայ։ Այցելու Ցօտէի մասին պիտի խօսէր փրոֆ. Մալաքի։ Աներախտ բանաստեղծ։ Թերեւս ինծի պէս ուրիշներ ալ չգացին եւ հաւաքոյթը անցի չունեցաւ։

Անցեալ հաւաքոյթին մէջ փրոֆ. Պէրթհէլէն խօսած էր Քէքեռնեայի մասին։ Երգեր եղան։ Հիւրասիրուեցանք։ Պարեցինք։ Հոն ճանչցայ կապուտաչուիի աղջիկ մը շատ երիտասարդ։ Ճիշդ Մակուլինին պէս։ Նախանձ իր խօսքին ու անուշ աչքերը։

Պարեցի իր հետը երեք անգամ։

Որքան սիրուն է։ Մակուլինին պէս։

Թերեւս անոր համար կ'ուզէի որ երթայի այս իրիկուն։

Թերեւս անոր համար կը զարնէի որ չերթայ երթալ։

Ու բանաստեղծին մասին վերջին ըրի։ Որքան կը ցաւիմ։

* * *

Քիչ առաջ բարեկամ մը եկաւ։ Մէկ ժամու չափ խօսեցանք Երբու հետ։ Հետաքրքիր մէկն է Երիտասարդ։ Փառասէր։ Մարքսիստ։ Գրեթէ ամէն բան գիտէ։ Մանաւանդ կիներու մասին խօսիլ՝ շատ շինծու եւ ծաղկեալ անգլիերէն մը կը խօսի։ Ասոր համար յաճախ քննադատած եմ զինքը։ Դրականութիւն ալ կ'ընէ։ Գեղեցիկ վէպ մը գրած է։ Կը սիրեմ իր հերոսուհիին անունը։ Լէօնօրա։ Սրտաճմլիկ պատմութիւն մըն է։ Մեր Թաքթիկ Հաւանած, իր պատմելու եղանակը գիւղին ու բնական։ Խորունկ զգացումով գրած է։ Մարդ այս վէպը կարդալով հաղորդակից կ'ըլլայ հերոսներուն սակայն նուիրուած սիրոյ մը։ Ողբերգութիւն պէտք է ըսել։

Ան քիչ խօսեցաւ իր մասին։ Իր աշխարհական մէկ երկու արտամուսութիւնները չմոռցաւ։ Ամերիկեան Թերթերէն քաղուած։ Իմ վիճակս հարցուց։

Լաւ եմ, այնպէս չէ՞...

Օրագիրի գաղափարին շատ հաւնեցաւ։ Դիտողութիւն մը ըրաւ անոր մասին զոր որոշելու համար սխալ անգլերէն բառ մը գործածեց եւ սակայն որ բառաբանական։ Սխալ էր։ Չընդունեցայ։

Կը սիրենք երբեմ անիմաստ բաներու մասին խօսիլ։

Ժամանակը ուշ էր։ Մեկնեցաւ։

* * *

Հիմա 12ն է։ ՔուԹակ մը Օրֆէու կը նուագէ։ Ցպաւորութիւնը անուշ ու զգուոր է։ Պէտք է քնանալ։

* * *

Ի՞նչ կը կարծէք որ պատահեցաւ այսօր։ Մակուլինը խնչեց զիս։ Անշուշտ առիթ մեծ նշանակութիւն ունի ինծի համար։

ՅԱԿՈԲ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

(Շար.)

մնացիր է իշխանութեան գլուխ մնալու, մինչեւ որ վերջնապէս կարգադրուի Հնդկաստանի հարցը։

Իր կարգին, Հէնտըրսըն՝ արտաքին նախարարը, համոզուած ըլլալով թէ աւելի քան երբեք զինաթափութեան համար նպաստաւոր պայմաններ ստեղծուած են, մտադրած է հետաձգել ուժգնօրէն Լոնտոնի Նաւային խորհրդաժողովին ձեռնարկը։

Հ. Յ. Դ. ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷՆ

ընդհ.ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի և շրջաններու բոլոր ընկերները անխտիր այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 2ին, 120 Պուլվառ Պէլվիլի սրճարանին վերնայարկը։

Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Զեկոյցներ.— ՑՈՒՆԱՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԻ ՄԱՍԻՆ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ եւ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԱՍԻՆ՝ Վ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. ԴՊՐՈՑ

Այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30—9.30, Հ. Յ. Դ. Ծրագրի մեկնաբանում (Ընկ. Գ. Հիւսեան)։

Ժամը 9.30—10.15, Համառօտ պատմութիւն Նախայեղափոխական շարժումներու (Ընկ. Տ. Թադէոսեան)։

ՓԵՐՈՒԱՐ 18 ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Ալֆորվիլի Հ. Յ. Դ. Ս. մինասեան ենթակոմիտէի կողմէ վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 128 Rue Etienne Doletի սրահը

կը նախագահէ՝ ՏՕՔԹ. Յ. ՔԻՒԹԻՒՔԵԱՆ

կը խօսին՝ ընկ. ՕՀԱՆ ԿԱՐՕ, ՌԷՆ և Հ. ՈՒԶՈՒՆԵԱՆ

Երգ, արտասանութիւններ եւ անակնկալներ

«ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18» ՍԷՆ ԼՈՒԻ (ՄԱՐՍԷՅԼ) ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ակնունի ենթակոմիտէի, Ս. Մարկրիթի «Համազասպ» ենթակոմիտէի եւ Ս. Լուի Գատ. միութեան։ Այս Կիրակի ժամը 2.30ին։

Կը խօսի՝ Ընկ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Նախաձեռնութեամբ՝ Հ. Յ. Դ. Վիէնի Ապառամ խումբին կողմէ

Ղեկավարութեամբ դերասան Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ

Այս Կիրակի ժամը 2ին Etablissement Réunis

(Փասգալի Սինէմայի սրահին մէջ

կը ներկայացուի՝ ՊԱՆՔ ՕԹՕՄԱՆԻ ԳՐԱՒՈՒՄԸ

Դերերը կը ծախուին Գ. Այանեանի, Ն. Խաչիկեանի, Ա. Ալէքսանեանի, Մ. Մուրատեանի մօտ եւ հանդէսին օրը Թատրոնի կիշէն։

Գիները 4 եւ 3 ֆրանք

Հ. Մ. Ը. Մ-Ի ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ՄԵԾ ԵՐԵԿՈՅԹ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի իրիկուն ժամը 8ին 84 Րիւ Շար

Հովանաւորութեամբ ՊԱԼԱՔԵԱՆ սրբազանի

Հրաւիրուած են նաեւ Մարսէյլի Ֆրանսական եւ ռուսական Սկաուտական կազմակերպութեան պետերը։

Խմբերգ, արտասանութիւններ, ֆանթէզիներ, բուրգեր, չուէտական մարզանք, սկաուտական կենդանի պատկերներ, եւայլն։

Սկաուտներու կողմէ կը ներկայացուի

ՊԱՇՏՕՆՍ ԽՈՒՄԲԱԼ է եւ ՀՆԱՐԱՄԻՏ ՎԱՐՁԱԿԱԼԸ (զաւեշտ)

Տոմսեր՝ 10, 7 եւ 5 ֆրանք

Հ. Յ. Դ.

Փ Ա Ր Ի Զ

ՔԼԻՇԻ. Լըվալուա-Փէրէ եւ Սէնթ Ուան բնակող բոլոր անհատ Դաշնակցականները ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրուին վաղը շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Փլաս տը լա Րէբիւպլիքի (Քլիշի) ծխավաճառի սրճարանը։

ԻՍԻ-ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՕ Գիյանքուր վռամեան խումբի ժողովը այսօր ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Բացակաները նկատի պիտի առնուին։

Գ Ա Ւ Ա Ռ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Գատ. միութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Սէն Լուի, Պուլվար Օտտօ, Սէնթ Անթուան (Գոմբանի Ֆրէզ) մասնաճիւղերու ընկերները, այս Կիրակի 63 Rue de la République.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Իշխան ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Արամ, Աղբիւր Սերոբ, Եփրեմ խան, Համազասպ եւ վարդգէս խումբերը վաղը իրիկուն ժամը 8ին, ծանօթ հաւաքատեղին՝ Բացակայող երը պատասխանատու պիտի նկատուին։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶԻ Հայ Գործաւորներու Օգնող Մարմինը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր միութիւններու ներկայացուցիչները այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին Ֆլորիա ճաշարանը, 61 Rue Mr. le Prince։ Օրակարգ՝ զեկոյց գործադիր մարմնոյ։

ԱՆԻԷՌ Գուա-Քոլոնպի Զ. Ե. Ռ. Միութեան ընդհանուր ժողովը այս երեկոյ ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։

ՆԿԱՏԻ առնելով ներկայ անգործութեան տագնապը Մարսէյլի Քղիի Հայր. Միութեան վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ անդամ եւ ոչ-անդամ բոլոր Քղիցիները այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, 14 Rue Colbert (Bar Tabacի) սրահը։

Եթէ այս անգամ ալ ներկաները մեծամասնութիւն չկազմեն վարչութիւնը ինքնաբերաբար պիտի յանձն առնէ բոլոր հարցերը կարգադրել։ (կնիք)

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռեմ եղբայրներս Սասունի Աճարանք գիւղացի Ցովհաննէս, Կարապետ եւ Գողոս Շահինեան, որոնք ընդհ. պատերազմէն առաջ կը գտնուէին Տիգրանակերտի Հուսայնան գիւղը։ Կրտսեր եղբայրս Արմենակ 1914ին կ'աշխատէր Քէմախի աղահանքներուն մէջ։ Մինչեւ այսօր իրենց մասին լուր չկայ։ Իրենց հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել Շահինեան Մկրտիչի 96 bis rue de la Tour-Billy, Argenteuil, (S. et O.) France։ Ճշգրիտ լուր տուողին 500 ֆրանք նուէր։

— Կը փնտռուի ընկ. Մարաշցի Նաթան Մամճեան եւ իր կինը Ռոզա Մամճեան։ 3 տարի առաջ կը գտնուէին Ardoise գիւղը (Gard)։ Այժմ կը գտնուին Փարիզ կամ շրջանները։ Իմացնել Աւետիս Շիրոյեանի, Maison Palmier, Grand'Rue, Bollène, (Vaucluse).

Le Gérant H STEPHAN

ՅԱՌԱՋ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԿԻՊՐՈՍ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23

R. C. SEINE 276 286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 7 ՄԱՐՏ 1931

7 MARS 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1512

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՔԵՄԱԼԱԿԱՆ ԽՈՒՐՁԸ

Պոլսէն հեռագիր մը հաղորդելով Թուրքիոյ Ազգ. Մեծ Ժողովին լուծումը, կը յիշէ հատուած մը Մ. Քէմալի վերջին ճառէն, խօսուած՝ Գոնիայի մէջ.

— «Մենք կ'ուզենք որ 18 տարեկան եւ անկէ վեր բոլոր այր ընտրողները արձանագրուին իբրեւ անդամ «ժողովուրդ» կուսակցութեան· իսկ 18էն վար եղածները պէտք է համարենք իբրեւ ապագայ անդամներ կուսակցութեան եւ անոր համեմատ կրթենք»։

Ամբողջ ծրագիր մը կը խտացնէ այս միտքը։ Շատ մօտ՝ Մուսոլինիի վարդապետութեան։

Ֆաշական (ֆաշիստ), սեւ շապիկաւոր Իտալիան ալ կազմակերպուած է այս հիման վրայ։ Թուրքիոյ իշխանապետը կ'ուզէ իբրեւ տիպար առնել զայն։ Մինչեւ հիմա նախնական տարրերը, ողին օրինակած էր։ Հիմա կ'ուզէ զարգացնել, աւելի թանձրացնել եւ որոշ կաղապարի վերածել։ Անցեալ տարուան փորձէն, ընդդիմադիր կուսակցութիւն մը հրապարակ նետելու զաւեշտէն յետոյ, որ յանգեցաւ իրական ողբերգութեան մը, Մ. Քէմալ եկած յանգած է մէկ, միատարր եւ միաձոյլ կուսակցութեան մը սկզբունքին։

Այս եզրակացութեան մէջ աւելի ամրացած կ'երեւայ իր եռամսեայ պտոյտներէն եւ Մենեմէնի դէպքէն յետոյ։

Թուրքիան արդիացնելու, «Լէյլէյլիճի» եւ ֆէսակիր Թուրքէն Նորը, գլխարկաւորը հասցնելու, իր բոլոր յեղափոխական շարժումները իրականացնելու համար, Մ. Քէմալ իր յոյսը դրած է բանակին, Նոր սերունդին եւ իգական սեռին վրայ։

Եւ իսկապէս, երեքն ալ իր կողքին են։

Բանակին սպաները յատկապէս ջոկուած, զատուած են։ Ամէնէն հայրենասէր սպան ալ, եթէ տատանումներ ունի, քշուած է ասպարէզէն։ Տարէց եւ վաստակաւոր փաշաներ հանգստեան կոչուած են, իրենց տեղերը եւ տիտղոսները տալով Նորերու։ Բուն սպայակոյտը կը բաղկանայ հաւատարիմներէ։ Պետական խմտացոյցին աւելի բաժինն ալ միշտ վերապահուած է զինուորական ճակատին։ Լաւ կշտացնելու, լաւ հագուեցնելու եւ ոտքէն մինչեւ գլուխը սպառազինելու։

Նոր սերունդը սկիզբէն ի վեր կը վայելէ քէմալականութեան հայրական փաղաքշանքը։ Դպրոցէն մինչեւ «օջախ»ները, որոնց թիւը արդէն հասած է 280ի, 200.000 անդամներով։ Թրքական օջախներու կեդր. վարչութեան խմտացոյցը կ'անցնի կէս միլիոն ոսկին, իսկ տեղական մասնաճիւղերը ունին 27—45.000 ոսկիի նախահաշիւ։

Նոյն իսկ մեզի կրնայ օրինակ ծառայել երիտասարդական ճակատին վրայ թափուած աշխատանքը։

Անցեալ տարուան սկիզբը, Պոլսոյ եւ Էնկիւրիի մէջ, մէկ շաբթուան համար պատանիներու, զպրոցական տղոց յանձնուեցաւ ամբողջ վարչական իշխանութիւնը։

Տասնըհինգ-տասնըվեց տարեկան պատանիներ դարձան կուսակալ, քաղաքապետ, ոստիկանական վերատեսուչ, քաղաքապետական խորհուրդի նախագահ եւայլն, պաշտօնական բոլոր ատորոգելիներով։ Մարզանք մը, որ կրնայ տղայական թուիլ մեր ամէնագէ՜տ աչքերուն, բայց իր հետապնդած ոգիով՝ աննախընթաց յառաջդիմութիւն է։

Ինչ կը վերաբերի կիներուն, այս ճակատին վրայ եւս չափազանց ուշագրաւ է քէմալականութեան գործունէութիւնը։ Ալ մանաւանդ կտրուած ճամբան։

Միայն քօղին եւ վանդակին անհետացումը յեղափոխութիւն էր, ինքնին։ Իսկ սա 7—8 տարուան ընթացքին, Թրքուհիներու գրաւած դիրքը հանրային կեանքի մէջ, — արդէն կը կազմէ շրջան մը։ Թրքուհին փաստաբան։ Թրքուհին անդամ քաղաքապետական խորհուրդի — անշուշտ վաղն ալ Ազգ. Մեծ Ժողովին։ Թրքուհին հեռագիր։ Վարիչ եւ մղիչ ուժ բազմազան միութեանց եւայլն։

Անցողակի յիշենք պատկերազարդ տեսարան մըն ալ.— Թրքուհին ահա երկու տարիէ վեր ոչ միայն թեկնածու կը ներկայանայ գեղեցկութեան մրցումներու («Ճիւմհուրիէթ»), այլեւ իր սրունքները կը լուսանկարէ եւ կը ցուցադրէ հրապարակաւ («Վագըթ»), անունով եւ մականունով։

Կոթնած այս երեք ազդակներուն — բանակ, նոր սերունդ եւ կին—Մ. Քէմալ կը ստեղծէ ճակատներ, կ'ամփոփէ իր ուժերը եւ կ'ուզէ իր իշխանապետութիւնը վերածել ամբողջական խուրձի մը։ Դառնալ «ֆաշիօ» (խուրձ)։

Նախանշանները կը տեսնենք արդէն, ամէն օր, 1922էն ի վեր։ Իսկ այն յայտարարութիւնը թէ 18 տարեկան եւ անկէ վեր այրերը հալքի անդամ պիտի արձանագրուին, 18էն վար եղածներն ալ թեկնածու — ապագայ անդամ— աւելի ձեւ եւ կոյս կուտայ Մ. Քէմալի առաջադրութեանց։

Ինչ որ Քէմալը ուզեց, ազգն ալ կ'ուզէ, անշուշտ։ Հակառակ պարագային — ահա Մենէ էնը։

Այդպէ՛ս ամրացաւ Մուսոլինին ալ։ Կախաղանը հաստատուած է Իտալիոյ մէջ, բայց աւելի համատարած եւ քստմնելի սարսափ մը կը կապէ ոտք ու ձեռք։

Քէմալական խուրձը աւելի զարգանալով եւ շաղախ կազմելով, Նոր Թուրքիան պիտի դարձնէ մի հօտ եւ մի հովիւ, ատական իմաստով։

Կացութիւն մը, որ երկսայրի սուր է։ Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԻՆՉՄ՞Ի ԴԱՇՆԱԿՑԱԿԱՆ Կ'ԸԼԼԱՆ

«Հորիզոն»ի խմբագրականէն (28 փետր.)

— «Ըլլալով յեղափոխական կուսակցութիւն մը, Դաշնակցութիւնը, բնականաբար, այլ կուսակցութիւններէ կը տարանջատուի նաեւ ներքին, իր շարքերուն յատուկ օրէնքներով ու սովորութիւններով։ Իր անդամներուն ան կը պարտադրէ կուսակցական ամենախիստ կարգապահութիւն։ կը ստիպէ զանոնք ըլլալ օրինապահ եւ ծնազանդ, իր բոլոր անօրինութեանց ու որոշումներուն նկատմամբ։ Բայց եւ կուտայ անոնց արտայայտուելու, տեսակէտ պարզելու եւ արժեցնելու ճնարաւորութիւն ինչպէս նաեւ քննադատելու իրաւունք, մինչեւ որոշ կէտ մը, ուրկէ անդին կը տիրապետէ մեծամասնութեան կամքը։

Դաշնակցութեան անդամակցիլ փափաքող ոեւէ երիտասարդ, գիտէ որ իր բազմապիսի առաւելութիւններով ու խալծերով մէկտեղ, Դաշնակցութիւնը իրեն պիտի պարտադրէ ծանրագոյն զոհողութիւններ եւ պիտի ստիպէ ամէնէն առաջ, կուսակցական սեմէն ներս ոտք կոխած օրէն սկսեալ մոռնալ իր եսը եւ ամէն վայրկեան, կուսակցութեան միջոցով տրամադրել ինքզինքը ազգին ու հայրենիքին։

Գիտնալով հանդերձ այս բոլորը, հայ երիտասարդը, կամովին, կը նուիրուի Դաշնակցութեան։ Անոր սրտին չեն խօսիր միւս հոսանքները՝ մէկը իր ողջմտելի վիճակով, միւսը իր բրածոյ «գոյութեամբ» եւ երրորդը՝ իր ծակազգային տարազով եւ վնասակար ու քանդիչ քարոզութիւններով։ Դաշնակցութիւնը միայն կըւայ զինք բաւարարել, իր երիտասարդական եռանդին ու թռիչքին մէջ, Դաշնակցութիւնը՝ որ միշտ թարմ է ու կենսունակ, իր դաւանանքով, իր սկզբունքներով, իր հետապնդած քաղաքական ու ընկերային իտէալներով. Դաշնակցութիւնը՝ որուն անցեալը ծրաշավէպ մըն է իր քաջագործութիւններով, իր զոհաբերութիւններով, իր անուանի ու անանուն հերոսներու լուսապսակ փաղանգով. Դաշնակցութիւնը՝ որ քառասուն տարիներէ ի վեր, աննկուն ու անվհատ կը տանի հայրենիքի ազատագրութեան մեծ գոտեմարտը եւ որ այսօր ալ ուժ կ'ամբարէ վաղուան պայքարներուն համար. Դաշնակցութիւնը՝ որ իբրեւ բազմանդամ ու բազմացանց ընտանիք մը, լաւագոյն գուրգուրանքն է միշտ վերապահած իր անդամներուն, բոլորն ալ դարձնելով եղբայրօրէն իրարու սըրտակից, իրարու ընկեր, իրմով մտերիմ եւ բոլորի գլխուն կապելով գաղափարի միեւնոյն նարօտը»։

ԱՆԳԼԻՈՅ ԾՈՎԱՅԻՆ ԵԼԵՄՈՒՏՔԸ

Անգլիոյ ծովային ելեւմուտքը 1931ի ընթացքին պիտի ըլլայ 51 միլիոն 605 հազար անգլ. ոսկի, այսինքն 342 հազար նուազ քան անցեալ տարի, իսկ նաւային ուժերու վրայ, 3400 անձի կրճատում մը պիտի կատարուի։ Այս կերպով ամբողջ նաւային ուժը պիտի բաղկանայ 93.650 հոգիէ։

Թռչակներու վրայ 300 հազար, իսկ զգեստեղէնի եւ այլ իրերու վրայ եւս մօտ նոյնքան գումարի խնայողութիւն պիտի կատարուի։ Ծովային ուժերու կապուած օդանաւարդութեան վրայ եւս, պիտի կատարուի 141 հազարի, իսկ զանազան նաւային շինութիւններու վրայ կէս միլիոնի խնայողութիւն մը։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Թուրք խորհրդարանը լուծուեցաւ

Ինչպէս գրեր էինք, Մուսթաֆա Քէմալի կամքին համաձայն, Թուրք Ազգ. Ժողովը լուծուեցաւ։ Նոր ընտրութիւնները տեղի պիտի ունենան ապրիլին եւ մայիսին եւ կամ ամրան, «Թոյլ տալով ժողովուրդին որ ազատօրէն իր բաղձանքները յայտնէ եւ իր ուզած թեկնածուներն ընտրէ...»։

Նոր դահլիճ մը պիտի կազմուի վարչապետութեամբ Ըսմէթի, որ դահլիճի ներկայ կազմին մէջ, պիտի մտցնէ կարեւոր փոփոխութիւններ։

Թուրք խորհրդարանի լուծումը կը նկատուի առաջին քայլը կարգ մը փոփոխութիւններու, որոնց անհրաժեշտութիւնն զգացած է Քէմալ իր վերջին ճամբորդութեան ընթացքին, նըրջմարելով վարչական թերութիւններ եւ ուսումնասիրելով ժողովուրդին պէտքերը...

Իսկ հանգուցեալ ազատական կուսակցութեան պետը Ֆէթհի, որ Քէմալի իսկ արտօնութեամբ եւ հրամանով ընտրուեր էր Կիւմիւշխանէի երեսփոխան, Թուրք խմբագրի մը յայտնած է թէ չպիտի ժամանակցի յառաջիկայ ընտրութեանց։ Խեղճը այնքան յուսախաբ եղած է որ նոյնիսկ իր նախկին կուսակիցներով եւ ընտրութեանց մէջ անոնց բռնելիք դիրքով հետաքրքրուելու սիրտ չունի...։

Ցոյն Պատրիարքարանին շուրջ

«ԼՕԶԱՆԻ ԴԱՇՆԱԳՐՈՎ ՊԱՏՐԻԱՐՔՈՒԹԻՒՆ ՉԿԱՅ»

Ցոյն Պատրիարքարանին խնդիրը կը շարունակէ զբաղեցնել մամուլը։ «Սօն Փօսթա» քննութիւն մը կատարած է ընդհ. դատախազութեան շրջանակներուն մէջ, եւ սա պատասխանը առած է.

«Լօզանի դաշնագրին համաձայն, Պոլսոյ մէջ Պատրիարքութիւն չկայ, այլ «Պաշ փափազլըք» կայ։ Երբ այս է դաշնագրին բացորոշ տրամադրութիւնը, այլ եւս շատ պարզ է թէ ի՞նչ ընելու է կոչնագիր չընդունող Ֆէնէրի դէմ։ Դատը իրաւական յաջորդութեան տեղի կ'ունենայ եւ վճիռը կը գործադրուի»։

. «Ճիւմհուրիէթ» ալ կը գրէ.— «Ֆէնէրցիները շատ կ'ըլլան։ Կը հասկցուի որ անոնք տակաւին կը պնդեն իրենց հին մտայնութեան վրայ»։

Նոյն թերթին Էնկիւրիի թղթակիցն ալ կը հաղորդէ հոն կատարած իր քննութեան արդիւնքը հետեւեալ կերպով.— «Պոլսոյ մէջ Ցոյն Պատրիարքարան մը գոյութիւն չունի, այլ կայ Ֆէնէրի կրօնական հաստատութիւնը, որ միայն կրօնական գործերով կը զբաղի»։

Ինչպէս գրեր էինք, դատը ծագած էկեղեցմանատան խնդրէ մը։ Քաղաքապետութիւնը կը պնդէ թէ Նէտի-Գուլէի յոյն գերեզմանատան պատը (150 մեթր) շինուած է հին պարիսպին վրայ, եւ հետեւաբար պէտք է փլցուի։ Ասոր համար ալ, Ցոյն Պատրիարքարանը հինգ հազար ոսկի վճարելու է իբրեւ հատուցում։

Մենեմէնի դատավարութիւնները

Թոյլ տալու համար որ պատերազմական ատեանը վերջացնէ իր գործը, պաշարման վիճակը երկարաձգուեցաւ մինչեւ մարտ 8։ Մենեմէնի շարժման հետ կապ ունեցող բազմաթիւ անձեր դատապարտուած են զանազան պատիժներու։

Իսկ Զանաքքալէի դաւադրութեան մասին որուն համար բամբասեցաւ թէ զօրաւոր ցանցերով պատած է երկիրը, ո՛չ մէկ լուր կը հաղորդուի։

Ցոյնաւպուլկար յարաբերութիւնները

Ցոյնեւպուլկար բանակցութեանց ընթացքին եւ անգլիական միջամտութեան մասին հարցման մը պատասխանելով, Պուլկարիոյ արտաքին նախարարը Պուրոֆ շեշտեց երկու երկիրներու տեսակէտներու տարբերութիւնը։ Ցունաստան կը փափաքի բոլոր վէճերը ենթարկել իրաւարարութեան, մինչ Պուլկարիա կը նախընտրէ ուղղակի բանակցութիւններով կատարել հաշտութեան նախապատրաստական աշխատանքներ եւ այս կերպով թոյլ տալ երկու կողմերուն որ իրենք իսկ ճշդեն թէ ի՞նչ հարցեր պէտք է ենթարկել իրաւարարութեան։ Պուրոֆ գիտել տալէ յետոյ թէ ժամուլի մէջ արծարծուած վէճերը չեն նպաստեր աւելի եւս զօրացնելու Պուլկարիոյ դիրքը, որ ամուրէ կը յայտնէ թէ Պուլկարիա կարգ հարցերու մէջ ցոյց տուած է թէ չի խուսափիր իրաւարարութեան վճիռներէն։

Բանակցութիւնները կը շարունակուին երկու երկիրներու ներկայացուցիչներուն միջեւ եւ տեսակէտներու տարբերութիւնը մեղմացած ըլլալով, կարելի պիտի ըլլայ մօտ ատենէն համաձայնութեան գալ։ Համաձայնութեան կնքումը թոյլ պիտի տայ որ երկու երկիրները կարենան տեւական յարաբերութիւններ մշակել։

Ցոյնեւպուլկար վէճերէն մէկը կը կազմէ 1906ին պատահած հրդեհի մը ընթացքին, Ցոյներուն կրած վնասներու փոխարէն հատուցման պահանջը, որուն վրայ կը պնդէ յոյն կառավարութիւնը։ Իսկ Պուլկարիա կը մերժէ զայն նկատի առնել հինցած խնդիր համարելով։

ԲԱՆԿԱԼԹԻԻ ԳԵՐԵԶՄԱՆԱՏԱՆ ԴԱՏԸ

Բանկալթիի գերեզմանատան դատը սկսաւ Պոլսոյ քաղաքային ատեանին առջեւ, իբրեւ դատախազ դիմած են Նարոյեան պատրիարք եւ վարչութեան ատենապետ Պ. Գ. Թորգոմեան։

Կարդացուեցաւ խնդրագիրը, որով կը յայտնուէր թէ Բանկալթիի գերեզմանատունը հինէն ի վեր հայ համայնքին սեփականութիւնը եղած է եւ կը պահանջուէր արգիլել քաղաքապետութեան ոտնձգութիւնը։

Քաղաքապետական փաստաբանները յայտնեցին թէ չեն ուսումնասիրած խնդիրը եւ մէկ շաբաթ միջոց պահանջեցին։

Պոլսոյ Քաղաք. Ժողովը այս օրերս մանրամասն զեկոյց մը պիտի հրատարակէ Բանկալթիի գերեզմանատան խնդրին մասին։

Միւս կողմէ, Ժողովը որոշած է իրաւագէտներէ բաղկացեալ յանձնաժողով մը կազմել, քննելու համար կարգ մը կալուածական եւ այլ խնդիրներ։ Յանձնաժողովը ի մէջ այլոց պիտի քննէ Բանկալթիի գերեզմանատան վաւերաթուղթերը, այս մասին ըլլալիք թելադրութիւնները, եւ պիտի զբաղի նաեւ կարգ մը հաստատութեանց տուրքի խնդիրներով։

ԿԱՐԳԸ ԵԿԱՒ ՄԱԿԱՆՈՒՆՆԵՐՈՒՆ

Գիտենք թէ Թուրքիոյ մէջ, միայն շատ քիչ, ազնուական հին ընտանիքներն ունին իրենց ընտանեկան անունները զորս կը փոխանցեն իրենց յաջորդ սերունդին, իսկ խոշոր մեծամասնութիւնը՝ զուրկ մականունէ, կը զանազանուի «...օղլու...ով»։ Այս անպատեհութեան առաջքն առնելու եւ Թուրքիան մաս մըն ալ մօտեցնելու համար Եւրոպայի, Թուրք ներքին նախարարութիւնը մշակած է օրինագիծ մը, որ պիտի քուէարկուի Նորընտիր խորհրդարանին կողմէ։ Այս օրէնքին համաձայն, ամէն Թուրք քաղաքացի պարտաւոր պիտի ըլլայ իր փոքր անունին կցելու նաեւ մականուն մը, որ ըլլայ ժառանգական, այսինքն՝ փոխանցուի իր յաջորդ սերունդին։ Ասով գլխարկէն եւ զգեստէն զատ, անունի ձեւով ալ՝ Թուրքը եւրոպականացած պիտի ըլլայ...։

Այս օրէնքը որ կը կոչուի «ընտանեկան անունի օրէնք», կիրարկելի պիտի ըլլայ 1932ի նոր մարդահամարէն առաջ։

ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ ՀԱՄԵՒՐՈՊԱ

Յունուարի իր վերջին նստաշրջանին, Համեւրոպայի ուսումնասիրական յանձնախումբը որոշեր էր քննել համաշխարհային տնտեսական տագնապը ինչ չափով որ կրնայ շահագրգռել եւրոպական պետութիւնները։ Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարութեան միջոցով, հրաւիրեր էր Թուրքիան, Իսլանտան եւ Ռուսիան մասնակցելու այս աշխատանքներուն,

Միայն Նորվեկիոյ ներկայացուցիչն էր որ առարկեց այն ատեն թէ կանխահաս է աշխատակցութեան հրաւէր ուղղել Ազգերու Դաշնակցութեան ոչ-անդամ պետութեանց, առանց սակայն ընդդիմանալու տրուած որոշման դէմ։ Նորվեկիոյ ներկայացուցիչին այս վերապահութեան մասնակցեցան փոքր պետութիւնները՝ Պելճիքա, Շուէտ, Դանիա, Սպանիա, Հոլանտա եւ Ֆինլանտա։

Իրեն ուղղուած հրաւէրին պատասխանելով, Թուրքիա յայտնած է թէ կ'ընդունի մասնակցիլ յանձնախումբին աշխատանքներուն, պայմանաւ որ այդ կերպով չսահմանափակուի պետութեանց վեհապետական իրաւունքը եւ աշխատանքները ուղղուած չըլլան ուրիշ պետութեան մը դէմ։

ՖՐԱՆՔԵԻՏԱԼԱԿԱՆ ՀԱԿԱՄԱՐՏՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՆԱՒԱՅԻՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆԸ

Վերջերս, միջազգային մամուլը երկարօրէն զբաղեցաւ եւ դեռ պիտի զբաղի նաւային համաձայնութեամբ, որ կ'երեւի յաջողեցաւ Անգլիոյ արտաքին նախարարին Հէնտըրսընի նախաձեռնութեամբ։

Համաձայնութիւնը որուն տարրերը դեռ կը մնան անյայտ, պարզ է թէ ոչինչ կը փոխէ իրականութեան մէջ, համաշխարհային խաղաղութեան տեսակէտէն, քանի որ դեռ շատ հեռու կը մնայ ընդհ. զինաթափութեան աննկատ ու անշահախնդիր նախաքայլն ըլլալէ։ Այլ, յաւակնոտ պարագայական,խնայողական պարտաւորութիւններով, կը դանդաղեցնէ նաւային սպառազինման վազքը։ Իրականութիւնը պէտք է առնել, ուրեմն ինչպէս որ է՝ Մայիսին պիտի գումարուի զինաթափութեան համաժողովը, որ կրնայ անխուսափելի սահմանափակումներու ենթարկել պետութիւնները։ Մինչ այդ ուրեմն, անոնք ժողովին պէտք է... ներկայանան կազմուած ուժերով, իրականութիւններով, որոնց վրայ կարենան չափել ու ձեւել իրենց եւ ուրիշներու առաջարկները։

Նաւային համաձայնութիւնը փորձ մըն է ծովային գլխաւոր պետութեանց միջեւ, ուժերու յարաբերական հաւասարակշռութիւնը պահպանելու, եւ եթէ նախընթացն անի Ուաշինկթընի եւ Լոնտոնի մէջ, ուր մշակուած դաշնագրի կիրարկումը ցարդ ձախողեր էր Ֆրանքօ-իտալական հակամարտութեան երեսէն։ Միջերկրականեան այս երկու պետութիւնները, որոնք յաճախ իրարու կը հանդիպին գաղթային ճամբաներու վրայ եւս, չէին, կրնար համաձայնութեան ելք մը չգտնել՝ առանց իրենց զիրենք ենթարկելու յաւելեալ մրցման մը ծախքերուն եւ վտանգներուն։

Իտալիոյ պետական հարըստութիւնը թոյլ չէր տար կազմելու Ֆրանսայի հաւասար նաւատորմ մը։ Տարիներէ ի վեր ուրեմն, կը ջանար Ֆրանսական նաւատորմը հաւասարեցնել իրենին, առանց սակայն այդ մասին, պաշտօնական վէճերու մէջ մտնելու։ Այս ուղղութեամբ, Իտալիա առաջին փորձ մը կատարեց 1921ի վերջերը, Ուաշինկթընի խորհրդաժողովին մէջ ջանալով փաստել թէ Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ նաւային ուժերը հաւասար ըլլալու էին։

Փորձը կրկնուեցաւ 1929ին Լոնտոնի մէջ, ուր Ֆրանսական պատուիրակութիւնը սակայն, կը յայտարարէր թէ, Ֆրանսա առանց զբաղելու իր դրացիով՝ կ'ուզէր ապահովել իր երկրին եւ գաղութներուն պաշտպանութեան անհրաժեշտ ծովային ուժերը։ Ֆրանսա Լոնտոնէն կը մեկնէր առանց որ եւ է յանձնառութիւն ստանձնելու եւ միայն յետագային, Իտալիոյ հետ բանակցելու մտադրութեամբ։

Այդ բանակցութիւնները կատարուեցան յետագային քանիցս, սակայն միշտ ապարդիւն. եւ ամէն անգամ, տեղի տալով Մուսոլինիի սպառնական ելոյթներուն, առանց սակայն զիջումի բերելու Ֆրանսան։

Իտալիոյ ոչ-բարեկամական դիրքը Ֆրանսայի հանդէպ կը բխի կարգ մը պատճառներէ։ Իտալիա յիշատակութիւնը կրած է թէ հակառակ մեծ պատերազմի իր մասնակցութեան Ֆրանսայի կողքին, անոր հաւասար բաժին չէ ստացած աւարէն... եւ թէեւ կրնար իր դժգոհութիւնը ուղղել հաւասարապէս բոլոր զինակիցներուն, սակայն գլխաւորաբար Ֆրանսա է որ կը դառնայ քաւութեան նոխազ։

Իտալիոյ կողմէ Աւստրիոյ դէմ պատերազմի յայտարարութենէն մէկ քանի շաբաթ առաջ, 1915 ապրիլին Լոնտոնի մէջ կնքուած համաձայնութիւն մը կը պարունակէր հետեւեալ յօդուածը.—

«Այն պարագային որ Անգլիա եւ Ֆրանսա իրենց Ափրիկեան գաղթային կալուածներն աւելցնեն ի վնաս Գերմանիոյ, այս երկու պետութիւնները սկզբունքով կ'ընդունին թէ Իտալիա կրնայ պահանջել արդար հատուցումներ, մանաւանդ մեծն Բրիտանիոյ եւ Ֆրանսայի դրացի գաղութներուն եւ Լիպիոյ, Սոմալիոյ, Էրիթրէյայի իտալական գաղութներու սահմաններուն վերաբերեալ հարցերու՝ի նպաստ իրեն կարգադրութեան մէջ»։

Ֆրանսա եւ Անգլիա, պատերազմի վերջաւորութեան առաւ ցան գերմանական գաղութներու հոգատարութիւնը։ Առոր հետեւանքով, եւ կատարելու համար խոստումը, Ֆրանսա Իտալիոյ կը ձգէր կարգ մը ափրիկեան հողամասեր։ Նոյնպէս Անգլիա։

Եւ մինչդեռ Անգլիայէն ոչինչ կը պահանջէ, Իտալիա տարիներէ ի վեր չէ դադրած գաղթային սահմաններու փոփոխութեան պահանջներ ներկայացնելէ Ֆրանսայի։

Երկու երկիրներու յարաբերութիւնները պաղեցնող գաղթային այս վէճին վրայ կը բարդուին նաեւ ընդհ. քաղաքական հարցեր։

Յայտնի է թէ երկու նախկին զինակիցները կը հետապնդէին հակադիր քաղաքականութիւններ։

Իտալիա կը ձգտի դաշնագրերու վերաքննութիւնը յաջողցնելու եւ այս նպատակով ջանք չի խնայեր։ Ինչ որ պարզապէս կը նշանակէ թէ լքած իր նախկին զինակիցները, կ'աշխատի ի հաշիւ իր նախկին թշնամիներուն, եւ իր այս ձգտումը արժեցնելու համար՝ չի փայլիր՝ օգտագործէ ամէն առիթ, այլեւ իր միջնորդութեամբ եւ իր հովանաւորութեամբ կը ստեղծէ խմբակցութիւններ, որոնց քաղաքական հետապնդումները ո՛չ մէկ կասկածի տակ կ'իյնան։

Գիտենք թէ Իտալիա աշխատեցաւ Պալքանները կազմակերպել եւ յաջողեցաւ կամուրջ ձգել Թուրքիոյ եւ Յունաստանի միջեւ. հաւանաբար կը յաջողի նաեւ դաշնագրային կապերով իրարու մօտեցնել Թուրքիան, Պուլկարիան, Հունգարիան եւ այսպէս, շղթայի տակ առնելէ յետոյ Եուկոսլաւիան, որուն հանդէպ Ֆրանսայի բարեկամութիւնը միշտ աչքի փուշ է եղած Հռոմի, Ադրիականը վերածէ զուտ իտալական լիճի եւ Միջերկրականի վրայ ներկայանայ Ֆրանսայի հաւասար ազդեցութեան պահանջներով։

Իտալիա ուրեմն, կ'աշխատի մէկ ճամբու վրայ հաւաքել բոլոր պատերազմէն դժգոհները, որոնց ուժեղ մէկ ծայրը կը գտնուի Պերլին եւ խօսքով թէ գործով ուժ կուտան բոլոր անոնց, որոնք կը ձգտին յեղաշրջել յետպատերազմեան սահմանները ու միջազգային պայմանները։

Ֆրանքօ-իտալական հակամարտութիւնը ծանօթ է թէ տեղի տուած է մինչեւ իսկ միջադէպերու, որոնք առանց Ֆրանսայի պաղարիւն եւ համբերատար ընթացքին, կրնային աւելի ծանր հետեւանքներ ստանալ։

Երկու կողմերու ընդհ. քաղաքական այս հակամարտութիւնն էր ուրեմն, որ տարիներէ ի վեր կ'արգիլէր նաւային համաձայնութեան կնքումը։ Իսկ այս անգամ որ արդէն իրականութիւն կը նկատուի, կը բաւէ յիշել թէ հակամարտութեան պայմաններն ու պատճառները չեն վերցած, գնահատելու համար համաձայնութեան իրական արժէքը։

Մ. Ե.

ՕՏԱՐԱՑՄԱՆ ՃԱԿԱՏԻՆ ՎՐԱՅ

Ի՞ՆՉ Կ'ԸՆԵՆ ՄԵՐ ԲԱԽՏԱԿԻՑ ՌՈՒՍԵՐԸ

Բ.

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Բազմաթիւ են զինուորական կազմակերպութիւնները, զորս Ռուսերն ունին Փարիզի մէջ։

Քալիզէ փողոցին մէջ է, որ այդ կազմակերպութիւնները հաւաքուած են մեծ մասամբ։ Այդտեղ է զինուորական Միութիւններու Դաշնակցային Վարչութիւնը։ Բայց անոնց իւրաքանչիւրին կեդրոնը կը գտնուի տարբեր փողոցներու եւ արուարձաններու մէջ։

Սէվրի փողոցին մէջ է Ռուս պատերազմի անդամատեղներու Միութեան Վարչութիւնը, Քլամարի մէջ է Ռուս Նախկին ռազմիկներու Միութեան Վարչութիւնը։ Իսկ Ռուս ճեմելագործներու դպրոցին նախկին աշակերտներու Միութեան Վարչութիւնը՝ նախագահ զօրավար Միլլէրի տան մէջ։ Սէվրի մէջ է գործեալ Ռուս Նաւային Նախկին սպաներու Միութեան Վարչութիւնը։ Ռօպէր Թիլօրի փողոցին մէջ է Ֆրանսական ճակատի ռուս սպաներու Միութեան Վարչութիւնը, որուն նախագահն է Տարնովսկի։ Կայսերական անձնապահ ճեմելագունդի սպաներու Միութեան Վարչութիւնը՝ Էգզէլմանս ծառուղիին վրայ։ Քարտուղարն է պարոն Սէրժ Ֆէնիէյրըն։ Այս Միութեան նպատակն է «վառ պահել հեծելազունդին աւանդութիւնները»։ Ընդհանուր ռազմիկներու ռուսական հաւաքածը կը գտնուի Գոպլէ պողոտային վրայ, նախագահն է զօրավար Գոլովինը։ Կայսերական շքանշան կրող սպաներու Միութիւնը՝ Համըլէն փողոցին մէջ։ Ռուս նաւային պատմութեան ուսումնասիրութեան դպրոցի աշակերտներու Միութիւնը Մօսփըէն պողոտային վրայ։ Քարտ փողոցին մէջ է Ռուս ճամագնդովրական Միութեան Վարչութիւնը, նախագահ՝ իշխան Տրուպեցկոյ։

Զինուորական այս բոլոր կազմակերպութիւններու գլուխը կանգնած են կարող զօրավարներ։ Յիշենք զօրավար Հէլմաէն, հաբիրապետ Մակիլէանսկի, զօրավար կոմս Գրաբբէ, տեղակալ Գոլովնիկով, զօրաբաժնի հրամանատար Օպրից, զօրավար Օսնաբէշին։

Այժմ կարգ մը տեղեկութիւններ ռուս զինուորական թանգարաններուն, զինուորական դասախօսութիւններուն, զինուորական աշխատանքներուն մասին։

Կէլլիպոլուի Միութիւն կը կոչուի այն խմբակցութիւնը, որուն կը նախագահէր նշանաւոր զօրավար Կուտեպով։ Այս զօրավարին առեւանգումէն յետոյ, յաջորդ նշանակուեցաւ զօրավար Միշէլ Ռեպինի։

Այս Միութիւնը կը գտնուի Մասսմազէլ փողոցը, մեծ անկիւնի մը մէջ, որ կը ծառայէ միեւնոյն ատեն իբրեւ ժողովատեղի, հանդիսասրահ, դպրոց եւ եկեղեցի։ Երբ կրօնական արարողութիւնը կ'աւարտի, սպիտակ շղարշ մը կը նետեն սրբազան պատկերներուն վրայ եւ կը նստին ժողովի։ Խուցին հասը սակայն երբեք չի հեռանար սրահէն։ Այստեղ, զօրավար Գոլովինի հսկողութեան տակ, (այս զօրավարը աշակերտն է Ֆոշի), տեղի կ'ունենան ռուս զինուորական բարձրագոյն վարժարանին դասախօսութիւնները եւ ռուս նախկին ռազմիկներու վիճաբանութիւնները։

Այսպէս ուրեմն Կէլլիպոլուի Միութիւնն է, որ կը վարէ ազգային պատրաստութիւնները տարագիր Ռուսերուն։ Ինչու Կէլլիպոլուի Միութիւն կոչուած է.—

Երբ զօրավար Վրանկէլ պարտուեցաւ եւ նահանջեց, պարտուեցաւ Ղրիմի ազատատանիք. 1920 նոյեմբերին 160 հազար փախստականներ լեցուց Պոլսոյ։ Անկարելի էր այսքան մարդ տեղաւորել Պոլսոյ մէջ։ Զինուորներուն մէկ մասը տեղաւորեցին Լէմնոս կղզիին մէջ, մէկ մասը Չաթալճա, եւ ստուար մաս մըն ալ, Խազախները Կէլիպոլուի մէջ։ Այս վերջինները կը գտնուէին զօրավար Կուտեպովի հրամանին տակ։ Կէլիպոլու պատերազմէն աւերակ դարձած էր, բոլորովին փլած։

Քար ու պահածոյի տուփ կը տեսնուէր ամէն կողմ, ուրիշ ոչինչ։ Ռուսերը հողով լեցուցին այդ տուփերը եւ աղիւսի պէս վրայ վրայէ շարեցին, սիւներ բարձրացուցին եւ տնակներ ու եկեղեցի մը շինեցին։ Վերակենդանացաւ Կէլիպոլուն, ուր նոյն իսկ Ռուսերէն թերթ մը հանեցին։ Գատ կը կոչուէր այս թերթը, զոր պատերին վրայ կը փակցնէին։ Բայց այս թերթը այս անունով ոչ միայն կ'արտայայտէր իր համեստութիւնը, այլ նաեւ կը խորհրդանշէր այս խումբ մը զինուորներուն բարոյական անխորտակելի դիմադրութիւնը։ Կէլիպոլուն ունեցաւ իր երգերն ալ, որոնք կը նկարագրէին ռուս զինուորներու կեանքը ամայի եւ վայրի հովիտին մէջ։ Այդտեղ էր, որ կը բարձրանար ողբը «մուրացող աղջկաններուն»։ Յաւերժացնելու համար այդ օրերու կեանքը, Կէլիպոլուի Միութիւն կոչեցին անոնք Փարիզի իրենց այս զինուորական կազմակերպութիւնը։

Պալատականներու Միութիւնը նշանաւոր դարձած է իր հոյակապ պարահանդէսներով, զորս կուտայ ամէն տարի եւ ութ տարիէ ի վեր։

Այս պալատականները հին մանկլաւիկներն (page) են, որոնց պատմութիւնը հետաքրքրական է։

Մինչեւ Պետրոս Ա.ը, մանկլաւիկ չկար Ռուսիոյ մէջ։ Ազնուականներու զաւակները կը մտնէին ցարուհիին եւ իշխանուհիներուն ապարանքը, ստանալով ուինտա կամ սէողնիք տիտղոսները, ինչպէս հին զրանիկները։ Երբ Մեծն Պետրոս երկրորդ անգամ ամուսնացաւ, մանկլաւիկ կամ պալատական տիտղոսատուագնացապետական ընտանիքներէն ընտրուած երիտասարդներու 1759ին կայսրուհին կազմեց մանկլաւիկներու կամ պալատականներու դաս մը, դանոնք հաւաքելով մէկ յարկի տակ, ուր կը տրուէր զինուորական եւ դիւանագիտական մասնաւոր դաստիարակութիւն մը։ Յետոյ այդ կազմակերպութիւնը Պօղոս Ա.ի օրով դարձաւ «Կայսերական զինուորական վարժարան»։

Պալատականներու դասը այսպէս տէր դարձաւ «Մալթայի ասպետներու կարգին» պալատին, որ կը գտնուի Փեթերսպուրկ։ Այս ասպետներուն հրամանատարն էր կայսրը։ Դարձեալ պալատականներու դասը ստացաւ պատուանշան մը, ութանկիւն ճերմակ խաչ մը, որ կը կրէ հետեւեալ խօսքը. «Իմ Աստուածս, իմ թագաւորս, իմ տիրուհիս»։

Պալատականներու դասը Ռուսիոյ տուած է նշանաւոր դէմքեր.— մարաջախտ կոմս Գասկեվիչ Երեւանեցի, որ գրաւեց Կովկասը, պատերազմական նախարար իշխան Չերնիշեվ, որ զանազան պաշտօններ վարեց Նափոլէոնի մօտ Վակրամի եւ Աուստերլից ճակատամարտներուն ընթացքին, կոմս Ռոստոպչին, որ հրդեհեց Մոսկուան՝ փրկելու համար իր երկիրը, մարաջախտ Գուրկօ, որ հերոսն է ռուս-թրքական պատերազմին (1878)։ Այդ դասէն ելան Ռ.ազիչչեւ, կոմս Ռոստովցեւ, կոմս Ադլէրբէրգ (ցարին խորհրդականը), կոմս Լամզտորֆ (արտաքին նախարար), վարչապետ Տրեպով, որ 11 ամսուան մէջ, պատերազմի ընթացքին, շինել տուաւ բեւեռային երկաթուղին, Փեթրոկրատէն մինչեւ Մուրմանսկ, 1.300 քիլոմեթր։

Պալատականներու դասը կ'ընդունէր նաեւ ժողովրդային խաւերէն հասած այն տաղանդաւոր երիտասարդները, որոնք զէնքի կամ դիւանագիտութեան ասպարէզին մէջ ապագայ կը խոստանային։ Այսպէս այս երիտասարդները կը մարզուէին ոմանք հաւասարելու համար պալատին մէջ, ոմանք կայսրուհիին եւ մեծ դքսուհիներուն սպասարկութեան մէջ, ուրիշներ դիւանագիտական ու զինուորական ասպարէզներու մէջ։

Ահա այս դասին պատկանողներն են, որ Միութիւն մը կազմած են Փարիզի մէջ եւ մասնաճիւղեր հիմնած՝ Նիսի, Պրիւքսէլի, Պերլինի, Անգլիոյ, Տանըմարքայի, Սերպիոյ եւ Իտալիոյ մէջ։ Մօտերս պիտի ունենան հանգստեան տուն մը Նանթի մէկ գիւղին մէջ, ուր նուէր ստացած են 10.000 մեթր հող։

Այս ծանօթութիւնները տալէ յետոյ Միութեան անցեալին մասին, բանենք նաեւ թէ ի՞նչ նպատակներ կը հետապնդեն անդամները ներկայիս։ Իւրաքանչիւր անդամի հոգն է կռուիլ ձուլումի դէմ։ Մեծերը ֆրանս. դպրոց կ'երթան, իսկ շաբաթը երկու անգամ ռուս ուսուցչուհիի մը մօտ կը հաւաքուին եւ ռուսերէն կը սորվին։ Ռուս պալատականի մը կինն է, որ կը պատմէ.

— Ժամանակին, երբ կ'ապրէինք մեր երկրին մէջ, մեր ծնողքները մեզի կ'ըսէին. «Տըղա՛ք, Ֆրանսերէն խօսեցէք»։ Հիմա հակառակն է, որ կ'ըսենք մեր տղոց. «Տղա՛ք, ռուսերէն խօսեցէք»։

Իսկ բոլոր «պալատական»ներուն մէջ նոյն հաւատքն է, որ կը վառի։ Զինուորական, դիւանագէտ, բոլորը յարմարած են պայմաններուն, եւ կ'աշխատին բան մը աւելի սորվիլ ու կարդալ այս երկրէն, որովհետեւ՝

— «Վաղը Ռուսիա պիտի բանայ իր բնականոն վիճակը. եւ մենք պիտի վազենք անոր ծառայութեան։ Ամէն բան հայրենիքին համար»։

Այսպէս կ'ըսեն բոլորը։

ՔԱՂՀԱՆ

ԴԱՐԵՐ ԱՌԱՋ

Ծանօթ հնագէտներու Ըվէն Հէտին, որ Չինաստանէն նոր վերադարձաւ, Սթոքհոլմի մէջ ըրած բանախօսութեան մէջ կը պատմէ թէ իր նախաձեռնութեամբ կատարուած արշաւախումբը Չինաստանի մէջ երեւան հանած է 6200 ձեռագիրներ, որոնք փայտի վրայ գրուած են եւ կը պարունակեն զինուորական տեղեկագիրներ։

Գտնուած է նաեւ 78 փայտի թերթերէ կազմուած գիրք մը, որ առատօրէն կապուած էր, սակայն հանգոյցները դարերու ընթացքին քակուած են եւ գիրքը անընթեռնելի դարձած։

Չինագէտ փրոֆ. պէռնհարտ Մարլկրէմ, որուն յանձնուած է այդ ձեռագիրներուն ընթերցումը, կը յայտարարէ թէ խնդրոյ առարկայ ձեռագիրները ամէնէն հիներն են, եւ ժամանակէն ըլլալ կը հարուին Հանի դարաշրջանին, Քրիստոսէ 100 տարի առաջ։

Այդ ձեռագիրները կրցած են փտութենէ ազատիլ, շնորհիւ այն չոր աւազին, որուն մէջ գտնուած են եւ որ պահպանումի լաւագոյն միջոցը կրնայ նկատուիլ։

Իրաւ է որ աւելի հին ձեռագիրներ գտնուած են, սակայն անոնք փորագրուած են քարի կամ անօթներու վրայ, եւ տարբեր յատկանիշ կը ներկայացնեն։

Գ. Տ. Հէտէն ուրիշ Համբուր-

...ութեան մը ընթացքի...
եր Նմանօրինակ ձեռագ...
կայն անոնք թիւով ան...
Այսօր գտնուած ձեռ...
աւելի ընդարձակ ծանօ...
ներ կը պարունակեն եւ...
փին գրական դրոշ...

** Հունգարիոյ Հեյ...
քաղաքին մէջ վերջերս
կրթայ քաղաք մը գտն...
մասնագէտներու կարծ...
հազար տարուան հնու...
Այդ նախապատմական ...
ձեւերուն առաջինը երեւ...
ուեցաւ 20 տարի առաջ,
ընդհանուր պատերազմ...
մայնավար վարչաձեւե...
հադիտացող պեղումներ...
նակման։

Նախկին Նախա...
խանքովիչ եւ ուրիշներ
գումարներ յատկաց...
աշխատութիւններու ...
համար. եւ պեղումներ...
դութիւնը յանձնուած է ...
րական ազգային ...
փրոֆ. խվան ...
պեղումները փոխ...
կը շարունակուին։

Մօտակայ վե յոթ ...
րէշ տառը քարայրներ ...
հանուած են, որոնք իր...
հաղորդակցութեան մէջ ...
բորդ խորշին մէջ, ...
թիւնը 60 մեթր է, ...
արջերու, կոզարներու ...
րու կմախքներ, որոն...
ալ սառոյցի դարաշր...
պատկանին։ Ամենամեծ...
րու կարերը բարեկա...
ճնշուած են, ինչ որ ...
ցանէ թէ քարայրներ...
դին կը սիրէին ուտել ...
րու ոսկրածուծը։ ...
մէջ գտնուած են ...
ու փորագրուած ոսկրե...
ներ, որոնք խիստ հազ...
Եւրոպայի մէջ։

Երեւան հանուած ...
ները ցուցադրուած են ...
թի ազգ. թանգարանին ...

** Փրոֆ. կարլթեւ...
րիքսըմի հնագիտական ...
թեան պետն է, կը ...
համոնուէն քաղաքին ...
տարուած պեղումներու ...
րեւան հանուած է երկր...
րակ մը, որ Նախապէս ...
աշտարակին հիւսիսայի...
կը գտնուի եւ հաւանա...
դուռ կը ծառայէր ...
ղոցը մտնելու ...
նուած են բազմաթիւ ...
րոնք քաէ 2000 ...
գոյութիւն ունեցած ...
նաեւ պղինձի դրամն...
մացած ամանները։

** Ընդհանուր ...
ռավարութիւնը փրոֆ ...
առաջնորդութեամբ ...
կան առաքելութիւն ...
եր, պեղումներ կատար...
մար Սուրիոյ մէջ, ...
քաղաքի տեղին վրայ։

Կ'իմանանք թէ ...
քսլութիւնը փայլուն ...
թիւն մը ձեռք բերա...
յուսացուի որ աշխատ...
յառաջացումով կարելի ...
լայ պարզաբանել համեմ...
ամենահին քաղաքի ...
գիծը։

Լ. Տ...

ՌԻԱԶԱՆՈՎ ԿԸ ՎՏԱ...

Մոսկուայի Նոր դատ...
թեան մէջ, ամբաստանու...
կարգին կը գտնուի նաե...
Էնկելս հաստատութեան ...
րենը Ռիազանով։ Մոսկ...
տական Ակադեմիան ...
նիստի մը մէջ, ...
թեամբ Ակադեմիոյ կազմ...
րեց Ռիազանովը, համա...
կազմական կանոնագր...
մադրութեան, որ կ'ար...
պարտադրէ խորհրդ...
դէմ գործող անդամներ...

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ԱԿԱՆԱՏԵՍԻ ՄԸ ՆԿԱՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Տիժոնի Le progres de la Côte d'Or թերթը կը գրէ (9 փետր.).—

Մեզի լուր տուին թէ ֆրանսացի արհեստաւոր բանուոր մը, որ վերադարձած է Ռուսիայէն, ուր ղրկուած էր Տիժոնի մէկ ընկերութեան կողմէ, մեքենաներ զետեղելու համար Հարաւային Ռուսիոյ մէջ։ Հետաքրքրական թուեցաւ մեզի, երթալ խնդրել իր տպաւորութիւնները ռուս բանուորական կեանքին մասին։ Հաճոյակատարութեամբ մեզի տուաւ հետեւեալ տեղեկութիւնները։

Տեսանք որ ֆրանսացի խելացի բանուոր մըն է, քաղաքական տեսակէտներէ անկախ։ Իր միակ հոգը եղած է տեսնել, դիտել, միայն ըսել։ Ահա թէ ինչպէս կը նկարագրէ.

— Ես մեկնեցայ անցեալ ապրիլ ամսուան 1930ին, ուղղակի Լենինական։ Այս քաղաքը յեղափոխութենէն առաջ կը կոչուէր Ալեքսանդրապոլ։ Կովկասեան քաղաք մը, Թրքական սահմանէն 20 քիլոմեթր հեռու։ Պատերազմէն առաջ ունէր 40,000 բնակիչ։ Մասամբ քանդուեցաւ երկրաշարժէն, որ 4 տարի առաջ պատահեցաւ Հայաստանի մէջ, աւերելով զայն։

Լենինական հասնելու համար, պէտք է ութ օր։ Փարիզէն Մոսկուա չորս օր, եւ նոյնքան օր ալ Մոսկուայէն Լենինական։ Մեր ճամբորդութիւնը անցաւ շատ ընական եղանակով մը։ (Խմբ.— Կը տեսնուի, որ ֆրանսացին իր ամբողջ պանդխտութիւնը անցուցած է Հայաստանի մէջ, ուրեմն իր տպաւորութիւնները կը վերաբերին միայն Հայաստանի)։

— Ի՞նչ եղաւ ձեր առաջին տպաւորութիւնը։— Առաջին տպաւորութիւնը, որ կ'ունենայ ճամբորդը, տիրող թշուառութեան մասին է։ Ընդհանրական թշուառութիւն մը, որ համատարած է։ Փողոցին մէջ կը հանդիպիք այր կամ կին անցորդներու, որոնք հագուած են ցնցոտիներ։ Հագուստները մաշած են մինչեւ յետին գերձանը։ Կօշիկները այնպէս մը պատռած են, որ հագնողները կը կաղան։ Ամէնէն պզտիկներն իսկ լոյն վերարկու մը, որ մէկզէն զատ պէս փոխ մը անցուած է, կ'աշխատին ծածկել իրենց զգեստին աղքատութիւնը։ Այս պատճառով,

այդ վերարկուները կոչուած են «կորկտան ծածկոց»։

Խնդրելի է մթնոլորտը։ Գիւղացիներն ու բանուորները համր են, երբեք չեն փորձեր արտայայտել։ Վստահութիւն չունին իրարու վրայ։

Կը վախնան լրտեսէ, եւ չեն խօսիր բնակարանի իրենց ընկերակիցին հետ իսկ։

— Ռուս բանուորները ի՞նչպէս են։

— Չափազանց թշուառ։ Ռուս բանուորը օրական կը շահի երկու քուրջէ ռուբլի։ Մէկ ռուբլին կ'արժէ 13 ֆրանք։ Ուրեմն օրական 32-33 ֆրանք։ Ֆրանսայի մէջ եւս օրականները տարբեր չեն։ Սակայն ուտեստի գիներուն հետ բաղդատեցէք եւ կը տեսնէք տարբերութիւնը։

Հացը կը պատրաստուի աղացուած ցորենով, առանց երբեք թեփը մաղելու։ Անմարսելի է այս հացը։ Գինը 8-10 անգամ բարձր է մեր հացին գինէն։

Միսը շատ սուղ է։ Պանդոկի մը մէջ աշխարհի մսի կտոր մը տուին ինծի, հետը երեք գետնախնձոր, եւ վճարեցի 65 ֆրանք։

Շաքարը կը համարին ամառ ապրանքներէն մէկը։ Քիլօն մէկ ռուբլի (13 ֆր.) բայց չափով կը տրուի, մարդ-գլուխ ամիսը կէս քիլօ։

Գինին Լենինականի մէջ կը ծախուի շիշը 39 ֆրանք, Մոսկուայի մէջ 65 ֆր.։ Ամէն մարդ գարեջուր կը խմէ, որովհետեւ գինիէն շատ աժան է։ Կը ծախուի փոքր շիշերու մէջ, որոնք կը նմանին մեր քառորդ շիշերուն։ Գաւաթը կ'արժէ 6 ֆր. 50։ Շոքոլան 250 կրամը 26 ֆր.։ Հաւկիթ հատ մը, բանուորական պանդոկի մը մէջ կ'արժէ 100-120 ֆր.։

— Զգեստներուն գի՞նն ինչ է։

— Նոյն համեմատութիւնը։ Պատրաստի վերարկու մը, որ Ֆրանսայի մէջ կ'արժէ 450 ֆր. այնտեղ կ'արժէ 230 ռուբլի (3 հազար ֆրանք)։ Հասարակ կօշիկները, որ Փարիզի մէջ կ'արժեն 60 ֆրանք, այնտեղ կ'արժեն 190 ֆրանք։ Կօշիկին տակ ներբան մը զարնելու համար, պէտք է վճարել 130 ֆրանք։ Պայմանաւ որ ներբանցու կտոր մը կաշի գտնուի։ Տիժոնէն մեկնած պահուս, գնած էի գլխարկ մը 18 ֆրանքի։ Ռուս բանուորը կ'ուզէր 130 ֆր. վճարել։ Մերժեցի, եւ գլխարկը նուէր տուի։

Պանդոկներուն մէջ անկողինը կ'արժէ մէկ գիշերը 10 ռուբլի (130 ֆրանք)։

Ահա թէ ինչո՛ւ բանուորները թշուառ են եւ [illegible] գաղած անունը անբուժելի է։ 4 ամիս ապրեցայ Լենինականի մէջ այն բանուորներուն հետ, որոնք հանքերուն մէջ կ'աշխատէին։

— Բնակարանի տագնա՞պը։

— Բանուորին բնակարանիքներուն, առանց նկատի առնելու անոնց անդամներուն թիւը։ Կը տրուի միայն երկու սենեակ։ Այս բնակարանները ունին խոհանոց մը որ հասարակաց է։ Աշխատանքը կը կատարուի անընդհատ։ Երեք հերթով, իւրաքանչիւր հերթ՝ 8 ժամ։ Կիրակի չկայ։ Ամէն բանուոր 5 օրուան մէջ մէկ օր հանգիստ կ'ընէ։

— Ի՞նչպէս կը սնանին բանուորները։

— Առտուն խանութ ժամը 5.30ին գաւաթ մը թէյ, յաճախ առանց շաքարի, քիչ մը հաց կը թաթխեն մէջը եւ գործի կը սկսին։ Ժամը 10ին նախաճաշ։ Գաւաթ մը թէյ եւ հաւկիթ մը, կամ թէյ եւ քիչ մը պանիր։ Ժամը 3ին իրիկուան ճաշը, բրինձապուր կամ գդմաճ, մսի կտոր մը եւ հաց։ Այսքան մինչեւ յաջորդ առաւօտ համար։

— Կը գանգատի՞ն երբեք բանուորները։

— Գրեթէ ամէն ամիս, բանուորները կը հաւաքեն սրահի մը մէջ։ Ընդարձակ հանդէս մը եղած է Մոսկուայէն։ Այս մարդը կը բացատրէ թէ խորհրդային երկրի բանուորին վիճակը չափազանց նախանձելի է։ Ցեղայ կը ներկայացնէ քաղաքական շարժառիթ մը բացատրութեան։ Ցամքող բոլշեւիկ պետերն են, որ կ'երեւին պատասխանին վրայ եւ կը ժպտին բանուորներուն։ Իրար համոզելու համար ինքնաթելադրութեան արհեստ մը պարզապէս ի զուր երկարին ենք կ'ըսեն բանուորները, որովհետեւ չեն հաւատար իրենց ըսածին։ Բայց չեն արտայայտեր, որովհետեւ կը վախնան։ Գանգատ հասարակ խօսք մը պատճառ կը դառնայ Սիպերիա ճամբորդելու։

— Ծխախո՞տ կայ։

— Ծխախոտ չկայ, միայն պապիրոս սիկարներ։ Բայց սիկարին հետ փողի վերածուած է, խուսափումը ծխամորճի։ Ցածափ սիկար ալ չի գտնուիր խանութներուն մէջ։

— Անհաւասարութիւնը վերցուա՞ծ է։

— Ո՛չ, միայն անհաւասարութիւնն է որ գոյութիւն ունի, կամ խտրութիւնը, ինչպէս գալին երկրին։

Երբ բանուորները ամսական կը շահին 75 ռուբլի, ճարտարագէտները կը շահին 800 ռուբլի։ Արդ, ճարտարագէտին գիրքը իւրը ըլլալով, ամէն մարդ կ'ուզէ ճարտարագէտ ըլլալ։ Եւ եթէ Ֆրանսայի մէջ գործ մը գլուխը երկու ճարտարագէտ կայ, այնտեղ տասը ճարտարագէտ կայ։ Ցածափ ճարտարագէտներ չեն անոնք, քարոզիչներ կամ հրահանգիչներ։ Ոչինչ կը հասկնան գործէն։

— Ի՞նչ կ'ընեն կիները։

— Ինչ ո՞ր գրուած են գիրքերուն մէջ։ Երբ թէ կիները նախանձելի վիճակ մը ունին Ռուսիոյ մէջ։ Թէ 5 քիլոյէն աւելի ծանրութիւն արգիլուած է բեռցնել կիներուն։ Արդ, կիներ տեսայ, որ կ'աշխատէին այրերուն հետ երկաթուղիներուն վրայ, եւ 70 քիլոնոց երկաթէ ձողեր կը վերցնէին։ Մոսկուայի մէջ կիները փողոց կը սալարկեն, տանիք կը բարձրանան, քար ու կղմինտր կը կրեն։ Այր մարդուն հետ նոյն գործերը կ'ընեն։

— Ուրեմն բանուորներու համատարած թշուառութիւն, ուրիշ ոչինչ՝ բոլոր քաղաքներէն յետոյ։

— Այո՛, թշուառութիւն եւ անօթութիւն։ Փողոցները լեցուն են մուրացկաններով, մարդոց որոնց այտերը փոսի ինկած են, աչքերը կարմիր երեսով մը պաշարուած են։ Չեռ գիտեր թէ ո՞ւր կը պառկին, ի՞նչ կ'ուտեն։ Ճաշարաններու աղջիկ երախաներ, որոնք իրենց ցնցոտիներուն մէջէն կը լռանեն յաճախորդները։

Ոտքի ելլար չելլար, անոնց ձեռքերը կ'երկարին՝ խնդրելու համար հացի փշրանքները, պարպելու համար գաւաթներուն յետին կաթիլը։ Օր մը սեղանէս ելայ՝ վճարելու համար, եւ նոյնցայ որ պնակս մաքրուած էր եւ աղէկ մը աղամանը ձեռքին մէջ պարպելով աղ կ'ուտէր։ Ամէն միջոցով կ'ուզեն լռեցնել ստամոքսը։

Սիրտ կը փղձկի տեսնելով որ ժողովուրդը կը տառապի թշուառութեան մէջ, կը համակերպի բոլոր տառապանքներուն, եւ լուռ ու անխօս՝ կ'ապրի, կ'ապրի...

«ՎԱԳԸԹ»Ի ԽՄԲԱԳՐԻՆ ԿԵՐԱԾ ՏԵՍԻՆ ԱՌԹԻՒ

Ինչպէս գրած էինք, «Վագըթ»ի խմբագրապետ Րէֆիք Ահմէտ պէյ, որ միեւնոյն ատեն Պոլսոյ քաղաքապետական ժողովի անդամ է Մահիր Նահեմ պէյ անուն երեսփոխանի մը կողմէ յարձակման ենթարկուած էր քաղաքապետարանին մէջ Վլաս [illegible] բերի մասին իր գրած խմբագրականին պատճառով։

Այս առթիւ, «Աքշամ»ի քրօնիկագիրը, դէպքը պարզելէ եւ գիտնալ տալէ յետոյ թէ «Վագըթ»ի յօդուածին արդար ըլլալը կամ ոչ իր այս գրութեան նիւթ չի կազմեր, կ'այպանէ յարձակումը եւ կ'ըսէ.

«Ֆրանսայի դրօշակը որ իր երկրին մէջ գաղափարները գրչով պաշտպանելու վարժուած է, կը կարծէ՞ք որ պիտի գնահատէ կռփամարտիկին այն կռուփը որ յանկ չինելու անդ աչք կը հանէ։ Խնդիրը եթէ կը դառնայ քէշ ազգայնութեան մը շուրջ, Քլոտ Ֆարերի վրայ ալ ամէնէն քէշ ազգայնութիւնը այս կռուփը պիտի ըլլայ։ Մաղթենք որ Ֆրանսայի դրօշակը այս կռուփին երեսէն մեր մասին ունեցած կարծիքը չփոխէ»։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՏՈՒՐՄԻԿԸ

Կառավարութեան հաշուի մը համաձայն, թրքական առեւտր. տորմիղին ընդհ. չափը 168497 թոնօ է։ Այս տորմիղի տարեկան զուտ հասոյթը 75 հազար ոսկի եղած է։

Յունաստանի առեւտր. տորմիղը 300,000 թոնօ է եւ տարեկան հասոյթն ալ եղած է 2 միլիոն 850 000 ոսկի։

Իտալական առեւտր. տորմիղին չափը 3,029,000 թոնօ է, եւ տարեկան հասոյթ ունեցած է 7 միլիոն անգլ. ոսկի։

*** Ծովային առեւտուրի անօրէնութեան վիճակագրութեան համաձայն, անցած ամիս Պոլսոյ նաւահանգիստ հասած նաւերէն առաջին գծին վրայ կը գտնուին Հելլենականները 164 նաւ։ Երկրորդ կու գան անգլիականները՝ 144, իտալականները 139, չորրորդ կու գան թրքականները՝ 120 նաւ։

ՀՐԵԱՆԵՐՈՒ ՊԱՀԱՆՋԸ ՊՈԼՍՈՅ ՀԱՅԵՐԷՆ

Պոլսոյ Հրեաները վերջերս նոր խնդիր մը երեւան հանած են, ու մաս կը պահանջեն Շիշլիի Հայոց գերեզմանատունէն։ Նոյն պահանջը ըրած են նաեւ Յոյներէն եւ Կաթոլիկներէն որոնք նոյնպէս գերեզմանատուն ունին Շիշլիի մէջ։

Հրեաներուն առարկութիւնը սա է.— 60-70 տարի առաջ, կառավարութիւնը Շիշլիի կողմը հող մը կը տրամադրէ, որպէսզի չորս համայնքները հաւասարապէս բաժնեն իրենց միջեւ եւ գործածեն իբր գերեզմանատուն։ Արդ, Հայերը, Յոյները եւ Կաթոլիկները առիւծի բաժին առած են եւ հազիւ 9 արտավար թողած Հրեաներուն։

Հետեւաբար, Հրեաները այժմ հաւաքելու ելեր են իրենցմէ «խլուած» պատառները, ու կարգով դիմած են երեք կողմերուն։

Հայոց Գերեզմանատան Յանձնաժողովին կողմէ Պ. Ժ. Ազնաւուրեան հանդիպում ունեցած է Հրէական յանձնաժողովին հետ, եւ բացատրած թէ եղած առարկութիւնները օրինական ոեւէ հիմ չունին, քանի որ Հայերը առանձին տարիներէ ի վեր տէրն են այդ հողին, ու իրենց ձեռքը ունին օրինական զօրաւոր փաստաթուղթեր։

ՆԱՒԱՅԻՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆԸ

Եւրոպական թերթերը կուտան հետեւեալ կարգ մը մանրամասնութիւնները Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ միջեւ գոյացած համաձայնութեան մասին։ Նախ, յատակօրէն ճշդուած է թէ մինչեւ 1936 սկզբունքի հարցերը վերապահուած պիտի մնան։ Մինչեւ այդ թուականը մշակուած կարգադրութիւնները պիտի կրեն ժամանակաւոր հանգամանք եւ չպիտի կրնան ազդել յետագային տրուելիք սկզբունքային հարցերու մասին որոշումներուն վրայ։

Ֆրանսա եւ Իտալիա կը պահեն զրահաւորներուն առանձնակ փոխադրող նաւերու մասին, Ուաշինկթընի համաձայնագրով իրենց տրուած հաւասարութեան իրաւունքը։

Ուաշինկթընի եւ Լոնտոնի համաձայնութեանց տրամադրութիւններով, երկու երկիրներն իրաւունք ունին 70,000 թոնօ տարողութեամբ զրահաւոր շինելու մինչեւ 1936։ Սակայն, երկու երկիրներն ալ, յանձն կ'առնեն շինել միայն 2 նաւեր 23.300 թոնօ տարողութեամբ եւ օժտուած 305 մ. միլիմեթրոնոց թնդանօթներով։

Իւրաքանչիւր երկիր իրաւունք կը ստանայ կառուցանելու 60,000 թոնօ ընդհ. տարողութիւն ունեցող օդանաւային փոխադրանաւեր։ Սակայն, երկու կողմերը յանձն կ'առնեն չշինել միայն 43000 թոնօ փոխադրանաւ մինչեւ 1936։

Բնականաբար, եթէ Ֆրանսա շինէ 43 հազար ընդհանուր տարողութեամբ նոր նաւեր, ստիպուած պիտի ըլլայ քանդել «Պէառն» փոխադրանաւը, որ մինակը կը փոխադրէ 20 հազար թոնօ տարողութեամբ օդանաւեր։

Մինչեւ 1936, Ֆրանսա եւ Իտալիա յանձն կ'առնեն ո՛չ թէ բոլորովին նոր նաւեր շինել, այլ հինցածներուն տեղը շինել։ 1931ի ընթացքին, երկու կողմերն ալ նոր ընդծովեաներ չպիտի շինեն։ Մինչեւ 1936, Ֆրանսայի շինութիւնները չպիտի անցնին 136 000 թոնօ տարողութիւնը, իսկ Իտալիոյ շինութիւնները 130.000ը։

Վերջապէս, 1936ին, Ֆրանս. նաւատորմի ընդհ. տարողութիւնը պիտի ըլլայ 670,000 թոնօ, իսկ Իտալիոյ նաւատորմինը՝ 441.000 թոնօ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (5)

ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐ

(ՀԱՏՈՒԱԾՆԵՐ ՈՒՍԱՆՈՂԻ ՄԸ ՕՐԱԳՐԷՆ)

Հաւատալս չի գար։ Գիտեք թէ խնդիրները վերլուծած ըլլալ թուին իմ եւ Մակառլինի միջեւ։ Գոնէ այդպէս կ'ուզեմ հաւատալ։ Եւ ինչի՞ վերագրել այսօրուան անգամ մը անակնկալ փոփոխութիւնը։

Զոյգը փոխուած կը թուէր։ Աւելի անուշցեր էր։ Թերեւս աւելի քաղցր էր։ Առաջուանէն շատ աւելի քնքուշ։ Ասոր համար ալ հոգիս երկնային մեղեդիի մը նման եղաւ։

— Ինչպէ՞ս ես, կը հարցնէ հեւասպառ։

— Ո՛հ, գո՛ւն, Մակառլին, կը հարցնեմ, կարելի՞ է հաւատալ թէ դուն ես, եւ, ինչպէս ըլլալ կ'ուզես գիտնալ, չե՞ս կրնար գուշակել։ Տիւանդ եմ, Տի-...

— Ղալկա՞ծ ես, կ'ընդմիջէ վախով։

— Այո, հոգիով հիւանդ եմ։ Գիտե՞ս թէ երէկ առաւօտ ճամբորդ սպասեցի ու չեկար։ Աւելի քան կէս ժամ աչքերս յառած մնացի։ Ինչո՞ւ չերեւցար, զի՞ս խաբել կ'ուզէիր։

— Խաբե՞լ. ո՛չ, ո՛չ, չեմ ուզեր խաբել քեզ։

— Ի՞նչ պիտի ըսես մեկնելէ առաջ, սիրականս. կը յիշես խոստումներդ։

— Նորէն չարաճճի՞ ըլլալ կ'ուզես, կը հարցնէ ժպտադէմ։

— Չէ՞ որ առանց համբոյրի չէինք բաժնուեր առաջ, իսկ հիմա.

— .

***

Այսօր առաջին անգամ ըլլալով աշխատելու ատեն երգեցի եւ սուլեցի։ Ուրախ էի։ Գործը շուտով լմցնելու եւ տուն վերադառնալու փափաք մը ունէի։

Ժամը 8ին ժողով մը կար։ Գացի։ Հիմա 10.30 է եւ տունն եմ։ Վերի սրահին մէջ պար կար։ Բնաւ չհետաքրքրուեցայ։ Այս իրիկուն սովորականէն աւելի արտամադրութեան տակ եմ։ Ամէն բան մէկ անգամէն լմցնել կ'ուզեմ։ Կարծես թէ ժամանակն ալ չանցնիր։ Կ'ուզեմ շուտով անկողին մտնել։ Կ'ուզեմ որ շուտով առաւօտը գայ։ Վաղը հրաշալի առաւօտ մը կայ ինծի համար։ Գիտեմ թէ պիտի պատահի այն ինչ որ կ'երեւակայեմ։

Ճակատագրին հետ է որ կը խաղամ։ Գիտեմ թէ սխալ կ'ընեմ։ Ու միշտ ալ գիտնալով կ'ընեմ իմ սխալները։ Ու վաղը պիտի կրկնեմ։

***

Ահա ինչ որ պատահեցաւ։

Մակառլինին հետ անսովոր այս առաւօտ։ Երէկ հետաքրքրող ժամադրութեան տեղ էինք։ Սակայն առաջին անգամը չէ որ Մակառլինին հանդիպեցայ։ Մտածեցի որ անակնկալ ըլլալէ բան մըն ալ չկայ, թէեւ գրած էի թէ անակնկալ մը պիտի ըլլար ինծի։

Առաջին հանդիպումս խիստ պէտ զարմանալի եղաւ, քանի որ ամէնէն քիչ մտքէս կ'անցնէր Մակառլինը կրկին տեսնել այնօրէն ի վեր, որ այլեւս իբր թէ ամէն բան լմցած էր մեր միջեւ։

Սովորականին պէս առաւօտուն ժամը 8ին գացի կ'երթայի, երբ դիմացի փողոցը առայ զինք։

Զայն տեսայ։ Ինծի վազեց։ Ձեռքերս բռնեց։ Պայուսակս գետին ինկաւ։ Ցեղայ հեռու քալեցի մինչեւ դպրոց։

— Ցաւուն կը սիրե՞ս զիս, հարցուցի իրեն, ըսէ, անուշիկ Մակառլինս։

— Սիրե՞լ... կը շփոթէ բառը հարցական ու կ'աւելցնէ, բայց ես ի՞նչ խօսք եմ չսիրելու մասին։

— Սակայն սիրելու մասին ի՞նչ ես խօսեր։ Այո, առաջ անկեղծօրէն սիրտս ինծի կը բանայիր ու կ'ըսէիր ինչ որ կը զգայիր, սակայն հիմա չեմ հասկնար քեզ.

— Ուրեմն կը կասկածի՞ս անկեղծութեանս վրայ, սիրոյս վրայ։ Չեմ փոխուած ես բնաւ, դուն է որ տարբեր կը տեսնես զիս։ Այո, առաջ շատ աւելի բաց կ'արտայայտուէի, բայց հիմա կարծեմ թէ չհասկցուած ճամբան կը հետապնդեմ։

***

Այս առաւօտ կրկին հարցուցի Մակառլինին սիրոյ մասին։

Համոզեցէք, այս աղջիկը առեղծուած է ինծի համար։ Մէկ վայրկեանէն միւսը տարբեր կը մտածէ իր մասին։ Իր սիրոյ մասին։ Պահ մը կը հաւատամ թէ աշխարհի վրայ իրմէնէն աւելի նուիրական ու խորունկ սէր չկայ, պահ մըն ալ կը կարծեմ թէ ինք ալ մեզի կը տարբերի բոլոր միւս կիներէն։ Ինքն ալ անոնց պէս չարաճճի է, խաբեական է, անվստահելի է։

Այնքան պատճառներ ունիմ հաւատալու իր սիրոյն։ Սակայն նոյնքան պատճառներ ունիմ բնաւ չհաւատալու։

Կը յիշեմ իր արցունքները, խոշոր, թափանցիկ, առք։ Կը յիշեմ իր յուզիչ ու խորհրդաւոր նայուածքները որոնք մարդուն հոգին թափանցելու ճամբան գիտեն։ Կը յիշեմ եւ իր հեգնոտ ժպիտները, իր անգութ ըլլալու չափ անհասկնալի քմահաճոյքները եւ իր կանացի գերիշխանութիւնը որ կը սիրէ մարդուն վրայ միշտ վերէն նայիլ։

ՅԱԿՈԲ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

(Շար.)

Հ. Յ. Դ. ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷՆ

ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի և շրջաններու բոլոր ընկերները անխտիր վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 2ին, 120 Պուլվառ Պէլվիլի սրճարանին վերնայարկը։

Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Զեկոյցներ.— Ցունահայ գաղութի մասին՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ եւ Սուրիոյ մասին՝ Վ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ։

ՓԵՐՈՒԱՐ 18 ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Ալֆորվիլի Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի կողմէ

Այսօր շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 128 Rue Etienne Doletի սրահը

Կը նախագահէ՝ ՏՈՔԹ. Յ. ՔԻՒԹԻՒՔԵԱՆ

Կը խօսին՝ ընկ. ՕՀԱՆ ԿԱՐՕ. ՌԷՆ և Հ. ՌԻԶՈՒՆԵԱՆ

Երգ, արտասանութիւններ եւ անակնկալներ

«ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18» ՍԷՆ ԼՈՒԻ (ՄԱՐՍԷՅԼ) ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ակնունի ենթակոմիտէի, Ս. Մարկրիթի «Համազասպ» ենթակոմիտէի եւ Ս. Լուի Գաւ. միութեան։ Վաղը կիրակի ժամը 2.30ին։

Կը խօսի՝ Ընկ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Նախաձեռնութեամբ՝ Հ. Յ. Դ. Վիէնի Ապառաժ խումբին կողմէ

Ղեկավարութեամբ դերասան Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆի

Վաղը Կիրակի ժամը 2ին Etablissements Réunis

(Փասզալի Սինէմայի սրահին մէջ

կը ներկայացուի՝ ՊԱՆՔ ՕԹՕՄԱՆԻ ԳՐԱՒՈՒՄԸ

Գիները 4 եւ 3 ֆրանք

Հ. Մ. Ը. Մ Ի ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ՄԵԾ ԵՐԵԿՈՅԹ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Վաղը կիրակի իրիկուն ժամը 8ին 84 Րիւ Շար

Հովանաւորութեամբ ՊԱԼԱՔԵԱՆ սրբազանի

Հրաւիրուած են նաեւ Մարսէյլի ֆրանսական եւ ռուսական Սկաուտական կազմակերպութեան պետերը։

Խմբերգ, արտասանութիւններ, ֆանթէզիներ, բուրգեր, շուէտական մարզանք, սկաուտական կենդանի պատկերներ, եւայլն։

Սկաուտներու կողմէ կը ներկայացուի

ՊԱՇՏՕՆՍ ԽՌՄԲԱԼ Է եւ ՀՆԱՐԱՄԻՏ ՎԱՐԺԱԿԱԼԸ (զաւեշտ)

Տոմսեր՝ 10, 7 եւ 5 ֆրանք

կարդացա՞ծ եւ ստացինքերուն յանձնարարա՞ծ էք

ԳՐԻՄՈՒԹԷԼԻՆ «A L'OMBRE DE LA CIVILISATION» ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲՐՕՔԱԿԱՆՏԻ ՎԷՊԸ

(ֆրանսացի ամենակարեւոր անձնաւորութիւններու եւ Թերթերու կողմէ գնահատուած)

կը ծախուի հրատարակչատունը՝ 42 Rue Saint-Jacques, Paris (Սօրպօնի մօտ)։ Բոլոր Ֆրանսական մեծ գրավաճառներու մօտ եւ Հր. Սամուէլի գրատունը։ գին՝ 15 ֆրանք։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆԻ

պատմական նոր մեկ վէպը՝ (Մարիամ Մագթաղինացիի կեանքէն)

ՌԱՊՊԻ

խորհրդանկարուած ՄԵԼՔՈՆ ՔԷՊԱՊՃԵԱՆԷ

գին՝ 15 ֆր. դիմել միդասինկան հեղինակին՝ 208bisRue Lafayette, Paris (10)

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ (ՊԱԼԵՆՑ)

51 Rue Monsieur le-Prince, PARIS (VIe)

Հեռաձայն՝ Danton 88—65 — Մէթրօ՝ Odéon

ՍԵՓԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.— Ա. Ահարոնեան՝ *Իմ գիրքը*, Բ. (20 ֆր.), Ղ. Մելդոնեան՝ *Երեք ընկերները* (10), Փ. Միքայէլեան՝ *Ելա* (5)։

ՆՈՐ ԳՈՐԾԵՐ.— Ա. Խատիսեան՝ *Հայաստ. հանրապ. ծագումն ու զարգացումը* (40), Զարդարեան՝ *Արձակ էջեր* (20). *Կեանք եւ արուեստ* (40), Մ. Փրկչի *տարեգիրք* (50), Սայեաթ *Նովա* (6), *Վարդաքան* (20), են.

ՓՆՏՌՈՒԱԾ ԳՐՔԵՐ Ա., Ահարոնեան՝ *Ազատութեան ճանապարհին, Լռութիւնը, Կարօտ հայրենի, Հայրենիքիս համար, Իմ գիրքը Ա.*, Րաֆֆիի բոլոր գործերը, Ծերենց՝ *Թորոս Լեւոնի*, *Գրական դէմքեր*, *Հայաստանի քարտէսը*։

Հայաստանէն հասած են Ա. Իսահակեանի, Վ. Տէրեանի, Ն. Զարեանցի, Ա. Բակունցի, Մ. Արմէնի, Նարդոսի, Շիրվանզադէի, Արազի եւայլն գործերը։ Նոյնպէս՝ Ռ. Մելիքեանի, Սպենդիարեանի, Բարխուդարեանի, Տիգրանեանի, Տէր Ղեւոնդեանի, Խաչատրեանի եւայլն երաժշտական կտորները։

ՎԱՐԺՈՒ ԿԸ ՏՐՈՒԻՆ ԶԱՆԱԶԱՆ ՎԻՊԱԿԱՆ ԳՐՔԵՐ

ԿԱԶՄԱՏՈՒՆ ԵՒ ՏՊԱՐԱՆ

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՔԼԻՇԻ, Լըվալուա-Փէրէ եւ Սէնթ Ուան բնակող բոլոր անհատ դաշնակցականները ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրուին այսօր շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին փլաս տը լա Րէբիւպլիքի (Քլիշի) ծխավաճառի սրճարանը։

ԳԱՒԱՌ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Գաւ. Միութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Սէն Լուի, Պուլվար Օտտօ, Սէնթ Անթուան (Գոմբանի Ֆրէզ) մասնաճիւղերու ընկերները, վաղը կիրակի 63 Rue de la République.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Իշխան ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Արամ, Ազբիւր Սերոբ, Եփրեմ Խան, Համազասպ եւ Վարդգէս խումբերը այսօր իրիկուն ժամը 8ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Բացակայողները պատասխանատու պիտի նկատուին։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶԻ Հայ Գործաւորկներու Օգնող Մարմինը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր միութիւններու ներկայացուցիչները վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին Ձյուրիա ճաշարանը, 61 Rue Mr. le Prince։ Օրակարգ՝ գեկոյց գործադիր մարմնոյ։

ՆԿԱՏԻ առնելով ներկայ անգործութեան տագնապը Մարսէյլի Քղիի Հայր. Միութեան վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ անդամ եւ ոչ-անդամ բոլոր Քղեցիները վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, 14 Rue Colbert (Bar Tabacի) սրահը։

Եթէ այս անգամ ալ ներկաները մեծամասնութիւն չկազմեն վարչութիւնը ինքնաբերաբար պիտի յանձն առնէ բոլոր հարցերը կարգադրել։ (Կնիք)

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ Տիկնանց Ընկերութիւնը կը ծանուցանէ թէ Անիէռ Պուա Քոլոմպի մէջ Դըպրոցասէրի նոր մասնաճիւղ մը կազմուած է տեղւոյն համակիր տիկիններէն։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Ցը փնտռուի բնիկ Մարաշցի Նաթան Մամճեան եւ իր կինը Ռօզա Մամճեան։ 3 տարի առաջ կը գտնուէին Ardoise գիւղը (Gard)։ Այժմ կը գտնուին Փարիզ կամ շրջանները։ Իմացնել Աւետիս Շիրոյեանի, Maison Palmier, Grand'Rue, Bollène, (Vaucluse).

Հայ Արիներու Միութեան

ԳԱՅԼԻԿՆԵՐՈՒ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

Վաղը Կիրակի ժամը 2.30ին Salle de la Démocratieի մէջ 38 Bld. Raspail, Métro Sèvres Babylone.

Մուտք 5 եւ 2.50 ֆրանք

ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆ ՁԵՏԵՂՄԱՆՑ ՄԱՍՆԱԳԷՏ

Կը կատարէ ամէն տեսակ ելեկտրական գետեղումներ եւ աշխատանքներ։

Գրել՝ Kumalianի

11 Rue Bisson, Paris (20)

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, մէթ. Շաթլէ, Արմառ. եւ նոր մէթրօ. դարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան, վեներ. հիւանդ. եւ վարակ։ Ամէն օր 9-12, 2-8, Կիր. 9-12.

EMPIRE Մեւզիզ-Հօլ՝ 47 Av Wagram

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ 123 Bd Sébastopol, Փարիզ, Մէթ Réaumur. Միզանցք., արեան, մորթի հիւանդութիւններ։ Կ'ընդունին ամէն օր 9—12 եւ 2—8 եւ Կիրակի առաւօտները։

IMPRIMERIE - MASSIS - EDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ

(Հասցէն փոխուած)

«Գաղութները հայ պահպանելու խնդիր»ի մասին վիճաբանութիւնները պիտի շարունակուին այս շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, վայրը՝ Հայոց եկեղեցին կից սրահին մէջ. 15 Rue Jean Cujon.

ԾԱԽՈՒԻ ՀՈՂԱԲԱԺԻՆՆԵՐ 120 ՄԵԹՐԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

Փարիզէն 15 վայրկեան եւ կայարանէն 4 վայրկեան հեռու, հաղորդակցութեան բազմաթիւ եւ արագ միջոցներ։ Վճարելի 5 տարիէն, կարելի է պայմանաժամը երկարաձգել։ Ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն եւ կոյուղի պատրաստ։ Մանրամասնութեանց համար դիմել ամէն օր ժամը 9—12 եւ 2—6.30, իսկ կիրակի օրեր մինչեւ կէսօր. GUERYի, 1 ROUTE D'ORLEANS, CACHAN.

Հաղորդ. միջոց.— փորթ տ'Օրլէանէն առնել 88 թիւ Թրամուէյը եւ իջնել GRANGE ORY կայարանը։ Ձեր տրամադրութեան ներքեւ կը գտնուի հայ թարգման մը պէտք եղած բացատրութիւնները տալու համար։

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս	6 ամս. Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ	70ֆ. 140ֆ
ԱՆԳԼԻԱ	20 շլ.	40 շլ
ԵԳԻՊՏՈՍ	»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տլ.	10 տլ.
ՍՈՒՐԻԱ	100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 375 350

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 8 ՄԱՐՏ 1931
8 MARS 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1513 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԵՐ "ԱԼԻԱՆՍ„Ը

Շուտով կը հրատարակենք «Յառաջ»ի հարցարանը, ալլասերման դէմ պայքարելու միջոցներու մասին։

Ինչպէս գրած էինք արդէն, «Հայրենիք» գրած է այս հարցը Ամերիկայի համար։

Փարիզի Գրական Ակումբն ալ, որ աւելի շատ ակադեմական խօսարան մըն է, քանի մը շաբաթէ ի վեր օրակարգի վրայ ունի զայն։

Ցանկալի էր որ ուրիշ խմբակցութիւններ եւ շրջանակներ ալ պարտք սեպէին արծարծել այս կենսական խնդիրը։ Օրինակ՝ Նուպարեան Մատենադարանի Վարչութիւնը։

Չի բաւեր հին եւ նոր ուխտի պատմութիւններ պատմել, դեղնած թուղթեր պրպտել եւ հնութեան ցուցահանդէսներ սարքել 30—40 կամ 50—60 ուսումնականներու համար, երբ կեանքը իր գլանին տակ առած տարագիր բազմութիւնները՝ կը հարթէ անխնայ։ Տեղ մը աւելի, տեղ մը պակաս, բայց անընդհատ։

Հարց մըն է այս, որուն հանդէպ չի կրնար ձեռքերը լուալ ո՛ր եւ է խմբակցութիւն։ Ո՛ր եւ է սերունդ կամ «զարգացեալ»։

Ճիշդ ատոր համար ալ, անդադար հնչեցնելով ահազանգը, մենք պիտի փորձենք, մեր յառաջիկայ հարցարանով, բեմ հրաւիրել նաեւ ժողովուրդի զաւակները։ Բոլոր անոնք որ սիրտ ու միտք ունին։ Ու մանաւանդ անոնք որ, իրենց աչքին առջեւ, իրենց մորթին վրայ, կը տեսնեն ահաւոր չարիքը — օտարացում նոր սերունդի։ Այլասերում եւ ուծացում։

Զեւակերպելով մեր զանազան առաջարկները, եւ ազատ ասպարէզ տալով բոլորին, կը կարծենք թէ կարելի պիտի ըլլայ յանգիլ հիմնական եզրակացութեան մը, — կազմել տեսակ մը Alliance Arménienne, ինչպէս ունին Հրեաները և Ֆրանսացիները։

Մեզի համար թելադրիչ օրինակ մը կրնան դառնալ նոյն իսկ Թրքական «օջախ»ները, որոնց թիւը բարձրացած է 280ի, 200,000 անդամներով, ինչպէս գիտել կու տայինք երէկ։

Հրեաներն ալ ցրուած են մեզի պէս, աշխարհի բոլոր ցամաքներուն վրայ։ Ու սակայն ունին ամուր կապ մը, «Ալիանս Իսրայէլիթ»ը, որ կը ծառայէ Հրեան հրեայ պահելու, ինչպէս մենք հիմա մեր գլուխը քարին կը զարնենք, Հայը հայ պահելու համար։

Լաւ իմացէք, — երէկ յաւակնութիւնն ունէինք Պիւրօը հայ դարձնելու։ Այսօր, — հասեր ենք օրուան մը ուր պիտի մտածենք Հայը հայ պահելու մասին...

Այդ «Ալիանս»ը — տեսակ մը դաշնակցութիւն — իր մասնաճիւղերը պիտի ունենայ բոլոր այն վայրերուն մէջ ուր հայկական համրանքներ ունինք։ Նպատակը՝ միայն եւ միայն կրթութիւնը — փրկութիւնը — նոր սերունդին։ Տրամադրելի, կարելի բոլոր միջոցներով։

Մենք բոլորովին յոռետես չենք եւ գիտենք որ ճիգեր, աշխատանքներ կը կատարուին ամէն տեղ, այս ուղղութեամբ։ Քաղաքական կուսակցութիւնները, Կարմիր Խաչերը, Զ. Ռ. Մ.ը, Հ. Մ. Ը. Մ.ը, Արիները, Բարեգործականը, Համազգայինը, Հայր. Միութիւնները, Ուսու. եւ Լս. Միութիւնները, զանազան «Ցառաջդիմասէր»ներ, «Կրթասիրաց»ներ, «Հայուհեաց»ներ, «Սանուց»ներ եւն. ունին ձեռնարկներ կամ առաջադրութիւններ։

Բայց, համատարած եւ անմիջական վտանգին առջեւ, անբաւական են եղած միջոցները։ Կիսկատար։ Երբեմն խաչաձեւ։ Ընդհանրապէս թոյլ։

Հարկ է ունենալ յատուկ ծրագիր մը, եւ անոր համապատասխան օրկանը — Հայկական «Ալիանս»ը։ Ու բոլորուիլ անոր շուրջը, տրամադրելով եղած կամ ծրագրուած բոլոր միջոցները։

Նոյնիսկ արտասահմանի ազգային մեքենան կազմակերպած, կեդրոնական իշխանութիւն հաստատած ատեն, մենք պէտք պիտի ունենանք այդպիսի Միութեան մը։

Գաղտնիք չէ որ ահագին եռանդ կը վատնուի անծրագիր եւ անգեկ։ Բախտաւորը կ'օգտուի տասը աղբիւրէ, անբախտը կը մնայ միշտ երեսի վրայ։

Այս օրկանը հաստատելով, ոչ միայն գտած պիտի ըլլանք հիմնական միջոց մը, այլեւ պիտի կրնանք խնայել մեր ուժերը, թէ՛ բարոյական եւ թէ՛ նիւթական։

Միւս կողմէ, քաղաքական կուսակցութիւնները կ'ամփոփուին իրենց աշխատանքներուն մէջ, իսկ շատ մը վէճեր ինքնին կը դադրին։ Գոնէ կը մեղմանան եւ մթնոլորտը կը պայծառանայ։

Կասկած չունինք թէ այս առաջարկը մօտ է բոլորի սրտին։ Բայց— ո՞վ պիտի կախէ բոժոժը...

Խանդավառ ժողովուրդ ենք, եւ շատ կ'ազդուինք հանդիսաւոր առիթներէ։ Տօներէ, ուխտերէ, ոգահանդէսներէ։

Կարելի չէ՞ր այս ծրագիրը ուխտի մը վերածել Ապրիլեան Սգահանդէսին, որ կը տօնուի ամէն տեղ, եւ կը տեւէ ամիսներ։

«Ամիթասիոն»ի, գաղափարը տարածելու լաւագոյն առիթը պիտի ըլլար մէկ միլիոն զոհերու յիշատակը։

Այս հարցը դնելով այդ առթիւ, մենք չենք մոռնար մեր միւս ուխտը, մէկ միլիոնի կտակը, — հայրենիք և ազատութիւն։

Ընդհակառակն, կը լրացնենք զայն։

Ի՞նչ աւելի մեծ յարգանք մեր անհամար մեռելներուն, քան կարենալ ըսել անոնց.

— Դուք մեռաք ազատութեան եւ հայրենիքի համար։ Մենք ահա կը շարունակենք պայքարը։ Եւ իբրեւ գրաւական, ահա ձեզի, ձեր ուխտին կ'ընծայենք սերունդ մը որ հայ է։ Որ գիտէ հայերէն կարդալ եւ գրել։ Որ կ'ըմբռնէ ձեր տառապանքը եւ կ'ապրի, կը տագնապի ձեր երազին իրականացման համար։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Թրք. նաւեր Իտալիոյ նաւարաններուն մէջ

Մոնֆալքոնէի մէջ, ծով արձակուեցաւ Թրքական «Տումլուփունար» ընդծովեան։ Երկրորդ պատերազմականնաւն է որ կը շինուի Մոնֆալքոնէյի նաւարանին մէջ։ Թուրքիոյ ծովային փոխ-նախարարը, Հասմի Թուրք դեսպանը իտալացի բազմաթիւ անձնաւորութիւններ ներկայ էին ընդծովեայի արձակման։ Ընդծովեան ունի 74 մեթր երկարութիւն, մօտ 8 մեդր լայնք եւ 900 թոնօ տարողութիւն։

Այս առթիւ, յիշենք «Չիքագօ Թրիպիւն»ի մարտ 1ի հեռագիրը, ղրկուած Լոնտոնէն.— Վերջերս Թուրքիոյ եւ Իտալիոյ միջեւ կնքուած է համաձայնութիւնմը։ Այդ համաձայնութեամբ, Իտալիա Թուրքիոյ համար պիտի շինէ 7000 թոնօ տարողութեամբ երեք յածանաւեր, զորս Իտալիա պիտի կրնայ գործածել, ամէն անգամ որ պէտքն զգայ։ Այս իրաւունքը Իտալիոյ վերապահուած է առեւտրական համաձայնագրով մը, որուն տրամադրութեամբ, յածանաւերու շինութեան պարտքը պիտի վճարուի 6 անգամէն։ Այս մասնավճարներէն հինգը միայն պիտի գանձէ Իտալիա, վեցերորդը կարելի պիտի ըլլայ երկարաձգել յաւիտենապէս...

Այս առեւտրական դաշնագրին հիման վրայ, որքան ատեն որ Թուրքիա չկարենայ հատուցանել մասնավճարները, Իտալիա իրաւունք կ'ունենայ ետ առնելու շինած նաւերը։

Կը կարծուի թէ նման համաձայնութիւններ կնքուած են նաեւ Պարսկաստանի եւ Ռումանիոյ հետ, անոնց հաշուոյն իտալական նաւարաններու մէջ շինուած պատերազմական նաւերու շինութեան առթիւ։ Շնորհիւ նման կարգադրութիւններու, Իտալիա կրնայ Ֆրանսայի գիջիլ 40,000 թոնոյի տարողութեան նուազում մը եւ այդ կերպով ալ, մեծ խնայողութիւններ կատարած կ'ըլլայ, ապահովելով մէկտեղ իր նաւատորմին գերակշռութիւնը, քանի որ պատերազմի մը պարագային, պիտի կրնայ իր շինած այդ մարտանաւերը մտցնել իր նաւատորմին մէջ։

«Յէպա» [illegible]

Մենեմենի վերջին դատը

Պաշարման վիճակը վերցած է Պալըքէսիրէն եւ Մաղնիսայէն։ Ճամբորդութիւնը ազատ է։ Պատերազմական Ատեանին կողմէ դատապարտուածներուն մէկ մասը ընկիւրի փոխադրուեցան արդէն։

Իսկ Մէնէմէնի պաշարման վիճակը կը վերջանայ այսօր, ըստ Ազգ. Ժողովի վերջին որոշման, որով պաշարման վիճակը Մէնէմէնի համար մէկ շաբաթ կ'երկարաձգուէր։

∴ Մէնէմէնի եւ գիւղերուն մէջ զէնքի փնտռտուքը դարձեալ սկսաւ։ Մէկ օրուան մէջ ութը ատրճանակ եւ եօթը զանազան տեսակ զէնքեր գտնուած են։ Այս զէնքերուն տէրերը հետապնդումի կ'ենթարկուին։

Բանկալթիի գերեզմանատան դատը

Պոլսոյ քաղաքային Բ. ատեանին առջեւ տեղի ունեցաւ Բանկալթիի գերեզմանատան նախնական դատավարութիւնը։

Պատրիարքարանի փաստաբանները գրով մը պահանջեցին, չթողուլ որ գերեզմանատունը քաղաքապետութեան անցնի պաշտօնապէս, քանի որ դատ բացուած է։ Դատարանը ընդունեց այս պահանջը, պայմանաւ որ 20,000 ոսկիի երաշխաւորութիւն մը ներկայացուի։

Այս ձեւով, մինչեւ բերանացի դատավարութեան սկսիլը, այսինքն քանի մը ամիս կամ նոյնիսկ աւելի, գերեզմանատունը պիտի մնայ իր ներկայ վիճակին մէջ, քաղաքապետութիւնը չպիտի կարենայ տիրանալ անոր։ Բերանացի դատավարութիւնը սկսած ատենն ալ, պատրիարքարանի փաստաբանները նորէն պիտի ներկայացնեն նոյն պահանջը, եւ այս ձեւով մինչեւ դատավարութեան վերջանալը, գերեզմանատունը չպիտի փոխանցուի քաղաքապետութեան։ Այսպէս եղաւ նաեւ Սանասարեանի համար, որուն վարձքերը յանձնուած են դատարան եւ հոն պահուած կը մնան։

Պատրիարքարանը հարկ եղած ձեռնարկները կատարած է որպէսզի քանի մը ազգայիններ ներկայացնեն պահանջուած երաշխաւորագիրը, երբ այս երաշխաւորագիրը ստանայ, դատարանը պաշտօնապէս պիտի գրէ կալուածահամարի (Թափու) վարչութեան որ քաղաքապետութեան անուան չարձանագրէ գերեզմանատան արձանագրութիւնը։

Գալով դատավարութեան, այժմ գրաւոր պիտի ըլլայ, այսինքն երկու կողմերը գրութիւններ պիտի փոխանակեն նախաքննիչ դատաւորին միջոցաւ, երբ փոխանակութիւնը վերջանայ, նախաքննիչ դատաւորը կ'ամփոփէ թուղթերը եւ զանոնք կը յանձնէ դատարանին, որ այս անգամ բերանացի դատավարութեան կը ձեռնարկէ։

Քեմալի ճամբորդութիւնը

«Թայմս» կը գրէ.—

Մ. Քէմալ իր վերջին ճամբորդութեանց ընթացքին առիթ ունեցաւ լսելու ժողովուրդին գանգատները, մանաւանդ՝ «Խալք»ի դէմ։ Կը թուի թէ կ'ուզէ պատեհութիւն ընծայել ազատականին բանալու։ Բայց որովհետեւ «Խալք»ը միակ պիտի ըլլայ իբրեւ կուսակցութիւն, ինչպէս կարելի է յուսալ որ ժողովուրդը համարձակի բացէ ի բաց յայտնել իր դժգոհութիւնը։

Այլեւս բացորոշ է որ Մ. Քէմալ չի հաւատար երկու կուսակցութեանց դրութեան։ Վերջերս Գոնիայի մէջ խօսած ճառի մը ընթացքին ըսաւ.

— Մենք կ'ուզենք որ 18 տարեկան եւ անկէ վեր բոլոր ընտրողները անգամ արձանագրուին «Խալք»ին։ Իսկ 18էն վար եղածները պէտք է նկատենք իբրեւ կուսակցութեան ապագայ անդամները եւ ըստ այնմ կրթենք։

Թուրքիա կ'ուզէ խնայել

Ազգ. Մեծ Ժողովի լուծումէն առաջ, օրինագիծ մը պատրաստուած էր, որուն համաձայն երեսփոխաններու թոշակը 500 ոսկիէն պիտի զեղչուի 350 ոսկիի։ Այս կարգադրութեամբ կը յուսան խնայել 800,000 ոսկի։ Միւս կողմէ, վարչապետ Ըսմէթ փաշա կարգ մը փոփոխութիւններ պիտի կատարէ իր դահլիճին մէջ։ Հաւանական է որ շատ մը երեսփոխաններ չվերընտրուին։ Այս շարքին մէջ կը գտնուի նաեւ Ֆէթհի պէյ, որուն քաղաքական ապագան անծանօթ կը մնայ։

Մահապարտ մենշեւիկները

Մոսկուայի դատավարութիւնը արդէն մօտ է իր ելքին։ Դատախազ Քրիլէնքօ խուռն բազմութեան մը առջեւ, կարդաց իր ամբաստանագիրն ու հետեւեալ պատիժները պահանջեց.— հինգ հոգիի համար մահապատիժ.— երկարատեւ բանտարկութիւն՝ 4 հոգիի։ Ցկեանս բանտարկութիւն մնացեալներուն։

Ցոյներւպուլկար վէճը

Պուլկարիոյ արտաքին նախարար Պուրօֆի՝ յոյնեւպուլկար վէճին մասին ըրած յայտարարութիւններուն դէմ, Յունաստանի արտաքին նախարարը իր կարգին ըրաւ հետեւեալ յայտարարութիւնները.— Չեմ կարծեր որ Պ. Պուրօֆ առարկութիւններ ուզէ ընել բարեկամական դաշինքի մը կնքման, որ պիտի ծառայէ երկու երկիրներու միջեւ բարեկամական յարաբերութիւններու հաստատման։ Պէտք կը տեսնեմ կրկին ճշդելու թէ Յունաստան երբեք չէ մերժած ուղղակի բանակցիլ Պուլկարիոյ հետ։ Ուղղակի բանակցութիւններ արդէն սկսած եւ շարունակուած են 3 տարի Սոֆիայի, 3 ամիս Աթէնքի մէջ, առանց որեւէ արդիւնքի յանգելու։

«Ըսած եմ նաեւ թէ Յունաստան պատրաստ է նորէն բանակցելու. [illegible] արդիւնքներ ստանալ, պէտք է պայմանաժամ նշանակել, երկու կամ չորս ամիս։ Եւ այս պայմանաժամի լրացման, եթէ որեւէ համաձայնութիւն գոյացած չըլլայ, պէտք է դիմել իրաւարութեան։

«Ցարդ այս թելադրութիւնները չեն ընդունուած Պուլկարիոյ կողմէ։ Իր բարեացակամ տրամադրութիւնը ցոյց տալու համար, Յունաստան ընդունեց Հէնտըրսընի առաջարկը, որ հետեւանքն էր Ժընեւի մէջ կատարուած երկար խօսակցութեանց։ Պարզ է թէ որեւէ միջամտութիւն օգտակար չի կրնար ըլլալ, եթէ կողմերէն մէկը ուզէ անպայման իր տեսակէտը պարտադրել։

Կանտի չէ հրաժարած իր ձգտումէն

Կանտի կարեւոր յայտարարութիւններ ըրաւ մամուլի ներկայացուցիչներուն։ Հնդիկ յեղափոխականը չի կարծեր թէ փոխարքային հետ իր համաձայնութիւնը որեւէ կերպով կ'արգիլէ Հնդկաստանի բացարձակ անկախութեան պահանջը։ Կանտի յայտնած է նոյնիսկ թէ նոր խորհրդաժողովին մէջ, Հնդիկ ներկայացուցիչները պիտի դնեն նաեւ այս պահանջը։ Եւ ատոր համար, պէտք չկայ որ Հնդկաստան բոլորովին անջատուի Անգլիայէն։ Կը բաւէ որ հաւասար իրաւունքներու հիման վրայ, դաշնակցութիւն մը կնքուի։

Կանտի յայտնած է նաեւ թէ, եթէ յառաջիկայ խորհրդաժողովը չգտնէ համաձայնութեան գետին մը, հարցը պիտի տարուի Ազգերու Դաշնակցութեան։

Անգործներու վիճակագրութիւնը

Վերջին վիճակագրութեան համաձայն, փետր. 28ին, երբ նըպաստընկալ արձանագրուած լրիւ անգործներու թիւն էր 40,766, որոնց 8972ը կիներ։ Նախորդ շաբթու այդ թիւն էր 38084։ Մէկ շաբթուան մէջ ուրեմն 2682 հոգիի յաւելում մը (պաշտօնական թիւեր)։ Անգործութեան զարգացման այս շրջանը ցոյց կուտայ հետեւեալ թիւերը։ Յունուար 31ին՝ 28.536 հոգի. 1990 դեկտ. 27ին՝ 11952, Նոյեմբեր 29ին 4893. Հոկտ. 31ին 1663, սեպտ. 27ին 288. 1926 - 27ի անգործութեան շրջանին, անգործներու ընդհ. թիւն էր 81916 (1927 մարտ 10)։

Անցեալ տարի նոյն շրջանին, Ֆրանսա կը համրէր ընդամենը 1651 հոգի։

Փետր. 23էն 28 Ֆրանսա մտած են 753 օտար աշխատաւորներ իսկ Ֆրանսայէն մեկնած են 1895 օտարներ։

Այսօրուան մարդահամարը

Այսօր է որ կը կատարուի Ֆրանսայի մարդահամարը։ Ամէն մարդ պարտաւոր է լեցնել վիճակաթուղթերը, որոնք բաժնուած են այս նպատակով։ Պէտք չէ մոռնալ այդ թուղթերուն վրայ արձանագրելու նոյնիսկ այն հիւրերը, որոնք շաբաթէն կիրակի լուսնալու գիշերը կ'անցընեն նոյն բնակարանին մէջ։ Օրէնքը կը պարտադրէ մարդահամարի արձանագրութիւնը կատարել այն վայրին մէջ, ուր իւրաքանչիւրը կ'անցընէ մարդահամարի նախորդ գիշերը։

Առտուան ժամը 9էն 10 Փարիզի մէջ իւրաքանչիւրը պարտաւոր է գոց պահարանով իր վիճակաթուղթը յանձնելու դռնապանին։ Իսկ եթէ տունը դռնապան չունի, յատուկ պաշտօնեային,

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՈՑ

(ՔԱՂԱՔԷ ՔԱՂԱՔ. ՓՈՂՈՑԷ ՓՈՂՈՑ)

I — . . . «ՄՈՎՈՒՆ ՎՐԱՅ ՕՐ Մ'ԱՄՐԱՆ»

Նա՛ւը, նա՛ւը։

Նաւուն մէջ միայն կրնաք ճանչնալ մարդը։ Ա՛զգը։

Անհաւասիկ մեր սեղանը։ Դիմացս երկու Թուրքեր։ Մէկը՝ ճաղատ գլուխով ալպայ մը։ Կը նայի ծուռ-ծուռ։ Աչքի պոչովը կատուի աչքերով։ Կը լակէ։ Կը թխէ առանց վերցնելու գլուխը։

Միւսը՝ իր շուքին տակ ապաստանած «էժէքատար» մը։ Կ'ըսեմ՝ ոչ խելք ունի, ոչ կամք։ Ոչ իսկ նայուածք։

Անհաւասիկ եղան, եւ, գդալը իրարու քսելով, կը բարձրանան դէպի կամրջակը։ Անոնց ալ, նորէն միմակ, — մինչեւ որ գտնեն մարդիկ իրենց նարգաւու։

Կա՛ն հայրագուտներ։ «Փաշագուտէ» մը եւրոպականացած։ Ուրիշ մը՝ աւելի պարզ։ Եւ երկու Թրքուհիներ, Թրվուուն, համարձակ։ Թեւերն ալ բաց. ինչպէս երեւնները։ Պիտի չփութիս, եթէ չգիտնաս լեզուն։ Մանաւանդ չեչոտը։

Անոնցմէ անջրպետ մը՝ ա՛յս Թուրքերուն եւ առաջին երկուքին միջեւ։ Անջրպետը երէկուան եւ այսօրուա՞ն, թէ վերապահուած դասէ դասու։

Զգիտեմ։ Խնդիրը այն է որ, Օսման Չէքի եւ ընկերը գացին գտան աւստրիացի մը, — տղայ մը որուն հետ միասին եկած երկու օրէ ի վեր։ Ներողութիւն, — Աւստրիացին էր որ ալ-ձախ յանձնելով՝ կէս ճամբուն վրայ դիմաւորեց զանոնք։

×

Մեր կարգին մէջ, երկու կիներ միայն կան պարելու վարժուած։ Անգլուհի մը, բաւական Թեթեւսոլիկ, եւ Հայուհի մը, որ Ամերիկայէն կուգայ։ Ամէնուն հետ է Անգլուհին։ Եւ անա,

— Օսման պէյ, պագ պէ, պիզիմ սալիթ ինկիլիզ գըզը իւէ տանս խոխյոր...

Հպարտութիւն մը՝ արդար։ Հոգ չէ թէ անատակաւն։

Ամբողջ Եւրոպան, Անգլիան ալ գլուխը, իրենց մէջքը սիրաւորժա՛ր տուին Թուրքին — ինչպէս սա անցեալ կատարեալ գեղուհին։ Ու դարձան կլոր պար Պոլսէն մինչեւ Բագու.

—Մէկ, երկու,՛երեք, չորս,

Մենք կը պարենք տասներորս...

Արդա՛ր է որ չողէք վազէ Օսմանի երախէն։

Ահա՛ Ֆրանսացին ալ—աւագ պաշտօնեան — իրենց բոլորտիքը։ Ողջոյն ժպիտով։ Այլ եւ քննուու Իսկ օգնական մը՝ իր վրայ փորագրուած։ Հարազատ պատճէն։

Զե՞ն գիտեր պատմութիւնը։ Ի՞նչպէս թէ։

— Աշխարհը յաղթողինն է, ընկե՛ր։ Փրցու՛ր կեանքէն ինչ որ կրնաս։

Վայն ու կեղտոտը՝ տկարին։ Պարտեալին։

×

... Ո՞ւրկէ եկաւ այս աղջիկը։ Եղնիկ մը ատտուսուն, եւ սիրուն։ Այլեւ ժեռոնը երեւին։

Երիտասարդները պար բռնած են բոլորտիքը։ Կարգի կը սպասեն՝ միասին պարելու համար։ Կը հասնի բոլորին ալ։

Կը գիտենք խանդաղատանքով։ Երիտասարդութիւնը, Թարմութիւնն է որ կը խայտայ, կ'որբենայ ինքն իրմով։

— Օրիո՛րդ, խնդրեմ, ո՞ր կարդէն էք։

— Երրորդ, բայց ես հրաման առած եմ սեղանակիցներէն։

— Այդ ալինչ. իրաւունք չունիք այստեղ պարելու։

— Բայց պարուն... կը կեմանեն պարի սպասողները։

— Ոչ եւ ոչ։ Պէ՛տք է իջնէք իր կարգը, երրորդը։ Անդի՛ր...

Խորապէս խոցոտուած այլ պազարերն, աղջիկը կուտայ կրակոտ պատասխան մը, վարժ Ֆրանսերէնով, — եւ կ'առնէ կը քալէ դէպի նաւուն ցուցկը։

Պարի ապրանները կը հետեւին գլխիկոր, ինչպէս Թրջած հաւեր։

Դիմուտ։ Աղաչանք։ Միջամտութիւն։

Ո՛չ եւ ոչ։ Այս անգամ—աղջկան կողմէ։

Այնուհետեւ մէկ ալ չտեսանք այս աղջիկը՝ մեր կարգին մէջ։

Անդին, կամրջակին մէկ ծայրը, իր վճարած դրամին համապատասխան անկիւնէն, ան իր արհամարհանքը Թքու բոլորի երեսին։

Ու մարդոց վատութիւնը ոլորուեցաւ, կծկուեցաւ սալոնին մէջ, պատերուն տակ։ Փախստական, գետնամած՝ իր կրակոտ աչքերուն հալածանքէն։

— Ցո՛ւր ձեզդ, օրիո՛րդ։

Չհարցուցի ոչ ազգը, ո՛չ անունը։

Նայուածքը, ինքնին, պատմութիւնն էր իր կեանքին.

Ա՛խ, մեր սիրտը լիք դարտ ու ցաւ Օր ու արեւ չտեսանք...

Օ՛րն ալ վատինն է, արեւն ալ։ Նոյն իսկ նաւուն տախտակամածը։ Եւ պարը՝ սա հինգ օրուան ընթացքին։

Մինչեւ անգամ ծովուն վրայ, որ, մէկ ժամէն միւսը, կրնայ յաւիտենական հաւասարութեան յորձանքին յանձնել բոլորը։ Վերէն վար...

— Ցո՛ւր ձեզդ, արի աղջիկ։

×

Հայեր ալ՝ նաւուն ա՛յն կողմը։ Մարսէյլէն վերադարձողներ։ Ամփոփուած իրենք իրենց մէջ։ Գլուխները կախ։ Կամացուկ խօսակցութիւններով։ Համակերպած եւ կոնծած։

«Վ.օթանտաշներ ունին իրենց բոլորտիքը, եւ հարկ է չափել-ձեւել։ Նոյն իսկ Թուրքերէն խօսիլ։

— Ի սէր Աստուծոյ, մեզ մի՛ խառնէք ձեր գործերուն...

×

Նափոլի։ Պոմպէյի աւերակները։ Թանգարան։ Դամբարան։ Քարի կտորներ։ Մասունք եւ նշխար։ Լավաներուն, աւազներուն հետ խառնուած, կարծրացած մարմիններ։ Զարդ ու ասոթ։ Կոչուած պատմութիւնը զարհուրանքի մը որ միշտ կըրնայ կրկնուիլ։ Վէզուվը կը հսկէ սպառնացին, քիչ անդին։

Քալէ՛, ընկեր։ Աւերակներ ունինք եւ մենք։ Աւելի խօսուն, աւելի պակուցիչ։

Տե՛ս, տե՛ս Ամերիկան է նաւբէն։ Այս աւերակներուն մէջ ալ։ Իսկական Վէզուվը բոլոր աւերակներուն։ Մեր արդի կարգ ու սարքին մէջ։

Խոֆած մը՝ եօթանասուն տարեկան։ Մէկ ոտքը նկրեզմանն։ Զօրս հոգի կը տանին պատգարակով։ Պիտի տեսնէ, պիտի վայելէ ա՛յս ալ, հոգին չգացած։

Զէ՞ որ տոլար ունի։

Իսկ ինչո՞ւ պատգարակով— նաեւ սա միւսը, Ամերիկուհին։ Մանկամարդ եւ ալացիկ։ Բաշողլ։

Ինչո՞ւ ան ալ պատգարակով, մէկ աւերակոյտէն միւսը, սա հարթ գետնին վրայ։

— Որպէսզի չյոգնի։ Որպէսզի չհիւանայ։ Որպէսզի չքրտնի յանհւսի արեւուն տակ։

Զէ՞ որ տոլար ունի։

×

Նաւը կ'ընթանայ հարաւեական Թափորով։ Բոլորովին անտարբեր։ Ծամբայ ունի տակաւին տասնըհինգ օր։ Ճամբորդներ՝ հազար ու մէկ ազգութեամբ։

Իսկ ես,— ո՞ւր կ'երթամ։ «Դէպի աշխարհն իմ երազիս»...

Ի՞նչ հեգնութիւն։ Ինչպէս նաւը ծփուն, բազմութիւններ ունինք մենք. ցամաքէ ցամաք ծփծփուն։ Հարկ է երթալ տեսնել։ Աւերակներ եւ նշխարներ։ Աւերակներու վերեւ, մախիրներէն յարուցեալ փիւնիկներ։

Իսկ ի՞նչ ունիս իբրեւ աւետիս։ Դուն որ Փարիզէն կ'երթաս...

ՇԱՏԵՐԷՆ ՄԷԿԸ

ՓԵՐԻՆ եւ ԱՐԱԲՆԵՐԸ

(Հէքեաթ Արաբկիրի գաւառաբարբառով)

ԽՄԲ. - Վերջին քանի մը տարիներու ընթացքին, «Յառաջ» բան-գործ ըրաւ ծաւալել եւ հրատարակութեան տալ հայ ժողովրդական երգեր, որոնք բերնէ բերան կը շրջին տակաւին, շնորհիւ տարեց հայրենակիցներու։

Իբրեւ նմոյշ, այսօր կը հրատարակենք նաեւ արձակ աւանդութիւն մը, ճիշդ այն լեզուով որ կը խօսէին Արաբկիրի մէջ, տարիներ առաջ.—

Հէքիաթ, ճէքիաթ,
Հէք մի կակաթ,
Պաղչան գացի,
Վէգ մը գտայ.
Ծակեցի մէջը մտայ.
Ձընկըլ մընկըլ ճարս մը գտայ.
Տիծը պագի ծոցը մտայ։

Հարսը յընծի մախիր 1) տուաւ.
Մախիրը տարի յարդին տուի։
Ցարդը յընծի ցորեն տուաւ.
Ցորենը տարի ճուճուկին 2) տուի։
Ճուճուկն յընծի ճակիթ տուաւ.
Հակիթը տարի տէրտէրին տուի։
Տէրտէրն յընծի նշխարք տուաւ.
Նշխարքը տարի այային 3) տուի։
Այան յընծի ճէքեաթ պատմեց։

Կայ էղեր չէ կայ էղեր, Թագաւոր մը կայ էղեր, օր մը Թագուհիին հետ պաղչան նստած ատեն օձ մը կու տեսնայ, ձագն ալ յետեւէն։ Թագաւորը գէշ կ'ըլլի ու կու պաշլայէ լալ։ Տէրվիշը մը կ'երեւնայ ու կու հարցնէ քի յօրի 4) կուլանը 5)։

— Ինչո՞ւ չի լամ, կ'ըսէ Թագաւորը, օձը լիր ձագն ունի, ես Թագաւոր ըլլիմ ու տղայ մը չունիմ. յա՞մ տի ձգիմ անունս ու Թախտս։

— Առ սա խնձորը, կ'ըսէ տէրվիշը, կէսէ՛, կէսը դուն կեր, կէսն ալ Թագուհիին տուր ու մէկի տեղ երկու տղայ տի կայլաս 7), անունները չէ տի [illegible] ըսեմ մինչեւ [illegible] գամ։

Թագուհին ինը ամիսէն չիւթ 8) մը չօճօխ կու բերէ, մէկը տղայ մէկը աղջիկ, երկուքն ալ հրեշտակի պէս չէհէր 9)։

Չօճօխները կու վենենա, գրել կարդալ կ'ուսնին, ըմմա անուն չունէին։ Հերթէչ վրանին կու խնդար քի Թագաւորի տղայ տըլլին ու անուն չունին։ Թագաւորը կու մեղքընայ ու անուններն կու գնէ, աղջկանը Դժխուռ, տղային Մնացական։

Տէրվիշը կ'երեւնայ մէկալ օրն ու գէշ գէշ կու հայի Թագաւորին։ «Ցօրի խօսքը մտիկ չըրիք ու անունները դրիք», կ'ըսէ ու կ'առնայ Մնացականը. «Մէկը յընծի, մէկը ձըզի» կ'ըսէ ու կ'էթայ— Թագաւորն ու Թագուհին շատ կու լան կ'աղբան ըմմա տէրվիշը մտիկ չէնէր։

Տէրվիշն ու տղան շատ կ'էթան քիչ կ'էթան, կու հասնին էրկաթ դռներօք պաղչա մը։ Տէնվիշը կ'ըսէ տղային.

— Դրանը աղէկը տի կենաս ու ինչ ալ տեսնաս նէ չէ տի վախնաս. ան ատենը դուռը տի բացուի, ներս տի մտնաս ու պաղչային մէջը տի կենաս. հոն չանթա մը կայ, առնաս ու առանց էթրէֆդ նայելու դուրս տ'ըլլաս։

Տէրվիշը մէյ մը տղան կըլլի կուզայ մէյ մը դափըան. տղան չի վախնար. դուռը կու բացուի. տղան ներս կու մտնայ ու չանթան կու գտնայ, քամին ալ հաւկթի վենեւութեամբ էյմաւի ու գիւմբիւթի կտորներ։ Տղան չի դիմանար. բուռ մ'ալ անոնցմէ կ'առնայ ձէպը կու խգէ. դուռը կու գոցուի, տղան մէջը կու մնայ։

Օրեր կ'անցնին, տղան կ'անօթենայ ու հաց քնտռելու կ'ելլայ. Թուղթ մը կու գտնայ ու կու կարդայ որ դըան էնջերիս էրկու գլօխ հարմեր որ ըսէ դուռը տի բացուի։

Տղան հարմերը կ'ըսէ, դուռը կու բացուի. շատ կ'էթայ, քիչ կ'էթայ չօպանի մը ռաստ կու գայ. «տամն չօպան, անօթութէնէս մէռնիմ մը», կ'ըսէ, լօխմա մը հաց տուր, ես ալ տավարները արծիմ։ Չօպանը կու մեղքընայ, հաց կուտայ ու լիրիկուն ալ տուն կու տանի։

— Առ կնիկ, կ'ըսէ, Աստուած գըզի տղայ մը ղրկեր տըւաւ Աման, չօպան, կ'ըսէ կնիկը, մենք մեր տղայը չինանքը 10) հայիր, դուն ալ տէրտէրս կուշատցընեաս։ «Աստուած ամէնքին դաժէթը գատ գատ ստեղծեր է» կ'ըսէ չօպանը։

Տղան չանթային մէջէն օր մը խոզոր էյմաս մը կ'առնայ ու չօպանին կնկանը կուտայ. կընկանը խելքը գլխէն կ'էթայ. օճախին ճմբիկին 11) վրայ կու դնէ քի իրիկունը չօպանը տեսնայ։ Չօպանը կ'առնայ էյմասը, չէրշու կու տանի եօթը բեռ ոսկիի կու ծախէ ու խոզոր աէրայի պէս տուն մը կու շինէ։

Տղան օր մը նորէն չանթան կու բանայ. մէջէն քառասուն մանեկեց չամուստ մը կ'ելլայ. մէկը կու վառէ, մէկալները իրենք իրենց կու վառին ու քառասուն փէրի կ'երեւնան, ամէնքին ալ բուռները օսկեօք 12) լեցուն. օսկիները կու պարպին ու կու փախչին։ Չօպանն ու կնիկը կու խնդմթնան քէֆերնէն։

Չօպանին կնիկը ինքն ալ կու բանայ չանթան, կու վառէ մօմը, ըմմա քառասուն փէրիի տեղ քառասուն արաբ կ'երեւնան, կու ժողվին տանը մէջ եղած ամէն բաներն ու կ'էթան։ Տղան կուգայ, կու հասկնայ անցած դարձածը ու կ'ըսէ կնկանը որ մէյ մ'ալ չանթային ձեռք չէ դպցնէ։

Տղան օր մըն ալ փարա կու տայ չօպանին քի իրեն հըմար զըր ձի մը գտնայ. «ես Թագաւորի տղայ եմ» կ'ըսէ, էթամ պապս տի գտնամ»։

Չօպանը ձին կու գտնայ կու բերէ տուն. տղան Թէաք բարով կ'առնայ չօպանէն ու կնիկէն ու կ'ելլայ լեռ։ Ջանթան կու [illegible] ու կու [illegible] նայ։ Հետուէն Թագաւորին աղջիկը կու տեսնայ քնացող կէնճը, հավաշ հավաշ կուգայ կու գողնայ չանթան, կու տանի պալատը։

Տղան կ'արթննայ յետեւէն կու վազէ ու Թագաւորին կ'ըսէ քի ան չանթան յիրն է ու էկեր չիտայ նէ յաշխրքին գիշութիւն կուգայ։

Թագաւորը շատ կու հաւնի կէնճին ու կ'ուզէ իր աղջիկն առնոր տալ։ Կու կանչէ ջաղքին վենծերը, ժողով կու գումարէ ու կ'ըսէ քի աղջիկն սա կէնճին տի տայ, որ իր Թախտը ան նստի, քանի որ ինք տղայ չունի։ Տղային կ'ըսեն քի սա է մեր Թագաւորին հրամանը, դուն տի առնաս մեր Դժխուռն ու դուն տի ըլլիս մեր Թագաւորը։

Տղան կ'ըսէ քի ինք իր քըրոջը հետ չի կայնար կարգուիլ։ Թագաւորը կու հասկնայ որ ան իրեն տղան է. ֆէրման կու հանէ որ քառասուն ցորեկ քառասուն գիշեր տավուլ զուռնա զարնեն ու քէֆ ընեն։

Էրկինքէն երեք խնձոր ընկաւ. մէկը հէքիաթ պատմողին, մէկը գիրը կարդացողին, մէկն ալ պղալու պզտիկ տղուն 13)։

1) Մախիր՝ մոխիր, 2) ճուճուկ՝ ճաւու ծագ, 3) Այա՝ մեծ մայր, 4) Ցօրի՝ ինչո՞ւ, 5) Ընդ. Նը. ը՝ սահմանական ներկայի վերջաւորութիւնն է որ կը փոխարինէ Պոլսոյ կըը։ Ծերեր կ'ըսէին «կ'էթամընը», միջակ տարիքովները՝ «կ'էթամնը», իսկ նորերը «կ՝էթամը»։ 6) Ի՞նտոր՝ ինչպէս, 7) կայլալ՝ ունենալ, 8) Չիւթ՝ զոյգ, չիֆթ, 9) Չէհէտ՝ գեղեցիկ, 10) կայնամ՝ կրնամ, չինամը՝ չեմ կրնար, 11) ճմբիկ՝ օճախին կռնակի բարձր մասը, 12) Օք՝ գործիականի վերջաւորութիւնը, 13) Երեք խնձորներէն վերջինն ալ հէքեաթ պատմողին է եւ պատմողը իր մօրը քանիերորդ աղջիկը կամ տղան որ է, անոր թամմամատ կը վերջացնէ հէքեաթը։

ՀՈՒՆԳԱՐԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԳԻՒՂԱՑԻՆ ԵՒ ԳԵՐԱՆԴԻՆ ՍԱԿԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

Հոն էրկրորդ ապրանք ժամէն երկաթավաճառին խանութը մտաւ։

— Բարի լոյս, ըսաւ։

— Բարի լոյս, ի՞նչ կ'ուզէք, վարպե՛տ։

— Գերանդի մը պիտի գնեմ։

Վաճառականը գնաց բերաւ խուրձ մը գերանդի։

Գիւղացին աչքէ անցընելով այս գործիքները, արհամարհոտ չեչոտով մը ըսաւ, «քանօն» վաճառելով գերանդիներ կը փնտռեմ։ Վաճառականը հաւաքեց «Թօրօս»ները, եւ բերաւ քանի մը հատ «քանօն» վաճառանիշէն։

— Այս տեսակէն դեռ ունի՞ք, ըսաւ գիւղացին, բարձր ձայնով մը։

Վաճառականը ծայր աստիճան համբերութեամբ ցուցուց ամբողջ «քանօն» գերանդիները։

Գիւղացին քննեց բոլոր գործիքները, կարծես ոչ մէկին հաւնեցաւ եւ սկսաւ գլուխը քերել։

— Է՛հ, ի՞նչ ըսելիք ունիք ասոնց, հարցուց վաճառականը։

— Տեսնենք, տեսնենք, կ'ուզեմ կրկին «Թօրօս» վաճառանիշով գերանդիները տեսնել, պատասխանեց գիւղացին։

Վաճառականը կրկին «Թօրօս» գերանդիները փոխադրելու պէտք զգաց։ Գիւղացին ինքն ալ նեղուած երեւցաւ եւ գիպուածով հատ մը ձեռքերուն մէջ առաւ։

Նախ ալ աչքը գոցեց, նայեցաւ չիտակ շեղբին ծայրին, յետոյ գոցեց ձախ աչքը, ուղղահայեաց ծայրը վեր բռնեց. նորէն վար ձգեց, վերջապէս գլուխէն վեր բռնելով ու երկարօրէն կասկածոտ դիտեց։

Անտարբեր ձեւով մը — քանի՞ կ'արժէ, ըսաւ։

— Երկու ֆիօրին։

Հեգնութեամբ հարցուց՝

— Աս գերանդի՞ն, կարելի բան չէ։

Եւ տափակ կողմով երկնցուց հաշուասեղանին վրայ, ու երեւակայական բաներ մը կծեց ատամը արդիւնքը հասկնալու համար։ Ետքայ շեղբը բթամատին ու ցուցամատին մէջտեղ բռնեց ու ալ ձեռքի մատներով շեղբին զարկաւ։ Այս գործողութիւնը կրկնեց քանի մը անգամ, մէկ ձեռքը Թուլցուց, շեղբին ծայրը վար ծռեց. յետոյ ծունկերուն վրայ ծռելու փորձեր ըրաւ։

— Օ՛հ օ՛հ... տաքկա երկու երկու ֆիօրին։

Վաճառականը երդում ըրաւ թէ ատկէ աժան կարելի չէ տալ։ Ասիկա վերջին գինն է։

— Գիտէ՞ք, լաւ զօդուած չէ։

— Անգլիական պողպատ է, եւ աւելի նուրբ։

— Ձեր տխմարի տեղ կը դնէք. հին գերանդի մըն է որ նորոգուած է։

— Ամէնէն ընտիր պողպատն է, քեզի չափ կ'ապրի։

— Եթէ բերանը չաւրի, պատասխանեց հեգնաբար գիւղացին։

— Ձեր ամբողջ կեանքին մէջ սոսր նման գերանդի ունեցած չէք։

— Ե՛ս... ե՞ս... է՛հ հէ՛յ։

— Բայց լաւ նայեցէք։

— Նայեցայ, ինչո՞ւ կ'ուզէք որ լաւ նայիմ, գերանդին գերանդի է։ Գերանդի մը ուրիշ գերանդիի կը նմանի, բայց ասոր չպիտի նայիմ։ Աս առաջինն է որ ձեռքս ինկաւ, գիր գայն սեղանին վրայ։ Քանի՞ պիտի ուզէք ասոր, գիտցէք որ գեռ շատ բան ունիմ առնելիք։

— Նոր ըսի թէ՛ երկու ֆիօրին։

— Արգէօ՞ք, քրիստոնեա՞յ էք, կ'ուզէք գիտնալ թէ որ՞քա՞ն Թանկագին դարձած է ձեզ այս գերանդին։

Եւ սկսաւ աչնապէշ գննել, հնչեցուց, ձայնին չհաւնեցաւ. դէպի դուրս տարաւ, արեւուն

ձեւ է, եւ աւելի պզտիկ իմինչս...։

Եւ սկսաւ կասկածոտ նայուածքներ պտտցնել խանութին մէջ գտնուող անձերուն վրայ։ Յետոյ առաւ գերանդին եւ ձեռքովը կշռեց։

— Ուրիշ գերանդի՞ մըն է աս, պոռաց խստօրէն, տասնան էր որ զիս մոլորեցուց, բայց յանցանքը իմս չէ՛։

Իսկոյն շտկել սկսաւ բանկոնակին կապարէ կոճակները։

— Ինչպէ՞ս թէ միեւնոյն գերանդին չէ, ըսաւ վաճառականը, օ՛ն, գէշ տպաւորութիւն մի ունենաք վարպետ Ժօրժլին, այլ եւս համբերութիւնս հատաւ։

— Լա՛ւ, լա՛ւ... բայց ինչո՞ւ տասնան մոլորեցուց։ Յանցանքը իմս է, վա՛յ, ի՞նչ պէտք է ընել այժմ։

— Բայց մարդ Աստուծոյ, կ'ըսեմ թէ միեւնոյն գերանդին է։

— Միեւնո՛յնը, չէ՞ որ ես ալ աչք ունիմ։

Շեղբը մատներով չփելէ յետոյ, ծունկերուն վրայ ծռել փորձեց. Թեթեւ հնչումներ առաւ, փողոց տարաւ, մայթին վրայ հնչեցուց, սուլեց վրան, մատներով զննեց, ու խանութ մտաւ տարաբախտ սազի մը քայլուածքով։

— Միեւնոյն գերանդին չէ, աստ մէկ ֆիօրին վաթսուն կապեկ կուտամ։

— Սանկ նանկ ձեւակերպութիւններ չեմ ուզեր, եթէ ձեզի հաճելի չէ զայն, ա՛ռ ամբողջը, ուրիշ մը ընտրեցէք։

— Անգամ մըն ալ նեղութիւնը յանձն առնելու տխմարութիւնը չունիմ։ Ինչ որ է, այս գերանդին առած ենք, միայն ձեզի կը մնայ տարբերութիւնը զեղչել։

— Կը բաւէ՛։

— Պարոն, առաջուան գատած առած եմ, եւ դեռ կը համարձակիք ըսելու տարբերութիւնն ալ վճարէ, արդեօ՞ք ձեր խիղճը կը տանի։

— Շա՛տ վճարեցէք, շատ քաշող չեմ ուզեր։

— Աղէկ, դառն ձայնով մը ըսաւ գիւղացին, հիմակ կը հասկնամ, միայն տարբերութիւնը բաժնենք, որ ես ալ չվշտանամ, բաժնենք միայն 40 սանթիմը։

— Չեմ կրնար բաժնել։

— Էհ լաւ, անհաւատիկ ձեր դրամը, առէ՛ք։

Նորէն սկսաւ բանկոնակին կոճակները քակել, ձեռքը դժուարաւ մխրճեց ներքին գրպանը ու հանեց մէկ ֆիօրին տասը վաճառականին։

— Ամբողջ մնացորդը հիմա պիտի վճարես։

Բանկոնակին արտաքին գրպանէն հանեց քսան կապեկնոց մը եւ երկրորդ գրպանէն չորս սանթիմնոց մը։

— Ի՞նչ է աս, կ'ըսէ քսան եւ չորս սանթիմ...։

Գիւղացին այս անգամ տաբատին գրպանը տարաւ ձեռքը, ու քաշեց հանեց երեսուներեք սանթիմ։

— Քսանը չորս եւ երեսուներեք կ'ընէ յիսունհօթը սանթիմ... դեռ որքա՞ն կ'ուզէք։

— Դեռ կը պարտիք երեսուն երեք սանթիմ.. ըսաւ վաճառականը։

— Այո, բայց չեմ կրնար որ այլեւս քովս գտնուի։

Այս բառերը արտասանած ժամանակ մէկ կողմէն ալ կը լրտեսէր վաճառականին դէմքին զուարթութիւնը։

— Հօ՛փ... պզտիկս, պզտիկս, ո՞ւր գացիր, ո՞ւր կրնայ ըլլալ, կնքահայր, վա՛յ, այս՛, այս, հոս թաշկինակիս մէջ։

Իրաւ որ քսան սանթիմնոց մը ծրարուած էր կապոյտ թաշկինակի մը անկիւնը։

— Վերջին սանթիմս է, պատուական բարեկամս, ու կամաց մը ըսաւ, հոն ուր ոչինչ կայ, տասնան իր իրաւունքները կը կորսնցնէ։

— Դեռ տասներեք սանթիմ, պահանջեց վաճառականը։

— Օ՛ն, ի՞նչ կ'ըսէք, ընտրած գերանդիս կորսնցուցի, ու չկըրցայ ձեռք ձգել, անկէ զատ սու մը անգամ չունիմ, վասնզի քըսակս վերարկուիս գրպանը մոռցած եմ, չեմ կրնար որ քանի մը սուի համար մինչեւ գիւղ վազելու ուզէք, ուրիշ անգամ կը վճարեմ։

— Ոչ, ամբողջ գումարը կ'ուզեմ, գացէք գտէք, յետոյ վերադարձէք, մի վախնաք գերանդին չի գողցուիր։

Վարպետ Ժօրժլին կատղեցաւ։

— Ինչ, արդեօք ա՛յս է ամբողջ վարկս, հայրս եւ մեծ հայրս պատուով ճանչցուած են, ալ աչք գթութիւն եւ ողորմութիւն կ'ուզեմ, եւ դեռ փողոցը գատած չենք։ Նայէ՛ք աւելի 13 սանթիմը կնքահայր։

Բարկութենէն կը դողար, բռնեց գերանդին ու ըսաւ.

— Բաւէ՛, կնքահայր։

Խանութին սեմին վրայ, ուսերը շարժեց, ու իր շարաճճի աչքերը դէպի խանութ դարձուց եւ փայլեցնելով շեղբը արեւուն ճառագայթներէն սուր ձայնով մը պոռաց։

— Է՛հ, ես եմ որ քեզի կ'ըսեմ, ամէնէն ընտիր գերանդին է աս, միւսները գամ մը անգամ չեն արժեր։

ՔԱԼՄԱՆ ՄԻՔՍԱԹ

Թարգ. Մ. ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Իր գլխաւոր գիծերուն մէջ, Ռոմզինի դատական զաւեշտն է որ կը կրկնուի նոր գերակատարներով, նոր դրուագներով- բայց նոյն նպատակով եւ նոյն անփոփոխ ձեւերով ու եղանակներով։ Ամբաստանեալները իրարու հետ գրեթէ մրցման ելած են խոստովանութիւններ ընելու, խոստովանութիւններ՝ զորս հրաշագործ... Չէկան յօրինած է դնել անոնց լեզուին ծայրը։

Ապրամովիչ որուն անունը շատ կը լսուի այս դատավարութեան մէջ, թէեւ հեռագիր մը ուղղած է Մոսկուա, հերքելու համար թէ 1928ին երբեք չէ եկած Ռուսիա, սակայն ամբաստանեալները կը շարունակեն համառօրէն պնդել, նշանակութիւն չունի անշուշտ։ Ապրամովիչ կրնայ ուզածին չափ հերքել եւ ցոյց տալ բազմաթիւ անձեր, որոնք հաստատեն թէ այդ թուականին ան գտնուած է Պերլին եւ Պրիւքսէլ։ Չէկան կրնայ պատմական դէպքերն իսկ տեղափոխել, ուր կը ճշդէ անհրաժեշտ կէտերը եւ անոր կապուած մասնաւոր դէպքերը։ Կը բաւէ որ Չէկան կարենայ ազատօրէն ճզմել որեւէ ատեն, յանուն յեղափոխութեան..

Ահա ուրեմն մանրամասնութիւններ. դատարանը ուզեց գիտնալ թէ ի՞նչ կապեր կային Մոսկուայի «Միութեան Պիւռօ»ին եւ արտասահմանի միջեւ։ Եւ ահա ամբաստանեալները իրարու ետեւէ սկսան մանրամասնել Ապրամովիչի իբր պատուիրակ արտասահմանի հակախորհրդային մենշեւիկներուն, դէպի Մոսկուա կատարած ճամբորդութիւնը, 1928ին։

Անոնցմէ մէկը կը վկայէ թէ Ապրամովիչ Մոսկուա հասաւ գերմանական կեղծ անցագրով մը, 1928ի յուլիս 15—20ի օրերուն եւ բնակեցաւ իր տան մէջ։ «Միութեան Պիւռօ»ի անդամներուն հետ տեսակցութեան մը ընթացքին, Ապրամովիչ յայտներ է թէ եկած է կազմակերպելու մենշեւիկներու գործունէութեան նոր մէկ եղանակը, ատով դիւրացնելու արտաքին միջամտութիւնը եւ ճարտարարուեստի եւ տնտեսութեան խափանարարութիւնը։

Ուրիշ ամբաստանեալ մը Սուլոքին որ կ'աշխատէր առեւտուրի գործավարութեան մէջ, յայտնեց թէ Ապրամովիչ շատ մեծ կարեւորութիւն կու տար իրեն հետ տեսակցութեան, որովհետեւ կ'ուզէր ստոյգ տեղեկութիւններ քաղել պարենաւորման վիճակին մասին։

Շեշտելով արտաքին միջամտութեան կարեւորութիւնը, Ապրամովիչ կը յանձնարարէր «Միութեան Պիւռօ»ին որ սերտ կապեր պահպանէ Քաութսքիի եւ Չայխոնօֆի խմբակներուն հետ։

Սակայն հաւաստելով որ մենշեւիկները չպիտի կրնան հակախորհրդային գործունէութեան մղել բանուորական շրջանակները, Ապրամովիչ թելադրեց որ գործունէութեան դաշտը փոխադրեն խորհրդային բարձր պաշտօնէութեան մէջ։ Ասկից զատ, Ապրամովիչ յայտներ է նաեւ թէ Բ. Միջազգայինի ղեկավար ատեանը ընդունած էին արտաքին միջամտութեան մը անհրաժեշտութիւնը եւ մանաւանդ գերման ընկերվարականները, որոնք նկատի ունենալով բանուոր դասակարգին հոգեբանութիւնը, չէին կրնար բացէ ի բաց արտայայտուիլ ի նպաստ միջամտութեան։

Մոսկուայի մէջ, կարճ բնակութենէ մը վերջ, Ապրամովիչ գնաց գաւառները եւ Մոսկուայէն վերադառնալով, նոր տեսակցութիւն մը եւս ունեցաւ «Միութեան Պիւռօ»ի անդամներուն հետ։ Ապրամովիչի առած բերանացի հրահանգները հաստատուեցան մենշեւիկներու արտասահմանեան կեդրոնին կողմէ 1928 նոյեմբերին, կարմօնի գրուած նամակով մը։

ՍՏԱԼԻՆԻ ՀԻՒՐԸ

Այս օրերս, Մոսկուա կը գտնուի գերման գործարանատէրերու պատգամաւորութեան պետը որ յայտնած է թէ գերման գործարանատէրերը ընդունած են Մոսկուայի հրաւէրը ճամբորդութիւն մը կատարելու Խորհ. Միութեան մէջ, մանաւանդ որ ատով առիթը պիտի ունենան նաեւ ուսումնասիրելու երկու երկիրներու տնտեսական յարաբերութիւններն ամրապնդելու միջոցները։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

Անցեալ օր գրած էինք թէ վերջերս որոշում տրուած է Առաջնորդարանի, Կարմիր-Խաչի եւ Գաղթականաց Յանձնաժողովին գրասենեակները մէկտեղ համախմբել եւ թէ շէնք մը վարձուելու վրայ էի։ Փարիզահայ հանրային կեանքի մէջ լուսաւոր երազներէն էր որ պիտի իրականանար եւ ամէն հայ պիտի շնորհաւորէր այս ձեռնարկը։

Կը ցաւինք ըսելու որ տակաւին չէ վարձուած շէնքը, մինչդեռ ներկայ պայմաններուն մէջ ձգձգում չի վերցներ այս այնքան լաւ մտադրուած ձեռնարկը։ Ցանկալի է որ օր առաջ իրականանայ այս ձեռնարկը եւ գործադրուի, հիւանդ, կարօտ եւ օրինական պաշտպանութեանց հանգիտած հայ գաղթականը՝ դիմելու եւ գլխուն ճարը փնտռելու տեղ մը ունենայ։

Մեզի կը հաւաստեն թէ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը եւ բարեգործականը խոստացած են նիւթապէս օգնել այս գրասենեակին ամսական որոշ գումարներով, ինչ որ ապահովութիւն կրնայ նկատուիլ ձեռնարկին կանոնաւոր շարունակութեանը համար։

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ԺԻՏ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Կը յիշէք անշուշտ հարցարանը, զոր բացեր էր Latinité պարբերաթերթը, ճշդելու համար ժիտի ազդեցութիւնը զանազան երկիրներու գրականութեան վրայ։

Հասած պատասխաններէն կը տեսնուի, որ ժիտի ազդեցութիւնը կը խորանայ առաւելապէս գերման գրականութեան վրայ։

Նախ գերման երիտասարդ գրողներն են, որ ազդուած են։ Եւ շատ բնական է, որովհետեւ երիտասարդներուն գործերը անպայման կը կրեն իրենց սեռային կեանքի խռովքին յատկանիշը։ Հոգեվերլուծական քննադատութեան ի՜նչ գեղեցիկ օրինակ մը ահա։ Ըստ այս ժիտի ազդեցութիւնը կը նշմարուի բոլոր այն գործերուն մէջ, որոնք նուիրուած են սեռային կեանքի նկարագրութեան։

Հետաքրքրական է գիտնալ կարգ մը գերման գրողներու կարծիքն ալ ժիտի մասին։

Էմիլ Լուտվիկ կը գրէ թէ չի ճանչնար ժիտը, չէ կարդացած անոր գործերը։

Գէորգ Քինկ «պրոլետ գրող» մը, որ հեղինակն է «Անօթի եմ» վէպին, կ'ըսէ. «Ժիտ յեղափոխեց իմ ներաշխարհս, հոգեպէս ազատագրեց զիս եւ ինծի տուաւ ուժը գրելու երկրորդ վէպս, «Ճամբորդ, սխալեցա՞ր»»։

Թոմաս Մանն, վիպագիր եւ թատերգակ, կը գրէ. «Անհուն է ժիտի ազդեցութիւնը։ Քիչ են այն հեղինակները, որոնք տարբեր տեսակէտներով կը փորձեն կատարել նոյն ճիգը։»

Հանս Լայեթ կը գրէ. «Մինչեւ հիմա կամովին հեռու կեցայ ժիտի գործերէն։ Իր մեծութիւնը պահանջներ ունի։ Ցանկալի [illegible] է, բայց տիրականն կը խոնարհիմ առջեւը»։

Քլաուս Մանն կը գրէ. «Վերջերս փառաբանեցինք 70 ամեայ կնուտ Համսունը, երբեմն Մեծդանը, որուն վայրի երգերը անտառներու խորքէն կուգային եւ մեզ կը սորվեցնէին երջանկութեամբ եւ տարօրինակ փառաբանելով վաթսունամեայ ժիտն ալ, իբրեւ մեր ամէնէն ազնուական, ամէնէն հասուն գրողը»։

Օթթօ Զարեկ կը գրէ. «Անորէ ժի՞տը, գերմանիա չի ճանչնար զայն»։

Հայնրիխ Մանն կը գրէ. «Այս տարիքիս մէջ, անկարելի է որ ազդուիմ իմ ժամանակակիցներէս»։

Լուժէն պեսթիօ, Ֆրանսացի գրողը, որ այս պատասխանները հաւաքած է, կ'եզրակացնէ. «Ժիտական հոգին եւ գերմանական հոգին խնամի են իրարու»։

Ուրիշ առթիւ մը պիտի տանք պատկերը ժիտի ազդեցութեան ուրիշ երկիրներու մէջ։

ԿԱՆՏԻԻ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԵԱՆ ՇՈՒՐՋ

Լոնտոնի քաղաքական կարգ մը շրջանակներուն մէջ մտահոգութիւն կը տիրէ Կանտիի եւ Հնդկաստանի փոխարքային միջեւ գոյացած համաձայնութեան մասին, մանաւանդ որ անգլիական թերթի մը Տելհիի թղթակիցը կը գրէ. Կանտիի եւ փոխարքային վերջին 10 վայրկեաններու ընթացքին, համաձայնագրի խմբագրութեան շուրջ կարգ մը դժուարութիւններ ծագեցան։

Համաձայնագրին այն հատուածը որուն շուրջ կը դառնայ հարցը, այնքան ալ կարեւոր չէ սակայն դժուարութիւն մը ըլլալէ չի դադրիր։ Տեղեկացուած դժուարութիւնը՝ փոխարքան յանձնեց իր գործադիր խորհուրդին, որ հաւանութիւն յայտնեց փոխարքային իր կարգին՝ Կանտի ետեւ դիմեց իր ընկերներուն, որոնք նոյնպէս հաւանութիւն յայտնեցին իրենց պետին։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ֆութպոլի խումբերը այսօր, կիրակի նոր կարեւոր մրցումներ կը կատարեն։

Ա. խումբը կը մրցի Dieppeի մէջ F. C. Dieppeի Ա. խումբին դէմ։ Խաղացողներու ժամադրավայրն է կիրակի առաւօտ ժամը 7ին, Կառ Սէն Լազար։

1B խումբը կը մրցի Sommeի նահանգին R. C. Albert Ա. խումբին դէմ։ Ժամադրավայր՝ Կառ տիւ Նոր, կիրակի առաւօտ ժամը ճիշդ 8ին։

Բ. խումբը կը մրցի U. S. A. Clichyի Բ. խումբին դէմ։ Ժամադրավայր ժամը 1.30ին Փորթ տը Քլիշի։

Wanderer խումբը կը մրցի U. S. A. Clichyի junior խումբին դէմ։ Ժամադրավայր ժամը 12.30ին Փորթ տը Քլիշի։

Խումբը արդէն պայմանագրուած է հետեւեալ խումբերուն հետ, հետզհետէ խաղալու համար։

Մարտ 15ին, S. C. Fivois(1)։ Lilleի մէջ։

Մարտ 22ին, Stade Nantais (1)։ Nanteի մէջ։

Ապրիլ 5ին, Զատկի առթիւ կը խաղայ Choletի մէջ, տեղւոյն Ա. խումբին դէմ։ Իսկ բանակցութեան մէջ է Զատկի երկուշաբթի օրուան համար դարձեալ Bretagne գաւառի խումբերէն մէկուն հետ։

1B խումբը մարտ 15ին կը խաղայ C. Epernayի Ա. խումբին դէմ։

Ք. Ժ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (6)

ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐ

(ՀԱՅՑՈՒԱԾՆԵՐ ՈՒԹԱՆՈՂԻ ՄԸ ՕՐԱԳՐԷՆ)

Որ միշտ ապրիլ կ'ուզէ։ Որ միշտ սարկացնել կ'ուզէ։ Որ միշտ զուգուիլ ու հաճոյանալ կ'ուզէ։

Կը յիշեմ, այս բոլորին հետ նաեւ իր կամակատար անձնատուութիւնները։ Երբ բոլորովին լռութիւն եւ ենթակայական թելերու մէջ թոյլ կու տար իր մարմինը եւ համբոյրներ կը մուրար։ Ու բնաւ կշտանալ չէր գիտեր։ Եւ կ'ուզէր այդպէս վերանալ Սիրոյ մէջ։ Արբեցութեամբ։

Եւ այս բոլորը գիտեմ ես։

Եւ գիտեմ թէ լաւ կ'ըլլայ որ այլեւս Մակտալինը դուրս հանեմ հոգիիս տաճարէն։ Գուցէ բոլորովին ջնջեմ իր պատկերը։ Ու վերջ տամ այս հասարակ արկածախնդրութեան, որուն զոհը գիտեմ թէ ես եմ։

Ա՜հ մոռնալ, մոռնալ ամէնը։

Ու տառապանքին ապրիլ..։

Ինչ լաւ պիտի ըլլար, եթէ կարելի ըլլար..։

Եւ օր մը կարելի պիտի ըլլա՞յ։ Ինչպէ՞ս։

Ժամանակը գիտէ։

Ա՜խ, այդ ժամանակը, որ ըսած եմ թէ մեռած էր։ Սակայն այն է որ իմ վէրքերս պիտի բուժէ։ Այս հիւանդագին վիճակէս պիտի ազատէ ու նոր մարդ մը պիտի շինէ ինծմէ։

Բայց ե՞րբ։

Ա՜խ, երանի թէ մէկ անգամէն կարելի ըլլար ջնջել ու փոշիներու վերածել յիշատակի տաճարները։

Մէկ անգամէն ծովը նետել այն ինչ որ տարիներու ընթացքին հաւաքած եմ։

Ու մոռնալ ինչ որ գիտէիր, ի՛նչ որ կը ճանչնայիր։ Եւ այս կեանքը վերստին սկսիլ։

Ու տարբեր ապրիլ։

Առանց սիրոյ։

Եթէ կարելի է։

Կեանք մը որ շատ զգայ եւ շատ մոռնայ։ Կեանք մը որ շատ ճանչնայ եւ շատ բաժնուի։

Ազատ, անկաշկանդ կեանք մը առանց վշտի գալարումներուն եւ յոյսի անիմաստ խաղերուն։

Տարբեր, բոլորովին տարբեր կեանք մը։

* * *

Մեռելի տունէն կուգամ։ Ծանօթ կնոջ մը ամուսինն է մեռնողը։ Անձրեւի մը կարուածքէն, թոքատարուած։ Երեւակայեցէք։ Պզտիկ արիւն մը եւ վերջ գտաւ իր կեանքը։

Կը մտածեմ թէ որքան դիւրաբեկ մեքենայ մըն է մարդուն մարմինը։

Սիրտս տխուր է աշխարհի ունայն երեւոյթներով։

Չեմ գիտեր թէ ի՞նչ կ'ըսեն երբ սգաւոր տան այցելեն։ Եւ «ցաւակցութիւններ» զոր նոր այրիին որ մահուան գոյն էր հագած եւ աչքերը թանկագին կորուստի մը թախիծով էին մթնցեր։

Եւ լռութեամբ նայեցաւ ան ինծի։ Աչքերը խօսուն էին։ Զգացուած յուզում մը կար անոնց մէջ որ հեռուի մը պէս բացուիլ տարածուիլ ու խորանալ կ'ուզէր իր սահմանները։

Չեմ գիտեր թէ ուրիշ ի՞նչ կը խօսին երբ մէկը այդպէս թախծոտ տուն մը կը գտնէ ինքզինքը։

Ու լռեցի։

Մթնոլորտին պէս որ ցաւէն թմրած կը թուէր։

Յետոյ, քանի որ պէտք էր խօսիլ։

— Տիկին, գիտեմ թէ դուք քաջ էք, ըսի վստահ չեղած, ու հիմա պիտի ապացուցանէք ձեր քաջութիւնը։

Յեաւ ու հեգնական ժպիտ մը ցոյց տուաւ, որ բարութեամբ եւ ինքնավստահութեամբ շաղուած էր։

Յետոյ գլուխը ծռեց։

— Չպիտի սգարանաք, աւելցուցի, որքան ալ դառն ըլլայ ձեր ցաւը, դուն պիտի կրէք հերոսի մը նման, չպիտի վախնաք ճակատագրէն, պիտի դիմագրաւէք անոր բոլոր հարուածներուն։

Համաձայն էր ինծի սգաւոր այրին։ Եւ կրցածին չափ իր ցաւերուն մէջ խորտակ կ'երեւէր սֆինքսի մը նման։ Իբր թէ բան մը պատահած չըլլար։ Եւ դժբախտութիւնը որ իր գլուխը զարկած էր յուսաբեկ ճամբորդի մը նման անցած գացած ըլլար։

Այս միջոցին իր չորս տարեկան որբուկ աղջիկը խաղալիք հեռախօս մը առաւ ձեռքը։

— Հալլօ՜, հայրիկ, բարի իրիկուն, ինչո՞ւ չես գար, հարցուց, մայրիկը քեզի համար կուլայ, պիտի չգա՞ս հայրի՞կ, ըսէ՛ պիտի չգա՞ս, մայրիկը կուլայ..»։

Ո՛հ, մայրիկը կուլայ...

Լաց մը որ փոթորիկի պէս էր։

Փղձկեցաւ ու բարձրաձայն սկսաւ հեկեկալ։ Շունչը չէր բաւեր։

Ու կուլար տակաւին երբ մեկնեցայ տունէն։

Հիմա իմ սիրտս այդ մահուան տունին պէս տխուր է։

Այս իրիկուն պարահանդէս կար։ Գացի, հազիւ կէս ժամ կեցայ ու վերադարձայ։

Շատ քիչ անգամ կեանքին վրայ այնքան արհամարհանքով նայեր եմ։ Եւ տեսեր անոր հաճոյքները։ Եւ անոր հարստութիւնները։ Եւ անոր փառքերը։

ՅԱԿՈԲ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

(Շար.)

Հ. Յ. Դ. ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷՆ

ընդհ.ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի և շրջաններու բոլոր ընկերները անխտիր այսօր, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 2ին, 120 Պուլվառ Պելվիլի սրճարանին վերնայարկը։

Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Զեկոյցներ.—

Ցունաճայ գաղութի մասին՝ *ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ*
Սուրիոյ մասին՝ *Վ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ*

ԽԻՍՏ ՄՕՏ ԱՏԵՆԷՆ
ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄԸ ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՅ
8 RUE CHATEAUDUNի
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏԱՆ
Métro Cadet, Le Peletier et N. D. de Lorette

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ
ՏՆՕՐԷՆ՝ ՏՕՔԹ. ՄԻՀՐԱՆ Կ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ

Նախկին բժշկապետ մերսինի ֆրանս. հիւանդանոցներու Պատուոյ մէտայլ ֆրանս. առողջապահ. Նախարարութենէն

Բաց է ամէն օր ժամը 9—12 եւ 3.50էն 7.50։ Կիրակի եւ տօն օրերը 10—12։ Հոն կը կատարուին Ք. ճառագայթներով ամէն կերպ քննութիւն, շողանկարում (radiographie), *գեր-մանիշակագոյն, յետ-կարմրագոյն եւ ռէօնթկէնեան դարմանում* (radiothérapie profonde), *նաեւ ՏԻԱԹԷՐՄԻԻ բոլոր կիրարկումները եւ ելեկտրաբուժական բոլոր ձեւերը, որ ներքին, արտաքին եւ մորթային բազմաթիւ հիւանդութիւններու դէմ գործածուած գիտական ամենավերջին եւ զօրաւոր ազդակներն են։*

Թոքախտաւորներու համար pneumothorax*ի գործողութիւն։ Հակահիւծախտային կանխարգելիչ եւ բուժիչ պատուաստ եւ շիճուկ (կատարելապէս անվտանգ)*

Ջղային եւ հոգեկան հիւանդութիւններու դէմ քնէածական, թելադրական եւ ֆրէօյտեան մէթոտներ։

Դարմանատունը ունի իր մասնագէտ բժիշկները աչքի, քթի, ականջի, ինչպէս նաեւ արանց եւ կանանց ծննդաժիզային եւ վեներային հիւանդութիւններու համար։

Assurance Social*էի պատկանող հիւանդներու կը տրուի լուրջ խնամք։*

Դարմանատան տնօրէնը կ'ընդունի վերոյիշեալ ժամերուն։

Տօքթ. Մ. Քէշիշեան, որպէս մասնագէտ ներքին հիւանդութեանց, կ'այցելէ նաեւ դրսի հիւանդներուն։

Հասցէ՝ 126 Rue Legendre *(17)* Tél. Marcadet 07—42
Métro: Place de Clichy—La Fourche, Autobus H. R. Rbis. Tramway 39, 40, 42, 5:

Ի ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ ԲՈԼՈՐ ՅԱՃԱԽՈՐԴՆԵՐՈՒՍ

Ստացած եմ մեծ քանակութեամբ զանազան տեսակի սուրճեր

քաֆէ Մատակասքար Ա. տեսակ	12.75, Բ.-Գ. տեսակ աւելիաժան	
» Սանթոս Good Ա. »	14.25 » . » » »	
» Santos supérieur »	18 » » » »	
» » Domincul	20	
» » Caracoli	22	
քաֆէ Mocca Hodeldan	24	իսկականը եւ ոչ թէ կեղծը։
» Godlup	25	
» Ceylan	28	
» Margajid	31	

Կը յայտարարեմ յաճախորդներուս թէ սուրճի գինը կը տարբերին համաձայն իրենց տեսակին։ Զգուշացէ՛ք աժան սուրճերէն։ Այցելեցէք մեր գործատեղին գաղափար կազմելու համար սուրճի տեսակներու մասին։

ՀԱՍՑԷ՝ **"CAFÉ SULTAN,,**
TOROSSIAN
92 Rue d'Angoulême Métro: Couronnes, Tél. Ménil. 56—06

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ—ԲԺԻՇԿ
ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԷՆ

Առանց ցաւի կը քաշէ եւ կը դարմանէ ակռաները։ Ոսկիէ ատամնաշար, ոսկորէ ակռաներ։ Չափաւոր գին։ Խորհրդակցութիւն ամէն օր ժամը 9էն 8։ 3 Bld. Belleville, Métro Ménilmontant.

Գուշակուհի
ՏԻԿ. ՄԱՐԻԱ ԶԷՆԻ

կը բացատրէ անցեալը, կ'առաջնորդէ ներկային մէջ, կը գուշակէ ապագան, ըստ ձեռքի գիծերուն, աստղերու եւ թուղթերու։ Ամէն օր (Կիր.ն ալ մէջը) ժ. 3—7, բացի Երկ.է։ 82 RUE DE LA ROCHEFOUCAULD *բակին խորը, Բ. յարկ, ալ կողմ.* MÉTROPIGALLE.

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

(Մոսկուայի եւ Փարիզի համալսարաններէն) 17 Rue Réaumur, *մէթրօ* Arts et Metiers *եւ* République, Tél. Arch. 54—27. *Վեներ. հիւանդ. (արանց եւ կանանց), Ֆրանկլինտ. ելեկտրակ... ներքին եւ մորթի հիւ. եւ անկարողութիւն։ Նոր ձեւով բուժում ելեկտրականութեամբ։ Արեան եւ մէզի քննութ.։ Դիւրամատչ. գին։ Դարմ. ասիւրանս սօսիալի հաչւոյն։ Ամէն օր 9 20, Կիրակի 8—13։*

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ 123 Bd. Sébastopol, *Փարիզ, Մէթ.* Réaumur. *Միզանցք., արեան, մորթի հիւանդ. տարրալուծ.։ Կ'ընդունի ամէն օր 9—12 եւ 2—8 եւ Կիրակի առաւօտները.*

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆ
ՋԵՏԵՂՄԱՆՑ ՄԱՍՆԱԳԷՏ

Կը կատարէ ամէն տեսակ ելեկտրական զետեղումներ եւ աշխատանքներ։

Գրել՝ Kumalian*ի*
11 Rue Bisson, Paris (20)

Կ'ուզուին քոնֆէքսիոնի համար լաւ գործաւորուհիներ։ Դիմել Պ. Մինասեանի, 48 Rue Campans, մէթրօ Place des Fêtes.

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, *մէթ. Շաթլէ։ Արմատ. եւ նոր մէթոտ. դարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան, վեներ. հիւանդ. եւ վարակի։ Ամէն օր 9-12, 2-8, Կիր. 9-12։*

EMPIRE *Միւզիք-Հոլ՝* 37 Av. Wagram

BRASSERIE HAROLA
3 Rue la Vieuville
Place des Abbesses
Métro: Abbesses, Tél. Marc. 39-88

ՎԱՐՁՈՒ ՍՐԱՀՆԵՐ

Պարահանդէսի, հացկերոյթի, երեկոյթներու եւայլնի համար։ Մատչելի գին Հայերու

ԱՆԱՍՆԱԲՈՒԺԱՐԱՆ

Prof. Iliine, *նախկին անասնաբոյժ ռուս, արքունիքին, կ'ընդունի ամէն օր ժ. 2 - 6 փանսիոն, արդուզարդ։* 45 Av. Emile Zola, *Հեռ.* Vaugir. 18-99, Métro Beaugrenelle.
Docteur ès-sciences occultes

ՏՕՔԹ. ԽՈՒՊԷՍԷՐԵԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՆԵՐՔԻՆ, ՄՈՐԹԱՅԻՆ ԵՒ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ

Varices*ի* (վառիս) եւ hémorroïdes*ի* (էմոռոյիտ) արմատական դարմանում առանց գործողութեան, գիտական վերջին մեթոտներով։

Ցիադէռմի (diathermie), (իւլթրա-վիօլէ) ultra-violets.

ԴԱՐՄԱՆՈՒՄ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԱՍՆԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԱՇԽԱՏԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

Ընդունելութեան ժամեր ամէն օր 4—7.30, կիրակի եւ տօն օրեր 10—12։ 142 Fbg. St. DÉNIS Tél. Nord 31-49

(կառ. տիւ Նօռի եւ կառ տը լ'Էսդի մէջտեղը)

ԾԱԽՈՒ ՀՈՂԱԲԱԺԻՆՆԵՐ 120 ՄԷԹՐԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

Փարիզէն 15 վայրկեան եւ կայարանէն 4 վայրկեան հեռու, հաղորդակցութեան բազմաթիւ եւ արագ միջոցներ, վճարելի 5 տարիէն, կարելի է պայմանաժամը երկարաձգել, ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն եւ կոյուղի պատրաստ, Մանրամասնութեանց համար դիմել ամէն օր ժամը 9 -12 եւ 2—6.30, իսկ կիրակի օրեր մինչեւ կէսօր Պ. GUERYի, 1 ROUTE D'ORLÉANS, CACHAN.

Հաղորդ. միջոց.— Փորթ տ'Օրլէանէն առնել 88 թիւ թրամուէյը եւ իջնել GRANGE ORY կայարանը։ Ձեր տրամադրութեան ներքեւ կը գտնուի հայ թարգման մը պէտք եղած բացատրութիւնները տալու համար։

ՁԵՐ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԵԱՆՑ ՀԱՄԱՐ ԴԻՄԵՑԷՔ

AMERICAIN LLOYD PALESTINE & ORIENT LLOYD
13 Bld. Malesherbes, Paris (8)
Tél. Anjou 07-45 Adr. Téleg. Palestloyd

Տոմսակներ ամէն երկիրներու համար,
Արժանթին, Պրազիլիա, Ուրուկուէյ, Ցինաստան, Եգիպտոս, Սուրիա, Պաղեստին, եւայլն։
Մասնաւոր կարգադրութիւններ եւ զեղչ Հայերու համար.

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ
ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ
61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)
Մէթրօ Օտէոն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն Littré 38—43
Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ԾԱԽՈՒ Է ԽԱՆՈՒԹ ՄԸ Gare du Nord*ի մօտ,* 17 rue Belzunce, *հինգ փողոցներու կեդրոնը, 6 մեթր լայնք, երկու մեծ ցուցափեղկեր, յարմար՝ դերձակի, կօշկակարի, սափրիչի եւ լիքոր գործերու։ Ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն՝ 6000 ֆր. տարեկան վարձք։ Պայլ 8 տարի, գին՝ 45000 ֆր., կանխիկ 30,000 ֆր.։ Դիմել Պ.* Kiltikian*ի* 8 Rue Rougemont *(Փարիզ 9) իսկ խանութը տեսնելու համար դիմել* 15 Rue de Belzunce, *սրճարանին տիրոջ։*

Restaurant CARLO 34, Rue St. Lazare

Անուանի իր արեւելեան եւ եւրոպական կերակուրներով, հաստատած է ԱՆՈՒՇԵՂԷՆԻ ՃԻՒՂ մը, ուր կը պատրաստուին Շամ բաքլավա, Թրիկօնա, Քաւուռմա Թաթլըսը, քուռապիէ, էքմէք քատայիֆի եւ քայմաք. ԼՕՔՈՒՄ պիստակով, նուշով եւ կաղինով, որ յիշել կուտայ Պոլսոյ Հաճի Պէքիրը։

Մասնաւոր զեղչեր գին՝ տուներու եւ խանութներու համար։

Լօքումի ապսպրանքներ կ'ընդունուին եւ կը ղրկուին փոստայով։

Ուզեցէ՛ք ԼՕՔՈՒՄ-ԳԱՌԼՕի նմոյշի փոքր տուփը, որ կը պարունակէ այդ-համեղ լօքումին զանազան տեսակները։ Քառթ-փոսթալ մը հասցէով, եւ յաջորդ օր կը ստանաք նմոյշը առանց վճարումի։

CORDONNERIE « AKAP »
Maison A. KAPIKIAN
17 Ave. Philippe Auguste, PARIS (11) Tél. Roq. 39-89
Մէթրօ՝ ԱՎՐՈՆ կամ ՆԱՍԻՈՆ

Չափու վրայ տոկուն եւ ճաշակաւոր կօշիկ ունենալու համար ոտքի կազմախօսական ձեւը ուսումնասիրած կօշկակարը միայն գոհացում կրնայ տալ ձեզի։ Մասնագիտութիւն Քաէֆ տը Շին։ Հեռաձայնով իսկ կրնաք խորհրդակցիլ, ժամադրութեամբ չափ առնելու կուգայ։

Մասնաւոր արհեստանոց կօշիկներու նորոգութեան

SEULE AGENCE EXCLUSIVE EN FRANCE

ՀԱՅԵՐԷՆ
ՅՈՒՆԱՐԷՆ
ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ

20 ՖՐ. 20 ՖՐ.

H. ARTINIAN, 26 28 rue Lessage, Paris XX. Tél. Ménil. 61-85

Մեր փլաքներու ճոխ ամբարանոցին մէջ կը գտնուին նաեւ ամէն վաճառանիշէ ֆոներ,— DECCA, COLUMBIA, PATHÉ, POLYDOR, NIRONA, DIAMOND, *եւն.։ Գիները՝* 120, 180, 300, 450, 525, 750, 800, 1000 *եւ մինչեւ* 2,800 *ֆր. Նպարեղէններուն լաւը, ժողովրդ. գիներով։ Բաց է ամէն օր։*

ՋՐԻ ԽՈՐՀՈՒՐԴՆԵՐ, ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԱՋԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ցոյց կը տրուին մեր գրասենեակին կողմէ՝

1.— Փարիզի շրջակաները ամէն ուղղութեամբ հողեր գնելու։
2.— Ամսավճարով տուն շինելու ամբողջութեամբ կամ մասամբ վճարուած հողամասերու վրայ։
3.— Վիլլաներ, տուներ եւ բնակարաններ գնելու եւ ծախելու։
4.— Տուներու եւ ամէն տեսակ fonds de commerce վրայ գրաւականով փոխառութիւն ստանալու։
5.— Ամէն տեսակ ապահովագրութեանց մասին։

ՏԱՐԱՍՈՎ ՏԷՐ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ

գրասենեակը, 18 Rue Chaussé d'Antin, Métro Opéra, Chaussée d'Aantin, ամէն օր ժամը *10—12* առաւօտ, *4—7* կէսօրէ վերջ, կիրակի եւ տօն օրեր ժամը *10—1*, Հեռ. Provence *87—32 եւ 82—48*։

ԳՈՐԾԻ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ A. G. A. F. A. R., 110 Bld. Arago, Paris (14), Métro Deufert Rochereau, Tél. Odéon 16—28, ընդունելութիւն ամէն օր, 2 7, բացի... *Իրաւաբանական եւ ապահովագ., ամէն տեսակ գործողութիւններ... ծածուած ինքնաշարժերու գնում եւ վաճառում, կանխիկ եւ ...*

ՓԱՍՏԱԲԱՆ
ԳՐԻԳՈՐ ԹԷԼԼԱԼԵԱՆ
72 Rue du Ménilmontant, Paris XX Tél. Ménil.
Ամէն տեսակ դատական եւ վարչական գործեր ամենալաւ պայմաններով
ՓՈՂՈՑ ԻՍՐԿԱՆ ներումամասնագիտութիւն, առանցկանի...
ընդունելութեան ժամեր. առաւօտ ժամը 9.30էն 10.30, օրէ վերջ 2—3, իրիկուն 7էն 8.30,
Մէթրօ Ménilmontant եւ Martin-Nadaud
Օթօպիւս BC, BG, O եւ Q Թրամուէյ 5 եւ ...

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԱՄԷՆՈՒՆ ՀԱՍՑԷՆ
ՀԱՍՑԷՆԵՐ ՖՐԱՆՍԱԲՆԱԿ ՀԱՅԵՐՈՒ, 176 էջ
Գինն է 6 ֆր., փոստի ծախքով 7 ֆր., contre rembourse...
Փնտռել բոլոր գրավաճառներու մօտ
կեդրոն.—«Արփի» գրատուն, L. Mozian, 5 rue Champlain

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՆՊԱՐԵՂԷՆՆԵՐ
ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ ԵՂԲԱՐՑ
ՀԱՆՐԱԾԱՆՕԹ ՏՈՒՆԸ
իր կեդրոնատեղին հաստատած է
PLACE SAINT MICHEL*ի վրայ*
28 rue de la Huchette, Métro Saint Michel
մեծաքանակ եւ փոքրաքանակ գիները ...

ՄՈՒՇՏԱԿԱՎԱՃԱՌ Ն. ՊՈՒՏԱԳԵԱՆ
Պոլսոյ հանրածանօթ ՆԵՐԻՆ տան մէջ տարիներով ...ելէ վերջ, Փարիզի մէջ կատարելագործած է ... այժմ ունի իր սեփական վաճառատունը
ԿԸ ՇԻՆԷ ՉԱՓՈՒ ՎՐԱՅ ԵՒ ԿԸ ՆՈՐ...
ՕԳՏՈՒԵՑԷՔ ԵՂԱՆԱԿԻ ԱՌԹԻՒ ՀԱՍԱԾ ԱՂՈՒ... ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ ՉԱՓԱՒՈՐ...
15 Rue Henri Monnier, Paris (9e)
Métro Pigalle *Հեռաձայն* Trudaine ...

ՍԱՊՈՒՆՋԵԱՆ ԵՂԲԱՐ...
ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՄԵԾ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
ԱՐԱՐԱՏ
39 Rue de Trévise, Paris (9), մէթրօ՝ Cadet, Tél. Pro...
Ավէն տեսակ արեւելեան եւ եւրոպական նպարեղէն փոքրաքանակ եւ մեծաքանակ վաճառում
Յաճախորդներու փափաքին գոհացում տալու համար խնամքով սկսած ենք պատրաստել ամենավերջին ... գերմանական մեքենայով անարատ եւ թարմ սուրճ...
Ապրանքներուն ամենալաւը՝ անմրցելի գիներով

ՓՈԽԱԴՐՈՒԱԾ Է
"ԾԵՐՈՒՆԵԱՆ,, ԳՐԱՉՈՒԼԱՐԱՆ
43 Rue de Trévise, PARIS (9)
Ըստ առաջնոյն կը հայթայթենք տպագրական մեքենայ եւ իրեղէններ։ Դիմել վերի հասցէով Պ. Վ. Վար...

Ց. ՄԻՆԷԼԵԱՆ
ԴԵՐՁԱԿ
96, Rue de Crimée
PARIS (19e)
Մէթրօ՝ Botzaris
ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՎԱՅԵԼՉՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՆՐԲՈՒԹԻՒՆ
ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԿԱՐ
ԳԻՆԵՐՈՒ ԱՆՏԵՐԱԶԱՆՑԵԼԻ ԱԺԱՆՈՒԹԻՒՆ
ԲԱՑԱՌԻԿ ԶԵՂՉ
ՀԱՅ ՅԱՃԱԽՈՐԴՆԵՐՈՒ
ՄԻՄԻԱՅՆ ՄԻՆՉԵՒ ՄԱՐՏԻ ...

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ			
	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 87-23

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 10 ՄԱՐՏ 1931
10 MARS 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1514

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆՆ ԱԼ, ԿԱՄԱՑ_ԿԱՄԱՑ

«Դաւաճան» կանտի՞ն յաղթեց, թէ Հնդկաստանի փոխարքան — Մեծն Բրիտանիան։

Ա՛յս է օրուան խնդիրը՝ Լոնտոնի եւ Հնդկաստանի մէջ։ Ինչպէս հաղորդեցինք արդէն, առժամեայ համաձայնութիւն կնքուած է «անհնազանդութեան» պայքարի հերոսին եւ Հնդկաստանի փոխարքային միջեւ։ Կանտի կը դադրեցնէ իր պայքարը, սպասելով «կլոր սեղան»ի նոր ժողովին, ուր քննութեան պիտի ենթարկուին Լոնտոնի մէջ մշակուած առաջարկութիւնները։

Կանտի «խելօք մնալու» համար, պայման կը դնէր որ քննութիւն կատարուի ոստիկանութեան արարքներու մասին։

Փոխարքան մերժեց այս պահանջը, իր վեհապետական իրաւունքներուն դէմ գտնելով զայն։

Բայց միւս կողմէ ակամայ տեղի տուաւ հնդիկ փիլիսոփային երկրորդ պահանջին — բրիտանական ապրանքներու բանաման դէմ մղուած պայքարին։ «Պոյքոթ»ը իբրեւ քաղաքական զէնք չպիտի գործածուի ցնոր տնօրինութիւն, բայց հնդիկները պիտի շարունակեն խաղաղօրէն առաջ տանիլ տեղական ապրանքներու պաշտպանութիւնը ընդդէմ բրիտանական ապրանքներու։

Ու վերջապէս, Կանտի կ'ընդունի Հնդկաստանի դաշնակցային պետութեան վերածելու ծրագիրը, իբրեւ առժամեայ կարգադրութիւն, բայց չի հրաժարիր բացարձակ անկախութեան պահանջէն, որուն համար բանտարկուեցաւ անցեալ տարի։

Իսկ ամէնէն հոգեբանականը — Կանտիի հետեւորդները պիտի շարունակեն աղ հաւաքել որոշ կէտի մը վրայ։

Այս խնդիրը ունի բարոյական մեծ նշանակութիւն։ Կանտի անհնազանդութեան պայքարին ձեռնարկեց խախտելով աղի օրէնքը։ Իր հարիւր հազարաւոր հետեւորդները օրով անօթի ծարաւ ճամբայ քալեցին, իբրեւ նշանախօսք, իբրեւ խորհրդանշան ունենալով աղի հաւաքումը։ Ցարձակեցան աղահանքերու եւ աղի մթերանոցներու վրայ։ Խոշոր [illegible] քաղաքներու [illegible] բախումներ տեղի ունեցան։

Մինչ այս մինչ այն, Լոնտոն կ'արձակէ նաեւ հնդիկ բանտարկեալները, սպասելով «կլոր սեղան»ի խորհրդակցութեան։ Այս բացատրութիւնը կը նշանակէ հաւասարէ հաւանութիւն եւ բանակցիլ։ Ժամանակին, Ապետներու շրջանին, վէճեր եւ արիւնահեղութիւններ տեղի ունեցած են գահակալութեան, սեղանին գլուխը նստելու մասին. եւ Անգլիոյ թագաւորը հրամայած է շինել կլոր սեղան մը, իբրեւ հաւասարութեան։ Որպէսզի խնդիր չծագի գլուխը կամ վարը նստելու համար)։

Լոնտոնի մէջ երեւութապէս գոհ են գոյացած համաձայնութենէն։ Գոհ են որ չար խափանուեցաւ ժամանակի մը համար, մանաւանդ համապետական սուր տագնապի մը ընթացքին։

Բայց մտահոգութիւնն ալ պակաս չէ։

Նոյն իսկ իրաւասու շրջանակներ Անգլիոյ համար պարտութիւն կը համարեն եղածը, եւ կը կասկածին անակնկալներէ։ Առաջարկողներ կան որ Մեծն Բրիտանիա օգտուի Հնդկաստանի իսլամներու յառաջիկայ համագումարէն, որուն պիտի նախագահէ Եւրոպայի ազնուապետական շրջանակներուն ծանօթ միլիոնատէրը, Աղա Խան (ան որ շաքարավաճառ աղջիկ մը ամուսնութեան առաւ անցեալ տարի, Ֆրանսայի մէջ)։

Իսլամները փոքրամասնութիւն են Հնդկաստանի մէջ։ Բայց փոքրամասնութիւն մը որ սարսափ կ'ազդէ իր թիւով — 70 միլիոն։ Ասոնք շատ ալ համակիր չեն Կանտիի ծրագրին, որովհետեւ եթէ Հնդկաստանը իսկապէս անջատուի եւ դառնայ անկախ պետութիւն, պիտի խեղդուին 270 միլիոն հնդիկներու մէջ։ Իրենց շահերն ալ կապուած են Մեծն Բրիտանիոյ ներկայութեան հետ։

Ինչպէս Արեւելքի բոլոր գործերուն մէջ, այս պարագային ալ Մեծն Բրիտանիա կ'ուզէ վարպետօրէն շահագործել իսլամներուն դիրքը կամ զգացումները, կարելի եղածին չափ զբաղեցնելու, պակաս «շնորհելու» համար։

Հնդիկ իսլամ Մուհամմէտ Ալիներն ու Աղա Խաները մեծ գործ տեսան 1919—20ին, Թուրքիան փրկելու համար։ Փոքր Ասիոյ, մանաւանդ Հայաստանի կործանման գնով։

Նոյն սակարկութիւնը կը նախատեսուի հնդիկներուն հետ, բացուելիք նոր խորհրդաժողովը։

Բայց եւ այնպէս, հնդիկները բաւական ճամբայ կտրած են։ Մեծն Բրիտանիա ստիպուած է կէս ճամբուն վրայ դիմաւորել զանոնք։

Մեծ քայլ մըն է Լոնտոնի մէջ պատրաստուած գիջումները։ Շատ մը տեսակէտներով աննախընթաց՝ բրիտանական աշխարհակալութեան պատմութեան մէջ։

Աւելի լայն զիջումներ կը սպասուին «կլոր սեղան»ի նոր ժողովին, որ այս անգամ պիտի գումարուի Հնդկաստանի մէջ։

Կամաց-կամաց, արիւնահեղութիւններով, կրաւորական դիմադրութեամբ, անհնազանդութեան պայքարներով, փառաւոր եւ սովահար միլիոններու երկիրն ալ կը քակէ օտար տիրապետութեան կապանքները։

Կը թեթեւցնէ լուծը, զայն ամբողջովին նետելու առաջիկային համար։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ՀԱՄԱՐ

Պոլսոյ «Ժամանակ»ին անդամ լեզու եղած է, գաղութներու նոր սերունդին սպառնացող վտանգին առթիւ (1 մարտ).

— Ո՞ւր կը կրթուին Բարիզեան եւ շրջակայ ստուարաթիւ գաղութին պզտիկները, ո՞ւր կը լսեն արդեօք անոնք հայ բարբառը եւ առիթ կ'ունենան զանիկա սորվելու, ընդհականակն, որքան կը լսենք, այդ պզտիկները, արդէն մոռցած իրենց հայրերուն եւ մայրերուն լեզուն, կը ստիպեն ծնողքները ֆրանսերէն խօսիլ ընտանիքներու լեզուն իսկ տակաւ առ տակաւ կը դադրի հայերէնն ըլլալէ։ Այդպէս էր արդէն Ամերիկայի մէջ, եւ մասամբ ապագայի մէջ, դժբախտաբար, պիտի տեսնենք սերունդ մը որ այժմ հրապարակուող թերթերն ու հանդէսները իսկ կարդալու եւ հասկնալու անկարող պիտի ըլլայ, «փարոս» կը հարկադրուի անգլիերէն յօդուածներ հրատարակել բայց այս չէ էականը, երբ օտար լեզուով ռեւէ նիւթի վրայ յօդուած պիտի կարդան, իրենց մայրենի լեզուն մոռցողները կրնան լաւագոյն եւ բնականաբար աւելի ճոխ հրատարակութիւններով յագուրդ լուծայել իրենց փափաքին. կարեւորն այն է որ օտար գաղութներու մէջ հասնող մեծցող, օտար կրթարաններու մէջ [illegible] հայ պատանիները գոնէ միջոց եւ պատեհութիւն ունենային սորվելու մայրենի լեզուն եւ հայ կեանքը ան տարբեր բան մը չըլլայ իրենց համար, չխզուին ազգային կեանքէն, հետաքրքրուին անով եւ այդ նախանձախնդրութեամբ կրթեն ապագայ իրենց զաւակները։ Ատոր համար կ'ուրիշ էր ունենալ մտաւորականութիւն մը որ խանդավառէր ազգային կեանքով եւ իր գրական գործերուն նիւթ ընէր զայն, ներկայ ընթացքով եւ տակաւ առ տակաւ, այս մտաւորականութիւնն է որ կը պակսի։ Համայսաբանական ուսումի հիասթափուտ ստուար երիտասարդութիւն մը ունինք ամէն տեղ, բայց քանի հոգի կրնանք համրել Հայ լեզուն պատմութիւնը եւ գրականութիւնը մշակող

Հիմա այս կարեւոր խնդիրները ձգել եւ սնոտի վէճերով զբաղիլ ո՞ր աստիճան «Ազգասիրութիւն» է, մանաւանդ թէ այն բոլոր տեղերուն մէջ, ուր վէճեր տեղի կ'ունենան մարդոցներ դարանակալ կը սպասեն իրենց փարախը քշելու միամիտները, անոնք որ կարօտ են եւ կամ հետզհետէ կ'ուծանան, եւ մանաւանդ զանոնք որ կը գտուին անդադրում վէճերէ »

ԱՐԳԻԼՈՒԱԾ Է ԵՐԳԵԼ ..

Խորհրդային գրաքննութիւնը արգիլեց կարմիր բանակին վրայ յօրինուած կարգ մը երգեր։ Այս արգելքը կը պատճառաբանուի անով որ այդ երգերու հեգնական շեշտը կը ձգտի կարմիր բանակը ներկայացնել իբրեւ օփերէթի երգեցիկ խումբ մը.

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ

Ֆրանսայէն առաջ, վերջին ամիսներու ընթացքին, Ռումանիա կատարեր էր իր ընդհանուր մարդահամարը 17 միլիոն 800.000 բնակիչ ունի ներկայիս Ռումանիա։ Նկատի ունենալով մէկտեղ որ պատերազմին հետեւանքով Ռումանիա ընդարձակեց իր սահմանները, այս թիւը ցոյց կուտայ բնակչութեան կարեւոր յաւելում մը։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԲՈՒՌՆ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺ ՊԱԼՔԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Շաբաթ գիշեր ուժգին երկրաշարժ մը ցնցեր էր Պալքանեան երկիրները։ Ամէնէն աւելի վնասուած վայրերն էին Սելանիկ եւ Սերպիոյ կարգ մը քաղաքները։ Ցնցումները կրկնուած են կիրակի առաւօտ եւս, նոյն ուժգնութեամբ, մանաւորաբար աւերելով Սերպիոյ եւ Պուլկարիոյ ամբողջ հարաւը։ Ահա այդ առթիւ ստացուած հեռագրերը.—

ՍԵՐՊԻՈՅ ՄԷՋ

Կիրակի առաւօտ, ժամը 1.40ին, երկրաշարժի բուռն ցնցումներ տեղի ունեցան Սքոփլիէի, Սթրումիցայի եւ Տոյրանի շրջանին մէջ։ Այս վերջին քաղաքին մէջ, եկեղեցին ինչպէս նաեւ բազմաթիւ բնակարաններ քանդուեցան։ Զոհերու եւ վիրաւորեալներու թիւը մեծ է։

Կարգ մը գիւղեր շատ մեծ վնասներու ենթարկուած են։ Լուր կայ թէ Փիրավա աւանը աւերակի վերածուած է։

Երկաթուղիի բազմաթիւ կայարաններ քանդուած են եւ երկաթագծերը կարգ մը կէտերու վրայ աւերուած։ Տեղ տեղ, հեռագրական եւ հեռաձայնական հաղորդակցութիւնները խզգուած են։

Տրուած լուրերու համաձայն, որոնց ճշտութիւնը կարելի չէ ստուգել հաղորդակցութեանց խզման հետեւանքով, ցարդ 100 մեռեալներ եւ 500 վիրաւորներ կը համրուին։

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ՄԷՋ

ՍՈՖԻԱ, 8 մարտ.— Այս առաւօտ, ժամը 3.45ին, ուժգին երկրաշարժ մը ցնցեց Սոֆիան։ Երկրորդ ցնցում մը եւս զգալի եղաւ նուազ սաստկութեամբ։ Աւելի ուժեղ երրորդ ցնցում մը արձանագրուեցաւ Սոֆիայի, Ռոստոմիրի, Քիւսթէնտիլի, Գորնոյի, Ճումայայի եւ ուրիշ մէկ քանի վայրերու մէջ։ 1928էն ասդին, ամէնէն ուժեղ երկրաշարժն է որ կ'արձանագրուի։

Կարգ մը վայրերու մէջ երկրաշարժը փլուզումներ պատճառեց։ Ճումայայի մէջ, յաջորդաբար 11 ցնցումներ զգալի եղան, Նէվրոքոփի շրջանին մէջ, Նէսքի գիւղը ամէնէն աւելի վնասուած է։ Երկու մեռեալներ եւ երկու վիրաւորներ կան։ Ժողովուրդը սարսափահար հեռացաւ բնակարաններէն եւ դուրսը մնաց նոր ցնցումներու վախով։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ԱԹԷՆՔ, 8 Մարտ.— Երէկուընէ ի վեր, ամբողջ Մակեդոնիան պարբերաբար կը ցնցուի. Սելանիկի, Վոտենայի, Ֆլորինայի, Քիլքիսի, Տրամայի, Սէրէզի մէջ, մինչեւ Սերպիոյ եւ Պուլկարիոյ սահմանները, զգալի են ցնցումները։

Այս առաւօտ, ժամը 3.15ին, Աթէնքի դիտարանը արձանագրեց նոր եւ ուժգին ցնցումներ, բազմաթիւ տուներ փլան շրջանի գիւղերուն մէջ։ Իստմէնիի, Քալէնտրիայի, Էտեսայի կայարանները վնասուեցան։ Կէվկէլիի կայարանապետը վիրաւորուեցաւ։ Քիլքիչի մօտ՝ Քավալլարի գիւղին մէջ, 70 տուներ փլան։

Ուրիշ բազմաթիւ գիւղեր նոյնպէս մեծ վնասներ կրեցին։

Իսկ շաբաթ առաւօտ Սելանիկի մէջ պատահած ցնցումը որ տեւած է 12 երկվայրկեան, սարսափի մատնած է բնակչութիւնը։ Շատերը կը զգուշանան իրենց բնակարանները վերադառնալէ, նոր ցնցումներու վախով։ Տակաւին յայտնի չէ թէ ի՛նչ է նիւթական եւ մարդկային վնասներու քանակը։

Ռուս-եսթոնական միջադէպ

Ռուս-Եսթոնական սահմանագլուխին վրայ միջադէպ մը տեղի ունեցաւ։ Կիրակի առաւօտ, ձիւնին հետ շփոթուելու համար, ճերմակ հագած մարդ մը որ եսթոնական հողամասէն կուգար, փորձեց անցնիլ սահմանագլուխը։ Եսթոն պահակ մը փորձեց ձերբակալել զայն, բայց նոյն ատեն բոլշեւիկեան պահակ մը կրակ բացաւ, վիրաւորելով եսթոն պահակը։ Այս վերջինը իր կարգին կրակեց եւ սպաննեց ռուս զինուորն ու կասկածելի մարդը։

Եսթոն պահակը որ վիրաւորուեր էր, գնաց լուր տալու իր պետին, միջադէպի վայրէն երկու քիլոմեթր հեռու։ Երբ մարդեր ղրկուեցան նոյն տեղը, երկու դիակներն արդէն վերցուած էին Ռուսերուն կողմէ։ Նարվայի իշխանութիւնները գացին միջադէպին վայրը քննութիւն կատարելու։ Կը կարծուի թէ բոլշեւիկ լրտես մըն է որ ռուս պահակին հետ համաձայնելով, կ'ուզէր Ռուսիա վերադառնալ։

Ստալին պատիժ կը բերայդ։

Գրեր էինք թէ Մոսկուայի վերջին դատավարութեան մէջ, ամբաստանեալներուն դէմ դատախազ Քրիլէնքօ արդէն զանազան պատիժներ է պահանջեր։ Ստալին իր կարգին, Մոսկուայի համայնավարներու մէկ հաւաքոյթին մէջ, խօսք առնելով, յայտարարեց թէ մէնշեվիքներու այս դատավարութիւնը, դատավարութիւնն է խորհրդային վարչաձեւին բոլոր թշնամիներուն։ «Հետեւաբար յայտնեց Ստալին, ընդունելի եւ բանաւոր միակ վճիռը՝ կրնայ ըլլալ մահապատժի վճիռ՝ ամբաստանեալներուն դէմ, որպէսզի բոլոր մեր թշնամիները գիտնան թէ առանց վտանգի չէ որ կարելի է յարձակիլ մեր հաստատութեանց վրայ»։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՊՈԼՍՈՅ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ ԴԱՏԱՐԱՆ ԿԸ ԴԻՄԷ

Պանկալթիի Ս. Յակոբ հայ գերեզմանոցը քաղաքապետութեան կողմէ գրաւուելուն վրայ, Պատրիարքարանը դատ բացած եւ ինքայի յետաձգման որոշում ձեռք բերած է։

Քաղաքապետութիւնը կը պնդէ իր տեսակէտին վրայ, յենլով Թաղապետութեանց նոր օրէնքի 160րդ յօդուածին, որուն համաձայն «լքեալ եւ անտէր գերեզմաննոցները» թաղապետութեան կը պատկանին։ Պատրիարքարանին կողմէ գործը դատարանին յանձնուելէ առաջ, քաղաքապետութեան եւ Պատրիարքարանի փոխանորդները այս խնդրին շուրջ թափուի վարչութեան առջեւ ալ իրենց տեսակէտները պաշտպանած են իրարու դէմ։

Քաղաքապետութիւնը համոզուած է որ Պատրիարքարանը ո՛չ մէկ հանգամանք ունի։ Գերեզմաննոցները ճամբու, հրապարակի նման ընդհանուրին կը պատկանին։

Մինչեւ հիմա լքգափին ձեռքը մնացած Թուրք գերեզմաննոցներն ալ այս կարգէն են, քաղաքապետութիւնը դատարան դիմած է ինքայի յետաձգման որոշումը ջնջելու համար։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԸ

ԻՆՔՆԻՍ ՑՐՈՒԵՑԱՒ — ԼՈՒԾՄԱՆ ՈՐՈՇՈՒՄԸ

Մ. Քէմալի Էնկիւրի վերադարձէն անմիջապէս վերջ, Խալքի կեդրոնական վարչութիւնը եւ Խալքի խորհրդարանական հատուածի վարչական ժողովը խառն նիստ գումարեցին։ Քէմալ եւս ժողովին եկաւ, եւ յայտնելէ յետոյ թէ ժողովուրդը ամէն կողմ Խալքի հետ է, աւելցուց թէ յարմար է նոր ընտրութեան ձեռնարկել, որպէսզի ժողովուրդը կարենայ իր խօսքը ըսել։

Մինչեւ կուսակցութեան վարչութեան գումարումը, ոչ ոք լուր ունէր ժողովին լուծման մասին։ Գումարումէն յետոյ, լուրը տարածուեցաւ եւ մեծ ազդեցութիւն [illegible] մէջ։

Ազգ. Ժողովին լուծումը կը նկատուի առաջին արդիւնքը Քէմալի վերջին ուղեւորութեան։ Խորհրդարանի շրջանակներուն մէջ այն կարծիքը կը տիրէ թէ այս որոշումը շատ տեղին է։

Այս լուրը ստալէ յետոյ, Անատոլուի գործակալութիւնը կ'աւելցնէ.

«Ազատական կուսակցութեան կազմութենէն յետոյ, կարգ մը մարդիկ ըսին թէ Խալք կուսակցութիւնը այլեւս չի վայելեր ժողովուրդին վստահութիւնը եւ գրգռութիւններ ընելով ուզեցին որ նոր ընտրութիւն կատարուի։ Այս անգամուան ընտրութիւնը ցոյց պիտի տայ ժողովուրդին տրամադրութիւնը»

ՀՆԴԻԿ ԲԱՆՏԱՐԿԵԱԼՆԵՐԸ ԱԶԱՏ Կ'ԱՐՁԱԿՈՒԻՆ

Յելհիէն ստացուած վերջին լուրերը կը յայտնեն թէ 6000 հնդիկ քաղաքական բանտարկեալներ ազատ արձակուեցան։ Երկու հազար հոգի եւս ազատ պիտի արձակուին 24 ժամուան ընթացքին։ Ամբողջ բանտարկեալներու թիւը կը հասնի 40,000ի։

Կանտի տեսակցութիւններ կ'ունենայ մահմետական համայնքներու պետերուն հետ, հնդիկներու եւ մահմետականներու միջեւ ծագած վէճերը կարգադրելու համար։

ՕՏԱՐԱՑՄԱՆ ՃԱԿԱՏԻՆ ՎՐԱՅ

Ի՞ՆՉ Կ'ԸՆԵՆ ՄԵՐ ԲԱԽՏԱԿԻՑ ՌՈՒՍԵՐԸ

Գ.

ԽԱԶԱԽՆԵՐՈՒ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆԸ

Խազախները մեծ թիւ մը կը կազմեն Փարիզի ռուս գաղթականներուն մէջ։

Դոնի Խազախները կազմած են երգչախումբ մը, որ հռչակ հանած է ամէն կողմ։ Այս ալփիտակ սպաները չափազանց կը ձանձրանային ու կը խեղդուէին՝ տեսնելով որ ապագան անստոյգ է։

Չէնկէլ քէօյի մէջ (Կ. Պոլիս) անոնք կազմեցին երգչախումբ մը, երգով բուժելու համար իրենց հայրենաբաղձութիւնը եւ ձանձրախտը։ Յետոյ փոխադրուեցան Լէմնոս կղզին, ուրկէ անցան Պուլկարիա։ Առաջին անգամ երգեցին Սոֆիայի ռուս դեսպանատան եկեղեցիին մէջ։ Այնտեղ թելադրուեցաւ համերգներ կազմակերպել։

Եւ 1923ին Վիէննայի մէջ տուին երգահանդէս մը, որ շատ գնահատուեցաւ։ Այնուհետեւ երգահանդէսներ կազմեցին ամէն կողմ, աւելի քան 1700 երեկոյթ։ Շրջան ըրին երկրէ երկիր, մինչեւ Աւստրալիա, ուր որ փոքրիկ կորիզ մը կար ռուս գաղութէն։ Գացին խանդավառելու, հայրենի ձայներով արթնցնելու յուսաբեկ ռուս գաղթականները։ Անգլիոյ եւ Պելճիքայի արքունիքին հրաւէրով անցան Լոնտոն եւ Պրիւքսէլ։ Շքանշան ստացան Ռումանիոյ եւ Սերպիոյ մէջ։

Ռիկայի մէջ մեծ ցոյցեր կատարուեցան երգչախումբին այցելութեան առթիւ։ Կառավարութիւնը արգիլեց ռուս կրօնական եւ ազգային երգերը։ Պեսարապիա եւ Լեհաստան եւս արգիլեցին այս երգահանդէսները։

Երգչախումբին անդամներէն Կարոլ Միխայլէնկով, այսպէս կը մեկնաբանէ երգչախումբին գործունէութիւնը։ — «Մեր երգչախումբը կ'ապրի իբրեւ փոքրիկ ինքնավար պետութիւն մը։ Մեր պետն է Սերկէյ Եարով։ Ունինք «ներքին նախարար» մը, որ կը զբաղի խումբին կարգապահութեամբ եւ վարչութեամբ, ունինք «նախարար» մը համբորդութեան եւ հաղորդակցութեան համար, որ կը զբաղի օտար երկիրներու մէջ տրուելիք երգահանդէսներու պատրաստութեամբ։ Կ'աշխատինք տարին տասը ամիս, ամիսը 27 երգահանդէս տալու պայմանագրութեամբ։ Յուլիս ամիսը հանգիստ եղանակ է։ Օգոստոսին կ'երթանք ծովափնեայ քաղաք մը, պատրաստելու համար յաջորդ տարուան երգացանկը։ Երգչախումբին անդամներուն մէջ կան համալսարանականներ, արժէքաւոր մտաւորականներ, բժիշկներ, ճարտարագէտներ, գրագէտներ։ Ունինք տարիքոտներ ալ։ Մեր «հայրիկ»ը 57 տարեկան է»։

Այս երգչախումբը ունի 36 երգիչ, որոնք օժտուած են հարուստ եւ ազնիւ ձայնով։

Տէրէքի Խազախներն ալ իրենց կարգին կազմած են փոքրիկ երգչախումբ մը, որ նոյնքան համբաւ ունի եւ գործունէութեան նոյն փառքը։

Իսկ Խազախներու՝ երկու խումբէն դուրս, քանինե՞ր կան, որ կ'ապրին իրենց քրտինքով։ Գործարաններու եւ անանուն տանջարաններու մէջ։ Բայց եւ այնպէս անոնք ալ կազմակերպուած են։ Յիշենք գլխաւորները.— Դոնի, Քուպանի եւ Տէրէքի Խազախներուն Միացեալ Խորհուրդը, որ կը գտնուի Ֆրանսուա-Բաֆէ փողոցին մէջ, Խազախներու Միութիւնը, որ կը գտնուի Վիլլա Շովլօ, Քուպանի խազախներու ընկերակցութիւնը, որ կը գտնուի Գրյանքուր։ Միացեալ Խորհուրդը մասնաճիւղ մըն ալ ունի Լիոնի մէջ։ Եւ ուրիշ 140 հաստատութիւններ։ Կը հրատարակէ օրաթերթ մըն ալ.— Մեր ծննդավայրը։ Անոնց նշանախօսքն ըլլալ կը թուի առ Նախախնամութիւնը.

— Ան որ մեզի պիտի վերադարձնէ մեր երկիրը, պիտի հռչակուի մեր Աստուածը եւ մեր կայսրը։

Մանտէլիէօյի մէջ կը գտնուի Ջիգիտ խազախներու մէկ խումբը, գնդապետ Նաշչենկովի ղեկավարութեան տակ։ Անոնք ծանօթ են իրենց ձիարշաւներով եւ ձիու վրայ իրենց մարզանքներով։ Ժամանակ մը Փարիզ եկան, խաղալու ջիգիտովկան, որ լարախաղացութեան նման ճարտար զբօսանք մըն է։

Խազախներ կան նաեւ Մոնթարժիի, Քրէզօյի, Թուրքուանի մէջ։ Նոյնիսկ հեռաւոր Աւստրալիոյ եւ Ամերիկայի մէջ։ Անոնք կազմած են ստանիցաներ, «իրենց» գիւղը կամ բնակավայրը։ Իւրաքանչիւր «ստանիցա» ունի իր «աթաման»ը։ Այս ստանիցաներուն նպատակն է վառ պահել ծննդավայրի աւանդութիւնները, հայրենի կերակրը։ Խազախները հիմնած են նաեւ թանգարան մը, որ այժմ կը գտնուի Քուրպըվուա։

Ի՛նչ ծախքեր ըրած են անոնք, կազմելու համար այդ թանգարանը։ Եւ ի՛նչ նեղութիւններ, տանէ տուն փոխադրելու համար զայն։ Ռուս կայսրերը եղած են պատուոյ գնդապետները Խազախներուն, որոնց զինուորական համազգեստը կը կրէին յաճախ։ Նիքոլա Բ. երդում ըրած էր թագուիլ խազախ համազգեստով։ Ահա այդպիսի համազգեստներու ճոխ տեսակներ կան թանգարանին մէջ։ Եւ ի՛նչ յուզիչ ու թանկագին յիշատակներ, որոնք հաւաքածոյ մը շինելով այստեղ՝ կը կազմեն խազախներու պատմութիւնը։ Կարծես խազախ աշխարհին շարժանկարն է, որ կը պարզուի ձեր աչքին առջեւ։ Իւրաքանչիւր խազախ պաշտամունքով կը մօտենայ այդ յիշատակներուն։ Եւ իրենց հրամանատարներն իսկ, որոնք ցրուած են աւրին անդին, ուխտի կուգան յաճախ այստեղ։ Յիշենք այդ հրամանատարներէն զօրավարներ Բողայեւսկի, Խիրյաեւով, կոմս Գրաբբէ, Օպրից։

Ռիւէյի մէջ կ'ապրին խումբ մը ռուս զինուորներ։ Իրենց տրամադրութեան տակ ունին երկու ընդարձակ տուն։ Բոլորն ալ ամուրի։

Բոլորն ալ գործաւոր։ Իրիկունը միայն կը տեսնէք զանոնք, երբ կը վերադառնան իրենց գործատեղիէն։ Տունը կենդանութիւն մը կը ստանայ, ռուս գիւղ մը կը դառնայ։ Բոլորը կը հաւաքուին մեծ սեղանի մը շուրջ, կ'ուտեն հասարակաց սեղանէն հայրենի կերակուրը եւ կը պառկին։ Առաւօտուն գործի։ Ինչքա՛ն բարի եւ առաքինի են անոնք։ Կարգապահ եւ պատուախնդիր իրենց ազգային նկարագրին մասին։ Հազիւ թէ քիչեր մը Ֆրանսերէն գիտեն։ Բոլորն ալ կ'ապրին կարծես ձուլումի վտանգին դէմ զրահուած եւ պաշտպանուած, շնորհիւ իրենց մայրենի լեզուին եւ հայրենի աւանդութիւններուն։

ԲԱՂՀԱՆ

ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ ԵՒ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ

Զուիցերիոյ մէջ յաճախ ձեռնարկներ կը կատարուին արգիլելու համար որ համայնավարները չկարենան ստանձնել հանրային պաշտօններ։ Փնտռելու վրայ են ձեւ մը որ թոյլ տայ խորհրդարանէն եւ հանրային պաշտօնատուներէն արտաքսելու բոլոր այն անձերը «որոնք հրահանգ կը ստանան օտար քաղաքական կազմակերպութիւններէ»։ Քարը նետուած է Մոսկուայի։

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

1914ԷՆ ԱՌԱՋ ԵՒ ՅԵՏՈՅ

Մեծ պատերազմը անգամ մըն ալ հաստատեց թէ զինուորական ուժ եւ տնտեսական կարողութիւն սերտօրէն շղթայուած են, թէ պատերազմները կը շահուին եւ կը կորսուին ոչ միայն ռազմադաշտերուն վրայ, այլ եւ տարրալուծարաններու, հանքերու, եւ գործարաններու մէջ։

Կը հետեւի թէ պատերազմին բախտը կախում չունի բացառապէս զօրավարներէ եւ ծովակալներէ, այլեւ քիմիագէտներէ, փրոֆէսէօրներէ, մասնագէտներէ եւն.։ Մէկ խօսքով, երբ ազգ մը մտած է մահու եւ կենաց պայքարի մը մէջ, իր փրկութեան պէտք է գործակցին, զէնքը կազմող բոլոր տարրերը։ Կա՛մ հաւաքական գործակցութիւն եւ կամ հաւաքական անկում. «Ես իմ գրպանը կը ճանչնամ, թքեր եմ հայրենակիցներուս վրայ» ըսող ազգը ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ պատահական հիւր մը աշխարհի քարտէսին վրայ։

Ածուխ, երկաթ եւ քարիւղ.— Ահա՛ պատերազմները շահեցնող երեք ուժերը։

Քառասուն յիսուն տարի առաջ Մեծն Բրիտանիա գերակշիռ դիրք մը կը գրաւէր քաղաքական եւ տնտեսական աշխարհի մէջ։ Ինչո՞ւ։ Որովհետեւ չկար մէկը որ կարենար ապարէզ կարդալ իրեն ածուխի եւ երկաթի տիրապետութեան մէջ։ Տոկուն եւ յարատեւ աշխատութեամբ, աստիճանաբար Գերմանիա հասաւ Անգլիոյ։ 1900էն ի վեր պետական ականաւոր մարդիկ եւ հրապարակագիրներ ազդարարեցին Անգլիոյ թէ երկաթի, պողպատի եւ ածուխի արտադրութեան մէջ, Գերմանիոյ հսկայաքայլ յառաջդիմութիւնները հետզհետէ սրելով այդ ազգի մը փառասիրութիւնները, ուշ կանուխ պիտի վտանգէին Անգլիոյ դիրքը թէ՛ խաղաղութեան եւ թէ՛ պատերազմի ժամանակ։

Բայց Անգլիա յղփացած իր վայելած երկարատեւ բարգաւաճումէն, անխոհեմութիւնը ունեցաւ այս ազդարարութիւնները արհամարհելու։ Իր թուլամորթութիւնը չքմեղացնելու համար, Անգլիա կը յոխորտար թէ բամպակի եւ նաւաշինութեան ճարտարարուեստները ոչ միայն շատ աւելի ծաղկեալ վիճակ մը ունին, այլ աւելի շահաբեր են։ Այս մոլորանքին հետեւանքը այն եղաւ որ, երբ ընդհանուր պատերազմը պայթեցաւ, Գերմանիա Անգլիայէն կրկնապատիկ աւելի երկաթ եւ պողպատ կ'արտադրէր։ Ուրիշ խօսքով, եթէ Անգլիա 1872էն 1900 իր ունեցած գերակշռութիւնը պահելու հետամտէր, կրնանք ապահովաբար յայտարարել թէ Գերմանիա պիտի վարանէր զէնքի դիմելու։

Ուրեմն, զէնքի բախտախաղին մէջ կրնան յաջողիլ ա՛յն ազգերը որոնք առանձնաշնորհեալ դիրք մը ունին երկաթի եւ ածուխի արտադրութեան միջոցներուն մէջ։ 1914ին Գերմանիոյ ածուխի պաշարը Անգլիոյ ունեցածին կրկինն էր։ Այս առաւելութիւնը չխաբեց սակայն զինքը։ Կարելի եղածին չափ ազդու եւ արագ կերպով Դաշնակիցները բարոյալքելու հաշուով, Գերմանիոյ առաջին հոգը եղաւ գրաւել Պելճիքայի, Ֆրանսայի եւ Ռուսիոյ ածխահանքերը, որոնք իր սահմաններուն մօտ գտնուելու առաւելութիւնը ունէին։ Ահա թէ ինչո՞ւ Գերմանիան ա՛յնչափ շահեցաւ եւ յաջողապէս դիմադրեց 4 տարի։ Երբ կարգը եկաւ Վերսայլի դաշնագիրը խմբագրելու, Դաշնակիցները չմոռցան այս դառն ճշմարտութիւնը։

Սիլեզիա կը հայթայթէր Գերմանիոյ ածուխին 50 առ հարիւրը, մինչ Լօռէն կը պարունակէր Գերմանիոյ գործածած երկաթին 75 առ հարիւրը։ Թուղթի վրայ հողային բաժանումները կատարուեցան ազգութեան սկզբունքի դիմակին տակ։ Սիլեզիոյ եւ Ալզաս Լօրէնի անդամահատութիւնը պերճախօս թարգմաններն են զինուորականութեան հետապնդած բուն նպատակներուն։

Շատեր կը պնդեն թէ պատերազմները միշտ քանդիչ են եւ իբրեւ ապացոյց մէջ կը բերեն այն պարագան թէ Անգլիա, որ իբր թէ Մեծ Պատերազմին գլխաւոր դերակատարը եղաւ եւ յաղթական Դաշնակիցներու գլուխը կը գտնուէր, ուժասպառ դուրս ելաւ կռիւէն։ Նոյնիսկ ըսողներ կան թէ ան ջախջախուեցաւ, որովհետեւ անոր պատերազմի պարտքը կը հաւասարի իր ազգային հարստութեան։ Կը բաւէ դիմել թուանշաններու վկայութեան, հերքելու համար այս ենթադրութիւնները։

Անգլիոյ պատերազմական պարտքը ներկայիս կլոր հաշուով գրեթէ 1,000,000,000 ստերլին է, մինչ ազգային հարստութիւնը կը հասնի 15,000,000,000 պատկառելի գումարին։ Աւելցնենք թէ դար մը առաջ Անգլիոյ ազգ. հարստութիւնը 1,500,000,000 ստերլին էր, այսինքն 100 տարուան մէջ, Մեծն Բրիտանիոյ պետական հարստութիւնը տասնապատկուած է։ Իսկ եթէ պահ մը նկատի առնենք բրիտանական կայսրութեան ծաւալման կարելիութիւնները՝ չափազանցութիւն չպիտի ըլլայ ըսել թէ անգլիախօս աշխարհի այս մայր ազգին հարստութիւնը անսպառ է։

Արդէն պատմութիւնը ցոյց կուտայ թէ յաջող պատերազմները որքան ալ մեծածախս ըլլան, դարձեալ չեն աղքատացըներ ազգ մը, այլ ընդհակառակն կը վերակենդանացնեն եւ նոյնիսկ կը հարստացնեն զայն, պայմանաւ որ այդ ազգը ունենայ ուղիղ եւ միջոց օգտագործելու համար պատերազմի դասերը։ Նափոլէոնեան պատերազմները Անգլիոյ մեծութեան հիմնաքարը կազմեցին, իսկ քաղաքային պատերազմները Ամերիկան շինեցին։

Հողային տարածութեամբ բրիտանական կայսրութիւնը Ամերիկայի քառապատիկն է, բայց Ամերիկա հիւսած է երկաթուղիներու ցանց մը որ կըրկինն է Անգլիոյ ունեցածին։ Եւ ինչ որ աւելի կարեւոր է, ամերիկեան երկաթուղիներու փոխադրութեան ծախքերը անգլիականէն 100ին 50 աւելի թեթեւ են։ Կարելի՞ է ուրանալ երկաթուղիներու դերը երկրի մը ներքին եւ թէ արտաքին առեւտրական զարգացման մէջ։

Անգլիա արդէն իսկ արձանագրած է ամերիկեան մեթոտները։ Անգլիայի հեղինակաւոր տնտեսագէտներ հաշուած են որ ամերիկեան մեթոտներով Անգլիա կրնայ եռապատկել իր արտադրութիւնը։ Եռապատկել ճարտարարուեստական ուժը՝ կը նշանակէ եռապատկել ազգային եկամուտը։ Իսկ եռապատկել ազգային եկամուտը կը նշանակէ եռապատկել գանձային հասոյթները։ Բայց քանակին հետ որակն ալ պէտք է։

Ազգերու նիւթական յառաջդիմութեան վրայ կեդրոնանալով, պէտք չէ նաեւ անտեսել նաեւ անոնց մտաւորական զարգացումը։ Մէկը միւսը կ'ամբողջացնէ։ Երկուքին իրագործման համար անհրաժեշտ են հետեւեալ երեք պայմանները.— Առաջին՝ բնածին առաւելութիւններ։ Երկրորդ՝ ստացական կարողութիւններ։ Երրորդ՝ բարոյական եւ գործնական կրթութիւն։

Ամերիկայի շլացուցիչ տնտեսական յառաջդիմութիւնը արդիւնք է իր կրթական գործնական ոգիին։ Անգլիոյ կրթական սիստէմը հիմնուած է փրոֆեսիական կաղապարին վրայ, մինչ ամերիկեանը գերազանցօրէն ռամկավարական է։

Ճարտարարուեստական ազգ մը կրնայ աճիլ եւ բարգաւաճիլ, երբ գործարանատէրը եւ գործաւոր կարենան համերաշխ ապրիլ։ Կարելի չէ սպասել գործաւորէ մը բաւարար աշխատութիւն, երբ ան չի ստանար գոհացուցիչ վարձատրութիւն։ Գործաւորին աշխատութիւնը ազգի մը աղքատութեան ջերմաչափն է։

Գիտենք ընկերվարականներուն նշանաբանը.— «Կարելի եղածին չափ քիչ աշխատիլ, կարելի եղածին չափ բարձր վճարուիլ»։ Արդ, Ամերիկացիները եռապատկած են թէ՛ շահ եւ թէ՛ արտադրութիւն։

Այսպէս, հոն ուր երեք անգլիացի գործաւորներ կ'արտադրեն մէկ թօն ապրանք օրական 30 շիլինի վճարումով, ամերիկացի գործաւորը կը ստանայ 30 շիլին, արտադրելով 3 թօն, պարզապէս կատարելագործուած մեքենաներու շնորհիւ։

Գործաւորին բարեկեցութիւնը կը չափուի ոչ թէ իր ստացած ռոճիկէն, այլ այդ ռոճիկին ապրուստի հետ ունեցած առնչութեամբ։ Դրամը ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ պարզ միջոց մը մեր պէտքերը հայթայթելու։ Որքան բարձր ըլլայ ազգի մը արտադրութեան քանակը, նոյնքան բարձր կ'ըլլայ անոր սպառման ուժը։ Ամերիկացի գործաւորը անգլիացի գործաւորէն եռապատիկ աւելի արտադրելով քառապատիկ աւելի կը սպառէ։ Անգլիոյ Արհեստակցական Միութիւնները համոզուեցան թէ պարզապէս անձնասպանութիւն է արուեստական միջոցներով Անգլիոյ արտադրական թափը ջլատել։ Գոհացում տալու համար գործաւորներու պահանջներուն եւ խօսքէն գործի անցնելով, արդէն իսկ ձեռնարկած են պետական աջակցութեամբ հիմնովին արդիացնել մեքենաներու կազմածքը, ամերիկեան ուղղութեամբ։

Զ.

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԱԼՃԵՐԻԱՅԷՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳԱՂՈՒԹԸ

ՊԼԻՏԱ — Ինչպէս աշխարհի չորս ծագերուն մէջ ունինք հատիկ հատիկ համրուած հայութիւն, հոս ալ այդ հատիկներէն համրանքներ կան։ Կ'արժէ պըրպտել, փնտռել, մոռացութեան չտալու համար։ Խօսինք կարգով։

Ալճէ քաղաքին մէջ կան քանի մը տուներ եւ մէկ քանի ալ երիտասարդներ, եւ կը զբաղին սուրճի եւ ուրիշ առեւտրական գործերով։ Մօտերս փաստաբան մը հոս պիտի հաստատուի։ Կայ նաեւ հայ ճաշարան մը։ Ազգային կապը այնքան ալ սերտ չէ։ Կ'աշխատին ապրուստի համար եւ մոռցած եւ կամ մոռացումի տուած ամէն ինչ։

Ալճէէն վերջ կուգայ Պլիտա, 60 քիլոմեթր հեռաւորութեան։ Հոս է ամէնէն մեծ համրանքը։ Պլիտա Ալճերիոյ ամէնէն օդասուն վայրն է իր պաղ ջուրով։

Պլիտայի ամէնէն հին Հայն է Պ. Գ. Թորոսեան, որ արդէն դիրք շինած է եւ սիրուած տեղացիներէն։ Երկրորդ կարգին կուգայ Պ. Ղ. Ալաֆոզեան, իր հիւսնութեան գործարանով։ Ունի տարուան աշխատանք։ Երրորդ կարգին կուգան սեպերիշները, հանդերձեղէն վաճառողները, եւ վերջապէս կօշկակարներ։ Գաղութը կը հաշուէ 15 տուն եւ 15է աւելի ամուրի երիտասարդներ, որոնց մէկ մասը կը զբաղի ջրանկարչութեամբ, շրջելով զանազան վայրեր։

Այստեղ ալ բոյն դրած է անհամերաշխութեան ոգին։ Ուրիշ աւելի հին գաղութներուն մէջ տիրող անհամերաշխութիւնը կը վերագրուի կուսակցական քարոզներու։ Իսկ հոս արդէն ի՞նչ է պատճառը որ ... ալ մենք մեզ կը ... բերենք։

Մենք որ կոտրուած ... ով մեր գլուխները հանդի... ու մեզմով տապլտելու ենք, ինչո՞ւ պարզ ... մէջ իրարու հանդէպ ... գործեր ենք։

Եւ սակայն մենք ... չենք։ Այս գաղութը երե... ձեռքի տալ եւ մեծապա... պահել, միայն կը պ... մը որ շարժում տայ ...

«Յառաջ»ի մէկ ամե... կարգամ ձուլում, ... եւ։ Այստեղ եւս նոյն ... ըր։ Փոքրիկներ որ հ... եւայուած քով կը մոռնան ... ազգութիւնը, արդէն ... են լեզուով։

Իրիկուն մը հիւր էի ... վիլ կոչուած գիւղաքաղա... ուր միայն մէկ հայ ... մը կը բնակի, աղաւուա... աղէտէն։ Երեք փոքրիկներ ... ը յուզումով կը պատմէ...

— Մանչս կ'ուզէ հ... խօսիլ, բայց մեծ աղջի... չուզեր եւ չի պատասխան...

Ու այսպէս է ամէն ... բազան։ Թելադրեցի որ ... րիզ, Մխիթարեան վա... դրկեն։

Կան դեռ զանազան ... ներու մէջ առանձնացած ... որոնց տեղը եւ գիրը ... դժուար է։

* *

Անակնկալ իրիկուն մը ... Հեռու ենք շրջապա... ազգականութենէ ու ... րէ, նեղսիրտ դուրս կ'ելլ... մը մեր սրտերուն ... թիւնը վանելու։ Պլիտայ... թերը չափելով մեր ... անորոշ ուղղութեամբ, ... մութին մէջ։ Զոյգ մը ... եղբայրներ ենք, ու մեր ... կ'առաջնորդենք անկապ ... ցութիւններով, հայ ... ժամանակը կ'առաջնորդէ ... ւելի հաճելի շրջանակի մը ...

Ու ահա հեռուէն կը ... րենք յարգելի Պ. Թորոսեան ... հիւրերով, նստած ... ծառաստանին տակ։ Մեզ ... րելու պէս հրաւէր կ'... սեղանին ընկերակցելու, ... կատակ քոյրերու չկա... չմերժեցինք հրաւէրը ... պատեցին սեղանը փոքրի... կական խումբ մը կազմ... նոր ծանօթութիւններ հաս... լով։

Չէ՞ որ կարօտը կը ... հայ մը աւելի տեսնելու, ... մը եւս ծանօթանալու ... րօսեան ընտանիքէն է, ... եւ իրեն կ'ընկերանայ ... մը իր պզտիկով։ Կարծ. բա... թիւնով տեղեկացանք որ ... խութեան եկած ազգակից...

Հայրենի յիշատակներ, ... քական կացութիւն։

Լռացուցինք ... Ֆրանսական գերմանական, ... լական եւ ռուսական քաղա... նութեան բարդ խնդիրները ... մեր ցաւին ... ահաւորն է ու ամէնէն ... ու մեր հաւաքի ... ինքնին կուգայ քաղա... գիրը։

— Հապա այս մեր ... գիտել կուտայ Պ. Թոր... Երբ վերջ պիտի գտնէ... մենք իրարու լեզու պիտի ... նանք։ Զարմանալի, շատ ... նալի ազգ ենք, իրարու ... երբեք չպիտի ունենանք ... մեզի դաս չեղան այսքա...

...նքները Մարդ չի կրնար մա... հետ հաշտուիլ թէ ինչո՛ւ ...նք մեր ուժին չենք հաւատար ... կը փնտռենք ու կը փնտռենք ...քէ խելքէ հեռու ուժ մըն... Մինչեւ հոս ներդաշնակից ... լոյս ու մութը մահ կ'ընէր։ ...ոհա.

— Քրիստափոր, Քրիստափոր, ... հոս եկուր...

— Ի՞նչ. Քրիստափո՞ր է անուն... ինչ անուշիկ աղայ է, ինչ գե... ճակատ, հապա աչքե՞րը...

— ...մեծ Հայուն անունով կնքած ..., կը կրէին բոլորը միասին, ... Հայը, որուն պաշտած գործին ...ստանձնեակը ... բոլոր մասերուն մէջ...

Ցարգանք բոլորին։ Հաւատք ...ին յաղթութեան։

ԱՆՇԷՆ ՈՐԲՈՒԿ

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՀԱՅՈՑ ԳԵՐԵԶՄԱՆԱՏԱՆ ՀԱՇԻՒՈՑՆ ՄԷԿՈՒԿԷՍ ՄԻԼԻՈՆԻ ՓՈԽԱՌՈՒԹԻՒՆ...

Կ'ըսուի թէ Պոլսոյ քաղաքապետութիւնը վերջնապէս որոշած է արդիական վիճակի մը վերածել գերեզմանատուները։ Այս որոշման ամբողջական գործադրութիւնը անհրաժեշտ նկատուած ըլլալով, գերեզմանատուներու տնօրէն Սիւլէյման պէյ ամէն բաւական առաջ Էնկիւրի գացած եւ շփումներ ունեցած էր կառավարական պետերու հետ եւ անոնց օժանդակութիւնը ստացած էր։

Քաղաքապետութիւնը հիմա սկսած է ... գործադրել այս որոշումները եւ առանց ... գրաւելու ձեռնարկած է Բանկալթըի գերեզմանատունը։

Քաղաքապետական շրջանակները հաւանական չեն գտներ որ ...արքարանը շահի դատը, ...օրէն, — կ'ըսեն անոնք — ...րենքը կը վերաբերի ոչ միայն ...ներուն, այլեւ «վագըֆ» գերեզմանատուներու։

Անկէ զատ, կ'աւելցնեն նոյն շրջանակները, կառավարութիւնը ժամանակին արգիլած է Բանկալթըի գերեզմանատան մէջ մեռել թաղելը եւ Շիշլիի կողմը այդ նպատակով ձրի հող տրուած է Հայերուն։ Հետեւաբար, կարելի չէ ըսել թէ քաղաքապետութիւնը բռնահաճօրէն գրաւելու ելած է սեփականութիւն մը։

Քաղաքապետութիւնը շատ մօտ ատենէն կալուածի (արսա) պիտի վերածէ Բանկալթըի գերեզմանատունը, այսինքն մէկ ...րուան մէջ պիտի վերցնէ այնտեղի քարերը եւ երեւան ելլելիք ոսկորները պիտի փոխադրէ Շիշլիի գերեզմանատան ոսկորներու յատուկ դամբարանը։ Քաղաքապետութիւնը յետոյ գերեզմանատան հողը մաս մաս եւ բարձր գինով պիտի ծախէ։ Բայց, նկատելով որ հողերու մաս մաս վաճառումը ժամանակի կը կարօտի, այդ հողերը իբր երաշխաւորութիւն ցոյց տալով մէկուկէս միլիոն ոսկիի գումար մը փոխ պիտի առնուի եւ այս գումարով է որ Պոլսոյ բոլոր գերեզմանատուները արդիական վիճակի մը պիտի վերածուին։

Պոլսոյ մէջ մեծ ու փոքր 1000 գերեզմանատուն կայ. քաղաքապետութիւնը շուտով պիտի պատրաստէ ցանկը այն գերեզմանատուներուն որոնք պիտի ջնջուին։ Այս անտի գերեզմանատուներուն մէջ մեռել թաղուիլը պիտի արգիլուի եւ 5 կամ 7 տարի յետոյ ծախու պիտի հանուին հողերը։

Միւս կողմէ Ըսկիւտարի Գարաճա Ահմետի գերեզմանատունը պիտի ընդարձակուի։ Մասլաքի կողմն ալ Բերայի յատուկ ընդարձակ եւ արդիական գերեզմանատուն մը պիտի շինուի։ Հոս մըն ալ Էտիրնէ Գափուի կողմը պիտի հաստատուի, Պոլսոյ համար։

Ցուցարկութիւնը եւ մեռել թաղելն ալ քաղաքապետութիւնը պիտի ստանձնէ որոշ վարձքի մը փոխարէն։

Ասոր համար երեք աստիճանով սակացոյց մը պիտի պատրաստուի, ինչպէս նաեւ մեռելատուններ պիտի հաստատուին Բերայի, Պոլսոյ եւ Ըսկիւտարի կողմերը։ Երբ մէկը մեռնի, անոր անմիջապէս լուր պիտի տայ քաղաքապետութեան որ ինքնաշարժ ղրկելով մեռելատուն պիտի փոխադրէ մեռելը։ Հոն այր կամ կին պաշտօնեաներու միջոցաւ հարկ եղած գործողութիւնը եւ պատանքումը պիտի կատարուի ու յետոյ լուր պիտի տրուի ընտանիքին որ կրնայ իր ուզած տեղը փոխադրել։ Կրօնական արարողութենէ վերջ քաղաքապետական ինքնաշարժը մեռելը ցոյց տուած վայրը պիտի փոխադրէ։

Մինչեւ Ցունիս պիտի պատրաստուին հրահանգները ու սակացոյցը եւ յունիս մէկէն սկսեալ պիտի գործադրուին։

ՖԸՆՓԻՆԿԻՆ ԴԷՄ

Լոնտոնի մէջ կազմուած է առեւտրական պաշտպանութեան միութիւն մը, որուն նպատակն է պայքարիլ ռուսական ֆընփինկին դէմ։

ՎԱՆՏԷՐՎԷԼՏ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԷ ԴԱՇՆԱԳՐԵՐՈՒ ՎԵՐԱՔՆՆՈՒԹԻՒՆԸ

Ընկերվարութեան ականաւոր դէմքերէն եւ Բ. Միջազգայինի գործադիրի նախագահը Վանտէրվէլտ, պելճ խորհրդարանին մէջ, ֆրանքեւպելճ զինուորական դաշինքին մասին խօսք առնելով, յայտնեց թէ կողմնակից չէ անմիջական զինաթափութեան, բայց ամէն անգամ սպառազինման վտանգը կը շարունակուի, մասնաւորաբար Ռուսիոյ, Գերմանիոյ եւ Իտալիոյ մէջ։

— Անշուշտ, Ֆրանսա նշանակելի կերպով նուազեցուց իր զինուորական ծախքերը. բայց Ֆրանսա ունի գաղթային բանակ մը, որ աւելի ուժեղ է քան գերման բանակը։ Զինաթափ Գերմանիոյ առջեւ, բռնուած է սպառազինման զարհուրելի յորձանքէն։ Հարցին միջազգային երեւոյթն է որ պէտք է նկատի ունենալ։ Գերման ընկերվարականները կը գտնուին մասնաւորաբար դժուար կացութեան մը մէջ, եթէ դէմ քուէարկեն պատերազմական ելեւմուտքին եւ կամ եթէ մերժեն յաձնաւոր մը շինութեան վարկերը, գոյութիւնը կը վտանգեն կառավարութեան մը, որուն տեղ անմիջապէս պիտի անցնէր ազգայնամոլ կառավարութիւն մը։

Վանտէրվէլտ յիշելէ յետոյ թէ իր կառավարութեան օրով ապահովութեան երաշխիքներ փնտռած են Անգլիայէն եւ Ֆրանսայէն եւ թէ Լոքարնոյի դաշնագրէն յետոյ, ֆրանքեւպելճ զինակցութիւնը անհրաժեշտ չէ գտներ, կը պնդէ դաշնագրերու վերաքննութեան հարցով։

— Դաշնագրերու վերաքննութեան հարցը սկսած է երկար ատենէ ի վեր եւ ոչինչ պիտի կրնայ զայն արգիլել։ Շատ լաւ գիտեմ թէ անմիջապէս որ խօսքը դառնայ հողային հարցերու շուրջ, Ֆրանսայի մէջ կը յայտարարեն թէ դաշնագրերը անփոփոխելի են եւ թէ ի պահանջի հարկին, զանոնք պիտի պաշտպանեն բռնի ուժով։ Բայց ինչո՞ւ միւս կողմէ, Գերմանիոյ պարտադրել կամաւորներու բանակ մը, որ տեւական վտանգ մը կը կազմէ, ինչո՞ւ անոր պարտադրել սահմաններ, որոնք արեւելքի կողմէն, վէճի տեւական աղբիւրներ կը կազմեն, ինչո՞ւ պահպանել դաշնագիր մը որ Գերմանիան կը նկարէ ոչ թէ պարտեալ, այլ յանցաւոր։

Ընկերվարական նախարարը կը յայտնէ թէ ... միակ պատասխանատուն Գերմանիա չէ։ Անշուշտ ուղղակի պատասխանատու կը նկատուին գերման կայսրը եւ աւստրիացի պետական մարդը։

— Բայց, այսօր, ո՞վ պիտի համարձակի հաստատել թէ միակ պատասխանատուն Գերմանիան է եւ թէ Գերմանիայէն զատ չկան ուրիշ պատասխանատուներ՝ ուրիշ ժողովուրդներու մէջ, եթէ կ'ուզուի որ զինաթափութեան խորհրդաժողովը յաջողի, պէտք է հոն երթալ բարեմտութեամբ. որովհետեւ ինչ պատասխան պիտի տրուէր Գերմանիոյ եթէ պահանջէր կամ հաւասարութիւն կամ սպառազինման ազատութիւն։

Վերջացնելով, Վանտէրվէլտ կը հաստատէ թէ հետզհետէ աւելի զօրանան պատերազմի դէմ կամքերը։ Բայց չի բաւեր պատերազմը նեռել օրէնքէ դուրս հռչակող յայտարարութիւններով. պէտք է յստակօրէն ու յանդուգն քաղաքականութեամբ մը գործադրել անկարելի քաղաքականութիւն... եթէ նոր պատերազմը ծագէր, ան շուտով պիտի վերածուէր ներքին պատերազմի, պատերազմ մը որ իրարու դէմ պիտի հանէր ոչ թէ ազգերը, այլ դասակարգերը, ինչպէս անցեալ Ռուսիոյ, Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ մէջ, պատերազմ մը ուր մէկ կողմ պիտի գտնուէին բոլոր անոնք որ կ'աշխատին, իսկ անոնց դիմաց՝ բոլոր անոնք որ կ'ապրին աշխատաւորներուն վրայ։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Վիէն, 6 Մարտ.— Մեր գաղութը բաժնուած է երկու թաղամասերու մէջ։ Առաջին մասը Ռիւ Լաֆայէթ, կը բնակին 500-550 Հայեր։

Ո՞ւր կ'աշխատին մեր հայրենակիցները —

1 — Կօշիկի գործարանին մէջ կ'աշխատին մօտ 250 Հայեր։ Երեք ժամերու կրճատում չեղաւ։ Նոյնիսկ աւելի ժամ աշխատցնելու յայտ կայ։ Ուրիշ անգլերու հետ բաղդատելով մեր հայրենակիցները իրենց վիճակէն շատ գոհ են։ Գործարանը վերջերս քանի մը անգործներ գործի առաւ որոնց մէկը հայ ալ կան։ Օրավարձքերը կը հաշուին համաձայն աշխատանքի.— Այրերը՝ 26էն մինչեւ 35 Ֆր., իսկ կիները 13-22։ Ցեղային եւ սառրական խտրութիւն չկայ։ Հայերը սէր ունին են գործատիրոջ կողմէ։

2 Արծաթի գործարանը.— Կ'աշխատին 10—15 հայրենակիցներ։ Այստեղ ալ սովորական են ժամերը։ Ոչ ժամերու կրճատում, ոչ ալ օրավարձքի։ Վճարումը՝ գործին համեմատ 28—35 Ֆր.։

3 — Խաղալիքագործարան (Թագախանէ) ունի ընդհանուրը 75—80 գործաւոր։ 45ը Հայեր են։ Օրավարձք՝ 24 Ֆր այրերը, իսկ կիները 17 Ֆր։ Բացառութիւն կը կազմեն անոնք որ ֆրանսացի են եւ կ'աշխատին մեքենայի վրայ։ Անոնք կը ստանան, 30—32 Ֆր. անգործութեան վախ չկայ, ոչ ալ խտիր ազգային եւ սառրականի։

4 — Թուղթի գործարանը ունի 60-65 գործաւոր։ Հայերուն թիւն էր տարի մը առաջ 12, այժմ կ'աշխատին 5 Հայեր։ Օրավարձք՝ 28էն 32 Ֆր.։ Գործազրկութեան վախ չկայ։ Երբեմն աւելի կ'աշխատին։

5 — Շոգալի հիւսուածեղէնի գործարանը ունի 120 բանուորուհիներ, որոնց 25ը հայ։ Անցեալները բոլոր Հայերը դուրս ձգեց «գործ չունիմ» ըսելով։ Իսկ անդամները շաբաթը երեք օր կ'աշխատցնէ, օրական վեց ժամի հաշուով։

6 — Մաքսային հիւսուածեղէնի գործարանը ունէր 150 գործաւոր որոնց տասը Հայեր։ Անցեալ շաբաթ շատերը ճամբեց։ Հայերն ալ. Վախ կայ որ բոլորովին փակէ դռները։

7 — Ցիան, հիւսուածեղէնի գործարանը ունի 250 — 300 գործաւոր, որոնց 15—20ը Հայեր։ Շաբաթը միայն հինգ օր կ'աշխատին, օրական 7 ժամ։ Ցեղային եւ սառրական խտրութիւն չկայ։

8 — Փուռնէ գործարանին մէջ, Հայերուն թիւն է 25։ Քամը օր առաջ կ'աշխատէին 4 օր, օրական 7 ժամ։ Վախ կայ բոլորովին գոցուելու։

Թղթակից

ՆԱՊԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԵՐԿՐՈՐԴ ԴՊՐՈՑ ՄԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Վիէն, 5 Մարտ.— Նկատի ունենալով որ Վիէնի վերի թաղամասին մէջ կայ մանկապարտէզ մը, եւ վարի թաղամասը, որ մէկ ժամ հեռու է, չի կրնար օգտուիլ այդ դպրոցէն, քանի մը արթուն հայրենակիցներ, ամէն զոհողութիւն յանձն առին եւ բացին երկրորդ մը։

Դպրոցը ունի 25 30 մանուկներ եւ ուսուցիչ մը, Պ. Տիգրան Գուրուճեան։

Հայ ծնողներ, մի՛ մոռնաք հայ անունը եւ պաշտպանեցէք ձեր մանուկները ձուլման վտանգէն։ Բերէք արձանագրել տալէք։ Այս առթիւ շնորհակալութիւն կը յայտնենք Մ. Դ. Հնչակեան մասնաճիւղին որ յօժարութեամբ մեզ տրամադրեց Ակումբ-Դրադարանը։

Ի դիմաց Ցանձնախումբի Ատենապետ՝ Երուանդ Դալայտեան, Ատենադպիր՝ Յակոբ Մելիք։

Մ. ՔԷՄԱԼԻ ԿՈՉԸ

Իր ճամբորդութիւններէն վերադարձին, Մ. Քէմալ Թուրք ժողովուրդին ուղղեց կոչ մը, ուր կը յիշէ կատարուած փորձերը, որոնք կը ձգտին թշնամական մթնոլորտ մը ստեղծել խալք կուսակցութեան քաղաքական եւ վարչական գործունէութեան շուրջ եւ պղտորել հանրութեան միտքը.

— Այս վերջին երեք ամիսներու ընթացքին, կը յայտնէ Քէմալ, երկրին մէջ կատարած դիտողութիւններս թոյլ տուին ինծի վրայ հաստատելու թէ հակառակ այս փորձերուն, ժողովուրդին ողջմտութիւնը բնաւ չէ խաթարուած։ Այսուհանդերձ կան անձեր որ չեն ուզեր տեսնել իրականութիւնը եւ կը ջանան զայն ներկայացնել մութ գոյնով։ Իմ կուսակցութիւնս այն բացարձակ համոզումն ունի թէ ժողովուրդը իր հետ է եւ թէ իր ծրագիրը ամէնէն օգտակարն է երկրին համար։ Խալք կուսակցութիւնը ի վիճակի է զայն ապացուցանելու, նոյնիսկ ամէնէն թերահաւատներուն։ Կարծեմ աւելորդ է թէ բարեպաշտ պիտի ըլլար ձեռնարկել անոր ընտրութեանց, նախ ապացուցանելու համար թէ ժողովուրդը վստահութիւն ունի մեր վրայ եւ յետոյ, գիտնալու համար թէ ի՛նչ աստիճան ժողովուրդը պիտի գնահատէ եւ քաջալերէ այն միջոցները, զորս կուսակցութիւնը կ'ուզէ կիրարկել յետագային։

ՍՊԱՆԻՈՅ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Սպանիոյ դահլիճը որոշեց հրահանգել թաղապետական ընդհ. ընտրութիւններու կառավարութիւնը կը շարունակէ առեւտրական բանակցութիւնները Ֆրանսայի հետ։

Մատրիտի մէջ համալսարանը բանթողներ կռուի բռնուեցան աշխատող գործաւորներու հետ։ 50 ձերբակալ ոստիկանէ պարպուեցաւ. Բազմաթիւ վիրաւորներ կան։

ՀԱՄԱԺՈՂՈՎ

Յառաջիկայ Սեպտեմբեր ամսուն Փարիզի մէջ պիտի գումարուի Աշխարհագրութեան համաժողով մը, որուն կը մասնակցին մեծ երկիրներու աշխարհագէտները։

ՏԷՐ ԵՒ ԱՏՐՃԱՆԱԿ

1929ին 13 Ֆոգի սպաննեցին եւ 16 Ֆոգի վիրաւորեցին իրենց կինը, իսկ 9 կին սպաննեցին եւ 15 կին վիրաւորեցին իրենց էրիկը։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (7)

ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐ

(ՀԱՏՈՒԱԾՆԵՐ ՈՒՍԱՆՈՂԻ ՄԸ ՕՐԱԳՐԷՆ)

Վերջապէս ինչ որ ան ունի ...եղի տալու. երբ վարձատրութիւն այս ձանձրալի քաշքշուքին համար որուն դատապարտուած ենք հակառակ մեր կամքին։

Կը մտածեմ, կ'արժէ՞, կ'արժէ ապրիլ կռուելով եւ վարանումի մէջ։ Չես գիտեր թէ մէկ օրէն միւսը ինչեր պիտի պատահին։ Եւ այս մարմին մէջ որ մէկ հոգին փախած հազար կակիններ ունի։ Ու պէտք է հալի ու մաշի երկարաժամեայ մը գոյութեան համար։ Այս մարմինը որ մէկ օրէն միւսը կ'իյնայ խուժապ... պատկերի մը պէս։ ...ուպրեկի մը պէս որ մէջը փշրուելու ենթակայ է։

Այս խախուտ եւ փտած մարմնոյն մէջ որ աշխարհի անկատար բաներուն մէջէն ամէնէն անկատարն է։

Բնութեան մէկ սխալը։

Եղծելի ձախորդութիւն։

Որ ժամանակին մէջ միայն ակնթարթ մը կեանք ունի եւ ան ալ հառաչանք մը ձգելու եւ անցնելու համար։

Եւ մենք մեզ կը խաբենք։

Սիրով։

Երազներով։

Պատրանքներով։

Ու կը մխիթարենք մենք մեզ։

Այլապէս կարելի պիտի չըլլար ապրիլ առանց մխիթարանքի։

Ա՞յս է կեանքը։

* * *

Ցորեկնակ է որ հիմա Մակալինին դէմքը աչքիս առջեւ կուգայ։ Մինչդեռ քիչ առաջ ոչինչ կ'երեւէր աչքիս։ Ան կը ժպտի մաքուր ու անուշ։ Ու ...նորկ մը կ'արձակէ ու կ'անցնի։

Ո՞ւր։

Ո՞ւր։

Հաւատացէք, մոռնալ կ'ուզեմ Մակալինը այլեւս։ Ու թող զարմանալի ու անարդարանելի չթուի այս խօսքս ձեզի, եթէ գիտէք թէ Մակալին այն աղջիկն է զոր օր մը գերագոյն նուիրումով սիրեցի։ Զոր պաշտեցի։ Եւ որուն սիրով յափշտակուեցայ։

Եւ այս այն աղջիկն է։

Ու զայն մոռնալ կ'ուզեմ։

Գուռ մը երջանկութեան համար չարժեր աշխարհ մը առասպել։

Եւ ան ինծի աւելին չի կրնար տալ։

Եւ իմ ամբողջ ունեցածս տուի։

Ու փոխարէն անուշ համբոյր մը խանձուած լեղի առատապանք միայն առացայ։

Եւ տուի հոգեկան խաղաղութիւնս։ Եւ տուի աչքերուս լոյսը։ Եւ տուի իմ բոլոր իղձերս։ Եւ տուի ինչ որ կարելի է տալ սիրելու համար՝ իմ ամբողջ էութիւնս։ Եւ սակայն մինչեւ անգամ իր ամէնէն յափշտակուած ատենին, երբ իր մարմինը թեւերուս կը յանձնէր մանուկի մը պէս ու համակ սեր հոգիիս մէջ թափանցել ու էութեանս հետ լուծուիլ կ'ուզէր, դարձեալ միայն ցաւ եւ յուսախաբութիւն գտայ։

Հիմա այդպէս կը զգամ։

Ու հիմա մոռնալ կ'ուզեմ Մակալինը։

Ո՞վ պիտի դատապարտէ զիս ատոր համար։

* * *

Եւ յաճախ կը սիրեմ լուսաւորութեամբ նայիլ կեանքին վրայ։ Կ'ուզեմ զայն տեսնել այնպէս ինչպէս որ պէտք էր ըլլար։ Արուեստագէտ մը աչքով։ Գունագեղ։ Լուսաւոր։ Վառվռուն։ Ամէն բան գեղեցիկ։

Սակայն երբեմն իրականութիւնը մեղքի պէս անգօղ եւ ամօթի պէս բաց կը ցցուի աչքիս առջեւ։

Ի՛նչ տխուր բան է զայն տեսնել։

Ի՛նչ սոսկալի է կեանքը իր մերկ ազնուութեամբ տեսնել իր այլանդակ ձեւերով եւ անպարտելի կնճիռներով։

Աղուոր է ճշմարտութեան վրայ նայիլ։

Եւ անոր համար շատ անգամ աչք կը գոցենք անոր։

Եւ կ'ուզենք իրերը քննել մեր պիտոյակներով։

Կ'ուզենք տեսնել հակապատկերը փոխանակ իրականութեան։

Այդպիսով կը խաբենք մենք մեզ։

Այդպիսով կը սիրենք խաբել մենք մեզ։

Այսպէս կը խորհրդածեմ հիմա։

Որքա՛ն ճիշդ։

Ի՛նչ փոյթ։

Եւ գիտեմ թէ վաղը թերեւս այս ըստածներուս հակառակը պիտի ընեմ։

Եւ իմ խօսքերս եւ արարքներովս պիտի ժխտեմ։ Գիտեմ թէ վաղը պիտի փոխուիմ։ Ցարբեր պիտի մտածեմ։ Ցարբեր պիտի գործեմ։

Ու ձեր վստահութիւնը պիտի կորսնցնէք իմ վրաս։ Ու թերեւս պիտի խնդաք։

Գուցէ իրաւունք ունիք։

Բայց ի՞նչ պէտք ունիմ ես իմ զգացումներս ծածկելու։ Ինչո՞ւ գաղտնի պիտի պահեմ իմ ակարութիւններս։ Ո՞վ է պատասխանատուն։

ՅԱԿՈԲ ԳՈՒՑՈՒՄՃԵԱՆ

(Շար.)

Վանտէրվէլտ ալ դատուելու էր

Մոսկուայի դատավարութեան առթիւ պոլշեւիկեան թերթ մը կը գրէ թէ, ամբաստանեալներու աթոռին վրայ նստելու էր նաեւ Բ. Միջազգայինը՝ Վանտէլվիլտի գլխաւորութեամբ, Այս դատը կը գրէ թերթը, դիմակը պատռեց Բ. Միջազգայինի որ ամէն բանէ առաջ կը մտահոգուի արտաքին միջամտութեան կազմակերպութեամբ:

Խորհրդային Տընփինկին դէմ

Բոլշեւիկներու վաճառատարտ (տրնփինկ).ըրջօրէն կը մտահոգէ աշխարհի միացեալ մասը: Լոնտոնի մը մէջ, առեւտուրի պաշտպանութեան Միութիւնը, հաւաքոյթի մէջ քուէարկեց բանաձեւ մը, որով կը բողոքէ Խորհրդային միութեան աշխարհի դէմ բացած տնտեսական պայքարին առթիւ եւ ցաւ կը յայտնէ որ անգլիական կառավարութիւնը որ ո՛չ մէկ միջոցի կը դիմէ արգելքի համար ռուսական ապրանքներու ներածումը եւ կը պահանջէ կառավարութենէն որ վերջ դնէ Ռուսիոյ հանդէպ իր բռնած նպաստաւոր վերաբերումին:

Պելկրատի մէջ եւս, ճարտարագործներու ընկերակցութիւնը պահանջ ներկայացուց կառավարութեան որ խստիւ արգիլէ ռուսական ներածումները եւ առայժ. օրինական միջոցներ կիրարկէ. փայտի առեւտուրը որ այնքան կարեւոր է Աւստրիոյ, Սերպիոյ Ռումանիոյ եւ Չեխոսլովաքիոյ համար, ջլատուած է խորհր. վաճառատարտին հետեւանքով:

Իսկ Ռումէն կառավարութիւնը արգիլեց ռուսական արտադրութիւններու անցքը ռումանական նաւահանգիստներէն:

Միջադէպ Յոյնաւպուլկար սահմանին վրայ

Շաբաթ իրիկուան դէմ, Տրամայի մօտերը, յոյնեւպուլկար սահմանագլուխին վրայ, յոյն եւ պուլկար սահմանապահ զօրքերը կրակ բացին իրարու վրայ: Միջադէպին պատճառ յոյց կըտրուի պուլկար քոմիթէճիներու փորձը՝ յունական հող մտնելու: Զօրքերը հինգ ժամ անընդհատ կրակ տեղացին իրարու վրայ եւ կրակը դադրեցուցին յոյն եւ պուլկար հրամանատարներու միջամտութեամբ: Քննութիւն բացուած է երկու կողմէ:

Չինուորական դաւ մը Ուքրանիոյ մէջ

Չեկան ձեռնարկած է իր իրաւասութեան տակ գտնուող երկիրներուն մէջ փնտռել ու երեւան հանելու զանազան տեսակի դաւադրութիւններ: Վարչաւիայէն տրուած լուրերու համաձայն, Ուքրանիոյ մէջ երեւան ելած է զինուորական հակաբոլշեւիկեան դաւադրութիւն մը, որուն հետեւանքով Չեկան ձերբակալեց 50 սպաներ եւ 18 զինուորներ: Ասոնցմէ 12 սպաներ դատապարտուած են մահուան եւ անմիջապէս հրացանի բռնուած են:

Այս վերջին 15 օրերու ընթացքին, միայն Օտեսայի շրջանին մէջ ձերբակալուած են աւելի քան 7000 անձեր, հակայեղափոխական գործունէութեան մեղադրանքով: Ուրիշ աղբիւրէ, լուր կը տրուի նաեւ թէ Օտեսայի պահակազօրքին առաջին զօրաբաժինը ըմբոստացած է, Մնացեալ զօրաբաժինները կասկածելի նկատուելով, Մոսկուայէն փութով Օտեսա ղրկուած են յատուկ պատուիրակութիւն մը, գրգռութիւնները հանդարտեցնելու յանձնարարութեամբ:

Զրոյց կը շրջի նաեւ թէ Սիպերիոյ աքսորականները եւս, որոնք կարեւոր թիւ մը կը կազմեն եւ որոնց մէջ մեծամասնութիւն են քաղաքական դատապարտեալները կացինով սպաննած են 17 բոլշեւիկ կարեւոր պաշտօնատարներ: Սիպերիոյ այս աքսորականները կը գործածուին անտառներու մէջ փայտ կտրելու:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. ԴՊՐՈՑ

Այսօր Երեքշաբթի ժամը 9.30—9.15 կանոնագրի մեկնաբանում (ընկ. Գ. Հիւսեան):

ժամը 9.30—10.15 Հայրուկային գիտելիքներ (ընկ. Ազգին):

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Շավիլի Երկս. Երիտ. Միութեան կողմէ

14 Մարտ Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.45ին

Salle Pantinի սրահին մէջ, 114 Grand'Rue Chaville

կը ներկայացուի՝ ՉԱՐՇԸԼԸ ԱՐԹԻՆ ԱՂԱ

Դիմակաւոր եւ անդիմակ պարահանդէս կէս գիշերէն մինչեւ առաւօտ թանկօի մրցում, ընտիր նուագախումբ, ճոխ պիւֆէ՝ ժողովրդական գիներով Մուտք 5 ֆրանք

Հաղորդակց. միջոց.— Առնել հանրակառք թիւ 1 եւ իջնել Ancienne Mairie, Շավիլ:

Հ. Յ. Դ.

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ Կայծակ Խումբի ժողովը՝ վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8ին Հ. Յ. Դ. Գրադարանին մէջ.

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Գ. Ե. Ռ. Միութեան Փարիզի վաճագն գրադարանի դասախօսութիւնը այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Ֆլօրիայի մէջ: Կը դասախօսէ Գ. Մ. Տէրպէտէրեան Այնշթայնի մասին: Մէկ ժամ սինէմա, Ջիկօնօ: Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռեմ եղբօրս որդիները Սասունի Աճարոնց գիւղացի Յովհաննէս, Կարապետ եւ Գօգոս Շահինեան, որոնք ընդհ. պատերազմէն առաջ կը գտնուէին Տիգրանակերտի Հուսայնան գիւղը: Կրտսեր եղբայրս Արմենակ 1914ին կ'աշխատէր Քէմախի ագահանքներուն մէջ, Մինչեւ այսօր իրենց մասին լուր չկայ: Իրենց հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել Շահինեան Մկրտիչի 96 bis rue de la Tour-Billy, Argenteuil, (S. et O.) France: Ճշգրիտ լուր տուողին 500 ֆրանք նուէր:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS 208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN ERUOPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ			
	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376 386

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
11
ՄԱՐՏ
1931

11 MARS 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1515

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՅՍ ՄԷԿԸ՝ ՈՉ

Հակառակ մեր կամքին, ստիպուած ենք այստեղ զբաղիլ հարցով մը որ կը սպառնայ պառակտումի նոր ճակատ մը բանալ։

Սկիզբէն ի վեր շատ յստակ է եղած այս թերթին դիրքը՝ մարզական շարժման հանդէպ։ Տաք եւ պատրաստակամ։

Քննադատած ենք Հ. Մ. Ը. Մ.-ի զանազան վարչութեանց սայթաքումները, կամ այդ Միութեան անունով կատարուած անախորժութիւնները։

Ուզած ենք որ զաղթին մնայուն վէճերը, որպէսզի կարելի եղածին չափ լայն ցանց մը կազմուի ամէն տեղ, մինչեւ յետին կայանը այս ցիրուցան ժողովուրդին։

Թելադրած ենք որ շարժումը դառնայ իսկապէս մարզական, փարատելով ամբողջ երկտասարդութիւնը եւ պատանութիւնը։ Զանոնք փրկելով օտար ափերու պէսպիսուն փոյձութիւններէն, արեւելեան մոլութիւններէն, սրճարանի եւ պարարանի ապականութիւններէն։

Շեշտած ենք, մանաւանդ, որ շարժումը չդառնայ ըմբշական մարզանք, սպարտական չորութեամբ, այլ աթենական ուղղութեամբ։ Մարմինին հետ մշակուի միտքն ալ, Հ. Մ. Ը. Մ.-ի բոլոր սաները խմորելով ազգային գիտակցութեամբ եւ դաստիարակութեամբ։

Իբրեւ օրինակ մատնանշած ենք Չեխոսլովաքիոյ «Սոքոլ»ները։ Իսկ իբրեւ լաւագոյն ուղեգիծ՝ պահանջած ենք Հ. Մ. Ը. Մ.-ի բարոյական ուժին եւ նիւթական եկամուտին հարիւրին 75ը յատկացնել արիներու կազմակերպութեան։

Եւ ուրախ ենք գիտնալ որ աստիճանաբար կը դարմանուին թերիները, կ'ամփոփուին ճիգերը։ Այսօր կազդուրիչ պատկեր մը կը ներկայացնէ Հ. Մ. Ը. Մ.-ը։ Տեղ մը աւելի, տեղ մը պակաս, բայց շիտակ ճամբու վրայ։

Մանաւորապէս Փարիզի մէջ, լուրջ աշխատանքներ կը կատարուին աւելի քան մէկ տարիէ ի վեր։ Իսկ վերջերս տեղի ունեցաւ համագումար մը, թէ՛ ծրագիր-կանոնագիրը բարեփոխելու, արգիացնելու, եւ թէ ընդհ. հեզը. Վարչութիւն մը հաստատելու համար։

Բոլոր մանրամասնութիւններուն ծանօթ չենք տակաւին, բայց գիտենք որ համագումարը առանձնապէս նկատի առած է արիներու ծաւալուն կազմակերպութեան մը խնդիրը։ Զանք թափուած է ճամբան հարթելու։ Ծրագիրը յարմարցնելու մեր այս օրուան կացութեան պահանջներուն, եւ միջազգային օրէնքներուն։

×

Այս բոլոր բարի լուրերուն հետ, բաց կը մնայ վէրք մը։

Դժբախտաբար կարելի չէ եղած իրականացնել անջատուած խմբակի մը միացումը։

Հ. Մ. Ը. Մ.-ի արիներու առաջին խումբն էր այն, որ 1928ին Լոնտոն գնաց «Յառաջ»ի աջակցութեամբ, եւ վերադարձին աւելի ոգեւորուած եւ ուռճացած, պատրուակներ գտաւ անջատուելու մէկ տարի յետոյ։ Այնուհետեւ կատարուած բոլոր փորձերը՝ կրկին միացնելու, անցան ապարդիւն։

Եւ հիմա ունինք Հ. Մ. Ը. Մ.-ի արիներ եւ Ֆրանսահայ արիներ։ Մէկը միւսին քէն կապած։

Քար դնելով մեր սրտին վրայ, մենք համակերպած ենք այս տեղական չարիքին։ Իսկ Հ. Մ. Ը. Մ.-ի վարիչները ի զուր զիջումներ կը փորձեն։ Ֆրանսահայ արիները իրենց գլուխն առած պիտի երթան։ Անշուշտ ազրելու սահմանուած է, ան որ գործ կ'արտադրէ։ Մեր ներկայ պայմանները կը պահանջեն խոշոր, զանգուածային կազմակերպութիւններ, թէեւ չենք արհամարհեր շարժումի, աշխատանքի յետին ազդակն ալ։

Բայց,— Ֆրանսահայ արիները սկսեր են սահմանը անցնիլ եւ անջատողական ձեռնարկներ կատարել Ֆրանսայէն դուրս ալ։

Պուքրէշէն կը տեղեկացնեն մեզի.

—Ֆրանսահայ արիները նամակ են գրած ռումէն սկաուտներու ընդհ. պետին, յայտնելով թէ իրենք են միջազգային կեդրոնէն վաւերացուած հայ սկաուտները, թէ մասնաճիւղ ունին Պուքրէշի մէջ, եւն.։

Ապահովաբար միեւնոյն փորձը կատարուած է նաեւ ուրիշ գաղութներու մէջ (Պէյրութ, Թաւրիզ, եւն.)։ Իսկ ինչ որ տեղի ունեցած է Լոնտոնի մէջ, բոլորովին առանձին պատմութիւն է։

Արդ, պարտականութիւն կը սեպենք հրապարակաւ դատապարտել այս ծուռ միջոցները։ Այս դաւերը՝ Հ. Մ. Ը. Մ.-ի դէմ։

Խօսք չունինք. քանի որ չէք ուզեր Հ. Մ. Ը. Մ.-ի դրօշին տակ մտնել կատարեալ ինքնավարութեամբ, գացէք աշխատեցէք առանձին։ Բարեացակամութիւն չի պակսիր ձեր եռանդուն եւ շինարար աշխատանքներուն հանդէպ։

Բայց, մի՛ փորձէք մոլորեցնել ուրիշները։ Օտարները։

Մի անցնիք սահմանը։

Այս բացատրութիւնը կը գործածենք թէ՛ աշխարհագրական իմաստով, եւ թէ բարոյական։

Թերեւս արդար են ձեր յաւակնութիւնները։ Բայց այս մէկը՝ ոչ։

Մեծերը բաւական աղճատեցին ու ճեղքեցին մեր հանրային կեանքը։ Գոնէ պզտիկները թող զգուշանան նոյն սայթաքումներէն։

Շ.

МԱՄՈՒԼ

ՄԵՐ ԳԼԽՈՒՆ ՃԱՐԸ ՆԱՅԻՆՔ

Աթէնքի «Նոր Օր»ը կը նկատէ խմբագրականի մէջ (5 մարտ).

— «Ո՞ւր մնացին Միասնիկեանի եւ Եաթվէրտեանի հանդիսաւոր խոստումները ներգաղթի մասին, Լենինականի շարժէն ի վեր Հայաստան ընդունուած են հազիւ քանի մը հարիւր գաղթականներ, այն ալ մեծ դժուարութիւններով։

Խոստացեր էին Յունաստանէն ընդունիլ տասը հազար գաղթական, ի՞նչ պատահեցաւ որ այլեւս խօսքը չեն ըներ ներգաղթին.

Ափսոս որ մեծ յոյսեր կապելով Երեւանի, տարագիր հայութիւնը իր ապագայ բարեկեցութեան լաւագոյն առիթները կորսնցուց։ Խոստումներէն եւ անպատասխանատու հրատարակութիւններէն խաբուելով, չի մտածեց իր ոտքին տակ գտնուած հողը մշակել ու կապուիլ իր միջավայրին։

Մամնաւորապէս Յունաստանի մէջ մեծ կարելիութիւններ կային սկզբնական շրջանին բաւական թիւով գաղթականներ գետեղելու եւ գործի տէր դարձնելու, կառավարութեան բարեացակամութիւնը չէր որ կը պակսէր։

Կարեւորութիւն տուող չեղաւ յեղափոխական կառավարութեան անուղղակի թելադրանքներուն ու գտնուեցաւ մէկը՝ որ փարիզէն դժգոհութեան գիր դրկեց արտաքին գործոց նախարարութեան՝ Հայերը հպատակ դարձնելու կառավարական քաղաքականութեան դէմ։

Իսկ այսօ՞ր, Երեւան ձեռքերը լուալով քաշուած է. ռամկավար կուսակցութիւնը հեռուէն հանդիսատես կ'ըլլայ մեր գաղութի հիւծումին եւ կառավարութիւնը դեռ կրկնէմաս մը գաղթական այլուր փոխադրելու ստիպողութեան վրայ։

Բոլորը իրենց խաղը խաղացին ի վնաս Յունահայութեան, Ափսո՛ս, հազար ափսոս մեզի որ սին խոստումներովօրօրուեցանք, վստահութիւն ունեցանք հայանուն կառավարութեան վրայ, անկէ սպասելով մեր փրկութիւնն ու բարիքը։

Հիմակ ոչ ոք կը մտածէ սրճարաններու մէջ օրը սպաննող անգործ բազմութիւններու մասին, ոչ ոք կը խորհի օգնութեան ձեռք երկարել Մակեդոնիոյ գիւղերուն մէջ տագնապի մատնուած հարիւրաւոր չափահաս որբերու։

Երեւան զբաղած է աւելի կարեւոր գործերով, քաղաքական մեծ հաշիւներով, իսկ ռամկավար փրկիչները Փարիզի պողոտաներուն վրայ շան քաշող կը կարդան տարագիր հայութեան։»

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ ՊԻՏԻ ԲՈՂՈՔԷ

Թուրք կառավարութեան բռնած ընթացքը Պոլսոյ Յոյն Պատրիարքարանին հանդէպ, յուզած է ո՛չ միայն Թուրքիոյ Յոյները, այլեւ ամբողջ Յունաստանը, քանի որ Պատրիարքարանը դարերէ ի վեր ամբողջ օրթոտոքսներու կեդրոնն ընդունուած է։ Իսկ Թուրք կառավարութիւնը կոթնելով Լօզանի Դաշնագրին, կուզայ անդամատել պատրիարքարանի իրաւասութիւնները եւ զայն վերածել «Պաշ-Փափազութեան»...։ Լուր կայ թէ յոյն կառավարութիւնը մտադիր է բողոքել Թուրք կառավարութեան այն ընթացքին դէմ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՌՈՒՍԵՒԹՈՒՐՔ ՆԱՒԱՅԻՆ ԴԱՇԻՆՔԸ

Սեւ Ծովու մէջ սպառազինումներու սահմանափակման վերաբերեալ համաձայնութիւնն ստորագրուեցաւ, Թուրք արտաքին նախարարին Թէվֆիք Րիւշտիի եւ խորհրդային դեսպան Սուրիցի կողմէ։

Երկու կողմերը յանձն կ'առնեն շինութեանց չձեռնարկել ո՛չ մէկ մարտանաւի, որ սահմանուած ըլլայ զօրացնելու Սեւ Ծովու կամ անոր կից ծովերու իրենց նաւատորմիղը, կամ օտար նաւարաններու չյանձնարարել մարտանաւեր կամ այլ նաւային տարկաներ, որոնք նպատակն զօրացնելու իրենց տորմիղները յիշեալ ծովերուն մէջ, առանց վեց ամիս առաջ լուր տալու իրարու։

Մեկնաբանելով ռուսեւթուրք այս համաձայնութիւնը, «Ժուռնալ»ի քաղաքական աշխատակիցը կը գրէ.— Ո՞վ պիտի կրնար փոքր առարկութիւն մը ընել համաձայնութեան մը դէմ որ կը ձգտի ամրացնել ներկայ կացութիւնը։ Թերեւս միայն անոնք, որոնք պատճառներ ունին գոհացուցիչ չգտնելու այդ կացութիւնը։

«Ներկայ կացութիւնը Սեւ Ծովու վրայ Ռուսերուն տիրապետութիւնն է, թերեւս շատ տրամաբանական կացութիւն, տրուած ըլլալով ռուսական զօրութիւնը, բաւական նեղացուցիչ կացութիւն այն ազգերուն համար, որոնք խորհուրդներու հետ այնքան լաւ չեն որքան Թուրքերը։ Այսպէս է պարագան Ռումանիոյ, որ լուրջ պատճառներ ունի հսկելու Պէսարապիոյ վրայ։

«Արդ, Թուրքերը եւ Ռումէնները, դեռ վերջերս Աթէնքի մէջ հաւաքուեր էին պատրաստելու համար Պալքանեան միութիւնը։ Հոն էին նոյնպէս Յոյներն ու Պուլկարները, որոնք, անկից ի վեր... մերթ ընդ մերթ կրակ կը տեղան իրարու վրայ եւ չեն կրնար իրարու հետ համաձայնիլ, նոյնիսկ միջազգային իրաւարարութեան ենթարկելու ելմտական հատուցումներու նման ողորմելի հարցեր։

«Իրաւարարութիւն, սպառազինման սահմանափակում, միջազգային միութիւններ։ Հոյակապ բանաձեւեր, որոնց ետեւը կը գտնենք այնքան անօրինակ կացութիւններ որքան կացութիւնը Թուրքիոյ, միանգամայն կապուած է Ռուսիոյ, եւ Ռումանիոյ»։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՆՈՐ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԿԻՆԵՐԸ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆ

Ինչպէս գրեր էինք, Թուրքիա ստիպուած է դիմելու խնայողութիւններու եւ առաջին առթիւ, զոհողութիւն պարտադրած է երեսփոխաններուն։ Անցեալ շաբթու Էնկիւրիի մէջ գումարուած Խալքի ժողովին, Մուսթաֆա Քէմալ առաջարկած է երեսփոխաններու տրուած թոշակը 6000էն իջեցնել 4200 ոսկիի։ Առաջարկը, պէտք չկայ ըսել, թէ ընդունուած է միաձայնութեամբ, քանի որ կը բխէր հազիէն..., հանրապետութեան միահեծան նախագահէն...։

Իսկ յառաջիկայ ընտրութիւնները տեղի տալին բուռն վիճաբանութիւններու Խալքի երեսփոխանները, իրենց ժողովին մէջ մշակեցին ընտրութեան օրինագիծ մը, զոր ներկայացուցին Ազգ. ժողովին։ Ներքին նախարարը հրահանգ տուած է նահանգներուն, որ ձեռնարկեն նոր ընտրութիւններուն։ Ընտրութիւնները պէտք է վերջացած ըլլան մինչեւ Մայիսի վերջը։ Կը յուսացուի նոր խորհրդարանը ժողովի հրաւիրել Մայիսի կիսուն։ Իսկ ներկայ խորհրդարանը պիտի շարունակէ իր աշխատանքները մինչեւ նորը ընտրուի եւ հրաւիրուի։ Թըրքուհիները պիտի կրնան ընտրող եւ ընտրելի ըլլալ։ Երեսփոխաններէն շատերը կը պատրաստուին մեկնիլ իրենց ընտրական շրջանները, որով կասկածելի է թէ խորհրդարանը կարենայ մեծամասնութիւն պահել։

Հաւանական է որ երկու երեք շաբթուան մէջ երեսփոխանական նոր թեկնածուները ճշդուին ու ցանկը հրատարակուի ապրիլի սկիզբը։ Կ'ըսուի թէ ներկայ երեսփոխաններուն կէսը պիտի փոխուի։ Առանցմէ մէկ մասը կուսակալութեան եւ այս կարգի կարեւոր պաշտօններու պիտի կոչուի։

Վերջին տեղեկութեան մը համաձայն, երեսփոխաններու թիւը պիտի աւելնայ։ Հաւանական է որ ժողովը 330 եւ թերեւս աւելի անդամներ ունենայ։ Երեսփոխաններու ներկայ թիւը 216 է։ Ընդդիմադիր երեսփոխանները թեկնածու չպիտի ներկայանան.

Հաւանական է որ այս անգամ ալ Խալքի թեկնածուներու ցանկը հրատարակուի Քէմալի մէկ յայտարարութեան հետ, ինչպէս եղաւ անցեալ անգամ։

Երեսփոխանական նոր ընտրութեանց առթիւ, պէտք է որ Հանրապետութեան նախագահի ընտրութիւնն ալ նորոգուի։

Պալքաններու աղէտալի երկրաշարժը

Ամենէն աւելի Սերպիան է որ վնասուած է երկրաշարժէն։ Պելկրատէն, Վիեննայէն, Սելանիկէն ու Աթէնքէն տրուած լուրերու համաձայն, երկրաշարժը իր պատճառած վնասներով, կատարեալ աղէտ մը դարձած է։ Մարդկային կորուստները տակաւին չեն ստուգուած։ Սերպիական «Փրավտա» թերթը կը յայտնէ թէ մօտ 800 մեռեալներ կան։ Սակայն իշխանութիւնները տակաւին չեն յայտնած որեւէ ստոյգ թիւ։ Միայն, աւերուած Իւրաքանչիւր շրջանի մէջ, բազմաթիւ են այն ընտանիքները, որոնք բացականեր կը մատնանշեն կառավարութեան։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ էջ)

ՄԷՆԷՄԷՆԻ ԳՈՐԾԸ ՎԵՐՋԱՑԱՒ

Մէնէմէնի Պատերազմական ատեանը արդէն վերջացուցած է իր գործը։ Դատապարտուածներուն վճիռները Զախրէստէին փաշայի կողմէ կը վաւերացուին։

Վաւերացումէն վերջ, 60 դատապարտեալները Պալըքէսիրի, Մաղնիսայի եւ Էնկիւրիի բանտերը պիտի ղրկուին։ Իզմիրի բանտը լեցուն ըլլալով, նաերու տեղ չկայ։

Պատերազմական ատեանի նախագահ Մուսթաֆա փաշա հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրաւ. - «Մէնէմէնի դէպքի միջոցին այնտեղի ոստիկան զինուորներու հրամանատար հրիտապետ Զախրի, զունդի հերթապահ սպայ Մէհմէտ Ալի պէյերու ընթացքը զինուորական յանցանք ըլլալով, յիշեալներուն դատավարութիւնը զօրաբանակի զինուորական դատարանին առջեւ տեղի պիտի ունենայ։ Ուրիշ դատ չէ մնացած ձեռքերնիս։ Եթէ մինչեւ 8 նոր ամբաստանեալներ գան, դատավարութիւնը կը կատարենք»։

ԼՐՏԵՍ ՄԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Պոլսոյ մէջ Ալի Ճան անուն մէկը ձերբակալուած է լրտեսական կասկածներ ներշնչած ըլլալով։ Ձերբակալեալը Թուրքեստանցիէ եւ կեղծ անձնագրով մը Պոլիս եկած է Պարսկաստանէն։ Այս մասին քննութիւն կը կատարուի։

Ոստիկանութեան քննութիւնները զօրացած են այն կասկածները թէ Ալի Ճան լրտես մըն է եւ նոյնիսկ ճշդուած է թէ ո՞ր օտար պետութեան հաշւոյն կ'ընէ ան իր լրտեսութիւնը։ Լրտեսին վրայէն բազմաթիւ թուղթեր գտնուած են, որոնք իր յանցանքը կը հաստատեն։

ՊԱԼՔԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ 50,000 ՀՈԳԻ ԱՆԱՊԱՍՏԱՆ

Անգլիական թերթի մը թղթակիցը Պելկրատէն կ'իմացնէ թէ նոր ցնցումներու վախ կայ։ 50,000 հոգի ներկայիս բացը մնացած են ցուրտին ու ձիւնին։ Նիւթական վնասները կը գնահատուին 4 միլիոն անգլ. ոսկի։

ՍԷՆԸ ԿԸ ԲԱՐՁՐԱՆԱՅ

Օսթերլիցի կամուրջին տակ, Սէն գետի բարձրութիւնը ցոյց կուտայ 5 մեթր 63։ Եթէ նորէն անձրեւ չտեղայ, յոյս կայ որ ջուրին բարձրութիւնը հետզհետէ նուազի։ Ցարդ նիւթական որ եւ է վնաս չեն ենթարկուած Փարիզ եւ գետեզրի արուարձանները։

Ամբողջ Սէնի երկայնքին, քարափը ողողուած է. ջուրը տարաւ աւազի կոյտերը, ինչպէս նաեւ կիրի տոպրակներն ու քարափներու վրայ մթերուած զանազան նիւթեր։ Ալֆորվիլի եւ Պէրսիի նկուղները ողողուած են, Իսկ Էնվալիտ-Վէրսայլ գծին վրայ, ջուրը կոխած ըլլալով երկաթուղին, երթեւեկը դադրած է։

ՆԱՒԱՅԻՆ ԵՌԵԱԿ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԵԱՆ ՇՈՒՐՋ

Անգլիոյ արտաքին նախարար Հէնտըրսընի միջամտութեամբ, Իտալիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ գոյացած նաւային համաձայնութիւնը հրատարակութեան տրուեցաւ երէկ կէսօրէ յետոյ։ Ցարդ համաձայնագրին հրատարակումը ուշացած էր այն պատճառով որ Ճափոն եւ Մ. Նահանգները ուզեր էին խորապէս ուսումնասիրել զայն։

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

ՈՒՐ ՄՆԱՑ ՀՆԳԱՄԵԱԿԻ ԲԱՐԻՔՆԵՐԸ

Ա.

Հայաստանի Խորհուրդներու «ընտրութեան» կատակերգութենէն ետք, փետրուար 14-17 Երեւանի մէջ գումարուեցաւ 7րդ համագումարը։

Երկրի օրէնսդրական այս գերագոյն կազմի հաւաքման առթիւ, համաձայն խորհրդահայ գրողներու նկարագրութեան, մեր մայրաքաղաքը ապրած է տօնական եւ խանդավառ օրեր։

Պետական թատրոնի (համագումարի վայրը) շրջակայ փողոցներուն մէջ լեցուած բազմութիւնները, ժողովրդական խաւերէն.

«եկել էին ողջունելու խորհուրդներու եօթերորդ համագումարին.»

«Նրանք փողոց էին ելել վերստին ցուցադրելու պրոլետարական վիթխարի ուժը, բոլշեւիկեան մարտնչող խանդավառութիւնը, եռանդը, անընկճելի կորովը, որի շնորհիւ աւելի յախուռն են դառնում անիւները՝ գործարաններում, աւելի ուժգին են իջնում քլունկները՝ շախտերում, աւելի ծաւալ են առնում բամպակի լուսաբողբոջ արտերը եւ թուժկու թափով առաջ է ընթանում հնգամեակի կենսագործումը»։ (Խ. Հ. (փետրուար 18)։

Կիսամերկ, կէս-կուշտ, կէսանօթի եւ սարսափէն լռութեան դատապարտուած այս «խանդավառ» բազմութիւնը ուրիշ կերպ ալ չէր կրնար ներկայացուիլ, երբ ներսը, համագումարի անկիւնէն, Հայաստանի Կոմիսարներու Խորհուրդի նախագահ՝ Գ. Ս. Տէր Գաբրիէլեանը կը գեկուցանէր երկրի ընդհանուր յառաջդիմութեան «աննախընթաց» թափի մասին։

Հարկ է բաժնել այդ խանդավառութիւնը, լսելով տեղեկութիւններ պաշտօնական բերնէ, որոնք յաւակնոտ դէպի շատ բան կ'ըսեն այն շինարարութեան մասին, որ գոյութեան իմաստն է ներկայ համայնավար իշխանութեան։

Սովորական եւ անբովանդակ, ճառոմ նախաբանէ մը ետք, որով ցոյց կը տրուի «դասակարգային թշնամիի արգելքները» խորհրդային շինարարութեան դէմ, զեկուցանողը կը թուէ նոյնպէս «այնպիսի դժուարութիւններ, որոնք բղխում էին Հայաստանի առանձնայատուկ պայմաններէն»։

Երկուք են ատոնք գլխաւորաբար

«Նախ այն, որ մենք կուլտուրապէս աւելի յետամնաց ենք. մեր արդիւնաբերութիւնը զարգացել է համեմատաբար դեռ նուազ չափով։ Միւս հանգամանքը մեր գիւղի յետամնացութիւնն է՝ լեռնային եւ նախալեռնային շրջաններում։» (Խ. Հ. 17 փետր.)։

Ասոնք սակայն, հակառակ իրենց լուրջ հանգամանքին, յաղթահարելի են. «Շնորհիւ այն դժի, որ մեզ տուել է Կոմունիստական կուսակցութիւնը» կը յայտարարէ Գ. Ս. Տէր Գաբրիէլեանը։

Ընդհանուր խօսքերու սահմանին մէջ չմնալու համար, համագումարի պատգամաւորներուն կը հրամցուին թիւերու անսպառ եւ բարձր հաշիւներ, ատոնց մէջ ագեւորիչը կրկնուող «միլիոններ» են եղած։ Չէ՞ որ «կապիտալապէս յետամնաց մեր բանւորներուն եւ գիւղացիներուն համար անկեղծ ըլլանք [illegible], որ որքան ալ [illegible] չեն բոլշեւիկեան այդ լաբիւրինթոսը։

Մենք ալ մեր կարգին արձանագրենք քանի մը ամփոփ թուական տեղեկութիւններ։

Հայաստանի Խորհուրդներու 6րդ համագումարը, հնգամեակի համար Հայաստանի ժողովրդական տնտեսութեան գործին որոշած է եղեր տրամադրել 268 միլիոն րուբլի կամ 3350 միլիոն ֆրանք։

Այս գումարը պիտի կազմէր իրական գրամագլուխը շինարարական հսկայ գործին, գանձելի եւ գործադրելի հինգ տարուան ընթացքին։ Սակայն շնորհիւ «Լէնինեան ազգային քաղաքականութեան», հնարաւոր է եղած ժամանակէն առաջ «գործածել» վերոյիշեալ գումարի խոշորագոյն մասը։

«Հնգամեակի անցած երկու տարում եւ ներկայ տարուայ ընթացքում մենք արդէն ժողովրդական տնտեսութեան մէջ ներդրել ենք 254 եւ կէս միլիոն րուբլի»։

Այս փաստը մէկն է զանց այն գլխաւոր առարկութիւններէն որոնք առիթ կուտան համայնավարներուն պնդելու թէ «հնգամեակը կը կատարենք երեք տարուան» Ու արդէն մեր մէջ բերած թիւերն ալ կ'ապացուցանեն թէ Հայաստանի մէջ ժամանակաբար հնգամեակի ծախքի մասը իրօք որ կատարուած է երեք տարուան մէջ։

Թողլով տակաւին այս խնդիրը թէ ի՛նչ իրական արդիւնք է ձեռք բերուած մեր երկրին մէջ այս հսկայական ծախսուած գումարէն, ծանօթանանք այն թուական արդիւնքին, որ ներկայացուած է համագումարին.

— «Եթէ մենք արդիւնաբերութեան 1927—28 թուի արտադրանքն ընդունենք 100 տոկոս, ապա 1928—29 թուի արտադրանքը կը կազմէ 157 տոկոս, այսինքն աճում 57 տոկոսով, իսկ 1929—30 թուին՝ նախորդ տարուայ հետ համեմատած՝ 148 տոկոս եւ ներկայ 1931 թուին 1930 թուի հետ համեմատած՝ սպասում ենք 207 տոկոս»։

Գ. Ս. Տէր Գաբրիէլեանը այս կէս մը իրական եւ կէս մը ենթադրական հաշիւներով ոգեւորուած՝ [illegible] այն փաստը՝

«Որ կապիտալիստական աշխարհում արտադրութիւն աճում կարելի է ունենալ ո՛չ աւելի քան 5—7 տոկոսով»։

Այսպէս ուրեմն մեր երկրի արտադրութիւնը գերազանց է ո՛չ միայն բովանդակ աշխարհի ամէնէն յառաջադէմ երկիրներու արտադրութենէն, այլ եւ մեր հարեւան երկիրներէն։

«Խորհրդային Միութեան արդիւնաբերութեան արտադրանքը 1931 թուին պէտք է բարձրանայ 46 տոկոսով, Անդրկովկասեան ֆեդերացիայի արտադրանքը՝ 66 տոկոսով, իսկ Հայաստանի արտադրանքը՝ 107 տոկոսով»։

Զեկուցման այս պատկերի առաջ կը թուի թէ պատգամաւորութիւնը իր «խանդավառութեան» հետ կը սահդէ նաեւ տարակուսանքի լուրջ մթնոլորտ մը։ Խուսափելու համար այդ անախորժ, ինչպէս նաեւ ծաղրելի հարցումներու տաղտուկէն, զեկուցաբերը կը շտապէ լսել գաղտնիքը։

— «Այդ» (անձամբ խոշոր թափը Ս. Թ.) ընկերներ, մեր կուսակցութեան ազգային քաղաքականութեան արտայայտութիւնն է։ Դուք ինչպէս կ'երեւի, ցարական Ռուսաստանի օրօք ճնշուող ազգային շրջանները դատապարտուած էին ծայրայեղ յետամնացութեան. Հայաստանը հանդիսանում էր սոսկ մի գաղութ (ցարերը է այսօր. Ս. Թ.)։ Մեր կուսակցութեան Լէնինեան ազգային քաղաքականութիւնը թելադրում է յետամնաց շրջաններն առաջ մղել աւելի խոշոր քայլերով»։

Հաւաքա՞պ գիտ, եւ Ռուսաստանի «հայասիրութեան» մէջ նոր ապացոյց, որուն հանդէպ պէտք է ազդուի՛ն երախտապարտ ըլլալ...։

Այս «բարեգործ» իրողութիւնը աւելի խօսուն արտայայտութիւն կ'ունենայ, սակայն, երբ անցնինք տոկոսային թիւերու տեղ շարժինք բուն իսկ արտադրութեան գումարներու։ Արդ, երբ ընենք թէ 254 եւ կէս միլիոն րուբլի ծախսուած եւ ծախսուելու է մինչեւ այս տարուան վերջը, առոր փոխարէն ալ ստացուած է հետեւեալ արդիւնքը.—

«1927-1928 թուին խորհրդ. Հայաստանի արդիւնաբերութիւնը տուել է 137 միլիոն րուբլու արտադրանք. 1928-1929 թւին՝ 144 միլիոն րուբլու, իսկ 1931 թւին սպասւում է 254 միլիոն րուբլու արտադրանք»։

Ուրեմն 3 տարուան ընթացքին 535 միլիոն րուբլիի կամ մօտաւորապէս 5687 միլիոն ֆր.ի արտադրանք է ունեցեր եւ պիտի ունենայ մեր երկրի արդիւնաբերութիւնը։

Արժէքը այս աննախընթաց անձամ՝ անտարակոյս շատ աւելի պիտի բարձրանար, եթէ այս զեկուցման հետ ներկայացուէր նաեւ ցուցակը վերի գումարի ծախքերուն։ Կամ աւելի պարզը — յայտնուէր թէ ի՞նչ եղաւ այս հսկայական արտադրանքը, քանի՞ տոկոս մնաց Հայաստանին եւ քանի՞ տոկոս դրկուեցաւ Ռուսաստանին, փոխադարձ ինչ երախտագիտութեան։ Պակաս մը, որ դժբախտաբար ո՛չ միայն կը նուազեցնէ արժէքը մեր երկրին տնտեսական վերելքի, այլ եւ խոր կասկածներ կը ներշնչէ այն ճարտական նոր դրութեան մասին, որուն ենթարկուած են Ռուսաստանին կապուած հեռաւոր շրջանները։

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ԹԱՒՐԻԶ 23 փետր.— Պարսկաստանի ելմտական կացութիւնը հետեւեալ պատկերն է ներկայացնում։

Նրա անմիջական հարեւաններն են Ռուսիան եւ Թուրքիան, որոնց հետ խոշոր առեւտուր է անում, իսկ Թուրքիոյ եւ Աֆղանիստանի հետ այնպիսի մեծ առեւտուր չունի։ Ասոնք որպէս հարեւաններ մեծ արժէք չեն ներկայացնում։

Պարսկաստանը Ռուսիա արտածում է չոր մրգեղէն, գորգ, կաշի, մորթիներ, բամպակ, բուրդ, մետաքս. իսկ այնտեղից ներածում է շաքար, մանուֆակտուրա, յախճապակի, երկաթեղէն, կրկնակօշիկ, եւլն։

Եւրոպա արտահանում է չոր մրգեղէն, գորգ, մորթիներ, աղիք. իսկ ներածում է շաքար, մանուֆակտուրա, կօշիկներ, կաշի, յախճապակի եւ զարդարանքի առարկաներ։

Հնդկաստանից ներածում է թէյ եւ զանազան համեմներ։

1930ին կառավարութիւնը տեսնելով որ արծաթի սակագինը շուկայում օրէ օր գահավիժում է, տագնապի առաջը առնելու համար որոշեց անգլիական մի ոսկեղէնի արժէքը 60 ղրան։ Բայց նկատելով որ դժուար է ոսկեղէնի արժէքը 60 ղրան պահել, քանի որ դրամատներից ծածուկ շուկայում թաքուն ծախւում էր 80 — 100 ղրան, 1931ին ոսկեղէնի արժէքը բարձրացրեց 90 ղրանի։ Թէեւ չեմ կարծում այդ արժէքը երկար մնայ, քանի որ շուկայում դարձեալ թաքուն 100—120 ղրանով ծախւում են։

Սրանից երեւում է որ արծաթ դրամի արժէքը օրէ օր իջնում է, ն'լսուի թէ շուտով կառավարութիւնը ոսկի դրամներ պիտի հանէ։

Մի կողմից էլ օրէ օր «Մանիֆաթուրա»յի, շաքարի եւ ուրիշ ներածուած ապրանքների մաքսերն են բարձրացնում, նախկին մաքսերից 10 առ հարիւր, քսան առ հարիւր եւայլն։

1930ի աշնան վաճառականութիւնը գտնւում էր անել վիճակում, որովհետեւ Ռուսիան թոյլ չէր տար չոր մրգեղէն ներածել, մինչդեռ վաճառականները մեծ քանակութեամբ չոր մրգեղէն էին գնել։ Բայց մի քանի ամիս յետոյ Եւրոպայից սկսան չոր մրգեղէն պահանջել, բոլոր մրգեղէնը ճանապարհեցին Եւրոպա, մեծ մասամբ Գերմանիա, շահաւէտ արժէքներով էլ ծախեցին, որով այս տարի վաճառականութիւնը փրկւեց սնանկութիւնից։

Այժմ խօսենք մի ճնշուած դասակարգի մասին։ Վաճառականներն այդ բոլոր ձեռնարկներում օգնում էր գործակատարը, բայց ի՞նչ է ստանում նա։ Առեւտրի բաժինը առնում է վաճառականը, իսկ գործակատարին վճարում է չնչին ռոճիկ, որով հազիւ կարողանում է իր ընտանիքը պահել եւ գոյութիւնը քարշ տալ. առաջ գործակատարը այն յարմարութիւնը ունէր որ գնում էր Ռուսիա գործ էր գտնում, այնտեղ աւելի բարձր ռոճիկ էր ստանում քան այստեղ։ Բայց եկաւ բոլշեւիզմը, փակուեցին պայմանները։ Այժմ գործակատարի առաջ փակուած էին Ռուսիայի դռները, ինչ որ մեծ յարմարութիւն է տալիս վաճառականներին, աւելի եռանդով ճնշելու եւ շահագործելու իր գործակատարին։ Ի հարկէ բացառութիւնները յարգելի են։

Անցնինք արհեստաւորներին.— Գերձակների գործերը 1928 թւից շատ յոյզ է, որովհետեւ Պարսիկները եւ Թուրքերը լքեցին իրենց ազգային հագուստները եւ այժմ հագնւում են այնպէս ինչպէս Եւրոպացիները կամ Հայերը։ Միայն հայ գերձակները փոխանակ հայ բանւորին գործ հայթայթելու, թուրք բանւորներին գործ տալիս, որովհետեւ թուրք բանւորը աժան է եւ յարմարութիւն ունի աժան աշխատելու, քանի որ երկիրը իրենն է, իսկ հայը չի կարող աժան աշխատիլ։

Հիւսների գործերն էլ շատ լաւ են, քանի որ ամէն մի աշխատող խիղճ քաղաքում տներ են քանդւում եւ փողոցները ուղղւում ու լայնացւում են։ Այնպէս որ աշխատում են ծուռ ու մուռ փողոցները առաջիկայում չակել։

Ոսկերչութիւնը գնալով նուազում է, որովհետեւ առաջուան պէս կիները ոսկի զարդեր չեն գործածում։ Միայն Վանեցի ոսկերիչների գործը յաջող է եւ բաւական յաճախորդներ ունին։

Կօշկակարութիւնն էլ վատ վիճակում է, որովհետեւ Եւրոպայից մեծ քանակութեամբ կօշիկներ են ներածւում Պարսկաստան եւ աժան ծախւում։ Այնպէս որ տեղացի կօշկակարը չէ կարողանում մրցել այդ աժանութեան դէմ։

Գինեվաճառութիւնն ու օղեվաճառութիւնը շատ վատ վիճակում են։ Կառավարութիւնը օղու տուրքը շատ բարձր է նշանակել, այնպէս որ քիչ է սպառւում։ Վերջերս ուզում են գինուն էլ տուրք նշանակել, այդ մասին գրել են Թեհրան, որպէսզի չը վճարեն, տեսնենք հետեւանքը ի՞նչ կը լինի։

Պարսկաստանից տարեկան կէս միլիոն բանւոր կը գնար Ռուսիա, այնտեղ աշխատելու, բայց բոլշեւիզմից յետոյ այլեւս ոչ մի բանւոր չէ գնում Ռուսիա, որովհետեւ այնտեղի չքաւորութիւնից դրամ մը այստեղ գալով կարէ չէ ուղարկում։ Այստեղ բաւական պարապ մարդ կայ, միւս կողմից էլ Ռուսիայից պարսկահպատակները ընտանիքով լցւում են դէպի Պարսկաստան, չհաշւած բազմաթիւ տարագիրները, որ ամէն օր ասնց անգործ գալիս են։

Պարսկաստանի եւ մասնաւորապէս Ատրպատականի առաւելութիւնը այն է՝ որ կենսամթերքները աժան են եւ ժողովուրդը մի կերպ իր գլուխը պահում է, իսկ հագուստեղէն, բնակարան թանկ են։ Ասոնք որ Ռուսիայից են գալիս, շաբաթներով ման են գալիս մինչեւ որ կարողանում են բնակարան ճարել։

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԹՂԹԱԿԻՑ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՀԱՐԱՒ· ԱՄԵՐԻԿԱՅԷՆ

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԸ ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍԻ ՄԷՋ

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍ.— Արժանթինի մայրաքաղաքը մէկն է այն սակաւներէն ուր ազգային այլազանութիւնները գլխապտոյտ չափերու են հասած։

Գեղարուեստական ներկայացումներու ճոխ յայտարարութիւնները կամ փողոցային անչափ, անհաշիւ, ամէն գոյնի եւ ձեւի ափիշներու խայտաբղէտ տեսարանները սովորական դիտողին վրայ, միջազգային ցուցահանդէսի մը տպաւորութիւնը կը թողուն։

Միջազգային կ'ըսենք, որովհետեւ այստեղ ամէնէն աւելի շեշտուած են եւրոպական ազգութիւնները, — ազգային փոքրամասնութիւնները իրենց ներքին կեանքով տեսակ մը ժամանակներ են փոքրամասնութեանց «հանրապետութիւն ներու»։

Մէկդի թողլով Եւրոպացիներու բազմաթիւ զբօսավայրերը, մարզավայրերը, մամուլը, գրականութիւնը, կրթական ու մարդասիրական հիմնարկութիւնները եւն. եթէ ակնարկ մը նետենք իրենց գեղարուեստական հաստատութեանց ու ճոխութեանց վրայ, կը բաւէ որ մեր նախանձը շարժի։

Պուէնոս-Այրէսի գեղարուեստական աշխարհը ժամանակ ժամանակ մրցավայր կը դառնայ եւրոպական մեծ ու փոքր ազգերու, որոնք ցուցադրելու կուգան իրենց առաւելութիւնները։

Իտալացիները կրնան պարծենալ իրենց Դարիօ Նիքքոտեմիով կամ Թոմասօ Մարսելինիով, որոնք իրենց հոյակապ տրամաներուն շնորհիւ ժողովուրդին մէջ արծարծելով մասնաւոր սէր դէպի ազգային գեղարուեստը, խթան կ'ըլլան անոր ազգասիրութեան ու հայրենասիրութեան։

Սպանիական թատրոնը հանէն ժամադրավայրն է ոչ միայն իրենց, Սպանիացիներուն, այլեւ հարաւ-ամերիկեան ժողովուրդներուն, որոնք վայրկեան մը կ'ուզեն մոռնալ, հեռանալ օրուան հոգերէն. ըլլա՛լ Սպանիացիի պէս զուարթ։

Իսկ Ֆրանսականը՝ անգամ մը որ սկսաւ թատերական շրջանը, ա՛լ վերջ չունի։ Ամենալուրջ ներկայացումներէն մինչեւ Melle Spinellyի այնքան մեծ յաջողութիւն գտած «L'Amour à l'américaine» իրարու կը յաջորդեն։

Հրեաներ միշտ կրնան պարծենալ Մաքս Շվարցով եւ Սիոմա Ցալտեմմակերով որոնք մէկմէկ թատերական աստղեր ըլլալով, գաղութներու մէջ իրենց շուրջը կը հաւաքեն հրեայ թատրոնի ժողովուրդը, որ գիտէ այդպիսի պարագաներու մէջ մասնագիտութիւն տալ օտարներու՝ գերադասելով ազգային թատրոնը։

Ռուսերը բացի աշխարհահռչակ Շալիափինէն ու վերջերս մեռած, նոյնչափ նշանաւոր Աննա Պավլովայէն, որոնք իրենց այցելութիւններով միշտ ալ լաւագոյն առիթն են ստեղծած պանծացնելու ռուսական արուեստը, վերջի թատերական շրջանին, թէեւ քիչ մը տանքով, բայց եւ այնպէս կանատես եղան նաեւ րուպի գեղարուեստական բանի շարք մը ներկայացումներուն... Եկան նաեւ ներու քառաձայն եւն.։

Գերմանները կէսօրէ մշտապէս ջակ դաստակարգով։

∴

Տակաւին կան փոքրամասնութիւններ այս կամ այն ձեւով արուեստական ճա նեցած են եւ ունին տարութեան թեան, շնորհիւ պէս ջոցներուն կրցած են գած յաջողութիւնը

Հայ թատրոնը ի՛ն բախտ է եղած։ Անոր ժամանակաշրջանները նման են եղած,— Ներկայիս նոյնիսկ բա ու բարգաւաճ համայնքի գաղութները իրենց կա թատրոնը չունին։ Բ ուրեմն, որ Պուէնոս Այր ման տակաւին գաղութ մը դանդաղօրէն կրնար հասնիլ գործին։ Այսինքն բառին լայն իմաստով, ւին մինչեւ այսօր թիւն չէ ունեցած, մասնաւոր աշխատանք րանք թափուած են գութեամբ անշուշտ տելի են։ Որոնք առիթ նեցած այսպիսի մէջ ականատես ըլլա կայացումի մը թեան, անոնք գործին դժուարութիւն յացումներ որոնց ները շատ անգամ արուեստական ճաշակէն են նաեւ մայրենի լեզու

Այսուամենայնիւ կութեամբ պիտի [illegible] մաս աշխատանքի թիւնը հոս եւս կանգ Անտեսելով ամէն արգել գին իրենց կարելին որեւէ ձեւով հայկական կայացումներ տալուե ձեռնողները չեն յաջող կատար գոհացում տեսակ մը խթան են ուած ու կէս մը լքուած թը ի մի հաւաքելու։

Որքան կրցանք հայկ. ներկայացումի ձեռնութեան առաջին կ'իյնայ Օննիկ Թարագ նուն թատերասէր եր մը, որ հազիւ քանի մը ներ առաջ իր շուրջ տրամադրելի ուժեր գրած է քանի մը գեր։ Ինչպէս կ'երեւայ, աւելի յաջողութիւնն է եղած, որ մեր երիտա ոգեւորութեան սահման նելով, փորձեր են չեւ Շէյքսփիրեան ները «Համլէթ»ի թեամբ։

Օննիկ Թարագճեան նումէն վերջ, գործը լքման կը 1929ի կիսուն եւ 1930 կանին Պուէնոս Այրէ հասարակութիւնը թաց թատերաշրջան մը նենայ, ականատես «քօմէտիանները», ներու ու ամենալուրջ ներու բեմադրութեանց։

1929 մայիսէն սկսեալ մադրուած են.— «Ուշ լին լինի» Հաճընի Ընդհ. Միու կողմէ, «Արցունքի հովիտ» Ե. Ռ. Մ. մասնաճիւղին կո նպաստ հայկական դպրոց «Արշին մալ-ալան»՝ րական Հայրենեաց. Մի կողմէ, ի նպաստ Միջա հայ գաղթականութեան շէնք Արթին աղա»ն խաղ է քանի մը անգամներ կերի Հայրենեաց. Միութ Հ. Մ. Ը. Մ.ի կողմէ «Անխ Դատաստանը», Լիվէրէկի Միութեան կողմէ եւ գեկ 29ին, երկրորդ անգամ

...ալ ալանաով փակուած է 1929ի ...րջանը։

Բացի վերոյ յիշածներէս, ...էլընդ մէջ տեղի ունեցած են ...ական զանազան պարահանդէս..., ուր ներկայացուած են ...թատերական թեթեւ կտորներ ...։

1930ին, թատերական դոր... Պուէնոս Այրէսի մէջ, իր ... պարծրագոյն չափին հասաւ, հա...արակութեան ձանձրոյթ պատ...ճառելու աստիճան։ Առանց ման...րամասնութեան մտնելու յի...շենք կարեւորները միայն։

1930 մարտ 23ին, Պուէնոս Այրէսի հայ հասարակութեան համար անակնկալ մը եղաւ երիտասարդ դերասան Կարօ Խա...չիկեանի յայտնուիլը Օթելլօի ...ընտանիքի մէջ, Քօրբառայի ...երով։

Իսկ նոյն տարուան յունիս ...ին, դեռ մինչ այդ մեզ համար անծանօթ բազմամարդ հասարակութեան մը ներկայութեան, Կարօ Խաչիկեան Օթելլօի դերով ...րեւան եկաւ իր տաղանդը, ... յոյսեր ներշնչելով։

Իր վարժ շարժուձեւերով եւ ...համալարդարումով երիտասարդ դերասանը արդէն դիրք է գրաւած եւ առանց չարաչար գործածելու հանրային վստահութիւնը, գեղարուեստասէրի յատուկ զուրգուրանքով, ամէն մէկ երկայնալուն, կ'աշխատի արդարացնել իր վրայ դրուած յոյսերը։

Օթելլօէն վերջ Պուէնոս Այրէսի հայութեան համար երկրորդ դանակընկալը եղաւ 1930 օգոստոս 30ին բեմադրուած Հին Աստուածները (Շանթ), ուր բացի Կարօ Խաչիկեանէն (Վանահայր), հասարակութեան ներկայացաւ դերասան Լեւոն Յարութ՝ Աբեղայի դերով։

Յետոյ յաջորդաբար ներկայացուեցան Շիրվանզադէի Կործանուածը, Շիլլէրի Աւազակները, Գորտինի Ուրիէլ Ակոստան, որով փակուեցաւ 1930ի թատերաշրջանը, եթէ հաշուի չառնենք Հ. Մ. Ը. Մ.ի ՏԱՐԶՐԱՆԻ ...ամրակ ներկայացումը։

Դժբախտաբար կարճ կեանք մը ունեցաւ գեղեցկօրէն սկըսուած գործը։ Տեղեկացա՞ծ եմ, որ մեր դերասանները երկարատեւ գործունէութիւն մը ունենան...

Վերջացնելէ առաջ, ըսենք, որ թատերական գործին յաջողութիւնը պէտք է վերագրել ...աւ այն խումբ մը երիտասարդներուն որոնք հարազատ զգացումներով միշտ ալ իրենք զիրենք տրամադրած են հայ բեմին։

Կանացի մասերը Թիոգինեան ...ականօրէն կը փնտռէի՝ բացառիկ յարմար է Տիկին Շուշանիկ Տէր Բարսեղեանը որու բնածին շնորհը եւ վարժութիւնը ... ռուսական թատրոններու երկարատեւ ունկնդրութիւնէն։ Տիկ. Շուշանիկ «Սէտապօլով Տեզտեմոնա»յով, «Ամալիա»յով, «Ցուդիթ»ով եւ ուրիշ կարգ մը պատասխանատու դերերով կրցած է արդարացնել իր վրայ դրուած յոյսերը։

Պուէնոս-Այրէսի հայ թատրոնը իր բոլոր պակասներով մէկտեղ իր կարգին լոյսի օջախ մը եղած է Լա Փլաթայի ափերուն վրայ։

ՍՄԲԱՏ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

ԿԵԱՆՔԸ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ, 8 մարտ.— Երէկ իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դաշնակցութեան Ալֆորվիլի Սարգիս Մինասեան Ենթակոմիտէին կողմէ տօնուեցաւ Փետրուար 18ի տարեդարձը։ Սրահը լեցուած էր հոծ բազմութեամբ մը։

Հանդէսը բացուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով, որմէ վերջ օրուան նախագահը. ընկ. Քիւթիւքեան բացատրեց փետրուարեան ապստամբութեան պարագաները եւ վեր հանեց անոր արժէքը։

Յետոյ խօսք առաւ ընկ. Ուզունեան, որ անդրադարձաւ դէպքին կարեւորութեանը, բացատրեց անոր մեծ իմաստը եւ Դաշնակցութեան դերը։

Երկրորդ խօսողն էր ընկեր Օհան Կարօ որ յստակօրէն պարզեց ապստամբութեան պատճառներն ու ըսաւ. «Բոլշեւիկները խաբեցին մեզ, խոստանալով մեզի բերել ազատութիւն, մինչդեռ գործը փաստեց թէ անոնք ցարական իշխանութենէն շատ աւելի վատ բանութիւններ բանեցնել կ'ուզեն մեր վրայ, խաղալով մեր ամենազգայուն ջիղերուն հետ»։ Ընկերը վերջացուց ըսելով — «Երբ մենք տեսանք բոլշեւիկներու այսքան անարդարութիւնները առանց նկատի առնելու մեր փոքր եւ անոնց հսկայ թիւը, պոռթկում մը ունեցանք բանութեան դէմ, բոլշեւիկները տեսնելով մեր զօրաւոր կամքը, ակամայ տեղի տուին մեր պահանջներուն»։

Փոքրիկն Վարդուհի Յեր Վարդանեան յաջող արտասանութիւն մը ըրաւ։ Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը բերած էին պ. պ. Օ Փաֆազեան ջութակով եւ բ. Ցառողեան «ուտ»ով, որոնք մինչեւ հանդէսին վերջաւորութիւնը շարունակ նուագեցին հայկական գեղջուկ եւ յեղափոխական երգեր։

Արտասանութիւն մը ըրաւ նաեւ փոքրիկն Շամիրամ Ուստալիկեան։ Հանդէսը վերջանալէ առաջ ներկաներու փափաքին վրայ, նախագահը խօսք տուաւ տիկին Էլլէն Բիւզանդին, որ իր մորթին վրայ զգացած էր բոլշեւիկներու վայրագութիւնները։ Ցուցիչ դրուագներ պատմեց եւ յետոյ ափիկը ծանրացաւ այլասերման վտանգին վրայ ու ըսաւ. «Մեր ամենակարեւոր գործը պէտք է ըլլայ գոնէ այժմ մանուկները կրթել հայեցի դաստիարակութեամբ»։

Հանդէսը փակուեցաւ յառաջ... «Փամ փորոտան»ով, ժամը 12ին, եւ ներկաները մեկնեցան գոհ տպաւորութեամբ։

Յ. Գույումճեան

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՓԵՏՐ. 18Ը ՌՈՄԱՆԻ ՄԷՋ

Անցեալ կիրակի Ռոմանի մէջ տօնուեցաւ Փետրուար 18ը, կազմակերպուած Ռոմանի Հ. Յ. Դաշնակցութեան ենթակոմիտէի կողմէ։ Որոշեալ ժամէն առաջ կոկիկ բազմութիւն մը լեցուած էր ընկերվարականներուն ընդարձակ սրահին մէջ։

Օրուան հանդէսին կը նախագահէր ընկ. Գասեան, որ մէկ քանի խօսքով բացատրեց հանդէսին նպատակը եւ յետոյ հանդէսը բացուած յայտարարեց «Մեր Հայրենիք» խմբերգով։

Օրուան բանախօս ընկ. Մ. Գույումճեան մանրամասնօրէն բացատրելէ վերջ ապստամբութեան պատճառները, ըսաւ.

«Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը հայ իրականութեան ծնունդն է։ Նա հայ ժողովուրդի ծոցէն մարմին առաւ արդէն այդ ժողովուրդի անտանելի դրութիւնը բարւոքելու համար։ Հայ ազգին դէմ եղած հալածանքին վերջ ալ, Հայրենիքին ազատութիւնը ձեռք ձգել եւ հայ գեղջուկ իր ուրոյն եւ անկախ ժողովուրդ, ազգերու ընկերութեան մէջ իր արժանի տեղը առաւ։

«Բոլշեւիզմն էր որ այդ հաւաքականութեան գործին մահացու հարուածը տուաւ։

«Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը իր արեան գնով Հայաստանի հանրապետութեան հիմը դրաւ, իսկ բոլշեւիզմը զայն իր սաղմին մէջ խեղդեց եւ Հայաստանը վերածեց Ռուսիոյ մէկ ծայրագաւառին։

«Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը իր այդ նպատակին հասնելու համար ընտրած էր միակ միջոցը, որն էր յեղափոխութիւնը եւ գործածած մարտական կազմակերպութիւն մը եւ քառասուն տարիէ ի վեր իր կողմէն, կը քալէ իր ... նպատակին։

«Ան աշխատեցաւ ու պիտի աշխատի դեռ, մինչեւ որ հայ եռագոյնը ծածանի կրկին Մասիսի գագաթը»։

Եղան նաեւ արտասանութիւններ եւ բանախօսութենէն յետոյ, ընկեր Գույումճեան լուսաբանեց կարգ մը հարցումներ։ Հանդէսը փակուեցաւ «Մշակ բանուոր»ով եւ ժողովուրդը մեկնեցաւ գոհ տպաւորութեամբ։

Խ. Ցաթրեան

ՕՆՍԱՆ ԽՈՑ ՈՒՑԵԼ...

ՌՕԱՆ, 7 Մարտ.— Աշխատանքի տագնապը հետզհետէ կը ծանրանայ։ Երէկ Ոսրէն 50 հոգի արձակեց մետաքսի գործարանը։ 35ը Հայեր են։ Ներկայիս կ'աշխատին 12 հայ երկմարդ, 20 կին։ Մեր հայրենակիցները մեծ թշուառութեան մատնուած են։ Քանի մը անգամ քաղաքապետարանի դիմում կատարուեցաւ, պատասխանեցին թէ չեն կրնար օգնել Հայերուն։ Անգօլեները գործարանի պաշտօնեաներէն մէկը անանելափ քանի մը Հայեր խաբ կ'ուտեն, մեղքցաւ։ Հիմա քանի մը անկարողներու գործարանի ճաշարանէն ապուր կուտան, առանց հացի բոլորը գետնախնձոր, առանց կեղեւը հանելու հող կը հասի կերակուրի մէջէն։

Անգործներու մէկ մասը իրենց ազգականներուն քով կ'երթան ուրիշ վայրեր։ Միւսները ամէն յոյս կտրած, կը սպասեն բախտին։

Ս. Թիւրման

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԲԱՆԿԱԼԹԻԻ ԳԵՐԵԶՄԱՆԱՏՈՒՆԸ

ՓՈԽ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԸ ԿԸ ՃԱՌԷ

Պոլսոյ քաղաքապետի օգնական Համիտ պէյ հետեւեալ յայտարարութիւնները ըրած է Բանկալթիի գերեզմանատան խնդրի մասին.

— «Քաղաքապետական նոր օրէնքը կ'ըսէ թէ քաղաքին մէջ գտնուող լքեալ գերեզմանատուներ ամբողջովին քաղաքապետութեան կը պատկանին։ Բոլոր գերեզմանատուններուն վարչութիւնը ձեռք առած ենք, քաղաքապետութիւնը գրաւեց նաեւ լքեալ գերեզմանատուներով եւ, միւս գերեզմանատուներու նման, բնականաբար Ս. Յակոբի գերեզմանատունն ալ ձեռք առնելու համար հարկ եղած գործողութեան դիմեց։ Միւս կողմէ կալուածահամարի («Թափու») վարչութեան դիմեցինք եւ պահանջեցինք որ այդ գերեզմանատան արձանագրութիւնը սրբագրէ եւ մեր անուան փոխանցէ։ Կալուածահամարի վարչութիւնը դեռ մեզի չհաղորդեց թէ այդ գերեզմանատունը ուրիշի մը կը պատկանի. բայց Հայոց փախստ... պնդումը չի կրնար խնդրոյ առարկայ ըլլալ, որովհետեւ, գերեզմանատունը եթէ անոր պատկանելու ալ ըլլայ, դարձեալ պէտք է քաղաքապետութեան փոխանցուի, քանի որ լքեալ է եւ քաղաքին մէջ կը գտնուի»։

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԿՈՎԿԱՍ

Հիւսիսային Կովկասի կոմունիստ կուսակցութեան զանգուածն ալ սարսեցաւ վերջերս։

Մասնաւորապէս «Կրասնի Ակսայ» գործարանին մէջ «մեծապետական ռուսական շովինիզմը» աղաւ գտնուն է գանը, ինչպէս կը գրէ «Մուրճ Մանգաղ»ը (28 փետր)։ Զեկոյցին կը հաղորդի, որ ազգային փոքրամասնութեան պատկանող բանուորները շարունակ ծեծի ենթարկուած են։

Այս «վտանգ»ին դէմ կռուելու համար, հրաժարեցուած են հիւսիսայինկովկասի կուսակցական եւ պետական վարիչները։

«Մուրճ Մանգաղ»ի տուած տեղեկութիւններուն համաձայն Արմաւիրի հայ կոմունիստներու հաստատութին մէջ ալ վէճեր ծագած ըլլալով, ի վերջոյ վտարուած են Մնացական Նիկողոսեան, Խաչատրեան Արամ, ուսուցիչ Յիհարեան, Յակոբեան Արամ եւ Գիւլնազարեան Արշակ, իբրեւ ներքին թշնամիներ, որ կռուած են կուսակցութեան դէմ։

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ՓՐԿՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԸ ԻՐ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

Անտարբեր մեր հարցարանը՝ օրուան հրատապ հարցին, — գաղութներու նոր սերունդին փրկութեան համար։

Աւելորդ է կրկնել թէ հարցարանը կը վերաբերի մասնաւորապէս Ֆրանսայի եւ ուրիշ եւրոպական երկիրներու հայութեան, քանի որ միւս գաղութներուն մէջ — Ռումանիա, Պուլկարիա, Յունաստան, Սուրիա Լիբանան, Միջագետք եւ Պարսկաստան — պայմանները բոլորովին տարբեր են եւ նոր սերունդը յարմարութիւններ ունի հայկական կրթութիւն ստանալու, շնորհիւ ազգային դպրոցներու։ (Ամերիկայի համար Հայրենիքը արդէն ձեռնարկած է հարցարանի մը)։

1.— Ի՞նչ գործնական եւ ընդհանուր միջոցներ կ'առաջարկէք հայ մանուկները (5-10 տարեկան) հայ մեծցնելու համար։ Գոնէ մայրենի լեզուն գրել-կարդալ սորվելու չափ։ (Նկատի ունեցէք որ բացի Փարիզի եւ քանի մը քաղաքներու դասընթացքներէն եւ Մարսիլիոյ շրջակայ գիւղերու եւ արուարձաններու դպրոցներէն, չունինք ուրիշ կրթարան)։

2.— Գիտէ՞ք միջոց մը որով կարելի ըլլայ հայկական պատմութիւնը եւ գրականութիւնը սորվեցնել տեղական դպրոցներ գացող հայ մանուկներուն։

3.— Գաղութին մեծամասնութիւնն ըլլալով բանուորներ եւ բանուորուհիներ (յաճախ այր եւ կին գործի կ'երթան), ի՞նչպէս կարելի է պահել հայերէն խօսելու վարժութիւնը, թէ՛ անչափահասներու եւ թէ չափահասներու համար։

4.— Հայ թերթերը ի՞նչպէս կրնան օգնել այս գործին։

5.— Հայկական բազմազան Միութիւններէն ո՞ր կրնայ աւելի օգտակար ըլլալ այս գործին։

6.— Նիւթական ի՞նչ միջոցներ կ'առաջարկէք, ձեր թելադրութիւնները իրականացնելու համար։

Պատասխանները գրել կարճ եւ ամփոփ, առանց աւելորդ խորհրդածութեանց։ Կեդրոնանալ տրուած հարցումներուն վրայ։ Բայց եթէ ունիք չնախատեսուած հարցեր, գրել առանձին։

ՂԱԶԱՐՈՍ ԱՂԱՅԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Պուքրէշէն կը գրեն մեզի.

Այս տարի լրացաւ Ղազարոս Աղայեանի մահուան քսանամեակը։ Այս առթիւ Հայ Մշակոյթի բարեկամներու ընկերակցութիւնը Աղայեանի նուիրեց իր վերջին ժողովրդական լսարանը։ Բանախօսն էր Պ. Գէորգ Ղազարեան, որ խնամուած ճառի մը մէջ պարզեց Աղայեանի կեանքն ու գործը, նախ երկարօրէն ներկայացնելով անոր արկածալից կեանքը երկրէ երկիր եւ արհեստէ արհեստ, եւ յետոյ անոր գրական գործունէութիւնը՝ իբր վիպագիր, իբր հեքիաթագիր, բայց մանաւանդ իբր մանկական գրող։

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԱՄԷՆՈՒՆ ՀԱՍՑԷՆ (Annuires des Adresses Arméniennes). 1931. Ա. տարի։ Օգտակար գիրք մը գործնական գիտելիքներով։ Գին 6 ֆրանք։ Հասցէ՝ L. Mozian, 5 Rue Champlain, Paris (20e).

ԵՐԵՔ ԸՆԿԵՐՆԵՐ, վէպ. Դ. Մելոյեանի։ Հրատ. Հրանտ Սամուէլ Գրատան, 51, Rue Monsieur le Prince։ Գին 10 ֆրանք։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (8)

ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐ

(ՀԱՏՈՒԱԾՆԵՐ ՈՒՍԱՆՈՂԻ ՄԸ ՕՐԱԳՐԷՆ)

* * *

Կէս օրին յուղարկաւորութեան համար եկեղեցի գացինք։ Լեցուն էր սրահը։ Եկեր էին բոլորը՝ բոլոր անոնք որ իր ազնուութեան ... թերեւս քիչ անգամ տեսեր էին այս մարդը ու գուցէ մոռցեր։ Հիմա մահուան առթիւ ... էին։

Լռութիւնը ցանց մըն էր փռեր ...ին մէջ։ Լեզուները կցկտուած մահուան սարսուռով։ Մարդիկ ...խով շունչ կ'առնէին, իբր թէ ... եղած ըլլար։

Դագաղը չունի այն սոսկալի ... որ երկիրը կ'ունենար ... պատմուածքի մէջ։

Եկեղեցին գոյնը չունի այն ... ու վանդական ազդեցութիւնը։

Ու չորս կողմը ծաղկեփունջեր. Մեծ, պզտիկ. Բոլորն ալ պատմութիւն մը ունին, խօսք մը, արտայայտութիւն մը ունին իրենց մեռելական բուրմունքին մէջ։

Ու որքա՜ն ծաղիկներ։

Այրին սեւաւոր։ Վա՜յ այն այրիին որ լուռ կուլայ։ Հառաչանքը երբեմն լռութեան թելը կը թօթուէ եւ սարսռազդեցիկ թրթռում մը կը տանի ամէն կողմ։ Եւ վարակիչ է այն վիշտը որուն արձագանգը կը լսուի ուրիշ կուրծքերէ։

Պատուելին հատիկ հատիկ կը կարդայ այն ինչ որ գրուած է գիրքին մէջ, մահուան մասին։

Անիկա մեռելը մոռցեր է եւ գիրքին մէջ է կորսուեր։

Մեռելը։ Ա՛հ, մեռելը։ Ի՜նչ կ'արժէ։ Անոր հոգի՞ն...։

Եւ կ'աղօթէ ան։ Աչքերը փակ։ Եւ կիւզած։

Նորէն մոռցեր է մեռելը եւ կը խօսի քրիստոնէութեան եւ եկեղեցիի մասին։

«Եկէք մեզի, Տէր, կ'ըսէ, մեր ապիկարութիւններով»։

Ի՞նչ ապիկարութիւն։

«Տէր, ըրէ որ այս ցաւալի դէպքին միջոցաւ մենք քեզի մօտենանք»։

Ա՛հ, մի՛թէ Տէրը կ'ուզէ միայն ցաւալի դէպքերու միջոցաւ իրեն քաշել մարդկութիւնը։

Պէ՞տք է որ մարմինը մեռնի, որպէսզի հոգին ազատի։

Եւ ինչո՞ւ այս բանին մէջ գտնել հոգին որ ուրիշ տեղ մը այրիլ չի գիտեր։

Եւ կ'ուզենք զայն ազատել քանինե՞ր։ Եւ միայն մէկ կերպով։ Ոչնչացում։

Խե՜ղճ մարմին, դուն է որ կը զոհուիս։ Եւ սակայն որու՞։ Եւ ինչո՞ւ համար։

Ո՛վ պիտի տայ սոսր ճշմարիտ պատասխանը։ Բայց պատուելին։

«Մարդը ապրիլ կ'ուզէ, կ'ըսէ ան, սակայ անմահութեան իղձն է։ Անասունները ապրիլ չեն ուզեր...»։

Որքա՜ն ճիշդ է սակայն։ Եւ պատուելին ի՜նչ գիտէ։ Ի՞նչ անասուններու զգացումէն ինչ կը հասկնայ։ Շա՞տ կը հասկնայ։ Բայց չէ որ գոյութեան պայքարը անոնց մէջ ալ կայ։ Անոնք կը կռուին ապրելու համար։ Եւ զօրաւորը կ'ուզէ ապրիլ եւ աւելի ապրիլ եւ զաւակները ապրեցնել եւ իր սերունդը յաւերժացնել։ Մինչեւ անգամ բոյսերը կ'ուզեն ապրիլ ու յաւիտենապէս ապրիլ։

Ինչո՞ւ այս խորհրդածութիւնները, սակայն, Աստուծոյ տան մէջ։ Հոն պէտք է հաւատալով մտնել եւ անկէ հաւատալով ելլել։ Պատուելին ճշմարտութիւնը կը խօսի։ 3000 տարուան ճշմարտութիւնները։ Ու պէտք է հաւատալ։

Ի՞նչ օգուտ հաւատքի մասին խօսելէն որուն ինչ ըլլալը ոչ ոք հասկցած է։ Ու կ'ըսեն, պէտք է հաւատալ։ Սակայն ինչի՞ն։

Ո՛հ, իմ հոգիս շատ է ըրեր այս հարցումները։ Ու այսօր նորէն կը կրկնէ։ Ու պատասխանող չկայ։ Ու կը թուի թէ խուզարկող միտքը գոհ է ճշմարտութեան աւրկուեւթեան քան թէ հաւատքի տիրապետութենէն։

Ու անեակ մը արդահաւանաքով կը նայիմ սա պատուելիին վրայ որ այնքան լրջութեամբ կը խօսի որ մարդ պիտի կարծէր թէ իր խօսքերուն կը հաւատայ։ Եւ այս բոլոր ձեւականութիւններուն։ Եւ այս բոլոր խօսքերուն որոնք այս անշունչ մարմինին առջեւ կ'ըսուին անարժէք մէջ արտասանուած ճառեր են։ Եւ այս գաղտնի որ այս մարմինին հետ պիտի փճանայ։ Բոլորին, բոլորին։ Եւ այս ամբողջ խեղկատակ կեղծիքին որ իբր թէ վերջին յարգանք մը տալու համար եկեր են եւ ոչ թէ բացակայութեան ամօթէն։ Սովորութեան խարազանով քշուած։

Միայն կը ցաւիմ սա այրիին որ իր սրտին խորէն անկեղծօրէն կուլայ։ Կը հաւատամ որ ան կը սիրէր իր ամուսինը այնպէս ինչպէս քիչեր կը սիրեն։ Ու կը գթամ իր վրայ։

Որքա՜ն դժուար պիտի ըլլար իրեն մոռնալ զայն։ Շատ դժուար։ Ու սակայն է մոռնալ, եթէ անօգուտ վիշտին գերին ըլլալ չուզեր։

Չեմ ցաւիր նոյնիսկ սա դագաղին անշարժ մարմինին որ եթէ աչք ու ականջ ունենար, թերեւս պիտի խնդար այս բոլոր եղածներուն վրայ որոնք թատերական փորձ մը արժէքն անգամ չունին։

ՅԱԿՈԲ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

(Շար.)

Գալով նիւթական կորուստներուն, մօտ մէկ միլիոն կը գնահատուին բոլոր այն անհատական բնակարանները, հանրային շէնքերը, որոնք վնասուած, աւերուած կամ բոլորովին քանդուած են։

Ցնցումը ամէնէն աւելի զօրաւոր եղած է յոյնեւսերպ սահմանագլուխին երկայնքին։

Երկու օրուան մէջ, արձանագրուեցան 24 ցնցումներ։ Մակեդոնիոյ աւերուած շրջաններուն մէջ, բնակչութիւնը ողբալի վիճակի մէջ է։ Տեղ տեղ հողը կքած է կուլ տալով գիւղակներ։ Եւ որովհետեւ անմատչելի դիրքերու վրայ կը գտնուին, կարելի չէ եղած ցարդ որեւէ օգնութիւն հասցնել։ Առանց ուտելիքի եւ գրեթէ կիսամերկ։ Փախստականներէն շատերը կը մնան ձիւնապատ դաշտերու մէջ, ենթարկուելով սաստիկ ցուրտին հետեւանքներուն։ Շատ վայրերու մէջ, այս թշուառները ենթարկուած են նաեւ գայլերու յարձակումներուն։ Ցարդ 1500ի չափ աղէտեալներ կարելի եղած է փոխադրել Գելկրատ։ Իսկ 600 վիրաւորներ կը դարմանուին միայն երկու քաղաքներու հիւանդանոցներուն մէջ։ Բայց բժիշկի եւ դարմանի պակասին հետեւանքով, շատ վիրաւորներ կը մեռնին ցուրտէն եւ անօթութենէն։ Երկաթուղին քանդուած ըլլալով, խմելիք ջուր եւ աննդեղէն փոխադրող կառախումբերը չեն կրնար մինչեւ աղէտի վայրերը հասնիլ։

Երկրաշարժը քանդած ըլլալով Վարտար գետին մեծ կամուրջները, Փարիզի եւ Աթէնքի միջեւ երկաթուղային յարաբերութիւնները դադրած են։ Ճեպընթաց կառախումբ մը կանգ առած է Տէմիր-Գափուի առջեւ։

Զանազան վայրերու մէջ, նոր բայց թեթեւ ցնցումներ կ'արձանագրուին։

Պէտէվիները կը յարձակին

Անգլօյորդանանի սահմանագլուխին մօտ Պէտէվինները յարձակում գործեցին անգլիական զօրամասերուն վրայ, որոնք, անգլիացի սպաներու հրամանատարութեան տակ, բաղկացած են տեղացի Արաբներէ։ Անգլիական զօրախումբերը կրակ բացին Պէտէվիններուն վրայ։ Պէտէվիններէն սպաննուեցան 11 հոգի, իսկ անգլիական զօրամասերէն 6 հոգի։ Երկու կողմէն ալ բազմաթիւ վիրաւորներ կան։

Ամառնային ժամը

Ֆրանսայի Աշխատանքի նախարարը հանրապետութեան նախագահին ստորագրել տուաւ հրովարտակը, որուն համաձայն ամառնային ժամը պիտի սկսի ապրիլ 18էն 19 լուսցող գիշերը։ Այդ գիշեր ժամը 11ին, ժամացոյցները մէկ ժամ առաջ պիտի տարուին։ Իսկ ձմեռնային ժամը պիտի սկսի հոկտ. 3էն 4ի գիշերը, ժամը 12ին։

Մոսկուայի դատը վերջացաւ

Մոսկուայի մէջ, ռուս մէնշէվիքներու դէմ բացուած դատը վերջացաւ։ Ամբաստանեալներէն 7 հոգի դատապարտուեցան 10ական տարի բանտարկութեան, իսկ մնացեալ 7 հոգին՝ 5.8 տարի բանտարկութեան։

Խորհուրդներու 6րդ համագումարը

Մոսկուայի մէջ գումարուող Խորհուրդներու 6րդ համագումարին, գործավարներու խորհուրդին նախագահը Մոլոթով կարգ մը յայտարարութիւններ ըրաւ խորհրդային վաճառամարտին (տրմփինկ) և արտաքին քաղաքականութեան մասին։ Մոլոթով նախ յայտնեց թէ վերջին երկու տարիներու ընթացքին, շատ բան փոխուած է երկրին ներքին կացութեան մէջ։ Բազմաթիւ գիւղացիներ մտած են համայնացման ճամբուն մէջ։ Ասոր հետեւանքով կառավարութիւնը կրցաւ անցնիլ կուլակներու վերջնական հաշուեյարդարին։ Մոլոթով կը հաւաստէ թէ Ռուսիա մտած է ընկերվարացման ճամբուն վրայ եւ թէ Ռուսիոյ մէջ՝ ընկերվարութեան յաղթանակը ապահովուած է։

ԲՌՆԻ ԱՇԽԱՏԱՆՔ ՉԿԱՅ

Մոլոթով խօսեցաւ նաեւ խորհրդային վաճառամարտին (տրմփինկ) և անոր շուրջ յարուցուած աղմուկին մասին։ 1930ին, Խորհ. Միութիւնը արտածեր է 3 միլիառ ռուբլիի ապրանք։ Մինչ 1919ին, ցարական Ռուսիան արտածեր էր 1.5 միլիառի ապրանք։ Հետեւաբար, կ'եզրակացնէ Մոլոթով, վաճառամարտին շուրջ յարուցուած աղմուկները մէկ նպատակ ունին.— հանրային կարծիքը պատրաստել ի նպաստ միջամտութեան մը։

Մոլոթով կը հաւաստէ թէ ինչ որ կ'ըսուի «բռնի աշխատանք»ի մասին, անհիմն է։ Ասով հանդերձ, խորհր. կառավարութիւնը չի կրնար ընդունիլ որ արտասահման քննութեան կատարէ երկրին մէջ, աշխատանքի պայմաններու մասին։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Մոլոթով խօսելէ յետոյ զանազան երկիրներու եւ Խորհրդային Միութեան յարաբերութեան մասին, կանգ կ'առնէ Ֆրանսայի վրայ։ Ֆրանսայի հետ Խորհուրդներու յարաբերութեանց մէջ որ եւ է կարեւոր փոփոխութիւն չկայ։ Պ. Պրիանի վերջին յայտարարութիւնները՝ բոլշեւիզմի դէմ միջազգային պայքարի մը անհրաժեշտութեանց մասին, կը փաստեն թէ Ֆրանսայի ղեկավար շրջանակները միշտ կը պահեն թշնամական դիրք հանդէպ Ռուսիոյ։

Ֆրանսական դատարանները դատական ապօրէն վճիռներ առէած են, խորհրդային հաստատութիւններուն դէմ՝ անհատներու կողմէ բացուած դատերու մէջ։

Ռուսիոյ հանդէպ Ֆրանսայի բռնած դիրքը սպառնալիք մը կը կազմէ խաղաղութեան համար։ Փոխադարձ երաշխաւորութեան դաշինք մը կնքելու համար, Խորհրդային Միութեան ըրած առաջարկը մերժուեցաւ Ֆրանսայի կողմէ։ Սակայն, Խ. Միութիւնը, պատրաստ է լաւագոյն յարաբերութիւններ մշակելու, եթէ Ֆրանսա իր կողմէ ցոյց տայ նոյն փափաքը։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. ԴՊՐՈՑ

Այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30—9.15 Ծրագրի մեկնաբանում (ընկ. Գ. Հիւսեան)։

ժամը 9.30—10.15 Հայ գրականութեան պատմ. (ընկ. Գ. Մինասեան ։

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Շավիլի Երկս. Երիտ. Միութեան կողմէ
14 Մարտ Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.45ին
Salle Pantinի սրահին մէջ, 114 Grand'Rue Chaville
Կը ներկայացուի՝ ՔԱՐՇԸԼԸ ԱՐԹԻՆ ԱՂԱ
Դիմակաւոր եւ անդիմակ պարահանդէս կէս գիշերէն մինչեւ առաւօտ
Թանկօի մրցում, ընտիր նուագախումբ, ճոխ պիւֆէ՝
ժողովրդական գիներով Մուտք 5 ֆրանք
Հաղորդակց. միջոց.— Առնել հանրակառք թիւ 1 եւ իջնել Ancienne Mairie, Շավիլ։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՓԱՐԻԶԻ կոմիտէն ընկ. ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի Քրիստափոր, Ռոստոմ, Ազբիւր Սերոբ, Արծիւ եւ Հրազդան խումբերու բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին, 2 Place Chatelet, Սարա Պէրնարի Թատրոնին քովի սրճարանը, մէթրօ' Pont Notre Dame. Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է.

ԱՆԻԷՌ - Պուա - Քոլոմպի Զէյթուն կոմիտէի վիճաբանական ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.45ին, 79 Rue des Chambards, Պուա Քոլոնպ։ Կը հրաւիրուին շրջանի բոլոր ընկերներն ու համակիրները:

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ Կայծակ խումբի ժողովը՝ այսօր Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8ին Հ. Յ. Դ. Գրադարանին մէջ.

ԼԻՈՆԻ Պատ. Միութեան ընդհ. ժողովը վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահին մէջ, կարեւոր օրակարգ.

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ռ. Միութեան Փարիզի վաճագն գրադարանի դասախօսութիւնը վաղը հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Ֆլօրիայի մէջ: կը դասախօսէ Պ. Մ. Տէրպէտէրեան Այնշթայնի մասին: Մէկ ժամ սինէմա, Չիկօնօ: կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները:

ՊԻՑԵԱՆՔՈՒՌԻ Զ. Ե. Ռ. Միութեան ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 186 Ave. Verdun, Իսի-լէ-Մուլինօ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռեմ եղբայրներս Սասունի Անարանք գիւղացի Յովհաննէս, Կարապետ եւ Փօզօս Շահինեան, որոնք ընդհ. պատերազմէն առաջ կը գտնուէին Տիգրանակերտի Հալասյնան գիւղը։ Կրտսեր եղբայրս Արմենակ 1914ին կ'աշխատէր Քէմախի աղահանքներուն մէջ։ Մինչեւ այսօր իրենց մասին լուր չկայ։ Իրենց հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել Շահինեան Մկրտիչի 96 bis rue de la Tour-Billy, Argenteuil, (S. et O.) France։ Ճշգրիտ լուր տուողին 500 Ֆրանք նուէր։

— կը փնտռուի Մարաշի Զավուշլու Թաղէն Լուսնթագ Սաֆակեան, հօր անունը՝ Յարութիւն (կառավարական պաշտօնեայ), մօր անունը՝ Խաթուն (վարժուհի), եղբօր անունը՝ Սամուէլ, Ցեղօրի ջարդին 9—10 տարեկան էր եւ կը գտնուէր Ճէտատտիյէ: Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել M. Fernezlianի, 36 Rue de la Part Dieu, Lyon, (Rhône), France.

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԱԾ Է

Շավիլի Նալլաւեանի Երիտ. Միութեան գրադարանը։ Հասցէ՝ Կ. Մկրտիչեան 24 Rue Ernest Renan, Chaville. բաց է ամէն օր առաւօտեան ժամը 9—իրիկուան ժամը 9։ Կիրակի եւ տօն օրեր 9—13։

IMPRIMERIE - MASSIS - EDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN ERUOPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 Ֆ.	70Ֆ.	140Ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 Ֆ.	200Ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 276 280

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
12
ՄԱՐՏ
1931
12 MARS 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1516 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

...ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

Խաղաղօրէն, մեթոտիկ աշխատանքով, բայց հետզհետէ աւելի ամուր եւ բարձրաձայն իր դատութիւնը կը յայտնէ Գերմանիան։

Կը պահանջէ հաւասարութիւն։ Դաշնագիրներու վերաքննութիւն եւ ուրիշ առաւելութիւններ։

Հետզհետէ աւելի ուժգնութեամբ կը բողոքէ պատերազմի պատասխանատուութեան դէմ, որուն մեղքը միայն իր վզին փաթթեցին, Վերսայլի դաշնագրով։

Կը պահանջէ ազատութիւն կա՛մ յաղթականներուն պէս զինուելու, եւ կամ զանոնք ալ իր աստիճանին իջեցնելու։

Փաստեր՝ ամէն օր կը տեղան թերթերու մէջ եւ բեմերու վրայ։ Նոյն իսկ խորհրդարանին մէջ, և պաշտօնական բերաններէ։

Վերջերս արտաքին Նախարար Քուրցիուս առիթ մը գտաւ նորէն յիշեցնելու Գերմանիոյ դէմ գործուած անիրաւութիւնը, մերժելով Մեծ Պատերազմին պատասխանատուութիւնը։

Մարտ 9ին, պատերազմական Նախարար Կրօնէր շատ աւելի բաց ճառ մը խօսեցաւ Րայխստակին մէջ, ելմտացոյցի յանձնաժողովին առջեւ։ Ճառ մը, որ արդէն իրարանցումի մատնած է Ֆրանսայի պաշտօնական և ազգայնական շրջանակները։

Այս ճառը միեւնոյն ժամանակ պատասխան մըն է Ֆրանսայի պատերազմական Նախարար Մաժինոյի վերջին յայտարարութեանց։

Ի՞նչ կ'ըսէ զօր. Կրօնէր.—

1.— Միայն մենք չենք Մեծ պատերազմին պատասխանատուն։ Վերսայլի դաշնագրին այդ կէտը շարունակ հերքուած է միջազգային պատմագիտութեան կողմէ։ Մենք պատրաստ ենք ներկայանալու միջազգային անաչառ ատեանի մը առջեւ, ինչպէս պահանջած ենք ամէն ատեն։

2.— Վերսայլի դաշնագիրը զինաթափութիւն պարտադրեց Գերմանիոյ, որպէս զի դիւրացնէ բոլոր ազգերու սպառազինութեանց սահմանափակումը։ Գերմանիա գործադրած է այդ պայմանը։ Մենք զինաթափ եղած ենք այնպիսի աստիճանով մը որ իր նմանը չունի պատմութեան մէջ. բայց ուրիշները դեռ ալ յանձն առած են մեզի հետեւիլ։ Մենք կը պահանջենք որ Գերմանիոյ սպառազինութեանց անհաւասարութիւնը սրբագրուի, միւս պետութեանց սպառազինութիւններն ալ կրճատելով։ Մենք ալ իրաւունք ունինք միւս երկիրներու պահանջած ապահովութեան հաւասար ապահովութիւն ստանալու։ Կը պահանջենք ընդհանուր եւ հաւասար զինաթափութիւն, համաձայն մեր արտաքին Նախարարին յայտարարութեանց։

3.— Զ. Մաժինօ կը յայտարարէ թէ Ֆրանսա կարելին ըրած է սպառազինութիւնները կրճատելու, թէ պարտաւորիչ զինուորութիւնը երեք տարիէն իջեցուցած են մէկի, թէ պակսեցուցած են զօրաբաժիններու թիւը եւն.։ Զ. Մաժինօ շատ լաւ գիտէ որ բանակի մը արժէքը զինուորութեան տեւողութենէն կախում չունի, այլ զինավարժութեան խտութենէն, պահեստիներու թիւէն եւ ռազմանիւթի քանակէն ու որակէն։ 1912ին, Ֆրանսա երկու տարուան պարտաւորիչ զինուորութեամբ ունէր 640.000 զինուոր, այսօր, մէկ տարուան զինուորութեամբ, գրեթէ նոյնքան ունի։ Ֆրանսայի երիտասարդութեան համար, որ շատ լաւ պատրաստուած է զինուորական տեսակէտով, մէկ տարուան զինուորութիւնը կը բաւէ։ Հազարաւոր հրասայլերը, թնդանօթները, օդանաւերը եւ 10.000 գնդացիրները զէշ ապացոյց են զինաթափութեան։ Զօրավարներուն եւ սպաներուն թիւը հարիւրին 50 աւելցած է։ Ռազմամթերքին հաշիւը չկայ։ Պատերազմական Նախահաշիւն է 18 միլիառ Ֆրանք։

×

Անհրաժեշտ էր այս լայն ամփոփումը, պարզելու համար մթնոլորտ մը որ դէպի կիրքերու կուտակում կը տանի։

Եւ արդէն, Ֆրանսայի աջակողմեան թերթերը սկսած են շահագործել այս արտայայտութիւնները, ձաղկելու համար խաղաղասիրական քաղաքականութեան բոլոր ձեռնարկները։

Սկիզբէն ի վեր սկեպտիկ՝ պարտաւոր Գերմանիոյ անկեղծութեան մասին, անոնք իրենց կարգին, շեշտելով եւ միշտ յիշեցնելով Գերմանիոյ պատասխանատուութիւնը, զգուշութեան կը հրաւիրեն Ֆրանսան։ Կը թելադրեն չհաւատալ տրուած խոստումներուն, չխաբուիլ երեւոյթներէն, եւ տառապէս գործադրել Վերսայլի դաշնագիրը։

Խաղաղութիւնը ապահովելու համար, պէտք է զայն պաշտպանելու միջոցներ ունենալ։ Ահա՛ իմաստը Ֆրանսայի պաշտօնական եւ աջակողմեան մամուլին բոլոր հրատարակութեանց։

Եթէ խաղաղութիւն կ'ուզես, պատերազմի պատրաստուէ, — կ'ըսէին երէկ։

Ինչ որ կը նշանակէ թէ ոչինչ փոխուած է արեւմտեան ճակատին վրայ։ Ուրիշ խօսքով, պատերազմը կը շարունակուի, այս անգամ թուղթի վրայ։ Բայց չէ՞ որ շատ մը պատերազմներ, եթէ ոչ բոլորը, սկսած են թուղթի եւ խօսքի տեղատարափով։ Երբ մէկը միւսին չի հաւատար, եւ մէկը միւսէն հրացան մը, օդանաւ մը պակաս ունենալ չուզեր, ալ ի՞նչ կ'արժեն խաղաղասիրական հաւատքները։

Միայն թէ, փոխուած է մէկ բան,— զանգուածները, աշխատաւոր բազմութիւններ այլեւս նախկին միամտութիւնները չունին արքաներու, իշխանապետներու, Նախարարներու «հայրենասիրութեան» կամ ամենազօրութեան մասին։ Դիւրին-դիւրին մատաղ չեն ըլլար։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՔՍԱՆԱՄԵԱԿԻ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

Հայ Կարմիր Խաչի քսանամեակին առթիւ, որ կը տօնուի ամէն տեղ, «Հայրենիք» գրած է խմբագրական մը (22 փետր.)։

Ստորեւ քանի մը հատուածներ.

Հայ Կ. Խաչը իր խոշոր նիւթական զոհողութիւններով ոչ միայն հնարաւոր դարձուց Սուրիոյ մէջ Պէյրութի Հայկական ճեմարանի բացումը, այլեւ իր ծախքով կը պահէ 37 չքաւոր կամ որբ ուսանողներ։ Այս նպատակին համար միայն վերջին 6-7 ամիսներու ընթացքին Պէյրութ ղրկած է 1500 տոլար։

Յունաստանի հայ կրթական գործին Հ. Կ. Խաչը այս տարի եւս նպաստած է որոշ գումարով։ Իսկ Աթէնքի մէջ այդ նպատակով նախորդ տարիներուն շինած Ջաւարեան անունով շէնքին տակ եղած հողն ալ այս տարի կը գնէ։

Մուսուլի շրջանին նորահաստատ Հաւրէզք հայ գիւղին մէջ Հ. Կ. Խաչը իր ծախքով հաստատած է ու կը պահէ դպրոց մը, ուր 300է աւելի չքաւոր երախաներ կրթութիւն կը ստանան։

Պուլկարիոյ մէջ Հայ Կ. Խաչը օգնութիւններ ըրած է Մեսրոպեան վարժարանին եւ Խասքոյի ազգային վարժարանին, ինչպէս նաեւ ասեղնագործի արհեստանոց մը կը բանայ Պուլկարիոյ չքաւոր հայերու համար։

Ֆրանսայի մէջ Հայ Կ. Խաչը որդեգիր ուսանողներ եւ ուսանողուհիներ կը պահէ, ինչպէս եւ Գանատայի մէջ որդեգիր մը ունի։

Պարսկաստանի մէջ Հայ Կ. Խաչը օգնութեան ձեռք մեկնած է Սալմաստի երկրաշարժէն վնասուածներուն։

Վերջապէս, Թրակիոյ, Մակեդոնիոյ, Ռումանիոյ, Իրաքի եւ Քուպայի մէջ Հայ Կ. Խաչը զանազան ձեռնարկներ ըրած է՝ հայ կարօտեալներուն օգնելու, հայ չքաւոր երախաներուն հայեցի դաստիարակութիւն տալու համար, եւայլն։

∴

Հայ Կ. Խաչը այսպիսով իր գործունէութիւնը տարածած է մեր բոլոր գաղութներու մէջ, իր կեդրոնն ունենալով Ամերիկայի մէջ, ուր որ բոյն մը Հայեր կ'ապրին։

Այնպէս որ միայն դրամական միջոցներով չէ որ Հայ Կ. Խաչը կ'օգնէ արտասահմանի հայութեան, այլ նաեւ տարիներու ընթացքին թափած իր բարոյական ճիգերով Հ. Կ. Խաչերու կազմակերպական ամբողջ ցանցով մը պատած է մեր գաղութները։

ՀԱՅ ԳԻՒՂ ՄԸ ՊՈՒՐՃ ՀԱՄՈՒՏԻ ՄԷՋ

Նահր Պէյրութի մօտերը հիւղակներու մէջ բնակող Հայերը, սկսած են քանդել իրենց տախտակէ տնակները, փոխադրուելու համար իրենց նոր գիւղը։

Այս գիւղի տուները քարէ շինուած են եւ շատերը երկու, երեք եւ չորս յարկով են։

Սուրիոյ մարզպանութիւնը նախաձեռնած էր այս շինութեան գնելէ յետոյ հողը, արտասահմանի Հայերուն կողմէ հաւաքուած դրամով որ իրեն դրկուեցաւ Ազգ. Դաշնակցութեան միջոցաւ, կը գրէ *Լա Սիրի*։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Թուրքիոյ նոր ընտրութիւնները

Ինչպէս երէկ ալ գրած էինք, կ'ըսուի թէ նոր ընտրութեան համար ներկայ երեսփոխաններէն կարեւոր մասին թեկնածութիւնը չպիտի դրուի։ Կարելի է հետեւեալ խումբերու բաժնել երեսփոխանները որ չպիտի վերընտրուին.— Սէրպէսթ կուսակցութեան պատկանողները, նախապէս վարչական պաշտօններու մէջ գտնուողները որոնք դարձեալ պաշտօնի պիտի կոչուին, կարգ մը պահպանողականներ որոնք կուսակցութեան սկզբունքները չեն կրցած իւրացնել եւ կարգ մը մասնագէտներ որոնք տարբեր ասպարէզներու մէջ օգտակար պիտի ըլլան։

Այս կերպով, ներկայ երեսփոխաններէն հարիւր հոգի նոր ժողովին մէջ չպիտի գտնուին։ Անոնց տեղ պիտի ընտրուին աւելի հանրապետականներ։

Մուսթաֆա Քէմալի ընտրական յայտարարութիւնը եւ կուսակցութեան երեսփ. թեկնածուներու ցանկը պիտի յայտարարուի երկրորդ կարգի ընտրողներուն ընտրութենէն վերջ։ Կուսակցութեան երկրորդ կարգի ընտրուող թեկնածուները տեղական վարչական մարմինները պիտի որոշեն։

Կը նախատեսուի որ ընտրութիւնները մէկուկէս ամիսէն քիչ մը աւելի ժամանակի մէջ պիտի աւարտին։ Այս պարագային, Ազգ. Նոր ժողովը Մայիսի սկիզբները պիտի գումարուի։

Կ'ըսուի թէ նոր թեկնածուները մասնաւորաբար երիտասարդ տարրերէ պիտի կազմուին եւ նոր ժողովին մէջ հարիւրին 40ը երիտասարդներ պիտի ըլլան։

Որոշուած է որ հին երեսփոխանները, վարչագէտները գործի գլուխ բերուին։ Կը խորհուի որ այս կարգի անձերը աւելի օգտակար պիտի ըլլան երկրին եւ կառավարութեան։

Արդէն ամէն տեղ պատրաստութիւնները կը սկսին։ Ընտրութեանց նախանկին հին օրէնքը փոխելու եւ ընտրութեան միջոցը [illegible] նախագիծ մը պատրաստուած է։ Հաւանական է որ այս օրինագիծը մօտ օրէն ներկայացուի Ազգ. Ժողովին նիստին մէջ։

Ռուսա-գերման դաշինքը

Գերման թերթ մը, որ Գերմանիոյ վարչապետին Պրիւնինկի օրկանն է, Մոսկուայի մէջ, Խորհուրդներու 6րդ համագումարին առջեւ, Մոլոթովի կողմէ տրուած զեկոյցին առթիւ, կը գրէ խմբագրական մը, որ բոլորովին կը տարբերի ուրիշ թերթերու շեշտէն։

Պրիւնինկի թերթը պատրուակ բռնելով բանակցութիւնները որոնք մօտ ատենէն պիտի սկսին Պերլինի եւ Մոսկուայի միջեւ, Պերլինի դաշնագրին երկարաձգման մասին, կը գրէ.— Այս բանակցութեանց մէջ մեր գլխաւոր մտահոգութիւնը պիտի կազմէ գիտնալ թէ Ռուսիա պիտի կրնա՞յ տալ բաւարար երաշխիքներ թէ չպիտի միջամտէ Գերմանիոյ ներքին խնդիրներուն։ Իրօք, կը նկատենք թէ անկարելի է կանոնաւոր յարաբերութիւններ մշակել երկրի մը հետ, որ ամէն օր քաղաքացիական պատերազմ կը թելադրէ եւ որ օտար երկիրներուն մէջ գործնական կերպով կը պատրաստէ պրոլետարական յեղափոխութիւն, համայնավար բջիջներու կազմակերպութեամբ։ Երաշխիքներ պիտի պահանջուին նաեւ գերմանեւռուս առեւտրական յարաբերութեանց մասին, ինչպէս նաեւ ընդդէմ վաճառամարտին (տըմփինկ) պաշտպանելու համար գերմանական արտադրութիւնը։

Այն ատեն է միայն որ կարելի պիտի ըլլայ լրջօրէն խօսիլ քաղաքական միացեալ հարցերուն մասին։

Պրիւնինկի թերթը կը յայտնէ նաեւ թէ Գերմանիա մտադիր չէ երբեք Պերլինի դաշնագիրը երկարաձգելու իր արդի տրամադրութիւններով։

Ստոյգ կը թուի ըլլալ թէ այս դաշնագիրը պիտի երկարաձգուի, սակայն Գերմանիա կարգ մը քաղաքական եւ տնտեսական փոփոխութիւններ պիտի մտցնէ։ Կը կարծուի թէ, Խորհրդ. կառավարութիւնը պիտի համակերպի այդ փոփոխութիւններուն, նկատի առնելով իր կացութիւնը։

Պալքաններու երկրաշարժը

Նախորդ օր եւ երէկ Պելկրատի երկրաշարժային հաստատութիւնը նոր, բայց մեղմ ցնցումներ արձանագրեց։ Իւկոսլաւիոյ, Պուլկարիոյ եւ Յունաստանի մէջ, 24 նոր ցնցումներ արձանագրուեցան։

Սերպիոյ զօրքերն ու ոստիկանները անընդհատ կ'աշխատին ճամբաները մաքրելու եւ ուտելիք եւ զգեստ հասցնելու աղէտահար ժողովուրդին։

Աղեքսանդր Թագաւորը վնասուած վայրերը այցելելէ յետոյ հասաւ Նիշ, ուր անձամբ կը վարէ օգնութեան գործը։

Տրուած վերջին լուրերը կը հաստատեն թէ նիւթական կորուստները շատ մեծ են, բայց զոհերու թիւը չափազանցուած է, եւ շատ աւելի վար է քան ինչ որ կ'ենթադրուէր։ Վնասուած վայրերու հետ հաղորդակցութիւնները խզուած ըլլալով, զոհե-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ էջ)

ՎԱՃԱՌԱՄԱՐՏԻՆ ԵՒ ԲՌՆԻ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻՆ ԴԷՄ

«Լիկ Ֆրանսէզ»ի վարիչ մարմինը ընդդէմ խորհրդային վաճառամարտին (տըմփինկ) եւ բռնի աշխատանքին կոչ մը ուղղած է Ֆրանսայի վարչապետին, արտաքին առեւտրական եւ երկրագործական նախարարներուն, ինչպէս նաեւ խորհրդարանի համապատասխան յանձնախումբերուն եւ աշխատանքի միջազգային դիւանին։ Կոչը կը բովանդակէ հետեւեալ նկատումները.— Խորհրդային վաճառա՛մարտը կը ծանրացնէ աշխարհի տնտ՛սական տագնապը, անոր վատ արդիւնքը աւելի կը սաստկանայ կարգ մը երկիրներու բարեացակամութեամբ, որոնք Ռուսիայէ կատարուած գնումներով, թոյլ կուտան որ ան իրագործէ իր հնգամեայ ծրագիրը եւ շարունակէ իր յեղափոխական գրգռութիւնները արտասահմանի մէջ։ Կը բաւէ ուրեմն դադրեցնել գնումները, ջլատելու համար բոլշեւիկեան թափը։ Խորհրդային տնտեսական քաղաքականութիւնը հիմնուած է բռնի աշխատանքի եւ ստրկութեան վրայ, Քաղաքակիրթ երկիրները չեն կրնար այս կարգի կիրարկումներու պատասխանատուութիւնը ստանձնել, Աշխատանքի այս ե[illegible] զգուշանային գնում կատարելէ։

Այս կերպով կազմակերպուած վաճառամարտը՝ միայն կը ձգտի ջլատել երկրագործութեան եւ ճարտարարուեստի արտադրական ուժը, այլ եւ օտար երկիրները դնել բռնի անգործութեան վիճակի մէջ, այսինքն, բանւորն ու գիւղացիութիւնը թշուառութեան ենթարկելով համաշխարհային յեղափոխութիւն գրգռել։ Այս վտանգը թէեւ ուղղուած ցոյց կը տրուի դրամատիրութեան դէմ, սակայն ան կը սպառնայ ամբողջ ընկերային կարգուսարքին։

Այս նկատումներով Ֆրանսական Լիկան կառավարութենէն կը պահանջէ հետեւիլ Գանատայի օրինակին, արգիլելով բռնի աշխատանքի արդիւնք նկատուած ռուսական ապրանքներու ներածումը, թելադրել ուրիշ պետութեանց որ նոյնն ընեն եւ Եւրոպայի Միութեան համաժողովին ուշադրութիւնը հրաւիրել այս իրողութեան վրայ։

ՊԱԼՔԱՆԵԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ

Պալքանեան Միութեան խորհուրդին պուլկար խմբակի անդամները ամբողջ փոխուեցան, նոր ընտրութեանց պահուն։ Հին խմբակէն ո՛չ ոք ընտրուեցաւ։ Նորընտիր անդամները կը պատկանին գաղթական խմբակցութեանց։ Այս կերպով կը փաստուի թէ Պալքանեան Միութեան Խորհուրդին մէջ, Պուլկարներու քաղաքականութիւնը հիմնովին պիտի փոխուի եւ պիտի ըլլայ ցարդ հետապնդուած քաղաքականութեան բոլորովին հակառակը։

Պուլկարական թերթ մը կը յայտնէ թէ պուլկար պատգամաւորները Պոլսոյ մէջ գումարուելիք Պալքանեան Խորհրդաժողովին պիտի ներկայացնեն հետեւեալ պահանջները.— Վերաքննութիւն Նէօյիի դաշնագրին, Կարգադրում փոքրամասնութեանց հարցին։ Եթէ այս երկու հարցերը չդրուին օրակարգի վրայ, Պուլկարները պիտի քաշուին խորհրդաժողովէն։

ԹՈՒՐՔԻԱ ՆԵՐՍԷՆ ԵՒ ԴՈՒՐՍԷՆ

ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ԼՈՒԾՈՒՄԸ

Հեռագիրը անցեալ շաբաթ հաղորդեց Էնգիւրիի Ազգային Մեծ Ժողովին լուծումը։ Ո՛չ մէկ մանրամասնութիւն՝ որ լուսաբանէր այս կարեւոր դէպքին պատճառները։ Կ'ըսուի միայն թէ Ժողովը ինքզինքը լուծուած հռչակեց։

Թուրք Սահմանադրութիւնը (Հիմնական Օրէնք) ժողովրդավարութիւնն ու ազգային վեհապետութեան սկզբունքները իր ծայրագոյն աստիճանին հասցուցած է, գործադիր եւ օրէնսդիր գերագոյն իշխանութիւնը կեդրոնացնելով Ազգային Մեծ Ժողովին, Խորհրդարանին ձեռքը։

Թուղթի վրայ այսպէս է օրէնքը։ Սակայն իրականութեան մէջ խորհրդարանը ո՛չ ժողովրդին իսկական ներկայացուցիչն է ո՛չ ալ՝ երկրին գերագոյն իշխանութիւնը։ Ամէն ինչ կեդրոնացած է դիկտատորի մը ձեռքը, որ միահեծան կը կառավարէ ժողովուրդը, առերեւոյթս հանրապետական եւ ժողովրդավարական սկզբունքներով։ Ան է որ վերջին ընտրութեանց առթիւ Տօլմա Պաղչէի պալատէն երեսփոխանական թեկնածուներու ցանկը պարտադրեց հեռագրով երկրին ամէն կողմը, եւ ոչ մէկ տեղ ընդդիմադիր թեկնածուներ համարձակեցան հրապարակ գալ։ Միայն Պոլսոյ մէջ էր որ 6-7 թ. կարգի ընտրողներ, տարբեր անհատներու քուէ տուին վախնի վախը, անշուշտ առանց որեւէ արդիւնք ձեռք բերելու։ Ամէն օրէնք դարձեալ նոյն դիկտատորին մատի շարժումովն է, որ կը քուէարկուի միաձայնութեամբ եւ առանց վիճաբանութեան։

Պարզապէս խամաճիկներու համախումբ մըն էր Էնգիւրիի Ազգային Ժողովը, որ այսքան անփառունակ կերպով, կը լուծուի այժմ, դարձեալ նոյն դիկտատորին խորհրդաւոր մէկ հրամանով։ Ազգային Ժողով մ'որուն խղճին վրայ կը ծանրանար Մէնէմէնի մահապարտներուն թարմ արիւնը եւ որ իր այդ վերջին ախրագործութեամբ դարձած էր ոճրագործներու վաշտ մը։ Բողոքի ո՛չ մէկ ձայն բարձրացած էր իբր թէ ազգին ամբողջութիւնը ներկայացնող այդ ժողովին մէջ, պաշտպանելու համար կախուողներու անմեղութիւնը։ Այս զազրելի ողբերգութեան վրայ վարագոյրը կը փակուի հիմա ա՛յնքան հապճեպ ու խորհրդաւոր կերպով։

Ի՞նչ կ'անցնի կը դառնայ այդ երանելի երկրին մէջ, ինչո՞ւ այս կանխահաս լուծումը։

Ազգային Մեծ Ժողովի նստաշրջանը ըստ օրինի կը լրանար յառաջիկայ ամառ։ Միեւնոյն ժամանակ իր վախճանին կը հասնէր նաեւ Մուսթաֆա Քեմալի Հանրապետութեան նախագահի պաշտօնը վերջին անգամ դիկտատորը վերընտրուած ըլլալով չորս տարուան համար։

Ի՞նչ առիթողական պատճառ կար՝ քանի մը ամսով կանխելու համար նոր ընտրութիւնները։

Մուսթաֆա Քեմալ վերջերս երկար պտոյտ մը կատարեց երկրին մէջ։ Մօտէն շփուեցաւ ժողովուրդին հետ։ Լսեց անոր ցաւերն ու տրտունջները։ Տեսաւ անոր անտանելի ծանր վիճակը, անօթութիւնն ու թշուառութիւնը։ Մանաւանդ զգացուած զայրոյթը՝ օրուան իշխանաւորներուն դէմ։

Ու վճռեց նոր յեղաշրջում մը կատարել իրերու կացութեան մէջ։ Հիմնական փոփոխութիւն մը մտցնել երկրին ներքին քաղաքականութեան մէջ։

Անցեալ տարի, երբ Եալովա-յի Ջերմուկներուն մէջէն հրապարակ կը նետէր Ֆէթհի պէյը, նպատակն էր փոփոխութեան ենթարկել Թուրքիոյ արտաքին քաղաքականութիւնը, ժամանակաւորապէս Եւրոպայէն դրամ քաշելու յոյսով։ Այդ փորձը ձախողեցաւ ծանօթ պատճառներով։

Այժմ, երբ երկիրը անել կացութեան մը մատնուած է, երբ ժողովրդային դժգոհութիւնը վըտանգաւոր պոռթկումներով արտայայտուելու աստիճանին հասած է, Մուսթաֆա Քեմալ նոր հնք մը կ'որոնէ, անկարելին կը փորձէ։ Դեռ որոշապէս յայտնի չէ թէ ի՛նչ բանի կը ձգտի, ի՛նչ դարմաններ պիտի գտնէ՝ անօթի ու թշուառ ժողովուրդը կշտացնելու համար։ Նորընտիր խորհրդարանը ի՛նչ հրաշքներ պիտի գործէ՝ տնտեսապէս քայքայուած եւ կործանումի եզրը հասած երկիրը փրկելու համար։

Մէնէմէնը շատ յատկանշական երեւոյթ մըն էր, որ երկար մտածել կու տայ Էնգիւրիի միահեծան վարիչներուն։ Այս վերջինները ցարդ իրենց բռնատիրութիւնը կը պարտէին բանակին, զինուորին։ Բայց Մէնէմէնի դէպքը ցոյց տուաւ թէ զինուորը այլեւս Էնգիւրիի հետ չէ։ Սպան՝ այո՛, բայց զինուորը՝ ո՛չ։ Որովհետեւ զինուորը աղքատ ժողովուրդի ծոցէն կու գայ, ու ժողովուրդը կը գտնէ որ այլեւս դանակը ոսկորին հասած է։ Երբ սպայ Քուպիլայը դէպքին վայրէն կ'անցնի իր զինուորներով, կարգի կը հրաւիրէ ապստամբները։ Այս վերջինները գլուխը կը կտրեն երիտասարդ սպային եւ արիւնը կը խմեն։ Ա՛յնքան բուռն էր եւ կատաղի իրենց զայրոյթը։ Այդ միջոցին զինուորները մարզանքի անմիտ փամփուշտ կը պարպեն ամբոխին վրայ, ու կը ձգեն կ'երթան։ Ո՛չ ոք իրենց մէջէն փորձ մը կ'ընէ՝ ազատելու համար յարձակումի ենթարկուած սպան։ Ուրեմն ո՛չ մէկ հոգեկան կապ [illegible] սպային միջեւ։ Այլապէս զինուորը թող չպիտի տար որ իր սպան խողխողուէր անպաշտպան՝ ա՛յնքան վայրագօրէն։ Այս չէ ամէնը. հոգեկան կապ կար ըմբոստացող ամբոխին եւ ձեռնածալ զինուորին միջեւ։ Հոգեկան կապ՝ դարձեալ այդ ապստամբներուն եւ ականատես ժողովուրդին միջեւ։

Ուրեմն փոխուած բա՞ն մը կայ Թուրք ժողովուրդին մէջ, որ դարէ ի վեր ոչխարի նման հլու հօտ մը եղած է։ Հնդկաստանի պարիաներուն պէս՝ արդեօ՞ք Թուրքիոյ Ալի, Աճէմ աղաններն ալ զարթնումի նշաններ ցոյց կուտան։

Նոր ընտրութիւնները պիտի տան մեզի պատասխանը։ Եթէ Մէնէմէնը ընդհանուր հոգեկան վիճակի մը արտայայտութիւնն էր, նոր ընտրութիւնները արժանալի նոր դէպքերու առիթ պիտի դառնան։ Իսկ եթէ Մէնէմէնի կախաղանները սարսափի մատնած են ամէնէն յանդուգն հակառակորդներն իսկ, այն ատեն ամէն ինչ պիտի ընթանայ նախկին եղանակով։ Դարձեալ Մ. Քէմալ պիտի նշանակէր թեկնածուները։ Ու դարձեալ նոյն մարդիկը պիտի բազմին Մեծ Ժողովի թիկնաթոռներուն վրայ անխափան փոփոխութեամբ։

Ինչ որ կը կատարուի ներկայիս Թուրքիոյ մէջ, շատ կը նմանի հոգեվարքի գալարումներու։ Հոգեվարքի մէջ է Մ. Քէմալի բռնակալական վարչաձեւը, որ երկիրը անդունդին եզրը հասցուց։ Այս վերջին ծայրն ալ ապարդիւն պիտի անցնի քանի որ ո՛չ անօթի գիւղացին կուշտ ու կուռ ուտելիք հաց պիտի գտնէ, ո՛չ ալ անոր քաղքենին իր տուրքերէն ու պարտքերէն պիտի ազատի, ո՛չ Եւրոպան փոխ դրամ պիտի տայ, ո՛չ ալ օտար դրամագլուխը պիտի համարձակի հոն մտնել։

Արմատական դարմանումի կը կարօտի Քէմալի Թուրքիան։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՀԵՐՈՍԱԿԱՆ ԳԱՒԱՌ ՄԸ ԵՒ ԻՐ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

ԱՐՄՇԱՏՑԻՆ ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

Ա.

ՄՈՒՍՈՒԼ (Սեփ. Թղթ). — Շատախի Արմշատ գիւղը կը գտնուէր գաւառի արեւմտեան եզրը, շրջապատուած բարձր լեռներով։ Իր մշակելի հողերով թեթեւ զառիվերի մը կը կազմէր։ Շնորհիւ իր կենսատու օդին եւ մաքուր ջուրերուն, կ'արտադրէր առողջ վայելչակազմ կակներ։ Մէկ դար ապրողներ բազմաթիւ էին։

Ժողովուրդի զբաղումներն էին հողագործութիւն, խաշնարածութիւն, շալագործութիւն։ Վերջինս, երկար ժամանակէ ի վեր, սեփական ձեռարուեստ ըլլալով, լաւ կատարելագործուած էր։

Շալերու տեսակները, նրբութիւնն ու ճաշակը դիւրութեամբ կը գրաւէին գնորդի ուշադրութիւնը։

Դրացի քիւրտ աղաներու հագուստները անկէ կը պատրաստուէին։ Ասոր մէջ, մեծ տեղ ունէր կինը։ Անոր ձեռքով կը պատրաստուէին մանածները։ Խոտի տուփեր, հանքային ներկեր, եւ տեսակ տեսակ բուսականութիւններ օգտագործելով, հրաշալի անեղծ գոյներ կը պատրաստէին։ Կարծես թէ դարեր առաջ արհեստ եւ ստեղծագործութիւն բուրող Հայաստանէն ժառանգուած ըլլար այդ գիտութիւնը։

Ասոր զուգընթաց, ըլլալով և խաշնարած, գիւղը բազմութեան կէսը, տարուան երեք եղանակներուն՝ (գարուն, ամառ եւ աշուն) հեռու արօտավայրեր կը բնակէր, արտադրելով մեծ քանակութեամբ իւղ, պանիր, բուրդ եւայլն..

Նահապետական սովորոյթներով օժտուած այս ժողովուրդը կը կառավարուէր իր գիւղապետով ու գիւղի իշխաններով, [illegible] ինչպէս գլխուն հնազանդ մարմին։ 20-30 անձէ բաղկացող իւրաքանչիւր ընտանիքը ունէր ամէն զբաղումի մարդ։ Գիւղն ունէր ուրախութեան նշանակելի օրեր, ախոյեանութեամբ, տօներով եւ այլն առիթներով։ Արմշատցին նշանաւոր էր իր առատաձեռնութեամբ։ Բազմաթիւ աղքատներ (հայ կամ քիւրտ) կը կերակրուէին անոր ճոխ սեղանէն եւ պատառէն կը ճաշէին։ Կարծես Մեծն Ներսէսի մարդասիրական ձեռնարկներու հետքերը կը նշմարուէին հոն։

Թէեւ, գիւղը իր սահմաններով շրջապատուած էր Արտօշի եւ Բօհտանի էշիրներով, եւ բազմաթիւ կիսավայրենի քէօչարներով, բայց անկախ էր իր սահմանին մէջ։ Մինչեւ անգամ խաշներու բազմութեան սեփականութեամբ, կը չուէին հեռու, յիշեալ տարրերու արօտավայրերը արածելու։ Եւ միայն, ընդհարումներ կ'ունենային Փօյան, Մամխուրան, Ժիլկան ցեղերէն կազմուած աւազակախումբերու հետ։

Գիւղը միշտ ունեցած է գրոց-կարդացող դէմքեր, որոնք դրացի անհաշտ տարրերու սովորոյթները, նպատակներն ու ազդեցութիւնները ժամանակին հասկնալով, գիտէին առատ վարձատրութեամբ սիրտերը գրաւել։

Ժողովուրդը ազատասէր էր եւ կրօնասէր։ Եկեղեցիի պաշտամունքներու, քրիստոնէական պատգամներու, պաշտպան Միշտ ունեցեր է իր քահանան օգնական դպիրներով։

Այսպէս էր Արմշատցին մինչեւ 1897-1898 թուականները, երբ ընդհանուր տառապանքէն ծնած զաւակները երեւան եկան եւ անձնուրաց, մտան ժողովուրդի խաւերու մէջ, ազատաշունչ քարոզութեամբ։ Արդէն նոյն գաղափարները, նոյն իտէալներն երազող այս ժողովուրդը, ընդ առաջ երթալով, կարճ ժամանակի մէջ ունեցաւ իր երեւելի դպրոցը, որ տարուէ տարի կը զարգանար։

Երիտասարդութիւնը արթընցաւ, զինուեցաւ, բաղդատելով դրացի տարրերու հետ. այժմ գերազանց էր տնտեսութեան, կենցաղավարութեան եւ զինուորութեան տեսակէտով։ Բառիս իրական իմաստով, լուսաւոր շրջան մը, մինչեւ 1914ի համաշխարհային արիւնոտ պատերազմի նախօրեակը։

Հնչեց ընդհանուր զինուորագրութեան ահազանգը։ Արմշատցին հնազանդեցաւ եւ 80 երիտասարդներով մասնակցեցաւ հրաւէրին։ Վէրքը մեծ եղաւ։ Իւրաքանչիւր ընտանիք իր անդրանիկի կորուստը զգաց։ Շատ չանցած, յաջորդեցին նիւթական հետապնդումներ — անասունին, ուտեստեղէնին անգամ։ Ժողովուրդը համակերպեցաւ, սակայն իր բաժինէն աւելին։ Եղան էշիրէթներու ոտնձգութիւններ, Արմշատցին զգաց անհոգ կացութիւնը ու գուշակեց գալիք աղէտները։ Արդէն ձըմրան սկիզբն էր։ Ժողովուրդը ձեռնարկեց ինքնապաշտպանութեան։

Փետրուարի սկիզբները, Խանասորի արշաւանքի հերոսներէն, Գուրան առիւծ, Պետրոս Տէր Օհաննէսը կառավարութեան գացին, մեծ յուզում պատճառելով։ Շատախի Թաղէն հասնող լուրերը շատ գէշ էին. ինքնապաշտպանութեան նախապատրաստութիւններու հրահանգներ կը տրուէին։ Շատ չանցած տեղի ունեցաւ գաւառի պարագլուխ խաստնելի մարտական Յովսէփ Չօլօեանի ձերբակալութիւնը։ Գաւառին մեծագոյն կորուստը։

Նոյնութիւնն առաջ էր։ Դրացի տարրերը Թուրք ժանին տրած, յարմար օրուան — գարնան սկիզբներուն կը սպասէին, որ օրերու խնդիր էր։ Ապրիլի սկիզբները արդէն վարագոյրը ճեղքուած էր։ Անհաշտ դրացիներէն՝ հրոսախումբ մը հարուածներով զոհուեցան 9 Արմշատցիներ. երեք օր յետոյ 4 հովիւներ եւս։ Արմշատցին բաժակը լեցուած համարելով, վրէժ գիտցաւ։ Մաս մը ուժով յարձակեցաւ նոյն հրոսախումբի գիւղին վրայ եւ կարեւոր զոհեր խլելով ու գիւղը կրակի ճարակ դարձնելով, փախուստի մատնեց մինչեւ Տիգրիսի ձախ ափերը։

Թաղը՝ իբրեւ գաւառի կեդրոն, աշիրէթներէն անհարկուին, Գիրաւեսիին գլխաւոր նպատակն էր։ Իր ուժերը լարած, կառավարութեան հետ միասին կը նեղէր։ Թաղը պաշարուած ըլլալով, հաղորդակցութիւնները անկարող էին։ Հասած լուրերը կը հրահանգէին ըստ զինուորական ծարիմի որոշման, գաւառի հայութիւնը ամփոփել հայաշատ շրջաններ եւ կազմակերպել ինքնապաշտպանութեան գործը։ Արմշատցին ալ թողլով իր բնական ամրութիւնները, պէտք էր միանար Կողպիի շրջանի հայութեան, իր վերջին զօրամասը ձգելու։ Մինչ այս՝ չորս ժամ հեռու Սըրկէթ բնակուած հայկական գիւղակը կը ջարդուէր։ Անոնցմէ մաս մը միայն կրցաւ ազատիլ եւ ապաստանիլ Արմշատ։

ՋԵՐՄԱՁՈՐՑԻ

ԾԻԾԱՂ

Պարսկահայ քաղաքացի մը գիւղացին ծաղրելու համար կը հարցնէ.

— Քեռի՛, ձեր գիւղը գորտջուր կը ծախե՞ն։

Գիւղացին — Մենք գարին կուտանք, կ'ուտեն եւ կը վազեն աղբիւրէն ջուր կը խմեն, կը դառնայ գորտջուր։

ԽՈՐՀՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Մոսկուայի մէջ բացուեցաւ Խորհուրդներու 6րդ համագումարը, ու Մոլոթով գործավարներու խորհուրդին նախագահը տուաւ զեկոյց մը, սովորական յարձակումներ գործելով աշխարհի [illegible] մասին վրայ։

— Ցաւօք, ըսաւ Մոլոթով, Լոյս ձգէ նէպի զոքանչութիւնը կը բնորոշէր իբր «վօյրենի համայնավարութեան» փոխանցում մը դէպի աւելի մեղմ եղանակ մը։ Քաղքենի տնտեսագէտներն ու քաղաքագէտները որոնք ընդունեցին Լոյս ձգէի բանաձեւը եւ յայտարարին թէ նէպի միջոցով, համայնավարութիւնը կ'երթայ իր պարտութեան, չէրցան ըմբռնել թէ այս կազմակերպութիւնը՝ Խորհրդային իշխանութեան ձեռքին մէջ, ինքնաբաւ եղանակ մըն էր տնտեսական վերաշինութեան։

(Անդրադառնալով ծակախորհրդային պայքարին վրայ, Մոլոթով կը ծաւաստէ թէ անոնք միմիայն մէկ նպատակ կը ծետապնդեն— պատրաստել արտաքին միջամտութիւնը, խուժում դէպի Ռուսիա։ Նոյն նպատակին կը ծառայէ նաեւ «բռնի աշխատանքի» վերագրումները:

Խորհր Միութեան եւ ուրիշ երկիրներու մէջ, աշխատանքի պայմաններու բաղդատութիւնը ցոյց կուտայ «բռնի աշխատանքի» մասին եղած վերագրումներուն սնոտիութիւնը։ Ռուսիոյ մէջ, անգործութիւնը բոլորովին վերցած է։ Դրամատիրական գլխաւոր երկիրներու մէջ, անգործներու թիւը կ'անցնի 30 միլիոնը։ Միայն Միացեալ Նահանգներու մէջ կան 10 միլիոն անգործներ։ Խորհրդային կառավարութեան կողմէ «բռնի աշխատանքի» շահագործման մասին եղած ակնարկութիւնները կը հերքուին հետեւեալ իրողութիւններով։ Անտառներու շահագործման մէջ աշխատող գործաւորները կ'աշխատին համաձայն կերպով կնքուած հաւաքական պայմանագրութիւններու հիման վրայ։ Չենք ժխտեր թէ կ'օգտագործենք բանտարկեալներու աշխատանքը թաղապետական գործերու մէջ, որոնք օգտակար են հասարակութեան եւ նոյնպէս բանտերու շինութեան։ Օտար կարգ մը շրջանակներու կողմէ, մեր երկրին աշխատանքի պայմանները քննելու համար կատարուած փորձերը ընդունելի չեն կրնար ըլլալ մեր կողմէ։ Միջազգային օրէնք մըն է որ չի հաշուիր մեր երկրին վեհապետական սկզբունքներուն հետ։ Այս քննութեան կը համենք հաւասար իրաւունքներու սկզբունքին վրայ։

Մոլոթով կը հաւաստէ թէ հակախորհրդային պայքարները կը ծառայեն հարթելու տնտեսական պայքարի ճամբան եւ կը կազմեն նախապատրաստական աշխատանքները յետագայ միջամտութեան։ Կը յայտնէ թէ ամէնէն աւելի Ֆրանսան է որ այս սպառնալիքներուն լծուած է անհրաժեշտ աշխատանքի։ Պրիանի նախաձեռնութեամբ կազմուած Համեւրոպայի յանձնախումբը այս սպառնալիքներ պէտք է կարեւոր դեր մը խաղայ, համաձայն իր հեղինակներու յառաջադրեալ. խորհր. կառավարութիւնը ընդունեց այս յանձնախումբին աշխատանքին մասնակցելու հրաւէրը, անոր վրայ ինքն իսկ կարենալ ուսումնասիրելու համար անոր աշխատանքներու նպատակը։

Գալով զինաթափութեան նախապատրաստական աշխա- ներուն, հակառակ Խորհր. գամաւորութեան բոլոր րուն՝ գոնէ ընդունել մըր մասնակի զինաթափ սկզբունքը, պատերազմի ները կը սատկեցնեն եւ զինումները կը շատացնեն արգիլուած զինաթափ յանձնախումբի չորս աշխատանքներուն Խորհր Թիւնը ո՛չ մէկ յոյս կը յանձնախումբին աշխատանքներուն։ Ուսլ եւ Լեհաստ խորհրդաժողով արգիւնքները ցոյց տուին հակցութիւնները երբեք գիրեր պատերազմի պատ թիւններ։ Ռուսիա կը հա չի կրնար մասնակցիլ փութեան խորհրդաժողովի խատանքներուն, եթէ ան ծօրէն փափաք չունի փութեան կամ գոնէ զինաթափութեան։ Ռակի Եւրոպա չպիտի կրնայ պարտադրել որեւէ որոշ վիճաբանութեան ինք նակցած։

Մոլոթով կը հաւա Խորհուրդներու 5րդ հա մարէն ի վեր, երկու ընթացքին, արտաքին թեան պատնեշերը Այս միջամտութեան նշանակուած էր 1930— ըերշրջանը, ինչպէս յայտ Մոսկուայի վերջին դատ թեան ընթացքին։ Հակառա կողմ այս սպառնալ Խորհրդ. Միութիւնը կրցաւ բացնել իր միջազգային

1929ին եւ 1930ին ները, Գերմանիոյ մէ պայքար կը մղուէր Ռուսիոյ դէմ։ 1930ի ընթ հանդէպ Ռուսիոյ նպա փոփոխութիւն մը կատար գերման հանրային կար մէջ։

Իտալիոյ հետ, թիւնները կը զարգանան կերպով։

Թուրքիոյ հետ, Ռուս րեկամական կապերը աւել բացած են։

Անգլիոյ հետ, յայս յետագային լաւ կայթեր տառուի։ Ճափոնի հետ բերութիւնները կը շարու զարգանալ բարեկամական Փէքինի դաշնագրի հիման Պարսկաստանի հետ, Աֆղանիստանի հետ նոյնպէ

Մոլոթով դժգոհ է Ֆրանսայէն, որ կը շա թշնամական դիրք բռնել դէպ Ռուսիոյ։

Իսկ Լեհաստան, դրած է մերժել Ռուսիոյ չյարձակման դաշնագրի կնքումը եւ զինաթափ յանձնախումբին մէջ անոր կայացուցիչները մերժեցին հրդային պատգամաւորներ առաջարկները սպառազինման նուազման մասին։

Մոլոթով կը շեշտէ բարար Յունաստանի հետ սիոյ յարաբերութեանց ցումը։ Պալքաններ միայ որ կոնտոսը յարաբերութ կը մշակէ Խորհրդ. Հետ։ Չինաստանի հետ, կը յուսայ համաձայն գալ։ Իսկ Միացեալ Նահանգ այս վերջերս մանաւանդ ան հակախորհրդային ներ, որոնք վաս ազդած ռեւտուրին վրայ։

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ԿՐՕՆԱՒՈՐՆԵՐՈՒ ԿԱԼՈՒԱԾԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

Հայոց եւ Յունաց կալուածներէն յետոյ, կարգը եկաւ Ֆրանսացիներուն։ Յիսուսեան կրօնաւորները Պոլսոյ մէջ ունին եկեղեցիներ, կը պահեն դպրոց եւ անոնց մատակարարումը կ'ապահովեն մեծարժէք կալուածներով որոնք կը գնահատուին տասը միլիոն Թրք. ոսկի։

«Սոն փոսթա» վերի խորագրին տակ կը գրէ թէ այս կրօնական օտար հիմնարկութիւնները կեղծ պաշտօնաթուղթերով մինչեւ հիմա ընդարձակ կալուածներու տէր եղած են, մեռնող անժառանգ հարուստներու կալուածները իրենց անունին փոխանցելով։ Նոյն թերթին համաձայն, այս կերպով իւրացուած կալուածներուն արժէքը 10 միլիոն ոսկիի կը հասնի եղեր։

— Այո՛, լուրը ճիշդ է։ Գործը ձեռք առած ենք եւ կը քննենք։ Հարցաքննուողները խոստովանեցան իրենց արարքը, որ է կեղծարարութիւն։ Քննութեանց արդիւնքը պիտի հաղորդենք դատարանին։

Պոլսոյ Ֆրանսացի կրօնաւորներու գրաւած կալուածներուն մասին քննութիւնը կը շարունակուի։ «Սոն փոսթա» հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը հաղորդէ այս մասին —

Այթուան կոլէժին անուն անձ մը, որ սեղանաւորական գործերով կը զբաղէր, 15 տարի առաջ կը մեռնի։ Սէն Պընուայի ուսուցիչ Հայր Ժիւլ Լըվէք կը ներկայանայ իբրեւ այս մարդը եւ ձեռք կ'անցընէ Սկիւտարի մէջ անոր թողած 80 հազար ոսկիի կալուածները։

Փարոսներու ընկերութեան Պորշական ժողովի անդամներէն Միլէ Պօլ 10 տարի առաջ կը մեռնի, եւ կալուածները կը գրաւուին, Հայր Փիքարը իբրեւ անոր փոխանորդ ներկայացուելով։

Սէն Ժօրժ հիւանդանոցին մէջ հիւանդապահութիւն ընող կուսանուհի Լէօփոլտինին ալ Պրինթիէիզի կը մեռնի 25 տարի առաջ։ Հիւանդանոցին, Սէն Ժօրժ որբանոցին … աղջկանց վարժարանին շէնքերը … պատկանէին կոմսուհիին, որ … կը մեռնէր։ Քոյր Օգոստա … կը ներկայանայ, … այդ բոլոր կալուածները հիւանդանոցին անուան վրայ կ'արձանագրուին։

Սէն Փիւլշէրիի դպրոցին շէնքը կը պատկանէր իտալահպատակ կաթոլիկ Ֆլինի անուն մէկու մը, որ 38 տարիէ վեր մեռած է անժառանգ։

*** Թուրք թերթը կը ճշդէ թէ խնդրոյ առարկայ Ֆրանսացի կրօնաւորները Յիսուսեանները չեն, այլ Լազարիստները։

ԲՈՂՈՔ ՕՍՄ. ԴՐԱՄԱՏԱՆ ԴԷՄ

«Նըլմագ» խմբագրականով մը կը յորդորէ Օսմ. Դրամատան դէմ։ Ըսելէ յետոյ թէ Լօզանի դաշնագրին համաձայն օտար ընկերութիւնները պարտաւոր էին յարմարիլ ներկայ պայմաններուն, թերթը կը հարցնէ.

«Այս երանելի «Պանքը Օսմանի շահանէ»ն ինչ ըրաւ այս մասին։ Միայն «շահանէ» (կայսերական) բառը վերցուց նշանաբանէն եւ պուշօ էֆի չափ յարմարեցաւ իր օսմանցիութեան վրայ։ Այս վերջին 5-10 տարուան ընթացքին ի՞նչ ծառայութիւն մատոյց Թուրք ազգին, քանի՞ երկրագործի օգնեց, քանի՞ ընկերութիւն հիմնեց։ Այդ դրամատան միջազգային վարկը մեծ է, կըրնանք ըսել թէ անսահման է։ Ամենամեծ կապը ան էր միջազգային դրամագլխին եւ Թուրք տնտեսութեան միջեւ։ Այս դերը կատարե՞ց ինք։

Օսմ. դրամատունը իր ներշնչումը կ'առնէ Ֆրանս. գէշ շըրջանակներէն եւ Թուրքիոյ բարեկամը չէ։ Եթէ այս դրամատունը ուզէր, կրնար թէ՛ ինքը կարեւոր շահեր ապահովել, եւ թէ երկրին շահեցնել։ Սակայն «չէլէպի»ն այդ անզգալը չէ։

Ֆրանսացիները եթէ շարունակեն այս մտայնութեամբ շարժիլ, չեն կրնար փայլուն դերք մը գրաւել միջազգային տնտեսութեան մէջ։ Ֆրանսացիները կը կորսնցնեն իրենց բնական շուկաները։ Եւ անոնք են որ ամենէն քիչ յարմարած են կացութեան։

ՅՈՒՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԸ ՎԱԳՖԸ

Քննութեամբ հաստատուած ըլլալով թէ Ֆէրիգիւղի Գասըմփաշա պողոտային վրայ գտնուող յունական եկեղեցին ճիլալ փաշա վագֆին կը պատկանի, գործը դատարանի յանձնուած է։

Եվգաֆի վարչութիւնը քննութեան սկսած է, հաստատուած ըլլալով որ իր շատ մը կալուածները զանազան անձերու ձեռքը անցած են։ Կը կարծուի թէ այս ձեւով բազմաթիւ կալուածներ երեւան հանուելով պիտի գրաւուին։

5216 ՀՈԳԻ ԿԱԽԱԾ Է ՄԻՆԱԿԸ 12 ՏԱՐՈՒԱՆ ՄԷՋ

«Սոն փոսթայ»ի թղթակիցը Իզմիրի մէջ տեսակցութիւն մը ունեցած է դահիճ Ալիի հետ, որ վերջերս Մէնէմէնի 28 մահապարտներէն 27ը կախեց ու զաւ յայտնեց որ Հիւսէյինը փախաւ պատճառ ըլլալով որ հինգ ոսկի կորսնցնէ ինք։

Դահիճը լրագրողին պատմած է իր կեանքն ու կատարած գործերը։ Ըսած է թէ բուն անունը Հալիլ է, 38 տարեկան է, ծնած է Մակեդոնիոյ մէջ յայտնի ընտանիքէ մը եւ … իտտաբի(?) շրջանաւարտ է։ Դահիճ Ալի ըսած է թէ մինչեւ հիմա, 12 տարուան մէջ, 5216 հոգի կախած է։ Ասոնց 3000ը Գոնիայի ըմբոստութեան միջոցին, միւսներն ալ Իզմիրի վերագրաւումէն յետոյ մինչեւ այսօր կախուած են։ Կախուածներուն մէջ կան Թուրքեր, Յոյներ, Հայեր, Հրեաներ, Արաբներ, Պարսիկներ, Քիւրտեր, Փօմագներ, Պոշնաքներ եւ Գնչուներ։

Ալի գանգատած է ժողովուրդէն, ըսելով թէ դուրս չի կրնար ելլել, որովհետեւ զինքը կը նեղեն զանազան հարցումներով — այսինչը ի՞նչպէս մեռաւ, այնինչը մեռած ատեն ի՞նչ ըրաւ եւն։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԴՊՐՈՑ Կ'ՈՒԶԵՆ

«Խորհրդ. Հայաստան» (21 փետր.) կը հրատարակէ տեղեկագիր մը, ուր կը տեսնուի «պարտադիր կրթութեան» բոլշեւիկեան հրահանգին անյաջողութիւնը.—

Պարզուեցաւ որ Բասարգեչարի շրջանին մէջ դեռ կան 8-10 տարեկան 250 աղջիկներ (Թուրք եւ Հայ), որոնք դպրոց չեն յաճախեր. 8-15 տարեկանները ամբողջ դպրոց զրկելը անկարելի կը թուի այլեւս, որովհետեւ ոչ դպրոց կայ, ոչ ալ ուսուցիչ։

Ներկայիս Բասարգեչարի շրջանին մէջ կան 157 նախակրթարաններ, ուր գրել-կարդալ կը սորվին 5765 երախայ։ Այս տարի շրջանին բոլոր գիւղերուն դպրոցները բաց են եւ կ'աշխատին։ Կարգ մը գիւղերու դպրոցներուն մէջ մէկ մէկ դասարան աւելցուած է։ Բայց գործնալ շրջանի բոլոր աղաքը, 8-15 տարեկանները, չպիտի կարենան դպրոց յաճախել, որովհետեւ այդ մասին անհրաժեշտ նիւթական միջոցներու ուսումնասիրութիւնը դեռ նոր կը կատարուի։

Այսպէս Բասարգեչարի շրջանը պահանջ կը դնէ դպրոցական լայն շինարարութեան։ Թէեւ այս տարի շինուեցան 4 դպրոցներ, բայց բաւարար չէ։ Պէտք է անմիջապէս դպրոց շինել բոլոր գիւղերուն մէջ։

Պէտք է խոստովանիլ, որ բացուած դպրոցներուն մեծ մասը շէնքի տեսակէտով անյարմար է։

Բոլոր դպրոցները ունին իրենց անհրաժեշտ վառելափայտը, բայց գրասեղանները կը պակսին։ Ցրուած գրասեղանները, 600 հատ, բաւական չեկան։ Չքաւոր աշակերտներուն համար 5,600 րուբլի նպաստ տրուած է։ Սակայն աղաքը նիւթական օժանդակութենէ զատ, ձմեռ կ'ուզեն, կօշիկ չունին։ Այս տարի աշակերտներուն բաշխած են 600 կօշիկ, բայց Բասարգեչարի շրջանին համար շատ քիչ է այդ։ Իսկ նախաճաշի հարցը կը մնայ անլուծելի։

Դասագիրքերու հարցը եւս կը մնայ անլոյծ։ Գրենական պիտոյք հայթայթող մարմինը շատ անտարբեր է։ Հասարակ կաւիճ իսկ ստանալու համար, հարկ եղաւ հեռագրել քանի մը անգամ։

Ուսուցչութեան պարագան ալ մնացեր կը նեղէ։ Բասարգեչարի ուսուցիչները թէեւ հագուստ եւ կօշիկ ստացած են, բայց ուտեստ չունին, որովհետեւ անոնց մասին մտածող չկայ։ Խեղճ ուսուցիչը կտոր մը օճառ փնտռելու համար պէտք է 15—20 վերստ ճամբայ կտրէ. շրջանին կեդրոնը երթայ եւ վերադառնայ։

Նախատեսուած էր շրջանին մէջ բանալ 109 ընթերցարան։ Այս տարի կը գործեն միայն 95 ընթերցարան, որոնք գրենական պիտոյք չունին։ Մասնաւորապէս Թրքական գիւղերու ընթերցարանները լամբար չունին։

ՈՒՍՏԵԱՅԻ ԿՌԻՒ

Նոյն թերթը նոյն թիւով կը գրէ —

— Դիլիջանի ուսուցչութիւնը մինչեւ հիմա չէ ստացած հոկտեմբեր, նոյեմբեր եւ դեկտեմբեր ամիսներուն ռոճիկը, (մարտ ամսուն մէջ ենք արդէն)։ Իջեւանի ուսուցիչներէն իւրաքանչիւրը ստացած են ամսական մէկ քիլօ իւղ ու պանիր, իսկ Դիլիջանի ուսուցիչները կը ստանային ամսական 150 կրամ իւղ եւ 200 կրամ պանիր։

Աշակերտներուն նախաճաշ տալու մասին ոչ ոք կը մտածէ. — «Ատոր խնդիր է, եղ յետոյ ել կը լինի, ճաշ չունինք»։

ՏԷՐՏԷՐ ՈՒ ՄՈԼԼԱ

ԾԱՌԱՅ ԼԷՆԻՆԻ

Դիլիջանի Գոշ գիւղին տէրտէրը, Մարգար Չիչեան, եւ կողր գիւղին տէրտէրը, Մարտիրոս Տէր Յարութիւնեան, «Խորհ. Հայաստան»ին կուտան ազդ մը, յայտարարելով թէ կը հրաժարին քահանայագործելէ։

Արարատի Ղուլի Բողազ քըրտաց գիւղին կրօնապետը Փիր Բոքր Ուսուբեան եւ Ն. Բայազէդի Աշկալա գիւղին մոլլան Խամայիլ Կուլի օղլուն կը յայտարարեն թէ կը հրաժարին կրօնական ասպարէզէն։

ԿՈՄԻՏԱՍԵԱՆ ԵՐԳԵՐ

Մոսկուայի մէջ լոյս տեսան հայերէն եւ ռուսերէն լեզուներով Կոմիտասի ձայնագրած հայ ժողովրդական երգերէն երեք հարիւր կտոր։

Երաժիշտ Սպ. Մելիքեան գրած է նախաբան մը։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.

8 Մարտ Կիրակի օրը Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ֆութպոլի խումբերուն համար յաղթանակի օր մը եղաւ։

Առաջինը F. Club Dieppeի Ա. խումբին դէմ մրցեցաւ հազարաւոր հանդիսատեսներու ներկայութեան, գեղեցիկ օդով մը։ Եւ հակառակ իր յառաջապահներու զինէն Տայեանի եւ Հանճէրեանի բացակայութեան, իր պահեստի ուժերով գեղեցիկ խաղ մը խաղաց խանդավառելով Տիէփի մարզասէր ժողովուրդը։

Բոլոր տղաքը անխտիր լաւ խաղ մը կատարեցին, եւ 1ի դէմ 3 նշանակէտով յաղթական ելան։ F. C. Dieppeի վարիչները իրենց զարմանքը յայտնեցին մեր տարիքով պզտիկ երիտասարդներուն այդքան փորձառու խաղին հանդէպ, եւ ուրախութեամբ շեշտեցին թէ ցարդ իրենց քաղաքը այցելող, Ֆրանսական բոլոր օտար խումբերէն անհամեմատ աւելի բարձր է մեր խումբը իր գեղեցիկ խաղով։

1 B խումբը, որ Amiensի մօտ Racinq Club Albertի Ա. խումբին դէմ մրցեցաւ, պարտուեցաւ 1ի դէմ 4 նշանակէտով։ Սակայն երբ նկատի ունենանք իրենց խումբէն երկու կարեւոր խաղացողներու Ա. խումբին մասնակցիլը, եւ իրենց դէմ գըտնուած խումբին ուժը, խիստ պատուաւոր արդիւնք մը կարելի է համարել այս։ Արդէն տեղացիներուն համակրական ցոյցերը զօրաւոր ապացոյցն են ատոր։

Genevillierի մէջ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պահեստի խումբը մրցեցաւ U. S. A. Clichyի Hors Championnat խումբին դէմ, եւ յաղթեց Օի դէմ 3 նշանակէտով։

Իսկ Wanderers խումբը յաղթեց Օի դէմ 8 նշանակէտով, դարձեալ U. S. A. Clichyի 1er junior խումբին։

Բ. Ժ.

Զ. Ե. Ո. Մ. «ԱՐԱՐԱՏ»

Անցեալ Կիրակի Զ. Ե. Ո. Միութեան Փարիզի Արարատ ֆութպոլի խումբը կատարեց իր առաջին մրցումը ընդդէմ Ֆրանս. E. S. Gentillyի զօրաւոր խումբին։

Հակառակ երկու կողմերու բուռն յարձակումներուն, առաջին կիսախաղը լրացաւ առանց արդիւնքի։

Երկրորդ կիսախաղը սկսաւ նոյնքան բուռն յարձակումներով։ Մեր տղաքը գնահատելի ճիգով մը վերջապէս շահեցան առաջին նշանակէտը (կոլ)։

Ֆրանսացիները ի զուր աշխատեցան խաղը վերջացնել հաւասար արդիւնքով։ Անոնց բոլոր ճիգերը խորտակուեցան մեր տղոց լաւ կազմակերպուած պաշտպանողական գիծին առջեւ։ Եւ խաղը վերջացաւ Արարատի յաղթանակով, Օի դէմ 1 նշանակէտով։

Երկար ատենէ ի վեր մեր տղաքը խաղադաշտ մտած չէին։ Բայց եւ այնպէս յաջողեցան շահիլ յաղթանակը առաջին իսկ մրցումին։ Ապացոյց մը թէ յառաջիկայ իրենց մրցումներուն ընթացքին, անոնք պիտի տան յաղթանակի գեղեցիկ օրինակներ։

Խաղը անցաւ չափազանց կանոնաւոր, տաք եւ տիպար։ Ֆրանսացիները շատ գոհ մնացին։

Հ. Ա.

ՔԻՒՐՏԵՐԸ ԿԸ ԳԱՂԹԵՆ

Արաբական թերթերը կը գրեն թէ՝ քիւրտ Սիրան աշիրէթէն 200 ընտանիք Իրաքէն գաղթելով Սուրիա եկած են՝ ղեկավարութեամբ Նիմօ Մուհամմէտի եւ Մարզպանութիւնը զանոնք ընդունած եւ մասնաւոր տեղ յատկացուցած է Ճէզիրէթ Օմարի մէջ։ Այս երկրորդ գաղթն է քիւրտերու. անցեալները ուրիշ խումբ մըն ալ ապաստանած էր սուրիական հող։

«ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂ»

Ամերիկահայ Ուսանողներու Միութիւնը սկսած է հրատարակել իր օրկանը, The Armenian Student (Հայ Ուսանող) օրկանը անգլիերէն կը խմբագրուի, որովհետեւ անդամներուն մեծ մասը հայերէն չի գիտեր։ Մինչեւ հիմա լոյս տեսած երկու թիւերուն մէջ կան յօդուածներ Պօղոս Նուպարի, Ա. Ահարոնեանի, Ներսէս Մեծի, Խորհ. Հայաստանի եւ հայկական անցուդարձերու մասին։

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԼՐԱՏՈՒ

ՏԻԿԻՆ ԲԱԲԱՅԵԱՆԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

Տիկին Արմինէա Բաբայեանի նկարներու ցուցահանդէսը կը բացուի մարտ 16ին Galerie Carmine, 51, rue de la Seine, Paris (5) ժամը 15ին եւ կը տեւէ մինչեւ ամսոյս վերջը։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (9)

ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐ

(ՀԱՏՈՒԱԾՆԵՐ ՈՒՍԱՆՈՂԻ ՄԸ ՕՐԱԳՐԷՆ)

Ու հազար անգամ կրկնուած խօսքերը եւ աղօթքները … օգուտը ոչ ոք տեսաւ բացի … պատրանքներով մխիթարուողներէն։

Եւ իմ հոգիս այնքան կարծր … է։ Անտարբերութեամբ կը … իմ շուրջս։ Երբ թէ շարժապատկեր մըն է որ կը տեսնեմ։ Ու … բոլորը դերասաններ, … դէմք կը շինեն։

Այս միջոցին զուգերգ մը … երկու աղջիկներ որոնց … մեղմ է սիրոյ պէս, տխուր … պէս։

— Շատ անուշ երգեցիք. …

— Չէ՞ք հաղորդուիր դիւ…

Ակամայ կը խնդամ.

Աղջիկը նստած են երկու բարեկամներ։ Գրական միութեան անդամներէն, որոնք պատուելիին լեզուական սխալները կը համրեն։

Որքան քննադատական է մարդ արարածը։ Մէջը ըլլալով եւ ես։ Ու գուցէ ամենէն շատ։ Աւելի իմ սխալս է։

**

Կարծես թէ այսքան մեղմ ճառագայթ եւ գգուող ջերմութիւն բնաւ չէ հասած արեւէն երկիր մարմին մէջ։

Պատելու գացի երեք ընկերներու հետ։ Խենդ խենդ խօսքեր ըրի անոնց։ Ու անոնք մեցեցան իմ հետս։

Իրիկունը տեղ մը հրաւիրուած էինք։ Չգացի։ Այսօր բաւական մը գրեցի ու հիմա զոռ պէտք էր պատրաստէի։ Ցաւն եմ առանձին։ Ժամը 9ն է։ Այս իրիկուն մութը յանկարծօրէն իջաւ երկիրս վրան։

Կիրակի իրիկունները փողոցները մութ կ'ըլլան։

Մութ է ամէն բան։

Մութ է եւ իմ հոգիս։

Իմ սենեակս եւ միտքս հոգիս։

Ու կը սպասեմ։

Կը սպասեմ, տառապեալ պէս, պատուհանին առջեւ Մաքսալինին անցնելուն։ Ժամը 9ին ան դիմացի անկիւնէն պիտի երեւի իր շուքը։ Ու անցնելու ատեն, ըստ սովորութեան վեր պիտի նայի։ Ու թերեւս ինծի անակնկալ մը պիտի ընէ զանգակը զարնելով։ Ու թերեւս կրկին պիտի պատահին այն աղայական բաները որոնք այնքան անգամներ կրկնուած են եւ որոնք պէտք է վերջ գտնեն։

Այդպէս որոշեր էի, չէ՞։

Սակայն իմ սպասումս հոգիս չի գիտեր հնազանդիլ։ Անիկա աղայ մըն է անկարելի փափաքներով։ Անիկա յիմար մըն է որ սակայն կարելի չէ շղթայել։ Անյուսօրէն յիմար։

Քանի անգամներ վտանգներէն զգուշացուցած եմ զայն եւ … ճամբաներ ցոյց տուած, սակայն անիկա միշտ ալ կրակներու եւ … արկածախնդրութիւններու մէջ է նետուեր։ Անիկա խօսքերս մտիկ չըներ ու խրատներս բնաւ չազդուիր։ Եւ իր ուղեկորոյս … մէջ կը գտնայ։

Ալ ինչ փոյթ թէ ինչեր պիտի ըսէ անիկա։ Ես այլեւս յուսահատած եմ անկէ։ Ու պիտի ձգեմ որ ազատ յետոյ … գործէ։ Անկէ յետոյ փոխանակ իրեն խրատներ տալու, ես իր ձայներուն պիտի հետեւիմ։ Ես իր քմահաճոյքներուն պիտի ծառայեմ։ Ու պիտի հետեւիմ իրեն, եթէ նոյնիսկ մահուան փոսը առաջնորդէ զիս։ Հարկաւ պատա մը երջանկութեամբ կը վարձատրէ զիս։

Խոստումս արդէն այս բաղձիս կը յորդեմ։ Հակառակ անոր որ ժամը 7.30ը զարկաւ եւ փողոցը իր աղայութեան մէջ կուլայ … Մաքսալինին … ինծի այնպէս կուգայ թէ տարիներով չեմ տեսեր այս աղջիկը։ Ո՜հ այնքան կարօտցեր եմ։ Այնքան կ'ուզեմ ու կը տառապիմ զինք տեսնելու համար։ Եթէ միայն երեւար։ Փոյթ չէ թէ քովս ալ չգայ։ Հեռու ալ ըլլար։ Ես գիտնալէն անցնի ու երթայ։ Միայն թէ անգամ մը ինծի թող նայի։ Ա՛հ, տեսնեմ իր աչքերուն դիւթական շողերը։ Իր աչքերը միայն։ Կապոյտ ու երկնահամայ աչքերը։

Բայց մինչեւ ե՞րբ իմ խաբուած հոգիս զիս այսպէս իր պատրանքներովը պիտի օրօրէ։ Մինչեւ ե՞րբ ապերախտ պատումներով զիս պիտի վիրաւորէ։ Ու մինչեւ ե՞րբ իմ խոշտանգուած սիրտս կրկին ու կրկին [illegible] պիտի հանէ։

Չէ՞ որ վերջապէս պէտք է ամէն բան վախճան մը ունենայ։

Թերեւս սէրն ալ։

Ու չէ՞ եկած այդ ժամանակը որ շուարած մէկու մը պէս դեռ չեմ գիտեր ընելիքս ու ինքզինքս անօգուտ բախտին եմ յանձներ։ Կարծես թէ բաւական չէ այն … հարուածներս։

Ու ես ինծի կեղծ խոստումներ կուտամ։

Ու ես ինքզինքս կը խաբեմ։

Ու ես իմ մեղքերս կը բազմապատկեմ գիտակցաբար։ Յիմարութեան մեղքերս։

Ո՜հ թերեւս բնաւ չարժեր Մաքսալինին վրայ գրել։ Ու երեւակայել որ ես զինքը … մտածեր եմ։ Սիրել, սիրե՞լ այնպիսի սերով մը որ կը կարծէի թէ պէտք չէր վերջ ունենար։

Բայց լաւ է գուցէ որ ամէն բան վախճան մը ունենայ։

ՅԱԿՈԲ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

(Շար.)

բու եւ վիրաւորներու մասին ստոյգ տեղեկութիւններ քաղել կարելի չէր եղած։

Սթրումիցայի շրջանին մէջ ընդամէնը կը համրուին 35 մեռեալներ եւ 60 վիրաւորներ։ Սակայն քանդուած կամ անբնակելի դարձած բնակարանները աւելի քան 2000 են։

Փիրավի գիւղին մէջ, ընդերկրեայ որոտումներ սարսափի մատնեցին ժողովուրդը։ Գիւղին մէջտեղէն անցնող գետակը փոխեց իր ընթացքը, քշելով ինչ որ կար ճամբուն վրայ։

Աթէնքի համայնավար յեղափոխականները

Աթէնքի արուարձաններուն մէջ, ոստիկանութիւնը երեւան հանեց բոլշեւիկ լրտեսութեան շատ կարեւոր կեդրոն մը, որ կը թուի թէ, կը վարէր Կեդրոնական եւ Արեւելեան Եւրոպայի, Եգիպտոսի եւ Հնդկաստանի մէջ համայնավարական լրտեսութիւնը։

Երկուշաբթի կէս օրէ վերջ ոստիկանութիւնը ձեռնարկեց գործողութեան։ Ցանկարծ կոխելով կազմակերպութեան կեդրոնատեղին, ոստիկանները կրցան ձերբակալել լրտեսներու պետը Սիտերիտիս, բժիշկ, նախկին գործակալ Պէլա Քունի եւ անդամ համայնավար կուսակցութեան կեդր. կոմիտէին։

Կատարուած խուզարկութեան ընթացքին, որ տեւեց քանի մը ժամ, ոստիկանները երեւան հանեցին մեծ քանակութեամբ դիւանաթուղթեր, բազմաթիւ նամակներ եւ զինուորական տեղեկագրեր, որոնք ղրկուած էին Վիեննայի, Պերլինի, Պոլսոյ, Պոմպէյի եւ Աղեքսանդրիոյ մէջ գործող լրտեսներէն։

Երեք կիներ, որոնք նոր վերադարձեր էին արտասահմանէն հոն կատարելէ վերջ իրենց յանձնուած գաղտնի գործը, ձերբակալուեցան։ Երեքն ալ այդ կազմակերպութեան պատկանող լրտեսներ են։ Անոնց վրայէն գտնուեցան շատ կարեւոր փաստաթուղթեր, զորս անհետացնելու կամ պահելու ժամանակ չէին ունեցեր։

Անգլեւռուսական յարաբերութիւնները

Մոսկուայի մէջ, Խորհուրդներու 6րդ համագումարին առջեւ, Մոլոթովի խօսած ճառը մեկնաբանելով, անգլիական «Տէյլի Թէլէկրաֆ»ը կը հաստատէ թէ, մինչդեռ եւրոպական բոլոր երկիրները կը պատրաստուին միջոցներ ձեռք առնել խորհրդային վաճառամարտին դէմ «Անգլիա որեւէ պատճառ չի տեսներ շարժելու, ոչ մէկ պատճառ նոյնիսկ վախ զգալու»։ Եւ հետեւաբար, Մոլոթով իրաւունք ունի գոհացուցիչ նկատելու երկու երկիրներու յարաբերութիւնները.—

«Խորհրդային Ռուսիա, կը գրէ «Տէյլի Թէլէկրաֆ» կը ձգտի անտեսապէս տէր դառնալու աշխարհի։ Մինչ այդ, անընդհատ կը յեղյեղեն Ռուսերու ականջներուն թէ ինչ յաղթանակներու կը սպասէ կարմիր բանակը՝ համաշխարհային յեղափոխութենէն երբ վայրկեանը գայ։ Աhա կացութիւնը որուն պէտք է կուրծք տայ, եւ որուն սակայն գոյութիւնը կ'անգիտանան մեր ղեկավարները»։

Համայնավարները Շուէտի մէջ

Սթոքհոլմի խորհրդային կառավարութեան ղեսպանը ներկայ եղաւ Շուէտի համայնավար կուսակցութեան մէկ հաւաքոյթին եւ յայտնեց թէ հնգամեայ ծրագրի գործադրութեան համար, Ռուսիա պէտք ունի 2 միլիոն վարպետ գործաւորներու եւ թէ այս թիւէն Շուէտի բաժին պիտի իյնայ 5000 հոգի։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. ԴՊՐՈՑ

Վաղը իրիկուն ժամը 8.30 — 9.15 Ծրագրի մեկնաբանում (ընկ. Գ. Հիւսեան)։

ժամը 9.30—10.15 Հայ գրականութեան պատմ. (ընկ. Գ. Մինասեան)։

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Շավիլի Երկս. Երիտ. Միութեան կողմէ
14 Մարտ Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.45ին
Salle Pantin-ի սրահին մէջ, 114 Grand'Rue Chaville
կը ներկայացուի՝ ՉԱՐՇԸԼԸ ԱՐԹԻՆ ԱՂԱ
Դիմակաւոր եւ անգիմակ պարահանդէս կէս գիշերէն մինչեւ առաւօտ
թանկօի մրցում, ընտիր նուագախումբ, ճոխ պիւֆէ՝
ժողովրդական գիներով Մուտք 5 ֆրանք
Հաղորդակց. միջոց.— Առնել հանրակառք թիւ 1 եւ իջնել Ancienne Mairie, Շավիլ։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՓԱՐԻԶԻ կոմիտէն ընկ. ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի Քրիստափոր, Ռոստոմ, Ազատ Սերոբ, Արծիւ եւ Հրազդան խումբերու բոլոր ընկերները վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին, 2 Place Chatelet, Սարա Պէրնարի Թատրոնին քովի սրճարանը, մէթրօ՝ Pont Notre Dame. Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է.

ԱՆԻԷՌ - Պուա - Քոլոմպի Զէյթուն կոմիտէի վիճաբանական ընդհ. ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.45ին, 79 Rue des Chambards, Պուա Քոլոմպ։ Կը հրաւիրուին շրջանի բոլոր ընկերներն ու համակիրները։

ՊԷՌՈՆ եւ շրջանները բնակող բոլոր անհատ Դաշնակցականները ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրուին այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Պէզոնի կայարանին դիմացի Ժիւսավանոյի սրճարանը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ Պատ. Միութեան ընդհ. ժողովը այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահին մէջ, կարեւոր օրակարգ։

Նուասարդեան, Ամասեան, Թէրզեան, Եղեկիէլեան եւ Վարգան ընտանիքները սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց մօր, զաքանչին եւ ազգականուհիին Այրի Տիկին

ՎԱՐԴՈՒՀԻ (ԿԻՒԼԻԱ) ՆՈՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ

զառնաղէտ մահը որ տեղի ունեցաւ 9 Մարտ առաւօտեան ժամը 5ին Տրակինեանի հիւանդանոցին մէջ։

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Մարտ 10ին, կէսօրէ վերջ ժամը 3.30ին Նիսի Հայոց եկեղեցիին մէջ նախագահութեամբ Տէր Շամլեան քահանայի։

Այրի Տիկին Զարուհի Արսէնեան, Գ. Արշէն Արշէնեան եւ զաւակունք, տէր եւ տիկին Զարեհ Պիւլպիւլեան, Այրի տիկին Կ. Արշէնեան եւ զաւակունք (Պոլիս), Գ. Զարեհ Արշէնեան (Նիւ Եորք), Տքթ. Քոլոլեան, Գ. Արմենակ Քոլոլեան (Պուքրէշ), Գ. Գ. Զարեհ եւ Օննիկ Քոլոլեան (Նիւ Եորք), Տէր եւ տիկին Մ. Մավեան եւ զաւակունք, ինչպէս նաեւ Քէատանեան (Պուքրէշ) եւ Ճաճեան (Վառնա) ընտանիքները սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց հօր, եղբօր, աներոջ եւ ազգականին՝

ՄԻՀՐԱՆ ԱՐՍԷՆԵԱՆԻ

գառնաղէտ մահը որ տեղի ունեցաւ Մարտ 9ին։

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ երէկ Չորեքշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 4ին Սէն Ժէրմէնի եկեղեցիին մէջ։

Հանգուցեալին մարմինը ամփոփուեցաւ Սէն Ժէրմէնի գերեզմանատան մէջ։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ո. Միութեան Փարիզի վաճառն գրադարանի դասախօսութիւնը այսօր հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Ֆլորիայի մէջ։ Կը դասախօսէ Գ. Մ. Տէրպէտերեան Այնշթայնի մասին։ Մէկ ժամ սինէմա, Զիկոնօ։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

ԳԻՑԵԱՆՔՈՒՌԻ Զ. Ե. Ո. Միութեան ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 186 Ave. Verdun, Իսի-լէ-Մուլինօ։

ԳԻՑԵԱՆՔՈՒՌԻ Եզկատի Հայր. Միութեան ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 186 Ave. Verdun, Իսի-լէ-Մուլինօ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Մարաշի Ջավուշլու Թաղէն Լուսնթագ Սահակեան, հօր անունը՝ Յարութիւն (կառավարական պաշտօնեայ), մօր անունը՝ Խաթուն (վարժուհի), եղբօր անունը՝ Սամուէլ։ Տեղգօրի ջարդին 9—10 տարեկան էր եւ կը գտնուէր Շէտատտիյէ։ Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել M. Fernezlian-ի, 36 Rue de la Part Dieu, Lyon, (Rhône) France.

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Փրէ Սէն Ժէրվէ, Գուզ.— 35,
Լիոն, Մ. Յ.— 170,
Սուլթանապատ, Հ. Գ.— 250,
Գրէօթ, Կ. Ա.— 35,
Անիէռ, Գ. Ճ.— 25,
Իսի լէ Մուլինօ, Մ. Գ.— 35,
Լիոն, Մ. Ռ.— 70,
Վիլժիւիֆ, Ա. Ն.— 50,
Բլէրժօն, Ս. Մ.— 35,
Միլան, Գարծ.— 98.05լիր.,
Վիէն, Զ. Ղ.— 20,
Նիս, Ե. Գ.— 200,
Ալֆորվիլ, Գէր.— 70,
Սէն Լորէն, Տիւր.— 140,
Կրընոպլ, Ս. Ղ.— 75,
Լա Պլաշէռ, Ս. Մ. 35,
Սակլա, Ս. Թ.— 70,
Շոլամոն, Գ. Ա.— 35,
Շառ, Ն. Մ.— 25,
Մարսէյլ, Գարծ.— 950,
Նիկոսիա, Իսճ.— 1 անգլ.
Կրընոպլ, Յ. Գ.— 5,
Բլամոն, Յ. Շ.— 35,
Գիւէթր, Ե. Յ.— 35,

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN ERUOPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	20 շլ.	40 շլ.	
ԵԳԻՊՏՈՍ	»	»	
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376 286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ
13
ՄԱՐՏ
1931
13 MARS 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1517 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԹԻՒՐԻՄԱՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Նորէն կը գործածենք այս բացատրութիւնը, նկատի առնելով կարգ մը երեւոյթներ։

Կը թուի թէ մեր մամուլը կորսնցուցած է իր պարզութիւնը կամ պայծառատեսութիւնը՝ կարգ մը հարցերու մասին։

Դաշնակցութիւնը ունի ուղեգիծ մը որոշ եւ ամփոփ։ Մամուլը՝ անոր արտայայտիչն է։ Այլ եւ քարոզիչը անոր տեսակէտներուն։ Աշխարհահայեացքին։

Այս վերջինը պարզաբանելու համար, ունինք մեր ծրագիրն ու կազմական կանոնագիրը։ Իսկ ուղեգիծը— օրուան քաղաքականութեան ուղեցոյցը՝ կը մշակեն Ընդհ. Ժողովները։ Անշուշտ իրենց առաջնորդ ունենալով միշտ ծրագիրը։ Դաշնակցական յետին խումբին տեսակէտը ժողովէ ժողով կը փոխանցուի մինչեւ Շրջ. ժողով եւ յետոյ Ընդհ. Ժողով։

Դժբախտաբար մեր Ընդհ. Ժողովները տեղի կ'ունենան երկար ընդհատումներով— երբեմն 3—4 տարին անգամ մը, երբեւ հետեւանք մեր ցիր ու ցան վիճակին։

Բնականոն պայմաններու մէջ— ամփոփուած մեր հայրենիքին մէջ— կարելի պիտի ըլլար Ընդհ. Ժողով գումարել ամէն տարի, ինչպէս կ'ընեն եւրոպական եւ ամերիկեան բոլոր կուսակցութիւնները։

Այս կացութեան հետեւանքով, կը ծագին հարցեր որոնք նախատեսուած չեն մեր ժողովներուն մէջ։ Կ'ունենանք նոր տեսակէտներ։ Որոնումներ եւ պրպտումներ։

Կուսակցութիւնը ճամբան չի փակեր ո'եւէ պրպտումի առջեւ, կը բաւէ որ չհակասէ մէկ Ընդհ. Ժողովէն միւսը հաստատուած կանոնագիր-ծրագրին։

Աւելի պիրկ է մեր կուսակցութեան աւանդութիւնը՝ բուն գործնական քաղաքականութեան մասին։ Տեսակէտներ, հարցեր կան որոնք մշակուած, ամփոփուած են որոշ բանաձեւերու մէջ, եւ ուրեմն պարտագիր՝ բոլորին։ Երանգներու տարբերութիւններ միշտ ալ կրնան գտնուիլ. բայց հիմնականը կը մնայ անփոփոխ։ Այլապէս կարելի չպիտի ըլլար ո՛րեւէ է ծրագրի գործադրութիւն։

Եւ ծրագիրներ կան որոնց մասին չպիտի խօսինք, կամ քիչ պիտի խօսինք. որպէսզի կարենանք իրապէս գործադրել։

×

Ինչո՞ւ կը յիշեցնենք այս տարրական գիտելիքը։

Պատասխան — ինչպէս շփոթութեան մատնուած են շատերը — նոյն իսկ շարքերը — քրտական հարցին առթիւ։

Փետրուար 20ին, մենք առիթ ունեցանք բացատրելու թէ ի'նչպէս կը հասկնանք խնդիրը։ Կրկնենք անգամ մըն ալ.

— «Զօրաւոր, ծասու ազգակ մըն է քրտական ճակատը։ Բայց տրամադրութիւն կ'ըլլար համարել զայն ամէն բան, առանց որու կորսուած է մեր դատը, կամ կորսուած ենք իբրեւ ազգ…

Ցարինելով չարաչար տուժեցի՛ք մեր անսահման խանդավառութեան կամ «քաղաքագիտութեան» հետեւանքով. եւ ներելի չէ որ այս պարագային ալ կորսնցնենք մեր հաւասարակշռութիւնը կամ պայծառատեսութիւնը։

Դործակից մը ունինք մեր ազատագրական Ցամբուն վրայ. եւ շատ լաւ կը հասկնանք իրար, ճշդուած ըլլալով բոլոր հնարաւորութիւնները։

Աւելի քան ամուր՝ կը մնանք այդ գետնին վրայ։ Բայց պահելով 'համեմատութիւնները»։

Այստեղ պատճառ չկայ ոչ ոտքը գետնէն կտրելու, ոչ ալ «բոլորանուէր» խրելու։

Այդպիսի որոշում չունի կուսակցութիւնը։ Ոչ ալ Արարատով Հոգանի դաշնագիրը պատռելու յաւակնութիւն։ Եթէ վաղը ունենայ, կը խօսինք այդ մասին։ Բայց այսօր շատ յստակ է բանաձեւը։ Նաեւ կատարուած գործը։ Ե'ւ մեր անելիքը ե'ւ սպասելիքը։

Կուսակցութեան ուղեգիծը թոյլ չիտար հէքեաթներ հիւսելու։

Երկրորդ, նոյնպէս կուսակցութեան տեսակէտին. խառնուածքին կը հակասէ գրի առնել բաներ որոնք «անվիճելի» են, այո՛, բայց նաեւ անճառելի…

Եթէ «խօսքը առանց գործի մեռեալ է», մաքէ անցած ամէն բանի մասին խօսիլն ալ՝ հաւասար է ո՛րեւէ ծրագիր եւ գործ մեռցնելու։

Ի՞նչ կը նշանակէ անդադար սեւով ճերմակի վրայ պոռալ թէ Ապրիլ 11 մը կը պատրաստուի Նա'եւ Ախուրեանէն մինչեւ Բագու։ (Կը ճանչնա՞նք այսօրուան Նովկասը)։

Եւ ճիշդ այստեղ է որ չենք ճանչնար Թուրքը։ Աւելի ճիշդ՝ շատ եւ ենք մնացեր Թուրքէն, սուլթան—իթթիհատականն ըլլայ թէ քէմալականը։

Ի՞նչ օգուտ գիշեր-ցերեկ խօսիլ, խորհիլ ջարդուելու մասին, երբ միեւնոյն ատեն ճառեր կը խօսինք ջարդելու մասին։ Այսինքն կը հաւատանք մեր ուժին։

Երբ քառասուն օր մէկուն «խենդ» պոռաս, կամ հասկցնես թէ թոքախտ պիտի ըլլայ,— ինչպէս կա՛մ կը խենդենայ, կամ թոքախտ կ'ըլլայ։

Այսպէս ալ, շարունակ ջարդուելու մղձաւանջը՝ատոր մը ջարդել կուտայ, երբ մենք ճառ խօսելով եւ յօդուած գրելով գրաղած ենք։

Պարագան շատ լուրջ ըլլալով, պարտք սեպեցինք թուղթին յանձնել այս դիտողութիւնները։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ԹՆՃՈՒԿԸ

«Կոչնակ Հայաստանի» պահպանողական շաբաթերթը գրել կուտայ խմբագրականի մը մէջ (14 փետր)

— «Անգլիոյ Թագաւորին իրաւունքն է անշուշտ վաւերացնել, նոյնպէս՝ ի պահանջել հարկին՝ չվաւերացնել, իր սահմաններուն մէջ գտնուող հոգեւոր պետի մը ընտրութիւնը։ Այդ իրաւունքը կը գործադրէին Թուրք սուլթաններն ալ. բայց երեք Թեկնածուներէ մին նշանակելու իրաւունքը խնդրական է. իրաւ է որ Անգլիոյ Թագաւորն այդ կերպով կը նշանակէ անգլիքան եկեղեցւոյ գերագոյն պետերը — Գէնդըրպըրիի եւ Եորքի արքեպիսկոպոսները — բայց պարագան տարբեր է հոդ։ Թագաւորն, ինք, երկրին օրէնքով այդ եկեղեցւոյն անդամն է, եւ անոր պաշտպանը. ցմոռնանք որ այդ կարգադրութիւնը կը քննադատուի անգլիքաններէն ալ. ու թերեւս պիտի ջնջուի օրին մէկը։

Արդ. տրուած պայմաններուն մէջ՝ Երուսաղէմի Միաբանութիւնն իր պատասխանատուութիւնը մասամբ կը թեթեւցնէ «քացառապար» միայն համակերպելով հրամանին։ Այպազային, երբ ազգին կողմէ, իրաւարարական փաստերու վրայ հիմնուած խնդրագիր ներկայացուի՝ հաւանօրէն կը քարեփոխուի այդքայական որոշումն ալ։ Միեւնոյն ատեն՝ առիթ պիտի ներկայանայ անհետացնելու լռանեալի դիրքը ուրիշ եկեղեցիներու հանդէպ, — զոր օրինակ երբ յունաց կամ լատինաց պատրիարքի նոր ընտրութիւն մը կատարուի։

Ոյ նուազ. եւ թերեւս շա՛տ աւելի ծանրակշիռ է վանքին կլեւմտական վիճակը։ Եթէ տրուած լուրերը՝ ստոյգ են, պարտքին գումարը կը հասնի 150,000 ոսկիի. վանքը մեծարժէք եւ հասութաբեր կալուածներ ունի, գիտենք, բայց եթէ ատոնց կառավարութիւնը գիտական հիմերու վրայ չդրուի. եւ պարտքին գումարը տոկոսներու յաւելումով օրէցօր աճի՝ այն ատեն կուգայ անխուսափելին, — պետական ուրիշ միջամտութիւն մը։ Ս. Յակոբեանց վանքին ... ... բական Յանձնախմբի մը հսկողութեան կ'ենթարկուի, ինչպէս որ եղաւ Ցունաց վանքին։

Ժամանակ է արթննալու. Ժամանակ է ցոյց տալու որ վանքի մը կալուածները կառավարելու չափ կարող մարդիկ կը գտնուին մեր մէջ։»

ԹԷՎՖԻՔ ՐԻՒՇՏԻԻ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Թուրքիոյ արտաքին գործոց նախարար Թէվֆիք Րիւշտի, Էնկիւրիի մէջ տեսակցութիւն մը տուած է Աթէնքի «Փրոյա» թերթին խմբագրին։ Թէվֆիք Րիւշտի այս առթիւ յայտարարած է թէ Թուրքեւ-հելլէն բարեկամութիւնը ոչ միայն երկու ազգերուն, այլ նաեւ ամբողջ Արեւելքի վրայ շատ լաւ ազդեցութիւն մը ըրած է խաղաղութեան տեսակէտով։ Թէվֆիք Րիւշտի յայտնած է թէ մտադիր են Ապրիլին Ըամէթ փաշայի հետ Աթէնք փոխ այցի երթալ. բայց նոր ընտրութիւնները պատճառ եղած են որ այցելութեան թուականը անորոշ մնայ։

Իր յայտարարութիւնները շարունակելով, Թէվֆիք Րիւշտի ըսած է թէ Թուրքիոյ Եւրոպայի Միութեան հրաւիրուիլը անհրաժեշտ կը գտնէ, եւ թէ Թուրքիոյ նոր ընտրութիւնները արդիւնք են Մ. Քէմալի երկրին մէջ կատարած համբորդութեան։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Նաւային համաձայնութիւնը

Անգլիոյ, Իտալիոյ և Ֆրանսայի միջեւ կնքուած նաւային համաձայնագիրը հրատարակութեան տրուեցաւ։ Համաձայնութեան գլխաւոր կէտերը հետեւեալներն են.

1) Ֆրանքօ-իտալական ուժերու հաւասարութեան սկզբունքը յետաձգուած է մինչեւ 1935։

2) Ֆրանսական եւ իտալական նաւային ուժերու յարաբերական արդի հաւասարակշռութիւնը պիտի պահպանուի մինչեւ 1936. ուրիշ խօսքով, Ֆրանսա կը պահէ աւելի քան 150,000 թոնոյի գերակշռութիւն Իտալիոյ վրայ։

3) 1936ին, Ֆրանսայի ընդծովեայ նաւերու գերակշռութիւնը պիտի ըլլայ 29,000 թոնօ, փոխանակ 42,000ի։

4) 1936ին, Ֆրանսայի թեթեւ մարտանաւերու գերակշռութիւնը պիտի ըլլայ 56,746 թոնօ։ Իտալիա փոքր յածանաւերու գերակշռութիւն մը կը ստանայ։

5) Մեծ մարտանաւերու գերակշռութիւնը կը մնայ Ֆրանսայի։

6) Ֆրանսա պիտի կրնայ շինել նոր մարտանաւեր մինչեւ 140,000 թոնօ տարողութեամբ, իսկ Իտալիա 114,000։

Այս առթիւ ամփոփ կերպով տանք հետեւեալ տեղեկութիւնները.— 1930 Ապրիլ 22ին, երկու դաշնագրեր կնքուեցան Լոնտոնի մէջ։ Առաջին դաշնագիրը ստորագրեր էին հինգ պետութիւններ, Ֆրանսա, Անգլիա, Ամերիկա, Իտալիա եւ Ճափոն, եւ կը վերաբերէր ընդծովեայ պատերազմին եւ ընդծովեաներու սպառազինման։ Երկրորդը ստորագրեր էին երեք պետութիւններ, Անգլիա, Ամերիկա եւ Ճափոն. այս դաշնագիրը կը ճշդէր թեթեւ մարտանաւերու (յածանաւ, Թորփիլանաւ եւլն.) տարողութիւնը մինչեւ 1936։ Այս դաշնագիրը չէին ստորագրեր Ֆրանսա եւ Իտալիա, որովհետեւ հաւասարութեան վէճ մը ծագեր էր իրենց միջեւ։ Այս վէճն էր որ Անգլիոյ արտաքին նախարարը Հէնտըրսըն յաջողեցաւ հարթել եւ Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ միջեւ կնքել համաձայնութիւն մը, որուն հաւանութիւն յայտնեցին նաեւ Ճափոն ու Միացեալ Նահանգները իբրեւ Լոնտոնի դաշնագրին ստորագիր կողմ։

Կանտիի համաձայնութենէն վերջ

Անգլիական թերթի մը թղթակցին հետ տեսակցութեան մը ընթացքին, Կանտի յայտնեց հնդկական երկրորդ խորհրդաժողովի մը արդիւնքին մասին, թէ միայն Հնդկաստանի տրուած անկախութիւն մը կրնայ գոհացնել Հնդիկ Ազգ. Խորհուրդը։ Կանտի հաստատեց նաեւ այն զրոյցը թէ փոխարքային հետ իր կնքած համաձայնութիւնը եւ զինադադարը եթէ հաւանութեանը չարժանանայ Քարաչիի խորհրդաժողովին, պիտի քաշուի քաղաքականութենէ եւ հնդկական երկրորդ խորհրդաժողովին ալ չպիտի երթայ։

Այս երկրորդ խորհրդաժողովին գումարման թուականը տակաւին չէ որոշուած, թէեւ անոր յաջողութիւնը խնդրական կը թուի ըլլալ։ Անգլիոյ պահպանողական կուսակցութիւնը յայտարարած է թէ չպիտի մասնակցի խորհրդաժողովին՝ անոր այս յայտարարութիւնը խատիւ կը քննադատուի ազատականներու եւ աշխատաւորականներու կողմէ։ ... ... նոր խորհրդաժողովի մը գումարումը կանխահաս է եւ թէ անոր Հնդկաստանի մէջ իսկ գումարումը ինքնին կը նշանակէ Անգլիոյ համար, քաղաքական եւ խորհրդարանական իրաւունքներէ հրաժարում թէ, չպիտի մերժէին հետեւիլ խորհրդաժողովին աշխատանքներուն, եթէ նոր եւ արդարանալի փորձ մը կատարուէր։

Անգլիական խորհրդարանը իր վերջին նիստին մէջ զբաղեցաւ հնդկական հարցով։ Մեծ հետաքրքրութեամբ կը սպասուի պահպանողական պետ Պոլտուինի ճառին, որով իր կուսակցութեան տեսակէտը պիտի բացատրէ։

Նոր ցնցումներ Մակեդոնիոյ մէջ

Նախորդ օր, մէկ քանի ցնցումներ եւս զգալի եղան Մակեդոնիոյ մէջ, սակայն որ եւ է վնաս չպատճառեցին։ Կիրակի օրուան երկրաշարժին զոհերու թաղումը կատարուեցաւ չորեքշաբթի օր, տեղի տալով ժողովրդային յուզիչ արտայայտութիւններու։ Յուղարկաւորներու թափօրը կը քալէր աւերակներու վրայէն, զօրս գործաւորական խումբեր կ'աշխատէին մաքրել։

Միայն Կէվկէլիի մէջ՝ յոյնեւսերպ սահմանագլուխին վրայ, նիւթական վնասը կը գնահատուի 3 միլիոն տինար։ Ուալտովոյի մէջ տուները բոլորովին քանդուած կամ անբնակելի դարձած են, ժողովուրդը կը բնակի կայարանը, ուր կառախումբեր տրամադրուած են անապաստան բնտանիքներուն։

Սթրումիցայի մէջ նամակատունը քանդուած է։ Թղթատարական պաշտօնեաները սպասարկութիւնը կ'ապահովեն վրանի մը տակ։

Վաճառամարտը Եսթոնիոյ մէջ

Եսթոնիա այս միջոցիս ողողուած է Ռուսիայէն զրկուած արմտիքով ու շաքարով։ Ռուսական շաքարը այնքան աննշան գիներով կը վաճառուի, որ շուկայէն վտարած է ուրիշ որեւէ երկրի շաքար։ Մարտի առաջին երեք օրերուն, Ռէվալթ հասան 195 վակոն ռուսական արտադրութիւն, շաքար, հաճար, օճառ, մորթ եւայլն։

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿՆԵՐՈՒ ՎԷՃԸ
Ս. ՅԱԿՈԲԻ ՏՈՄԱՐՆԵՐԸ ԿՆՔՈՒԱԾ

Պոլսոյ վերջերս հարցաքննիչ գատաւորը Հայ Կաթոլիկներու Ս. Յակոբի հիւանդանոցը գնաց եւ կնիքի տակ [redacted] բոլոր տոմարները եւ պաշտօնաթուղթերը։

Նոյնպէս կնիքի տակ առնուեցան Հայ Կաթոլիկ Պատրիարքարանի տոմարներն ու թուղթերը։

Ինչպէս յայտնի է դատական իշխանութեան այս միջամտութիւնը արդիւնքն է կատարուած բողոքներուն։ Անկէ առաջ ալ, նոյն բողոքներուն հետեւանքով կնքուեցան Հիւանդանոցին եւ Պատրիարքարանին թուղթերը, բայց յետոյ քակուեցան։ Այս անգամ ալ նոյն ձեւով է որ կնիքը կը դրուի։

ԽԱԼՔԸ ԿԸ ԲԱՐԵԿԱՐԳԵՆ

Մուսթաֆա Քէմալ մտադրած է իր կուսակցութիւնը բարեկարգել։

Խալքի ծրագրին մէջ կարեւոր եւ հիմնական բարեփոխումներ պիտի ըլլան։ Այս առթիւ եւրոպական կուսակցութիւններէն ամէնէն աւելի ազգայնական-ընկերվարականներու եւ Ռումանիոյ գիւղացիական կուսակցութեան ծրագիրը աչքի առջեւ կը գտնուին։ Նոր ծրագրին մէջ ամէնէն աւելի կարեւորութիւն պիտի տրուի Թուրք օճախներու եւ երիտասարդական կազմակերպութիւններուն։ Նահանգներու մէջ Թուրք օճախները պիտի գտնուին կազմակերպութեան գլուխը։ Ամբողջ երիտասարդութիւնը, իր բոլոր զանազան կազմակերպութիւններով, Թուրք օճախներու կապուած եւ անոր հրահանգներուն ենթակայ պիտի ըլլայ։

Մրագրուած է ոչ միայն կարգ մը օրէնքներու փոփոխումը, այլ տնտեսական նոր եւ ամուր ծրագիր մը որ կը յուսացուի թէ մեծ ազդեցութիւն պիտի ընէ երկրին ներկայ վիճակը բարելաւելու համար։

ԽՈՐՀՈՒՐԴՆԵՐՈՒ
ՑՐԴ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Խորհուրդներու Ցրդ համագումարին մէջ, գործավարներու խորհուրդին նախագահը Մոլոթոֆ շարունակելով իր զեկոյցը, շեշտեց մասնաւորաբար ազգային տնտեսութեան ... ... յիշեց Ցարտարարուեստի բոլոր ճիւղերը, ուր իբր թէ հնգամեայ ծրագիրը իրագործուած եւ նոյնիսկ գլած է ամէն յոյս։

Ըստ Մոլոթովի, խորհ. Ճարտարարուեստի արտադրութիւնը կը կազմէ ազգ. տնտեսութեան երկու երրորդը։ Հակառակ աջերու յոռետես գուշակութեան, կոլխոզներու եւ սովխոզներու առեւտրական արտադրութիւնը նոյնպէս անցած է հնգամեայ ծրագրի նախատեսութիւնները։ 3 միլիոն ագարակներ մտած են կոլխոզներու մէջ՝ վերջին 6 ամիսներու ընթացքին։ Այսպէս ուրեմն, մարտ 1ին, կոլխոզներու մէջ մտած ագարակները կը կազմեն 35 առ հարիւրի համեմատութիւն մը։

— Տարուան ընթացքին կը յայտարարէ Մոլոթով, պէտք է յաջողինք համայնացնել ագարակներու մեծագոյն մասը։ Նոյն միջոցին, պէտք է շահագործել սկսինք 58 ճարտարարուեստական նոր ձեռնարկներ։ Օրավարձքերը պիտի կանոնաւորուին։ Հրահանգներ տրուած են նուազեցնելու համար արտադրութեանց ինքնարժէքը։

Վերջացնելով, Մոլոթով յիշեց թէ համագումարը կը զուգադիպի տնտեսական նոր քաղաքականութեան երկամեակին եւ թէ յառաջիկայ 10 տարիներու ընթացքին, Ռուսիա պարտաւոր է հասնիլ ամէնէն յառաջադէմ երկիրներուն եւ անոնցմէ ալ անցնիլ։

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

ՈՒՐ ՄՆԱՑԻՆ ՀՆԳԱՄԵԱԿԻ ԲԱՐԻՔՆԵՐԸ

Բ.

Մանօթ է մեր ընթերցողներուն այն պայքարը, որ կը մղուի Հայաստանի ժողովրդի եւ համայնավար իշխանութեան միջեւ,երկրի տնտեսութեան զարգացման հարցին առթիւ։

Գիւղատնտեսութիւնն ու անասնապահութիւնը կազմելով մեր երկրի տնտեսութեան բնական աղբիւրը, հայ գիւղացին շատ արդարացի կը գտնէ իր պահանջը այդ ճիւղերու զարգացման մասին։ Մինչդեռ այս պահանջին հակառակ կայ համայնավար տեսակէտը, թէ պէտք է ուժ տալ եւ զարգացնել Հայաստանի մէջ ճարտարարուեստական արդիւնաբերութիւնը։

Աւելորդ է ըսել, որ այս տեսակէտները իրենց խորքին մէջ երեւան կը հանեն այն քաղաքական հանգոյցը, որու մէջ է թաղուած Ռուսաստանի աշխարհակալութեան իրական ձգտումները։

Ինչպէս երէկ, նոյնպէս եւ այսօր Հայաստանը այնքան միայն կը շահագրգռէ Ռուսաստանը, որքան պէտք է եւ ձեռնտու վերջինիս իր ընդհանուր քաղաքականութեան համար։ Այս հիմնական գծին հաւատարիմ, համայնավարները չեն ալ մտածեր Հայաստանի տնտեսական զարգացման ձեռնարկներուն մէջ հաշուի առնել երկրին բնական եւ անհրաժեշտ պահանջները։ Ի՞նչ հարկ զարկ տալու առանձնապէս գիւղատնտեսութեան եւ անասնապահութեան, երբ առանց արտադրութենէն աւելի Ռուսաստանը պէտք ունի հում պղնձի եւ նման նիւթերու։ Եւ լաւագոյն պարագային, եթէ պէտք է օգտագործել նաեւ Հայաստանի գիւղատնտեսութիւնը, նախընտրելի է ուժ տալ ոչ թէ հացաբոյսերու, այլ բամպակի։

Կարճ խօսքով, Հայաստանի տնտեսական զարգացման ձեռնարկներուն մէջ գլխաւոր տեղ կը բռնեն ռուսական պահանջները, որոնց համար համայնավարութիւնը կը պահէ արհամարհաբար հայկական «նեղ եւ շովէն» ամէն կարգի առաջադրութիւնները։

Գ. Ս. Տէր Գաբրիէլեանը հաճոյքով է որ կը թուէ իրենց յաջողութիւնները նաեւ այս գիծով, առանց սակայն պարզելու համագումարին այս յաջողութեան քաղաքական արժէքը։ Յաղթանակը անառարկելի է, երբ նկատի ունենանք հետեւեալ պարագաները.—

«1927-1928 Թւին ժողովրդական տնտեսութեան ընդհանուր արտադրանքի մէջ արդիւնաբերութեան արտադրանքը կազմել է 25,3 տոկոս, գիւղատնտեսութիւնը՝ 74,7 տոկոս։ 1928-29 Թուին արդիւնաբերութեանը՝ 33,8, գիւղատնտեսութիւնը՝ 66,2, 1929-30 Թուին՝ արդիւնաբերութեանը 38,1, գիւղատնտեսութիւնը՝ 61.9, իսկ 1931 Թուին արդիւնաբերութեան արտադրանքը պէտք է կազմէ 45,4 տոկոս, գիւղատնտեսութեանը 54.6 տոկոս»:

Ուրիշ խօսքով, չորս տարուան մէջ Հայաստանի գիւղատնտեսութեան արտադրութիւնը 74,7 տոկոսէն իջած է 54,6 տոկոսի։

Որ առհասարակ Հայաստանի տնտեսական զարգացման ընթացքի մէջ ստորադասուած է Հայաստանը ի հաշիւ Ռուսաստանին, պարզօրէն կը տեսնուի Գ. Ս. Տէր Գաբրիէլեանի զեկուցման մանրամասնութիւններու մէջ։

Իր իսկ խոստովանութեամբ թոյլ եւ դանդաղօրէն կը զարգանան այն բոլոր ձեռնարկները, որոնք գլխաւորաբար արժէքաւոր են Հայաստանի ընդհանուր բարգաւաճման տեսակէտէն։

Մինչ տնտեսական զանազան ձեռնարկներու համար ժամանակէն առաջ եւ նախատեսուածէն աւելի գումարներ են ծախսուեր. ընդհակառակն անփոյթ եւ մլատ վերաբերմունք մը ցոյց տրուած է ուրիշ ձեռնարկներու մէջ։ Այսպէս օրինակ.

«Խճուղային տնտեսութեան մէջ մեր ներդրումները քիչ են.. մենք պէտք է այստեղ ներդնէինք 16 միլիոն բուբլի. որից ներդրել ենք դեռ եւս 5 միլիոն 700 հազար բուբլի»

Ինչո՞վ բացատրել այս երեւոյթը. մանաւանդ որ ճամբաներու վիճակը մեր երկրի մէջ առհասարակ շատ անմխիթար է եւ նոյնիսկ անհամապատասխան օրուան պահանջներուն։

Պէտք չէ մոռնալ նոյնպէս որ «Խճուղային ճանապարհներն այս տասը տարում համարեայ թէ չեն աճել, եթէ չհաշուենք նորոգման եւ եղած ճանապարհների պահպանման համար կատարուած աշխատանքները»։

Խոստովինք վերագրումներէ։ Յիշենք սակայն, որ փոխադրութեան հարցը կը մնայ իր նախնական վիճակին մէջ, հակառակ բազմաթիւ ծրագիրներու եւ նախահաշիւներու։

Չարութիւն թող չվերագրուի սակայն, եթէ այս ցաւոտ խնդրին մէջ տեսնենք Անդրկովկասեան իշխանութեան չկամ եւ թշնամական վերաբերմունքը։ Մանաւանդ որ Գ. Ս. Տէր Գաբրիէլեանն ալ հետեւեալ տողերուն մէջ անուղղակի կերպով այդ խոստովանութիւնն է որ կ'ընէ։

«Մենք պէտք է միութենական կառավարութեան առաջ հարց դնենք, որպէսզի Երեւան-Սեւան երկաթուղին անպայման կառուցվի ոչ թէ միայն նրա համար, որ գիւղացիներին հնարաւորութիւն տանք իրենց ապրանքները տեղափոխելու, այլեւ որպէս Սեւանի պրոբլեմի հետ կապուած մի անհրաժեշտութիւն։»

Ինչպէս կ'երեւայ, դժուար է եղած այս հարցի շուրջ Թիֆլիսի մէջ համաձայնութեան գալ, որովհետեւ Ազրպէյճանի եւ Վրաստանի երկաթուղագծերի վրայ ծախսուած միլիոններէն բաժին չի մնար Հայաստանին..։

Մէկ ուրիշ փաստ ալ զուտ ներքին նշանակութիւն ունեցող շինարարական գանգատութեան կամ իրենց խօսքով «թերագնահատման» մասին։

Բնակարանային ցաւոտ հարցն է այդ, որ իրապէս անհանդուրժելի է դարձուցած կեանքը Հայաստանի, եւ մասնաւորաբար Երեւանի եւ միւս փոքր քաղաքներու մէջ։

«Մեր աշխատանքի նեղ տեղերից մէկը բնակարանային շինարարութիւնն է: Դժուարին եւ ծանր պայմաններ է ապրում մեր քաղաքը բնակարանային շինարարութեան տեսակէտից, ջնայած բաւական մեծ շինարարութիւն ենք կատարել Երեւանում եւ Լենինականում,բայց այդ դարձեալ չի բաւարարում մեր աճող ֆիզիկական պահանջները:»

Ձգենք սակայն այս ցաւը եւ «օպորտունիստական» գնահատութիւնը, որովհետեւ Հայաստանի կառավարութեան ներկայացուցիչը կը հաւատայ թէ 1932ին իրենք պիտի իրագործեն անպայմանօրէն բոլոր ծրագիրները։

Իր զեկուցման մէջ սակայն Գ. Տէր Գաբրիէլեանը կը խօսի շարունակ այս մասին թէ, իրենց «գերակատարած» են հնգամեակը։ Մէկ քանի ճիւղերու մէջ ան թափով ցոյց տուաւ այս «գերակատարումը»։ Ընդունելով այդ բոլորի իսկութիւնը, մեր առջեւ կը ցցուին երկու հիմնական հարցեր։

Առաջին այն թէ, եթէ իրապէս հնգամեակը իրականացած է եւ կամ պիտի իրականանայ, ո՞ւր մնացին հապա այն բոլոր բարիքները, որոնք պէտք էր թափէին մեր երկրի վրայ, հնգամեակի հետեւանքով։ Ի՞նչ ստացաւ Հայաստան իրենց առնող արդիւնաբերութենէն. վերջացա՞ւ պատառ մը հացի համար կազմուած այլ եւս սովորական դարձած պոչերը։

Բանուորն եւ գիւղացին հնարաւորութիւն ունեցա՞ն ամենանուազագոյն չափով իսկ ապահովել իրենց կենսական պահանջները։ Հարցեր, որոնց պատասխանին պէտք չունինք, որովհետեւ ամէն օր կը պատասխանեն ո՛չ միայն օտարները, այլ իրենց «Թղթակիցներն ու «բրիգադնիկները»։

Երկրորդ՝ Գ. Ս. Տէր Գաբրիէլեանը Թիւերով Հայաստանի արդիւնաբերութիւնը կը հասցնէ 5,683 միլիոն ֆրանքի, գումար մը, որ իսկապէս մեծ է եւ աչք ծակող մեր երկրի համար։ Իսկ երբ մենք նկատի ունենանք, որ մեր երկիրը զրկուած է անհատական սեփական բոլոր միջոցներէ, եւ այսօր ո՛չ մէկ սեփական ձեռնարկ գոյութիւն ունի հոն, խնդիրը կը փոխուի դժբախտաբար։

Ոչ ոք, ո՛չ իսկ Տէր Գաբրիէլեանը հաշուեց հայութեան կործանուած տնտեսութեան արժէքը, խորհրդային կարգերու ընթացքին։ Ու չըսաւ, մանաւանդ թէ, որքանի կրնար հասնիլ Հայաստանի բնակչութեան տարեկան արդիւնաբերութիւնը, մասնաւոր սեփականութեան կարգերու մէջ։

Առանց այդ հաշիւին, որքան ալ խոշոր ցոյց տրուի այսօրուան արտադրութեան քանակն ու արժէքը. անհնար է ժխտել այն փաստը թէ ատիկա գինն է ժողովրդի մը բռնի աղքատացման։ Այդ գումարին մէջ են ո՛չ միայն հայ քաղաքացիէն խլուած սեփական միջոցները, այլ եւ անոր ամենօրեայ բռնի աշխատանքի վարձքը։

Զուր է հոս արդէն, խօսիլ «Լենինեան ազգային քաղաքականութեան» բարիքներու, ինչպէս նաեւ Հայաստանի շինարարութեան մասին։

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ՀԵՐՈՍԱԿԱՆ ԳԱՒԱՌ ՄԸ ԵՒ ԻՐ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

ԱՐՄՇԱՏՑԻՆ ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ապրիլի կէսերուն ժողովուրդը հազիւ կրցաւ իջնել Կաղպ գիւղը, ուր արդէն ըրլակայ հայութենէն մաս մը հասեր էր։ Մնացածը ամրութիւններու մէջ հաստատուած, անդադար կռիւի բռնուած էր։ Արմշատցին իր բազմութեամբ իջնելով Կաղպ, երկու կարեւոր պէտքերու կարօտ էր,— բնակարանի եւ ուտեստի։ Առաջինը կարելի էր. իսկ երկրորդը՝ դժուար։ Շրջանի հայաշատ գիւղերը դէպքերու հետեւանքով ամայացեր էին Կաղպէն. եւ հացը անբաւական էր։ Նորընտիր ղեկավար մարմինը որոշեց որ Արմշատցին դառնայ իր գիւղը, հաղորդակցութեան կապերը ապահովուին եւ կարեւոր պարագաներուն երկուստեք իրար օգնութեան հասնին։ Եւ Արմշատցին նորէն գիւղի ճամբան բռնեց։ Սակայն հազիւ երկու ժամ Կաղպէն հեռացած, լուր հասաւ թէ աւազակները գիւղը թալանի մտած են։ Ժողովուրդը կը յուսար թէ իր հոն ունեցած պաշարով պիտի կրնար տարի մը շարունակել իր գոյամարտը։ Ժողովուրդը ջարդուած էր, մեծ մասով ուժասպառ, օրերէ ի վեր այնքան ձիւներ կոխելով եւ ահ ու դողեր քաշելով։ Ի՞նչ ընել, նոյն յոգնած, կիսանուաղ բազմութեամբ իջնե՞լ գիւղ՝ մեծ անմտութիւն կ'ըլլար։ Պարզ էր որ առանց թշնամիի հետ չափուելու գիւղը չպիտի ազատէր ուրիշ ձեռքերէ. այդ պարագային մեծ պատուհաս կ'ըլլար կռուող ուժին։ Թեթեւ պահակախումբ մը առաջնորդութեամբ որոշուեցաւ ապաստանիլ Մոկս գաւառի հայաբնակ գիւղը, Ծափանց, ուր շնորհիւ մուտիրին խաղաղասիրութեան, ապահովութիւն կը տիրէր։ Իսկ զինուորութիւնը երիտասարդներուն հետ խումբերու բաժնուած տարբեր ուղղութիւններով առաջացաւ դէպի գիւղ: Սակայն հազիւ մօտեցած, կողոպտիչ խուժանի պահակները դէմ ելան։ Թեթեւ դիմադրութենէ մը յետոյ նահանջեցին, միանալով 200-250 հոգինոց ընդհանուր ուժին եւ մէկ ուղղութեամբ յառաջացան։ Մինչ այդ պահակներու հետ կռուի բռնուող խումբը իր միւս ընկերներուն լուր տուած էր եւ հրահանգներ առած։ Առիթը նպաստաւոր էր։ Թշնամին թէեւ թիւով գերազանց, բայց մատնուելով խուճապի, գնդակներու տարափի մը, փախուստի դիմեց։ Մաս մը ապաստանեցաւ գոմի մը մէջ, մինչեւ վերջին շունչ կռուելու պայմանաւ, եթէ Արմշատցին անզօր ըլլար։ Կրակի ճակատին ենթակայ, անոնց աղաչանքներու աղաղակներէն յայտնի եղաւ որ ծանօթ դրացիներէն էին, խաղաղասէր անցեալի տէր։ Առաջարկուեցաւ անձնատուր ըլլալ՝ թոյլ տրուեցաւ որ 25 քիւրտեր իրենց զէնքերը գոմի լուսամուտէն վար նետելով մէկիկ մէկիկ յանձնուին։ Գերիներէն այս չարագործութեան մասին խոստովանութիւններ, կարգ մը խոստումներ եւ ողբ ու աղաչելով՝ ազատ արձակուեցան։ Իսկապէս, եղան անհատներ, որոնք մինչեւ վերջին գաղթը՝ մեծ օգտակարութիւններ ցոյց տուին ու յարգեցին իրենց ուխտը։

Մտնելով գիւղ, Արմշատցիները կայքը քննութեան ենթարկեցին. չափով մը միայն վնասուած էր բարեբախտաբար։ Ունեցածը խնայողութեամբ բաշխելով, մինչեւ նոր հունձք կարելի էր ժողովուրդը հասցնել, ուրեմն յարմարագոյնը Մակայ կողմ գրկուածները գիւղ ամփոփելն էր։ Այդպէս ալ ըրին։

Համաձայն տրուած որոշումներու, բոլոր տեսակի ուտեստեղէնը յանձնուեցան նորընտիր մատակարար ձեռքերու, անոնց գիտութեամբ միայն սպառելու համար։ Երիտասարդութիւնն ալ որպէս ճշմարիտ զինուոր՝ հասարակական պարտականութիւնն բաժանեցին։ Ան, այդ փոթորկալից ու արիւնոտ օրերուն (մինչեւ կամաւորներու Շատախ գալը) իր ժողովուրդը փառաւորապէս պաշտպանելէ յետոյ, օգտակար եղաւ նաեւ Տիգրիսի ձախ ափերէն 16 ժամ հեռու Առաւոց Բարձ, Գէբի, Հարբթ գիւղերու ժողովուրդին։ Անոնց կեանքերը մահացու գնդակներու տարափէն, մէկիկ մէկիկ թեւերով անցուց Տիգրիսի աջ ափը, ուր ապրեցան միասին մինչեւ վերջ։

Մայիսի կէսերուն Ռուսերու յառաջխաղացումով եւ հայ կամաւորներու Շատախ մուտքով, թէեւ գաւառը ազատ շունչ քաշեց, բայց Արմշատցին իրկին հանգիստ չունեցաւ։ Արեւելքէն նահանջող բազմաթիւ աշիրէթները կուտակուելով գիւղէն հազիւ 3 ժամ հեռու Տիգրիսի ձախ ափերը, սիրտերը արիւն կոխած շէլ աչքով կը նայէին գետի աջ ափին, դէպի գիւղին անդին Ս. Սարգիս բերդը։ Անոնց նպատակն էր զանէ տարարել գոյն, անոր ազգայիններու արիւնը ծծել, վրէժի վերջին պապակը յագեցնել։ Բայց Արմշատցին ռազմական միջոցներով, անոնց բոլոր չար խորհուրդներուն օրը օրին տեղեակ՝ արթուն մնաց. գիշեր ցերեկ Տիգրիսի ափերուն վրայ հսկեց արեւելքէն արեւմուտք և մինչեւ չտեսաւ որ թշնամին իր մահացու թոյնը թափէ։ Վերջին գաղթին անգամ (Յուլիսի ըսկիզբները) նոյն սպառնացող զանգուածէն մեծ բազմութեամբ խուժան մը հետապնդեց գաղթող Արմշատցին եւ իր իսկ սահմանին մէջ Սիրմօ ըսուած կիրճը ճամբան կտրեց։ Բայց իրկին չվհատեցաւ Ժողովուրդը ամփոփելով մեծ ձորի մը մէջ, մարտիկները անցան թշնամիին առջեւ, վերջին անգամ մը եւս իր դիւցազնութիւնը ցոյց տալու անարգ թշնամիին։ Իր քանի մը յանդուգն գրոհներով երկու ժամուան մէջ կրցաւ անոր շղթան ցրուել եւ կարեւոր դիրքերուն տիրանալ։ Այլեւս ճամբան բաց ըլլալով, մութը տալուն ժողովուրդը խաղաղօրէն նահանջեց։ Ցաւախառն թշնամին, պալարը սիրտին, թափուած աւարէն միայն մաս մը խլելով 20-30 հոգի կորսնցուց եւ ետ դարձաւ։

Այսպէս, Արմշատցին գրեթէ անվտանգ միանալով Վասպուրականի ժողովուրդին, իր դիւցազնական մարտնչումներով պատուոյ տեղ ունեցաւ նաեւ Վանի, Սալմաստի, Ուրմիոյ վերջին գոյամարտներուն։

Ճիշտ այս ժողովուրդն էր որ 1921ին, ընթերցողներուն ծանօթ պատճառներով, հայրենիքի կարօտը սրտին, Նահր էլ-Օմարի կայանէն անջատուեցաւ եւ պատառ մը հացի համար տեղաւորուեցաւ Մուսուլի Զախոյի շրջանը։ Այժմ կը գտնուի Սմայիլաւա, Բատուկէ եւ Բադիտ գիւղերը։

Վտանգաւոր պայմաններու բերումով նախ ֆիզիքապէս ինկաւ, 40ի չափ թարմ երիտասարդներ յանձնեց հողին,— որոնց թուին կարկառուն դէմքեր, "եւ մատաղ սերունդը" անմշակ մնաց։ Սակայն այսօր ինքզինքը շատ բախտաւոր կը զգայ, իր կողքին տեսնելով իրեն բախտակից, միեւնոյն տառապանքի բովէն անցնող հայրենակիցներու մեծ հատուածը։ Հավրէզքի Արմշատցին տարակոյս չունի թէ նոյն ղեկավար մարմինը, իր բոլոր կարելի ջանքերը պիտի տրամադրէ զինք կրկին վերակենդանացնելու եւ իր մատաղ սերունդը կորուստէ փրկելու։

ՋԵՐՄԱԶՈՐՑԻ

ՌՈՄԱՆՈՖ ՄԸ ԱՆՁՆԱՍՊԱՆ

Աւստրալիոյ մէկ քաղաքին մէջ, ծովեզրը գտնուեցաւ դիակը Ֆրանք Հէնտըրսըն անուն մէկու մը, որ կը յաւակնէր թէ իրականին մէջ կը կոչուի Ալեքսանդր Միշէլ Ռոմանոֆ եւ զաւակն է նախկին ցարական նախկին սպարապետին Մեծ Դուքս Միշէլի։

Դիակին քով գտնուեցաւ ծրարակ մը, որուն մէջ գրուած էր ձեռագիր մը։ Այդ ձեռագրով անձնասպանը կը յայտնէր թէ չկարենալով տոկալ նիւթական զրկանքներու վերջ կուտայ կեանքին։

ԴԷՊԻ ԲԵՒԵՌ

Ափրիկեան թերթ մը կը յայտնէ թէ հարաւաբեւեռախոյզը՝ Պըրտ մտադրած է կազմակերպել նոր արշաւ մը դէպի հարաւային բեւեռ։

Տակաւին, որ եւ է Թուական չէ ճշդուած, որովհետեւ Պըրտ կը սպասէ առաջին արշաւի ընթացքին, իրեն ընկերացող գիտնականներու ուսումնասիրութեանց արդիւնքին։

Պըրտ հերքած է բեւեռային շրջանի մէջ լուսանկարի եւ ոսկիի հանքեր գտած ըլլալու մասին շրջող զրոյցները։

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆ

ԶԵԿՈՅՑՆԵՐ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐՈՒ ՄԱՍ

Հ. Յ. Դ. Նիւպորի
կոմիտէին հրաւէրով փարիզ
շրջաններու ընկերները,
որ հաւաքուած էին լսելու
նէր Հ. Միսաքեանի եւ Վ.
փազեանի զեկոյցները, Յու
նաստանի եւ Սուրիոյ հայ գաղ
ներուն մասին։

Ընկեր Հ. Միսաքեան
ունենալով Յունաստանի գաղ
իւրաքանչիւր վայրի մասին
ւաւ թիւեր, ամփոփ տեղե
թիւններ ազգային կուսակ
կեանքի ու տնտեսական պայ
ներու մասին։

Ազգային կազմակերպ
տեսակէտով ալ, գաղութ
բաղդատաբար խաղաղ
կարելի եղած է լեզու գտնել
Աթէնքի եւ թէ Սելանիկի
գործակցութեամբ Ազգ. Կառ
թիւն կազմելու համար։

Բռնի տեղափոխութեան
ատեն չի պատահած, գաղ
բայց կառավարութիւնը
նալով որոշ ծրագիր՝ Յունա
մնացած 30 35,000 հայ
մասին եւ ընթացք չուզեր
ւաքական հպատակութեան
գրանքին, որոշ ճնշումներ
կը պատճառէ։

Դպրոցներ ունինք ամ
եւ մէկէ աւելի՝ շատ մը վ
րու մէջ։ Յունաստան (չին
հաշուէ 2500, նորը մօտ
աշակերտ, որոնք հայեցի
թիւն կը ստանան, չափ
դժնդակ պայմաններու
(շէնք, դպրոցական առար
դրամական միջոցներ ևն)

Առաջադրութը կանգ ա
շնորհիւ կատարուած հսկ
կանոնի եւ վերջոյ յայ
դժուարութեանց։

Կարմիր Խաչը Մասնա
ունի գրեթէ բոլոր քաղա
եւ Աթէնքի գաղթակայան
մէջ։ Ցեղական հաստատութ
մասով կը գործածուին գր
րու վրայ, իսկ Ամերիկայի
բռնէն յաւաքուած գումա
ծառայէ գոցելու բացը իր
կան դպրոցին Զաւարեան
քիւիս) եւ ուրիշ քանի մը
յաններու դպրոցներուն,
փոխուելու գաղթակայան
մնական 10 15 տոկոսի
ւէն։

Թող ընկեր Վահան Փ
եան շահեկան տեղեկութի
տալէ յետոյ Սուրիոյ կուսակ
կան կեանքին մասին, անդր
գաղութին, խօսեցաւ
մանրամասն զեկոյցի մը
գործնել գոյն, յառաջ
հրապարակային հաւաքոյթ
մէջ։ Ընկերները մեծ հետա
րութեամբ լսեցին ընկ. Վ.
փազեանի տեղեկութիւնները
բիւհայ գաղութին ազգ
կրթական ու ընկերային
տական կեանքի մասին։
ւորաբար գաղթակայաններ
որբանոցներու մասին
տեղեկութիւնները որքան
նոյնքան եւ թելադրիչ էի
կերներու համար։

Ընկեր Վ. Փափազեան
կոյթը վերջացուց կարեւոր
գրութիւններ ընելով կուս
կան եւ ազգային
մասին։

Զեկոյցներէն յետոյ
զուեցան հարցումներ, որոն
գոհացում տուին ընկեր
Միսաքեան եւ Վ. Փափազ
Մ.

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ՓՐԿՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԸ ԻՐ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

Ահաւասիկ մեր հարցարանը՝ օրուան հրատապ հարցին, — գաղութներու նոր սերունդին փրկութեան համար։

Անհրաժեշտ է կրկնել թէ հարցարանը կը վերաբերի մասնաւորապէս Ֆրանսայի եւ ուրիշ եւրոպական երկիրներու հայութեան, որ միւս գաղութներուն մէջ — Ռումանիա, Պուլկարիա, Յունաստան, Սուրիա Լիբանան, Միջագետք եւ Պարսկաստան — պայմանները բոլորովին տարբեր են եւ նոր սերունդը յարմարութիւնը ունի հայկական կրթութիւն ստանալու, շնորհիւ ազգային դպրոցներու։ (Ամերիկայի համար Հայրենիքը արդէն ձեռնարկած է հարցարանի մը)։

1.— Ի՞նչ գործնական եւ ընդհանուր միջոցներ կ'առաջարկէք [illegible] մանուկները (5-15 տարեկան) հայ մեծցնելու համար։ Գոնէ [illegible] մայրենի լեզուն գրել-կարդալ սորվելու չափ։ (Նկատի ունեցէք որ [illegible] Փարիզի եւ քանի մը քաղաքներու դասընթացքներէն եւ Մար[illegible] 2-3 ամեայ գիւղերու եւ արուարձաններու դպրոցներէն, չունինք ուրիշ կրթարան)։

2.— Գիտէ՞ք միջոց մը որով կարելի ըլլայ հայկական պատմութիւնը եւ գրականութիւնը սորվեցնել տեղական դպրոցներ գացող [illegible] մանուկներուն։

3.— Գաղութին մեծամասնութիւնն ըլլալով բանուորներ եւ [illegible] (յաճախ այր եւ կին գործի կ'երթան), ի՞նչպէս [illegible] է պահել հայերէն խօսելու վարժութիւնը, թէ՛ անչափահասներու եւ թէ չափահասներու համար։

4.— Հայ թերթերը ի՞նչպէս կրնան օգնել այս գործին։

5.— Հայկական բազմազան միութիւններէն ո՞րը կրնայ աւելի [illegible] ըլլալ այս գործին։

6.— Նիւթական ի՞նչ միջոցներ կ'առաջարկէք ձեր թելադրութիւնները իրականացնելու համար։

Պատասխանները գրել կարճ եւ ամփոփ, առանց աւելորդ խորհրդածութեանց. կեդրոնանալ տրուած հարցումներուն վրայ։ Բայց թէ ունիք չնախատեսուած հարցեր, գրել առանձին։

[illegible]

Սիփանական

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ԱՂՋԻԿՆԵՐՈՒ ՎԱՐՔԸ

[illegible]

«ՍԻՓԱՆ» ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԸ

[illegible]

...թիւնը եւ նոր Վարչութեան ընտրութիւնը։

[illegible]

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԻՍԻ ՀԱՄԱՐ

Մեր ընթերցողները գիտեն թէ Հայաստանի իշխանութիւնը միս հայթայթելու համար կը հաւաքէ գիւղացիներուն անասունները։ Ցաճախ հայ գիւղացիները կը մորթեն իրենց անասունները, որպէսզի չտան իրենց ձեռքէն։ Սակայն երբ կը մորթեն, անմիջապէս դատի կ'ենթարկուին։ Եւ երբ պատիժ, ոչ միայն կը գրաւեն իրենց ունեցածը, այլ նաեւ զիրենք կ'աքսորեն գիւղէն։ Ցաճախ ալ գիւղացին չի յանձներ իր անասունը պարզ այն պատճառով, որ կենդանիները յանձնելու համար որոշուած կայանները հեռու են եւ գիւղացին համար [illegible]

[illegible]

...գիւղացիներուն ձեռքէն առնուած են բազմաթիւ անասուններ։

Մենք չենք վկայեր սակայն այդ խեղճ գիւղացիներուն անհաւատութիւնը։ Բասարգեչարի շրջանին մէջ, կ'ըսէ բոլշեւիկ աղբիւրը, միջակ գիւղացիներուն անասուններն ալ քշուած են... [illegible] Դարձեալ Բասարգեչարի մէջ հաւաքուած անասունները [illegible] են, արովհետեւ խոտ չկայ։ Ն. Ախտա եւ Թալինի գիւղերուն մէջ բազմաթիւ անասուններ մորթուած են, չյանձնելու համար իշխանութեան։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՊԱՏԱՆԻՆԵՐՆ ԱԼ ԿՐԹԱԿԱՆ ՄՇԱԿՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սէնլուիի Ց. Դաշնակցութեան «Պատանեկան Միութիւնը» երկու տարուան կարճատեւ, բայց բեղմնաւոր կեանք մը ունի։ Ցանկ մը գիտակից ու եռանդուն պատանիներ հիմը դրին այս Միութեան Սէն Լուի Մասնաճիւղին, որ հետզհետէ յառաջացաւ ու զարգացաւ, իր շուրջ համախմբելով քանի չափ պատանիներ, որոնք իրենց գործունէութեամբ [illegible]

[illegible]

Ն. Արծրունի

ՔԵՆԱՔԸ ԱՐԼԻ ՄԷՋ

[illegible]

Արմենակ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (10)

ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐ

(ՀԻՇԱՏԱԿՆԵՐ ԻՒՍԱՆՈՂԻ ՄԸ ՕՐԱԳՐԷՆ)

* *

[illegible]

Մեր կեանքին մէջ ճակատագիրը երբեք այսքան պաղարիւնութեամբ ու անկեղծութեամբ չէինք դիմագրաւած։

Ցանցաւոր մանուկներու պէս կարծես երկուքս ալ մեր սխալները զգացեր էինք։ Ու հիմա կ'ուզէինք զանոնք սրբագրել, եթէ կարելի է։

Ու թերեւս անգամ մըն ալ չկրկնել։

ՅԱԿՈԲ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

(Շար.)

Ն. ԿՈՐԳԱՆԵԱՆԻ ԲԵՄԱԴՐԱԾ

"ԵՐԳՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ" ՖԻԼՄԸ ԿԸ ՑՈՒՑԱԴՐՈՒԻ

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ.— Վաղը Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 4ին Սէնէժա էտէնի մէջ
ՎԻԷՆ.— 15 Մարտ Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Salle Réunie
ԼԻՈՆ.— 21 Մարտ Շաբաթ եւ 22 Մարտ կիրակի, երեկոյեան ժամը 8.30ին Երգ[...] պետարանի սրահը, Rue de Seize. կը ցուցադրուի միայն երկու օր[...]
ՎԱԼԱՆՍ.— 22 Մարտ Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին Triano Cinémaի մէջ, 21 Bld. B[...]

ՖԻԼՄԻՆ ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՀԱՅԵՐԷՆ ԵՒ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ

ՓԵՏՐ. 18Ը ՊՈՒԼՎԱՌ ՕՏՏՈՅԻ (ՄԱՐՍԷՅԼ) ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Վռամեան ենթակոմիտէի, այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին։

Կը խօսի՝ Ընկ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ

ՓԵՏՐ. 18Ը ՍԷՆ ԼՈՒԻ (ՄԱՐՍԷՅԼ) ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Ակնունի ենթակոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Սէն Մարկրիտի Համազգայ խումբին։

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին

Կը խօսի՝ Ընկ. ԱԶԳԻՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Շավիլի Երկս. Երիտ. Միութեան կողմէ

Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.45ին

Salle Pantinի սրահին մէջ, 114 Grand'Rue Chaville

կը ներկայացուի՝ ՉԱՐՇԸԼԸ ԱՐԹԻՆ ԱՂԱ

Դիմակաւոր եւ անդիմակ պարահանդէս կէս գիշերէն մինչեւ առաւօտ Թանկօի եւ տարազի մրցում, ընտիր նուագախումբ, ճոխ պիւֆէ՝ ժողովրդական գիներով Մուտք 5 ֆրանք

Հաղորդակց. միջոց.— Առնել հանրակառք թիւ 1 եւ իջնել Ancienne Mairie, Շավիլ։

Մ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆԻ ԳԻՐՔԵՐԸ

Կրօն եւ գիտութիւն, Հոսանքներ, Համայնավարութիւն եւ Համաշխարհային յեղափոխութիւն, Բողոքը Նորագոյն պատմութեան մէջ, Հայկական շարժման նախապատմութիւն (երկու հատոր), Թանատեղծ-հրապարակախօս, Սիմոն Զաւարեան, Le Conflit Arméno-Géorgien et la Guerre du Caucase (Préface d'Albert Thomas), L'Arménie et la Question Arménienne (Préface de Victor Bérard).

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԱՄԷՆՈՒՆ ՀԱՍՑԷՆ

ՀԱՍՑԷՆԵՐ ՖՐԱՆՍԱՐՆԱԿ ՀԱՅԵՐՈՒ, 176 էջ

գինն է 6 ֆր., փոստի ծախքով 7 ֆր., contre remboursement 7.50 ֆր.

փնտռել բոլոր գրավաճառներու մօտ

կեդրոն.—«Արփի»գրատուն, L. Mozian, 5 rue Champlaine, Paris (20)

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. ԴՊՐՈՑ

Այս իրիկուն ժամը 8.30 — 9.15 Ծրագրի մեկնաբանում (ընկ. Գ. Հիւսեան)։

ժամը 9.30—10.15 Հայ գրականութեան պատմ. (ընկ. Գ. Մինասեան։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՓԱՐԻԶԻ կոմիտէն ընկ. ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի Քրիստափոր, Ռոստոմ, Աղբիւր Սերոբ, Արծիւ եւ Հրազդան խումբերու բոլոր ընկերները այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին, 2 Place Chatelet, Սարա Պէռնարի Թատրոնին քովի սրճարանը, Մէթրօ՝ Pont Notre Dame. Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է.

ԱՆԻԷՌ - Գուա - Քոլոմպի Զէյթուն կոմիտէի վիճակաբանական ընդհ.ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.45ին, 79 Rue des Chambards, Գուա Քոլոմպ, կը հրաւիրուին շրջանի բոլոր ընկերներն ու համակիրները։

ԳԷՔՈՆ եւ շրջանները բնակող բոլոր անհատ Դաշնակցականները ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրուին այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Գէքոնի կայարանին դիմացի ծխավաճառի սրճարանը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ԳԻՏԵԱՆՔՈՒՌԻ Զ. Ե. Ո. Միութեան ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 186 Ave. Verdun, Իսի լէ Մուլինօ։

ԳԻՏԵԱՆՔՈՒՌԻ Եզկաթի Հայր. Միութեան ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 186 Ave. Verdun, Իսի-լէ Մուլինօ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Մարաշի Զավուշլու Թաղէն Լուսնթագ Յաքոբեան, հօր անունը՝ Յարութիւն (կառավարական պաշտօնեայ), մօր անունը՝ Խաթուն (վարժուհի), եղբօր անունը՝ Սամուէլ։ Տէրզօրի ջարդին 9—10 տարեկան էր եւ կը գտնուէր Եէտտատիյէ։ Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել M. Fernezlianի, 36 Rue de la Part Dieu, Lyon, (Rhône) France.

— Կը փնտռեմ եղբօրս Սասունի Անտոկ գիւղացի Ցոլհաննէս, Կարապետ եւ Գօ[...] ղոս Շահինեան, որոնք ընդհ. պատերազմէն առաջ կը գտնուէին Տիգրանակերտի Հուսայնան գիւղը։ Կրտսեր եղբայրս Արմենակ 1914ին կ'աշխատէր Բէմախի աղահանքներուն մէջ։ Մինչեւ այսօր իրենց մասին լուր չկայ։ Իրենց հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել Շահինեան Մկրտիչի 96 bis rue de la Tour-Billy, Argenteuil, (S. et O.) France։ Ծշգրիտ լուր տուողին 500 ֆրանք նուէր։

MONDE

Միջազգային մեծ շաբաթաթերթ՝ գրական, գեղարուեստական, գիտական եւ ընկերային տեղեկութեանց

Կը հրատարակուի ամէն ուրբաթ։ Գին 1.50 ֆրանք, տարեկան բաժնեգին 50 ֆր., վեցամսեայ՝ 25 ֆրանք (Ֆրանսայի համար)։

Հասցէ.— Administration de Monde», 50 Rue Etienne Marcel, Paris (2e).

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN ERUOPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տարի
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ
ԱՆԳԼԻԱ	"	20 շլ.	40 շլ
ԵԳԻՊՏՈՍ	»		»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԽՈՐՀՐԴ. ՌՈՒՍԻԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23

R. C. 58 NS 276 288

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 14 ՄԱՐՏ 1931
14 MARS 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1518

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

…ՅՆ ՄԸ ՄԱԿԵԴՈՆԻԱՅԷՆ

Յունական Մակեդոնիոյ լեռներուն մէջ, Տրամայէն երկու … հեռու, կը գտնուի Նուսգա գիւղը (այժմ Տաֆնուտի)։ Մինչեւ անցեալ ամառ՝ ամէնէն հարուստ գիւղը կը համարուէր այդ շրջանին մէջ։ Կը համրէին 35—50 արի տղաք, … նետած՝ լեռնէ լեռ եւ գիւղէ գիւղ, ուրիշ 8—900 բախ… …ցներու հետ, որոնք ցրուած են յիսուն գիւղերու մէջ։

…րէկ այդ գիւղէն ստացանք հետեւեալ նամակը, ստորա…ած վառվռուն տղու մը կողմէ որ կը կոչուէր «ռէս», շատ …գեր իր վրայ առած ըլլալով, գիւղապետի մը լրջութեամբ։ — «Ի՞նչ պիտի ըլլայ մեր վերջը…։ Այս ծամածիւրիային տագ… …ր տակն ու վրայ բրաւ մեզ։ Մանաւանդ Մակեդոնիոյ մէջ ցըր… …որբերուն 100ին 80ը խղճալի վիճակի մէջ են։ Մինչեւ հիմա …ունէինք ծխախոտի առեւտուրին վրայ, բայց ափսո՛ս, մեր …յոյսն ալ պարապ ելաւ։ Ցեղագիծները տեսնելով որ ծխախոտ… …շահ չկայ եւ չմնաց, միայն իրենց բաւելու չափ գործ կը… …ն։ Ան որ 10-15 արտավար ծխախոտ կը ցանէր, այսօր միայն …արտավար կը ցանէ։ Մեր տղոց հին առնելիքները միայն մեր …ին մէջ կը հասնին 200-250 հազար տրախմիի (մօտ 70-85,000 …ր. մէկ տրախմին երեք ֆրանք է. Խմբ.)։ Եւ սակայն գանձու… …նկարելի դարձած է նոյն իսկ դատարանի միջոցաւ։ Ա. Գ.ը …տրախմի պահանջ ունէր գիւղացիէ մը։ 1930 յունիս 18էն ի …դատարան յանձնած ենք։ Երեք-չորս անգամ դատավարու…թեան տեղի ունեցաւ, դատը շահեցանք, դատավճռի համար միշտ …մանամամ կ'որոշեն։ Այսպէս հինգ հազար տրախմի ալ ծախք …ց 3860 տրախմին գանձելու համար եւ դեռ չենք կրցած գան…ձելու գանձելու յոյս ալ չունինք։

…ցղագը յուսահատ կը պատրաստուին ուրիշ գիւղեր գաղթել։ …եր արդէն մեկնեցան, ամէն յոյս կտրած իրենց պահանջներէն։ …մտադրած եմ Միջագետք երթալ»։ (6 Մարտ 1931)։

×

…նոյնութեամբ օրինակեցինք նամակը, հեռաւոր Մակեդո…նիայէն արձակուած այս ճիչը, որ մէկ նոր էջը պատմու…թեան մը որ կը շարունակուի 1922էն ի վեր, — վերջին արտա…քէն եւ … նոր … մը ցրուածէն ի վեր։

Օրինակեցինք նամակը, եւ հիմա մեր գրիչը կը կասի, դառ… …ի մասին խորհած ատեն։

— «Ի՞նչ պիտի ըլլայ մեր վերջը»…

Ի՞նչ պիտի ըլլայ այս տղոց վախճանը, — պատասխանե… …պատասխանենք բոլորս մէկ, Փարիզէն մինչեւ Երեւան, …քական կուսակցութիւններէն մինչեւ Բարեգործականը, …Միութիւններէն մինչեւ առաջնորդարանները, հայրենակ…ցական ու զանազան խնամակալութիւնները։

Բոլորն ալ «որակեալ» բանուորներ են։ Մասնագէտ՝ ծխա…խոտի մշակութեան։ Տարիքները՝ 20—27։ Տարիներով ծխա…խոտ ցանած, արտ վարած, բեռ կապած, արիւն-քրտինք են …թափած պատառ մը հացի համար։ Օրական աշխատանք՝ 18—22 …(հէքեաթ չէ՛, բարեկամներ)։ Գիշերը ժամը 2ին դէպի …արտ, 1—2 ժամ հեռաւորութեամբ, միշտ հետիոտն։ Գործ …ած ատեն՝ խմբովին դէպի ուրիշ գիւղ մը։ Հասարակ «բէնչ…» …ներ, որոնց վրայ-գլուխն ալ ամբողջ պատմութիւն մըն է։ …Բախտաւորներ ալ եղած են, — եւ բախտաւոր կարելի էր …անուանել, եթէ ունենային տեւական գործ, եւ մանաւանդ կա…րենային գանձել իրենց առնելիքները։ Հողատէրերը ընդհանրա… …տարեկան 9 — 10,000 տրախմի են սահմանած։ Աշխատակ… …պատառ մը հաց եւ լուացք։ Բայց անհաւասարկ չեն կրնար …ձել այդ խեղճուկ վճարումն ալ, եւ ճարահատ՝ կը թափա… …գիւղէ գիւղ, մէկուն միւսին քով ծառայելու համար իբրեւ …։ Միշտ պատառ մը հացի համար…

…ժամանակին, երբ Ամերիկացիները այսպէս կամ այնպէս …նա՛ էին այս տղաքը, ազգասի՛րաբար կը տրտնջայինք թէ …կական կրթութիւն չեն տար, կ'օտարացնեն եւայլն։

Ամերիկացիները հաշուեյարդարի ենթարկեցին ամէն բան։ …ը վարձու տուին աջ ու ձախ, նետեցին Յունաստանի եւ …նայի ագարակները, աղջիկները՝ Եգիպտոս եւ ուրիշ եր… …ներ, իբրեւ սպասուհի։ Եւ մենք ամէն բան մոռցանք։ Փա՛ռք …ենք որ հոգի մը ազատեցանք…

…Մաս մը՝ բոլորովին ինքնապահ դարձած եւ Միութիւն մը …ած (Զ. Ռ. Մ.), իր կարելին կը փորձէ վառ պահելու այս …ծական սերունդին ոգին եւ կապը։ Բայց չափազանց սահ…մանափակ են Զ. Ռ. Մ.ին միջոցները, — եւ անհաւասարկ քանի …հազար տղաք նորէն լեռ ու ձոր նետուած։ Հեռու՝ աչքէ եւ … …է։ Շիշդ այնպէս ինչպէս 1915ին։ Մէկ տարբերութեամբ, …յն ատեն անչափահաս էին, այսօր՝ չափահաս։ Այն ատեն …դ կար, այսօր չկայ։

Բայց այն ատեն ալ, ինչպէս այսօր, այս տղաքներէն …-շատերը վարձու մշակներ էին Թուրքերու քով։ Այսօր՝ …տոհմաններու քով…

— «Ի՞նչ պիտի ըլլայ մեր վերջը»…

Պատասխանեցէ՛ք, Երեւանցինե՛ր, Հայաստանի բարեկամ… …ողջամիտներ, ազգասէրներ, վարիչ պատուիրակներ եւ …պատիւներ, «Հայոց ազգի փառք ու պարծանք» առեւ…տրականներ, միլիոնատէրներ, դպիրներ եւ մաքսաւորներ։

…Ինչ՞ն է որ կը պակսի թէ խիղճը։ Ծրագի՞ր կ'ուզէք։ …Թող այդ ըլլայ ձեր ուզածը։ Բայց միաք ունի՞ք մտեռնա… …գանէ հետաքրքրուելու։

Շ.

ՄԱԿԵԴՈՆԻՈՅ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԸ

Սերպիոյ մէջ երկրաշարժի զոհերուն օգնութեան կազմակերպումը առաջ կը տարուի փութով։ Հաղորդութեան նախարարը որ աղէտեալ վայրերը կը գտնուի, հաստատեց թէ 3 տուններ ամբողջովին քանդուած է եւ տակերակ դարձած են։ Իսկ Սթրումիծա եւ Կէվկէլի քաղաքները մեծապէս վնասուած են։ Զինուորական իշխանութիւնը տրամադրած է վրաններ, ծածկոցներ եւ ուտելիք։ Կարմիր Խաչը նոյնպէս ղրկած է մեծ վրաններ՝ հիւանդներն ու մանուկները պատսպարելու համար…

Մօտ 6000 անձեր մնացած են բոլորովին բացը ամէն ինչ կորսնցնելէ յետոյ երկրաշարժի պատճառաւ։ Շատերն անոնցմէ գաղթականներ են, որոնց կառավարութիւնը հողեր տուած էր սահմաններուն մօտերը։

Նոր բայց թեթեւ ցնցումներ զգալի եղան գարձեալ։ Սակայն ժողովուրդը կը շարունակէ աւերակներուն տակ փնտռել ինչ զոյք կամ կարասի որ կրնայ փրկել։

ԿՈՒԻ ԿԱՆՑԻԻ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԵԱՆ ՇՈՒՐՋ

Պոմպէյէն հեռագիր մը կը հաղորդէ թէ Հնդիկ Ազգ. Խորհուրդի որոշմին մէջ, կամաւորները կռուի բանուեցան իրարու հետ։ 200 կամաւորներ գրաւեցին շէնքը Նախորդ գիշեր, պարզեցին կարմիր դրօշը եւ լուսացուցին այնտեղ, արգիլելու համար բացման հանդէսը որ պիտի կատարուէր Կանտիի համաձայնութեան առթիւ։ Երբ համաձայնութեան կուսակիցներու թափորը հասաւ շէնքին առջեւ, անոնք պառկեցան սանդուխներուն վրայ, արգիլելու համար թափորին մուտքը շէնքէն ներս։ Ղեկավարները երեք ժամ ջանացին համոզել զանոնք։ Ի վերջոյ կամաւորները տեղի տուին։ Սակայն կէս ժամ յետոյ վերադարձան եւ սկսան քարկոծել թափորը։ Քանի չափ հընդիկներ վիրաւորուեցան։

ԱՐԵՒ, ՁԻՒՆ ԵՒ ԱՆՁՐԵՒ ԲԼՈՒՐՆԵՐ ԿԸ ՓԼԻՆ

Երկու օրէ ի վեր, Փարիզ տաքուկ արեւ մը կը վայելէ, սակայն Ֆրանսայի զանազան շրջանները կը շարունակեն մընալ ձիւնի եւ անձրեւի ենթակայ։ Մինչդեռ մէկ քանի օր առաջ, կ'ենթադրուէր թէ Սէն գետի ջուրերը պիտի սկսին քաշուիլ, սակայն տեղացող անձրեւներուն եւ ձիւնին հետեւանքով, ընդհակառակն, կը շարունակեն բարձրանալ, մտահոգութեան մատնելով գետեզրի արուարձանները։

Իսկ տեղացող յորդառատ անձրեւներուն պատճառով, տեղ տեղ հողը սկսած է կքիլ։ Էքսլէ գէնի 30 քիլոմեթր մնացած, Ճամպարի շրջանին մէջ, մօտ 40 քառակուսի քիլոմեթրի մեծ տարածութեան մը վրայ, 15 մեթր բարձրութենէն, հողը կը թաւալի դէպի Ճամպար։ Երկու գիւղակներ արդէն բոլորովին քանդուած են։ Թաւալող հողին ճամբուն վրայ կը գտնուին ուրիշ գիւղակներ եւս, որոնք իրենց ունեցածն ու չունեցածը շալկած՝ կը փախչին դէպի ապահով վայրեր։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԹՈՒՐՔ ԴԵՍՊԱՆԸ

Խալք կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը Սաֆֆէթ պէյ նշանակուեցաւ Մոսկուայի թրքական դեսպան, Հիւսէյին Րաղըպի տեղ, որ ուրիշ պաշտօնի մը կոչուած է։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Քեմալի վերակազմական ճիգերը

«Փըթի Փարիզիէն»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ իր թերթին.— Այն պատճառները որոնք մղեցին Մ. Քեմալը որ նոր ընտրութիւններ կատարել տայ, պարզուած են իր մէկ նամակին մէջ։ Նախ, Մուսթաֆա Քեմալ կը հաստատէ թէ ատենէ մը ի վեր ջանք թափուած է աննպաստ մթնոլորտ մը ստեղծելու Խալք կուսակցութեան եւ կառավարութեան շուրջ, թէ երկիրը որ ամբողջ դարեր երեսի վրայ ձգուած էր, դեռ կը տառապի Նախորդ վարչաձեւերու փտութենէն։ Սակայն, կը շեշտէ Մ. Քեմալ, հակառակ իրեն յայտնուած բազմաթիւ դժգոհութիւններուն, ժողովրդեան մեծամասնութիւնը կապուած է Խալք կուսակցութեան։

Փութկոտութեամբ կը պատրաստուին ընտրական գործողութիւնները։ Խալքի երեսփոխանական թեկնածուներու ցանկը կը պատրաստուի Քեմալի կողմէ։ Թեկնածուներուն մէջ կան բազմաթիւ մտաւորական երիտասարդներ։

Քեմալ իր ճամբորդութեան ընթացքին, անձամբ իսկ տեսաւ վարչական թերութիւնները, միւս կողմէ հաստատեց թէ Թուրք երիտասարդութիւնը, թէեւ կապուած է հանրապետական վարչաձեւին, իրաւունք ունէր դժգոհելու տարեց պաշտօնեաներէն, որոնք չէին կրնար դիւրաւ իւրացնել արդիական եղանակները։ Մտածեց որ լաւագոյն դարմանը այս իրականութեան պիտի ըլլար թոյլ տալ երիտասարդներուն որ գործօն մասնակցութիւն բերեն խորհրդարանական կեանքին եւ Ազգ. Ժողովի անդամներէն շատերուն տալ վարչական ու կառավարական պաշտօններ, մասնաւորաբար այն շրջաններուն մէջ ուր հակաքեմալականները ամենէն աւելի փորձեր էին խախտել վարչաձեւը։

Թուրքիոյ նոր ընտրութիւնները

Յայտնի չէ թէ նոր երեսփոխանները որո՞նք պիտի ըլլան, եւ ներկայ երեսփոխաններէն որո՞նք դուրսը պիտի թողուին։ Այս մասին շրջող բոլոր զրոյցները ալ ենթադրութիւններ են առ այժմ։ Այս պարագան յայտնի պիտի ըլլայ այն ատեն երբ երկրորդ կարգի ընտրողները պատրաստ ըլլան եւ թեկնածուներու ցանկը հրատարակուի։

Բայց եւ այնպէս, որոշ է որ լուծեալ Սէրպէսթ կուսակցութեան երեսփոխանները ոչ անձամբ ոչ ալ Խալքի կողմէ դարձեալ երեսփոխան ընտրուելու ձեռնարկ պիտի ըլլայ։ Խալք կուսակցութիւնը իր այս ընթացքը կը բացատրէ անով որ լուծեալ կուսակցութեան պետերը Խալքի հիմնական սկզբունքներուն դէմ եղած են։

Տրուած տեղեկութեանց համաձայն, Խալքի ընդհանուր նախագահութեան մտադրութիւններէն մէկն ալ այն է որ վարչական եւ ընտրական գործերու մէջ գործածուելիք երեսփոխաններուն նախապէս պէտք է հարցնել իրենց գաղափարը, եւ անկէ վերջ որոշել թեկնածուներու ցանկը։ Եթէ այս կարգի երեսփոխաններ ուզեն մասնագիտական մարզերու մէջ օգտակար ըլլալ, այն ատեն միայն իրենց տեղը ուրիշներու թեկնածու պիտի ներկայացնեն։

Հնդկաստան եւ պահպանողականները

Գրեր էինք թէ Անգլիոյ պահպանողական կուսակցութեան պետը Պալտուին կարեւոր ճառ մը պիտի խօսի հնդիկ հարցին առթիւ, Անգլիոյ խորհրդարանին մէջ, պարզելու համար իր կուսակցութեան տեսակէտը։ Նախապէս բսուեր էր թէ, Չըրչիլի ազդեցութեամբ որ թունդ հակառակորդ է հնդկական հարցին, Պալտուին դէմ պիտի արտայայտուի Կանտիի եւ Հնդկաստանի փոխարքային միջեւ կնքուած համաձայնութեան եւ թէ պիտի մերժէ ամէն գործակցութիւն աշխատաւորական դահլիճին։

Սակայն Պալտուին, իր ճառով զգացուց թէ պիտի շարունակէ գործակցիլ դահլիճին.— Քանի, ըսաւ, ես եմ պետը պահպանողական կուսակցութեան, անվերապահ կերպով պիտի գործակցիմ դահլիճին, հարթելու համար մեծ դժուարութիւններ որոնց պարտաւոր ենք կուրծք տալ։ Եւ ակնարկելով Չըրչիլի հակառակութեան, Պալտուին ըսաւ.— Եթէ կան կուսակցական անդամներ, որոնք դէմ են այս քաղաքականութեան եւ եթէ անոնք մեծամասնութիւն կը կազմեն, կ'ըսեմ իրենց.— ընտրեցէք ղեկավար մը»։ Իսկ եթէ փոքրամասնութիւն են, թող քաշուին արգիլելէ անոնք որ գործ մը ունին կատարելիք։»

Ռուսիոյ մէջ հակակրօնական պայքարը

Ռուսիոյ կրթական եւ առեւտրական գործավարները արգելքի ենթարկեցին առաւօտաշունչը ամբողջ երկրին մէջ, այն պատրուակով թէ «փոխանակ սրբագրելու դասակարգային պայքար, կը քարոզէ «սիրեցէք զմիմեանս»։

Արգելքի տակ դրուած են նաեւ Թոլսթոյի կարգ մը գործերը, ինչպէս նաեւ դասական հեղինակութիւններ։

Ռուսական ապրանքներ Գերմանիոյ

Ռուսիոյ մէջ ուսումնասիրական ճամբորդութենէ վերադարձող գերման գործատէրերը խորհրդային կառավարութենէն ստացած են 300 միլիոն մառք արժէքով երկաթի, պողպատի եւ մեքենայի ապսպրանք 14էն 29 ամիս վարկով։

ՎԱՂՈՒԱՆ ԹԻՒՈՎ

Սուլթան Համիտի աւագ քարտուղար Թահսին փաշայի յիշատակները՝ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴԷՊՔԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ։

ՊՈԼՍՈՅ ՅՈՒՆԱԿԱՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԻՆ ՇՈՒՐՋ

Լոնտոնէն հաղորդուած տեղեկութեանց համաձայն, Պոլսոյ տիեզերական Պատրիարքարանին տիտղոսը չճանչնալու ուղղութեամբ Թուրքերու երեւան բերած յամառութիւնը արդիւնքն է Թուրք կառավարութեան վրայ բոլշեւիկներու ի գործ դրած ճնշումներուն։

Արդարեւ, խորհրդ. կառավարութիւնը, վախնալով Պատրիարքարանի կրօնական ազդեցութենէն օրթոտոքս Ռուսերու վրայ, կ'ուզէ ջնջել տալ անոր հեղինակութիւնը եւ ճնշում կը բանեցնէ Թուրքիոյ վրայ։

∴ Աթէնքի քաղաքական եւ եկեղեցական շրջանակներու մէջ շատ ցաւագին տպաւորութիւն մը ձգած է տիեզերական Պատրիարքարանի նկատմամբ Թուրք կառավարութեան բռնած ընթացքը։ Այս շրջանակներուն համաձայն, Թուրքերու կողմէ տրըուած «Պաշ փափազլըգ» մակդիրը, ոչ միայն անլուր նախատինք մըն է օրթոտոքս եկեղեցիի գերագոյն իշխանութեան դէմ, այլ եւ բացայայտ բռնաբարում մը Լօզանի դաշնագրին, որովհետեւ, Լօզանի խորհրդաժողովին մէջ Թուրքերը ընդունեցին Պատրիարքարանին Պոլսոյ մէջ մնալը, առանց որ եւ է առարկութիւն ընելու անոր անուանակոչման եւ կրօնական լիազօրութեանց դէմ։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ 150ՆՈՑՆԵՐԸ

Յունաստան գտնուող 150նոցներէն 13 հոգիին մինչեւ Պայրամ պայմանաժամ տրուած էր, երկրէն հեռանալու համար։ Հրամանը գործադրուած է եւ գրեթէ բոլորն ալ մեկնած են։ Սակայն անոնք աղերսագիր տուած են Ազգերու Դաշնակցութեան, հարցնելով թէ ի՛նչ պիտի ըլլայ իրենց վիճակը, եւ թէ ո՞ւր պիտի կրնան երթալ։

Միւս կողմէ, Կիւմիւլճինացի Իսմայիլ Հաքքը Փարիզ եկած եւ միասնաց հաստուցման դատ բացած է Յունաստանի դէմ, այն առարկութեամբ թէ ինք հելլէնահպատակ է իբրեւ Կիւմիւլճինացի, բայց հակառակ ատոր վտարուած է երկրէն։

ՆԱՆՍԷՆԵԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԻՆ ՄԷՋ

Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարի օգնականը Պ. Ժօզէֆ Աւնօլ, Աշխատանքի Միջազգային Դիւանին վարիչը Պ. Ալպէր Թոմա եւ Ֆրանսայի պատուիրակ Պ. տը Նավայլ նըշանակուեցան Գաղթականաց Նանսէնեան Դիւանի վարչական խորհուրդի անդամ։

ԿԱՆՏԻ ՀԻՒԱՆԴ

Կանտի հիւանդ ըլլալու հընդիկ իշխանները որոշած են մօտերս համաժողով մը ունենալ, խորհրդակցելու համար քաղաքական կացութեան շուրջ։

Հնդիկներու եւ մահմետականներու միջեւ ծագած վէճերը հարթելու նպատակով Կանտիի թափած ջանքերը յոյս կայ որ արդիւնաւոր պիտի ըլլան։

ՓԱԽՈՒՍՏ ԹԷՀՐԱՆԻ ԲԱՆՏԷՆ

130 բանտարկեալներ, մեծ մասամբ քաղաքական դատապարտեալներ փախուստ տուին Թեհրանի կեդրոնական բանտէն, սպաննելէ յետոյ չորս ոստիկաններ եւ գրաւելէ յետոյ զէնքեր։ Ցաւալին կարելի չէ եղած փախստականները բռնել։

ԿԱՐՄԻՐ ԳԻԾԷՆ ՆԵՐՍ

ՄԻ ԱԿՆԱՐԿ ՎԵՐՋԻՆ ԴԷՊՔԵՐԻ ՎՐԱՅ

Տնտեսական արտաքին ճակատի վրայ մեծամասնականները լիակատար պարտութիւն կրեցին, ինչ որ սպասելի էր։

Համաշխարհային տնտեսական ներկայ անհելի ճգնաժամը որի ազդեցութիւնը դեռ թուլացած չէ, եւ նրան հետեւող անգործութիւնը, որ շարունակում է լայն ծաւալ ստանալ, յարմարագոյն առիթներ էին, որ մեծամասնականները ուզեցին շահագործել, իբր թէ համաշխարհային յեղափոխութիւն, կամ առ նուազն՝ մեծ շարժումներ եւ խռովութիւններ առաջ բերելու։

Սակայն, ինչպէս միշտ, այս անգամ էլ նրանք կատարեալ անյաջողութեան մատնուեցին, որովհետեւ նրանց ամբողջ գործունէութիւնը պայմանաւորուած է դրամատիրական երկիրների արտակարգ պայմաններով։

Այս նշանակում է, որ մեծամասնականները իրենց յաջողութեան միակ գրաւականը գտնում են պատահականութիւնների մէջ։

«Տըմփինկ»ով (վաճառամարտ) Խ. Միութիւնը աւելորդ անգամ եւս վարկաբեկեց, Դրամատիրական երկիրներում ապրող բնչազուրկները դէմ էին նման անբնական տնտեսական պայքարի, որովհետեւ Խ. Ռուսիոյ աշխատաւոր զանգուածների արիւն-քրտինքն էր, որ աժանագին վաճառքի էր հանւում։

Մէկ կողմից պետութիւնները եւ միւս կողմից հանրային կարծիքը ծառացաւ խորհուրդների այդ նոր տեսակի շանթաժի եւ թալանի դէմ։ Հետեւանքն այն եղաւ, որ արգիլեց ռուսական «տըմփինկ»ը, եւ շատ երկիրներում լրջօրէն մտածում են վերաքննութեան ենթարկել Խ. Ռուսիոյ հետ ստորագրուած առեւտրական դաշնագրերը։ Բացի այդ՝ համեւրոպական տնտեսական համաժողովը, որ գումարուեց Փարիզում եւ որին մասնակցում էին 24 երկիրների ներկայացուցիչները. չհրաւիրեց Խորհ. Միութիւնը, չնայած նրա բողոքներին։

Այս պարզօրէն նշանակում է, որ Եւրոպան տնտեսական կղզիացման է ենթարկում Խ. Ռուսաստանը։

Այս առթիւ Խորհ. Միութեան եռանդուն քարոզչութիւնը եւ կազմակերպուած ցոյցերը ոչ մի արդիւնք չունին։ Փետրուարի 25ին նշանակուած ցոյցը անգործութեան դէմ, վիժեց ողբերգական կերպով։ Արեւմտեան բնչազուրկները, որոնց վրայ մեծ յոյսեր ունէին դրած մեծամասնականները, ոչ միայն փողոց դուրս չեկան, այլեւ հանգիստ էլ չեղան։ Ի հեճուկս բոլշեւիկների, այդ օրը գործարանները աշխատում էին սովորականի պէս։

Տնտեսական ներքին ճակատը որի մասին այնքան աղմկում են բոլշեւիկները, ոչ մի յաջողութիւն չի արձանագրել։

Կիս-կատար հնգամեակը դարձել միում է օրւայ մեծագոյն հոգը։ Մեծամասնական պաշտօնաթերթերը լի են գանգատներով եւ յոռետեսութեամբ։ Մոսկուայի նահանգը, որ պետութեան սիրտն է, կրիայի քայլերով է գնում դէպի համայնական տնտեսութիւնը.

Այս առթիւ «Պրաւդան» նկատում է.—

«Գիւղական ամբողջ տնտեսութեան միայն 11,1 տոկոսն է մտել համայնական տնտեսութեան մէջ։ Կոլխոզների ընթացքը չափազանց դանդաղ է, առանձնապէս մի քանի շրջաններում։ Այսպէս, օրինակ, Կեսովո-Տորսկի շրջանում, հաւաքական տնտեսութեան տոկոսը, յամառօրէն կանգնած է հարիւրի 2,5ի վրայ»։

Թերթը, այս առթիւ իր խորհրդածութիւնների մէջ, ասում է.—

—«Մեզ մօտ դեռ կան այնպիսի կազմակերպութիւններ եւ համայնավարներ, որոնք կամ հրամայում են եւ կամ մէկ կողմ են քաշւում, սպասելով, որ կոլխոզները ինքնին բուսնեն։ Մեզ մօտ դեռ կան այնպիսիներ, թէ կարելի է այսպէս անել, կամաւորներ, որոնք չգիտեն, թէ կոլխոզները կարելի է կազմակերպել միայն կատաղի պայքարով, ընդդէմ քուլակների։ Առանձին շրջանների կազմակերպութիւնները (ընդգծ. Թերթինն է, Ռ. Կ.), իրենց մօտ քուլակներ (կուլակ) «չեն գտնում»։

Այսպէս՝ Սանկովսկի շրջանում 12,000ոց տնտեսութեան մէջ գտնուել են միայն 41 քուլակներ (0.3 տոկոս). Սանտովսկի շրջանում, 10,000ոց տնտեսութեան մէջ, ի յայտ է բերուած ընդամէնը միայն 36 հատ»։

Նոյն տխուր պատկերն է ներկայացնում նաեւ գարնան ցանքը։

Նախածրագրի կէսից պակաս է իրագործուած եւ Խ. Միութեան պետերը կանգնած են անելի առջեւ։

Համառուսական խորհուրդների համագումարում, ժողովրդական կոմիսարների խորհրդի նախագահ Մոլոտովը իր ճառի մէջ, ասում է.—

«Նախածրագրի համաձայն գարնանացանի չափը պէտք է ընդարձակուի 20 տոկոսով, նախորդ տարուայ համեմատութեամբ, որի նշանակուած չափը իրականացած չէ։

«Մենք չենք կարող հպարտանալ, որ ներկայումս, գարնանացանի նախօրեակին, մեր գործը լաւ վիճակի մէջ է։ Առ 1 փետր. հաւաքուած է սերմացուի ֆոնդի միայն 3.5 տոկոսը, իսկ շոգեգութանների նորոգութիւնը կատարուած ոչ աւելի, քան ծրագրի 42 տոկոսը։ Գարնանացանի համայնացումը եղել է հազիւ 62, իսկ փետրուարի առաջները մեզ չեն կարող մխիթարել։ Անհրաժեշտ է շեշտել որ գարնանացանի պատրաստութիւնը հետաւորապէս անգամ վերջացած չէ»։

Ներքին քաղաքական ճակատը, եթէ համեմատելու լինենք նախորդ տարիների հետ ու գնանք մինչեւ ռազմական կոմունիզմի նախնական շրջանը, ոչինչ մխիթարական բան ունի։ Նոյն ըմբոստութիւնները բանւորական շարքերում, գիւղացիութեան մէջ, մտաւորականութեան հալածանքը, գնդակահարումներ ու աքսորը։

Ժողովուրդները եւ դասակարգերը մեղադրեալներ են, իսկ բոլշեւիկները դատաւորներ, մեղադրում, դատում եւ պատժում։ Ուժն իրենց՝ դատն ու դատաստանը իրենց։ Մէկը չվերջացած՝ միւսն է սկսւում։

Դեռ նոր դատւեցին 14 մենշեւիկները, որպէս օտար միջամտութեան գործիքների, որոնք իբր թէ կապ ունէին արտասահմանի հակաբոլշեւիկեան կազմակերպութիւնների եւ գլխաւորապէս աշխատաւորական միջազգայինի հետ։

Մի քանի ամիս առաջ էր, որ գնդակահարեցին 48 ռուս մտաւորականները, որպէս բոլշեւիկեան գաղափարախօսութեան եւ իրաւակարգի հակառակորդներ։

Դեռ մենշեւիկների դատը չվերջացած՝ նոր դաւադրութիւնների կծիկ է, որ երեւան է գալիս այս անգամ Ուկրայնիայում, ազգային գետնի վրայ։

Դաւադրութեան գլխաւոր նպատակը եղել է խորտակել Խորհ. Միութիւնը, Ուկրայնան անջատել Ռուսաստանից եւ յայտարարել ազատ-անկախ պետութիւն։

Դաւադիրների մէջ կան, մեծ թւով, կարմիր բանակի Ուկրայնական սպաներ, մտաւորականներ, համալսարանի դասախօսներ եւ քաղաքական դէմքեր, ընդամէնը մի քանի հարիւր հոգի։

Տնտեսական եւ քաղաքական այսպիսի թշուառութեան մէջ, որտեղ մեծամասնականները լարւած կռուի եւ պայքարի մէջ են թէ՛ ներսում եւ թէ՛ դրսում, չեն մոռանում ճակատել նաեւ Աստուծոյ դէմ։

Մոսկուայում հրատարակւող «Անաստուած» թերթը, որ սովորաբար լոյս էր տեսնում 8 էջից բաղկացած, այժմ չորս էջով է հրապարակ եկել եւ այն էլ վատ թղթով։

Ինչպէս երեւում է, բոլշեւիկների հաւատը փոխել է նախկին ուժգնութեամբ մարտնչելու Եհովայի դէմ, որի պատճառով շատ յառաջացումներ չեն անում ու թերթը փակւելու մօտ է։

Այդ երեւում է նաեւ թերթի սնամէջ բովանդակութիւնից։ Վերջին համարում «Անաստուած» թերթը ոչ թէ երկրային հարցեր է լուծում, այլ երկնային հարցեր է գնում, միջնադարեան ձեւով։

Այսպէս, օրինակ, «քանի՛ սատանայ կան տարածութեան մէջ, ինչո՞ւ լուսինը մեծանում է եւ փոքրանում։ ինչո՞ւ համար աստղերը, ինչպէս նաեւ լուսինը լուսաւորում են գիշեր ժամանակ։ Ի՞նչպէս եւ ո՞րտեղից են առաջ եկել մարդիկ, եւ ինչո՞ւ չեն առեղծւել միայն տղամարդիկ կամ միայն կանայք»։

Մարդ ակամայ մտածում է, թէ արդեօք այս հարցերին պատասխան տուողները չե՞ն առաջնորդւի բանտ կամ խարոյկ, ինչպէս այդ սովորութիւն էր հաւատաքննութեան ժամանակ։

Ամենայն հաւանականութեամբ, որովհետեւ խորհրդային դրախտի մէջ մէկ հարց միայն կարող է լինել՝

— Բոլշեւիզմը։

Եւ մէկ պատասխան՝

— Նրա փառաբանութիւնը։

Ռ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՆԻՀԱՐՈՒԹԻՒՆ

Ժամանակ մը պչրասէրին նորաձեւը էր նիհարնա՛լ, նիհարնա՛լ մինչեւ որ

ջինարի պէս կանալի:

Մեր ժողովրդական երգերը շատ են գովաբանած բարձրահասակ ու նրբակազմ, «չինար բոյով» աղջիկները։ Ձմեռնոց, որ Արեւելքի մէջ սիրելի էին նաեւ կլորիկ աղջիկները։ Եւրոպայի մէջ մարդիկ կապիկի ախորժակ ունին, այսօր այսպէս կ'ուզեն, վաղն ալ այնպէս։ Եղաւ ատեն մը, երբ պառաւ, գիրուկ ու պչրուհի երեւնալու համար, աղջիկները հաց չէին ուտեր ու քացախ կը խմէին, ծանր յոգնութիւններ կը կրէին եւ պաղ ջուրի մէջ կը լոգնային։ Որպէսզի նրբանան իրենց մարմինը, հիւծախտաւորի պէս դեղնաւուն ու թափանցիկ գոյն մը ստանայ իրենց մորթը։ Վերջապէս աղջի՛կ միջքարակ, փափուկ՝ կարապի գոյն, հալա՛ծ, հալա՛ծ,

Նեղ խօսք,
կ'ըսես— ջիմա կը ճատնի։
(Գ. Դուրեան)։

Եւ այս նորոյթը այնքան չափազանցութեան հասցուցին, որ նիհարութեան սիրոյն.. մեռա՛ն բազմաթիւ աղջիկներ։

Բարեբախտաբար մեր ժողովուրդը կը վախնայ նիհարութենէն։ Վա՛խ, վա՛խ, ոսկորները կը համրուին,— քա՛, վա՛յ, մատ մըն է մնացեր,— աղջի՛կ խաթուն, ճանճին ոտքերը սրբար ոտքերէն աւելի հաստ են։ Այսպէս կը մեղքնայ մեր ժողովուրդը անոր վրայ, որ նիհարութեան դատապարտուած է։ Ուրեմն հասկնանք նիհարութեան էութիւնը, պատճառները եւ դարմանները գտնենք։ Ուրիշ առթիւ մը՝ գիրութեան մասին։

Նիհարութիւնը այն վիճակն է, զոր կը ստանայ մարդ՝ երբ ճարպային հիւսուածքը կը նըւազի եւ կը հատնի իր կազմուածքին մէջ։ Այն ատեն ոսկորները (միսը) իրենց կարգին կը հատնին։ Կը պատահի, որ միսը առնէ՝ երբ ճարպը նուազի։ Ամէն պարագայի, ծանրութիւնը կը քիչնայ հետզհետէ։ Այնպէս որ ինչպէս ջերմաչափը, կշռաչափ գործիք մըն է կշիռքը։ Եւ պէտք կշռուիլ դէթ ամէն ամիս։

Ամէն մարդ կը հասնի մէկ մեթրէն աւելի։ Ճշդել այդ աւելին, այսինքն սանթիմեթրը, գտնելու համար իւրաքանչիւր անհատի ծանրութիւնը։ Այսպէս մէկը որ 1 մեթր 70 սանթիմեթր հասակ ունի, կը կշռէ 70 քիլօ։ Երբ այս հաշիւը ճիշդ չելլեր, կը նշանակէ թէ բան մը խանգարուած է այդ անհատին մէջ։ Երբ պակաս կը կշռէ, նիհար է։ Ընդհանուր օրէնք մըն է այս։ Դժբախտաբար կարգ մը պայմաններ կան, որոնց համաձայն ճիշդ չի կրնար ըլլալ այդ հաշիւը ամէն անգամ։ Եւ այդ պայմանները ճշդելը բարդ խնդիր մըն է, միայն բժիշկ մը կրնայ կատարել։ Այնպէս որ այս դիւրին հաշիւը չի կրնար բաւարարել ժողովուրդը։ Նախ հասակաչափով (longimètre) պէտք է ճշդել մարդոց երկարութիւնը եւ յետոյ միայն կատարել հետեւեալ հաշիւը.—

1.— Բոլոր միջահասակները հետեւեալ ձեւով.

1 մեթր 70 սանթ.=70 քիլօ։

2.— Բոլոր կարճահասակները հետեւեալ ձեւով.

1 մեթր 70 սանթիմ. $=70+\frac{70}{10}=77$ քիլօ։

3.— Բոլոր երկարահասակները հետեւեալ ձեւով.

1 մեթր 70 սանթիմ. $=70-\frac{70}{10}=63$ քիլօ։

Երբ այսպէս կը ճշդուի թէ նիհար էք, դուք պիտի զգաք հետեւեալ նշանները. Մկտութիւն,— սովորական պաղն իսկ (օդը կամ ջուրը) կը սարսռեցնէ ձեզ. Յոգնածութիւն.— փոքրիկ ճիգերն իսկ կը քաշցընեն ձեր ուժ. Միտքը։ Յետոյ պէտք է գիտնալ, որ նիհարութիւնը կ'ազդէ ուղեղին վրայ, այդ պատճառով նիհարները չեն կրնար մտային աշխատանքի դիմանալ եւ առաջին առթիւ կը տկարանայ յիշողութիւնը։ Ջերմութիւնը կը նուազի, սիրտը կը դանդաղի, արեան հոսանքը կը տկարանայ, դէմքը գերեզմանի գոյն կը ստանայ, ստամոքսը կ'իյնայ, երբ պատառ մը հաց ուտէ՝ փորի ցաւեր կը զգայ, լեզուն կ'աղբի, անքնութեան կ'ենթարկուի, գիշերը մղձաւանջ կ'ունենայ, շատ կը քրտնի եւ քիչ կը միզէ։ Ի վերջոյ հիւծախտ.

Կը տեսնէ՞ք, նիհարութեան համար խենթեցող եւ նորոյթի սիրահար աղջիկնե՛ր, նիհարնալը ուտելիք ապուր չէ։

Սակայն նիհարութեան պատճառը միայն նորոյթը չէ։ Բազմաթիւ պատճառներ կան, զորս պէտք է փնտռել ու գտնել։

Անմիջապէս խոստովանինք, թէ գոյութիւն ունին նիհարներ, որոնք որ եւ է պատճառ չունին, երբեք հիւանդ չեն, եւ անկարելի է զանոնք գիրցնել,— անոնց «կազմն այդպէս է»։ Մենք «չորցած» կ'ըսէինք այսպիսիներուն։ Կան նաեւ նիհարներ, մարդիկներ են ասոնք, որ ճարպային որ եւ է կլորութիւն չունին, բայց լաւ աճած են իրենց ոսկորները։ Յետոյ, ցուրտ երկիրներու բնակիչները (Նորվեկիա, Անգլիա, Ռուսիա) ընդհանրապէս նիհար եւ երկայնահասակ կ'ըլլան, արեւոտ երկիրներու բնակիչները՝ կլոր ու գէր։ Դարձեալ, պատանիները, իրենց աճման շրջանին, երբ ուսայ կը քաշեն՝ կը նիհարնան։ Մեր խօսքը ուրեմն հալող, մաշող, հատնող, նուաղող նիհարներու մասին է միայն։

Առաջին պատճառը ստամոքսին մէջ է։ 1) Հիւանդը քիչ կ'ուտէ (սով, թշուառութիւն, զրօսադրկութիւն)։ 2) Կամ չի մարսեր, որովհետեւ մարսողական գործարանը հիւանդ է։ 3) Լեարդը չաշխատիր, պանկրէասը կը դաւաճանէ (շաքարախտ), աղիքները չեն գործեր։ 4) Վերջապէս մարսողական խողովակին մէջ բան մը կայ, որ կ'արգիլէ սնունդին անցքը (խլիրդ. ստուցի նեղութիւն)։

Երկրորդ պատճառը կը կազմեն զանազան հիւանդութիւններ,— հիւծախտ (վէրէմ), խլիրդ (քանսէր), Ֆրանկախտ, կրիփ, թունաւորուած ափիոնով եւ ալքոլով։ Երիկամներու հիւանդութիւն։ Պնդերականութիւն։

Երրորդ պատճառը կը կազմեն ներծոր գեղձերը, մասնաւորաբար վահանագեղձը, որուն գործունէութեան պատճառով կը հալին հիւսուածքները, Այսպէս ակցագայտութիւն (goitre exophtalmique, maladie de Basedow) կոչուած հիւանդութեան ենթականերուն վրայ դուք կը տեսնէք, որ երբ աչքերը պայթելու պէս դուրս ինկած են, սաստիկ նիհարութիւն մը կը մտնէ մարմինը։ Նիհարութեան ցանկացողները արդէն այս վահանագեղձն է, որ կը գործածեն յաճախ իբրեւ դեղ։

Չորրորդ պատճառը պէտք է փնտռել... «հոգիին» մէջ։ Արդարեւ ջղասպառութիւնը (neurasthénie) նիհարութեան կապուած է անպայման։ Հոգերը, սեւ մտածումները, տխրութիւնը «կը կտրեն ախորժակը»։ Մարթինէ կը պատմէ թէ 1918ին բազմաթիւ էին անոնք, որ բժիշկներուն կը դիմէին նիհարութեան պատճառով։ Ուժի դեղերը, հագերուժութիւնը, եւ... պատերազմի յաղթական վախճանը դարմանեցին այս հիւանդները անմիջապէս։ Սակայն նիհարութիւնը անբուժելի է, եթէ արգիլեք է հոգեկան խանգարման։ Սարսափելի է տեսնել խենդեր որ հրաժարելով ուտելէ՝ կը նիհարնան եւ միայն իրենց ոսկորները կը մնան։

Հիւանդ կին մը ունէի Ամիէնի հիւանդանոցին մէջ, որ, ոչ միայն կը մերժէր ուտել, այլ նաեւ յարատեւ ջղագրգռութեան մատնուած էր։ Բռնաշապիկ կը հագցնէինք, սակայն այնքա՛ն բարակ, այնքա՛ն նիհար էր, որ մորթն իսկ կարելի չէր ճշդել, բացարձակ պէս կըմախքը, շարժուն կմախքի մը փոխակերպուած էր, «դերձան դարձած էր» կ'ըսէ հայ ժողովրդական բացատրութիւն մը։ Այս պատճառով բռնաշապիկին մէջէն կը սահէր ու դուրս կ'ելլէր։ Ինչ կը քաշէի քիթէն ստամոքսը ներմուծուած ձգախէժէ խողովակով մը սնուցանելու անկարելի։ Վերջոյ մեռաւ մամ։ Այսպէս նաեւ այն հիւանդները, որոնք սնունդին դէմ ատելութիւն մը ունին կամ կը վախնան անկէ։

Ասոնք են գլխաւոր պատճառները։

Երբ կ'ուզէք հասկնալ նիհարութեան գոյութիւնը կամ վըտանգը, իբրեւ կանոն՝ կը յանձնարարեմ քննել՝

1.— Տանրութիւնը,

2.— Ջերմութիւնը,

3.— Արեան հոսանքին ուժը,

4.— Մէզին քանակութիւնը, որոնք անպայման կը նուազին, եւ ենթական՝

5.— Մարսողութեան խանգարում կ'ունենայ։

Ի՞նչպէս դարմանել։

Նախ փնտռել պատճառը։ Հիւծախտաւո՞ր է, ներծոր գեղձ մը չի՞ գործեր, ստամոքսը կամ լեարդը չե՞ն աշխատիր, խլիրդ չունի՞։

Յետոյ արգիլել ուժասպառութիւնը.— Հանգիստ ընել հոգիով եւ մարմինով։ Երկար ատեն բնակիլ գիւղը, բաց օդին մէջ։ Օդը հրաշալի... սնունդ մըն է եւ դեղ մը։ Թեթեւ մարզանք մը նոյն ատեն։ Զբօսնիլ, ուրեմն զգուշանալ վազելէ, հեծելանիւ նստելէ։

Եւ հետ տանիլ սնունդին, զոր պէտք է աւելցնել, անշուշտ աստիճանաբար։ Մսեղէնը առատ, հաւկիթ, մասնաւորաբար դեղնուցը։ Բանջարեղէն, Շաքարոտ եւ ալիւրոտ ընդեղէններ, ապուր, բրինձ, հաց, կաթ, կարագ եւ կաթ… Երբեմն երբեմն քիչ մը… չմոռնալ։ Ուրիշ ժամանակ… բեջուր։ Եթէ քունէ… գաղ ջուրի լոգանք… առաջ։ Իբրեւ դեղ… ճաշելէ առաջ, գաւաթ… քինքինա, քոլա,… ուելի լաւ է առեղ գարեջ… թէ բերնէն առնել,… մար ստամոքսը։ Բայց… գիրուն գործածութեան… բժիշկն է, որ պիտի խօս…

Բժ. Հ. ԱՃ…

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

Կ. Վ. (Մարսէյլ).— … կեցէք երկար ատեն. … նութիւն պէտք է։ Լ… ցիւանդութիւնը ձեզ… դեղերուն արդիւնքն է… սափելի։ Ամէն օր գող… բերանը chlorate de… լուծոյթով։ Այդ մասին… Կ. Խալի Բուժարանը… բակած է փոքրիկ տետր… դիմեցէք, ծրի կը ղրկեն. Jean Goujon, Paris.

Ե. Գ. (Նուկօսյավրա…) գիրք չունիմ, «Բժշկ. … մըն է, որ դեռ լոյս չէ… Այդ մասին լնդարձակ… չկան։ Լաւագոյնը… ցօքթ. Քօյօյեանի գրքոյկ… փոստին յանձնեցի։

Մ. Ա. (Մարսէյլ).— … տենդին միակ դեղը… ծամարիլ quinine… կան 0.25նոց, գործածել… 2 հատ։

Ռ. Ա. (Արտէշ).— … բար յղութիւն։ Քանի… վերջ միայն կը ճշդուի։

ԿԵԱՆՔԸ ԿԻՊՐՈՍԻ Մ…

ՆԻԿՈՍԻԱ (Սեփ…) Կիպրոսի Հայոց Թեմ… եւ մեծամասնութիւնը… ներ են գրեթէ բոլորն… մունր գործերով,… դրադողներու թիւն… Հայերը կ'ապրին շատ… ծամասնութիւն կազմող… եւ Թուրքերու հետ… ցի մը, դպրոց մը… սեռ աշակերտներով… սարդոց Ակումբ մը… Ճոխ Հայերէն գրքեր… նան գրեթէ բոլոր Հայ… ու ամսագիրները։ Լաւ… լոր տնուշա, որ Ակումբ… բերաբար կազմակերպ… յին, ընկերային եւ… Հարցերու շուրջ դասախ… ներ, վիճաբանական…

Վերջերս, … լարնագայի, Նիկոսիոյ… Հ սաներէն կազմուած… մարմնամարզական խումբ… կը խօսի մեծ գովեստով… քաղաքի յոյն հրապարակ… պոլի բաժակի մրցում… եւ կը մասնակցին… Հայ, Անգլիացի, Թուրք… խումբեր։ Մրցումները… ննան ամէն կիրակի, … մեծ մարզադաշտին վրա…

4-5 հազար հետաքրքր… մութիւն մը ամէն անգամ… ներկայ կ'ըլլայ այդ… մինչեւ հիմա Հայերը… ծով) ջախջախիչ յաղթ… են տարած։ Ի՞նչ խօսք… ջոյ ոսկի բաժակը մեր… որ շահին։

Հոս, Հայերը ոչ… առջին գծին վրայ են… մարմնակրթական շարժ… այլ նաեւ կը փայլին… րենց սարքած գեղարուեստ… համերգներովն ու երեկ… րոյը։ Աթէնքի Երաժշտ… ռաջին մրցանակով վարժ… եւ Նիկոսիոյ յոյն գեղ… մշտութեան ուսուցիչ… եան, տուտու, առէք ատե…

գահանդէս մը։ Անիկա, դեռ շատ երիտասարդ որբ մը, իր ջութակի լարերուն վրայ կրցաւ վարպետօրէն թրթռացնել եւրոպական մեծ հեղինակներու ընտիր կտորները, խլեց արցունքներ հայ աչքերէն իր «Հով արէք սարեր»ովը։ Մասնաւորաբար ասորները գովեստով խօսեցան իր արուեստին մասին։ Գերպերեան կը պատրաստուի իր երկրորդ երգահանդէսը տալ։

Ուրիշ մը, բոլորովին նոր, ինքնաշխատութեամբ առաջ գացած Պ. Հ. Պետէշեան, քանի մը շաբաթ առաջ, Փափազեանի մեծ սրահին մէջ, կառավարիչին հովանաւորութեամբ, ի նպաստ Որբ. Վարժարանին տուաւ մեծ նուագահանդէս մը, լեցո՛ւն բազմութեան։ Հարիւրէ բաղկացած երկսեռ երգչախումբը երգեց Կ. Վ.ի «Ելար ջան սրի», «Ջուր կուգայ», «Օրօր Աթինո», «Սօնա եար», «Առաւօտուն բարի լոյս»ը, եւ Կանաչեանի «Ուարն», «Հօյ նար»ը։ Ցեղական յոյն թերթեր մասնաւորաբար վեր առին կանոնաւոր քնքշութ, գգուելով լը երաժշտութիւնը, մասնաւորաբար բիւզանդական կրօնա. ժողովրդական խաղերուն։ Մենակատարներէն կ'արժէ յիշել անունները՝ Օր. Ա. Ռաֆայէլեանի, Պ. Պ. Ն. Չիլինկիրեանի, Մ. Սինանեանի։ Եւրոպականէն՝ ընկերակցութեամբ նուագի, երգչախումբը յաջողութեամբ երգեց Պեթհովէնէն, Բուպինշթայնէն, Լիսթէն, Վագներէն եւ այլն։ Ազնուր էր, արեւելեան արուեստով խառն իրօք իմաստի կոչկասեան պարերը։ Այս հանդէսին եւս, ներկայ էին օտար բարձրաստիճան անձնաւորութիւններ որոնք գնահատեցին հայկական աշխատանքը արուեստի մէջ։

* * Մելքոնեան Կրթ. Հաստատութիւնը շատ քիչ կը խօսեցնէ իր վրայ։ Անիկա կը սիրէ լուռ գործել։ Եթէ այս լռութեան մէջ շարունակէ իր կրթական գործը, կը կարծեմ որ մենք կ'ունենանք նոր ներշնչանքներ եւ նոր Պերպերեաններ։ Ան տարուէ տարի կու տայ իր կրթական առաջին հունձքը։ Շրջանաւարտներէն մէկ մասը արդէն լծուած է զանազան աշխատանքներու՝ Սուրիա, Միջագետք, Եգիպտոս։ Մէկ մասն ալ, դեռ քանի մը օր առաջ Երեւանէն վիզայի հրամանը ստացած ըլլալով, կը մեկնի Հայաստան, հոյակապ համալսարանի զանազան ճիւղերուն հետեւելու համար։ Ըսինք որ այս բոլորն ալ որբեր են, մեր հայրենի երկիրներուն անկիւններէն հոս բերուած։

Հոս անպակաս են երեկոյթներ եւ հանդէսներ։ Ասկէ առաջ աղջկանց բարձրագոյն դասարանն էր որ կազմակերպած էր գեղարուեստական երեկոյթ մը։ Պարեցին հայկական ազգային պարեր, երգեցին հայ ժողովրդական սիրուն երգեր եւ ներկայացուցին «Պատուի համար»ը։ Կողանկն ալ անցաւ զուարթ, ոգեւորիչ։ Սանուհիներ սեփական եւ ուրիշ գեղեցկական պարեր պարեցին։ Տան մը արուեստագէտ մընման երգեց «Վարդը»։ Մանկապարտէզի փոքրիկները մէկէ աւելի սիրուն պարերով ստեղծեցին շատ ընտանի մթնոլորտ մը։ Ցրդ 7րդ դասարանը զաւեշտ մը ներկայացուց։ Ցնորէնը Ամոնարի տաթեւ խօսեցաւ նկարագրելով մեր հայրենի հին, չէն ուանդական օրերն ու հանդէսները։ Ի վերջոյ բոլոր ուսուցիչները, պաշտօնէութիւնը եւ սաներն ու սանուհիները հաւաքուած մեծցած սեղաններուն դառնալ, որուն բացումը կատարեց «Կաղանդ պապան», սան մը։ Քարերին ի պատիւ չքեղ հանդէս մը եւս տրուեցաւ։ Ցնուեցաւ նաեւ Վարդանանցը։ Օրուան բանախօսն էր ուսուց. դասարանէն սան մը՝ Վազգէն Ցնարկեան, որ ներշնչումով ոգեկոչութիւնն ըրաւ 15 դար առաջ բովանդակ հայ ժողովուրդի խղճին, հաւատքին, հայրենիքին համար Աւարայրի դաշտին վրայ ինկող միր դիւցազներուն, Վարդան Մեծին։ Վարդանն ու իր քաջերը հայ ժողովուրդին խիղճն են ըսաւ։ Խօսեցան նաեւ Ցնօրէնը՝ Պ. Գ. Կիրակոսեան եւ Պ. Յ. Օշական։ Սաներ եւ սանուհիներ եղիշէէն ըրին արտասանութիւններ։ Երգեցին «Սիփանայ քաջերը» «Թէ հայրենեացդ» «Լճակ» «Ինկեր», «Հինէ էլ լեռնքը»ուհաստատութեան «Մանուկ» խումբը նուագեց շրջանաւարտ սան Ազատ Ըլիշեանի հեղինակած հայ ժողովրդական եւ քրտական, նաեւ եւրոպական երգեր։ Դ. եւ Զ. դասարանէն սաներ կատարեցին կրկէսի խաղեր, բարեկենդանն ալ փայլով տօնուեցաւ։

ՌՈՒՍԵՒԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Համաձայն Մ. Նահանգներու առեւտրական նախարարութեան վերջին վիճակագրութեան, ամերիկեան արտածումները դէպի Ռուսիա բարձրացած են 1929ի 81 միլիոն տոլարէն 111 միլիոնի՝ 1930ին։ Ամերիկեան կարգ մը շրջանակներ, ռուսական շուկան կը նկատեն իբր վայր մը, որ գործի շատ մեծ կարելիութիւններ կ'ընծայէ Մ. Նահանգներու Ամերիկայի մէջ գործող խորհրդային առեւտրական պատուիրակութիւնը կը շարունակէ վարձել ամերիկացի արհեստագէտներ, 2-3 տարի անցընելու համար Ռուսիոյ խորհրդային ճարտարարուեստական ձեռնարկներուն մէջ։

Ռուսեւամերիկեան յարաբերութիւնները կանոնաւորելու համար՝ Միացեալ Նահանգներու առեւտրական նախարարը հրահանգած է ամբողջական ուսումնասիրութեան մը ենթարկել զանոնք։

Նախագահ Հուվըր, կապուած կը մնայ նախկին արտաքին նախարարին քաղաքականութեան, այսինքն՝ Մ. Նահանգները պատրաստ են իրաւապէս ճանչնալու Խորհրդ. Միութիւնը, պայմանաւ որ Ռուսիա ընդունի հանդէպ Ամերիկայի իր պարտքերու սկզբունքը, յանձն առնէ բոլշեւիկեան քարոզչութիւն չկատարել երկրին մէջ եւ ապահովէ ամերիկեան քաղաքացիներու կեանքն ու ինչքը իր հողերուն վրայ։

Իսկ առեւտրական նախարարը աւելի պզտիկ գաղափարներ ունենալով մէկտեղ, դէմ է Խ. Միութեան իրաւապէս ճանաչման։

Անընդհատ Ռուսիա մեկնող ամերիկեան քաղաքացիներու հարցը կարգ մը դժուարութիւններ կը յարուցանէ։ Օրական, մինչեւ երեք հարիւր Ամերիկացիներ կը ներկայանան խորհրդ. առեւտրական պատուիրակութեան, գործի համար Ռուսիա մեկնելու յոյսով։ Անոնք որ Ռուսիոյ մէջ աշխատած եւ իրենց աշխատանքով խնայողութիւն ըրած են, Ամերիկա վերադառնալով՝ չեն կրնար սակայն ռուսական ռուբլիները փոխել ամերիկեան դրամի հետ։ Այս անպատեհութեան առաջքն առնելու համար շատերը իրենց պայմանագրութեան մէջ կը մտցնեն կէտ մը, որուն համաձայն իրենց վարձքին մեծ մասը պէտք է վճարուի ամերիկեան Եղբայրական։ Կը փնտռուի միջոց մը որով կարելի ըլլայ ընդհանուր եղանակ մը գտնել։

Իր հպատակներուն իրաւունքները Ռուսիոյ մէջ պաշտպանելու համար, Ամերիկա իրաւունք տուած է Ռուսիոյ Թուրք հիւպատոսներուն որ կարենան յանուն Միացեալ Նահանգներու, Ամերիկացիներուն համար կատարել պաշտօնական գործողութիւններ, պայմանագրութեանց կնքման պահուն։

Իսկ ռուսական ապրանք ներածողները շատ մեծ դժուարութեանց կը բախին Ամերիկայի մէջ, որովհետեւ որ եւ է մէկը կրնայ ներածուած ապրանքը արգիլել տալ ամերիկեան մաքսատան մէջ, այն պարզ պատրուակով թէ բանի աշխատանքի արդիւնք է։ Այդ պարագային, արգելքը վերցնելու համար, ներածողները իրենք իսկ պէտք է հաստատեն թէ ներածուած ապրանքներու արտադրութեան մէջ բանի աշխատանքը դեր չէ ունեցած։

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԲԺՇԿ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Փարիզի Հայ Բժշկ. Միութեան վերջին ժողովին ընթացքին, նախագահը, Տոքթ. Քոլոլեան, Նորընտիր Վարչութեան կողմէ շնորհակալութիւն յայտնելէ յետոյ իրենց գտած վստահութեան մասին, տեղեկութիւններ տուաւ Միութեան չորս գաւառներն Ծանօթներու գործունէութեան մասին։ Ցետոյ ներկայացուց ծրագիրը յառաջիկայ տարեշրջանին ընթացքին իրենց կատարելիք գործերուն։

25 Մարտին Ֆլօրիա ճաշարանին մէջ Միութիւնը պիտի տայ իր տարեկան հացկերոյթը, որ աւանդական դարձած է այլեւս։ Ապրիլ ամսուն պիտի սկսին հրապարակային դասախօսութիւնները՝ առողջապահական հարցերու շուրջ։ Այս դասախօսութեանց կազմակերպման պիտի օժանդակէ Փարիզի Հայ Կարմիր Խաչը։

Այդ դասախօսութիւններէն առաջին երկուքը պիտի ունենան տարբեր նկարագիր։ Առաջինով, Միութիւնը պիտի տօնէ իր հիմնադրութեան տասնամեակը, երկրորդով՝ Պոլսոյ Բժշկական Համալսարանին նախկին դասախօսներէն Ստեփան փաշա Արսլանեանի յիշատակը։ Անոնց մէ դուրս առողջապահական 10 դասախօսութիւններ։

Ցետոյ տոքթ. Խանճեանները կայացուց ծննդաբերութեան գործողութիւններու հետաքրքրական պարագայ մը, որուն մասին կարծիքի փոխանակութիւններ ունեցան տոքթ. Արթին, Եաղուպ, Թորգոմեան, Գրգոյեան եւ Սոլաքեան։

Տոքթ. Գալստեան ներկայացուց ներծոր գեղձի մը (մաղասագեղձ) բարդ բնախօսութիւնը եւ յարաբերութիւնը աճման եւ սեռային հարցերուն հետ։

ՈՐԲԵՐՈՒ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ

2 Ն. Ռ. Միութեան Վ. Հօգեւ գրադարանին շաբաթական դասախօսութեան հրաւիրուած էր Գ. Եր. Ց. Անդրէասեան, որուն ընտրած նիւթը, «Եղիշէ», հետաքրքրական էր քանի մը տեսակէտով։ Նախ «Եղիշէ» այժմէական հարց մըն էր, վերջերս մամուլին մէջ յարուցուած այն վէճին պատճառով թէ Եղիշէ Ե. դարու՞ թէ Ը. դարու մատենագիր մըն է։

Երկրորդ, Եղիշէի պատմութիւնը առնուած էր այս օրերու Վարդանանց հանդէսով։

Գ. Եր. Ց. Անդրէասեան գեղարուեստ խանդավառութիւն մը ունի հին հայերէնի հարստութիւններուն մասին։ Այնպէս որ այդ մեռած լեզուն յանկարծ կը վերակենդանանայ եւ չոր ու ցամաք դասախօսութիւն մը դառնալու տեղ՝ ազգ ճառի մը կը փոխակերպուի։

Կարելի չէ չսիրել հին հայերէնը, չխանդավառիլ ոսկեդարու լեզուով, լսելէ յետոյ Գ. Ն. Տէր Անդրէասեանը։

Դասախօսը նախ կենսագրական տեղեկութիւններ տուաւ Եղիշէի մասին, պատմական տեղեկութիւններ Վարդանանց շրջանի կազմութեան մասին եւ յետոյ սկսաւ կարդալ ու մեկնաբանել Եղիշէն գլուխ առ գլուխ, ընտրովի։ Եւ դասախօսութիւնը դարձաւ միանգամայն պատմական, մատենագրական եւ հայերէնագիտական ազուոր դաս մը։

Հ. Վ.

ԱՓ ՄԸ ՀԱՅԵՐՈՒ ՏԱՌՍՊԱՆՔԸ ՏԻԳՐԱՆԱԿԵՐՏԻ ՄԷՋ

ԳՐԳՌԻՉ ՃԱՌԵՐ ԵՒ ՎԱՅՐԵՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐ

Պէյրութի «Ազդակ»ը ծնտեւեալ տեղեկութիւնները կը քաղէ փախստականէ մը, փետրուար 11 թուականով.—

Իբրեւ սկսնակ եւ իրագեկ կատարուած բոլոր խաղերուն եւ Թուրք ժողովուրդին ու կառավարութեան խմգուած վերաբերմունքին հոն ճնշուած Հայերու հանդէպ, եւ մանաւանդ վերջին անգամ Թուրք ընդհանուր քննիչին ժամանման առթիւ Տիարպէքիրի մէջ արուած հրէշային որոշման մասին ծանօթ, կ'ուզեմ բոլոր հայութեան եւ համայն աշխարհի ուշադրութեան յանձնել զանոնք։

Թուրքիոյ ամբողջ արեւելեան նահանգներուն մէջ 15,000 հազիւ հաշուող հայութիւնը, գլխաւորաբար Տիարպէքիրի եւ Էլ Ազիզի մէջ կարեւոր թիւեր կը ներկայացնեն։ Սուլթան Համիտի շրջանին եղածին պէս, հիմա ալ Հայերուն անվարան «կեավուր» կը կոչեն, ո եւ է հայու անունը յիշելէ առաջ, անպատճառ «կեավուր» տիտղոսը կ'աւելցնեն։ Եւ այս ամէն տեղ, շուկայի մէջ թէ դատարաններու եւ կառավարական շրջանակներու մէջ։ «Կեավուր» Հայերը բացարձակապէս զրկուած են իրենց գտնուած գիւղերէն կամ քաղաքներէն դուրս ելլելէ. նոյն իսկ հողը հերկելու համար քաղաքէն դուրս դաշտ չեն կրնար հեռանալ։ Եթէ ո եւ է մէկը համարձակի տանուիլ գուրը դաշտին մէջ, իսկոյն կը ձերբակալուի եւ իբրեւ գաւաճան կամ լրտես բանտը կը գրուի. անկէ վերջ ալ լծուած յե... ոչ. օք կրնայ գայն տեսնել։

Արեւելեան նահանգներու եւ մանաւանդ Տիարպէքիրի եւ Էլ Ազիզի Հայերը, որոնց մասին ծանօթ եմ, բանտարկուած վիճակ մը ունին եւ ոչ մէկ տեղեկութիւն ունին արտաքին աշխարհի հայութենէ ոչ գպրոց ունին եւ ոչ ալ եկեղեցի։ Տուրքերը, նպաստները կանութեան մասին եւ յետոյ սկսաւ կարդալ կը գանձուին եւ Թուրքերէն քիչ մըն ալ աւելի վճարող Հայերուն, ճամբորդելու արտօնութիւն երբեք չարուիր։ Չվերադառնալու պայմանաւ մեկնիլ ուզողներուն թէեւ արտօնութիւն կը տրուի եւ իրենց անցագիրներուն վրայ «անգամ մըն ալ Թուրքիա չի կրնար գալ» գրուելով կը տրուի, սակայն քիչ վերջ պիտի տեսնէք թէ այդ մեկնումը որքա՛ն ծանր պայմաններ կը պահանջէ։ Խե՛ղճ Հայերը իրենց ամբողջ կալուածներն ու գրամները գոյքերն ու տուները ձգելով հեռանալու սարսափն տակ կը գտնուին։

Այսպէս ամբողջութեամբ գիտ կ'առնեմ, Տիարպէքիրի մէջ փետրուարի սկիզբները կատարուած խորհրդակցութիւններն ու որոշումները, որոնք Հայերու բնաջնջման համազօր կարգադրութիւններ են։

Մարզպան Իպրահիմ Թալի պէյ Տիարպէքիր եկաւ եւ կոչ մը հրատարակեց։ Նոյն կոչով քիւրտերը հանդարտութեան կը հրաւիրուին եւ կը զգուշացուին խաղալիք ըլլալէ Հայերուն։ Բացի այդ, նոյն կոչով մարզպանը խիստ սպառնալիք կ'ուղղէ Հայերուն եւ Թուրք ժողովուրդը գրգռելու կ'աշխատի Հայերու դէմ։ Իբր թէ իր անկախութեան համար կռուող քիւրտ ազգը Հայերու գաղտնի նպատակներուն զոհ կ'երթայ եղեր։

Այս Թուրքին-կոչը մեծ աղմուկ հանեց Թուրք ազգայնականներու մէջ եւ իրարանցման մատնեց զանոնք։ Իսկոյն Տիարպէքիրի Թիւրք Օճաղըն շարժման սկսաւ եւ ժողով մը գումարեց, մասնակցութեամբ այդ շրջաններու ազգայնական Թուրք երեւելիներուն։

(Շար.)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (11)

ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐ

(ՀԱՏՈՒԱԾՆԵՐ ՈՒՍԱՆՈՂԻ ՄԸ ՕՐԱԳՐԷՆ)

Երբ իրարու աչքերու մէջ նայեցանք, երկուքս ալ տեսանք արցունքներ որ իր ընկերը կորսնցուցած էր եւ աւազակները դայն կը հանէին։

Կարծես թէ այս եղած ըլլար երազ մըն։ Եւ այնքան դիւրութեամբ մէջս գտած՝ այն հրգեհը, որուն կրակը տակաւին չէ գանուած։

Ու Մաքասլին իր ճամբան կը շարունակէր ու ես իմս։

Ի՞նչ լաւ։

Ի՞նչ դիւրին այսպէս մտածել։

* * *

Հաւատացէք, ես իմ վրաս կը զգամ երբ Մաքասլինին հետ խնդամ սիրային այս արկածին մասին կը մտածեմ։ Ինչպէս կատարել յիմարի մը պէս կը գնեմ որ այսպիսի գրքեր անհատար աղջկան մը սէրէն հրապուրելով ծուղակը ինկած էի։ Ճշմարիտ կ'ըսեմ, ես այնքան յիմար եղած ըլլալու եմ որ գիտ պէտք է շղթայակապ յիմարանոց գնեմ։

Ապուշութենէ զատ ոչինչ կը տեսնեմ այս սիրոյն մէջ որ յատուկ է առանձին տարեկաններուն մինչեւ երիտասարդ ես քանի մը տարիներ անցած եմ։

Բայց լաւ է թերեւս այս տեսակ փորձառութիւններ ունենալ։ Եթէ ոչ մէկ օգուտ չունենայ, գոնէ պատմութեան մը նիւթ կը հայթայթէ։

Ու ինծի պէս մէկու մը համար որ առանց անգամ մը կը սիրէ պատմութիւններ գրել, նոյնիսկ պէտք են այդ տեսակ փորձառութիւններ։

Մարդ մը իր յիմարութենէն ամէնէն շատ կ'օգտուի, որպէսզի երկրորդ անգամ աւելի մեծ յիմարութիւն գործէ։

Եւ այսպէս խեղճ պատմութիւններ գրէ։

Անցեալ օր քոյր բարեկամներս մէկուն թէ այլեւս բնաւ չը պիտի սիրեմ մէկը առնուազն մինչեւ վեց ամիս։ Վստահ եմ թէ երկու ամիս մէկը չպիտի սիրեմ...

Վրաս խնդաց։

— Դուն սիրելէ դադրա՞ծ ես, հարցուց։

Չկրցայ պատասխանել։

Եւ ոչ ալ ինքնիրենս պիտի կրնայի պատասխանել։

Բայց, իրաւ, կարելի՞ է առանց սիրոյ ապրիլ։ Պարապ հոգիով պաշտել։

Եթէ գիտնամ թէ կարելի է...

* * *

Այսօր թերթին մէջ երեւցաւ Մաքասլինին պատմութիւնը։ Միայն թէ վերնագիրը փոխուած է։ Ես գրած էի «Ա՜խ, այդ սէրը»։ Խմբագիրը գոյն չինած է «Սէ րը»։ Որքան բարի մարդ, չէ ուզեր որ սիրոյ համար «ա՜խ» քաշեմ։ Սակայն ան չի գիտեր թէ որքան «ախ»եր քաշեր եմ։ Ու գուցէ եղածը կատակ կարծեր է։ Ամէն պարագայի տակ խմբագիրները լուրջ մարդեր կ'ըլլան ու շիտակ է գուցէ իր կարծիքին մէջ։ Եւ յետոյ ի՞նչ տարբերութիւն եթէ «ախ» մը պակաս ըլլայ։

Ո՞րքան պիտի ուզէի որ Մաքասլինը տեսնէր այս պատմութիւնը։ Թէեւ հայերէն չի կրնար կարդալ, բայց պիտի ուզէի որ գիտնայ թէ իր պատմութիւնը՝ մեր պատմութիւնն է որ կը հրատարակուի։

Չեմ գիտեր թէ ի՞նչ զգայնութիւն պիտի պատճառէ այս։

Երանի թէ կարենար հայերէն կարդալ։ Արդեօք երեւակայել թէ ի՞նչ հաճոյք պիտի զգայի ես։ Հեղինակի փառասիրութիւնս լիուլի գոհացած պիտի ըլլար։ Մէկ ընթերցողուհի մը։ Բաւական պիտի նկատէի։

* * *

Գրական Միութեան անդամներուն գիմագիծներուն մասին խօսեցայ մեր անդամներէն մէկուն։ Խիստ վիրաւորէց ու ծանր գատ գտնէնք։ Մտածել է ժողովին կարգալ։ «Լաւ պիտի ըլլայ որ ուրիշ կտոր մը կարդաս», յանձնարարեց բարեկամս։

Իրաւ ալ նկարագրութիւններուս մէջ շատ խիստ եւ անփափկանկատ եմ ու վստահ եմ որ բոլորն ալ զիս պիտի քարկոծեն։ Ու բավհեմեւ. Ճշմարտութիւնը խօսած եմ։ Մանաւանդ խաչիկեանին ձեռքէն քաշելիք ունիմ։ Ու մտածել որ ժողովին ալ իրենց սանը պիտի ըլլայ։ Կը վախնամ որ կամ գլուխս ջախջախէ կամ ալ զիս տունէն դուրս ընէ։ Այնքան անպատեհ բաներ գրած եմ իր մասին։

Սակայն Խաչիկեանին հետ չափուիլը դիւրին է։ Ես կը մտածեմ միւսներուն մասին։ Եթէ Միութեան միւս անդամները համաձայնութիւն գոյացնեն եւ բոլորը մէկէն վրաս յարձակին, այն տեն ի՞նչ պիտի ընեմ։ Թող որ իրարու հետ համաձայնելու ալ պէտք չկայ. բայց ուժի տեսակէտով նոյնիսկ միայն Միութիւնը կրնայ զիս պարտութեան մատնել, մանաւանդ որ վերջապէս կափամարտութեան փորձեր ալ կ'ընէ։

Ինչ որ ալ պատահի, ես աչքս առած եմ սակայն գրածս կարդալ։ Հարկաւ ինծի բարեկամ մէկն ալ կը գտնուի։ Կը հաւատամ թէ Գրական Միութիւնը բոլորովին կորսուած չէ։

ՅԱԿՈԲ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

(Շար.)

Հ. Յ. Դ. ԼԻՈՆԻ ԿՈՄԻՏԷՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ ԿԸ ՀՐԱՒԻՐԷ

Լիոնի եւ կար մը Վէզի բոլոր ընկերները վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, Գ. Թաղապետարանի ընթերցասրահը։

Ներկայ կ'ըլլայ Կ. կոմիտէի ներկայացուցիչը։

ՓԵՏՐ. 18Ը ՊՈՒԼՎԱՐ ՕՏՏՈՅԻ (ՄԱՐՍԷՅԼ) ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Վռամեան ենթակոմիտէի, վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին։

Կը խօսի՝ Ընկ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ

ՓԵՏՐ. 18Ը ՍԷՆ ԼՈՒԻ (ՄԱՐՍԷՅԼ) ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Ակնունի ենթակոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Սէն Մարկրիտի Համազասպ խումբին։

Վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին

Կը խօսի՝ Ընկ. ԱԶԳԻՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Շավիլի Երկս. Երիտ. Միութեան կողմէ

վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.45ին

Salle Pontinի սրահին մէջ, 114 Grand'Rue Chaville

կը ներկայացուի՝ ՋԱՐՇԸԼԸ ԱՐԹԻՆ ԱՂԱ

Դիմակաւոր եւ անդիմակ պարահանդէս կէս գիշերէն մինչեւ առաւօտ Թանկօի եւ տարազի մրցում, ընտիր նուագախումբ, ճոխ պիւֆէ՝ ժողովրդական գիներով Մուտք 5 ֆրանք

Հաղորդակց. միջոց.— Առնել հանրակառք թիւ 1 եւ իջնել Ancienne Mairie, Շավիլ։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

Գլխոն եւ շրջանները բնակող բոլոր անհատ Դաշնակցականները առիպողաբար ժողովի կը հրաւիրուին վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Պէգոնի կայարանին գիմացի ծխավաճառի սրճարանը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռուի Մարաշի Զավուշլու Թաղէն Լուսնթագ Սաֆակեան, հօր անունը՝ Յարութիւն (կառավարական պաշտօնեայ), մօր անունը՝ խաթուն (վարժուհի), եղբօր անունը՝ Սամուէլ։ Տեղօրի ցարդին 9—10 տարեկան էր եւ կը գտնուէր Շէտատիյէ։ Լուր ունեցողները կը խնդրուի իմացնել M. Fernezlianի, 36 Rue de la Part Dieu, Lyon, (Rhône) France.

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՊԻՑԵԱՆՔՈՒՐԻ Եզգկառի հայր. Միութեան ժողովը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 186 Ave. Verdun, Իսի-լէ Մուլինօ։

ՍԷՎՐԻ Մուրատեան վարժարանի յառաջիկայ բանախօսութիւնը՝ վաղը կիրակի ժամը 3ին վարժարանի դահլիճին մէջ (26 Rue Troyon, Sèvres). Նիւթն է՝ «Ցանդէ, իր ժամանակը եւ իր գրական հրաշակերտը»։ կը խօսի Հ. Յովճ. Վրդ. Թորոսեան։

փոխադր. միջոցներ՝ Métro Porte St. Cloud, հանրակառք թիւ 1, իջնել Pont de Sèvres.

Վարձու սենեակներ եւ խանութ. դիւրամատչելի պայմաններով։ 17 Rue Damesmes, մեթրօ Թօլպիաք։

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, մէթ. Շաթլէ։ Արմատ. եւ Նոր մեթոտ. դարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան, վեներ. հիւանդ. եւ վարիսի։ Ամէն օր 9-12, 2-8, Կիր, 9.12

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

(Մոսկուայի եւ Փարիզի համալսարաններէն) 17 Rue Réaumur, մէթրօ Arts et Metiers եւ République, Tél. Arch. 54—27. Վեներ. հիւանդ. (արանց եւ կանանց), ֆրանկախտ. ջերմամեզութ. մորթի հիւ. եւ անկարողութիւն։ Նոր ձեւով բուժում ելեկտրականութեամբ Արեան եւ մէզի քննութ.։ Դիւրամատչ. գին։ Դարմ. ամիսական սովարակ Հաշւոյն Ամէն օր 9—20. Կիրակի 8 13

ԿԱՐԱՊԵՏ Եկաւեանէ կը խնդրուի իր հասցէն հաղորդել «Յառաջ»ի խմբագրութեան։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN ERUOPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ		
	3 ամս. 6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ. 70ֆ.	140ֆ
ԱՆԳԼԻԱ	20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ	»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 15 ՄԱՐՏ 1931
15 MARS 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1519 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

«Ի՞ՆՉ ՊԻՏԻ ԸԼԼԱՅ ՄԵՐ ՎԻՃԱԿԸ»

Երէկուան խմբագրականէն յետոյ, Մակեդոնիայէն ստացանք երկու նամակ եւս, նոյնքան մռայլ.

— «Ցիրող տագնապին պատճառով, ժողովուրդը անտանելի չքաւորութեանց մատնուած է. մանաւանդ գիւղերու մէջ գտնուող որբերը չոր հաց մը ճարելու համար իրենց գլուխը հազարու մէկ տեղեր կը զարնեն ապարդիւն: Բոլորովին յուսահատած են: Քաղաքանդիպողը կը հարցնէ. — Ի՞նչ պիտի ըլլայ մեր վիճակը, ե՞րբ պիտի ազատինք.Վիզերը ծուռ, կը հարցնեն — ա՛հ, պիտի տեսնե՞նք հայրենիքը» (խօսքը հայրենիքի մասին է):

Քանի մը տող ալ՝ երկրորդ նամակէն.

— «Վեց հարիւր որբեր, առիւծի պէս տղաք, հայրենիքի զինուորներ, անօթութեան, մահուան դատապարտել, երբ Բարեգործականի եւ ուրիշ հիմնարկութիւններու եւ անհատներու միլիոնները պանքաներու մէջ կը ժանգոտին»...

Բայց թողունք ողբ ու կոծը, անզօր ճիչերը եւ խորհինք դարմանի մասին:

Ի՞նչ կարելի է ընել:

— Հայաստան ղրկենք, պիտի պատասխանեն բարեմիտները:

Ղրկե՛նք: Մանաւանդ որ, «որակեալ» բանուորներ, ծխախոտի մշակութեան մասնագէտներ են: Թաշավարժ՝ գործին բոլոր մանրամասնութիւններուն: Զարգաշ եւ կրակ ու բոցի Ուրեմն, երկիրը պիտի օգտուի թէ ֆիզիքական եւ թէ ճարտարագործական նոր ուժէ մը:

Բայց, մեր բարի կամքէ՞ն կախում ունի Հայաստան ղրկելու որոշումը: Երնա՜նք, ինչպէս երկիր աննեցող բանուորները, քանի չորս ժամէն անցագիր հանել եւ ղրկել:

Տակաւին երկու-երեք տարուան պատմութիւն չէ՞ Երեւանի կառավարութեան մէկ վայրենի կարգադրութիւնը, որուն հետեւանքով քանի մը հարիւր հայ որբեր Հայաստանէն քշուեցան դէպի հիւսիս, դէպի Աբխազիա կամ Ռուսաստան: Տեղ մը արտածուեմ, ինչպէս եթէ գինի կամ բամպակ ըլլար...

Նուպարաշէն պիտի շինուի: Ե՞րբ: Նոյնիսկ շինութեանց սկսելու համար, կարելի՞ է գոնէ կէսը փոխադրել անմիջապէս:

Մեր ուժէն վեր է ո՛ր եւ է բացորոշ պատասխան տալ այս հարցումներուն:

Սպասած պիտի ըլլանք, եթէ հաւաստիքներ տանք, ինչպէս կ'ընեն ուրիշներ, իրենց կարկատ ձեռքերը լուալու համար:

Ուրեմն, խորհինք տեղական միջոցներու մասին, իբրեւ հիմնական ուղեգիծ ունենալով հողին կապել այս չարաչուկած տղաքը:

Հողին կապել՝ այն գաղութներուն մէջ ուր հնարաւորութիւն կայ:

Եթէ Յունաստան հող տրամադրէր, պատրաստ էինք անմիջապէս գործի ձեռնարկելու: Նոյնիսկ հանգանակութիւն մը կատարելու:

Դժբախտաբար, գիտենք որ այդ աղքատ երկիրը հող չունի մինչեւ իսկ իր գաւակներուն համար: Թէեւ մեծ հող մը չէ վեց հարիւր տղու խնդիրը՝ հարիւր հազարաւորներու մէջ:

Ուրեմն փնտռենք ուրիշ տեղ մը: Ուրի՛շ տեղեր:

Առ այժմ, առանց մանրամասնութեանց մէջ մտնելու, կը հաւատանք թէ կարելի է ելք մը գտնել, գոնէ կէս առ կէս փրկելու այս հալածական տղաքը,— «ազգին սանները», ինչպէս կը սիրէին կոչել, իրենց յեղյեղուկ զգացումները գոհացնելու համար:

Կարելի է գտնել այդ ելքը, պայմանաւ որ, բոլորս մէկ կորով զգանք, ըմբռնենք տագնապին ծանրութիւնը:

Մտմտուքը, յուսահատութիւնը կրնան ամէն բան ընել այս տղոց: Ցառաջ բերել ժան Վալժաններ, քան անգամ աւելի դառնացած:

Ամբողջ գործը կը պահանջէ նախաձեռնութիւն: Մաս մը դրամ եւ սրտցաւ աշխատանք:

Երէկ պատմեցինք թէ բոլորն ալ հին աննկերքներ ունին, եւ չեն կրնար գանձել: Միայն Նուսգա (Տաֆնուտի) գիւղէն՝ 70—85,000 ֆրանք (35-50 հոգի կամ աւելի պակաս):

Ըսել կ'ուզենք որ, եթէ կարելի ըլլար միայն այս դրամը գանձել, տղաքը պէտք չունէին «ազգին գթութեան»:

Բայց, ամէն յոյս կտրած են գանձուելէն — ինչպէս միւս գիւղերուն մէջ ալ: Ուրեմն կարօտ են աջակցութեան: Համբու ծախքի եւ նախնական դրամագլուխի մը:

Անցեալ տարի, մենք Բարեգործականի նախաձեռնութեամբ կազմուած կեդր. Ցանձնախումբին յանձնեցինք մեր հանգանակած գումարը, աւելի քան 75,000 ֆրանք, Անատոլուի թեկերներուն տեղաւորման համար: Նոյնը ըրին մեր միւս պաշտօնակիցները՝ յանուն համերաշխութեան:

Եթէ ամբողջովին չեն գործածուած այս դրամները,— ահա պատրաստ գումար: Միայն «Ցառաջ»ի բաժինը կրնայ կազմել յաջողելի դրամագլուխ մը, հիմը դնելու նոր «շէն»ի մը, (ինչպէս Սահակաշէնն ու Մեսրոպաշէնը):

Կենսականը՝ նախաձեռնութիւնն է: Ո՞վ պիտի անցնի այս գործին գլուխը:

Մեր խօսքը մասնաւորապէս պիտի ուղղէինք Հայր. Միութիւններուն, քանի որ ամէն գիւղէ եւ քաղաքէ որբեր կան Մակեդոնիոյ գժբախտներուն մէջ:

Բայց, Հայրենակցականները ունի՞ն գլուխ:

Գոնէ զատ-զատ կուզան կը համախմբուի՞ն Զ. Ո. Մ-ի շուրջը:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Սեղմումներ Պարսկաստանի մէջ

Պարսկաստանէն հասած ճամբորդ մը կը պատմէ.—

Կրթական նախարարութիւնը ամենեւին ի վեր արգելք է դրած հայերէն ներկայացումներու դէմ: Արգիլուած է պատերուն փակցնել տպագիր ազդեր հայերէն ներկայացումներու մասին: Թիֆլիսէն եկած օրերդ մը հրաման ստացաւ համերգի ժամանակ հայերէն չերգել: Հայերէն հատեր արգիլուեցան նաեւ ամերիկեան աղջկանց վարժարանի բացման հանդէսին:

Շէյխ Սայիտի ցղան դատապարտուած

Նամբաւաւոր քիւրտ Շէյխ Սայիտի տղան Սէլահէտտին որ ամբաստանուեր էր քիւրտ դաւադրական կազմակերպութիւններ կատարած ըլլալու յանցանքով, դատապարտուեցաւ 10 տարի բանտարկութեան, ինկիւրիի պառժական ատեանին կողմէ: Նոյն պատիժին ենթարկուեցաւ Սէլահէտտինի ընկերը Մէմտուհ: Երկու ուրիշ ամբաստանեալներ, որոնցմէ մէկը նախկին երեսփոխան մը, անպարտ արձակուեցան:

Կովկասի ըմբոստութիւնները

Վրացական մամուլի գիւանը կ'իմանայ Վլատիկովկասէն թէ Ալակիրի մէջ (Հիւս. Կովկաս) ըմբոստ լեռնականներ յաջողութեամբ յարձակում գործած են խորհրդային զօրամասերու վրայ: Արիւնահեղ բախումներ տեղի ունեցած են նաեւ Տաղըստանի շրջանին մէջ: 8 գիւղական խորհուրդներ բնաջնջուած են եւ 6 բոլշեւիկ պետեր սպաննուած: Փոխադրութեան միջոցները հետզհետէ կը կազմալուծուին: Ատրպէճանցի ըմբոստներ զինէն հանեցին կառախումբ մը: 16 զինուորներ սպաննուեցան:

«Զարիա Վոստոկա» թերթը կը գնահատէ 1068 վակոն եւ 164 վայրաշարժ որոնք 1930ի ընթացքին, անգործածելի վիճակի մէջ դրուած են Անդրկովկասի մէջ:

Կացութիւնը բաւական ծանր է որ Ստալին պէտք տեսած է փոխելու Անդրկովկասի դաշնակցութեան գլուխը գտնուող իր մարդը՝ Էլիավան, եւ անոր տեղ դնելու աւելի հաւատարիմ ու վստահելի նկատուած մէկը՝ Օրճոնիկիձէն:

Կ'ըսուի նաեւ թէ կոլխոզներու վարիչը Վարապիէֆ սպաննուած է, թէ քահանայ մը մահապատժի ենթարկուած է եւ թէ 500 վրացի գիւղացիներ Սիպերիա աքսորուած են:

Լեռը կը խաղէ

6 ՄԻԼԻՈՆ ԽՈՐԱՆԱՐԴ ՄԵԹՐ ՀՈՂ ԿԸ ԽՈՒԺԷ ԴԱՆԴԱՂՕՐԷՆ

Երէկ գրեր էինք թէ Սավուայի մէջ, Շաթլառ գիւղը վտանգի տակ է, բլուրներու կքումին հետեւանքով: 6 միլիոն խորանարդ մեթր հող է որ լպրծուն ցեխ դարձած, դանդաղօրէն կը խուժէ բլուրներէն դէպի դաշտ: Արդէն երկու գիւղակներ թաղուած կը մնան ցեխի տակ: Երրորդ մը նոյն անխուսափելի վտանգին ենթարկուած է: Բուռնճիչեր կը կատարուին փրկելու Շաթլառը որ սիրուն գիւղ մըն է:

Թաղուած երկու գիւղերը Միշօ եւ Պերժ կը գտնուէին փլած բլրան ճիշդ մէջտեղը: Իսկ բլուրը պատնէշի պէս կանգնած էր լերան երկու գագաթներուն միջեւ, երբ թումբ ծառայելով հեղեղներուն: Վերջին շաբաթներու ընթացքին, ձիւնհալի հետեւանքով, գիւղը պաշարուած մնաց կայուն ջուրի տարածութեամբ մը: Բլրան հողը կակուղ էր, ծծեց ջուրը, ցեխի վերածուեցաւ ու ծանրութեան տակ՝ բլուրը կքեցաւ ու ցեխի հսկայ կոյտը տեղացող անձրեւներէն աւելի եւս լպրծուն դարձած՝ սկսաւ քալել դէպի դաշտ...

Ցեխի հեղեղը կը քալէ ժամական 100 մեթր արագութեամբ պարզ է թէ իր հետ կը քշէ կը տանի հիմէն խախտած տնակներ մարդկային կորուստ չկայ:

Ռիխով դասի ցակ

Պերլինի ռուսական թերթը «Ռուլ» կը տեղեկանայ թէ մօտերս, Մոսկուայի մէջ պիտի սկսի նոր եւ մեծ դատ մը, որուն գլխաւոր ամբաստանեալը կը կազմէ գործավարներու շնորհազուրկ նախկին նախագահը Ռիքով:

«Ռուլ» այս տեղեկութիւնները քաղած է խորհրդային կարեւոր պաշտօնատարէ մը, որ արտասահմանէն Մոսկուա կանչուած ըլլալով, մերժած է երթալ:

Անհատոյական մը դատապարտութիւնը

Տոքթ. Վէնսան Կասապեան, Պոլսոյ հայ կաթոլիկներու Ս. Յակոբ հիւանդանոցին բժշկապետը, որ վարկաբեկուած է ամբողջ հասարակութեան աչքին, իբրեւ խառնակիչ եւ գեղծարար, երեք ամիս բանտարկութեան դատապարտուեցաւ մարտ 9ին, Պատժական Բ. ատեանին կողմէ:

Այս խառնակիչը յարաբերութիւն ունէր ամուսնացած կնոջ մը հետ (յոյն): Երեք ամիս բանտարկութեան դատապարտուեցաւ նաեւ կինը: Միեւնոյն ատեն դրամական տուգանք պիտի վճարեն երկուքն ալ:

Անշուշտ ժամանակը կուգայ ամբողջովին դիմակազերծ ընելու այս անպատկելի սրիկան, իր գործակիցներուն հետ մէկտեղ: Առ այժմ կը բաւէ ըսել թէ Տոքթ. Վէնսանն (կամ Վիչէնը) է որ քալքայեց հայ կաթոլիկ համայնքին կեանքը, աչք անելով Պատրիարքարանի եկամուտներուն:

Անցեալ օր գրեցինք թէ ատրիկանութիւնը կնքած է Ս. Յակոբի հիւանդանոցին տնտեսականները:Այս խնդիրն ալ տեղը կապ ունի իր «գործունէութեան» հետ:

Գործ փնտռողներուն

La Combe des Grasses էն հայրենակից մը գրէ մարտ 12 թուականով.—

Մօտ հինգ ամիս պարապ մնալէ վերջը, յաջողեցայ այս գիւղին մէջ գործ գտնել: Առաջին անգամ է որ օտարական մը, այն ալ հայ մը, կ'ընդունի գործատէրը: Կ'ուզէ տակաւին ուրիշներ, ընտանիքով, պայմանաւ որ հայ ըլլան եւ գիտնան հիւսել մետաքսի վրայ (tissage): Ընտանիքներուն պիտի տրուի բնակարան (երկու սենեակ, խոհանոց եւ պարտէզ մը): Դիմել նամակով (եւ վկայականն ալ ղրկելով) V. Jamgotchian, Tissage Giraud, La Combe des Grasses (Isère).

ԵՐՈՒԱՆԴ ԼԱԼԱՅԵԱՆԻ ՄԱՀԸ

Երուանդ Լալայեան մեռաւ 24 փետրուարին Երեւանի մէջ, սրտի կաթուածէ:

Երուանդ Լալայեան խմբագիրն էր Թիֆլիսի հին հրատարակուող ազգագրական հանդէսին, Ազգագրական ընկերութեան (ինք էր որ հիմնած էր զայն) յանձնարարութեամբ պտրտեցաւ ամբողջ Հայաստանի մէջ, Թրքահայաստանի մութ գիւղերը, բազմաթիւ նիւթեր հաւաքելով իր ճամբորդութեան ընթացքին, կովկասեան ճակատի մեծ նահանջին ժամանակ եւս, երբ հայ ժողովուրդը կովկաս կը խուժէր, Լալայեան մէկն եղաւ անոնցմէ որ չմոռցան գրի առնել հէքեաթներ, աւանդութիւններ, սովորութիւններ, կորուստէ փրկելով զանոնք:

Լալայեան Թիֆլիսի մէջ հիմնած էր ազգագրական Թանգարան մը: Ունի 27 հատորներ, Ազգագրական հանդէս, 3 հատոր հէքեաթներ (Մարգարիտներ), վանի եւ շրջակայքը գտած իր ձեռագիրներուն գիտական ժողովածուն: Կատարած է կարգ մը հնագիտական պեղումներ, որոնց մասին ունի ռուսերէն եւ ֆրանսերէն աշխատութիւններ:

Մինչեւ իր մահը, առաջին վարիչն էր Երեւանի Պետական Թանգարանին:

Լալայեան ծանօթ է իր հնագէտի եւ ազգագիրի մոլեգին նուիրումովն ու աշխատասիրութեամբ: Կովկասի թէոդիկն էր ան, որ գիշեր ցերեկ անընդհատ կ'աշխատէր, հիւանդ ըլլալ թէ առողջ:

Իր կեանքին ու գործին մասին՝ յաջորդ թիւով:

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

ՎԵՐՋԻՆ ՎԻՃԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Մարտ 7ին, պաշտօնապէս իբր նպաստընկալ արձանագրուած անգործներու թիւն էր 44.644, (9744ը կիներ), համաձայն վերջին վիճակագրութեան: Նախանցեալ շաբթու այդ թիւն էր 40.766: Ուրեմն մէկ շաբաթէն միւսը 3878ի բարձրացում մը:

Անգործութեան զարգացման ընթացքը ցոյց տալու համար, յիշենք հետեւեալ թիւերը վերջին մէկ քանի ամիսներու վիճակագրութեան համաձայն: Յունուար 31ին՝ 28.536,— 1930 դեկտեմբերին՝ 11,952,— Նոյեմբերին՝ 4893,— Հոկտեմբերին 1663, իսկ սեպտեմբերին 988:

Որքա՛ն ալ պաշտօնական այս թիւերը ցոյց չտան իրականութեան բուն պատկերը, սակայն կուգան հաստատել թէ ի՛նչ արագութեամբ վերջին մէկ քանի ամիսներու ընթացքին մանաւանդ, անգործութիւնը զարգացած է Ֆրանսայի մէջ:

Անցեալ տարի այս շրջանին, Ֆրանսայի ամբողջ անգործներու թիւն էր 1105:

Աւելցնենք թէ ամէնէն աւելի Փարիզի շրջանն է որ ենթարկուած է անգործութեան (20369 Փարիզ քաղաքը, 13,803 Սէնի նահանգը), մնացեալը՝ 10,472 կը պատկանի Ֆրանսայի միւս շրջաններուն:

Փարիզէն վերջ՝ ամէնէն աւելի անգործ կը հաշուէ Ռոնի նահանգը՝ 3091, որոնց 2378ը միայն Լիոնի մէջ:

Յիշենք թէ այս թիւերը հեռի են բուն իրականութիւնը ներկայացնելէ, որով, պաշտօնական վիճակագրութիւնը ցոյց կուտայ միայն այն անգործները որոնք իբր նպաստընկալ արձանագրուած են Ֆրանսայի ընդամէնը 167 թաղապետական օգնութեան սնտուկներուն, իսկ անպաշտօն թիւերը ցոյց կուտան մօտ 1.5 միլիոն անգործ:

Մարտ 2էն 7 Ֆրանսա մտած են 1288 օտար աշխատաւորներ, իսկ Ֆրանսայէն մեկնած են 2315 օտար աշխատաւորներ:

ՔՆՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Անշուշտ, Ֆրանսայի վիճակագրական այժմու կազմակերպութեամբ, դժուար է ստոյգ թիւը տալ անգործներու եւ ճշդել թէ տնտեսական ներկայ տագնապը ի՞նչ չափով ազդած է աշխատանքի շուկային վրայ:

Մարտ ամսու մէջ, ամբողջ անգործներու թիւը, իրենց մօտաւոր ճշդութեամբ տալու համար, պէտք է սպասել որ մարտ 8ինկատարուած մարդահամարին արդիւնքները յայտնուին,— 3—4 ամսուան հարց:

Սակայն կարելի է արդէն ըսել թէ ներկայ տագնապը այնքան սուր չէ դեռ, որքան 1927ին: Այսօրուան 44.644ին դէմ, 1927ին անգործներու թիւն էր 81,916:

Ֆրանսական թերթի մը կատարած քննութեան համաձայն, բաւական կարեւոր թիւ մը կազմեն անոնք որ կը նկատուին «մասնակի անգործներ» այսինքն անոնք որ շաբթուան մէկ քանի օրերը միայն անգործ կը մնան:

Անոնք որ շաբաթական 48 ժամէն պակաս կ'աշխատին, կը կազմեն 14 առ հարիւրի համեմատութիւն մը: Անցեալ տարի այդ թիւն էր 3,4 առ հարիւր:

Անցեալ շաբթու, 11.1 առ հարիւր կը կազմէին անոնք որ շաբաթը մէկ օր միայն չէին աշխատեր եւ 1,9 առ հարիւր անոնք որ շաբաթական 8 ժամէն աւելի անգործ կը մնային:

Նշանակենք նաեւ որ ճարտարուեստի բոլոր ճիւղերն ու բոլոր շրջանները չեն վնասուած հաւասարապէս: վերջերս դեռ Լա Ռոշէլէն գործաւոր կ'ուզէին, մինչ ուրիշ վայրերու մէջ գործի խնդրանքները կ'աւելնային: կան շրջաններ, որոնք աշխատող ձեռքեր կը շարունակեն փնտռել: Բայց գէշը հոն է որ անգործներէն շատերը չեն ուզեր գործի համար տեղափոխուիլ եւ երթալ հեռաւոր, իրենց համար անծանօթ վայրեր: Անցեալ շաբթու տեղաւորման գրասենեակները կրցած են 2528 հոգի տեղաւորել: Փարիզէն սակայն, հակառակ որ ամէնէն վտանգուած շրջանն է, 86 հոգի միայն յօժարած են երթալ ուրիշ շրջաններ աշխատելու:

Հ. Կ. ԽԱՉԻ ՔՍԱՆԱՄԵԱԿԸ ՊՈՍԹՈՆԻ ՄԷՋ

ՏԻԿԻՆՆԵՐ Ա. ԲԱՐՍԵՂԵԱՆ. Ռ. ՇԱՒԱՐՇՈՒՆԻ ԵՒ ՍԵՋԱ ԿԸ ԽՕՍԻՆ 1500Է ԱՒԵԼԻ ՀԱՆԴԻՍԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԱՌՋԵՒ

(Մասնաւոր Թղթակցութիւն «Յառաջ»ի)

ՊՈՍԹՈՆ.— Հայ Կ. Խաչի Կեդր. Վարչութեան նախաձեռնութեամբ եւ Զըլսիի, Լինի, Սէյլըմ-Փիպոտիի, Մէտֆըրտի, Պոսթոնի, Ուոթըրթաունի եւ Նիւթըն Ափըր Ֆոլսի մասնաճիւղերու ժամանակցութեամբ՝ տօնուեցաւ Հ. Կ. Խաչի քսանամեակը հազար հինգ հարիւրէ աւելի բազմութեան մը ներկայութեան, Պոսթոնի մեծագոյն սրահներէն «Ֆրէնքլին Եունիըն Հոլի մէջ, փետրուար 22ին կիրակի օրը։

Հոս միջանկեալ ըսենք որ՝ ինչպէս ամէն տարի, այս տարի ալ Պոսթոնի ռամկավար խըմբակը «վերջին պահուն» չնաշխարհիկ գաղափարը յղացած էր նոյն օրը եւ նոյն ժամուն հրապարակային ժողով մը սարքելու, սակայն, ինչպէս միշտ, այս անգամ ալ սրահին մեծ մասով պարապ աթոռները միայն լսեցին իրենց ատենախօսներն ու արուեստագէտները։

Բեմին կեդրոնի պատին վըրայ, մշտադալար տերեւներու եւ վարդերու ու քսան կարմիր եւ կապոյտ ելեկտրական լոյսերու մէջտեղը զետեղուած էր Հայ Կ. Խաչի խորհրդաւոր զինանշանը, որուն երկու կողմերը դրուած էին հայկական եռագոյնն ու ամերիկեան աստղազարդը։ Ծաղիկներու եւ դալարիքի մասը սիրայօժար պատրաստած եւ նուիրած էր ծաղկավաճառ Պ. Ռ. Բ. Թաշճեան։

Ուոթըրթաունի մասնաճիւղի Սան-Սանուհիներու քառաձայն երգչախումբի «Մեր հայրենիքով» բացուեցաւ ժողովը։ Կեդր. Վարչութեան ատենապետուհի Տիկ. Ս. Տէտէէկեանի փոխարէն կ'ատենապետէր Տիկ. Ա. Բարսեղեան։

Ատենապետուհին յատուկ ոճով ու ինքնայատուկ պերճախօսութեամբ մը թուեց այն շարժառիթները, որոնք մղած էին հայ կինը կազմակերպելու Հ. Կ. Խաչը, եւ պատմեց թէ ի՛նչպէս այդ կազմակերպութիւնը կրցած է բոլոր հնարաւոր միջոցներով օգնութեան փութալ ի սփիւռս աշխարհի ցրըուած հայ ժողովուրդի կարիքներուն, յետոյ աւելցուց.

— «Քսան տարուան ընթացքին Հ. Կ. Խաչը անձնական ու դժուարին կնճիռներու հանդուրժելով՝ պահեց իր գոյութիւնը։ Կազմակերպութիւն մը՝ որ կըրցած է քսան տարի իր գոյութիւնը պահել միշտ զարգանալով, կենսունա՛կ է։ Այդ կ'ապացուցանէ թէ հայ կինը իր պարտականութեան գիտակից է, ու գիտէ անվհատ յարատեւել, որով այս կազմակերպութիւնը պիտի զարգանայ թէ՛ բարոյապէս եւ թէ՛ նիւթապէս, ու պիտի կարենայ հայ ժողովուրդի խոշոր կարիքներուն գոհացում տալ»։

Ապա, հրաւիրեց ներկաները թեւ ու թիկունք կանգնելու հայութեան պատիւ բերող այս յոյժ կարեւոր կազմակերպութեան։

Հ. Կ. Խաչի Կեդր. Վարչութեան կողմէ խօսեցաւ Տիկ. Ռ. Շաւարշունի։

— «Կեդր. Վարչութեան եւ բոլոր Շրջանային Վարչութիւններուն կողմէ պարտք կը զգամ յարգանքի արտայայտութիւնն ընելու բոլոր անդամներուն,— Յարգանքի ու գնահատութեան խօսք ունիմ բոլոր կազմակերպիչներուն, որոնց բոլորանուէր ջանքերուն շնորհիւ այս մեծ կազմակերպութեան հիմը դըրուեցաւ։ Յարգանքի ու գնահատութեան խօսք ունիմ բոլոր մտքի ու գրչի տէր անձերու, որոնք սատարեցին Հ. Կ. Խաչի զարգացման, որոնք Հ. Կ. Խաչին կառչած մնալով, ինկան օտար հողի վրայ, առանց իրենց մուրազին հասնելու։ Ու մենք անոնց համար արցունք չունինք, այլ ո՛չ միայն։ Յարգանքի խօսք ունիմ նաեւ մեր սիրելի հայ ժողովուրդին, որ անվերապահօրէն գնահատած է Հ. Կ. Խաչի գործը։

1921ին Հ. Կ. Խաչը ճանչցըւեցաւ Միջազգային Կ. Խաչէն ու Ժընեւի Ընդհ. Ժողովին մէջ մենք ունեցանք մեր ներկայացուցիչը։

Մեր պայմանները տարբեր ըլլալով, մեր Կ. Խաչն ալ կը տարբերի մեծ ազգերու Կ. Խաչերէն։ Հայ Կ. Խաչը իր պարտականութիւնը լիուլի կատարեց կամաւորական շարժումներուն ժամանակ։ Դրամ, դեղօրայք եւ վիրակապ փոխադրեց ու Ատրպատականի եւ Հայաստանի մեր քոյրերը իրենց ձեռքերով կապեցին հայ զինուորին վէրքերը։ Իգտիրի աղէտին ժամանակ հագուստ, կաթ, դրամ հասցնելով, Հ. Կ. Խաչը ճաշակայաններ հաստատեց, ուր հացուեցան ու կերակրուեցան մեր եղբայրներն ու քոյրերը, մինչեւ որ ի վիճակի եղան ինքնապահ դառնալու։ Այսպէս այս կազմակերպութիւնը սատարեց փրկելու դժնդակ պայմաններու մէջ գտնուող Իրաքի շրջանի եւ Յունաստանի բազմահազար գաղթականութեան բարոյական եւ ֆիզիքական գոյութիւնը։ Այժմ առանձին է անոնց կրթական հոգը։ Կը պահէ Աթէնքի «Ձաւարեան» դպրոցը, որուն շէնքը իր սեփականութիւնն է, եւ ուր կ'ուսանին հարիւրաւոր աշակերտ-աշակերտուհիներ։ Հայ Կ. Խաչը դպրոցի ցանցեր հաստատած է Սուրիոյ, Պարսկաստանի եւ Միջագետքի մէջ։ Կը պահէ մասնաւոր դպրոցներ Պարսկաստանի քրտախօս հայերուն համար։

Սուրիոյ մէջ Հ. Կարմիր Խաչի օժանդակութեամբ տեղաւորուեցան գաղթական բազմութիւններ, ու Հայ Կ. Խաչի երկու հիւանդապահուհիները եւ մասնաւոր բժիշկը՝ Տոքթ. Թ. Պասմաճեան, շրջելով անոնց մէջ, նախախնամական դեր կատարեցին։ Մեր Ընդհ. Պատգմ. Ժողովը որոշած է ստանձնել գեհենին մէջ տառապող հայ գերիներու փրկութեան գործը։ Անոնք որ տեսած են այդ գեհենը, անո՛նք միայն կրնան զգալ մեր գերի եղբայրներուն ու քոյրերուն վիճակը, որով պէտք է զօրավիգ կանգնին Հայ Կ. Խաչին, իր այդ փրկարար գործին համար։

Պատերազմը սրբեց հայ ժողովուրդի կրթական հաստատութիւնները։ Հայուն համար ուսումը հացի չափ անհրաժեշտ է, ուստի Հայ Կ. Խաչի նիւթական օժանդակութեամբ բացուեցաւ Պէյրութի Հայկական Ճեմարանը, ուր ուրիշներու հետ Հայ Կ. Խաչի 27 սան-սանուհիները ուսում կը ստանան երկու տաղանդաւոր կրթական վարպետներու հայրական շունչին տակ։

Յետոյ հայ մայրերու ու հայրերու գեղեցիկ թելադրանքներ ընելէ վերջ, Տիկին Շաւարշունի աւելցուց.

— «Պիտի գայ օր մը, երբ թողլով կրթական եւ բարեսիրական գործը Հայաստանի անկախ կառավարութեան, մենք հայ զինուորին վէրքերը պիտի կապենք»։ (Բուռն ծափեր)։

..

Երկրորդ ատենախօսն էր ընկ. Տոքթ. Գ. Աճէմեան, Նիւ Եորքէն։ Նախ պատմեց, թէ ինչպէս Ամերիկացիները սովորութիւն ունին հանդէս մը սարքելու՝ երբ իրենց աղջիկը քսան տարեկան ըլլայ, անոր ձիրքերն ու շնորհները ընկերութեան ծանօթացնելու համար, ու շարունակեց.

— «Մեր աղջիկը անցեալ մը ունի որ ի՛րն է, ան ժառանգած է իր ժողովուրդին, ցեղին առաքինութիւնները։

«Հպարտ էի երբ ինծի վիճակուեցաւ իբրեւ ներկայացուցիչ Հ. Կ. Խաչի՝ ներկայացնել հայ կինը միջազգային ժողովի մը առջեւ։ Մինչեւ այդ առեն միայն Պոլսոյ Հ. Կ. Խաչի մասին գիտէի, որուն կատարած հսկայ գործերուն համար, իրեն վստահուեցաւ նոյնիսկ Պոլսոյ Ազգ. Հիւանդանոցը։ Սակայն, այդ առիթով ամբողջ Հ. Կ. Խաչին ծանօթանալէս վերջ, տարբեր զգացի, որովհետեւ անոր կատարած գործը ինքնին դիւցազներգութիւն մըն է։ Դո՛ւք էիք, Կարմիր Խաչուհինե՛ր, որ ներգաղթի շարժման օրերուն, դեռ տասնեւչորս տարեկան ձեր աղջկան միջոցաւ ՏԱՍՆԵՒՄԷԿ ՀԱԶԱՐ ՏՈԼԱՐ հանգանակեցիք։ Դո՛ւք էիք, որ ինչպէս աշխարհի ամէն անկիւնը՝ ուր հայ կայ, նոյնպէս Ամերիկայի մէջ՝ դպրոցի ցանցեր հաստատեցիք, հայ մանուկը ձուլումէ ազատելու, հայ պահելու ու հայ մեծցնելու համար։ Դո՛ւք էիք, որ հայ երիտասարդ-երիտասարդուհիներու մէջ մեծ հետաքրքրութիւն ստեղծելով Հ. Կ. Խաչին կապեցիք։ Անոնք պիտի քալե՛ն ձեր ճամբէն, ձեր հետքէն, եւ երբ անոնց յանձնենք գործը, ձեռնահասութեամբ պիտի տանին»։

Պատմելէ յետոյ Եւրոպայի մասնաճիւղերու տեղական պայմաններու ու պահանջներու համաձայն կիրարկած գործելակերպը եւ կատարած գերբնական աշխատանքը, շարունակեց.

— «Ձեր մէջ եկած է կրակ մը ձեր պապերէն, ձեր Հայկէն, Վարդանէն, Սերոբէն, Անդրանիկէն ու Մուրատէն. այդ՝ ձեր ազգային ինքնուրոյնութիւնն է, ձեր հայութիւնն է։ Այդ կրա՛կն է որ ձեզմէ պիտի անցնի յաջորդ սերունդին, ու այս ժողովուրդը պիտի մնայ միշտ կենսունակ»։ (Բուռն ծափեր)։

Բանախօս բժիշկին խօսքերէն ազդուած՝ ներկաներէն շատեր ինքնաբերաբար նուէրներ ըրին ի պատիւ այս քսան տարեկան փառաւոր աղջկան, որպէսզի ան կարենայ աւելի փառաւոր գործեր կատարել։ Ոմանք ալ խոստացան չէքեր ուղարկել Կեդր. վարչութեան հասցէին։

ՍԱՐԳԻՍ ՁՆԿՐԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

„ՊԱՊԱՆ ՊԻՏԻ ԳԱՑ"

Երբ իրենց տան մօտեցայ լապտեր մը կը նուաղէր ներսէն արեւին տակ լեցուն զուրս հանած խլեզաւկի մը հեւքովը։ Ստուեր մը յառաջացաւ պատուհանին ետեւէն եւ լոյսը իր ցած՝ հորիզոնական ճառագայթներու նուրբ վրձինովը խորհրդաւոր-շարժուն ուրուանկար մը գծեց դիմացի տան պատին վրայ՝ որ կորսուեցաւ, նոյնպէս հեղհեղուկ եղերուած մըթութեան եւ շրջանակին մէջ։ Անկիւնէն ինքնաշարժ մը դարձաւ խարազնելով ու հազիւ խանգարելով անդաստանային անդորրութիւնը ազատ փողոցին եւ սուրացաւ հեռացաւ՝ ջուրին վրայ շնաձուկերէ հալածուած կարապի մը յուսահատ ճիչը երկարաձգելով ետին։ Տատա՛ւ, տատա՛ւ։

Անադմուկ՝ քայլերս նետեցի սանդուխի աստիճաններուն կախաղան բարձրացողի մը վեհերոտութեամբ, յետոյ կանգ առի դրան առջեւ եւ ձեռքս թակիչին տարի մեքենաբար։

Դուռը բացուեցաւ եւ սեւեր հագուած այրին՝ ջղայնօրէն թաշկինակը ճմռթկել սկսաւ ափին մէջ։

— Ներողութիւն տիկին, եկայ իմ ցա... ցաւակցութիւններս... եւ այս նամակը։

— Շնորհակալ եմ։ Ուրեմն մեզ մօտ պիտի մնաք մինչեւ որ պզտիկը ընտելանայ հօրը բացակայութեան։

— Այո՛ տիկին, ինծի խօսեցաւ այդ մասին։

Որբանոցէն ներս՝ ուր կը մտնեմ, տխրութիւնը կ'իջնէ արծիւի լայնատարած թեւերով, մեծանգին՝ պատէն կախուած մեծադիր պատկերին ներգաշնակ։ Առանձին բարի դէմքէն։ Հիւանդկախ լոյսին պատրանքը իր հոգեւորող ճենճերուկի հուրը կը բացխփէ եւ բացկանանէ դալուկ ալիքներով կ'ողողէ սգաւորներու գունատ դէմքերը։ Խունկին հոտը՝ բարձրահասակ, բարակմէջքով աղջկան մը պէս, մինչեւ գետինը հասնող կապոյտ փէշերը կը ժողվէ եւ սգանոյշի օրուան պատշաճ միմոսայ կը խաղայ յուլօրէն։ Բակի՝ այրին բազկաթոռի մը մէջ կ'իյնայ խանգարուած օդանաւի անկումով եւ հոգեհրգային զրոյցի մը կը սկսի շախշախուած մեքենավարներու երկարո՛ղ, վերջին հառաչանքներուն պէս։

— Ա՛խ այդ ժողովները..., Հալէպ եւ Երուսաղէմ գաղթականներու վրաններէն եւ թշուառներու խցիկներէն զուրս չէր գար։ Կ'ըսէի՝ «— Մա՛րդ, մտածէ որ դուն ալ ընտանիքի տէր ես եւ պզտիկներ ունիս»։ «— Բայց՝ սիրելիս, կը պատասխանէր, կը խեղդէ, մեր բերնէն վար չ'երթար այս պատառ մը հացն ալ, երբ ուրիշներ անօթի գիշերներ կ'անցընեն սառամանիքը յովազներուն յանձնած»։

«Դեռ շատ փոքր է Սագօս....

Թող չիմանայ։ Թող չզգայ որ որբացած է՝ երբ նոր սկսած էր ըմբռնել քաղցրութիւնը հօր գգուանքին, համբոյրին եւ խանդաղատանքին։

«Չեմ ուզեր, նոյնիսկ իր մեծնալէն վերջն ալ՝ որ իմանայ ոճրագործին՝ խիղճը թղթադրամով մը ձեր ցեղի թշնամիներուն ծախած հայ մը ըլլալը։

«Հօրը դիմագիծը՝ որ սկսեր էր քանդակուիլ իր հոգիին մէջ՝ երազ մը պիտի մնայ միայն։ Զուարթ լուսաթափանց ամպերու մէջ տխրանոյշ գեղեցկութիւն մը, բեռնաւորուած՝ անորոշ, տարտամ յիշատակներով։ Իմ խե՛ղճ զաւակս»։

II

Ննջասենեակին մէջ որբուկը՝ կորսուած ծնողքը փնտռելէ եւ լալէ յոգնած, գլուխը մէկ կողմի վրայ՝ լերան ձիւնէ անկողնին մէջ մրափող եղնիկի ձագուկ մըն է, գեղնորակ, գանգուր մազերով։ Սպիտակ վերմակին տակ անմեղութեան հըրեշտակ մը՝ որուն սիրտը կարծես տեղափոխուած է գանկին մէջ ու կը բաբախէ անաղարտութեան հետ ռունգերուն ծայրերէն։

Մայրը՝ անոր սնարին հակած, լապտերը ձեռքին, վարէն վեր խուժող լոյսին՝ դէմքին վրայ գոյացուցած կիսաստուերային խաղերուն մէջ, գուրգուրանքի եւ մայրական անպատ սիրոյ հին զարերու գիւղուհի մըն է, այնքա՛ն հմայիչ եւ կենդանի՝ որ երբեք յաջողած ըլլայ մարմնացնել Ռաֆայէլ Սանթին մեծ նկարիչը իր Տիրամօր նըկարներու շարքովը։

Շլացած լռելեայն, ընդոստ կ'արթննայ Սագօն եւ թաթիկները օդին մէջ երկարած կը ճեղքէ երկօրեայ խաւարին հետքերը ճուտիկի մը նման որ մայրը կը փնտռէ։

— Պապա՛, պապա՛...

— Հոգի՛ս, կը համբուրէ այրին։ Այս գիշեր պիտի չգայ, չէ՞ գար։ Տե՛ս, պապան Հայաստանէն պարոն մըն է ղրկեր՝ որ քեզ սիրէ իր փոխարէն։ Քեզ ազուոր պատմութիւններ պատմէ։ Կիրակի օրերը պտըտցնէ եւ բակին մէջ աչքկապուկ խաղայ հետդ։

— Հապա կ'ըսէիր որ Հայաստանը շատ հեռո՛ւ է, ինչպէ՞ս շուտ մը եկաւ պարոնը։

— Սաւառնակով եկաւ, տղա՛ս։ Այնպէս չէ՞ պարոն։

— Այո՛, սաւառնակով եկայ։ Աղուորիկ սաւառնակով մը՝ զը՛ռ՛ռ՛ռ-վժ՛ժ՛ժը՛ռ։ Ճամբան կորսնցուցի։ Թռա՛յ, թռա՛յ, մէկ ալ ի՞նչ տեսնեմ՝ արեւին մէջն եմ մտեր։ Ալ ի՛նչ կարմիր ծաղիկներ, ոսկիէ թռչուններ, հաւեր, պուպրիկներ...

— Վերջը՞։

— Ըսի՛։ Եթէ սառեցմէ վար նետեմ՝ Սագօյենց կտուրին վըրայ կ'իյնա՞ն արդեօք։

— Մօ՛տ է, պարոն, պուպրիկը կը մեռնի։ Վերջը՞։

— Վերջը արեւէն թռայ՝ իջայ լուսին։ Արծաթէ ձեղուններու վրայ սատափէ թերթիկներով ճերմակ ծաղիկներ կը բացուին-կը գոցուին։ Սեւ բիծերով նախշուած կաթնաթոյր թիթեռնիկներ կը թռչտին թուփէ թուփ եւ ոսկետանկի թեւերով թրթուրներ բարակ ճիւղերու վրայ թառած սազ կը նուագեն՝ պը՛գ, պը՛գ, պը՛գ։

— Վեր... վ...

— Աղէկ բարեկամ գտար, ձագո՛ւկս, կ'աւելցնէ մայրը հազիւ լսելի ձայնով, կարծես պատասխան ըլլալու համար փոքրիկին՝ որ աչուկները փակած, քնացած է արդէն։

III

Առաւօտուն արշալոյսը դէմքին շղարշը կը բարձրացնէ նորահարսի կարմրող ամօթխածութիւնով եւ արեւածագին՝ գլխուս վրայ՝ պրոնզէ երկար քանակ մը կը կախուի դարվար։ Այծերը կը մկկան զուարթօրէն եւ կաթնավաճառը իր ձայնը կը ձգէ փողոցի երկայնքին՝ հալի՛պ, հալի՛պ։

Բակի սենեակէն Սագօն՝ ոտքերը բոպիկ, նորածին փիսիկի մը աշխուժութիւնով կը վազէ, կը գլորուի գրկիս մէջ, եւ՝

— Վերջը՞, պարոն, վերջը՞։

— Քիչ մ'ալ դուն պատմէ, ջանի՛կս, կը կանչէ մայրը դուրսէն։

— Պապային պատմածներէ՞ն, մամա՛։

— Այո՛, տղաս։

— Կար ու չկար պզտիկ Սագօ մը կար։ Օր մը պապան
քոլա գնեց Սագօյին, թռ
հեծցաւ եւ տարաւ հանդէս
Հոն՝ շատ մը պզտիկ տղա
սատանաւոր կ'ըսէին եւ կ'երգ
Սագօյին քովը նստող պզ
տղան լացաւ։ Սագօն հարց

— «Ինչո՞ւ կուլաս, աղբար
Տղան ըսաւ՝

— «Որովհետեւ գտան չո
ունիս, ես չունիմ։

— «Պապայիդ ըսէ՛
առնէ։

— «Պապա չունիմ։

— «Մամայիդ ըսէ՛։

— «Մամա ալ չունիմ։

Սագօն չօքօլային կէսը
տուաւ։ Ցետոյ ուրիշ տղայ
ալ սկսաւ լալ։ Սագօն հարց

— «Դո՞ւն ալ պապա
չունիս։

— «Չէ՛, չունիմ։

— «Ինչո՞ւ չունիս, աղբար
Տղան ըսաւ՝

— «Թուրքերը մեռցուցին։

Սագօն՝ չօքօլային մնացո
ալ անոր տուաւ։

— Ա՞յս է բոլորը։ Սա
այսքան ալ կարճ պատմութ

— Ո՛չ պարոն, դեռ կայ։
Անկէ մը մէջ ինկաւ
յետոյ մտածե՛ց եւ զա
մը պէս՝ որ վճիռ կ'արձակէ
վերցուց ալ ձեռքը եւ
մատը շարժելով

— Գիտե՞ս պարոն, երբ
մեծնամ, այդ թուրքերուն
պիտի ընեմ...։

IV

Վերջին օրը Գրանտի
մար նաւ առնելէ առաջ,
բարով»ի գացի իրենց։
դուրս ելլելու ատեն Սա
փարեցաւ ծունկերուս եւ
խանձագին՝

— Ինչ կ'ըլլայ պարոն,
բանաս մ'երթար։ Հայաս
գնա՛ եւ ըսէ՛ հայրիկիս որ
վերադառնայ։ Մաման կը
դառնայ լալէն։

— «Դառա՛գ անեմ,

ՍԻՐՏ ԻՄ...

Սի՛րտ իմ, այսօր, առանձնացի՛ր, ծանդարտէ՛.
Դարե՛ր, դարե՛ր չարչարուեցար ազգերէ.
Չարչարեց քեզ աղջիկն այն՝ դէգ, չար եւ դժնէ,
Սի՛րտ իմ, այսօր, առանձնացիր, պատրաստուէ՛...

Դուն անպատճա՛ռ պիտի ծասնիս կատարն այն՝
Ուրկէ օր մը եռագոյնդ պարզեցիր.
Եթէ իյնաս ճամբուդ վըրայ, մի՛ տրտմիր,
Դուն միակըդ պէ՛տք է ծասնիս կատարն ա՛յն...

Շէլլենական ծի՛ն ազգին պէս յուսաւոր,
Սիրէ՛ խորունկ ազատութիւնը միայն.
Հոգիիդ մէջ թո՛ղ միշտ վառի ջահն անոր,
Անորմով սուսկ պիտ՛ ողջունես Ալագան...

Երիտասարդ՝ դեռ գարունը ունիս դուն,
Կեանքն երազ չէ՛, ապրէ գայն յաւ, եւ երկա՛ր.
Դիտէ՛ շուրջըդ, չորս բոլորըդ ու ծեռո՛ւն.
Ողբերգութիւնը քու վերջի մի՛ մոռնար...

Սիրէ՛ ի՛նչ որ դուն կը տեսնես. անդադար
Ատէ՛ ցեղն այն՝ եւ բարբարոս, եւ վայրի.
Ա՛ն՝ որ մեռցնել ուզեց ծոգիդ քու անմար.
Ատէ բոլոր դաժիճները ծոգիի...

Նոր արեւ մը արեւելքէն դեռ կարմիր
Ծագեր է. տե՛ս, եւ այնքան մեծ, այնքան մեծ.
Սի՛րտ իմ, գիտե՞ս, շա՛տ արեւներ մեռցուցիր,
Ափսո՛ս, եթէ այս օրուանն ալ մեռցրնես...

— Ո՞վ ըսաւ որ գերի ըլլաս պիտ՛ անվերջ.
Դուն՝ որ ըրիր քաջութիւններ բազմայաղթ,
Դուն՝ որ իշխանն էիր օր մը տանըդ մէջ,
Ո՞վ ըսաւ որ պիտի մընաս միշտ անբախտ...

Սի՛րտ իմ, այսօր դարձեալ կրնաս ապրիլ դուն
Փառքերըդ ծին. կրնաս առնել ծիրանին
Ծիգրանին մեծ. կրնաս ծագնիլ նոնագոյն
Կօշիկները Մամիկոնեան Մուշեղին...

Կրնաս նստիլ Մուրատի՛ պէս դու նորէն
Սպիտակ ձի, Արտաւազդի սարն ի վեր...
Արաքսի մա՛յր ծովիտներէն կը քաղեն
Քեզի ծամար փունջ փունջ ծաղիկ, ծայ կոյսեր...

Բարձրը-Հայքի սափորներով նըկարէն
Հայու նաշխուն տարազներով ծայ ծարսներ
Կրնան քեզի ջուր խմցնել քաղցրօրէն
Եւ երգով մը՝ խըլել քեզմէ արցունքներ...

Եթէ ուզես, սածմանըդ քու կը ծասնի
Արագածէն մինչեւ Եփրատ. Ծըխանի
Ծուխը նորէն ծայ գիւղերէն ամայի
Կը բարձրանայ ծասակն ի վեր Մասիսի...

Եթէ ուզես, ցեղը Թուրանէ պղպատէ
Ոտքերուդ տակ անդարձ օրէն կը մեռնի.
Հայկական քու ծանճա՛րըդ խոր կը կերտէ
Նո՛ր Աթէնքներ, նո՛ր Արտաշատ, նո՛ր Անի...

ԱՐՍԷՆ ԱՃԷՄԵԱՆ

...կը գրկէ մայրը եւ ամուր
...կը սեղմէ իր կուրծքին,
Մինչ արցունքները կը հո-
...ինչպէս վար իյնող թեւա-
...ծիծեռնակները. հրդեհ
...մը իրենց բոյներէն,
...թաթիկներովը կը շոյէ
...այտերն ու՝
— Մի՛ լար, իմ պզտիկ մա-
...մի՛ լար։ Ես պարոնին ըսի.
...պիտի գայ շուտով։
— Այո՛, տղաս, կը հեծկլտայ
...Փաղան պիտի գայ, եր-
...մեծնաս, բռունցք ակռին պե-
...հաստկ ոսոխներուն
...ճանը չարժէ եւ աչքերուդ
...երկինքէն անցնող բազէ-
...հպնոսացնէ։
Այո՛, պապան պիտի գայ։

Ե. ԿՈՐԻՒՆ (*)

(*) — Անունն է այս նորա-
...գրողի մը որ քանի մը ան-
...երեւցաւ «Յառաջ»ի մէջ.
...Մաթի ստորագրութեամբ։

...ՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Վ. ՆՈՐԵՆՑ

Առեն առեն կ'արժէ անդրա-
...Հայաստանի նոր գրող-
...ներուն գործին։

Այս անգամ Վաղարշակ Նո-
...ն է, որ մեզի կուտայ բա-
...թեանց զաղափ հատոր
...94 էջ, «Երկրորդ գիրք» կոչը
...զարդարեն արտաթագոյն զոյգ
...բարաինրը։ Հիմա, Մահարիի
...վեր, բարաինրը երգել
...ոյն է Հայաստանի
...ինչպէս երէկ Դուրեան եւ
...երգեցին նաճին,— անգը
...երգութեան հոգեփոխու-
...ընել նորենց, Մահարիի
...շատ կը սիրէ երգել բարաին,
...Ուղղեաս նառէն յետոյ,
...արտաթագոյն նառը։ Միայն
...տարբերութիւն, ուրիշ ա-
...(Դիմել ա՛նք, այս առ-
...թէ, ժամանակ մը ի վեր,
Հայաստանի գրողները սիրել կը
...կարգ մը բառեր,— այս-
...բարաի կը գրեն Դոյ, Ճամ-
...կը գրեն փոյ, կ'արժէ
...հնչաբանական այս փոք-
...փոփոխութեան պատճառները)։
Նորենցի համար նոյն ծառերն
...նաճին ու բարաին.

Թւում է՝ խշշում է վրաս,
Այն կտրած, մեռած բարտին:

Եւ իր «Երկրորդ գիրք»ին մէ
...բուրէ «Մահ», կը կոթէ
...զրգուէքը», եւ կ'արտայայտէ
...ամուր տեր տխրութեան։ Եթէ
...իրենց տխրութեան ձայնի-
...Դուրեանինը չեն, պատահմա-
...հունձներուն գոյն մը ունին
...եւ ստուերն իր եղանակները։
...իրենց չի հաւատար
Մարդը տեսնել անարցունք,
...նա երազ է դեռ վսեմ,
...ճաշը հոգեբանախօսականէ,
...հրենց hypocondriaque մըն է։

Այնքան կը սիրէ լոյլ ու տխրել,
որ ընթերցողին կը յանձնարարէ՝

Գիրքս յանձնիր կրակին...

Եթէ, հակառակ իր ցանկու-
թեան, չկրցաւ տխրեցնել ու լա-
ցնել ընթերցողն ալ իր հետը։

Ու երբ ուզում եմ քեզ սրտիս
խորքից երգել,
Ցխուր խօսքեր էլ կան, որ չի
լինում չասել:
ընդունիր իմ երգը, որպէս լաց
ու ծիծաղ։

Նորենց երգելով մահն իր
կնոջ, քրոջ ու մօրը, կը թուի թէ
մահուան համէն է, որ կ'առաջնոր-
դուի դէպի սկեպտիկութիւն։
Ու երկմիտ է ան Հայաստանի
«յեղափոխութեան» մասին.

Նամակդ Թողած, հիմա գնում եմ
ժողովի...
Ու ես պոչտս, որ իմ սիրոյս մէջ
երբեմն ակամայ, անգէտ Թեք-
ւում եմ,
գնում եմ հիմա մղելու բանավէճ
ժեքումների դէմ...։
... Հիմա ինչպէս Թեքուած էլ լինի,
Նոյն իմաստն ունի,— ողոր. մա-
նէման,
Ցասում է կեանքը ու կապում
ճիրին,
Թողած ուղիներն նոր կեանքի
կերտման։

Նորենց ակար բանաստեղծ
մըն է։ Ինչ որ ունի՝ իր անկեղծու-
թիւնն է։ Եւ տղգուելու, պայթ-
ելու ընդունակութիւն մը։
Կրաւորականութիւն մը «սիրելի
պոէտներու» շունչին տակ։ 1եզուն
իսկ չէ հասած երաժշտականու-
թեան։ Տողերը ուրուած մեքե-
նայի մը պէս կակազուն, հաս-
կուն բառերով են կազմուած։

ԲԱՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆ

Այս անգամ կուտանք նմոյշ
մը բանուորական երգերէ։ Յա-
ռաջիկային տալով ուրիշ նմոյշ-
ներ, կը ներկայացնենք այս
«նոր» սրուեստը, որ կուգայ Ա-
մերիկայի բանուոր մըն է, Թոլի
Զընի, որ կ'երգէ, «Դոռա՛», ման-
չըսի խորագիրով

Բարի եկար. մանչս,
Բա՛ց բերանդ եւ պոռա։
Ի՛նչ խնդութիւն
Որ ծնար 1929ին Հիւսիսին երկ-
րին մէջ։
Եթէ մեզի հարցնեն՝ «Կ'ուզե՞ք
այս տղան».
Կը պատասխանենք. «Ո՛չ»։
Մեզմէ՝ վարդագոյն փոքրիկ բը-
ռունցքներդ եւ պոռա՛ ուժգին,
Դուն մեզմէ աւելի խելացի ես,
մեզմէ՝ մեծերէս,—
Փորդ անօթի է եւ մինչեւ որ
չկշտանաս՝ չես լռեր։
Սա քու մեծ աչքերդ կը հար-
ցնեն. «Ո՞վ էք դուք»։
Հա՛յրդ եմ,— մարդ մը որուն
պէտք է յաղթել,—
Այսօր օրավարձու տարուկ մը,
Եւ վաղը, երբ հոգ տանիմ, վրան
կապած եւ մարդարտա-
ծաղիկ պիտի բուսնի։

Ձեզ ուղեր որ ինծի հաւատա-
րիմ ըլլաս.
Թեզմէ աւրիշ բան կը սպասեմ։
Ձեզ ուղեր որ հաւատարիմ ըլ-
լաս այս երկրին,
Ցանցանքը քուկդ չէ՝ եթէ հոս
ծնար։
Իսկ ես, ես չգտայ այս երկիրը։
Գոլամպոսն էր որ գտաւ եւ ետ-
քը բանտին մէջ մեռաւ։
Գոռա՛, ուժգին պոռա։ Ցեղդ
ծեծ եկար, որ մեծնաս,
Բայց գիտցիր մէկ բան,
Դուն բանւոր մըն ես:
Սա քու մանրաւորի մատներդ,
մատղաշ ինչպէս պտեր բոյ-
սին տերեւները,
Գիտի կարծրանա՛ն, շարժելու
համար մուրճը կամ բահը...։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀՐԱՀԱՆԳԻ ՄԸ... ՃԵՂՔԸ

«Խորհրդային Հայաստան»ն
է, որ անեսր է ճեղքը պարտադիր
ուսման մասին արուած հրահան-
գին վրայ։ Եւ կը թելադրէ «գրոհ
տալ, փակելու համար այդ ճեղ-
քը»։ Այսինքն, ծածկել ձախո-
ղութիւնը բոլշեւիկեան հրաման-
նին.

Ահա թէ ի՛նչ կը գրէ այդ
մասին նոյն այդ թերթը (30
յունուար) —

Կրթական շինարարութեան եւ
մասնաւորաբար պարտադիր ուս-
ման հրահանգը ձախողութեան
մատնուած է Վեդի Բասար շրջա-
նին մէջ, շնորհիւ նախ կուսակցա-
կան եւ խորհրդային ղեկավարու-
թեան անտարբերութեան, յետոյ
կարգ մը տարրերու գոյց տուած
արգելքին։

Ահրենք փաստերը։

Շրջանային գործադիր կոմի-
տէն կեդրոն կը կանչէ Խալիսա
գիւղին ուսուցիչը եւ գայն իրեն
քարտուղար կը կարգէ։ Գիւղերուն
մէջ համատարած երեւոյթ մըն
է տեսնել այս կամ այն կազմա-
կերպութիւնը, որ դպրոց կը մտնէ,
կ'ընդհատէ դասերը եւ ժողով կը
գումարէ այնտեղ։ Աւշար գիւղին
դպրոցը 5 օր շարունակ գոցը-
ւած էր գասախօսութիւնները,
որովհետեւ ժողով գումարուած էր
այնտեղ։ Նման օրինակներ որքան
որ կ'ուզէք (Աբհաւելու, Թայթան,
Շիրազլու գիւղերը)։

Ոչ մէկ աշխատանք կատար-
ուած է գիւղերուն մէջ պարտա-
դիր ուսման մասին, գիւղացին
լուր իսկ չունի։ Եւ գիւղերու երա-
խաներուն միայն 50—55 տո-
հարիւրը կը յաճախէ վարժարան,
իսկ Թրքական գիւղերուն մէջ
աղջիկները երբեք չեն յաճախեր
վարժարան։

Ցետոյ ոչ ոք ուշադրութիւն
կը դարձնէ աշակերտութեան եւ
ուսուցչութեան նիւթական պա-
հանջներու ապահովման մասին։

Կորալար, Ենգիջա, Շիրազլու
գիւղերուն ուսուցիչները ոչինչ
ստացած են իբրեւ ռոճիկ կամ
հագնելիք։

Կան ուսուցիչներ (ի Վեդի),
որոնք իրենց բաժէն կը վճարեն
սենեակին վարձքը, կը գնեն վա-
ռելափայտը։ Երեւակայեցէք, որ
անոնց ամսականներն ալ չեն վճա-
րուիր ամիսներով։ Շիրազլու ժառ-
կապարտիզպանուհին 2 ամիս ա-
ճիկ չէ ստացած, ոչ ալ որեւէ ու-
սեալ պետական վաճառանոցէն։
Չքաւոր աշակերտները, բացի
գրենական պիտոյքներէ, ուրիշ
բան չեն ստացած։ Աւշար գիւղին
ուսուցիչը իր դրամով գնած ու
տուած է տղոց։ Ողորմելի վիճակ
մը ունին աշակերտներու հագուս-
տն ու կօշիկը, որովհետեւ հայ-
թայթող չկայ։ Դպրոցներու մե-
ծագոյն մասը կօշիկ չեն ստացած։

Ոչ ուսուցիչները, ոչ աշակերտ-
ները վառարան չունին։

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԸ ՍԻՍԻԱՆԻ ՄԷՋ

Փետրուար ամսուն երկրա-
շարժ պատահեցաւ Զանգեզուրի
մէջ։ Սիսիանէն կը գրեն թէ
ընդերկրեայ ցնցումները կը
շարունակուին տակաւին։ Գիւ-
ղերուն մէջ շէնքերուն վրայ
բացուած են ճեղքուածքներ։
Լծեննէն կը հաղորդեն, որ շէն-
քերուն մեծ մասը վնասուած է։

Բանդուած են Բռնակոթի
դպրոցն ու ընթերցարանը։ Դեռ
ճշդուած չեն վնասները բոլոր
գիւղերուն մէջ, չի գիտցուիր
թէ մարդկային զոհեր կա՞ն։
Ղարաքիլիսայի աղբիւրին ջու-
րը փոխեց իր գոյնը երկրաշար-
ժէն յետոյ։

Մասնաւոր յանձնախումբեր
ղրկուած են գիւղերը։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

ՎԱԼԱՆՍ — Այստեղ ունինք
քաղաքական կուսակցութիւններ
եւ շատ մը հայրենակցական Մի-
ութիւններ, Թաղականութիւն եւ
հոգաբարձութիւն։

Կարծես բոլորն ալ խոր քունի
մատնուած են։ Անցած կիրակի
կէս օրէ վերջ ժամը ճիշդ 2ին
ականատես եղայ ուշագրաւ տե-
սարանի մը։ 3 4 աղանդաւոր օ-
րիորդներ մէկ մէկ շաքարի տու-
փեր միշտ կը պտըտին հայկական
թաղերը հրաւիրելով հայ երա-
խաները 5էն 8 տարեկան։ Ձա-
նոնք ժողվելով շէնք գիտեր ո՛ւր
կը տանին, բնական է իրենց ա-
ղօթատեղիները որպէսզի շաքա-
րով անոնց սիրտերը շահին եւ մո-
լորեցնեն։ Այս բոլորին հանդէպ
ոչ մէկ հետաքրքրուող, կուսակ-
ցական թէ հայրենակցական Մի-
ութիւն, նոյնիսկ Ազգ. Վարչու-
թիւնները։

Խ. Գ.

ԱՓ ՄԸ ՀԱՅԵՐՈՒ ՏԱՐՈՒՄԱՆՔԸ ՏԻԳՐԱՆԱԿԵՐՏԻ ՄԷՋ

ԳՐԳՌԻՉ ՃԱՌԵՐ ԵՒ ՎԱՅՐԵՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Առաջին անգամ Մարզպան
Իպրահիմ Թոփի պէյի մասնակցու-
թեամբ ժողով մը գումարուե-
ցաւ Թուրք բարեկամ մը, որ
մասնակցած էր այս ժողովին, զիս
վախցնելու նպատակով եւ քիչ մըն
ալ լրջութեամբ ինծի պատմեց.

—Թիւրք Օճախի մէջ արտա-
կարգ ժողով մը ունեցանք, որուն
նախագահեց Մարզպանութեան
գաղթականներու տեղաւորման
տնօրէնը Շիւքրի։ Հանրապետական
«օճախ»ներու ընդհանուր քննիչ
Հասան Րեշիտ ճառ մը խօսելով
ըսաւ.— Էֆէնտիներ, անշուշտ
կարդացիք Մարզպանին կոչը. ահով
կը տեսնէք թէ Հայերը ինչե՛ր
կ'ընեն մեր գլխուն նոր փորձու-
թիւններ բերելու համար. մեր
երկրին մէջ մէկ հայ իսկ ճայ,
Թուրք հայրենիքին դաւաճանելէ
եւ մեզ վնասելէ զատ բան պիտի
չմտածէ։ Դժբախտաբար Տիարպէ-
քիրի եւ իր շրջականներուն մէջ
անոնք մեծ թիւ մը ունին եւ
վտանգաւոր են մեզի համար.
ամէն գնով պէտք է ազատիլ այդ
վտանգէն։ Կառավարութիւնը ասոնց
հանդէպ հայրենակիցի... պէս
վարուելով, անոնք իրենց գործերն
ու խառնակութիւնները յառաջ կը
տանին։ Կառավարութիւնը հայե-
րուն պէտք է հասկցնէ որ այս
հայրենիքին մէջ միայն Թրքու-
թիւնը իրաւունք ունի ապրելու։
Թուրք չեղողները պէտք է կոր-
սուին մեր մէջէն.”

Այս ճառէն վերջ, կը շարու-
նակէ Թուրք խօսակիցս, բոլոր
ժողովականները բուռն ծափահա-
րութիւններով համամտութիւն
յայտնեցին։ Անկէ վերջ խօսեցաւ
ապահովութեան տնօրէն Օսման
եւ ըսաւ.

—Կառավարութիւնն ու Մարզ-
պանութիւնը գիտեն այդ բոլորը
եւ անհոգ չեն, պէտք եղած կար-
գադրութիւնները կ'ըլլան Օրէնս-
քի համար անգեալ տարի, դեռ
իրենց բերքերը չաւարտած այդ
կեավուրներէն շատերը սահմանէն
դուրս վռնտեցինք։ Մնացողները
մեր աչքերուն մէջ կը գտնուին.
կարգը պիտի գայ անոնց ալ։
Միայն պէտք է խոստովանիլ որ
կառավարութիւնը պէտք եղած
խստութիւնը ի գործ չի դներ
զանոնք անտանելի եւ նիւթապէս
մերկացնելու համար. մեկնողնե-
րը լաւ չեն կողոպտուիր։ Անոնք
իրենց դրամները մեզի դէմ կը
գործեն։ Մարզպանութիւնը այս
կոչերը իր շրջանի բոլոր հայ գը-
տնուող քաղաքներուն մէջ ցրուել
տուաւ կը յուսամ թէ Թուրքե-
րու աչքերը պիտի բացուին ասոր
վրայ»։

Օսման ուզղելով իր խօսքը
ժողովականներուն աւելցուցած է.

«Ընկերներ, Տիարպէքիրի մէջ
մեր գումարած այս ժողովէն
զատ, երկրի ոչ մէկ մասին մէջ
այս հարցը քննութեան առնուած
եւ հայկական վտանգը խնդրոյ
նիւթ եղած է. պէտք է հասկցնել
ժողովուրդին անոնց վնասներն ու
վտանգները կառավարութիւնը
պէտք է կարուկ միջոցներ ձեռք
առնէ։ Ոչ մէկ պետութիւն իրա-
ւունք ունի խառնուելու մեր ներ-
քին գործերուն. սակայն մեր
թշնամիները արտասահմանի մէջ
ամէն աշխատանք կը տանին հան-
րային կարծիքը մեր դէմ գրգռե-
լու եւ մեզ դժուարութեանց մատ-
նելու համար»։

Տիարպէքիրի Թիւրք Օճախի
ժողովը բաւական երկար տեւած է
եւ ամէնէն վերջ, սրուած որոշում-
ները ամփոփելով, քաղաքապետ
Ֆուաթ. Աքսոր կարդացած է եւ
վաւերացնել տուած ժողովին։ Ահա
մի առ մի կը թուենք այդ որո-
շումները.

1 — Հայերու հետ առեւտուր
չընել։

2.— Հայ գործաւորներ եւ
արհեստաւորներ բացարձակապէս
չգործածել։

3.— Հայ վաճառականներու
պարտք ունեցողները պէտք չէ
վճարեն իրենց պարտքերը։

4.— «Թիւրք Օճախ»ի վճ-
ռականաղի տամսերը բռնութեամբ
ծախել անոնց եւ միւս բոլոր
նպաստ գումարները կրկնապա-
տիկ գանձել։

5.— Անգամ մըն ալ չվերա-
դառնալու պայմանաւ մեկնող-
ներուն հետ ոչ մէկ գոյք եւ դրամ
ղրկել։

Ահա մարդկային արդարու-
թեան զոհուած ժողովուրդի մը
վերջին խլեակներուն տխուր վիճա-
կը, աշխարհի եւ մարդկութեան
աչքին...։

Բոլորը, բոլորը Տիարպէքիրի
եւ իր շրջականներուն մէջ գտնուող
հայերուն օր առաջ եւլել աղատիլ
կ'ուզեն այդ դժոխքէն, սակայն
ուր՞ւ. նիւթական հնարաւորու-
թիւններ չեն կրնար գտնել։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (1)

ՍՈՒԼԹԱՆ ՀԱՄԻՏԻ Ա. ՔԱՐՏՈՒՂԱՐ ԹԱՀՍԻՆ ՓԱՇԱՅԻ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐԸ

ՍՈՒԼԹԱՆ ՀԱՄԻՏ ԻՆՉՊԷ՞Ս ԿԸ ՔՆԱՆԱՐ

ԽՄԲ.— Անցեալ տարուընէ ի վեր, Թուրք թերթերը սկսած են
հրատարակել Սուլթան Համիտի աւագ քարտուղար Թահսին փա-
շայի յիշատակները, թէ Թուրքերէն եւ թէ ֆրանսերէն։
Հայ թերթերէն գէյրութի «Զդդակ»ը անցեալ յունուարէն ի վեր
թարգմանել այդ յիշատակները։
Նկատի առնելով պատմական արժէքը, մենք կարգին կը հրա-
տարակենք որոշ հատուածներ, յատկապէս հայկական դէպքերու
մասին:

Սուլթան Համիտ անկողին
...էն վերջ, իր հագուստապե-
...Ըմէթ պէյ կամ Հաճի Մահ-
...Էֆէնտի եւ կամ ներքի-
...երէն Էմին պէյ վարագոյրին
...ետեւ նստելով, Մալէյնի Թարգ-
...ներուն կողմէ տառ լեզուներ-
...թարգմանուած վէպեր եւ
...պատմութիւններ կը կարդային,
...ինչեւ որ Թագաւորին քունը
...գար։ Երբ այլեւս կատարելապէս
...քնացած տարուէր, Թագաւորը կը
...մտած էր անոնց գադրեցնել ի-
րենց ընթերցումը եւ հեռանալ։
Այն առեն ննջասենեակին դուռը
ներսէն կը գոցուէր, եւ սենեակի
դրան դառն առջեւ կը պառկէին
ներքինի մը եւ զինուոր մը։

Գիշեր առեն առիպողական
հեռագիր մը կամ գրութիւն մը
եկած ատեն, Սուլթան Համիտ որ-
ոշած էր զինք արթնցնելու հա-
մարձակութիւնը։ Ի հարկէ այս
պատասխանատուութիւնը այն հե-
ռագիրը կամ գրութիւնը ղրկող
մարդը յանձն կ'առնէր եւ անոր
համեմատ կը ղրկէր։ Այս պա-
րագային ննջասենեակի դրան
դուռը բախելով Սուլթան Համիտը
կ'արթնցնէր, Թուղթը կը մատու-
ցանէր, որմէ ետքն ըլլալը եւ ով
բերած ըլլալը կ'ըսէր, եթէ
Թագաւորը բան մը ըսել կամ
պատասխանել ուզէր, կանչել կու-
տար քարտուղարներէն մէկը կամ
Ա. քարտուղարը։ Այս տեսակ պա-
րագայ մը պատահելուն քար-
տուղարը կը մտնէր ննջասենեակ
եւ վարագոյրին ետեւէն կը լսէր
Սուլթանին հրամանը։

Սուլթան Համիտի անկողինը
բարձր ըլլալուն համար, ան կը
տեսնուէր վարագոյրի վրայէն եւ
այնպէս կը խօսէր։

Այս տեսակ գիշերներէն վերջ
ալ Սուլթան Համիտ, առանց փո-
խելու իր սովորական ժամը, առա-
ւուն կանուխ կ'արթննար եւ
կը սկսէր իր աշխատանքին։ Այս
մտրքնիկ կեանքը առանց փո-
փոխութեան անւականօրէն կը շա-
րունակուէր։

Սուլթան Համիտ ունէր կարե-
ւոր հիւանդութիւն մը անդամ
չէր։ Իր առողջութեան այնքան
հոգ կը տանէր որ մինչեւ վերջ
առանց ցաւի հասած էր։ Միայն
թէ առեն մը երիկամունքի հի-
ւանդութենէ տառապած էր։ Իր
սովորութիւնն էր ամէն առաւօտ
օր Համիտի մզկիթին մէջ աղօ-
թելէ «Համազմը» աղօթել։ Թա-
գաւորի եւ ժողովուրդին միջեւ
միացման միջոցը առաւօտի նա-
մազն ու «Սելամլըգ»ի արարո-
ղութիւններն էին։

Այսուհետ Համիտ առաջին ան-
գամ երբ քիչ մը կը տառապէր
երիկամունքի հիւանդութենէն,
առաւօտ օր մը կարելի չեղաւ
առաւօտի նամազին երթալը եւ
սելամլըգի արարողութիւնն ալ
անցի չունեցաւ։ Բայց Թագաւորի
հիւանդութեան մասին սկսել տա-
րաձայնութիւններու առարածումը
արգիլելու եւ անհանգստութիւնը
շատ թեթեւ դոյց տալու համար,
իր հրամանով, հեռուէն յայ-
տարարութիւնը եղաւ մամուլին։
«Նորին վեհափառութիւն Թագա-
ւորը պաղառութեան հետեւան-
քով եւ բժիշկներու թելադրու-
թեամբ այս ուրբաթ օր պալա-
տէն չպիտի դառնայ»։

Միւս կողմէ սակայն գերման
կայսեր վստահութիւնը վայելող
բժիշկներէն փրոֆ. գերման եւ
անոր օգնականը տոքթոր գիր
հրաւիրուելով գարմանուած եղան։
Առնոյմէ առքթ. գիրի կարողու-
թիւնը գնահատուելով գոյիս
պահուեցաւ եւ իրեն յատկացուե-
ցաւ «քէօշկ» մը եւ մեծագոյն
մար ամսաթոշակ։

Այս հիւանդութենէն վերջն
է որ Սուլթան Համիտ իր ննջա-
սենեակը փոխադրեց միեւնոյն
յարկի վրայ, եւ դէպի պար-
տէզ նայող լայն եւ ընդարձակ
սենեակ մը ընտրեց։ Սուլ-
թան Համիտի ամէն գիշեր
սենեակ փոխելու եւ իր անձէն
վախնալով այդ ննջասենեակը
գաղտնի պահելու առասպելները
շիտակ չեն։

Սուլթան Համիտ Թատրոնը
շատ կը սիրէր։ Ընդհանրապէս շատ
աշխատած եւ յոգնած օրերուն կը
հրամայէր Թատրոն կազմակեր-
պել։ Պալատի մէջ արդէն Թատե-
րախումբ մը կար։ Անոնք խալա-
ցի արուեստագէտներէ բաղկացած
էին, որոնք եւրոպական կտորներ
կը ներկայացնէին։ Այսու ան-
նայնիւ «օրթաօյունը» խաղերուն
համար ալ մասնաւոր Թրքական
խումբ մը կար։ Վերջին տարիները
Նշանաւոր կատակերգակ դերասան
Ապտիւլրըզզագ էֆէնտին ալ անոնց
մէջ կը գտնուէր։

Հիմա եղածին պէս, այն ա-
տեններն ալ Եւրոպայէն արուես-
տագէտներ կուգային մեր երկիրը։

(Շար.)

IMPRIMERIE - MASSIS - EDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÊNIEN EN ERUOPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ			
	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ՆԻՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376 280
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
17
ՄԱՐՏ
1931

17 MARS 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1520

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

«ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՔԱՅՔԱՅՈՒՄԸ»

Կը կարծենք թէ այս բացատրութիւնն ալ չարաչար կը գործածուի մեր մամուլին մէջ։

Թուրքիան մատնուած է տնտեսական ծանր տագնապի մը։ Չի կրնար վճարել իր պարտքերը։ Երկիրը անօթի է։ Կաշառակերութիւնը՝ սանձարձակ։ Ներքին զաւագրութիւնները առած են քրոնիկ հանգամանք։ Երէկ՝ «ղաթաղան»ն էր տիրապետող, այսօր՝ կախաղանը։ Այս անգամ հարազատէ հարազատ։

Բայց՝ միամտութիւն կ'ըլլար այս բոլորը համարել քայքայում, բառին իրական իմաստով։

Քէմալականութիւնը ցնցումներ, կորուստներ կը կրէ զանազան պատճառներով։ Հանգիստ օր չունի։ Ոչ ալ անխափան յառաջխաղացում եւ կանոնաւոր վերելք։ Անակնկալներ միշտ ալ կրնան պատահիլ։ Մանաւանդ երբ արտաքին ազդակներ ալ օգնեն։

Բայց. թիւրիմացութիւն է այս բոլորը համարել քայքայում, ինչպէս կ'ուզեն ցուցնել թուրք ընդդիմադիրներն ալ, իրենց անկարողութիւնը մխիթարելով։ — «Մանֆ օլտուք, պիթտիք»։ (Կործանեցանք, լմնցանք)։

Անշուշտ ճակատագրական ելք մը կը սպասէ Թուրքիոյ։ Ե՞րբ— դժուար է նախատեսել։ Ի՞նչպէս— նոյնքան դժուար։

Արիւնի եւ բռնութեան վրայ հաստատուած պետութիւն մը ի վերջոյ կը գլորուի արեան ճապաղիքներու մէջ։

Սկզբունքի խնդիր մըն է այս։ Տեսական ճշմարտութիւն։ Բայց. դէպքերը սկզբունքներով չեն ընթանար։

Գոնէ այս օրուան համար խօսելով, Թուրքիան բաւական ամուր է, իր կարգին անակնկալներ պատճառելու համար։

Ցառաջդիմութիւն՝ անշուշտ ունեցաւ, թէ՛ ընկերային եւ թէ՛ քաղաքական տեսակէտով։ Նախկին կղզիացած Թուրքիան չէ, ծիրաձակարան՝ առտուն կանուխ արթնցողին։ Ինքնիշխան է իր տանը մէջ, հոգ չէ թէ գլորուի բազմազան դժուարութեանց տակ։

Ցառաջդիմութիւնը ակներեւ է մանաւանդ արտաքին ճակատին վրայ։

Չկայ քաղաքական—դիւանագիտական ցանց մը, զօտի մը ուր քէմալականութիւնը չունենայ իր տեղը։ Իսկ խորհրդային իշխանութեան հետ եղած կապը — իր փրկութեան գօտին — ամուր է աւելի քան երբեք։

Վկայ՝ քրտական ճակատի դէպքը.երբ Մոսկուա տուաւ թիւ բանակով մը օգնութեան հասաւ «ընկեր Քէմալ»ին, Արարատը պաշարելու եւ խեղդելու համար։

Քէմալականութեան ուժը—ինչպէս առիթ ունեցանք բացատրելու — կը ծնի բանակէն և երիտասարդութենէն։ Նա՛և կիներէն։

Երեքի մասին ալ ապահով է Մ. Քէմալ։ «Նախկին մարդիկ»ն են որ տեղի կու տան իր թաթին տակ։ Անխնայ կը հալածուին երէկուան մեացորդները։ Վարանողները, հակառակորդներն ու կասկածելիները։ Երկրին մէջ թէ երկրէն դուրս, կոծկուած, սմքած են երէկուան յաղթական փաշաները ու պէյերը։ Ֆէթհի պէյ հազիւ կրցաւ փրկել իր գլուխը, կորակոր նահանջելով կարմիր հեռանկարին առջեւ։

Եւ անհաւասիկ նոր ընտրութիւններ կատարել կու տայ Մ. Քէմալ։

Նոր երեսփոխաններուն 100էն 40ը պիտի ըլլան երիտասարդներ։ Վերջին տասնամեակի խմորումներուն մէջ հասած, «միլլի» ուխտէն եւ յաղթանակէն գինովցած էֆէնտիներ եւ պէյեր։

«Թօփրաք վէրիլմէզ, ալընըր» (Հողը չի տրուիր, կ'առնուի), ըսաւ Ըսմէթ փաշա, Լօզանի մէջ։

Եւ հիմա լայն ճամբայ մը կը բանայ այդ գիտակցութեամբ սնած սերունդին, որ ի վիճակի է գոնէ քէմալականութեան պատնէշին վրայ հսկելու։

Քէմալականութեան մէկ աչքը Մոսկուա է, միւսը՝ Հռոմ։ Կ'օգտուի երկուքէն ալ տեսական, այլ մանաւանդ գործնական գիտելիքներէն։

Միւս կողմէ՝ քանի՝ կրճատուեցաւ, անդամատուեցաւ Թուրքիան, այնքան ամփոփուեցաւ ինքն իր մէջ։

Երկիրը մեծ մասով աւերակ է, այո՛։ Սեբաստիայէն անդին գրեթէ ամայի։ Բուերն անգամ կը սարսափին «արեւելեան» կոչուած նահանգներու ամայութենէն։ Տնտեսական կեանքի ծաղրանկարն իսկ չկայ Էրզրումի, Վանի, Բաղէշի եւ Տիգրանակերտի մէջ։

Բայց. ամուր է միջնաբերդը։

Իր դէմը չունենալով հանրային կարծիք,ընդդիմադիր կազմակերպուած եւ ձեռներէց ուժ, եւ բնդհակառակն վայելելով արտաքին ճակատի ապահովութիւն, քէմալականութիւնը կը տրորուի, կը գլորուի, ջղաձգութիւններ կ'ունենայ, բայց չի քայքայուիր։

Աւետաբեր է այդ բառը — քայքայում։ Բայց չի համապատասխաներ իրականութեան։

Անդադար ձեւափոխութիւններ տեղի ունեցան Թուրքիոյ, ինչպէս ուրիշ երկիրներու մէջ։ Նախկին փտութիւնները միացլով հանդերձ, նոր աւիշ մըն ալ սրսկուեցաւ։ Ե յեղափոխական թափ։

Ըսել կ'ուզենք թէ մենք աւելի քան երբեք պիտի ըլլանք իրատես եւ արթուն։ Պիտի հետեւինք ուշադրութեամբ, եւ պիտի ըլլանք միշտ պատրաստ։ Արթուն եւ հնարագէտ։ Վստահ մեր դատին արդարութեան։ Անողոք՝ հարուածի պահուն, եւ միշտ գգո՛յշ՝ պատրանքներէ։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՓՈԽԱՆ ԱԶԳ. ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

«Արեւ», Եգիպտոսի ռամկավար պաշտօնաթերթը, հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ խմբագրականի մը մէջ (4 մարտ).

— «Հարցնենք, ի՞նչի կը սպասենք փրկելու համար դեռ շատ մը արեւմտահայ գաղութներու հանրային կեանքը՝ իր վզին անցուած այն երկանաքարէն որ Ազգ. Սահմանադրութիւն է։ Հոս Եգիպտոսը, քիչ մը անդին Յունաստանը եւ Սուրիան, վերը Մարսէյլն ու Լիոնը, անվերջ կը հեծեն անոր պատճառաւ։ Այլուր եթէ վնասը այնչափ չի զգացուիր այսօր, ոչ մէկ ապահովութիւն կայ որ վաղը հոն եւս պիտի չպայթի ցաւը նոյնքան եւ գուցէ աւելի սաստկութեամբ՝ որովհետեւ դրութիւնն է որ զայն կը ստեղծէ։

Եւ ըսե՛լ թէ բոլոր այն երկիրները ուր գաղութներ ունինք, պատրաստ են իրենց ընդհանուր օրէնքներու սահմանին մէջ եւ մեր մասնաւոր պարագան նկատի առնելով, հայ ազգային իշխանութեան մը հեղինակութիւնը ճանչնալու, եւ անոր օգնելու որպէս զի ճանչցնէ ինքզինքը իր չճանչցող ազգայիններուն։ Ըսե՛լ թէ մենք ենք որ տարիներէ ի վեր կը թերանանք այդ առաւելութենէն օգտուելու (անպայման առաւելութի՛ւն՝ ինչ որ ալ ըլլայ գալիքը), մեր շատ մը անհոգութեամբ եւ քիչ մըն ալ ըսենք նորէն՝ «տիրացուական» նախանձախնդրութեամբ ու վախկոտութեամբ։

Պէտք է վերջապէս համոզուիլ ազգովին՝ որ եթէ ոմանք մեր մէջէն, խումբ կամ անհատ, որո՛շ ժամանակ մը, իրենց դէմ ուժ չգտնելով ուզածնին կ'ընեն սահմանադրութեան Թուղթէ պատնէշին ետեւէն, այդ գեղեցիկ ժամանակը կը փոխուի՛ երբեմն, եւ տուժողը, հետզհետէ կորսընցնողն ու տկարացողը միշտ գաղութը կ'ըլլայ իր ամբողջութեամբ։

Ազգ. իշխանութիւնը, որպէս զի իր չունեցած, իր ունենալու անկարող, իր ունենալ չներուած ուժը (նիւթական՝ ի սպաս բարոյականի) գտնէ տեղին պետական իշխանութենէն, անհրաժեշտ է որ ինքզինք պատշաճեցնէ անոր պահանջներուն եւ օրէնքներուն, անհրաժեշտ է որ Թուրք սուլթաններէն իր բարիքի՞ն թէ չարիքին համար իրեն շնորհուած երբեմնի օրէնքը փոխարինէ իր ապրած նոր երկրին կողմէ ընդունելի նոր պատշաճ օրէնքով մը, անհրաժեշտ է որ ժամ առաջ օգտուի անոր իրեն ընծայելիք առաւելութիւններէն։

Իր իրաւունքներու համեստ սահմանին մէջ՝ ազգ. իշխանութիւնը պիտի կրնար ոչ միայն ինքզինք պաշտպանել ընդդէմ իր ներքին թշնամիներուն՝ որ պէտք մըն է, այլեւ պաշտպանել իր համայնքը կարգ մը սովորական եւ արտասովոր պարագաներու մէջ, զօրացնե՛լ իր համայնքը՝ գետութեան ուժին միջոցաւ...

ՌՈՒՍԵՒՊԱՐՍԻԿ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Պարսիկ կառավարութիւնը՝ արձանագրութեան եւ հրատարակման համար, Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարութեան յղած է Պարսկաստանի եւ Խորհ. Միութեան միջեւ կնքուած փոխադարձ ապահովութեան եւ չէզոքութեան դաշնագիրը։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Քէմալ կը թողու նախագահութիւնը?

ԱԹԷՆՔ, 15 Մարտ.— Պոլսէն առնուած լուրերու համաձայն, Մուսթաֆա Քէմալ որուն նախագահական շրջանը ըստ սահմանադրութեան կը լրանայ նոր խորհրդարանի բացումով, չպիտի դնէ իր թեկնածութիւնը հանրապետութեան նախագահութեան, եւ պիտի անցնի նոր դահլիճին գլուխը անձամբ վարելու համար ներքին եւ արտաքին քաղաքականութիւնը։

Այս առթիւ գիտել կը տրուի թէ անցեալ դեկտեմբերին արդէն Քէմալ նման մտադրութիւն մը յայտնած էր, սակայն կարգ մը միջամտութիւններու եւ խնդրանքներու վրայ, ետ առեր էր իր որոշումը։ Լաւատեղեակ շրջանակներ, կը յայտնեն թէ այս անգամ, Քէմալ վճռապէս որոշած է լքել հանրապետութեան նախագահութիւնը։ Համաձայն այդ շրջանակներուն Քէմալի այս որոշման պատճառ դարձած են Ըսմէթի եւ իր միջեւ լուրջ տարակարծութիւններ եւ թէ Քէմալ բացէիբաց կռուի սկսած է Ըսմէթի դէմ, թէ Ըսմէթ փաշայի ուժ կուտայ Ազգ. Ժողովի նախագահը Քեազիմ փաշա։

Խալք կուսակցութեան գործադիր մարմնի մեծամասնութիւնը բաղկացած է Քէմալի հաւատարիմ կուսակիցներէն, սակայն Ըսմէթ եւս ունի իր ուժեղ կուսակիցները եւ կարծողներ կան որ եթէ նոր խորհրդարանի բացումէն առաջ, Խալքի ընդհ. ժողովին մէջ, երկու կողմերը բախում ունենան, կուսակցութեան միասնականութիւնը մեծապէս պիտի խախտի, եթէ նոյնիսկ պառակտում յառաջ չգայ։

Ամէն պարագայի մէջ, առայժմ ապահով կը թուի թէ հանրապետութեան նախագահութեան պիտի կոչուի մարաջախտ Ֆեվզի փաշա, որ Քէմալի ջերմ բարեկամն է։

Թուրքեւռուս նաւային դաշինքը

Գրեր էինք թէ Սեւ ծովու նաւային ուժերու սահմանափակման համար, Թուրքիոյ արտաքին գործոց Թեվֆիք Րիւշտի եւ Ռուսիոյ Էնկիւրիի դեսպան Սուրից, Մարտ 7ին կնքած են համաձայնութիւն մը, որուն բնագիրը կը ներկայացնենք ստորեւ։

«Երկու պայմանագիր կողմերը, նկատի առնելով 1925 դեկտեմբեր 17ի դաշնագրին եւ 1929ի դեկտեմբեր 17ի բրօթօքօլին առաջադրած էական պայմանները, որոնք կը ձգտին երկու կողմերու միջեւ բարեկամական եւ խաղաղասիրական յարաբերութեանց ամրապնդումին եւ կատարելապէս համոզուած ըլլալով որ տեւական խաղաղութեան միակ հաստատուն ապահովութիւնն է գոյութիւն ունեցող ամէն կարգի սպառազինութեանց գործնականապէս զեղչումը, եւ ցոյց տալու համար իրենց անխախտ բաղձանքը, ապագային եւս աշխատելու համաշխարհային զինաթափութեան իրականացման, յարմար նկատեցին, նոր ապացոյց մը եւս ընծայել փոխադարձ վստահութեան — որ այնքան բարեդէպ կերպով հաստատուած է երկու երկիրներու միջեւ — ամբողջացնելով 1929 դեկտեմբեր 17ին կնքուած բրօթօքօլին Բ. յօդուածը, հետեւեալ փոխադարձ յանձնառութեամբ.—

«Պայմանագիր կողմերէն իւրաքանչիւրը չպիտի ձեռնարկէ ո եւ է պատերազմական նաւու շինութեան, որ Սեւ ծովու կամ յարակից ծովերու իր նաւատորմը ուժեղացնելու բնոյթ ունի եւ կամ նման նաւու մը շինութիւնը չպիտի յանձնարարէ օտար նաւարաններու եւ կամ չպիտի դիմէ ուրիշ ո եւ է միջոցի որ կրնայ աւելցնել վերոյիշեալ ծովերու իր արդի նաւատորմին ուժը, առանց վեց ամիս առաջ լուր տալու պայմանագիր երկրորդ կողմին։ Ներկայ լրացուցիչ բրօթօքօլը պիտի վաւերացուի եւ այդ պահէն սկսեալ, 1929 դեկտեմբեր 17ի բրօթօքօլին անբաժանելի մասը պիտի կազմէ։

Գաղթականաց Նանսէնեան գրասենեակը

Գաղթականաց Նանսէնեան Միջազգային գրասենեակի վարչական խորհուրդը, ինչպէս նաեւ զանազան յանձնախումբերը լրացուցին իրենց աշխատանքները։ Այս դիւանը, ինչպէս գրեր էինք նախապէս, կազմուած է Ազգերու Դաշնակցութեան կողմէ, շարունակելու համար մարդասիրական ձեռնարկը տոքթ. Նանսէնի, եւ տեղաւորելու համար բազմաթիւ թափառական գաղթականներ։

Իր վերջին գումարման ընթացքին, Խորհուրդը հաստատեց թէ պէտք է գործ հայթայթէ ներկայիս որեւէ աղբիւրէ զուրկ 170.000 գաղթականներու եւ օգնութիւն հասցնէ 65,000 գաղթականներու որոնք անկարող են իրենց ապրուստը ճարելու (ծանուկներ, ծերեր եւ պատերազմի անկարներ)։ Այս գաղթականները ներկայիս ցրուած են Եւրոպայի զանազան երկիրները, Չինաստան եւ Սուրիա։

Նախատեսուած է Եւրոպայի ամենէն ազդեցիկ անձնաւորութիւններէ բաղկացած միջազգային կոմիտէի մը աշխատակցութեամբ, կոչ մը հրատարակել, հիմնելու համար Նանսէնեան հիմնադրամ մը, որ պիտի յատկացուի Նանսէնի մարդասիրական ձեռնարկին։

Ռուսեւգերման գործակցութիւնը

Խորհրդային թերթ մը կը հաւաստէ թէ գերման գործատէրերու վերջին բանակցութիւնները Ռուսիոյ հետ կարգ մը

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ 4 էջ)

ԲԱՆԿԱԼԹԻԻ ԳԵՐԵԶՄԱՆԱՏԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

2,400,000 ՈՍԿԻ ԳԻՆ ԳՆԱՀԱՏՈՒԱԾ Է

Պոլսոյ քաղաքապետական շրջանակներէ բխած տեղեկութեանց համաձայն, Բերայի գայմագամը, Հարպիէի մուխթարները եւ քաղաքապետութեան գերեզմաններու ճիւղի տնօրէնը, մասնագէտներու հետ Բանկալթիի գերեզմանատունը գացած, եւ անոր տիրանալու համար անհրաժեշտ ձեւակերպութիւնները լրացուցած են։ Արդարեւ, քարտէսը պատրաստուելէ յետոյ, 2.400.000 ոսկի ալ գին գնահատած են։ Պատրաստուած բացատրութիւնները (պէյաննամէ) ստորագրել տուած են բոլոր ներկաներուն։

Այս առթիւ գացողները հաստատած են որ Ս. Լուսաւորիչ եկեղեցին 25 տարի առաջ շինուած է, եւ հետեւաբար անոր հողն ալ կը պատկանի քաղաքապետութեան։ Բայց չուզելով ոտնձգութիւն ընել կրօնական հաստատութեան մը վրայ, քաղաքապետութիւնը որոշած է այդ եկեղեցին ձեռք չդպցնել։

Նոյն տեղեկութեանց համաձայն, պատրաստուած յայտարարութիւնները ղրկուած են Թափուի տնօրէնութեան, «Թափու»ն պիտի առնուի քաղաքապետութեան անուան։

Աւելորդ է ըսել թէ կանխահաս է վերջին լուրը, այսինքն թէ «Թափու»ն մէկ օրէն պիտի տրուի։ Որովհետեւ, ինչպէս գրած էինք, դատարանը կրկին երկարաձգած է «Թէպտիլը իհթիյաթ»ին, ինչ որ կը նշանակէ թէ քաղաքապետութիւնը չի կրնար տիրանալ գերեզմանատան։ Այնպէս որ եղածը պէտք է ընդունիլ իբր նախնական պատրաստութիւն։

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆԻ ԴԱՏԸ ՍԿՍԱՒ

Պոլսոյ քաղաքային Բ. ատեանին առջեւ վերսկսաւ Սանասարեան խանին դատը։ Կառավարութեան փաստաբանը ըսաւ թէ դատարանը պէտք է Էնկիւրի հարցնէ թէ Հայոց Պատրիարքութիւնը գոյութիւն ունի՞, եւ Պատրիարքը Նարոյեան եպիսկոպոսն է, ինչպէս որոշած էր վճռաբեկը։

Նէճաթի պէյ եւ Պ. Մ. Նարլեան պատասխանեցին թէ հարկ չկայ ատոր, քանի որ վճռաբեկը իր ամենավերջին որոշումով որոշակի հաստատած է թէ Պատրիարքութիւնը գոյութիւն ունի եւ թէ Նարոյեան արքեպիսկոպոս Պատրիարքն է։

Դատարանը որոշեց տեսնել վճռաբեկին վերջին վճռագիրերուն պատճէնը կը գտնուի Պատրիարքարանի փոխանորդներուն մօտ, եւ դատավարութիւնը յետաձգեց վաղուան։

ԱՆԴՐՅՈՐԴԱՆԱՆ ԿԸ ԽԼՐՏԻ

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ, 15 մարտ.— Հրէական թերթ մը կը տեղեկանայ Պէյրութէն թէ Անդրյորդանանի մէջ ծայր տուած է շարժում մը որ կը ձգտի ստեղծել անիշխանական եւ յեղափոխական վիճակ մը երկրին մէջ։ Կառավարական պաշտօնեաները ստացած են նամակներ, որոնցմով կ'ազդարարուի իրենց ոչգործակցիլ կառավարութեան, եթէ չեն ուզեր սպաննուիլ։

Անդրյորդանանի վարչապետը ենթարկուած է մահափորձի, որմէ կրցած է ազատիլ անվտանգ։ Անապատի զինուորականխումբերու պետը՝ անգլիացի հարիւրապետ մը վիրաւորուած է։

Այս լուրերը սակայն չեն հաստատած պաշտօնական շրջանակները։

Հ. Կ. ԽԱՉԻ ՔՍԱՆԱՄԵԱԿԸ ՊՈՍԹՈՆԻ ՄԷՋ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Բուռն ծափերու մէջ բեմ բարձրացաւ երիտասարդ գրագիտուհի Տիկին Սեդա, որ ժամանակ հրաւէրով եկած էր Նիւ Եորքէն։

Արտօժողական հայերէնով մը եւ յստակ ու հեղուկ պերճախօսութեամբ մը ըսաւ.

— Ցարդելի ատենախօսները խօսեցան Հ. Կ. Խաչի կողմէ, իսկ ժողովուրդին կողմէ պիտի խօսիմ Հ. Կ. Խաչին։

Ընդմէ անոնք որ գացած են Անգլիա, Ուոթըրլու հրապարակին վրայ տեսած ըլլալու են արձանը Գլորընս Նայթինկէյլի, այն հաստատ ու անձնուէր կնոջ, որ իր ընկերուհիին հետ գնաց պատերազմի ճակատ, Խրիմ, 1854ին։ Հոն ան, օրինակելի անձնուիրութեամբ խնամեց հիւանդ զինուորները, ու կապեց անոնց վէրքերը։ Ան բնաւ չէր պնդելեր որ իր այդ շարժումը շուտով միջազգային պիտի ըլլար, ու նախախնամական գործ պիտի կատարէր, թէ՛ պատերազմի եւ թէ՛ խաղաղութեան ժամանակ։

«Անկէ յետոյ, Զուիցերիացի մարդասէր մը, Ժան Տիւրան, պատահական ականատես մը Սոլֆերինոյի ճակատամարտին, Զուիցերիա վեր-դառնալէն յետոյ հրատարակեց «Յիշատակ մը Սոլֆերինոյէն» անուն գիրքը, ուր կը նկարագրէ վիրաւոր ու հիւանդ զինուորներու տառապանքն եւ անխնամ թողուիլն ու պատերազմի սարսափները։ Այդ պատճառ գործեաւ, որ Ժընեւի մէջ ժողով մը գումարուի ու կազմուի Հ. Կ. Խաչը։

Կատարինէ կայսրուհին եւ Վիքթորիա թագուհին այլին օգնող կնոջը համար պատուանշան հաստատեցին, որ միայն կիներու կը տրուի ու որուն վրայ գրուած են «Յոյս, հաւատք եւ գութ» բառերը։ Ո՛չ ոք առարկութիւն ունի այս շքեղ զգացումին դէմ։

Տիկին Գլորէնս բնաւ չէր կարող երեւակայել, թէ օր մը հայ կիները պիտի կազմէին Հայ Կ. Խաչը՝ ազգային միակ եւ գերագոյն գաղափարիս համար։ Մենք ունէինք մեր սեփական տառապանքները, մեզի պարտադրուեցան ու րիշներ ալ, բայց մենք բոլորս ալ հայացուցինք եւ չինեցինք զուտ Ֆայկական աստուածութիւն մը։ Վահագնը մարմնացումն էր զուտ հայկական աստուածութեան։ Ան միամիտ էր, բայց քաջ ու յանդուգն, որոնք յատկութիւններն են հայ ժողովուրդին։ Գրիգոր Լուսաւորիչ՝ քրիստոնէութիւնը Յունաստանէն բերաւ, սակայն, շուտով հայացուց, եւ հայ եկեղեցին եղաւ ազգային, զուտ հայկական...

Քաղաքակրթութեան մեզի ալիքները առինք եւ ըրինք զաւթի այդ զգացումը ազգային։ Մեր պարտականութիւնը քանի մը հիւանդապահուհիներ զրկել, քանի մը որբեր ու գաղթականներ կերակրել չէ՛ նշանակեր։ Մենք իմաստին զոհողինք մեկ միլիոն...։ Ան մեզի բոլորովին ուրիշ բան կը նշանակէ։ Մեզի համար նախ յոյս, հաւատք, յետոյ՝ գութ։

Սասունցի Դաւիթը՝ հայ ժողովուրդն է, յանդուգն, քաջ, միամիտ, բաց ճակատ, նախ կ'արթննայ թշնամին, յետոյ կը կռուի։ Ան կը մարմնացնէ հայ ժողովուրդը։ Հայը կռուելէն չի զգուշեր։ Իր ազատութեան ճիգը խեղդողներուն դէմ Հայը կը կռուի անվհատ։

Հայ կինը պէ՛տք է ներշնչէ հայ ալքը, որպէսզի ան կարենայ կտրել ժամանակակից Մորայ Մելիքներու գլուխը։ Սասունցի Դաւիթը՝ ցեղափոխական եպոմուհին է, որ բաց ճակատով կը պայքարի։ Հայ ալքը տանի իր գործունէութեան քառասնամեակը, հայ կինը կը տանի իր գործունէութեան քառամեակը։

Մեր կինը պէտք է պաշտպանէ մեր զաւակները։ Գութ՝ միայն անոնց, որոնք չե՛ն կրնար ժամանակին ըլլալ մեր սրբազան պատերազմին։ Մեր Մեծ խաչերին համար երկու վիթխարի գետեր կը հոսին կողք կողքի, մէկը քառասուն տարիէ ի վեր, միւսը՝ քսան։ Ու գուցէ այսօր կամ վաղը մենք դէմ պիտի գանք Մեծ Խաչերին...

Մենք պայքա՛ր ունինք ամէն կողմ...

Հայ Կարմիր Խաչը կը ձգտի զանազան կերպերով մեր ազգային ամենագոյն խաչերին»։ (երկարատեւ ծափեր):

* * *

Արուեստագէտները բոլորն ալ նախօրօք մերժած էին ծաղկեփունջ առնել, թելադրելով որ այդ առթիւ ըլլալիք ծախքը Երեւանի ու զրկուի որբերուն։

Ուոթըրթաունի Հայ Կ. Խաչի սան-սանուհիներու երգչախումբը կը ղեկավարէր Պ. Վ. Սրուանձտեանց։

Փարիզի Քոնսերվաթուարէն շրջանաւարտ Տիկին Ն. Երեւեան Շոփէնէն երկու գեղեցիկ կտորներ դաշնակահարեց, ու բուռն ծափերու տեղի տալով՝ ուրիշ երկու դասական կտորներ եւս նուագեց։

Ցայտնի երգչուհի Տիկին Ն. Շողոյեան-Չիվելեկեան, Վառդապետեանի սրահը, իր քնարական ձայնով երգեց Մէհրապեանի «Գ'ուրժ երգը» եւ Տէր Ղեւոնդեանի «Չախարակին երգը»։ Ցետոյ ժողովուրդի բուռն ու երկարատեւ ծափերուն վրայ՝ կրկին բեմ գալով երգեց Մէհրապեանի «Խնձորի ծառի տակին» ու Արմադորթեւեանի «Ղոլինկօ»։ Տիկին Չիվելեկեանին կ'ընկերանար պատանի մը, տաղանդաւոր դաշնակահար Ճորճ Վարժապետեան։

Օր. Վարսենիկ Պոյաճեան մեծ յաջողութեամբ արտասանեց Յ. Թումանեանի «Առաջին երգը»։ Օրիորդը կ'ապրէր իր արտասանած բառերուն իմաստը եւ ունէր յստակ առոգանութիւն։ Օր. Վարսենիկ գնահատուեցաւ երկարատեւ ծափերով ու փուրեէն զրկուած գեղեցիկ ծաղկեփունջով մը։

Ծանօթ ջութակահարուհի Տիկին Ս. Մէքայէլեան շնորհալիօրէն նուագեց «Պուլկարական պարը» եւ բուռն ծափերու վրայ՝ ուրիշ երկու գեղեցիկ կտորներ։ Տիկնոջ կ'ընկերանար Օր. Զ. Պոյաճեան դաշնակի վրայ։

Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնական Վարչութեան նախաձեռնութեամբ սարքուած այս մեծ ժողովը, մէկ կողմէն իրեն քաշելով հազար հինգ հարիւր աւելի բազմութիւն մը՝ եղաւ բորբոքման լուսագոյն միջոց մը, եւ միւս կողմէ՝ բարոյական մեծ յաջողութիւն մը՝ աշխարհի ամէն կողմը տարածուած Հ. Կարմիր Խաչին համար, որուն ամէն կերպով արժանի է այս ծառայութեան կազմակերպութիւնը։

ՍԱՐԳԻՍ ՉՆՆՐԵԱՆ

Կարդացէք և Տարածեցէք
ՅԱՌԱՋը

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ԹԱՒՐԻԶԻ ՄԷՋ

ԹԱՒՐԻԶ, 26 փետր. (Սեփ. Թղթ.)— Հայաստանի փետրուարեան համաժողովրդական մեծ ապստամբութեան տասնամեակի առթիւ, այս տարի աւելի մեծ շուքով եւ հանդիսաւորութեամբ տօնուեցաւ փետրուար 18ը։

Ամէն տարի Թաւրիզի մէջ կը տօնուի փետրուար 18ը, ինչպէս նաեւ համազգային այլ տօնակատարութիւններ։ Սակայն այս տարուան հանդէսը իր բովանդակութեամբ եւ բազմամարդութեամբ եւ ժամանակի խանդավառութեամբ արժանի է մասնաւոր յիշատակութեան եւ նկարագրութեան։

Ժամանակէն շատ առաջ ժողովուրդը խռնուած է սրահը։ Ոչ թէ նստելու, այլ կանգնելու տեղ անգամ չմնաց։ Շատերը դուրսը մնացին, իսկ շատերն ալ ներս մտնելու ա եւ է հնարաւորութիւն չունենալով, սրտաբեկ հեռացան։

Սրահը զարդարուած էր Քրիստափորի, Ռոստոմի, Զաւարեանի եւ այլ ուրիշ յեղափոխական դէմքերու նկարներով, հայկական եւ պարսկական դրօշակներով եւ յատուկ պատշաճի մակագրութիւններով։ Ցատկապէս յիշուած էին փետրուարեան ապստամբութեան ընթացքին նահատակուած կամ բոլշեւիկեան կացիններով սպաննուած զոհերու անունները։ Կային նաեւ նշանախօսքեր, փետրուար 18ին վերաբերեալ բնորոշ վերտառութիւններ, եւայլն։

Պատանիներէ եւ աշակերտներէ կազմուած նուագախումբը՝ ղեկավարութեամբ ջութակահար Ռուբէն Գրիգորեանի կը հնչեցնէ «Մեր Հայրենիք»ը, որ կը լսուի յոտնկայս եւ կ'ողջունուի որոտընդոստ ծափերով։

Ապա բեմ կը բարձրանայ Հ. Յ. Դաշնակցութեան կոմիտէի ներկայացուցիչ ընկեր Մուշեղ Յովհաննէսեանը եւ բացմանճառով բնորոշելէ յետոյ Փետրուարեան ապստամբութեան դերն ու նշանակութիւնը մեր նորագոյն պատմութեան մէջ, կ'առաջարկէ յոտնկայս յարգել յիշատակը ամէն անոնց որոնք Փետրուարեան ապստամբութեան նախօրեակին ինկան բոլշեւիկեան դահիճներու կացիններով կամ սպաննուեցան կռիւներու մէջ։ Բազմութիւնը յանկարծ ոտքի կ'ելլէ, իսկ նուագախումբը կը հնչեցնէ Դուք զոհ գնացիք մահերգը։ Ապա ընկ. Մուշեղը յատկապէս կը յիշատակէ Փետրուարեան ապստամբութեան ժողովրդական հերոս հանգուցեալ Խնկօի անունը։ Խնկօն վարիչներէն մէկն էր Փետրուարեան ապստամբութեան, եւ դժբախտաբար 1929ի ամրան ինքնաշարժի արկածի մը զոհ գնաց։ Ներկաները յոտնկայս կը յարգեն յիշատակը ողբացեալ Խնկօին, որուն լուսանկարն ալ կը բաժնուի ժողովուրդին։ Գոյացած դրամը պիտի յատկացուի ողբացեալ ընկերոջ ընտանիքին։

Յետոյ նախագահական աթոռները կը գրաւեն ընկերներ՝ Սամսոն Թաղէոսեան, Արամայիս Կարապետ Բէյլէրեան եւ խմբապետ Մարտիրոսը, երբ Փետրուարեան ապստամբութեան ժողովրդական հերոսներէն մէկը։

Ապա ընկեր Դաւիթ Փափազեանը ամփոփ եւ գեղեցիկ բանախօսութեամբ մը կը ներկայացնէ Փետրուարեան ապստամբութեան ծագումը, ընթացքը եւ վախճանը։

Ընկեր Գասպար Յակոբեանը յանուն Աստրպատականի Կեդր. կոմիտէի ողջոյնի գեղեցիկ բանախօսութեամբ մը կը բնորոշէ փետրուարեան ապստամբութեան յեղափոխական ազգային նշանակութիւնը։

Ընկ. Հայկ Աճէմեանը յանուն հանդիսական բազմութեան ողջոյնի խօսքեր ուղղեց ամէն անոնց, որոնք Սիբիրի աքսորավայրերու, Չեկայի նկուղներու, բանտերու եւ թաքստոցներու մէջ կը տառապին յանուն իրենց գաղափարի, յանուն հայ ժողովուրդի ազատագրական ձգտումներու։ Ողջո՛յն տարագիր եւ հայրենազուրկ հայութեան, որ Տէր Զօրի անապատներէն մինչեւ Սիբիրի աքսորավայրերը ցրուած՝ կ'երազէ տեսնել իր ազատ եւ անկախ Հայրենիքը — Հայաստանը՝ Մասիսի հարաւային եւ հիւսիսային կողմերուն։

Ապա հետզհետէ բեմ կը բարձրանան եւ ողջոյնի խօսքեր կ'ըսեն Գարեգին Ցարութիւնեան, Աբրահամ Օհանեան, Ցոլակ Սարգիսեան, Դանիէլ Եղանեան, Բարգէն Մելիքջանեան եւ Ժիրայր Մարտիրոսեանը։

Ընկեր Արամ Ալչուճեանը եռանդուն եւ ոգեւորուած բանախօսութեամբ մը կը ներկայացնէ Փետրուարեան ապստամբութեան բարոյական մեծ արժէքը։ Ռուսաստանի բոլշեւիկեան կարծանարար քաղաքականութիւնը մեր ժողովուրդի ձգտումներն ու պահանջները եւ մեր միակ ցանկութիւնը՝ ազատ, անկախ եւ միացեալ Հայաստանի իրականացումը։

Շատ խնամքով պատրաստուած եւ տպաւորիչ էր նաեւ հանդէսին գեղարուեստական մասը — երգերն ու արտասանութիւնները, որոնց մէջ ընդ մէջ տեղի կ'ունենային։ Կոյծունի Սաւատեանը իր զգայուն արտասանութիւններով Թաւրիզի հանդէսներու զարդը կը կազմէ։ Ցաջող արտասանութիւններ ըրին նաեւ օրիորդներ Անուշ Ցակոբեան։ Անեիկ Մովսիսեան եւ Այծեմնիկ Խաչիկեանը։ Ընկեր Եղիշէ Պօղլուեանն երգեց «Ախթամար» եւ «Ո՜չ արտասուք», երգեցին նաեւ օրիորդներ Վարդուշ եւ Մաքօ:

Այս բոլորէն յետոյ, հանդէսին նախագահութեան կողմէ ընկեր Սամսոն Թաղէոսեանը կարդաց հետեւեալ բանաձեւը.

— «Փետրուարեան համաժողովրդական մեծ ապստամբութեան տասնամեակի առթիւ 18ին Թաւրիզում բազմամարդ հանդիսում հաւաքուած ժողովուրդը լսելով օրուան բանախօսութիւնները՝ պահանջում է, որ Հայաստանի դռները ազատ ու բաց մնան տարագիր եւ հայրենազուրկ հայութեան առջեւ։

«Պահանջում է վերջ տալ քաղաքական, տնտեսական, քաղաքացիական եւ ֆիզիքական ամէն տեսակ հալածանքներին եւ վերջապէս ճանաչել հայ ժողովրդի բոլոր իրաւունքները, իր պատմական եւ դարաւոր հայրենիքի վրայ»։

Այս բանաձեւը կ'ընդունուի բուռն ծափերով եւ կ'առաջարկուի հրատարակութեան տալ մամուլի մէջ։

Սովորականի նման այս տարի եւս Փետրուար 18ի առթիւ տեղի ունեցան ընկերական խնջոյքներ։ Հ. Յ. Դ. Վրէժի Աշակերտ. կազմակերպութիւնն ալ փետրուարի 21ին տօնեց Փետրուար 18։ Հանդէսին ներկայ էին խուռներամ երկսեռ աշակերտներ։ Բանախօսեցին, երգեցին, նուագեցին ու չեկիստներու կեանքէն թատերախաղ մը խաղացին իրենց՝ աշակերտները՝ եռանդով եւ յաջողութեամբ։

∴ Թաւրիզի մէջ պատրաստութիւններ կը տեսնուին գրական-երաժշտական մեծ երեկոյթ մը սարքելու ի պատիւ Կոմիտաս վարդապետի։ Ցուսով ենք, որ երաժիշտ Պ. Լեւոն Գրիգորեանը իր լուսագոյն ջանքերը պիտի զործադրէ, այդ երեկոյթին համար։

ՄԱՍԻՍ

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԼՐԱՏՈՒ

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

Օր. Մարգրիտ Բաբայեանի աշակերտները երգահանդէս մը պիտի տան յառաջիկայ Ուրբաթ երեկոյ Սալ Կավոյի մէջ 45 Rue la Boétie։ Ցայտագիրը չափազանց ճոխ է։

ԹԱՏՐՈՆ

„ՄՐՐԻԿԸ"

Comédie Françaiseի արդէն հեռ խաղացանկին վրայ անցեալ երեքշաբթի օր աւելցաւ անուն մը որ նոր չէ թէեւ՝ բայց կը ներկայանայ թարմութեան եւ կորովի խաչար հրապոյրներով։

Հ. Պէռնշթայնի գործը ստեղծագործուած էր Gymnaseի բեմին վրայ՝ Տիկին Սիմոնի, Թէլմիտի եւ Տիւմէնիի գլխաւոր դերակատարութեամբ։

Քառորդ դար մը յետոյ՝ այս անգամ Ֆրանսական Թատրոնի բեմին վրայ՝ Տիկին Փիէռաթ.Լէօն Պէռնարի եւ Իոննէլի ստեղծագործութիւններուն տակ, ան կրցաւ ապրիլ, վերսկսաւ ապրիլ նոր կեանք մը, առանց մեկի զգացնելու իր ծնունդին թուականը։

Պէռնշթայնի խաղերուն հերոսները մարդեր են, իրենց ժառանգականութեան առաքինութիւններով օժտուած կամ թերութիւններով ծանրաբեռնուած։

Տաղանդաւոր հեղինակը գիտցած է տիրականօրէն կանգնել տիպարներ՝ որոնք երէկ էին եւ վաղը պիտի ԸԼԼԱՆ, որքան ատեն՝ որ տրամը մնայ այն ահաւոր ուժը, որուն յորձանքներուն տակ պիտի խորտակին, թաւալին, զալարուին ու չքանան կեանքեր ու նկարագիրներ սիրտեր ու երազներ, անձնուիրութիւններ ու եսասիրութիւններ։

Դրամին շուրջը եւ տրամին ստեղծուած ողբերգութիւն մըն է «Մրրիկը» (La Rafale) ինչպէս ինքը՝ Պէռնշթայն կ'անուանէ զայն. եւ արդարեւ սովորական տրամի մը մթնոլորտէն աւելի խոր, խեղդող, ճնշող, վայրագ բան մը կայ պարզ խաբեբայութեան մը պատճառաւ առաջ եկած հոգիներու եւ ճակատագիրներու այդ փոթորկումին մէջ։

Պարոն Լըպարգ (Լ. Պէռնար) խանարհ ծագում մը ունեցած է՝ բայց գիտցած է զայն տիրապետել եւ միլիոններով ամրացնել այդ տիրոյթը։

«Ապատիան մը,ինչպէսերրորդ արարուածին — իսկական ազնուական Ռոպէր տը Շամբրուա զայն պիտի անուանէ։

Պարոնին տենչանքն է իր դիրքը ամրապնդել իսկական ազնուականութեան մօտ։ Իր թախանձանքները կրցած են — հակառակ իր կամքին — ամուսնացնել իր աղջիկը՝ Հէլէն՝ (Տիկին Փիէռա)Կոմս տը Պոէչապէլի հետ, որ չէ կրցած երբեք գրաւել իր կնոջ սիրտը քանի մը տարիներու ընթացքին իսկ։

Բայց Հէլէնի ճամբուն վրայ ճակատագիրը կանգնեցուցած է ուրիշ ազնուական մը — Ռոպէր տը Շամբրուա (Իոննէլ) նուրբ, զգայուն, պատուախնդիր բայց արդէն յոգնած, — blasé — սերունդներու բերած անզօրութեան եւ հաճոյքի ժառանգականութեան ձանձրոյթէն։

Հէլէն եւ Ռոպէր կը սիրեն իրար։ Հէլէնի համար այդ շիտակ եւ նուրբ նկարագիրը ովասիս մըն է իր ընտանիքին ներկայացուցած չոր ու ցամաք հաշիւներու եւ մեքենայութիւններու անապատին մէջ։

Երեք տարիէ ի վեր կը սիրեն իրար. բայց ո՛չ ոք գուշակած է իրենց սէրը։ Պէռնար կը յաճախէ պաշտօնապէս Պարոնին դղեակը, բայց երեւոյթները պահպանուած են։

Բայց երեկոյ մը ան կը յայտնուի յանկարծ, անակնկալօրէն, երեկոյթի մը ընթացքին գունատ, յոգնած, եւ կարճ, ցընցող խօսակցութեան մը միջոցին — գլուխ-գլխի Հէլէնին հետ — կ'իմանանք որ նախորդ գիշեր Ռոպէր ձանձրոյթի, գրեթէ անգիտակցութեան ճգնաժամի մը միջոցին խաղացած եւ կորսնցուցած է հսկայ գումար մը — մէկ ու կէս միլիոնէն աւելի — որ իրը չէր սակայն, եւ որուն համար հաշիւ տալու պարտաւոր է 24 ժամէն:

Փոթորիկին առաջին արար…
է որ կը պայթի Հէլէնի …
խաղաղ, կարգաւորուած կեան…
քին մէջ։ Իր Ռոպէր…
կեանքը, սէրը վտանգուած է…
ան անհնարին կ'ուզէ առանց…
մտածելու իր ձգելիք պարտ…
քին վրայ այդ երիտասարդ կը…
նոջ կեանքին մէջ որ իրմով կը…
շնչէ, որուն ապրելու պատճառ…
իրաւունքն է ինք։ Եւ Փիէռ…
զմայլելի է այդ դուռը յանդ…
ժանանքի, լքումի մը առաջ ըն…
վզումի այդ պոռթկումին մէջ…
կը համոզէ Ռոպէրը ապաստ…
հակառակ անոր վերաւորու…
հպարտութեան, պիտի աշխատ…
զայն փրկել անպատւութենէ եւ…
մահէն, գտնելով հսկայ գու…
մարը։

Բարոյական զոհողութեան է …
կը սկսի Հէլէնի համար։ Ան կը…
փորձէ իր ազգականները գրաւ…
գնել՝ բայց իր զոհաբերման…
քանի մը օր կը պահանջէ գտ…
նելու համար այդքան գումար…

Ցուսահատութեան վայ…
կեանքներ կ'ապրի ան. հայր…
այո՛, հայրը միայն կրնայ զին…
քը փրկել։

Պարոնը ստուգած մը կ'ընէ …
աղջկան փոխ խնդրած գումա…
րին համար. ինչո՞ւ, որո՞ւ հա…
մար. եւ հակառակ աղջկան գ…
մագրութեան՝ մաս առ մաս…
ոչ ոքի բան մը եւ անուն …
չյայտնելու պատուոյ խոսք…
տալէ յետոյ — ճշմարտութիւն…
կ'իմանայ։

Ձէ՛, չպիտի փրկէ Պէռնայ…
ան վատահութեան գինը …
գործած եւ արժանի չէ որ իր…
միջամտէ, եւ արդէն այդքան…
գումար տրամադրելու չափ ա…
պուշ չէ։ Ռոպէր պիտի …
բանտ երթալու։

Հէլէն մտրակուած է հօր…
այդ անասելի վարմունքէն. …
սոփացուած է իր հօրը …
նետելու թէ Ռոպէր իր …
րահարն է երեք տարի…
ի վեր, որ ինք զայն …
դած մինչեւ այդ օրը, իր …
եսասիրական հաշիւներ…
բայց այսօր թոյլ չպիտի …
իր երջանկութեան քայքայում…
եւ ի հարկին գայթակղութիւն…
պիտի հրապարակէ, եթէ հայր…
չմիջամտէ։

Եւ սակայն այդ միջամտու…
թիւնը պէտք է կատարուի շա…
մեծ շրջահայեցութեամբ՝ …
տի ունենալով Ռոպէրի ծայր…
յեղ հպարտութիւնը։

Պարոնը կատղած է իր …
բաղները քայքայելու բնաւ…
նը ունեցող այս անակնկալ…
առջեւ, եւ մտադրած է — …
յայտարարէ — տեսնել Ռոպէ…
ազատել զայն իր կացութեն…
բայց դնելով պայմաններ…
ռանալ եւ չտեսնել այլեւս…
աղջիկը։

Հէլէն ի զուր կը յիշեցնէ…
թէ իր պատուոյ խոստումը…
յայտնելու կացութիւնը ո՛չ …
— մանաւանդ Ռոպէրին — …
անողոք է եւ միտ ինքն…
մինչեւ իր քղանցքներուն կա…
չող աղջիկը գետին նետել…
սատրճան։

Հէլէն ի զուր պիտի ջան…
գտնել հարկ եղած գումարը…

Ռոպէր արդէն իր պատշա…
տուած է։ Եւ երբ — վերջին …
րարուածին սկիզբը — Պարոն…
կը ներկայանայ Ռոպէրի բն…
կարանը, եւ տպաւորիչ տեսա…
րանի մը ընթացքին կը յայտն…
իր պայմանները, Ռոպէր հա…
կերպով կը նկատէ որ իր …
մին պէտք չունի ան. ինք …
աւելի նուազ ծախսով պիտի …
ծէ հարցը — գնդակ մը ճակա…

Պարոնը կը բողոքէ. կ'ո…
միջամտել։ Միթէ կարելի…
մեռնիլ այդպէս երիտասարդ…
այն ալ դրամի համար. երբ …
կրնայ դեռ երթալ Թրանսվ…
իր բարեկամներուն մօտ …
հարստանալ կրկին. …
հեդնական ժպիտ միայն …
այդ հոգի եւ վայելքի կ…
ուած մարդու դրամական…
թեան համար։ Ան պատա…
բան մը կը խնդրէ. որոշ ժամ…
երթալ այն ճաշարանը — …
ժամադրուած են Հէլէնի հետ…
եւ զայն վերադարձնել իր …
նը, անոր վրայ հսկել քանի …
ամիս, մինչեւ որ իր յիշա…
ազատանայ։

...Պատանը կը խոստանայ. ան ... չի բողոքեր այդ մասին. Մէկ ու կէս միլիոն խը... ...թիւն մը։

Հէլէն որ նախորդ գիշերը ...ոցուած էր Բոսֆորի մօտ՝ կը ...րձէ դեռ գումարը գտնել։ Իր ...յլարավաճառը պիտի կըր... ...յ գտնել հարկ եղածը. բայց ...ւթը արդէն պատրաստ է. ...կրեր նամակներ կան իր գրա...դանին վրայ, երբ ինք կ'անց...ի մօտակայ գրադարանը, դու... փակելով իր ետեւէն։

Եւ երբ Հէլէն գոհարավա...ին հետ՝ իր բանալիով բնա...րանին դուռը բանալով՝ կ'ու...ի Բոսֆորին անակնկալ կեր...ով գնել բարեբաստիկ լուծու...ին աղէկ, ու կը փնտռէ ալ ու ...ին, գրադարանին դրան ետե...ն պ ութիւն մը արդէն աղբեր...թիւնը կը լուծէ։

Հէլէն խելայեղ, կը նետէ ...իկ դուռը, կը ճչայ, կը գա...ութ... կ'իյնայ...

Տիկին Փիքառ — հարկ կա՞ ...ել — զմայլելի նրբութեամբ, ...հանդուրուած զգացումով եւ ...ով միանգամայն ստեղծեց ...էնի անձնաւորութիւնը, եւ ...կարծեր որ կարելի ըլլայ ...յն աւելի կատարելագործել, ...ինքա՛ն մարդկային, իրական ...։

Լ. Պէնար իր իւրաքանչիւր ...ազգագործութեան կուտայ դը...ում մը, որ իրն է, կազմուած ...ութենէ, բարեձեւութենէ, ...ական տրամաբանութենէ, ...յդ բոլոր զգացումներէն կազ...ով այն տիպարները՝ որոնք ...իր մեծ յաջողութիւններն են։

Իոննէլ դեռ երիտասարդ ...ւ մըն է՝ եւ արդէն մեծ տեղ ...ը կը գրաւէ Գօմէտիի բեմին ...։ Ան ունի վայելչութիւն, ... խաղ եւ հմայք, ինչ որ ...է սիրահարի դերակատարին ...։

Լ. Տիւպօ — կոմս Պըէչըակ... ...ի մէջ, Ա. Պօքէ՝ Պառ..., Տիկ. Է. Տիւքա՝ Պա...ն Հըլպարի մէջ ու կը կազմէ...ին հոյակապ ամբողջութիւն ...՝ որ միայն Գօմէտիի աշխար...հռչակ բեմին վրայ կարելի է տեսնել։

Հիւրընկալներու ընտրուած բազմութիւնը՝ որ լեցուցած էր ...աւորագոյն սրահը եւ օթեակները՝ խելայեղօրէն ծափահա...րեց հեղինակին անունը՝ որ բե...մէն յայտնուեցաւ Լ. Պէնարի ...։

ՀՐ. ԱԼԵԱՆԱՔ

ԱԿՆԱՐԿ ՄԸ ՀԱՅԿ. ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՎՐԱՅ

Մարտ 11 երեկոյեան ժամը 8.45ին, յայտնի պատմաբան՝ Գ. Բ. Խոժաչեան դասախօսութիւն մը տուաւ Փարիզի Հայ Ուս. Միութեան նախաձեռնութեամբ, նիւթ ունենալով «Ակնարկ մը Հայկական պատմութեան եւ քաղաքակրթութեան վրայ»։ Դասախօսութիւնը կատարուեցաւ Ֆրանսերէն լեզուով Միութեան կեդրոնատեղին Մարի-Նուպար Հայկական ուսանողական մեծ սրահին մէջ։ Գեղի սրահ փութացած էր հոծ բազմութիւն մը, որոնց մէջ կային բազմաթիւ Ֆրանսացիներ եւ ուրիշ օտարականներ։

Միութեան նախագահը բացման խօսքը կատարեց, շեշտելով թէ հայ ուսանողութիւնը կը գործէ ամէն ազգի ուսանողներու հետ միացած, սակայն իր հիմնական սկզբունքն է գերադասել ազգային շահը։

Գ. Խոժաչեան իր խիստ հետաքրքրաշարժ դասախօսութիւնը կատարեց մեծ յաջողութեամբ, միեւնոյն ատեն ցուցադրելով գունագեղ նկարներ։ Ան ցոյց տուաւ հայ պատմութեան քանի մը կարեւոր դէմքերը եւ հայ հանճարի գլխաւոր առաջնորդներն ու քաղաքական թէ գիւանագիտական ասպարէզին մէջ մեծ յաջողութեան հասած անձնաւորութիւնները. ներկայացուց հայ ժողովուրդին գլխաւոր կարողութիւնները եւ եզրակացուց թէ մենք իրաւունք ունինք ապրելու իբրեւ ազգ։ Վերջապէս յիշեց թէ հայուն եղած խոստումները ի գերեւ ելան Լօզանի դաշնագրով, շնորհիւ անոր գիւանագիտութեան։

Ներկաները մեկնեցան գոհունակութեամբ։

Յ. Դաւիթեան

ԵՐՈՒԱՆԴ ԼԱԼԱՅԵԱՆ

Կիրակի օր հաղորդեցինք Երուանդ Լալայեանի մահը, տալով քանի մը համառօտ կենսագրական տեղեկութիւններ։

Այսօր կը ներկայացնենք իր կեանքն ու գործունէութիւնը։

Ե. Լալայեան ծնած է Ալեքսանդրապոլ 1864ին։ Աւարտած է Թիֆլիսի Ներսէսեան դպրոցը, յետոյ հետեւած Ժընեւի համալսարանին մէջ ընկերային գիտութեան, Փարիզի մէջ մարդաբանութեան։ Վերադառնալով Կովկաս, իրեն ասպարէզ կ'ընտրէ մանկավարժութիւնը եւ ուսուցչական պաշտօն կը վարէ մինչեւ 1906, Այդ թուականէն սկսեալ, ամբողջովին կը նուիրուի ազգագրական եւ հնագիտական ուսումնասիրութիւններու։

Կը պտըտի Անդրկովկասի գրեթէ բոլոր հայաբնակ քաղաքները եւ Թրքահայաստանի մէկ մասը, կը հաւաքէ առատ ազգագրական նիւթեր, զորս կը հրատարակէ նախ «Ազգագրական Հանդէսին» մէջ, յետոյ առանձին հատորով։ Այս ճամբորդութեանց ընթացքին, կը հաւաքէ նաեւ Մշեցիներուն եւ Սասունցիներուն ազգագրութիւնը։

Միայն վերջին երկու տասնամեակին ընթացքին էր, որ նուիրուեցաւ հնագիտական աշխատանքներու։

Պեղումներ կատարած է մասնաւորապէս Նոր Բայազիդի, Էջմիածնի ու Դարալագեազի գաւառներուն, եւ վերջերս ալ, Կասանի աջակցութեամբ եւ Անդրկովկասեան գիտական ընկերակցութեան յանձնարարութեամբ՝ Կասայքի շրջանին մէջ։ Գտած է մօտ 1000 գամբան։ Նախապատմական շրջանի ուսումնասիրութեան կարեւոր այդ պեղումները մեծ արժէք կը ներկայացնեն իրենց որակով եւ քանակով։ Լալայեանի կը պատկանի առաջնութիւնը Անդրկովկասի մէջ յղկուած քարի դարուն պատմութեան ուսումնասիրութեան գետնին վրայ։ Այդ պեղումներուն նկարագրութիւնը փոքր մասով մը միայն հրատարակուած է, մեծ մասը կը մնայ անտիպ։

1896ին հիմնեց «Ազգագրական Հանդէսը» որ մինչեւ 1917, տարեկան կուտար 2 գիրք։ Դարձեալ իր ջանքերով 1905ին Թիֆլիսի մէջ հիմնուեցաւ Ազգագրական Ընկերութիւնը, եւ անոր կից՝ Ազգագրական-Պատմական Թանգարանը։ Այս Թանգարանը 1921ին փոխադրել տուաւ Երեւան, ուր այժմ մաս կը կազմէ Պետական Թանգարանին։

Հակառակ իր քայքայուած առողջութեան, Լալայեան չուզեց հանգչիլ։ «Երբ աշխատեմ, ներէն պիտի աշխատիմ մինչեւ որ հիւանդանամ» կ'ըսէր արհամարհելով հիւանդութիւնը։

Տպագրութեան մէջ են իր «Պեղումները Հայաստանում» արժէքաւոր գործը, որուն փորձերը կը սրբագրէր՝ երբ մեռաւ։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՔԱՐ ԱՆՏԱՐԲԵՐՈՒԹԻՒՆ

ԼԻՈՆ, 12 Մարտ — Երեք ամիս է որ Ֆրանսայի աշխատաւորութիւնը գործազրկութեան տագնապ մը կ'անցընէ, թէեւ բաղդատմամբ միւս երկիրներու մեղմ բայց հետզհետէ աւելի զգալի։ Այս տագնապին առաջին զոհերը կ'ըլլան օտարականները եւ մանաւանդ հայ աշխատաւորութիւնը իբրեւ «Հայմաթլոզ»։

Հետեւեցանք «Յառաջ»ի հարցարանին եւ լսեցինք բազմաթիւ ցաւեր։ Սակայն մեր անմիջական ընկերներու մասին խօսող չեմ։ Լիոնի մէջ գործազրկութիւնը, ընկերային աղէտ մը հանգամանքը առած է։ Քիչ չէ թիւը այն հայրենակիցներու որոնք բնակարան եւ ապրուստ չունենալով յուսահատութեան մէջ են։

Ո՞ւր պիտի յանգի այս քար անտարբերութիւնը։

Այսօր, շնորհիւ մեր անիշխանական վիճակին, դեռ չունինք համագաղթային միութիւն մը որ ազգին ցաւերը գրկէ։ Այս անմիջական հարցին շո՞ւրջ ալ հաւաքելով ժամանակ պիտի անցընենք։ Թողունք ամէն բան վերէն սպասելու միամտութիւնները։ Թող հանգիստ նստին մեր ազաները, փաշաները իրենց բարեգործականներով, եւ այլն։ Մեր խօսքը Լիոնի միութիւններու մասին է։ Ի՞նչ կը բանի Ազգային Միութիւնը։ Ո՞ւր են երեսունէ աւելի գայնգզայն հայրենակցական միութիւնները, որոնց ծրագիրներուն մէջ գլխաւոր տեղ կը բռնէ նաեւ հայրենակիցներու օգնելը։ Այդ միութեանց եկամուտի աղբիւրները չե՞ն այսօրուան գործազուրկները հանդէսներու, պարերգներու ժամանակ։

Ո՞ր օրուան կը սպասեն, երբ աշխատաւորութիւնը չքաւորութեան մէջ կը տառապի։ Փոխանակ հեռաւոր ծրագիրներ որոճալու, աւելի մարդկային չէ՞ եղբայրական աջակցութիւն ընծայել իր բաղդակից արմատակիցին, բայց գործ չգտնող գործազուրկին։

Հայրենակիցներ, բարեկամներ, սթափինք եւ օգնենք այսօրուան գործազուրկին։ Թող հայրենակցական Միութիւնները իրար գտնեն եւ «Գործազուրկներու Օգնութեան Մարմին» մը ստեղծեն։ Որքան շուտ այնքան լաւ։ Եթէ տրամադրելի գումարը նեղ օրուան չհասնին, ոչ մէկ Միութիւն վաղը իրաւունք պիտի ունենայ այս ժողովուրդին աջակցութեան դիմելու։

Կարօ

«ԵՐԳՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ»

ԼԻՈՆ.— Անցեալ շաբաթ Իրիկուան ցերեկի մէջ ներկայ եղայ Գ. Գ. Կորգանեանի բեմադրած «Երգն Հայաստանի» ֆիլմի ցուցադրութեան։

Ներկայ գաղութային մեր կեանքը իրարու դէպքերով վերջերս այնքան վհատեցնում է մեզ, որ յաճախ սկսում ենք նայիլ իրականութեան վրայ յոռետեսի աչքերով եւ ոչ մէկ մխիթարական բան չենք կարողանում գտնել նրանում։

Ներկայ պայմաններում Գ. Կորգանեանի «Երգն Հայաստանի» շարժանկարը տալիս է խրախուսելու վհատող հոգիները, եւ ապագայ գալիք բախտաւոր օրերի հաւատը ամրացնելու նրանց մէջ։

Շարժանկարը ոչ վիպասանութիւն է եւ ոչ էլ երեւակայական մէկ դէպք։ Իրականութեան մէկ պատկերն է։

«Երգն Հայաստանի» շարժանկարը պարունակում է իր մէջ այն ամէնը, ինչ որ սգեւորիչ է ու սիրելի մեր տարագիր հոգիների համար։ Իսկ գալիք սերունդի համար անգնահատելի մի գանձ է, որպէս գաղթային մեր կեանքի կենդանի պատմութիւնը։

Վերջացնելուց առաջ, ցանկութիւն կը յայտնենք Գ. Կորգանեանին, որ ջանք չխնայէր կարելի եղած վայրերում ցուցադրելու «Երգն Հայաստանի»ն

Գ.

ԿԵԱՆՔԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

ՎԻԷՆ, 12 Մարտ.— Վիէնի Հ. Յ. Դ. «Արաքս» խումբի նախաձեռնութեամբ բեմադրուեցաւ «Պանք Օթոմանի գրաւումը», Փաքեալի օփէմային մէջ ղեկավարութեամբ գերասան Մ. Մարութեանի։ Գնահատելի են բոլոր գերասանները։ Իրենց մասնակցութիւնը բերած էին Պ. Պ. Ն. Պօղոսեան, Թոմաեան, Ս. Թէլլեան։ Հակառակ անպատեհ օդին ժամանակէն առաջ մօտ 700 հանդիսականներ իրենց տեղերը գրաւած էին, եղան արտասանութիւններ եւ երգեր։

*** Նախորդ թղթակցութեամբս հազիւ կրցեր էի պարզել քիչ լուսաբանիւ Ֆայէթի հայրենակիցներուն վիճակը եւ խոստացած էի խօսիլ նաեւ Լուֆրէսին փափաքելի հայրենակիցներու մասին։

Այս թաղամասին մէջ ունինք մօտ 350 անձ։ Մեծամասնութիւնը կը կազմեն Մարաշցիները, Այնթէպցիները, Մալաթիացիները, Եոզկաթցիները։ Բոլորն ալ կ'աշխատին փափելի հիւսուածեղէնի գործարանը։ Գործատէրը շատ բարեացակամ է եւ 1927ի գործազրկութեան ժամանակ երբեք գործաւոր չէ ճամբած, աշխատցնելով օրական 2-3 ժամ։

Այս տարի ալ մօտ 10 ամիսէ ի վեր ժամերը կրճատած է։ Շաբաթը 40-35 ժամ միայն։ Պարապ հայրենակիցներ չունինք։ Վիէնի մէջ 400 450 հոգի նպաստ կը ստանան, նպաստընկալ 4 հայեր միայն ունինք։

Գործատէրերը մեր դիմումին վրայ սիրայօժար տրամադրեցին սենեկման, Հ. Յ. Դ. «Արաքս» խմբին։

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ

Տնտեսական միջազգային խորհրդաժողովին երկրորդ հաւաքոյթը տեղի պիտի ունենայ մարտ 16ին, Ժընեւի մէջ, նախագահութեամբ Հոլանտայի նախկին ելեւմտական նախարար եւ յայտնի տնտեսագէտ Քոլէնի, քննելու համար թէ պէտք է կիրարկել 1930 մարտ 24ին կնքուած առեւտրական համաձայնութիւնը, որուն մասնակցեր էին եւրոպական պետութիւնները։

Այս համաձայնութիւնը կնքուած էր պաշտպանելու համար մաքսային սակագներու կայուն միօրինակութիւն մը, մինչեւ որոշ շրջան մը, թոյլ տալու համար որ զանազան պետութիւններ առիթ ունենան կնքելու առեւտրական հաւաքական պայմանագրութիւններ։

Իր 1930 Նոյեմբերի հաւաքոյթին, Տնտեսական խորհրդաժողովը գտեր էր որ պետութիւններէն շատերը դեռ չեն վաւերացուցած 24 մարտի համաձայնութիւնը եւ նոր պայմանաժամ մը որոշեր էր — 1921 մարտ 25 — անհրաժեշտ վաւերացումներուն ենթարկելու համար զայն։

Ցարդ 11 պետութիւններ վաւերացուցած են։ Խորհրդաժողովը պիտի քննէ թէ կարելի՞ է գործադրութեան դնել համաձայնութիւնը, ի՞նչ պայմաններով։

ՄԱԿԵԴՈՆԻՈՅ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԷՆ ՑԵՑՈՅ

Սերպիա որ ամէնէն աւելի վնասուեցաւ վերջին երկրաշարժէն, բռնուած է ձիւնի մրրիկի մը։ Անկէց զատ նախորդ օր, 115 նոր ցնցումներ արձանագրուեցան 24 ժամուան ընթացքին, թէեւ թեթեւ։ Սակայն ժողովուրդը կը վախնայ մտնելու իր կիսափուլ տուները եւ իր կարասիներուն հետ, կը նախընտրէ մնալ բաց օդին։

Օգնութիւնները կը շարունակուին կանոնաւոր կերպով կազմակերպուիլ, բանակը դարդ աղէտեալներուն տրամադրած է 4000 վրան եւ 10 մեծ խոհանոցի կազմած. սակայն ժողովուրդը այս անգամ ալ սկսած է նեղուիլ Վարդար գետի յորդումէն, որ առաջ եկաւ անդադրող յորդ անձրեւներէն։

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԱՄԲՈՂՋԱԿԱՆ ԵՐԿԵՐ. Ա. Շահանդուխտի կեանքէն, Հեղինակ՝ Հրանդ (Մելքոն Կիւրճեան). «Հրատարակութիւն Նպատակ Գրագէտներու Բարեկամներու», Թիւ 2։ Գեղեցիկ տպագրութեամբ։ Փարիզ, 1931, Գին 20 Ֆրանք։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (2)

ՍՈՒԼԹԱՆ ՀԱՄԻՏԻ Ա. ՔԱՐՏՈՒՂԱՐ ԹԱՀՍԻՆ ՓԱՇԱՅԻ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐԸ

ՍՈՒԼԹԱՆ ՀԱՄԻՏ ԻՆՉՊԷ՞Ս ԿԸ ՔՆԱՆԱՐ

Թատրոնի գործը հոգացողը [illegible] էֆէնտիին պարտականութեան սահմաններուն մէջ իյնալուն համար, երբ Եւրոպայէն արտասահմաններ գային, ան կը [illegible] եւ Թագաւորին կը ներկայացնէր, եթէ յարմար տեսնուէր անոնք պալատի թատրոնին մէջ կուտային իրենց ներկայացումը։

Մունէ Սիւլի, Սարա Պերնար, Կերմէն Նեվէլի այս կերպով գացած են։ Ասոնց երբեմն նշան, երբեմն մետալ եւ երբեմն ալ ստակ դրամական նուէրներ կը տրուէր։

Թատրոնը յաճախ գեղապաշտներու հետ տեսակցելու համար ալ կը կազմակերպուէր։ Այս խօսակցութեանց միջոցին ներկայ կը գտնուէր թարգմանը եւ ժամեր տեւող խօսակցութիւնները ծանօթացնելով կը ներկայացնէր Սուլթան Համիտին։ Հակառակ անոր որ Համիտ ֆրանսերէն չէր կրնար խօսիլ, սակայն թէ իր խօսածներուն եւ թէ ալ գեղապաշտներու խօսքերուն սխալ թարգմանուիլը շատ դիւրաւ կը հասկնար եւ շատ ուշադրութիւն կ'ընէր։ Այս տեսակէտով ամենայաջող թարգմանն էր Մունիր փաշան, որովհետեւ շատ լաւ ֆրանսերէն գիտէր։

Թատրոնը Սուլթան Համիտի համար ժամանց միջոց մը ըլլալէ զատ, իրեն յատկացուած մասնաւոր օթեակի մէջ նստած մէկ կողմէն խաղը կը դիտէր, միւս կողմէ ալ պաշտօնական խօսակցութիւններ կ'ունենար։ Գիշեր մը իր օթեակին մէջ կը նստէր. մէկէն երեսը ինծի դարձնելով ըսաւ.

— Ա. քարտուղար փաշա, Սկիւպի մէջ Պուլկարներու թիւը որքա՞ն է։

Նման հարցումի մը հետեւելու երբեք մտքէս անցուցած չէի, որով ասլիք պատասխան չէի գիտեր.

— Եթէ հրաման ըսէք, քննեմ ըսի։

Վերջէն հասկցայ որ տարբեր պատճառներ կան եղեր այդ հարցումին համար։ Պուլկարները այդ օրերուն դիմում կատարած էին Սկիւպի մէջ Մետրապոլիտութիւն հաստատելու համար. Սուլթան Համիտ պուլկար Մետրապոլիտի մը ընտրութեան համար կ'ուզէր հաշուել այդ շրջանի մէջ գտնուող Պուլկարներու թիւը։

Սուլթան Համիտ իր գահակալութեան առաջին օրէն, պետութեան բոլոր գործերը եւ քաղաքականութիւնը սարայի մէջ ամփոփելու ծրագիրը հետապնդելուն համար, զինուորական եւ կրօնական բոլոր խնդիրներուն ծանօթանալով, լայն տեղեկութիւններ ձեռք բերաւ։ Համիտ ամէն բան կը հարցնէր եւ ամէնուն վիճակով կը հետաքրքրուէր. իրենց ընտրութիւնը թագաւորական հրամանով կատարուած բոլոր պաշտօնեաներու կենսագրութիւնները գիտէր։

Դեսպաններու, կուսակալներու, հրամանատարներու եւ նոյնիսկ կարեւոր Սանճագներու մութեսարրիֆներուն ընտրութեան մասին կը հետեւէր եւ կը յարաբերէր։ Մինչեւ անգամ այդ պաշտօններու համար երբեմն ինքը ուղղակի պաշտօնեաներ կ'ընտրէր, առանց վարչապետի գիտակցութեան։ Միայն արդարադատութեան գործերուն չէր խառնուէր։

Անգամ մը արդարութեան նախարար Աբտիւրրահման փաշա քանի մը պաշտօնեաներու անունները ներկայացնելով, խնդրեց որ յարմարագոյնը ընտրէ անոնց մէջէն, սակայն Համիտ ետ վերադարձնելով գրութիւնը հրամայած է որ ինքը ընտրէ յարմարագոյնը։

ԵԸԼՏԸԶԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ապտիւլ Համիտ Արնաւուտներուն հանդէպ մասնաւոր համակրանք մը ունէր եւ կը հաւատար որ անոնք քաջ ժողովուրդ մըն են։ Պալատի եւ իր անձին պաշտպանութեան յատկացուած պաշտօններու մէջ շատ մեծ տեղ տուած էր Արնաւուտներու եւ պօշնագներու։ Անոնք ամէն տեսակ առանձնաշնորհումներ կը վայելէին եւ մինչեւ անգամ անոնց հայրենիք գտնուող ազգականները կ'օգտուէին այդ շնորհքներէն։ Սուլթան Համիտ այդ կերպով կը կարծէր որ Արնաւուտները իր հրամանին ենթակայ եւ պատրաստ ուժ մըն են եւ կրնայ զանոնք օգտագործել ի հարկին։

Պալատի պաշտպանութեան կազմակերպութեան մէջ կը գտնուէին նաեւ Թիւրքեր եւ Արաբներ, բայց անոնք ոչ Արնաւուտներու չափ բազմաթիւ էին եւ ոչ ալ ազդեցիկ։

*
* *

Սուլթան Համիտ շատ զօրաւոր կեդրոնացնող մըն էր։ Կրօնական, կրթական, զինուորական եւ ելեւմտական բոլոր գործերը կեդրոնացուցած էր պալատի մէջ։

Բռնապետական վարչաձեւի պահանջներով այս սիսթէմը Սաիտ փաշայի շնորհքն է։ Մապէյնի Ա. քարտուղարութեան ժամանակ Սաիտ փաշան Համիտը այս որոշման բերած էր։ Սաիտ փաշա դրական եւ գիտական մեծ կարողութիւններով օժտուած ըլլալուն շնորհիւ, կրցած էր Սուլթան Համիտը այդ եզրակացութեան բերել։

(Շար.)

յանձնարարութիւններու համար, նոր շրջան մը կը բանան գերմանեւռուս յարաբերութեանց մէջ։ Թերթը կը հաստատէ թէ խորհրդային անտեսութեան եւ հնգամեայ ծրագրի «հրաշալի» յաջողութիւնն ու զարգացումը, ինչպէս նաեւ 160 միլիոննոց երկրի մը գնման կարողութիւնը խոր տպաւորութիւն ձգած են գերման գործատէրերուն վրայ, որոնք վերջերս ուսումնասիրական համբորդութիւն մը կատարեր էին Ռուսիոյ մէջ. եւ թէ վերջին այս բանակցութիւնները առաջին քայլերը կը կազմեն լուրջ եւ տեւական աշխատակցութեան մը Գերմանիոյ եւ Ռուսիոյ միջեւ։ Բոլշեւիկեան թերթը կ'եզրակացնէ.— Ահա թէ ինչու ռուս անտեսագէտները մտածեցին գերմանեւռուս հնգամեայ գործակցութիւն մը, որ պիտի տեւէ հնգամեայ ծրագրի վերջին երկու տարիներու եւ յաջորդ երեք տարիներու ընթացքին։ Անհրաժեշտ է Գերմաններէն ստանալ երկարատեւ վարկեր եւ ջնջել Ռուսիոյ դէմ կիրարկուած մասնաւոր գիները»։

Բոլշեւիկեան թերթին այս յօդուածին, գերմանական Վոլֆ գործակալութիւնը կը պատասխանէ.— Քանի մը տարիներու տեւողութեամբ, Գերմանիոյ եւ Ռուսիոյ միջեւ համաձայնութիւններ կնքելու գաղափարը մէջտեղ նետուեցաւ գերման պատգամաւորներու եւ խորհ. ներկայացուցիչներու բանակցութեանց ընթացքին։ Բայց, առկից աւելին, կը մտածուի թէ երկարատեւ գործակցութեան մը պայմանները կրնան ունենալ հետեւանքներ, զորս կարելի չէ նախատեսել։

Հնդիկ մահմետականները չեն զիջիր

Հնդիկ իշխաններու խորհրդաժողովը կը բացուի այսօր Տէլհիի մէջ։ 70է աւելի իշխաններ արդէն հասած են Տէլհի մասնակցելու ժողովին։ Մէկ քանի խորհրդակցութիւններ ունեցան օրակարգը պատրաստելու համար ժողովին որ մէկ շաբաթ պիտի տեւէ։

Իշխաններու ներկայացուցիչները առիթ պիտի ունենան հանդիպելու եւ խորհրդակցելու հնդիկ ազգ. խորհուրդի ներկայացուցիչներուն, ինչպէս նաեւ կանտիի հետ, որ Քարաչիի խորհրդաժողովին երթալու համար, պիտի անցնի Տէլհիէն։

Տէլհիի մէջ, Համիսլամական Միութիւնը հաւաքոյթ մը ունեցաւ, եւ քուէարկեց մէկ քանի որոշումներ, որոնք յստակօրէն կը յայտնեն թէ Մահմետականներու հնդկական դաշնակցութեան մասնակցութիւնը կախում ունի իրր փոքրամասնութիւն՝ իրենց պահանջներու գոհացումէն։ Որոշած են չփիճիլ որ եւ է ծրագրի շուրջ որ իրենց չապահովեր 100էն 33ի ներկայացուցչութիւն մը Օրէնսդիր Խորհուրդին մէջ, մեծամասնութիւն Փէնճապի եւ Պէնկալի մէջ եւ իրենց թիւին համապատասխան աթոռներ՝ միւս նահանգներուն մէջ։

Մահմետականները հաւանութիւն յայտնելէ յետոյ Աղա Խանի այն պահանջին զոր ներկայացուցեր էր Լոնտոնի խորհրդաժողովին, Սինտ նահանգը բաժնելու համար Պոմպէյէն, եւ այս տարուան իրենց նախագահը ընտրելէ յետոյ՝ ցրուեցան։

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ՓՐԿՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԸ ԻՐ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

1.— Ի՞նչ գործնական եւ ընդհանուր միջոցներ կ'առաջարկէք հայ մանուկները (5-15 տարեկան) հայ մեծցնելու համար։ Գոնէ մայրենի լեզուն գրել-կարդալ սորվելու չափ։ (Նկատի ունեցէք որ բացի Փարիզի եւ քանի մը քաղաքներու դասընթացքներէն եւ Մարսիլիոյ շրջակայ գիւղերու եւ արուարձաններու դպրոցներէն, չունինք ուրիշ կրթարան)։

2.— Գիտէ՞ք միջոց մը որով կարելի ըլլայ հայկական պատմութիւնը եւ գրականութիւնը սորվեցնել տեղական դպրոցներ գացող հայ մանուկներուն։

3.— Գաղութին մեծամասնութիւնն ըլլալով բանուորներ եւ բանուորուհիներ (յաճախ այր եւ կին գործի կ'երթան), ի՞նչպէս կարելի է պահել հայերէն խօսելու վարժութիւնը, թէ՛ անչափահասներու եւ թէ չափահասներու համար։

4.— Հայ թերթերը ի՞նչպէս կրնան օգնել այս գործին։

5.— Հայկական բազմազան միութիւններէն ո՞ր կրնայ աւելի օգտակար ըլլալ այս գործին։

6.— Նիւթական ի՞նչ միջոցներ կ'առաջարկէք, ձեր թելադրութիւնները իրականացնելու համար։

Պատասխանները գրել կարճ եւ ամփոփ, առանց աւելորդ խորհրդածութեանց։ Կեդրոնանալ տրուած հարցումներուն վրայ։ Բայց եթէ ունիք չնախատեսուած հարցեր, գրել առանձին։

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18 ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Փարիզի կոմիտէի կողմէ
Մարտ 28ին ժամը 8.30էն Salle Place pourFêteի *մէջ*
95 Bld. Auguste Blanqui — *մէթրօ* Glaciere

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. ԴՊՐՈՑ

Այսօր երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30—9.15, կանոնագրի մեկնաբանում՝ (ընկ. Փ. Հիւսեան)։
Ժամը 9.30 — 10.15, Հայաստանի աշխարհագրութիւն՝ (ընկ. Ազգին)։

Հ. Յ. Դ.

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆի Համազասպ խումբի ժողովը՝ վաղը երեկոյ ժամը 8.30ին, 181 Cours Lafayette. Café de la Gare *սրահին մէջ։*

ՑՈՒՑԱՏԵՍ

Զ. Ե. Ռ. Միութեան Փարիզի վաճառքն գրադարանին դասախօսական ժողովը այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին, Ֆլորիայի մէջ։ Կը դասախօսէ Յօքթ. Գ. Ամատեան, նիւթը՝ *Ալքոլամոլութիւնը իբրեւ ընկերային աղէտ։* Մէկ ժամ սինէմա։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Նաւասարդեան, Ամասեան, Թէրզեան, Եզեկիէլեան եւ Վարդան ընտանիքները շնորհակալութիւն կը յայտնեն ամէն անոնց (հայ եւ ֆրանսացի) որոնք անձամբ կամ նամակով ցաւակցութիւն յայտնեցին ՎԱՐԴՈՒՀԻ (ԿԻԻԼԻԱ) ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ մահուան առթիւ։

Տրակինեան 14 Մարտ 1931

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը՛ փնտռուի Մարաշի Զավուշլու Թաղէն Լուսնթաք-Սահակեան, հօր անունը՝ Յարութիւն (կառավարական պաշտօնեայ), մօր անունը՝ Խաթուն (վարժուհի), եղբօր անունը՝ Սամուէլ։ Տէրզօրի քարդին 9—10 տարեկան էր եւ կը գտնուէր Ճէմտատիյէ։ Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել M. Fernezlianի, 36 Rue de la Part Dieu, Lyon, (Rhône). France.

— Կը փնտռուի Նէյվէի Միջագիւղէն Շնորհիկ Սէմէրճեան։ Լուր առնուած է թէ 1927ին կը գտնուէր Պոլիս։ Իմացնել իր քրոջ Քնարիկ Սէմէրճեանի, 72 Rue Jean Jeaques Rousseau, Issy - les - Moulineaux, (Seine) France.

— *Կը փնտռեմ եղբայրներս Սասունի Ահարոնք գիւղացի Յովհաննէս, Կարապետ եւ Պօղոս Շահինեան, որոնք ընդհ. պատերազմէն առաջ կը գտնուէին Տիգրանակերտի Հաւատյան գիւղը։ Կրտսեր եղբայրս Արմենակ 1914ին կ'աշխատէր Բէկամի ագահանքներուն մէջ։ Մինչեւ այսօր իրենց մասին լուր չկայ։ Իրենց հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել Շահինեան Մկրտիչի 96* bis rue de la Tour-Billy, Argenteuil, (S. et O.) France։ *Ծչգրիտ լուր տուողին 500 ֆրանք նուէր։*

IMPRIMERIE - MASSIS - EDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant H STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN ERUOPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376 280

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
18
ՄԱՐՏ
1931

18 MARS 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1521

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԿԼՈՐ ՍԵՂԱՆԻ ՄԸ ՇՈՒՐՋԸ

Մարտ 4 Թուակիր խմբագրականի մը մէջ, որուն եզրակացութիւնը արտատպեցինք երէկ, Եգիպտոսի ռամկավար պաշտօնաթերթը կ'առաջարկէ մէկդի դնել Պոլսոյ Ազգային Սահմանադրութիւնը եւ յարմարիլ իւրաքանչիւր երկրի պետական օրէնքներուն:

— «Ինչի՛ կը սպասենք փրկելու համար դեռ շատ մը արեւմտահայ գաղութներու հանրային կեանքը՝ իր վգին անցուած այն սրկանաքարէն որ Ազգ. Սահմանադրութիւնն է:

«... եւ ըսել թէ այն բոլոր երկիրները ուր գաղութներ ունինք, պատրաստ են իրենց ընդհանուր օրէնքներու սահմանին մէջ եւ մեր մասնաւոր պարագան նկատի առնելով, հայ իշխանութեան մը ճեղինակութիւնը ճանչնալու, եւ անոր օգնելու որպէսզի ճանչցնէ ինքզինքը չճանչցող ազգայիններուն»:

Ամբողջ խմբագրականը տեսակ մը արհամարհանք, եթէ ոչ ծաղր կը մատնէ Թրքահայ Սահմանադրութեան մասին: Իսկ բուն ոգին այն է որ ազգային իշխանութիւնները կարենան պաշտպանել իրենք զիրենք պետական աջակցութեամբ:

— «Իր իրաւունքներուն համեստ սահմանին մէջ՝ ազգ. իշխանութիւնը պիտի կրնար ոչ միայն ինքզինքը պաշտպանել ընդդէմ ներքին թշնամիներուն՝ որ պէտք մըն է, այլ եւ պաշտպանել իր համայնքը կարգ մը սովորական եւ արտասովոր պարագաներու մէջ, զօրացնե՛լ իր համայնքը՝ գետութեան ուժին միջոցաւ»:

Կը թուի թէ «Արեւ»ի խմբագիրը կարօտցեր է Եգիպտոսի դէպքերը, երբ «եկեղեցւոյ իշխան» մը յաջողեցաւ ինքզինքը հարկադրել եւ ապօրինութիւնը նուիրագործել ոստիկանական ուժով (1928): Կամ կը գտնուի Գաղատի դէպքին անմիջական ազդեցութեան տակ (1931 փետր. 5):

Բայց մենք չպիտի զբաղինք այդ մանրամասնութիւններով, դէմ դիմաց խօսելու համար հիմնական հարցի մը մասին:

Եթէ ռամկավար պաշտօնաթերթը անկեղծօրէն կ'ընդունի որ պէտք է յարմարինք իւրաքանչիւր միջավայրի պահանջներուն, օգտուինք պետական օրէնքին ընծայուած դիւրութիւններէն եւ ունենանք նոր կազմական-կանոնագիր, պէտք է նոյն տրամաբանութեամբ ընդունի նաեւ գաղթային կեդրոնական իշխանութեան մը պահանջը:

Մէկը՝ առանց միւսին՝ անիմաստ է: Մէկը պիտի լրացնէր միւսը:

Ո՛ր եւէ առաջարկ դրածատեն, չմոռնանք բուն իրականութիւնը:

Աւ հասարակ բոլոր գաղութները յարմարած են իրենց միջավայրին: Ազգ. Սահմանադրութիւնը շատ քիչ տեղերու մէջ կը գործադրուի: Սակաւաթիւ պետութիւններ միայն կը հետաքրքրուին մեր ներքին կազմակերպութեամբ: Կ'անգիտանան, չեն ուզեր զբաղիլ, մինչեւ որ մենք չզբաղեցնենք:

Այսպէս, Ֆրանսայի մէջ ո՛րեւէ իրաւական հիմք չունինք (փոքրամասնութեան իրաւունք), եւ առանց կանոնի արթնցող իշխանութիւն կրնայ հաստատել եւ հազորդել ոստիկանութեան, որ կ'արձանագրէ ի տեղեկութիւն: Քանի մը տարի առաջ, երեք ազգային իշխանութիւն ունեցանք Լիոնի մէջ, երեքն ալ «օրինաւոր»: Այսինքն զուրկ օրինական ո՛րեւէ արժէքէ:

Կամ, Ներսէ Միացոզը կը վազէ պաշտօնատուն, երբեմն «Պրոնական Ընկերակցութիւն» արձանագրուելու համար, եթէ ունի եկեղեցի մը իր ձեռքին տակ (Փարիզ եւ Սէն Ժիւլիէն-Մարսէյլ: Ի հարկին առանձին եկեղեցի մը շինելով:

Ռումանիոյ մէջ ունեցանք Թեմական կանոնագրութիւն մը, հաստատուած՝ Դաւանութեանց Տեսչութեան կողմէ: Պուլկարիոյ մէջ ալ, 1924ին, այդպիսի ձեռնարկ մը եղաւ, բայց թեմիտ մարդիկ լզրճեցին եւ աւանդարար ճանչցուած իրաւունքներն անգամ վրայ տուին: Մինչդեռ Իսլամները եւ Հրեաները լայնօրէն կ'օգտուին:

Յունաստանի մէջ, կառավարութիւնը չի ճանչնար մեզ, երբեւ փոքրամասնութիւն կամ համայնք, բացի Կիւմիւլճինայի հին գաղութէն, որ չարաչար կը գործածէ իր առանձնաշնորհը՝ նորեկ բազմութիւններուն դէմ: Մենք մեզի կանոնագիրներ ունինք, իսկ ուղղակի պետութենէն հաստատուած կազմական-կանոնագիր մը մշակելու համար այս միջոցին կաշխատին — գոնէ այնպէս կը հաւաստեն — Սելանիկի Թեմական Խորհուրդը եւ Աթէնքի Ազգ. Վարչութիւնը:

Եգիպտոս կը կառավարուի Ազգ. Սահմանադրութեամբ: Սուրիան ալ, ցնոր տնօրինութիւն: Իրաքը նոյնպէս, թէեւ կառավարութիւնը արդէն ձեռնարկած է նոր կանոնագիր մը կազմելու:

Չենք խօսիր Պարսկաստանի մասին, ուր շատ լայն իրաւունքներ ունինք, թէեւ հետզհետէ կը խախտի կրթական ճակատը, շնորհիւ Փարսացման օրէնքին: Եւ Ամերիկայի մասին, որուն պայմանները բոլորովին տարբեր են, նման՝ Ֆրանսայի:

Արդ, ո՞րն է աւելի անմիջական,— սպասել որ ամէն մէկը գլխուն ճարը նայի էւել-պակաս իմաստութեամբ եւ մեզ ...ենէ անել կացութեան մը առջե՞ւ: Թէ՞ նախ կլոր սեղանի մը շուրջը, սրճել, ազնիւել եւ ձեւ մը գտնել, ընդհանուր ուղղութիւն մը տալու:

Գիտենք որ մեր ուժէն վեր է փոխել պետական օրէնքները: Բայց մեր լռջութենէն եւ աշխատանքէն կախում ունի ...ռաւելագոյն բարիքը ապահովել իւրաքանչիւր տեղի համար: ...ունենալով ընդհանուր, կեդրոնաձիգ ուղեգիծ մը:

Նոյնիսկ եղած վիճակին մէջ, սախպօղականը այն է որ ...ենք բարեհաճինք, վերջապէս, իրար հասկնալ եւ ելք մը գտնել, կլոր սեղանի մը շուրջը:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱ՞Ն ԹԷ «ՊԱՇ ՓԱՓԱԶԼԸՔ»

Պոլսոյ Յոյն Պատրիարքարանին շուրջ յարուցուած ազմուկին առթիւ Իծմուս Նաաֆ խմբագրական մը հրատարակած է «Ճիւմհուրիէթ»ի մէջ: Կարեւորութիւնը նկատի առնելով, նոյնութեամբ կը տանք.

— «Այս «պաշ փափազութեան խնդիրը ի՛նչ պատճառով եւ ի՞նչ ձեւով ծագեցաւ, եւ ի՛նչ պէտքի ու անհրաժեշտութեան վրայ, — չենք գիտեր: Մեր յիշողութիւնը յարելով, կը կարծենք թէ, երբ Լօզանի դաշնագրով ճշդուեցաւ Յոյն Պատրիարքարանին նոր դիրքը, կարգ մը անձեր յարմար գտան տարբեր տիտղոսով մը, օրինակ «պաշ փափազլըք» կոչել պատրիարքութիւնը, որ աշխարհիկան իշխանութենէ հեռացուած վիճակի մը վերածուած էր: կրնանք աւելցնել թէ ասիկա ալ գաղտնի բանի մը արդիւնքը չէր, այլ Թուրքերուն անհաճոյ կացութեան մը ազդեցութեան, նկատի ունենալով հինէն ի վեր Պատրիարքարանին կատարած դերը եւ առաջ բերած ըմբռնումը:

Ցրաժարանութեան տեսակէտով, թերեւս արտակարգ բան մը չկայ այսպէս խորհելուն մէջ, բայց Լօզանի մէջ աքուած-որոշումով, հաւանած ենք որ Պատրիարքարանը Պոլիս մնայ, պայմանաւ որ վարչական եւ քաղաքական որեւէ հանգամանք չունենայ: Արդ, չենք հասկնար թէ եթէ այդ վերապահումով մնացող Պատրիարքարան մը շարունակէ պահել այդ տիտղոսը, ինչո՞ւ ասիկա նկատուի նշան մը թէ ան կրնայ հին հանգամանքը վերստանալ:

Որքան կը յիշենք, Լօզանի մէջ սա տեսակ խորհրդակցութիւն մը տեղի ունեցաւ Յոյն Պատրիարքարանին շուրջ: Մեր պատուիրակութիւնը կ'ուզէր որ Պատրիարքարանը հեռանայ Պոլսէն: Այս կէտին շուրջ բաւական երկար վիճաբանութիւններ եղան, եւ վերջապէս մեր պատուիրակութիւնը սա պայմանը դրաւ, որպէսզի հաւանի Պատրիարքարանին Պոլիս մնալուն.

— Վարչական եւ քաղաքական որեւէ իրաւունք եւ իրաւասութիւն չպիտի ունենայ:

Ան անձերը կամ պաշտօնատունները որոնք աւելորդ տեղը կարեւորութիւն կուտան այս տիտղոսին եւ կ'ուզեն որ ան այսպէս չըլլայ այլ այնպէս, պէտք է յիշեն թէ որեւէ շահ չունինք ինքնաբերաբար տարբեր մէկ ձեւը ընտրելու այն ձեւէն զոր դաշնագրով ընդունած ենք, վերջ ի վերջոյ, եթէ մեզի հարցնեն, մէջտեղն է մեր ընդունած ձեւը: Եւ հաւանական է որ մեր դիրքը բացատրելու համար մեր ընելիք պատճառաբանութիւնները չկարենան համոզել մեր դիմացինները: Ցնտոյ, ուրիշ գործ չմնա՞ց որ այս տեսակ երկրորդական եւ ձեւական խնդիրներ ստեղծելով, անտեղի ու անօգուտ վիճաբանութեանց տեղի կուտանք:

Մեր կարծիքով, այս խնդիրը պէտք եղածին չափ զբաղեցուցած է արդէն հրապարակը, եւ այլեւս չի կրնար շարունակուիլ: Ցարժեր զբաղիլ եւ ըսել թէ Յոյն Պատրիարքարանը «փաթրիքլըք» կոչուելու չէ, այլ «պաշ փափազլըք»:»

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՌՈՒՍԵՒԹՈՒՐՔ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԴԱՇԻՆՔ

Ռուսիոյ կողմէ Գարախան, իսկ Թուրքիոյ կողմէ Մոսկուայի Թուրք դեսպան Հիւսէյին Րաղըպ, Մոսկուայի մէջ կնքեցին առեւտուրի եւ նաւարկութեան վերաբերեալ դաշինք մը:

Այս դաշնագրին կնքման առթիւ խորհրդ. Առեւտրական գործավարութիւնը հրատարակած է զեկոյց մը: Այս նոր դաշնագիրը կը փոխարինէ 1927 Մարտ 11ին կնքուած դաշնագիրը, որ վերջ գտեր էր 1930 Հոկտ. 19ին: Դաշնագիրը կը կարգադրէ մէկ երկրի հպատակին բնակարանի հարցը՝ միւս երկրին մէջ, իրաւական անձնաւորութեանց (հաստատութիւններ) վերաբերեալ հարցեր, Թուրքիոյ մէջ՝ խորհրդ. առեւտրական պատուիրակութեան եւ անոր մասնաճիւղերուն իրաւասութիւններու, նաւարկութեան, ապրանքներու փոխանցման, եւ երկու երկիրներու փոխադարձ ներածման եւ արտածման վերաբերեալ հարցեր:

Դաշնագիրը կնքուած է ամէնէն աւելի նպաստաւորեալ ազգի հիման վրայ: Երկու երկիրները յանձն կ'առնեն իրարու դէմ առեւտրական որեւէ սահմանափակում կամ արգելքի չդիմել, եթէ սահմանափակումն ու արգելքը չեն դրուած հաւասարապէս միւս բոլոր երկիրներուն դէմ:

Թուրքիա իրաւունք ունի Պաթումէն ապրանք փոխանցել (Թրանզիդ): Ասկից զատ կրնայ Արեւմտեան նահանգներէն Արեւելեան նահանգներու յատուկ ապրանքներ ղրկել նոյն ճամբով, ինչպէս նաեւ օտար ապրանքներ՝ այն երկիրներէն միայն՝ որոնք առեւտրական դաշինք ունին Ռուսիոյ հետ:

Դաշինքը կնքուած է մէկ տարուան համար, բայց կրնայ երկարաձգուիլ լուռ համաձայնութեամբ, եթէ երկու կողմերէն մէկը, տարուան վերջը չխզէ զայն: Այդ պարագային դաշնագիրը ի զօրու է վեց ամիս եւս, խզման թուականէն սկսեալ, և կ'ենթարկուի վաւերացման: Վաւերացման փաստաթուղթերու փոխանակութիւնը կը կատարուի Էնկիւրիի մէջ:

∴ Էնկիւրիէն կը գրեն թէ 1921 մարտ 16ի Թուրքեւռուս դաշնագրին տասնամեայ տարեդարձին առթիւ, Թուրք արտաքին գործավար Թ. Րիւշտի հեռագրած է Լիտվինովի թէ կը մաղթէ ռուսեւթուրք բարեկամութեան ամրապնդումը:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՆՈՐ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Նոր Ազգ. Մեծ Ժողովին համար Խալքի թեկնածուները դեռ յայտնի չեն: Այս առթիւ հրապարակ նետուած անունները ենթադրութիւններ են միայն: Մ. Քէմալ հրամայած է որ երեսփոխաններու մէկ «ալպոմ»ը պատրաստուի եւ իրեն յանձնուի:

Ներկայ երեսփոխանները իրենց թեկնածութեան մասին իրենց կարծիքը գրաւոր կը յայտնեն Խալքի ընդհ. քարտուղարութեան: Այս անձերուն դիրքը պիտի ճշդուի պատասխանները քննուելէն վերջ:

ԿԻՆԵՐԸ ՉԵՆ ԿՐՆԱՐ ՄԱՍՆԱԿՑԻԼ

Մէկ քանի օր առաջ գրեր էինք թէ կիներն ալ պիտի կրնան ընտրող եւ ընտրելի ըլլալ: Սակայն երեսփ. ընտրական իրաւունքը այրերունն է միայն, քանի փոփոխութիւններ չեն եղած Հիմնական Օրէնքին մէջ: Առ այժմ այս օրէնքը փոփոխելու մտադրութիւն չկայ: Որոշուած ըլլալով որ մինչեւ նոր Ազգ. Ժողովին կազմութիւնը ներկայ ժողովը կարեւոր օրէնքներ չպիտի քուէարկէ, բնական է որ այս անգամուան ընտրութենէն կիները չպիտի կրնան օգտուիլ:

Խորհրդ. առեւտրական պատուիրակութիւնը

ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԱԾ ՔԱՌԱՍՈՒՆ ՄԻԼԻՈՆԻ

Սպանիական քարիւղի ընկերութիւն մը եւ Առնուս դրամատունը դատ բացեր էին խորհրդային առեւտրական պատուիրակութեան եւ խորհրդային նաֆթի սէնտիքային դէմ, պահանջելով 100 միլիոն ֆրանքի հատուցում: Դատին պատճառն էր քարիւղի հայթայթման վերաբերեալ պայմանագրութեան մը յանկարծական խզումը՝ խորհրդ. կազմակերպութեան կողմէ, այն պատրուակով թէ սպանիական կառավարութիւնը պետական մենաշնորհի վերածած է Սպանիոյ քարիւղները:

Դատը տեւնուեցաւ Սէնի առեւտրական դատարանին առջեւ որ խորհրդ. պատուիրակութիւնն ու նաֆթի սէնտիքան դատապարտեց 40 միլիոնի նախնական հատուցման եւ նշանակեց՝ մասնագէտ մը՝ ճշդելու համար վերջնական հաշիւները:

Դատարանին վճիռը մասնաւոր կարեւորութիւն մը կը ներկայացնէ, որովհետեւ պայմանագրութիւնը ճշդած է որոշապէս թէ Սպանիական քարիւղի ընկերութիւնը եւ Առնուս դրամատունը չեն կրնար դատ բանալ պետական կազմակերպութեանց դէմ, ինչպէս են խորհրդ. առեւտրական պատուիրակութիւնը եւ նաֆթի սէնտիքան: Սակայն դատախազ կողմին փաստաբանը դիտել տուաւ թէ պայմանագրութեան այս կէտը եթէ յարգուի, կարելի չպիտի ըլլայ ոեւէ պատրուակով դատի կանչել խորհրդ. կազմակերպութիւնները, քանի որ Ռուսիոյ արտաքին առեւտուրը կեդրոնացած է կազմակերպութեանց ձեռք, որոնք կը նկատուին պետական հաստատութիւններ:

Այս տեսակէտը ընդունուեցաւ դատարանին կողմէ:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ գ. էջ)

ԽԼՐՏՈՒՄՆԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ԿՌԻՒ ՉԷԿԻՍՏՆԵՐՈՒ ԵՒ ՁԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ՄԻՋԵՒ

Ժամբորդ մը կը գրէ մեզի Մարտ 2 թուականով.—

Երկրից ստացուած լուրերից պարզւում է, որ Ձգինի ծորում ապստամբութիւններ են ծագած, իսկ Երեւանից նոր եկած թաթարները պատմում են, որ փետրւար 18ին, Երեւանի համալսարանում մօտ 150 հոգու ուսանող-ուհիների Չէկան ձերբակալել է: Երեւանում կանգնած զօրամասերի սպաներից մի քանիսը հետաքրքրւել են Չէկայից ձերբակալութիւնների պատճառը իմանալու:

Չանցած մէկ օր, այդ հետաքրքրւող սպաները նոյնպէս ձերբակալւում են: Դրանից յետոյ զօրքը զինւած դուրս է գալիս փողոց եւ Չէկայից պահանջում, ազատ արձակել սպաներին:

Այդտեղ սկսւում է չէկիստների եւ զինւորների կռիւը: Զինւորները խփում են Չէկայի նախագահին եւ հինգ հոգու պատասխանատու չէկիստների, իսկ զինւորներից մի քանի հոգի վիրաւորւում են:

Կառավարութիւնը իբր թէ Լէնինականից ու այլ շրջաններից զօրամասեր է պահանջում, բայց որովհետեւ այդ հրամանը զինւորական ընդհանուր հրամանատարի կողմից չէ լինում, որ եւ է զօրամաս տեղից չի շարժւում: Երեւի այս քանի օրը նոր եկողներ կը լինեն եւ աւելի մանրամասնութիւններ կը պատմեն: Բոլոր եկողները պատմում են, որ Չէկայի ու զօրքի միջեւ անհամաձայնութիւններ կան եւ քանի գնում աւելի սրւում:

∴ Այդ նոյն Ադրբէյջանցի թաթարները պատմում են, որ Ղարաբաղի եւ Դարալագեազի շրջաններում անկարգութիւնները ծայր են առել:

ԿՐԱՂԻՒՍԻ ՎԱՃԱՌԱՄԱՐՏԸ

Պոլսոյ կրաղիւսի (չիմէնթօ) գործարանները վերջերս սկսան դառնօրէն գանգատիլ ռուսական մրցակցութենէն: Ռուսերը սկսած են առատ կրաղիւս ղրկել Պոլիս եւ այնքան աժան որ տեղական գործարանները չեն կրնար մրցիլ, կ'ըսուի թէ գործարանները փակուելու պիտի ստիպուին եթէ ռուսական ապրանքը հրապարակը գրաւէ:

Գործարանատէրները կառավարութեան դիմած են պաշտպանութիւն խնդրելով, Առեւտրական սենեակին եղած դիմումէն զատ, Էնկիւրի ալ պատուիրակութիւն մը պիտի ղրկեն: Պոլսոյ մէջ կրաղիւսի գործին կապուած դրամագլուխը 7 միլիոն ոսկի է:

ՀՆԴԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԻ ՇՈՒՐՋ

Անգլիոյ պահպանողական կուսակցութեան գործադիր կոմիտէն նիստ մը գումարեց եւ բացարձակ մեծամասնութեամբ հաւանութիւն յայտնեց հնդկական հարցին հանդէպ պահպանողականներու քաղաքականութեան մասին՝ Պոլտուինի յայտարարութիւններուն:

Անգլիոյ խորհրդարանի վերջին նիստին մէջ, կառավարութեան ներկայացուցիչը յայտնեց թէ Գանտիի եւ Հնդկաստանի փոխարքային միջեւ կնքուած համաձայնութեան տրամադրութեամբ, ազատ արձակուած են 14 հազար այրեր ու կիներ որոնք քաղաքացիական անհնազանդութեան կռիւներու ընթացքին, դատապարտուած ու բանտարկուած էին:

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՎԱՃԱՌԱՄԱՐՏԸ (DUMPING)

Բաւական ժամանակէ ի վեր ահագին աղմուկ կը յարուցուի Եւրոպայի եւ Ամերիկայի շրջանակներու մէջ ռուսական վաճառամարտին մասին եւ շատեր լրջօրէն մտահոգ են թէ մօտ ժամանակէն Ռուսիա անհաշիւ մրցորդ մը պիտի դառնայ ինչպէս հողային նոյնպէս եւ ճարտարարուեստական արդիւնաբերութեանց համար։

Ռուսիայէն վերադարձող ճամբորդներէ ոմանց համար հնգամեայ ծրագիրը յաջողած է արդէն եւ ընկերվարութեան յաղթանակն ապահովուած, իսկ շատերուն համար եղած չեղածը ամէնը պարզապէս խաղ մըն է, որ իբր խրտուիլակ կը գործածուի Ստալինի եւ իր արբանեակներու կողմէ։

Իրականութիւնն այն է որ վերջերս Ռուսիա եւրոպական հրապարակներու վրայ ծախեց մեծաքանակ ռուսական ապրանք, անմրցելի գիներով, եւ տեղական արդիւնաբերողներն որ արդէն կը դժգոհէին ընդհանուր անգործութենէ եւ գործերու թուլութենէ (mévente) իրենց կառավարութեանց միջամտութիւնը խնդրեցին տեղական արհեստագործութեանց պաշտպանութեան համար։ Կառավարութիւններէն ոմանք ինչպէս Քանատա, բոլորովին արգիլեցին ռուսական ապրանքներու մուտքը, իսկ ուրիշներ ինչպէս Ֆրանսա, արգիլիչ պայմաններ դրին անոնց ներածման համար։

Այդ նշանաւոր հնգամեայ ծրագրին յաջողութեան կամ անյաջողութեան մասին այնչափ շատ կը գրուէր եւ այնչափ տարբեր գոյներով, որ անաչառ դիտողի մը համար դժուար է ճշգրիտ գաղափար մը կազմել Ռուսիոյ արդիւնաբերութեան իրական վիճակին վրայ։

Իրականութենէն հեռու չենք ըլլար, կարծեմ, եթէ ըսենք թէ երկու կողմէ գրուածներուն մէջ ալ չափազանցութիւններ կան անգիտակցօրէն կամ նպատակաւոր կերպով։

Շատ պարզ է թէ Ռուսիա ի վիճակի է այսօր աժան գնով ապրանք արտադրելու. օրինակով մը բացատրենք։ Նոպէլ տունը միլիոնաւոր ռուպլիներ ծախսելով, Պաքուի մէջ նաւթահորեր փորած էր, գրասենեակներ հաստատած, պաշտօնէութիւն վարձած եւ քարիւղ կ'արտադրէր տարեկան քանի մը տասնեակ միլիոն ռուպլիի արժէքով։ — Գոյացած շահէն բնականաբար խոշոր մաս մը ամէն տարի կը գործածուէր նախապատրաստական անհամար աշխատութեանց եւ հողերու գնման համար ծախսուած գումարներու չիջուցման. մնացածէն կարեւոր մաս մը պաշտօնէութեան թոշակներու եւ վարձական, ծախքերու դրամագլխի տոկոսին եւն. կը յատկացուէին եւ մնացածն ալ բաժնետէրերուն իբր շահաբաժին։

Բոլշեւիկներն առանց սանթիմ մը վճարելու օրինական տէրերուն, տիրացան այդ բոլորին եւ շատ մը դժուարութիւններէ վերջ սկսան շահագործել հորերը։ — Ոչ չիջուցանելի դրամագլուխ ունին, ոչ հողի գին, ոչ տոկոս, ոչ շահաբաժին եւ ոչ ալ առատօրէն վարձատրուած պաշտօնեայ եւ գործաւոր։ Բնական է թէ այս պայմաններուն մէջ արտահանուած քարիւղն իրենց աւելի աժանի կը նստի. զարմանալու ոչինչ կայ ասոր մէջ։

Բայց միւս կողմէ, մարդկային, բարոյական հոգեբանական մաս մը կայ որ կարելի չէ լոկ մաթեմաթիքական թիւերով ու թուանշաններով արտայայտել։

Կ'ըսեն թէ Ռուսիա Ամերիկայէն ապսպրած է մեծ թիւով հրաշալի մեքենաներ եւ թէ քանի մը ամիսէն երբ անոնք պատրաստ ըլլան գործելու, աշխարհը պիտի ողողուի ռուսական արդիւնաբերութիւններով։

Խնդիր է սակայն թէ երկիրն իր ամբողջութեամբ բաւականաչափ կազմակերպուա՞ծ է այդ արհեստագործական ապրանքներն արտադրելու, արտահանելու եւ յաճախորդներու բոլոր պահանջներուն գոհացում տալով ծախելու համար։

Օրինակով մը բացատրեմ թէ ինչ ըսել կ'ուզեմ։ Քանի մը հայ վաճառականներ 1893-4ի ժամանակները Պոլսոյ մէջ գործարան մը հիմնեցին բամպակէ գուլպայ, շապիկ եւն. հիւսելու համար։ Քանի մը տարի վերջ ստիպուեցան գոցել գործարանն որ սակայն կանոնաւոր կերպով աշխատած եւ իրենց յուսացածէն աւելի ալ արտադրած էր։ Տնօրէններուն միջեւն հարցուցի անյաջողութեան պատճառը եւ ան անկեղծօրէն բացատրեց թէ չի բաւեր միայն արտադրել, այլ եւ պէտք է արտադրուած ապրանքը վայելուչ կերպով ներկայացնել եւ ծրարել յաճախորդը Ապրանքը պատրաստելու եւ ժամանակներով կապելու ձեւն բուն կարեւորութիւն ունի։

Եթէ Ֆորտ իր գործարանները Թուրքիոյ կամ Պարսկաստանի մէջ բացած ըլլար առաջին օրէն, կը կարծէ՞ք թէ պիտի ունենար այն յաջողութիւնը որ ունի այսօր։ Ապահովաբար ոչ։ Անոր յաջողութեան նպաստեցին Ամերիկայի հրաշալի եւ բազմաթիւ երկաթուղիներու ցանցը, երկրին մէջ տիրող կարգ ու կանոնը, նպաստաւոր օրէնսդրութիւնը, մէկ խօսքով երկրին ընդհանուր ելեւմտական, ընկերային, վարչական եւ այլ նպաստաւոր պայմանները։

Երբ Ամերիկայի ժողովուրդը գտնուէր ռուս ժողովրդի թշուառ վիճակին մէջ եւ երկրի ղեկն ալ յանձնուած ըլլար Ստալինի եւ իր արբանեակներու պէս թեթեւ պետերու ձեռքը, կը կարծէ՞ք թէ Ֆորտ պիտի յաջողէր այս ասպարէզին։

Կարեւորութիւն չունի՝ արդեօք ամերիկեան այդ մեքենաները դարձնելու կանչուած ռուս գործաւորին հոգեկան վիճակը։

Ո՞ւր են արդեօք այն բոլոր տեղեկութիւնները թէ ռուս աշխատաւորները կը գործեն բռնութեան տակ, չուառ պայմաններու մէջ, անօթի են, բոկոտն եւ մերկ։ Ի՞նչ կարելի է սպասել այդ դառն պայմաններու տակ ընկճուած գործաւորներէ։

Ֆրանսայի ընկերվարականներու պետ Լէոն Պլիւմ կը յայտարարէր վերջերս թէ հնգամեայ ծրագրին յաջողութիւնը պիտի նշանակէր ընկերվարութեան սնանկութիւնը։

Աւելի ճիշտ կ'ըլլար ըսել ոչ միայն ընկերվարութեան, այլ եւ քաղաքակրթութեան սնանկութիւնը, քանի որ քաղաքակրթութեան գլխաւոր նպատակն է մարդոց երջանկութիւնը, աշխատաւորի հանգստաւէտութիւնը եւ ժողովուրդներու բարօրութիւնը։

Հնգամեայ ծրագրի յաջողութիւնը պիտի պանծացնէր բռնութիւնը, ռուսական ցնութը եւ պիտի ըլլար թշուառութեան շահագործման նուիրագործումը։

Մեքենական աշխատանքը չի բաւեր միայն, եթէ կը պակսին բարոյական եւ նիւթական ուրիշ շատ մը նպաստաւոր պայմաններ, ինչպէս աշխատաւորի կորով, կարողութիւն, իմաստութիւն, կարգապահութիւն եւ մեթոտ։

Անվիճելի է թէ ռուս աշխատաւորը չունի Եւրոպացի աշխատաւորին մտաւոր մակարդակի բարձրութիւնը. անոնց մէջ անգրագիտութիւնը շատ աւելի մեծ համեմատութիւններ ունի եւ տասը տարիներու սովետական վարչաձեւը չէր կրնար կերպարանափոխել կացութիւնը։

Օտար մասնագէտներ վարձելը հիմնական ոչ մէկ փոփոխութիւն կրնայ ներմուծել երկրին ընդհանուր վիճակին վրայ։ Շատ մը երկիրներ կան որ բազմաթիւ մասնագիտական վարժարաններ ունին, բայց չեն կրնար մէկ օրէն միւսը բարուոքել երկրին ընդհանուր մակարդակը։ Ժամանակ պէտք է զանգուածները փոխելու համար։

Վաճառամարտն ալ իր սահմաններն ունի. անցողակի, ժամանակաւոր եւ մշտական տեսակներ կան։ Եթէ Եւրոպա եւ Ամերիկա ապահով ըլլան թէ Ռուսիա պիտի կրնայ մշտապէս իրենց շատ աժան գինով ապրանք հայթայթել, այդչափ շատ չպիտի յուզուին. ի՞նչ կայ աւելի նպաստաւոր քան աժան ապրանք գնելը։ Բայց անոնք կը վախնան եւ միջոցներ ձեռք կ'առնեն, որովհետեւ գիտեն թէ ռուսական վաճառամարտը ժամանակաւոր է եւ մասնաւոր նպատակով պատրաստուած ու կիրարկուած։

Դիտուած թէ ընդհանուր ճարտարարուեստը յիսուն տեսակ հում նիւթի պէտք ունի. Ռուսիա, եթէ մինչեւ իսկ իր պետերը հրաշքներ ալ գործելու ընդունակ ըլլան, առաւելն պիտի կրնայ հայթայթել այդ նիւթերէն մաս մը միայն։ Ո եւ է անպատեհութիւն չկայ որ ընդհանուր ուրիշ երկիրներու այդ հում նիւթերու արտադրութիւններն եւ անոնց յատկացուած տեղերը գործածուին ուրիշ արտադրութեանց։ Բայց երբ վաճառամարտը ժամանակաւոր է, կը վնասէ մանր գործարանատէրերուն, որոնք երկար ժամանակ դիմադրելու կարողութիւն չունին եւ այդ պատճառաւ է որ պետութիւնները միջոցներ ձեռք կ'առնեն իրենց գործարանները պաշտպանելու։

Արդէն շատ մը ընկերակցութիւններ կազմուած են զանազան երկիրներու մէջ՝ դիմադրելու համար վաճառամարտին։ Մարտ 6ին Լոնտոնի մէջ գումարուած ժողովի մը մէջ ռուս գործաւոր մը խօսեցաւ երդման տակ եւ յայտարարեց թէ ինք պատուիրակն է հազարաւոր ռուս գործաւորներու եւ գործաւորուհիներու, որոնք զրկուած են ամէն տեսակ ազատութենէ, կը տառապին անմխիթար զրկանքներու տակ եւ կ'աշխատին անասուններու պէս — ժողովը Մեծն Բրիտանիոյ նախարարապետին հաղորդեց այս յայտարարութիւնը, խնդրելով տնօրինել հարկ եղածը, վաճառամարտին դէմ արգելքներ յարուցանելու համար բոլոր քաղաքակիրթ երկիրներու մէջ։

Մտատեղ պարզապէս ցոյց պիտի տայ թէ կարելի՞ է շահագործել թշուառութիւնն եւ տասնեակ միլիոնաւոր անուս զանգուածէ մը ստանալ ինչ որ ամենաքաղաքակիրթ ազգեր չեն կրցած ստանալ տասնեակ տարիներու մէջ։

Գերմանացի քանի մը մեծ գործարանատէրեր որոնք այցելած են վերջերս Ռուսիա, տեղեկագիր մը ներկայացուցին գերման արտաքին նախարարութեան թէ Գերմանիա կրնայ կարեւոր ապսպրանքներ ստանալ Ռուսիայէն եւ հարիւր հազար անգործ բանուորներու գործ հայթայթել բաւական ժամանակի համար։ Այս տեղեկագիրը մեծ ազդեցութիւն գործեց առեւտրական հրապարակի վրայ, բայց քանի մը օրէ ի վեր այդպէս պակասած է խանդավառութեան թափը։

Գործարանատէրերը կը պահանջեն որ պետութիւնը երաշխաւորէ իրենց ընելիք վարկի 70 առ հարիւրը եւ միեւնոյն ժամանակ հայթայթէ երկու միլիառ ֆրանքի գումար մը իբր փոխատուութիւն։ Արդ՝ Գերմանիոյ տնտեսական կացութիւնը թոյլ չի տար այդ փոխատուութիւնն ընելու եւ դրամատուներն ալ պատրաստ չեն Ռուսիոյ հանդէպ այդպիսի երաշխաւորութիւն մը ստանձնելու եւ չի գիտցուիր տակաւին թէ ինչ վերջնական եզրակացութեան պիտի յանգի խնդիրը։

Գործին մէջ դեր ունին նաեւ քաղաքական տեսակէտները։ Ռուսիա Գերմանիոյ միակ նեցուկն է ընդդէմ դաշնակիցներու՝ լէհական սահմաններու եւ համբաւաւոր Դրանցքի սրբագրման համար, որով ազգայնական տարրերը հակամէտ են Ռուսիան չվշտացնելու։ Միւս կողմէ խոհեմ տարրերը երկիւղ կը կրեն որ զօրաւոր Ռուսիոյ մը ցոյց տրուելիք օժանդակութեան, քանի որ գիտեն թէ Ռուսիա իր ստացած բոլոր վարկերը կը ծախսէ բացառաբար պատերազմական պատրաստութեանց համար, որով Գերմանիոյ եւ Ռուսիոյ մէջ նիւթական ո եւ է գործակցութիւն կը նշանակէ բոլշեւիկ վարչաձեւի զօրացում եւ միջազգային բարգաւաճութեանց եւ ազգերու խաթարում։

Տեսնենք որ կողմը պիտի յաղթէ։

Մ. Տ.

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՍԵԼԱՆԻԿԷՆ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ՍԵԼԱՆԻԿԻ ՄԷՋ

Հայոց պատմութեան մէջ հանդիպած ենք ըմբոստացման հարիւրաւոր դէպքերու։ Բայց հանդիպած չենք Վարդանանցէն զատ, ուրիշ մէկ հատիկ դէպքի, որ ունենար համաժողովրդային բնոյթ, ու ամբողջ ազգաբնակչութիւնը, առանց ազդանշանի, մէկ մարդու պէս ծառանար տիրող բռնակալութեան դէմ։ Ու ասիկա երկրորդ Վարդանանց մըն էր փետրուար 18ը։

Վարդանանք կրօնքի համար ճակատեցան։ Փետրուար 18ը կռուողները նոր կրօնքի մը համար պայքարեցան. Ազատութեան եւ անկախութեան համար։

Բնորոշելով փետրուար 18ի իմաստը, անվարան կարելի է ըսել թէ, մեծ ու փոքր բոլոր բանուորներուն մէջ գլխուն գործուած ամբողջ հարուածն էր։ Ազատութեան հրաւէր մը՝ բազուկի ուժով ու արիւնով։ Ժողովուրդին ուսերուն վրայ պարտադրօրէն նստած խորթ ու անհարազատ կարգերու փշրումը հոգ չէ թէ ժամանակաւոր։ Կուտակուած զայրոյթի մրրիկ մը, արձակուած վրէժխնդիր ու անծերող բողոքներ։ Օրհասական պայքար մը վերջապէս, որուն մէջ միակամ ժողովուրդը շանթահարիչ յաղթանակ մը տարաւ։ Կռուին ելքը եւ հետեւանքները ծանօթ էին հասարակ ըմբոստներուն, հակառակ ասոր պատմութեան դրօշը ամրօրէն պարզուեցաւ, այլապէս մթնոլորտը խեղդիչ էր, ու բռնակալները գազանաբարոյ։

Փետրուար 18ի ժողովրդային ապստամբութեան տարեդարձները ամէն տարի գաղութներու մէջ կը տօնուէին պաշտօնապէս։ Անոր տօնախմբելը սակայն, այս տարի առաջին մեծ խանդավառութիւն ամէն կողմ։ Ու ա կը նշանակէ թէ շարժումը դարձած է սեփականութիւն, ու ժողովուրդը գիտակցօրէն կը գնահատէ, նոյնիսկ մեծ դրժողութեան գնով մըզուած մարտնչումները, ի խնդիր հայրենիքի ազատութեան։

* * *

Ինչպէս ամէն կողմ, Սելանիկի մէջ եւս տօնուեցաւ փետրուար 18ի ըմբոստութեան տարեդարձը, Մարտ 7ի շաբաթ գիշերը, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. կոմիտէին։

Ժողովուրդը խուռն բազմութեամբ լեցուած էր սրահը լսելու եւ հաղորդուելու փետրուար 18ի ոգիով։

Յունական եւ հայկական քայլերգներէն վերջ, որ ունկնդրուեցաւ յոտնկայս, նախագահ ընկ. Արամ Աբրահամեան խանդավառ խօսքերով պարզեց օրուան տօնին նշանակութիւնը։ Ցաւող արտասանութիւններ ըրին Գ. Ընձահունի, Յ. Քէշիշեան եւ ընկերներ Կ. Աշարոնեան Ե. Քէմէնչէճեան։ Նուագախումբը մէկ ընդ մէկ գեղեցիկ կտորներ կը նուագէր։

Օրուան բանախօսը, ընկ. Կարօ Գէորգեան, ժամ մը տեւող իր արտայայտիչ, համոզիչ ու ոգեւոր բանախօսութեան մէջ, նախ արտայայտուեցաւ վերջի տասնամեակի դաշտի մասին, որու ընթացքին, ըսաւ, ինքնամփոփման ու կազդուրման շրջան մը բոլորեցինք, ու լայնօրէն իւրացուցինք Ապրիլ 11)24ի, Մայիս 28ի եւ փետրուար 18ի խորհուրդն ու իմաստը։ Երբ ամէն տարի վերայիշել հանդէսները կը սարքուին հայ ժողովուրդը զանգուածօրէն, ներկայ կ'ըլլայ ու կը հետեւայ կազդուրուած։

Ընկեր բանախօսը կանգ առնելով փետրուար 18ի ապստամբութեան վրայ, պատմականը ըրաւ անոր ծննդեան տուող պատճառներուն։ Թռուցիկ ակնարկ մը նետեց նախ քան Հայաստանի խորհրդայնացումը եղած բանակցութեանց, ու արուած գրաւոր յանձնառութիւններուն վրայ։ Յետագայ դէպքերը շուտով ցոյց տուին թէ եկւոր կարմիրները խաբերայ ու նենգ գործ են ոչ միայն չյարգեցին իրենց խոստումները, այլեւ ձերբակալ չտեսնուած կողոպուտի եւ ծանքի։ Ժողովուրդին համ թեան բաժակը լեցուեց բռունցքի ծանրութիւն անհարազատ համայնավար Ընկերը անդրադառնալով մարգարէներու մեղադր րուն, չըսեց զանոնք փետրուար 18ի մեծ ըմբ թեան վայրկեանը հաս գտնուելով ի վերջոյ ներկա լով հայրենիքի մէջ տիր կայ ծանր կացութիւնը, րութիւն եւ հաւատք մեծ տառապողին, Հայ րդի ժողովուրդին։

Ցնծակատարութեան նախքան մասը լրացու րին։ Ընկէ վերջ սկսան ու եւրոպական պարերը, ուած՝ ազգային յեղափ գոռ խմբերգներով, որոնք ցին մինչեւ առաւօտ հայրենասիրական ու խան ուոք մթնոլորտի մը մէջ։

Աւելորդ է ըսել թէ համայնավարթափթփուկ չէր յօրուեցին Փետրուար պէմ, ու պատասխանն ալ

ՎԱԶԳ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ՓՐԿՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱ

(Պատասխան «Յառաջ»ի հարցարանին՝ Թիւ 1)

ՇԻՒՊՈՒՈՒ — Շնորհաւորելի է որ «Յառաջ» կ'արծարծէ նոր սերունդի փրկութեան հարցը։

Փրկութիւն ըսելով պէտք չէ հասկնալ տարամերժօրէն ազգայնամոլ դաստիարակութիւն. այլապէս մեր ջանքերը կոչուած են դատապարտուելու ամլութեան, շնորհիւ եւրոպական մշակոյթի բազմազան առաւելութիւններուն։

Հայերէն լեզուի, հայ գրականութեան պարտաւորիչ ուսուցումը չեն բաւեր որ մեր մատղ սերունդը գուրգուրանքով տոգորուի հայ անուան, հայ գրի եւ հայ հողի գաղափարով։ Ժողովուրդներու պատմութիւնները փաստ են որ ո՛չ մէկ բռնակալական երկրի մէջ կարելի է եղած հպատակ ցեղերը ձուլել եւ միացնել մայր պետութեան, օրինակ Թուրքիան որու ծոցէն հինգ վեց հարիւր տարուան գերութենէ վերջ այլազան ցեղերը մէկիկ մէկիկ անջատուելով ցոյց տուին իրենց ուրոյն դիմագիծը եւ ապացուցին է փոթորիկներով։

Բոլոր ժողովուրդներու զաւակները հպարտութեամբ կ'արտասանեն իրենց ծագումը։ Այդ հպարտ ոգին պէտք է ներշնչել մեր նոր սերունդին։ Պէտք է հայ մանուկը ճանչնայ ու սիրէ Հայկը, Արամը, Տիգրան Մեծը, Սահակ-Մեսրոպը, Արագը, Վարդանը, Արարատ ու Ցաւրոսը եւ անոնց հետ անբաժանօրէն պէտք է սիրէ եւ ճանչնայ Արեւմուտքի ժողովուրդներու կեանքն ու մշակոյթը։

Ինծի համար, մեկնելով մեր դասի ապագայ զարգացման տեսակէտէն, բոլոր անոնք որ հայերէն կը խօսին ու կը գրեն, անպայման գործօն ազդակ մը չեն՝ եւ հակառակ ուղղութեամբ, բոլոր անոնք որ օտարախօս են, կարելի չէ այլասերած նկատել։

Ուրեմն այս իմաստով հայ նոր սերունդի փրկութեան գործը առաջ տանելու համար հետեւեալ առաջարկները հիմնական կարելի է համարել։

Այս տարի իսկ, նախքան «Աշխոյժի Օրը» «Յառաջ»ի նախաձեռնութեամբ ընդհ. ժողով հրաւիրել բոլոր Հայ Միութիւնները եւ զանազան օր բացի կուսակցութիւններէ տանց վարանումի բոլոր մով որ կը պատասխանեն րել ընդհ. ժողով։

Այս ժողովի գործը պի ըլլայ.—

ա) Ընտրել մայր գի

բ) Որպէս գործադիր նշանակել Զափահաս Միութիւնը։

գ) Պարտականութիւն ժողովի այլեւայլ որոշում համամիտ իւրաքանչիւր թեան եւ Մարմնի որ բերե նիւթական եւ բարոյական ցութիւնը մայր գիւանի ծադիր մարմնի աշխատանք

դ) Հիմնել «Նոր Սեր փրկութեան ֆոնտ» մը հետ միջոցներով —

— Ա. «Նոր Սերունդի փրկ ֆոնտի պաշտօնական վճարեն առնուազն հարիւր (անոնց անունները պաշտօնական մամուլի մէջ)

Բ. Ցպել հին Հայաս մութեան դեմքերու եւ տանի զանազան վայրերու ները (գին տասը ֆրանք րու անունները արձան նոյնպէս մամուլի մը մէջ

Գ. Պարտականութիւն այն ժողովի որոշումներուն մաս իւրաքանչիւր Միութ Մարմնի նիւթական որոշ ցութիւն բերել, արձանագ ի հարկին «Նոր Սերունդի թեան ֆոնտին ինքնուրոյն ներ սարքել։

Դ. Սատնալ թիւններ մեր դասի հա տ որ բարեկամներէն։

Ե. Մայր դիւանի եւ Մարմնի աջակցութեամբ հրատարակչական մարմ հրատարակէ մանկավա դասագրքեր՝ մեր հեթան նիքներու դիւցազնական նոր եւ ըմբռնելի գրուած տիճանաբար մշակելով պատմութիւնը մինչեւ րերը։

Նոյնպէս տեղական յաճախող սերունդի հա դական լեզուով հրատարակ յոց պատմութեան հետ թիւն ունեցող հայ եւ ղինակներու երկերէն հաւաքածոներ։

Զ Ցարին անգամ մը, նախ քան ՃՄՇակոյթի Օրը Գործ-նական ՃՄՇակոյթի Օրը գործ-քի Մարճին հրաւէրով գումարել կարենալ ժողով, վերադաստիարակ-չական ներկայացուցիչ հանդիպման աստիճանը գոր-ծունէութիւնը։

Բնական է նախատեսել որ պի-տի գտնուին Մարմիններ որոնք նման ժողովի մը գումարումը եւ որոշումները ապօրինի պիտի գտնեն Ընդհ. Մէջ. պատմութեան բա-ցառական գերակատարներն են։ Ցեղափոխութեան օրերուն զանոնք հաշուի չէինք առներ, այժմ ըն-դի ասպիճանական փնտռման ըստ պատշաճին առջեւ պէտք է քիչ մը աւելի վճռական ըլլանք։

Մեծ գեր կրնան կատարել հայ թերթերը, պատկերազարդ յաւելուածներ ցրուելով հայ դպրոցներու եւ հայ ընտանիքներու մէջ։ Այս յաւելուածներուն մէջ կարելի է կազմակերպել Հայոց պատմութեան վերաբերեալ մըր-ցանակներ, շահող մանուկներուն բաժնելով զանազան գիրքեր եւ նկարներ։

Ուրիշ կարեւոր ազդակ մըն է հայ մանուկները մկրտել մեր նախահայրերու հեթանոս անուն-ներով։ Այս մէկը շատ հիմնական պէտք է նկատել, որովհետեւ եւ-րոպական ժողովուրդներու հետ կրօնակից ըլլալով, դպրոցի մէջ կամ շուկան շատ դիւրին է «Պօղոս»ը «Փօլ»ի փոխել իսկ Արտաշէսը կը մնայ ցեղին մնայուն դրոշմը։

Կը յուսամ «Ցառաջ» ներողամիտ պիտի ըլլայ որ հակառակ իր պատուէրին, քիչ մը երկար գրեցի։

Զաքար Ցարագեան

ԿԵԱՆՔԸ ՊԵԼՃԻՈՅ ՄԷՋ

ՊՐԻՒՍԷԼ, 14 Մարտ.— Անցեալ տարուան մայիս 18էն ի վեր կատարուած էր գաղութիս ներկայացուցչական մարմինին ընտրութիւնը, սակայն մինչեւ այսօր կարելի չէր եղած ժողով գումարել, ընտրելու համար մայր դիւանը եւ Գաղթ. վարչութիւնը։

Արդ, ուրախ ենք յայտարարելու թէ ամէն կողմէ յոյժ փափաքին համաձայն Մարտ 12ին Ներկայացուցչական Մարմինը ընտրեց իր դիւանը, ինչպէս նաեւ 5 անդամէ բաղկացած Գաղթ. վարչութիւնը։

Նկատի առնելով գաղութիս ներկայ բազմատեսակ կարիքներուն անհրաժեշտութիւնն ու առիպողականութիւնը, կը յուսանք թէ նորընտիր վարչութիւնը լրջօրէն պիտի լծուի աշխատանքի.

եւ պիտի ջանայ իր վրայ դրուած յոյսերը իրականացնել։

Արդ ու անմիջական լուծում կը կարօտին գաղթական-կան գրասենեակի կազմակերպութեան խնդիրը, ինչպէս նաեւ խնամատարական, եկեղեցական ու կրթական հարցերը։

Յաջողութիւն եւ յարատեւութիւն կը մաղթենք։

*** Վերջերս Պրիւսէլի մէջ երեւան ելած են կարգ մը բախտախնդիրներ, որոնք սպառնալիքներով դրամ կը շորթեն։

Այդպիսիներուն միանգամ ընդմիշտ կ'ազդարարուի որ նման օրինակ գէպքերու կրկնութեան պարագային, ամենախիստ ու կարուկ միջոցներ ձեռք պիտի առնուին իրենց մասին։

Հ. ՑԷՐՈՍԿԻ

ՔԼՈՏ ՖԱՐԷՐ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԱՍԻՆ

Ֆրանսացի ծանօթ գրող մը, որուն ամէնէն մեծ տաղանդը կը կայանայ իր Թրքասիրութիւնը, վերջերս ճամբորդութիւն մը կատարեց Թուրքիոյ մէջ, ուր տեսաւ գրական բանախօսութիւններ, իր բանախօսութիւնները մուտքով էին: Ընթերցողները կը յիշեն թէ Թուրք թերթ մը ի՞նչ աղմուկ հանեց այս առթիւ, արհամարհելով փիէռ Լոթիի այս կոյր ճիտնուորը: Ա՛յս է արդեօք պատճառը որ փոխանակ գովեստի կեղծ ու գռեհիկ տարափ տեղալու արփական Թուրքիոյ եւ անոր վարիչներու գլխուն, կ'արձանագրէ ըրդի-կաւակն, շատ վատ ճշմարտութիւններ...

— 25 օր անցուցի, կ'ըսէ, Թուրքիոյ, գլխաւորաբար Պոլսոյ եւ Էնկիւրիի մէջ Թուրքիոյ ընդհ. կացութեան մասին, տպաւորութիւններս փայլուն չեն եղած եւ վրդովուցիչ կացութիւն՝ իմ կարծիքովս շատ քաղաք կ'անցնին կը դառնան: Թերթերու մէջ կարդացի արդիւնքը վերջին ընտրութեանց, որ կատարուեցաւ Քէմալի հրահանգով, գնահատելի փոփոխութիւն մը չբերին:

«Թուրքիոյ տնտեսական կացութիւնը շատ աւելի մտահոգիչ է քան եւրոպայի ոեւէ մէկ երկրին մէջ: հատարեալ փլուզում, Պոլսոյ մէջ հազիւ 600.000 հոգի են մնացած, փոխանակ 1 միլիոն 300,000ի: Իզմիր աւելի արագօրէն կը քայքայուի, իսկ Էնկիւրի քաղաքական մայրաքաղաք մըն է, ուրիշ ոչինչ, Նատ լոյս կայ, իւրաքանչիւր 10 քայլի լապտեր մը, բայց քաղաքը ելեկտրականութեամբ լուսաւորուած Սահարայի մը երեւոյթն ունի»:

Կարդացէք և Տարածեցէք
ՅԱՌԱՋը

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԼԷՆԻՆԱԿԱՆ ՁԵՒ ԿԸ ՓՈԽԷ

Լէնինականի քաղաքային խորհուրդը յանձնարարած է ճարտարապետ Քոչարին եւ Հալաբեանին կազմել Լէնինականի վերաշինութեան նոր յատակագիծ մը, որ համապատասխանէ «ընկերվարական քաղաքներու պահանջներուն»։

Ըստ նոր յատակագծին, Լէնինականը պիտի բաժնուի հետեւեալ շրջաններուն.— Քաղաքին հարաւային մասին մէջ (երկաթուղիին ուղղութեամբ) պիտի կեդրոնացուի արդիւնաբերական աշխատանքը։ Գործարանային մասին եւ բնակարանին միջեւ ինկած տարածութիւնը պիտի դառնայ կեդրոնական ձեռնարկներու շրջան։ Բնակելի շրջանը իր մէջ պիտի ամփոփէ հին քաղաքը, որ պիտի վերաշինուի, եւ այն ազատ հողերը, որոնք կ'իյնան երկաթուղիին եւ հիւսուածեղէնի գործարանին միջեւ։ Մասնաւոր շրջանակ մը պիտի կազմեն պետական եւ ընկերային հաստատութիւններու շէնքերը, որոնց յատկացուած է քաղաքին բնակելի վայրին կեդրոնը։ Այնպէս որ այս շէնքերը դիւրութեամբ պիտի կապուին ոչ միայն բոլոր շրջաններուն, այլ նաեւ արդիւնաբերական մասին եւ կայարանին։

Հիւսիսէն մինչեւ հարաւ, Մուրղուզոյի ուղղութեամբ, պիտի տարածուի քաղաքային պարտէզը, որ քաղաքը պիտի բաժնէ երկու մասի։ Պարտէզին մէջ մարզադաշտեր։ Մօտիկը՝ քաղաքին գլխաւոր հրապարակը։ Նախագիծը ցոյց կուտայ նաեւ հիւանդանոցներու շրջանակը, որ պաշարուած պիտի ըլլայ կանաչ գօտիներով։

Թաղերը պիտի ըլլան մեծ, իւրաքանչիւր թաղ պիտի կազմէ ծառաստան մը։

ՋԵԿԻՒԹ ՄԸ ՍՊԱՆՆԵՑԻՆ

«Խորհ. Հայաստան» կը ազդայ մահը չեկիստ Արսօ Մարտիրոսեանի։ Ցրուած տեղեկութիւններէն կը հասկցուի, որ այս եղբայրասպանը սպաննուած է գնդակով, ինչ որ կը նշանակէ՝ վրէժխնդրութեամբ։

Թէ ինչո՞ւ այդ վրէժխնդրութիւնը, կենսագրականը կը բացատրէ պատճառը.— Արօ ծնած է 1892ին Ցոչքենդի մէջ, արհեստաւոր ընտանիքէ։ 1910էն կ'աւարտէ միջնակարգ վարժարանը եւ կը մտնէ հեռագրատան սպասարկութեան մէջ։ 1912ին գինուորի համաշխարհային պատերազմին եւ քաղաքացիական կռիւներու

ընթացքին՝ բոլշեւիկներուն հետ։

Հայաստանի գրաւումէն յետոյ, կը մտնէ Չեկայի մէջ մինչեւ 1922, յետոյ ելմտական գործավարութեան մէջ, 1930ին դարձեալ Չեկա։

Կ'երեւի, որ վերջերս շատ գազանութիւններ գործեց եւ այրած եւ վրէժխնդիր սիրտ մը պատիժը տուաւ այս եղբայրասպանին։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՃՐԱԳ ՄԸ ԵԽՍ

ԿՐԸՆՈՊԼ, 14 Մարտ — Առաջին Թղթակցութեամբս քանի մը տեղեկութիւններ տուած էի Կրընոպլի գործադրութեան մասին։ Ուրախութեամբ կ'ուզեմ քանի մը տեղեկութիւններ եւս տալ։ Կրընոպլի հայութիւնը 7 տարուան կեանք մը ունի, բայց մինչեւ հիմա որեւէ ազգային յառաջդիմութեան քայլ չէ կատարած։ Աւելի երկու տարի առաջ կազմուած է ազգային միութիւն մը, որուն բաւական թիւով ալ հայեր արձանագրուած էին։ Նոյնպէս կար մարզական միութիւն մը, որ քայքայուեցաւ, այս տարի յոյսեր կան վերակազմելու։

Ցեղուոյս մէջ կայ Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի մասնաճիւղին մը, որ ունի ժրաջան անդամներ։ Ա. Ե. Հ. Կ. Խ. ի մասնաճիւղին երկար տարիէ ի վեր թափած անդուլ աշխատանքին շնորհիւ աշուաւ Կրընոպլը եւս ունեցաւ իր մանկապարտէզը, շնորհիւ օր. Հերմինէի եւ օր. Մարիի յամառ ջանքերուն։ Պատիւն ալ իրենց են որ կուտան առ այժմ հինգշաբթի եւ կիրակի օրերը։ Վարչութիւնը վարձած է մասնաւոր վայր մը հայաբնակ թաղի մը մէջ, ներկայիս մանկապարտէզ կուգան 25-25 մանուկ, շուտով կը բարձրանայ 40ի։ Դիմում կատարուած էր նաեւ Ազգ. Միութեան, որ չկրցաւ գնահատել գործին արժէքը։ Այդ պատճառաւ շատ են գանգատները։

Կրընոպլի հայերու թիւը, մօտաւորապէս ութ հարիւր կը հասնի, ունին երկու սրճարան, երկու նպարավաճառի խանութ եւ մէկ գերձակի խանութ. Հակառակ գաղութիս 800ի հասնող թիւին, շատ քիչ է Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի անդամուհիներու թիւը։ Ներելի՞ է հայ մայրերու եւ քոյրերու այս անտարբերութիւնը, երբ հայ մանուկները կ'օտարանան անգին։

Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչը ունի 33 անդամ-անդամուհիներ։ Գործերը բաւական բարւոքեցան. դրեթէ քիչ անգործ հայեր կան։ Գոր-

ծարանները հիմա գործաւոր կ'առնեն, առանց ազգի խտրութեան։ Գործերը օրէ օր կը բացուին, եւ յոյս ունինք որ, այս ամառուան գործադրութեան վախը փարատի մեր հայրենակիցներու միտքէն։

Կիրակի, 8 Մարտ, ընկեր Մ. Գուլամճեան բանախօսութիւն մը տուաւ եւ բացատրեց հայ կեանքի արդի կացութիւնը իր վիտանգներով եւ կատարուած ճիգերով։

Փարաւոն

ՆՈՐ ՈՐԲԵՐ ԿԸ ԲԵՐՈՒԻՆ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԷՆ

ԹՈՒՐ, 15 Մարտ.— Ցնուր է նաեւ Թուրի հայ որբերուն վիճակը։ Անոնք եկած են Յունաստանէն եւ Աթէնքէն։ Ոմանք կ'աշխատին ագարակներու մէջ, ոմանք ալ իրենց արհեստ ունին։ Ներկայիս քաղաքին մէջ եւ շուրջը կ'ապրին 25—30 որբեր, որոնք 20—25 տարեկան են։ Զ. Ե. Ո. Միութեան միջոցները անբաւական են եւ իր կատարած ճիգերը յաճախ ապարդիւն։ Որբերէն շատերը երբեք չեն հետաքրքրուիր ազգային կեանքով, ոմանք ամուսնացած են ֆրանսացիներու հետ, ոմանք ալ իրենց օրերը կ'անցընեն հանրատուներու եւ սրճարաններու մէջ. Քաֆէ տը լ'Օթել տը Վիլը անոնց սովորական հաւաքավայրն է, գործէն հազիւ ազատած՝ կը վազեն սրճարան, խաղալու, խմելու եւ կռուելու։ Մինչեւ կէսգիշեր այնտեղ են։ Հաւկիթ կը կռուեցնեն, դրամով թուղթ կը խաղան, եւ այս ամէնը կը վերջանայ կռիւով՝ հայհոյութեամբ համեմուած։ Ոչ ոք կը խորհի իրենց պատմութեան, իրենց անցեալին կամ ապագային մասին։ Չեն մտածեր հայ քանի մը ընտանիքներու, որ կ'ապրին այստեղ։

Ըլլա՞ն անոնք, որ այս դժբախտ տղաքը բերին նետեցին ֆրանսական խուլ ագարակներուն մէջ, ուր մինակութիւնը, օտար միջավայրը բարոյալքեցին զիրենք։

Կ'իմանամ, որ վերջերս Պէյրութէն 100 փոքր որբեր Ցամբայ ճանուած են դէպի Ֆրանսա: Անոնք պիտի ցրուեն գաւառներուն մէջ, հայկական կեդրոններէն հեռու։ Ո՞ր կազմակերպութիւնն է, որ գաղտնօրէն կը գործէ այսպէս։ Գրեցինք Զ. Ե. Ո. Միութեան կեդրոնին, պահանջելով բողոք կոխել այս որբավաճառութեան դէմ։

Երբ նախապէս բերուած որբերուն վիճակը այս է, նոր բերուելիք որբերը ինչո՞ւ կ'ուզեն նետել նոյն բախտին։ Ժամանակ

ՕՐ. ԶԱՊԷԼ ՊԱՐԱԿԵԱՆ
ԵՒ
ԸՆԿ. ԱՐԱՄ ԵՈԿԱՆԵԱՆ
ԱՄՈՒՍՆԱՑԱՆ

Պուլէնոս Այրէս 15 փետր. 1931

Մը կռիւի մը առթիւ, մեր դատապարտողները բերան բանալու իրաւունք պիտի ունենա՞ն, եթէ բոլոր այս կամայականութիւններէն, բոլոր այս ազգադաւ գործերէն եւ որբավաճառութեան դէպքերէն յետոյ չկարենանք պահել մեր պաղարիւնը հանդէպ յանցաւորներուն։

Ց. Ա.

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Զարեանհանգի Պատ. Միութիւնը կազմուեցաւ 1927ին, այդ օրէն իսկ այդ պատանիները կազմեցին նաեւ մարմնամարզական խումբ մը «Եփրատ» անունով։

«Եփրատ» խումբը մինչեւ ցարդ կատարած է շատ մը մրցումներ, Հայերու եւ թէ տեղացիներու հետ եւ գրեթէ բոլորէն ալ յաղթական դուրս եկած է։

Վերջին անգամ տեղւոյս Արաքս խումբը հրաւիրած էր Եփրատը, բաժակի մը մրցման համար։ Երկուստեք համաձայնութեամբ որոշուեցաւ փոխանակ 150 ֆրանքնոց բաժակի, 150 ֆրանքնոց գնդակի մը համար խաղալ։

Երեք խաղերու մէջ, երկու անգամ յաղթողը պիտի շահէր այդ գնդակը։

Ա. խաղը տեղի ունեցաւ 15 փետրուար 1931ին, Սէնթ Անթուանի դաշտին վրայ։

Այս առաջին խաղը վերջացաւ «Արաքս»ի յաղթանակով 4ի դէմ 1 նշանակէտով։

Բ. խաղը տեղի ունեցաւ Մարտ 1ին կիրակի նոյն դաշտին վրայ, նոյնպէս վերջացաւ «Եփրատ»ի յաղթանակով, 0ի դէմ 1 նշանակէտով։

Գ. խաղը տեղի ունեցաւ մարտ 8ին, կիրակի։ Գ.րդ եւ վերջին խաղը վերջացաւ ի նպաստ «Եփրատ»ի 1ի դէմ 2 նշանակէտով։ Որով «Եփրատ» շահեցաւ գնդակը։

Կ. Կարապետեան

ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ ՊԱՂՑԱՏԻ ՄԷՋ

Պաղտատի մէջ Հայ Կ. Խաչի դարմանատուն մը բացուած շինութեան նախք եղած է ուսփի։

Դարմանատան վարչութեան բժիշկ անդամները սկսած են հերթական այցելութիւններու, սրբաջօժար դարմանելով աղքատ հիւանդները։

Մօտ ատենէն մասնաճիւղեր պիտի հաստատուին Մուսուլի, Պասրայի եւ Քէրքիւքի մէջ։ Պաղտատի մասնաճիւղը արդէն իսկ 50 անդամ ունի։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (12)

ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐ

(ՀԱՑՈՒԱԾՆԵՐ ՈՒՍԱՆՈՂԻ ՄԸ ՕՐԱԳՐԷՆ)

***

Հայկական ժողով մը կար այս իրիկուն ժամը ճիշդ 8,30ին. ժամանակին գացի։ Սրահը պարապ էր։ Խորհեցայ թէ սխալ տեղ մը գացի։ Մէկ ժամ ուշեր սպասելէն յետոյ վերադարձայ։

Եթէ հայերը չկարենան սորվիլ իրենց ժողովները ժամանակին սկսիլ, գոնէ ես պիտի սորվիմ ժամանակին չսկսած ժողովներէն հեռու կենալ։

Եթէ ամէն մարդ ինծի պէս մտածէ, ժողովները ժամանակին սկսելու հարցը կը լուծուի։ Սակայն կ'երեւի թէ ինծի պէս մտածողներ չկան մեր հասարակութեան մէջ։

Անգամ մը Միութեան մը ատենապետը երդում ըրաւ որ եթէ

իր պաշտօնավարութեան ընթացքին ոչինչ կարենայ իրականացնել, գոնէ պիտի աշխատի, ու վճռած է ժողովները ատենին սկսիլ։

Մէկ անգամ իր խօսքը յարգեց, պարապ աթոռներուն առջեւ խօսելով։ Երկրորդ անգամին ժամացոյցը կէս ժամ ետ տարաւ ինքզինքը եւ ուշ եկող ժողովականները խաբելու համար։ Երրորդ անգամին իր վերակազմութեան ձախողութենէ այնքան յուսահատեցաւ որ, փոխանակ ժողովները սովորական ատենները բանալու կէս ժամ աւելի ուշ բացաւ։

Կարծեմ թէ կացութիւնը յուսահատական է։ Ոչ ժողովականները ոչ ալ վարչութիւնները կամ ժողովի կազմակերպիչները կրնան լուծել այս հարցը։

Ըստ իս, մէկ դարման կայ։ Այն է՝ յայտարարել որ որոշեալ ժամուն ներկայ եղողներուն հիւրական սեղան նուէր պիտի տրուի։

Երեւակայեցէք թէ ինչ մեծ յաջողութիւն ձեռք կը ձգուի, եթէ այս մեթոդը որդեգրուի բարեսիրական հանգանակութեան համար եղած ժողովներուն մէջ։

Բայց պէտք է որ մեր իմաստուններէ բան մը խորհին այս մասին։ Եթէ այս վիճակը շարունակուի, այս իրիկուն յայտարարուած ժողովներուն վրայ առատ պիտի գան։

***

Ի՞նչ կը զգաք երբ որ աղջիկ մը այցելէք եւ հոն հանդիպէք այնպիսի մէկու մը որուն ամէնէն քիչ կը սպասէք կամ յանկարծ ներս մտնէ մէկը որ կը ձանձնաք եւ սակայն զինք տեսնելու յոյսի մէկ թելն անգամ չունիք։

Ինչ պիտի զգայիք եթէ մեռելներու աշխարհէն օր մը ձեր

նչած ատենը ես դառնայ ձեր սիրածը, որ գիտէք թէ ձեզմէ բաժնուած է։ Ի՞նչ կը զգաք եթէ ան սենեակէ մը ներս մտնէ, երբ ձեր մաքէն անգամ չէք անցըներ վերստին տեսնել զինք։ Երբ գիտէք թէ անկարելի է անգամ մըն ալ իրարու հանդիպիլ։ Երբ գիտէք թէ անիկա տուած է եւ գոյութիւն չունի այլեւս ձեզի համար։

Ճիշդ այնպէս զգացի, երբ քիչ առաջ խանութի մը մէջ հանդիպեցայ Մակուլինին։ Գիտէք, այն աղջիկը զոր կը սիրէի։

Ու ես ցնցուեցայ։
Ու իմ սիրտս խենդեցաւ։
Իմ սիրտս փլփլեցաւ՝

Ու իմ սիրտս եւեկարական գնդակի մը պէս ցատկել սկսաւ։

Ու իմ սիրտս երկաթէ գունդի մը պէս գլորուեցաւ ու կուրծքիս պատերը զարնուեցաւ։ Իմ խեղճ սիրտս, իմ անպաշտպան սիրտս տիեզերքի մը ծանրութեան տակ ճզմեց։

Ու իմ աչքերուս առջեւ անցումներ բացուեցան։ Անյատակ եւ մութ անդունդներ։

Ու իմ ոտքերս դամուեցան գետնին ու անշարժ մնացի շորցած ծառի մը պէս։

Ու իմ գլուխս յանկարծ փըլ-թաւ եւ ուրիշ երկիր մը նետուեցաւ։

Ու ես կարծեցի թէ կեանքը չուած էր այլեւս իմ մէջս։

Ու սակայն կ'ապրէի։

Կ'ապրէի ու կը տեսնէի Մակուլինին մշուշոտ ու երկնագոյն աչքերը։

Կը տեսնէի անոր գոլուկ ու վարդահամ դէմքը։

Կը տեսնէի անոր երկարուն ու փափուկ մազերը։

Ու կարծես թէ գիտէի պիտի խնդրէր։

— Մակուլի՛ն...։

— ...։

Ու մենք կը բաժնուէինք իրարմէ։ Երբ թէ իրարու անծա-

նօթներ եղած ըլլանք։ Երբ թէ իրարու հանդիպած չըլլանք։ Երբ թէ ոչինչ պատահած ըլլայ արտասովոր։

Ու հիմա, երբ կը գրեմ այս տողերը, գրիչս կը դողդղայ։ Կը դողդղայ եւ իմ սիրտս։

Ու ի զուր կը փնտռեմ գաղտնիքը իմ տկարութեանս։

Ո՞վ գիտէ որքան քօղարկուած զգացումներ, ծածուկ անձկանքներ ու գաղտնի սէրեր կան մեր մէջ որոնց անտեղեակ ենք մենք։ Անոնք կը յայտնուին, թեւեր կ'առնեն ու կը բռնկին, երբ անծանօթ բան մը պատճառ կ'ըլլայ, ինչպէս խօսք մը, յիշատակ մը, պատկեր մը։

Ու մենք կ'ապրինք մենք մեզի անծանօթ։ Մենք մեզի անտեղեակ ու օտարական։

ՅԱԿՈԲ ԳՈՒՑՈՒՄՃԵԱՆ

ԽՄԲ.— Նիւթերու առատութեան պատճառով, այստեղ կ'ընդհատենք մեր աշխատակցին օրագիրը։

Տնտեսական խորհրդաժողովը

Տնտեսական խորհրդաժողովը սկսաւ իր աշխատանքներուն Ժընեւի մէջ, ճշդելու համար 1930 մարտին ընդունուած առեւտրական պայմանագրութեան կիրարկման թուականը։ Ցարդ 12 երկիրներ միայն վաւերացուցած ըլլալով պայմանագրութիւնը, կացութիւնը գոհացուցիչ չնկատուեցաւ։ Նախագահը իր բացման ճառին մէջ եզրակացուց.— Եթէ խորհրդաժողովը չյաջողի գտնել ելք մը, Ազգերու Դաշնակցութեան գործին, եւ մանաւանդ, եւրոպական երկիրներու տնտեսական մերձեցման աշխատանքներուն վրայ, շատ ծանր անդրադարձում պիտի ունենայ։

Պայմանագրութիւնը վաւերացնող 12 երկիրներու ներկայացուցիչները յայտնեցին թէ ներկայ պայմաններով արամադիր չեն զայն կիրարկելու, առանց որոշ սահմանափակումներու։ Անոնց այս յայտարարութենէն յետոյ, խորհրդաժողովը քննութեան առաւ նախագահին մէկ առաջարկը՝ որով կը թելադրէ առժամաբար կիրարկել պայմանագրութիւնը, պայմանաւ սակայն որ մինչեւ որոշ թուական մը եթէ բոլոր մասնակից պետութիւնները չվաւերացնեն, մնացեալ պետութիւնները զերծ մնան ամէն պարտաւորութենէ։

Հ. Յ. Դ. ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ—ՎԻՃԱԲԱՆԱԿԱՆ ընդհ. ժողովը Փարիզի եւ շրջաններուն համար, այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 2 Փլաս Շաթլէ, Քաֆէ Քոնթուառի գետնայարկը (Սառա Պէռնարի թատրոնին կից (մէթրօ Շաթլէ) կը խօսի ընկ. ՎԱՀԱՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. ԴՊՐՈՑ

Այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30—9.15, ծրագրի մեկնաբանում (ընկ. Գ. Հիւսեան)։

ժամը 9.30 — 10.15, մարդկային յեղաշրջման պատմութ. (ընկ. Բ. Գավէզեան)։

ԱՊՐԻԼ ՏԱՍՆԸՄԵԿ

Զ. Ե. Ռ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՏՕՆԷ

ՓԱՐԻԶ.— 26 Ապրիլ Կիրակի իրիկուն Salle d'Horticultureի մէջ

ԼԻՈՆ.— 18 Ապրիլ, Շաբաթ իրիկուն։

Մանրամասնութիւնք յաջորդաբար

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ա. Ե. Հ. Կարմիր Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղի կողմէ
Կ. ԽԱՉԻ ՔՍԱՆԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ
Այս Շաբաթ գիշեր ժամը 9էն մինչեւ լոյս
Quai Blanqui (մեծ կամուրջի դէմը) Ալֆորվիլ
կը նախագահէ ՏՕՔԹ. Յ. ՔԻՒԹԻՒՔԵԱՆ

Բանախօսութիւն, 30 մանուկներու մասնակցութեամբ տեղի կ'ունենան հայկական ֆանթէզի պարեր, երգ, արտասանութիւն եւ անակնկալներ։ Ընտիր ճաշ, մատչելի պիւֆէ։

Մուտք 5 ֆրանք

MATINÉE-PROLONGÉE

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՕԺԱՆԴԱԿ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ
19 Ապրիլ Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 4—12
Hôtel Mac Mahon, 29 Ave. Mac Mahon, մէթրօ՝ Etoile
ՊԱՐ. ATTRACTION եւ BRIDGE ճոխ պիւֆէ

ՕՐ. ՄԱՐԳԱՐԻՏ ԲԱԲԱՅԵԱՆԻ

Աշակերտներու երաժշտական երեկոյթը տեղի կ'ունենայ
Այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8 30ին
Salle des Quatuors Gaveau, 45 rue La Boëtie (8)
Մուտքը 4 ֆրանք

Ն. Գ. Բ. — ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՊԱՆԴՈՒԽՏԻ ԿԵԱՆՔԷՆ

ՀՐԱՆԴԻ (ՄԵԼՔՈՆ ԿԻՒՐՃԵԱՆ)

(Բ. հրատարակութիւն «ՆԱՀԱՏԱԿ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐ»ՈՒ)

հեղինակին նկարով, գեղատիպ կողքով՝ Մ. Քէպապճեանի կենսագրական ամփոփ յառաջաբանով եւ գեղեցիկ տպագրութեամբ։

Գինն է Ֆրանսայի, Ֆրանս. գաղութներու եւ Պալքաններու համար 20 Ֆր. միւս երկիրները 25 Ֆր. կամ 1 տոլար։

Ստանալու համար դիմել «Յառաջ»ի վարչութեան՝ Լ. Գեւոնեանի 235 Fbg. St. Martin, Paris (10).

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԱՆԻԷՌԻ, Պուա-Քոլոմպի Զէյթուն կոմիտէի վիճաբանական ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.45ին, 79 Rue des Chambards, Պուա Քոլոմպ, կը հրաւիրուին բոլոր ընկերներն ու համակիրները,

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ Համազասպ խումբի ժողովը՝ այս երեկոյ ժամը 8.30ին, 181 Cours Lafayette. Café de la Gare սրահին մէջ,

ԼԻՈՆԻ կոմիտէն սախպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ Հ. Յ. Դ. Պատ. միութեան բոլոր անդամները վաղը իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը (11 ըիւ տը նուար)։ Անդամներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է, ներկայանալ անդամատետրով։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ռ. Միութեան Փարիզի վահագն գրադարանին դասախօսական ժողովը վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին, Ֆլորիայի մէջ։ կը դասախօսէ ցօքթ. Գ. Ամատեան, նիւթը՝ Ալքոլամոլութիւնը իբրեւ ընկերային աղէտ։ Մէկ ժամ սինէմա։ կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռուի Մարաշի Զավուշլու Թաղէն Լուսնթագ Սահակեան, հօր անունը՝ Յարութիւն (կառավարական պաշտօնեայ), մօր անունը՝ Խաթուն (վարժուհի), եղբօր անունը՝ Սամուէլ, Տէրզօրի ջարդին 9—10 տարեկան էր եւ կը գտնուէր Ճէտտատիյէ։ Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել M. Fernezlianի, 36 Rue de la Part Dieu, Lyon, (Rhône). France.

— կը փնտռուի Կէյվէի Միջագիւղէն Շնորհիկ Սէմէրճեան։ Լուր առնուած է թէ 1927ին կը գտնուէր Պոլիս, իմացնել իր քրոջ Քնարիկ Սէմէրճեանի, 72 Rue Jean Jeaques Rousseau, Issy-les-Moulineaux, (Seine) France.

— Դպրոցասէրի առնուհինեբէն՝ Մարիա Ճօշկունեան կը փնտռէ իր հօրեղբայրը՝ Աֆիոն Գարահիսարցի Արմենակ Ճօշկունեան, զոր կորսնցուցած է Իզմիրի դէպքերէն յետոյ եւ այժմ կը կարծուի թէ կը գտնուի Փարիզ կամ Մարսէյլ իբր շոգեկառքի պաշտօնեայ։ Իմացնել՝ Ecole Tebrotzassère, 1 Bld. du Nord, Le Raincy, (S. et O.).

Կ'ուզուի վարժ գրաշար մը, դիմել «Յառաջ»ի վարչութեան ։

IMPRIMERIE - MASSIS - EDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN ERUOPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration

Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն

235, Faub St.-Martin PARIS (10ᵉ)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS

Téléphone: NORD 67-23

R. C. SEINE 376 286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 19 ՄԱՐՏ 1931

19 MARS 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1522 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՓՈՐՁԻ ԱՌԱՋԻՆ ՔԱՅԼ ՄԸ

Ձենք գիտեր թէ հայութեան ներկայ պայմաններուն մէջ, կա՞յ որեւէ հարց, որուն լուծումը պարտադրաբար չյանգի նոյն եզրակացութեան, նոյն պահանջի մատնանշումին, — համազգային կազմակերպութիւն։

Գաղթականներու (մեր բոլորին) պաշտպանութիւն, նոր կեանքի ղասն պայմաններէն բխած ցաւերու ամոքում, ազգ. պահպանութիւն, օտարացման դէմ պայքար, ազգային ձգտումներու հետապնդում որոշ չափով, եւ մինչեւ իսկ հայ անգործներու օժանդակութիւն, ցաւեր որոնք կը սաստկանան նոյն միջոցի պակասէն եւ օտար հողերու վրայ, տարիներու ապարդիւն հոլովումէվերջ, աւելի ուժգնութեամբ կը պահանջեն նոյն ելքը,— համազգային կազմակերպութիւն, որուն առաջին պէտքը շեշտած է տասնեակ մը տարիներ առաջ, հազիւ գաղթականի ցուպը վար դրած՝ հայ զանգուածներու ազդմամբ։

Անշուշտ, այս ձգտումին իրականացումէն, պէտք չէ հրաշք սպասել։ Այնքան բարդ են, այլազան ու դժնդակ պայմանները որ կը շրջապատեն հայ հաւաքական ճիգերը։ Համազգային կեդրոնի մը ստեղծումը որ կրնայ յաջողիլ հակառակ նոյնիսկ օտար օրէնքներու կաշկանդումին, չենք նկատեր փրկութեան ապահով, միակ ու վերջին ելքը։ Հոսանքին դէմ յամառ թիավարութիւն մը պիտի նշանակէր, վերջին աղէտը — մէկ քանի գաղութներու ստոյգ կորուստը — յետաձգելու, ժամանակ շահելու փորձ մը, քանի որ ժամանակը պէտք է նկատել գաղթական հայութեան ամենամեծ թշնամին։

Այսուհանդերձ, հեղինակաւոր կեդրոն մը որ կարենար բարոյական ու նիւթական կապակցութեան կամուրջը նետել գաղութէ գաղութ, համադրէր ցան ու ցրիւ ճիգերը եւ անոնց պարտադրէր գիտակից ու բանիմաց հետապնդումներ՝ համազգային տարողութեամբ, պիտի ունենար իր մեծ օգուտը՝ հակառակ շատերու ուզուած, ծոյլի յոռետեսութեան։

Ընդունելէ յետոյ պահանջին արդար անհրաժեշտութիւնը, ձախողութեան պատասխանատու բռնել այս կամ այն կուսակցութիւնը կամ բոլորը մէկ, քաղաքական տարակարծութիւններու բախումները նկատել իբր հաւաքական ամէն ճիգի ու ձեռնարկի սայթաքման նախապատճառ, չեն կրնար արդարանալ հիմնաւոր առարկութեամբ։

Փաստ մը կայ,— որ տակաւին լուրջ փորձ չէ կատարուած ընդհ. ծաւալով։ Կը յիշենք ձեռնարկներ, որոնք իրենց տեղական, աւելի ճիշդը, լոկ շրջանային բնոյթով իսկ, թերեւս իրենց մէջ կը կրէին քայքայման սերմերը։ Համազգային տարբը իր բարոյական ու նիւթական ուժեղ ճնշումով եւ ազդու հակակշռով՝ այդտեղ կը պակսէր։

Ձախողութիւնը այդ մասնակի ձեռնարկներուն, այսօր, աւելի յոռետեսութեան մղած կը թուի ըլլալ նոյնիսկ անոնք, որ ամենէն աւելի կը զգան ու կը շեշտեն կեդրոնի մը պէտքը…։

Եւ սակայն, գաղթահայութեան ներկայ վիճակը, զոր պէտք է բնորոշել իբր հաւաքական ընդունակութիւններու, ազգային յատկանիշերու քայքայման շրջան, չի կրնար տեւել լաւագոյն յղացման մը սպասումներով…։

Պէտք է դուրս ելլել դիտարաններու փափկանկատ, ծոյլ ու խորամանկ դիրքերէն։ Արդ, հեռուէն, եթէ Ամերիկայէն մինչեւ Եւրոպա սկսած ենք կրկին ահազանգ հնչեցնել եւ փնտռել օտարացման դէմ պայքարի հրաշագործ գիւտը, եթէ Յունաստանէն մինչեւ Սուրիա ու Միջագետք, պարբերաբար կը բացուի տեղաւորման վէրքը՝ աւելորդ փաստը յիշեցնելով մեր խախուտ, անհիմն կացութեան, կը նշանակէ թէ առնը կ'անցնի ցնցուելու, եւ ապրիլ փորձելու իբր ազգ՝ հաւաքական պէտքերու համապատասխան հաստատութիւններով, եւ կամ յանձնուելու հոսանքին…։

Կ'ըսենք՝ յանձնուելու հոսանքին։ Անել յոռետեսութեան մը թելադրութիւնը չէ որ կ'ընենք երկու բառով։ Իրականութիւնը որ ամէն օր կը պարզուի մեր աչքին, ուրիշ բնորոշում չի գտներ։ Այդ է որ կ'ընենք մեր անկազմակերպ ներկայով։

Եւ այս ընթացքով, ամէն գաղութի մէջ,ու գաղթահայ ամէն կեդրոնավայրի մէջ քայքայման տարրերն են որ դիրք կը գրաւեն, կը զօրանան եւ համազգային շարժման հանդէպ պատնէշ կը պատրաստեն։

Հին աւատապետութեան եւ ազգային ներկայ կեանքի պատկերներուն միջեւ, տարբերութիւնը միայն ժամանակն է դրած, պահելով անշուշտ ամէն համեմատութիւն։

Դարման մը պէ՞տք է խորհիլ թէ չէ վերջապէս։

Ըսինք՝ թէ տակաւին լուրջ փորձ չէ կատարուած ընդհ. ծաւալով։

Ըսողներ կան թէ պատասխանատուները այդ վիճակին կուսակցութիններն են, իրենց հակամարտութիւններով։

Կը տեսնենք սակայն, թէ կուսակցութեանց բերաններն են որ ամէնէն աւելի պէտքը կը շեշտեն «ազգովին» կազմակերպուելու։

Հայ արդե՞ք արգելք մը խօսքէն յետոյ գործի անցնելու ձենք գիտեր։

Գիտենք սակայն թէ ներկայ պայմաններուն մէջ, իբր կազմակերպութիւններ՝ որոնք կը ներկայացնեն հաւաքական կամքի տարբեր շերտեր, առաւելապէս կուսակցութեանց կը վիճակի այս հոգը, — փորձի առաջին քայլը — կազմակերպելու գաղութները եւ զանոնք կապելու կեդրոնի մը։

Մ. Ե.

ՄԱՄՈՒԼ

ՈՒՇ ԼԻՆԻ, ՆՈՒՇ ԼԻՆԻ

«Նոր Երկիր», հին հնչակեաններու Փարիզի շաբաթաթերթը քրքրելով իրենց կուսակցութեան ծրագիրը, կը գտնէ որ տրամադրութիւն կայ գործակցելու Քիւրտերու հետ, եւ կը բարբառի (15 մարտ).

— «Մեր այս տակտիկային գործադրութեան համար ընաւ նշանակութիւն չունէր, եւ չունի, այն հանգամանքը թէ ապստամբական շարժումները Հայաստանի թէ՞ Քիւրտիստանի հողամասերուն վրայ պիտի մղուէին։ Այն գործիչները, որոնք այսպիսի մտավախութիւններով կը փորձեն թուլացնել հայ-քրտական համագործակցութիւնը եւ մարել ամբողջ Քրտութիւնը ցնցելու կոչուած այդ համագործակցութեան լուսոյ ճառագայթները մեր թշնամիին հացին իւղ քսած կ'ըլլան գիտակցաբար կամ անգիտակցաբար։

Եւ Թուրք թերթերուն ցոյց տուած շահագրգռութիւնը եւ հայ-քրտական համերաշխութեան կապերը քանդելու համար ըրած փորձերը միթէ՞ բաւական չեն բանալու համար հատուածական նեղ շահերով կուրացած աչքերը։

Ազատագրութեան համար կռուող ո՞րչափ կրնայ չհամակրիլ օժանդակել քիւրտերու մղած պայքարին։ Ազգերու ինքնորոշման սկզբունքը հոլովող ո՞ր սօցիալիստը կրնայ զլանալ նոյն իրաւունքը քիւրտ ժողովուրդին համար։ Սկզբունք, որ կռած կոփուած է նաեւ վիլսոնեան եւ լէնինեան յայտարարութիւններով։

Եթէ Մոսկուան, իր քաղաքական շահերէն առաջնորդուած, ոտքի տակ կ'առնէ Լէնինի հրովարտակը եւ Թուրք բարբարոսութեան կ'աջակցի վիժեցնելու համար քիւրտերու մղած ինքնորոշման եւ ազատագրական պայքարը, եւ եթէ Խ. Հայաստանի վարիչները իրենց սրտերուն վրայ քար դրած, ստիպուած են կէտ առ կէտ հետեւիլ Մոսկուայի ցուցմունքներուն, ցաճկահայկական սրբազան դատին յաղթանակին հաւատացող արտասահմանի մօտ մէկ միլիոն Հայութիւնն ալ, առաջնորդուած իր սեփական շահերէն, պէտք է ընդգրկէ անոնց համապատասխան քաղաքականութիւն։

Մեր դատը արդար է, իրաւունքը մերն է, այո՛, բայց ամէն իրաւունք ծնունդն է Ուժի, զոր պէտք է ունենանք մեր Ազատութեան հասնելու համար, մեր իրաւունքները արժեցնելու համար պէտք է գոյացնենք նիւթական, բարոյական, ֆիզաքական ուժ եւ շրջապատուինք բարեկամներով ու դաշնակիցներով, թոյլերը միշտ ալ արհամարհարուած են։»

ՔԷՄԱԼ ՄԵՐԺԱԾ Է ԸՆԴՈՒՆԻԼ ՔԼՕՏ ՖԱՐԷՐԸ

Պոլսական թերթ մը կը գրէ թէ հայատեաց Թրքասէր գրողը Քլոտ Ֆարէր, որուն յոռետես տպաւորութիւնները Թուրքիոյ մասին հաղորդեցինք նախօրդ օր, չէ ընդունուած Մուսթաֆա Քէմալի կողմէ։

Քլոտ Ֆարէր Էնկիւրիի մէջ ընդունելութիւն մը խնդրեր է Մուսթաֆա Քէմալէն, որ մերժեր է այն առարկութեամբ թէ, Փիէր Լոթիի պէս, ինքն ալ հիացող մըն է եղեր ո՛չ թէ նոր, այլ հին Թուրքիոյ։

Եթէ լուրը ճիշդ է, պէտք է ընդունիլ ուրեմն որ Ֆարէր իր յայտարարութիւններով՝ լիուլի լուծեց իր ոխէժը։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Թուրքիոյ նոր ընտրութիւնները

Ընտրական գործողութիւնները երկրին բոլոր կողմերը կը շարունակուին։ Ներքին գործավարութենէն եկած տեղեկութեանց համաձայն, ցանկերը 15 օր կախուած պիտի ըլլան և 5 օր ալ դիտողութիւններու պիտի յատկացուի։

Նոր ժողովին արտակարգ նստաշրջանը երկուուկէս ամիս պիտի տեւէ եւ նիստերը Յուլիսի վերջը պիտի դադրին։ Նոր ժողովը հետեւեալ օրինագծերով պիտի զբաղի և պիտի վաւերացնէ զանոնք.— 1931ի պիւտճէն, տուրքի օրէնքներու բարեփոխութեան օրինագիծը, կուսակալներու լիազօրութեանց ընդարձակումի օրինագիծը, աշխատանքի օրինագիծը, մասնաւոր վարչութեանց պիւտճէներուն օրինագիծը, զատական և քրէայի ու սնանկութեան օրէնքներու բարեփոխութեան օրինագիծները, Մ. Քէմալի քննութեանց հետեւանքով և կուսակցութեան համաժողովին կողմէ առաջարկուելիք տնտեսական և ելմտական օրինագիծներ։

Կիներու ընտրութիւնը

Թուրք կիներու ընկերակցութիւնը որոշած էր դիմումներ կատարել, ապահովելու համար թրքուհիներու մասնակցութիւնը յառաջիկայ ընտրութեան։ Սակայն ընտրական օրէնքի մէջ այս իմաստով ո եւ է փոփոխութիւն մտած չըլլալով, չի կարծուիր որ կարենան հասնիլ իրենց նպատակին։ Այսուհանդերձ, թրքուհիները չեն յուսահատած։ Իրենց վերջին ընդհանուր ժողովին մէջ, մշակած են այս առթիւ կատարուելիք դիմումին խնդրագիրը, որ պիտի ենթարկուի մասնաճիւղերու հաւանութեան։

Թրքուհիները միեւնոյն ատեն կը պահանջեն ընտրողի եւ ընտրելիի իրաւունք։

Ժանտախտ Ռուս սահմանին վրայ

Ղարաբաղի շրջանակին մէջ ժանտախտ ծագած եւ տարածուած է մինչեւ թրքական սահմանագլխի մօտ Ջուլֆայի եւ Նախիջեւանի շրջանակները։ Հիւանդութիւնը սահմանէն ներս չտարածելու համար, կառավարութիւնը միջոցներ ձեռք առած է։

Այս առթիւ, յարմար տեսնուած է որ ռուսական սահմանագլուխին վրայ յարաբերութիւնները ընդհատուին բացի Արդուինի եւ Րիզէի կուսակալութիւններէն։

Առկէ վերջ Ռուսիոյ հետ հաղորդակցութիւնը պիտի ըլլայ Պայազիտի կուսակալութեան շրջանակի Իկտիր կամուրջէն Թուրքիա մտնող ճամբուն եւ Կարսի երկաթուղիին առաջին կայանէն՝ Գզըլճէի միջոցաւ։ Ռուսիայէն եկող բոլոր ճամբորդները ժանտախտի դէմ պիտի պատուաստուին եւ հինգ օր հսկողութեան տակ պիտի մնան։

Քաղաքական ոճրափորձեր Պելկրատի մէջ

ՊԵԼԿՐԱՏ, 17 Մարտ.—Այս առաւօտ,ուժանակ մը պայթեցաւ Պելկրատի մէջ, զինուորական վարժարանի շէնքին առջեւ։ Երկրորդ ուժանակ մը պայթեցաւ Ելմտական նախարարութեան առջեւ. աւելի ուշ, երրորդ մը՝ ոստիկաններու յատուկ շէնքի մը առջեւ. չորրորդ մը՝ զինուորական վարժարանի երկրորդ շէնքին առջեւ։ Մէկ սպաննուած կայ, հազարապետ մը, որ զինուորական վարժարանէն դուրս ելած պահուն, ռումբ մը նշմարեր եւ ուզեր էր զայն քակել՝ անվնաս դարձնելու համար։ Ռումբը պայթեցաւ ձեռքերուն մէջ։

Ձախողած խորհրդաժողով մը

Ժընեւի մէջ բացուած տնտեսական խորհրդաժողովը, շփոթ ու ապարդիւն վիճաբանութիւններէ վերջ, փակեց իր նստաշրջանը։ Համաձայնութեան մը գալու փորձերը ո եւ է արդիւնք չտուին։ Վերջին ժողովի բացման, Անգլիոյ ներկայացուցիչը յայտնեց թէ իր կառավարութիւնը կ'առաջարկէ հարցին ամբողջական քննութիւնը, ինչպէս նաեւ խորհրդաժողովի յառաջիկայ գումարումը յետաձգել անժամանակ։

Ազգերու Դաշնակցութեան շրջանակին մէջ, Անգլիոյ այս ընթացքը կը բացատրեն անով որ, Լոնտոնի կառավարութիւնը կ'ուզէ պահ մը եւս ազատ մնալ, մինչեւ որ Ժընեւի մէջ կարգ մը պետութեանց հետ սկսած իր բանակցութիւնները մաքսատուրքերու շուրջ՝ վերջ գտնեն իր ուզած կերպով։

Յունաստանի համայնավար լրտեսները

Գրեր էինք թէ Աթէնքի ոստիկանութիւնը երեւան հանած է համայնավար լրտեսական ուժեղ կազմակերպութիւն մը, որուն գլխաւոր անդամները բռնած եւ խուզարկութեանց ընթացքին, կարեւոր փաստաթուղթեր ձեռք անցուցած է։

Երեւան հանուած այս համայնավարական կեդրոնը եւ ձերբակալուածները մեծապէս մտահոգած են ոստիկանական շրջանակները։ Վաւերաթուղթերով հաստատուած է որ Բժիշկ Սիտէրիս եւ իր կինը լրտեսութիւն կ'ընէին օտար պետութեան մը հաշուոյն։ Դատական նախարարին հրահանգով, ոստիկանութիւնը իր հաւաքած բոլոր տեղեկութիւնները պիտի հաղորդէ մամուլին.

Ընդհ. դատախազութիւնը խնդիրը ձեռք առած է։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ Կ'ՈՒԶԷ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐ ՏԵՂԱՒՈՐԵԼ ԵԹՈՎՊԻԱՅ ՄԷՋ

Փարիզի յոյն դեսպանը Պ. Փոլիթիս առնէ մը ի վեր կը գտնուի Ատիս Ապապա, ուր կ'ուսումնասիրէ գաղթականներ տեղաւորելու հարցը։ Պ. Փոլիթիսի կատարած քննութիւնը կը շահագրգռէ հաւասարապէս բոլոր այն պետութիւնները, որոնք յառաջուն բնակչութիւն մը ունեն. նալով մեկտեղ, զուրկ են հողէ համապատասխան տարածութենէն եւ իրենց բնակչութեան աշխատանք հայթայթելու հնարաւորութենէն եւ որոնք, Ամերիկայի եւ Աւստրալիոյ կողմէ գաղթականներու առջեւ դրուած արգելքէն ի վեր մանաւանդ ստիպուած են իրենց աւելորդ մարդերը… արտածել կարենալու համար, յատուկ շուկաներ փնտռել։ Փոլիթիս ուրեմն, կը քննէ Եթովպիոյ ընդհ. կացութիւնը թէ կրնա՞յ արտասահմանեան մտնող գործաւորներուն աշխատանք հայթայթել։

Եթովպիոյ կայսրը համակրութեամբ կը նայի Փոլիթիսի ձեռնարկին եւ հրահանգներ տուած է որ ամէն տեղ դիւրացնեն անոր աշխատանքները։

ՆՈՐ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺ ՊԱԼՔԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Կէվկէլիէն կը հեռագրեն թէ նախորդ գիշեր տեղի ունեցած է նոր երկրաշարժ մը որ տեւած է քանի մը վայրկեան։ Վերջին երկրաշարժներէն վնասուած բազմաթիւ տուներ, կարգ մը գիւղերու մէջ փլած են նոր ցնցումներէն։

Տէմիր Գափուի եւ Մակեդոնիոյ զանազան շրջաններուն մէջ եւս թեթեւ ցնցումներ արձանագրուած են։

∴ Իզմիրի մէջ եւս մէկ քանի ցնցումներ զգալի եղած են նախորդ օր, առանց նիւթական կամ մարդկային որեւէ վնասի պատճառելու։

ՑԵԽԻ ՀԵՂԵՂԸ

Հակառակ կառավարութեան եւ ժողովուրդին ձեռք առած միջոցներուն, ցեխի հեղեղը կը շարունակէ առաջանալ եւ լուրջ վտանգի ենթարկելէ(?)մէջ գիւղը։ Հեղեղը հիմայ բաժնուած է 4 ճիւղի, սպառնալով շրջակայ ուրիշ մէկ քանի գիւղերու։ Այս առթիւ հետեւեալ հետաքրքրական երեւոյթը նշմարուեր էր որ որոշ կէտէ մը ասդին հեղեղը աւելի գոյն մը սկսած է առնել։ Քննութեամբ հասկցուեցաւ որ ճամբուն վրայ, հողամասի մը կցումին հետեւանքով՝ երեւան ելած է ածուխի հանք մը, որ բաւական հարուստ կը կարծուի ըլլալ։

ՆԱՒԱՑԻՆ ԱՂԷՏ ՄԸ

Վիքինկ ամերիկեան նաւը որ Նիւֆաունտլենտ ծովեզերքի շրջակայքը կ'ընթանար ծովային ֆիլմ մը առնելու, նաւուն մէջ կային 140 անձեր. եւ մեծ քանակութեամբ ուժանակ՝ որ պիտի գործածուէր սառցակոյտերուն միջեւ անցք բանալու համար։ Կը կարծուի թէ կայծի մը հետեւանքով՝ կրակ առած է տակառ մը՝ որուն մէջ կար 14 քիլօ ուժանակ։ Այդ պայթումին հետեւանքով է որ նաւը մեծապէս վնասուեցաւ. 117 անձեր կրցած են ցամաք ելլել հազար դժուարութեամբ։ Շուտափոյթ օգնութիւններ կը ղրկուին փրկելու համար աղէտեալները։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԱԹԷՆՔԷՆ

ՄԵՐ ԳԱՂՈՒԹԻՆ ԿՐԹԱԿԱՆ ՃԻԳԵՐԸ

Թղթակցութեան մը մէջ, խօսած էի մեր գաղութին կրթական կեանքին մասին, մասնաւորապէս ծանրանալով Պիրէոսի գաղթակայանին ազգային եւ յարանուանական վարժարաններուն վրայ։ Մանրամասնօրէն տուած էի անոնց բարոյական եւ նիւթական վիճակին պատկերը։ Այս անգամ ակնարկ մը՝ միւս արուարձաններուն կրթական կեանքին վրայ։

Պիրէէն անմիջապէս յետոյ, սկսինք Քօքինիայէն, Պիրէոսի մօտիկ եւ Լիփազմայի դրացի հայաշատ կեդրոն մը, որ այս տարի առանձին քաղաքապետ պիտի ունենայ, քանի որ բնակչութեան ընդհ. թիւը 80.000ն ալ կ'անցնի։

Քօքինիան ունի չորս կարեւոր կրթարաններ։ Ասոնցմէ Ջաւարեան Հ. Կ. Խաչեան վարժարանին մասին ընդարձակօրէն խօսած եմ այս սիւնակներուն մէջ։

Ազգ. վարժարան Քօքինիոյ.— Ունի 250 երկսեռ աշակերտ, նախակրթարանի եւ մանկապարտէզի մէջ եւ 9 ուսուցիչ եւ ուսուցչուհի, Միայուն եւ այցելու Վարժարանը կը կառավարուի տեսչական խորհուրդով փոխանակ տնօրէնի, ինչպէս Պիրէոսի Ազգ. վարժարանը։ Քօքինիոյ Ազգ. վարժարանին պիւտճէն՝ ամսական 11,000 տրախմի մօտ գումարի մը կը հասնի։ Վարժարանը չունի մասնաւոր հոգաբարձութիւն, Թաղական Խորհուրդը կը տանի նաեւ անոր գործը։ Դպրոցական շէնքի տեսակէտէն բախտաւորներէն է, որովհետեւ ունի առանձին դասարաններ եւ օդաւոր ու յարմար շէնք, թէեւ ... կարեւոր վարձքով մը։

Վարժարանին եկամուտները կը կազմեն աշակերտներու թոշակները, Թաղականութեան ամսական՝1000-1200 տրախմի նպաստները եւ Ատանայի Ուսումնասիրաց Միութեան (Ամերիկա) բաւական կոկիկ օժանդակութիւնը։ Հակառակ այս բոլորին, վարժարանը ամէն ամիս կ'ունենայ կարեւոր բաց մը, ինչպէս բոլոր ազգային վարժարանները։ Կ'ըսուի թէ այս բացերուն համար պիտի մտածէ Կեդր. Վարչութիւնը։

Գալով Քօքինիոյ յարանուանական վարժարաններուն՝ անոնցմէ հայ կաթոլիկները՝ ունին կոկիկ շէնք մը եւ յարմարաւոր պայմաններ։ 100 աշակերտ՝ երկսեռ, եւ 3 պաշտօնեայ, Միայուն եւ այցելու։ Վարժարանին նիւթական մասը կը մատակարարուի Հռոմէն։

Հայ բողոքականներն ալ ունին գեղեցիկ եւ յարմար դպրոցական շէնք մը՝ ուր կ'ուսանին մօտ 200 երկսեռ ուսանողներ։ Պիւտճէն կ'ապահովէ ամերիկեան Պորտը։ Յարանուանական երկու յարկերուն մէջ ալ չեն պակսիր լաւագոյն մշակներ։ Ազգային-Ջաւարեան եւ յարանուանական վարժարաններու յարաբերութիւնները բարեկամական են եւ մխիթարական։

Բացի այս չորս վարժարաններէն, անցեալ շրջանին կար նաեւ՝ Քօքինիոյ ծայրամասին մէջ հաստատուած պզտիկ ծաղկոց մը, որ այս տարի չի գործեր։ Քօքինիոյ ազգային եւ կրթական կեանքը ոգեւորիչ է այս շրջանին։

Քօքինիայէն վերջ, երբ անմիջական դրացի ունինք Լիփազմայի գաղթակայանը, որուն ազգային վարժարանը այս տարի, նիւթապէս բախտաւորներէն կարելի է համարել։

Լիփազմայի Ազգ. վարժարանը.— Ունի 180ի մօտ երկսեռ աշակերտութիւն եւ 7 ուսուցիչ եւ ուսուցչուհիներ, Միայուն եւ այցելու։ Վարժարանը ունի իր տնօրէնը։ Պիւտճէն կը հասնի ամսական 8000 տրախմիի, որ կը հայթայթուի աշակերտական թոշակներէ, Թաղականութեան նպաստէն, Բարեգործականէն եւ պատահական հասոյթներէ։ Մոռցայ ըսելու, որ Քօքինիայի Ազգ. վարժարանն ալ Բարեգործականէն կը ստանայ ամսական նպաստ մը 5,50 անգլ. ոսկի, ինչպէս ազգ. վարժարանները։ Օրինակ՝ Լիփազման 5, Պիրէը 5,5, Սինկրուն 4։ Լիփազմայի վարժարանը ունի իր հոգաբարձութիւնը, որ կը զբաղի դպրոցին բարոյական եւ նիւթական մատակարարութեամբ։

Դպրոցական շէնքի տեսակէտէն, բախտաւոր կարելի է նկատել, քանի որ ունի մասնաւոր դասարաններ՝ փոխան սրահի մը, առանց բաժանումներու, ինչպէս են Պիրէոսն ու Սինկրուն։

Այս վարժարանը այս տարի բախտաւոր կը նկատենք, որովհետեւ Գ. Ն. Կիւլպէնկեանի կողմէ եղած 20.000 տրախմիի կարեւոր նպաստը կը փրկէ կրթական գործը։ Աշակերտներէն ամսական. թերեւ թոշակ, այս վարժարանը կը գանձէ հազիւ 1500-1800 տրախմի։ Լիփազմայի մէջ հայ-կաթոլիկները չունին վարժարան։ Անոնց փոխարէն հայ-բողոքականները ունին յարմարագոյն պայմաններով եւ օդաւոր վայրի մը վրայ վարժարան մը, 250 աշակերտով։ Վարժարանը կը կառավարուի Տիկ. Աճէմեանի կողմէ, որ ունի իր ձեռքին տակ քիչ ու շատ վարժ մշակներ։ Վարժարանին պիւտճէն կը մատակարարուի Պորտի կողմէն։ Յարանուանական վարժարաններու իրական պիւտճէները մեզի անծանօթ են։

Քանի, որ կը խօսինք Լիփազմայի մասին, ըսենք նաեւ որ անցեալ շրջանին՝ Բիրամայի մօտերը։ Այա-Եօրկի ըսուած թաղամասին մէջ, որ Լիփազմայէն կէս ժամի չափ հեռու է եւ ծովեզերք, կար փոքրիկ ծաղկոց մը, որ այս տարի փակ է։

Սինկրուի Ազգ. վարժարանը.— Ունի 100-110 երկսեռ աշակերտ, նախակրթարանի եւ մանկապարտէզի մէջ եւ չորս ուսուցիչ եւ ուսուցչուհի։ Վարժարանին պիւտճէն կը հասնի ամսական 6000 տրախմիի, որուն հազիւ 1500ը կը գոյանայ թոշակներէ, 4 անգլիական Բարեգործականէն, որ կ'ընէ 1500 տրախմի։ Ամսական բաց կ'ունենայ 3 հազարէ աւելի գումար մը։ Շէնքի տեսակէտէն անբախտ է, ինչպէս Պիրէը։ Սրահ մը՝ փոքրիկ եւ նեղլիկ, առանց մասնաւոր բաժանումներու, ու այնքան միայն։ Այս թաղը, հինէն ի վեր կայուն վիճակ մը չէ ունեցած եւ այժմ ալ վէճեր ծագած են։

Հայ-բողոքականներն ալ ունին կրթական յարկ մը, ուր կը յաճախեն 100ի չափ երկսեռ աշակերտներ։

Պէտք է ըսել, որ բոլոր արուարձաններուն մէջ ալ, Ամերիկացիներու կողմէ հաստատուած են գիշերային դպրոցներ, ուր կ'ուսանին վեր ի վերոյ 200-250 երկսեռ աշակերտներ չափահաս (չորս արուարձաններու ուսանողներու ընդհ. թիւն է 3500)։

Խօսինք նաեւ, շրջաններու դպրոցներու մասին, սկսելով՝ ամէնէն մօտիկէն՝ Ամարուսիէն։ Ամարուսին՝ Աթէնքէն 30 վայրկեան ինքնաշարժով, առաւօտ գիւղ մըն է, ուր գացած եւ հաստատուած են մեր հայրենակիցները եւ աղիւսաշէն տուներով հիմնած՝ Վարի եւ Վերի Ամարուսի անունով հայնոցներ։

Ժամանակի ընթացքին, իրենց առօրեան ապահովելէ վերջ, սկսած են մտածել նաեւ մտքի սնունդի մասին հոս ու հոն զարնուելով։ Շնորհիւ Հ. Կ. Խաչին ունեցած են Վարի եւ Վերի Ամարուսներ անուններով երկու ծաղկոցներ։ Վարի եւ Վերի Ամարուսիները իրարմէ մօտ ժամ մը հեռու են։ Կրթական այս համեստ երկու յարկերուն մէջ կ'ուսանին աւելի քան 50 երկսեռ հայորդիներ, մէյ մէկ ուսուցիչի կողմէ, շնորհիւ Հ. Կ. Խաչի նիւթական օժանդակութեան։ որ զոյգ յարկերուն կուտայ՝ տարեկան 8 հազար տրախմի գումար մը։ Ընդհ. պիւտճէն 24000 տրախմի է, որուն՝ ինչպէս կը տեսնուի, մէկ երրորդը միայն Կ. Խաչի Ամերիկայի Կեդրոնը կուտայ. Մնացեալ 16000 տրախմին կը հայթայթեն Կ. Խաչի տեղական Մասնաճիւղերը, զանազան ձեռնարկներով։

Ասոնցմէ դուրս, Աթէնքէն քանի մը ժամ հեռուն, Լավրիօն-Քամարիցայի մէջ ալ կան երկու ծաղկոցներ, աւելի քան 60-70 աշակերտներով եւ մէկ մէկ ուսուցչուհիներով։ Լավրիօնինը՝ Կ. Խաչի վարժարանն է։ Պիւտճէին մեծ մասը Կ. Խաչը կուտայ եւ վարժուհին ալ իր կողմէ նշանակուած է։ Իսկ Քամարիցան՝ այս տարի Ազգ. Իշխանութեան ենթակայ է։ Անցեալ տարի Կ. Խաչը այս վարժարանին ամսական 350 տրախմի նպաստ մը կը յատկացնէր։ Ներքին Աթէնքի շատ մօտիկ, կայ Մազքաթօյի մէջ փոքրիկ ծաղկոց մը՝ ենթակայ Ազգ. Իշխանութեան, 25 աշակերտներով։

Այս տարի Կրետէի շրջանին մէջ՝ Ռէթիմնօն ալ ունեցաւ իր դպրոցը՝ ենթակայ Ազգ. Իշխանութեանց։ Դպրոցներ ունին նաեւ Քանտիան եւ Միտիլլինի։ Պէլոպոնէզի շրջանին մէջ՝ Քալամաթան (Բարաքիզմոթա) ունի «Ռուստոմեան» Հ. Կ. Խաչի վարժարանը, աւելի քան 50 աշակերտով։ Մեծ աշխատանք եւ ճիգ կը թափեն այս վարժարանին շուրջ համախմբուած հայրենակիցները, Կ. Խաչի հովանաւորութեամբ։

⁂ Փակելէ առաջ այս էջը, ըսենք որ Տնտեսական Խորհուրդը սկսած է գործի։ Հաւաքներ կը շրջին թաղէ թաղ եւ վաճառատունէ վաճառատուն, ազգային տուրք հաւաքելու։ Աշխատաւոր եւ արհեստաւոր տարրերը աւելի դիւրութեամբ կը վճարեն կամ կ'ուզեն վճարել։ Իսկ «պարոններ»ը հազար ու մէկ ձեւեր եւ համարատուութիւններ կը փորձեն, խուսափելու համար ամսական քանի մը տրախմիի վճարումէն, դպրոցի, եկեղեցիի եւ ժողովուրդի համար։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷՆ

ՍԷՆԹ ՄԱՐԿՐԻԹ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այս գիւղը անանկ մըն էր որ ըրա՝ հիմա անկեալ մը։ Սէնթ Մարկրիթ հաստատուած մեր հայրենակիցները մեծ մասով Թրքախօս են եւ անշուշտ անտեղեակ հայ ազգային պատմութեան, անոր սրբազան ուխտերուն, հերոսական ճիգերուն եւ գրական արժէքներուն։

Անշուշտ անտեղեակ են անոնց յանցաւոր ըլլալու, որովհետեւ իրենց ծննդավայրի աղէտութիւնն է որ կը կրեն։ Յանցաւոր չեն որովհետեւ Թրքական բռնակալութիւնը ճզմած էր անոնց լեզուները հայերէն չխօսելու համար։

Ահա այսպիսի ժողովուրդ մըն է որ հաստատուած է Մարսէյլի հարաւ արեւմտեան կողմը, ազատ, գոլորշոտ բլրակի մը վրայ։

Թուրքախօս այս ժողովուրդը սակայն սաստիկ առաքինութիւն մը բնածին ունեցած եւ փորձառութիւն քաղելով անցեալ առաւաղային շրջաններէն եւ այժմու թափառական կեանքէն, տաքի է կանգնել փրկելու համար իր մանուկները։

Այսպէս, հայախօս շրջաններէն շատեր երբ ամռան վէճերով կը զբաղէին, Սէնթ Մարկրիթն իր սեփական մասուր մանկապարտէզը ունեցաւ, որուն մէջ Թրքախօս ծնողներու զաւակներ գեղեցիկ հայերէն կը խօսին եւ գրեթէ մոռցած են Թուրքերէնը։

Մատուռը իր կիսաւարտ վիճակին մէջ իսկ կը ծառայէր մանկապարտէզի։ Վերջին երկու տարուան ընթացքին ժողովուրդին զոհաբերութիւններով եւ Շաւարշ Քահանայ Թէրզեանի ջանքերուն շնորհիւ, շինութեան պակաս մասերը լրացուած եւ շէնքը ներկայանալի վիճակ մը առած է։

Բարեպաշտ ընտանիքներ զանազան նուէրներով կ'ուզեն ներքին զարդարանքը լրացնել։ Իսկ այս բոլորին հետ ամէնէն մխիթարական երեւոյթն է հայ կաթոլիկներու մասնակցութիւնը, անոնց բարոյական ու նիւթական օժանդակութիւնը դպրոցին ու եկեղեցիին։

Ցաւալի է ըսել որ Մարսիլիահայ գաղութի հայ կաթոլիկները ինչ ինչ պատճառներով շատ անտարբեր մնացած են ազգային շարժումներուն հանդէպ, մասնաւորապէս դպրոցական խնդիրներու շուրջ։

Այս մասին կը խօսիմ ուրիշ առթիւ։ Իսկ այժմ պիտի բաւականանամ թելադրելով միւս արուարձաններու հայ կաթոլիկներուն հետեւիլ Սէնթ Մարկրիթցիներու գեղեցիկ օրինակին, եթէ կ'ուզեն իրենց պապերուն արժանի ժառանգորդները ըլլալ։

Սէնթ Մարկրիթ ինքզինքը բախտաւոր կը նկատէ նաեւ այս տարուան համար իբր վարիչ մանկապարտիզպանուհի ունենալով Պոլսոյ նախկին վարժուհի Օր. Սիրուն Ալաճաճեանը, որ ամանորի առթիւ կազմակերպած դպրոցական հանդէսով, մեծ ապաւորութիւն գործեց աշակերտներու ծնողներուն վրայ, ու նիւթական կարեւոր օգնութիւն մը ապահովեց թաղականութեան սնտուկին։

Այս գիւղի աշակերտութեան ընդհ. թիւն է 70, մեծ մասը մանկապարտէզի պզտիկներ։ Ասոնք պէտք որ նախակրթարանի բաժին մը անհրաժեշտ չէ։ Դժբախտաբար թաղականութիւնը նախակրթարանի ուսուցիչ մը վարձած է փոխանակ օգնական մանկապարտիզպանուհի մը պաշտօնի կոչելու։ Իսկ այժմ կը լսենք թէ գործակցութիւնը պատրուակելով 100 ֆրանք վարիչ վարժուհիի ամսականէն 50 ֆրանք ալ նախակրթարանի ուսուցչէն զեղչած են, ինչ որ անարդար է։

Ս ՄԻԼՑՈՆԵԱՆ

ՍԷՐ ԵՒ ՄԱՀ

Սիրոյ անկողնին մէջ գործուած ոճիրներուն մասին ֆրանսական վիճակագրութիւն մը կը հաստատէ որ 1) կիները աւելի շատ զոհ կ'երթան եւ կը սպաննուին, 2) ամուսնացածները աւելի քիչ ոճրագործութեանց կը մղուին քան ամուրիները, 3) չյաջողած սիրահարութիւններ կամ անձնասպանութիւնները աւելի շատ են քան յաջողածները։

ԱՇԽԱՐՀԻ ՀՆԱԳՈՅՆ ԳԻՐՔԸ

Շուէտացի հնախոյզ մը, Սվէն Հէտէն, Չինաստանի մէջ գտաւ գիրք մը, որ պատրաստուած է Քրիստոսէ մէկ դար առաջ։ Գիրքը ունի 78 էջ.. փայտեայ, որոնք իրարու կարուած են գեղեցկօրէն։

Կ-Թէնպուրկի Համալսարանին փրոֆէսէօրը կ'աշխատի կարդալ այս գիրքը։

ՕՏԱՐԱՑՄԱՆ ՃԱԿԱՏԻՆ ՎՐԱՅ

Ի՞ՆՉ Կ'ԸՆԵՆ ՄԵՐ ԲԱԽՏԱԿԻՑ ՌՈՒՍԵՐԸ

Դ.

ԳԱՂՏՆԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆ

Մինչեւ հիմա մենք ներկայացուցինք արտասահմանի Ռուսերուն այն կազմակերպութիւնները, որոնց նպատակն էր հայրենի մթնոլորտ մը ստեղծել օտար երկրի մէջ (թատրոն եւ երգչախումբ), հայրենի աւանդութիւններով պաշտպանել (դպրոց եւ դաստիարակութիւն), եւ պատրաստ գտնուիլ տէր կանգնելու իրենց երկրին (զինուորական միութիւններ), երբ պայմանները շրջուին։

Բոլոր այդ կազմակերպութիւնները ոչինչ ունէին յարձակողական ընդդէմ այն պատճառներուն, որոնք զիրենք դուրս նետեցին հայրենի երկրէն։ Այս անգամ պիտի ներկայացնենք բոլորովին նոր ու «գաղտնի» կազմակերպութիւն մը, որ քիչ մը յարձակողական նկարագիր կը կրէ, ուղղուած ըլլալով ընդդէմ Ռուսիոյ արդի վարչաձեւին։

Այդ կազմակերպութիւնը կը կոչուի Bratstvo Russkoi Pravdi (Ռուս Ճշմարտութեան Եղբայրակցութիւն)։ Միակ նպատակն է կռուիլ համայնավարութեան դէմ, չթողուլ որ այդ վարչաձեւը տիրէ ռուս երկրին եւ վարդապետութիւնը մտնէ ռուս հոգիին մէջ։ Այս կազմակերպութիւնը մեքենայի մը պէս զանազան մասեր ունի,— շրջանային եւ քաղաքային վարչութիւններ, ռազմական խումբեր, մեկուսի հատուածներ, ահաբեկիչ (տէրրորիստ) ջոկատներ, զինուորական մարմիններ։ Բոլոր այս բաժանումներուն վարիչն է Գերագոյն Խորհուրդը, որ աստիճանաւորումները կը կատարէ խիստ քննութենէ մը յետոյ, կը կառավարէ խիստ կարգապահութեամբ մը, — պայման է բացարձակ հնազանդութիւնը մեծերուն հանդէպ։ Իւրաքանչիւր անդամ, մեծէն փոքրը, երդումով կապուած են կազմակերպութեան եւ ռուսական դատին։

Պատերազմական կազմակերպութիւն մը, որուն ռազմաճակատը կը գտնուի Ռուսիոյ, ապաստանը կամ թիկունքը՝ արտասահմանի մէջ։ Երկրին մէջ կռուող ուժերը եւ կազմակերպութիւնները կապուած են արտասահմանի։ Արտասահմանի այս կազմակերպութիւնը կ'օգտուի այն դիւրութիւններէն, զորս միջազգային քաղաքական չէզոքութեան սովորութիւնները և քաղաքական ապաստաններու իրաւունքը կուտան բոլոր այն յեղափոխական կազմակերպութիւններուն, որոնք, իրենց երկրէն դուրս ելած՝ կը կռուին իրենց երկրին քաղաքական վարչաձեւին դէմ։ Սակայն Բ. Ռ. Պ. երբեք չի կռուիր այն համայնավարներուն դէմ, որոնք կը գտնուին արտասահմանի մէջ։ Առիթը կը նկատէ անձնական վրէժխնդրութեան հարց, եւ իրեն իրաւունք չի տար, այդպիսի վրիժառութիւններով, հրաւիրել ապաստան տուող կառավարութեան ուշադրութիւնը կամ խստութիւնը հանդէպ իր կազմակերպութեան եւ իր տարագիր ժողովուրդին, որուն կեանքի պայմանները առանց ատոր ալ դժնդակ են։

Յետոյ այս կազմակերպութիւնը կատարելապէս անկախ կը մնայ հակահամայնավարական բոլոր ճակատներէն, կուսակցական եւ խմբակցական անոնց ներքին վէճերէն։ Երբեք չի խառնուիր անոնց ծրագրային կռիւներուն եւ անհամաձայնութիւններուն։ Ան իր աշխատանքը կը կատարէ բոլորովին մինակ, անխախտ պահելով «մեկուսացում»ի իր քաղաքականութիւնը հանդէպ այն բոլոր կազմակերպութիւններուն, որոնց գլուխը կանգնած են քաղաքական ծանօթ դէմքեր։ Այդ պետերէն ոչ մէկի թոյլ կը տրուի մտնել այս կազմակերպութեան մէջ, գաղտնի պահելու համար իրենց գործունէութիւնները ցոյց կուտա որ Բ. Ռ. Պ. նիւթական ալ օժանդակութիւն կը ստան «կապիտալիստներէն», կամ բոլշեւիկ կազմակերպութիւնն կամ օտար կառավարութիւնն Անդամներն են, որ իրենց մասնաւոր մասնավճարներով գոցեն շրջանային կամ քային խումբերու ծախսե Կեդրոնը միայն իր արտա ծախքերուն համար երբեմն ստանայ Ռուսներու կամ հակ բոլշեւիկ օտարներու կողմէ զա նազան նպաստներ։

Այս կազմակերպութիւնը րական ճակատամարտ մը որ կը մղէ Ռուսիոյ մէջ։ Երկու կողմերն ալ բաւեն են եւ գութ իրենց գործադրած մի ներուն մէջ։ Մահափորձ բանտ, պայքար եւ գնդակա հարութիւն, յարձակում եւ սար։ Բոլշեւիկները երկրին կը դիմադրեն — մահուան պա տիժներով եւ անանուն ջանքերով — իսկ արտասա մանի մէջ՝ ամբաստանութեան եւ մեղադրանքով։ Որքան զգայ թէ ուժեղ է պայքա րը երկրին մէջ, այնքան կը ջա նայ քանդել թիկունքը տասահմանի մէջ, իր ռակորդները ներկայացնել «քաղաքական աւազակութեան» լծուած։

Արտասահմանի մէջ Բ. Պ. իր ոչ մէկ խումբին կու գործելու անկախութիւն, դիմադրելու բոլշեւիկ բաստանութիւններուն։ Ամ գործ կը կատարուի միայն րագոյն Խորհուրդին ցուց եղանակով, այնպիսի պետ կողմէ, որոնք գործադիր նին կը պատկանին եւ լիազօրութիւն ստացած Ընդհանուրական, երկրին մէջ Ռ. Պ.ի ուժերէն անկախ միններ կան եւ ամէն օր ուժեր կը ստեղծուին։ Այս մերը եւ իրենց կարգին հրահրեն ժողովրդային բոլշեւիկ տարրերը, կռուի համար հասունցած ուժ կանգնի պայքարի վրայ, այսպէսով համար նախապատրաստ ձեւը։

Այս կազմակերպութիւնը ղաքական կուսակցութիւն դառնալու որեւէ յաւակնութի չունի եւ ծրագիր ալ պատր տած չէ։

Ոմանք կ'ըսեն թէ ազատագրումը կարելի է ժողովուրդին ամբողջական ժանդակութեամբ, բայց ւեր ժողովուրդին բացատրել «ի՞նչ պէտք է ընել», այլ է հասկցնել թէ «ինչո՞» յանուն ինչի՞ պէտք է նել։

Այս տրամաբանութեամբ Ռ. Պ. ժողովուրդին մէջ կը բածէ կարճ կարճ խօսքեր, րանք կը բացատրեն պատճառ Բոլոր այդ խօսքերն, այդ լակոնական քարոզչու նէն կը հասկցուի, որ Բ. Ռ. կը պահանջէ ազգային վար կառավարութիւն մը, հիմնուած ըլլայ հաւասար իրաւունքներու նաչման սկզբունքին վրայ։ կարգախօսքերը չափազ կարճ, չափազանց դիւրա կնալի եւ ժողովրդական հա քաղ մը.

— Հաւասարութիւն օրէնք առջեւ բոլոր քաղաքացիներ համար։ Ջնջել դասակարգ առանձնաշնորհները։ Իւրաքա չիւրին տալ իր արժանի համաձայն ոչ թէ իր ծնունդի այլ իր տաղանդին։ Քաղաք անհատական ամէն ճիգ նալ գիւղացիներու սեփական թեան իրաւունքները։ Գիւղ ցիներուն պիտի պատկան այլեւս այն բոլոր հողերը, տառացան անոնք յեղափոխ

թեան ժամանակ։ Ընդհանուր յեղափոխութեան շրջանի ներսում դատապարտուելներուն. բոլոր վերադարձնել զանոնք իրենց գիւղերուն, գիւղերը, զինուորական չին զինուորական քաղաքային, կը բաւէ, թէ անոնք ուզեն ծառայել ոչ ալ որ. Մինչազգայինին, այլ թէ Գ. Մինչազգայինին, այլ
թուսիոյ։

Ազգային ժողով գումարել (համայնավարները չընդունին), ազատ համար կառավարութեան քուէ վերջնական ձեւը։

Եզրակացնելով, Բ. Ռ. Գ.ի ծրագիրն է.—

Երկրին ժողովուրդը արթնցնել եւ խմբել զայն ազգային յեղափոխութեան մը յարուցելու, տապալել կարմիր իշխանութիւնը, որ օտար է Ռուսաստանի իր էութեամբ եւ կարգերով, եւ կազմել ռուս իրապէս ազգային կառավարութիւն մը։

Բ. Ռ. Գ.ին գործունէութեան միջոցներն են.—

Հակաբոլշեւիկ քարոզութիւններ, ամէն միջոցով սարսել սովետական կառավարութեան մեքենան, ժողովրդային անհանգստութիւն գործավարներու եւ ղեկավար կոմունիստներու ահաբեկում, ապստամբութեան կազմակերպութիւն, զինուորական ապստամբութիւն, եւ վերջապէս ի զաւակում ամենայնի՝ զինեալ ընդհանուր յեղափոխութիւն։

Բ. Ռ. Գ.ի մէջ կրնան զինուորագրուիլ բոլոր Ռուսերը։ Իւրաքանչիւր նորագիր անդամ կը յայտարարուի.

—«Մեզի անդամ ըլլալը քաղաքական դաւանանք մը չէ կըրնար ըլլալ։ Անդամակցութիւնը պարծենկոտութեան ազդակ չի կրնար ըլլալ, ոչ ալ առիթ մը քաղաքական դէմք դառնալու։ Մեր անունները անծանօթ պիտի մնան առ յաւէտ։ Դերասանի հոյակապ հանդէսը, որ կը վարէ զայն մը, Զայրոյթ խաղերու անձիդ պատիւն, այլ միայն Ռուսիոյ վրայ։ Դիտեցէք որ մէկը նշան կ՚առնէ, միւսը զէնք կը պատրաստէ, երրորդը փամփուշտ կու տայ։ Ամէն գործ պէտք է կատարել ի բարեկամս Ռուսիոյ։ Մի կարծեր թէ զարծը ծանր է, ամէն տեղ արութիւն է։ Մի հարցներ թէ ե՞րբ պիտի վերջանայ պատերազմը. Պատասխանութիւնը կատարել, մինչեւ յաղթանակ։ Քու հաճոյքդ չէ, որ կը հետապնդես, այլ Ռուսիոյ ազատագրութիւնը։ Եթէ զանիկա տեսնես, յաջորդներդ պիտի տեսնեն անպայման։ Ով ընդունակ է աշխատելու, գործի՛, ծերունականները տեղ չունին մեր մէջ։ Թող Աստուած ուժ տայ Բ. Ռ. Գ.ին»։

Կը տեսնուի, որ չափազանց խիստ կազմակերպութիւն մըն է այս, որ իր բոլոր անդամները կապէ հայրենիքի ազատութեան կամ... մահուանհետ։ (Նման Հ. Յ. Դաշնակցութեան մահ կամ ազատութիւն»)։ Ան գործէ գաղտնի եւ ընդյատակեայ։ Այն տաեն ինչպէս կարելի էր տեղեկութիւն հաւաքել անոր մասին։ Թէեւ գաղտնի, բայց ամէն ռուս մըտաւորական լաւ է անոր խուլ գործունէութեան մասին, գիտէ անունը եւ ասանդութիւնները այդ կազմակերպութեան։ Ցանկալի երիտասարդներ, նոյնիսկ կիներ կ՚անդամագրուին եւ կը մեկնին։ Ո՞ւր, ո՞ր ճամբով, ոչ ոք գիտէ։ Ռուս գաղթականը, սակայն, իր մեկնած ընկերոջ լուրն առած առտեն, կարծես կը լսէ դնդակները, որ կ՚արձակուին, հեռո՜ւն, ռուս գիւղերուն մէջ։ Ու սիրտին խորքէն ժողովրդական մը կ՚ընկերացնէ գիւղացի երիտասարդին, որ գնաց դէպի սրբազան կռիւն վալլբէրթ-ով կը հառաչէ որ

— Զա բոգոմ մոլիտվա ա զա ցարիոմ սլուժբա նիէ պրոպադաւտ (Աղօթքը, զոր կ՚ուղղենք Աստուծոյ եւ ծառայութիւնը, զոր կ՚ընենք Ցարին, երբեք անյաւէ չեն մնար)։

Հիմա «ցարին» տեղ կը գործածեն «հայրենիք» բառը։

ՔԱՂՀԱՆ

ԿԵԱՆՔԸ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ՇԱՎԻԼԻ Ե. Ե. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԿԻՑԸ

ՇԱՎԻԼ, 14 Մարտ.— Անցեալ շաբաթ իրիկուն Շավիլի Հ. Ե. Ե. Միութիւնը տօնեց իր տարեկան երեկոյթ պարահանդէսը, սինէմա փանթէնի սրահին մէջ, հոծ բազմութեան մը ներկայութեան։

Անցեալ տարի այս ժամանակ, այս էջերուն մէջ երբ կը գրէինք այս Միութեան կազմութեան մասին, յոյս կը յայտնէինք որ, եթէ Շավիլի հայութիւնը իր նիւթական թէ բարոյական աժանդակութիւնը չզլանայ այս խումբ մը երկսեռ երիտասարդներուն, անոնք պիտի կարողանան իրականացնել իրենց ծրագրով նախատեսուած բոլոր միջոցները, հանելու համար իրենց ժառանգած նպատակին։ Այսօր տարի մը վերջ, ուրախալի է տեսնել որ Միութիւնը տեղւոյս հայութեան բոլոր խաւերէն անխտիր խանդավառ ընդունելութեան արժանացած, անոնցմէ կը քալէ իր նպատակին։ Արդէն ունի իր կարգապահ եւ զօրաւոր գնդախաղի խումբը, իր թատերախումբը, նուագախումբը եւ երգչախումբը։ Եթէ մօտ ատեններ ունենայ նաեւ իր գրադարանը արդէն իր ծրագրին բոլոր կէտերը մասամբ եւ կամ լրիւ կատարած ըլլալու գոհունակութիւնը կրնայ ունենալ։ Այս մէկ տարուան միջոցին իր տուած մօտաւորապէս 10-15 երեկոյթ-պարահանդէսները, թէյասեղանները եւ դաշտահանդէսները արդէն հաճելի զանազանութիւն մը մտցուցած են Շավիլի հայ կեանքին մէջ։

Այս անգամ, իրենց երեկոյթը կը բացվէր երկու մասերէ. Նախ կատակերգութիւն մը, «Զարզանդ Արթին Աղա» եւ յետոյ կէս գիշերէն մինչեւ լոյս պարահանդէս։

Ներկայացումին մասին չպիտի խօսիմ։ Առաջին անգամ բեմ ելլող այդ օրիորդներէն եւ պարոններէն անշուշտ չէ կարելի կատարելագործուած արուեստ պահանջել։ Երեւոյթը ինքնին արդէն քաջալերական է իրենց համար. այդ խումբ մը աղջիկ գողնալով իրենց աշխատանքի պահերէն, իրենց գիշերը ցերեկին խառնած, ի գին ամէն զոհողութեան, յաջողած են ներկայացնել բարոյական կատակերգութիւն մը բաւական լաւ կերպով։ Այսքանը արդէն բաւական է որ մենք գուրգուրանք իրենց վրայ։

Ներկայացման նիւթը ծանօթ է բոլորին. «Ալաֆրանկայ»ին եւ «Ալաթուրքայ»ին, հին եւ նոր կեանքի, հնամաքեբրը այն է որ ատկէ քանի մը տասնեակ տարիներ առաջ գրուած այս թատերախաղը շատ քիչ փոփոխութեամբ կրնանք յարմարցնել նոյն մեր ներկայ ժամանակի հայ իրականութեան։ Հիմակ ալ, գեռ ունինք բազմաթիւ Արթին աղաներ որոնք հակառակ 20 տարիներէ ի վեր իրենց ծննդավայրը թողած ըլլալուն, հակառակ տարիներէ ի վեր արեւմտեան քաղաքակրթութեան կեդրոնը ապրած ըլլալուն, դեռ մէկ կէս մը անգամ չեն գիշած իրենց հին սովորութիւններէն, նոյնիսկ եթէ ըլլան անոնք չափազանց վատ եւ ծիծաղելի։ Բանակ մը ունինք տիկին Եւփիմէններու որոնք մոռցած՝ ազգային ամէն արժանապատուութիւն ու հայ ընտանեկան սրբութիւն, նորաձեւութեան անունին տակ հրամցուած ամէն խենթութիւնները կ՚իւրացնեն, ի՞նչ ընել ուրեմն։ Հեղինակը կուտայ պատասխանը իր Գառնիկ աղային բերնով։

«Օտարէն առէք միայն այն որ օգտակար է լաւ է եւ ճաշակաւոր, այն ժամանակ փոխանակ ծիծաղի, հիացման եւ ակնածանքի կ՚արժանանաք ձերիններէն եւ օտարներէն»։

Գ. Վարդունի

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՌՈՄԱՆԻ ՄԷՋ

ՌՈՄԱՆ, 14 Մարտ.— Մեր գաղութը կը բաղկանայ մօտ 280 հայրենակիցներէ։ Բանուորական քաղաք մըն է. հոս ալ միւս հայաբնակ վայրերուն պէս հայութիւնը ենթակայ է յարափոփոխ վիճակի մը։

Հայերը այստեղ ածուխի կ՚աշխատին.

I կոչիկի գործարաններուն մէջ։ Երբեք ժամերու կրճատում չէ եղած. բաղդատմամբ ուրիշ վայրերու, մեր հայրենակիցները իրենց վիճակէն շատ գոհ են։

Օրավարձերը կը վճարուին համաձայն աշխատանքի. այրերը 28էն մինչեւ 36 Ֆր., իսկ կիները 18էն 20 Ֆր։ Ցեղային եւ սոցիալական խտրութիւն չկայ։ Ընդհանրապէս հայերը սիրուած են գործատէրերու կողմէ։

2. Կոշիկի գործարանը կ՚աշխատին 16էն 17 հայրենակիցներ։ Վճարումը՝ համեմատ գործին, 27էն 35 Ֆր.։ Ցայս կայ որ յաւելուածական աշխատանք տրուի։

3 Գլխարկի գործարանը։ Հոս ալ հայեր կ՚աշխատին շաբաթը 5 օր։ Օրավարձքերը 26-32 ֆրանք այրերը։ Իսկ կիները 17-20 Ֆր.։ Անգործութեան վախ չկայ։ Այս քաղաքին մէջ կարելի է հաշուել 60է աւելի մեծ կոշիկի գործարաններ, փոքրիկ աշխատանոցներէն զատ։ Ցանուարի սկիզբէն մինչեւ հիմա հոգիւ 2-3 փոքրիկ աշխատանոցներ իրենց աշխատանքի ժամերը կրճատած են եւ շաբաթը 3 4 օր կ՚աշխատին։

Հոս ալ կան զանազան Միութիւններ։ Զափահաս երկսեռ որբերը ունին եռանդուն մասնաճիւղ մը։ Շնորհիւ իրենց ջանքերուն, բացի պզտիկներու համար գիշերօթ ուր ուսուցչուհի Տիկին Շ. Սիմոնեան մեծ ջանք կը թափէ պզտիկներուն մայրենի լեզուն սորվեցնելու։ Երեք ամսուան ընթացքին փոքրիկները շատ մեծ յաջողութիւն գտած են։

Մասնաճիւղ մըն ալ ունի Ա. Ե. Հ. Կ. խաչը համեստ ու գործունեայ։

Կայ նաեւ Հօկի մասնաճիւղ մը իրենց ծանօթ մասյնութիւններով։ Նաեւ Մալաթիոյ Կրթասիրաց ընկերութիւնը, որ գործիք դարձած է Հօկին, խափանարար ձգտումներով։

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը այստեղ օրինակելի վիճակ մը ունի, միւսներէն բոլորովին տարբերուելու ու միջին աշխատանքը։

Խ. Ջամթրեան

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԵԱՆ ՅԱՒՆԱԳԸ

ՓՕՆ ՏԸ ՇԷՐՈՒԻ, 12 Մարտ.— Մէկ ամիսէ ի վեր է որ հոս եւս ծայր տուած է տագնապը։ Ունինք երեք գործարան։ I կամոնի թելի գործարանը, ուր երկու տարի առաջ կ՚աշխատէին գրեթէ 4000 գործաւոր։ Մեր հայրենակիցները մեծ թիւ մը կը կազմէին՝ 6—700։ Ներկայիս հազիւ այդ թիւին կէսը մնացած է։ Ամբողջ գործարանին աշխատաւորներուն թիւը 2000ի իջած է։ 1929 Նոյեմբերին երբ սկսան դուրս նետել գործաւորները, մաս մըն ալ իրենց հաշիւները առնելով մեկնեցան։ Այնուհետեւ սկսան գործաւորները աւելի ժամ աշխատցնել, այնպէս որ երեք մարդուն գործը մէկ հոգի ընել կուտային։ Ներկայ տագնապը սկսաւ հետեւեալ կերպով.— Մէկ ամիս առաջ աւելի ժամերը կըրճատեցին, 15 օր յետոյ շաբաթը 40 ժամի իջեցուցին, իսկ անցեալ օր 20-30 գործաւոր ճամբեցին։ Զգալի կը շրջի թէ դեռ պիտի ճամբեն։

Երկրորդը ժոնարի թելի գործարանն է, ուր կ՚աշխատին 800էն 1000 հոգի։ Մեր հայրենակիցները մեծ թիւ մը չեն կազմեր, հազիւ 20-25 այրեր կան։ Այս գործարանը անցեալ գործազրկութեան օրերուն բնաւ մարդ չարձակեց, ոչ ալ առաւ։ Այս անգամ առաջին տագնապին իսկ առաւ։ Ցանուար 20ին ժամերը կրճատեց, շաբաթական 40 ժամի իջեցնելով։ 8 օր առաջ 10ի չափ գործաւոր ճամբեց, որոնց 2ը հայ, 1ը ալճերիացի, Յոյները ֆրանսացի։ Գործաւորները միշտ վախի մէջ են։

Երրորդը Պէլմոնի մետաքսի գործարանն է, ուր կ՚աշխատին 3 4 հարիւր գործաւորուհիներ եւ 20 30 այրեր, մեր հայրենակիցներուն թիւն է 30 40, երկու սեռէ։ Այս գործարանը բնաւ չէ ճամբած իր աշխատաւորները եւ ընդհակառակն միշտ գործազրկութեան ժամանակ նորեր առած է։ Ներկայիս ալ գոհ են աշխատաւորուհիները։ Երբեմն ալ բանուոր կ՚առնէ։

Աչք հայութիւնը, փոխ որ Շէուիի երբեմնի չեն հայութիւնը վհատած է անգործ մնալու վախէն, որովհետեւ ոչ Լիոն, ոչ Ցեռին, ոչ ալ ուրիշ տեղ գործ կայ։ Ցագնապէն առաջին անգամ առաջ մարդը անշուշտ մենք Հայերս ենք։ Ո՞ւր պիտի երթայ մեր վերջը Հայոց իշխաններ։ Ո՞ւր պէտք է փնտռել մեր ճարը։ Ո՞վ է մեր տէրը։

Դ. Երամեան

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՊՍԱԿ ՔՀՆՅ. ՏՕՆԻԿԵԱՆ

Փետր. 9ին Ֆիլիպէի մէջ մեռաւ հօրեղբայրս, Պսակ քհնյ. Տօնիկեան։ Ծնած էր Ցարօնի Բաղլու գիւղը, 1862ին։ Փոքր հասակին մտած է Ս. Կարապետի վանքը, ուր իր ուսումն առնելէ յետոյ կը դրկուի Քղի, ուսուցիչի պաշտօնով։

Աշխարհական անունով կը կոչուէր Գալուստ Տօնիկեան։ Իր մեծ եղբայրը (հայրս)՝ Սարգիսը յեղափոխական Արաբոյի եւ Լեւոնի հետ միշտապէս սարերն ըլլալով, մեր տունը յաճախ թալանի կը տրուէր Համիտի գործիք-քիւրտերէն։ Գալուստը տեսնելով այս, ուսուցիչի իր պաշտօնով կ՚անցնի Պիլիկիա եւ նիւթապէս օգնութիւն կը հասցնէ մեր տան։ Ցետոյ, ի տէր 25 հոգինոց ընտանիքի մը, կ՚անցնի Ցեւեռ-Աղաճ, ուր մեր հայրենակիցներու ջանքով հիմնուած «Ցարօնեան վարժարան»ին մէջ կը ստանձնէ ուսուցչութեան պաշտօնը, մինչեւ 1899։ Այս անցնելով Սոֆիա, կ՚ամուսնանայ եւ արձարան մը բանալով կը հոգայ իր ապրուստը, միեւնոյն տաեն չարունակելով իր լիտոտ օգնութիւնը մեր ընտանիքին, մինչեւ 1915 Թուականը, անիծապես տարին, երբ հրեշաւէրը ամբողջ հայրենի աշխարհը։

Ստորագրելս, անոսկի բըռնութիւններէ ազատելով հազիւ 1924ին եկայ Հալէպ, եւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Սոֆիայի կազմի շնորհիւ գտնել զինք արդէն խոր ծերութեանը հասած եւ քահանայ ձեռնադրուած։ Պալկարիոյ եւ Ցանոասանի միջեւ գոյութիւն ունեցած խռովութիւնը արգիլեցին մեզ երթալ եւ երկար տարիներու կարօտը առնել։ Ինկանք Ֆրանսա։ Խնդրեցինք որ ինք եւս ընտանիքով փոխադրուի մեզ մօտ, Սակայն ընդդիմացաւ, ըսելով.

— «Եւրոպայի անգութ գիտնականները մեզ սփռեցին աշխարհի չորս հովերուն։ Իրենց մէջ եւս խաղաղութիւն չպիտի ըլլայ, քանի որ մեր արդար դատը գետնատակ կ՚ընեն»։

Միշտ կ՚աղօթեր որ հայրենիքի մէջ իրար տեսնելու հնարաւորութիւն ստեղծուի։

Մահը բոլորին համար է, սակայն իրարմէ հեռու, իրարու կարօտով, ամբողջ կեանքը պանդխտութեամբ անցընել եւ մինչեւ գերեզմանի դուռը հայրենակիցներու կարօտով մնալը՝ անդարմանելի ցաւ է։

Վշտակիր Լեւոն Տօնիկեան

ՍՏԱՑԱՆՔ

«ԴՐՕՇԱԿ»Ի

Մարտ, Թիւ 3 (307) հետեւեալ բովանդակութեամբ.—

«Դաշնակ Հօլլաւնն» խմբագրական։ Այնտեղ, ուր ստեղծւում են կառուցումն Երգական հարցն Ինտերնացիոնալում։ Որկովից յետոյ (Ա. Աստուածատուրեան)։ Թուրքիայ շուրջ։ Հայաստանում։ Սեւքարեցի Սաքօի ինքնակենսագրութիւնը։ Ինտերնացիոնալ։ Մեր զոհերը։ Գրախօսական։

Գին. 2.50 ֆրանք։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (3)

ՍՈՒԼԹԱՆ ՀԱՄԻՏԻ Ա. ՔԱՐՏՈՒՂԱՐ ԹԱՀՍԻՆ ՓԱՇԱՅԻ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐԸ

ԵԸԼՏԸԶԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Նոյնպէս առանց իր գիտակցութեան եւ որոշման ոչ մէկ գործ տեսնուէր։ Ամէն բան պիտի անցնէր, պալատի պիտի որոշուէր եւ ամէն պալատը պիտի ճանչնար վերին հաստատութիւն։ Այս վաճառը որ ամէն օր Եըլտըզի մոնոզներու եւ Եըլտըզհրապարակին եկող հետաքրքրուէր թիւը անհամար կ՚ըլլար։ Եպարքոսէն բանէ մինչեւ առաջնակարգ պաշտօնեան ու պաշտօնը Եըլտըզի մէջ պաշտօնեայ մը, յենարան մը կամ բարեկամ մը կ՚ունենար անպայման։ Դրսի մէջ, անոնց, այսինքն փոքր կամ մեծ մարդը կ՚ը-

Մեծ եպարքոսները ու նախարարներն ալ այսպէս պաշտպաններ կ՚ունենային։ Երբ եպարքոսի մը մասին կը խօսուէր, ամօթ չէր ըսել թէ՝ այսինչ փաշային մարդն է։ Այս քաղաքականութիւնը ինքնին ընդարձակ եւ լայն տեղեկատուութեանց ցանց մը ստեղծած էր պալատէն ներս։ Այս կերպով Սուլթան Համիտ ամէն գործէն եւ շարժումէն օրը օրին տեղեկութիւն կ՚ունենար։ Նախարարին գործունէութիւնն ու ընթացքը, իր օգնականը, օգնականին գործերը, իր քարտուղարը, եւ այս կերպով բոլորը իրարու բռնելով կը տեղեկագրէին Թագաւորին։ Իր հայրը ժառանգել ընդդէմ զուակ, իր փեսային դժբախտութեան պատճառ եղող անոր հայր եւ իրարու հասցէին մատնութիւններ ընող եղբայրներ անպակաս էին։

Այս բոլորը կը ծնէին Սուլթան Համիտի կասկածոտութենէն եւ բոլոր գործերը պալատ կեդրոնացնելու որոշումէն։ Այս վիճակը միայն Պոլսոյ յատուկ չէր։ Կուսակալներ, իրենց օգնականները, գնդապետներ եւ հրամանատարներ, շարունակ թղթակցութեան մէջ էին պալատի հետ։

Պալատ գալով Թագաւորին աչքեւ պաշտամունք կատարել հաւատարմութեան դրսեւորումներէն մէկը ըլլալով, եպարքոսն ու նախարարները մասնաւոր օրեր ունէին այդ պարտականութիւնը կատարելու համար։ Նախարարները շաբաթ եւ երեքշաբթի օրեր պալատ գալով, իրենց յանձնուած վերջնաբերկ սրահի մը մէջ կը հաւաքուէին եւ ժամանակ մը վերջ կ՚արժանանային կայսերական բարեւին. անոնց պալատ մէջ ճաշելէ վերջ, կը վերադառնային։ Նախարարներու գալը Սուլթանի պէյերը բերանացի կամ գրաւոր կերպով կը հաղորդէին կայսեր եւ դարձեալ անոր բարեւն ալ անոնց կը հաղորդէին։ Նախարարներու ուղղակի կայսեր ներկայութեան ընդունուիլը հազուագիւտ էր։ Մեծ եպարքոսն ալ շատ կարեւոր խնդիր մը գոյութիւն ունեցած պահուն միայն կ՚ընդունուէր կայսեր ներկայութեան։

Վերջապէս, պաշտօնի վրայ գտնուէին կամ ոչ, շատերուն համար սովորութեան կարգը անցած էր տաեն տաեն պալատ այցելել։ Պալատ որոնց եւ ինչու եկած ըլլալէն կայսրը տեղեակ կը պահուէր։ Անոնցմէ ոմանց բարեւ մը, ոմանց շնորհք մը, ոմանց պաշտօն կամ պատասխան կը տրուէր։ Այս պաշտօնէ Թագաւորն ալ, իր ամբողջ հետեւորդներն ալ զբաղուած վիճակ մը կ՚ունենային։ Եըլտըզի պալատին պարտէզ անցուցած օրը չկար։ Ուրբաթ օրեր Պէշիքթաշէն Եըլտըզ երկարող ճամբեքը մեծնցի պէս եկող գաղղներով գրեթէ լեցուն կ՚ըլլար։

Սուլթան Համիտ սեւական հիւրեր ալ ունէր։ Անոնք երկրին զանազան կողմերէն հաւաքուած քիւրտ Շէյխեր, արաբ իւլեմաներու պէս մարդիկ էին։ Անոնց մէկ մասը «կայսերական հիւրանոց» կոչուող սրահի մը մէջ կը բնակէին։

Անոնց կերակուրը պալատի խոհանոցէն կ՚երթար, պետական գանձէն իրենց ամսական կը տրուէր եւ իրենց զաւակները ձրի ուսում կը ստանային։ Անոնցմէ ոմանց ազգեցիկ եւ երեւելիներուն մասնաւոր քօնաղներ կը յատկացուէր։

Շէյխ Զէմալէտտին Աֆղանի, Շէյխ Զէֆեր, Մուքաթթի Եմիր Սէյտ Ֆազլ փաշա եւ ուրիշներ այս վերջին տեսակի հիւրերէն էին։ Սուլթան Համիտ իր այս քաղաքականութեան շնորհիւ, այդ մարդոց գտնուած քաղաքներու ժողովուրդները իրեն հնազանդ եւ հպատակ կը դարձնէր։

Պալատի սեւական այցելուներու մէկ մասն ալ դեսպանատուններու թարգմանները կը կազմէին։ Անոնք երկու պաշտօնատուներուն միջոցաւ կայսեր հետ կը յարաբերէին։

(Շար.)

Հ. Յ. Դ. ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ—ՎԻՃԱԲԱՆԱԿԱՆ *ընդհ. ժողովը Փարիզի եւ շրջաններուն համար, վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 2 Փլաս Շաթլէ, Քաֆէ Քոնթուառի ցեռնայարկը (Սառա Պէռնարի թատրոնին կից (մէթրօ Շաթլէ) կը խօսի ընկ. ՎԱՀԱՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ*

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. ԴՊՐՈՑ

Վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30—9.15, ծրագրի մեկնաբանում՝ (ընկ. Գ. Հիւսեան):

ժամը 9.30 — 10.15, մարդկային յեղաշրջման պատմութ. (ընկ. Բ. Գավէզեան):

„ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18" ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Սալօն Շափի մէջ, 84 բիւ Շար:

կը խօսին՝ ընկերներ Գ. ՀԻՒՍԵԱՆ եւ ԱԶԳԻՆ

կ'արտասանեն՝ ընկերներ Մարութեան, Մ. Գաբրիէլեան, Յ. Ուզունեան

Ձախ գեղարուեստական բաժին Մուտքը ազատ է

ԿԱՐՏԱՆ. — Այս կիրակի ժամը 2.30ին, Դաշնակցութեան Տան մէջ կը խօսի՝ Ընկ. ԱԶԳԻՆ

Ձախ գեղարուեստական բաժին

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Մատլէնի Անդրանիկ խումբի կողմէ այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 364 Bld. de la Madeleine, Bar Cigale*ի* սրահին մէջ:

կը խօսի՝ ընկ. Ա. ԱԲՕԵԱՆ

կը հրաւիրուի Մատլէնի եւ Նիսի Հայ հասարակութիւնը

Մուտքը ազատ է

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Վալանսի կոմիտէին կողմէ

Այս կիրակի առաւօտ ժամը 10ին PALACE սինէմային մէջ

կը խօսի՝ Ընկ. Ա. ՀԱՆԸՄԵԱՆ

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ա. Ե. Հ. Կարմիր Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղի կողմէ

Կ. ԽԱՉԻ ՔՍԱՆԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ

Այս Շաբաթ գիշեր ժամը 9էն մինչեւ լոյս Quai Blanqui (*մեծ կամուրջի դէմը*) *Ալֆորվիլ*

կը նախագահէ ՏՕՔԹ. Յ. ՔԻԹԻՐԵԱՆ

Բանախօսութիւն,30 մանուկներու մասնակցութեամբ տեղի կ'ունենան հայկական ֆանթէզի պարեր, երգ, արտասանութիւն եւ անակնկալներ: Ընտիր ճաշ, մառչելի պիւֆէ:

Մուտք 5 ֆրանք

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

Անիէրի, Գուա-Քոլոմպի Զէյթուն կոմիտէի վիճաբանական ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.45ին, 79 Rue des Chambards, Գուա Քոլոմպ: կը հրաւիրուին բոլոր ընկերներն ու համակիրները:

Ալֆորվիլի Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս կիրակի ժամը 2.30ին, 1 Bld. Carnot, Ալֆորվիլ:

ԳԱՌԻԱՌ

Լիոնի կոմիտէն սախպոզաբար ժողովի կը հրաւիրէ Հ. Յ. Դ. Պատ. միութեան բոլոր անդամները այս իրիկուն ժամը 8.30ին գրադարանի սրահը (11 բիւ տը Նուար): Անդամներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է, ներկայանալ անդամատոմսով:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ռ. Միութեան փարիզի վահագն գրադարանին դասախօսական ժողովը այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին, Ֆլոքի՝այի մէջ: կը դասախօսէ Տօքթ. Գ. Ամատեան, նիւթը՝ *Ալքոլամոլութիւնը իբրեւ ընկերային ախտ: Մէկ ժամ սինէմա:* կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները:

Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի Փարիզի Մանուկներու Պաշտպանութեան մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս կիրակի կէս օրէ յետոյ ժամը 3ին: Օրակարգ.— 1. Գ. Վ. Համբարձումեան կը խօսի «Հայ կնոջ իրաւունքներու մասին», Հ. Կ. Խաչի 20 ամեակը, ընթացիկ հարցեր:

Կը խնդրուի բոլոր անդամուհիներէ եւ համակիրներէն ներկայ ըլլալ որոշեալ ժամուն:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Ռընած, Գարծ.— 152 ֆրանք
Պէլֆօռ, Ե. Տ.— 36,
Ռուան, Գարծ.— 189.50,
Րիկա, Կովկ. Միութիւն.— 100,
Պերլին, Մ. Ա.— 122,
Փարիզ, Լ. Տ.— 10,
Անիէռ, Ամբր.— 15,
Ժընեւ, Տիլ.— 500,
Սէն Մօռ, Քուստ.— 35,
Վալանս, Գարծ.— 380.70,
Սէն Թ'էթիէն, Յակոբեան.— 50,
Փարիզ, Լ. Ե.— 35,
Լա Սիօթա, Գարծ.— 90
Բլէքման Յէրան, Գ. Թ.— 35,
Փարիզ, Օր. Պեար. - 35,

IMPRIMERIE - MASSIS - EDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Մարաշի Զավուշլու Թաղէն Լուսնթագ Սահակեան, հօր անունը՝ Յարութիւն (կառավարական պաշտօնեայ), մօր անունը՝ Խաթուն (վարժուհի), եղբօր անունը՝ Սամուէլ, Ցեղասպ... զարդին 9—10 տարեկան էր եւ կը գտնուէր Շէստատիյէ: Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել M. Fernezlian*ի,* 36 Rue de la Part Dieu, Lyon, (Rhône). France.

— Կը փնտռուի Կէյվէի Միջագիւղէն Ճնորհիկ Սէմէրճեան: Լուր առնուած է թէ 1927ին կը գտնուէր Պոլիս: Իմացնել իր քրոջ Քնարիկ Սէմէրճեանի, 72 Rue Jean Jeaques Rousseau, Issy - les - Moulineaux, (Seine) France.

— *Դպրոցասէրի սանուհիներէն՝ Մարիամ Ճօշկունեան կը փնտռէ իր հօրեղբայրը՝ Աֆիոն Գարահիսարցի Արմենակ Ճօշկունեան, որ կորսնցուցած է Իզմիրի դէպքերէն յետոյ եւ այժմ կը կարծուի թէ կը գտնուի Փարիզ կամ Մարսէյլ իբր շոգեկառքի պաշտօնեայ: Իմացնել* 'Ecole Tebrotzassère, 1 Bld. du Nord, Le Rainey, (S. et O.).

— *Սուրէն Փանոսեան փնտռէ իր եղբայրները (Ճանօ), Արիստակէս... րերը՝ Զմրուխտ եւ ... Փանոսեան, որոնք ... տեղագրին անյայտ... Իմացնել Յառաջի վա...*

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN ERUOPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 374 386

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 20 ՄԱՐՏ 1931

20 MARS 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1523

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

«ԿԼՈՐ ՍԵՂԱՆԻ ՄԸ ՇՈՒՐՋԸ», ԲԱՅՑ Ո՛Չ ՔԱՌԱԿՈՒՍԻ ՍՐՏՈՎ ՈՒ ՄՏՔՈՎ

Կ'ըսէինք թէ հին աւատապետութեան և ազգային ներկայ կեանքի պատկերներուն միջեւ, տարբերութիւնը միայն ժամանակն է դրած՝ պահելով անշուշտ ամէն համեմատութիւն։

Այս իրականութիւնը քանի տեւէ, միշտ ալ ծնունդ պիտի տայ ծանր կամ թեթեւ, բայց միշտ անհաճոյ միջադէպերու գաղութներու մէջ, ու ո՛չ մէկ ուժ, նոյն իսկ նախազգուշական… մասնութիւնները չպիտի կրնան արգիլել Պաղտատի գէպքերուն կրկնումը ուրիշ վայրերու մէջ։

Հայ ժողովուրդը ուր ալ գտնուի եւ որքան ալ կիսամերկ ու կիսաքաղց ըլլայ, իր սուտար զանգուածով, անցուցած է ժեռատիրական խնամակալութեան կամ խմբական քմահաճ կարգադրութիւններու ենթարկուելու շրջանը։ Ձի սիրեր որ միանգամայն գինքը դարձնեն բեմ եւ լուռ հանդիսատես՝ իր գլխուն վրայ փորձելով ազգային կատակերգութիւններ՝ առանց իր մասնակցութեան։

Ու գրեթէ ամէն ուր որ կայ ազգ. կազմակերպութեան մանրանկար մը, ժողովուրդը հեռու մնացած է իր իրաւունքը կիրարկելու հնարաւորութենէն։

Ասկից՝ անխուսափելի բախումներ, որոնք հիմնական ո՛չ մէկ փոփոխութիւն կը մացնեն կացութեան մէջ։ Ընդհակառակն, թերեւս կը նպաստեն սրելու տիրակալական ախորժակները։

Որովհետեւ քանի կը պակսի կեդր. իշխանութեան մը հեղինակութիւնը՝ կռթնած ժողովրդային համակրութեան ու հաւանութեան, հրապարակը պիտի մնայ հակաժողովրդական տարրերու ձեռքը, մինչեւ պարպուի բոլորովին….։

Հայ հարազատ ու միատարր միջավայրի պակասը, ծըրւումը ստեղծած են շեղումի նպաստաւոր պայմաններ։ Իբր բարոյական ամենախիստ պատիժ, որ խարանէր ու ձաղկէր անոնք որ կ'որսան պղտոր ջուրի մէջ, շահագործելով հեղինակութեան տիտղոսներ, հայ հանրային կարծիքը կը բացակայի, շնորհիւ հայ կեանքի պայմաններուն։

Կեդրոնական ազգ. իշխանութիւն մը՝ իբր բարոյական բարձրագոյն հեղինակութիւն՝ նախ պիտի գոցէր այդ բացը։

Իսկ այս ճամբուն վրայ, կը հաւատանք թէ բրիչի առաջին հարուածը պէտք է տան կուսակցութիւնները։

Հայ չէզոք զանգուածները իրենց խայտառղէտ, մեղկ ու յաւիտենապէս դժգոհ բանգէտներով, որքան ալ բարեմիտ ու տրամադիր ըլլան, վերջին տասնամեակն իսկ կը փաստէ թէ անընդունակ են շարժելու եւ իրենց ձեռքերով իսկ ստեղծելու իրենց հաւաքական գոյութեան անհրաժեշտ հաստատութիւններ։

Կը մնան ուրեմն կուսակցութիւնները, որոնք իբր հաւաքական աշխատանքի աւելի ընդունակ, մարզ ու վարժ կազմակերպութիւններ, չեն կրնար չիմբռնել ձեռնարկի մը շուրջ, ուր քաղաքականութիւնը, քաղաքական տեսակէտներն ու գործնական հետապնդումները վերջին տեղը միայն կրնան գրաւել, այն ալ եթէ գրաւեն…։

Երբ Եւրոպա կը ստեղծէ ժընեւը ու քով քովի կը բերէ երէկուան ոսոխները, չկայ պատճառ որ արգիլէ հայ կուսակցութիւնները բոլորուելէ նոյն սեղանին շուրջ, ծեծելու համար ցաւ մը, որուն արագ ամոքումէն մեծ չափով կախուած ունի նոյնիսկ իրենց գոյութիւնը։ Ի վերջոյ, որո՞ւ մեծափարթամ ժառանգութիւնն է որ չպիտի կրնան բաժնել ու բաղխել…։ Ու որքան շուտ, այնքան լաւ։

Տեղին չէ՞ր «Յառաջ»ի հարցը.— Ո՞րն է աւելի անմիջական, — սպասել որ ամէն մէկը իր գլխուն ճարը նայի էսէլ-պակաս իմաստութեամբ եւ մեզ դնէ անել կացութեան մը առջե՞ւ, թէ նստիլ կլոր սեղանի մը շուրջը, որոճալ, ուզնիլ եւ ձեւ մը գտնել, ընդհանուր ուղղութիւն մը տալու» («Յառաջ», 18 մարտ)։

Ո՛չ մէկ առարկութիւն որ լաւագոյնն է նստիլ «կլոր սեղանի մը շուրջը»։ Բայց ո՛չ քառակուսի սրտով ու մտքով, այլ թաքցնելու ցաւագար կանխամտածումով։ Որովհետեւ, պէտք է ընդունիլ թէ դիւրին չէ տարիներէ ի վեր սրտերու խորերն ամրացած ոխն ու թշնամութիւնը փարատել մէկ շունչով։ Ամէն մարդու տրուած չէ մէկ պահէն միւսը ծրարել ու մէկդի դնել հին զգացումները եւ վայրկեանի պահանջը քբքրել ուղիղ աչքերով։

Բայց ցաւը՝ որ իր խորքին մէջ գոյութեան պայքար է եւ հաւասարապէս մեր բոլորինն է, բոլորին կողմէ արժանի է այդքան գոհողութեան, կ'արժէ որ բոլորը փորձեն նոհանջ պարտադրել քէներուն որ կ'ուշացնեն դարմանի մը պահը։

Մենք կը հաւատանք թէ, եթէ ուզեն իսկապէս գործի լծուիլ, բոլոր կուսակցութիւններն ալ ունին ընդունակ տարրեր որոնք կարենան իրարու քով բազմիլ «կլոր սեղանի մը շուրջը», իրարու լսելու հանդուրժելու հասուն մտադրութեամբ։

Թող կարգադրեն, կազմակերպեն, ամրացնեն եւ յանձնեն որու որ կ'ուզեն։

Բայց թող առնեն փորձի առաջին քայլը։

Մ. Ե.

ՄԱՄՈՒԼ

ՄԵՆՔ ԵՒ ՄԵՐ ԴԱՏԸ

«Յուսաբեր» (11 մարտ) անդրադառնալով վերջին տասնամեակի պատմական կարեւոր դրուագներուն, կը գրէ.—

— «Այս սեւ օրերու արիւնոտ անցքերուն անդրադառնալով, բոլշեւիկ Բորեան, այսօր, այս դէպքերէն շուրջ տասը տարի վերջ, ջեռաւոր Մոսկուայէն կը վկայէ.

«Եթէ հայ աշխատաւոր զանգուածների շահերը պահանջում էին՝ որ իրականացուեն Ռուսաստանի հետ կնքուած պայմանագրի մէջ նախատեսուած յանձնառութիւնները. միւս կողմից Ռուսաստանի արեւելեան քաղաքականութիւնը պահանջում էր՝ որ ի հաշիւ Հայերի բաւարարուեն Թրքական երիտասարդ դրամատիրութեան աշխարհակալական նուաճողական բնազդները, յանուն եւրոպական գաղութային աշխարհակալութեան խորտակման եւ արեւմըտեան պրոլետարիատի ազատագրման։ Հայ աշխատաւոր զանգուածների շահերը զոհուեցին յօգուտ արեւմտեան պրոլետարիատի ազատագրման շահերի»։

Արդ, ո՛վ կրնայ յայտարարել, թէ Ռուսաստանը մեզ մուրհակ տուած է «հայ աշխատաւոր զանգուածների շահերը» այլ եւս չզոհել «արեւմտեան պրոլետարիատի ազատագրման գործին» եւ «Թրքական երիտասարդ դըրամատիրութեան աշխարհակալական նուաճողական բնազդներին»։

Եւ ո՛վ կրնայ երաշխաւորել, թէ Ռուսաստանը նման մուրհակ եթէ «տուած» է, այդ մուրհակն ալ ազնուօրէն պիտի զեղչէ պահանջուած պահուն։

Դրապէս այս հարցերուն պատասխանողը պէտք է ճամբել այն շէնքը, ուրկէ մայրդկութիւնը սովորութիւն չունի խելացի խօսքեր լսելու։

Արդ, այս պայմաններուն տակ ներելի՞ է արդեօք մեր դատը վերջնապէս լուծուած հռչակել։

Եւ եթէ այո՛, ներելի՞ է արդեօք այդ դատին լրիւ, ամբողջական ու վերջնական պաշտպանութիւնը վստահիլ այն ուժին, որ յանուն Մոսկուայի այսօր նստած է մեր հայրենիքին մէջ։

Աւելի՛ որոշ, աւելի՛ յստակ ու աւելի՛ պարզ. — մոռցուած եւ ուրացուած գաղութահայութիւնը դեր եւ ընելիք ունի՞ թէ չունի իր լքուած դատին պաշտպանութեանը մէջ։

Սխալ չհասկցուինք. մեր խօսքը բացառաբար *Թուրքիո՛յ, Թրքակա՛ն* ծակատի, *Թրքակա՛ն* վտանգի ու *«Թրքահա՛յ»* դատի մասին է, որ եղած է եւ պիտի մնայ իբրեւ գերազանցապէս *Հա՛յ* դատ, *Հայկակա՛ն* դատ ու *Հայաստանի՛* դատ։

Ահա այն մտածողութիւններն, որ իբրեւ հայ կը յանձնենք հայութեան ուշադրութեան։

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ՇՈՒԷՑԻ ՄԷՋ

Ստոքհոլմի մէջ ձերբակալուած համայնավարի մը վրայ գտնուեցան թուղթեր, որոնք կը հաստատեն թէ Գ. Միջազգայինը Գերլինի մէջ հաստատած է տպագրական անանուն ընկերութիւն մը, օժանդակելու համար համայնավար տպարաններուն եւ թերթերուն։ Այս ընկերութեան տնօրէնը Շուէտի եւ Նորվեկիոյ մէջ, համայնավարներուն տուած է կարեւոր գումարներ, 500.000 քուրոն Նորվեկական համայնավարներուն եւ 96000 Ստոքհոլմի համայնավար թերթին։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Քրտական շարժումը Միջագետքի մէջ

Միջագետքի կառավարութիւնը, Ֆէյսալ թագաւորին ստորագրութեամբ հեռեւեալ զեկոյցը հրատարակած է, քրտական ապստամբութեան մասին։

Յունուար 3—17, անգլիական օդային ուժերը ինն անգամ խուզարկութեան թռիչքներ կատարած են ապստամ Շէյխ Մահմուտի ուժերուն վրայ։ Հակառակ օդը շատ աննպաստ ըլլալուն, թռիչքները մեծ յաջողութիւն ունեցած են Միջագետքի թնդանօթաձիգներու հրամանատարին պահանջով. յունուար 17ին Քէրքիւքի մէջ անգլիական օդային ուժերուն գլուխն ալ անգլիացի սաւառնորդ սպայ մը դրուած է։ Այս ուժը մինչեւ յունուար 21 այս կողմերը մնացած եւ ըմբոստներուն վրայ ռումբեր նետած է։

Այս թուականին լուր եկած է որ Շէյխ Մահմուտի ուժերը խիստ ստուարացած են եւ Հալիճէի վրայ յարձակում պիտի ըլլայ։ Ասոր վրայ, մեր ցամաքային եւ օդային ուժերը զօրացուած են եւ բուռն ընդհարում մը եղած է Հալիճէի մէջ։ Ապստամբներուն մէկ մասը մեռած. 8 հոգի ալ վիրաւորուած են։ Յունուար 20-24, Սիւլէյմանիէի մէջ առատ ձիւն տեղացած ըլլալով Հալիճէի եւ Նէճվինի կողմերու շարժումները կանգ առած են։

Յունուար 26ին, Միջագետքի ուժերը դէպի Հուրման առաջացան եւ հոն սահմանագլուխը պահականոց մը հաստատեցին։ Միեւնոյն առեն, Պաղտատէն օդային եւ ցամաքային նոր ուժեր բերելով, Քէրքիւքի մէջ ջոկատ մը կազմուեցաւ։ Յունուար 31ին Հալիճէէն Հուրսալ եւ Սիւլէյմանիէէն Սէրաթ ու Շամլիյէ ճամբայ ելան մեծ ուժեր։

Թշնամի ուժերը սկսած էին պաշարուիլ Ավէրման լեռներու կողերուն վրայ։ Բայց մարտ 2ին, Շէյխ Մահմուտի ուժերը գիշերանց օգտուտ քաղեցին լեռնային ճամբէ մը ու յաջողեցան Մէնսիէի ուղղութեամբ փախչիլ։

∴ Միջագետքէն Լոնտոն ղրկուած հինգ երիտասարդները այնտեղ լրացուցած են սաւառնորդութեան իրենց ուսումը, եւ ամիս մը վերջ Պաղտատ պիտի վերադառնան հինգ սաւառնակներով։

Բողոք մը Թուրքիոյ դէմ

Նեղուցներու յանձնախումբին տարեկան տեղեկագիրը, այս մօտերս պիտի ղրկուի յանձնախումբին մէջ ներկայացուցիչ ունեցող պետութիւններու եւ պիտի ենթարկուի Ազգերու Դաշնակցութեան քննութեան։

Տեղեկագիրը երկու բողոք կ'արձանագրէ Թուրքիոյ դէմ։ Ա.— Առանց առեւտրական գործողութիւններ կատարելու, նեղուցներէն անցնող նաւերուն վրայէն՝ Թուրքիոյ կողմէ գանձուած առողջապահական տուրքի ծանրութեան դէմ։ Տեղեկագիրը արդար կը նկատէ այդ տուրքին ջնջումը՝ նեղուցներու պայմանագրութեան վաւերացման ընթացքին, զայն նկատելով հակառակ՝ միջազգային առողջապահական կանոններուն։ Բ. Ազատարարութեան տուրքերուն եւ փոխարէն մատուցուած ծառայութիւններուն միջեւ տիրող խոտոր համեմատութեան դէմ։ Տեղեկագիրը կը հաստատէ թուրք նաւային սպասարկութեանց մէջ կարգ մը բարեփոխումներ, ինչ որ կըդիւրացնէ զանազան ձեւակերպութեանց արագ կատարումը։

Բաղդատմամբ 1929ի, 1930ի ընթացքին, նեղուցներէն երթեւեկը աւելցած է 40 առ 100 համեմատութեամբ։ Ռուսական նաւային ուժը որ կը նկատուի առաջին՝ Սեւ ծովու մէջ, կը բաղկանայ 51 կտորներէ, 21 ջրասուզանակներով։

Խորհուրդներու 6րդ համագումարը

Մոսկուայի մէջ գումարուող Խորհուրդներու 6րդ համագումարը վերջացաւ։ Իր վերջին նիստին մէջ, համագումարը միաձայնութեամբ վաւերացուց կոլխոզներու եւ սովխոզներու մասին, երկրագործական գործավարութեան տեղեկագրին մասին տրուած որոշումները։

Ընտրուեցաւ կեդր. գործադիր կոմիտէն, 469 համամիութենական անդամներով եւ 137 ազգային խորհուրդներու անդամներով։ Ընտրուողներուն մէջ կան Ստալին, Մոլոթով, Օրճոնիկիտզէ, Վորոշիլով, Քալինին, Կականովիչ, Լենինի այրին Քրուփսքայա, եւայլն։

Ռուսիոյ եւ կարուղիներու կազմակերպումը

Գերման երկաթուղիներու ընկերութեան մը եւ խորհրդ. կառավարութեան միջեւ բանակցութիւններ սկսած են 500 վայրաշարժներու եւ 5000 վակոններու ապսպրանքի մը համար։

Դէպի գերմանիա կատարուած ռուսական արտածումները կը գնահատուին 436 միլիոն ոսկի մարք 1930ին։ 1928ին այդ գումարը բարձրացեր էր 723 միլիոնի. իսկ 1929ին արդէն իջեր էր 425ի։

Պելկրատի ռումբերը

Երէկ հաղորդեր էինք որ ռումբեր պայթած են Պելկրատի պետական շէնքերուն առջեւ։ Ոստիկանութեան կողմէ բացուած քննութիւնները հաստատեցին թէ ռումբերը հին պարկերու մէջ ծածկուած որոշեալ վայրերը տարուած ու տեղաւորուած են անձերու կողմէ, որոնք Պելկրատ եկեր էին շոգեկառքով եւ անմիջապէս, նոյն ճամբով ալ մեկնած։ Գտնուեցաւ դամփիւղը որ գործածուեր էր ռումբերու փոխադրութեան։ Երեք ուրիշ դժոխային մեքենաներ եւս գտնուեցան չպայթած, այն շէնքերուն քով, ուր պայթումը տեղի ունեցեր էր։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՈՃԻՐ ՄԸ ՎԵՐՍԱՅԼԻ ՊԱՐՏԷԶԻՆ ՄԷՋ

Երկու օր առաջ, քաղաքական ոճիր մը գործուեցաւ Վերսայլի պարտէզին մէջ։ Ոճրագործները եւ զոհը իտալացի են եւ կը պատկանին իտալական համայնավար կուսակցութեան։ Երեք երիտասարդներ, կէսօրէ վերջ կը պտըտէին պարտէզին մէջ, Ջրանցքին շուրջ, երբ յանկարծ անցորդներ նշմարեցին թէ բուռն վէճի մը բռնուած, գիրար կ'անարգեն. «Լրտես, մատնիչ» բառերը յաճախակի կ'ուղղուէին երրորդին՝ առաջին երկուքին կողմէ։ Այն որ կ'անարգուէր փորձեց հեռանալ։ Հազիւ քանի մը քայլ էր առեր, երբ երեք ձեռք ատրճանակ պարպուեցաւ։

Զոհը կը փռուէր գետին, մինչ ոճրագործները կը փութային մխրճուիլ եւ անհետանալ քովնտի անտառակին մէջ։ Զոհը որ վիրաւորուեր էր միայն, փոխադրուեցաւ հիւանդանոց, ուր կարելի եղաւ զինքը ենթարկել կարճ հարցաքննութեան մը։ Յայտնեց երկու ոճրագործներու անունները։ Ոստիկանութիւնը կապակցութիւն կը նշմարէ այս եւ անցեալ տարի Սարթրուվիլի մէջ գործուած ոճրին միջեւ, որու հետեւանքով երեւան հանուեցաւ իտալական համայնավար գաղտնի կազմակերպութիւն մը։

Ահաբեկիչները գործած են Փարիզի հակաֆաշիստ կազմակերպութեան հրամանով, եւ փորձած են սպաննել Սփինէլլին — վիրաւորը — այն կասկածով թէ կապեր ունի ֆաշիստներու հետ եւ անոնց կը ծախէ հակաֆաշիստներու գաղտնիքները։ Իրօք, Պելճիքայի եւ Ֆրանսայի մէջ գործող իտալացի համայնավարները նշմարեր էին թէ իրենց գաղտնիքներէն շատերը յայտնած են ֆաշիստներուն։ Գաղտնօրէն Իտալիա մտնող իրենց անդամները կը ձերբակալուէին, ու կը դատուէին ծայրայեղ խստութեամբ։ Քննութիւն կատարեցին եւ կասկածեցան երեք անձերէ, Վէջջի, Լանթոնէլլի եւ Սփինէլլի, (վերջինը վիրաւորուած Վէրսայլի մէջ)։ Գաղտնի խուզարկութիւն մը կատարեցին Սփինէլլիի տան մէջ, ուր գտան ընկերներու լուսանկարներ, եւ կարգ փաստաթուղթեր, երբ ինքը հիւանդանոց կը գտնուէր Լիէժի մէջ։ Ապաքինումէն յետոյ եկաւ Փարիզ, ուր, համայնավար մատնաճիւղի պետը դեռ անցեալ կիրակի, ողջագուրելու ձեւով, փորձեր էր զինքը խեղդել։

Ահաբեկիչները տակաւին չեն ձերբակալուած։ Ոստիկանութիւնը կը շարունակէ իր քննութիւնները, որոնք կ'երեւի հարուստ պիտի ըլլան յայտնութիւններով հակաֆաշիստ կուսակցութեան մասին։

ԿԱՆՏԻ ԿԸ ԳՈՐԾԷ

Հնդիկ եւ անգլիացի ցիւսկի գործատէրերուն հետ, կանտի համաձայնութիւն գոյացուց, արտասահման ղրկելու համար Լանքաշիրի կտաւեղէնէն չծախուած մթերքները եւ անոնց տեղ առեւտրականներուն տալու համար տեղական արտադրութիւն։

Կանտի յետոյ մեկնեցաւ Տէլհի, խորհրդակցելու համար հնդիկ իշխաններն ու մահմետականները շահագրգռող կարգ մը հարցերու շուրջ՝ հնդկական սահմանադրութեան վերաբերեալ։

∴ Վերջերս կատարուած նոր մարդահամարի մը համաձայն, Հնդկաստանի բնակչութեան թիւն է 365 միլիոն, ինչ որ կը նշանակէ վերջին 10 տարիներու ընթացքին՝ 30 միլիոնի յաւելում մը։

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

Ի ՓԱՌՍ ՄԻԱՊԵՏԻՆ

Համայնավար կուսակցութեան ներքին յարաճուն ցընցումները, վերջին վեց ամսուան շրջանին, պատճառ դարձան շարք մը փոփոխութիւններու, կուսակցական եւ պետական ղեկավարութեան մէջ։

Մոսկուայէն սկսած մինչեւ Երեւան բազմաթիւ գործիչներ, դիրքի եւ համբաւի հասած, մէկ օրէն միւս տապալեցան եւ քըշուեցան հրապարակէն, անառիկ եւ վտանգաւոր ճակատագրին յանձնուած։

Եւ հիմա նորերն են, բոլորովին անծանօթ դէմքերը, որ արհեստական եղանակով մը առաջ կը քշուին, բռնելու համար պատասխանատու եւ լուրջ դիրքեր, որոնք ամէն պարագայի տակ շատ ալ չեն համապատասխաներ իրենց ունեցած մտաւոր պաշարին։

Մոլոթովի մը նշանակումը Ռիկովի տեղ, իբրեւ ԽՍՀՄ Գործավարներու Խորհուրդի նախագահ, պերճախօս ապացոյց է այս իրողութեան։

Բարձր կարողութիւններով օժտուած, համառուսական կեանքի մէջ հեղինակաւոր անձնաւորութիւն Ռիկովի յաջորդ Մոլոթովը իրենց իսկ տեղեկութիւններով համեստ բանուոր մը, հիւրանոցի սպասաւոր մը, եւ մարզուած յեղափոխական մըն է եղած համայնավար կուսակցութեան համար։ Բայց այս բոլոր առաւելութիւններու հետ, ան լուրջ եւ հիմնական կրթութենէ զուրկ մարդ մըն է, երկրորդական վարժարանի երես իսկ չտեսած։

Տարբեր չէ պատկերը այս տեսակէտէն նաեւ Հայաստանի մէջ։

Չկան այլեւս 1921-1927 թուականներու այն բոլոր գործիչները, որոնք ամէն պարագայի տակ լուրջ եւ հիմնական կրթութեան տէր էին։ Ասոնք բոլորն ալ քշուած են Անդրկովկաս եւ Ռուսաստան, շատերը աննկարեւոր պաշտօններով. իսկ ուրիշներ ալ հալածական եւ աքսորական։ Հայաստան Միութեան արտօնութիւն շնորհուած է միայն Ա. Կարինեանին եւ Գ. Մակինցեանին, որոնք նոյնպէս շնորհազրկուած են։

Այս տեղատուութիւններու ընթացքին իր դիրքը պահող Կասեանը նոյնպէս ենթարկուեցաւ իր ընկերներու ճակատագրին։

Հիմա Հայաստանի Գործադիր Խորհուրդի նախագահութեան կոչուած է Ս. Անանեան, որու կենսագրութիւնը տրուեցաւ մեր թերթի մէջ։ Կրկնենք հոս անգամ մը եւս — որ մեր երկրի ամէնէն պատասխանատու այս պետական մարդը նոյնպէս, զուրկ է լուրջ կրթութենէ։

Ան 15 տարեկանէն մինչեւ 23 տարեկան եղած է պարզ բանուոր։ Հոկտեմբերեան յեղափոխութենէն երկու տարի ետք մտած է համայնավար կուսակցութեան մէջ, նոր եւ աստիճանական բարձրացումով կը հասնի այսօր չափազանց ծանր եւ պատասխանատու պաշտօնի։ Կասեանի այս յաջորդը, տակաւին վերջերս էր որ ընտրուեցաւ Անդրկովկասի Գործադիր Խորհուրդի գործօն նախագահութեան անդամ, հոն եւս տիրանալով Կասեանի պաշտօնին։

Ընդհանրապէս բոլոր հին եւ փորձուած հայ համայնավարները զանազան պատրուակներով եւ ձեռնհասութիւններով մէկիկ մէկիկ քշուեցան գործօն հրապարակէն։ Պարագայ մը, որմէ չափազանց գոհ են ի հարկէ Թիֆլիսի եւ Պագուի կազմակերպութիւնները։ Չէ՞ որ այս ձեւով Անդրկովկասի կուսակցական եւ պետական ղեկավարութեան մէջ գերակշռութիւնը աւելի քան ամուր հիմերով մնաց Վրացիներուն եւ Ազրպէյճանցիներուն։

Ու այսօր փաստօրէն, այս երկու ազգութեան ներկայացուցիչներն են որ կը վարեն մեր երկրի ճակատագիրը, ժառանգութեամբ Ռուսերուն։

Դիտելի պարագայ մը, որ նոյնպէս շատ բան կ'ըսէ մեր համայնավարներու քաջքերու մասին։ Մինչ մէկ կողմէն խստութեամբ պատժուեցան բազմաթիւ հայ համայնավար գործիչներ, շատ անգամ անտեղի եւ աւելորդ մեղադրանքներով, անդին միւս ալ իրենց դիրքերու վրայ մնացին այնպիսիներ, որոնց կուսակցական անցեալը այնքան ալ պարզ չէ։

Այսպէս, օրինակ Փիրումեանն ու Երզնկեանը, որոնք Անդրկովկասեան երկիրներու խորհրդայնացումէն առաջ եղան հաւատարիմ գործակիցներ Վրաց Սոցիալ-Դեմոկրատ կուսակցութեան։ Ցանցանք չէ անշուշտ ենթադրել, որ այս մարդոց արտակարգ առաջինութիւնն է եղած ուժգնօրէն ուրանալ անցեալը, եւ երկրպագել ներկային։ Եթէ ոչ, ինչպէ՞ս կարելի է հաւատալ որ Ժորտանիայէն եւ Ռամիշվիլիէն աւելի թթու այս մէնշեւիկները, մէկ օրէն միւսը դարձան զտարիւն լենինեան։

Այսպէս կամ այնպէս սովորուած ենք արձանագրել ընդհանուր երեւոյթ մը, որ կը ձգտի չէզոքացնել եւ սպաննել մարդկային միտքը, յանձինս պատրաստուած բոլոր մտաւոր արժէքներու։

Ճիշդ չէ անշուշտ այս նկատումը թէ, համայնավար վարիչները կը ձգտին երկրին ղեկը յանձնել բուն իսկ բանուորութեան։ Ճիշդ չէ ասիկա եւ այն պատճառով, որ բանուորութիւնը խորհրդային երկիրներու մէջ տակաւին չէ հասած մտքի այն բարձրութեան, որով ի վիճակի ըլլար ղեկավարել պետական չափազանց բարդ մեքենան։ Ու յետոյ պէտք չէ մոռնալ նաեւ, որ այսօր աւելի քան երբեք համայնավար պետական եւ կուսակցական ղեկավարութիւնը կը կարօտի գիտական պատրաստութեան, շնորհիւ այս հսկայական ծրագիրներուն, որոնց մով կը ձգտին յեղաշրջել բովանդակ մարդկային կեանքը։

Եւ արդէն իրենք ալ այս ուղղութեամբ է որ շարունակաբար ահազանգ կը հնչեցնեն։

Բացի ճարտարարուեստի համար անհրաժեշտ մասնագէտներու պահանջէն, վերջերս առանձին ուժգնութեամբ կ'ուզեն վերջ տալ անգրագիտութեան։ Այլեւ, «արտակարգ» միջոցներով կ'ուզեն ծաւալել պարտադիր ուսումը, իբրեւ բացարձակ եւ անվիճելի պահանջ։

Այս ընդհանուր կրթական ձեռնարկներուն հետ զուգընթաց, կը ձգտին նոյնպէս «վերացնել» «կուսքաղղասատարակչութեան ճեղքուածքները»։

Այս ամէնը անժխտելի ապացոյց են համայնավար կուսակցութեան հետապնդած կրթական քաղաքականութեան։

Կեանքի բնական պահանջներէն առաջ եկած այս հարկադրանքով պէտք է բացատրել նոյնպէս անոնց հետաքրքրութիւնը, «անկուսակցական» մտաւորականութեան մասին։ Չէ՞ որ այդ մտաւորական ուժերով միայն անոնք կրնան գործի մղել իրենց այս բոլոր վարչութիւնները, որոնց ղեկավարութիւնը յանձնած են Մոլոթովներու եւ Անանեաններու նման թերուսներու։

Նոյն այս հրամայականութենէն թելադրուած է որ, այսօր աւելի քան երբեւէ կը փորձեն անխնա դարձնել «անկուսակցական» մտաւորականութիւնը՝ իրենց սովորական միջոցներով։

Վերջերս երկու տարբեր առիթներով, Հայաստանի Գործավարներու Խորհուրդի նախագահ՝ Ս. Տէր Գաբրիէլեանը եւ Կեդրոնական Կոմիտէի երկրորդ քարտուղար Վարդանեանը խօսելով մտաւորականութեան «լոյալութեան» մասին, կը պահանջէին՝ «դրանց պէտք է ասել, թէ բաւական է, արդէն եկել է ժամանակը, երբ պէտք է լինել կամ մեզ հետ, կամ մեր դէմ։ Ի հարկէ դա դեռ չի նշանակում, որ դրանք պէտք է բոլորն էլ ձեւակերպուած կոմունիստներ դառնան։ Ի հարկէ ոչ։ Բայց որ նրանք մեր կուսակցութեան գիծը պարտաւոր են կիրառել՝ այդ մենք պահանջում ենք»։ (Խ. Հ. 17 փետր.)։

Մեկնութիւնը աւելորդ է։ Մարդիկ իրենց սեփական շարքերու պարապութիւնը լեցնելու անհրաժեշտութեան տակ, կ'ուզեն օգտագործել անկուսակցականները։ Ասոնք վերջին հաշիւով միշտ ալ կրնան նուազ վտանգաւոր ըլլալ, քան իրենց պատրաստուած ընկերները։

Բայց իմաստը այս բոլոր իրարանցումներուն, կը թուի թէ կը ծնի Ստալինեան տիրապետութիւնը պահպանելու միակ մտահոգութենէն։ Բոլոր բռնաւորներու նման, այս նոր տեսակի բռնակալն ալ, կ'երեւի թէ իր տիրապետութիւնը տեւականացնելու գլխաւոր պայմաններէն մէկն ալ մտաւորականութեան գլխատումն է։ Պէտք է ստուերացնել ազդակներու բազմութիւնները, յանուն միապետի տիրապետութեան ի փառս միապետին։

Սխա՞լ է թէ ուղիղ այս հաշիւը,— այդ արդէն ապագայի գործ է։

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ՊԱՂՏԱՏԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՊԱՂՏԱՏ, 6 Մարտ

Նախորդ թղթակցութեամբս ամփոփ կերպով գրեցի փետր. 5ին տեղի ունեցած դէպքի մասին։ Գրած էի նաեւ, որ կ'ենթադրուէր վերջնական գործակալը մեծամասնութեան նախորդ ժամուն, համախոհներուն հետ Պր. Արգար Յովհաննէսեանի, եօթը ոստիկաններու վրայ իրենց բացած դատը բերանացի եւ գրաւոր ետ առած էին։ Այսու հանդերձ ոստիկանութիւնը խնդիրը ձեռք առնելով՝ նոյն ոստիկաններու դէմ դատ բացած էր եւ դատավարութիւնը նշանակուած էր Մարտ 1ին։ Այն ակնկալութիւնն ունէինք որ յաջորդը Պր. Յովհաննէսեանը, փետր. 5ի դէպքէն զգաստացած եւ մանաւանդ գիտակցելով, թէ ինչ խոցի եկած էր վերջապէսին կողմէ, դատավարութենէն առաջ ու դատավարութեան ատեն վերջնականապէս պիտի՛ յայտարարէր թէ այլեւս ոչ մէկ բողոք ու գանգատ ունի մեղադրուած անձերու հանդէպ։

Դժբախտաբար, մեր ակնկալութիւնը ի դերեւ ելաւ։

Մարտ 1ին, վերջապէս լսեց ու Պ. Արգար Յովհաննէսեանը ներկայացաւ դատարան։ Ներկայանալէ առաջ երկուքն ալ ժամանակներ յանձնեցին դատարանին։ Դատաւորը հարկ տեսաւ կրկին հարցաքննել զանոնք։ Երկուքն ալ դէպքերը խեղաթիւրուած ձեւով ներկայացուցին։ Մէկ կողմէ յայտարարեցին՝ թէ դատ ու բողոք չունին իրենց, միւս կողմէ Պ. Արգարը անուղղակի, իսկ վերջապէսը ուղղակի մատնանշեցին մէկ քանիներու անունները, որոնցմէ իբր թէ անարգուած ու ծեծ կերած են։ Նոյն օրը դատարանը լսեց նաեւ վկաներէն մէկը Պ. Սահակեանը, որ Առաժեանի անդամ էր եւ այդ հանգամանքով ալ փետր. 5ին հրաւիրուած էր ժողովի։

Ժամանակը ուշ ըլլալով, դատավարութիւնը յետաձգուեցաւ Մարտ 5ին։

Երէկ շարունակուեցաւ երկրորդ դատավարութիւնը։ Հարցաքննուեցան քանի մը վկաներ, որոնք ի նպաստ վերջապէսին ու Արգարին վկայութիւններ պիտի տային։

Վկաները, սակայն բացառութեամբ առաջնորդարանի ծանօթ քարտուղարին, ըսին այն՝ ինչ որ տեսած էին։ Անոնց վկայութեամբ՝ ժողովարդն ու իբր դէպքի ղեկավար ճանչցուածները ոչ եւ է մեղադրելի քայլ առած չէին։

Սակայն, առաջնորդարանի քարտուղարը քանի մը հեռու մը ինքը եւս «Հերոսանալ»ի կերած ծեծին պատճառով։ Քարտուղարին ծեծը երբեք տեղի ունեցած չէ փետրուար 5ի դէպքին հետ։ Բայց որպէս զի առիթէն օգտուած եւ վերջապէսին ու Արգարներու բարեկամութիւնը շահած ըլլայ, դէպքերը կը խեղաթիւրէ եւ զանոնք ի նպաստ «ամբաստանող»ներու կը ներկայացնէ։ Անշուշտ օր մըն ալ այս անձին խղճի պատկերը պիտի պարզուի նոյն Արգարներու համար, որոնք այսօր իրենց պաշտպանութիւնն ու քաջալերանքը կ'ընծայեն անոր։

Դատարանը երեկուան դատավարութիւնը եւս յետաձգեց Մարտ 11ին։ Ցակաւին վկաներ կան, որոնք պէտք է լսուին։ Թերեւս 11ի նիստն ալ շարունակելի ըլլայ կամ յետաձգուի։ Կարեւորը այս չէ սակայն, այլ այն, որ գաղութը ծանր ու տխուր կացութեան մատնուած է։ Այսօր ոչ մէկ օրինաւոր ժողով գոյութիւն ունի առաջնորդարանէն ներս։ Ջէկինս գործակալը իր ուզած ձեւով կը կարգադրէ խնդիրները։ Այժմ ալ զբաղած է... ի մօտոյ տրուելիք համերգով։ Այո՛, հեքեաթ չէ որ կը պատմենք։ Այլ դառն իրականութիւն։

Արդէն ամբողջ Իրաքի հայութիւնը միահամուռ կը բողոքէ կառավարութեան՝ որ առաջ այս անարժանը հեռացնել գաղութէն։ Դեռ քանի մը օր առաջ Մուսուլէն հեռագիր մը տրուեցաւ ներքին ու գաղափար նախարարութեան։ Միւս շրջանները արդէն իսկ քանիցս բողոքած են եւ այժմ պատրաստուած են կրկին բողոքելու։ Աւելի առաջ գրուած գրաւոր բողոքագրերը բարձի տակ դնելով, «առաջնորդ» կոչեցեալը անոնց մասին ոչ ոքի ոչինչ ըսած է։

Ի՞նչ օրերու հասաւ մեր դժբախտ ժողովուրդը։

ԴԻՏՈՂ

ԼՈՒՐԵՐ ԱԹԷՆՔԷՆ

ԱԹԷՆՔ, 14 Մարտ — Ինչպէս ծանօթ է «Ցառաջ»ի ընթերցողներուն, Յունաստանի Հ. Կ. Խաչի վարչութիւնը այս օրերուս անդրանիկ աշխատանքի լծուած է, ամբողջ Մարտ ամիսը «Դպրոցի Ամիս» յայտարարելով։

Պէտք է, ըսել, որ յանուն այդ նպատակին «Նոր Օր»ի մէջ բացուած հանգանակութիւնները նպաստաւոր արդիւնք մը յուսալ կուտան։ Հա՞րկ է չըսել թէ շրջանիս այս շատ կարեւոր գործին, նիւթապէս օժանդակելու տեսակէտէն, շատ բան կը սպասենք Փրանսայի մեր հայրենակիցներէն, որոնք նման բազմաթիւ առիթներով (Պուլկարիոյ շարժ, Հայաստանի շարժ, Անատոլուի բեկորներ) ցոյց տուին թէ կ'ըմբռնեն նպաստին եւ վտարանդիներուն հրամայական պահանջը։

Ճիշդ տեղին եւ ամբողջականօրէն ժամանակին է, թէ «Ցառաջ» խմբագրութեան հետ անգամ մը եւս եւ այս անգամ մեծ համոզումով եւ յոյսով կրկնենք՝ «Աչքերը դէպի Արեւելք»։ Առ այժմ, դէպի Յունաստան։

*
* * Կուսակցական կեանքը առաջ շրջան մը կը բոլորէ։ Մեծ խանդավառութեամբ եւ ժողովրդական գոյներով հերոսական կատարուեցան ու կը կատարուին փետր. 18ի ապստամբութեան տարեդարձի տօնակատարութիւնները։ Մարտ 1ին, Լիոփազման տանց տօնախմբեց, ուր նախագահեց ընկ. Կ. Ցերովմեան եւ խօսեցաւ ընկ. Ա. Կոզել, մարտ 8ին, Փիքսի Հ. Յ. Դ. Կոմիտէն տօնեց, ուր խօսեցան ընկերներ Եպիչղաթեան եւ Ջաքարեան, նախագահեց՝ ընկ. Դաճարեան։ Մոգական լապտերով ժողովուրդին ցուցադրուեցան փետր. 18էն դրուագներ, նկարներ՝ Համազասպի եւ գնդ. Կորկանեանի կացինահարումը, նաեւ տեսարաններ Հայաստանէն, (Անիի աւերակները եւայլն)։ Բացի ասոնցմէ, տեղի ունեցաւ նաեւ փոքրիկ սինեմա մը, որ հաճոյք պատճառեց ժողովուրդին։

Մարտ 15ին ալ պիտի տօնէ Քոքինիան, նոյնպէս պատրաստուած եւ ճոխ յայտագրով։ Ցեռայ Սինկրուն եւ այսպէս յաջորդաբար։

Հ. Յ. Դ. ընկերուհիներու «Ազատամարտ» խումբն ալ տօնեց իր բացման հանդէսը։ Եղան արտասանութիւններ, երգեր եւ խմբերգներ, նախագահեց՝ ընկերուհի Գեղան Փափազեան, բանախօսեց՝ ընկ. Գ. Կոզմարենց։

Այսպէս յարատեւօրէն ժողովուրդը կը մօտենայ մեզի եւ մենք ալ փոխադարձաբար ժողովուրդին։ Այս փայլուն եւ շօշափելի երեւոյթը թող ըլլայ մեր պատասխանը՝ բոլորին ու բոլորի՛ն։

ԹՂԹԱԿԻՑ

«ԱՍՏՂ»ԵՐՈՒ ԱՇԽԱՐՀԷՆ ՆԵՐՍ

Ցերեկ կամ գիշեր շարունակ շարժանկարի վրայ փայլող «աստղ»երու աշխարհն էր, որ բացուեցաւ անցեալ շաբաթ օրը Paramount աշխարհահռչակ Ընկերութեան Ժուանվիլի Studio-ներու տնօրէն եւ հիմնադիր M. R. T. Kaneի սիրալիր արտօնութեամբ։ Հինգ ժամ անընդհատ օտար թղթակիցներու Ընկերակցութեան անդամներուն առջեւ մանրամասնօրէն պարզուելով տրուեցան հետաքրքրական ծանօթութիւններ խօսուն ֆիլմերու աշխատանքներուն մասին։

Դրեթէ տարեդարձի մը տօնն էր որ կը կատարէր Փարամունի տնօրէնութիւնը՝ թղթակիցներու այցելութիւնը կանխող եւ անոնց տրուած հանդիսաւոր ճաշի միջոցին, նկատելով որ այս փոքրիկ Հոլիվուտին հիմնարկութիւնը — Կոմոնի նախկին աշխատանոցին վայրը — Պ. Քանի նախաձեռնութեամբ եղած էր 1929ի վերջերը։

Ամերիկեան հրապարակին վրայ խօսուն ֆիլմերու գտած յաջողութիւնը դրդած էր Պ. Քանը Եւրոպայի կեդրոնը հաստատել հիմնարկութիւն մը, որ կարենար արտադրել — ամեն ազգի բեմադրողներու հսկողութեան — եւրոպական լեզուներով «Talkies»ներ, (խօսուն շարժանկար) շարք մը նպաստաւոր պայմաններով, զորս չէր կրնար ներկայացնել — եւրոպական հրապարակին համար — իսկական Հոլիվուտը։

Ամերիկեան նախաձեռնող ոգին եւ կամքը մէկ տարուան շրջանին Կոմոնի գետնին վրայ ստեղծեցին ամենավերջին Studio-ներ, որոնք կը գրաւեն այսօր — Կոմոնի 2000ի փոխարէն 20,000 քառակուսի մեթր տարածութիւն մը։

Տեղի սղութեան պատճառով
չպիտի կրնամ մանրամասնօրէն
ծանրանալ այն բոլոր բաց
տրութիւններուն վրայ, որոն
տրուեցան թղթակիցներու
խօսուն կամ հնչուն ֆիլմի
կազմութեան համար հարկ
գած մեքենաներուն
նրբութեան եւ բարդութիւն
րու մասին։

Պարզապէս աշխարհ
այն փոխանցումներու աշխա
տանքը որ կը կատարուի
բառանին կամ երգիչին ձայն
վրայ, անոր կոկորդէն մեքենայ
․․ մինչեւ ժապաւէնի վրայ
ձանագրուիլը։

Western Electric Ընկերու
թիւնը իր աշխատասփ
նաններուն եւ հնարքներ
ցանցերով պատած է Փարամ
նի աշխատանոցները, ուր
ցանք նկատել որ ամենափո
մէկ առարկան անգամ
ուած էր արուեստագիտական
օգտուելու տեսակէտով։

Փարամունը կազմակերպած
արտադրելու համար, ֆրանսա
կան, իտալական, սպանիական
գերմանական, ռուսական,
հական, հունգարական,
ալուական, սկանտինաւեան
եւ չեխական լեզուներով ֆի
մեր, մասնագէտ բեմադրիչն
եւ հեղինակներու հսկողութեան
տակ։

Այդ տնօրէնութիւնը
տագրած է գինքը հրաւ
ամէն ազգի հեղինակներ,
մադրողներ եւ արուեստագ
ներ։ Եւ արդարեւ իր աշխատա
կիցներու ցանկին մէջ կը
նենք ֆրանսական՝ Մէջլո
թօն, Քավալքանթի —
գրողները— ծանօթ արուեստ
գէտները, Մարկրիթ Մո
Մաքսուտեան, Շանթալ,
Կաանէի, Սիւեր Վէնսոն եւ
մանիայէն՝ բեմադրիչներ
Պիւզովէցքի, Լէօ Միթլէր
լիքս Պախ, եւ Տիթա Փ
Շառլօթ Անտէր, Թ.
Քամիլ Հօռն եւն.։

Միւս երկիրները նոյ
ներկայացուած են հոն
լաւագոյն ուժերով։

Այս աշխատանքին
կարելի եղած է առաջին
րին իսկ, արտադրել
չորս լեզուներով 60 երկար
պատկերներ, եւ 70 կարճ

Այցելութեան ընթացքին
ցանք դիտել
խումբ մը որ կը խաղար
փառնասէն տեսարան մը
նիական լեզուով։

Նոյնպէս այցելուներուն
մար ցուցադրուեցաւ այս
թիս Paramountի պատա
վրայ ներկայացուող «Mario
nous»ի սպաներէն թարգման
թիւնը, շնորհալի արուեստա
եւ պարուհի Իմբէսիօ Ա
թինայի մասնակցութեամբ։

ՀՐ. ԱԼԵՄ

ՀՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ՊԵՂՈՒՄՆ ՆՈՒՊԻՈՅ ՄԷՋ

Եգիպտական հնագիտ
վարչութեան կողմէ առաջ
թիւն մը ղրկուած էր Նուպ
փրոֆ. Վ. Էմըրի գլխաւորութեան
ուսումնասիրելու քրիստոնէ
հին յիշատակարանները։

Առաքելութիւնը առաջ
իր փնտռտուքները այս շր
համար եւ վերադարձած
բեւ Խուզարկած է
եւ Ալտաւի շրջանը, այսինքն
125 քիլմ. տարածութիւն
Բացի փարաւոնեան յիշատա
րաններէ, որոնք ենթադրե
փոխակերպուած են, փրոֆ. Վ
ուսումնասիրած է երկու մեծ
ղաքները, որոնք կը պահեն
իրենց պարիսպները,
աշտարակները եւ դուռները։
բողջ թաղամասեր բաւական
վիճակի մէջ տուներով, այն
ղաքներն են Իպրիմի եւ
Ցառտ եւ բաց քաղաք մը,
պա Ալթուլլահ, որուն
կը ներկայացնեն 3 դարերու
ներու չինութեանց
Պրպտուած եւ ամբողջապէս

…ան հանուած են 10 ենթիղեփ-…

…Նոյն Ազատալլահի ենեղե… …պեղումները երեւան բերած … խիստ կարեւոր քանդա-… …աշխատութիւններ, երեք խոշոր … …ներ եւն։

…Այս յիշատակարանները խիստ … են այս կարգի ձեռնա-… …պատմութեան եւ … …առաջին գործերէն … …արուեստական գործը … …պատմութեան … …։

Գտնուած են՝ քարէ քանդակ… …արձանագրութիւններ, 10րդ … «Վիրէսքներ» եւ բազմա-… …ճարտարապետական … …որոնք կարեւոր վկայութիւն-… …են նեղոսի վերին հովիտին … …արուեստին եւ … …պատմութեան … որ գարդ գրեթէ ան-… …է։

Այս աշխատութիւնները պիտի … շարունակուին յառաջիկայ …։

ՆԱԲՈՒԳՈԴՈՆՈՍՈՐԻ ՊԱԼԱՏԸ

…Պաղտատէն կը հաղորդեն թէ … հնագէտ մը, Վ. Քլէն, … պեղումներ կը կատարէ քիչ … Եփրատի եզերքին վրայ, … Նաբուգոդոնոսորի գամբարանին …, երեւան հանեց կարեւոր եւ … շէնքեր։

Նախապէս երեւան հանուած էր Նաբուգոդոնոսորի Թագուհիին պալատը։ Այժմ երեւան հանուած … կը կազմէ Նաբուգոդոնոսորի անձնական պալատը։ Հնա… արդէն կը գտնուի Մու… գրան տակէն, ուր … վրայ կը հանգչին … կիսանդրիներ։

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՀԱՇՈՒԵԿՇԻՌԸ

Աղշամի մէջ Նէճմէտտին Սատըգ կը գրէ.— Վերջին երկու տարուան մեր առեւտրական հաշուեկշիռը կը պարունակէ … տնտեսական կեանքին … ամենամեծ հակասութիւնը։ 1929ի մեր արտածման եւ ներածման բացը 100,765,181 ոսկի էր։ (Արտածումը 155,373,026 ոսկի, ներածումը 256,138,207 ոսկի)։

Մեր առեւտրական բացը երբեք այնքան անհաւասար չափ … չէր, որքան 1929ին։ …էն առաջ, բացը նուազագոյն 34, եւ առաւելագոյն 35 միլիոն ոսկի էր։

Մինչդեռ, առաջին անգամ ըլլալով Թուրքիոյ պատմութեան մէջ, 1930 տարուան հաշուեկշիռը 4.135.411 ոսկի առաւելութիւն մը ունի ի նպաստ արտածման։ Այսպէս, ներածումներս 147.344.911 ոսկի եւ արտածումներս 151.450.382 ոսկի է։

Եթէ արտածման եւ ներածման քանակը նախորդ տարիներէն աւելի ըլլայիր, այն ատեն այս առաւելութիւնը պիտի հաստատէր թէ մեր երկիրը ցարդ նմանը չտեսնուած բարգաւաճման եւ առատութեան մը տիրացած է։ Սակայն, ինչպէս թուանշաններն ալ կը ցուցնեն, մեր արտածումը 1029ի եւ աւելի առաջուան տարիներու բաղդատմամբ, պակսած է 1930ին։ Միւս կողմէ, մեր ներածումն ալ նախորդ տարիներու բաղդատմամբ պակսած է։

Մեր արտաքին առեւտուրի հաշուեկշիռին մէջ առաջին անգամ տեսնուած այս 4 միլիոնի առաւելութիւնը ներածման նուազութենէն առաջ կուգայ ուրեմն։ Սակայն, մեր դրամին այս տարի իր արժէքը պահելը եւ նոյնիսկ բարձրացած կրելու ընդունակութիւնը (որուն համար կառավարութիւնը օտար դրամ գնելու համար ծանօթ օրէնքը հրատարակեց) այս առաւելութենէն առաջ կուգայ։

1929ին մեր առեւտրական բացին 100 միլիոնի հասնիլը արդիւնք է անոր, որ մաքսային նոր սակագրութեան կիրառումէն առաջ պէտք եղածէն աւելի ապրանք ներածուեցաւ։ Իսկ 1930ին ներածումը նուազեցաւ, որովհետեւ հրապարակին վրայ աւելի գտնուած ապրանքը ծախուեցաւ, իսկ փոխարէնը ներածում չեղաւ։

Ներածման նուազման պատճառ եղած է նաեւ դրամի չգոյութիւնը։ Թերեւս տեղական ապրանք գործածելու մասին եղած քարոզութիւններն ալ ազդած են։

Կը տեսնուի թէ, ոչ 1929ի 100 միլիոննոց բացին, ոչ ալ 1930ի 4 միլիոննոց բարեբաստիկ առաւելութեան մէջ արտածման պատճառները դեր չեն ունեցած։ Այս պատճառաւ 4 միլիոնի այս առաւելութիւնը, երկրին հարստութեան տեսակէտով ակնբախ տարբերութիւն մը չէ բերած։ Միայն, ինչպէս որ 1929ի 100 միլիոննոց առեւտրական բացը մեր դրամը դէպի անկում տանելու պատճառ եղաւ, եւ սակարանի տագնապ առաջ բերաւ, այնպէս ալ 1930ի առաւելութիւնը մեր դրամին կայունացման պատճառ եղաւ։

Միայն նկատի առնուելիք կէտ մը կայ։ 1929ին մեր արտածելի ապրանքներէն ոմանք, մասնաւորապէս կողինի բերքը, շատ փտտած ըլլալով, մեր արտածումը նուազած եւ այս պատճառաւ առեւտրական բացը շատցած է։

Մինչդեռ 1930ին, մեր արտածելի ապրանքները քանակի տեսակէտով աւելի շատ եղած են թէեւ, բայց աշխարհի ամէն կողմը երկրագործական արտադրութեանց մէջ տիրող տագնապին պատճառաւ, մեր ապրանքներն ալ 20-50 առ հարիւր աժան գնով ծախուած են։ Եթէ համաշխարհային տնտեսական տագնապը գոյութիւն չունենար, եւ մեր ապրանքները օտար հրապարակներու վրայ իրենց նախկին գիներով ծախուէին, այս տարի մեր երկիրը շատ աւելի դրամ պիտի շահէր եւ ցարդ նմանը չտեսնուած տնտեսական բարգաւաճում մը տեղի պիտի ունենար։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ, 16 մարտ — Մոլլոթիոյ կրթասիրացն ու բարեգործականը տեղւոյս վրայ կատարելով հայ մանուկներու մարզահանդէսը, ձեռք ձեռքի տուած պիտի բանան մանկապարտէզ մը։ Այսքան միայն։ Ասկից աւելի գործնական ո՛չ մէկ ձեռնարկ։ Ընդհակառակն յուսախաբութիւն ժողովուրդին կողմէ։

Երէկ, պատերու վրայ կարդացի ուշագրաւ յայտարարութիւն մը, որուն խումբ հեռաւոր հատուածը.

..«Նկատելով տեղական գոյն գոյն միութիւններու քաջ անտարբերութիւնը կրթական ձեռնարկի մը հանդէպ, անցեալ շաբաթ խումբ մը արացու հայրենակիցներ սփոփեցանք բովանդակ գալ խորհրդակցելու համար դպրոցի մը խնդրին շուրջ։ Ժողովը իր վարչութիւնը կազմելէ յետոյ, որոշեց սարքել գիշերային դասընթացքներ, 8—15 տարեկան հայ մանուկներու համար, զանոնք հայ պահելու նպատակով»։

Ահա քանի մը ազգասէր հայրենակիցներու այս ազգօգուտ ձեռնարկը որ կուգայ իբրեւ ապացոյց հաստատել մը «բարենպատակին», «կրթասիրացին» թէ «բարեգործականին» եւն.։

** Փորձի ու շատ մը գաւառներէն յետոյ շաբաթ օր Էքսէն … մէջ ցուցադրուեցաւ, Պ. Ն. Նորդանեանի բեմադրած «Երգն Հայաստանի»ի շարժանկարը, որ կուգայ երգելու մէկ էջը մեր սեւ ու ալքախ ճակատագրին։ Ֆիլմը մեծ ընդունելութիւն գտաւ ներկայ հասարակութեան կողմէ։

** Այսօրեայ տեղւոյս չմեղմացող աշխատանքի տագնապը, անգործներու թիւը օրէ օր կը բազմանայ։ Ասկից զատ, գործատէրերը սկսան զեղչել օրավարձերը, այսպէս երկաթի գործարանը 100էն 35 տոկոսով իջեցուցած է 20ի, իսկ Լուսաւ հանքագործներուն օրավարձերը հարիւրին 12ը զեղչուած են։

Մ. Ազատ

ՀԱՆԴԷՍ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 15 մարտ — Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտական խումբը, նախաձեռնութեամբ մասնաճիւղի վարչութեան ու հովանաւորութեամբ սկաուտական յանձնախումբի, կազմակերպած էր հանդէս-ներկայացում մը, մարզական, սկաուտական, գեղարուեստական ճոխ բաժիններով։

Հանդէսը տեղի ունեցաւ, նախանցեալ կիրակի կէս օրէ ետք, Սալոն Շափի մէջ։

Հանդէսը բացաւ սկաուտական խումբի վարիչը, ու հրաւիրեց Հ. Մ. Ը. Մ.ի Մարսէյլի վարչութեան պատուոյ նախագահ Պ. Ց. Սամթճեան, որպէս զի իր կարգին նախագահէ հանդէսին. Ցիշեալը յուզուած բեմ եկաւ ու կարճառօտ մը, վեր առաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի կատարած դերը հայ իրականութեան մէջ, ու շեշտեց անոր առանձնայատուկ … տարուած, բեղնաւոր ու ազգօգուտ գործունէութիւնը, ըլլայ սկաուտական, ըլլայ մարզական տեսակէտով։

Պ. Սամթճեանի ճառէն վերջ, եղան զանազան մարզանքներ, արտասանութիւններ ու բանախօսութիւններ։

Ուշագրաւ էին Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարչութեան ատենապետ Պ. Ալթունեանի եւ Ցաքարեանի բանախօսութիւնները, ամէնէն վերջը խօսեցաւ տեղւոյս առաջնորդ Պալաքեան եպիսկոպոս։

Հ. Արծրունի

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.

Անցեալ կիրակի Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ֆութպոլի Ա. խումբը մեկնեցաւ Էփէնէկ, մրցելու համար Ռոպինեկ-Պիլլըս Էփէնէկի Ա. խումբին դէմ։

Էփէնէկի խումբին վարիչները հակառակ բազմաթիւ խումբերու կողմէ եղած դիմումներուն, նախապատուութիւն տուած էին Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբին, եւ խաղէն վերջ իրենց ըրած յայտարարութեան նայելով, մեծապէս գոհ մնացած էին իրենց ընտրութենէն։

Ինչպէս ըսած էինք Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. խումբին լաւագոյն խաղացողներէն 3 հոգի բացակայ էին։ Տայեան եւ Հանչէրեան տկար էին, իսկ Ղազարեան անցեալ շաբթուան Տիէփի մրցումին մէջ վիրաւորուած էր։

Հակառակ այս պակասներուն տեղը պահեստիներ առնուած ըլլալուն, Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. խումբի տղաքը խիստ լաւ խաղացկութիւն մը ունեցան եւ իրենց նուրբ ու ճարպիկ խաղերով, ծափեր խլեցին 2000է աւելի հանդիսատեսներէն, ու խաղը վերջացաւ 3ի դէմ 3 հաւասար միաւով։

Հակառակորդ խումբին վարիչները, այնքան հմայուած էին մեր խումբի խաղէն որ անմիջապէս մեզ հետ կնքեցին նոր մրցում մը իրենց մարզահանդէսին առթիւ, որ տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ Սեպտեմբերին ու մեզի առաջարկեցին աւելի նպաստաւոր պայմաններ։

Իսկ 1 B խումբը, Կիշէի մէջ մրցեցաւ Իվէթ Սփորթիվ խումբին դէմ, որ Փարիզի Բ. դասակարգի ախոյեանն է, եւ որ սակայն չկրցաւ դիմադրել մեր տղոց կարգի յարձակողականներուն։

Իրօք ալ մեր տղաքը դիւրութեամբ 1ի դէմ 7 նշանակէտով յաղթանակը տարին։

Թ. Ժ.

ՎԵՆԻԶԵԼՈՍԻ «ԲԱՑԱՐՁԱԿԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ»

Յոյն երեսփ. ժողովին մէջ, վեց ժամ տեւող վիճաբանութիւն մը տեղի ունեցաւ Վենիզելոսի «բացարձակապետութեան» մասին։ Առաջին խօսողը եղաւ Վենիզելոս ինքը, որ երկար բացատրութիւններ տուաւ ամէնքովարութեան մասին եւ պարզեց իր ըմբռնումները. «Երբեք մտքէս անցուցած չեմ քմահաճոյքս պարտադրել մեծամասնութեան։ Իմ անցեալ գործունէութիւնս կ'ապացուցանէ ասիկա։ Ամէն անգամուն, երբ մեծամասնութիւնը ինծի դէմ գտած եմ, քաշուած եմ իշխանութենէ։ Բայց երբ ժողովուրդը իր վստահութիւնը կը յայտնէ եւ ինծի կը վստահի իր ճակատագիրը, իրաւունք ունենալ կը կարծեմ գործերը վարելու մեծամասնութեան փափաքին համաձայն»։ Փափանասթասիս դիտել տուաւ, եթէ «նախարարներու գործելու իրաւունքը շատ սահմանափակուած է, որովհետեւ Պ. Վենիզելոս միշտ կը միջամտէ անոնց գործերուն, յետոյ, այն պաշտօնութիւնը կը ներշնչէ ժողովուրդին վըրայ թէ ինչ պիտի ըլլայ երկրին բախտը, եթէ դժբախտութիւն մը պատահի նախարարապետին։ Վիճաբանութեան մասնակցած էին նաեւ Ցալտարիս, իսկ Քափանտարիս եւ Զավիցիանոս հրաժարած են խօսք առնելէ, որով խնդիրը փակուած է։

ՀԱՆՔԵՐ ԱՄԱՆՈՍԻ ՄԷՋ

Թուրք թերթերը կը գրեն թէ Ճէպէլը Պէրէքէթէ հարաւը, Ամանոս լերան կողերուն վրայ երեւան հանուած են հարուստ հանքեր ծծումբի, պղինձի, քրոմի, կտաւաքարի, եւ. անիլինի։

ԻՏԱԼԻՈՅ ՆԱՒԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Իտալական նաւարանները տենդագին կ'աշխատին վերջերս։

Թէեւ Իտալիա ամուլին ու պզզացը սախպուած է դուրսէն ներածել, սակայն ասիկա պատճառ մը չէ որ իր նաւարանները ապսպրանք չընդունին օտար երկիրներէն, մանաւանդ աժան գիներով։ Այսպէս Իտալիա յանձն առած է շինել՝

Յունաստանի համար 4 թորփիլահալած։

Արժանթինի համար 2 յածանաւ եւ 3 սուզանաւ։

Պրազիլիոյ համար 1 սուզանաւ։

Ռումանիոյ համար 2 թորփիլահալած (արդէն յանձնուած), 1 սուզանաւ, մէկ փոխադրանաւ։

Թուրքիոյ համար, համաձայն մայիսի (1929) պայմանագրութեան, 2 թորփիլանաւ, 2 սուզանաւ, 3 ընդծովեայ հալածող։ 1930ին ապսպրուեցաւ նաեւ 2 թորփիլահալած, 2 սուզանաւ, 3 հետազօտիչ (vedette)։

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԴԺՈՒԽՔԻՆ ՄԷՋ

Պերլինի «Սոցիալտեմոկրաթիշէ Վէխէնշրիֆթ» թերթը կը գրէ թէ մարտ 2ին Պերլինի մէջ տեղի ունեցաւ մեծ միթինկ մը, որուն կը մասնակցէին 20 հազար բանուորներ, բողոքելու համար «14 մենշեւիկներու» դատին դէմ։ Ռուս ընկերվարական մը Աբրամովիչ ճառ մը խօսելով ըսաւ.

—«Ամբաստանեալները 24-48 ժամ անընդհատ հարցաքննութեան կ'ենթարկուին, անպայման խոստովանցնելու համար ինչ որ կը թելադրեն։ Բանտարկեալները անօթի կը ձգեն սենեակներու մէջ, ուր լոյսը երբեք չի մտներ, եւ անոնք ժամանակի ընթացքն իսկ կը մոռնան։ Շատեր կրեցին այնպիսի տառապանքներ, որոնց նմանը երբեք չէր լսուած։

Այս ամէնը որ գիտենք, բոլշեւիկները չափազանցութիւն կը նկատեն։ Ո՛չ եւ ոչ, չափազանցութիւն չեն մեր ըսածները, այլ իրենց ըրածն է չափազանցութիւնը։ Մեր տեղեկութիւնները եթէ ճիշդ չեն, պատճառը այն է որ բոլշեւիկները սխալ կուտան տեղեկութիւնները, դիտմամբ կը նուազեցնեն դէպքերուն իրականութիւնը։

Ասիկա որ մեր «չափազանցուած» լուրերը մէկ պզտիկ մասնիկն են Ռուսիոյ ներսը կատարուած վայրագութիւններուն։

Արդ, կը յայտարարեմ ձեզի, սխա՛լ է այն լուրը թէ 166,000 հոգի ձերբակալուած են, ճիշդն այն է որ բանտարկուած են 2 միլիոն հոգի վերջին երկու տարուան ընթացքին»։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (4)

ՍՈՒԼԹԱՆ ՀԱՄԻՏԻ Ա. ՔԱՐՏՈՒՂԱՐ ԹԱՀՍԻՆ ՓԱՇԱՅԻ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐԸ

ԵԸԼՏԸԶԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Իրենց հպատակներուն համար … կամ փորձառութիւն խնդ… …ու ամենահասարակ բաներէն … մինչեւ դիւանագիտական … ամենակարեւոր խնդիրներ, դես… …պանատուններուն համար սովորու… …թիւն եղած էր Եըլտըզի խորհրդա… …անցընել։ Սուլթան Համիտ … կը ձեռք այս երեւոյթէն։

Դեսպանատան թարգմանն… … շատ անգամներ ալ իրենց անձ… …նական խնդիրներու համար կայ… …կը դիմէին։ Մինչեւ անգամ … հնդկատրութեան հաշտէութեան … … մը որ վերջ գեսպանատան … թարգման մը, …քիւպի մէջ կար… …ցուցած իր փոքրաքանակ դրա… …ին համար Եըլտըզ դիմում … էր։ Իտալականին մէջ դեսպանատուններու քարտուղարներէն շատերը եւ կարգ մը կրօնապետներ կայսերական նուէր անունին տակ, Սուլթան Համիտէն ամսականներ կը ստանային։

Իրենց հպատակներուն համար կայսրէն նշան առնելու խնդիրն ալ առեւտուրի եւ շահու աղբիւր դարձած էր։

Եըլտըզ դրկուող ժուռնալներն ու ծանուցագիրները այնքան շատ էին որ, գիշերօրերեկ անդուլ աշխատելով հանդերձ քարտուղարները չէին կրնար լուծել ու լմնցնել զանոնք։ Վերջին տարիներուն այս տեսակ թղթակցութեանց եւ ժուռնալներու մեծ մասը զրուած էր Բումէլիի դէպքը։ Երկար գրելուն համար եղանակը եղող Բումէլիի ընդհանուր քննիչ Հիւսէյին Հիլմի փաշայի ծանուցագիրները դադար չունէին։

Մէկ խօսքով քաղաքական եւ վարչական ամէն տեսակ գործեր, զինուորական շարժումներ, սահմանային խնդիրներ, ուսուցական դէպքեր, ապահովութեան հարցեր եւ վերջապէս երկրի մէջ կատարուող ամէն դէպք եւ անցուդարձ իրենց պատկանած նախարարութիւններէն առաջ, կայսեր տեղեկագիր կը հասնէր։ Երբ նախարարութիւնները իրենց կարգին այդ կատարուած դէպքերու մասին տեղեկագիրներ կը ներկայացնէին պալատ, Սուլթան Համիտ արդէն շատոնց անոնց տեղեակ եղած կ'ըլլար։

ԵԸԼՏԸԶԻ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԻՒՆԸ

Պոլսոյ ոստիկանական նախարարութիւնն ու Միւթեասարըֆը ամէն օր, կանոնաւորաբար, գրաւոր թէ բերանացի տեղեկութիւններ հաղորդելու սահպուած էին պալատ։ Միւս բաժիններու պէս ասոնք ալ պալատի մէջ միջնորդներ ունէին եւ անոնց միջոցաւ կը յայտնէին իրենց տեղեկագիրներն ու տեղեկութիւնները։

Ապտիւլ Համիտը այս տեսակ վարչաձեւի եւ կառավարելու եղանակին մղած էր Սայիտ փաշան։ Այս մասին այնքան հաստատ համոզում գոյացուցած էր որ իմ նախորդներէս Ալի Ֆուատ պէյ Սայիտ փաշայի առաջին եպարքոսութեան շրջանին, անոր հետ միասին Բարձրագոյն Դուռ երթալու ատեն ըսած է.

— Փաշա, կայսերական պալատին կեդրոնացման գրութեան դէմ առաջին անգամ դուք պէտք է բողոքէիք։

Այս խօսքերով Ալի Ֆուատ պէյ Սայիտ փաշային հասկցնել կ'ուզէր որ պալատի մէջ ընդունուած եղանակը մեծ եպարքոսի մը համար անհանդուրժելի բան էր։ Կառավարելու այդ եղանակը թէեւ մեծապէս կը դիւրացնէր Սուլթանին հսկողութեան գործը, սակայն նոյնքան եւ աւելի Բ. Դրան ազդեցութիւնն ու հեղինակութիւնը կը չեզոքացնէր։

Եըլտըզի պալատին ապահովութեան շատ մեծ կարեւորութիւն կը տրուէր եւ գոյութիւն ունէր շատ ուժեղ կազմակերպութիւն մը։ Մասնաւորապէս Սուլթանին անձնական եւ պաշտօնական յարկաբաժինները, հանգստեան սենեակը, հարէմի բաժինը, յատուկ հսկողութեան տակ կը գտնուէին։ Գիշերները Համիտի ննջասենեակին դուռը ամենավստահելի զինուորներէ բաղկացած պահակներ պահելէ զատ, հարէմի բաժինի եւ արտաքին դռներու միջեւ զինուած թիկնապահներ կը պտտէին։

Սուլթանի հրամանին տակ, Եըլտըզի մէջ, Թուրք, Ալպանացի եւ արաբ խառն պահակախումբեր կային։

Եըլտըզի մէջ, Սուլթանին պաշտպանութեան յատկացուած այս կազմակերպութիւնները, ատեն մը, Պելկրատի մէջ Աղեքսանտր Թագաւորի եւ Դրագա Թագուհիի սպանութեան լուրին առթիւ աւելի ուժովցան եւ աւելի խիստ միջոցներ ձեռք առնուեցան։

Եըլտըզի բլուրներուն վրայ գտնուող զօրանոցներու մէջ տեղաւորուած զինուորներու պարտականութիւնը պալատի պաշտպանութիւնն էր։ Այս զինուորներու ընթացքին, որո՞նց հետ յարաբերելուն եւ որո՞նց կողմէ յանձնարարուելուն շատ հոգ կը տարուէր եւ ամենախիստ քննութիւններու կ'ենթարկուէր։ Ասոնց ամսականները ճիշդ օրին վճարուելուն, կերակուրներու մաքրութեան եւ առատ կերպով գոհ չմնալուն վերջին ծայր ուշադրութիւն կ'ընէին։

(Շար.)

Հ. Յ. Դ. ԵԻՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ—ՎԻՃԱԲԱՆԱԿԱՆ ընդհ. ժողովը Փարիզի եւ շրջաններուն համար, այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 2 Փլաս Շաթլէ, Քաֆէ Քոնթուառի գետնայարկը (Սառա Պէռնարի թատրոնին կից (մէթրօ Շաթլէ) կը խօսի ընկ. ՎԱՀԱՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. ԴՊՐՈՑ

Այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30—9.15, Ծրագրի մեկնաբանում (ընկ. Գ. Հիւսեան):

ժամը 9.30 — 10.15, մարդկային յեղաշրջման պատմութ. (ընկ. Բ. Գավէզեան):

„ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18„ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Սալօն Շափի մէջ, 84 բիւ Շաբ։

կը խօսին ընկերներ Գ. ՀԻՒՍԵԱՆ եւ ԱԶԳԻՆ

Գեղարուեստական բաժին՝ ընկերներ..., Մ. Գաբրիէլեան, Յ. Ուզունեան

Ճոխ գեղարուեստական բաժին Մուտքը ազատ է

ԿԱՐՏԱՆ.— Այս կիրակի ժամը 2.30ին, Դաշնակցութեան Տան մէջ կը խօսի Ընկ. ԱԶԳԻՆ

Ճոխ գեղարուեստական բաժին

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Մասլէնի Անդրանիկ խումբի կողմէ վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 364 Bld. de la Madeleine, Bar Cigaleի սրահին մէջ։

կը խօսի ընկ. Ա. ԱՐՕԵԱՆ

կը հրաւիրուի մասնէնի եւ Նիսի հայ հասարակութիւնը

Մուտքը ազատ է

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Վալանսի կոմիտէին կողմէ

Այս կիրակի առաւօտ ժամը 10ին PALACE սինէմային մէջ

կը խօսի Ընկ. Ա. ՀԱՆԸՄԵԱՆ

Հ. Կ. ԽԱՉԻ ՀՕԱՄԵԱԿԸ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

Հովանաւորութեամբ եւ նախագահութեամբ

Պ. Ա. ԱՀԱՐՕՆԵԱՆԻ

Ապրիլ 19ին կիրակի օր: Մանրամասնութիւնները յաջորդով

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ա. Ե. Հ. Կարմիր Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղի կողմէ

Կ. ԽԱՉԻ ՔՍԱՆԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ

Վաղը Շաբաթ գիշեր ժամը 9էն մինչեւ լոյս

Quai Blanqui (մեծ կամուրջին դէմը) Ալֆորվիլ

կը նախագահէ ՏՕՔԹ. Յ. ՔԻՒՖԻՒՔԵԱՆ

Բանախօսութիւն,30 մանուկներու մասնակցութեամբ ազգային ելոյթներ, հայկական ճաշկերոյթ, պարեր, երգ, արտասանութիւն եւ անակնկալներ: Ընտիր ճաշ, մատչելի պիւֆէ:

Մուտք 5 ֆրանք

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ-ի Գուա Քոլոմպի մասնաճիւղին կողմէ 29 Մարտ կիրակի ժամը 2.30ին Գուա Քոլոմպի թաղապետական սրահին մէջ։

կը խօսի Պր. Ե. ՏԷՐ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

երգ, նուագ, արտասանութիւն եւ սիրուն անակնկալներ

կը ներկայացուի «ԲԱՆԱԿՈՒՄ ՄԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ» Սկաուտական կեանք

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Գ. Ա. Ջամալեան պիտի կարդայ «Հայը հայ պահելու» քանդակը, յետոյ պիտի խօսի Գ. Ստ. Քոչարեան նիւթ ունենալով «Գրականութեան եւ Արեւելքի Ֆոլկլորական Ֆեմինիզմը»: Այսուհետեւ ակումբի անդամներու եւ մշտական հասցէն.— Sté. Byothérapbitique, 131 Rue Cambronne, Métro Vaugirard, Autob Ag եւ X, Tram. 123(4:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Ա. ԽԱՏԻՍԵԱՆԻ

"ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԾԱԳՈՒՄՆ ՈՒ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄԸ„ ԳԻՐՔԸ

Հրատարակութիւն «Նոր Օրի» Պատկերազարդ 356 էջ

Գին՝ Ֆրանսա եւ գաղութներ 40 ֆր., արտասահման փոստի ծախքով 47 ֆր.: Դիմել «Յառաջ»ի խմբագրատունը Լ. Գէւոնեանի:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԱՄԷՆՈՒՆ ՀԱՍՑԷՆ

ՀԱՍՑԷՆԵՐ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՅԵՐՈՒ, 176 էջ

Գինն է 6 ֆր., փոստի ծախքով 7 ֆր., contre remboursement 7.50 ֆր.

Գտնուի բոլոր գրավաճառներու մօտ

Կեդրոն.—«Արփի»գրատուն, L. Mozian, 5 rue Champlaine, Paris (20)

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ (ՊԱԼԵՆՑ)

51 Rue Monsieur le Prince, PARIS (VIe)

Հեռաձայն՝ Danton 88—65 Մէթրօ՝ Odeon

ՄԵԾԱԳԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.— Ա. Աֆարոնեան՝ Իմ գիրքը, 8. (20 ֆր.), Գ. Մելոյեան՝ Երեք ընկերները (10), Փ. Միքաելեան՝ Նաւ (5):

ՆՈՐ ԳՈՐԾԵՐ.— Ա. Խատիսեան՝ Հայաստ. Հանրապ. ծագումն ու զարգացումը (40), Զարեհ Ծարեան՝ Արծաթ էշեր (20). Կեանք եւ արուեստ (40), Մ. Փրկէլ Հայրենիքը (50), Սաղաթ Նոյա (6), Վարդապան (20), եւն.

ՓՆՏՐՈՒԱԾ ԳԻՐՔԵՐ Ա., Աֆարոնեան՝ Աստուածաշունչ ճանապարհին, Լոռեթիւնը, Կարոտ Հայրենի, Հայրենիքի համար, Իմ գիրքը Ա., Րաֆֆիի բոլոր գործերը, Տերեւիզ՝ Թորոս Լեւոնի, Պատմութիւն ու Հայաստանի քաղաքը:

Հայաստանին հասած են Ա. Իսահակեանի, Վ. Տէրեանի, Ե. Չարենցի, Ա. Բակունցի, Պ. Սեւակի, Նաիրի Զարեանի, Թ. Արդրուշանի, Աբովի եւայլն գործերը, Նոյնպէս՝ Մ. Մելիքսեթի, Սահինեանի, Բաբայեւի, Թոփչեանի, Ցէր Դ.Կոնդեանի, Խաչատրեանի եւայլն հրաշալի կտորները:

ՎԱՐՉՈՒ ԿԸ ՏՐՈՒԻՆ ԶԱՆԱԶԱՆ ՎԻՃԱԿԱՆ ԳԻՐՔԵՐ ԿԱԶՄԱՏՈՒՆ ԵՒ ՏՊԱՐԱՆ

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԱՆԻԷԱՒ, Գուա-Քոլոմպի Զէյթունի կոմիտէի վիճաբանական ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.45ին, 68 Rue Charles Chefson, ծխավաճառի խանութը, Գուա Քոլոմպ, կը հրաւիրուին բոլոր ընկերներն ու համակիրները:

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս կիրակի ժամը 2.30ին, 1 Bld. Carnot, Ալֆորվիլ:

ՊԻՆԷԼ-Քաշան Արծիւ խում բի ժողովը այս կիրակի ժամը 2.30ին, ընկ. Յ. Ալթունեանի բնակարանը՝ 17 rue Ampère, Cachan. Կարեւոր օրակարգ: Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՄԱՐՍԷՅԼ.-Առնավիլ ենթակոմիտէն սովորականէն ժողովը կը հրաւիրէ Հրայր խումբի ընկերները, այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, ընկեր Ալթունեանի բնակարանը: Պարտաւորիչ ներկայութիւն: Բացակայողները պատասխանատու կը նկատուին:

Ռուզվիլ խումբի ընկերները սովորականէն ժողովը կը հրաւիրուին այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին ընկեր Խաչատուրեանի բնակարանը: Բացակաները պատասխանատու կը նկատուին:

ԳԱՒԱՌ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ «Փրիմավերա» ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները 23 Մարտ երկուշաբթի ժամը 2.30ին ծանօթ հասցէին: Կարեւոր օրակարգ: Ներկայանալ անպատճառ:

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի Փարիզի Մասնաճիւղը Գուլպաթամբութեան մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս կիրակի կէսօրէ յետոյ ժամը 3ին: Օրակարգ.— 1. Գ. Վ. Համբարձումեան կը խօսի «Հայ կնոջ իրաւունքներու մասին», 2. Կ. Խաչի 20 ամեակը, ընթացիկ հարցեր:

Կը խնդրուի բոլոր անդամուհիներէ եւ համակիրներէն ներկայ ըլլալ արագօրէն ժամուն:

ԼԻՈՆԻ Ց. Ե. Ռ. Միութեան վարչութիւնը սովորականէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամները այս կիրակի կէս օրէ վերջ, ժամը ճիշդ 2.30ին 181, Cours Lafayette, Café de la Gareի ներքնասրահը: Կարեւոր օրակարգ:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Տրապիզոնեան, Ա. Հ.— 140։ Մէջ Թ'Քէքէն, Գարդ.— 64։ Մարսէյլ, Գարդ.— 1409.50։ Շնորհակալութիւնք:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Մարաշի Ջավուշյուն Թաղէն Լուսնթագ Ստեփանեան, հօր անունն Յարութիւն (կառավարական պաշտօնեայ), մօր անունն Խաթուն (վարժուհի), եղբօր անունն Վաժուէլ: Յէրֆօքի քաղաքէն 9—10 տարեկան էր եւ կը գտնուէր Զէյթունադ: Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել M. Fernezlianի, 36 Rue de la Part Dieu, Lyon, (Rhône). France.

— Կը փնտռուի կէսվէի Միջագետքէն ճանբենդ Սէմէրճեան: Լուր առնուած է Թէ 1937ին կը գտնուէր Պոլիս: Իմացնել իր քրոջ Ձնարիկ Սէմէրճեանի, 72 Rue Jean Jaques Rousseau, Issy-les-Moulineaux, (Seine) France.

— Ուրֆէն Փանոսեան կը փնտռէ իր եղբայրները՝ Միսակ (Ճամօ), Արիստակէս եւ քոյրերը՝ Զարուհի եւ Մարգրիտ Փանոսեան, որոնք ընդհ. պատերազմին անյայտացած են Իւմաշնեն քաղաքի վարչութեան:

— Կը փնտռեն եղբայրներ Սասունի Աճարանք գիւղէ Յովհաննէս, Կարապետ եւ Գօզոս Շահինեան, որոնք ընդհ. պատերազմին առաջ կը գտնուէին Տիգրանակերտի Հալասիոնան գիւղը: Կրտսեր եղբայրը Արմենակ 1914ին կ'աշխատէր Քէմախի աղաւնանցներուն մէջ: Մինչեւ այսօր իրենց մասին լուր չկայ: Իրենց հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել Շահինեան Միհրանի 96 bis rue de la Tour-Billy, Argenteuil, (S. et O.) France: Ծախքերը լուր տուողին 500 ֆրանք նուէր:

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, մէթ. Շաթլէ: Արմատ. եւ ներ մէջ ախտ. գաղտ. արուեր եւ կանանց մորթի, արեան, վեներ. հիւանդ. եւ վարակ. Ամէն օր 9-12,2.8, կիր. 9-12:

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ 123 Bd. Sébastopol, Փարիզ, Մէթ. Réaumur. Միզանցք, արեան, մորթի հիւանդ. տարրալուծ. Կ'ընդունի ամէն օր 9-12 եւ 2—8 եւ կիրակի առաւօտները:

EMPIRE սինեմա-Հոլ՝ 37 Av. Wagram

Վարձու են մեծ եւ փոքր սենեակներ, 29 Rue Bernard du Bois եւ 9 rue Molière, Marseille.

IMPRIMERIE - MASSIS - EDITIONS 208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

Ձեր ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԵԱՆՑ ՀԱՄԱՐ ԴԻՄԵՑԷՔ

AMERICAIN LLOYD PALESTINE & ORIENT LLOYD

13 Bld. Malesherbes, Paris (8)

Tél. Anjou 07-45 Adr. Télég. Palestloyd

Յոմսակներ ամէն երկիրներու համար,

Արժանթին, Պրազիլիա, Ուրուկուէյ, Չիլի, Ամերիկա, Սուրիա, Պաղեստին, եւայլն:

Մասնաւոր կարգադրութիւններ եւ զեղչ Հայերու համար:

ՏՕՔԹ. ԽՈՒՊԼԻԱՐԵԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՆԵՐՔԻՆ, ՄՈՐԹԱՅԻՆ ԵՒ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴ...

Varicesի (վարիս) եւ hémorroidesի (էմոռոյիտ) արմատական դարմանում առանց գործողութեան, փտական վերքեր...

Յիանգ.մի (diathermie), (իւլթրա-վիոլէ) ultra-violets ԴԱՐՄԱՆՈՒՄ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԱՍՆԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԱՇԽԱՏԱԿՑՈՒԹ...

Ընդունելութեան ժամեր ամէն օր 4—7.30, կիրակի օրեր 10—12: 142 Fbg. St. DENIS Tél. Nord 3...

(կառ. տիւ Նորի եւ կառ. տը լ'Էսդի մէջտեղը)

ԽԻՍՏ ՄՕՍ ԱՏԵՆԷՆ

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄԸ ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՅ

8 RUE CHATEAUDUN

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏԱՆ

Métro Cadet, Le Peletier et N. D. de Lorette

ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐ ԵՒ ՄԱՐՇԷԻ ՀԱՅ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ...

կանացի գլխարկներու մեծաքանակ գնումներու համար դիմել

ETABLISSEMANT

Օ. եւ Ա. ԽԱԶՄԱՃԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

37 Rue Eugène Martin, Fontenay s)Bois, Seine

Փոքրաքանակ գնումներու համար դիմեցէք մեր մասնաճիւղերուն՝ MAISON ԼՈՒԻԶ.— 12 Rue Ronde Point Montfermeil, Le Raincy.

MAISON MARCELLE.— 41bis Rue Paul Cavaré, Rosny s)Bois, ուր պիտի գտնէք վերջին նորաձեւութեամբ ամէն տեսակ կանանց եւ աղջկանց գլխարկներ եւ maroquinerie: Կ'ուզուին ներկայացուցիչներ արտասահման մէջ:

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՆՊԱՐԵՂԷՆՆԵՐՈՒ

ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ ԵՂԲԱՐՑ

ՀԱՆՐԱՃԱՆՕԹ ՏՈՒՆԸ

Իր կեդրոնատեղին փոխադրած է

PLACE SAINT MICHEL-ի վրայ

28 rue de la Huchette, Métro Saint Michel, sortie ...

Մեծաքանակ եւ փոքրաքանակ Գիները անփոփ...

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՈՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

Մէթրօ Օտէոն եւ Լիւքսեմպուրկ Հեռաձայն Littre 34-...

Արեւելեան եւ եւրոպական խմիչքներ եւ կերակուրներ

GRANDE EPICERIE INTERNATIONALE

ՄԱՐԻԼՈՍԵԱՆ ԵՂԲԱՐՔ

315 Rue Vendôme (Լիոն), ֆլաս կիշառի մօտիկը

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅԻՑ ՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մեր վաճառատան սկզբունքն է ծախել ամէն գնով շահիլ արագ շրջանառութեամբ:

Այս երկրորդ անգամն է, երկու ամսուան ընթացքին, մեր ծախած արեւելեան եւ եւրոպական նպարեղէններուն վրայ զգալի զեղչ կ'ընենք:

Մեր սկզբունքն է աժանութիւն, մաքրութիւն, ուղղամտութիւն: Այս պատճառով մեր գիները անմրցելի են, ապրանքները եւ սպասարկութիւնը անթերի:

Ստանձնեցէք մեր նոր զեղչերուն եւ բաղդատեցէք մեր գիները... եւ մեր նախորդ գիներուն հետ:

Կրնաք համոզուիլ միայն փորձելով եւ գին պիտի ...

ՄԱՐԻԼՈՍԵԱՆ ԵՂԲ...

SEULE AGENCE EXCLUSIVE EN FRANCE

"ՀԱՅԵՐԷՆ ՁՈՒՆԱՐԵՐ ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ"

REGISTERED TRADE

20 ՖՐ. 20 ՖՐ.

H. ARTINIAN, 26 28 rue Lessage, Paris XX. Tél. Ménil...

Մեր փլաքներու ճաշ մեծերամեղին մէջ կը գտնուին ամէն վաճառատուներու.— DECCA, COLUMBIA, PATHÉ, POLYDOR, NIRONA, DIAMOND, եւն. Գիները 120, 180, 300, 450, 525, 750, 800, 1000 եւ մինչեւ 2.800 ... Նպաստաւորներուն յատուկ զեղչ...

ՄԱՀՈՒ Է ԽԱՆՈՒԹ ՄԸ Gare du Nordի մօտ, 17 rue Belzunce, հինգ փողոցներու խաչմերուկը, 6 մեթր լայնք, երկու մեծ ցուցափեղկեր, յարմար գեղեցիկ, կօշկակարի, սափրիչի եւ լիւքս զարդերու, Զեղչ, կոյտ, եւլեկտրականութիւն՝ 6000 ֆր. տարեկան վարձք: Գոյլ 8 տարի, գին՝ 45,000 ֆր., կանխիկ՝ 30,000 ֆր.: Դիմել՝ Գ. Kiltikianի, 8 rue Rougemont (Paris 9e), իսկ խանութը տեսնելու համար դիմել՝ 15 rue Belzunce, արհեստին տիրոջ:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ԱՐՀԵՍՏԱՆՈՑՆԵՐԸ

1 Bld. du Nord, Le Raincy (S. et O.) Tél. Raincy 172

Կը գոհացնեն ամէնէն դժուարահաճ յաճախորդները, գիւրամատչելի պայմաններով:

Հագուստեղէններ եւ ճերմակեղէններ, Նուրբ ձեռագործի աշխատանքներ, օժիտի պատրաստութիւն: Վարձի խնամակալութեան աշխատութիւններ կ'ընդունին երեքշաբթի օրերը:

Օտարներ ...

LE COMPTOIR DE PROVENCE, 37 RUE PARADIS, MARSEILLE

1. Կը ծանուցանէ իր հայ յաճախորդներուն թէ՝ կը ծախէ բազմաթիւ տուներ, հողեր, ինչպէս նաեւ կալուածներ արուարձաններուն մէջ նպաստաւոր գիներով:

2. Խորհրդակցութիւն ամէն տեսակ շէնքերու կառուցման եւ գրասենեակ փոխառութեանց համար:

3. Փոխատուութիւն պաշտօնական որեւէ գումարի:

4. Կը կատարէ ամէն տեսակ քննութիւններ (expertises) եւ կը կարգադրէ ամէն տեսակ վիճելի գործեր:

5. Փոխատուներու միջոցաւ le Comptoir de Provence, իր յաճախորդներու համար, կը ստանձնէ ձեռնարկել մեծ արժէքով գործեր, գնուած եւ վաճառուած հողերու, կառուցուած տուներու, գիւղերու մէջ, գրասենեակով փոխատուութիւն (hypothèque) պանդոկներու եւ վաճառատուններու համար:

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÊNIEN EN ERUOPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376 286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 21 ՄԱՐՏ 1931
21 MARS 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1524 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ՍՊՐԴՈՒՔԻ ՈԳԻՆ ԵՒ ԱՆՈՐ ՏԻՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ

«Արեւ»ի արդի խմբագիրը որ կարգ մը հայ հանրային գործիչներու նման, կրնայ իր ճակտին ու կռնակին փակցնել բազմաթիւ տիտղոսներ, պայծառատեսութեան ցանցառ պահեր ունի, երբ ուզէ գոնէ մէկ աչքով դիտել իրերն ու իրողութիւնները։

Բայց, առհասարակ, կը դիտէ ինչպէս իր շատ մը համախոհները,— պղտոր աչքերով՝ որոնք իրենց կասկածելի լոյսը կը ստանան ներքին խաւարամած արեւներէ...։ Այս մարդիկը, որ ունին, անշուշտ, բայց միայն, տեսնելու համար համաձայն իրենց անհատական կամ խմբակցական շահերուն, նկատումներուն ու հետապնդումներուն, զորս քաջութիւնը չունին հրապարակ յանձնելու։

Ու ճիշդ մութ անկիւնի հերոսներու պէս, կը նախընտրեն կռնակէն զարնել կամ ուրիշներու ձեռքով։ Իսկ հրապարակագրական կրկէսի վրայ՝ իրենց միակ զէնքը սպրդուքն է, դրութեան անորոշ ու բազմիմաստ փսփսուքը, որ ոչինչ չըսէ յստակ, բայց միտք կը պղտորէ ու տրամադրութիւններն ու դատողութիւնները կը յանձնէ կասկածի վարանումներուն։

Կարդացէք «Արեւ»ի վերջին խմբագրականներէն մէկը,— Հ. Բ. Ը. Մ. եւ Հ. Կ. Խ. — եւ եթէ կրնաք, ջանացէք խուսափիլ այս տպաւորութենէն։

Բաղդատելով «Նոր Օր»ի մէկ խմբագրականը՝ նուիրուած Հ. Կ. Խաչին, «Արեւ»ի խմբագիրը կը փորձէ ճակատ ճակատի բերել Հ. Կ. Խ.ը եւ Հ. Բ. Ը. Մ.ը, մէկը միւսին դէմ ցոյց տալով մրցակից։

Ի հարկէ, այս հաստատումով չի վերջանար ամէն ինչ։ Որպէսզի քարը իր նպատակին հասնի ընթերցողներու մաքին մէջ, պէտք է փսսալ թէ Կարմիր Խաչը «Դաշնակցական հիմնարկութիւն մըն է»։

Ու քառսային նախադասութիւններու տափակութեան մէջէն՝ քըջակոյտի կոպտութեամբ կը ցցուի յետին միտքը։— Կ. Խաչ անունը ապօրինապէս գրաւած Դաշնակցութիւնը, իր այս ձեռնարկով ուղղակի կը մրցի Բարեգործականին հետ, իր անդամներն ու համակիրները (մանաւանդ Ամերիկայի մէջ) ասոր կուտան իրենց անդամավճարն ու նուէրը՝ փոխանակ մեր ռամկ. Ազատ. կուսակցութեան անդամներուն եւ բարեկամներուն նման Բարեգործականին տալու։

Պէտք առարկուի թէ այս ալ հոգ չէ...։ Բայց այն ատեն՝ քանի որ Բարեգործականը կը դադրի Ընդհանուր Միութիւն ըլլալէ, քանի որ Դաշնակցականները անոր չեն մասնակցիր, անոր միջոցաւ չէ որ կ'օգնեն ազգին կարօտներուն եւ ինքզինքնին զատ նկատելով հիմնած են իրենց յատուկ բարեգործականը, ուրեմն ՙԹո՛ղ իրենց «ճանգիստ ձգեն» ասդիի Բարեգործականը, ընդունելով որ չունին անով զբաղելու իրաւունքը՝ քանի այն պարագային թէ ազգին վտանգաւոր ձեռնարկներ ըրած են։

Բայց այդ կարգի գործերը Հ. Բ. Ը. Մ ը չէ որ կ'ընէ՝ այլ Հ. Յ. Դ.ն։

Միտք չունինք տրուածին դէմ տալու, անգամ մը եւս փրկելով Բարեգործական ողբալի կատակերգութիւնը, որ վերի մէջբերումներով կրկին կը հաստատուի թէ ռամկավար հիմնարկութիւն է... Ու չենք ելլեր պաշտպանելու Կ. Խաչը։ Հաստատութիւն մըորերկու տասնեակ տարիներու գործունէութիւն կը պարզէ, կռթնած ժողովրդային ու ժողովրդասէր խաւերու համակրանքին ու քաջալերանքին, այնքան ալ պէտք չունի պաշտպանութեան։ Իր գործունէութիւնը եւ զայն վարող տարրերու անշահախնդրութիւնը իր լաւագոյն վկայութիւններն են եւ կրնան օրինակ ծառայել որեւէ Բարեգործականի։

Ինչ որ մեզ կը շահագրգռէ զգուանքով, սպրդուքի ոգին է որ տիրակալօրէն բռնած է հայ մամուլի որոշ մէկ մասը, ձգտելով ամէնէն մաքուր ձեռնարկներն իսկ խեղդել կասկածի եւ անվստահութեան թանձր մթնոլորտի մը մէջ։

Քաղաքական պայքարը եւ իր անհրաժեշտութիւնները կը հասկնանք։ Վարժուեցանք ընդունելու որ հակառակորդ կուսակցութիւն մը վարկաբեկելու համար, մարդիկ գիտակցօրէն խեղաթիւրեն ճշմարտութիւնը եւ բոլորին ծանօթ պատմութիւնը գրեն համաձայն իրենց ձգտումներուն։ Ու քանի որ իրականութիւն է, ընդունինք նաեւ որ ամէն գործի յարմար, ճըկուն արարածներ, ամէն հաւատքէ պարպուած, նուիրականութեան հանդէպ գոնէ յարգանքի անընդունակ տարրեր՝ կրնան ծոյլ ըլլալ վարելու հանրային կարծիքի մէկ մասը։

Բայց ինչ որ անհաղուրժելի է, սպրդուքի վատութիւնն է որ գարշահոտութեան պէս կը բխի, ու կը ծաւալի այս մարդերէն, ամէն ձեռքիս վրայ մատուցակա՛ն, իրենց յաւակնութեամբ։

Ունենայի՞ն գոնէ շեշտ հարուածի քաջութիւնը, ու քանի որ գրիչ կը բռնեն, յստակ գրելու անկեղծութիւնը։ Այդ չէ սակայն որ գիրենք կը մտահոգէ ու կը շահագրգռէ ամէնէն առաջ։ Փաստերու տկարութենէն մղուած, երբ կը դիմեն թունաւոր հպանցումներու, կը բաւէ որ գոհունակութիւնն ունենան պղտորած ու մրոտած ըլլալու։

Հոգ չէ թէ տարիներու յամառ ու համեստ ջանքեր է որ կը դրժեն գրչի ու խօսքի մէկ սպրդուքով։

Ու հոգ չէ թէ ժողովրդային շահեր է որ կը վտանգեն։

Մ. Ե.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՄՈՒՐ ԿԵՑԷ՛Ք, ԱՐԻ՛ ՏՂԱՔ

Մէկ քանի օր առաջ գրեցինք Մակեդոնիոյ որբերու եղկելի վիճակին մասին։ «Հորիզոն» (14 մարտ) քրքրելէ յետոյ անոնց տխրութիւնը, կ'ուղղէ հետեւեալ խրախոյսը.—

«Զուներ անոնք ծնողք կամ կին, քոյր կամ եղբայր եւ որբուտակից ո եւ է մէկը, որ կարենար մխիթարել մենութեան եւ օտարութեան մէջ տառապող իրենց հոգիները։ Նետուած՝ լեռներու լանջքին, գիւղերու մէջ, երբեմն առանձին, երբեմն փոքրիկ խումբերով, բոլորն ալ ենթակայ միեւնոյն ճակատագրին ու դժուարութիւններուն, տարիներու յամառ աշխատանքով իրենց մէջքը շուկած ու կեանքին ժպտած այս հրաշալի տղաքը, այսօր եւ ամփոփուած ի վեր կը բոլորեն տագնապի տաժանելի շրջան մը։

Ժպիտը ժարած է անոնց այտերուն վրայ եւ եռանդը անթեղուած՝ անոնց հոգիներուն մէջ։ Զարազուշակ յուսալքում մը կը սպառնայ իր ճանկերուն մէջ առնել զանոնք։

Գործ չկայ, եւ անցեալ տարուան իրենց վաստակը, իրենց ամբողջ խնայողութիւնը բըռնուած է գործատէր-արդիւնաբերողներու մօտ, որոնք նոյնպէս տնտեսական տագնապի մէջ են։

Եւ մեր տղաքը հասած են այն օրուան, որ պնակ մը ապուր անգամ պարտքի կ'ուտեն եւ երբեմն, օրական մէկ ժամով կը գոհանան, բոլորովին անօթի չպառկելու համար...։

Ծանր է անշուշտ այս կացութիւնը, որ կը ճնշէ ձեր ուսերուն եւ ուսերուն վրայ, չորքա՛շ երիտասարդներ։ Բարեն ջուր հանելու վարժուած ձեր բազուկները կը ձանձրանան անշարժութենէն եւ ձեր հոգիները կը պրկուին զայրոյթէն ու նեղութենէն։ Դժուա՞ր է ձեր տարիքին անաշխատ նստիլ եւ տանջուիլ վաղուան մտայլկումով։ Եթէ ձեր հոգին համակերպի, պիտի ըմբոստանան ձեր ձեռքերը, որոնք ժանգէն կը խորշին։

Կը նեղուիք, կը չարչարուիք անգործութեան մը ճիրաններուն մէջ բզկտուելով ու արիւնելով։ Կը զգանք ձեր այդ տառապանքը եւ կը գտնենք բնական ու արդար՝ ձեր նեղսրտութիւնն ու հոգեկան զալարումները։

Բայց, որքան ալ խոր ըլլայ անձկութիւնը եւ անտանելի, այդ բոլորէն վեր եւ այդ սրտանեղութեանց ու հոգեկան տառապանքի կողքին, չափահաս երիտասարդի ձեր գիտակցութիւնը կը պարտադրէ ձեզի զինուիլ համբերութեամբ ու հաւատքով սպասել լաւագոյն օրերու վերադարձին։

Դուք յուսահատելու իրաւունքը չունիք։ Ու ձեր ամէնէն սեւ օրը այս չէ եղած։ Յիշեցէք ձեր երեկը, երբ օրերով անօթի, անապատի փոշիներուն մէջ քաշկռտեցիք ձեր մարմինները, նիհար ու անպաշտպան, երբ բլուրներու լանջին կապած խոտ կերաք եւ ամէն վայրկեան մահուան սարսափը տեսաք ձեր աչքերուն առջեւ։

Տարագրութեան արհաւիրքին դիմացող մանուկ որբը, պատին ու տաքին մէջ տարիներով շաղուըւելէ վերջ, չափահասութեան տարիքին մէջ չէր որ պիտի պարտուէր ու ընկրկէր։ Այնքան ծովերէն անցնողը գետերու խորութենէն չի վախնար»,

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱՐԻՒՐԱՒՈՐ ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐ ԿԸ ՎՏԱՐՈՒԻՆ

Օտար աշխատաւորներու կացութիւնը մանրակրկիտ քննութեան ենթարկելէ յետոյ, Սէն Էնֆէրիէօրի նահանգապետը հրամայեց իրենց երկիրները վերադարձնել 333 օտարականներ, որոնց ինքնութեան թուղթերը կանոնաւոր չէին։ Ասկից զատ արտաքսումի հրաման ուղեց 130 օտարականներու համար, որոնք զանազան դատապարտութիւններ կրած էին, ինչպէս նաեւ 85 անբաղձալի տարրերու համար։

Նոր ցնցումներ Մակեդոնիոյ մէջ

Լոնտոնէն հեռագիր մը կը յայտնէ թէ հինգշաբթի օր առաւօտուն, Քէվի դիտարանը արձանագրած է երկրաշարժներ։ Ցնցումներ արձանագրուած են նաեւ Լափլաթայի, Արժանթինի եւ Օթթավայի դիտարաններուն կողմէ։

Միւս կողմէ, կ'իմացնեն թէ Մակեդոնիա որ այնքան վնասուեցաւ վերջին երկրաշարժէն, նոր ցնցումներու ենթարկուած է։ Բազմաթիւ տուներ նորէն փլած են։ Դեռ չի գիտցուիր թէ զոհեր ալ կա՞ն։

Գերմանաւստր. մաքսային միութիւն

Իբր հետեւանք, վերջերս Գերմանիոյ արտաքին նախարարին Քուրթիուսի կատարած ճամբորդութեան, Պերլինի եւ Վիեննայի դահլիճները միաժամանակ նիստ գումարեցին։ Պերլինի քաղաքական շրջանակները կը յայտնեն թէ երկու դահլիճներուն մէջ ալ, խորհրդակցութեան դրուած է Աւստրիոյ եւ Գերմանիոյ միջեւ, մաքսային միութեան մը հաստատման հարցը, որուն մանրամասնութիւնները քանի մը օրէն պիտի հրատարակուին։ Այս համաձայնութեան մէջ նկատի առնուած է նաեւ այն պարագան որ կարելի ըլլայ զայն տարածել նաեւ Աւստրիոյ անմիջական դրացիներուն եւ պալքանեան երկիրներուն վրայ։ Կ'երեւի թէ աւստրիական եւ գերմանական քաղաքական շրջանակները մտադրած են երեւան բերել կեդրոնական Եւրոպայի եւ պալքանեան պետութեանց միջեւ մաքսային եւ տնտեսական միութիւն մը։

Աւստրիոյ հետ գոյացած այս մաքսային համաձայնութեան՝ շատ մեծ կարեւորութիւն կուտան Պերլինի մէջ։ Նոյնպէս այն բանակցութիւններուն, զորս մտադրուած է կատարել կեդրոնի եւ հարաւ-արեւելեան պետութեանց հետ նոյն ուղղութեամբ։

Վերընտրութիւն խորհրդ. գործավարներու

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ Խորհրդ. Միութեան Կեդր. Գործադիր Կոմիտէն իր աշխի նիստին մէջ Մոլոթովը վերընտրեց իբր գործավարներու խորհուրդին նախագահ, փոխ նախագահներ՝ Անտրէյեւ, Քույպիշէֆը եւ Ռուցուտաքը։ Քույպիշէֆը՝ նախագահ՝ տնտեսական ծրագրի յանձնախումբի, Լիթվինոֆը՝ արտաքին գործավար, Վորոշիլովը՝ պատերազմական եւ ծովային, Ռոզէնկոլցը՝ արտաքին առեւտուրի, Օրճոնիկիձէն՝ նախագահ ազգ. տնտեսութեան գերագոյն խորհուրդին, Միկոյեանը՝ պարենաւորման, եւայլն։

Քալինին, Մալաշքէնով եւ ուրիշներ նշանակուեցան նախագահ Գործադիր Կ. Կոմիտէին։

Գերմանիոյ պատերազմական նշանաւոր

Գերմանիոյ ընկերվարական կուսակցութիւնը որոշեց ոչ մէկ քայլ առնել որ կարենայ ձախողեցնել գերման պատերազմական նախարարութեան կողմէ, զրահապատ յածանաւու մը շինութեան համար ուզուած վարկերուն քուէարկումը։ Որով, վարկերու քուէարկութեան պահուն, ձեռնպահ պիտի մնան։ Գերման ընկերվարականներու պաշտօնաթերթը կը գրէ թէ աւելորդ է այս պահուս առեղծել քաղաքական ճգնաժամ մը, վարկի մը համար, որ ուշ կանուխ պիտի քուէարկուէր։

Գերման խորհրդարանին մէջ երկրորդ անգամ ըլլալով վիճաբանեցան պատերազմական վարկերու մասին։ Այս առթիւ պատերազմական նախարարը յայտնեց թէ Գերմանիա, զինաթափութեան յառաջիկայ ժողովէն կը սպասէ իրաւունքներու կատարեալ հաւասարութիւն։

Յոյն-թրքական առեւտրական դաշինք

Յոյն կառավարութիւնը մերժեց երկարաձգել 1929 մարտի եւ 1930 մարտի երկու պայմանագրութիւնները, որոնք կը ճշդէին Յունաստանի եւ Թրքիայի առեւտրական յարաբերութիւնները։ Այս երկու պայմանագրութիւնները վերջ պիտի գտնէին ապրիլ 17ին։ Մերժելով հանդերձ անոնց երկարաձգումը, յոյն կառավարութիւնը յոյս կը յայտնէ թէ մինչեւ ապրիլ 17, կարելի պիտի ըլլայ գալ նոր համաձայնութեան մը, որ գոհացում տայ երկու կողմերուն ալ։ Այս նպատակով ալ, արդէն բանակցութիւններ կը կատարուին Փարիզի մէջ, մինչեւ այդ թուականը՝ նպաստաւոր ելքի մը յանգելու մտադրութեամբ։

Կը կարծուի թէ, եթէ նոյնիսկ մինչեւ ապրիլ 17 կարելի չըլլայ վերջապէս ճշդել համաձայնութեան եզրերը՝ երկու կողմերը պիտի հաւանին անխախտ պահել հին պայմանագրութիւնները, չխզելու համար երկու երկիրներու առեւտրական յարաբերութիւնները, մինչեւ որ կարելի ըլլայ որոշ ելք մըգտնել։

ՏԷՐԸ ՉԵՆ ԻՐԵՆՑ ԿԱԼՈՒԱԾՆԵՐՈՒՆ

Պոլսոյ Թուրքեւանդը, խառն դատարանը մերժեց Կիպրոսի թրքահպատակ Հայերուն եւ Յոյներուն պահանջը, որով անոնք կ'ուզէին տիրանալ իրենց լքած կալուածներուն։ Մերժումի պատճառաբանութիւնը այն է թէ, դատախազները չեն կըրցած Թափուի թուղթերով հաստատել իրենց սեփականատիրութիւնը։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՀՍԿԱՅ ԴԱՏ ՄԸ

Կը յիշուի թէ մէկ քանի ամիսներ առաջ, Վարշաւիոյ մէջ համագումարի նստած 300 ձախ ընկերվարականներ ձերբակալուեր ու բանտարկուեր էին ոստիկանութեան կողմէ։ Ասոնցմէ 132ը միայն վար դրուեցան ու յանձնուեցան դատական հետապնդումներու։ Մնացեալները ազատ արձակուեցան։ Դատական իշխանութիւնները լրացուցած են իրենց նախնական քննութիւնները եւ 500է աւելի ընկերվարականներ դատի քաշելու որոշում տուած են։ Աւելի քան 1000 անձեր իբր վկայ պիտի կանչուին։

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՎԱՃԱՌԱՍԱՐՔԻՆ ԴԷՄ

Անգլիոյ քաղաքական կուսակցութեանց պետերը հրաւէր ստացած են իրենց կարծիքը յայտնելու խորհրդային վաճառամարտին մասին։ Ասոնց կարգին, պահպանողականներու պետը եւ նախկին վարչապետ Պոլտուին յայտնած է թէ ստէպ գիտակ է վաճառամարտի վըտանգներուն։ Պոլտուին կը կարծէ թէ վաճառամարտը տակաւին չէ գտած այն համեմատութիւնը որ պիտի ստանայ, երբ հնգամեայ ծրագիրը լիւ գգալի դարձնէ իր հետեւանքները։ Այժմէն իսկ, անհրաժեշտ է պաշտպանել Անգլիոյ տնտեսական զարգացումը։ Ու Պոլտուին, կ'առաջարկէ մասնաւոր մաքսատուրքի մը ենթարկել ռուսական ապրանքները, եթէ պէտք ըլլայ արգիլել անոնց ներածումը, մինչեւ իսկ անգլեւռուսական առեւտրական դաշնագիրը խզելու գինով։

ԽԱԼՔԻ ՆՈՐ ՔԱՐՏՈՒՂԱՐԸ

Մուսթաֆա Քէմալ գիտէ իր իշխանութեան եւ ազդեցութեան հիմերը ամրացնել, պաշտօններու գլուխը գնելով իր մարդերը, ինչպէս որ եւ է բըռնաւոր։ Ահա թէիր բերանը՝ Թրքահնագրական Գործակալութիւնը ինչպէս հանրութեան կը ներկայացնէ Խալքի նոր ընդհ. քարտուղարը։

— Րէճէպ պէյ Խալքի ընդհ. քարտուղար կը կարգուի այնպիսի ատեն մը, երբ կուսակցութիւնը ամէնէն գործօն շրջանին մէջ կը գտնուի եւ իրմէ մեծ գործունէութիւն կը սպասուի ամէն գետնի վրայ։

Անփորձ եւ ընդհանուր կացութեան անտեղեակ ո եւ է անձ, կրնար դժուարութեան հանդիպիլ այս տեսակ կացութեան մէջ։ Մինչդեռ Քէօթահիոյ երեսփոխանին համար այս տեսակ հաւանականութիւն մը չկայ։ Որովհետեւ, Րէճէպ պէյ տարիներով եփած է կուսակցական խնդիրներու եւ պայքարներու մէջ եւ վարած է զանազան գործավարութիւններ։

Եւ վերջապէս, վերջին քննական ուղեւորութեան միջոցին, Կազի փաշային ընկերացած ըլլալով, մօտէն շփում ունեցաւ ժողովուրդին հետ, եւ մօտէն տեղեկացաւ զանազան գործերու մասին Կազիին ունեցած կարծիքներուն։

Ասոր համար, ընդհանուր համոզումը այն է թէ, կուսակցական կազմակերպութեան եւ ընդհանուր ժողովի պատրաստութեան մէջ, կարելի պիտի ըլլայ մեծապէս օգտուիլ Րէճէպ պէյէն։

ԹՈՒՐՔԻԱ ՆԵՐՍԷՆ ԵՒ ԴՈՒՐՍԷՆ

ՆՈՐ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆՑ ՆԱԽՕՐԵԱԿԻՆ

Թուրք մամուլը երկու շաբաթէ ի վեր սիւնակներ կը նուիրէ՝ խորհրդարանական նոր ընտրութեանց մասին։ Թերթերը իրարու հետ կը մրցին՝ խմբագիրներուն խաղերը եւ պատկերներուն ամէնէն արտառոցները հրատարակելու համար։ Երանելի՛ երկիր, ուր մամուլին համար շարունակ թարմ ու ցնցող նիւթեր կան։ «Սէրպէսթ»ի խեղկատակութիւնը բաւական մնաց հայթայթեց. յետոյ եկաւ քրտական հարցը։ Իսկ Մէնէմէնի խռովութիւնն ու կախաղանները՝ անսպառ նիւթ մատակարարեցին Պոլսոյ եւ Էնկիւրիի թերթերուն։

Ազգ. Մեծ Ժողովին լուծման առթիւ, Թուրք թերթերու բոլոր գրածները կարդալով, մարդ չի կրնար որոշ գաղափար մը կազմել այդ կարեւոր դէպքի իսկական պատճառներուն մասին։ Ամէնքն ալ նոյն բաները կը կրկնեն, արտատպելով միայն Էնկիւրիէն՝ նոյն աղբիւրէն բխած լուրերը։

Միակ փաստաթուղթը որ կայ, Մուսթաֆա Քէմալի Մարտ 3 թուակիր մէկ նամակն է, ուղղուած Խալք կուսակցութեան խորհրդարանական խմբակցութեան նախագահին, իր եռամսեայ ճամբորդութենէն Էնկիւրի վերադառնալէն անմիջապէս վերջ։

Ահա՛ թէ ինչ կ՚ըսուի այդ նամակին մէջ, միաժամանակ հրատարակուած Մարտ 5ի բոլոր թերթերուն մէջ.

«Ինչպէս յայտնի է, վերջին ամիսներուն ջանք թափուեցաւ աննպաստ մթնոլորտ մը ստեղծելու այն վարչական եւ քաղաքական գործունէութեան դէմ, զոր Հանրապետական Խալք կուսակցութիւնը կը վարէ երկրին, Ազգ. Մեծ Ժողովին եւ կառավարութեան մէջ։ Բնական է թէ շատ մը թերիներ եւ կարիքներ գտնուին կեանքին մէջ ազգի մը եւ երկրի մը, որոնք դարերով երեսի վրայ ձգուած են։ Ասկէ զատ, տարակոյս չկայ թէ կրնան գտնուիլ մարդիկ, որոնք գոհ չըլլան կիրարկումէն այն հիմնական քաղաքականութեան, որ կը ձգտի ազգին փրկութեան։ Բարձր սկզբունքները չտեսնելով կամ տեսնել չուզելով, մարդիկ աշխատած են ազգին բոլոր մտածումներն ու զգացումները պղտորել ու խառնակել։ Այս նպատակով զանազան վայրերու մէջ գործածուած միջոցներն ու պատրուակները ուշադրութեան արժանի են եւ հրահանգիչ։ Հակառակ ասոր, ազգային զանգուածին ողջմտութիւնն ու մաքուր զգացումները չեն խանգարուած։ Այս ճշմարտութիւնը տեղւոյն վրայ եւ մօտէն տեսայ այն քննութեանց ընթացքին, զորս կատարեցի երկրին գրեթէ ամէն կողմերը, աւելի քան երեք ամիսէ ի վեր»։

Ու զովքը հիւսելէ վերջ Խալք կուսակցութեան, որուն ընդհանուր նախագահն է, կ՚աւելցնէ թէ՝ յարմար կը դատէ այդ կուսակցութեան պատկանող երեսփոխաններուն ընտրութիւնը վերանորոգել՝ «հասկնալու համար թէ ազգը ո՛ր աստիճան համաձայն է այն միջոցներուն, զորս յարմար կը նկատեմ կիրարկել յառաջիկայ տարիներուն»։

Այդ նամակը մոգական գաւազանի դերը կատարեց, եւ մարդիկ՝ որոնք իրենց միջեւ իսկ չէին անցըներ խորհրդարանի վաղաժամ լուծումը, յանկարծ երկու ձեռքով քուէարկեցին այս արտառոց առաջարկը։ Ու անգամ մը եւս հաստատուեցաւ այն ճշմարտութիւնը թէ՝ Թուրքիոյ մէջ տերեւ չի շարժիր առանց Մ. Քէմալի հրամանին։ Թէ Ղազիին գինով ուղեղին յղացումները անմիջապէս ու առանց վիճաբանութեան օրէնքի կարգ կ՚անցնին։

Հանրապետութեան նախագահը իր նամակին մէջ կը խոստովանի թէ դժգոհ տարրեր կան երկրին մէջ, թէ այս վերջինները այնքան ուժ ունին որ «աշխատած են ազգին բոլոր մտածումներն ու զգացումները պղտորել ու խառնակել»։ Այդ դժգոհներու գործունէութիւնը մենք տեսանք, նախ Իզմիրի, Մագնիսայի, Տենիզլիի, Աստանայի, Էսկիշէհիրի եւ նոյն իսկ Պոլսոյ մէջ, Թաղապետական վերջին ընտրութեանց միջոցին։ Թուրք ժողովուրդը իր իսկական տեսակէտն ու զգացումները արտայայտեց այդ առթիւ, քանի որ «Սէրպէսթ Ճիւմհուրիյէթ» կուսակցութեան առեղծուածով, կարծեց թէ իրապէս ազատ էր իր քուէն տալ ուզած թեկնածուին եւ չծախել իր խիղճը։ Իսկ Մէնէմէնի խռովութիւնները բոլորովին հաստատեցին թէ ի՛նչ է բուն ժողովուրդին վերաբերումը ներկայ բռնակալ վարիչներու հանդէպ։

Մուսթաֆա Քէմալի նամակին մէջ մասնաւորաբար ուշադրութեան արժանի է այն կէտը, թէ «յարմար նկատած է կարգ մը միջոցներ կիրարկել յառաջիկայ տարիներուն»։ Այժմէն կարելի չէ գուշակել թէ ի՛նչ են այդ միջոցները։ Թուրք մամուլին մէջ ո՛չ մէկ ակնարկութիւն կայ այս մասին։ Հետաքրքրական կարգ մը լուրերէ կարելի կ՚ըլլայ եզրակացնել թէ կարեւոր փոփոխութիւններ պիտի մտցուին Թուրքիոյ ներքին վարչական մեքենային մէջ։ Նոր մարզպանութիւններ (ընդհ. քննիչ) պիտի հաստատուին զանազան շրջանակներու համար։ Կուսակալներուն լայն իրաւասութիւններ պիտի տրուին։ Տեսակ մը Ապակեդրոնացում։ Վարչական բարձր պաշտօններու պիտի կոչուին լուծեալ խորհրդարանի փորձ երեսփոխանները, եւ ասոնց տեղ պիտի ընտրուին աւելի երիտասարդ ուժեր։

Մէկ խօսքով, Քէմալ համոզուած է թէ իր ութ տարուան բռնակալ քաղաքականութիւնը սնանկացած է այլ եւս, եւ պէտք է նոր ճիգ մը փորձել, նոր յեղաշրջում մը կատարել։ Ժողովուրդը խաբելու եւ քնացնելու համար նոր ճար մը մտածել։ Այլապէս համրուած են իր եւ իր վարչաձեւին օրերը։

Եռամսեայ քննական պտոյտի մը լոյսէն առաջնորդուած, բռնակալը անհրաժեշտ կը դատէ արմատական փոփոխութիւններ մտցնել։ Եւ անմիջապէս։ Այդ է պատճառը, որ առանց սպասելու բնականոն պայմանաժամին, կը կանխէ խորհրդարանին լուծումը, իբրեւ առաջին քայլ իր ծրագրած յեղաշրջումին։

Մէնէմէնի կախաղաններուն սարսափը այն աստիճան սանձահարած է Թուրք ժողովուրդը, որ Մ. Քէմալ հալած իւղի պէս պիտի կլլեցնէ անոր իր թեկնածուները։ Առանց ընտրութիւնը ապահովուած է նախօրօք։

Ո՛չ մէկ բարեփոխուած ընտրական օրէնքին մէջ, Հակառակ հանրապետական բոլոր յառաջդէմ ու ազատական սկզբունքները ընդունելուն, Թուրքիոյ մէջ չկայ ուղղակի ընտրութեան դրութիւնը։ Ընտրողները չեն կրնար իրենց քուէն տալ ուղղակի այն անձին, որ պիտի բազմի խորհրդարանին մէջ, իբրեւ իրենց ներկայացուցիչը։ Ընտրութիւնը անուղղակի է, Բ. կարգի ընտրողի միջոցաւ, ինչպէս տեղի կ՚ունենար Իթթիհատի օրով։ Ընտրական օրէնքը ընդհակառակն նոր սեղմում մըն ալ կ՚ենթարկուի այժմ, այն իմաստով որ, քուէի իրաւունք պիտի ունենան 21 տարեկանը լրացնողները միայն։ Մինչդեռ ցարդ կիրարկուած օրէնքով, 18 տարեկանները ընտրող էին արդէն։ Նոյնպէս քուէի իրաւունք պիտի չունենան կիները, հակառակ այս մասին քանիցս տրուած խոստումներուն։ Այս կարգի սեղմումներով, Էնկիւրիի վարիչները կ՚ուզեն աստիճան մը եւս կաշկանդել ժողովուրդին ազատութիւնը, որպէսզի աւելի սանձարձակ տիրապետեն։

Նախ ընտրութիւնները ո՛չ մէկ անակնկալ կը վերապահեն։ Կը մնայ սպասել Մ. Քէմալի կիրարկելիք նոր ծրագրին, իբրեւ արդիւնք իր քննական պտոյտին։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ԿԱՐՄԻՐ ԳԻՄԷՆ ՆԵՐՍ

ՀՆԳԱՄԵԱԿԸ ԾՆԱՒ «ՏԱՍՆԱՄԵԱԿԸ»

«Յառաջ»ի ընթերցողները արդէն ծանօթ են հնգամեակի նպատակներին. այդ մասին բազմիցս գրուած է։ Երկու խօսքով կրկնենք նորից, որ այդ ծրագիրը յղացաւ Տրոցկին, որի գործադրութեան համար հալածուեց ու աքսորուեց, արտաքսուեց երկրից։ Բայց յետոյ Ստալինը իւրացրեց հնգամեայ ծրագիրը, որի հակառակորդներից էր, եւ վայրագօրէն գործադրութեան դրաւ։ Ցուցաւ անյաջողութիւնը, ինչպէս նաեւ պաշտօնական նահանջը, ռազմաշունչ հրովարտակով։

Մեծամասնական պետերը, բազմաթիւ ու բազմապիսի փորձերով համոզուած են, որ որեւէ ծրագիր իրագործելու համար՝ նախ՝ հարկաւոր է յախուռն կերպով հրապարակ գալ։ Եթէ յաջողեց կայրկուրային, լա՛ւ, եթէ չյաջողեց, հարկաւոր է նահանջ կատարել, առանց սակայն հրաժարուելու առաջադրած նպատակից։ Այս նոյն գործելակերպով նրանք նորից հրապարակ բերին հնգամեակը ու վերստին սկսան գործադրութեան, բայց ոչ այն վիշապային միջոցներով, ինչպէս առաջին անգամ։ Դժգոհ ժողովուրդը եւ զանգուածները համակերպուեցին, որովհետեւ այդ ուղղութեամբ նրանց վարժած են։ Ռուսաստանը անծայրածիր մի փորձադաշտ է, իսկ մեծամասնականները անվհատ փորձարկուներ։ Այսպէս չյաջողեց, այնպէս կը յաջողի, այս չեղաւ, այն կը լինի. ո՞վ է տուժողը, ո՞վ է վնասողը։ Ցաւեն ամէն դէպս ոչ համայնավարները։

Մի ամիս առաջ բացատրել էինք, որ հնգամեայ ծրագրով մեծամասնականները ուզում են յետամնաց Ռուսաստանը հասցնել արհեստագիտական եւ տնտեսական այն բարձրութեան, ուր կանգնած են դրամատիրական օրինակելի երկիրները, ներկայ պարագային Ամերիկան։

Բայց ի՞նչ է պատահել, ինչո՞ւ այսքան աճապարանք, հարահրոց։

Գաղտնիք չէ, որ երբ բոլշեւիկները իշխանութիւնը բռնի ձեռք ձգեցին, անվերապահօրէն յայտարարեցին հազար ու մի խոստումներով թէ կարելի է սոցիալիզմ կառուցանել նոյն իսկ գիւղատնտեսական եւ ճարտարարուեստական տեսակէտից ամենայետամնաց երկրում, որպիսին էր Ռուսաստանը։

Առանց փորձերի եւ արիւնի, առանց աւելորդ զոհերի եւ զոհողութիւնների։ Մարքսեան վարդապետութեան տեսաբանները, առաջին իսկ օրից, պնդեցին ու պնդում են, որ նման փորձը անյաջողութեան կը յանգի, որովհետեւ նա չունի գիտական-տնտեսական հիմնադիրներ։ Այլ խօսքով, նրանք ուզեցին զգուշացնել մեծամասնականներին, որ զուր տեղ չվարկաբեկեն սոցիալիզմը. որ թէեւ դանդաղ, բայց հաստատ քայլերով ճանապարհ է հարթւում ճնշուածների, նրանց հասցնելով լուսաւոր ապագայի։

Սակայն մեծամասնականները ուզեցին հրաշք գործել, կամեցան հիմ ի վեր շրջել իրենց վարպետի պատմա-նիւթական տեսութիւնը։ Եւ ինչո՞ւ չէ։ Փորձի նիւթը առատ, 150 միլիոն ժողովուրդ, իրենք տէր ու տիրական եւ անպատասխանատու։ Ու նրանք սկսեցին հրով ու սրով իրականացնել այն, ինչ որ դժւար իրականանալի էր նոյնիսկ ճարտարարուեստօրէն զարգացած երկիրներում եւ բանւորական ու դրամատիրական դասակարգերի խստօրէն շերտաւորուած ու չէզոքուած կեդրոններում։

Տասը տարուան արիւնալի փորձերից յետոյ, նրանք, ճակատի քրտինքը սրբելով, համոզուեցին, որ «սոցիալիստական կառուցումը» Ռուսիոյ մէջ վաղաժամ է։ Առաջ ուզում էին եզը դանակի մօտ տանել, հիմայ ուզում են դանակը եզան մօտ տանել։ Բայց մեծամասնականները այս գործողութեան ժամանակամիջոցն էլ որոշեցին, հինգ տարով։ Ու առաջ եկաւ հնգամեայ ծրագիրը։ Այսինքն հինգ տարով, հնգամեայ ծրագրով նրանք Ռուսաստանը ոչ միայն պէտք է հասցնէին Ամերիկայի կամ այլ երկրի արհեստագիտական ու տնտեսական բարձրութեան, այլեւ պիտի անցնէին։

Այս թռիչքը կատարելուց յետոյ էր որ պիտի ձեռնարկէին «Սոցիալիզմի կառուցման»։

Մենք մեր յօդուածում շեշտել էինք, որ նման թռիչք նրանց արժէ ոչ թէ հինգ տարի, այլ տասն կամ քսան տարի։

Եւ ահա՛ այսօր, առանց զարմանալու, ընդգծում ենք, որ նրանց նախորոշած հինգ տարին բարձրացրել են տասը տարու։

Խորհուրդների վերջին համագումարը ընդունել է հետեւեալ որոշումը.

«Համագումարը դնում է Խորհրդային Միութեան բանւորական դասակարգերի ու բոլոր աշխատաւորների առաջ հետեւեալ խնդիրը.— Ոչ աւելի, քան մէկ տասնամեակում հասնել եւ անցնել դրամատիրական երկիրներին, արհեստագիտութեան ու տնտեսագիտութեան մէջ»։

Իսկ ի՞նչ եղաւ հնգամեակը, Համագումարը այս հարցին կարճ պատասխան է տալիս իր բանաձեւի մէջ։

«Հնգամեակը իրագործւած է»։

Տարօրինակ եւ անորոշ պատասխան։

Սակայն իրականութիւնն այն է, որ հնգամեայ ծրագրի առաջադրած նպատակները մնում են կիսակատար, իրենց, բոլշեւիկների իսկ տուած վիճակագրութեան տւեալներով։

Անգամ եթէ հալած իւղի տեղ մեծամասնականների վերջին յայտարարութիւնը, դանց առնելով նրանց չախչախիչ տւեալները, հնգամեակը ոչ միայն «իրագործւած է», այլ իրագործելիք չունի։

Եւ այդ այն հասարակ ու պարզ պատճառով, որ հնգամեակը ծնաւ տասնամեակը, իսկ վերջինս, ոչ մի կասկած չկայ, երբ լրանայ կը ծնի քսանամեակը եւ այդպէս շարունակ։ Բայց սա արդեօ՞ք նշանակում է ծրագրի իրականացում, նախորոշւած ժամանակամիջոցում։

Նախորոշւած ժամանակամիջոցում չիրականացած ծրագիրը իրագործելի համարել յաջորդ ժամանակաշրջանում եւ կրկնակի ժամանակով, ոչ այլ ինչ է, եթէ ոչ հաւանականութեան տեսութիւն, որ կարող է և՛ լինել և՛ չլինել։

Կրկնենք աւելորդ եւ երրորդ անգամ, որ սա արեւելեան «եա՛ բախտ» է եւ ո՛չ բնաւ գիտական տնտեսութիւն, որի մասին խօսելով եւ գրելով [illegible] տարան պատասխան մեծամասնականները։

Ռ. ԿԱՐԱՊԵԱՆ

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Անդրկովկասեան Դաշնակցութեան Կեդր. Գործադիր Կոմիտէի նախագահ ընտրուեցան Մուսաբեկով, Մախարաձէ, Անանեան։ Իսկ գործավարներու խորհուրդի նախագահ՝ Օրախելաշվիլի Մամիա, փոխ-նախագահ՝ Տէր Եղիազարեան։

ՀԱՅՏԵՒԹՈՒՐՔԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ 1920ԻՆ

ՄՈՒՍԹԱՖԱ ՔԷՄԱԼ ԿԸ ՊԱՏՄԷ

«Նոր Թուրքիան» վերնագիրը կրող երկհատոր գիրքի մը մէջ Մուսթաֆա Քէմալ կը խօսի նաեւ իր պատերազմական գործողութիւններու մասին՝ ընդդէմ Հայաստանի։

Մուտրոսի զինադադարէն սկսած՝ Հայերը ո՛չ մէկ վայրկեան դադրեցան զանգուածային հարաբերներ կազմակերպելէ Թուրքերու դէմ, ըլլա՛ր այդ՝ Հայաստանի ներսը, թէ սահմանակից շրջաններու մէջ։ 1920 թուականի աշնան արդէն անտանելի դարձան հայկական վայրագութիւնները։ Ուստի մենք որոշեցինք՝ «պատերազմական արշաւանք մը կազմակերպել Հայաստանի դէմ։

«1920 թուականի յունիս 9ին հրամայեցինք ժամանակաւոր զօրահաւաք կատարել Արեւելեան շրջանին մէջ։

«Քեազիմ Գարապէքիր փաշան հրամանատար կարգեցինք Արեւելեան ճակատի։

1920ի յունիսին Հայերը յարձակեցան գրաւեցին Օլթիի շրջանին վրայ ու թշնամական գործողութիւններու դիմեցին ընդդէմ տեղական թուրք վարչութեան։ 1920 յուլիսի 7ին մեր արտաքին նախարարութիւնը վերջնագիր ղրկեց Հայերուն։ Հայերը չփոխեցին իրենց վարուելակերպը։ Վերջապէս զօրահաւաքէն երեքուկէս չորս ամիս յետոյ սկսան պատերազմական գործողութիւնները Հայերու յարձակումով, մեր՝ Քիօթեքի եւ Պարտիզի շրջանին մէջ գտնուող միացեալ զօրամասերու վրայ։

«Հայերը յաջողութեամբ պաշտպանեցին այն ընդհանուր յարձակողականը, զոր անոնք սկսած 1920 սեպտեմբեր 24ին առաւօտը անակնկալ կերպով։

Մինչ ես կը կարգադրէի Արեւելեան ճակատէն ստացուած այդ զեկոյցը, որ տեղեկութիւններ կուտար ու շատ հաճելի դէպքերու մասին, նոյն այդ միջոցին ես ստացայ Ճէլալէտտին Արիֆ պէյի վերջնագիրը, որ սեպտեմբեր 24ին էր կազմուած. այսինքն նոյն այդ օրը, երբ Հայերը սկսեր էին իրենց յարձակողականը։

«Հայերը ետ մղուեցան։ Սեպտեմբեր 28ին, մեր բանակը սկսաւ առաջ շարժիլ։ Նոյն օրը՝ Երզրումի հեռագիրը ստորագրող յիսուն հոգին ալ իրենց յարձակողականին դիմեցին՝ ընդդէմ Էնկիւրիի։

«Ի՞նչ զարմանալի դիպուած։ Կարելի է մտածել, թէ այդ պարոնները համաձայնութեամբ էին եկած Հայերու հետ մեր դէմ գործելու։

«Մեր բանակը Սեպտեմբեր 29ին մտաւ Սարիղամիշ։ Մերտենեկը գրաւուեցաւ Սեպտեմբեր 30ին։ Եւ ապա, որոշ նկատառումներով եւ որոշ նպատակներով՝ մեր բանակը մէկ ամիս շարունակ, այսինքն մինչեւ 1920 թ. Հոկտեմբեր 23 կեցաւ [illegible] Սարիղամիշ՝ Լալօղլու գծին վրայ։

Պատճառներէն մէկը այն կացութիւնն էր, զոր Ճէլալէտտին Արիֆ պէյը եւ իր ընկերները Երզրումի մէջ ստեղծեր էին։ Ցերուի Քեազիմ Գարապէքիր փաշայի մէկ հեռագրին մէջ, տրուած՝ 1920 Սեպտ. 29ին Սարիղամիշէն, ըսուած էր. «Սեպտ. 30ին, ճակատը այցելելէ յետոյ, ես Էրզրում կ՚երթամ ու վերջնական լուծում կուտամ այն բոլոր բաներուն, որոնք կը կատարուին այնտեղ»։

«[illegible] հեռագրի մը մէջ, զոր փաշան Գարա... քիր փաշա սեպտ. 30ին Սար... մինչեւ ղրկեր էր Ճէլալէտ... րիֆ պէյի անուան, ան կ՚ըսէ...

Այն բաց հեռագիրը, որ... ատուներէն մինչեւ յետին... գրութիւններով ղրկուած է... զրումի բնակչութեան անուն... պատկանի այն փափաքին... րու շարքին, զորս արտաքին... նամիները չպիտի կրնային... բերել, եթէ մինչեւ իսկ... ներ ծախսած ըլլային այդ... տակով։

Յորդորեցինք ես այն անձ... որ ունիմ, թէ այդ բաց հե... գիրը — անոր պարզ բնոյթ... աւելի կարեւոր է ու վտանգ... գան հեռագրի փաստ իսկ... տառելու եւ կործանարար... արտաքին վտանգը, թէ այդ... ներուն հետեւանքները եւ... ւելի կարեւոր են քան նախ... վիճակը, ուստի կը յայտնեմ... որ ես վաղը Էրզրում կը... մանեմ։

Ճէլալէտտին Արիֆ պէյը... թուականի Հոկտեմբեր 1ի... հեռագրին մէջ հետեւեալ... ներ. «Քանի որ հայրենասէր... զգացումներով առաջնորդուած... մէջ շատ արժանաւոր անձ... ներ ու պաշտօններ կը գտնուին... րանք ազգաբնակութեան... հութիւնը կը վայելեն... կարգութիւններու դէմ... գանգատները այն չափով... րածուած, որ ազգին կարծ... բանակի կարգապահութեան... դիմադրական կորովին վրայ...

«Բնականաբար ես... մէկ անգամ եւս լսելով... պէս հաստատուած... թիւնը մեր բանակի վարք... եւ պայմաններու մասին, որոնք... մանատարն էի եղած... շարունակ, մեր երկրի զա... մասերու ռազմագաշտերուն...

«Մ՚ըր արեւելեան զօր... նակը, որ կ՚ուզէր գաղտնի... հրամանի կը սպասէր, 1920... տեմբեր 28ին սկսաւ իր... խաղացութիւնը դէպի հայ... նամին լքեց այդ քաղաքը... առանց դիմադրութեան։ Հոկ... բեր 30ին մենք գրաւեցինք... Նոյեմբեր 7ին մեր զօրամ... գրաւեցին ամբողջ շրջանը... Արփաչայ (Ախուրեան) եւ... րի (Ալեքսանդրապոլ)։

«Նոյեմբեր 6ին... խնդրեցին զինադադար եւ... տութեան դաշինք։

«Նոյն ամսուն 8ին, ... տաքին նախարարութեան... թով հայկական բանակին հ... ցինք զինադադարի պայման... Հաշտութեան բանակցութիւն... ըը սկսան Նոյեմբեր 26ին... տեւեց դեկտեմբեր 2ին... տեմբեր 2ի լոյս 3ի գիշերը... բազրուեցաւ Գիւմրիի... գիրը։

Գիւմրիի դաշնագիրը... ջինն է, զոր առհասարակ... յին կառավարութիւնը կնք... Այդ դաշնագրով՝ մէջտեղէն... ուեցաւ Հայաստանը, որուն... տագուած էին մեր թշնամի... կողմէ Թրքական շրջա... Մինչեւ Քարշիտի հովիտը... պէս, Հայաստանը մեզի... ազգային կառավարութեան... ղուց այն շրջանները, զոր... մանեան» կառավարութիւն... սրցուցած էր 1876 — ... պատերազմին։

«Այդ դաշնագիրը, ... հետեւանք Արեւելքի մէջ... ունեցած փոփոխութեան... գային փոխարինուեցաւ... Մարտ 16ի Մոսկուայի եւ... Հոկտեմբեր 13ի Կարսի... գիրներով»։

ՀԱՅ ՈՐԲԱՒԱՆ

Զ. Ե. Ո. Միութեան կեդր. վարչութիւնը, երկար քննելէ ետք ապարանքի մը հիմնադրութեան ծրագիրը, որ իր օրգանին մէջ դրուած էր երկու տարիէ ի վեր, եկաւ հետեւեալ եզրակացութեան.

Ապարանքի մը հիմնադրութիւնը կարեւոր է, անհրաժեշտ եւ կը կարծենք։ Միակ միջոցը որբերը օգտագործելու իրենց իսկ շահուն համար։ Զ. Ե. Ո. Միութիւնը այն համոզման եկած է թէ աստ համար հայ բոլոր որբանոցները քիչ կը գրաւին հայ որբին կենսական շահովը։ Մեզի հասած պատմութիւններ, որոնք կը ցուցնեն թէ հայ որբերու անունով հիմնուած զանազան հաստատութիւններ կրթական յարկ մը ըլլալէ աւելի դարձած են պարզ աշխատանոցներ (չենք ըսեր խանութներ)

Հիմա դժուար է գտնել բանալ, ուղղակի դժուար է գտնել աշխերտներ, որ վճարեն։ Մինչդեռ դիւրին է հիմնել որբանոցներ աղքատ առաջադրութեամբ, առաւել դիւրին է գտնել որբեր ամէն անկիւնէ յետոյ, երբ հայ որբը կը մնայ այդ յարկերուն, կը դառնայ աշխատանոցի մը բանուոր, արդիւնաբերութեան մեքենայ մը։ Զ. Ե. Ո. Միութիւնը կը կարծէ թէ ժամանակն է աշխատելու, որ վերջ գտնէ հայ որբերու եւ որբուհիներու շահագործումը։ Այդ նպատակով կը ստանձնէ կազմակերպութիւնը մեծ գործի մը որ ապարանքն է։

Այսպէս ապարանքը պէտք է դառնայ ապաստան մը, ուր պիտի մնան որբերը, այնտեղ գտնելով կրթութեան եւ արդիւնաւորութեան բոլոր միջոցները։ Ապարանքը, սակայն, ոչ միայն պիտի փրկէ մեր ընկերները ձուլումէ, այլ նաեւ գործ պիտի հայթայթէ անոնց։ Այս ձեւով, ապարանքը պիտի դառնայ որբանոց մը, ուր հայ որբը պիտի շահի իր իսկ օգտին եւ նոյն ատեն իր բախտակիցին համար։

Զ. Ե. Ո. Միութեան կեդրոնական վարչութիւնը, Միութեան առաջին հնգամեակով դէպ որ կատարած է նախապատրաստական կարեւոր աշխատանքներ։ Հիմնեց բազմաթիւ մասնաճիւղեր, ստեղծեց իր պաշտօնաթերթը, ունի դրամական պահեստ մը։ Նաեւ վերջապէս որբերու բազմութեան հաղորդեց անկախ եւ սեփական աշխատանքի մը լծուելու պատրաստակամութիւնը։ Այսպէս առաջ կ'անցնի, երկրորդ հնգամեակին համար գծած է նոր ծրագիր մը, — ապարանքին հիմնադրութիւնը։

Այդ մասին ամէն դիւրութիւն եւ յարմարութիւն կու տայ Ֆրանսան։ Կեդր. Վարչութիւնը որոշած է միացնել բոլոր հողագործ որբ ընկերները, եւ հող գնելով՝ գործի լծել զանոնք։ Որբանոցը պիտի ունենայ հողագործութեան, անասնապահութեան եւ կաթնատնտեսութեան բաժիններ։

Հետզհետէ զարգացնելով կազմակերպութիւնը, պիտի օժտուի առողջապահական, կրթական, մարզական եւ ուրիշ անհրաժեշտ պատրաստութիւններով։ Այնուհետեւ, որբանոցը պիտի կրնայ իր անունով որբեր բերել ու հաւաքել եւ ոչ թէ ձգել որ ուրիշներ չհասկցուած նպատակներով որբեր գրուեն խուլ անկիւններու մէջ։

Դէպի ապարանք այսպէս կազմակերպուած առողջ քաղաքականութիւն մը թող չշփոթուի երբեք կարգ մը մարդոց կասկածելի թելադրանքներուն կամ «դէպի գիւղ»աղաղակին հետ. Մենք համոզուած ենք թէ անսակար է որբերը կապել ագարակին, առանց այս պատրաստուած ծրագրին։ Մեր որբ ընկերները ամէն յարմարութիւն ունին այս տեղ, յաջողցնելու համար այս ծրագիրը։ Հողագործական մասնագիտութիւն առաջցած են շատերը։

Այս ծրագիրը պատրաստելէ յետոյ, Կեդր. Վարչութիւնս դիմեց Եգիպտոսի «Հայ գիւղատնտես ուսանողներու» օգնութեան ձայնին, հրաւիրելով իրենց ուշադրութիւնը։ Ի՞նչ հարկ գիւղատնտեսներ պահել զանազան համալսարաններու մէջ, երբ անոնք վաղը պիտի աշխատին միայն իրենց շահուն համար։ Պէտք չէ պահանջել այդ մասնագէտներէն կամ մասնագիտութեան թեկնածուներէն, որ գան որբերու ծրագրին լծուին։ Այդ ձայնին հաղորդելէ յետոյ մեր մասնաճիւղերը, Զ. Ե. Ո. Միութեան բոլոր մասնաճիւղերուն ուշադրութեանը կը յանձնենք այս ծրագիրը, եւ կը յանձնարարենք մեզի ղրկել իրենց թելադրանքները, հաւնիլ որբ ընկերներու յօժարութիւնը աշխատելու այդպիսի ագարակի մը մէջ, անոնց մասնագիտութիւնը, գործակցութեան պայմանները (դրամ կրնա՞ն գնել), եւայլն։

Մեծ է ծրագիրը. բայց երբեք ձախողութեան վախ չի ներշնչեր մեզի. Իրագործելի կը գտնենք զայն, երբ նկատի ունենանք, որ Ֆրանսայի հողատէրեր միշտ պատրաստ են դիւրութիւն տալու մեզի։

Կեդր. Վարչութեանս նախագահը մայիս ամսուն սկիզբը կը մեկնի Սուրիա։ Այդ ճամբորդութիւնով պիտի հաւաքուի թէ ի՛նչ դիւրութիւններ եւ կարելիութիւններ կան Սուրիոյ մէջ, թէ ո՛ւր է աւանդութիւնը, թէ երկու կողմէն առանձին աշխատանքները անպատեհութիւն ունի՞ն։

Բոլոր անոնք, որ այս ծրագրով հետաքրքրուած կամ խանդավառուած՝ որ եւ է թելադրանք ունին, թող գրեն ընկեր Ա. Գաբրիէլեանի, 17, Avenue Philippe Auguste, Paris։

Զ. Ե. Ո. Միութեան
կեդրոնական վարչութիւն

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Գիներու իջեցքը եւ անգործութիւնը

Աշխատանքի Միջազգային Գրասենեակը կազմէ անգործութեան յանձնախումբին ներկայացուած նախնական ուսումնասիրութեանց մէջ կայ տեղեկագիր մը անգործութեան եւ դրամական արժէքներու իջեցքի կապակցութեան մասին։ Այս տեղեկագիրը կը հաստատէ թէ երբ մեծաքանակ գիներու միջինը կ'իջնայ, անգործութիւնը ընդհանուր կերպով կ'աւելնայ, մինչդեռ ընդհակառակն, գիներու բարձրացման շրջանին, անգործներու թիւը կը քիչնայ։

Այս երեւոյթը ուշադրութեան կանոնաւորութեամբ մը տեղի ունեցած եւ նշմարուած է պատերազմէն առաջ եւ որովհետեւ այդ շրջանին, դրամական դրութիւնները մեծ մասամբ կապուած էին ոսկիին, գիներու անկման ընթացող բարգաւաճման շրջանները կը բոլորուէին գրեթէ նոյն թուականներուն, գրեթէ բոլոր երկիրներուն մէջ։ Տեղեկագիրը այս մասին կը յիշէ յատկանշական թիւեր Գերմանիայէն, Ֆրանսայէն, Անգլիայէն եւ Ամերիկայէն։

Պատերազմէն յետոյ, կացութիւնը նոր կերպարանք կը ստանայ։ Գրեթէ բոլոր երկիրները լքած էին ոսկի չափանիշը եւ կը կիրարկէին տարբեր դրամական դրութիւններ, որոնց արդիւնքը կ'ըլլար գիները յեղաշրջել տարբեր ուղղութեամբ։ Սակայն կարելի եղաւ հաստատել թէ ընդհանրապէս գիներու անկման կը զուգադիպէր անգործութիւն եւ փոխադարձաբար։

1928էն ի վեր, գլխաւոր պետութիւնները վերադարձած ըլլալով ոսկի չափանիշին, անոնց ճարտարարուեստական ելեւէջները տեղի ունեցած աւելի կամ պակաս, միօրինակ ձեւով. Այսպէս 1929-30ին, մեծաքանակի գիները իջան միեւնոյն ատեն՝ բոլոր երկիրներուն մէջ, բացի Խորհր. Միութենէն։ Բոլոր երկիրներու մէջ ալ, բացի Ռուսիայէն, անգործութիւնը առատացաւ։

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ ԱՒՍՏՐԻՈՅ ՄԷՋ

(Սեփ. Թղթակցութիւն)

Ինչպէս ամէն տեղ՝ Աւստրիոյ մէջ ալ անտանելի աստիճանը մեծ է գործազուրկներու թիւը մինչ կ'աճի մօտաւորապէս 300 հազարէ աւելի անգործներ կը հաշուէ այս պզտիկ դժբախտ երկիրը։

Երեսփ. ժողով եւ նախարարներ անվերջ խորհրդակցութիւններ կ'ունենան այս վիճակին մասամբ վերջ տալու համար։ Ամէն կողմ խնայողութիւն կը փորձուի կատարել։ Վերջերս գումարուած նախարարաց խորհուրդ մը որոշեց մէկ մէկ անօրէն նշանակել կառավարական պաշտօնատուններու վրայ, որոնց պաշտօնը պիտի ըլլայ հսկել կատարուած ծախքերուն։ Այս կերպով կը խորհուի առաջքն առնել աւելորդ ծախքերու։

Մէկ քանի օր առաջ նշանակուեցաւ նաեւ ընդհանուր անօրէնը խնայողութեան այս ձեռնարկին։ Այս նոր պաշտօնատունը ենթակայ պիտի ըլլայ վարչապետին։

Հետեւեալ կարեւոր պարագան ալ կուգայ հաստատել այս երկրին մէջ գոյութիւն ունեցող աղքատութեան սարսափը։ Մէկ երկու օր առաջ հրաժարեցաւ երկրագործական նախարար Թալեր, որպէսզի կարենայ ազատօրէն նուիրուիլ իր հետապնդած նպատակին, որ է օգնութեան հասնիլ իր հայրենիքին անգործ ժողովուրդին մէկ մասին։

Այս անձը գալ ամսու սկիզբը կը մեկնի Պարագուայ (Հարաւ. Ամերիկա) ուր աչքէ պիտի անցընէ պարապ հող մը, ուր կը խորհի աւստրիական գաղթականութիւն մը հիմնել։

Այս գաղափարին իրականացման համար պէտք պիտի ըլլայ 2 միլիոն աւստր. շիլլինկ։ Պիտի ենթարկի անոնք փոխադրութիւն մը 10 տարիէն վճարելի։ Նախ հոն պիտի տանի 30 ընտիր երկրագործներ, որոնց պիտի յաջորդէ ր. խումբ մը 150 հոգինոց։

Այս մարդասիրական Թալեր կը յուսայ յաջորդ տարի հունձք ունենալ եւ անկախ ապրիլ։ Յետոյ պիտի փոխադրուին հոսկէ եւ հետզհետէ գաղթականներուն թիւը պիտի բարձրանայ 30,000ի։

Ցանկանք թէ պիտի յաջողի այս ծրագիրը։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՓԵՏՐ. 18Ը ՊՈՒԼՎԱՐ ՕՏՕՅԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 15 Մարտ — Այս տեղ ալ կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին «Գար Վէնառ»ի ընդարձակ թատերասրահին մէջ, մեծ շուքով տօնուեցաւ ժողովրդական ապստամբութեան (Փետր. 18) տասներորդ տարեդարձը նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Վռամեան ենթակոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Պուլվար Օտոյի Հ. Յ. Դ. Պատանեկան Միութեան։ Սրահը լեցուած էր հոծ բազմութեամբ մը։ Բեմին երկու կողմերը կը ծածանէին հայկական եւ ֆրանսական զոյգ եռագոյնները։ Ճիշդ մէջտեղը գրուած էր եռագոյն ծածկոցով պճնուած սեղան մը։

Հանդէսը բացուեցաւ յառաջայ «Մեր Հայրենիք»ով, որմէ յետոյ օրուան նախագահ ընկեր Արամ Ասլանեան հակիրճ կերպով բացատրեց Փետրուար 18ի նշանակութիւնն ու մեծ արժէքը։ Ու վերջոյ քանի մը գրուածներ։

Ընկեր Կ. Մարտիրոսեան արտասանեց Ա. Ահարոնեանի «Նըրանց»ը, ընկեր Նշան Մոսիկեան երգեց «Հայաստան»ը։ Օր. Կիվիկեան արտասանեց «Հայրենիքս»ը։ Դպրոցի դեռատի աշակերտներէն Վահան Յակոբեան մեծ յաջողութեամբ արտասանեց անմահն Վարուժանի «Առկայծ ճրագ»ը։ Իսկ Օր. Մանուշակ Մարտիրոսեանի «Լոռիկ»ն ու «Ես Սարեն կ'ուգայի»ն բաւ էին հրապուրելու հասարակութիւնը։ Ընկեր Գր. Քէնտիրեան արտասանեց Սիամանթօի «Կովկաս»ն ու «Մայր Հայաստան»ը։

Յետոյ բեմ բարձրացաւ ընկ. Մ. Մարութեան որ բացատրեց Փետրուարեան ապստամբութեան պատճառները։

«Հայ ժողովուրդը ցարդ ունեցած է երկու հերոսական բուռն պայքարներ, որոնք մեր պատմութեան մէջ առաջին էջերը կը կազմեն։ Վարդանանց անմոռանալի հերոսամարտը եւ Փետր. 18ի անօրինակ ապստամբութիւնը, ուր հայ ժողովուրդը կը մաքառէր ստրկութեան թշնամիին դէմ, զայն պարտութեան մատնելով»։

Յետոյ դպրոցի սիրուն աշակերտներու կողմէ երգուեցաւ «Դարձեալ փայլեց»ը։

Ընկեր Համբարձում Քօչեան արտասանեց «Դաշնակցութիւն»ը։ Ընկեր Թ. Ասատուրեան արտասանեց Ի. Ակնունիի «Ըմբիշներու աղջիկը»։

Դպրոցի աշակերտներուն կողմէ եղան երգեր եւ արտասանութիւններ։

Հանդէսը փակուեցաւ դպրոցի երկսեռ սկաուտ տղոց «Յառաջ նահատակ»ով եւ հասարակութիւնը ցրուեցաւ գոհ տպաւորութեամբ։

Գր. Քէնտիրեան

ՄԻՆԱՍ ՋԵՐԱԶԻ ԴԱՄԲԱՐԱՆԻՆ ՄԱՍԻՆ

(Հ. Բ. Ը. Մ-ի Գրասենեակէն)

Ինչպէս յայտնի է, Մինաս Ջերազ իր Յոբելեանի հասոյթը 725 անգլ. ոսկի Միութեանս նուիրած էր, պայմանաւ որ եկամուտը իր ապրուստին յատկացուի, իսկ յետ մահու Հայաստանի մէջ հաստատուի ցերեկեայ նախակրթարան մը, որբ կամ աղքատ տղոց համար, որ հոն կէսօրէ առաջ կարդալ, գրել եւ հաշուել սորվին, իսկ վերջը բանուկ արհեստ մը, որպէսզի կարենան իրենց հացը ճարել եւ հայուհիներու հետ ամուսնանալով ընտանիք կազմել։

Մեծ հայրենասէրին հիացողներուն ցանկութեան ընդ առաջ երթալով, Կեդր. Վարչ. Ժողովը նախաձեռնարկ եղաւ եւ որոշում կայացուց ի նորկին այդ հիմնադրամին եկամուտները յատկացնել Մարսէյլի մէջ գերեզմանի հողին եւ յուշարձանին, բայց որպէսզի պատեհութիւն ընծայուի հայ երախտագէտ ժողովուրդին ազգային հանգանակութեամբ մը կատարել իր մեծարանքի վերջին պարտականութիւնը դէպի անմոռաց բազմարդիւն վաստակաւորը, ներկայիս կը ծանուցուի որ թերթերու, ակումբներու եւ այլ միջոցներով հաւաքուելիք գումարները սիրով կ'ընդունուին եւ կը ծանուցուին Միութեանս կողմէ։

Յայտնի ճարտարապետ Տ. Ա. Թահթաճեանի պատրաստած ուրուագիծին համաձայն, ընդհանուր ծախք կը նախատեսուի շուրջ 16000 ֆրանք, Սէն Բիէռ գերեզմանատան մէջ պարզ դամբարանի մը համար։

ԴԻՒԱՆ
ԸՆԴՀ. ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (5)

ՍՈՒԼԹԱՆ ՀԱՄԻՏԻ Ա. ՔԱՐՏՈՒՂԱՐ ԹԱՀՍԻՆ ՓԱՇԱՅԻ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐԸ

ԵԸԼՏԸԶԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Սուլթան Համիտ միշտ կը վախնար եւ կը մտածէր որ օր մը իր հակառակորդներուն կողմէ, այդ զինուորները կրնան կաշառուիլ յարձակելու համար պալատին վրայ։

Սահմանադրութեան հռչակումէն անմիջապէս վերջ, Իթթիհատ Թէրագգը կուսակցութիւնը Եըլտըզէն Սուլթան Համիտին ղրկելով, առաջարկեց պալատի այս խառն ի խուռն գործերուն փոփոխութիւնը եւ անձնական պաշտպանութեան համար յատկացուած կազմակերպութեան լուծումը, աւելցնելով որ այդ պաշտպանութեան համար իրենք պատասխանատու են։ Սուլթան Համիտ այս առաջարկէն շատ գէշ ազդուեցաւ եւ այդ վայրկեանէն սկսեալ Իթթիհատէն վշտացաւ։

Սուլթան Համիտի չափազանց կասկածոտ եւ վախկոտ ըլլալը լաւ գիտցող եւ անոր Սուլթանութիւնը կորսնցնելու վախէն [illegible] ճանչցող շահամոլներ, կ'օգտագործէին անոր այս վիճակը եւ աւելի կը հրահրէին։

* *

Ա. Քարտուղարութեան ընթացքին ժամանակ Ճէվատ փաշան եպարքոս էր։ Ան այս պաշտօնին կոչուելէ առաջ Արաբ կը գտնուէր։ Երբ գահլիճի փոփոխութեան մը պէտք տեսնուած էր, մանաւանդ նաեւ մը ղրկուելով Արաբէն բերուած էր Ճէվատ փաշան եւ անոր յանձնուած գահլիճի կազմութեան պաշտօնը։

Ճէվատ փաշա շատ սիրուած էր Ապտիւլ Համիտի կողմէ եւ վայելած անոր բազմաթիւ շնորհներն ու յարգանքը։ Սուլթանի իր մասին ունեցած վստահութեան եւ սիրոյն պատճառաւ էր որ ան շարունակ կը յարաբերէր եւ կը տեսակցէր Սուլթան Համիտի հետ եւ իր ապարանքին բոլոր ծախքերն ու պէտքերը կը հոգացուէին պետական գանձէն։

Այս կերպով եւ Թագաւորի հովանիին տակ, Ճէվատ փաշա երկար ատեն Մեծ Եպարքոս եղաւ։ Իր անկման պատճառը եղաւ Հայկական Դէպքին առթիւ ցոյց տուած ակար ու անխոհեմ ընթացքը։

ՍԱՄՍՈՆԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԻՒՆԸ

Այդ օրերուն Հայերը Սամսոնի մէջ ապստամբական շարժում մը յառաջ բերած էին։ Հայերը արտաքին գրգռութեանց պատճառաւ մեր երկրին մէջ խառնակութիւններ հանելով, եւրոպական տէրութեանց միջամտութիւնը ապահովել կ'ուզէին։ Սամսոնի Հայկական Դէպքը լսելուն պէս Սուլթան Համիտ շատ մտահոգութեան եւ երարանցումի ենթարկուեցաւ։ Կասկած չկար որ Հայերու ապստամբութիւնը զինուորներու եւ ոստիկաններու ուժերով կարելի էր ճնշել, բայց Եւրոպա գտնուող խռովարար հայ պետերը Թուրք ժողովուրդը վայրենի, արիւնածարաւ, ադէտ եւ բռնակալ, Հայերն ալ դժբախտ եւ հարստահարուած ներկայացնելու համար ամէն միջոց եւ միջամտութեան ի գործ պիտի դնէին։ Մանաւանդ օտար երկրին մէջ շրջաններուն մէջ մեր մասին շատ սխալ եւ վնասակար փրոփականտներ պիտի ընէին։ Եթէ Սամսոնի ապստամբ Հայերը պատժելու համար անոնց վրայ ուժեր ղրկէինք, Եւրոպայի մէջ իբրեւ հայկական ջարդ պիտի մեկնուէր մեր այդ ձեռնարկը։

Այս տեսակ փրոփականտներու եւ ձեռնարկներու արդիւնքը գիտցող Սուլթան Համիտ, պէտք տեսաւ քննութեան։ Ու ըստ իր սովորութեան, այդպիսի կարեւոր խնդիրներու քննութիւնը ոչ ոքին կը վստահէր եւ ուղղակի իր կողմէ նշանակուած մարմիններու միջոցաւ կը կատարէր։

Համիտ որոշեց քննիչ մարմին մը ղրկել Սամսոն, մանրամասնօրէն իրեն տեղեկագրելու համար դէպքը։ Շէֆիք եւ Ճէլալ փաշաներու, Մէճիտ էֆէնտիի եւ Խօմէր պէյի մասնակցութեամբ կազմուեցաւ այդ մարմինը եւ պէտք եղած հրահանգներն ու ուղղութիւնները տրուելով ղրկուեցաւ։

Այդ մարմնի քննութիւններէն եւ ներկայացուցած տեղեկագրէն հասկցուեցաւ որ հեղհեղէ ապստամբութեան պատրաստութիւնները կը շարժէին Հայերու մէջ։

Սամսոնի դէպքը արիւնա յիշատակներ կը ձգէր Եըլտըզի մէջ։ Սուլթան Համիտ Ճէվատ փաշայի պէտք եղածին չափ հեղինակութիւն եւ վարչական կարողութիւն չունենալուն համոզում գոյացուց։

Այդ վայրկեանէն սկսեալ Ճէվատ փաշայի մասին իր ունեցած կարծիքը փոխուած էր։ Սուլթանին տուած հրամաններէն, արտայայտութիւններէն, Բ. Դրան ուղղած հրահանգներէն, Մեծ Եպարքոսին ամէն անգամ պալատ գալուն անոր գտած ընդունելութենէն եւ կը հասկնայի որ Ճէվատ փաշայի օրերը համրուած էին։

Փաշէն եւ պալատի բարձրութենէն յանկարծ զրկուիլ, խեղապէս յուզիչ եւ տխուր երեւոյթ մըն է։

(Շար.)

„ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18„ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Սալօն Շափի մէջ, 84 րիւ Շապ։
կը խօսին՝ ընկերներ Գ. ՀԻՒՍԵԱՆ եւ ԱԶԳԻՆ
կ'արտասանեն՝ ընկերներ Մարութեան, Մ. Գաբրիէլեան, Յ. Ուզունեան
Ձախ գեղարուեստական բաժին — Մուտքը ազատ է

ԿԱՐՏԱՆ.— Վաղը կիրակի ժամը 2.30ին, Դաշնակցութեան Տան մէջ
Կը խօսի՝ Ընկ. ԱԶԳԻՆ
Ձախ գեղարուեստական բաժին

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Վալանսի կոմիտէին կողմէ

վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 10ին PALACE սինէմային մէջ

կը խօսի՝ ԸՆԿ. Ա. ՀԱՆԸՄԵԱՆ

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ա. Ե. Հ. Կարմիր Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղի կողմէ
Այսօր Շաբաթ գիշեր ժամը 9էն մինչեւ լոյս
Quai Blanqui (*մեծ կամուրջի դէմը*) Ալֆորվիլ
Մուտք 5 ֆրանք

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Sté. Byothéraphitique, 131 Rue Cambronne, Métro Vaugirard, Autob-Ag եւ X. Tram. 123(4:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը վաղը կիրակի ժամը 2.30ին, 1 Bld. Carnot, Ալֆորվիլ։

ՊԱՆԵԼՕ-Քաշան Արծիւ խումբի ժողովը վաղը կիրակի ժամը 2.30ին, ընկ. Ս. Ալթունեանի բնակարանը՝ 17 rue Ampère, Cachan. կարեւոր օրակարգ։ ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՍԱՐՍԷԼ-Առնովիլ ենթակոմիտէն առիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ Հրայր խումբի ընկերները, այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, ընկեր Ալատինեանի բնակարանը։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։ Բացակայողները պատասխանատու կը նկատուին։

Ռազմիկ խումբի ընկերները առիպողաբար ժողովի կը հրաւիրուին վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին ընկեր Խաչատուրեանի բնակարանը։ Բացակաները պատասխանատու կը նկատուին։

ԳԱՒԱՌ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ «Քրիստափոր» ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները 23 մարտ երկուշաբթի ժամը 2.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Ներկայանալ անպատճառ։

ՎԻԷՆԻ Քրիստափոր խումբի ժողովը վաղը ժամը 4ին, Խաժակ Ակումբին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այսօր Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 12.30ին Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ հոգեհանգիստ կը կատարուի, ԱՂԵՔՍԱՆԴՐ ԲՈԳԴԱՆԵԱՆ ԱՍՐԻԹԷԿԵԱՆԻ մահուան տարելիցին առթիւ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի Փարիզի Մանուկներու Պաշտպանութեան մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը վաղը կիրակի կէսօրէ յետոյ ժամը 3ին։ 71 Ave. Kléber.

Օրակարգ.— 1. Պ. Վ. Համբարձումեան կը խօսի «Հայ կնոջ իրաւունքներու մասին», Հ. Կ. Խաչի 20 ամեակը, ընթացիկ հարցեր։

Կը խնդրուի բոլոր անդամուհիներէ եւ համակիրներէն ներկայ ըլլալ որոշեալ ժամուն։

ՎԻԷՆԻ Եազկատի Հայր. Միութեան վարչութենէն կը խնդրուի իր հասցէն յայտնել «Յառաջ»ի Վարչութեան։

Զ. Ե. Ռ. Միութեան Մարսէյլի Մասնաճիւղին վինճարանական ժողովը վաղը կիրակի կէսօրէ յետոյ սովորական հաւաքատեղին։ Կը հրաւիրուին անդամները։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN ERUOPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ՆԻՐԻԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376 386

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ
22
ՄԱՐՏ
1931

22 MARS 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1525 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՅԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

«ՊԱՏԱՌ ՄԸ ՀԱՑ»

Տնտեսական համատարած տագնապին ու յարաճուն անգործութեան առջեւ, ո՛չ մէկ երկիր այլեւս կրնայ ցուցադրել առատութեան ու ապահովութեան պարծանքը։ Այսօրուան ու վաղուան մտահոգութեամբ, ազգային անխնամ հպարտութիւնները տեղի կուտան. պետութիւնները գլուխ գլխի, կը ջանան գտնել ելքի ճամբայ մը անելին մէջ, որ կրնայ հիմէն խախտել ամբողջ ընկերային կարգն ու սարքը, պարտադրելով եթէ ո՛չ արիւնահեղ ու յեղափոխական, այլ գոնէ բարեշրջական փոփոխութիւններ։

Ներկայ տագնապի յատկանշական կողմն է ոչ թէ աշխատանքի նիւթի ու ապրանքներու սակաւութիւնը, այլ ընդհակառակն, առատութիւն՝ սպառման դժուարութիւններով, որոնք սնանկ մը բանի արգելքի կերպարանքն առած են։ Այսօրուան կատարելագործուած արհեստը, պիտի կրնար մարդկութիւնը գոհացնել պէտքերու առատ մատակարարումով. քանի արտադրութեան եւ սպառման յատուկ նիւթերը չեն որ կը պակսին։ Թովէ չէ որ կը ներգուին սովահար անգործ բազմութիւնները։

Անցեալ ամիս, Փարիզի մէջ գումարուած խորհրդաժողովը երկրագործական արտադրութիւնը զարգացնելու մասին չէր որ մտածեց։ Այլ ընդհակառակն, կեդր. եւ արեւելեան Եւրոպայի մէջ ամբարուած արմտիքի մթերքներուն շուկայ փնտռեց։ Հաց կայ ուրեմն, բայց ուտող...բերան չկայ։

Գանատայի մթերանոցները կը պոռթկան ցորենով. ու գիւղացին՝ փայտի տեղ ցորեն կը վառէ. մինչ հանքագործներ կիսաքաղց կը թափառին գրասենեակէ գրասենեակ՝ խնդրելու աշխատանք։ Հանքերը չէ որ պարպուած են։ Հանելի ածուխը չէ որ կը պակսի։ Ընդհակառակն։ Ընդերկրեայ հարստութեանց շահագործումը կը կաղայ։ Ու ճարտարարուեստական բոլոր երկիրներուն մէջ հիւսկի մեքենաները կը ժանգոտին։ Նախանիւթը չէ որ կը պակսի սակայն։ Արտադրութիւնը կանգ առած է գերարտադրութեամբ եւ անգործութիւնը սաստկացած։

Որքան ալ հոծ ըլլան սակայն օտար անգործ բազմութիւնները, ու որքան ալ մեծ, հակամարդկային անոնց զրկանքն ու տառապանքը, կարելի չէ բաղդատութեան դնել դժբախտութեանը հետ հայ անգործին, որ՝ ամէն երկրի մէջ, ամէնէն առաջ եւ ամէնէն աւելի սաստկութեամբ կը կրէ գործատութեան հետեւանքները։

Օտարը կ'ապաւինի պետութեան ու պետական կազմակերպութիւններու, որոնք միջոցներ ունին ու կը ջանան մեղմելու դժուարութիւնը։

Ուրկէ պիտի կոթնի սակայն Հայը որ իր լաւ օրերուն ձեռք երկարելէ վերջ ամէն դիմողի, վատ օրերուն, ոչ մէկ բարեկամ ունի, հայ հանրային ոչ մէջ հաստատութիւն կը ճանչնայ որ մտահոգուի իր վիճակով, որուն կարենայ դիմել՝ հոգ չէ թէ աղքատ յոյսերով։

Հարցը մասնաւորելով մեր շրջանին, պէտք է խոստովանիլ թէ, եթէ անգործութիւնը տեւէ,աքսորի անապատային դարհուրանքներն անոր պիտի կրկնուին քաղաքակրթութեան պողոտաներուն վրայ, աւելի դառն հետեւանքներով։

Նրկին կարդացէք Ռօանի թղթակցին սա խօսքերը.— Մեր այրենակիցները մեծ թշուառութեան մատնուած են։ Քանի մը անգամ Քաղաքապետարանին դիմում կատարուեցաւ՝ պատասխանեցին թէ չեն կրնար օգնել Հայերուն։ Անցեալները գործարանի պաշտօնեաներէն մէկը տեսնելով որ քանի մը Հայեր խոտ կ'ուտէին՝ մեղքցաւ։ Հիմա, քանի մը անկարողներու գործարանի ճաշարանէն ապուր կուտան առանց հացի. բոլորը ամանով, առանց կեղեւը հանելու։ Հոդ կը հասնի կերակուրը։ («Յառաջ», 11 մարտ)։

Սոսակցութեան ամենապարզ լեզուով գծուած սեւ-սեւ պատկեր մը։ Ու ոչ մէկ երաշխիք թէ վաղը նոյն պատկերը պիտի կրկնուի այն շրջաններուն մէջ, ուր թափառական այր՝ գլուխը քարի մը զարկած, կը փորձէր բոյն մը հիմնել քնաշխան աշխատանքով։

Ու քանիցս շեշտելէ յետոյ համապատասխան կազմակերպութեանց անհրաժեշտութիւնը, գոհունակութեամբ արձանագրելէ յետոյ Փարիզի մէջ կատարուած ջանքերը՝ այս ուղղութեամբ, պէտք է ըսենք սակայն թէ չի բաւեր սահմանափակուիլ միակ շրջանի մը մէջ։ Պէտք է նաեւ դուրս ելլել Փարիզէն ու ձեռք երկարել հեռաւոր փոքր անկիւններուն, ուր հազար հայ սրտեր կը բաբախեն։

Հարց չենք տար թէ ո՞վ պիտի ըլլայ նախաձեռնարկ։ Հայ իշխան ու անդեկ կեանքի այս օրերուն, իրաւունքը անորն է որ չի վարանիր ու գործի եռանդով ու անշահախնդրութեամբ առաջ. կը նետուի ապարէզ ճարելու եւ ամոքելու։ Ու անձեր կամ կազմակերպութիւններ չէ որ կը պակսին։ Սատար տուաւ Փարիզ՝ իր Ախքատախնամով եւ Հայրենակցական Միութիւններով։ Նոյնները շատ ալ իրաւունքով պիտի ազգային իրենց աչքերը ուղղել երկրին ներսերը ու գլուխը անցնիլ օգնութեան եւ ազգային համերաշխութեան շարժումի մը, որ աւելի քան անհրաժեշտ կը դառնայ անգործ Հայերու հետզհետէ յաւելումով։

Ու վստահ ենք։ Կը բաւէ որ որեւէ մարմին՝ կոթնած հանրային վստահութեան ու համակրութեան, զարնէ որեւէ դուռ, լեցուն ձեռքով վերադառնալու համար, որպէսզի կարելի ըլլայ գոնէ ցող ցուող ապուրին քով պատառ մը հաց դնել։

Պատառ մը հաց։

Այս թող ըլլայ օրուան կարգախօսը, յանուն անտէր ու անգործ Հայերուն, որոնք գիտեն տանմապատիկ հատուցանել, երբ օրը գայ։

Մ. Ն.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Կովկասի մէջ խռովութիւններ

Վրացական Մամուլի Դիւանը կովկասի խռովայոյզ վիճակին մասին կը հաղորդէ հետեւեալ տեղեկութիւնները, զորս ստացած է Թիֆլիսէն։ Բուռն ըմբոստութիւններ ծագեցան Կովկասի բազմաթիւ շրջաններուն մէջ, ճնշումներու սաստկացման եւ բռնի համայնացման կիրարկման հետեւանքով։

Վրաստանի եւ Ատրպէյճանի մէջ, բազմաթիւ եւ արիւնահեղ բախումներ տեղի ունեցան կէփէուի զօրամասերուն եւ ըմբոստներուն միջեւ։ Ըմբոստներուն թիւը հետզհետէ կը շատնայ։

Կարմիր բանակը գործողութեան ձեռնարկած է։ Կարեւոր դէպքեր կը նախատեսուին։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՇՈՒՐՋ

Կարեւոր փոփոխութիւններ պիտի ըլլան

Էնկիւրիէն առնուած տեղեկութեանց համաձայն Մ. Քէմալ թեկնածուներու ցանկը մասամբ ճշդած է։ Ստոյգ չի նկատուիր այն լուրը թէ նոր ժողովին անդամները գրեթէ նախորդ երեսփոխանները պիտի ըլլան։ Ընդհակառակն կ'ըսուի թէ նոր ժողովը բոլորովին տարբեր դէմքերէ բաղկացած պիտի ըլլայ։ Այս զրոյցներուն համաձայն, մասնաւորաբար հարաւային նահանգներու երեսփոխանները բոլորովին նոր անձեր պիտի ըլլան։

Ուշագրաւ մտադրութիւններու մասին կը խօսուի։ Կ'ըսուի թէ ժողովը 4 ամիս նիստ պիտի գումարէ։ Նոր ժողովի կազմութենէն վերջ, հիմնական օրէնքին նստաշրջանի տրամադրութիւնը պիտի բարեփոխուի եւ շրջանը 6 ամիսէն 4ի պիտի իջնայ։ Այս պարագային, Ազգ. ժողովը նիստ պիտի գումարէ միայն նոյեմբեր, դեկտեմբեր, յունուար եւ փետրուար ամիսներուն, ու տարին ութը ամիս դադար պիտի ընէ։

Այս ութը ամիս արձակուրդի շրջանին, երեսփոխանները իրենց ընտրական շրջանակները պիտի երթան եւ մօտէն երկար քննութիւններ պիտի կատարեն ժողովուրդի կարիքներու մասին։

Խալքի երեսփ. թեկնածուներու ցանկը պիտի հրատարակուի Քէմալի մէկ յայտարարութեամբ։ Այս յայտարարութեամբ, կուսակցութեան ընդհ. նախագահի հանգամանքով, նոր ժողովին կատարելիք գործերը համառօտ կերպով պիտի բացատրէ եւ պիտի թելադրէ որ քուէները կուսակցութեան տրուին։

Քէմալ, յայտագրին կից երկրորդ գրութիւնով մը պիտի բացատրէ թէ կուսակցութեան երեսփոխանները ո՞ր գործերը պիտի ընեն կամ չպիտի ընեն։ Մեծ կարեւորութիւն կը տրուի այս յայտարարութեան որ կուսակցութեան գործելակերպը ցոյց պիտի տայ։

Ո՞վ պիտի կազմէ նոր դահլիճը

Թրք. նոր դահլիճի մը կազմութեան մասին շրջող զրոյցներուն ակնարկելով, Թուրք հեղագրական գործակալութիւնը կը յայտնէ թէ պէտք չէ արժէք տալ հրապարակ նետուած այն զրոյցներուն թէ գործավարներէն ոմանք պիտի փոխուին։ Նոր ժողովը գումարուելու միջոցին, բնական է որ դահլիճը հրաժարական պիտի տայ։

Տիրող կարծիքն այն է թէ նոր դահլիճն ալ Ըսմէթ փաշան պիտի կազմէ։ Ըսմէթ փաշա բոլորովին նոր դէմքերով չէ որ ժողովին առջեւ պիտի ելլէ, բայց եւ այնպէս հաւանական է նաեւ որ մէկ քանի գործավարներ փոխուին։

Հերման Միւլլէրի մահը

Գերմանիոյ նախկին վարչապետ եւ գերման ընկերվարական կուսակցութեան յայտնի դէմքերէն Հերման Միւլլէր մեռաւ հիւանդութեան պատճառով։ 55 տարու էր։ 17 տարեկանին մտած է ընկերվարական կուսակցութեան մէջ եւ 22 տարեկանին արդէն կը վարէր իր կուսակցութեան Կէօրլիցի թերթը։ Պէպէլի քաջալերութեամբ ու հովանաւորութեամբ, հետզհետէ կուսակցութեան մէջ գրաւեց կարեւոր դիրքեր։ Երբ ընդհ. պատերազմը ծագեցաւ, ընկերվարականները գինքը ղրկեցին Ֆրանսա, որպէսզի Ֆրանսական ընկերվարականներու հետ համաձայնութեամբ, պատերազմի հանդէպ բռնեն նոյն դիրքը։

Պրիւքսէլ հասնելով, լսեց Ժօռէսի սպանութիւնը։ Այդ թուականէն սկսեալ, միշտ գտնուեցաւ իր կուսակցութեան առաջնակարգ դիրքերուն վրայ։1919ին, Պաուէրի կազմած դահլիճին մէջ մտաւ իբր արտաքին նախարար եւ այդ հանգամանքով էր որ ստորագրեց Վէրսայլի խաղաղութեան դաշնագիրը Գերմանիոյ կողմէ։ 1920ին, երեք ամիս վարեց վարչապետութիւնը եւ իր անկումէն յետոյ, ամբողջովին նուիրուեցաւ իր կուսակցութեան գործերուն։ 1928ին, կրկին հրաւիրուեցաւ կազմելու դահլիճը որ տեւեց մինչեւ անցեալ գարուն եւ որուն յաջորդեց Պրիւնինկի դահլիճը։

Հողը կը կլլէ

Դեռ Շաթլառի աղէտը չվերջացած, Ֆրանսայի զանազան վայրերուն մէջ, ձիւնհալին հետեւանքով հողային փլուզումներ տեղի կ'ունենան։ Այսպէս, Իզէրի, Տոռմի նահանգներուն մէջ։ Ցեխի հեղեղ մը, Մօթ Շալանսոնի մէջ, քանդեց ագարակ մը։ Հեղեղը կազմուած էր հողային փլուզման մը հետեւանքով։

Շոգեկառքի ծանր արկած մը

Շոգեկառքի ծանր արկած մը պատահեցաւ ուրբաթ երեկոյ Էթամփի կայարանին մէջ։ Փարիզ-Պորտօ ճեպընթացին կռնակի երկու կառքերը՝ ճամբորդներով լեցուն, գծէն դուրս ելան, մինչ ճեպընթացը ճամբան կը շարունակէր։ 50 մեթր անդին միայն, երկու կառքերը քակուեցան շարքէն, մինչ 700 մեթր անդին, ուրիշ կառք մը եւս կը քակուէր։ Այն ատեն միայն մեքենավարը զգաց թէ բաներ մը կը պատահին եւ կեցուց վայրաշարժը։ Արկածին հետեւանքով մեռեր էին եօթը ճամբորդներ փշրուած եւ 30ի մօտ ալ վիրաւորուած։

Արկածը պատահեցաւ իրիկուան մութին։ Ամբողջ գիշերը, գործաւորները աշխատեցան վերցնել կառքերուն բեկորներն ու մաքրել ճամբան։ Քննութիւն բացուած է երեւան հանելու համար արկածին պատճառները։

Կանտիի դէմ մահուան սպառնալիք

Տէլհիի մէջ պատերուն վրայ փակցուցած են յայտարարութիւններ, որոնցմով Կանտիի կը սպառնան ձեռնառումով մահուան ենթարկել, եթէ Լահորի դաւադրութեան հետեւանքով մահուան դատապարտուած ահաբեկիչները պատժին ենթարկուին։ Կանտիի հրաւէր կ'ուղղուի որ ստանայ անոնց ներումը փոխարքայէն։

Միւս կողմէ, լուրեր կան թէ լուրջ խռովութիւններ վերսկսած են հիւսիս. արեւմտեան սահմանագլուխին վրայ։ Աֆրիտիները դարձեալ գործի վրայ են եւ բախումի մը ընթացքին, սպաննած են մէկ անգլիացի եւ երեք բնիկ զինուորներ ու վիրաւորած անգլիացի հարիւրապետ մը եւ հինգ զինուորներ։ Աֆրիտիները կրած են ծանր կորուստներ։ Փէշավէրի հիւսիսը գործող ցեղախումբերը զսպելու համար, ղրկուած են զրահապատ ինքնաշարժներ, հրետանի, գնդացիր եւ հետեւակ զօրքերու կարեւոր ուժեր։

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

ՎԵՐՋԻՆ ՎԻՃԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Մարտ 14ին, համաձայն պաշտօնական վիճակագրութեան, անգործներու ընդհանուր թիւն էր 47.720, որոնց 10.288 կիներ. (վիճակագրութիւնները կատարուած են 44 նահանգային, 329 թաղապետական եւ 14 միջհամայնականանգործութեան սնտուկներու արձանագրութեանց վրայ)։

Մէկ շաբաթէն միւսն ուրեմն 3076 հոգիի յաւելում մը.

Անցեալ տարի նոյն շաբթուն, 1639 անգործներ կային։

Ցիշենք վերջին թիւերը,ցոյց տալու համար անգործութեան զարգացման ընթացքը.— Փետր. 28ին՝ 40766, Յունուար 31ին՝ 28536, 1930 Դեկտ. 27ին 11952, Նոյեմբեր 29ին՝ 4893, Հոկտեմբեր 31ին 1663, իսկ Սեպտեմբեր 29ին՝ միայն 988։

Միայն Փարիզի մէջ պաշտօնապէս արձանագրուած անգործներու թիւն է 21618,Մարտ 14ին, մինչ մէկ շաբաթ առաջ, 20369 էր։ Իսկ Սէնի մնացեալ համայնքներուն մէջ, անգործներուն թիւն է 14686, ընդամէնը ուրեմն, 36304 անգործներ միայն Սէնի նահանգին մէջ։

Կը նշանակէ թէ ամէնէն աւելի Փարիզն է որ ազդուած է տագնապէն։

Ֆրանսայի մնացեալ նահանգներու անգործներու պաշտօնական ընդհանուր թիւն է 11416։ Փարիզէն յետոյ ամէնէն աւելի վնասուած են Ռօնի նահանգը 3357 անգործներով, որոնց 2582ը Լիոնի մէջ, իսկ 575ը Վիլլէօրպանի մէջ (Լիոնի արուարձան)։ Մարսէյլ քաղաքը կը համրէ ընդամէնը 859 անգործներ. Սէն Թ'Էթիէն ուր հայ գաղութ մըն ալ ունինք, գրեթէ նոյնքան։

Ամէնէն աւելի թուլցած ճարտարարուեստի ճիւղերն են մետաղագործութիւնը, ճարտարապետութիւնը, նպարեղէնը,զգեստեղէնը։

Մարտ 9էն 14 Ֆրանսա մտած են 457 օտար աշխատաւորներ։ Մեկնած են 2421 հոգի։

«ՀՍԿԵՆՔ ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ»

Ֆրանսայի մէջ, անգործութիւնը մեղմանալու նշաններ չի ցուցներ, ընդհակառակն կարգ մը շրջաններու մէջ աւելի կը շատնայ, սաստկացնելով օտար աշխատաւորներու դէմ ձեռք առնուած միջոցները։

Երէկ կը գրէինք թէ Սէն-էնֆէրիէօրի նահանգապետը մօտ 500 օտարականներ քշած է կամ քշելու վրայ է զանազան պատրուակներով։ Ուրիշներ միջոցներ կը խորհին ընդդէմ օտար գործաւորներուն,որոնց մէջ եթէ կան իսկապէս վտարելի եւ անբաղձալի տարրեր, կան ալ որ համեստ ու պարկեշտ, պատառ մը հացի մտմտուքով կը մաշին ու կը մաշեցնեն նաեւ կին ու զաւակներ։

Ֆրանսական թերթի մը աշխատակիցը քննէ թէ ուրկէ՞ եւ ի՞նչ միջոցներով կուգան այս օտարականները։

ա) Ի ձեռին ունին վարչական արտօնագիր մը որ տակաւին ի զօրու է եւ հետեւաբար տրուած է այն ատեն իսկ, երբ անգործութիւնը իր զարգացման ընթացքը կը բոլորէր։

բ) Պայմանագրութիւններ ունին որոնց պայմանաժամը վերջացած է թէեւ,բայցերկարաձգուած է։ Այս երկարաձգման արտօնութիւնը տրուած է ուրեմն անգործութեան ընթացքին, երբ շատ պարզ էր զայն մերժել։

գ) Սահմանն անցած են արտօնագրով, որուն պայմանաժամը անարժէք էր, վերջացած ըլլալով։

Այս երեք ենթադրութիւններէն եւ ոչ մէկը բաւարար կը գտնէ ֆրանսական թերթը ու հարց կուտայ.— Ինչպէս կը գործեն ուրեմն օտար աշխատաւորներու վրայ հսկողութիւնն ստանձնող պաշտօնատունները։ Ի՞նչ է անոնց քաղաքականութիւնը։ Ի՞նչպէս կարելի պիտի ըլլար տագնապի պահուն անմիջապէս կեցնել օտար աշխատաւորներու մուտքը։ Ճահեկան է փնտռել։

Ու կրնաք վստահ ըլլալ թէ ով որ կը փնտռէ, անպատճառ գէշ աղէկ բան մը կը գտնէ։

„ԴԱՇՆԱԿ-ՀՈՅՊՈՒՆ"

Թուրք մամուլը եւ մասնաւորապէս Էնկիւրիի կիսապաշտօն բերան «Միլլիէթ»ը վերջին ամիսներուն այն վերնագրով յօդուածներու երկար շարան մը կը հրատարակէ «Դաշնակ-Հոյպուն» գործակցութեան ներքին «գաղտնիքները» հրապարակ հանելու յաւակնութիւններով։

Նոյն առիթով, վերջին օրերս յայտարարութիւն մը բաց թողած է նաեւ Ա. ընդհանուր քննիչ Իպրահիմ Թալին։

Ինչ ըսել, որ չէ պատմուած տեղ մէջ, իբր իրականութիւն — քիւրտերը խաղալիք եւ կոյր գործիք են դարձած նախ՝ Անգլիոյ, Ֆրանսայի ու Պարսիկներու, ապա Հայերու ձեռքը։ Քիւրտը եւ Հայը ամէնէն անհաշտ թշնամիներ են եղած։ Քիւրտն եւ Թուրքը միեւնոյն ծագում, աւանդութիւնները եւ կրօնը ունին — նոյն ազգն են — «Թուրքի եւ Քիւրտի մէջ մէկ գիրի տարբերութիւն կայ»։ Միայն Թուրքերն են, որ գեղուն զգացումներով տոգորուած են քիւրտ եղբայր ժողովուրդի հանդէպ։ Եւ նման բազմաթիւ «ճշմարտութիւններ», որոնք կը համեմուին, ի հարկէ, «փաստերով» ինչպէս, օրինակ, քիւրտերը Անգլիացիներու մասնակցութեամբ ժողովներ են գումարած, Ֆրանսացիները նիւթական օգնութիւն են տուեր եւ Պարսիկներու հովանաւորութիւնն են վայելած, ասկէ զատ «Դաշնակներու» հետ ալ Պէյրութ կարաժներու եւ ֆաբրիքի մէջ գաղտնի ժողովներ են ունեցեր, ուր մասնակցեր է, իմէ այլոց, նաեւ Պողոս փաշան, եւ... անշնորք Թխուած Պէյրութի ժողովէն տեսարան մը կուտայ։ Եւ ապացոյց, որ Քիւրտը Հայուն երբեք բարեկամ չէ ընդհանուրէն կը պատմէ Պոլսոյ հայկական լրագրերէն պատկեր մը։ Հոյպուն «Հայ-բուն»ի կը փոխէ... Եւ, վերջապէս, կ'ուզէ հաւատացնել քիւրտ ժողովուրդին, թէ հայ կամաւորներ եւ ղեկավարներ կային իրենց մէջ, որոնք վտանգի բոպէին ձգած փախած են։

Անշուշտ, ինչպէս փաղաքշանքով կը յիշէ «Միլլիէթ»ը, ամբողջ հայութիւնը չի արդարացներ «Դաշնակ Հոյպուն» գործակցութիւնը. «Միայն Ռամկավար եւ Հնչակ կուսակցութեանց ծանրագլուխ, չիաակ խորհող եւ Թուրքերու բարեկամութիւնը սիրող մարդիկ անջատուեցան այդ քաղաքականութենէն...»։ Իսկ դաշնակներն ալ «բաժան-բաժան եղած՝ աննշան ուժ են դարձեր»։

Այսպէս կը գրէ «Միլլիէթ»ի պատմաբանը։

Իսկ ի՞նչն է ասիթ տուեր Էնկիւրիին իրար անցնելու եւ գայլի ուեսարան կարգալու քիւրտերու գլխուն։

Շէյխ Սայիտի ապստամբութեան մէջ անոնք կը տեսնէին Համիտի ժառանգորդներու եւ յետադիմական տարրերու գրգռումը, որոնց ետեւը՝ Անգլիոյ ուրուականը կար։

Արարատի շարժման մէջ Անգլիացիներու, Ֆրանսացիներու եւ Պարսիկներու հետ կը նշմարէին հայ յեղափոխականի ստուերը։

Արարատի եւ Զիլանի շարժումներուն մէջ անոնք տարբեր բան մըն ալ տեսան — շարժումներու կազմակերպուած բնոյթը — պատերազմի հզօր գործօն մը ապստամբական շարժման հետ, Թէեւ գեռ Թերի։

Եւ Էնկիւրին, այս վտանգաւոր երեւոյթին հանդէպ, կը փակէ (գոնէ առայժմ) իր գործելակերպը։

Շարժման ընթացքին՝ իր հարուածներէն հասած՝ վայրենօրէն ջարդեց նախ տասնեակ հազար քիւրտ խաղաղ ազգաբնակութիւն Զիլանի հովիտներու եւ Հէքքեարիի սարահարթներու վրայ՝ աւելի ամայացնելով երկիրը. իսկ այժմ փոխելով իր գործելակերպը կը սողոսկի, մեղրածուշ եւ «եղբայրական» խորհուրդներ կուտայ քիւրտերուն եւ կոչէն կ'ընէ հաւատացնելու համար, թէ աշխարհի մէջ անոնց միակ բարեկամը Թուրքն է։ Իսկ շնականօրէն գաւեր կը նիւթէ միաքերը շփոթելու, ցեղերը իրար դէմ հանելու, վարկաբեկելու անոնց մտաւորական ղեկավարները գրգռելու Հայերու եւ իրենց միակ զօրեղ եւ կազմակերպուած "Հոյպուն„ի դէմ։

Այս նպատակով ահա հէքեաթներու երկար շարք մը կը սանդէ՝ ասլով անոնց իրականութեան շպարը։

Էնկիւրին կը ջանայ պղտորել նաեւ Սուրիոյ Արաբներուն միտքերը Քիւրտերու եւ Դաշնակցութեան դէմ, երբ երկրի հանդէպ վրդովող տարրերու...

Այս չէ միայն ըմէթ փուշն շիփ մըն է որ կ'ընէ վերականգնելու համար Թուրքիոյ վարկը միջազգային անաստան շուկային առջեւ եւ յաղթելու եւրոպական երկչոտ, եւ զգոյշ դրամագլուխի մուտքը Թուրքիա. կը Թուի Թէ "անոթի հաւը երազ կը տեսնէ„...

Քաղաքակիրթ մարդկութիւնը իր արժանի գնահատութիւնը, անշուշտ պիտի տայ Թուրք բերան "Միլլիէթ„ի "փաստական պատմութեան„ մանաւանդ որ Թուրքիոյ քաղաքական պատմութիւնը առատ՝ իւթերուն չարիքի բուն պատճառը գտնելու համար։

Պէտք չկայ որոնելու պատմութեան մէջ Յոյներու, Պուլկարներու, Սերպերու, Հայերու ապստամբութիւններուն պատճառները, երբ Թուրք տիրապետութեան պատմութեան էջերը ներկուած են նոյն ազգերու արիւնքով եւ արիւնով։

Ապարդիւն է որոնել «Արտաքին դրդումներ» հոն, ուր տառապող ազգերը կ'ընդվզին բռնակալին դէմ՝ իրենց գոյութեան պաշտպանութեան համար։

Քրիստոնեայ ազգերու դէմ, քեմալ Թէ գլխարկով, Թուրքը եղաւ անողոք դահիճ, եւ սրով ու հրով ջանաց խեղդել անոնց ազատութեան ոգին։

Այժմ հերթը մահմեդական ոչ-Թուրք ազգերունն է, որոնց համար Թուրքիոյ միմայնասը Թունաւոր, կեանքը ահաւոր դըժոխքի է վերածուած։

Մեծ պատերազմէն վերջ Քիւրտերը տասնեակ հազարներով քշուեցան իրենց տեղերէն, ոչնչացուեցան անոնց մտաւորականները, պետերը եւ անգլուխ ձգուած քիւրտ ժողովուրդի Թրքացման բոլոր միջոցները ձեռք առնուեցան։

Շէյխ Սայիտի ապստամբութիւնը եղաւ հակահարուած մը, որ ձախողեցաւ դժբախտաբար, ու Թուրքը տասնեակ հազարներ ողջ վառեց ու 400է աւելի մտաւորականներ խեղդամահ ըրաւ։

Այսքա՞ն տառապանքէ վերջ պէտք կա՞յ որոնելու «Արտաքին մատ»։

Ճնշուած ու հալածական ժողովուրդի մը ահեղ կանչն է այս, որ գնա երկար պիտի հնչէ Թուրքին ականջին։

Եւ վաղը, անոր հետ բոլոր վրէժառու տարրերը, որոնք աառապած ու հալածուած են իրենց հայրենի երկրէն, բնականօրէն անոր պիտի միացնեն իրենց ուժերը՝ ճգնելով փրկել իրենց հայրենիքը, կեանքն ու պատիւը բռնակալներէն։

(Դրօշակ)

ՈՎԿԻԱՆՈՍԻ ՑԵՂԵՐԷՆ

ԵՐԿԻՆՔ ՈՍԿԻ Կ'ԱՐՏԱՍՈՒԷՐ

(ԵՆԹԱՅԱԿԱՆ ՋՐՈՅՑ)

Ողբացին կ'երգէր Նաբավէկ.

— Հի՛ն, շատ հին ժամանակ մը, Արիմարդիկը ծնէին աւազէն, զոր Շնորհաց գետը վար կը նետէր երկինքէն, — այսպէս էր որ ծնաւ առաջնորդեայ մեծամած գիջուէին Պաշակամակ. — տիեզերք կը ծփար մթնութեան մէջ։ Մինութեան այդ օրերուն, ձանձրայթը բոյն դրաւ երկրի վրայ։ Խորհիթներու կրակները բաժնուեցան, եւ սիրտերու կրակը քէնի փոխուեցաւ.

Այդ օրերուն, Բարձրեալը, սիրով լեցուն անյատա՛կ Հրաժարար, քննեց նայեցաւ մարդոց սիրտը, հասկնալու համար թէ ինչի՛ կարօտ էին անոնք։ Ցնաւ որ իր արարածներուն սիրտին մէջ ծակեր կային, ծակեր որ բացուած էին անհունութեան վրայ։ Ի զուր աշխատեցաւ օգնել իր ցեղին, զոր կը սիրէր փայփայել, — հովե՛ր կ'անցնէին գիշերուան մէջէն եւ կ'օրօրէին արմաւենիներու զարդամանակները, — կը սիրէ՛ր այնքա՛ն փայփայել, — մեծ խոլորձիներու մոլոշազոյն գինովցնող շափրակները, — ավիրանամներու բազմերամ Թռչունները իրենց Թեւե եւ սպիտակ աղաւաթնոտրով կը շոյէին, — բայց աչքերը պէշ պէշ յառած էին աւելի լայն, աւելի հեռաւոր հորիզոններու վըրայ, ուր տարօրինակ փոթփոթուն մը կը ծածկէր գրախտին մաւռքը, — հակայ շղթաներով։

Արձագանգը հնտեց հովին մէջ, երգը՝ ամպերուն մէջ։ Գինովութիւն դրաւ ծաղիկներուն բույրին մէջ, եւ կրակ՝ անոնց շափրակներուն մէջ, այնպէս մը, որ այդ օրէն ի վեր մարդիկ ծաղիկներուն մէջ կը կարծեն տեսնել աստղերուն ցոլքը։

Եւ սակայն մարդիկ կ'ատէին իրար, երբ կրցան ոտքի կանգնիլ եւ իրենց մատովը ցոյց տալ, երկինքի աստղերը, եւ իրենց ճակատը լայն բանալ Զենիթին բոցերուն։

Ցորենց կզաքիսի սպիտակ մուշտակը, առով ծածկելու համար աղուորութիւնը ծիծերուն, որոնք կ'ուռէին սէրէն։ Եւ յագնած սուլթաններուն նայուածքը գգուելու համար, ծովերէն դուրս ցայտեցուց մարգարիտները, որոնց մէջ կը խայտար երգեցիկ արշալոյսներու ծիրանին։ Լուսնին գունափոփոխ խեցիներով զրուագեց գիշերը։ Եւ այդ պահուն երգել տուաւ սոխակին իր բիւրեղեայ երկարուն եւ քաղցրաւուն ասաքերգութիւնները։ Սակայն երկրի վրայ ձանձրայթը բացաւ նոր վէճերու ահւ աչքը։

Այն ատեն, շուքին տակ բարձր լեռներուն, որոնք գլխու պատյա կու տան, ծնաւ գերագոյն երգիչը, մեծ Նաբավէկը։ Բայց ան որ նուէրն եղաւ աստղերուն, երգեց միայն աստղերուն համար, որոնք կը բաբախէին երկինքի մէջ, որովհետեւ մարդիկ շատ քիչ մտիկ կ'ընէին երգիչին։ Մինչ Թըռչուններն իսկ ուշադիր մտիկ կ'ընէին, դաշնաւորելու համար իրենց երգը համաձայն ասաւղածիր սրինգին կապոյտ եղանակին։

Բանալու համար իր զաւակներուն միտքը, ան ստեղծեց փոթորիկը, ամպրոպային կայծակը, որ հրդեհ կը ձգէր անտառներուն մէջ։ Գիշատիչ շարթնկուլները, երկնաբերձ վաղուհաւերը խառնեցան՝ անուրանելով բոցը, որ կը ժայթքէր ամպերէն։ Իսկ միւս կենդանիները, որոնք ծանրօրէն կպած էին ժայռերուն, փախան երեք 'օր եւ երեք գիշեր, հալածական ու տարտամահար՝ այդ բոցերէն, որոնց մէջ կը լսէին տիրոջ մը ձայնը։ Միայն անտարբեր մարդն էր, որ Թեթեւ մը ժպտեցաւ, տեսնելով փախուստը կենդանիներուն։

Այն ատեն Բարձրեալն Վիրակոչան ըսաւ.

— Բոլոր այն մեծութիւնները, զորս ստեղծեցի երկրի վրայ, չարդեցուցի՛ն քեզի, ո՛վ իմ սիրեցեալ զաւակս, Թէ քէնէն կը ծագի աղէտը։

Ցեռայ յօրինեց խաւարումը։ Այն ատեն կենդանիները նորէն խոնարհեցին իրենց գլուխը եւ մարդը նորէն ծիծաղեցաւ անոնց վրայ՝ շարունակելով ազմուկն ու վէճը, որպէսզի արթնցայ ամբաւը, որ կը կարծէր Թէ քնացած է, լուսին ծանր Թարթիչին տակ բիբը ծածկուած։

Այն ատեններուն իջաւ անբիծ ձիւներուն վրայ, ուր անդի կ'ունենայ լեռներու եւ սառցերու գերագոյն հովուերգութիւնը։

Լուսինը չէր ու աժգոյն, միշտ կիսախուփ աչքերով, օր մը, մեծն Արեւին քովէն անցած պահուն, կասկածեցաւ որ իր բոցավառ սիրականը երկինքէն վար կ'իջնէ, ցուրտ երկրին շնորհելու աստուածափառ խաղաղութիւն մը։ Այն օրէն իվեր լրտեսեց արշալոյսներու փայլակնաշող վարդաստանը եւ վերջալոյսներու պղնձեայ Թեւերը։

Վերջապէս եկաւ հասաւ օրը, երբ սովորութիւն է կատարել մեծ զոհաբերութիւնը։ Աստուծոյ քայլերը չաւռով պիտի գային կոխել երկրի վրայ, — միայն իր մանկլաւիկը, Ծաղկան էր տեղեակ, — ահա Թէ ինչո՛ւ, — երկինքի բոցերը նոր շող մը առին, — Արեւելքի պորփիւրեան հորիզոնը հագաւ կզաքիսի մուշտակին փառքը, եւ ձիւնը որ կը Թափէր յամրաբար, աւելի սպիտակ էր քան Թեւը աղաւնիներուն։

Եւ շէկահեր արշալոյսի աղուական լոյսով, — զարմանալի ի՛նչ անուշահոտութիւններ կը ծփային անտառներուն մէջ, — Առատած իջա՛ւ, — իր փառապանծ ճակատին վրայ կը բռնկէին ոսկեղէն բոցեր։

Լուսնկան աչքերը կը գոցէր վերջալոյսին դէմ, նրանքար ու կոթնած իր աղեղին, որ յապաղած եւ արեւակի շողեր կը տեղար, — երբ աւշքի եկաւ երկրի հրաբուխներուն աղմուկէն։ Այդ հրաբուխներուն երախներէն կը ցայտէին ատինքները հաւասարիմ տիրուհիին, ընդերկրեայ աստուածուհիին, որ անունն Պաշակամակ։ Աճապարանքով, վար իջաւ արեւարար իր գահէն, եւ եկաւ, ցօղերով Թրջուած, հանդչիլ լերան մըվրայ, մօտը — վերուստ ի վայր — բլուրին, ուր իջեր էր ժամանակներու հօրը օդատափառ եւ վեհապանծ, բոլոր աղբիւրներուն աղբիւրը ժայռական, հակայ խաղաղիչը անհուն եւ արեւմտեան ամփիթատրոն խուլ ու դղրդալից ալիքներուն։

Արեւը իր հրեղէն եւ խարտեաշ աչքերը սեւեռեց աժգոյն սիրահարին վրայ։ Իր քաղցրութեան ձայնը տիեզերքը լեցուց առաւօտով եւ գինովութեամբ, — ծաղիկները իրենց երջանկութենէն հակեցան գաւաններուն վրայ։ Արեւը աստուածային խօսքերով գգուեց լուսնկան.

— Իմ տխրութիւններուս սպունգը,

— Դուն, գիշերուան անդորրութեան չէք սափոր,

— Սիրոյ իմ բոլոր մառախուղներուս խարուն եւ Թափանցանց կուժը...

Լուսնկան հակեց երեսը իր խարտեշութեան ամէնէն գեղեցիկ նազանքովը եւ բիւրեղ եռաղային ձայնով մը աղաւնեց, կապոյտ ձայնոլարներ արձակեց — մարգարտահիւս մանեակ, ուր ծիածան մը կը բաբախէ, — ինչ՝ սախակը սիրոյ ժամերուն.

— Ես ի՛նչ եմ, աժգոյն ցոլքը քու ճակատիդ արձակուած բոցէ վարդերուն,

— Եւ եթէ ինձմէ շող մը կը ծագի, առիկա քաղցր արձագանգն է սիրոյ նայուածքիդ,

— Դուն անվախճան տէր,

— Դուն ջերմ զօրութիւն, որ կը շարժես հզօր եւ քաղցր կըշռութեամբ մը քու սիրականիդ կախարդուած սիրտը...։

Եւ իրարու գիրկ նետուեցան։ Լեռներուն վրայ, այսերկուսաստղերուն միութենէն ծնաւ երկուորեակ մը, մին կը կոչուէր Մանկօ Կապակ, միւսը Մամա Օկլօ, որոնք դարձան առաջին աշուղները հորիզոնի չորս ծագերուն կայսրութեան, Տաւանտինսույուի։

Բայց, ինչպէս միշտ, տխրութիւն մը աւելցաւ սիրոյ կախարդական ցանկութեան պահուն վրայ։ Պաշակամակ, նախանձավառ եւ փայլակնացայտ, անէծք պոռթկաց անյաղթ եւ համարձակ սիրահարին փղոսկրեայ դէմքին վրայ։ Եւ զայն հրեց, քշեց ամպերու իր գահին վրայ, լացակումած ու Թշուառ։ Եւ Վիրակոչա, յաւիտենական որուն, որ կ'արգասաւորէ բոլոր անծանօթ հեռաւորութիւնները, Թափառելու գնաց երկրին միւս բարձրութիւններուն վրայ, եւ բոլորովին անմխիթար՝ տեսնելով իր սիրականըարկը տանջուիւր երկինքի բարձրութեան մէջ, լացա՛ւ, լացա՛ւ։

Ահա այդ արցունքներն են, որ կաթկթելով կաթնագոյն պորփիւրաններու խարոյ[illegible] մէջ, կարծրացան եւ սե[illegible] երակներ կազմեցին։ Եւ Ս[illegible] ամենասուրբ մեհեանին [illegible] կանչակ մէջ, տակաւին տեսնուի ոսկեղէն արեւ [illegible] իր ճառագայթները կը [illegible] ծէ՝ երբ Ռայմիի տարեկա[illegible] նին արշալոյսին, տիեզ[illegible] յաւիտենական կենդանու[illegible] իր առաջին զգուանքները շնորհէ։

Եւ լուսնկան կը [illegible] կը ճանչնայ արցունքներ[illegible] րոնք իր ցաւէն ու վէրջ[illegible] փազանց ծանրացան, եւ իր [illegible] քերէն առին բոցի գոյն։

Թարգ. Հ[illegible]

ԺԱՄԱՑՈՅՑԻՍ

ԹԱՒ ՋՈՒԹԱԿԻ ՎՐԱՅ

Ի վերայ սրտիս, սրտիս ծամըններ՝ կը զարնես դուն,
Դուն նուէր ես, եւ այն որ քեզ տուաւ ինծ՝
Քեզ պէս սրտիս ի վերայ՝ միապաղաղ կը ծեւայ...

Երկա՛ր ատեն քեզ բարձիս տակ մտիկ ըրի կաթոգին,
Իբրեւ Թէ շունչն ըլլայիր Թաւ ջութակիս մուսային,
Խորհեցայ, որ ձայնիդ մէջէն՝ երիվարն իմ երջանկութեան
Բարձրադափիւն կ'արշաւէր՝ դէպի կատարն սպասումիս...

Ո՛վ կառախումբ ժամանակի, ի քեզ միայն յուսացի,
Բայց, կայարան չունեցար դուն, եւ ո՛չ ոք՝ երազներուս ճամբ[illegible]
Ժամանումի Թաշկինակ մը երկարեց եզերքներէդ յուսացած.
Եւ ո՛չ ալ դուն, ո՛վ դու ծիու կարաւա՛ն՝ ժամանակի անսկիզ[illegible]
Հայրենիքիս վրէժին առաւօտը ծնչեցուցիր...
Օ՛, անապատ կը բերեն, ուղտերդ յո՛յլ ու ծսկայ,
Մինչ ուղտերուդ բոժոժները ե՛րգ գիտէի,
Այգիներո՛ւն, աղբիւրներո՛ւն ճամբուն վրայ...

Ո՛վ աղբիւրն արծաթէ՝ ժամանակին ծոսանուտ,
Ըսի Թէ դուն քնար մըն ես գերգգայուն,
Եւ սի՛րտդ, որ պայթեցաւ, օր մը ռումբի մը նման,
Ես քեզ տարի՝ մարդու մը ծի՛ն, խոժոռադէմ,
Որ օրերո՛ւդ, որ երգերո՛ւդ տիրանար...
Իսկ, անտարբե՛ր եղար դուն, Սիրտս մնաց խոցոտուած՝
Իժի մը ժա՛նտ խայթիւնէն, որուն վրայ, դեռ պէ՛ս,
Դէմքդ անայլա՛յլ՝ կը քրքջայ...

∴

Եւ ահա, կ'անդրադառնամ Թէ դաշի՛ն ես դուն,
Ընդունակ ես գլխատել՝ յոյսորդիներս գանգրահեր,
Եւ Թեւերս Թափթափուր, գերակատղած վագրի նման՝
Կ'ուզեմ ես ալ դաշինն ըլլամ՝ տիեզերքիդ ամենակուլ...

Կախաղանէն կախեցիր՝ ծերոսներն իմ երազներուս ծայրեն[illegible]
Ինչո՞ւ չըսիր, որ ընդերքդ Թիարան մ'է ամրափա՛կ,
Ուր խուցերուդ, անվերադարձ կը շղԹայես՝
Նայուածքներն արդարագեղ Հաւուցումին,
Եւ երազին ծաղկածիծղո՛ւն...
Համապարփակ ցո՛ւրտ դամբան, ինչքա՛ն գաղտնիք կայ մէջ[illegible]
Ինչքա՛ն ծեւքեր դարանեցիր՝ սպասումէ՛ս՝ շտապէ՛ս,
Եւ Թախծածիր աչուըներուս՝ յոգնածութիւնը ցասմա՛ն[illegible]
Որ ապշաճար շրջեցաւ կլորներուդ մէջ անգամ՝
Երբ գիշերն ի բուն արաշխ՛տ մը որոնեցի...
Որքա՛ն, աւա՛ղ, անդառնալի ծըծուանք կայ՝
Սլաքներուդ ճամբուն վրայ ցանցուած,
Երբ ամէն ժամ, սրտատրոփ կ'աղօԹէի՝
Անուրջներով ակաղծուն՝ ստուերի մը ժամանումին...

Բայց, դուն չըսիր, դո՛ւն դաւաճա՛ն ու դաշին,
Որ քու ծայնդ իբրեւ ծանակ, ատելավառ ու դաժան՝
Դաշոյնի պէս կը մխրճես՝ վայրկեաններուդ ծետ սքչնա[illegible]
Եւ ո՛վ ցասում, դեռ կը զարնես ի վերայ սրտիս, սրտիս ծեա[illegible]
Սիրտս Թունոտ, ատելութիւն կը խոկայ,
Իսկ դո՛ւն, ի քաւութիւն կը ծեծկլտա՛ս,
Թէ ծինին պէս կը քրքջաս ու կը սպաննես անխնայ...

Մարսէյլ

ՈՒԽՑԱՆ

ԱՅՆԹԱՅՆԻ ՄԱՍԻՆ

Անցեալ հինգշաբթի ունեցաւ Զ Ե Ո Միութեան[illegible] րիգի վ,ահագն գրադարանին[illegible] բերական դասախօսութիւնը [illegible] Թայնի մասին։

Դասախօսը, Պ. Մ. [illegible] ակերեան, երկու մասի բաժ[illegible] նիւթը։ Նախ ներածութիւ[illegible] ըրաւ, ներկայացնելով Այ[illegible] նի փիլիսոփայութեան եւ[illegible] ըերքը, չափազանց հա[illegible] օրինակներով իր ունեն[illegible] տարու այն բարդ հար[illegible] զորս աշխատած է լուծել [illegible] Թայն։

Դասախօսը ցոյց [illegible] տական ամէնէն բարդ [illegible] հարցերը ժողովրդական[illegible] դիւրահասկնալի ձեւով մը [illegible] կայացնելու ընդունակութ[illegible] Ունկնդիրները, որոնք կը [illegible] նային բազմաթիւ երեւոյ[illegible] թէ, շատ գոհ մնացին գա[illegible] թենէն, որուն երկրորդ [illegible] մասը Այնիի ակերբը [illegible]

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ԿՈՉԸ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ԹԱՓԱՌԱԿԱՆ ՍԿԱՈՒՏ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

Տասնեւերեք տարիներ առաջ էր, ազգային վերականգնումի գիտակցական դաշտի վրայ, ցեղին կոտորակուած մկաններէն վահագնեան նոր սերունդ մը պատրաստելու հրամայական պահանջին առջեւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտական շարժումը ստեղծուեցաւ հետեւեալ նշանաբանով.

«Բարձրացի՛ր, Բարձրացո՛ւր»:

Վոսփորի ափերէն մինչեւ հեռաւոր գաւառները, մեր սկաուտական շարքերը նոր կեանք եւ ազգային կամք ստեղծեցին։ Կոտորակուած հայութիւնն էր որ դահիճներուն դիմաց իր ցեղին ապրելու կամքը հանդէս կը բերէր իր սկաուտական կենցաղով ու կարգապահ արժէքներով Հ. Մ. Ը. Մ.ի դրօշին տակ։

Մենք գացինք մինչեւ մեր հայրենիքը՝ Արարատի փէշերուն վրայ «Բարձրացի՛ր, Բարձրացո՛ւր»ի մեր նշանաբանով, հոն դրինք Հայաստանի սկաուտական կազմակերպութեան, եւ հոն տուինք մեր զոհերը՝ վկա՛յ պատմութիւնը։

Պատմութիւնը կը կրկնուի։

Հայ ժողովուրդը զանգուածօրէն գաղթել կը զարնուի։ Ցաւոյն օրերուն կը յաջորդէ նոր ողբերգութիւն մը եւ այս անգամ մենք կ'իյնանք թափառական ի սփիւռս աշխարհի։

Ինչպէս ազգային միւս օրգանները՝ Հ. Մ. Ը. Մ. եւս չէր կրնար մէկ օրէն միւսը ստեղծուած նոր պայմաններուն առջեւ ուժեղ կերպով դուրս գալ, բայց եւ այնպէս ամէն տեղ մեր մէկ հատիկը բաւական եղաւ սերմի մը հիմը դնելու։

Զանազան երկիրներու մէջ ինկած գաղթականութեան կողքին Հ. Մ. Ը. Մ.ի դրօշը ազգային շարժումին գլուխը անցաւ եւ հակառակ զանազան դժուարութեանց մենք այսօր դուրս եկանք ուժեղ եւ կազմակերպուած։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի ընդհ. պատգամաւորական ժողովի մէջ զանազան երկիրներու պատգամաւորներէն տրուած զեկուցումները կուգան անգամ մը եւս հաստատել թէ Հ. Մ. Ը. Մ.ը իր դերին մէջ է, ազգային աշխատանքի անիւին լծուած՝ նոր սերունդը կ'առաջնորդէ։

Կեցցեն Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտները։

«Մեզ պէտք է ապրիլ» ահա այս է օրուան կարգախօսը։

Ողջոյն ձեզի Պուլկարիայ, Ռումանիայ, Յունաստանի, Սուրիայ, Լիբանանի, Եգիպտոսի, Պարսկաստանի, Հիւսիսային եւ Հարաւային Ամերիկաներու ընկճուած եղբայրներ։

Մենք Փարիզի սկաուտներս կը ջանանք արդարացնել մեր վրայ դրուած յոյսերը։ Ներկայիս Հ. Մ. Ը. Մ.ի ընդհանուր պատգամաւորական ժողովը կը մշակէ սկաուտական նոր կանոնագիր եւ դաստիարակչական ծրագիր, պատշաճեցնելով մեր օրուան ցաւերուն եւ պահանջներուն, այդ ուղղութեամբ արդէն իսկ մենք սկսած ենք մեր աշխատանքը առաջ տանիլ հետեւողութեամբ նոր մշակուած սկաուտական ուղեցոյցին, դուք եւս մօտ օրէն ի ձեռին պիտի ունենաք այդ ծրագիրը, կը յուսանք թէ զայն պիտի գտնէք ձեր սրտին եւ պահանջներուն նպատակայարմար։

Հ. Մ. Ը. Մ.ը ունեցաւ Փարիզի մէջ իր անհաւատարիմ խմբակը «Թրանսահայ արիներ» անունով, մղուած հատուածական եւ հասարակական անհաշտ ոգիով։ Ցաւոք այս մասին չարտայայտուեցանք, վաղահաս գտնելով զայն։ Զոհողութեան եւ զիջողութեան ծայրագոյն չափերով ուզեցինք այս կորսուածները ուղղութեան բերել։ Չը յաջողեցանք։ Սակայն այս ուխտադրուժ խմբակը մեր զոհողութիւնները շահագործելով աւելի քանդիչ ու աւերիչ տրամադրութիւններով օտարներու առջեւ վարկաբեկեց հայ անունը։

Եղբայրնե՛ր, տառապանքի հսկայ սալին վրայ տասն եւ երեք տարիներ Հ. Մ. Ը. Մ.ի դրօշին տակ իբրեւ պայքարի նոր զէնքեր դուրս եկած, այժմ ժամանակն է շարժման մէջ դնելու ձեր պողպատեայ ջիղերը։ Հ. Մ. Ը. Մ.ի դէմ սկսուած այս անազնիւ խաչակրութեան դէմ, որ կը հասնի մինչեւ մատնութեան՝ միջազգային դաշտի վրայ, պառակտում եւ ջլատում ազգային հողի վրայ։

Այս է պատկերը եւ ճշմարտութիւնը։

Արթո՛ւն, կը փորձեն ամէն տեղ հանել խառնակիչ ու մոլորեցնող ձեռքերը։

Ձեռք ձեռքի ամէնքս Հ. Մ. Ը. Մ.ին եւ ամէնքս հայ դժբախտ ազգին եւ նոր սերունդին հետ։

Ոտքի՛, պատրաստ, ամէն մարդ պարտականութեան գլուխ. ո՛չ մէկ ընկրկում։

Տխուր բայց հարկեցուցիչ պայքար։

Եղբայրական բարեւներով
Փարիզի Հ. Մ. Ը. Մ.ի
Սկաուտական Յանձնախումբ

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

Վերջերս ակադեմական շրջանակներուն մէջ մեծ վէճ մը կայ ատամնաբուժութեան ուսուցման մասին։ Մէկ կողմէ կը պնդէ թէ ատամնաբոյժներուն պէտք է արգիլել իրենց արհեստը ի գործ դնել՝ եթէ բժշկական ուսանողութիւն չեն ըրած։ Միւս կողմէ կը պաշտպանէ ատամնաբոյժները։ Այս վէճին մասին, թեր ու դէմ, պիտի տանք ժամբաժան տեղեկութիւններ։

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏ

Թիֆլիսի հայ երիտասարդ գրողները վերջերս գրական դատ մը կազմակերպած էին Մ. Դարբինեանի Ջաղացպան Անտոնը վիպակին շուրջ։ Դատական կազմը կը բաղկանար գրողներէ եւ բանուորներէ։ Վիպակին նիւթը առնուած է քաղաքացիական կռիւներէն։

Դատախազն էր Վ. Ալազան, որ քննադատեց վիպակին գաղափարական նկարագիրը։

Պաշտպանն էր Թեւեան, որ համեմատութեամբ վերլուծեց վիպակին զանազան մասերը։

Յետոյ մէջտեղ եկան «Վկաները», բանուորներ, որոնք քննադատեցին Ջաղացպան Անտոնին գաղափարները, վիպակին արտայայտած տեսակէտները։

Ի վերջոյ արուեցաւ հետեւեալ վճիռը.

— Ջաղացպան Անտոնը գեղարուեստական եւ քաղաքական թերութիւններ ունի, հեղինակին պատկերներու նկարագրութիւնը ճիշդ չէ կատարուած, այսուհանդերձ կը կարդացուի հետաքրքրութեամբ։

ՌԷՄԱՐՔ

«Արեւմտեան ճակատին վրայ ոչ մէկ նորութիւն»։ Յաճախ կը խօսին այս վէպին վրայ, իբրեւ նորութիւն, իբրեւ օրուան գիրք, կ'արժէ ծանօթանալ հեղինակին։

Էրիխ-Մարիա Ռեմարք, իսկական անունով Փոլ-Էրիք Ռեմարք, ծնած է 1898ին Օսնապրուքի մէջ։ Հայրը կազմարար էր։ Դպրեվանքի աշակերտ էր, երբ վերջացուց ընթացքը — պատերազմի վերջերն էր, — զինուորագրուեցաւ եւ բանակ գնաց։ Պատերազմին մէջ վիրաւորուեցաւ, երբ անգլիական հրետանին ռմբակոծեց գերմանական բանակին թիկունքը։ Մտաւ հիւանդանոց, ուր ռազմաճակատէն դարձած հիւանդները ամէն օր իրեն կը պատմէին ճակատի դժոխային կեանքը։

1918 յեղափոխութեան օրերուն, տեղակալ էր արդէն, բանուորական ռազմական խորհուրդին կողմէ նշանակուած։ Կը ստանայ Երկաթէ խաչ պատուանշանը եւ Ֆրետերիք Օկիւսթի շքանշանը։ Յետոյ կը մերժէ։

Երբ կը ձախողի «Գերմանիա հանրապետութիւն»ը, Ռեմարք կը սկսի գրել քանի մը վէպեր, (երազներու սենեակը, Անկման առաջնորդ, կայարան մը հորիզոնին վրայ)։

Ֆրանսական թերթ մը կը հաստատէ թէ Ռեմարք երբեք չէ տեսած ռազմաճակատը, եւ իր գրականութիւնը «հեռաւորներու» միեւնոյն վարդապետութիւնն է։

Իր ճակատի նկարագրութիւնները գրական մարզանքներ են միայն։ Վերջին հրատարակած վէպը գրելէ յետոյ, հրատարակիչէ հրատարակիչ պտտեցաւ երկար ատեն, մինչեւ որ Ուլլշթայն լոյս ընծայեց զայն որոշ բարեփոխութիւններէ յետոյ։ Այսօր արդէն հարուստ է Ռեմարք եւ միլիոնատէր է։

ԳԱՒԱՌԱԿԱՆ ՇՈՒՆՉԸ

Ֆրանսայի գաւառներուն մէջ գրականութիւնը առաւելին անծանօթ կը մնայ քնարերգակներու արագութեան հմայքին, ելեկտրական լոյսերու գիշերային ցնցումին, մեծ շէնքերու գիւղական պատուհաններին։ Եւ բնութիւնը իր հրաշալի պատկերներով կը բաւարարէ գաւառացի քերթողներու գիրքերուն մէջ։

Թուլուզի Archer առաքիչէն, բանաստեղծ Ժորժ Կոտէն մէկ քերթուածէն փրցուած կտոր մը ահա.

Վարդենին, պատին վրայէն կը
յարձակի վեր եւ կը պաշարէ
տունը,
կը մագլցի մինչեւ տանիքը, կը
ծածկէ պատուհանէն առկախ.
Մինչ դուռը, երբ կը բացուի,
կը պատռէ անոր շինած դրա-
սանգները
Վարդենիին բոյնը, երբ դուն
աշխարհ եկար, աւելի մեծ չէր
քան կաղնիփայտէ գաւազանը,
որուն վրայ կը հանգչէր ձեռքդ,
Սակայն անցա՛ւ ժամանակը, եւ
նո՛յն ցամքով,
Երիտասարդ ու վարդ, դուք
արդէն կը ծաղկիք ցաւատա-
գրական վայրէջքին վրայ։

ՆԵՐՇՆՉՈՒՄ ԵՒ ԱԽՈՐԺԱԿ

Վիքթոր Հիւկօ ոչ միայն հարուստ էր իր ներշնչումներով, վարքին ու սիրոյ մասին, այլ եւ իր ախորժակով ալ ու պղպեղին համար։ Ֆրանսուա Քոփէ շատ կը հիանար Հիւկօյի վրայ, մանաւանդ «Թշուառներ»ու հեղինակին ուտելու կարողութեան վրայ։ Ու կը պատմէ.

— «Երբ ճաշի կը նստէր, խոշոր կտոր մը խորոված միս կ'ուտէր, խոշոր գաւաթով բարձ գինի կը պարպէր։ Երբեմն ինք կը պատրաստէր իր ճաշը, — լայն ու խոր պնակի մը մէջ կը լեցնէր միս, բանջարեղէն, հաւկիթ, տապկուած ձուկ, տաք համեմ, իրար կը խառնէր բոլորը, դանակով կը ջարդէր, աղ ու պղպեղով կը ծածկէր, եւ կը սկսէր ուտել թուշը ուռեցուցած։ Երբ խեցգետին ունենար ուտելու համար, կը փորձէր, մէկ թաթը, իր պողպատէ ակռաներովը կը ջարդէր ու կ'ուտէր, յետոյ խեցգետինը բերան մը կ'ընէր, կը ծամէր ի մեծ զարմացում հիւրերուն։

Ճաշէն վերջ, գինիին մէջ կը լեցնէր նարինջի պճեղներ եւ կը խմէր մէկ ումպով»։

Հիւկօ արտակարգ կարողութիւններ ունէր, ինչպէս կը տեսնուի իր ստամոքսէն ալ։ Կ'արժէ քննել Հիւկոյի ստամոքսին ազդեցութիւնը իր ներշնչումներուն վրայ։

ՄՇՈՒՇԸ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Այս այն մշուշը չէ, որ անթափանց եւ մութ կը դարձնէ գրականութիւնը։ Այլ այն մշուշը որ կիսաթափանց կը դարձնէ, ինչպէս կ'ըլլայ պահը մութնուլալուն, արշալոյսէն առաջ։ Գոթական ճարտարապետութեան շնորհած լոյսն է այդ, որ իր մշուշով կուտայ սխուր խորհրդաւորութիւն մը։ Այս խորհրդաւորութիւնը նոյն ատեն կը ստանայ հեռուէն շնորհը եւ խորունկին հմայքը։

Երաժշտութեան եւ նկարչութեան մէջ ծանօթ են մշուշին (Flou) խաղերը։ Գրականութիւնը որոշակի հետաքրքրուած չէր այդպիսի ճարտարարութեամբ։ Ռոմանթիզմը, որուն ծոցին մէջ անպայման իր գիրն ունի գոթական եւ միսթիք արուեստը, պահ մը հասաւ մինչեւ մշուշ։

Հիմա եւս կարգ մը վիպագիրներ գիտմամբ մշուշ կ'աւելցնեն իրենց վէպին ճարտարապետութեան։ Ամպի մը ետեւ կը դնեն իրենց հերոսները, կը հեռացնեն սիպարներուն կազմախօսութիւնը, եւ կ'անուշցնեն բարակ ծուխի մը պէս։

Կ'ըսեն թէ այս նոր փորձն ալ առած են կիներէն, որոնք իրենց իրանին վրայ կը սիրեն ձգել շղթի պէս նուրբ շղարշներ, նուազուն գոյներով, թափանցիկ եւ փախստեայ ցոլքերով շրջազգեստներ։

Այսպէս գիծն է, որ կը նահանջէ արուեստին մէջ։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՓԵՏՐ. 18Ը ՊՈՐՏՕՅԻ ՄԷՋ

ՊՈՐՏՕ — Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Մեկուսի Ենթակոմիտէին տեղւոյս կիրակի տօնուեցաւ ժողովրդային ընդվզման 10րդ տարեդարձը, փետր. 18ը, հայկական «Յուրօն» ճաշարանին մէջ։

Սրահը զարդարուած էր օրուան պատշաճ ձեւով, հայկական եւ ֆրանսական եռագոյններով։

Հանդէսը բացուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով յանկոյս, որմէ վերջ օրուան նախագահ ընկեր Գ. Հալըճեան պարզեց օրուան նպատակը։

Արտասանութիւններ ըրին ընկ. Ն. Յօնէրեան, փոքրիկն Հ. Քենտերեան եւ օրիորդ Լ. Յօնէրեան, մենակատարեցին օրիորդներ Վ. Զերմակեան, Ն. Յօնէրեան։ Տեսարանը յուզիչ էր երբ բեմին վրայ ներկայացուեցաւ կենդանի պատկեր մը Ս. Կուկունեանի տարազով, ձեռքերն ու ոտքերը շղթայակապ, «Ես Կուկունեան Սարգիսեանի..» երգով, որուն աւարտումէն վերջ, բեմին ետեւէ կը թնդար «Պարզեցէք դրօշը վեհ Դաշնակցութեան...»։

Խօսք առնելով ընկ. Ա. Քենտերեան, պատմական ըրաւ փետրուարեան յեղաշրջման, թուեց բոլոր այն դէպքերը որ ծնունդ տուին ժողովուրդի պոռթկումին, անգամ մըն ալ ցոյց տալու Չեկայի վարչաձեւներուն, որ հայ ժողովուրդը չի հանդուրժեր ստրկութեան, այլ միշտ ազատութեան կարօտ, առաջնորդութեամբ բոլորանուէր կազմակերպութեան Հ. Յ. Դաշնակցութեան, անխախտ կը ձգտի իր ազգային գերագոյն նպատակին։

Յայտագրի աւարտումէն վերջ ներկայացուեցաւ «Խօթանասունենոց փեսացուն» մէկ արար կատակերգութիւն մը։

Կ. Յօնէրեան

ՕՐ. ԳՈՀԱՐ ԱԿՆՅԵԱՆ
ԵՒ
ԸՆԿ. ՅԱԿՈԲ ՄԵԼԻՔՍԵԱՆ
ՆՇԱՆՈՒԱԾ
Մանչեսթր Փարիզ
8 Փետրուար

ՄՈՒՍՍՈԼԻ ՓԱՐԻԶԻ ՃԱՄԲԱՆ ԹՈՒՐՔԻ՞ ՊԻՏԻ ԱՆՑՆԻ

Իրաքի «Փեթրոլիւմ»ի ընկերութեան տնօրէնը՝ Պ. Ժ. Քաթմէն Պէյրութ հասաւ իր երկու օգնականներով եւ երեք ժամ տեսակցութիւն մը ունեցաւ մարզպանին հետ։

Յետոյ մեկնեցաւ Դամասկոս։

"Էլ Ահրամ,,ի թղթակցին պատասխանելով, Պ. Ժ. Քաթմէն յայտնած է որ քարիւղի խողովակներուն Եաֆայէն եւ Թրիփոլիէն անցնելուն համար Իրաքի կառավարութեան հետ սկսած բանակցութիւնները վերջացած են, սակայն դեռ երկու անլոյծ խնդիրներ կան, մէկը Իրաքի կառավարութեան այն պահանջն է որով տուրք կը պահանջուի ընկերութենէն, իսկ երկրորդը փոխադրութեան խնդիրն է։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (6)

ՍՈՒԼԹԱՆ ՀԱՄԻՏԻ Ա. ՔԱՐՏՈՒՂԱՐ ԹԱՀՍԻՆ ՓԱՇԱՅԻ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐԸ

ՍԱՄՍՈՆԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԻՒՆԸ

Օր մը առաջ իր ապարանքին մէջ եւ կառքին շուրջը գտնուող բազմութեան յարգանքի ցոյցերէն խլացող Մեծ Եպարքոսը օր մը վերջ կ'իյնայ եւ ամէն բան խոյն կը մարի։ Ամէն մարդ մէկէն ձեռք կը քաշէ։

Մեծ Եպարքոսի բախտին վերջ գտնելիք օրը, ըստ սովորականին անոր Բ. Դուռ գալիք ժամուն, թիկնապահ մը կը ղրկուի եւ կը յայտարարուի որ տունէն դուրս չելլէ այդ օր. այս լուրը լսելուն պէս Մեծ Եպարքոսը կը հասկնար որ վերջ տրուած է իր պաշտօնին։ Մինչեւ այն ատեն սակայն, նոր Եպարքոսութիւնը որու որ պիտի յանձնուի, անոր ապարանքը կը ղրկուի ուրիշ թարգման մը կամ Եըլտըզի քարտուղարներէն մէկը եւ անոր ձեռքէն կ'առնուի Եպարքոսութեան եւ երդումի գիր մը եւ կը հրաւիրուի պալատ։

Սուլթան Համիտ վճռեց վերջ թէ Ճէվտէթ փաշան այլեւս անկարող է վարելու երկիրը. Մապէյնի քարտուղարներէն Հաճի Ալի փաշայի միջոցաւ անէ առաւ Մեծ Եպարքոսութեան կնիքը եւ յայտնեց որ ապարանքէն դուրս չելլէ։

Նոր Եպարքոսութեան պաշտօնը Համիտ յանձնեց Սայիտ փաշային։

Մեծ Եպարքոս Ճէվտէթ փաշայէն կնիքը առնելու եւ անոր կայսեր որոշումը յայտնելու պաշտօն առնող այս Հաճի Ալի փաշան ո՞վ է։

Նկատի ունենալով անոր Մապէյնի մէջ ունեցած այնքան կարեւոր պաշտօնը եւ վեզիրութեան աստիճանին արժանացած ըլլալը, մարդ կը կարծէ որ ան պետական բարձր պաշտօններու մէջ գտնուած, զարգացած, լեզուագէտ եւ վարչական կարողութեան տէր մէկն է։ Մինչդեռ Սուլթան Համիտի գլխաւոր Մապէյնճին, այս Հաճի Ալի փաշան բացարձակապէս զուրկ էր այդ առաւելութիւններէն։ Սուլթանը զայն առած էր իր խորթ մօրը [illegible] ապարանքին մէջ։ Համիտ երբ գրաւեց գահը իր խորթ մօր եւ քրոջ Ճէմիլէ Սուլթանի ապարանքներուն մէջ ծառայողներէն շատերը պալատ առաւ։ Այդ միջոցին այս Հաճի Ալի էֆէնտին ալ փոխադրեց մթերանոցի անօրէնութեան պաշտօնին կոչած էր պալատին մէջ։

Ժամանակ մը վերջ, Մապէյնի քարտուղարներէն մէկուն մահով Հաճի Ալի պէյ այդ պաշտօնին կոչուած, իսկ աւելի վերջ նորէն կայսերական շնորհի մը արժանանալով գլխաւոր Մապէյնճի եղած էր։

Սուլթան Համիտ շատ մեծ կարեւորութիւն կուտար Սուլթանիէ եւ Միւլքիէ դպրոցներուն։ Բ. Դրան կողմէ գայմագամութեան եւ միւթեսարըֆութեան պաշտօններուն համար ներկայացուած թեկնածուներուն Միւլքիէէն շրջանաւարտ եղած ըլլալը անհրաժեշտ կը նկատէր։ Որովհետեւ այդ դպրոցի հիմնադիրը ինքն էր եւ անոր աւարտական քննութիւններուն իր կողմէն Միւշիր մը եւ Մապէյնի քարտուղարներէն մէկը կը ղրկէր եւ առատ նուէրներ կը բաշխէր շրջանաւարտներուն։

Վերջապէս այդ դպրոցէն շրջանաւարտ չեղողի մը պաշտօն առնելը անկարելի էր։

Օր մը, Բ. Դրան կողմէ Սուլթանին ներկայացուած խնդրագիր մը կը կարդացի, որով պաշտօնի համար անուն մը կ'առաջարկուէր։ Թեկնածուին Միւլքիէ դպրոցէն շրջանաւարտ եղած ըլլալը կը հաստատուէր։ Սուլթան Համիտ մերժեց այդ գրութիւնը եւ ասոր մէջ գտնուող անձին մը ցոյց տալով ըսաւ.

—Միւլքիէ դպրոցին ծրագիր-կանոնագիրը ես այս սեղանին վրայ Սայիտ փաշային գրել տուած էի։ Այս դպրոցէն շրջանաւարտները միշտ կը քաջալերէի։ Կ'ուզէի այդ դպրոցի շրջանաւարտներուն յառաջդիմութիւնը։ Ունինք, անոնց գործի վարժութեան համար 500 ղրշ. ամսականով կառավարական զանազան պաշտօններու մէջ ծառայութիւնը հրահանգած էի։

Սայիտ փաշա պիւտճէէն խնայելով այդ ամսականը երկու հարիւր ղրուշի նուազեցուց։ Հին ատեններ գայմագամութեան պաշտօնը ազատներուն կը յանձնուէր։ Հիմա սակայն Միւլքիէի շրջանաւարտները կը գտնուին այդ պաշտօններուն վրայ։

Այս տողերը գրելուս պատճառը այն է որ, այսպէս, գրագական եւ զարգացած պաշտօնեաներ ուզող Թագաւոր մը, ինչպէս Հաճի Ալիի պէս տգէտ մարդու մը այնքան բարձր եւ պատասխանատու պաշտօն մը յանձնած էր։

Ասոր պատճառը հետեւեալ կերպով կարելի է բացատրել.

Սուլթան Համիտ իրեն մօտ գտնուող եւ ի պաշտօնէ իր ներկայութեան ընդունուող մարդոց մէկ մասին մէջ զարգացում եւ կարողութիւն կը փնտռէր եւ միւս մասին մէջ ալ հաւատարմութիւն եւ վստահութիւն։ Նախարարներու եւ իր միջեւ կապ պահող Մապէյնճիներու գրել կարդալ գիտնալը եւ խօսուած խօսքերն ու արտայայտութիւնները շուտով ըմբռնելու կարողութիւնը անհրաժեշտ գտնելով հանդերձ, Սուլթան Համիտ անոնց մօտ առանց պայմանի եւ խօսքի հաւատարմութիւն կը փնտռէր։

(Շար.)

ՋՐԻ ԽՈՐՀՈՒՐԴՆԵՐ, ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԱՋԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ցոյց կը տրուին մեր գրասենեակին կողմէ՝

1.— Փարիզի շրջակաները ամէն ուղղութեամբ հողաբաժիններ գնելու.

2.— Ամսավճարով տուաշինելու ամբողջութեամբ կամ մասամբ վճարուած հողամասերու վրայ:

3.— վիլլաներ, տուներ եւ բնակարաններ գնելու եւ վարձելու.

4.— ցուներու եւ ամէն տեսակ fonds de commerceներու վրայ գրաւականով փոխառութիւն ստանալու:

5.— Ամէն տեսակ ապահովագրութեանց մասին դիմեցէք

ՏԱՐԱՍՈՎ ՏԷՐ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ

Գրասենեակը, 18 Rue Chaussé d'Antin, Métro Opéra եւ Chaussée d'Aantin, ամէն օր ժամը *10—12* առաւօտները եւ *4—7* կէսօրէ վերջ, կիրակի եւ տօն օրեր ժամը *10—1*: Հեռախօս Provence *87—32* եւ *82—48*.

ԽԻՍՏ ՄՕՏ ԱՏԵՆԷՆ

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄԸ ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՅ

8 RUE CHATEAUDUN-Ի

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏԱՆ

Métro Cadet, Le Peletier et N. D. de Lorette

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՆՊԱՐԵՂԷՆՆԵՐՈՒ

ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ ԵՂԲԱՐՑ

ՀԱՆՐԱԾԱՆՕԹ ՏՈՒՆԸ

իր կեդրոնատեղին հաստատած է

PLACE SAINT MICHEL-*ի վրայ*

28 rue de la Huchette, Métro Saint Michel, sortie quai

մեծաքանակ եւ փոքրաքանակ — Գիները անմրցելի

ՓԱՍՏԱԲԱՆ

ԳՐԻԳՈՐ ԹԷԼԼԱԼԵԱՆ (ԳՐԻՄԻԹԷԼ)

72 Rue du Ménilmontant, Paris XX — Tél. Ménil. 96—74

Ամէն տեսակ դատական եւ վարչական գործեր

ամենայաւ պայմաններով

ՓՈՂՈՑԻ ԱՐԿԱԾՆԵՐՈՒ մասնագիտութիւն, առանցկանխավճարի

ընդունելութեան ժամեր. առաւօտ ժամը 9.30էն *10.30*, կէսօրէ վերջ 2—3, իրիկուն 7էն 8.30.

Մէթրօ Ménilmontant եւ Martin-Nadaud

Օթօպիւս BC, BG, O եւ Q Թրամուէյ 5 եւ 26

CHAUSSURES «DANEL»

69 rue d'Angoulème, Paris *(11)*

Դանիէլեան վաճառատան մէջ պիտի գտնէք, տոկուն, ճաշակաւոր եւ ամէն քսակի յարմար կօշիկներ, պատրաստուած իր արհեստանոցին մէջ:

կիրակի մինչեւ կէսօր բաց է.

Tél. Ménilmontant 76—71 — Autobus: AY, BC

Métro. Couronnes ou Parmentier

CORDONNERIE «AKAP»

Maison A. KAPIKIAN

17 Ave. Philippe Auguste, PARIS *(11)* — Tél. Roq. 39-89

Մէթրօ՝ ԱՎՐՈՆ կամ ՆԱՍԻՈՆ

Ցափու վրայ տոկուն եւ ճաշակաւոր կօշիկ ունենալու համար ոտքի կազմախօսական ձեւը ուսումնասիրած կօշկակարը միայն գոհացում կրնայ տալ ձեզի: Մասնագիտութիւն *ունի.* Հեռաձայնով իսկ կրնաք խորհրդակցիլ, ժամադրութեամբ չափ առնելու կուգայ:

Մասնաւոր արհեստանոց կօշիկներու նորոգութեան

BRASSERIE HAROLA

3 Rue la Vieuville

Place des Abbesses

Métro:Abbesses, Tél. Marc. 39-88

ՎԱՐՁՈՒ ՍՐԱՀՆԵՐ

պարահանդէսի, հացկերոյթի, երեկոյթներու եւայլնի համար.

Մասնաւոր գին Հայերու

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, *մէթ. Շաթլէ. Արտաքին եւ ներքին ախտեր, սեռական, մորթի, արեան, վէներ. հիւանդ. եւ վարակ. Ամէն օր 1-12, 2-8, կիր. 9-12*

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ 123 Bd. Sébastopol, *Փարիզ, Մէթ.* Réaumur *Միզանցք., արեան, մորթի հիւանդ. տարրալուծ.: Կ'ընդունի ամէն օր 9—12 եւ 2—8 եւ Կիրակի առաւօտները:*

Գուշակուհի

ՏԻԿ. ՄԱՐԻԱ ԶԷՆԻ

կը բացատրէ անցեալը կ'առաջնորդէ ներկային մէջ, կը գուշակէ ապագան, ըստ ձեռքի գծերուն, աստղերու եւ քարտերու. Ամէն օր (կիր-ն ալ մէջը) ժ. 3-7, բացի Շբ-է: 62 RUE DE LA ROCHEFOUCAULD *բակին խորը, Բ. յարկ, աջ կողմ.* MÉTROPIGALLE.

ԲԺՇԿ. ԵՒ ՎԻՐԱԲՈՒԺԱԿԱՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

10 Rue Beaugrenelle, Paris (15)

Մէթրօ՝ Beaugrenelle

Միզանցքի, փրոսթաթի, մորթի, արիւնի, կանանց հիւանդութիւններ եւ ֆրանկախտ: Ամէն օր ժ. 10—12 եւ 3-9: կիր. եւ տօն օրեր 10-12:

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ—ԲԺԻՇԿ

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԷՆ

Առանց ցաւի կը քաշէ եւ կը դարմանէ ակռաները: Ոսկէ ատամնաշար, ոսկորէ ակռաներ: Չափաւոր գին Խորհրդակցութիւն ամէն օր ժամը 9էն 8. 3 Bld. Belleville. Métro Ménilmontant.

EMPIRE Սինեմա-Հոլ՝ 37 Av. Wagram

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris *(10)*

Le Gérant H STEPHAN

ԻՆՉՊԷՍ ՊԱՀԵԼ ԱՌՈՂՋՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԱՇԽԱՏԵԼՈՒ ԸՆԴՈՒՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

Երբ մարզու մը գործարանները կը ստանան կանոնաւոր սնունդ եւ օդ, արեան շրջանառութիւնը կ'ըլլայ կանոնաւոր: Տկարութեան եւ հիւանդութեան առթիւ մարզու եռանդը կը պակսի եւ արեան մէջ յառաջ կուգան թոյներ, որոնք պատճառ կը դառնան անժամանակ ծերացման եւ երբեմն մահուան: Յայտնի գիտականներ Պրաուն, Սեկար, Քարնօ *եւայլն հաստատած են, որ արեան մաքրութեան վերջ, տկար եւ թոյլ գործարանները կը վերստանան իրենց բնական վիճակը եւ կը բարձրանայ հիւանդին եռանդը:*

Այս պատճառաւ Kalefluideը *կը ծառայէ հիմնական միջոց արեան մաքրութեան եւ ջիղերու ուժեղացման: Պահանջեցէք գրքոյկները (ձրի):*

Kalefluideը *կը ծախուի ամէն տեղ, եթէ չգտնէք, դիմեցէք մեր հասցէին՝ ստանալու համար* contre remboursementով:

Sté. KALEFLUID, 49 rue Balagny, Bureau *21*, Paris *(17)*.

ՏՕՔԹ. ԽՈՒՊԷՍԷՐԵԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՆԵՐՔԻՆ, ՄՈՐԹԱՑԻՆ ԵՒ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ

Varicesի (վարիս) եւ hémorroidesի(էմոռոյիտ) արմատական դարմանում առանց գործողութեան, գիտական վերջին մեթոտներով:

Ցիադէռմի (diathermie), (իւլթրա-վիօլէ) ultra-violets.

ԴԱՐՄԱՆՈՒՄ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՄԱՍՆԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԱՇԽԱՏԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

ընդունելութեան ժամեր ամէն օր 4—7.30, կիրակի եւ տօն օրեր 10—12: 142 Fbg. St. DÉNIS — Tél. Nord 31-49

(կառ. տիւ Նօռի եւ կառ. տը լ'Էսդի մէջտեղը)

ԾԱԽՈՒ ՀՈՂԱԲԱԺԻՆՆԵՐ 120 ՄԵԹՐԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

Փարիզէն 15 վայրկեան եւ կայարանէն 4 վայրկեան հեռու, հաղորդակցութեան բազմաթիւ եւ արագ միջոցներ. վճարելի 5 տարիէն, կարելի է պայմանաժամը երկարաձգել. Ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն եւ կոյուղի պատրաստ. Մանրամասնութեանց համար դիմել ամէն օր ժամը 9—12 եւ 2—6.30, իսկ կիրակի օրեր մինչեւ կէսօր Գ. GUERYի, 1 ROUTE D'ORLEANS, CACHAN.

Հաղորդ. միջոց.— փորթ տ'Օրլէանէն առնել 88 թիւ թրամուէյը եւ իջնել GRANGE ORY կայարանը: Ձեր տրամադրութեան ներքեւ կը գտնուի հայ թարգման մը պէտք եղած բացատրութիւնները տալու համար:

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

ՀԻՄՆՈՒԱԾ 1920ԻՆ

INSTITUT POLYTECHNIQUE

66 Bld. Exelmans, Paris (16)

Արհեստագիտական բարձրագոյն վարժարան որ կ'ընդունի ուսանողներ հետեւեալ մասնագիտութեանց համար.

ԵԼԵՑՐԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

Մոնթէօր, օգնական ճարտարապետ եւ ճարտարապետ պատրաստելու ծրագրով.

ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

(Շէնքերու շինութիւն. եւ ճարտարապետ եւ օգն. ճարտարապետ պատրաստելու ծրագրով)

Դասընթացքը աւարտողներուն կը տրուին համապատասխան վկայականներ. Այն ուսանողները որոնք կը փափաքին ունենալ համալսարանական վկայական, կ'ընդունուին ֆրանսական արհեստագիտական ֆաքիւլթէի վերջին դասարանը. Ծրագիրը եւ պայմանները կը ղրկուին ձրի. Դասաւանդութիւնները տեղի կ'ունենան ռուսերէն լեզուով.

ՄԱՐՏ 28ԻՆ ԿԸ ԲԱՑՈՒԻ

EPICERIE DES BRUYÈRES

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ

30 Rue de 22 Septembre, Becon-les-Bruyères

(Պէքոնի կայարանէն 2 վայրկեան) (côté Courbevoie)

Արեւելեան եւ եւրոպական ամէն տեսակ Նպարեղէններ եւ ըմպելիքներ: Ապրանքներու յաւր անմրցելի գիներով:

Բացման առթիւ նուէրներ ամէն գնորդի մինչեւ 10 օր

Ապրանքները չուտով տուն կը ղրկուին

ON DEMANDE REPRESENTANTS ET REPRESENTANTES POUR LA VENTE D'APPAREILS DE T. S. F. «PHILIPS»

CONDITIONS TRÈS AVANTAGEUSSES

S'ADRESSER «Ets TOUT POUR LE CONFORT» K. NAN...

(ԳԵՂԱՄ ՆԱԽՆԻՔԵԱՆ) Ingénieur E. T. P.

Agent exclusif pour Paris et Départ. de la Seine

26, rue de Maubeuge à Paris (tél. Trud 53-44

ՈՐ ԸՍՏ ԱՐԱՊԵԱՆԻ

ՄԵՐՁԵՑԱՒ ՏՕՆ ՁԵՕՐԷԿԱԿԵՐԱՑ

ԴԵՐՁԱԿ — Հեռաձ. Provence 67—07

ՈՒՆՃԵԱՆ

66 Rue d'Hauteville — PARIS *(10e)*

ԾԱԽՈՒ Է ԽԱՆՈՒԹ ՄԸ Gare du Nord*ի մօտ,* 17 rue Belzunce, *հինգ փողոցներու կեդրոնը, 6 մեթր լայնք, երկու մեծ ցուցափեղկեր, յարմար՝ գերձակի, կարուհիի, սափրիչի եւ լիւքս գործերու. Ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն՝ 6000 ֆր. տարեկան վարձք. Պայլ 8 տարի, գին՝ 45,000 ֆր., կանխիկ՝ 30,000 ֆր.. Դիմել՝ Գ.* Kiltikian*ի,* 8 rue Rougemont (Paris 9e), *իսկ խանութը տեսնելու համար դիմել՝* 15 rue Belzunce, *սրճարանին տիրոջ.*

Թ. ՄԻՆԷԼԵԱՆ

ԴԵՐՁԱԿ

96, Rue de Crimée

PARIS *(19e)*

Մէթրօ՝ Botzaris

ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՎԱՅԵԼՉՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՆՐԲՈՒԹԻՒՆ

ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԿԱՐ

ԳԻՆԵՐՈՒ ԱՆԳԵՐԱԶԱՆՑԵԼԻ ԱԺԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԲԱՑԱՌԻԿ ԶԵՂՉ

ՀԱՅ ՑԱՃԱԽՈՐԴՆԵՐՈՒ

ՄԻՄԻԱՅՆ ՄԻՆՉԵՒ ՄԱՐՏԻ ՎԵՐՋԸ

ԱՌԱՋՆԱԿԱՐԳ ԴԵՐՁԱԿԱՏՈՒՆ

TAILOR

Georges Cherbetian

Métro Poissonnière — 94 RUE LAFAYETTE_PARIS

ՍԱՊՈՒՆՃԵԱՆ ԵՂԲԱՐՔ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՄԵԾ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ԱՐԱՐԱՏ

39 Rue de Trévise, Paris (9, մէթրօ՝ Cadet, Tél. Prov. 05 91

Ամէն տեսակ արեւելեան եւ եւրոպական նպարեղէններ փոքրաքանակ եւ մեծաքանակ վաճառում.

Ցաճախորդներու փափաքին գոհացում տալու համար մեծ խնամքով սկսած ենք պատրաստել ամենավերջին սիսթէմի գերմանական մեքենայով անարատ եւ թարմ սուրճ.

Ապրանքներուն ամենալաւը՝ անմրցելի գիներով:

ՁԵՐ ՃԱՄՓՈՐԴՈՒԹԵԱՆՑ ՀԱՄԱՐ ԴԻՄԵՑԷՔ

AMERICAIN LLOYD — PALESTINE & ORIENT LLOYD

13 Bld. Malesherbes, Paris *(8)*

Tél. Anjou 07-45 Adr. Télég. Palestloyd

Ցոմսակներ ամէն երկիրներու համար.

Արժանթին, Պրազիլիա, Ուրուկուէյ, Չինաստան, Եգիպտոս, Սուրիա, Գաղեստին եւայլն:

Մասնաւոր կարգադրութիւններ եւ զեղչ Հայերու համար

ՄՈՒՇՏԱԿԱՎԱՃԱՌ Ն. ՊՈՒՏԱԳԵԱՆ

Պոլսոյ հանրածանօթ ԵՓՐԵՄ տան մէջ տարիներով աշխատելէ վերջ, Փարիզի մէջ կատարելագործած է արհեստը եւ այժմ ունի իր սեփական վաճառատունը

ԿԸ ՇԻՆԷ ՉԱՓՈՒ ՎՐԱՅ ԵՒ ԿԸ ՆՈՐՈԳԷ

ՕԳՏՈՒԵՑԷՔ ԵՂԱՆԱԿԻ ԱՌԹԻՒ ՀԱՍՆԱԾ ԱՂՈՒԷՍՆԵՐԷՆ

ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ — ՉԱՓԱՒՈՐ ԳԻՆ

15 Rue Henri Monnier, Paris (9e)

Métro Pigalle — *Հեռաձայն* Trudaine *07—90*

ՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ALIMENTATION TURENNE

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

112 Rue de Turenne, Փարիզ *(3)* — Մէթրօ՝ République

Թէլիֆօն՝ Archive 50—61

Այցելեցէք մեր խանութը եւ բաղդատեցէք մեր գիները

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՈՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

Մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ — Հեռաձայն Littré 38—43

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

GRANDE EPICERIE INTERNATIONALE

ՄԱՐԻԼՈՍԵԱՆ ԵՂԲԱՐՔ

215 Rue Vendôme (Լիոն), փլաս կիշառի մօտիկը

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅԻՑ ՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մեր վաճառատան սկզբունքն է ծախել աժան գնով շահիլ արագ շրջանառութենէն:

Այս երկրորդ անգամն է, երկու ամսուան ընթացքին, մեր ծախած արեւելեան եւ եւրոպական նպարեղէններու վրայ զգալի զեղչ կ'ընենք.

Մեր սկզբունքն է աժանութիւն, մաքրութիւն, ուղղամտութիւն. Այս պատճառով մեր գիները անմրցելի են, ապրանքը լաւ եւ սպասարկութիւնը անթերի.

Ծանօթացէք մեր նոր զեղչերուն եւ բաղդատեցէք ուրիշներու գիներուն եւ մեր նախորդ գիներուն հետ:

կրնաք համոզուիլ միայն փորձելով եւ գոհ պիտի մնաք:

ՄԱՐԻԼՈՍԵԱՆ ԵՂԲԱՐՔ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)
Métro : Louis-Blanc ou Jaurès
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 378 286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 22 ՄԱՐՏ 1931
22 MARS 1931

Է. ՏԱՐԻ Թիւ 1525

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԾՐՈՒԱՆ ՓՈԹՈՐԻԿԸ

Երկու օրէ ի վեր, նոր խռովքի մը մատնուած են յաղթականները։ Մասնաւորապէս Ֆրանսան։

«Հրա՛կ անզացէք»— ձայնեցին Փարիզէն։ Եւ ահա կը տեսնուին գնդակները Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ գլխուն։

Բարեբախտաբար ոչ վառօդ կայ, ոչ ալ հրացան։ Այլ միայն թուղթ եւ գրիչ։

Ի՞նչ է պատահած։— Գերմանիա եւ Աւստրիա համաձայնած են կնքելու առեւտրական եւ մաքսային պայմանագրութիւն մը։ Երկու պետութիւնները միեւնոյն սակացոյցը եւ մաքսային միեւնոյն օրէնքը պիտի հաստատեն։ Փոխադարձաբար, չպիտի առնեն ներածման կամ արտածման ո՛րեւէ տուրք, անխախտ պահելով հանդերձ իրենց մաքսային վարչութիւնը։ Մաքսային հասոյթները պիտի բաժնուին համաձայն առանձին պայմանագրի մը։ Երկու երկիրներէն իւրաքանչիւրը ազատ է առեւտրական դաշնագիրներ կնքելու ուրիշ պետութեանց հետ, պայմանաւ որ ատոնք չհակասեն աւստրօ-գերման համաձայնութեան։

Երեւութապէս անմեղ այս համաձայնութիւնը խռոված է Ֆրանսայի, Իտալիոյ եւ Չեխոսլովաքիոյ հանգիստը։ Շաբաթ օր իսկ, երբ հրատարակուեցաւ համաձայնութեան լուրը, Պ. Բրիան իր տհաճութիւնը յայտնեց Փարիզի գերմանական դեսպանին, իսկ Պերլինի ֆրանսական, իտալական եւ չեխական դեսպանները բողոքեցին Գերմանիոյ արտաքին նախարարութեան եւ յուսաբանութիւններ պահանջեցին։

Ուրիշ պետութիւններ ալ իրար անցած են։ Իսկ Մեծն Բրիտանիա վերապահ դիրք մը բռնած է առայժմ։ Մինչդեռ կը սպասուէր որ անմիջապէս միանայ բողոքներուն, իբրեւ ստորագրողներէն մէկը Վէրսայլի եւ Սէն Ժերմէնի դաշնագիրներուն։ Այլ՛եւ երաշխաւոր— Ֆրանսայի, Իտալիոյ եւ Չեխոսլովաքիոյ հետ— 1922 հոկտ. 4ի պայմանագրութեան, որով դրամական աջակցութիւն կ'ընծայուէր Աւստրիոյ։

Բողոքողները չեն ծածկեր իրենց երկիւղը—գոյացած համաձայնութիւնը նախաքայլն է քաղաքական միութեան, «Անշլուս»ին, որ կ'արծարծուի տարիներէ իվեր եւ որ ձեռ ժողովրդականութիւն գտած է երկու երկիրներուն մէջ։

Այս հակացողութեամբ ալ, համաձայնութիւնը կը համարուի խախտումը Վէրսայլի (գերմանական) եւ Սէն Ժերմէնի (աւստրիական) դաշնագիրներուն։ «Անշլուս»— կը նշանակէ պատերազմ, ըսած է ժամանակին Պ. Պենէշ, Չեխոսլովաքիոյ արտաքին նախարարը։

Իսկ Աւստրիոյ եւ Գերմանիոյ արտաքին նախարարները իրենք կը համարեն բոլորովին համաձայն՝ նոյնինքն Պ. Բրիանի քարոզած քաղաքականութեան,— եւրոպական միութեան, որ պիտի իրականանայ «շրջանային համաձայնութիւններով»։

Պ. Շոպէր, Աւստրիոյ վարչապետ, Ժընեւի մէջ ամէնէն աւելի ծափահարեց Բրիանի ծրագիրը, եւ ահաւասիկ նախաձեռնութիւնը կը ստանձնէ անոր մէկ հիմնաքարը դնելու երկու ցեղակից, շահակից եւ սահմանակից երկիրներու միջեւ։ Համաձայնութիւնը չի հակասեր, նաեւ, կնքուած դաշնագիրներուն, քանի որ անվթար պիտի մնայ երկու երկիրներուն անկախութիւնը։

Այս բացատրութիւնները, անշուշտ, չեն գոհացներ Փարիզը եւ միւս յաղթականները։ Եւ որովհետեւ իրենց ափին մէջ է ուժը — զինուորական թէ դրամական — անոնք այժմէն կը սպառնան «յանցաւորներուն»։

Արդարեւ, ինչ որ կը գրեն, երկու օրէ ի վեր, Ֆրանսայի պաշտօնական եւ աջակողմեան օրկանները, կ'անցնի սովորական չափազանցութեան սահմանը։

Քաղաքական տեսակէտով, Գերմանիան գրեթէ անընդհատ վերելք ունեցաւ այն օրէն ի վեր երբ հաւասարէ հաւասար նստաւ Ազգերու Դաշնակցութեան ժողովին մէջ։

Ան՛ յաջողեցաւ ժամանակէն առաջ պարպել տալ գրաւեալ նահանգները։ Կրցաւ փոփոխութեան ենթարկել Հատուցումներու ծրագիրը։ Եւ միշտ ալ տրամադիր է վերաքննութիւն պահանջելու Եունկի ծրագրին համար։

Միւս կողմէ, ան միշտ կը բողոքէ Վէրսայլի դաշնագրին դէմ, եւ կը պահանջէ անոր վերաքննութիւնը, պատրաստակամութիւն յայտնելով ներկայանալու միջազգային ատեանի մը առջեւ։

Եւ վերջապէս, զինաթափութեան խորհրդակցութիւններուն առթիւ, ան միշտ կը պահանջէ կա՛մ բոլոր պետութիւններն ալ իջեցնել իր աստիճանին, եւ կամ իրեն ալ իրաւունք տալ սպառազինուելու։

Գաղափարական, տեսական պայքարին հետ զուգընթաց, Գերմանիա յամառ հետեւողականութեամբ կը փորձէ գործնական արդիւնքներ ալ ապահովել։ Ստեղծել կատարուած իրողութիւններ, որոնք մեծ արժէք ունին քաղաքական կեանքի մէջ։

Այդ շարքէն է այս նոր համաձայնութիւնը։ Երեւութապէս մաքսային-առեւտրական, բայց իրականին մէջ քաղաքական։

Բոլորովին անտեղի չէ յաղթականներուն վրդովումը։ Գերմանացող երկու երկիրներուն միացումը, համաձայնութիւնը այս կամ գետնին վրայ, կը տանի դէպի սահմաններու նոյնացում Աւստրիոյ եւ Գերմանիոյ միջեւ։ Աւելի ճիշդ Աւստրիան կը լուծէ Գերմանիոյ մէջ, կազմելով 70—75 միլիոնի միաձոյլ զանգուած մը Եւրոպայի կուրծքին վրայ։ «Միթէլ Իւրոպա» —Միջին Եւրոպան, որ մեծագոյն մղձաւանջն է Ֆրանսայի եւ իր հաւատարիմներուն։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԻԶՄԻՐԻ ԳԱՂՈՒԹԻՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Աթէնքի Նոր Օրը կը գրէ խմբագրականի մը մէջ (14 Մարտ).

— «Զմիւռնիահայ գաղութի պատմութիւնը պատրաստելու փորձը, հետաքրքրութիւն ստեղծած է Յունաստանի եւ արտասահմանի զմիւռնիահայ տարագիրներու շրջանակներուն մէջ։

Բաւական դժուար է լրիւ գործ մը տալ եւ ճարազատօրէն պատկերացնել 500 տարուան կեանք ունեցող բարգաւաճ եւ մշակութապէս յառաջադէմ գաղութի մը դիմագիծը, յուշերու ձեւով։

Մեր ըրածը նախնական աշխատանք է, որը անդիւնաւորելու համար, անհրաժեշտ է գործը դնել յաւ հիմերու վրայ, գայն յանձնելով կարող եւ իրազեկ զմիւռնիահայերու։

Զմիւռնիոյ Հայութիւնը ազգային ու կրթական հարուստ անցեալ մը ունեցած է, Ատեն մը, հայ գրականութեան ուժեղագոյն ամրոցներէն մին եղած է Զմիւռնիան, ուր հասակ նետած ու համբաւ շահած են Մամուրեանի, Չիլինկիրեանի, Հուլարեանի նման՝ հայ գրին զարգացման ու տարածման նուիրուած դէմքեր, որոնց ինքնատեղծ գրութիւններն ու թարգմանութիւնները սնունդ հայթայթած են քանի մը սերունդներու։

Զմիւռնիահայ գրական կեանքը անբաժան մէկ մասը կը ներկայացնէ մեր գրականութեան պատմութեան։

Ազգային տեսակէտով ալ այդ գաղութը մեծ գործունէութիւն ունեցած է։ Իր վարժարաններու, եկեղեցիներու, որբանոցներու, հիւանդանոցներու ցանցով, մեծապէս զարկ տուած է շրջանի Հայութեան ազգային գիտակցութեան զարգացման ու խորացման։

Իմ գրուած առեւտրական դիրքով, իր կալուածական հարստութեամբ, զմիւռնիահայութիւնը առաջին տեղը գրաւած է քաղաքին մէջ, վայելելով թէ տեղացի եւ թէ եւրոպացի տնտեսական շրջանակներուն վստահութիւնը։

Մեր աշխատակից Պ. Թագւոր Չերմակեան, որ պատմական ծանօթութիւններ ու հմտութիւն ունի, կրնայ ստանձնել խմբագրական աշխատանքը։ Հրատարակութեան համար մեծ գումար պէտք չէ, թերեւս մեկենաս ալ գտնուի, եթէ դիմումներ կատարուին Մանչէսթըրի, Փարիզի եւ Նիսի զմիւռնիահայ հարուստներուն, որոնց նախահայրերը օրինակելի զոհողութիւններ ըրած են զմիւռնիահայ բարեգործական հաստատութիւններուն»։

ՊԱՐՍԿԱՑՏԱՆԻ ԱՌԵՒՏՈՒՐԸ

Գաղտաէն տրուած հեռագրի մը համաձայն, պարսիկ խորհրդարանը օրէնք մը քուէարկեց, որով կառավարութեան կը յանձնէ ներածման մենաշնորհը։ Պատճառը այն է որ ռուս կառավարութիւնը չէ ուզած վերանորոգել ռուս-պարսիկ առեւտրական դաշնագիրը, որ ի զօրու էր 1929էն ի վեր։ Այս մենաշնորհին տրամադրութիւններուն համաձայն, կառավարութիւնը պիտի արտօնէ որ մասնաւորներ կամ հաստատութիւններ ապրանք ներածեն, պայմանաւ որ արտածեն Պարսկաստանի ծարսաարարունստական եւ բնական արտադրութիւնները, ներածուածներուն արժէքով։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՆՈՐ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ամբողջ Թուրքիոյ մէջ ընտրութեան պատրաստութիւնները կը շարունակուին։ Պոլսոյ մէջ ցանկերը կախուած ըլլալով, 15 օր պէտք է սպասել դիտողութիւնները լսելու եւ ըստ այնմ սրբագրութիւններ ըլլալու համար։

Մինչեւ հիմա գրեթէ ոչ մէկ կարեւոր դիտողութիւն եղած է, պակաս կամ սխալ անուն մատնանշուելու համար։ Դեռ յայտնի չէ եղած թէ Պոլսէն քանի՞ երկրորդ կարգի ընտրող պիտի ելլէ։

Խալքի մէջ ալ ընտրական պատրաստութիւնները կը շարունակուին, խորհրդակցութիւններ կ'ըլլան Բ. կարգի ընտրեալներու ցանկին շուրջ։

∴ Ազգ. Մեծ Ժողովը մարտ 25ին գաղարի շրջանին մէջ կը մտնէ։ Թեկնածուներուն ցանկը ապրիլ 19ին պիտի յայտարարուի եւ նոր ժողովը հաւանաբար 28ին պիտի գումարուի։ Զրոյցի մը համաձայն, ներկայ երեսփոխաններէն 60ը, ուրիշ զրոյցի համաձայն ալ 150ը պիտի փոխուին։

Բայց ահա թէ ինչպէս զաւեշտի մը կերպարանք կը ստանայ այս ընտրութիւնն ալ։ Բարեփոխումներու մասին կը խօսին։ Ահա մէկ քանի մտագրութիւններ, որոնք շատ կը մօտենան քարակէօզեան զաւեշտի։ Էնկիւրիէն հեռագիր մը կը յայտնէ.— Այն միջոցին, երբ հիմնական որոշումներ պիտի տրուին, կարելի չէ չենդունիլ թէ զանազան հոսանքներ եւ կարծիքներ գոյութիւն ունին։

«Այս որոշման առաջինն այն է որ հիմնական օրէնքի մէջ բարեփոխումներ պիտի ըլլան եւ Ազգ. Ժողովին մէջ Խալքը աջ, կեդրոն եւ ձախ հատուածներու պիտի բաժնուի։ Խորթ չի թուիր այս բանը՝ որուն նպատակն է Ազգ. Ժողովին առանձնականութիւն տալ միջազգային քաղաքական «քոմպլեքսներու» պահանջներուն եւ քաղաքական մակընթացութեանց եւ տեղատուութեանց հանդէպ։

Նախատեսուած երկրորդ կէտը այս է.— Աւելի սերտ դարձնել կապը կուսակցութեան, Ժողովին ու կառավարութեան միջեւ, եւ պահել Խալքը իբրեւ միակ կուսակցութիւն, զօրացնելով միայն զայն երիտասարդական կազմակերպութիւններով։

Հաւանական է որ առաջին ձեւը յաղթանակէ, նկատելով որ պէտք է հետեւիլ ընդհանուր տրամադրութեան հոսանքներուն եւ ատոնց համաձայն ճշդել կուսակցութեան սկզբունքները։

Եթէ այս ձեւը ընդունուի, Ազգ. Ժողովին տարեկան նստաշրջանը 6 ամիսէն 4ի պիտի զեղչուի։

Մենշեւիկները պիտի կրեն իրենց պատիժը

Կը յիշուի թէ Մոսկուայի վերջին դատավարութիւնը որ բացուեր էր մէնշեւիկներուն դէմ եւ Բ. Միջազգայինը վարկաբեկելու նպատակով, վերջացեր էր 7 հոգիի դէմ տրուած մահավճռով եւ մնացեալ 7ին դէմ արձակուած բանտարկութիւն զանազան պատիժներով։ Բոլշեւիկեան «Թաս» գործակալութիւնը կը յայտնէ թէ դատապարտեալները Խորհուրդներու 6րդ համագումարին ներկայացուցեր էին իրենց տրուած պատիժները թեթեւցնելու իմաստով խնդրագիր մը։ Համագումարին նախագահութիւնը խնդրագրին քննութիւնը յանձներ էր կեդր. Գործադիր Կոմիտէի նախագահութեան, որ մերժած է նկատի առնել։

Գերման-աւստրիական համաձայնութիւնը

Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ կառավարութիւնները իրենց ներկայացուցիչներուն միջոցաւ, հաղորդեցին Ֆրանսայի, Իտալիոյ եւ Անգլիոյ՝ իրենց միջեւ կնքուած տնտեսական պայմանագրութիւնը։ Նոյնը պիտի հաղորդուի նաեւ Պալքանեան պետութեանց։ Այս օրեր հրատարակութեան պիտի տրուի նաեւ պայմանագրութեան բնագիրը՝ որուն գլխաւոր հատուածներն են.— Երկու երկիրները կը պահեն իրենց վարչական ինքնավարութիւնը։ Սակայն ո՛չ մէկը կրնայ առեւտրական պայմանագրութիւն կնքել երրորդի մը հետ, առանց միւս կողմի հաւանութեան եւ գործակցութեան։

Պայմանագրութիւնը կնքուած է երեք տարուան համար եւ երկարաձգելի է։ Ատով Աւստրիոյ եւ Գերմանիոյ միջեւ, վերցած կ'ըլլան մաքսային պատնէշները։ Երկու երկիրները կը դադրին իրարմէ գանձելէ ներածման եւ արտածման տուրք, բացի աւստրիական կարգ մը արտադրութիւններէ, որոնք պահ մը եւս տուրքի ենթակայ պիտի մնան, մինչեւ որ աւստրիացի եւ գերման գործատէրերը համաձայնութեան գան։

Երկու երկիրներու մաքսային հասոյթները պիտի բաժնուին պայմանաժամին վերջը՝ համաձայն իւրաքանչիւրին բնակչութեան։

Պերլինի քաղաքական շրջանակները հետաքրքրութեամբ կը սպասեն ֆրանսական շրջանակներու տպաւորութեանց։

Կ'ըսուի թէ Աւստրիոյ եւ Գերմանիոյ կողմէ ուրիշ պետութեանց հետ կնքուած առեւտրական պայմանագրութիւնները պիտի վերամշակուին, նոր կացութեան յարմարցնելու մտքով։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ էջ)

«ԹՈՒՐՔ ՕՃԱԽ»ՆԵՐԸ ԵՒ ԽԱԼՔԸ

Ատենէ մը ի վեր կը խօսուէր «Թուրք Օճախ»ները փոփոխութեան ենթարկելու մասին։ Էնկիւրիէն տրուած հեռագրի մը համաձայն, «Թուրք Օճախ»ները պիտի դադրին վայելելէ ցարդ իրենց տրուած անկախութիւնը եւ պիտի դառնան Խալք կուսակցութեան մշակութային հաստատութիւնները ու պիտի ղեկավարուին իբրեւ նոյն կուսակցութեան մասնաճիւղերը։

Իրականութեան մէջ արդէն, երկու տարիէ ի վեր, Օճախները կը նկատուէին Խալքի մշակութային բջիջները եւ սակայն երկու կազմակերպութեանց անջատ ղեկավարումը՝ կը նկատուէր թէ թոյլ չտար ստանալու Օճախներէն սպասուած արդիւնքը։ Այս նպատակով ալ, Օճախները շարունակելով մէկտեղ իրենց մտաւորական ու մշակութային աշխատանքները, պիտի դադրին ունենալէ իրենց անկախ վարչութիւնները։

«Օճախ»ներու անունները եւս փոխելու մասին հարց ծագած է։

ԷՐԶՐՈՒՄ-ՍՎԱԶ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆ

Էրզրում-Սվազ երկաթուղիի շինութեան յանձնառու գերման խմբակին հետ համաձայնութիւն գոյացած է իւրաքանչիւր քիլոմէթրի համար 800 ոսկի քննութեան վարձքի խնդրին շուրջ։ Խմբակը իմացուցած է որ ետ կը կենայ այս գումարը պահանջելէ եւ թէ պատրաստ է յատակագիծներուն համաձայն շինութեան սկսելու։

Խմբակին ներկայացուցիչները մօտերս Էնկիւրի պիտի երթան, Հանրօգուտ գործավարութեան հետ բանակցութեան սկսելու համար։

ՊՈԼՍՈՅ ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ

Ընտրական ցանկերու պատրաստութիւնը առիթ մը եղած է որ Պոլսոյ ներկայ բնակչութեան թիւի մասին մօտաւոր ճշդութեամբ ստուգում մը ըլլայ։ Ցայտնի եղած է որ, մէկ տարեկան մանչ երախաներն ալ հաշուելով, Պոլսոյ այր բնակչութիւնը 312-320 հազարէն աւելի չէ, Մինչդեռ 1927ի ընդհ. մարդահամարին արդիւնքը այն էր որ Պոլսոյ այր բնակչութիւնը 409,606 հոգի է։ Կը նշանակէ որ բնակչութիւնը նուազած է։

1927ի մարդահամարը Պոլսոյ երկու սեռի բնակչութիւնը 699869 հոգի ցոյց կուտար, մինչդեռ այսօրուան քննութիւնը 580 հազար ցոյց կուտայ բնակչութիւնը։ Պէ՞տք է եզրակացնել թէ Պոլսոյ բնակչութիւնը, փոխանակ աճելու, երեքուկէս տարուան մէջ 120 հազար հոգի պակսած է։ Միւս կողմէ, չահագրգռուող շրջանակներ դիտել կուտան որ ընտրական քննութիւնը մարդահամարին չափ խիստ չի կրնար եղած ըլլալ անշուշտ, եւ շատեր կարելի չէ եղած արձանագրել։

Կը կարծուէր թէ Պոլսէն մինչեւ 21 երեսփոխան կարելի պիտի ըլլար հանել, մինչդեռ ներկայ հաշիւով, 15 երեսփոխան պիտի ընտրուի։

ՉԱՐԼԻ ՉԷՓԼԻՆ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Համր շարժանկարի հանճարեղ ու ժողովրդական հերոսը Չարլի Չէփլին Փարիզ հասաւ կիրակի օր։ Հազարաւոր բազմութիւն մը, ժամանակէն շատ առաջ արդէն, խռնուեր էր կառտը Լիոն կայարանին ներսը, դուրսը, շրջակայքը, խափանելով երթեւեկը։ Խանդավառութեան անօրինակ ցոյցերու մէջ, Չարլի հազիւ յաջողեցաւ անվտանգ եւ ողջ առողջ… մտնել ինքնաշարժի մը մէջ, մեկնելու համար պանդոկ։

ԱՄԲՈՂՋ ԱՇԽԱՐՀ ՎԱՃԱՌԱՄԱՐՏԻՆ ԴԷՄ

Եւրոպա, իրօք սկսած է արդարացնել իր «հին աշխարհի» համբաւն ու տիտղոսը։ Հակառակ իր դարաւոր փորձառութեան, հարուստ քաղաքակրթութեան ու գիտական վերջին կատարելագործութեանց, ու նաեւ, հակառակ իր խորաթափանց առաջնորդներու փաղանգին, նոր սկսած է անդրադառնալ համաշխարհային վտանգին որ կը կոչուի խորհրդային Տըմփինկ — վաճառամարտ՝ Յառաջի թարգմանութեամբ։

Ցարդ, Եւրոպա, իբր հնամեայ պառաւ մը կը գոհանար տրտնջալով եւ ճլորտելով ընդդէմ տնտեսական պատերազմին, — յարձակում, խուժում, բրեկանութեան մէջ, զոր բոլշեւիկ Ռուսիոյ յայտարարեր էր աշխարհի հինգ մասերուն։ Զար Նիքոլայի ժառանգորդներուն նպատակը թափանցիկ էր առաջին ակնարկով իսկ. — Շնորհիւ դրամատիրական երկիրներու նահանջող տնտեսութեան, անաշխատ եւրոպական եւ ամերիկեան շուկաները, անգործութեան դատապարտել արտադրութիւնը որ մեծապէս վնասուած էր արդէն պատերազմէն ասդին՝ զանազան պատճառներով, եւ բոլշեւիկեան ապրանքներու անարգելի գինահով, հայթայթել օտար դրամ, որուն մէկ մասը յատկացնէր հնգամեայ ծրագրի իրագործման եւ խորհրդային տնտեսութեան բարգաւաճման, միւսը, արտասահմանի մէջ՝ բոլշեւիկեան նըպատակներու հետապնդման։ Այս՝ ծրագրին նիւթական— տնտեսական կողմը։ Կար եւ քաղաքական-ընկերային երեսը, — Եւրոպական եւ ամերիկեան շուկաները խանգարումով, սաստկացնել անգործութիւնը, բազմամիլիոն զանգուածները դատապարտել անօթութեան ու զրգռելով եւ հրահրելով համատարած դժգոհութիւնը, աշխարհը մատնել յեղափոխութեան, քաղաքացիական կռիւներու զարհուրանքին ու վայրագութեան, որպէսզի Ստալինի մականը երկարէր Քրէմլինէն սկսեալ մինչեւ աշխարհի բոլոր ափերակները...

Խնդիր երազ չէ այս։ Այլ ծրագիր՝ որուն գործադրութիւնը կը հետապնդուի դեռ այս պահուս, աշխարհի գրեթէ բոլոր մասերուն մէջ։

Ու այս վտանգին առջեւ աշխարհ նոր սկսած է աչք բանալ ու խորհիլ։ Ո՛չ թէ անոր համար որ զուրկ է պայքարի անհրաժեշտ ու ազդու միջոցներէն այլ որովհետեւ, իր ծոցին մէջ իսկ տիրող հակամարտութիւնները թերեւս, կ՚արգիլեն զինք յստակօրէն նշմարելէ ուղիղ ճամբան ու անկէց քալելէ։

Միայն Գանատան է որ բացարձակապէս արգիլած է բոլշեւիկ ապրանքներու մուտքը։

Ամերիկա արգիլքի տակ առաւ այն ապրանքները որոնք կը նկատուին «բռնի» աշխատանքով արտադրութեան։ Արգիլեց՝ բայց ձգելով մտքի բաց դռներ։ Ներածողին կ՚իյնայ փաստել ու հաստատել թէ իր ապրանքը օրինաւոր աշխատանքի պտուղ է։ Բայց եթէ ճիշդ են ամերիկեան պաշտօնատուններու զարհուրելի կաշառակերութեան զրոյցները, դժուար չէ ուրեմն ըմբռնել ու ցուցամատի թեթեւ շարժումով դռները բանալ տալ։ Նոր է, որ Ամերիկա ձեռնարկած է ուսումնասիրելու Խորհր. Միութեան հետ իր առեւտրական յարաբերութիւնները ճշդելու եղանակ մը։

Անգլիա, որ Ստալինի հետ կնքուած առեւտրական դաշնագիր մըն ալ ունի, կը վարանի որեւէ քայլ առնել վաճառամարտին դէմ, որովհետեւ անհնար կը գտնէ որեւէ երկրի մէջ քննութիւն կատարել՝ ստուգելու համար բռնի, աքսորական աժանագին ու ձրի աշխատանքի գոյութիւնը...։ Ընկերվարական Մաքտոնալտը՝ իր անգործները բազմապատկելու եւ զանոնք երկարատեւ անօթութեան դատապարտելու գնով, չի համարձակիր սիրտը կոտրել Ստալինի։ Մինչ իր պահպանողական հակառակորդը Պալտուին կը հաւատայ թէ բոլշեւիկեան վաճառամարտը այն ատեն աւելի վտանգաւոր պիտի դառնայ երբ հնգամեայ ծրագիրը սկսի տալ իր պտուղները...։

Թուրքիա, որ բարեկամական դաշինքներ ալ կնքած է եւ բարի դրացնութեան յարաբերութիւններ կը մշակէ Ռուսիոյ հետ, պարզապէս կը ճմլուի։ Պոլսոյ երկու խեղճուկրակ կրախիսի գործարանները, ստիպուած են փակել իրենց դռները, կարմիր կրաղիւսի աժան հեղեղին առջեւ։

Իսկ Ֆրանսա 1930 հոկտ. 3ի կառավարական հրովարտակով մը, ռուսական ապրանքներուն համար կը պահանջէր նախօրօք արտօնագիր։ Այս միջոցը սակայն դրական արդիւնք տուած չըլլալով՝ նոր դահլիճին առեւտրական նախարարը պէտք կը զգար վերամշակելու հրովարտակը։ Մինչ Ռուսիա մատը փաթթելով դուրս, ի լուսաբանութիւն խաւարեալ մտաց... կը յայտարարէր թէ Ֆրանսա տնտեսական պատերազմ բացած է Խորհր. Միութեան դէմ եւ Ֆրանսայի իր գնումները կ՚իջեցնէր նուազագոյն, խստօրէն անհրաժեշտ չափին։

Փաստը այն է թէ մինչ Ռուսիա վայրագ կարգով մը կը քալէ իր գործած ճամբէն, հին աշխարհը նշմարելով մէկտեղ վտանգը, կը շարժի, աւելի ճիշդը, կը փորձէ շարժիլ վարանումներով ու թերթափումներով, որոնք յաճախ կը բախին կառավարական ու միջազգային զանազան նկատումներու։

«Էնթրանսիժանթ»ի անօրէնը խելօք ու կակուղ քննութեան մը ենթարկելէ յետոյ հարցը, պատշաճ կը նկատէ առաջարկել կառավարութեան որ ուսումնասիրէ այս հարցը, որովհետեւ, մինչ մէկ կողմէ կը ցաւի որ Ֆրանսայէ իր գնումները նուազեցուցած է Ռուսիա, միւս կողմէ պէտք կը տեսնէ որ խորհրդային տնտեսական դրօշը դադրի...։

Իսկ «Մաթէն»ի մէկ աշխատակիցը կը հարցնէ խտացնելով ընթերցողներու հարցումները եւ կասկածները։

1) Եւրոպա զինուա՞ծ է խորհրդային վաճառամարտին եւ հնգամեայ ծրագրին դէմ, որ ուրիշ նպատակ չունի, եթէ ո՛չ սաստկացնել վաճառամարտը, աշխարհը մատնելու համար ընկերային ամէնէն ծանր անկարգութեանց ու թշուառութեանց։

2) Եթէ վաճառամարտ կայ, կը նշանակէ թէ ապրանքներու արտադրական գինը աւելի բարձր է քան վաճառման գինը։ Ուրեմն, չի կրնար տեւել։ Եւ հետեւաբար, որեւէ վտանգ չկայ։

3 Վաճառամարտը իրօք կը կատարուի խռովութիւններ հաստատելու մտօ՞ք, թէ պարզապէս, դրամ հայթայթելու եւ արտասահմանի հետ հաշիւներ փակելու մտքով։

4) Բաղդատմամբ աշխարհի ընդհ. առեւտուրին, ի՞նչ կը ներկայացնէ իրօք խորհրդ. առեւտուրը։ Ան առաւելն 1 կամ 2 առհարիւր համեմատութիւն մը։ Ի՞նչպէս ընդունիլ ուրեմն որ այս չնչին համեմատութիւնը կրնայ լուրջ խռովութիւններ յարուցանել։

Ու Մաթէնի աշխատակիցը փարատել յետոյ իր ընթերցողներուն կասկածները կ՚եզրակացնէ.— Պէտք որ աշխարհ համաձայնի գործակցութեան մը շուրջ՝ ընդդէմ վաճառամարտին եւ ընդդէմ հնգամեայ ծրագրին, որ առաջինին երկարաձգումն է։ Ցարդ, վաճառամարտին դէմ զանազան երկիրներու օրէնքները իրարու համաձայն եւ ազդու ալ չեն։ Այս միաձայն գործակցութիւնը երբեք չպիտի նմանի միջամտութեան մը կամ պաշարումի մը, համաձայն հին ըմբռնումներու։ Հեռու ծանրացընելէ ռուս ժողովուրդին թշուառութիւնը, պիտի պայքարի առեւտրական գրութեան դէմ որ ամենէն առաջ ու ամենէն սաստիկ վնասները կը հասցնէ Խորհրդ. Միութեան տնտեսութեան։ Այսպէս ընելով, պաշտպանուած պիտի ըլլան աշխարհի գործաւորներուն իրաւունքները, երբ, հնգամեայ այս ռազմափորձերը կը ձգտին զայն իջեցնել ընկերային ամենէն ցած աստիճանին, զարհուրելի համեմատութեամբ աւելցնելու համար յուսահատներու մեծ բանակը։

Կը տեսնէք թէ եզրակացութիւնը ճիշդ է։ Ճի՞շդ՝ անոր համար մանաւանդ որ հնգամեայ ծրագիրը ո՛չ միայն դէմ է ընկերվարութեան եւ անոր սկզբունքներուն, այլ նաեւ աշխատաւոր զանգուածներու շահերուն։

Մնայուն հարց է թէ Եւրոպա պիտի գիտնա՞յ ըլլալ բաւական խելացի, շարժելու համար համաձայն եզրակացութեան...։

Մ. ԱՐՇԷՆ

ՀԱՅԵՐՈՒ ՏԵՂԱՒՈՐՈՒՄԸ

ՍՈՒՐԻՈՅ ԵՒ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՄԷՋ

ԳԱՂԹ. ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐԸ

Յառաջի ընթերցողները ծանօթ են, վերջին քանի մը տարուան ընթացքին Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ, Ազգերու Դաշնակցութեան Գաղթականաց Յանձնախումբի ներկայացուցչութեան կողմէ տարուած աշխատանքներուն։ Շնորհիւ այս Յանձնախումբի յարատեւ ջանքերուն արդէն մեր գաղթական ժողովուրդին մէկ մասը տեղաւորուած եւ տուն ու տեղի տէր դարձած են։

Ազդակ հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ։

Գաղթ. Յանձնախումբը կանոնաւոր կերպով եւ լաւութեամբ կը շարունակէ իր աշխատանքները եւ օրէ օր կ՚աւելցնէ թիւը պատսպարեալ գաղթական հայերու, տանելով գիւղերու եւ թաղերու մէջ։

Ցարդ հաստատուած են հօթը գիւղեր, վեցը Ալէքսանտրէթի սանճագին եւ մէկը Լաթաքիայ շրջանին մէջ։ Բացի այդ, տասնեակ հայկական թաղեր կազմուած են Յանձնախումբի կողմէ Պէյրութի, Հալէպի, Դամասկոսի Ալէքսանտրէթի եւ Քըրըգ-Խանի շրջաններուն։

Այս բոլոր գիւղերու եւ թաղերու մէջ մեր կատարած այցելութիւններն ու քննութիւնները մեզ այն եզրակացութեան բերին որ Ազգերու Դաշնակցութեան ներկայացուցչութիւնը իր անդադար եւ առանց աչքթափի երեք տարուան գործունէութեան ընթացքին, փրկարար դեր մը կատարած է տանուտէր եւ ինքնապահ դարձնելով հազարաւոր հայ ընտանիքներ։

Առաջին անգամ հաստատուած գիւղերու բնակչութիւնը արդէն դադրած է նպաստ ստանալէ եւ կ՚ապրին իրենց աշխատանքի արդիւնքով։ Իւրաքանչիւր գիւղ ունի իր գիւղական օրինաւոր վարչական կազմը՝ մուխթարն ու խորհրդականները, իր վարժարանը եւ առողջապահական սպասարկութիւնը։ Հողերը բաժնուած են գիւղացիներուն եւ իւրաքանչիւրը իր բաժինը կը հերկէ եւ կը ցանէ եւ կը ստանայ արդիւնքը։

Հայկական գիւղերու տուները շինուած են կանոնաւոր, օդով յատակագիծով եւ աւելի մաքուր ու արդիական են քան ուրիշ գիւղերու տուները, որոնք դարերէ ի վեր այդ շրջանի մէջ բնակող եւ սեփականատէր եղող գիւղացիներու կը պատկանին։

Առողջապահական տեսակէտով շատ բացառիկ խնամքի եւ գուրգուրանքի ենթակայ են մեր գիւղացիները։ Յանձնախումբը մասնաւոր կարգադրութեամբ մը ապահոված է առողջապահական սպասարկութիւն մը բոլոր գիւղերու համար։

Սօուգ-Սու, Քըրըգ-Խանի եւ Նոր Զէյթունի սպասարկութիւնը յանձնուած է Ֆրանս. Կարմիր Խաչի երկու կարող հիւանդապահուհիներուն, որոնք մէկուկէս տարիէ ի վեր կը հոգան եւ յաճախակի այցելութիւններով կը խնամեն հիւանդները եւ կը հսկեն ընդհանուր առողջութեան։

Իսկ Հայաշէնի, Ապտալ Հիւիւկի եւ Ալաուիներու երկրին մէջ գտնուող Մուշաշէն գիւղի առողջապահական հոգը ստանձնած է Նիր Իսթ Րիլիֆը, որ այդ նպատակին համար տրամադրած է Ամերիկացի կարող հիւանդապահուհի մը եւ հայ բժիշկ մը։ Այս վերջին երեք գիւղերուն մէջ, նախորդ տարիները, մալարիայի դէպքեր պատահած էին. հիմա այս եւ ուրիշ աշխատանքներու շնորհիւ դադրած է հիւանդութիւնը արմէջ ներկայացնելէ։ Ժողովուրդի առողջութիւնը գոհացուցիչ է եւ գրեթէ հիւանդ չկայ։

Հայաշէն եւ Ապտալ Հիւիւկի գիւղերու աղբիւրներուն քով գոյացած պզտիկ ճահիճները արդէն բոլորովին չորցուած են եւ վերածուած պարտէզներու։ Պզտիկ խրամատներ բացուած են եւ աղբիւրի ջուրերուն ընթացքները քարէ պատեր կառուցուած, որպէսզի ջուրը դաշտին մէջ չտարածուի, որով այլեւս ջուրերը չեն կրնար լճանալ եւ մժեղներու բոյն դառնալ։

Բացի այդ, բոլոր տուներու պատուհանները մետաղէ մժեղարգելներով պաշտպանուած են՝ արգիլելու համար մժեղներու ներս մտնելը։

Բժշկական սպասարկութիւնը ոչ միայն բոլորովին անհետացնելու վրայ է մալարիան, այլ ուրիշ հիւանդութեանց ալ առաջքը կ՚առնէ, որոնք իրենց հետ բերած էին գիւղացիները քէմպերէն եւ տարագրութենէն, ինչպէս թրաքոմա եւայլն։

Շատ անգամ բժիշկն ու հիւանդապահուհին օրեր կը մնան գիւղերու մէջ, կը հսկեն հիւանդներուն եւ ձեռք կ՚առնեն ամէն կանխազգուշական միջոցներ։

Այս ընդհանուր տեղեկութիւններէն վերջ, առանձին առանձին քննենք իւրաքանչիւր գիւղը, անոնց բնակչութեան թիւն ու դիրքը, աշխատանքները եւ վիճակը։

ՀԱՅԱՇԷՆ

Մեծութեան եւ կարեւորութեան կարգով առաջին տեղը կը գրաւէ Հայաշէն գիւղը, ուր շինուած են 101 տուներ, դըպրոցի ընդարձակ շէնք մը, մեծ փուռ մը եւ 25 ախոռներ։ Ընդարձակ շէնքեր, բոլորն ալ կանոնաւոր եւ արդիական ձեւով։

Այս գիւղի բնակչութեան թիւն է 78 ընտանիք, բաղկացած 264 հոգիէ, ընդհանրապէս երկրագործներ եւ գործի մարդիկ։ Անցեալ տարուան ընթացքին այս գիւղի մէջ պատահած են հինգ հարսանիք եւ 15-20 ծնունդ։

Մեռնողներու եւ մահերու թիւը ճշգրտօրէն ճշդել կարելի չեղաւ դժբախտաբար, սակայն գիւղացիներու տուած տեղեկութեանց համաձայն քանի մը հոգի միայն մեռած են։

Հայաշէնի ժողովուրդին տուները շատ մաքուր են եւ ներկայանալի. գիւղին շատ մօտ կայ աղբիւր մը, որ ապառաժներու տակէն կը ժայթքէ եւ ջուրը առատ եւ մաքուր է։ Գլխաւորաբար այս աղբիւրին եզերքներն էին որ եղեգնուտներ կը բուսնէին եւ պզտիկ ճահիճներ կը գոյացնէին, որոնք այժմ բոլորովին, չորցուած են։ Աղբիւրը շրջապատուած է «չիմէնթօ» բարձր պատով մը, որպէսզի ջուրը ընթացքէն աղտոտութիւններ չգան։

Գիւղին արեւմտեան կողմի տարածութիւնը յատկացուած է պարտէզներու մշակութեան, ուր տնկուած զանազան պտղատու եւ անպտուղ ծառերը երկու տարուան ընթացքին անհաւատալի համեմատութեամբ մեծցած եւ պզտիկ անտառի մը վերածուած են։ Պտղատու ծառերէն ոմանք արդէն այս տարի սկսած են պտուղ տալու։

Իսկ բանջարանոցները, շնորհիւ մեր գիւղացիներու աշխատանքին եւ ջանքերուն, շատ գոհացուցիչ բերք կու տան եւ բաւելէ վերջ իրենց պէտքերուն, մաս մըն ալ կ՚արտածեն անոնցմէ։ Նշմարելի է որ պարտիզպանութիւնը հետզհետէ աւելի կը զարգանայ հայ գիւղերուն մէջ։

ՏՆԿՈՒԱԾ ԾԱՌԵՐՈՒՆ ԹԻՒԸ

Հայաշէնի պարտէզներուն մէջ տնկուած են հետեւեալ ծառերը.—

Միրտնի	2000
Թզենի	450
Սալորենի	70
Նռնենի	1600
Թթենի	8400
Դեղձենի	600
Խնձորենի	150
Ձիթենի	150
Սօսի	500
Էքալիբթիւս	200
Բարտի	6700
Որթատունկ	1000
Վարդենի	300
Ուռենի	300
Լիմոն	50
Նարնջենի	50
Նոր-Աշխարհ	400
Կեռաս	50
Սերկեւիլ	25
Զանազան ծառեր	100
Ընդհ. Գումար՝	22.995

Այս թիւերը ի հարկէ կրնան մէկ քանի հատ պակաս կամ աւելի ըլլալ, սակայն մենք ընդհանրապէս նուազագոյն թիւերը նկատի առած ենք։

Բարտիները տնկուած են պարտէզներու շուրջ, փոքրիկ ճամբաներու երկու եզերքը եւ ջուրի ճամբու երկու կողմերը։ Իսկ վերջին տունկերը փորձի համար տնկուած են, եթէ լաւ արդիւնք տան, անոնցմէ հետագային աւելի պիտի մշակուին։

Պէտք է աւելցնել նաեւ որ այս բոլոր տունկերը հայթայթուած են Ազգերու Դաշնակցութեան Գաղթ. Յանձնախումբին կողմէ։ (1)

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԷՆ

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑԸ ԵՒ ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը

ՍԱԼՄԱՍՏԻ ՄԷՋ

Անօրինակ ու անշուք տառապանքներու մէջ ծփացող այս գաղութը, գերագոյն մարտնչումի իր պահերուն մէջ, չի մոռնար ցեղին աւանդապաշտութեան փառաբանումի կոչել հրաշաբոյր մասունքներ, անոնցմով հաղորդուելու, անոնց սրբազան յուշերովը կախարդուելու։

Վարդանա՜նք...

Տօ՛ն՝ հրեղէն մարգարէին...

Տօ՛ն՝ իր ցեղին պետական հզօր նկարագրին...

Սալմաստահայ գաղութը կը տօնէ զայն 3 վայրերու մէջ՝

Ղալասար, Մահլամ եւ Հաֆթվան գիւղերուն մէջ։

Ղալասար... հաւաքուած դպրոցական փոքրիկ տաղաւարին մէջ, կը վերապրին ցեղին անսահման ու չքեղ մեծութիւնը, որ այնքան դաժանօրէն կը փորձուի զգետնել բիւրանուն ու բիւրատեսակ բռնութիւններու կողմէ։ Հրճուանքը որ ցեղը չէ դադրիր Վարդաններ հասունցնելէ։

Մահլամ... Ըմբոստ ու ընդվզումներու տրամադիր գիծ մը ... հասունցած [illegible] մէջ, տաղով այդ գիւղացիներուն ինքնապաշտպան ու յանդուգն համզգումներ։

Դպրոցական տաղաւարը լեցուն է... Կը սպասեն, անհամբեր ու ջղագրգիռ։ Բանախօս ընկ. Ս. Մեսրոպեանը կ... նայ։ Զինք կատաղօրէն կ... գիշերուընէ ի վեր, եւ հա... հեռու է.. անկարելի է ... դաշտը ելլել ապրդպահ... ուսուցիչ՝ ընկ. Վ. Նալպանդ...նը կը խօսի։ Խնամուած ու ...ճելի վերլուծում մը.. Վ... Վարդանանց ... տեսիլքին ... ժողովուրդին...

Ու Մահլամցին՝ ըմբոստ ... խիզախ զօրավարը կ՚ե... որու առնականութեան ... զատութեան պաշտամ... փոխանցուած է իրեն, յա... «Հ. Յ. Դ.» երեք մեղան...ներու պահպանումին ու ... վառումին։

Արտասանութիւններ ... դաշն ու հաճելի...

Աւելի նորոյթի ջան... Համարձակ ու համակրելի ...ներ.. շատերը փլատակ...տակէն հանուած.. ոմանք ... նոր ապաքինած, լիալոյս... կենսուրախ...

Հաֆթվան... Հերոսներ... գիւղ... Հինգ հոգիէ բաղկա... ուսուցչական խումբ... կիր... կարող զաւակորդի մը ... թիւնը... հանրային ... միններու վայրը...

Սրահը լեցուն է...

Աշակերտական խումբ... բանհրաշխով կը բանայ հան... Արտասանութիւններ, երգեր... ուցիչ Ա. Բաղալեանի ... դանանցի պատմականէն ... ընկ. Ա. Գուլյեանը կը ... տէ «Վարդանի պատգամ... հայեցի դաստիարակութի... իբր ողնաշար»։

Անշուշտ հանդէսը շա... ջող պիտի անցնէր եթէ ... ու ատամնաւորները քիչ մը ... բովի եւ կարճ ըլլային։ ... քան տուն արտասանութ...ները ձանձրալիթէն ... դա... մը պատճառել չեն կրնար ... որ կը հակառէ հանդէսի ... նպատակին, չըսենք դա... կը մատնէ կազմողին ... ու կարողութիւնները։

*, Փետրուար 18ը ... տարի կը տօնուի այս ... թին մէջ։ Երկրաշարժի ... որ դեռ կը շարունակուի, ... ճառ մը չէր մոռնելու, ... թեան դէմ մեծագոյն ընդվզ... ուղ պայծառ արարքը։

Բոլոր գիւղերէն ... բազմութիւն մը խռնուա... Հաֆթվանի դպրոցի՝ իրար... ցած 3 սենեակներուն մէջ։

Ընկ. Ս. Մեսրոպեան ... բանայ հանդէսը անեհե... ճառով մը։ Կը մանրամասնէ ... կողմնակալօրէն պարագա... ու պատճառները, որոնցմէ... ցաւ Փետրուար 18ի ապստ...բութիւնը։

Ան ըսաւ ի միջի այլոց՝

«Հայ ժողովուրդը չէր կ... հանդուրժել այն սոսկալի ... վայրագութիւններուն, որ... նմանը չէր տեսնուած Հայ...եան սարսափներուն իսկ։

Հայ ժողովուրդը տեսա... լեզնուտ արագութեամբ, բ...բարոս մեթոտներով անցնիլ ... իր ընտրանիին. աշխարհի ... գաղութեան ու յեղափոխութեան ... ջահեր կրող դահիճներու ... որոնց հարկադրանքի մը ... չէին բուռ մը ժողովուրդի ... այդքան անարդ վարուելը ... ահա զայրոյթ մը սիրտէ ... հոգիէ հոգի թափող ... կամքեր ըմբոստացումի ... տուրին առանց խօսքի ու ... մունքի։ Զայրոյթը ալեկոծ ... թողուց անտուած ու անդ... մը անտարբեր. Հասարակ...թիւն, առանց դաւանանքի ... դասակարգի խտրութեան ... կռուելու սկսաւ. պաշտպա... անզուսպ ու կատաղի։ ... մէկ ծայրէն միւսը ցնցեց ... Դաշնակցութիւնը հարկադր... եղաւ զայն ղեկավարելու ... առնել։

«Այս տօնը՝ գաղափարա... անհաշտ գծանի մը վրայ ... ուած ըմբոստացում մը չէր ... չեցներ բոլշեւիկեան տիր...տութեան դէմ։

«Այս տօնը՝ Հ. Յ. Դաշ...ցութեան կողմէ կանխօրօ...

թագրով մը բռնկած գործ մը չէ որ կը ներկայացնէ։

«Եւ ոչ ալ անոր սկզբնական շարժառիթն հրահանգը արդար է փակցնել քանի մը կամ աւելի մարդերու բերաններու։

«Մտքերու ու հոգիներու անեղ ցուցուած մը առաջ բերաւ հոգեբանական անզուսպ մակընթացութիւն մը. կարօտ հրաժարումի մը. գլուխի մը. եւ Դաշնակցութիւնը եթէ ուզեր անկարգ զայն սաստել, պիտի չկրնար. եւ բռնադատուած անոր ղեկավարողն ու հրամայողը դարձաւ. ձեւակերպելով զայրոյթի անհող բռունցքը մոնկոլական բարբարոսութիւններն անգամ մոռացութեան մատնող գործին «Յեղափոխականներու դէմ»։

Այս խօսք առին տեղիս ցանման եւ ընկ. Գեւորգ Կարապետեանը։ Ներկայացնելով ժամ. 18ը, «Իբր շղթայաւորուած մը վարդաններէն աւանդ կցուած, Րաֆֆիներէ հրդեհուած ու Հ. Յ. Դաշնակցութեան կողմէ ձեւակերպուած անվեհեր ցեղին «զարթօնքին»...

Ներյայեղ ու խանդավառ ծափեր...

Յետոյ խնճոյք... Նուագ, բաժակաճառ, պարեր ու զգլխիչ խանդավառութիւն մը մինչեւ լուսաբաց։

ՀԵԿՏՕՐ

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԱՄՊԵՐԸ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ԱՏԵՆ

Գերմանացիք նկատի առնելով արուեստական ամպերու օգտակարութիւնը պատերազմի ատեն, սկսած են մեծ մղում տալ գոյացման այդ միջոցին։ Այս նպատակով կը գործածեն 40 սանթիմեթր բարձրութիւն ունեցող մառախուղի տուփեր, որոնք կը պարունակեն ծծմբական թթու եւ կիր։

Գործիքի մասնաւոր կազմութեամբ մը ծծմբական թթուն կաթիլ կաթիլ կ'իյնայ կիրին վրայ, եւ անկէ առաջ կուգայ թանձր մուխ մը, որ տուփերուն խցափակի ծակերէն դուրս կ'ելլէ։ 12 վայրկեանէն ամբողջ ծծմբական թթուն կը հատնի, որմէ ետք պէտք է նոր տուփեր դնել գործածութեան համար։

Արուեստական ամպերը հովին ուղղութեամբ ընթանալով՝ 100 մեթր բարձրութեան մը կը հասնին, այնպէս որ երբ աշխատութեան տեղին աջ ու ձախ կողմերը բաւականաչափ քանակութեամբ դրուին այդ տուփերէն, զինուորները անտեսանելի ըլլալով կրնան պաշտպանուիլ ցամաքային կամ օդային ամէն յարձակումի դէմ։

Արուեստական ամպերը առողջութեան չեն վնասեր, ամպաման այդ ծածկոյթին մէջ կարելի է 40-80 մեթր տարածութեան մը վրայ զինուոր առնել, ինչ որ կը թոյլատրէ զինուորական զօրամասերուն շփման մէջ մտնել իրարու հետ, առանց հեռուէն նշմարուելու։ Սակայն անոնք որ առնուած են շատ մօտենալ այդ տուփերուն, կը սկսին հազալ, բայց անկէ աւելի վնաս չեն կրեր։

Տուփերը դիւրատար են եւ անոնց գործածութեան տեւողութիւնը կարճ է։ Մաքրելէն ետքը կարելի է զանոնք անվերջ կերպով գործածել։

Ռազմագէտներու առեն արուեստական ամպերու գործածութիւնը նպաստաւոր արդիւնքներ տուած է։ Միակ անպատեհութիւնը որ կայ, հովի զօրաւոր հոսանքն է, որ կը ցրուէ արուեստական ամպերը։ Ծովային պարագաներու մէջ, առանց ժամանակ կորսնցնելու պէտք է լրացուցիչ տուփերու գործածութեան դիմել, լեցնելու համար օդին մէջ պարապ մնացած մասերուն պակասը։

Ինչպէս կը տեսնուի, զօրաւոր հովերու կամ սաստիկ փոթորիկներու ատեն արուեստական ամպերու գործածութիւնը լուրջ անպատեհութիւններ կը ներկայացնէ, հաւանական է որ գերմանական նորին հնարամտութիւնը շատ չանցած պիտի յաջողի միջոց մը գտնել, առաջքն առնելու համար այդ անպատեհութեան։

Հ. ՏԷՐՈՍԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Ի՞նչ լուր կը բերէ Հայաստանի վերջին թղթատարը։ «Խորհ. Հայաստան»ի մարտ ամսուան առաջին շաբթուան թիւերը մեծ մասամբ լեցուած են «մենշեւիկներու դաւադրութեան» նկարագրութեամբ եւ Հայաստանի յետին անկիւններէն ղրկուած բանաձեւերով։ Այդ բանաձեւերէն կը հասկցուի, որ Հայաստանի գրողները, բանուորները, արհեստաւորները, ճարտարապետները բոլորն ալ կը պահանջեն «մենշեւիկ»ներուն գնդակահարութիւնը։ «Խորհ. Հայաստան» չէ՞ր կրնար իր կողմէ կարճ բանաձեւ մը գրել, «գնդակահարեցէք» պոռալ եւ տակը դնել ստորագրութիւնը Հայաստանի բոլոր... բնակիչներուն,— ո՞վ կը յանդգնէր բողոքել թէ ինք չուզեր ստորագրել այդպիսի բանաձեւի մը տակ։

** «Խորհրդ. Հայաստան» գրեթէ անընթեռնլի է, չեն կարդացուիր բառերը, որ կը ներկայացնեն հրէշային կազմախօսութիւն մը, եւ բան չի տեսնուիր պատկերներուն մէջ, որոնք աւելի աղեղ են քան կաթիլ մը թափած մելանը թուղթին վրայ։ Խմբագրութիւնը արդէն գիտէ թէ կարդացող չկայ, ոչ ալ պատկերին վրայ նայող, — ահա թէ ինչո՞ւ հոգ չի տանիր իր ազատ բաներուն։

** Մարտ 7ին Երեւանի Մշակոյթի տան մէջ տեղի կ'ունենայ գրական վիճաբանութիւն մը Եղիշէ Չարենցի ստեղծագործութեան մասին։ Այդ առթիւ խօսք առած մը կը տպուի «Խորհրդ. Հայաստան»ի մէջ եւ մեծատառ կը յայտարարուի թէ ի վերջոյ Ե. Չարենց պիտի խօսի «ինքն իր մասին»։ Չարենց ցուցադրութեան ելած է։

Ինքն իր մասին պիտի խօսի, ինչպէս Սիամցի եղբայրները իրենց խեղանդամութիւնը կը ցուցադրէին կրկէսներուն մէջ։

Կ'երեւի թէ այս յայտարարութիւնը ամչցուցած է Չարենցը, որ օր մը վերջ նոյն թերթին մէջ կը գրէ թէ ինք լուր չունէր ատկէ, թէ միայն ըսած էր որ վերջին խօսքը պիտի ըլլայ ի՛նք։

Ի՛նչ, ի՛նչ Եղիշէ Չարենց։

«ԻՆՔՆԱՔՆՆԱԴԱՏՈՒԹԻՒՆ»

Կարգ մը մարդիկ կան արտասահմանի մէջ,— գոյը գոյը տեղը մարդիկ,— որ կ'ուրախանան կարդալով «Խորհ Հայաստանի»ի մէջ կատարուած «ինքնաքննադատութիւններ»ը։ Տեսէ՛ք, կ'ըսեն մեզի, հայ բոլշեւիկները ի՞նչպէս կը քննադատեն իրենք իրենց գործերը։ Եւ կը մեղադրեն մեզ, որ այդ «ինքնաքննադատութիւններէն» քաղելով գոյն կուտանք Հայաստանի մէջ կատարուած ահաւոր սխալները։ Ա՛յ մարդիկ,— գոյը գոյը միջատ տեղը,— սխալ կամ աճիր ըլլալէ կը դադրի՞ն միթէ այդ դէպքերը, որոնք կը կատարուին, ի՛նչ փոյթ թէ յետոյ կը քննադատուին՝ միջա բոլշեւիկներուն կողմէ։ Սխալներ չե՞ն, աճիրներ չե՞ն դէպքերը, որ տեղի կ'ունենան գիւղերուն մէջ,— Աղքատ գիւղացիները իբրեւ ունեւոր կ'աքսորուին գիւղերէն, կը զրկուին իրենց կենդանիներէն։

Ինչո՞ւ կը կրկնուին այդ աճիրները, կը նշանակէ թէ բան մը չեն արժեր պատահարներէն վերջ կատարուած.. ինքնաքննադատութիւնները։ Ինչո՞ւ միջոցներ ձեռք չեն առնուիր, որ կուժը չկոտրի ճամբան։ [illegible] կը նախընտրէր իր զաւակը ծեծել դեռ աղբիւր չղրկած, որովհետեւ ի՞նչ օգուտ ունէր ծեծը կուժը կոտրելէն յետոյ։ Երբ ինքնաքննադատութիւնով կը փակուի հարցը, հայ բոլշեւիկը ինչո՞ւ չը համարձակի գրաւել գոյքն ու անասունը խեղճ գիւղացիներուն։

Անոնց ինքնաքննադատութիւնները փուչ են աչքի դէմ։ Իսկ մեր քննադատութիւնները այն իմաստն ունին, որ առաջ առնէ յետոյ տակաւին վերջ չգտնուի հայ գիւղացիին տառապանքը հայ բոլշեւիկին կրունկին տակ։ Ուրախ պիտի ըլլայինք, երբ առիթը չունենայինք արձանագրելու նման աճիրներ որ կը կատարուին Հայաստանի մէջ ամէն օր։

ԹՈՒՐՔԻԱ

Ս. ԽԱՉԻ ԿԱԼՈՒԱԾՆԵՐԸ

«Սօն փօսթա» կը գրէ թէ Սկիւտարի Ս Խաչ եկեղեցիին հարիւր ոսկինոց 27 կտոր կալուածները Էվգաֆին կը պատկանին, քանի որ բուն «միւթեվէլլի»ն՝ Խրիսթաֆոր անուն հայը, ինչպէս նաեւ անոր ժառանգորդները՝ Աղաճան, Գորրիէլ եւ Միքայէլ անժառանգ մեռած են։ Էվգաֆը ձեռնարկներ կատարած է, այդ կալուածներուն տիրանալու համար։

ՅՈՅՆԵՐՈՒ ԳԵՐԵԶՄԱՆԱՏՈՒՆԸ

Պոլսոյ քաղաքապետութիւնը գրաւելու ելած է նաեւ Գասըմփաշի յունական մէկ գերեզմանատունը, ուր մեռել թաղելը արգիլուած է տարիներէ ի վեր։ Յունական շրջանակներէ բխած տեղեկութեանց համաձայն, Յոյները ոեւէ բողոք չպիտի ընեն, այլ պիտի խնդրեն որ ատոր փոխարէն լայնցուի իրենց ներկայ գերեզմանատունը, կամ ուրիշ հող մը տրուի իրենց։

Կ'ըսուի թէ Յոյները սեփականութեան զօրաւոր փաստաթուղթեր չունին, ինչպէս հաստատած են իրաւագէտները։

ԽԱԼԻՏԷ ԷՏԻՊԻ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ

Ցիթրոյիթէն կը հաղորդեն թէ Խալիտէ Էտիպ հանըմ, եղած հրաւէրին վրայ, բանախօսութիւն մը ըրած է Քոլոմպիա Համալսարանին մէջ։

Օդաչու Լինտպերկին մայրը ներկայացուցած է բանախօսը, որ նախ ըսած է թէ ինք կարեւոր գիրքեր գրուած է Թուրքիոյ մէջ եւ յետոյ շեշտած որ Թուրք այր մարդիկ իրենց մայրերուն ազդեցութեան տակ կը գտնուին, ինչպէս ամերիկացի այրերը իրենց կիներու ազդեցութեան տակ են։

Բաւական հոծ բազմութիւն մը ներկայ եղած է, մեծ մասով ամերիկացի հարուստ դասակարգէն։ Ներկայ գտնուած են նաեւ խումբ մը Թուրքեր եւ 4 Հայեր, որոնցմէ մէկը տիկին։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՊՈՒԼՎԱՐ ՕՏՏՕՅԻ ՄԷՋ

ՊԱՏԱՆԻՆԵՐՈՒ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 18 Մարտ.— Անցեալ կիրակի տեղի ունեցաւ Պուլվար Օտտոյի Հ. Յ. Դ. Պատանեկան Միութեան գրադարանի բացումը, թէյասեղանով մը։ Գրադարանսրահը լեցուած էր ընկերներու եւ համակիրներու կոկիկ բազմութեամբ մը։

Թէյասեղանը սկսելէ առաջ երդման արարողութիւնը կատարուեցաւ երկու պատանիներու, որոնք ուխտեցին մինչեւ ցմահ հաւատարիմ մնալ Հ. Յ. Դ. Պատանեկան Միութեան։ Յետոյ երգուեցաւ «Մշակ Բանուորք» եւ «Մենք անկեղծ զինուոր ենք»ը։

Այդ առթիւ ընկեր Աղգին Մարտիրոսեան խօսեցաւ խիստ ոգեւորիչ ճառ մը, Հ. Յ. Դաշնակցութեան անցեալէն ներկայացնելով դրուագներ։

Յետոյ տեղի ունեցաւ գրադարանի բացումը։

Շնորհիւ Միութեան անդամներուն եռանդուն աշխատութեան, գրադարանը կարճ ժամանակուան մէջ ունեցեր էր 150ի չափ գիրք, նկարներ, եւայլն։ Տեղի ունեցան բազմաթիւ նուէրներ։ Ընկեր Ա. Մարտիրոսեան նուիրեց երեք կտոր գիրք եւ Հ. Յ. Դ. մեծագիր զինանշան մը։ Ընկեր Ս. Վարդերեսեան նուիրեց երեք կտոր գիրք։ Ընկ. Կ. Մարտիրոսեան I տարուան «Դրօշակ»։ Ընկ. Ոսկեան Քէնտիրեան 4 կտոր գիրք։ Եւ ուրիշ շատեր։

Միութեան անդամներու կողմէ եղան արտասանութիւններ, երգեր, եւայլն։

Թէյասեղանը վերջացաւ «Մեր Հայրենիք»ով եւ ներկաները ցրուեցան մեծ խանդավառութեամբ։

Գր. ՔԷՆՏԻՐԵԱՆ

ՎԱԼԱՆՍԻ ԱԶԳ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Վալանսէն մեզի կը հաղորդեն թէ 1931 տարւոյ Ազգ. Միութեան եւ Հոգաբարձութեան ընտրութիւնը տեղի ունեցած է Մարտ 4ին, խորհրդակցական ժողովի մը ընթացքին։ Ներկայ եղած են երեք քաղաքական կուսակցութեանց եւ II Հայրենակցական Միութեանց ներկայացուցիչները, համաձայն սոյն ժողովի որոշման ընտրուած են հետեւեալ անձերը

Գ. Պ Ստեփան Անտոնեան (Չէզոք) ատենապետ, Գեղամ Սարոյեան (Դաշնակցական) ատենադպիր, Յակոբ Մարգարեան (Չէզոք) գանձապահ, Պօղոս Ռաշոյեան (Ռամկավար) խորհրդական, Պօղոս Եղիկեան (Չէզոք) Բ. ատենադպիր, Գրիգոր Փիլիպոսեան (Հնչակեան) խորհրդական, Յակոբ Կօշկակարեան (Չէզոք խորհրդական։ Նորընտիր վարչութիւնը գործի ձեռնարկած է արդէն։ Իր հասցէն է՝ Գ. Ստեփան Անտոնեան 2 Place de Hôpital (Մալաթիացիներու քէմփը):

ԱՌԱՔԻՆՈՒԹԵԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿ

(Չորրորդ տարեշրջան)

Փարիզի Աղքատախնամի Օժանդակ Հայ Օրիորդաց Միութիւնը յառաջիկայ 11 նոյեմբերի զինադադարի օրը վերստին պիտի բաշխէ Առաքինութեան հինգ մրցանակներ Փարիզ եւ անմիջական շրջակայքը բնակութիւն հաստատած հինգ հայուհիներու որոնք, առանց հանրային աջակցութեան դիմելու, անհատական անձնազոհութիւններով, ծանրածանր աշխատանքներով, անդադրում զոհաբերութիւններով, անկուն կամքով, յարատեւ ջանքով, լուռ ու մունջ, զաւկի մը, ծերունի հօր կամ մօր մը եւ կամ անօգնական հայրենակցի մը կեանքը փրկած են։

Մարի-Նուպար անուան առաջին մրցանակ մը եւս պիտի տրուի նոյն օրը, այս տարուընէ սկսեալ, ա՛յն բազմանդամ եւ կարօտ ընտանիքին որ մասնաւոր ուշադրութիւն դարձուցած է իր զաւակներուն հայերէն սորվեցնելու, Ֆրանսերէն լեզուին հետ։

Հետեւապէս բոլոր անոնք որ ընտրելիներ ունին, առանց դաւանական կամ կուսակցական խտրութեան, թող բարեհաճին մինչեւ հոկտեմբեր 15 զանոնք ներկայացնել նամակաւ Առաքինութեան Մրցանակներու խնամյանձնաժողովին Ատենադպիր, Տոքթ. Ալլահվէրտի Որդիի հետեւեալ հասցէով.—

27, Rue des Sablons Paris (16e)

Մրցանակ բաշխել Հայուհիներու՝ մութ անկիւններու մէջ անոնց կատարած առաքինութեան գործերը գնահատելու համար, բաւական դժուարին ձեռնարկ մըն է եւ կը յուսանք որ այս տարի ալ պիտի կարենանք յաջողիլ շնորհիւ բարեկամներու աջակցութեան

Ի դիմաց Աղքատախնամի Օժանդակ Հայ Օրիորդաց Միութեան Ատենապետուհի՝ Իզա Ա. Մելիք-Մինասեանց Ատենադպրուհի Գերճուհի Տ. Պօղոսեան Գանձապահուհի՝ Սէլմա Խասրովեան

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (7)

ՍՈՒԼԹԱՆ ՀԱՄԻՏԻ Ա. ՔԱՐՏՈՒՂԱՐ ԹԱՀՍԻՆ ՓԱՇԱՅԻ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐԸ

ՍԱՄՍՈՆԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԻՒՆԸ

Իր ջոլ եւ ժողը պարտանքէն սանելով մինչեւ գլխաւոր Մաբէյնճութեան բարձրացուցած եւ վեզիրութեան տիտղոսին արժանացուցած Հաճի Ալի փաշան իր ամենավստահելին եւ հաւատարիմն էր։

Հաճի Ալի փաշա աշխատասէր եւ Պոլսոյ գործերուն վարժ էր։ Համիտի ամենահին ծառայողներէն ըլլալով հանդերձ սակայն, ժամանակ մը նոյնիսկ իր վրայ կասկածներ հրաւիրած էր։ Չեմ հասկցած թէ՝ ինչէն յառաջ կուգար այդ կասկածը, միայն թէ կը տեսնէի որ ան երբեմն ինկած էր եւ ինքն ալ կը զգար այդ։

Սուլթան Համիտ եթէ կասկած ունենար մէկէ մը եւ իր համակրանքը պակսեր անկէ, այդ մարդուն ի նպաստ բարեխօսութիւն ընել իրեն, բաւական համարձակութեան կը կարօտէր։ Իրեն արուած «ժուռնալ»ի մը վրայ երեւէ ինկած եւ կասկած հրաւիրած մարդու մը մասին ոչ թէ միջամտութիւն կամ բարեխօսութիւն, այլ անոր հետ յարաբերութիւն ընելն անգամ վտանգաւոր էր։ Այս ուղղութեամբ փոքրիկ անզգուշութիւն մը կրնար մարդը իր պաշտօնէն ու հանգիստէն զրկելէ զատ, աքսորի եւ մահուան մղել։

Կը սիրէի Հաճի Ալի փաշան։ Ծերունի պալատականի մը յանկարծ Սուլթանին աչքէն իյնալը զիս անհանգիստ ըրաւ, որովհետեւ գիտէի վախճանը այդ կասկածին, զոր Համիտ սկսած էր ունենալ Հաճի Ալի փաշային հանդէպ։ Գիտնալով այդ բոլորը, Սուլթան Համիտի ուրախ տրամադրութեան ունեցած մէկ պահուն հետեւեալ կերպով բարեխօսեցի անոր մասին։

— Ձեր ծառան՝ Հաճի Ալի փաշա երախտաւորեալ մըն է. անոր տեսած շնորհը շատ մեծ է. շատ հաւատարիմ եւ ուղիղ է Ձեր Վեհափառութեան հանդէպ։

Ասոր փոխարէն Համիտ ըսաւ ինծի.

— Աբտիւլ Ազիզ Ջիվէր պէյ անուն Մապէյնճի մը ունէր։ Ջիվէր պէյի Աբտիւլ Ազիզէն առած շնորհները անհամար էին։ Իրիկուն մը, Մուրատ էֆէնտի Գուրպաղըլը Ցերէի քօշկ եկած էր։ Ես ալ այդ միջոցին հոն կը գտնուէի։ Ես ուզեցի սենեակէն հեռանալ, ենթադրելով թէ՝ ան Սուլթանին կողմէ ղրկուած է պաշտօնով մը։ Մուրատ էֆէնտի չթողուց զիս։ Ջիվէր պէյ ներս առնուեցաւ։

Ան նստելէն վերջ, Մուրատ էֆէնտին ծաղրական շեշտով մը ըսաւ.

— Ըսէ՛ նայիմ, Ջիվէր պէյ, ի՞նչ կայ ինչ չկայ. մեր հօրեղբայրը այսօր ալ ի՞նչե՞ր ըրաւ։

Ջիվէր պէյ Մուրատ էֆէնտիի հաճելի ըլլալիք կարգ մը խօսքեր ըրաւ։ Սուլթան Ազիզին հացով ապրող այս մարդուն այս կերպ արտայայտութիւնը ապերախտութենէն ուրիշ ինչո՞վ կը բացատրուի։ Աշխարհի մէջ ասանկ մարդիկ ալ կան, մարդ օրինակելու է անկէ, ըսաւ Սուլթան Համիտ։

Պէտք է գիտնալ սակայն որ Սուլթան Համիտի կասկածը հրաւիրելու համար անպայման մեծ պատճառ մը գոյութիւն ունենալը անհրաժեշտ չէր։ Տեղէ մը եկած ոեւէ լրատուութիւն կամ ժուռնալ, անոր հանգստեան ոեւէ մէկ ժամուն իրեն հաղորդուած մասնաւոր լուր մը բաւական էր Սուլթանի բոլոր կասկածները արթնցնելու։ Այս պարագան պէտք է վերագրել Սուլթան Համիտի բնածին մէկ յատկութեան։ Իր գահին վրայ գտնուած միջոցին ան ոչ ոքի վստահութիւն ունէր։ Իրմէ առաջ եկող Սուլթաններուն ինչպէս խարուիլը եւ գահէն վար առնուիլը շատ լաւ գիտնալուն համար, կը վախնար որ ինքն ալ օր մը անոնց բախտին կ'արժանանայ. այդ պատճառով ամէն կարգաւորութիւն կ'ընէր եւ միջոցներ ձեռք կ'առնէր կանխելու համար ոեւէ հաւանական վտանգ։

Ահա՛ այդ մտահոգութիւնն է ժուռնալճիութեան ստեղծումին եւ հաստատման պատճառը։

Ճէվտէ փաշայէն առնուած կնիքը յանձնուեցաւ Սաիտ փաշային։ Վարչապետի ընտրութիւնը իրեն յատուկ մասնաւոր ձեւակերպութիւններ ունէր։ Նոր վարչապետը եւ Շէյխ իւլ իսլամը Եըլտըզի պալատէն կառք նստելով Պէշիքթաշ կ'իջնային եւ անկէ շոգեմակոյկով Սիրքէճի կ'ելլէին, ուրկէ ձի նստելով կը բարձրանային Բարձրագոյն Դուռ։ Վարչապետին եւ Շէյխ իւլ իսլամին այս ուղեւորութեան միջոցին, կ'ընկերանար Մապէյնի Ա. քարտուղարը։ Ա. քարտուղարը կը կարդար կայսերական հրովարտակը եւ ապա վարչապետութեան եւ Շէյխ իւլ իսլամութեան աթոռները կը գրաւուէին։

Պաշտօնական արարողութիւններով հասանք Պապը Ալի։ Կայսերական հրովարտակը կարդացի։ Ես դեռ Ա. քարտուղարութեան նոր ընտրուած ըլլալուս համար, այդ ձեւակերպութիւնները շատ լաւ չէի գիտեր։ Վարչապետի համար պէտք եղած արարողութիւնը լեցնելէ եւ հրովարտակը կարդալէ վերջ, առանց հանգիստելու Շէյխ իւլ իսլամին եւ անոր համար ալ պէտք եղած ձեւակերպութիւնները կատարելու, պալատ վերադարձած էի։ Սուլթան Համիտ իմ շուտ գալս իմանալով, ըսաւ ինծի

(Շար.)

Նոյնը պիտի ըլլայ նաեւ գերմանեւֆրանսական պայմանագրութեան համար։
Ամբողջ գերմանական մամուլը այս պայմանագրութիւնը կը նկատէ շատ մեծ կարեւորութիւն ներկայացնող դէպք մը երկու երկիրներուն համար, որոնց միացումը կը հետապնդուի աստիճանաբար։

ՁԵՐ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԵԱՆՑ ՀԱՄԱՐ ԴԻՄԵՑԷՔ
AMERICAIN LLOYD PALESTINE & ORIENT LLOYD
13 Bld. Malesherbes, Paris (8)
Tél. Anjou 07-45 Adr. Télég. Palestloyd
Ցոմսակներ ամէն երկիրներու համար.
Արժանթին, Պրազիլիա, Ուրուկուէյ, Չինաստան, Եգիպտոս, Սուրիա, Պաղեստին, եւայլն։
Մասնաւոր կարգադրութիւններ եւ զեղչ Հայերու համար.

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ (ՊԱԼԵՆՑ)
51 Rue Monsieur - le - Prince, PARIS (VIe)
Հեռաձայն՝ Danton 88—65 Մէթրօ՝ Odéon

ՍԵՓԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.— Ա. Ահարոնեան՝ *Իմ գիրքը*, Բ. (20 Ֆր.), Դ. Մելոյեան՝ *Երեք ընկերները* (10), Փ. Միքայէլեան՝ *Եաւ* (5),
ՆՈՐ ԳՈՐԾԵՐ.— Ա. Խատիսեան՝ *Հայաստ. հանրապ. ծագումն ու զարգացումը* (40), Ջալալեան՝ *Արծաթ էջեր* (20). *Կեանք եւ արուեստ* (40), Օ. Փրկչի *տարեգիրք* (50), *Սայեաթ Նովա* (6), *Վարդարան* (20), եւն.
ՓՆՏՌՈՒԱԾ ԳԻՐՔԵՐ Ա., Ահարոնեան՝ *Ազատութեան ճանապարհին, Լռութիւնը, Կարօտ հայրենի, Հայրենիքիս համար, Իմ գիրքը Ա.*, *Րաֆֆիի բոլոր գործերը*, Տէրենց՝ *Թորոս Լեւոնի, Գրական դէմքեր, Հայաստանի քարտէսը*։
Հայաստանէն հասած են Ա. Իսահակեանի, Վ. Տէրեանի, Ե. Չարենցի, Ա. Բակունցի, Մ. Արմէնի, Նարդոսի, Շիրվանզադէի, Արազի եւայլն գործերը, նոյնպէս՝ Ռ. Մելիքեանի, Սպենդիարեանի, Բարխուդարեանի, Տիգրանեանի, Տէր Ղեւոնդեանի, Խաչատրեանի եւայլն երաժշտական կտորները.
ՎԱՐՁՈՒ ԿԸ ՏՐՈՒԻՆ ԶԱՆԱԶԱՆ ՎԻՊԱԿԱՆ ԳՐՔԵՐ
ԿԱԶՄԱՏՈՒՆ ԵՒ ՏՊԱՐԱՆ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ
Դ. ՄԵԼՈՅԵԱՆԻ
"ԵՐԵՔ ԸՆԿԵՐՆԵՐԸ,,
(Նոր վէպ) Գին 10 Ֆր.
Հրատ. գրատուն Հր. Սամուէլ։ 51, Rue Mr. le Prince. (Paris).

CORDONNERIE « AKAP »
Maison A. KAPIKIAN
17 Ave. Philippe Auguste, PARIS (11) Tél. Roq. 39-89
Մէթրօ՝ ԱՎՐՈՆ կամ ՆԱՍԻՌՆ
Չափու վրայ տոկուն եւ ճաշակաւոր կօշիկ ունենալու համար ոտքի կազմախօսական ձեւը ուսումնասիրած կօշկակարը միայն գոհացում կրնայ տալ ձեզի։ Մասնագիտութիւն *Բռէֆտը Շինի*, հեռաձայնով իսկ կրնաք խորհրդակցիլ, ժամադրութեամբ չափ առնելու կուգայ։
Մասնաւոր արհեստանոց կօշիկներու նորոգութեան

ՏԱՆՏԷՐ ԸԼԼԱԼ ԵՒ ՎԱՐՁՔԷ ԱԶԱՏԻԼ
Ամենադիւրին եւ նպաստաւոր պայմաններով. Պէքէնի մէջ Սէն Լազարի կայարանէն 8 վայրկեան, ելեքտրական գնացքով, ժամը 10 թրէն, երթեւեկ 0.90 սանթիմ օրական, 2, 3 եւ 4 սենեակով ափարթըմաններ, ամենավերջին Confort*ով, տաք ձեռ տաք եւ պաղ ջուր խոհանոցին եւ բաղնիքին մէջ, կեդրոնական ջերմութիւն եւ վերելակ* (ascenseur)*։ 50 հազարէն 100 հազար ֆրանք —միայն մէկ քառորդը կանխիկ, մէկ քառորդը մէկուկէս երկու տարիէն, իսկ մնացեալ կէսը 5, 10 կամ 15 տարիէն վճարելի, ըստ կամս, պետական տոկոսի սակով. հարիւրին 7։ Դիմել* Archambault et Delacourt, 14 Rue de la Pépinière, *կառ Սէն Լազարի մօտ։ Ամէն հինգշաբթի ժամը 4էն 6 հայ թարգման մը պիտի տայ պէտք եղած բոլոր բացատրութիւնները։*

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ
ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ
61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)
Մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն Littré 38—43
Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ
ՏՆՕՐԷՆ՝ ՏՕՔԹ. ՄԻՀՐԱՆ Կ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ
Նախկին բժշկապետ Մերսինի ֆրանս. հիւանդանոցներու Պատուոյ մետայլ ֆրանս. առողջապահ. նախարարութենէն
Բաց է ամէն օր ժամը 9—12 եւ 3.50էն 7.50։ Կիրակի եւ տօն օրերը 10—12։ Հոն կը կատարուին Ք. ճառագայթներով ամէն կերպ քննութիւն, շողանկարում (radiographie), *գեր-մանիշակագոյն, յետ-կարմրագոյն եւ ռէօնթկէնեան դարմանում* (radiothérapie profonde), *նաեւ ՏԻԱԹԷՐՄԻԻ բոլոր կիրարկումները եւ ելեկտրաբուժական բոլոր ձեւերը, որ ներքին, արտաքին եւ մորթային բազմաթիւ հիւանդութիւններու դէմ գործածուած գիտական ամենավերջին եւ զօրաւոր ազդակներն են։*
Թոքախտաւորներու համար pneumothorax*ի գործողութիւն։ Հակահիւծախտային կանխարգելիչ եւ բուժիչ պատուաստ եւ շճում (կատարելապէս անվտանգ)։*
Ջղային եւ հոգեկան հիւանդութիւններու դէմ քնէ ածական, ելեկտրական եւ ֆրէօյտեան մէթոտներ։
Դարմանատունը ունի իր մասնագէտ բժիշկները աչքի, քիթ, ականջի, ինչպէս նաեւ արանց եւ կանանց ծննդամիզային եւ վեներային հիւանդութիւններու համար։
Assurance Sociale*ի պատկանող հիւանդները կը մասնաւոր լուրջ խնամք։*
Դարմանատան ատամնաբոյժը կ'ընդունի վերոյիշեալ ժամերուն։
Տօքթ. Մ. Քէշիշեան, որպէս մասնագէտ ներքին հիւանդութեանց, կ'այցելէ նաեւ դրսի հիւանդներուն։
Հասցէ՝ 126 Rue Legendre (17) Tél. Marcadet 07—42
Métro: Place de Clichy—La Fourche, Autobus H. R. Rbis. Tramway 39, 40, 42, 5:

,,ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18,, ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Փարիզի կոմիտէի կողմէ
Այս Շբ. իրիկունժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ Salle pour Fêtes*ի մէջ*
94 Bld. Auguste Blanqui *մէթրօ* Glacière
Կը նախագահէ՝ Ընկ. Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ
Կը խօսին՝ ընկերներ Վ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ եւ Վ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ
Գեղարուեստական բաժին *Մուտք՝* 5 *ֆրանք*

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ
կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ.-ի Գուա Քոլոմպի մասնաճիւղին կողմէ 29 Մարտ կիրակի ժամը 2.30ին Գուա Քոլոմպի Թաղապետական սրահին մէջ։
Կը խօսի՝ Պր. Ե. ՏԷՐ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ
երգ, նուագ, արտասանութիւն եւ սիրուն անակնկալներ
Կը ներկայացուի՝ «ԲԱՆԱԿՈՒՄ ՄԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ»
Սկաուտական կեանքէ

ԿՈՉ ՄԱՐՍԻԼԱՀԱՅԵՐՈՒՆ
6 ԱՊՐԻԼ ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ . . .

Հ. Կ. Խ ՋԻ 20ԱՄԵԱԿԸ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ
Հովանաւորութեամբ եւ նախագահութեամբ
Պ Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ
Ապրիլ 19ին կիրակի օր։ Մանրամասնութիւնները յաջորդով

Լ Ո Յ Ս Տ Ե Ս Ա Ւ
ԱՄԵՆՈՒՆ ՀԱՍՑԷՆ
ՀԱՍՑԷՆԵՐ ՑՐԱՆՍԱՐՆԱԿ ՀԱՅԵՐՈՒ, 176 էջ
գինն է 6 Ֆր., փոստի ծախքով 7 Ֆր., contre remboursement 7.50 Ֆր.
փնտռել բոլոր գրավաճառներու մօտ
կեդրոն.—«Արփի» գրատուն, L. Mozian, 5 rueChamplaine, Paris (20)

Մ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆԻ ԳԻՐՔԵՐԸ
Կրօն եւ գիտութիւն, Հաւանքներ, Համայնավարութիւն եւ Համաշխարհային յեղափոխութիւն, Բաղեր նորագոյն պատմութեան մէջ. Հայկական շարժման նախապատմութիւն (երկու հատոր), Բանաստեղծ-հրապարակախօս, Սիմոն Զաւարեան, Le Conflit Arméno-Géorgien et la Guerre du Caucase (Préface d'Albert Thomas), L'Arménie et la Question Arménienne (Préface de Victor Bérard).
Դիմել՝ գրատուն H. Samouel 61 Rue Monsieur le Prince, Paris.

Հ. Յ. Դ.
Գ Ա Ւ Ա Ռ
ԼԻՈՆԻ կայծակ խումբի ժողովը վաղը իրիկուն ժամը 8ին Հ. Յ. Դ. Գրադարանի սրահին մէջ։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ
Զ. Ե. Ռ. Միութեան Փարիզի Վանհացն գրադարանին դասախօսական ժողովը այս հինգշաբթի երեկոյ ժամը 9ին Ֆլօրիայի մէջ։ Կը խօսի Օր. Ա. րաքսի Թորոսեան Յրապիզոնցի *Անթառամ վէպին մասին։ Մէկ ժամ մինչեւ,* ԸԹիւ 19 փոլիսը։ *Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։*

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ
ՍՏԱՑԱՆՔ
Քալանդ. Ա. Տ.— 40,
Վալանս, Խ. Դ.— 35,
Սարսէլ, Մ. Ժ.— 70,
Լաթաքիա, Ա. Ա.— 200,
Մարսէյլ Ս. Մ.— 207,
Տրակինեան, Ե. Թ.— 25,
Ժընեւ, Տիլ.— 625,
Ժուանէօզ, Ս. Մ.— 35,

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ
— կը փնտռուի Մարաշի Զավուշլու Թաղէն Լուսնթագ Սահակեան, հօր անուն՝ Յարութիւն (կառավարական պաշտօնեայ), մօր անուն՝ Խաթուն (վարժուհի), եղբօր անուն՝ Սամուէլ, Տէրգօրի ջարդին 9—10 տարեկան էր եւ կը գտնուէր Շէտտատիյէ։ Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել M. Fernezlian*ի*, 36 Rue de la Part Dieu, Lyon, (Rhône). France.
— *Սուրէն Փանոսեան կը փնտռէ իր եղբայրները՝ {(Տէքէնտէցի. Սեբաստիա) Սիմոն (Ճանօ), Արիստակէս եւ քոյրերը՝ Զմրուխտ եւ Մարգրիտ Փանոսեան, որոնք ընդհ. պատերազմին անյայտացած են։ Իմացնել Յառաջի վարչութեան։*
— *Կը փնտռեմ եղբայրներս Սասունի Ահարոնք գիւղացի Յովհաննէս, Կարապետ եւ Գօգօս Շահինեան, որոնք ընդհ. պատերազմէն առաջ կը գտնուէին Տիգրանակերտի Հաւասնան գիւղը։ Կրտսեր եղբայրս Արմենակ 1914ին կ'աշխատէր Քէմախի ագահանքներուն մէջ։ Մինչեւ այսօր իրենց մասին լուր չկայ։ Իրենց հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել Շահինեան Մկրտիչի* 96 bis rue de la Tour-Billy, Argenteuil, (S. et O.) France։ *Ճշգրիտ լուր տուողին 500 ֆրանք նուէր։*

Փարիզի *ամէնէն գեղեցիկ գլխարկները* F. Sorbier *մօտ*, 11 rue le Lafayette *եւ* 11 Place de la Madeleine. *Գիները անմրցելի։*

Վարձու է *սենեակ մը յարկաբաժնի մը մէջ առանձին կնոջ համար։ Դիւրամատչելի պայմաններ։ Դիմել* concierge*ին* 4 Rue des Orchidées, Paris 13, *օթօպիւս* K. *հանրակառք* 93.

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ
96 R. Rivoli, *մէթ. Շաթլէ։ Արմատ. եւ նոր մեթոտ. դարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան, վեներ. հիւանդ. եւ վարքի։ Ամէն օր* 9-12, 2-8, *Կիր*, 9-12,

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ 123 Bd. Sébastopol, *Փարիզ, Մէթ.* Réaumur. *Միզանցք., արեան, մորթի հիւանդութ. տարրալուծ.։ Կ'ընդունին ամէն օր* 9—12 *եւ* 2—8 *եւ Կիրակի առաւօտները։*

EMPIRE Սինեմա-Հօլ՝ 37 Av. Wagram

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

ՏՕՔԹ. ԽՈՒՊԷՍԷՐԵԱՆ
ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՆԵՐՔԻՆ, ՄՈՐԹԱՅԻՆ ԵՒ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ
Varices*ի* (վառիս) եւ hémorroides*ի* (էմոռոյիտ) արմատական դարմանում առանց գործողութեան, գիտական վերջին մեթոտներով։
Ցիադերմի (diathermie), (ուլթրա-վիօլէ) ultra-violets.
ԴԱՐՄԱՆՈՒՄ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԱՍՆԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԱՇԽԱՏԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ
Ընդունելութեան ժամեր ամէն օր 4—7.30, կիրակի եւ տօն օրեր 10—12: 142 Fbg. St. DÉNIS Tél. Nord 31-43
(կառ տիւ Նորի եւ կառ տը լ'էսդի մէջտեղը)

ԱՅՍ ՇԱԲԱԹ ԿԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԻ
8 RUE CHATEAUDUN,
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ
Métro Cadet, Le Peletier et N. D. de Lorette

ԾԱԽՈՒ Է ԽԱՆՈՒԹ ՄԸ Gare du Nord*ի մօտ*, 1' rue Belzunce, *հինգ փողոցներու կեդրոնը, 6 մեթր լայնք, երկու մեծ ցուցափեղկեր, յարմար՝ գերձակի, կարուհիի, սափրիչի եւ լիւքս գործերու. Ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն՝ 6000 ֆր. տարեկան վարձք. Պայլ 8 տարի, գին՝ 45,000 ֆր., կանխիկ՝ 30,000 ֆր.։ Դիմել՝ Գ.* Kiltikian*ի*, 8 rue Rougemont (Paris 9e), *իսկ խանութը տեսնելու համար դիմել՝* 15 rue Belzunce, *սրճարանին տիրոջ։*

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՆՊԱՐԵՂԷՆՆԵՐՈՒ
ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ ԵՂԲԱՐՑ
ՀԱՆՐԱԾԱՆՕԹ ՏՈՒՆԸ
Իր կեդրոնատեղին հաստատած է
PLACE SAINT MICHEL*ի վրայ*
28 rue de la Huchette, Métro Saint Michel, sortie quai
Մեծաքանակ եւ փոքրաքանակ Գիները անմրցելի

ՄԱՐՏ 28ԻՆ ԿԸ ԲԱՑՈՒԻ
EPICERIE DES BRUYÈRES
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ
30 Rue de 22 Septembre, Becon-les-Bruyères
(Պէքօնի կայարանէն 2 վայրկեան) (côté Courbevoie)
Արեւելեան եւ եւրոպական ամէն տեսակ նպարեղէններ եւ ըմպելիքներ։ Ապրանքներու լաւը անմրցելի գիներով։
Բացման առթիւ նուէրներ ամէն գնորդի մինչեւ 10 օր
Ապսպրանքները շուտով տուն կը ղրկուին

ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐ ԵՒ ՄԱՌՇԷԻ ՀԱՑ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆՆԵՐ
կանացի գլխարկներու մեծաքանակ գնումներու համար դիմեցէք
ETABLISSEMANT
Օ. ԵՒ Ա. ԽԱՉՄԱՃԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ
37 Rue Eugène Martin, Fontenay s)Bois, Seine
Փոքրաքանակ գնումներու համար դիմեցէք մեր մասնաճիւղերուն՝ MAISON ԼՈՒԻԶ.— 12 Rue Ronde Point Montfermeil Le Raincy.
MAISON MARCELLE.— 41bis Rue Paul Cavaré, Rosny s)Bois, ուր պիտի գտնէք վերջին նորաձեւութեամբ ամէն տեսակի կանանց եւ արանց գլխարկներ եւ maroquinerie, կ'ուզուին ներկայացուցիչներ արտասահմանի մէջ.

GRANDE EPICERIE INTERNATIONALE
ՄԱՐԻԼՈՍԵԱՆ ԵՂԲԱՐՔ
215 Rue Vendôme (Լիոն), Փլաս կիշառի մօտիկը
ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅԻՑ ՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ
Մեր վաճառատան սկզբունքն է ծախել աժան գնով եւ շահիլ արագ շրջանառութենէն։
Այս երկրորդ անգամն է, երկու ամսուան ընթացքին, որ մեր ծախած արեւելեան եւ եւրոպական նպարեղէններու վրայ զգալի զեղչ կ'ընենք։
Մեր սկզբունքն է աժանութիւն, մաքրութիւն, ուղղամտութիւն։ Այս պատճառով մեր գիները անմրցելի են, ապրանքը լաւ եւ սպասարկութիւնը անթերի։
Ծանօթացէք մեր նոր զեղչերուն եւ բաղդատեցէք ուրիշներու գիներուն եւ մեր նախորդ գիներուն հետ։
Կրնաք համոզուիլ միայն փորձելով եւ գոհ պիտի մնաք։
ՄԱՐԻԼՈՍԵԱՆ ԵՂԲԱՐՔ

SEULE AGENCE EXCLUSIVE EN FRANCE
ՀԱՅԵՐԷՆ
ՅՈՒՆԱՐԷՆ
ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ

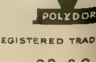

REGISTERED TRADE MARK
20 ՖՐ. 20 ՖՐ.
H. ARTINIAN, 26 28 rue Lessage, Paris XX. Tél. Ménil. 61-85
Մեր փլաքներու նոր մթերանոցին մէջ կը գտնուին նաեւ ամէն վաճառանիշէ ֆոներ,— DECCA, COLUMBIA, PATHÉ POLYDOR, NIRONA, DIAMOND, *եւն.։ Գիները՝* 120, 180, 300, 450, 525, 750, 800, 1000 *եւ մինչեւ* 2,800 *ֆր. Նպարեղէններուն լաւը, ժողովրդ. գիներով։ Բաց է ամէն օր.*

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	25 ֆ.	70ֆ.	140ֆ
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 578 386

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
25
ՄԱՐՏ
1931
25 MARS 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1527 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԻՆՉԵՒ ԱՅՍՏԵՂ ԻՋԱ՞ՆՔ...

Ա.

«Թուրքահայ յարաբերութիւնները» խորագրին տակ, Եգիպտոսի ամէնամար պաշտօնաթերթը հրատարակեց երեք խմբագրականներ, որոնք արժանի են ուշադրութեան, իբրեւ ժամանակի նշան։ («Արեւ», 6, 9 եւ 11 մարտ)։

Խմբագիրը, Պ. Վահան Թէքէեան, զգալով նիւթին փափկութիւնը, առաջին խմբագրականի առաջին տողէն իսկ, անհրաժեշտ կը գտնէ շեշտել, թէ գրելիքներուն խմբագիրը ինք պատասխանատու է անձնապէս՝ առանց իր պատկանած կուսակցութիւնը իրեն հետ անկաժէ ընելու։ Յառաջիկային, եթէ պէտք տեսնէ, կուսակցութիւնը կ'արտայայտուի անոնց մասին, կը բարեփոխէ կամ կը մերժէ այդ կարծիքները։ («Արեւ», 6 մարտ)։

Այս նախաձեռնութիւնն ալ, ինքնին քաջութիւն մը կ'ենթադրէ։

Եւ իր բոլոր քաջութիւնը ժողված, Պ. Թէքէեան ոլոր-մոլոր նախադասութիւններով կը վերլուծէ Թուրքահայ յարաբերութիւնները 1877ի ռուսեւթուրք պատերազմէն մինչեւ մեր օրերը։ Կը թուէ գործուած սխալները, կը փորձէ գլուարանել անցեալ դէպքերը. եւ սրընթաց ակնարկով մը կուգայ կը յանգի անփառունակ եզրակացութեան մը։ Անփառունակ՝ եւ՛ իբրեւ մտածում եւ՛ իբրեւ ելք։

Կարդանք միասին.

— «Թուրքիոյ ներքին խնդիրները — Նոր կուսակցութեան մը կազմութիւն, յետաշրջական շարժում, զսպում, կախաղաններ եւյլն. մեզ չեն կրնար ոգեւորել։ Մեզի համար, ցանկալի է որ, Թուրքիոյ մէջ հանրապետական ռէժիմը ամրապնդուի եւ իր վարիչները, զերծ ուրիշ մտահոգութիւններէ, նուիրուին մի միայն երկիրը անտեսապէս վերաշինելու գործին, որու միջոցին հաւանօրէն պէտք պիտի զգան նաեւ Հայոց եւ պիտի վերաքննեն անոնց հանդէպ իրենց ընդգրկած քաղաքականութիւնը։

«Գաղութահայութիւնը պէտք է դադրի, ըստ մեզ, խօսքով ալ՝ ինչպէս դադրած է գործքով՝ Թուրքիոյ դէմ երկրային պահանջներ դնելէ։ Իր պահանջները տարբեր են եւ կը վերաբերին անհատական իրաւունքներու եւ շահերու՝ զորս լսելի ընելու համար պէտք է նախ լռեցնել ժխորը»։

Ինչպէս կը տեսնէք, երեք անգամ օր ընդ մէջ որոճալէ, խոկալէ, 44 տարուան պատմութիւն քրքրելէ, մաղելէ յետոյ, Պ. Թէքէեան Թուրքահայ յարաբերութեանց բարւոքման միակ դարմանը կը գտնէ ... հանրապետական Թուրքիոյ զօրացման մէջ։

Ան «ցանկալի» կը գտնէ որ Թուրքիոյ վարիչները «նուիրուին միմիայն երկիրը տնտեսապէս վերաշինելու գործին, որու միջոցին հաւանօրէն պէտք պիտի զգան նաեւ Հայոց եւ պիտի վերաքննեն անոնց հանդէպ իրենց ընդգրկած քաղաքականութիւնը»։

Հնա թէ ինչո՛ւ կ'ըսեն թէ երբ վարժապետներ եւ բանաստեղծներ քաղաքականութիւն խաղան, հետեւանքը կ'ըլլայ կա՛մ ողբերգութիւն եւ կամ զաւեշտ։

Վերջին ապացոյց՝ «Արեւ»ի խմբագրին եզրակացութիւնը. — այնքան խախուտ եւ այնքան մանկունակ։

Կը նշանակէ թէ Պ. Թէքէեան կը տեսնէ, բայց չի կրնար դատել։ Կը կարդայ, բայց չըմբռներ։

Թողո՛ւնք Իթթիհատի շրջանը։ Եթէ միայն քէմալապետութեան տասնամեակի պատմութիւնը թղթատէր եւ վերլուծէր, պիտի հասկնար թէ՝ ո՛ւր կը տանի գիտակցօրէն մշակուած եւ յարատեւօրէն հետապնդուած քաղաքականութիւնը։

Այսօրուան քէմալապետութիւնը — ինչպէս երէկ Իթթիհատը — ունի ծրագիր մը որ կը ձգտի Թուրքիան դարձնել բացարձակապէս «Թիւրք օղլու Թիւրք», հալածելով, կոտորելով, արտաքսելով կամ մոխիրի վրայ նստեցնելով բոլոր ոչ — Թուրքերը։

Կարծել թէ այս անվիճելի, անվիճարանելի չարիքը պիտի մեղմանայ եթէ ամրապնդուի հանրապետական վարչաձեւը — կը նշանակէ բացարձակապէս չճանչնալ այսօրուան Թուրքիան։

Երկու սերունդ ձեռք ձեռքի տուած, յաջողեցան ստեղծել Թրքական հայրենիք մը։

Յաջողեցան գլուխ հանել հիմնական ծրագրին — «ազգային ուխտ»ին — քաղաքական մասը, եւ հիմա կը փորձեն իրականացնել նաեւ տնտեսական մասը։ Կը ճգնին ստեղծել տնտեսական Թուրքիան, սատիճանաբար եւ հետզհետէ աւելի արագութեամբ ասպարէզէն քշելով Հայը, Յոյնը, մինչեւ իսկ Եւրոպացիները։

Միւս շարժման ամէնէն մռայլ օրերուն ալ, դուք չէիք տեսներ Թուրք երիտասարդ մը, Իթթիհատական թէ քէմալական, որ հանդուրժէր ոչ-Թուրք արհեստաւորին եւ առեւտրականին ներկայութեան։

— *«Որքան ատեն որ Մէհմէտը տեսնէ թէ Յակոբ մը, Եորկի մը կամ Եաւէֆ մը կայ որ կրնայ մաանի չինել, ճաշարան բանեցնել կամ թիթեղ նորոգել, երբեք չպիտի սորվի որ եւ է արհեստ։ Պէտք է քշել, խղդել բոլոր Յակոբները, Եորկիները եւ Եաւէֆները, որպէսզի Մէհմէտը յուսահատի եւ իր գլխուն ճարը նայի»։*

Այդպէս ալ ըրին։ Եւ կ'ընեն անընդհատ, անարգել։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼԻՆ ՎԻՃԱԿԸ

Պոլսոյ «Եըլտըզ» թերթը կը գրէ խմբագրականի մը մէջ (7 մարտ).

— «Մեր մամուլին նիւթերը գէշ ըսուելու չափ գէշ են, անոնց մէջ ոչ մէկ հոգի կայ։ Լրագրութիւնը պէտք եղածէն աւելի իջած է, ջեւին, նկարներուն եւ գոյներուն մի նայիք, անոնք ոչ մէկ իմաստ եւ ինքնատպութիւն ունին։ Մեր թերթերէն հաւաքածոյ կը կազմեն, հաւանաբար ասոնք քառասուն, յիսուն, հարիւր տարի վերջ մեր թոռներուն կողմէ թղթատուին։ Այն ատեն այս հսկայ մամուլէն մեր պատմութիւնը լուսաւորող ոչ մէկ հետք երեւան պիտի գայ։

Ջրաղանի պալատը աճաւոր հրդեհի մը ճարակ եղած ատեն, «իգտամ» Զուիցերիոյ կաթնատընտեսութեան մանրամասն յօդուած մը կը հրատարակէր։

Այսօր, ռուս քաղաքականութիւնը, Իտալիոյ միացումը իր հին մրցակցին՝ Ֆրանսայի, այս քաղաքականութեան Անգլիոյ ալ աջակից ըլլալը, Ամերիկայի մուտքը յուզող եւ յոգնեցնող տագնապը, Ասիոյ հիմնական փոփոխութեան մը ենթարկուիլը, — Թուրք մամուլին մէջ ոչ մէկ արձագանգ գտած են։ Ընթերցողները թերթերուն հետ գլժտուած են։

Ութը, տասը, տասներկու, նոյնիսկ յիսունըութ էջնոց Թուրքերէն թերթ, ամէն մէկ էջը ասդիէն անդիէն առնուած, ընդօրինակուած նկարներով լեցուն։ Բոլոր ասոնք օտար մամուլէ եղած գողութիւններ են։

Ոչ մէկ խնդիր մեր ազգային տեսակէտով քննուած է, ինչ որ կայ բանագողութիւն է, Ջեւը, Փարիզի մէկ թերթին նոյն եւ տառացի ընդօրինակութիւնն է։

Կարող գրողները չեն գրեր՝ գրողները, այսինքն գրելու կարելիութիւնը ունեցողները, օրէ օր կ'անհետանան։ Որովհետեւ այս ապերախտ ասպարէզը յաջախորդ չունենար, ցասր օրուան աշխատութեամբ գրուած յօդուած մը առանց ընթերցողին կողմէ կարդացուելու կ'անտեսուի, Ասոր փոխարէն ասդիէն անդիէն առնուած տարօրինակ միտք մը, դէպք մը, հէքեաթ մը, կամ օձի պատմութիւն մը կարող են, կրնան աւելի հետաքրքրութիւն ստեղծել։

— Ահա մեր ժողովուրդին թերութիւնը։ Այսքան քիչ զարգացումով ի՞նչ գործ կրնայ տեսնուիլ։

Եթէ ժողովուրդը աւելի լաւ մամուլ եւ գրականութիւն ուզէր վաճառականութիւնը անոր այդ տեսակ գրութիւններ կուտար, խնդրանքի եւ մատուցումի օրէնք... Խնդրանքը գէշ ըլլալուն պէս, մատուցումն ալ գէշ կ'ըլլայ»։

ՆԱՀԱՍ ՓԱՇԱ՝ ԿԱՆՉԻՒ ՃԱՄԲԷՆ

Եգիպտոսի անհաշտ ազգայնականները, հետեւելով իրենց հնդիկ գաղափարակիցներուն, սկսան կարելի եղածին չափ կրճատել գործածութիւնն ու սպառումը այն նիւթերուն, որոնք եւրոպական արտադրութիւն են։ Այս պօյքօթին առաջին օրինակը տուաւ ազգայնական շարժման ղեկավարն ու նախկին վարչապետ Նահաս փաշան, որ վզէն նետեց օձիքն ու փողկապը եւ անոնց տեղ անցուց վզկապ մը, որ Եգիպտոսի մէջ շինուած է։ Եթէ երբեք ազգայնական ղեկավարին այս ընթացքը կապկողներ գտնուին, եւրոպական նիւթեր ծախող բազմաթիւ վաճառականներ դժուարին կացութեան մը պիտի մատնուին։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՀԱՆՐԱՅԻՆ ՊԱՐՏՔԸ

Թուրքիոյ հանրային պարտքին մասին «Էնթրանսիժան» կը գրէ.— Յայտնի է թէ Թուրք կառավարութիւնը երկար ամիսներէ ի վեր, անհամաձայնութեան մէջ էր պահանջատէրերուն հետ, որոնք կը պահանջեն 1928ի համաձայնութեան ամբողջական կիրարկումը։ Մինչ Էնկիւրիցիները «ո՛չ կարեմք» կը յայտնեն եւ վերաքննութիւն կը պահանջեն։ Շատ շատ, կ'ըսեն, թերեւս կարենանք որոշուած գումարներէն զեղչուած մաս մը միայն վճարել։ Իսկ հիմակուհիմա, Խորհրդարանը քուէարկած է 6 միլիոն Թրքական ոսկիի վարկ մը, փոխանակ 18 միլիոնի որ պիտի վճարուէր նոյեմբերին։ Ցետոյ այս ամսուան սկիզբը, Թուրք կառավարութիւնը հաղորդեց թէ պահանջատէրերը դրամատունէն քաշեր էին 10 միլիոն բամնեթուղթերը եւ թէ հետեւաբար, զեղչուած վճարումներու առաջարկին հանդէպ՝ անոնց մերժումէն վերջ՝ այս ընթացքը թոյլ կուտար ենթադրել որ 1928ի համաձայնութիւնը կրնար փոփոխութեան ենթարկուիլ։

Անցեալ ուրբաթ եւ շաբաթ օր գումարած լիակատար նիստի մէջ, պահանջատէրերը անգամ մըն ալ բողոքեցին այս անընդունելի յաւակնութիւններուն դէմ եւ պահանջեցին 1928ի համաձայնութեան կիրարկումը։

Սակայն, ստոյգ է թէ Թուրք հանրապետութիւնը որ այս կէտին մէջ՝ պահած է Բարձրագոյն Դրան բոլոր աւանդութիւնները, պիտի ջանայ զեղչ մը եւս ձեռք ձգել։ (Բանակցութիւնները տեղի պիտի ունենան, քանի որ պահանջատէրերու ներկայացուցիչները Էնկիւրի կը մեկնին՝ իրենց բողոքները յայտնելու)։ Եւ այս զեղչին վրայ եւս, Թուրքերը պիտի ջանան բան մը եւս կրծել տասն օր չանցած։

Դեռ աւելի՛ն՝ Պերլինի Թուրք Առեւտրական Սենեակին մէջ տեղի ունեցած խորհրդակցութեան մը ընթացքին, դեսպանը յայտարարեց թէ միջազգային մասնագէտներ կը նկատեն որ պէտք է Թուրքիոյ յօժարիլ նոր եւ կարեւոր փոխառութիւն մը նախ քան վճարումներու սկիզբը...

Վերջապէս, ինչպէս միշտ ըրած են քաղաքական թէ ելմտական հարցերու մէջ, Թուրքերը միմիայն կը մտածեն օգտագործել մեծ պետութեանց պառակտումներն ու մրցակցութիւնները, առյաւէտ ձգձգելու համար ամէն լուծում եւ նոյն իսկ գտնելու համար ուրիշ փոխատուներ։ Թոյլ պիտի տրուի՞ որ շարունակեն...։

Ֆրանսա եւ աւստրալգերմաև մաքսային համաձայնութիւնը

Հանրապետութեան նախագահ Պ. Տուժէրկի ներկայութեամբ, Ֆրանսական դահլիճը նիստ գումարեց լսելու համար արտաքին նախարար Պ. Պրիանի զեկոյցը աւստրօ-գերման մաքսային համաձայնութեան մասին։

Պ. Պրիանի զեկոյցին մանրամասնութիւնները չեն հաղորդուած մամուլին։ Սակայն նախարարական խորհուրդը լիակատար հաւանութիւն յայտնեց առաջին վայրկեանէն իսկ Պ. Պրիանի կատարած ձեռնարկներուն եւ կարգադրութիւններուն, շահագրգռուած պետութեանց հետ համաձայնելու մասին եւրոպէս ընելու որ դաշինքներն ու պայմանադրութիւնները յարգուին։

Պ. Պրիան հրահանգեց Վիէննայի Ֆրանսական դեսպանին որ անմիջապէս իր պաշտօնատեղին մեկնի, անձամբ վարելու համար Աւստրիոյ հետ բանակցութիւնները։

Միւս կողմէ արտաքին նախարարութեան ընդհ. քարտուղարը ընդունեց գերման դեսպանը եւ անոր հաղորդեց Ֆրանսական կառավարութեան վերապահումները, մաքսային համաձայնութեան մասին։

Ահա մաքսային համաձայնութեան գլխաւոր կէտերը, իբր յետագային կնքուելիք դաշնագրին տարրերը.

— Դաշնագրին նպատակն է տեղական համաձայնութիւններով սկսիլ Եւրոպայի տնտեսական պայմաններու վերակազմութեան։ Երկու երկիրներու անկախութիւնը, երրորդ պետութեանց հանդէպ ստանձնուած յանձնառութիւնները կը պահպանուին։

— Դաշնագրին մէջ, երկու կողմերը պիտի յայտարարեն յատակ կերպով թէ պատրաստ են նման կարգադրութեան մը համար, բանակցութեան մտնելու որեւէ ուրիշ երկրի հետ որ փափաք կը յայտնէ։

— Գերմանիա եւ Աւստրիա պիտի մշակեն մաքսային օրէնք մը եւ սակացոյց մը որ նոյնութեամբ պիտի կիրարկուին երկու մաքսային երկիրներուն մէջ՝ դաշնագրին հետ միասին եւ անոր տեւողութեամբ։

— Դաշնագրի տեւողութեան ընթացքին, երկու երկիրներու միջեւ փոխանակուած ապրանքներէն ելքի եւ մուտքի տուրք չպիտի գանձուի։

— Իւրաքանչիւր երկրի մաքսային վարչութիւնը կը մնայ անկախ միւս երկրի վարչութենէն եւ կախում ունի իր երկրի կառավարութենէն եւ իւրաքանչիւր երկիր կը հոգայ իր մաքսային վարչութեան ծախքերը։

— Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ միջեւ ներածման եւ արտածման արգելք չպիտի դրուի։ Հանրային առողջութեան կամ այլ նկատումներով անհրաժեշտ բացառութիւնները ճշգրիտ կերպով պիտի նշանակուին։

— Դաշնագրին կիրարկման թուականէն յետոյ, իւրաքանչիւր կառավարութիւն կը պահէ ուրիշ պետութեանց հետ՝ իր հաշւոյն առեւտրական դաշինքներ կնքելու իրաւունքը։

— Դաշնագիրը խզուած կը նկատուի մէկ տարի առաջ տրուած ազդարարութեամբ, սկսեալ կիրարկման երրորդ տարիէն։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԵՐԷԿՈՒԱՆ ԹԻՒԸ

Տպագրական վրիպակով մը, երէկուան Յառաջի մէկ մասին թիւը եւ թուականը չեն փոխուած։ Թիւը պիտի ըլլայ 1526, թուականը Երեքշաբթի՝ 24 Մարտ։

ՖԱՇԻՍՄԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Երէկ գրեր էինք որ որոշուած է «Թուրք Օճախները» կապել խալք կուսակցութեան եւ զանոնք ղեկավարել իբր կուսակցութեան մասնաճիւղեր։ Թուրքիա կը փորձէ վերակենդանացնել իր ծերերիտասարդները. եւ այս ճամբուն վրայ, կը հետեւի Մուսոլինիի օրինակին։ Էնկիւրիէն հեռագիր մը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը հաղորդէ այս առթիւ.

Թուրք օճախներու նոր կազմակերպութեան մասին շրջող զրոյցներու համաձայն, այն համոզումը կը տիրէ թէ Թուրք օճախները յեղափոխութեան ճակատին վրայ, իրենցմէ սպասուած պարտականութիւնը ամբողջութեամբ չեն կատարած։ Ներկայ կազմակերպութիւնը անբաւական կը նկատուի անոնցմէ ազգային տեսակէտով օգտուելու համար, Թուրք Օճախները ուղղակի խալքին պիտի կապուին իբր անոր մշակութային հաստատութիւնները։

Այս կերպով, Թուրք օճախները ասկէ վերջ անկախ հիմնարկութիւն չպիտի ըլլան եւ իրենց ուղղութիւնը պիտի առնեն խալք կուսակցութեան կեդրոնէն։ Այս պատճառով, հիմնական փոփոխութիւն պիտի կատարուի օճախներու կանոնագրութեան մէջ եւ կը խորհուի նաեւ անունը փոխելու մասին, բնական կը նկատուի որ Համտուլլահ Սուպհի պէյ օճախներու գլուխը գտնուի դարձեալ։

Թուրք օճախները կուսակցութեան կցելէ վերջ, կարեւորութեամբ նկատի պիտի առնուի երիտասարդութեան կազմակերպութիւնը։ Այս կազմակերպութիւնը ֆաշական կազմակերպութեան նման պիտի ըլլայ եւ երկրին բոլոր կողմերը մասնաճիւղեր պիտի ունենայ։

Բացառիկ ընդհ. ժողով մը պիտի գումարուի վերջին կարգադրութիւններ ընելու համար «Թուրք Օճախ»ներու մասին, որոնց անդամներու թիւն է 300 հազար։ Ասոնք պիտի նկատուին խալք կուսակցութեան բնական անդամները, Օճախներու բոլոր գոյքերն ու ինչքերը պիտի փոխանցուին խալք կուսակցութեան։

ՊԱԼՔԱՆԵԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Գրեր էինք թէ Պալքանեան խորհրդաժողովի պուլկար պատուիրակութիւնը ամբողջովին փոխուած եւ նախորդ անդամներուն տեղ նշանակուած են գաղթականներու կուսակիցներ եւ թէ այս փոփոխութիւնը կատարուած է աւելի ուժգնութեամբ յարուցանելու համար փոքրամասնութեանց եւ դաշնագրերու վերաքննութեան հարցերը։ Աթէնքի մամուլը երկարօրէն կը քննէ պուլկար նոր պատուիրակութեան այս մտադրութիւնները եւ մանաւանդ դաշնագրերու վերաքննութեան հարցը որ պիտի յարուցուի յառաջիկայ խորհրդաժողովին մէջ, Պոլիս, հոկտեմբերին։ Յունական թերթերը դիտել կուտան թէ Պուլկարներու այս ընթացքը պիտի բախի միացեալ բոլոր պատուիրակութեանց ընդդիմութեան եւ պիտի նշանակէ Պալքանեան միութեան ձախողումը։

ԽՈՐԵՆԱՑԻՆ ԵՒ ԵՂԻՇԷՆ

Ամէն անգամ երբ ձեռքս կ՚առնեմ մեր անմահանուն պատմահայր Մովսէս Խորենացիի Պատմութիւն Հայոց եւ Վարդանանց պատերազմի ու Աւարայրի ճակատամարտի ժամանակակից եւ ականատես պատմագիր քաջաբանեալ Եղիշէի «Վասն պատերազմին Վարդանանց» ոսկեգեղեկ եւ պաշտելի մատեանները, միտքս կը լեցուի ազգային հպարտութեան ջերմ զգացումներով, հոգիս կը սաւառնի դէպի դէպի մեր չորս հազարամեայ չքեղ հայրենիքի մշուշապատ պատմութեան ոլորտները, դէպի աւանդապատում Հայաստանի դիւցազնական շրջանները, դէպի Աւարայրի դաշտն ու Հայոց աշխարհի ամէն կողմերը, որոնց մէջ յաւերժօրէն անմահացեր են ոչ միայն Վահագն ու Մեծն Տիգրանը, Տրդատն ու Վռամշապուհը, Սամուէլ, Մուշեղ, Վարդան եւ Մամիկոնեան նոյնակապ դէմքերը, Գէորգ Մարզպետունին եւ Աշոտ Երկաթը, Լեւոն Բ.ն ու Դաւիթ Բէկը, Սերոբ Աղբիւրն ու Անդրանիկը, Գէորգ Չաւուշն ու Բագիկը, այլ եւ Մեծն Ներսէս, Սահակ Պարթեւ, Մեսրոպ Մաշտոց, Կորիւն, Եղիշէ, Ղազար Փարպեցի, Եզնիկ Կողբացի, Մովսէս Խորենացի, Դաւիթ Անյաղթ, Անանիա Շիրակացի, Թովմա Արծրունի, Գրիգոր Նարեկացի, Ներսէս Շնորհալի, Վարդան Արեւելցի, Մխիթար Գօշ, Գրիգորիս Աղթամարցի, Յովհաննէս Երզնկացի, Գրիգոր Տաթեւացի, Յովհան Որոտնեցի, Թովմա Մեծոփեցի, Գրիգոր Խլաթեցի, Նահապետ Քուչակ, Սայեաթ Նովա, Ներսէս Աշտարակեցի, Խաչատուր Աբովեան, Ստեփանոս Նազարեան, Միքայէլ Նալբանդեան, Ռափայէլ Պատկանեան, Խրիմեան Հայրիկ, Գրիգոր Արծրունի, Րաֆֆի, Գրիգոր Օտեան, Ն. Պալեան, Ն. Ռուսինեան, Գ. Աղաթօն, Ներսէս Վարժապետեան, Մ. Չերազ, Նար Պէյ, Ալիշան ու Այտընեան, Բագրատունի եւ Պէշիկթաշլեան, Ահարոնեան ու Զոհրապ, Սիամանթօ եւ Վարուժան, Զարդարեան ու Կիւրճեան...։

Դեռ երկարե՞մ շարքը այն աքանչելի դէմքերուն, որոնք հի՛ն հի՛ն դարերէն սկսեալ մինչեւ մեր օրերը՝ դարերու արհաւիրքի, արիւն եւ տառապանքներու մէջ անգամ բարձր ու հպարտ պահեցին հայութեան մշակութային արժէքները, իմացական գանձը եւ ստեղծագործական անձամն ընդունակութիւնը։ Այս բոլորին հանդէպ հայ ժողովուրդը երախտագիտութեան ջերմ զգացումներով լեցուելէ յետոյ, անսարակոյս պաշտամունքի եւ պարծանքի առարկայ պիտի դարձնէ զանոնք նաեւ յաջս օտարներու։

Ո՞ր հայ մարդը, ո՞ր ազգասէր եւ հայրենապաշտ հայ անհատը թոյլ կուտայ իրեն նախատինքի, ուրացումի, երախտամոռացութեան եւ կասկածի զգացումներ տածել վերոյիշեալ չքնաղազարդ կաճառի այս ու այն դէմքի մասին։ Ինչպէս կրնանք ուրանալ եւ կասկածի տակ առնել մեր ազգային եւ մշակութային արժէքներն ու դէմքերը, որքան ալ անոնք հեռաւոր անցեալի եւ պատմութեան քողածածուկ էջերէն հասած ըլլան մեզ։ Դիտութեան եւ բանասիրութեան պիտակներուն տակ պահուած, անհիմն ենթադրութեանց եւ պղտոր ու անհարազատ աղբիւրներուն ապաւինելով ո՛չ ոք իրաւունք չունի նսեմացնել մեր ազգային դէմքերն ու անոնց ստեղծագործութիւնները։

Եւ սակայն վերջին մէկ քանի ամիսներու ընթացքին՝ Վիեննայի Մխիթարեան Միաբանութեան անդամներէն երկու հայր՝ Հ. Համբարեան եւ Հ. Ներսէս Ակինեան տարօրինակ համարձակութեամբ հրապարակ իջան կասկածի եւ ուրացումի ենթարկելու համար Խորենացիի եւ Եղիշէի գոյութիւնը եւ անոնց կերտած սքանչելի պատմութիւնները։

Հ. Համբարեանը խարդախ, խաբեբայ եւ ստախօս անուանեց Խորենացին, Հանոյ ուրանալ անոր գոյութիւնն անգամ, եւ ոչնչացման չափ նսեմացնել անոր պատմութիւնը, բայց տակը մնաց, ամօթապարտ դարձաւ, սեւցաւ ու խայտառակուեցաւ, շնորհիւ Կ. Պոլսոյ Ազդարար օրաթերթի իրար հաւէլ հրատարակած խիստ արժէքաւոր եւ հարուածող յօդուածներուն, որոնց տարափին տակ լալկուեցաւ ու ցպաղանձուած Զաքարիայի» տոտացաւ։

Այս փորձն ու դասը կարծես օրինակ մը եւս կ՚ուզէր։ Եւ ահա օրին մէկն ալ, յամի շնորհաց 1931 յունուարին, Վիեննայի Մխիթարեան Միաբանութեան անդամ եւ իսկապէս ծանօթ բանասէր Հ. Ներսէս Ակինեան, Փարիզի նման լոյս քաղաքի մը մէջ, Բարեգործականի Մատենադարանը հաւաքուած «ընտրեալ»ներու ներկայութեան՝ դասախօսութիւն մը կարդալով Վարդանանց պատերազմի ականատես պատմագիր Եղիշէի մասին, առանց պատասխանատուութեան կը յայտարարէ, որ Եղիշէն Զ. կամ նոյնիսկ Է. դարերու պատմիչ է, որ կը նկարագրէ 572 - 600 թուականներու դէպքերը որոնք տեղի ունեցան Հայաստանի մէջ։

Հա՛յր բանասէր, հապա ո՞ւր մնաց 451 թուի յունիսի 2ը, Աւարայրի ճակատամարտը, Վարդանանց պատերազմը։ Ո՞վ տուաւ մեզ այդ դէպքերու եւ դէմքերու նկարագրութիւնը, եթէ ոչ Եղիշէն։ Իսկ եթէ Եղիշէն գոյութիւն չունի Ե. դարու 451ին Վարդանանց պատերազմի տարին, իբրեւ ժամանակակից եւ ականատես, հաւատացէ՛ք որ Զ. կամ Է. դարերուն երեւան եկած եւ ձեր խօսքով ծնունդ առած Եղիշէ մը մեզ համար, հայութեան համար պատմական եւ ազգային որեւէ արժէք եւ նշանակութիւն չունի։ Ձեր երեւակայած Եղիշէն կրնաց «բանասիրութեան նիւթ» դարձնել եւ պտտկւոր Զօպանեանի հետ պաշտպանել անոր գոյութիւնը, ինչքան որ կը զօրեն ձեր անզօր գրիչները, բայց քանի որ ուշ չէ այլեւս մի արծարծէք այդ հարցը։ Մի՛ պղտորէք միտքերն ու հոգիները, բանասիրութիւն անուան տակ ձեր չուրջ աղմուկ մի՛ ստեղծէք, այլապէս դուք եւս կը զամուիք այն սիւնին, որուն վրայ դեռ եւս կը մնայ Հ. Համբարեանը, անմխիթար Մխիթարեանը։Ձեր յայտարարութիւնը, Հ. Ակինեան, քննութեան ու քննադատութեան չի դիմանար։ Դուք որ լուրջ եւ անխոնջ բանասէրի համբաւ կը վայելէք, թոյլ մի՛ տաք որ ձեր անունը եւ արդիւնաւոր գրիչը նսեմանան ձեր ապարդիւն եւ անպատշաճ յայտարարութեան պատճառով։Եթէ մեզ նման հասարակ մահկանացուները պատմութեան եւ բանասիրութեան էջերուն մէջ չեն կրնար թափառիլ, գիտցէք որ հոն, Վենետիկի մէջ նստած է արթուն տէրը, հայր Ղազիկեան, որ չանթ ու բոց պիտի թափէ ձեր գլխուն։ Մի՛ դառնաք օրինակ այլոց։ Վաղը տեղէն վեր կցցողը, յանուն բանասիրութեան պիտի յայտարարէ որ Սահակ Պարթեւ ու Մեսրոպ Մաշտոցը Ը.դարուն գտան (կամ չգտան) հայ տառերը, թէ Նարեկացին ԺԷ. դարու ժամանակագիր էր, թէ Սայաթ Նովան գոյութիւն չունէր, անոր երգերը կեղծ են, թէ Աբովեանը ԺԸ. դարուն անյայտացաւ, թէ Խրիմեանը չհրատարակեց «Աբծուի Վասպուրականը», թէ Րաֆֆին ԺԹ. դարու առաջին քառորդին յայտնուեցաւ եւ այլ անպատասխանատու յայտարարութիւններ, որոնց նախատիպը Հ. Համբարեանի եւ ձեր բրածներն են՝ Խորենացիի եւ Եղիշէի մասին։ Մէկն ալ վաղը կը յայտարարէ, որ Մխիթար սեբաստացին էջմիածնական լուսաւորչական էր, հաւմի պապերը հայ լուսաւորչական եկեղեցին առաջան իրենց կոչումը եւ կամ Մխիթարեանները ազգի խիղճը վաճառքի հանեցին Վատիկանի աթոռին առջեւ եւայլն։ Համերոս, Սոկրատ, Հերոդոտ, Վիրգիլիոս եւ ուրիշ համաշխարհային մեծ դէմքեր ցարդ անխոցելի են եւ միշտ բարձր մնացեր են մարդկային պատմութեան մէջ։ Այդպէս ալ անխոցելի են նաեւ Խորենացիներն ու Եղիշէները։

ՍԻՓԱՆ

ԽՄԲ.— Իր փափաքին համաձայն, հրատարակութեան տալով մեր աշխատակցին այս գրութիւնը, կը կարծենք թէ գիտական առարկութիւններուն պէտք է պատասխանել գիտականօրէն։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՍԵԼԱՆԻԿԷՆ

ՀԱՅ ԱՇԽԱՏԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒՄԸ

Գործազրկութիւն, անտեսական տագնապ։ Ամէն կողմ՝ չոր պղպջակ մը հողը անհետ կը կրծէ աշխատաւոր զանգուածներուն սիրտը։

Ընդհ. պատերազմէն ժառանգ մնացած այս հիւանդութիւնները, քրոնիկ դարձած են տարիներու ընթացքին, այսօր սաստկացած են ահարկուօրէն, ծաւալուն եւ սուր հանգամանք։

Ամէն երկրի մէջ բոլոր գրած այս տարօրինակի մանրէն, ատրճանակ կ՚ուկէ ու կը թշնամանէ ընկերային կարգ ու սարքը մասամբ կը ցցուի ազգային աւերած հոգեբանական ազգեցութեան։

Ցնորական փնտռումը մեղմելու համար գիտական-քաղաքական չփումները, որոնք կը ձգտին համագործակցական ձամբով լուծելու տագնապը, արդիւնք մը չեն տուած։

Միւս կողմէ, գործազրկութեան առաւել վարակուած երկիրներու աշխատաւոր բազմութիւնները, յուսահատ՝ իրենց տնտեսականներու անճարութենէն, իրենց ականջները լայն՝ կը բանան հեռաւոր ձայներու, որոնք իրենց թմբուկով, տիրող կացութեան միակ պատասխանատուն կը նկատեն տիրող իրաւակարգը եւ կը թելադրեն բանի տապալել զայն։ Այսպէսով, ծայրայեղ ու ֆաշական գաղափարներ պարարտ հող կը գտնեն տագնապի մատնուած աշխատաւորութեան մօտ, ու կը զժտւարցնեն անոր պայքարին մաածումը։ Ընկերային շարժումներ կը սահղնուին, ճիգաւորելով ու փաթթուցնելով կացութիւնը։

Համաշխարհային մամուլը, ամէն օր անհագանգ կը հնչեցնէ, պարզելով իւրաքանչիւր երկրի գործազուրկներուն անհատութիւնը։ Առաջարկուած միջոցները մինչեւ հիմա զգալի դարման առած չըլլալով, այսօր գործազուրկ երկիրները կ՚աշխատին թուեր կանգնել օրուան մղձաւանջին, որ գլուխը առած անդադար կը յառաջանայ։

Հայ մամուլն ալ իր կարգին ամէն օր կ՚արձանագրէ զանազան երկիրներու կացութիւնը։ «Յառաջ» իր հարցարաններով մանրամասն կը ներկայացնէ ֆրանսայի գործազրկութեան ընթացքը, ցոյց տալով շրջաններու կացութիւնը ու անոնց անմիջական ազդեցութիւնը հայ աշխատաւորութեան վրայ։ Այսպէսով «Յառաջ» թանկագին առաջնորդ մը կ՚ըլլայ մեր հայրենակիցներուն. զանոնք զգուշացնելով վառնգուած շրջաններէ հեռու, ու ցոյց տալով այն անտագ շրջաններ, ուր գործազրկութիւնը մեծ համեմատութիւններ չէ առած։ Ֆրանսայի զանազան քաղաքներու եւ գիւղերու «Յառաջ»ի թղթակիցներուն սըւած պատկերները, պերճախօս վկայութիւններ կուտան շրջաններու իրական կացութեան վրայ, ինչ որ խիստ օգտակար է։

Ի՞նչ խօսք որ, այն բոլոր երկիրները, ուր տնտեսական համբանքը կը սկսի աճիլ, առաջին հարուածը կ՚իջնէ օտար ու խորթ հայ աշխատաւորութեան վրայ։

Մինչեւ հիմայ, հասկնալի պատճառներով, հայ աշխատաւորութիւնը մաս չէր կազմեր գործաւորական կազմակերպութեանց։ Հետեւաբար ոչ անոնց ցոյցերուն կը մասնակցէր, ոչ ալ կ՚օգտուէր կազմակերպութեանց առաւելութիւններէն։ Իսկ անոնք եւ ալեկոծ բազմութիւններ գործերը նուագելուն պէս իրենք գիրենք փողոցը կը գտնէին։ Իրաւունք չունէին օգտուելու կառավարական նպաստներէն. աշխատանքի գրասենեակները ուրիշ գործ ունենալու պարագային միայն՝ հայերուն ալ կը բարեհաճին գործ տալ։

Կազմակերպուած օտար աշխատաւորը կասկածանքով կը նայի անկազմակերպ հայ աշխատաւորին. իսկ գործարանատէրը արագ առաջին առթիւ հայուն ցոյց կուտայ գործարանին դուռները, առանց նկատի առնելու անոր բարի կամ չար վարքը։

Ուրեմն, հայ բանւորութիւնը կըրածէ իր ներկայ անկազմակերպ վիճակով, առանց որեւէ շահի։ Մինչդեռ, իբրեւ բանւոր, ստիպուած է մասնակցիլ պատահելիք գործադուլներուն ու խռովող ցոյցերուն, ընդհանուրին ձակատագրին հետ կապելով իր բախտը։ Այս ձեւով ուրեմն պիտի ունենայ կազմակերպուած քննութիւնների հետ պաշտպանուելու, եւ առիթ չպիտի տայ գործարանատէրին, իր աշխատաւորներուն մէջ խտրութիւն դնելու։ Այն անպատեհութիւնները որ կը ծագին մեկուսացած գիրքի մէջ մնալով, ուելի՛ ծանր են ու աղաղակ։ Փոխանակ սեղմուելու գործարանատիրոջ եւ սենտիքայական բանւորներու միջեւ, հայ աշխատաւորութիւնը պէտք է կազմ ունենայ։ Երկու հակընդդէմ ուժերու միջեւ երրորդ ձակատ մը ստեղծումը ծիծաղելի պիտի ըլլայ, նայելով մեր չնչին ուժերուն, որ երկու պարագային ալ նշանակութենէզուրկ են։

Եկած է ժամանակը հիմնական դարման մը տանելու ու կազմակերպելու հայ աշխատաւորութիւնը։ Ամէն բանէ առաջ անհրաժեշտ է գործէ հանելով մարմին մը կազմութիւնը։ Այս մարմին առաջին աշխատանքը պիտի ըլլայ մշակել ծրագիր մը, որուն մէջ յստակ կերպով ճշդուի հայ աշխատաւորութեան դիրքը, հանդէպ օտար նմանօրինակ կազմակերպութեանց։ Ու այս՝ առանց տատանումներու, վճռական ու արագ։

Վերջին վերլոյ, պէտք է մեր չուրքը նայինք։ Ներկայ վիճակով, գործերու նուազութեան պահուն, առաջին զոհերը հայ բանւորները կ՚ըլլան. ինչ որ զարմանալի չէ։ Ոչ երկրի տէրն ենք, ոչ կազմակերպուած ենք, եւ ոչ ալ որեւէ ուժի վրայ կը կռթնինք։

Ուրեմն գործի ձեռնարկենք։ Բաւական է ուելի անդեկութիւն ունինք գործաւորական կազմակերպութեանց դէմն ու լաւը զանազանելու։ Ձգձգումը բարիք չի բերեր։ Ընդհանրապէս՝ կազմակերպուինք, քանի չենք ուզեր անճար ու անտէր բազմութիւններ ըլլալ։ Պէտք գիտնանք օգտուիլ գործադրկութիւններու առթիւ պարզուած դառն պատկերներէն, ու խնայենք մեզի նոր դառնութիւններ։

Կազմակերպուինք, հայ աշխատաւորութեան իրաւունքները արժեցնելու օտար կազմակերպութեան մէջ ու. անոնց հետ կողք կողքի։

ՎԱՀԱԳՆ

ՕՐՕՐՆԵՐ...

(ՊԻՍԵՐ Խ. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿԵԱՆՔԷՆ)

Հաւ չատերին խորթ էր թըւում եւ զարմանք էր պատճառում, երբ լսում էին այն իրողութիւնը, թէ ինչպէս աշխարհ կինը իր երախայի քնացնելիս, օրօրելու ժամանակ երգում էր — Նէննի օղլում ննննի, կեավուրըն մալը ցիլալ տըր, կեավուրըն ցանը ցիլալ տըր։

Այո, այդպէս էին մեծացնում նրանք իրանց զաւակներին, եւ նոյն ոգով մեծացնում են ներկայիս։

Հասեր այդ երեւոյթը վերագրում էին աշխարհ ժողովրդի գազանութեան, յետամնացութեան, ազգային ատելութեան եւ վերջապէս նրանց բնական զգացմունքներին...

Թուրք երեխան մանուկ հասակից սնւում էր այդ ատելութեամբ քրիստոնեաների դէմ, ու մեծանում էր այդպէս եւ առիթը ներկայացած ժամանակ չէր խընայում ու թափում էր իրա թոյնը հայ ժողովրդի գլխին, վերջապէս այդ ոգին այդ ատաճան զարգացրին թուրք ժողովրդի մէջ որ երբ հայերին բնաջինջ անելու պատրաստակամ լինելով, թուրք ժողովուրդը առանց մի բոպէ վարանելու կատարեց իր «Սուրբ պարտականութիւնը»։ Չէ՞ որ մանուկ հասակից, երբ դեռ նա օրօրոցում էր, մայրը ամէն գիշեր երգում էր նրան — Նէննի — կեավուրըն մալը ցիլալ տըր, կեավուրըն ցանը ցիլալ տըր։

Զարմանում էին շատեր եւ չէին հաւատում, բայց երբ մէկ միլիոն հայութիւն քանի մը ժամուան մէջ բնաջինջ եղաւ եւ մի քանի տասնեակ հազար Յոյներ նոյն բախտին արժանացան այլեւս կասկածանքի տեղ չմնաց։ Այն ժամանակ կաշառուած օտարականներն էլ հաստատեցան (թէեւ նախորօք շատ լաւ գիտէին) թէ թուրքերը իսկապէ՛ս մարդկութեան, քաղաքակրթութեան եւ յառաջդիմութեան թշնամիներն են, զուրկ խղճից եւ մարդկային զգացմունքներից։

Սա անվիճելի մի փաստ է, որ ամբողջ աշխարհին յայտնի է։

Բայց ի՞նչ ասենք տեսնենք մենք «քաղաքակիրթ», «մարդկութեան շահերը պաշտպանող» բոլշեւիկներին, որ ոչ մի բանով չեն տարբերվում բարբարոս ցեղերից։ Բոլշեւիկների երախաները նոյն օրօրն են լսում եւ նոյն գազանային ոգով սնւում ու մեծանում։

Օրինա՞կ էք ուզում, ահա ձեզ մի օրինակ —

Ախալքալաքի Չեկայի փոխ-հրամանատար Ս Ցասեանը 1928 թւին ամուսնացաւ Լէյրումցի՝ օրիորդ Դժխուհի Սիլախթարեանի հետ։ Օրիորդը իրա պապա կամքով չամուսնացաւ։ Որովհետեւ ամառնային մի Չեկիստ էր եւ եթէ չհամաձայնուէր նրա հետ, կարող էր շատ վատ հետեւանքներ ունենալ։ Վախի ազդեցութեան տակ օրիորդը ընդունելով «Պրագործի առաջարկը, ամուսնացաւ։

1929ի աշնան, Ախալքալաքի Չեկիստների ակումբում յիշեալ ամուսինների մանկան «կարմիր կնունքը» կատարուեց, ...ով նրան Ցերջանիկ ...նունը։ Չեկան հանդիսաւոր ...պով ընդունեց երախայի ...ւանների շարքը, տանելով իր ...նրա կրթութեան բոլոր հոգ...

Ի՞նչ է նշանակում ...

Ցերջանիկ ...մենս։

Երկու վանկերը առնուած երկու աշխարհահռչակ մարդ... ների ազգանուններից՝ Ցեր... Ցզերժինսկի (Չեկայի հիմ...) Մեն.— Մենժինսկի (ներ... ընդհանուր Չեկաների նախագ...

Գործը գրանով չվերջացաւ... րախայի ն... իրեցին մի ...

Երբ տարճանակը ... էին երախայի ծնողներին, ... տեւեալ խօսքերը ասացին... մեծանայ այդ մանուկը Չեկ... ոգով, փոքր հասակին ... գէնքի գործածել, որպէս... ու ձախ չինայի ու կառ... թշնամիներին։

Ահա թէ ի՞նչ են ...նրանք մանուկներին։

Սիրելի ընթերցողներ, ... այս ալ նոյն անճոռնի օրօր...

ԹՈՒՐՔԵՐՈՒ ԹԱՓԱՆՑ... ԱԼԵՔՍԱՆԴՐԷԹԻ ՄԷՋ

«Աքթ իւլ ճէտիտ»ի... գաղնականներու օրաթերթ... բացըականով մը կը գրէ։

Կը ցաւինք որ Ալեքսանդ... թի Սանճագի նման ...յին կարեւոր կէտ մը թուր... մնացոր բրոբակդանդ ... բարեմ դարձած է, ուր... զովութիւն հանգէպ ... տանգաւոր խաղերը կը ... թուրք քէմալական կառա... թիւնը։

Թուրքերը 1921ին ...լեն պաշտօնի կերքաց ... համաձայնութեամբ ... կան գինուորներու ... ի վեր ամէն տեսակ միջոցներ ... գործածեն Ալեքսանդրէթ... վուրքը թրքացնելու եւ ... թենէ հեռացնելու համար...

Թուրքերու բրոբակտան ... բամբան գլխաւոր պատճառ... դած է այդ շրջանին համար ... ուած մասնաւոր վարչաձեւը, ... րուն կարեւորագոյնն է թրք... լեզուի ճանչցուիլը այդ ... մէջ։ Ալեքսանդրէթի եւ ... մէջ թուրքեր եւ թրքաց... րաններ կան քէմալիստներ... գեաինը ձեռնտու գտած ... թունաւոր սերմերու ... համար եւ տասը տարիէ ի վեր ... մէն աշխատանք յառաջ ... արժանացնելու համար այդ ... ները։ Եւ յաջողեցան։ Ան... մերու արձանները բաժան... րիական Միութեան չէին ... սարօսցին։ Հիմա չէնքը ... վրայ է։

Չենք զարմանար այ... դիւնքին։ Թուրքերը երկար ... իվեր կը շարունակեն իրենց ... բականի պայքարը ... կերպով, առանց ընդդիմ... գանելու մեր կողմէ։

Բաւական չէ Ալեքսանդր... Սանճագին մէջ արար լեզուի ... տական լեզու ընդունուիլը, ... որ այդ միայն անուանական... իրականութեան մէջ այդ ... մէջ արաբերէն լեզուն ... արհամարհուած է։

Դպրոցներու ծրագիր... մէջ արաբերէն լեզուի ... պարտադիր ըլլալով հանդէպ... սորվեցուիր։ Ասորիական կառա... րութիւնը, դժբախտաբար, ...

...ցանուեցաւ եւ պէտք եղած հե-ապրքրութիւնը ցոյց չտուաւ, ...ունելու համար թէ՝ հոն ինչ-պէս կը սորվեցնեն արաբերէն լե-զուն:

Կ'իմանանք արդէն որ լաթի-նական տառերը, Անտիոքի դպրոց-ներուն մէջ պաշտօնապէս ըն-դունուած են եւ արաբական տառ-երը դուրս նետուած, որովհետեւ այդ շրջանը հայկէի պէս կ'ու-զեն Թուրքիոյ մէջ անցք ունե-ցող քաղաքական, ընկերային եւ կրթական փոփոխութիւններն ու նորութիւնները:

Այս օրերս, Թուրքիա, Հալէ-պէն եկած, Սուրիոյ հիւսի-սային շրջանի ժողովուրդին կը ծախէ իր թերթերը առատօրէն եւ ժողովուրդը սիրով կ'ընդունի զա-նոնք եւ կարօտով կը կարդայ: Այդ պատճառաւ ընթերցողները կ'ամօթահան Թուրք մամուլ-ին եւ անոր կը հետեւին: Ինչ որ կը գրէ Թուրքիան, Անտիոքի Թուրքերն ալ կը գրեն եւ ինչ որ ըսէ Թուրքիան, անոնք ալ կ'ա-ռնեն: Մինչեւ անգամ Թուրքերը Սուրիոյ արաբները եթէ առնեն անոնք ալ նոյնը կ'ընեն: Մինչեւ այն աստ թերթեր եւ հան-գէսներ այդ շրջաններու մէջ սփռուած եւ արհամարհուած չեն:

Ցոյց ունինք որ օրերու ըն-թացքին Թրքական դրօշմը եւ ազդեցիկը այդ շրջանէն անհետ, քանի որ Սուրիական հպատակներ են անոնք եւ միեւնոյն քաղա-քական հեռանկարները ունին: Այս-քան գծագրութեամբ մեր այդ շրջանի արդէն... յուզիչ ... եւ կորսուեցաւ: Թրքա-կան թերթերու մեր առնմէ մէջ մեզ գէմ դրած պայքարը յաղթա-կան եղաւ:

Եւ ամէնէն զարմանալին այն է որ, հակառակ Թուրք կառավա-րութեան կողմէ արաբական թեր-թերու Թուրքիա մուտքին հա-մար դրուած արգելքին, Թուրք թերթեր մեծ քանակութեամբ կը տարածուին մեր երկիրներուն մէջ:

Ահա այսպէս, մենք հիւսի-սային Սուրիոյ մէջ մեր հայրե-նակիցները կը կորսնցնենք եւ ա-նոնց եւ մեր միջեւ կը մնայ շատ օտար խոչ մը:

Ալէքսանտրէթի Սանճագին մէջ տարուած այս Թրքական պրոպականտին դէմ պէտք է մենք զինուինք եւ պայքարինք: Սուրիա-կան կառավարութիւնը իր եր-կրին մէջ անցք ունեցող այս կա-րեւոր խնդրին պէտք չէ նայի Ջի-նսանի մէջ պատահած դէպքի նման:

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՄԵԾ ԱԿՈՒՄԲԻ ՄԸ ԲԱՑՈՒՄԸ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

Պէյրութի մէջ բացուեցաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան նոր Թաղի նորաձեւ ակումբը: Բաց-ման հանդէսին ուղեկցեալ եւ հոծ-այ-ս որ մը պարունակող այդ նոր շէնքը ծայրէ ծայր լեցուած էր 500է աւելի ընկեր-ներով: Ամենասիրելի ընկեր Հայր Աբրահամի առաջարկով ակումբը պատկուեցաւ «Աղասաձայրոն» ա-նունով:

Շատ խանդավառ եւ ոգեւո-րիչ մթնոլորտի մը մէջ հեազհեա-ակ բանախօսութիւններ ըրին ըն-կերներ Արամ Սահակեան եւ Մովսէս Տէր Գալուստեան անգա-դրում ծափեր խլելով ներկաներէն: Նշան արտասանութիւններ եւ մեներգներ: Քեմէնչիստ Գ. Բոււ-բէն նուագեց երկու ազգ. երգեր:

Ցերեկ աննախընթաց խանդա-վառութենէն թելադրուած, ըն-կերները ինքնաբուխ նուիրա-տուութիւններ ըրին արահի կահա-ւորման ի նպաստ եւ կարճ ժամա-նակի մը ընթացքին գոյացաւ 200 սուրիական ոսկիի գումար մը: Բացի այդ, բազմաթիւ ընկերներ նուիրեցին նկարներ, նստարաններ, գիրքեր, թերթեր, եռագոյն, վարագոյրներ եւլն., որոնց գու-մարը կանխիկ նուիրատուութեան կրկինը կը կազմէ: Իսկ քանի մը ընկերներ առանձինցին նորաձեւ ակումբի մեծ սրահին եւ բոլոր սենեակներուն լուսաւորումը ստանձնեցին՝ արդարանութեամբ:

Ընկ. Գասպար Իպէքեան իր փակման խօսքերով եւ գեղեցիկ օրինակով մը գոյց տուաւ հայ ժողովուրդին տալիք կամքն ու տենչը:

«Մշակ Բանուոր»ով փակուե-ցաւ հանդէսը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՔՈՒՆԻ ԴԵՂ

Հայ բոլշեւիկները, երբեմն, անտեսագիտութեան զասեր կու-տան արտասահմանի տարագիր մտաւորականներուն: Կը հեգնեն Դաշնակցականներուն մատենա-գիտական հմտութիւնը: Եւ կը պնդեն թէ իրենք քաջավարժ են արհեստագիտական, անտե-սագիտական ասպարէզին մէջ: Տեսնե՛նք:

«Խորհրդ. Հայաստան» կը հաստատէ թէ մինչեւ հիմա կա-րելի չեղաւ բարեկարգել եր-կաթուղիները: Վագոններ կը քանդուին, մեքենաներ կը փըչ-րուին, անհասանելի վնասներ: Երկաթուղային Դատարանն իսկ չկրցաւ արգիլել այս դէպքերը: Բացէք «Խորհրդ. Հայաստան»ի (6 մարտ) վերջին էջը. արկած-ներու, խայտառակութիւններու ցուցահանդէս է: Երկաթուղային Դատարանը նիստ կը գումարէ Երեւանի մէջ, հրապարակաւ դատելու համար յանցաւորները: Բայց այս դատերը քանի դեղ չե՞ն կը կարծէք: Պէտք է եր-բեմն քնացնել ժողովուրդը այն յոյսով թէ կը պատժուին ան-բարեխիղճները:

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Երաժիշտ Ա. Թէրլէմէզեան, Երեւանի Ռադիոյին երաժշտա-կան վարիչը, կոմիտաս վարդա-պետին նուիրուած երեկոյթի մը մէջ բանախօսելու համար Թիֆ-լիս հրաւիրուած ըլլալով հետեւ-եալ տեղեկութիւնները կու տայ «Պրոլետար»ին.—

«Մեր մշակութային շինարա-րութեան աշխատանքներուն մէջ խոշոր դեր մը կը կատարէ երա-ժշտութիւնը: Այդ գիտակցու-թեամբ, լուսաւորութեան գոր-ծավարը մեծ ճիգեր կը կատարէ, երաժշտութիւնը դնելու համար իր կոչման բարձրութեան վրայ

Երեւանի երաժշտական կեան-քին մէջ մեծ դեր մը կը խաղան երկու հաստատութիւններ — Ե-րաժշտանոցը եւ Ռատիօ կայանը: Մասնաւորապէս ռատիօ-կայանը, իր համերգներով զօրս կուտայ գիւղացիներուն եւ բանուորներուն համար, դասական ու արդիական գործերու, պրոլետ երաժիշտնե-րու ստեղծագործութեանց նուիր-ուած երեկոյթներով, կը մարզէ ժողովուրդը:

Վերջերս պետական երաժշ-տանոցին նուագախումբը տուաւ երկու համերգ, մէկը Գէորգ Բուդաղեանի, միւսը Միքայէլ Մոլունցեանի ղեկավարութեամբ:

Այս բոլոր երաժշտական ե-րեկոյթներուն շնորհիւ, ժողո-վուրդը աւելի եւս սկսաւ սիրել երաժշտութիւնը: Ու եթէ նախա-պէս համերգներու ունկնդիրները քիչ կ'ըլլային, հիմա միշտ լե-ցուն կ'ըլլան սրահները:

Լուսաւորութեան ժողովա-րութեան նախաձեռնութեամբ, Երեւանի մէջ սարքեցան երկու համերգներ, որոնք նուիրուած էին կոմիտասի: Նուագախումբին վարիչն էր այդ համերգներուն մէջ, երիտասարդ երաժիշտ Կարօ Զաքարեան:

Ցանուար ամսուն, լուսաւո-րութեան գործավարութեան աշ-խատներու հաստատին ապրեթեր կազմուեցաւ երաժշտական խումբ մը: Եւ վերջերս հիմնուեցաւ պրոլետարական երաժիշտներու Միութիւն մը: Շուտով կը հրա-տարակուի Միութեան յայտարա-րութիւնը:

ՀԱՆԴԷՍԻ ՄԸ ՄԷՋ

Ինչպէս գրեցինք, Թիֆլիս եւս ուզեց պանծացնել կոմիտասի երաժշտական արժէքը: Եւ աս-դանգաւոր ու կարող ուժեր Թիֆ-լիսէն ու Երեւանէն, երգեցին կամ վերլուծեցին կոմիտասեան երգերը: «Պրոլետար»ի թղթակիցը —մութ մարդ մը— կը գանգա-տի, որ Թէրլէմէզեան, ըսել է յե-տոյ թէ կոմիտաս նախապէս կը գտնուէր վաչէրի ազդեցութեան տակ եւ յետոյ գրաղեցաւ հայ ժողովրդական երգերու ուսումնա-սիրութեամբ. «Մարքսիստական վերլուծում» չկատարեց: Եւ նոյն մութ թղթակիցը կը նեղանայ, որ Երեւանէն յատկապէս հրա-ւիրուած Ռուբէն Թէրլէմէզեան փոխանակ երաժշտութեան մա-սին խօսելու ինչո՞ւ մարքսիստական քիլոնոց բանաձեւերչյեղյեղեց:

Դարձեալ նոյն թղթակիցը կը յարձակի հանդէսին վրայ, ծանր-օրէն կը քննադատէ երեկոյթը, որ «տարտամ էր եւ գունատ, գրեթէ ոչ մէկ տպաւորութիւն թողուց ժողովուրդին վրայ: Բոլոր երգե-րը փչում է հին, յետամնաց շունչ մը, որ բնաւ չի կրնար ոգե-ւորել մեր օրերի ժողովուրդը: Սա փաստ է, որ նման հնացած ստեղ-ծագործութիւններով այլեւս կա-րելի չէ կերտել մեր հասարա-կութիւնը»:

Եւ յետոյ կ'աւելցնէ թէ օրահին մէջ կը տիրէր աղմուկ, անկարգութիւն եւ պոռչտուք: Ցոյց կը յայտնէ, որ ժողովուրդը ուզեր է ըղձոյն հեռագիր ղրկել «հիւանդ երաժիշտին»:

Մեր կողմէն ալ կը զարմա-նանք, որ Թիֆլիսի եւ Երեւանի հեղինակաւոր մարմինները մեծ պատրաստութիւններով կ'ելլեն պանծացնելու կոմիտասի երա-ժշտութիւնը, եւ ահա երաժշտա-սէ՛ր Թիֆլիսի մէջ կը գտնուի մարդ մը, մի մեծ բան, մի մեծ տղու, որ կ'արհամարհէ զայն:

ԼԷՆԻՆ

Հայաստանի պետական հրա-տարակչական ընկերութիւնը սկսած է հրատարակել Լէնինի բոլոր գոր-ծերուն հայերէն թարգմանու-թիւնը: Արդէն Երեւանի մէջ լոյս տեսած է առաջին հատորը, (բո-լոր գործերը պիտի կազմեն 27 հա-տոր): Այս տարի լոյս պիտի տես-նեն 3 գիրքեր: Թարգմանութիւ-նըկէկատարուի երկրորդ տպագրու-թեան վրայէն, որ սրբագրուած է: Թարգմանիչներն հմուտ մար-դիկ են: Ցպագրութիւնը պիտի ըլ-լայ երկու տեսակ. չքեղ եւ հա-սարակ: Առաջին հատորը 756 էջ, 3 րուբլի չքեղը, 2 րբ. հասարակը:

Հատորին կցուած են քանի մը նկարներ: Այս առաջին հատո-րին մէջ ամփոփուած են բացի կոմենեւի գրած Լէնինի կենսա-գրութենէն, Լէնինի առաջին գոր-ծերը. — Ցնտեսական Նոր ար-ժումները գիւղաշխական կեան-քում (1893), Ովքե՞ր են ժողո-վրդի բարեկամները եւ ի՞նչպէս են նրանք մարտնչում՝ սոցիալ դեմոկրատիայի դէմ (1894), Նա-րոդնիկութեան տնտեսական բո-վանդակութիւնը (պատասխան Սարուվերին) գրուած 1894ին, քանի մը փոքրիկ յօդուածներ, տեղեկութիւններ եւն:

Պրոլետար»ի մէկ աշխատա-կիցը ընդունելով հանդերձ թէ թարգմանիչները հմուտ մարդիկ են ցոյց կուտայ անոնց հայերէ-նի սխալները, որ կատարուած են թարգմանութեան մէջ: Ցետոյ կ'առաջարկէ թարգմանել նաեւ Էնգէլսի եւ Մարքսի գործերը:

ՑԷՐՑԷՐՆԵՐԸ ԿԸ ՀՐԱԺԱՐԻՆ

Վերջերս բազմաթիւ տէր-տէրներ հրաժարեցան քահա-նայագործելէ Հայաստանի մէջ: Դավալու գիւղին տիրացուն Ցար. Ցովհաննիսեան եւ Կողբ գիւղին տէրտէրը Մարտիրոս Ցարութիւնեան և Փաշալու գիւ-ղին տէրտէրը Ա. Ալիքսանեան կը յայտարարեն թէ հրաժարած են կրօնական իրենց պաշտօ-նէն:

ՀԱՅ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԻՉՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Նկատելով որ ընդհանրապէս հայ ապահովագրիչները իրենց գործունէութեան դաշտը սահ-մանափակելու ստիպուած են միայն հայկական եւ օտար շըր-ջանակներու հետ, եւ առիթը չունենալով Ֆրանսացի ժողո-վրդին հետ շփում ունենալու, ի-րենց աշխատութեան վարձքը շատ ճղճիմ եղած է եւ չէ տուած սպասուած արդիւնքը, մինչ ան-դին իրենց Ֆրանսացի արհես-տակիցները միեւնոյն աշխա-տութեամբ հրաշալի արդիւնք-ներ ձեռք կը բերեն:

Մեր վարչութիւնը որ ապա-հովագրական բոլոր ճիւղերուն մէջ քառասուն տարուան փոր-ձառութիւն մը ունի եւ Ֆրան-սայի հետ ընդարձակ յարաբե-րութիւն, ի վիճակի է հայ ա-պահովագրիչներուն տալու այն-պիսի միջոցներ եւ ուղղութիւն-ներ որոնց շնորհիւ,իրենց Ֆրան-սացի պաշտօնակիցներուն նման կարենան ընդարձակել իրենց գործունէութեան դաշտը:

Այսպէսով բոլոր այն հայ ա-պահովագրիչները որոնք մեզի պիտի դիմեն, կրնան վստահ ըլ-լալ թէ պիտի կարողանան ի-րենց վաստակը ոչ միայն եռա-պատկել,այլ բազմապատկել իսկ:

Մանրամասնութեանց համար դիմել ամէն օր ժամը 9—10.30 եւ 4—6 Comptoir Continental d'Assurances. 51 rue St. Georges Paris (9e) Ծ.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Ցունօի մասին —հռչակաւոր հայդուկապետ Ցարութիւն ա-ղայի՝ որ աւելի ուղիղ 40 տարի առաջ նահատակուեցաւ Ալաշ-կերտի մէջ— քանի մը թեթեւ սխալներ սպրդած են մեր յե-ղափոխական գրականութեան մէջ: Հայրենակից մը, Մ. Աւտօ-եան, այդ առթիւ երկտող մ'ուղ-ղած է մեզի, զոր սիրով տպա-գրութեան կը յանձնենք:

«Ցունօն իմ ծօրաքրոջ ամու-սինը ըլլալով, թոյլ տուէք տե-ղեկացնեմ ձեզ, որ նա Ալաշ-կերտցի չէր, այլ բնիկ Վան-Շահիթաղ գիւղացի: Բայց 90ական թուականներուն ընտանիքով անցած է Ալաշկերտ, թողլով տուն, տեղ, հարստութիւն… Եր-կու կորիւններ ձգած է Ցիգրան եւ Ղեւոնդ: Առաջինը կը գըտ-նուի Ամերիկա, երկրորդը՝ Հա-յաստան»:

Մ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ

ԲՈԼՈՐ ԿԵՍԱՐԱՑԻՆԵՐՈՒՆ

Ինչպէս գիտէք, Փարիզի եւ արուարձաններու մէջ քիչ թի-ւով Կեսարացիներ չկան, ցաւա-լին այն է որ ցարդ հայրենակ-ցական ձեռնարկ մը գոյութիւն չէր ունեցած: Խումբ մը հայ-րենակիցներ պահանջ համարե-լով, կազմեցինք Կեսարիոյ եւ Շրջանից Հայրենակցական Մի-ութիւն մը (ինչպէս արդէն գո-յութիւն ունի Ամերիկա եւ Ե-գիպտոս) որ իր առաջին ժողո-վը գումարելով Փետրուար 15ին, ընտրեց Առժամեայ Վարչու-թիւն մը, յոյս ունենալով իր յաջողութեան, անխտիր բոլոր հայրենակիցներու աջակցու-թեամբ:

Կեսարիոյ Հայր. Միութեան նպատակը պիտի ըլլայ մօտէն հետեւիլ արդէն գոյութիւն ու-նեցող Ամերիկայի եւ Եգիպտո-սի Միութեանց ծրագրին:

Ուստի կը հրաւիրենք Կեսա-րիոյ եւ շրջանի բոլոր հայրենա-կիցները անխտիր՝ չզլանալ ի-րենց մասնակցութիւնը, անդա-մագրուելով մեր Միութեան զարկ տալու համար անոր յառաջդիմութեան:

Առժամեայ վարչութիւն

Հասցէ.— K. Panossian. 19 rue Monge. Paris (5e):

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՄԲ ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԱՅՍ ՇԱՀԱՒԷՏ ԳՈՐԾԸ

Փայլուն ապագայ մը եւ ամ-սական 2—4000 ֆրանք կը վստահեցնենք բոլոր այն 20—45 տարեկան գործունեայ, ներ-կայանալի հայ երիտասարդնե-րուն, որոնք քաջ տեղեակ են Ֆրանսերէն լեզուին: Թեկնա-ծուները պէտք է գրաւոր դիմեն Comptoir Continental d'Assurances, 51 rue St. Georges, ո-րուն կողմէ պիտի ստանան հրաւէր: Ծ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (8)

ՍՈՒԼԹԱՆ ՀԱՄԻՏԻ Ա. ՔԱՐՏՈՒՂԱՐ ԹԱՀՍԻՆ ՓԱՇԱՅԻ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐԸ

ՀԱՄԻՏԻ ՎԱԽԵՐՆ ՈՒ ԿԱՍԿԱԾՆԵՐԸ

— Ինչո՞ւ շուտ եկաք:

— Արքայական հրովարտակը կարդացի Սուլթանս:

Սուլթան Համիտ հաւնեցաւ իմ ազնուութիւնս այդ օրէնքէն, ...այդ գոհ մնաց. որովհետեւ ան չէր ուզեր որ իր Ա. քարտուղարը եր-...կար ատեն հոն մնար եւ յարաբերութիւն մշակէր Շէյխ իւլ ...իսլամի հետ. շատ լաւ գիտէր որ Շէյխ իւլ Իսլամը ֆէթվայով մը ...զինք թագաւորէր ձգել: Ու ոչ ոք կրնար խիստ խիստ տեսնուիլ Շէյխ ...իւլ Իսլամի հետ եւ բարեկամանալ անոր: Ամենախիստ եւ շատ մար-...դիկը կուգային Շէյխ իւլ իսլամութեան շուրջ եւ գիրք ամէնէն ...աւելի անհանգիստ ընողն ալ այդ ժամերնալներն էին:

Շէյխ իւլ Իսլամին պալատ եկած օրերուն, ճամբուն վրայ պատա-...հած մարդիկը գլուխնին կը դարձնէին անկէ եւ կը խուսափէին անոր ...մօտենալէ: Անոր բարեւ տալ եւ կամ թէ անոր հետ քանի մը բառ փո-...խանակել, մարդու մը համար ամենավտանգաւոր բանն էր:

Շէյխ իւլ Իսլամը պալատ գալուն պէս, ուղղակի Չինիլի քէօշքին ...երթար եւ հոն սենեակի մը մէջ կը սպասէր, մինչեւ որ Սուլթա-...նական բարեւի արժանանար: Անկէ վերջ առանձին պահ մը նստելէ ...վերջ, կը ճաշէր: Եթէ ամսագլուխ է, Մաբէյնճի պէյերէն մէկը իր-...րեւ նուէր գումար մը կը բերէր Սուլթանէն որմէ վերջ ան կը մեկնէր պալատէն:

Սուլթան Համիտ շրջանին ամէնէն ազդեցիկ եւ զօրաւոր Շէյխ իւլ Իսլամներէն մէկն էր Ճէմալէտտին էֆէնտին... Շէյխ իւլ Իս-լամութեան քարտուղարը եղած միջոցին, կրցած էր կայսեր համակ-րանքն ու վստահութիւնը շահիլ, որու շնորհիւ 17 տարի կրցաւ Սուլ-թան Համիտի հետ գործել, հակառակ Շէյխ իւլ Իսլամներու հանդէպ անոր ունեցած կասկածներուն: Իրականութեան մէջ Սուլթան Համիտ բնաւորութեան ոչ մէկ մարդ Ճէմալէտտին էֆէնտիի չափ տեղեակ էր: Կայսեր փոփոխքին համաձայն գործելու եւ շարժելու տեսակէտով ոչ ոք կրնար մրցիլ Ճէմալէտտին էֆէնտիի հետ:

Օր մը Ճէմալէտտին էֆէնտիի դէմ ժուռնալ մը տրուած էր Համիտին: Այս ժուռնալով Մուսա Քեազիմ եւ Գոլէնաքէ Հասան էֆէնտիներու Շէյխ իւլ Իսլամի հետ յարաբերութեան մէջ գտնուի-լը եւ Սուլթանի դէմ խորհրդակցութիւններ կատարուած ըլլալը եւ այդ խորհրդակցութիւններուն թէքքէի շէյխին ալ մասնակցիլը կը հաղորդուէր:

Այս լուրը կարեւոր էր եւ սարսափելի: Շէյխ իւլ Իսլամի մօտ խորհրդակցութիւններ կատարել, Սուլթանի դէմ ծուղակներ պատրաստել, Համիտին կը յիշեցնէր իրեն իրմէ առաջ կարգ մը Շէյխ իւլ Իսլամներու «ֆէթվա»ի պատմութիւնները, որոնց շնորհիւ Սուլթան-ներ մէկ օրէն միւսը թագաւորէր կ'իյնային:

Սուլթան Համիտ չէր ուզեր լուրը տարածել եւ աղմուկի տեղի տալ: Նման ժուռնալը եթէ ուրիշ մը ստորագրէր, անմիջապէս անոր բնակարանը կը խուզարկուէր, թուղթերը կը գրաւուէին ինքն ալ գիշեր ըլլայ, թէյերեկէյըն անցարկուէր կամ կ'աքսորուէր: Մինչդեռ այս անգամ Ճէմալէտտին էֆէնտիին անունը կար խնդրին մէջ: Եթէ եղած լրա-տուութիւնը ճիշդ ըլլայ Շէյխ իւլ Իսլամը վիրաւորուած կ'ըլլայ, որով լուռ եւ զգոյշ քննութիւն մը յարմար տեսնելով, պաշտօն յանձ-նեց ինծի:

Պալատէն հրաւիրեցի Մուսա Քեազիմ էֆէնտին եւ իր ընկերները եւ տանց բան մը զգացնելու առանց մէկուն քննութեան ձեռնար-կեցի: Թէքքէի շէյխը, որուն մասնակցութիւնը կ'իմացուէր այդ խոր-հրդակցութեանց, յայտնի եղաւ որ երեք ամիսէ ի վեր հիւանդ է եւ տունէն դուրս չէ ելած. միւսներն ալ հաստատեցին տրուած ժուռնալին սուտ ըլլալը:

* * *

Սուլթան Համիտ կողմէ կարգ մը մարդոց տրուած ամսական-ները պետական գանձէն տրուած ամսականներու պէս կանոնաւոր եւ հաստատ էին: Համիտ այս կերպով պետութեան ազդեցիկ մարդիկը ա-րախտապարտ ձգելով, կը կարծէր թէ անոնք հաւատարիմ կը մնան իրեն: Շէյխ իւլ Իսլամէն զատ, մասնաւոր ամսականներ կը ստա-նային նաեւ միեւնոյն հաստատութեան «ֆէթվա»յի քարտուղարը, Րումէլիի եւ Անատոլուի զինուորական «քատը»ները: Նմանապէս գաղտնի ամսական կը ստանար Շէյխ իւլ Իսլամի խորհրդականը, որուն պաշտօնն էր «ժուռնալ»ներ ղրկել Սուլթանին այդ հաստատու-թեան մէջ անցած դարձածներու մասին:

(Շար.)

„ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18„ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Փարիզի կոմիտէի կողմէ

Այս Եր. իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ Salle pour Fêtesի մէջ

94 Bld. Auguste Blanqui *մէթրօ* Glacière

կը նախագահէ՝ Ընկ. Վ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

կը խօսին՝ ընկերներ Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ եւ Վ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ Օր. Պիւլպիւլեան, Գ. Նաւասարդեան (*երգ*), Գ. Գ. Գալապանեան, Ս. Թորոսեան (*արտասանութիւն*), Սիփան *երգչախումբը՝ ղեկավարութեամբ* Գ. Սաքօ Յակոբեանի:

Եւրոպական պար, ընտիր ճաշ, հոյս պիւֆէ ժողովրդական գիներով։ *ՄՈՒՏՔ 5 ՖՐԱՆՔ*

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. ԴՊՐՈՑ

Ժամը 8.30—9.15 Հ. Յ. Դ. Ծրագրի մեկնաբանում (ընկ. Գ. Հիւսեան)։

Ժամը 9.30—10.15 ընկ. Արտաւազդ Հանըմեան։

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ-ի Գուա Քոլոմպի մասնաճիւղին կողմէ

29 Մարտ կիրակի ժամը 2.30ին Գուա Քոլոմպի Թաղապետական սրահին մէջ։

կը խօսի՝ Գր. Ե. ՏԷՐ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

երգ, նուագ, արտասանութիւն եւ սիրուն անակնկալներ

կը ներկայացուի՝ «ԲԱՆԱԿՈՒՄ ՄԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ»

Սկաուտական կեանքէ

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՊՐԻՒՍԷԼԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Հայ Կարմիր Խաչի կողմէ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 10ին Résidence Palaceի մէջ

147 Rue de la Loi

Պար, attractions եւ անակնկալներ

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՏԷՕՒՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Զմիւռնիոյ Նահանգային Հայրենակցական Միութեան կողմէ։ Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8էն մինչեւ առաւօտ Տէօյնի Սօսիէթէ Լիոնէզի սրահին մէջ։

Եւրոպական ընտիր նուագ

Մուտք՝ այր եւ կին 5 ֆրանք — Աշակերտ 3 ֆրանք

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆԻ

Պատմական նոր մէկ վէպը՝ (Մարիամ Մագթաղինացիի կեանքէն)

ՌԱՊՊԻ

խորհրդանկարուած ՄԵԼՔՈՆ ՔԵՊԱՊՃԵԱՆԷ

Գին՝ 15 ֆր. դիմել միմիայն Յառաջի՝ 208bis Rue Lafayette, Paris (10)

ՌԱՖԱՅԷԼ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ

ՊԱՐԻ ԴԱՍԵՐ

Գրել՝ 2 rue d'Alsace. ASNIÈRES, (Seine)

Հ. Յ. Դ.

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ Գառ. Միութեան ընդհ. ժողովը վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, 11 rue Dunoir. *Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։*

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ո. Միութեան Փարիզի Վահագն գրադարանին դասախօսական ժողովը վաղը Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 9ին Ֆլոբիւսի մէջ։ Կը խօսի Օր. Արաքսի Թորոսեան Ցրապիզոնցի Անթառամ վէպին *մասին։ Մէկ ժամ սինէմա, Թիւ 19 փոլիսը։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։*

Զ. Ե. Ո. Միութեան Պանթէոն-Բաշեան մասնաճիւղին դասախօսութեանց բացումը այս Կիրակի ժամը 3ին Պանթէոյի մանկապարտէզին մէջ։ Կը խօսի Շ. Նարդունի եւ կը ներկայացուի մէկ ժամ սինէմա Շարլոյի ֆիլմը։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Վիէն, Զ. Խ.— 10։
Տիգրան, Ս. Ս.— 35։
Լա Կարէնէն, Ա. Ս.— 5։
Ժընէվ, Ն. Ն.— 60։

ՆԱՄԱԿ ունին Օր. Գոհար Զաքարեան, Փայտաճուկ գիւղացի Արմենակ Կարապետեան։ Դիմել «Յառաջ»ի վարչութեան։

Գ. Հայկ Թոփաքեանէ կը խնդրուի հանդիպիլ «Յառաջ»ի խմբագրատունը։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Տիկ. Արշալոյս Փէնտիքեան կը փնտռէ իր ազգականներէն Տիկ. Մարիամ Փէնտիքեան եւ զաւակները՝ Կարապետ, Մանուկ եւ Թագւոր, որոնց Փարիզ ըլլալը կ'ենթադրուի։ Կը խնդրուի գրել Archaluysse Pendikianի. Karagheuzian Home, La Gaudinière, Ville aux-Clercs, (Loir et Cher,) France.

— կը փնտռուի Մարաշի Զաւուշլու Թաղէն Լուսնթագ Սաֆաեան, հօր անուն՝ Յարութիւն (կառավարական պաշտօնեայ), մօր անուն՝ Խաթուն (վարժուհի), եղբօր անուն՝ Սամուէլ։ Ջերզորի ջարդին 9—10 տարեկան էր եւ կը գտնուէր Շէտտատիյէ: Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել M. Fernezlianի, 36 Rue de la Part Dieu, Lyon, (Rhône). France.

— Սուրէն Փանոսեան կը փնտռէ իր եղբայրները՝ (Տէքէնտեցի. Սեբաստիա) Սիմոն (Ճանօ), Արիստակէս եւ քոյրերը՝ Զմրուխտ եւ Մարգրիտ Փանոսեան, որոնք ընդհ. պատերազմին անյայտացած են։ Իմացնել Յառաջի վարչութեան։

— Կը փնտռեմ եղբայրներս Սասունի Աճարանք գիւղացի Յովհաննէս, Կարապետ եւ Գոզոս Շահինեան, որոնք ընդհ. պատերազմէն առաջ կը գտնուէին Տիգրանակերտի նահանգին գիւղը։ Կրտսեր եղբայրս Արմենակ 1914ին կ'աշխատէր Թէմուխի ադամանդներուն մէջ։ Մինչեւ այսօր իրենց մասին լուր չկայ։ Իրենց հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել Շահինեան Մկրտիչի 96 bis rue de la Tour-Billy, Argenteuil, (S. et O.) France. *Ծչգրիտ լուր տուողին 500 ֆրանք նուէր։*

Գ. ՄԻՔԱՅԷԼ Սեթեանէ կը խնդրուի իր հասցէն հաղորդել «Յառաջ»ի վարչութեան։ Իր վերջին հասցէն էր՝ 5 Rue Cabitaine Ferber. Issy lis-Mouli-neaux.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 Ֆ.	70Ֆ.	140Ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ՀՍՊԱՆԻԱ			250 Ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 Ֆ.	200Ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376 286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 26 ՄԱՐՏ 1931

26 MARS 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1528

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԻՆՉԵՒ ԱՅՍՏԵՂ ԻՋԱ՛ՆՔ...

Բ.

Այս տողերը գրած ատեն, ստացանք «Արեւի» մարտ 18 թուակիր թերթը, ուր կ'երեւայ Ն. խմբագրականը «Թուրքեւ-հայ Յարաբերութեանց» մասին։ (Դ.ը չենք ստացած)։

Ուրեմն, շարունակելի է շարքը։

Բայց մենք ամփոփուինք առաջին երեքին, եւ մանաւանդ վերջինին եզրակացութեան վրայ, զոր արտատպեր էինք երէկ։

Ռամկավար պաշտօնաթերթին խմբագիրը, ինչպէս տեսանք, բարիքներ կը սպասէ Թուրքիոյ հանրապետական վարչաձեւին ամրապնդումէն, անոր տնտեսական վերաշինութենէն, «որու միջոցին հաւանօրէն պէտք պիտի զգան նաեւ Հայոց եւ պիտի վերաքննեն անոնց հանդէպ իրենց ընդգրկած քաղաքականութիւնը»։

Երեւի Գ. Թէքէեան կը հաւատայ որ Մ. Քէմալ առտու մը ճամբաները պիտի բանայ փախստական Հայերուն առջեւ, եւ պիտի խնդրէ որ տրամադրեն իրենց տաղանդը, վերաշինելու համար «վաթան»ը։ Կամ պիտի վերադարձնէ աւարի տրուած «լքեալ» գոյքերը, կալուածներն ու միլիոնները, անհատական թէ ազգային։ Կամ պիտի վերահաստատէ Պոլսոյ Պատրիարքարանին իրաւունքները։ Երեւակայեցէք ինչ որ կրնաք...

Եւ այս միամտութիւնները ճիշդ այն պահուն՝ երբ քէմալականութիւնը մանգաղը ձեռքն առած, անխնայ կը հնձէ հայկական մնացուածքները, անհատական բնակարաններէն մինչեւ գերեզմանատուները՝ Պոլսոյ մէջ, իսկ Անատոլուի բեկորներուն յետին փշրանքը՝ գաւառներու մէջ։

Ճիշդ այն պահուն երբ, որսի շուներու բանակ մը «լքեալ» գոյքեր կը փնտռէ գիշեր ցորեկ, եւ տուրք. տասանորդ կը պահանջէ Ազգ. Հիւանդանոցէն իսկ։

Եւ վերջապէս ճիշդ այն օրերուն, երբ գանազան ընկերութեանց մէջ իբրեւ մասնագէտ մնացած Հայերն անգամ — ինչպէս ուրիշ ոչ-Թուրքեր — «տնէ դուրս» են դարձած։

Անշուշտ ամէնէն բարեմիտ քէմալականն ալ պիտի խնդայ այս անյատակ տգիտութեան վրայ։

Ուրեմն, վերջին տասը տարուան դէպքերն ալ բան մը չեն սորվեցուցած մեր պատուարժան հրապարակագիրներուն։

Եւ դուք տեսէք յանդգնութիւնը Գ. Թէքէեանի, որ հարիւրին մէկ հաւանականութեան փոխարէն — այն ալ ճղճիմ բաներու համար — կը պահանջէ հողային խնդիր չյարուցանել երբեք։

— «Դաշնակցականութիւնը պէտք է դադրի, ըստ մեզ, խօսքով ալ՝ ինչպէս դադրած է գործքով՝ Թուրքիոյ դէմ երկրային պահանջներ ընելէ։ Իր պահանջները տարբեր են եւ կը վերաբերին անհատական իրաւունքներու եւ շահերու՝ զորս լսելի ընելու համար պէտք է նախ լռեցնել մխոցը» (Արեւ, 11 Մարտ)։

Այստեղ արդէն գործ ունինք ոչ թէ միամտութեան կամ տգիտութեան, այլ անբարոյականութեան հետ։

Թող ծանր չզանեն այս բառը, որովհետեւ հարցը յարուցանողը սովորական մէկը չէ։ Վարիչն է կուսակցութեան մը։ Խմբագիրը՝ անոր մէկ պաշտօնաթերթին։ Եւ միաժամանակ «ազգի պարծանք» բանաստեղծ։

Ուրեմն, մենք, արտասահման ապաստանած հարիւր հազարաւոր հալածականներս, ուրիշ դատ, ուրիշ պահանջ, ուրիշ խնդիր չունինք Թուրքիայէն, բայց միայն «անհատական իրաւունքներ եւ շահեր»։ Նորատունկեան էֆէնտին իր ապարանքը պիտի փրկէ. Թէքէեանները՝ թերեւս խան մը ունին, երրորդ մը, չորրորդ մը՝ իր արտը, տունը, այգին, ապահովագինը, ժառանգութեան մնացորդը։ Տիկին այսինչը կ'ուզէ Թուրքիա դառնալ եւ չեն թողուր։ Պարոն այնինչը առեւտրական ճիւղ մը պիտի հաստատէ Պոլսոյ մէջ եւլն.։

Կ'երեւայ ասոր կ'ըսեն «չափաւորել գրիչը եւ լեզուն»։ Կամ դասել պաղարիւն բանականութեամբ, եւ չտարուիլ զգացումներէ։

Ո՛չ, Գ. Թէքէեան, ոչ։ Ցետին Թուրքն ալ կը թքնէ այս հոգեբանութեամբ տարուած Հայուն երեսը։ Անոր երեսին կը նետէ բառ մը որ շատ ծանօթ է ձեզի եւ պատկերալից.— «Աչա՛քը»։

Քաղաքական կեանքի մէջ, այո՛, ծիծաղելի եւ աններելի են ուռուցիկ, անամէջ, ռմբաձիգ արտայայտութիւնները։ Իսկական յեղափոխականը չի խօսիր, չի ճչար, չի սոնքար։ Կը գործէ։ Այս ճամբուն վրայ, շատ սորվելիքներ ունինք Թուրքէն, թէեւ տակաւին կը յաւակնինք բան սորվեցնել անոր։

Բայց, նոյն քաղաքական կեանքը՝ իր ամէնէն առողջ եւ յստակատես ըմբռնումով, կը պահանջէ ամուր կենալ որեւէ տեսակէտի վրայ։ Զիջաղալ ամբողջ ժողովուրդի մը ճակատագրին հետ, — այսօր այսպէս, վաղը այնպէս։ Զաղճատել, չորցնել հիմնական խնդիրներ։ Հայկական դատը չյանձնել չկապել խանի մը վերստացման, երթեւեկի դիւրութեան, «անհատական իրաւունքներու եւ շահերու» հետ։

«Դաշնակցականութիւնը» — կարդա՛ այն գրիչը որ առաջին անգամ գործածեց այս բարբարոս բառը — «չէրչիմներէ չի բաղկանար։ Ոչ ալ «լէվանթէններէ եւ «տիլէթանթ» ուսումնականներէ։

Ամբողջ ժողովուրդի մը վերջին մնացորդն է ան։ Կը պահանջէ հայրենիք։ Իր հայրենիքը։

Սխա՛լ է մեր բռնած ճամբան։ Ուղի՛ղը գտէք դուք։

Բայց — մի լլրճէք դատը, որքան ալ տաժանելի ըլլայ անոր երկունքը եւ իրականացումը։

Շ.

ԱՒՍՏՐԵՒԳԵՐՄԱՆ ՄԱՔՍԱՅԻՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԵԱՆ ՇՈՒՐՋ

Աւստրեւգերման մաքսային համաձայնութիւնը մեծ իրարանցումի մատնած է եւրոպական պետութիւնները։ Նոյն իսկ գերմանական բոլոր շրջանակները համամիտ չեն Պուիր այս կարգադրութեան, որ անակնկալ մը եղաւ։ Ռամկավար «Պէրլինէր Թակէպլաթ»ի մէջ, Կատարուած Իրողութիւն խորագրին տակ, տնօրէնը կը բողոքէ թէ կառավարութիւնը տեղեակ չէ պահած խորհրդարանը կատարուած աշխատանքներէն։ Յօդուածագիրը հարց կուտայ թէ արդեօ՞ք գործը այնքան նպաստաւոր է եւ կառավարութիւնը չէ՞ սխալած անտեսելով քաղաքական ազդակ մը՝ որպիսին է Ջենեւոյի վաքիան, եւ այս համաձայնութեամբ՝ կարգ. մը հարցերու մէջ՝ չէ՞ կորսնցուցած յաջողութեան յոյսերը՝ ինչպէս հատուցումներ, երկարատեւ վարկեր եւ զինաթափութիւն։ Ամէն պարագայի մէջ՝ կը գրէ «Պէրլինէր Թակէպլաթ», այս դաշնագրին հետեւանքներուն միակ պատասխանատուն կը մնայ արտաքին նախարարը Քուրցիուս։

Գերման խորհրդարանին մէջ եւս, ընկերվարական երեսփոխան մը իր կուսակցութեան բողոքը յայտնեց։ Ընկերվարականները կ'ընդունին թէ դաշնագրի մը վիճաբանութիւնը չի կրնար հրապարակին վրայ տեղի ունենալ, սակայն չեն ալ ընդունիր թէ կառավարութիւնը գոնէ տեղեկութիւն տուած չըլլայ խորհրդարանի արտաքին յանձնախումբին։

ԵՈՒԿՕՍԼԱՒԻԱ ՎԵՐԱՊԱՀ

Եուկօսլաւիոյ տնտեսական շրջանակները մտահոգ են դաշնագրին հետեւանքներուն մասին, մինչ քաղաքական շրջանակները կը մնան վերապահ։

Պաշտօնապէս կը ծանուցուի թէ աւստրեւհունգար առեւտրական դաշնագրի մը կնքման գործողութիւնները վերջ գտած են։ Նոյնպէս հունգարեւգերման դաշնագրի մը կնքումը։

Կը սպասուի, որ այս երկու դաշնագրերու կնքումէն վերջ, Հունգարիա կը հաղորդէ թէ կը միանայ գերմանական խմբակցութեանց, ինչ որ ուժեղ ազդեցութիւն մը պիտի գործէ կեդրոնեւրոպայի մնացեալ պետութեանց եւ մասնաւորաբար Ռումանիոյ վրայ։

ԻՏԱԼԻԱ Կ'ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐԷ

Իտալիա յուսաբանութիւններ ուզեց էր Աւստրիայէն, համաձայնութեան տարողութեան մասին։ Գերմանիա եւ Աւստրիա երկու բացատրագրեր տուած են Իտալիոյ, որ կ'ուսումնասիրէ զանոնք, իր դիրքը կարենալ ճշդելու համար։

ԱՆԳԼԻՈՅ ԴԻՐՔԸ

Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի արտաքին նախարարները տեսակցութիւն մը ունեցան այս խնդրին շուրջ։ Հէնտըրսըն յայտնեց թէ պաշտօն յանձնած է արտաքին նախարարութեան մասնագէտներուն, որ խնամքով ուսումնասիրեն մաքսային փրոթոքոլը։ Անգլիա տակաւին վերապահ կը մնայ, մինչ Ֆրանսա արդէն ձեռնարկներ կը կատարէ ընդդէմ այս համաձայնութեան։ Անգլիոյ առեւտրական նախարարութեան մասնագէտները կ'ուսումնասիրեն թէ համաձայնութիւն ի՞նչ անդրադարձումներ կրնայ ունենալ Անգլիոյ առեւտուրին վրայ։

ԻՍԿ ՑՈՒՆԱՍՏԱՆ...

Ցունաստանի արտաքին նախարարը հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ.— Եթէ Գերմանիա եւ Աւստրիա կը կարծեն թէ այս համաձայնութեամբ պիտի կրնան աւելցնել իրենց բսպառման կարողութիւնը, Ցունաստան պիտի օգտուի առկիցս քանի որ այս երկու երկիրները իր լաւագոյն յաճախորդներն են։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Նախակրթութիւնը Թուրքիոյ մէջ

Էնկիւրիի Ազգ. Մեծ Ժողովի կրթական յանձնաժողովը ընդունեց այն օրինագիծը, որուն համաձայն թուրք տղաքը իրենց նախակրթութիւնը օտարդպրոցներու մէջ պէտք չէ առնեն։

Օրինագծին համաձայն, Հայերը, Յոյները եւ Հրեաները իրենց նախակրթութիւնը պիտի կարենան իրենց դպրոցներուն մէջ առնել։

Երեսփոխանական թեկնածուները

Թուրքիոյ մէջ ընտրական գործունէութիւնը կը շարունակուի։ Մինչեւ հիմա 300է աւելի գաւառակներու մէջ պատրաստուած են ցանկերը։ Տակաւին 100 գաւառակներու ցանկերը չեն կախուած։

Բազմաթիւ անձեր թեկնածու ներկայացած են։ Նախ բոլոր երեսփոխանները գրած են իրենց թեկնածութիւնը։ Ցետոյ դուրսէն 500 անձեր գիմած են նոյն նպատակով։

Թեկնածուներուն մէջ կան բազմաթիւ երիտասարդներ։ Ասոնցմէ ոմանք տեսնելով որ իրենց տարիքը փոքր է, տարիքը մեծցնելու համար դատարան դիմած են։

Ֆրանսացի կրօնաւորներուն կալուածները

Ֆրանսացի կրօնաւորներու խնդիրի մասին տէֆթէրտարութեան փաստաբանը հետեւեալ յայտարարութիւնը ըրած է.

— Հանրային իրաւունքի անունով դատ բանալը մեզի չի պատկանիր. ասոր համար ընդհ. դատախազութիւնը յատաձգման·որոշում տուաւ։ Սակայն նշանակալից պարագան ան է որ Սէն Պընուա դպրոցը տակաւին այս կալուածները գրաւուած վիճակի մէջ պահելով, կեղծարարութիւնը շարունակելու դիրքին մէջ կը գտնուի։

«Հետեւաբար պէտք է որ հանրային իրաւունքի տեսակէտով դատ բացուի։ Տէֆթէրտարութեան իրաւունքը պաշտպանելու համար դատարան պիտի դիմենք եւ ամէն բանէ առաջ այս կալուածներուն թափուր արձանագրութիւնները թափուր վարչութենէն պիտի ուզենք»։

Ռուսեւգերման բարեկամութեան դաշինքը

Ցայտնի է թէ Գերմանեւռուս յարաբերութիւնները ճշդուեցան 1922ի Ռափալլոյի դաշնագրով։ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ ընդունուելէ եւ Լոքարնոյի դաշնագիրը ստորագրելէ յետոյ Գերմանիա պէտք տեսեր էր ցոյց տալու թէ՝ իր քաղաքականութիւնը Ռուսիոյ հանդէպ չէ փոխուած։ Այս նկատումով ալ Գերմանիա եւ Ռուսիա Պերլինի մէջ 1926 ապրիլ 24ին կնքեր էին բարեկամութեան դաշնագիր մը որ կը վերջանայ յունիս 29ին։ Այս դաշնագրին երկարաձգման համար բանակցութիւններ սկսած են արդէն երկու կողմերուն մէջեւ։

Խորհրդ. Միութեան արտաքին փոխ-գործավարը տեսակցութիւններ ունեցած է այս մասին Մոսկուայի գերման դեսպանին հետ։ Մօտ ատենէն պիտի սկսին պաշտօնական բանակցութիւնները՝ որոնք կը թուի թէ նպաստաւոր արդիւնք պիտի ունենան։ Իբրեւ նախաքայլ բարւոք յարաբերութեանց, կը յիշուի թէ գերման ճարտարագործներու խմբակ մը՝ Ռուսիոյ մէջ իր ճամբորդութեան ընթացքին, լաւ ընդունելութիւն գտաւ եւ կարեւոր ապսպրանքներ ալ ստացաւ։

Կը թուի ուրեմն, թէ Պերլինի դաշնագիրը պիտի երկարաձգուի նոյնութեամբ։ Ռուսիոյ կողմէ ո՛չ մէկ ընդդիմութիւն կայ։ Բայց ինչպէս գրեր էինք անցեալները, Գերմանիա կարգ մը պահանջներ կը դնէ, որոնց գլխաւորը, դադրեցնել Գերմանիոյ մէջ բոլշեւիկեան քրոքականը։

Համեւրոպայի կազմութեան շուրջ

Փարիզի մէջ, արտաքին նախարար Պրիանի նախագահութեամբ գումարուեցաւ համեւրոպայի կազմութեան յանձնախումբին նիստը, մասնակցութեամբ Ազգերու Դաշնակցութեան անդամ եւրոպական պետութեանց ներկայացուցիչներու։

Հաւաքոյթին գլխաւոր նպատակն է մշակել կազմական կանոնագրի եւ սահմանադրութեան նախագիծ մը՝ ներկայացնելու համար համեւրոպայի ուսումնասիրական յանձնախումբին։

Այս նախագծի մշակման մէջ, պատուիրակները նկատի պիտի ունենան կէտ առ կէտ ֆրանսական կառավարութեան յիշատակագիրը որ կը ներկայացնէր հարցին քաղաքական կողմը, ինչպէս նաեւ Գերմանիոյ զեկուցագիրը, որ ընդհակառակն, կը ծանրանար հարցին տնտեսական կողմին վրայ։

Տասներկու պետութիւններ կը մասնակցին նիստին, որոնց մէջ Անգլիոյ արտաքին նախարարը Հէնտըրսըն անձամբ։

Առաջին նիստին մէջ, ամէնէն հետաքրքրական վիճաբանութիւնը տեղի ունեցաւ Թուրքերու եւ Ռուսերու մասնակցութեան շուրջ։

Ցունուարին, համեւրոպայի ուսումնասիրական յանձնախումբը որոշեր էր Թուրքերու, Ռուսերու եւ Իսլանտացիներու մասնակցութիւնը՝ անտեսագիտական վիճաբանութեանց։

Ազգերու Դաշնակցութեան քարտուղարութիւնը Մայիսեան նիստերու օրակարգի պատրաստութեան ընթացքին, փորձեր էր անոնց մասնակցութիւնը սահմանափակել անգործութեան հարցով։ Այս կէտին շուրջ էր որ վէճ ծագեցաւ։ Գերմանիոյ եւ Իտալիոյ ներկայացուցիչները պնդեցին անոնց լիակատար մասնակցութեան իրաւունքին վրայ։ Անգլիոյ արտաքին նախարարը ուժ տուաւ այս տեսակէտին։

Ի վերջոյ, դիւանին յանձնուեցաւ հաշտեցնել երկու տեսակէտները։

ԹՈՒՐՔԵՒՍՈՒՐԻԱԿԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳԾՈՒՄԸ

Գրած էինք որ Հալէպի մէջ գումարուող Թուրքեւֆրանսական սահմանագծման յանձնախումբը աւարտած է իր աշխատանքները, Տրուած որոշումները ցարդ պաշտօնապէս չեն յայտարարուած։

Հալէպէն կ'իմացնեն սակայն որ, այս ժողովի որոշումները շատ հաճելի չեն թուած Քիլիսի թուրքերուն, որովհետեւ ըստ անոնց տեղեկութեանց, իբր թէ Քիլիսի գազայի սահմանամերձ կարգ մը գիւղերը Սուրիոյ պիտի միացուին, վերին սահմաններուն վրայ Թուրքիոյ կցուած սուրիական գիւղերու փոխարէն։

ՏՐՈՑՔԻ 10.000 ՈՍԿԻ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԷ

Գրեր էինք թէ Տրոցքիի բնակած մեծ կղզիի տունը այրած էր անցեալները, Տրոցքի դիմում կատարած է կառավարութեան եւ խնդրած է որ գերմանախօս փաստաբան մը տրամադրուի իրեն, որովհետեւ մտադրած է դատ բանալ տանտէր Իզզէթ փաշա զատէ Ապիտ պէյի դէմ։

Հրդեհի միջոցին իր այրած գիրքերուն եւ գոյքերուն փոխարժէքը 10.000 ոսկի կը պահանջէ, Տրոցքի կ'առարկէ թէ տունը փայտաշէն ըլլալով լոգարանը նախնական ձեւով շինուած էր եւ հակառակ իր բազմաթիւ դիմումներուն, տանտէրը ո եւ է նորոգութիւն ընել տուած չէր։ Իր քարտուղարն ալ 12 էջնոց տեղեկագիր մը պատրաստած է հրդեհի պատճառներուն մասին, ուր կը փաստէ թէ տանտիրոջ անհոգութեան երեսէն, ձեղնայարկէն անցնող վառարանի խողովակներէն յառաջ եկած է հրդեհը։

ԲԱՆԿԱԼԹԻԻ ԳԵՐԵԶՄԱՆԱՏԱՆԸ ՄԱՐԶԱԴԱՇՏԻ ՊԻՏԻ ՎԵՐԱԾՈՒԻ

«Ազգամ» կը գրէ թէ վերջնականապէս որոշուած է Բեբայի կողմը շինել քաղաքապետական մարզադաշտը (սթատիոմ)։ «Այս որոշումէն յետոյ,— կը շարունակէ նոյն թերթը,— քննուած է նաեւ տեղի խնդիրը։ Պահ մը մտադրութիւն կար Ս. Յակոբի (Բանկալթի) Հայոց գերեզմանատունը մարզադաշտ ընել, բայց այս ծրագիրը մէկ կողմ դրուած է, վերջին որոշման համաձայն, մարզադաշտը պիտի շինուի Հարպիէ վարժարանի ետեւի բանջարանոցներուն մօտերը»։

ԿՈՒՏԷՊՈՎԻ ՀԱՐՑԸ

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ Կ'ԱՌՆԷ

Կրընալի դատական իշխանութիւնները այս պահուս կը զբաղին գողութեամբ մը, որ կապ ունի Կուտէպովի հետ, ո-րուն եղբայրը գործաւոր է Ռիվի (Իզէռ) թուղթի գործարանին մէջ։

Փունչարա աշխատող ռուս մը Սուլոֆ երկար բարակ քննութիւն էր կատարեր Կուտէպովի անյայտացման մասին եւ այդ առթիւ հաւաքեր կարեւոր փաստաթուղթեր ու պատրաստեր էր տեղեկագիր մը որ պիտի ղրկէր Փարիզ՝ մէկու մը, որուն անունը չէր յայտնէր։ Իր քննութեան ընթացքին, անցաւ Կրընալը, ուր իջաւ հայրենակցի մը տունը։ Երբ մեկնեցաւ, նշմարեց թէ իր թղթապանակը կորսուեր էր, պահանջեց իր հիւրընկալէն, որ զինքը դուրս նետեց կոպտութեամբ։ Մարդը դիմեց ոստիկանութեան։ Հիւրընկալը յայտնեց թէ իրօք գտեր էր թղթապանակը, բայց մէջը Կուտէպովի վերաբերեալ փաստաթուղթ չկար, որովհետեւ զանոնք յանձներ էր երրորդի մը, իսկ այս վերջինը՝ զանոնք ղրկեր էր Փարիզ բնակող ռուս զօրավարի մը՝ Շաթիլոֆի։

Ոստիկանութիւնը կը շարունակէ իր քննութիւնները։

ԹՈՒՐՔԻԱ ՆԵՐՍԷՆ ԵՒ ԴՈՒՐՍԷՆ

ՌՈՒՍԵՒԹՈՒՐՔ ՆԱՒԱՅԻՆ ԴԱՇԻՆՔԸ

Մարտ 7ին Էնկիւրիի մէջ, խորհրդային դեսպան Սուրից եւ արտաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշտի պէյ ստորագրեցին նաւային դաշինք մը։

Ըստ այս նոր դաշնագրին, երկու դրացի պետութիւնները յանձնառու կ'ըլլան, Սեւ ծովու եւ յարակից ծովերու իրենց նաւային ուժը աւելցնելու պարագային, վեց ամիս առաջուընէ լուր տալ իրարու։

Նման համաձայնագիր մը կնքուած էր աշնան, դարձեալ Էնկիւրիի մէջ, Յունաստանի եւ Թուրքիոյ միջեւ, Վենիզելոսի այցելութեան առթիւ։ Յունաստան եւ Թուրքիա նոյնպէս յանձնառու կ'ըլլան վեց ամիս առաջ իրարու լուր տալ, եթէ ուզեն զօրացնել իրենց նաւատորմները։

Մէկ խօսքով, գոնէ վեց ամսուան համար, Խորհրդ. Միութեան, Յունաստանի եւ Թուրքիոյ նաւային ուժերը ա եւ է փոփոխութեան չպիտի ենթարկուին,

Այս երեք պետութիւնները, կ'ընդունին ուրեմն ներկայ ուժերու համեմատութիւնը, եւ լռելեայն յանձնառու կ'ըլլան պահպանելու այդ գոյավիճակը։

Թուրքիա, այս ձեւով, Թուղթի վրայ, ապահովուած կ'ըլլայ թէ՛ արեւմուտքէն եւ թէ արեւելքէն կատարուելիք նաւային յարձակման մը դէմ, եթէ ընդունինք որ խնդրոյ առարկայ երեք պետութեանց նաւային ուժերը հաւասար են։

Թուրքիոյ եւ Յունաստանի նաւային ուժերու հաւասարութիւնը ընդունուած է տեսականօրէն, գործնականին մէջ ալ կարելի է իրականացնել զայն։

Պարագան նոյնը չէ սակայն Խորհրդ. Միութեան համար։

Ռուսեւթուրք նաւային դաշինքին մէջ շեշտուած է թէ՛ համաձայնութիւնը կը վերաբերի միայն Սեւ ծովու եւ անոր անմիջապէս յարակից ծովերուն։ Այսինքն Մարմարա, Եգէական ծով եւ Միջերկրականի Թրքական եզերքները։ Պալթիկ ծովը դուրս կը մնայ այս համաձայնագրէն։

Եւ որքան ատեն որ Ռուսիա զօրաւոր նաւատորմիղ մը կը պահէ Պալթիկի մէջ, Սեւ ծովու վրայ նաւային գերիշխանութիւնը իրը պիտի ըլլայ միշտ։ Որովհետեւ վեց ամսուան մէջ կրնայ, ի հարկին, իր պալթիկեան նաւատորմը ամբողջութեամբ Սեւ ծով փոխադրել։ Մինչդեռ Թուրքիա չի կրնար նոյն ժամանակամիջոցին մէջ զգալի կերպով զօրացնել իր ներկայ ուժերը։ Մնաց որ Սեւ ծովու մէջ Խորհրդային Միութեան նաւային ուժերը անհամեմատ աւելի են իր դրացիներու — Ռումանիա, Պուլկարիա, եւ Թուրքիա — ուժերէն։

Անցած տարի, երբ պալթիկեան նաւատորմէն գերտրէտնօթ մը եւ յածանաւ մը Սեւ ծով մտան, իրարանցումի ենթարկուեցան ո՛չ միայն Թուրքիա, Պուլկարիա եւ Ռումանիա, այլ նաեւ Յունաստան, Անգլիա, Ֆրանսա եւ Իտալիա։ Այդ յուզումը հանդարտեցնելու եւ հակակշիռ մը կատարելու նպատակով, Սեւ ծով այցելեց անգլիական նաւաբաժին մը։ Դարձեալ այդ առթիւ, Ռումանիա սկսաւ նախազգուշական միջոցներ ձեռք առնել, եւ ներկայիս Կոստանցայի մօտ նաւային մեծ խարիսխ մը շինել տալու վրայ է, անգլիացի ծովակալի մը հսկողութեան տակ։

Ռուսական նոյն այդ նաւային ցոյցին հետեւանքը պէտք է նկատել նաեւ այսօրուան ռուսեւթուրք դաշինքը։ Քէմալական Թուրքիան որքան ալ ըստ երեւոյթի բարեկամ ըլլայ Խորհրդային Ռուսիոյ, իր հոգիին խորքէն կ'ատէ զայն, եւ հիւսիսի Մեծ Արջին մէջ կը տեսնէ Մեծն Պետրոսը եւ անոր աշխարհակալական ծրագիրները։ Թուրք Թերթերը իրենք ալ չծածկեցին իրենց մտավախութիւնը այդ առթիւ։ Ու այսօր, երբ բառ չեն գտներ՝ պանծացնելու համար ռուսեւթուրք բարեկամութեան անկեղծութիւնն ու ամրութիւնը, եւ նաւային այս դաշինքը կը ներկայացնեն իբրեւ նոր գրաւական մը այդ մտերմութեան, թեթեւ բան մը կայ իրենց արտայայտութեանց մէջ, վախ մը, կասկած մը, երբ կը յիշեն Պալթիկի հզօր նաւատորմը եւ անոր կողմէ գալիք անակնկալ հարուածը։

Նոր դաշինքին բարիքն այն է միայն, որ Թուրքիա վեց ամիս պայմանաժամ պիտի ունենայ ի հարկին իր նաւատորմը զօրացնելու համար ընդդէմ Ռուսիոյ։ Սակայն այդ պարագային ալ Յունաստանի հետ խնդիր պիտի ունենայ՝ քանի որ Էնկիւրիի 1930 Հոկտեմբեր 30ի դաշինքով կապուած է անոր հետ եւ պարտաւոր է անոր ալ լուր տալ։

Որ անկիւնէն ալ քննուի հարցը, կարելի չըլլար համոզուիլ գոյացնել թէ՛ Թուրքիա վերջապէս ապահովուած է Սեւ ծովու ռուսական նաւատորմին կողմէ գալիք յարձակման մը դէմ։

Դեռ կայ ուրիշ խնդիր մը եւս։ Ինչպէս կը յիշուի, զօրավար Վրանկէլ, պոլշեւիկներու դէմ իր կռիւը դադրեցնելէ վերջ, Սեւ ծովու ռուսական նաւատորմէն Մարիա գերտրէտնօթը, զանազան արագընթաց յածանաւեր ու թորփիլանաւեր բերաւ Ֆրանսական Ջուրերը։ Այս մարտանաւերը ներկայիս խարսխած են Պիզէրթի առջեւ։ Խորհրդային իշխանութիւնը չէ դադրած պահանջելէ զանոնք Ֆրանսայէն, թէեւ ապարդիւն։

Քանի մը ամիս առաջ, երբ Նեղուցներու Միջազգային Յանձնաժողովը տեղեկութիւններ ուզած էր Խորհրդային Միութեան Սեւ ծովու ուժերուն մասին, այս վերջիններուն ցանկը ղրկուած էր Մոսկուայէն։ Արդ, Ֆրանսական Ջուրերուն մէջ խարսխած վրանկէլեան նաւերը ցանկին մէջ անցած էին, իբրեւ ամբողջացուցիչ մասը Սեւ ծովու ռուսական նաւատորմին։

Այս խնդիրը կարեւոր է երկու տեսակէտով։ Նախ՝ ըստ Նեղուցներու համաձայնագրին, որեւէ օտար պետութիւն, Տարտանէլի եւ Վոսփորի նեղուցներէն ներս կրնայ մտցնել պատերազմական նաւեր, պայմանաւ որ անոնց ամբողջական տարողութիւնը չգերազանցէ Սեւ ծովու պետութիւններէն — Ռուսիա, Ռումանիա, Պուլկարիա, Թուրքիա— ամենէնզօրաւոր նաւային ուժ ներկայացնողին ամբողջական տարողութիւնը։ Այժմ Մոսկուայի ներկայացուցած այդ ցանկը պիտի ծառայէ իբրեւ չափանիշ օտար պետութեան մտցնելիք ուժերուն։ Երկրորդ՝ Պիզէրթի այդ մարտանաւերուն օր մը Սեւ Ծով մուտքը մեծ շփոթութեան պիտի մատնէ դրացի պետութիւնները, որոնց կարգին նաեւ Թուրքիան։

Ռումանիա, որ կասկածով կը դիտէր ռուս նաւատորմին զօրանալը եւ այդ պատճառով ալ նոր ապաստարանութիւններ կ'ընէր, այժմ պիտի փափաքի նման դաշինքներ կնքել իր դրացիներուն հետ։

Սեւ ծովը «չէզոք» յայտարարուած էր 1856ի Փարիզի վեհաժողովին մէջ, գումարուած 1854-1855 Խրիմի պատերազմէն վերջ։ Այդ առթիւ կնքուած միջազգային դաշնադրութիւնները ի զօրու մնացին 15 տարի միայն եւ ջնջուեցան 1971ին, այն օրէն ի վեր որ Ռուսիա մեծ պետութիւն դարձաւ, Սեւ ծովը կազմած է առանցք մը արտաքին քաղաքականութեան։

Թուրքեւռուս վէճերու ծանրութեան գլխաւոր կէտը կը կեդրոնանար Սեւ ծովու շուրջ։ Խրիմի պատերազմը եւ այլ դէպքեր պատճառ դարձան օտար պետութեանց միջամտութեան Թուրքիոյ գործերուն, եւ անոնց մրցակցութեան, որմէ շարունակ օգտուեցաւ «Հիւանդ մարդը»։

Այժմ նոր շրջան մը կը բացուի Մուստաֆա Քէմալի միջազգային կեանքին մէջ։ Կարելի չէ գուշակել թէ ներկայ պայմանագրութիւնները ո՛րքան պիտի տեւեն։

Ֆրանքօ-իտալական նաւային դաշինքէն յետոյ, ռուսեւթուրք այս համաձայնագիրը ցոյց կուտայ թէ՛ ոչ մէկ պետութիւն վստահութիւն ունի իր դրացիին վրայ։ Դաշինքները ժամանակաւոր դեղահատներ են միայն պահ մը թմրեցնելու համար ցաւած անդամը։ Երբ ժամանակը գայ, թնդանօթի հարուած մը բաւական կ'ըլլայ պատռելու բոլորը։

Ռուսեւթուրք համաձայնագիրը առիթ տուած է Թուրք մամուլին, իր երախտագիտական զգացումները յայտնելու հիւսիսի դրացիին։ Բոլորն ալ կը յիշեն թէ երկու «յեղափոխական» դրացիներու բարեկամութիւնը կը սկսի 1920էն եւ կը զարգանայ հետզհետէ։ 1926ին Փարիզի մէջ կնքուած ռուսեւթուրք «բարեկամութեան եւ չէզոքութեան դաշինքը» իբրեւ տիպար ծառայեց յետագային Թուրքիոյ եւ իր միւս դրացիներուն միջեւ կնքուած նման համաձայնագիրներու։ Վերջերս ալ Գարախանի եւ Մոսկուայի Թուրք դեսպանին միջեւ կնքուեցաւ առեւտրական դաշինքը։ Այս իրողութիւնները կը խանդավառեն հիմա Թուրք մամուլը որ շարունակ նոր նիւթ կը փնտռէ սովալլուկ ժողովուրդը օրօրելու համար։

Պոլշեւիկներն ալ իրենց կողմէն կը ջատագովեն նոր դաշինքը։ Մոլոթոֆ, գործադիրի նախագահը, մարտ 11ի իր ճառին մէջ սիրալիր արտայայտութիւններ ունեցաւ այս առթիւ։ Իսկ Մոսկուայի պաշտօնաթերթը «Իզվեստիա», մարտ 10ին կը գրէր.

«Այս պահուս, երբ միջազգային կացութիւնը կը կնճռոտի, համաձայնագրին կնքումը մասնաւոր ուշադրութեան արժանի է։ Երկու պետութիւնները Սեւ ծովու աւազանին մէջ յաջողեցան ապահովել խաղաղութիւնը, մինչ այդ յաջողութիւնը ձեռք չէ բերուած ո՛չ Միջերկրականի ո՛չ Ատլանտեան ովկիանոսի, ո՛չ ալ Խաղաղականի մէջ, ուր սպառազինութեանց մրցակցութիւնը կը շարունակուի։ Պատճառն այն է որ խաղաղութեան քաղաքականութիւնը կը շահագործուի պարզապէս պատերազմական նպատակով։

Էնկիւրիի նոր դաշինքը կարեւոր է այն իմաստով, որ կոչուած է Մուստաֆա Քէմալի գոյավիճակը պահպանել որոշ ժամանակ մը, մինչեւ որ միջազգային նոր դէպքեր, անհրաժեշտ դարձնեն իրենց նոր դասաւորում մը։ Իսկ այդ նոր դասաւորման մէջ Թուրքիոյ դերը կրաւորական պիտի ըլլայ միայն։

ՀՐԱՆ.Տ. ՍԱՄՈՒԷԼ

... ԵՒ ԱՏՐՃԱՆԱԿԸ ՊԱՅԹԵՑԱՒ

(Պատկերներ խ. Հայաստանի կեանքէն)

Սինանեանին շատ լաւ էին ճանաչում Վաղարշապատցիները. բայց աւելի լաւ ճանաչեցին երբ Հայաստանում սկսւեց «Կոլխոզ»ների կազմակերպութիւնը։

Աջ ու ձախ չխնայեց այդ կարմիր բարենին. խեղճ ու թշուառ գիւղացիներին, որ մի քանի անգամներ արդէն կողոպտուած էին «հայ սոցիալիստների» կողմից, մէկին «ձայնազուրկ» արին, միւսին «կուլակ» անուանեցին եւ նման պատրւակների տակ, ձիւն ձմեռ օրով, առանց խնայելու անգամ մանուկներին, դուրս շպրտեցին իրենց աղքատիկ խրճիթներից, բռնագրաւելով ամբողջ ունեցածը, երբեմնակ տարիների ընթացքում գիւղացին հազիւ հազ կարողացել էր իր ճակատի քրտինքով ձեռք բերել մի զոյգ եզ կամ 2-3 կով։

Խեղճ գիւղացու յանցանքը այն էր, որ նա 2-3 կով ունէր. այդ իսկ պատճառով, նրան գիշերով դուրս քշեցին խրճիթից եւ ասացին.

Գնա՛, դու անհարազատ տարր ես. դու տեղ չունես այլեւս այստեղ։

Երբ այդ «անհարազատ տարրը» ուզում էր վերադառնալ տուն ու մի տաք շոր կամ ճանապարհի համար հաց եւայլն վերցնել, նրան չէին թողնում. ծեծում էին անխղճօրէն եւ ծիծաղում նրա վրայ։ Ի՞նչ կարող էր անել խեղճը. նրան մնում էր միմիայն հպատակել։ Եւ այսպէս շարա՛ն շարան խեղճ ու կրակ գիւղացիներին դուրս հանեցին իրենց հայրենի գիւղերից եւ հեռացրին Հայաստանի սահմաններից...

Այդ ժամանակ Հայաստանի բանտերը լեցուն էին հայ գիւղացիներով. խեղճերը իրենք էլ չգիտէին թէ ի՞նչն է իրենց յանցանքը. ինչո՞ւ համար են բանտարկւած. ինչո՞ւ են նրանց աքսորում։

Վերոյիշեալ շրջանի գիւղացիները խնդրագիրներ էին գրում Սինանեանին, որպէսզի նա խղճայ գոնէ երեխաներին ու ընտանիքներին եւ այդ ձիւնձմեռ օրով փողոց չգցէ նրանց. բայց Սինանեան կոչւած գազանը շատանց էր խիղճը ծախել էր կոմունիստական կուսակցութեան. նա չէր խնայում ոչ ոքին։ Միայն հրամայում էր դուրս վտարել «կուլակ»ներին եւ այն բոլոր գիւղացիների որոնք դէմ էին Կոլխոզին։

Տարակոյս չկայ, որ Սինանեանը ինքնագլուխ չէր գործում։ Այդ բոլոր ոճիրների ցուցմունքները նա ստանում էր Երեւանի Կոմ. Կուս.՝ Կեդր. Կոմիտէից, ինչպէս նաեւ Երեւանը ստանում էր Մոսկուայից։

Անցան մի քանի ամիսներ։

Գիւղացիներից ոմանք գնդակահարւեցին, ոմանք Սիպերիայի ճանապարհին տառեցին իրենց ընտանիքներով, իսկ նրանց ունեցածը յանձնւեց կոլտնտեսութեանց։

Խորհրդային երկրների բոլոր լրագրերում յանկարծ լոյս է տեսնում Ստալինի ճառը— «Գլխապտոյտ յաջողութիւնների» մասին։ Այդ այն ժամանակ էր երբ քաղաքից գիւղ ուղարկւած կոմունիստները գազազած, իրենց կարմիր թոյնն էին թափում գիւղացիների գլխին։ Ինչպէս վերեւում յիշւած է, այդ բոլոր գժախային գործունէութեանց աղբիւրը Մոսկւան էր. կենտրոնական Կոմիտէն։

Բայց որովհետեւ համայնական տնտեսութեան արիւնալի ծրագիրը մեծ վտանգ հասցրեց խորհրդային կառավարութեան, (Գիւղացիները անխնայ սկսան մորթել իրենց կենդանիները եւայլն) եւ գիւղացիները դժգոհութիւն էին յայտնում, միւս կողմից էլ մօտենում էր Կոմ. Կուսի XVI համագումարը, որտեղ Ստալին ճերմակերես դուրս գալու համար նախօրօք պատրաստեց «գլխապտոյտ յաջողութիւններից» գրքոյկը, ամէն յանցանք ձգելով «հեռաւոր» կուսակցականների վրայ։

Հետեւանքը այն եղաւ, որ շատ շատ կուսակցականներ գործից դուրս «վտարւեցին» (մաքրւեցին, գիւղացիութեան խաբելու համար իբրեւ թէ հեռացրին գործից, բայց տեղափոխելով նրանց ուրիշ շրջաններ, աւելի լաւ պաշտօններ տուեցին). իսկ տուժողը եղաւ միայն գիւղացիութիւնը։

Այդ պարագային էր երբ Երեւանի Կ. Կոմիտէն ինչպէս միւս շրջաններից նոյնպէս եւ Էջմիածնի շրջանից (Սինանեանին) պատասխանատու կուսակցականներին կանչւում է արձանագրութիւն կազմելու, որ իբրանք «սխալ են հասկացած» Կեդր. Կոմիտէի (Մոսկուայի) հրահանգները, ապա եւ սխալ ընթացք են բռնել համայնական տնտեսութիւնը զարգացնելու գործում։

Երբ Սինանեանը տեղեկանում է այդ մասին, բորբոքւած պատասխանում է.

— Ինչպէ՞ս թէ սխալ ենք հասկացած. ես կարող եմ ապացուցանել, որ ոչ միայն սխալ չենք հասկացած, այլ Մոսկուայից եկած ցուցմունքների հազիւ 75 առ հարիւրը գործադրած լինենք։ Եթէ խնդիրը մնացած 25 առ հարիւրին վրայ է, այդ տարբեր բան է. իսկ ինչ վերաբերում այն բոլորին, որ մենք «կուլակ»ների ձեռքից խլել ենք ամէն ինչ եւ տկլոր՝ նրանց դուրս ենք վտարել գիւղերից — Կեդր. Կոմիտէի հրահանգն էր, որով՝ ես կարծում եմ, որ այս տեղ ոչ մի սխալ հասկացողութիւն չկայ։

Բայց Երեւանի Կեդր. Կոմիտէն ստիպում է նրան լռել, ասելով, որ այսպէս կամ այնպէս այդ արձանագրութիւնը պիտի կազմել եւ բոլոր պատասխանատու կուսակցականների կողմից ստորագրւելուց յետոյ պիտի ուղարկել Մոսկւա. ա՛յս է Մոսկուայի հրամանը։

Սինանեանը ստիպւած տեղի է տալիս ու համաձայնւում։

Երբ անցնում են արձանագրութիւնը կազմելու գործողութեան, Սինանեանը թողնում է սրահը ու գնում հարեւան սենեակը։

Կէս ժամ յետոյ նոյն սենեակից լսւում է ատրճանակի պայթիւնը. Բոլորը վազեցին դէպի ձայնը։ Սենեակի մէջտեղ անշունչ պառկած էր Սինանեանը, թողելով սեղանի վրայ մի գրութիւն, որի պարունակութիւնը հետեւեալն էր.

— «Կուրօրէն, հլու հպատակ ծառայում էի կոմունիստական կուսակցութեան, կարծ[...] յեղափոխական կուսակց[...] ների մէջ ամենամաքուր [...] մնալու կուսակցութի[...] բայց ասա՛ղ խաբել եմ[...]

«Չգիտեմ, կա՞յ արդեօք [...] կուսակցութիւն, որտեղ նոյ[...] կեղծիք, նոյնքան ան[...] թիւն եւ նոյնքան խաբեբ[...] թիւն լինի, որքան կոմ[...] սակցութեան մէջ։

«Միթէ՞ մէկ միլիոն [...] սակցական ընկերներ [...] կացած Ստալինի ցուցմ[...] ները Կոլխոզի առթիւ, [...] այդ բոլոր կուսակցական [...] կերները յիմարներ են եղ[...] մենք բոլորս էլ շատ [...] հասկացած, բայց բոլորս [...] անխտիր գտնւում ենք [...] (Ստալինի) կօշիկի տակ. [...] պէտք է նա իր կօշիկն ազատ[...] իր աթոռը չի կորցնի. մի [...] տասնեակ հազարներ [...] գնում իրա իսկ սխալների[...] կերպ չէր էլ կարող լինել[...] մօտենում է XVI համագումար[...] եթէ մենք եւ մեզ նման [...] մեր «սխալները» չխոստով[...] նենք. Նա պարզերես չի կար[...] դուրս գալ համագումարում[...] որ Կեդր. Կոմիտէն «անսխալ[...]

«Ընկերներ, ինձ չմեղադր[...] որ անձնասպան եմ լին[...] չկարծէք թէ աշխատանքից[...] է ու չեմ կարողանում [...] իմ մահից յետոյ [...] Սինանը Թուլամարդ էր[...] փից աւելի ծանր կուսակց[...] աշխատանքներ եմ [...] բայց այս բոլորէն յետոյ [...] սակցութեան մէջ մնալն [...] նւազն յիմարութիւն եմ [...] բում, որովհետեւ մենք կուսակ[...] ցականներս (պոլշեւիկներ[...] կամք ունինք եւ ոչ էլ [...] ենք գործել այնպէս, ինչպ[...] մեր խելքն է թելադրում։

Մեր կուսակցութիւնը [...] րիւր հազարաւոր անգամ[...] գտնւում է մի մարդու [...] տակ. իսկ այդ մարդը Ստալ[...] է... Այլեւս չեմ կարող հա[...] ժել... Մնաք բարով։

Այսպէս վերջ գտաւ իր [...] քին Էջմիածնի կարմիր [...] փոխական» բարենիներից մե[...]

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ՓՐԿՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

(Պատասխան «Յառաջ»ի հարցարանին՝ Թիւ 2)

Յառաջի հարցարանը նկատի կ՚առնեմ միայն իր գործնական կողմէն, զայն սահմանափակելով Ֆրանսահայ գաղութին վրայ.—

1.— Ֆրանսահայ մանուկները հայ պահելու եւ անոնց հայերէն կարդալ-գրել սորվեցնելու խնդիրները իրարմէ անջատ են։ Առաջինը մեզի կը տանի ընդհանուր եւ մասամբ ակադեմական խորհրդածութիւններու, զորս առ այժմ կ'անտեսեմ. իսկ հայ տղոց (5-15 տարեկան) հայերէն կարդալ գրել սորվեցնելու միջոցները թէեւ այլազան են, բայց անոնց գործնական կիրարկումը Ֆրանսահայ գաղութին մէջ դժբախտաբար կը գտնեմ դժուար։ Օտար հզօր ազդեցութեան դէմ, «փառք, մեր զէնքերը տկար են եւ անբաւական։ Միակ ճակատով կռուելու հնարաւորութիւնը չունինք. շատ շատ խմբական ճիգեր միայն կրնանք փորձել։ Տղոց հայերէն սորվեցնելու միջոցները ենթակայ են տեղական պայմաններու։ Հոն, կեդրոնացած համայնքներու մէջ կարելի է ունենալ անջատ վարժարան, ինչպէս Մարսէյլ։ (Այս առթիւ ըսեմ որ Գարակէօզեան Հօմի դպրոցը, չկրցաւ իր ինքնուրոյնութիւնը պահել եւ ստիպուեցաւ վերածուիլ պետական եւ համայնական վարժարանի մը, ուր հայերէնը եւ հայոց պատմութիւնը կ'աւանդուին առաւօտ եւ իրիկուան արտադպրոցային պահերուն։) Աւելի տկար եւ ցրուած հաւաքականութիւններու մէջ կարելի է տեղական իշխանութիւններու հետ համաձայնութեան գալ եւ օգտուիլ դպրոցական շէնքերէն իրիկնային կամ [...] շաբթի օրեր դասեր կազմա[...] կելու համար։ Սակաւաթիւ [...] ղութներու համար միջոց [...] տեսներ։

Այս գետնին վրայ պէտք [...] մոռնալ ծնողներու անհրաժ[...] աջակցութիւնը։ Շատ բան [...] խում ունի անոնց բարի կամ[...] ցողութենէն եւ անձնական [...] գէն։ Կը ճանչնամ տղաքներ [...] առանձնապէս իրենց հօրմէն [...] մօրմէն սորված են մայր[...] լեզուի տարրերը։ Այս տեսակ[...] տով հայ ծնողքներ պատաս[...] տակամ ըլլալու են զաւակ[...] թիւն ընելու իրենց ժամանակ[...] եւ դրամէն եւ տան կեանք[...] անձնական օրինակով ալ [...] ղութիւն տալու իրենց զաւ[...] ներուն։ Բայց այս համաձ[...] թիւնը քանի՞ ընտանիքներ[...] քով կարելի է տպաւել.

2.—Տեղական վարժարաններ[...] րը գացող հայ տղոց հայ պատ[...] մութիւն, ինչպէս նաեւ գրա[...] նութիւն սորվեցնելու [...] մտածելու իսկ չէ։ Առիկա [...] տի ըլլայ ճիգերու ցրուում [...] ւագոյն է սեղմ ժամանակը [...] բռնացնել միակ ճակատ [...] տակին շուրջ. հայերէն կարդա[...] գրել։ Լոկ իբրեւ ընթերցան[...] թեան նիւթ կարելի է [...] նաեւ ի մէջի այլոց հայ պատ[...] մական դէմքեր եւ դրուագն[...] Պզտիկ տղոց տարիքը եւ [...] տայնութիւնը տակէ [...] թոյլատրեր չէ արդէն։ Հայ պատ[...] մութիւնը եւ գրականութիւն[...] Ֆրանսահայ գաղութին [...] լսարանական Միութիւններու [...] հանդէսներու օրակարգի [...] դատապարտուած է մնալ [...] այժմ։

3.— Անհատական գիտ[...]

...ցուցիչներէն եւ Նոբերին մշումէն գալով աւելի մինչեւ չեն տեսներ օրինակելու չափահասները որ յարգեն իրենց մայրենի լեզուն. Թերեւս եկեղեցին, հայկական դպրոցները, թատրոնը, եւ ա... կրնան աւելի հայ արձագանք ... ճաշարանը պիտի կարենան ... տալ այն աղճատ ... որ ժառանգ բերած ... Արեւելքէն եւ առանց ... սիրտ, որքան հնարաւոր է։

4.— Հայ թերթերէն կը ... չա՛տ, չա՛տ, չա՛տ ... պայմանաւ որ անոնք ... կուսակցական սին վիճաբանութիւններէ զերծ, ունենան ... ազգագրական եւ շինիչ ... կրթութիւն մը եւ ժամանակ ... գիւղատնտեսական գիտ... ... չափահասներ որոնք ... կը պարտին հայերէնի ... իրենց յառաջդիմութիւնը։ ... տեղն է դիտել տալ ... ֆրանսահայ մեր մամուլը — ... միայն, իբրեւ ... թերթ, երբեմն ան... են կամ միակողմանի։ ... կուսակցականութիւնը եւ ... յայն տեղ կը ... ժողովուրդը յոգնած է ... լուր եւ առաւելապէս ... կը փնտռէ։ Ծանօթներ ու... ինձ կ'ըսեն. «Ո՞ւր է ... արկածի բաժինը թերթին ...։ Տափակ մտածումներ այս ... բայց ի՞նչ ընել, երբ ... տափակ է...

5.— Հայկական Միութիւններէն շատ բան կարելի է սպասել եւ ոչինչ կարելի է սպասել։ Անոնցմէ շատերը ժամանակաւոր պահանջներու վրայ հիմնուած են եւ տեւականութեան երաշխիքը չեն տար։ Անշուշտ Բարեգործականը կամ Ֆրանսահայ Որբերու Միութիւնը, իւրաքանչիւրը իր դերին մէջ ... ամէն համեմատութիւն պահելով, կարող են անուրանալի, անփոխարինելի դեր մը կատարել ... տեղ, առեն առեն։ Սակայն կարելի է բոլոր Միութիւններու գործակցութեան մը վրայ ... մտածել։ Ատիկա օրակարգի վրայ է։ Բայց թող տուէք ... կասկածիմ այդ պզգատոնական ձեռնարկներու մասին։ Բազմաթիւ կը ճանչնամ հայ հաւաքական մտայնութիւնը։ Ասկէ զատ, հաւատք չունիմ բարոյական զոհողութիւններու վրայ հիմնուած ճիգերէ։

Միակ արմատական լուծումը կը նկատեմ Ֆրանսահայ գաղութին կազմակերպութիւնը։

Այո՛, ցամաքայն երկրի օրէնքներուն, ֆրանսահայ գաղութի կարեւոր կեդրոնները — որքան հնարաւոր է — ջանալու են կազմակերպուիլ, իւրաքանչիւրը ... իր մէջ եւ ճանչցուիլ իբրեւ ... կրօնական-դաւանական ընկերակցութիւններ։ Այո՛, հասած է ... այդ կազմակերպութեան։ ... չեն պակսիր. բոլոր ... վաւերացուած հայ ընկերակցութիւնները կրնան կազ... ֆրանսահայ գաղութի կեդ...

բոնական միութիւն մը, օրկան մը որ կրնայ ունենալ իր կեդրոնական դիւանը։ Երկրին օրէնքը ի՞նչ ցուցմունքներ ունի այդ մասին, ծանօթ չեմ։ Բայց այդ կը նկատեմ միակ ճանապարհը։ Այս անհրաժեշտութիւնը մատնանշելով հանդերձ, կը հաւատամ որ կեդրոնական ղեկավարութեան մը աւելի, տեղական նախաձեռնութիւնը շատ աւելի ի վիճակի է լուծումներ գտնելու կրթական հարցերուն։

6.— Իսկ դրա՞մ... ճիշտ հոդ է հարցը։

Յուսահատելու չէ. պահանջուածը անպայման մեծ գումար մը չէ, այլ խելացի կերպով գործածուած դրամ։

Առանց անտեսելու կողմնակի եւ շարժական հասոյթի աղբիւրները ինչպէս նուէրներ, եկեղեցական հասոյթներ, ես անկարելի նկատելով, կարծեմ ... ընկերակցութիւնը կրնայ ապահովել նաեւ կայուն աղբիւրներ։ Օրինակ. իբրեւ բարոյական անձնաւորութիւն կալուածատէր ըլլալ եւ իրեն ենթակայ բոլոր Միութիւններու տարեկան հասոյթէն որոշ տոկոս մը ապահովել, ինչպէս նաեւ ամէն հայկական հանգէսի գումար շահէն բաժին մը առանալ։

Ասոնք ամէնը անշուշտ ժամանակի կը կարօտին։ Բայց սկսելու համար կարեւոր կը նկատեմ բարոյական գինաթափութիւն մը մեր գաղութին մէջ։

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԻՔԱՅԷԼ ԽՈՒՆՈՒՆՑ

Վերջերս Թիֆլիսի մէջ մեռաւ նկարիչ Միքայէլ Խունունց։

Ծնած էր Շուշի 1883ին։ Բարձրագոյն ուսումը ստացաւ Փիէրի մէջ, ուր հետեւեցաւ ճարտարապետական վարժարանին։ 1914ին կը վերադառնայ Թիֆլիս եւ կը նշանակուի դասախօս իր մասնագիտութեան։

Խունունց ծանօթ է իր գծագրական, նկարչական գործերով, իբրեւ գեղազարդիչ հայկական հեքիաթներու։ Բազմաթիւ նմոյշներ ներկայիս դրուած են թանգարաններու մէջ։

ԱՐԱՄ ԵՐԵՄԵԱՆ

Մանօթացէք։

Հուշակաւոր ապուշ մը, Արամ Երեմեան։ Կը բնակի Թիֆլիս։ Շատ պատիւ չունի Երեւանի մէջ։ Կոմունիստ դրուած է (ապրանք բերելու համար), բայց ոչ կոմունիզմը կը հասկնայ, ոչ ալ... ինչ որ կը գրէ։

Հա՛, կը գրէ երաժշտութեան մասին, նկարչութեան մասին։ Կարծիք կը մուրայ ասկէ անկէ, յետոյ այդ մուրացածոյ կարծիքները իրար կը կարէ, իբրեւ յօդուած կը թխէ որեւէ անկիւն։ Վերջապէս, այս մարդն ալ հիմա քննադատ դարձած է, — չէ՞ որ հայ քննադատութիւնը... անկելանոց մըն է։

Արդ, այս մարդը վերածնունդի մէջ (Թաւրիզ) ծածկանունով մը կը գրէ թէ երաժիշտ Ռ. Թէրլէմէզեանը բանագողութիւն կ'ընէ... իրմէ։ Ի՞նչ, Թէրլէմէզեան երաժշտական ապարէզին մէջ երկար ապրելէ յետոյ՝ աշտակերտութի՞ւն կ'ընէ հիմա Արամ Երեմեանի մօտ, որ երաժշտական կրթութիւն չունի, ասոքերը կը յօդնեցնէ՝ երաժիշտներուն տունը վազելով փշուր մը կարծիքի համար։ Ի՞նչ բանագողութիւն է կատարուածը։ Ա. Երեմեան կանուխէ՛ն գրեր է թէ Երեւանի երաժշտանոցը երկու բաժին ունի, այսչափ աշակերտ ունի, ատ ու նա դասերը կը տրուին։ Եւ ահա Թէրլէմէզեան կրկնե՛ր է նոյն խօսքերը։ Ահա ձեզի բանագողութիւն։ Ափսո՜ս, բանագողութեան խմբագրին ալ ծանօթ չէ մեր մարդը։

Մանօթացա՞ք Ա. Երեմեանի։ Նշանաւոր կուտը պակաս մը։

ՊՐՈԼԵՏԱՐ

Թիֆլիսի հայերէն «Պրոլետար» թերթը փետրուար 11ին Գրողներու Գրաշխատութեան հայկական հատուածին որոշին մէջ տօնեց իր 1,000րդ թիւը։

Կոմունիստ կուսակցութեան կողմէ պարծենցաւ Աստուր Վարդանեան, եւ յայտնեց թէ 15 հազար օրինակ կը տպուի «Պրոլետար»ը, անշուշտ ձրի ղրկուելու համար բոլոր բանուորներուն, որոնք կը կարդա՞ն թէ ոչ, ստուգուած չէ։

Այս երեկոյթին ընթացքին խօսեցան ու երգեցին բանուորական, գրական, խմբագրական խմբակցութիւններու ներկայացուցիչները։ Ի վերջոյ խօսեցաւ թերթին խմբագիրը, Աշոտ Վարդանեան։

ԹՈՒՐՔԻԱ

"ԱՅԼԵՒՍ ՁԵՆՔ ՈՒԶԵՐ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐԸ ԵՒ ՖՐԱՆՍ ՄՇԱԿՈՅԹԸ"

Թրք. «Սօն փօսթա» թերթին մէջ կը կարդանք.—

Ծը Սիւի փառթու թերթը իր վերջին թիւին մէջ խօսելով այն օրէնքին մասին, որուն համաձայն գալ տարուընէ սկսեալ Թուրք աղաքը Թուրք դպրոցներու մէջ պիտի ստանան իրենց նախակրթութիւնը, դիտել կուտայ. «Եթէ այս օրինագիծը ընդունուի, այլեւս վերջ պիտի գանէ Սէն Պընուայի, Սէն Ժօզէֆի եւ նման շատ մը կարեւոր հաստատութեանց գնահատելի գասունդութիւնը։ Արդէօք, քանի ուշ չէ, Թուրք ազգայնականները պիտի հասկնա՞ն իրենց սխալը»։

Եթէ այնքան կը հաւնին այդ դպրոցներուն դաստիարակութեան, մեր Ֆրանսացի բարեկամներուն կը յանձնարարենք զանոնք Ֆրանսայի մէջ պահելնին։

Նոր ըսենք թէ այդ դպրոցները բնաւ գնահատելի չեն։ Բոլոր քաղաքակիրթ երկիրներէն վտարուած վարդապետները միայն յետադէմ երկիրներու եւ գաղթավայրերու մէջ կրցած են ձայն իբրեւ ազգեցութեան գործակալ։ Նոր Թուրքիա այնքան նախնական եւ յետադէմ չէ որ իր զաւակներուն կրթութիւնը յանձնէ այդ գործակալներուն։

Գալով այն կէտին թէ Արեւելքի մէջ Ֆրանսական լեզուն կարեւորցած է գիրքը, ասիկա իրողութիւն է, որովհետեւ Արեւելքը շատ ծոյլ կրած է ֆրանս. մշակոյթէն։ Մեր բարոյական եւ նիւթական ամբողջ հարստութիւնը ծառայած է այս գէշ մշակոյթէն եւ երբ հիմայ մեր աչքը բանալով կը տեսնենք այս ծառը, ասիկա յառաջդիմութեան նշան մըն է մեզի համար։

Այլեւս չենք ուզեր կրօնական վարժարանները, եկեղեցական կրթութիւնը եւ ֆրանսական մշակոյթը»։

Այս տողերէն ասդին, ընթերցողները կը յիշեն թէ Թուրքերը այս անգամ ալ սկսած են աչք տնկել ֆրանս. կրօնաւորներուն կալուածներուն։

ՀԱՅ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Նկատելով որ ընդհանրապէս հայ ապահովագրիչները իրենց գործունէութեան դաշտը սահմանափակելու ստիպուած են միայն հայկական եւ օտար շրջանակներու հետ, եւ առիթը չունենալով Ֆրանսացի ժողովրդին հետ շփում ունենալու, իրենց աշխատութեան վարձքը շատ հզօրիմ եղած է եւ չէ տուած սպասուած արդիւնքը, մինչ անդին իրենց Ֆրանսացի արհեստակիցները միեւնոյն աշխատութեամբ հրաշալի արդիւնքներ ձեռք կը բերեն։

Մեր վարչութիւնը որ ապահովագրական բոլոր ճիւղերուն մէջ քառասուն տարուան փորձառութիւն մը ունի եւ Ֆրանսայի հետ ընդարձակ յարաբերութիւն, ի վիճակի է հայ ապահովագրիչներուն տալու այնպիսի միջոցներ եւ ուղղութիւններ որոնց շնորհիւ իրենց ֆրանսացի պաշտօնակիցներուն նման կարենան ընդարձակել իրենց գործունէութեան դաշտը։

Այսպէսով բոլոր այն հայ ապահովագրիչները որոնք ձեզի պիտի դիմեն, կրնան վստահ ըլլալ թէ պիտի կարողանան իրենց վաստակը ոչ միայն եռապատկել, այլ բազմապատկել իսկ։

Մանրամասնութեանց համար դիմել ամէն օր ժամը 9—10.30 եւ 4—6 Comptoir Continental d'Assurances, 51 rue St. Georges Paris (9e) Ծ.

կը ցնծե՞ւր, ի՞նչ, Քաջնին փաշայի «յիշատակներուն», որոնք օրը օրին կ'երեւան այս էջին վրայ։

Այսօր եւ վաղը՝ «ՊԱՆՔ ՕԹՕՄԱՆԻ ԳՐԱՒՈՒՄԸ»։

Հետզհետէ՝ ուրիշ դէպքեր եւ «ԵԸԼՏԸԶԻ ՊՕՄՊԱՅԻՆ» ամբողջական պատմութիւնը, պատկերներով։

ԹՈՒՐՔԵՒՌՈՒՍ ԲԱՐԵԿԱՄՈՒԹԻՒՆԸ

Թ. ւ.ռ.ս.երքեւռուս բարեկամութեան դաշնագրին 10րդ տարեդարձին առթիւ բոլշեւիկեան «Իզվեստիա» թերթը կը գրէ —Մոսկուայի դաշինքը կերպարանք տուաւ երկու երկիրներու յարաբերութեանց, որոնք, իրօք սկսեր էին Էնվէրիի միջազգային կառավարութեան հաստատումով եւ ընդդէմ գինապաշտներու, Անատոլուի շարժումով։ Երկու հանրապետութեանց բարեկամական յարաբերութիւնները եւ փոխադարձ օգնութիւնները առաջնակարգ ազդեցութիւն գործեցին հակայեղափոխական շարժումներու եւ գինապաշտ յարձակումներու դէմ՝ այս գործին մէջ։ Իրօք, Էնվէրիի Թուրքիան պայքարէն յաղթական դուրս ելաւ եւ փրկուեցաւ Սեւրի դաշնագրէն։ Միւս կողմէ, ազգային Թուրքիոյ գոյութիւնը կասեցուց կայսերապաշտ ուժերու յառաջխաղացումը դէպի Անդրկովկասեան մեր սահմանները եւ Անդրկովկասի մէջ՝ գիւրացուց մերայինները ընդդէմ հակայեղափոխականներուն եւ իրենց պաշտպանող Յունաստանի հաստատումը այդ շրջաններուն մէջ։

«Իզվեստիա» կ'եզրակացնէ — 1925ի փորձի դաշինքը, 1929 դեկտ. 17ի փրոթոքոլը եւ վերջապէս առեւտրական նոր դաշնագրութիւնը ուրիշ բան չեն, եթէ ոչ 1921ի Մոսկուայի դաշնագրին պայմաններուն զարգացումը։ Շատ մեծ գոհունակութեամբ կրնանք յայտնել թէ Թուրքեւռուսական յարաբերութիւնները կը կազմեն ամէնէն փայլուն էջերէն մէկը՝ Ռուսիոյ արտաքին յարաբերութեանց։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.

Հ. Մ. Ը. Մ.ի ֆութպոլի գործունէութիւնը օրէ օր ընդարձակուելու վրայ է։ Միւս կողմէ Ցանձնախումբը նկատի ունենալով այդ խաղին բոլոր ազգերուն մէջ առաջած ծաւալը, պատրաստելու վրայ է Ծրագիր-Կանոնագիր մը, որ Պատմ. ժողովի յառաջիկայ նիստերէն միոյն մէջ վիճաբանութեան դրուելով վաւերացուելէ վերջ, գործադրութեան պիտի դրուի։

Ըստ այդ ծրագրին, Հ. Մ. Ը. Մ.ի բոլոր շրջաններու մէջ, ֆութպոլի կանոնաւոր խումբերէն զատ, մասնաճիւղերու մէջ պիտի հիմնուին դպրոց-խումբեր, ուր պիտի կրնան արձանագրուիլ բոլոր սկսնակ խաղացողները։ Յանձնախումբին կողմէ որոշուած կարող մարզիչներ, կանոնաւորապէս այցելելով այդ խումբերուն, տեսական եւ գործնական դասախօսութիւններով անոնց պիտի սորվեցնեն ֆութպոլի խաղը։ Այդ խումբերը բոլոր շրջանի ընթացքին իրարու մէջ պիտի կատարեն փորձմրցումներ, ղեկավարուած մարզիկներու կողմէ։ Շրջանի լրանալուն քննութիւն-մրցումէ մը վերջ, լաւագոյն խաղացողները պիտի տեղաւորուին Ա., Պահեստի, Երկրորդ եւայլն. խումբերուն մէջ։ Այսպէսով կարելի պիտի ըլլայ մօտ ապագայի մէջ, Հ. Մ. Ը. Մ.ի ֆութպոլի խումբերու թիւը մեծապէս բարձրացնել։

Հետզհետէ, Փարիզի կեդրոնին կը հասնին զանազան երկիրներէ Հ. Մ. Ը. Մ.ի ֆութպոլի խումբերու լուսանկարներ ու գործունէութեան տեղեկագիրը։ Պարսկաստան ղրկեց իր խումբերու լուսանկարներն ու տեղեկագիրը, Եգիպտոս եւ Սան Փաւլօ նոյնպէս։ Միւսամանճիւղերէն եւս հետզհետէ կը հասնին։ Կը խորհուի Պոլսոյ հայ խումբը հրաւիրել Փարիզ, Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբին դէմ մրցելու համար։

Բ. Ժ.

ԱՐԱՐԱՏԻ Բ. ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

2 Ե. Ռ. Միութեան փարիզի «Արարատ» ֆութպոլի խումբը իր երկրորդ մրցումը կատարեց այս Կիրակի Kodak Pathé Սեւրանի Ա. խումբին հետ։

Խաղին սկիզբէն մինչեւ վերջը, մեր տղաքը իրենց լաւ խաղարկութեամբ կը տիրապետէին դաշտին վրայ։ Իրենց գեղեցիկ փասերը գնդակը կը նետէին դէպի հակառակորդին բերդը։

20 վայրկեանէն շահեցան առաջին նշանակէտը։ Կիսախաղը լմնցաւ այս արդիւնքով։

Երկրորդ կիսախաղին, մեր տղաքը շահեցան երկրորդ նշանակէտն ալ, եւ խաղը վերջացաւ մեր տղոց յաղթանակով, 0—2։

Հ. Ա.

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՄԲ ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԱՅՍ ՇԱՀԱՒԷՏ ԳՈՐԾԸ

Փայլուն ապագայ մը եւ ամսական 2—4000 ֆրանք կը վստահեցնենք բոլոր այն 20—45 տարեկան գործունեայ, ներկայանալի հայ երիտասարդներուն, որոնք քաջ տեղեակ են ֆրանսերէն լեզուին։ Թեկնածուները պէտք է գրաւոր դիմեն Comptoir Continental d'Assurances, 51 rue St. Georges, ուրկէ կողմէ պիտի ստանան հրաւէր։ Ծ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (9)

ՍՈՒԼԹԱՆ ՀԱՄԻՏԻ Ա. ՔԱՐՏՈՒՂԱՐ ԹԱՀՍԻՆ ՓԱՇԱՅԻ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐԸ

ՍԱՅԻՏ ՓԱՇԱՆ ԿԸ ՍԱՐՍԱՓԻ ՀԱՅԵՐԷՆ

Սայիտ փաշայի այս եպարքոսութեան միջոցին սկսաւ Հայկական դէպքը։

Հայկական կոմիտէներուն պատասխանատու եւ գլխաւորապէս ծը... եւ Լոնտոնի մէջ հաւաքուած պետերը Թուրքիոյ մէջ գտնուող յեղափոխականները զինած էին զէնքերով եւ դաշոյններով։

Յեղափոխական վարիչները իրենց պայթեցնելիք պատամբութիւնը իրապէս եւ հայ ժողովուրդը ձնշուած եւ անիրաւուած ցոյց տալու համար իրենց ամբողջ ուժովը կ'աշխատէին։ Ամէն տեսակ հրատարակութիւններէ զատ, անոնք կարեւոր եւ ազդեցիկ քաղաքական անձնաւորութիւնները եւ մամուլը պարբեր եւրոպայի փոփոխ ... ... գութն ու զգացումները գրգռելով, Եւրոպայի հանրային կարծիքը մեզի դէմ կը գործէին։

Վերջապէս ապստամբութիւնը գլուխը ցցեց. տասը մանրամասնութիւնները ծանօթ են բոլորին։ Հայկական ապստամբութիւնը մէջ հետեւանքով հայ յեղափոխականներու կատարած առաջին դէպքերը կրկնուեցան կարգ մը կուսակալութիւններու մէջ եւ ... առեն Պոլսոյ փողոցներուն մէջ։

Սայիտ փաշա չկրցաւ առանց ասկէ անցնիլ։ Ապստամբութեան քողոքի զանազան մասերուն մէջ արիւնոտ ընդհարումներով անցք ունեցած միջոցին, Սայիտ փաշա փախչելու Բ. Դուռ երթալէ։ Իր կեանքն ու հոգին շատ սիրող Սայիտ փաշան օր մը ինծի յայտնեց որ հայ յեղափոխականներու կողմէն իր անձին դէմ մահափորձ մը հաւանական ըլլալով, հարկ է դադրիլ Բ.ի. հետեւաբար խնդրեց որ Սուլթանին հաղորդեմ եւ Սուլթանին Թիւքեատահիներէն մէկ երկու հոգի Բ. Դուռ երթալ գալու առեն իրեն ընկերանալը արտօնէ։

Սուլթան Համիտին հաղորդեցի խնդրանքը։ Հրաման տուաւ Ալաշ Թիւքեատահ փաշային խմբովի։ Սայիտ փաշայի պաշտպանութեան պաշտօնը առանձին Թիւքեատահիներէն մէկը իրիկունը ուշ ատեն քովս կանչելով տեղեկութիւն ուզեցի։ Ան ըսաւ.

— Ալաշ Թիւքեատահ փաշան ինծի հրամայած էր Սայիտ փաշային հետ Բ. Դուռ երթալ գալ եւ անոր պաշտպանութեան եւ ապահովութեան հոգ տանիլ։ Ընկերներուս հետ միասին Սայիտ փաշայի առաջինքը գացինք։ Կառքը պատրաստ էր։ Մենք ալ պատրաստուեցանք։ Սայիտ փաշա պարտէզէն ելաւ եւ դուրսէն փորձքով կառք մը բերել տուաւ եւ հետը անոր մէջ. իսկ մեզի ալ հրամայեց որ իր պաշտօնական պարոց կառքին հետեւելով երթանք։ Այս կերպով ինք վարձուած կառքով մեր առջեւէն գնաց եւ մենք ալ պարապ կառքը հետապնդելով մինչեւ Բ. Դուռ գացինք։

Պետական մարդու մը այնքան վախկոտ եւ կասկածոտ ըլլալը դեռ տեսնուած չէ։ Թէեւ պէտք է մտիկ հոգ տանի իր անձին պաշտպանութեան, բայց անտեղի կերպով, խաղաղ ժամանակ մը, կառավարութեան պետ մը այս աստիճան ծիծաղելի եւ ահաբեկ կարգադրութիւնը կրնար ժողովուրդի վրայ շատ գէշ ազդել եւ անոր կասկածները շատցնել։

Սուլթանին հարցումին վրայ այս տեղեկութիւնները հաղորդեցի իրեն։ Համիտ սրտնեղ այդ կարգադրութենէն։

Հայ յեղափոխականները Սայիտ փաշան այնքան վախցուցած էին որ, օր մը ան պալատ գալով, Մապէյինի Արիֆ պէյի միջոցով Սուլթանէն խնդրած էր որ իր բնակարանը պալատ ընդունուի։ Միեւնոյն առեն, Սայիտ փաշան, Սուլթան Համիտին առաջարկած էր Հայոց Պատրիարքարանը զինուորներով պաշարել եւ թնդանօթի բռնել։

Ասոնք տարօրինակ եւ ծիծաղելի երեւոյթներ էին։ Սուլթան Համիտ այլեւս հասկցած էր թէ Սայիտ փաշա դատողութիւնն ու արամադրութիւնը կորսնցուցած, եւ կացութեան տէր ըլլալու կարողութենէն զրկուած էր։ Շատ մտածելէ վերջ, Համիտ որոշեց կառավարութեան ղեկը ուրիշի մը յանձնել եւ իրիկունը ուղղակի պալատ հրաւիրելով Քեամիլ փաշային յանձնեց դահլիճը կազմելու պաշտօնը։

Հայերը երբ Պոլսոյ փողոցներուն մէջ խոլամ ժողովուրդին վրայ յարձակիլ եւ իրենց զէնքերն ու դաշոյնները գործածել սկսան, իսլամները իրենց ձեռքը անցած փայտերով ինքնապաշտպանութեան սկսեցան։ Այդ միջոցին օր մը, առաւ գեղապետասառն Թազիմանը ձեռքը փայտ մը սեղմելով ներս մտնելով ըսաւ.

— «Իսլամները ահա այս փայտերով Հայերը կը մեռցնեն»։

(Շար.)

„ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18„ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Փարիզի կոմիտէի կողմէ

Այս Եր. իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ Salle pour Fêtesի մէջ

94 Bld. Auguste Blanqui *մէթրօ* Glacière

Կը Նախագահէ՝ Ընկ. Վ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Կը խօսին՝ ընկերներ Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ եւ Վ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ Օր. Պիւլպիւլեան, Գ. Նալպանդեան (*երգ*), Գ. Գ. Գալապանեան, Ս. Թօրոսեան (*արտասանութիւն*), Սիփան *երգչախումբը՝ ղեկավարութեամբ* Գ. Սաքօ Յակոբեանի:

Եւրոպական պար, ընտիր ճաշ, ճոխ պիւֆէ ժողովրդական գիներով: ՄՈՒՏՔ 5 ՖՐԱՆՔ

Տոմսերը կը ծախուին «Յառաջ»ի խմբագրատունը

Հ. Յ. Դ. ԼԻՈՆԻ ՇՐՋԱՆԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ այս կիրակի առաւօտ ժամը 9ին Հ. Յ. Դ. Գրադարանին մէջ, 11 Rue Dunoir: Կը խնդրուի բոլոր ներկայացուցիչներէն որոշեալ ժամին ներկայ ըլլալ:

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղին կողմէ *29* Մարտ կիրակի ժամը *2.30*ին Պուա Քոլոմպի Թաղապետական սրահին մէջ:

Կը խօսի՝ Պր. Ե. ՏԷՐ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

երգ, նուագ, արտասանութիւն եւ սիրուն անակնկալներ

Կը ներկայացուի՝ «ԲԱՆԱԿՈՒՄ ՄԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ»

Սկաուտական կեանքէ *Մուտք 3 ֆրանք*

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԱՌՆՈՒՎԻԼ-լէ-Կոնէսի Ռազմիկ խումբի ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ընկ. Պուշեկեանի բնակարանը, 63 rue du Parc, Առնուվիլ:

ԱՆԻԷՌԻ Զէյթուն կոմիտէի միջարանական ժողովը՝ վաղը Ուրբաթ իրիկուն, ժամը 8.45ին 142 Rue du Menil կամ 1 Rue de Metz, Asnières. Ստիպողաբար կը հրաւիրուին բոլոր ընկերներն ու համակիրները: Նիւթ՝ շարունակութիւն նախորդի:

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ Գատ. Միութեան ընդհ. ժողովը այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, 11 rue Dunoir. *Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:*

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Աղբիւր Սերոբ ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, այս կիրակի ժամը 2.30ին կուսակցութեան սովորական հաւաքատեղին:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Գատ. Միութեան ընդհ. անդամական ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին: ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Իշխան ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ՝ Արամ, Աղբիւր Սերոբ, Եփրեմ խան, Համազասպ եւ Վարդգէս խումբերը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին սովորական հաւաքատեղին:

կը խնդրուի բոլոր 18 սարիքը լրացնող երկսեռ հայրենակիցներէն որ բարեհաճին ներկայ ըլլալ այս ժողովին, կատարած ըլլալու համար իրենց հայրենակցական պարտականութիւնները: Նաեւ կը խնդրուի բոլոր մասնաճիւղերու վարչութիւններէն որ ըստ կանոնագիր-ծրագրի ղրկեն իրենց ներկայացուցիչները գրաւոր լիազօրագրերով: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն համարուելով ժողովը օրինաւոր պիտի նկատուի:

ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ Մատենադարանին յառաջիկայ բանախօսութիւնը՝ այսօր Հինգշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 4ին:

Պիտի խօսին՝ Գ. Յարութիւն Արզճեան՝ Պուլկարահայ գաղութի մասին: Գ. Յովհաննէս Գօզանեան՝ Հայաստանի եւ Նուպարաշէնի մասին:

ԼԻՈՆԻ ԽԱՐԲԵՐԴԻ եւ Յար. Գաւառներու Հայր. միութեան ընդհ. ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8ին, 14 rue François Garcin, *Գ. Նիկողոսեանի ճաշարանին մէջ: Կը հրաւիրուին անդամ եւ ոչ անդամ բոլոր հայրենակիցները:*

Զ. Ե. Ո. Միութեան Փարիզի Վահագն գրադարանին դասախօսական ժողովը այսօր Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 9ին Ֆլորիայի մէջ: Կը խօսի Օր. Արաքսի Թորոսեան Ցրապիզոնցի *Անթառամ վէպին մասին: Մէկ ժամ սինէմա, թիւ 19 փոլիսը: Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները:*

Զ. Ե. Ո. Միութեան Պանթէօն-Քաշան մասնաճիւղին դասախօսութեանց բացումը այս Կիրակի ժամը 3ին Պանթէոնի մանկապարտէզին մէջ: Կը խօսի Ն. Նարդունի եւ կը ներկայացուի մէկ ժամ սինէմա Շարլոյի ֆիլմը: Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆԻ Նալլուխանի Հայր. Միութեան կեդրոնական վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր հայրենակիցները այս կիրակի կէսօրէ վերջ ճիշդ ժամը 2ին Երրորդ Թաղապետարանի գրադարանին մէջ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Տիկին Սրբուհի եւ Աւետիս Խլղաթեանները կը փնտռեն Խոյի Սէյդավար գիւղացի Աբրահամ Եղիաեան, որ Թուրքերու կողմէ 1918ին գերի է տարուած, իմացնել Աւետիս Խլղաթեանի «Եփր» ոսկերչատուն Թաւրիզ, Պարսկաստան:

Արտասահմանի թերթերէն կը խնդրուի արտատպել:

— Տիկ. Արշալույս Փէնտիքեան կը փնտռէ իր ազգականներէն Տիկ. Մարիամ Փէնտիկեան եւ զաւակները՝ Կարապետ, Մանուկ եւ Թագուհի, որոնց Փարիզ ըլլալը կ'ենթադրուի: Կը խնդրուի գրել Archaluysse Pendikian*ի*. Karagheuzian Home, La Gaudinière, Ville aux Clercs, (Loir et Cher), France.

— Կը փնտռուի Մարաշի Զավուշլու Թաղէն Լուսնթագ Սահակեան, հօր անունը՝ Յարութիւն (կառավարական պաշտօնեայ), մօր անունը՝ Խաթուն (վարժուհի), եղբօր անունը՝ Սամուէլ: Տեղահանութեան ատեն 9—10 տարեկան էր եւ կը գտնուէր Էէտտատիյէ: Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել M. Fernezlian*ի*, 36 Rue de la Part Dieu, Lyon, (Rhône). France.

— Սուրէն Փանոսեան կը փնտռէ իր եղբայրները՝ (Տէրէնտեցի. Սեբաստիա) Սիմոն (Ճանօ), Արիստակէս եւ քոյրերը՝ Զմրուխտ եւ Մարգրիտ Փանոսեան, որոնք ընդհ. պատերազմին անյայտացած են: Իմացնել Յառաջի վարչութեան:

Գ. ՄԻՔԱՅԷԼ Սաթեանէ կը խնդրուի իր հասցէն հաղորդել «Յառաջ»ի վարչութեան: Իր վերջին հասցէն էր՝ 5 Rue Cabitaine Ferber. Issy lis-Moulineaux.

MONDE

Միջազգային մեծ շաբաթաթերթ՝ գրական, գեղարուեստական, գիտական եւ ընկերային տեղեկութեանց

Կը հրատարակուի ամէն ուրբաթ: Գին 1.50 ֆրանք, տարեկան բաժնեգին 50 ֆր., վեցամսեայ՝ 25 ֆրանք (Ֆրանսայի համար):

Հասցէ.— Administration de Monde», *50* Rue Etienne Marcel, Paris (2e).

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ			
	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒ[illegible]		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 374 284

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 27 ՄԱՐՏ 1931
27 MARS 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1529

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԻՆՉԵՒ ԱՅՍՏԵՂ ԻՋԱ՛ՆՔ...

Գ.

«Թուրքեւհայ յարաբերութեանց» խնդիրը ամէն բանէ առաջ քաղաքական հարց է։ Գ. Թէքէեան մոռացութեան տալով այս պարագան, բնականօրէն կ'իյնայ տխուր հակասութեանց մէջ։

Կը մատնէ ճշմարիտ անելի մը, որուն հանդէպ անզօր են իմաստութեան քանի մը գոհարները։

Կարելի էր քաղաքական տեսակէտ համարել «Արեւ»ի խմբագրին հետեւեալ թելադրութիւնը, իր հասկցած իղանակով.

— «Որովհետեւ, իրապէս կայ դարմանումի հարց մը, դարմանո՛ւմ փոխադարձաբար կրուած վէրքերու, Ոչ ոսնե՛ր գորս Թուրքերը մեզի կրել տալով իրենք ալ կրեցին եւ կը կրեն։

«Բայց այդ դարմանումը կարելի ընելու համար՝ պէտք է նախ դարմանել յարաբերութիւնները» (*Արեւ*, 11 Մարտ)։

Եւ սակայն, քանի մը տող վարը, կը կարդանք ուրիշ նախադասութիւն մը, որ հերքումն իսկ է ո՛րեւէ քաղաքական մտահոգութեան։

Արտատպենք երրորդ անգամ.

— «Գաղութահայութիւնը պէտք է դադրի, ըստ մեզ, խօսքով ալ՝ ինչպէս դադրած է գործքով՝ Թուրքիոյ դէմ երկրային պահանջներ դնելէ։ Իր պահանջները տարբեր են եւ կը վերաբերին անհատական իրաւունքներու եւ շահերու՝ գորս լսելի ընելու համար պէտք է նախ լռեցնել մյուսը»։

Գ. Թէքէեան իր տեսութեանց մէջ նկատի չունի ոչ Հայաստանի հայութիւնը, ոչ ալ Թուրքիա մնացած փոքրամասնութիւնը։ Եւ ճիշդ ասոր համար ալ, տասն անգամ աւելի կը ծանրանայ իր մոլորութիւնը։

Երեւանը տրորուած է ռուս-խորհրդային գլանին տակ եւ ուրիշ բանի մասին չի կրնար մտածել։ Թուրքիա մնացած հայութիւնը իր ճակատագիրը կապած է պետութեան հետ եւ չի կրնար մտածել ուրիշ ո՛րեւէ բանի մասին։

Կը մնայ հայ ժողովուրդին այն զանգուածը որ կը կոչուի «գաղութահայութիւն», եւ որ ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ հայաջինջ սարսափներէն ազատած, իր հողէն, տունէն, բոլոր իրաւունքներէն զրկուած «Սփիւռք»ը Տիասփորա։

Այսօրուան Թուրքիան որեւէ հատուցում կուտա՞յ այս հալածական բազմութիւններուն։ Կուտա՞յ, եթէ աւելի ամբողջացնելու հանրապետական վարչաձեւը եւ վերաշինուի երկիրը։ Կուտա՞յ, եթէ — ենթադրենք պահ մը — «չափաւորենք մեր լեզուն եւ գրիչը» եւ յայտարարենք թէ ոչ հող կ'ուզենք, ոչ ալ ջուր, այլ միայն հաշտութիւն...

Այսպիսի ցնդաբանութեան մը հաւատալու համար, պէտք է կա՛մ Տիրոջը ծառան ըլլալ եւ կամ հաշիշամոլ ֆաքիր մը։

«Արեւ»ի խմբագիրը «ցանկալի» կը գտնէ որ Թուրքիոյ հանրապետական վարչաձեւը ամրապնդուի, եւ վարիչները ամէն հոգէ ազատ՝ «նուիրուին միմիայն երկիրը վերաշինելու գործին»։

Այս մաղթանքը տրամաբանօրէն մեզ կը տանի դէպի Օսմ. կայսրութեան սահմանադրական շրջանը, «օսմանցիական» քաղաքականութիւնը, որ սնանկացաւ եւ փլաւ մեր իսկ ոսկորներուն վրայ։

Այս մաղթանքը բնականօրէն կը թելադրէ հաշտուիլ Թուրքին հետ, երթալ Թուրքիա, ուժ տալ հանրապետական վարչաձեւին, աշխատիլ «հասարակաց հայրենիքին» համար, եւ, անցուկը մոռցուկ հոչակելով, դառնալ կեան կով։ Մինչեւ որ նորէն առիթը գտնեն դարձնելու մսացու ոչխար...

Ասոր պատասխանն ալ Թուրքը ինք տուած է շատոնց։ Եւ կուտայ ամէն օր, օրուան բոլոր ժամերուն— «Օ չամլար պարտաք օլսուն»։

Իսկ եթէ մեր մէջ կան, տակաւին, այս ուղղութեամբ մտածողներ, կը նշանակէ թէ, իսկապէս անարժան ենք եւ՛ ազատութեան եւ՛ հայրենիքի։

Թուրք ընդդիմադիրներն ալ, այսպիսիներու ականջին է որ կը փսփսան յուշիկ-յուշիկ.

— Անգամ մը սա անիծեալ «ռէժիմը» տապալէինք, ճամբաները բացուէին, ինչե՛ր, ինչե՛ր պիտի տայինք ձեզի...

Երեւի Գ. Թէքէեանն ալ, այս էֆէնտիներուն եւ պէյերուն պէս, կը մոռնայ թէ աշխարհասասան սպանդ մը տեղի ունեցած է, պետութիւններ կործանուած եւ ուրիշներ յարութիւն առած են, մէկ միլիոն հայ ջարդուած է, սուլթան-խալիֆայութիւն, հարէմ, վանդակ, ֆէս, շէրիաթ ջնջուած են։ Մէկ խօսքով, երէկուան ու այսօրուան միջեւ բացուած է այնպիսի անջրպետ մը որ ուրիշ բանով չի դարմանուիր, չի լեցուիր եթէ ոչ իւրաքանչիւրին տալով իր բնական իրաւունքը — գոնէ մէկ մասը իր հայրենի սատացուածքին։ Իր տեղը արեւուն տակ։ Մնացած բոլոր «անհատական իրաւունքներն ու շահերը» յետոյ կուգան։ Եւ ինքնին կը լուծուին, պետութենէ պետութիւն կնքուած դաշնագիրներով։

Տակաւին ուրիշ պարագայ մը.— դէշ աղէկ պետութիւն մը ունինք Երեւանի մէջ, բարեկամ եւ զինակից՝ Էնկիւրիի։ Հրաժարած՝ քաղաքական բոլոր իրաւունքներէն, «Թուրքիոյ դէմ երկրային պահանջներ դնելէ»։

Արդի՞ւնքը...

Թուրքիա մնացած փոքրամասնութիւնները հրաժարած են միջազգային դաշնագիրներով հոչակուած բոլոր իրաւունքներէն։ Ապաւինած են Մ. Քէմալի բարի կամքին։

Արդի՞ւնքը...

Շ.

ԲԱՆԿԱԼԹԻԻ ՀԱՅ ԳԵՐԵԶՄԱՆԱՑԱՆ ԴԱՏԸ

Պատրիարքարանի փաստաբանը Քաղաքային դ. ատեանին առջեւ, յաջողեցաւ փաստել թէ Բանկալթիի գերեզմանատան դատը պէտք է անմնուի դատարանին առջեւ, եւ ո՛չ թէ պետական խորհուրդին, ինչպէս կը պահանջէր քաղաքապետութիւնը։

Վերջին դատավարութեան ատեն, դատարանը հաղորդեց թէ միաձայնութեամբ որոշած է որ ինք իրաւասու է բացուած դատով զբաղելու։ Այս որոշումը տրուած է Պատրիարքարանի փաստացի յիշատակագրերու հիման վրայ։

Որոշումը լսելէ յետոյ, Քաղաքապետութեան փաստաբանը այս անգամ ալ ուրիշ առարկութիւն մը ըրաւ, ըսելով թէ արգելիչ միջոցի («թէտպիրի իհթիյաթի»ի) համար իբր երաշխաւոր ներկայացուած հայ վաճառականները պէտք է վաւերացուին նաեւ Առեւտրական Սենեակին կողմէ։ Պատրիարքարանի փաստաբանները շուտով գոհացում տուին նաեւ այս պահանջին, եւ դատարանը որոշեց արգելիչ միջոցը երկարաձգել մինչեւ առաջիկայ դատավարութեան օրը, Ապրիլ 6։

Պատրիարքարանի փաստաբանները Թափուի վարչութեան յանձնեցին դատարանին մէկ պաշտօնագիրը, որով կը հաղորդուի թէ գերեզմանատունը մինչեւ Ապրիլ 6 չի կրնար ո եւ է անձի փոխանցուիլ։

Ապրիլ 6ին դատարանը նորէն պիտի զբաղի սկզբունքի վերաբերեալ կարգ մը կէտերով։

ՑՈՅԼԱՓՈԽԱԿԱՆ ԽԼՐՏՈՒՄՆԵՐ ՍՊԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Նախորդ օր, Մատրիտ բժշկական համալսարանը բեմ հանդիսացաւ մեծ խռովութեան մը։ Ուսանողները դասաւանդութիւնը վերջացուցին պոռալով,— Կեցցէ՛ հանրապետութիւնը։ Ցետոյ, թագաւորին նկարը պատէն վար առնելով, նստարաններէ պատրաստուած խարոյկի մը վրայ այրեցին։

Ոստիկանութիւնը պաշարեց բժշկական ուսանողները, որոնց օգնութեան փութացեր էին իրաւագիտական ուսանողներ։ Ուսանողները, համալսարանի տանիքէն, կը քարկոծէին ոստիկանները, որոնցմէ շատեր վիրաւորուեցան։

Յաջորդ առաւօտ, ուսանողները կրկին սկսան խառնակութիւններ առնել համալսարանի թաղին մէջ։ Ոստիկաններու հետ բախումներու ընթացքին, մէկ քանի անձեր սպաննուեցան եւ ուրիշներ ալ վիրաւորուեցան։

Ուսանողական ցոյցեր տեղի ունեցան նաեւ Սէվիլի եւ Սալամանքի մէջ։

ՀԱՄԵՒՐՈՊԱՅԻ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԸ

Համեւրոպայի յանձնախումբը փակեց իր նիստը, պատրաստելէ յետոյ օրակարգը համեւրոպայի ուսումնասիրական յանձնախումբին, որ պիտի գումարուի Ժընեւի մէջ, Մայիս 15ին։

Օրակարգի նիւթերուն գլուխը կը գտնուի կազմակերպութեան հարցը։ Այս կարգին հետեւանքով, մէկ քանի օր, աշխատանքներուն չպիտի կրնան մասնակցիլ Ռուսներն ու Թուրքերը որոնք հրաւիրուած են միայն մասնակցելու համար տնտեսական խորհրդակցութեանց։ Սակա՛յն Գերմանիոյ եւ Իտալիոյ ներկայացուցիչները յայտնեցին թէ այս առթիւ կրկին հարց յարուցանելու իրենց ազատութիւնը կը վերապահեն։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՒՍՏՐԵՒԳԵՐՄԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆԸ

Գրեր էինք թէ աւստրեւգերման համաձայնութեան մասին, տեսակցութիւն մը ունեցած են Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի արտաքին նախարարները։ Տեսակցութեան մասին Անգլիոյ Փարիզի դեսպանատունը եւ Ֆրանսայի արտաքին նախարարութիւնը զեկոյցներ հաղորդեցին մամուլին։ Անգլիական զեկոյցը կը յայտնէ թէ Գ. Հէնտըրսըն հաղորդած է Գ. Պրիանի թէ Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ ուշադրութիւնը հրաւիրած է համաձայնութեան հետեւանքներուն վրայ եւ յոյս յայտնած է որ Մաքսային Միութեան ծրագրին մասին բանակցութիւններէն առաջ, յիշեալ կառավարութիւնները առիթ պիտի տան Ազգերու Դաշնակցութեան որ քննէ եւ հաստատէ թէ յարուցուած հարցը չի հակասեր 1922ի փրոթոքոլին համաձայն՝ Աւստրիոյ ստանձնած պարտաւորութեանց եւ յանձնառութեանց։

Իսկ Ֆրանսայի արտաքին նախարարը իր պաշտօնատան մէջ տեսակցութիւն մը ունեցաւ Ծերակոյտի եւ Երեսփ. Ժողովի արտաքին յանձնախումբերու նախագահներուն հետ, որոնց կարգ մը բացատրութիւններ տուաւ աւստրեւգերման համաձայնութենէն բխող կացութեան մասին։

Գ. Պրիան, յանձնախումբերու նախագահներուն բացատրելով մէկտեղ այս հարցին հանդէպ կառավարութեան բռնած դիրքը, յայտնեց թէ 1922 հոկտեմբեր 4ի թիւ 1 փրոթոքոլը, որ կը վերաբերի Աւստրիոյ ելեւմտական բարգաւաճման ծրագրին, հաստատուած ըլլալով Ազգերու Դաշնակցութեան կողմէ, եւ անոր հովանաւորութեան տակ գտնուելով, անկարելի է որ Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդը իր կարծիքը չյայտնէ տակաւին ծրագիրը չիրագործուած։

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ԱՆՈՒՂՂԱԿԻ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ

Գերման վարչապետը Պրիւնինկ ճառ մը խօսելով առեւտրական եւ ճարտարարուեստական համագումարին առջեւ, կարգ մը ակնարկութիւններ ըրաւ մաքսային համաձայնութեան շուրջ յարուցուած աղմուկներուն։ «Եւրոպայի կացութիւնը բարելաւելու համար, ներկայիս վիճաբանուած բոլոր ծրագրերուն մէջ, ըսաւ, առաջին գծի վրայ կը դրուի այն հարցը թէ կարելի՞ է արդեօք եւ ինչ ճամբով ընդլայնել՝ պետութեանց սահմաններով ծրդորոշուած տնտեսական մասնաւոր շրջանակները։ Ամէն մարդ գիտէ այս հարցին դժուարութիւնները։ Մէկ անգամէն եւ ամբողջ Եւրոպայի համար միօրինակ ձեւով զայն լուծելու հեռանկար մը տակաւին չկայ այսօր։ Ահա թէ ինչու, երբ աւելի նեղ շրջանակներու մէջ, այս հարցը լուծելու եւ աւելի ընդարձակ կազմակերպութիւններու համար՝ ամուր յենակէտներ ստեղծելու կարելիութիւնը կը ներկայանայ, պէտք է զայն օգտագործել առանց յապաղման։ Գերմանիա եւ Աւստրիա, աւելի մանաւանդ կրնային դիւրաւ վճռել այս մտածման իրագործումը, քանի շահերու որեւէ հակամարտութիւն արգելք չէր դներ անոնց առջեւ։

« Դաշնագրին համար՝ Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ ընդունած ուղղութիւնները որոնք հրատարակուեցան, պարզ են եւ յստակ իրենց ամբողջութեամբ եւ նպատակով։ Որեւէ քաղաքական յետին-միտք տուն չէ տուած անոնց, այլ միմիայն, գոյութիւն ունեցող դաշնագրերու սահմանին մէջ, երկու երկիրներու տնտեսութիւնն ապահովելու փափաքը, եւ տնտեսական շրջանակի ընդարձակման առաւելութիւնները։ Բայց այս առաւելութիւնները գորս աւելի քան երբեք, երկու կառավարութիւններն իրաւունք ունէին ապահովելու իրենց երկրին, ուրիշ երկիրներու շահերուն չեն հակադրուած որեւէ կերպով»։

Նոր խռովութիւններ Հնդկաստանի մէջ

Անցեալ երկուշաբթի օր, Լահորի մէջ մահապատժի ենթարկուեցան երեք Հնդիկներ՝ որոնք մահուան դատապարտուեր էին անգլիացի ոստիկանապետ մը սպաննած ըլլալու ամբաստանութեամբ։

Երբ լուրը Քարաչի հասաւ, Հնդիկ Ազգ. Խորհուրդի կեդրոնատեղին սուգի դրօշ պարզեց եւ բազմաթիւ վաճառատուններ փակեցին գոները։ Կարմիր շապիկաւորներ (համայնավարներ) եւ կամաւորներ՝ թափօր կազմած՝ փողոցէ փողոց շրջեցան, հրաւիրելով վաճառատուները որ փակեն։ Երկու Անգլիացիներ փոխադրող ինքնաշարժ մը քարկոծուեցաւ։ Ամբողջ շրջանին մէջ մեծ յուզում կը տիրէ։

Քաունփուրի մէջ ամբոխը խուժեց տաճարներն ու մզկիթները։ Վաճառատուններ հրդեհի տրուեցան։ 100 սպանեալ եւ 50ի չափ վիրաւորներ կան։

Քարաչիէն Հնդիկ Ազգ. Խորհուրդի երկու անդամներ սղաւանն տրակեցին կանտին եւ յայտնեցին թէ բուռն կերպով պիտի պայքարին անոր դէմ։

Ռիազանոֆի աքսորումը

Ռուսիայէն առնուած լուրերու համաձայն, Մոսկուայի Մարքս-Էնկէլս հաստատութեան նախկին տնօրէնը եւ Էնկէլսի կտակակատարը Ռիազանոֆ ձերբակալուած է Կէփէուի կողմէ եւ Սիպերիա աքսորուած։

Կը յիշուի թէ Փետրուարի վերջերը Ռիազանոֆ պաշտօնազուրկ եղաւ, վտարուեցաւ համայնավար կուսակցութենէն եւ իր անունը ջնջուեցաւ գիտական ակադեմիոյ անդամներու ցանկէն։ Այս շնորհազրկութեանց պատճառ ցոյց կը տրուէր թէ Ռիազանոֆ դաւաճանած է համայնավար կուսակցութեան, Ռուսիոյ եւ արտասահմանի մենշեվիքներուն միջեւ՝ միջնորդի դեր կատարելով։

ԹՐՔԱԿԱՆ ԾԽԱԽՈՏԻ ՏԱԳՆԱՊԸ

Պոլսոյ եւ Իզմիրի ծխախոտի վաճառականները մէկմէկ պատուիրակութիւն կազմած են, որպէս զի ցնտեսական գործավարութեան հետ շփումներ ունենան դրամատուններու աւանդ ձգուած ծխախոտներու մասին։

Վաճառականներու քննութեանց համաձայն, 925էն եւ 926էն ի վեր դրամատուններուն աւանդ դրուած ծխախոտները շուրջ 4 միլիոն քիլոյի չափ են։ Այս ապրանքները աւանդ վիճակէն հանելու համար, տնտեսական գործավարութեան միջոցով երկու միլիոն ոսկիի օժանդակութիւն պիտի խնդրուի Գործավարներու խորհուրդէն։

⁂ Տրապիզոնի, Արդուինի եւ Ցիւզճէի ծխախոտ մշակողները այս տարի շատ քիչ ծխախոտի ցանք ըրած են, որովհետեւ եգիպտոսի արտածումը դադրած ըլլալով, իրենց բերքը մթերուած կը մնայ։

«ԹՈՒՐՔ ՕՃԱԽ»ՆԵՐՈՒՆ ՇՈՒՐՋ

Գրեր էինք թէ Խալքը կը մտածէ ֆաշական կազմակերպութեան վերածել «Թուրք Օճախ»ները։ Թրքական Անատոլու գործակալութիւնը հերքելով այս լուրը, կը հաղորդէ.—

Շահագրգռուող անձնաւորութիւններու յայտարարութեան համաձայն, ոչ մէկ հիմ ունի այն լուրը թէ Խալքը երկրին մէջ ֆաշականին նման կազմակերպութիւն մը պիտի ընէ։

Այսօրուան կացութիւնը հետեւեալն է.— կուսակցութիւնը կը փափաքի Թուրք օճախները բոլորովին իրեն կցել, երկու պատճառով. նախ՝ որովհետեւ Խալքը որոշած է երիտասարդութեամբ շատ մօտէն հետաքրքրուիլ եւ անոր մտաւոր ու քաղաքական կրթութեան առաջնորդը ըլլալ։ Երկրորդն ալ այն է որ Թուրք օճախները իբր մշակոյթի կեդրոն՝ կուսակցութեան սկզբունքները ունին, ուրեմն է որ երիտասարդութեան մէկ ձեռքով առաջնորդուիլը աւելի լաւ արդիւնք պիտի տայ։

Միացման որոշումէն վերջ, ամէն տեղերու կուսակցութեան շէնքերուն մէջ կամ կից՝ երիտասարդութեան համար օճախ մը պիտի գտնուի։ Այս վայրերուն մէջ ոչ մէկ բան պիտի խնայուի երիտասարդութեան ազգային, քաղաքական եւ մարմնական կրթութեան համար։

ՈՒՍԹՐԻՔԻ ԳԱՅԹԱԿՂՈՒԹԻՒՆԸ

Ուսթրիքի գայթակղութիւնը քննելու պաշտօն ունեցող խորհրդարանի քննիչ յանձնախումբին տեղեկագրին եզրակացութիւնները՝ ձեռնամբարձ քուէարկութեամբ ընտրուեցան խորհրդարանին կողմէ եւ որոշուեցաւ Ծերակոյտի Ատեանին յանձնել նախկին դատական նախարարը Ռաուլ Փէրէն, Կաստոն Վիտալը, Ալպէռ Ֆավրը, Ռընէ Ռէնալը, նման պարագաներու մէջ, դատը տեղի կ'ունենայ հետեւեալ կերպով։ Անմիջապէս որ քուէարկուած բանաձեւը դրկուի Ծերակոյտին, նախագահը մասնաւոր նիստի մը կը կանչէ Ծերակոյտը անոր հաղորդելու համար իրեն փոխանցուած եզրակացութիւնները։ Դադարէ մը վերջ, ժողովը կը յայտարարուի բացուած իբր դատական Ատեան եւ Գերագոյն Ատեանի դատաւորները կը բազմին Ծերակոյտին մէջ։

Գերագոյն ատեանի նախագահը, Թղթածրարը կը յանձնէ ընդհ. դատախազին որպէս զի պատրաստէ սկզբնական ամբաստանագիրը։

Դատը, հաւանական է որ տեսնուի հոկտեմբերին։

ՕՏԱՐԱՑՄԱՆ ՃԱԿԱՏԻՆ ՎՐԱՅ

Ի՞ՆՉ Կ'ԸՆԵՆ ՄԵՐ ԲԱԽՏԱԿԻՑ ՌՈՒՍԵՐԸ

Ե.

ՌՈՒՍ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԸ

Ռուս գաղթական ժողովուրդը ունի նաեւ ուժեղ կազմակերպութիւն մը առողջապահական եւ բժշկական առաջադրութիւններով։ Որովհետեւ անհրաժեշտ է աշխատիլ ոչ միայն ռուս պահելու տարագիր երիտասարդութիւնը, այլ նաեւ առողջ պահելու երկրէ երկիր նետուած ռուս բազմութիւնները։

Որովհետեւ տարագիր բոլոր ժողովուրդներուն առջեւ ցցուած են երկու կարեւոր խնդիրներ, — Ձուլում եւ հիւանդութիւն։

Եւ ռուս գաղթական ժողովուրդը կազմակերպուեցաւ՝ պայքարելու համար նաեւ հիւանդութեան դէմ։ Մտածեց վերահիմնել Ռուս կարմիր խաչը, զոր բոլշեւիկները լուծած էին 1918ի յունուարին։ Բայց ինչպէս ձուլումի, նոյնպէս հիւանդութեանց դէմ կռուելու համար, տարագիր ժողովուրդը կը բախի հիւրընկալ երկիրներու եւ միջազգային առողջապահական կազմակերպութիւններու արգելիչ օրէնքին։

Արդարեւ Ժընեւի Կարմիր Խաչի Միջազգային Կոմիտէն ամենեւին չի թոյլատրեր Կարմիր Խաչեր կազմել։ Մանաւանդ երբ բոլշեւիկները 1918ին կազմեցին իրենց Կարմիր Խաչը, այլ եւս պետական իրաւական յանձնարանէ կը զրկուէր ռուս գաղթականը։ Հետեւաբար ռուս գաղթականները եւս չէին կրնար ստեղծել իրենց անկախ Կարմիր Խաչերը։ Հակառակ այդ արգելքին, Ռուսերը յաջողեցան արտօնութիւն ստանալ։ Ժընեւ իրաւունք տուաւ այն ռուս բազմութեան, — որ հեռացած է երկրէն եւ չի կրնար վերադառնալ՝ քանի կը տեւէ Ռուսիոյ ներկայ վարչաձեւը, — հիմնել անկախ Կարմիր Խաչ մը, պայմանաւ որ իր անունով զանազանուի բոլշեւիկ Կարմիր Խաչէն։ Այսպէս Ռուսերը ունեցան Ռուս Նախկին Կարմիր Խաչի Ընդհ. Տնօրէնութիւն մը։

Նախկին Ռուս Կարմիր Խաչի Ընդհ. Տնօրէնութիւնը կը նստի Rue de Rome (Փարիզ), համեստ շէնքի մը մէջ, սակայն իր գործունէութիւնը կրնայ նախանձ շարժել որեւէ երկրի Կարմիր Խաչի։

Այս Կարմիր Խաչը ինքզինք կը նկատէ շարունակութիւնը նախապատերազմեան Ռուսիոյ Կարմիր Խաչին, որ ունէր 25 միլիոն ռուբլի (ոսկեդրամ) դրամագլուխ մը։ Իր կալուածները կը գնահատուէին 35 միլիոն ռուբլի (ոսկեդրամ), իր մթերանոցներուն մէջ ամբարուած առարկաները՝ 18 միլիոն։ 1914-1917 իր գործունէութիւնը կարելի է գնահատել այն ծախքերով, որ հասան քանի մը հարիւր միլիոն ռուբլիի։

Այդ Կարմիր Խաչը շարունակեց իր գործունէութիւնը նոյնիսկ յեղափոխութենէն յետոյ՝ 1917 փետրուարէն մինչեւ տարեվերջ, 1918ին նոր կառավարութիւնը լուծեց զայն։

Կեդր. Կոմիտէն, որուն նախագահն էր Կոմս Իգնատիեւ, հեռացաւ երկրէն, ոմանք իշխան հարաւային Ռուսիա, ուրիշներ մեկնեցան Սիպերիա։ Ժամանակաւորապէս Կարմիր Խաչեր հիմնուեցան Քիէվի մէջ (1918), Սիպերիոյ մէջ (1919), ինչպէս նաեւ Արխանկելի, Սաթանիոյ մէջ եւ այլուր, օգտակար հանդիսանալով այն բանակներուն, որոնք կը կռուէին երկրին նոր վարչաձեւին դէմ։ Քիէվի Կարմիր Խաչը, նահանջելով տեղափոխուեցաւ Օտեսա, Բաքու, եւ գործեց Տէնիքինի եւ Վրանկէլի բանակներուն ճակատին վրայ։ Իսկ Սիպերիոյ Կարմիր Խաչը՝ Քոլչակի բանակին ազատամարտական ճակատին վրայ։ Ոչ մէկ Կարմիր Խաչ կրցած է ցոյց տալ այն զոհողութիւնը եւ տառապանքը, զորս ցոյց տուին ռուս Կարմիր Խաչերը։ Իսկական ողբական մը կը կազմեն ռուս հիւանդապահուհիներուն եւ բժիշկներուն կեանքը Սիպերիոյ ռազմաճակատէն սկսեալ մինչեւ Խրիմի սովահար շրջանները։ Ահաւոր տեսարաններ տակաւին կը մնան փորագրուած անոնց իւրաքանչիւրին հոգիին մէջ։ Ժողովուրդը կը փախչէր հրդեհուած քաղաքներէն, տարափոխիկ հիւանդութիւնները կը հնձէին գաղթականները, ճամբաները անանցանելի դարձած էին դիակներու դարշահոտութեան պատճառով, անօթութի՛ւնը, յոգնութի՛ւնը...։

Կարմիր Խաչը զրկուած էր նիւթական աղբիւրներէ, փճացած էին առողջապահական եւ վիրաբուժական բոլոր առարկաները եւ գործիքները։ Տնտեսական փլուզումը, հաստատ վարչաձեւի մը պակասը, վիրաւորներու անհամար թիւը անհրեւակայելի դժուարութիւններ կը պատճառէին Կարմիր Խաչին։ Անհրաժեշտ էր օգնութեան հասնիլ անզէն քաղաքացիին ու գիւղացիին, կռուող զինուորին ու բանտարկեալին, սովահար երախաներուն ու մայրերուն։

Ի վերջոյ յաղթուեցան եւ նահանջեցին այն բոլոր բանակները, որ կը կռուէին բոլշեւիկներուն դէմ։ Ժողովուրդի առուար թեւեր ուղղուեցան Պոլիս, Պերլին, Սոֆիա, Վիեննա, Փարիզ։ Դադրած էր պատերազմը։ Սակայն օտար ափերու վրայ նետուած անտէր ժողովուրդը կարելի չէր թողուլ առանց խնամքի եւ հոգածութեան։

Երբ Կարմիր Խաչի Նախկին Կեդր. Կոմիտէին նախագահը, կոմս Իգնատիեւ, — որ եղած է նաեւ կրթական նախարար, — Փարիզ հասաւ 1919ին, ստանձնեց Ռուս Կարմիր Խաչին վերակազմութեան հոգը արտասահմանի մէջ։ Անմիջապէս մասնաճիւղեր կազմուեցան Պոլսոյ, Սոֆիայի, Պելկրատի մէջ։

Վրանկէլի պարտութենէն (1920), Խրիմի պատերազմէն յետոյ, անհրաժեշտ տեսնուեցաւ աշխատիլ որ յարատեւէ արտասահմանեան Ռուս Կարմիր Խաչը։ 1921ին Փարիզի մէջ կատարուեցաւ խորհրդակցութիւն մը, որուն կը մասնակցէին կոմս Իգնատիեւ եւ 9 ուրիշ անդամներ։ Որոշուեցաւ գործերը կեդրոնացնել մէկ մարմնի ձեռքերուն մէջ, այդ մարմինը հռչակելով Ռուս Նախկին Կարմիր Խաչին իրաւական ժառանգորդը։ Այդ հիման վրայ, դիմում կատարուեցաւ Ժընեւ։ 1922ին Ժընեւի Կարմիր Խաչի Միջազգային Կոմիտէն ճանչցաւ գոյութիւնը Նախկին Ռուս Կարմիր Խաչի Ընդհ. Տնօրէնութեան։

Այդ օրէն ասդին, արտասահմանեան Ռուս Կարմիր Խաչը լծուեցաւ իր գործին այս անգամ տարբեր ճակատի մը վրայ։ Այսօր այդ ճակատն է, որ կը շահագրգռէ մեզ եւ դաս մը կրնայ դառնալ մեր արտասահմանեան անկազմակերպ կացութեան մէջ։

Ռուս Նախկին Կարմիր Խաչի Ընդհ. Տնօրէնութեան քարտուղարն է Գ. տը Վիթ, փոխ-նախագահը Խնամատարութեան Միջազգային Ընկերութեան։ Ան եղած է ծերակուտական, երախաներու եւ մայրերու պաշտպանութեան ընկերութեան նախագահ, զինուորներու ընտանիքներուն խնամատարութեան քարտուղար։ Այս աշխատաւոր մարդն է, որ կը վարէ Ռուս Նախկին Կարմիր Խաչը, յարաբերութիւն կը մշակէ միջազգային նման կազմակերպութիւններու հետ, կը հաղորդակցի միջազգային գաղթականներու բարձր գործավարութեան հետ։

Թէ Ռուս Նախկին Կարմիր Խաչը ի՞նչ արժէք ունի, ցոյց կուտայ իր ամսական ծախքերու գումարն իսկ, որ կը հասնի 500 հազար ֆրանքի։ Ինչպէս կը գոցէ այդ ծախքերը։ — Նուէրներով, զորս կը ստանայ հանրային եւ միջազգային կազմակերպութիւններէ, եւ հասոյթովը իր ստեղծած հաստատութիւններուն (հիւանդանոց, բուժարան եւայլն.)։ Պուլկարիայէն եւ Եուկոսլավիայէն կը ստանայ կարեւոր գումարներ, զորս կը հատկացնեն իր ձեռնարկներուն։ Վեց տարուան մէջ, մինչեւ 1 յունուար 1929, Եւրոպայի եւ Մերձաւոր Արեւելքի Ռուս Նախկին Կարմիր Խաչին հիմնած հաստատութիւններուն պիւտճէն կը հասնի 40 միլիոն ֆրանքի։ Կարմիր Խաչի Կոմիտէներուն պիւտճէն առանձին։

Ռուս Նախկին Կարմիր Խաչի վարիչներուն մէջ ծանօթ են Իվանիցկի, նախկին ծերակուտական, որ 1877էն ի վեր կապուած է այս մարմնին, յետոյ Քրիլով, օրիորդներ Ռամանօֆ, Մօտի Գովալին, Օ. Զօզրաֆօ, կոմսուհի Նուվալոֆ եւ ուրիշներ։

Վերջերս Ռուս Նախկին Կ. Խաչի Ընդհ. Տնօրէնութիւնը Օթ-Լուարի մէջ (Ֆրանսա) գնեց գեղեցիկ ապարանք մը, որ պիտի ծառայէ իբրեւ ապաքինարան 40 հոգիի համար։

Զափազանց կարեւոր են հետեւեալ բաժանումները, զորս ստեղծած է Ռուս Կարմիր Խաչի Ընդհ. Տնօրէնութիւնը։

1.— Ռուս Երախաներու Օժանդակութեան Մարմին, որուն նախագահն է իշխանուհի Իլինսկի (ուիկնը մեծ դուքս Դիմիտրի Պավլովիչի), փոխ նախագահն է իշխանուհի Մէշչէրսկի ընդհ. քարտուղարը օրիորդ Ռամանօֆ, որ կը կրէ պատերազմի խաչի պատուանշան մը։ Ութ տարուան ընթացքին, այս Մարմինին ծախքերը հասան 8,500էն 213,000 ֆրանքի։ Այս Մարմինը Պրյեանքուրի մէջ հիմնած է մանկատուն մը 40 հոգինոց։ Վէրրիէրի մէջ՝ գիշերանոց մը 40 50 պատանիներու համար, որոնք կը յաճախեն լիսէ կամ բարձրագոյն վարժարաններ։ Ամէն տարի կը մատակարարէ տկարակազմ ուսանողներու արձակուրդի երկու ճիւղեր։ Անցեալ տարի 2,358 հոգի նպաստ կը ստանային։ Նոյն տարին բաշխեց 2400 քիլօ բրինձ, շաքար, ալիւր, քաքաօ, 3,000 տուփ խտացեալ կաթ։ Աւելի քան 3000 ռուս ընտանիքներ այս Մարմինին կը պարտին իրենց զաւակներուն շնորհուած խնամքը։

Այս Մարմինը կ'աշխատի նաեւ ձուլումի դէմ բացուած պայքարի ճակատին վրայ, ռուս երախաներու մէջ։

2.— Ռուս հիւանդներու եւ տկարակազմներու օգնութեան Կոմիտէ, որուն նախագահն է կոմսուհի Ա. Նուվալոֆ, փոխ-նախագահներ Օրիորդներ Գովալին եւ Զօզրաֆօ։ Այս Մարմինը ծախսած է մօտ 50,000 Ֆր. բուժարանի, առանձնարանի, լիմարանոցի մէջ ընդունուած իր հիւանդ ազգակիցներուն համար։ Կը հոգայ նաեւ Վիլժիւիֆի ռուսեւֆրանսական հիւանդանոցին, Պրինտուայի ապաքինարանին ռուս հիւանդներուն ծախքերը։ Մեծամասնաբար նուէրներ կ'ընէ, ամէն Կաղանդի ու Զատիկի, իր հիւանդներուն համար։

3.— Սանաթօրիոմ մը, զոր հիմնած է իշխան Ալեքսանդր Գագարին։ Այստեղ կ'ընդունուին միայն այրերը։

4.— Ռուս Հիւծախտաւորներու Օգնութեան Կոմիտէ, որ կը գտնուի կոմսուհի Նուվալոֆի հովանաւորութեան տակ։ Այս Կոմիտէն անցեալ տարի մէկ շաբաթուան մէջ հանգանակեց 115 հազար ֆրանք, եւ հիմնեց 50 հազար ֆրանքով սանաթօրիոմ մը ռուս կիներուն համար։ Դարձեալ այս Մարմինը աւելի քան 40,000 ֆրանք ծախսած է այն հիւծախտաւորներուն համար, զորս կարելի չէ տեղաւորել այս սանաթօրիոմներուն մէջ, եւ պէտք է խնամել տուներնին։

ՔԱՂՀԱՆ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՀԱՐԱՒ. ԱՄԵՐԻԿԱՅԷՆ

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍԻ ՄԷՋ

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍ.— Պուէնոս Այրէս եւ Դաշնակցութիւն...

Ո՞վ կը մտածէր, որո՞ւ միտքէն կրնար անցնիլ, որ քսան կամ աւելի տարիներ առաջ, իր կամքէն անկախ այս ափերը ինկած առաջին գաղթականութեան հետ պիտի գար նաեւ իննսունական թուականներու կենսաւոր տարրը։

Եւ սակայն, այս իրականութիւնը.— Հարաւային Ամերիկայի զանազան հանրապետութիւններու մէջ ցրուած, համեմատաբար երիտասարդ կոմիտէներու գաղափարակիցները անցեալ փետրուարին առնական օրերուն հաւաքուեցան Պուէնոս Այրէս, գումարելու Հ. Յ. Դ. Հարաւային-Ամերիկայի Առաջին Շրջանային ժողովը։

* * *

«Նպատակ ունենալով Հ. Յ. Դաշնակցութեան վեհ դրօշին տակ գործել կազմակերպ ուժերով, ունեցանք ընկերական հաւաքոյթ մը եւ երկար խորհրդածութիւններէ, ազատ վիճաբանութիւններէն վերջ, ձեռնարկուեցաւ կազմակերպելու գործին վրայ թուլցած կազմը, վերականգնելու համար գործունէութեան նոր շրջան մը»։

1912 Դեկտ. 12ի արձանագրութիւնն է այս, որ այսօր կուտայ թէ մինչեւ այդ թուականը այստեղ տարուած են կուսակցական աշխատանքներ։

Նոյն այդ ժողովին հինգ ընկերներէ կազմուած մարմին մը կ'ընտրուի հետեւեալներէն — ընկ. Պօղոսեան, Կոր. Մելիքեան, Սա. Ցիլէեան, Յով. Ռուբինեան եւ Խաչեր Գ. Ն. Աշուղեան։ Այս խումբէն, (եթէ ողջ կան), այսօր ոչ մէկը չկայ, որպէսզի կարելի ըլլար անցեալի մասին տեղեկութիւններ քաղել։

Նոյն ամսու առաջին իսկ ժողովներուն կը կազմակերպուին Պուէնոս-Այրէսի Հ Յ Դ առաջին խումբերը, «Նժդեհ» եւ «Շանթ», կապ հաստատելով Արեւմտեան Բիւրոյին հետ։

1913ին Պուէնոս-Այրէսէն քանի մը կարող ընկերներու հեռանալը պատճառ կ'ըլլայ, որ կուսակցական աշխատանքները ժամանակ մը շատ թոյլ ընթանան, երբեմն նոյնիսկ դադրելու աստիճան։ Մինչեւ 1915, կուսակցական նուիրական դրօշին նախանձախնդիր ընկերներու հոգմէ կարելի կ'ըլլայ վերահաստատել նոր կոմիտէ մը, վաւերացուած առնելով Հիւս. Ամ. Կ. Կոմիտէէն։

Կարճ ժամանակամիջոցի մէջ, խանդավառութեամբ տարուած աշխատանքները իրենց բնական արդիւնքը կուտան, բարձրացնելով անդամներու թիւը եւ աշխատանքի տրամադրութիւնը։ Գուցէ առաջին անգամ ըլլալով այս օրերուն կը ստացուի Պոլսէն «Ցուռպէր» եւ Թիֆլիսի «Հորիզոն»ը։

Նոյն տարուան Հոկտեմբեր ամսուն կը կազմակերպուի Կորդովայի կոմիտէն, «Արծիւ» խումբով։

Պուէնոս Այրէսի մէջ կը յիշատակուի «Արարատ» խումբը։

1916ին Պ. Այրէսի կոմիտէն գործօն մասնակցութիւն ցոյց կուտայ Հայ կամաւորներուն նպաստող Հանգանակիչ Մարմնա-խումբին։

1917ը արտագաղթի շրջան մըն էր։ Ամէն դաս ալ, կամաւորական շարժումներուն մասնակցող ընկերները խումբ խումբ կ'սկսին հեռանալ, գլխաւորապէս դէպի Հիւս. Ամերիկա։ Այս ընկերներէն շատերը երկար տարիներ հեռուէն հեռու աշխատած են իրենց բարոյական կամ նիւթական օժանդակութիւնը հասցնել Պուէնոս-Այրէսի կոմիտէին։

1918 20 թուերուն կազմակերպութիւնը կը զբաղի ներքին աշխատանքներով, մէկ ընդ մէկ իր մասնակցութիւնը բերելով այս կամ այն ազգային ձեռնարկներուն։ Օժանդակած է «Հայրենիքի փոնտին» (վճռական հանգանակութեամբ)։ Սերտ կամ անմիջական կապ է պահած Ազգային Միութեան հետ, ունենալով իր նեցուկ ներկայացուցիչը։ Մասնակցած է «Կիլիկիոյ ինքնապաշտպանութեան» եւ զանազան ազգային ձեռնարկներու, չխնայելով պահանջուած օժանդակութիւնը։

1921ին Հ Յ Դ. «Մուրատ» Ակումբը կենդանի օջախ մը կը դառնայ ընթերցասէր ու գրականութեան կարօտ հասարակութեան մը համար։ Կը ստացուին «Հայրենիք», «Յառաջ», «Ազատամարտ», «Ցուռպէր», «Հայաստան» եւ ընկերոջ մը կողմէ նուիրուած «Արմենիա» թերթերը։ Այս լայնատարածութեան մէջ մէկ մէկ ովասիսներ, որոնք մինչեւ այսօր ալ կը մնան լոյս հասարակութեան ծարաւին յագուրդ տուող լուսաւոր միջոցները։

1922ին, հեզահեզ եկող հայրենակիցները իրենց հետ կը բերեն նաեւ ազգային նոր շունչ մը, առիթ տալով, որ անգամ ալ մտնէ իր ներքին կազմակերպութեան մասին։ Դաշնակցութիւնը չի խնայեր իր աջակցութիւնը։ Տարօ ամսուն գոյացած ընկերական ժողովը գոհունակութեամբ կ'ընդունի նորակազմ «Հայ Դող Միութիւն»ը, մտաւոր ազատագրութեան առարկայ դարձնելով անոր ապագայ զարգացման խնդիրը։

Նոյն այդ օրերուն, տիրող տրամադրութիւններուն ընդառաջ երթալու համար, դաշնակցական ընկերները ձեռնամուխ կ'ըլլան թատերական գործին։ Ընկ. Օննիկ Թարագճեանի շնորհիւ հիմը կը դրուի հայկական թատրոնի մը, որ արդէն իր գեղեցիկ արդիւնքները տուած է այս։

1923ը կուսակցական մասնաւոր բարձրացումի շրջան մըն է (եթէ միայն կարելի է այս ձեւով բնորոշել), երբ ընկերները իրենց զիրենք ի վիճակի կը գտնեն շօշափելու մամուլի եւ արտաքին բորբոքման լուրջ խնդիրները։ Առաջին անգամ այս հարցին կը մտնեն Յ. Թաշթագեան, հին ու փորձառու ընկեր մը, վերջէն գրեթէ այս գործին առանցքը դառնալով։

Այս առթիւ կը ստեղծուի մեծ ոգեւորութիւն։ Նոյն տարուան յունիսի 24ին ներկայացած 14 ընկերներ։ Այնուհետեւ ամէն ժողովի 3 5 նորեկներու մուտքը սովորական կ'ըլլայ։

Անշուշտ, թափուած աշխատանքներու արդիւնքը պէտք է համարել Տիզի այդ օրերուն կազմակերպուած Մոնթեվիտէոյի եւ Պերիսոյի կոմիտէները։

Թերթի խնդիրը կը դառնայ օրակարգի նիւթ։

1924 յուլիսի 26էն սկսեալ Հրատարակուող Խմբագրիչ «Հառաջ Ձայն»ի փորձ մըն էր, լարուած տրամադրութիւնները մեղմելու համար, մինչեւ երազուած «Հորիզոն»ի հրատարակութիւնը։ Ցուցմունքի փորձեր որոնք սակայն իրենց գեղեցիկ պտուղներն ունեցան։

Մինչ այդ կը կազմուի խմբագրական ու տնտեսական մարմիններ։ Դիմումներ կ'ըլլան Պոլ-
քսաններ, Եգիպտոս եւ Ա...
կա զանազան ծանօթ ու ...
կաւոր անհատներու, որոնք ...
յոժար տրամադրութիւ...
կուտան պէտք եղած ...
կութիւնը հասցնելու ...
Նաեւ մասնաւոր փոխ ...
1924 օգոստոս 17ի «Հորիզ...
րդը փայլուն փաստաթուղթ...
է դաշնակցական ինքնա...
թեան ու գաղափարական...
թեան։ Ցուցակին այն է, ...
քան եռանդով սկսած ...
ձգուելով հեռահեռ կը թ...

1927ին իբրեւ գործիչ ...
ւային Ամերիկա կուգայ ...
Մեծատուրեան։ Վեց ամ...
ընթացքին, ընկ. Մեծատուր...
յաջողած է այցելել Մոնթեվիտէ...
Կորտովա եւն։ Բացի գործ...
սակցական ներքին աշխատ...
րէ, իր օրով եւ նախաձե...
թեամբ իրագործուած են ...
մը ազգային ձեռնարկներ...
յեռաց... յին լուսաւոր ...
են տուած։

Այս շրջանէն վերջ ...
ցական գործունէութիւնը կը ...
րունակուի մինչեւ 1930ի ...
ջերը եւ նոր տարուան սկի...
րուն երբորդ եւեւէ կը կազմ...
«Արարատ», «Անդրանիկ», ...
ուր», «Համազասպ», «Հայ...
«Սերոբ Աղբիւր», «Ցառաջ...
թուղթ» եւ այլն. խումբերը, ...
խմբելով Պուէնոս Այրէսի ...
տիճայից երիտասարդ ուժեր...

Այսպէս ուրեմն ...
փոփոխումի շրջանը լրացած ...
բելով եւ հին, փորձառու ...
ներն ալ ձեռք ձեռքի ...
կ'ունենանք մեր առաջին ...
նային ժողովը։

* * Հ. Յ. Դ. Հարաւային...
յոբելեանը Պուէնոս-Այրէ...
տօնուած է երկու անգամ ...
1930 Հոկտեմբեր 5ին լ...
սարքութեան համար, ...
կրորդ, Դեկտ. 13ին ընկեր...
մակրական շաքանի մը մէջ ...
լոյս։

ՍՄԲԱՏ ԹՈՐԳՈՄ...

ՕՏԱՐ ՄԱՄՈՒԼ

ՄԱՔՍԱՅԻՆ ՊԱՐԶ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻ... ԹԷ ԱՆՇԼՈՒՍ

Աւստրիոյ եւ Գերմանիո...
ջեւ կնքուած մաքսային ...
ձայնութիւնը՝ որուն գլ...
տարրերը տուինք նախորդ...
անակնկալի բերած է նոյ...
գերման շրջանակները ...
զումի մատնած եւրոպական...
տութիւնները, մանաւանդ...
Ֆրանսան։

Բացի ընկերվարական ...
փիւլեռէն ուր Լէոն Պլ...
գրէ թէ ցամաձայնութիւն...
Անշլուսը չէ, դեռ. ուրիշ...
ստորագրուած եւ թէ ...
ձայնութիւնը — եթէ ...
նանայ — ցակառակ ...
ըլլայ դաշնագրութեանց ...
սական ամբողջ մամուլը կը ...
ծէ թէ եւրոպայի խաղաղութ...
է որ վտանգի ենթարկուա...
Աջակողմեան թերթերը կը ...
որ Ֆրանսա եւ իր բարեկա...
տակաւին պատասխանն ո...
շարժում ցոյց կուտան։

Ի՞ՆՉ ԱՆՇԼՈՒ...

… Կը գրէ «Թան» ...
հաւատայ թէ հարցը կը ...
Անշլուսի իրականացման ...

— Գալով Աւստրիոյ ...
խութեան, կը բաւէ ...
թեամբ կարդալ փրոթոկ...
յօդուածները, հասկնալու ...
թէ իմաստէ զուրկ բաս...
ան։ Երկու երկիրներու մի...
խանականութիւնները պիտի ...
բացարձակապէս ազատ, ...
քանի բացառութիւններ...
նախատոր կերպով։ Գերման...
Աւստրիա պիտի մշակեն հ...

փակ մոգաստուրք մը, զոր փոխադարձ համաձայնութեամբ միայն կարելի պիտի ըլլայ փոխել: Մաքսային վարչութիւնը պիտի մնայ ինքնավար իւրաքանչիւր երկրի մէջ, բայց հասոյթները պիտի բաժնուին երկու երկիրներու միջեւ, Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ միջեւ, արտածման եւ ներածման որեւէ տուրք չպիտի գանձուի: Սկզբունքով իւրաքանչիւր պետութիւն իրաւունք ունի օտար պետութեանց հետ կնքելու առեւտրական դաշինքներ. բայց երկու կողմերը միասին պիտի վարեն բանակցութիւնները՝ մինչեւ պետութեանց հետ:

ԽՂՃԻ ՎԵՐՋԱՑԱԾ Է

Համաձայնութիւնը եղած վերջացած իրողութիւն է, կը հաւաստէ «Էնթրանսիժան»:

— Այս արարքին պատմական դիմագծութիւնը ունի եւս կը ծանրանայ պարագայով մը: Անոր թուականն է 14 մարտ: Այսպէս ուրեմն, տասը օր է որ համաձայնութիւնը կնքուած է եւ ոչ առաջ, ո՛չ ալ յետոյ այս թուականէն, ո՛չ ոք ուրիշ գիտցաւ: Երկու կառավարութիւններ, որոնք իբր թէ պարտաւոր էին նկատի առնել իրենց հանրային կարծիքը, բաւական զօրաւոր զգացեր են իրենք զիրենք որ իրենց քաղաքական մարդերէն ծածկեր են գէպքը եւ միայն երեք օր առաջ, լուրը պայթեցուցին շանթի հարուածի նման:

Խօսք, ընդունինք որ, կոպտօրէն, բայց լաւ խաղցուած է մեր դէմ:

ՑԱՒԱԼԻ ԱՆԿՈՒՄ

Անշլուսը պատերազմի յաղթանակարման քաղաքականութեան համար ցաւալի անկում մըն է, կը հաստատէ «Էջեպա»:

— Կարելի չէ ենթադրել որ Պ. Պրիան առաջուց ըմբռնած եւ ընդունած ըլլայ ինչ որ կ'անցնի կը դառնայ: Եթէ ո՛չ, իր երկրին հանդէպ ամէնէն ծանր յանցանքը գործած պիտի ըլլար: Երբ, երեք շաբաթ առաջ դեռ, կ'ընէր յայտարարութիւններ՝ զորս ո՛չ ոք իրեն կը պարտադրէր, կարելի չէ երեւակայել թէ ան կը գուշակէր որ դէպքերը պիտի հերքէին իր խօսքերը: Պ. Պրիան, խորհրդարանին մէջ հրապարակաւ կը յայտարարէր թէ Անշլուսը վախնալիք բան մը չէ: Այդ պահուն արդէն Անշլուսը վճռուած էր:

Պ. Պրիան ուրեմն, բոլորովին խաբուած է: Ինչպէս չէ կրցած աւելի լաւ տեղեկանալ թէ ի՛նչ կ'անցնի կը դառնայ Վիեննայի եւ Պերլինի մէջ:

ԿԵԱՆՔԸ ՄԻԼԱՆԻ ՄԷՋ

ՄԻԼԱՆ, 2 Մարտ (Սեփ. Թղթ.) — Գաղութիս տարեկան պարահանդէսը, կազմակերպուած Հայ Ուսանողական Միութեան կողմէ, տեղի ունեցաւ մարտ 18ին Cesaranoի փայլեցուցիչ սրահին մէջ: Ուսանողական Միութիւնը ամէն ջանք թափած էր որպէսզի պարահանդէսը ըլլայ հաճելի, եւ մինչեւ այն ատեն լաւ տպաւորութիւն թողու օտար հիւրերուն վրայ:

Գոհունակութեամբ պէտք է ըսել որ մեր ուսանողներուն ջանքերը յաջողութեամբ պսակուեցան: Պարերը տեւեցին մինչեւ առաւօտեան ժամ 5 համաձայն ներկաներուն փափաքին, որոնք չէին ուզեր հեռանալ: Խառնելով բարեկամներ իրենց հիացումը յայտնեցին մեր ուսանողներու կազմակերպչական ոգիին, լրջութեան ու հասունութեան վրայ: Մատի վրայ կարելի էր համրել ներկայ հայրենակիցները, ինչ որ օտարներուն ալ ուշադրութիւնը գրաւեց: Երանի թէ սխալած ըլլայի, բայց այն տպաւորութիւնը կրեցի թէ մեր գաղութին մէկ մասը ուզեց պոյքոթի ենթարկել մեր ուսանողներուն պարահանդէսը: Պատճառները կը՝ մնան անծանօթ: Չեմ կարծեր սակայն որ ընդունելի եւ լուրջ պատճառ մը կարելի ըլլայ գտնել:

Կը շնորհաւորեմ մեր քանի մը ուսանողները, որ անդադար կ'աշխատին, որպէսզի մեզ հիւրընկալող երկրին մէջ, հայութեան շուրջ համակրանքի մթնոլորտ մը ստեղծեն:

Պարահանդէսին զուտ հասոյթը, որ կարելի է գոհացուցիչ նկատել, պիտի ծառայէ Միութեան գրադարանը ճոխացնելու:

Ա. Ս.

ՋԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՏԱԳՆԱՊԸ

(Պատասխան Յառաջի հարցարանին)

ՎԻԷՆ, 21 Մարտ — Քանի մը օրէ ի վեր իրարանցում մը կայ Վիէնի օտար գործաւորներուն մէջ: Ինքնութեան թուղթերուն մասին քննութիւն կը կատարուի, ստուգելու համար այն օտարականները որոնց անձնագրերը կանոնաւոր չեն, կամ աշխատելու իրաւունքով չեն մտած Ֆրանսա: Դժբախտաբար մեր կարգ մը հայրենակիցները կը գտնուին այս վիճակին մէջ: Վիէնի կօշիկի գործարանին մէջ բաւական թիւով Հայեր կան այս կարգէն: Ցարդ առանց նեղուելու կը գործէին, բայց այս տարի անտանելի տագնապին հետեւանքով, կառավարութիւնը նեղը դրած է գործատէրը որ ստիպուած է գոհացնել այս պահանջին:

Ճիշդ այսօր իմ ներկայութեանս հայ գործաւորուհիի մը ինքնութեան թուղթը քննուեցաւ: Աշխատելու իրաւունք չունէր, եւ հայուհին յուզմունքով գործատէրին կը յայտնէր — իմ ամուսինս չի գործեր, դուք ալ կը մերժէք, մենք ինչ պիտի ընենք: Երկու հատ պզտիկ ունիմ: Գործատէրը խղճալով կը պատասխանէր հայ կնոջ.— «Ես ալ չեմ ուզեր որ դուք իմ գործարանէս դուրս ելլէք, բայց ստիպուած եմ, որովհետեւ կառավարութիւնը ծանր տուգանք դրած է մեր վրայ, ես գոհ եմ իմ բոլոր գործաւորներէս, եթէ թուղթերնիդ կանոնաւորէք գործել կ'ընդունիմ»:

Բայց ի՞նչպէս պիտի կանոնաւորէ խեղճ հայը: Մի՞թէ կարելի է գտնել քանի՛ներ կան որ կը գտնուին այս պարագային մէջ: Դեռ անցեալ քանի մը օր առաջ, Պէյրութէն երկու երիտասարդներ եկեր էին, մէկը երկու պզտիկներու տէր: Միւսը տաճկին բայց երկուքն ալ մատնուած են ծանր թշուառութեան: Հետաքրքրութիւն ունեցայ հարցնելու թէ կարելի չէ՞ր այնտեղ չոր հաց մը ճարել, քան թէ հոս այս թշուառութիւնը կրել: Երկու պզտիկ ունեցող հայրենակիցը կը պատասխանէր.— Երանի թէ եկած չըլլայինք. քանի օրէ ի վեր պզտիկները հաց կերած չունին: Իսկ միւսը յուզմունքով կը պատասխանէր, թէ խաբած են զինք, հաւատացնելով թէ՝ երբ Ֆրանսա ելլէ, անմիջապէս գործ պիտի հայթայթուի իրենց: Մեր կարգ մը հայրենակիցները ջանք չեն խնայեր աշխարհի չորս ծագերու վրայ ցրուած թշուառ, անտուն, անտէր հայ գաղթականը խաբելու, երկրէ երկիր քշելու եւ դրամ շորթելու համար:

Գ. Մանուկեան

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՅՈՅՆԵՐՈՒ ԳԵՐԵԶՄԱՆԱՏՈՒՆԸ

Պոլսոյ քաղաքապետութիւնը գրաւելու եկած է նաեւ Գաղաթիոյ յունական մէկ գերեզմանատունը, ուր մեռել թաղելը արգիլուած է տարիներէ ի վեր: Յունական շրջանակներէ բխած տեղեկութեանց համաձայն, Յոյները անոր բողոք չպիտի ընեն, այլ պիտի խնդրեն որ առնէ փոխարէն լայնցնէ իրենց ներկայ գերեզմանատունը, կամ ուրիշ հող մը տրուի իրենց:

Կ'ըսուի թէ Յոյները սեփականութեան զօրաւոր փաստաթուղթեր չունին, ինչպէս հաստատած են իրաւագէտները:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԿՐՕՆԱՒՈՐՆԵՐՈՒՆ ԿԱԼՈՒԱԾՆԵՐԸ

Պոլսոյ ընդհ. դատախազութիւնը հոս կեցած է դատ բանալէ Ֆրանս. կրօնաւորներու կալուածներուն համար, որոնց մասին կ'ըսուէր թէ կեղծ մասնակներով իւրացուած են: Ընդհ. դատախազութիւնը Տէֆթերտարութեան յայտնած է թէ գործը ժամանցումի ենթակայ է եւ միայն անհատապէս կարելի է դատ բանալ: Ասոր վրայ Տէֆթերտարութիւնը 9 միլիոն ոսկիի դատ բանալ որոշած է, պետական գանձին անունով, ինչպէս գրեր էինք: Հաւանական է որ այս դատը տեւէ քաղաքային ատեաններուն առջեւ:

ՏԱՃԻԿ ՀԱՅ ՄԸ

Իզմիրէն կը հաղորդեն թէ Թուրպալը Գըզըլար գիւղի բնակիչներէն հայ մը ձերբակալուած է, կեղծ անձնագիր կրելուն պատճառով: Սոն փոսթայի տեղեկութեանց համաձայն, հայը երեք տարի առաջ առեր է այս անձնագիրը, Իզմիրի մարդահամարի հիւղէն գիծելով: Անձնագիրը ստանալու համար հայը խնդրագիրին մէջ ինքզինքը ներկայացուցեր է Արաբկիրցի Փիլալէ Օղլուներէն Հիւսնիւ օղլու Ալի անունով: Արաբկիր կը հարցուի եւ այն պատասխանին վրայ թէ այդ անունով արձանագրութիւն կայ մարդահամարի տոմարին մէջ, անձնագիր մը տրուի: Հայը այս անունով երեք տարի կ'ապրի Իզմիրի մէջ, մինչեւ որ անձնագրի նոր գործողութիւն մը պէտք կը տեսնուի: Այս անգամ ալ երբ Արաբկիր կը հարցուի, պատասխան կուգայ թէ այս անունով անձը Արաբկիր կը գտնուի: Ասոր վրայ, լուսանկար մը կը ղրկուի հոն եւ պատասխան կուգայ թէ Ալի կոչուածը Արաբկիրցի հայ մըն է:

Այս պատասխանը ստանալուն պէս, մարդահամարի տնօրէնութիւնը լուր կուտայ պաշտօնական իշխանութեան եւ հայը կը ձերբակալուի:

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

Վերջերս քանի մը չքաւոր ռուս գիւղացիներ յաջողեցան դուրս ելլել կարմիր դրախտէն: Փախուստին հետապնդ էին իրենց գիւղերէն. Անոնք փարիզի ռուսական թերթերուն այնպիսի յայտարարութիւններ ըրին, որ ճշգրտօրէն կը պարզեն Ռուսիոյ կացութիւնը:

Գիւղացիները ըսին թէ ռուս բարձրաստիճան պաշտօնեաները չեն կրնար տեսնել ինչ որ կը պատահի ստորադաս շրջանակներու մէջ, իսկ ստորադաս պաշտօնեաները ըստ իրենց կարգին անտեղեակ են վերին մարմիններուն մտադրումներուն. Մենք, կ'ըսեն գիւղացիները, մենք լաւ կը տեսնենք ինչ որ տեղի կ'ունենար երկրին մէջ: Ահա կացութիւնը —

Սնունդը.— Հացը կը տրուի տոմսակներով («վեսիքա»): Կ'արժէ մէկ քիլօն 2 ֆր. 60: Սեւ է հացը, յաճախ չուտուիր: Առաջ երբ մէկը այսպիսի հաց ծախէր կը բանտարկէին: Բայց միայն հացը չէ որ կը պակսի, երախաները կաթ կ'ուզեն: Մոսկուայի մէջ կաթը կը պակսի ութ ամիսէ ի վեր: 10 ֆր. 40 կ'արժէ կէս շիշ կաթը: Բանուորը, ստիպուած, հացը կը փոխանակէ կաթին հետ՝ իր երախային սիրոյն, եւ կը մնայ խաշած գետնախնձորով՝ իբրեւ հաց:

Սնունդի չափ.— Չափով կը տրուի հացն ալ, միսն ալ, վերջապէս բոլոր ուտելիքները: Առաջին դասու բանուորներուն իւրաքանչիւրին կը տրուի օրական երեք քառորդ քաշ հաց. ընտանիքի անդամներուն իւրաքանչիւրին կէս քաշ: Երկրորդ դասու բանուորներուն իւրաքանչիւրին՝ կէս քաշ, երրորդ դասու բանուորներուն իւրաքանչիւրին՝ քառորդ քաշ: Առանց հացի, տոմսագրի, հացը կը ծախուի կէս քաշը 9 ֆր. 75:

Այս չափը՝ մինչեւ փետրուար: Անկից յետոյ այս չափն ալ քիչցուցին:

Մարդ գլուխ կը տրուի ամիսը կէս քաշ ձիու միս: Վերջերս այս ալ ընկեցին: Անցեալ տարի երախաներուն համար հաւկիթ կուտային: Հիմա ոչ: Առաջ կենդանական իւղ կուտային, դադրեցուցին եւ խոստացան բուսական իւղ (մարկարին) տալ: Բայց ի՛նչ քանակութեամբ: Նոյն ձեւով գդալը, կօշիկը:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՊԱՏԱՍԽԱՆ ՄԸ

... Խմբագիր «Յառաջ»ի

Ֆրանսայի Հայ Արիներու Միութեան Գործադիր Խորհուրդը, նկատի առնելով ձեր օրաթերթի Չորեքշաբթի 11 Մարտ 1931 թիւի խմբագրականը, «Այս մէկը ոչ» վերտառութեամբ եւ Կիրակի, 22 Մարտ 1931ի կոչը «Հ. Մ. Ը. Մ.ի կոչը» վերտառութեամբ (3րդ էջ, Ա. եւ Բ. սիւնակներ), ստորագրուած «Փարիզի Հ. Մ. Ը. Մ.ի Սկաուտական յանձնախումբի կողմէ», որոշեց ձեզ ուղղել հետեւեալ նամակը իբր միակ եւ վերջին հերքում, խնդրելով որ հրատարակէք զայն:

Ինչ կը վերաբերի Ձեր Մարտ 11ի խմբագրականին մենք, անկասկած ոչ մէկ պատասխան գրելու հարկին մէջ պիտի գտնուէինք, եթէ ան չպարունակէր սխալ լուրեր մեր կազմակերպութեան եւ անոր գործերուն մասին:

Սխալ է թէ մենք նախաձեռնարկ եղած ենք «մոլորեցնելու ուրիշները»: Պուքրէշի Հայ Արիները, ինչպէս կ'երեւի մեր ձեռքի տակ եղած վկայաթուղթերէն, մեզմէ առաջ նոյնիսկ մտադիր եղած են բաժնուելու Հ. Մ. Ը. Մ.էն եւ ատիկա ուշացած է, շնորհիւ տեղական միջնորդութեանց: Իրենք հրաժարած են Հ. Մ. Ը. Մ.էն 1930ի ամռան, մեզի դիմած են 1930ի Դեկտեմբերին եւ մեր մէջ ընդունուած 1931ի Յունուարին:

Համաձայն իրենց փափաքին եւ յարգելու համար միջազգային եւ ռումէն սկաուտական օրէնքները, 11 յունուար 1931 թուակիր նամակով յանձնարարած ենք զիրենք ռումէն սկաուտներու ընդհ. պետին, յիշելով նոյն նամակին մէջ որ մենք զանոնք մեզի հետ կապելու իրաւունքը ունինք, եւ կը փափաքինք համագործակցիլ: Այսքան միայն:

Այո, մեր կազմակերպութիւնը ունի միջազգային ճանաչումներ, որոնք ձեռք բերած ենք ոչ թէ ուրիշ պատմութիւններով, այլ նախատեսուած եւ յայտարարուած գրաւոր ծրագրով եւ ամբողջական հաւանութեամբ միջազգային գրասենեակին:

Իսկ գալով Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտական յանձնախումբի կոչին, (մարտ 22) կը զարմանանք որ Յառաջ տեղ տուած է անոր: Կոչ մը որ կը խոստանայ երեք տարիէ ի վեր մեզի դէմ մղուած պայքարը աւելի սաստկացնել:

Ո՞վ կը մտնէ եւ կը զբաղի երեք տարիէ ի վեր, միակ նպատակ ունենալով վարկաբեկել մեզ եւ խանգարել մեր գործը: Փաստերը կը վկայեն ֆրանսական եւ միջազգային կազմակերպութեանց մօտ եւ հայ մամուլին մէջ:

Ժամանակը եկած է այլ եւս եւ պիտի թոյլ չտանք որ ատելութիւնը իբր զէնք գործածեն կազմակերպութեան մը հանդէպ, որ երեք տարիէ ի վեր լծուած է հայկական շինարար աշխատանքի:

Այո, «այդ մէկը ոչ»:

Հայ Արիներու Միութեան
Գործադիր Խորհուրդ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՌՈՒԳԳԻ (քնարավէպ): Գրեց Նշան Պէշիկթաշլեան: Գեղանկարեց՝ Մելքոն Քէպապճեան: Տպ. Կ. Պոլիս, 1931: Գին 15 ֆրանք:

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԵՂԵՌՆԸ ՔՆՆԱԿԱՆ ԱԿՆՈՑՈՎ: Գրեց՝ Կ. Սասունի: Տպ. Փարիզ 1931: Գին 5 ֆրանք:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (10)

ՍՈՒԼԹԱՆ ՀԱՄԻՏԻ Ա. ՔԱՐՏՈՒՂԱՐ ԹԱՀՍԻՆ ՓԱՇԱՅԻ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐԸ

ՍԱՅԻՏ ՓԱՇԱՆ ԿԸ ՍԱՐՍԱՓԻ ՀԱՅԵՐԷՆ

Ի պատասխան այդ յայտարարութեան, անոր հաղորդեցի որ Հայերու վերջին սխալը եւրոպացիներուն եւ գաղութներուն դէմ խոյ- ները այդ փոյթերով կը պաշտպանուէին:

Այդ օրերուն տրուած Հժուրնալներէն եւ ձեռք անցուած տեղեկութեան միջոցներէն հասկցուած էր որ Պէյօղլուի Հայ եկեղեցիին մէջ պահուած են հայ յեղափոխականներու զէնքերն ու ռումբերը: Ասոր վրայ հրաման տրուեցաւ ոստիկանական նախարարութեան խուզարկութիւն կատարել: Հրամանը գործադրուեցաւ եւ եկեղեցիէն զէնքերու մթերանոցը երեւան հանուեցաւ: Այս թուականէն մը ոստիկաններու որոշ վերտոր հայ կոմիտաներու այդ դաւաճանական արարքն ու անոնց պատասխանատուութիւնները կողմէն ընտրուած մարմին մը զոյգ տրուեցաւ եւ անմիջապէս կազմուեցաւ տեղեկագիր մը:

Հայ կոմիտէները ընդհանրապէս Լոնտոնի մէջ ինչ մեզի հանրային կարծիք ստեղծելու կ'աշխատէին եւ կարգ մը պզտիկ միջոցներու օգնութեամբ հակափոփոխական կ'ընէին: Անգլիական դեսպան Սըր Ֆիլիփ Քըրրիի միջամտութեամբ, Եւրոպայի Հայոց եկեղեցիէն հանուած զէնքերը Լոնտոն զրկեցին, խորհրդարանի անդամներուն ներկայութեամբ ցուցադրուելու համար:

Այսպէս շահով մը մեղմուեցաւ մեր դէմ գոյացած զօրաւոր հանրային կարծիքը:

Քեամիլ փաշա շատ ցաւցաւ եւ փառաւոր մարդ էր. իրեն հանդէպ Անգլիացիներուն ունեցած վստահութեան եւ համակրանքին շնորհիւ, իր մեծ եպարքոսութեան պէս, անգլիական քաղաքականութեան ի նպաստ մեզի դառնալը, կ'ուզէր որ ամէն մարդ գիտնար եւ խօսէր: Ընդհանրութեան օրը իրեն հետ մինչեւ Բ. Դուռ գացի եւ կայսերական հրովարտակը կարդացի: Վերադարձիս ինծի իրեն մեծ կարեւորութիւն մը տալով ըսաւ ինծի

— Անգլիական դեսպանը հիմա պիտի գայ քեզի շնորհաւորութեան համար: Հաւանական է այս խօսակցութենէն կարեւոր բաներ հասկնաս: Կը խնդրեմ որ Սուլթանին տեղեկացնես:

Այս խօսքերուն հասարակ «պլէֆ» մը ըլլալը հասկնալ շատ դիւրին էր անգլիական քաղաքականութիւնը ծանօթներուն համար, ինչպէս որ այն ժամանակ եւ ոչ ալ անկէ վերջ անգլ. քաղաքականութիւնը չէ փոխուած:

Սուլթան Համիտ հասկցած էր որ Քեամիլ փաշան այդ խօսքերով կ'ուզէր միայն ինքն իրեն կարեւորութիւն տալ եւ ինքզինքը ձեռնել:

ՌՈՒՍԵՐԸ ԿԸ ԽՈՍՏԱՆԱՆ ՅԱՆՁՆԵԼ ՀԱՅ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆՆԵՐԸ
ՊԱՆՔ ՕԹՕՄԱՆԻ ԳՐԱՒՈՒՄԸ

Հայկական դէպքերու ընթացքին յեղափոխականներուն ձեռքին մէջ գործածուած ամէնէն զօրաւոր զէնքը Պոլսէն չորրորդ բանակի հրամանատար Զէքի փաշային ղրկուած հեռագիր մըն էր, որով կը հրահանգուէր ձերբակալութիւնը աւազակութեամբ զբաղած Հայերուն: Եւրոպա գտնուող հայ խառնակիչ առաջնորդները այս հեռագիրը ամէն կողմ տարածելով, կ'ըսէին թէ հայ ժողովուրդը անմեղ է, թէ Թուրքերը անիրաւ են եւ Հայերու բնաջնջումը կը հետապնդեն:

Աւստրիական դեսպանը Պարոն Քալիչէ իր կառավարութեան ղրկած մէկ հեռագրին մէջ հայկական դէպքերու բոլոր պատասխանատուութիւնը Սուլթան Համիտի վրայ կը բեռցնէր եւ կը յիշէր չորրորդ բանակի հրամանատարին ղրկուած հեռագիրը: Քալիչէի այս հեռագիրը տարօրինակ մտահոգեց Սուլթան Համիտը, որ երբեք չէր ուզեր իր պատասխանատուութիւնը: Կը մտնէր թէ ամէն պատասխանատուութիւն դէմ վերցնել մը կ'ունենայ: Անդամէն պէտք էր Պ. Քալիչէն տեսնել եւ համոզել եւ այդ հեռագրին ապացուցումին ճշգրտուցել:

Սուլթան Համիտ այդ նպատակով երկրորդ քարտուղար Քեազիմ պէյը աւստրիական դեսպանին մօտ ղրկեց: Բայց դեսպանը ոչ մէկ կերպով կը համոզուէր եւ իր տեսակէտները չէր փոխեր:

Քեազիմ պէյի աւստրիական դեսպանատունէն լաւ լուր մը չբերելուն վրայ, դեռ նոր պաշտօնի կոչուած Իզզէթ փաշան նոյն նպատակով ղրկուեցաւ Պարոն Քալիչէի մօտ եւ հրամայուեցաւ անկէ վերջ այցելել անգլիական դեսպան Սըր Ֆիլիփ Քըրրիի:

Իզզէթ փաշա ժամանակ մը այս խնդրին համար դեսպանատուներ գնաց եկաւ: Հանդիպ հաճոյալն ան, իր դիրքը զօրացնելու եւ Սուլթանին հաճելի երեւալու համար, ամէն անգամ տեսակ մը մխիթարական լուր կը բերէր եղեր:

(Շար.)

„ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18„ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Փարիզի կոմիտէի կողմէ

վաղը Եբ. իրիկուն ժամը 8.30էնմինչեւ առաւօտ Salle pourFètesի մէջ

94 Bld. Auguste Blanqui *մէթրօ* Glacière

կը նախագահէ՝ Ընկ. Վ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

կը խօսին՝ ընկերներ Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ եւ Վ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ Օր. Պիւլպիւլեան, Պ. Նաւասարդեան (*երգ*), Պ. Պ. Պալապանեան, Ս. Թորոսեան (*արտասանութիւն*), Սիփան *երգչախումբը՝ ղեկավարութեամբ* Պ. Սաքօ Յակոբեանի:

Եւրոպական պար, ընտիր ճաշ, ճոխ պիւֆէ ժողովրդական գիներով: *ՄՈՒՏՔ 5 ՖՐԱՆՔ*

Տոմսերը կը ծախուին «Յառաջ»ի խմբագրատունը

Հ. Յ. Դ. ԼԻՈՆԻ ՇՐՋԱՆԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

այս կիրակի առաւօտ ժամը 9ին Հ. Յ. Դ. Գրադարանին մէջ, 11 Rue Dunoir: կը խնդրուի բոլոր ներկայացուցիչներէն որոշեալ ժամին ներկայ ըլլալ:

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Սէն Լուի մէջ

Այս կիրակի առաւօտ ժամը 9ին Սինէ Թափի Վէր, Մարսէյլ

Իսկ կէսօրէ վերջ ժամը 5ին Պուլվար Օտտօի սինէմային մէջ

կը խօսի՝ ԸՆԿ. ԱՐՏԱՒԱԶԴ ՀԱՆԸՄԵԱՆ

Մուտքը ազատ է

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղին կողմէ *29* մարտ կիրակի ժամը *2.30*ին Պուա Քոլոմպի Թաղապետական սրահին մէջ,

կը խօսի՝ Պր. Ե. ՏԷՐ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

երգ, նուագ, արտասանութիւն եւ սիրուն անակնկալներ

կը ներկայացուի «ԲԱՆԱԿՈՒՄ ՄԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ»

Սկաուտական կեանքէ *Մուտք 3 ֆրանք*

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Շապին Գարահիսարի եւ շրջանի «Ռազմիկ» Հայրենակցական Միութեան կողմէ, 4 Ապրիլ Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ Société Française de Photographieի *սրահներուն մէջ, 51* Rue de Clichy, Paris, (Casino de Parisի *դիմացը*), *մէթրօ* Place Clichy *կամ* Trinité.

կը ներկայացուին՝ ԴԴՈՒՄԻ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆԸ

եւ ԱԶԳԻՍ ԲԱՐԵՐԱՐՆԵՐԸ (*զաւեշտ*)

ԱԲՍՈՐԷՆ ՎԵՐՋ (*ողբերգութիւն*)

Եւրոպական պար, ճաշ պանտ, հայկական պարեր Կովկասեան նուագով մասնաւոր սրահներու մէջ:

Հաւկթախաղ, attraction եւայլն, ճոխ եւ աժան պիւֆէ

Մուտք 10 Ֆրանք

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՏԷՕՒՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Զմիւռնիոյ Նահանգային Հայրենակցական Միութեան կողմէ, Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ Տէօյինի Սօսիէթէ Լիոնէզի սրահին մէջ:

Եւրոպական ընտիր նուագ

Մուտք՝ այր եւ կին 5 ֆրանք Առանձին 3 ֆրանք

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Վիէնի Եօզկատի եւ շրջ. Հայր. միութեան կողմէ

Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 2ին,

150 Rue Lafayette, Թ'էվէք

կը ներկայացուի՝ ՍՈՒՐԲ ՏՕՄԷՆԻՔ ԿՂԶԻՈՅՆ ԳԵՐԻՆ

եւ զաւեշտ մը

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԱՌՆՈՒՎԻԼ-լէ-Կոնէսի Ռազմիկ խումբի ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ընկ. Գուշիկեանի բնակարանը, 63 rue du Parc, Առնուվիլ:

ԱՆԻԷՌԻ Զէյթուն կոմիտէի վիճաբանական ժողովը՝ այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.45ին 142 Rue du Menil կամ 1 Rue de Metz, Asnières. Ստիպողաբար կը հրաւիրուին բոլոր ընկերներն ու համակիրները նիւթ՝ շարունակութիւն նախորդի:

ՔԼԻՇԻ ՍԷՆԹ Ուէն Լըվալուայի «Ազատամարտ» խումբի ժողովը այս կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին, Քլիշի Place République, պիւրօ Թապայի ներքնասրահը: Համակիրները կրնան ներկայ ըլլալ:

ԳԱՒԱՌ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Աղբիւր Սերոբ ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, այս կիրակի ժամը 2.30ին կուսակցութեան սովորական հաւաքատեղին:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Պատ. միութեան ընդհ. անդամական ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին: ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Իշխան ենթակոմիտէին ժողովի կը հրաւիրէ՝ Արամ, Աղբիւր Սերոբ, Եփրեմ խան, Համազասպ եւ Վարդգէս խումբերըՎաղըՇաբաթ իրիկուն ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղին:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ջաւարեան ենթակոմիտէի ժողովը այս կիրակի ժամը 2.30ին ծանօթ հաւաքատեղին :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆԻ Նալլուխանի Հայր. Միութեան կեդրոնական վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր հայրենակիցները այս կիրակի կէսօրէ վերջ ճիշդ ժամը 2ին երրորդ Թաղապետարանի գրադարանին մէջ:

կը խնդրուի բոլոր 18 տարիքը լրացնող երկսեռ հայրենակիցներէն որ բարեհաճին ներկայ ըլլալ այս ժողովին, կատարած ըլլալու համար իրենց հայրենակցական պարտականութիւնները: Նաեւ կը խնդրուի բոլոր մասնաճիւղերու վարչութիւններէն որ ըստ կանոնագիր-ծրագրի ղրկեն իրենց ներկայացուցիչները գրաւոր լիազօրագրերով: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

նորկաններու թիւը ժամանակաւորութիւն համարուելով ժողովը օրինաւոր պիտի նկատուի:

ԼԻՈՆԻ ԽԱՐԲԵՐԴԻ եւ Յար. Գաւառներու Հայր. միութեան ընդհ. ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8ին, 14 rue François Garcin, *Պ. Նիկողոսեանի ճաշարանին մէջ: Կը հրաւիրուին անդամ եւ ոչ անդամ բոլոր հայրենակիցները:*

Զ. Ե. Ռ. Միութեան Պանեօլէի մասնաճիւղին զառախոսութեանց բացումը այս կիրակի ժամը 3ին Պանեօլի մանկապարտէզին մէջ: Կը խօսի Շ. Նարդունի եւ կը ներկայացուի մէկ մաս մինչեւ Շարլօյի ֆիլմը: Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները:

ՓԱՐԻԶԻ Հայ Ուսանողական Միութեան տարեկան երկրորդ ընդհ. ժողովը այս կիրակի առաւօտ ժամը 10ին Հայ Ուսանողական տան մէջ, 41՛ Bld. Jourdan, Paris (14).

ՓԱՐԻԶԻ Մանթրըըգցիներու Հայր. միութեան պարգեւները շահած են հետեւեալ թիւերը՝ 302 ինքնահոս գրիչ, 330 մէկ զոյգ գուլպայ, 188 ժամացոյց, 101 ծխատուփ, 389 սեղանի ծածկոց: Ստանալու համար դիմել Պ. Աբրահամ Վարդեվարեանի, 5 rue du Pourtour, Meudon, (S. et O.).

Պ. ՄԻՔԱՅԷԼ Սեթեանէ կը խնդրուի իր հասցէն հաղորդել «Յառաջ»ի վարչութեան: Իր վերջին հասցէն էր՝ 5 Rue Capitaine Ferber. Issy les-Moulineaux.

Վարձու են 1.— փոքր տ'Օրլէանէն 10 վայրկեան հեռու եւ 88 թիւ հանրակառքի կայարանին մօտ օդասուն յարկաբաժին մը երկու սենեակ, խոհանոց W. C. սալ տը պէն, մառան (cave).

2.— խանութ մը որ ունի մէկ սենեակ, W. C. եւ մառան (Cave). Ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն: գիները դիւրամատչելի: Դիմել ամէն օր տեղւոյն վրայ Պ. Մ. Տէր Յակոբեանի, 13 Rue Lavoisier, Cachan, (Seine).

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, *մէթ. Շաթլէ: Արմատ. եւ նոր մէթոտ. դարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան, վեներ. հիւանդ. եւ վարիսի Ամէն օր9-12,2 ճ Կիր,9-12*

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ 123 Bd. Sébastopol, *Փարիզ, Մէթ.* Réaumur. *Միզանցք., արեան, մորթի հիւանդութ. տարբերակ.: Կ'ընդունի ամէն օր 9—12 եւ 2—8 եւ Կիրակի առաւօտները:*

EMPIRE *Սինեմա՝* 37 Av. Wagram

ԲԺՇԿ. ԵՒ ՎԻՐԱԲՈՒԺԱԿԱՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

10 Rue Beaugrenelle, Paris (15)

Մէթրօ՝ Beaugrenelle

Միզանցքի, փրոսթաթի, մորթի, արիւնի, կանանց հիւանդութիւններ եւ ֆրանկախտ: Ամէն օր ժ. 10—12 եւ 3-9: կիր. եւ տօն օրեր 10-12:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ	140ֆ
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 Կրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		5 տոլ.	10 տոլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS

Téléphone: NORD 67-23

R. C. SEINE 378 286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 28 ՄԱՐՏ 1931

28 MARS 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1530

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԲՈԼՈՐԻՆ ՄԷԿ ՊԱՏԱՍԽԱՆ

Նորէն սա չարաբաստիկ հարցը, — Հ. Մ. Ը. Մ. եւ Ֆրանսահայ Արիները։

Նախ՝ դէմ դիմաց խօսինք մեծերուն հետ։

Քանի մը ծածկամիտներ, սկզբնատառերու տակ պատսպարուած, կը փորձեն իւղ լեցնել կրակին վրայ։ Կ'ուզեն այն տպաւորութիւնը ձգել թէ «Յառաջ»ը Նախապէս թշնամի էր Հ. Մ. Ը. Մ.ին, իսկ հիմա բարեկամ կը ձեւանայ, որովհետեւ... Պատգ. Ժողով կայ։

Ո՛ր և է պատասխանի անարժան է այս բանսարկութիւնը։

Բայց իբ գիտութիւն բոլորին յայտարարենք թէ՝ ոչ միայն «Յառաջ»ի, այլ եւ Հ.Մ.Ը. Մ.ի հիմնարկութենէն ի վեր, ոչ մենք, ոչ ալ մեր ընկերները ո՛ր եւ է թշնամական արտայայտութիւն չեն ունեցած այդ Միութեան հանդէպ։

Ընդհակառակն, մենք վաստակ ունինք Հ. Մ. Ը. Մ.ի հիմնարկութեան մէջ Պոլսէն մինչեւ Փարիզ ու Թաւրիզ։ Մինչեւ Հարաւ. Ամերիկա։ Եւ տուած ենք զոհեր ալ,՝ մինչդեռ այն օրերուն երբ այստեղ, Փարիզի մէջ, այսօրուան պզտաները թերեւս Հ. Մ. Ը. Մ.ի գոյութենէն ալ տեղեկութիւն չունէին։

Այսօր, աշխարհի բոլոր պողոտաներուն վրայ, Հ. Մ. Ը. Մ. ի բազմազան, տարէց թէ երիտասարդ նուիրեալներուն հետ, մեր տղաքն են որ բարձր կը բռնեն անոր դրօշը, երբ ուրիշներ յորանջելով կամ ծափահարելով զբաղած են։

Եւ մեր կուսակցութիւնը աւելի քան երբեք բարեկամ է այս շինարար կազմակերպութեան։

Եթէ մեր ծանծաղամիտները Հ. Մ. Ը. Մ.ի այս կամ այն շրջանի վարչութեան դէմ եղած քննադատութիւնները կը համարեն թշնամութիւն, կը նշանակէ թէ իրենց հայերէնն ալ մոռցած են։

Միայն Փարիզի մէջ ամփոփուելով, կը կարծենք թէ այդ քննադատութիւններուն շնորհիւ էր որ, առողջացաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ը, խտացուց իր շարքերը, տիրաբար ձեռք առաւ արիներու կազմակերպութեան կենսական գործը, եւ աճեցաւ մինչեւ առաջին Պատգ. Ժողովը կը գումարէ արտասահմանի մէջ։

×

Եւ հիմա, պզտիկներուն հետ։

Երէկ հրատարակեցինք Փարիզի «Հայ Արիներու Գործադիր խորհուրդ»ին մէկ յայտարարութիւնը, իբրեւ պատասխան մեր Մարտ 11 թուակիր խմբագրականին եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտական յանձնախումբին կոչին։

Ինչ որ կը գրեն Պուքրէշի պատմութեան մասին, չի լուսաբաներ խնդիրը։ Թող Պուքրէշէն պատասխանեն եւ ճշդեն իրականութիւնը։

Բայց այդ չէ որ կը հետաքրքրէ մեզ։

Սահմանը մի՛ անցնիք, ըսած էինք մենք, եւ այսօր աւելի ուժգնութեամբ կը կրկնենք այդ ազդարարութիւնը։

«Մեզի դիմեր էին, մենք ալ յարգելու համար միջազգային եւ ռուսէն սկաուտական օրէնքները» եւայլն— այս քաղաքականութիւնը կրնայ տուն քանդել, եւ իսկապէս վարկաբեկել Հայ Արիները։ Իրենց եղած դիմումներուն մէկ պատասխան պիտի տային— դիմեցէք Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարչութեան։

Մենք համակերպած ենք Փարիզի մէջ պատահած անջատման— դժբախտութիւն մը, ինքնին— պայմանաւ որ ամփոփուին իրենց շրջանին մէջ։ Պայմանաւ որ միջազգային օրէնքները ճանչելով, կախարդական ցանցեր չերկարեն ուրիշ տեղեր։ Մանաւանդ այն վայրերուն մէջ ուր Հ. Մ. Ը. Մ.ը կը գործէ։

Միջազգային օրէնքներու այդ նախանձախնդրութիւնը չի կրնար վեր ըլլալ մեր ազգային շահերէն եւ մեր կուսակցութեան որոշումներէն։ Եթէ, իբրեւ պատանիներ, չեն կրնար ըմբռնել այս տարրական գիտելիքը, իրենց հովանաւորներուն կ'իյնայ բացատրել, զգուշացնել։ Կանխել նոր սայթաքումներ։

Եւ իրենց դաստիարակութիւնը անոր մէջ է որ, գիտնալով հանդերձ թէ տեղական պայմաններուն յարմարած Հ. Մ. Ը. Մ. մը կայ Պուքրէշի մէջ, Հայ Արիները կը համարձակին յայտնել ռումէն սկաուտներու ընդհ. պետին—«մենք զանոնք (մոլորածները) մեզի հետ կապելու իրաւունքը ունինք»։

Ո՞վ սորվեցուց այս մանկական աշխարհակալութիւնը։ Այն ալ կոնակ տուած օտար գրասենեակներու։

Պէտք է վերջ գտնեն այս խաղերը։ Այս պառակտիչ «նախանձախնդրութիւնները», որոնք թէ գործ կը խանգարեն եւ թէ մթնոլորտ կը թունաւորեն։ Միեւնոյն ատեն խայտառակելով մեզ միջազգային գրասենեակներու առջեւ։

Բայց այս տղաքը ունին վրդովուելու իրաւունք մը։

Կ'ակնարկենք՝ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի սկաուտական յանձնախումբի կոչին («Յառաջ» 22 Մարտ), որ իր կարգ մը բառերով եւ բացատրութիւններով կ'ենթադրէ լրջութեան պակաս։

Իր ուժին վստահ եւ պատասխանատու վարչութիւն մը ինքն իրեն թոյլ չպիտի տար պատերազմ հրատարակել, հրաւէր ուղղելով «շարժման մէջ դնելու պողպատեայ ջիղերը»։

Որո՞ւ դէմ այս «տխուր, բայց հարկեցուցիչ պայքարը»։

Ուրեմն այնքան ահեղ ո՞ւժ մըն է Փարիզի Հայ Արիներու Միութիւնը։

Ինչո՞ւ առելութիւն սերմանել պաշտօնապէս, երբ Հ. Մ. Ը. Մ.ը առողջ է եւ ամուր ամէն տեղ։ Իրեն կը մնայ անտեսել, վերէն նայիլ եւ գործ արտադրել։ Անշուշտ իբրեւ արթուն պահակ հսկելով գիտակից կամ անգիտակից խաղերու եւ դաւերու դէմ, թոյլ չտալով որ անցնին սահմանը։

Շ.

«ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆ ՉԿԱՅ»

«Սօն փօսթա» կը գրէ այս խորագրին տակ.—

Ս. Յակոբի գերեզմանատան փոխանցումին առթիւ, քաղաքապետութիւնը դատ բացաւ Հայոց «պաշ փափազ»ութեան դէմ, բայց այս վերջինը մերժեց կոչնագիրը, առարկելով որ անոր մէջ չկայ «Հայոց Պատրիարքարան» բացատրութիւնը։

Քաղաքապետութեան կատարած քննութեան համաձայն, Պոլսոյ մէջ Հայոց Պատրիարքութիւն չկայ։ 332ին (1916), Նախարարաց խորհուրդին որոշումով, Պատրիարքը Երուսաղէմ աքսորուեցաւ, պատրիարքութիւնն ալ հոն փոխադրուեցաւ։ Այսօր Պոլսոյ մէջ այդ տեսակ հաստատութիւն մը չկայ։

«Ազդարար» իր կողմէ այս լուրին կը կցէ հետեւեալ բացատրութիւնը.—

«Սօն փօսթա» կ'երեւի կ'ակնարկէ իթթիհատականներու ծանօթ կարգադրութեան։ Բայց յետագային դարձեալ Նախարարական խորհուրդին որոշումով եւ մասնաւոր օրէնքով, վարչական այդ կարգադրութիւնը ջնջուեցաւ եւ վերահաստատուեցաւ հին կարգը։

«Միւս կողմէ, դատական ամենէն բարձր օրկանը, վճռաբեկ ատեանը, դեռ վերջերս էր որ պաշտօնապէս յայտնեց թէ պատրիարքութիւնը կայ եւ պատրիարքն ալ Նարոյեան արքեպիսկոպոսն է։

«Կը թուի թէ քաղաքապետութեան փաստաբանը այս անգամ ալ այդ կէտը պիտի ուզէ առաջ քշել, քանի որ երբ գործը սեփականաթուղթերու քննութեան անցնի, Հայ ազգին իրաւունքը անվիճելի կը դառնայ այլեւս։»

∴

Գերեզմանատուներու փոխանցման առթիւ վէճ ծագած է նաեւ քաղաքապետութեան եւ Լվգաֆին միջեւ, այս վերջինը մերժած ըլլալով յանձնել Բերայի կողմը գտնուող չորս արժէքաւոր գերեզմանատուները։ Վէճը պետական խորհուրդին պիտի յանձնուի։

ԹՈՒՐՔԵՒՍՈՒՐԻԱԿԱՆ

ՍԱՀՄԱՆԱՑԻՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԸ

Սահմանային յանձնախումբը կը շարունակէ ժողովներ գումարել Հալէպի մէջ եւ քննել իր իրաւասութեան սահմանին մէջ գտնուող խնդիրները։ Ի միջի այլոց անիկա ճշդած է զինամթերքի քանակը, զոր պիտի ունենայ իւրաքանչիւր աշիրէթ իր հօտերը պաշտպանելու համար։ Քաղաքացի կամ գիւղացի երկրագործներու համար տրուած ինքնութեան թուղթերու համաձայն, սահմանները անցնելու արտօնութիւնները, — եղանակներու համաձայն խաշնարածութեան արտօնութիւնհովիւներուն, — սահմանի աւազակային դէպքերու լուրերը միասնաբար ճշդելու հարց, — Սուրիոյ եւ Թուրքիոյ աշիրէթներու մէջ պատահած դէպքերը միասնաբար կարգադրելու խնդիրներ։

ԱՄԵՐԻԿԱ ԵՒ ՄԱՔՍԱՑԻՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆԸ

Ամերիկեան կառավարութիւնը մտադիր է Գերմանիոյ յիշեցնել «ամէնէն նպաստաւորեալ ազգի» սկզբունքը որ մտած է 1925ի գերմանեւամերիկեան առեւտրական դաշնագրին մէջ։

Ամէն պարագայի մէջ, միացեալ Նահանգները որեւէ բողոք կամ պահանջ չպիտի ներկայացնեն աւստրեւգերման մաքսային համաձայնութեան դէմ, եթէ անով ուղղակի չեն վնասուիր ամերիկեան շահերը։

Պիտի քննուի ուրեմն թէ այդ համաձայնութիւնը ի՞նչ անդրադարձումներ կրնայ ունենալ ամերիկեան առեւտուրին վրայ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Աւստրօ-գերման համաձայնութիւնը

Անգլիոյ կառավարութեան հրահանգով, Պերլինի անգլիական դեսպանը նոր դիմում մը եւս ըրաւ գերման վարչապետին Պրիւնինկի, պահանջելով որ մաքսային համաձայնութեան բանակցութիւնները յետաձգուին։ Կը կարծուի թէ Պրիւնինկ գոհացած է յայտնելով որ բանակցութիւնները պիտի տեւեն երեք ամիս։

Երէկ, Փարիզի անգլիական դեսպանատան մէջ, Անգլիոյ արտաքին նախարարը Հէնտըրսըն ընդունեց մամուլի ներկայացուցիչները եւ իրեն ուղղուած զանազան հարցումներուն պատասխանելով, յայտնեց թէ, եթէ Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ կառավարութիւնները վճռապէս մերժեն մաքսային համաձայնութիւնը Ազգերու Դաշնակցութեան ենթարկելու մասին Անգլիոյ առաջարկը, պէտք պիտի ըլլայ որ այս մերժումով ստեղծուած կացութիւնը կրկին քննուի. սակայն, ինք չի կարծեր որ Աւստրիա եւ Գերմանիա նման մը քայլ մը առնեն։

Հէնտըրսըն մերժեց ըսել թէ մաքսային համաձայնութիւնը կը նկատէ՞ օրինապէս ընդունելի թէ ոչ։

∴ Պերլինի քաղաքական շրջանակները գոհ են որ գերման վարչապետը կարճ կապած է, Անգլիոյ դեսպանին դիմումին առթիւ, մերժելով համաձայնութեան շուրջ քաղաքական վէճ բանալու առիթն ու հնարաւորութիւնը։ Գոհ են նաեւ որ Պրիւնինկ զգացուցած է Անգլիոյ դեսպանին թէ Աւստրիոյ հետ բանակցութիւնները տեղի պիտի ունենան բնական կերպով, իբր թէ բան մը պատահած չըլլար։

Նոյն շրջանակները այն կարծիքն ունին թէ անգլիական կառավարութեան դիմումը չի նշանակեր թէ Անգլիա համամիտ է ֆրանսական տեսակէտին, որով մաքսային այս համաձայնութիւնը կը նկատուի տանկոխուած նախկին յանձնառութիւններու։

Իսկ աւստրիական խորհրդարանի խմբակցութեանց պետերը հաւաքոյթ մը ունեցան վարչապետին նախագահութեամբ եւ կարգ մը հարցերու հետ, նկատի առին նաեւ խորհրդարանին մէջ, մաքսային համաձայնութեան շուրջ վիճաբանութեան պարագան։

Խմբակցութեանց պետերը նկատեցին թէ, անցեալ ուրբաթ օր, արտաքին նախարարին կողմէ, մտերմական զեկոյցի մը ընթացքին, անհրաժեշտ բացատրութիւնները տրուած ըլլալով իրենց, պէտք չի մնար անդրադառնալու հարցին, մանաւանդ հիմա որ դիւանագիտական բանակցութիւններ կը կատարուին եւ արդէն բոլոր կուսակցութիւնները համամիտ են ձեռնարկին։

Կանտի յարձակման կ'ենթարկուի

Երէկ մարգարէ, այսօր արդէն «դաւաճան», Կանտի մազ մնաց որ զոհ երթար կատղած ամբոխի մը յարձակման։ Կառախումբէն նոր իջեր էր Քարաչիի կայարանը, երբ սեւ դրօշ կրող մարդ մը, անոր զարկաւ դրօշին ձողովը, ու միայն, Հնդիկ կեդրոնի կազմակերպութեան Նախագահին շնորհիւ էր որ Կանտի ազատեցաւ վէրքեր ստանալէ։ Ամբոխին թշնամական հայհոյանքներուն մէջ, հազիւ իր բարեկամները յաջողեցան զայն դնել ինքնաշարժով եւ առաջնորդեցին ազգայնականներու կեդրոնատեղին։

Ժողովուրդին այս զայրոյթը գրգռողն է Հնդիկ Երիտասարդութեան Միութիւնը, որ դէմ է Կանտիի հաշտարար միջոցներուն ու ձգտումներուն։

∴ Քանփուրի մէջ եւ շրջակայքը կացութիւնը հետզհետէ կը վատթարանայ։ Տեղացիները կը շարունակեն հալածել եւրոպացիները։ Նախորդ օրուան խռովութիւններուն ընթացքին, 80 հոգի մեռած եւ 500 հոգի վիրաւորուած են։ Աւելի քան 30000 անձեր քաղաքէն հեռացած են։

Ցորենի միջազգային խորհրդաժողովը

Հռոմի մէջ, բացուեցաւ ցորենի միջազգային խորհրդաժողովը։ 46 պետութիւններ իրենց հաւանութիւնը յայտնած են այս խորհրդաժողովին մասնակցելու, 28ը՝ եւրոպական պետութիւններ մէջն ըլլալով Ռուսիա, 9 անդրծովկասեան գաղթապետութիւններ եւ 8 գաղթային կառավարութիւններ։

Խորհրդաժողովին աշխատանքները դիւրացնելու համար, երկրագործութեան միջազգային դիւանը պատրաստած է ամբողջական փաստաթուղթեր ցորենի միջազգային շուկային, ցորենի գիներու տագնապին դէմ՝ զանազան պետութեանց ձեռք առած միջոցներուն, ցորենի հարցին մասին, միջազգային զանազան կազմակերպութիւններու եւ խորհրդաժողովներու բաղձանքներուն ու առաջարկներուն, ինչպէս նաեւ երկրագործական միջազգային վարկի եւ արմտիքի գիներուն եւ առեւտուրին վերաբերեալ։

Խորհրդաժողովը պիտի քննէ արտածող եւ ներածող երկիրներու շուկաներուն վիճակը, խորհրդային վաճառամարտը եւ անոր հետեւանքները, զանազան երկիրներու մէջ տագնապին դիմադրելու յատուկ միջոցները։ Խորհրդաժողովին կողմէ, քննութեան ենթարկուելիք ամէնէն կարեւոր խնդիրը կը նկատուի երկրագործական միջազգային վարկի կազմակերպումը։

ՍՈՒՐԻԱՑԻՆԵՐԸ ԳՈՐԾԻՔ՝ ՀԱՅ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐՈՒՆ ?

Ահա թէ մէկ քանի կարմիր խենթերու գործունէութիւնը ի՞նչ կարծիք կազմել կուտայ ամբողջ հայութեան վրայ։

Դամասկոսի «Ելիֆպա» թերթին մէջ կը կարդանք.—

Դամասկոսի պատժական նախագահ խառն ատեանը գումարուեցաւ դատելու համար ձերբակալուած համայնավարները։

Երկու հայեր, որոնք միեւնոյն ատեն ձերբակալուած էին քանի մը շաբաթ առաջ Թռուցիկներ ցրուած պահուն, բոլորովին ուրացան։ Խալիտ Պէկթաշ անուն համայնավարը սակայն խոստովանեցաւ եւ ըսաւ որ ինք հաւատացեալ մըն է համայնավարութեան եւ կը գնահատէ այդ գաղափարի օգտակարութիւնը։

Ատեանին նախագահը ըսաւ խօսքը ուղղելով հայ համայնավարներուն։

«Այս երկիրը Հայերը որպէս հիւր ընդունած է, այս հիւրերուն վայել էր լաւ գործեր տեսնել եւ ժողովուրդին հետ լաւ յարաբերութիւններ մշակել։ Հայերը պէտք չէ սուրիացիներէն մէկ մասը որպէս գործիք ծառայեցնեն այդ աղտոտ բրօբականտին։ Սուրիացիները զոհե՛ր են իրենց հիւրերուն։»

Խալիտ Պէկթաշ պատասխանելով ըսած է.

«Մենք սուրիացիներս ոչ մէկ ատեն ուրիշներու կամքին գործիք չենք եղած, ըլլայ հայ, ըլլայ ուրիշ օտարական։ Սուրիացիները պոլշեւիկ մտածումները գիտակցաբար եւ հաւատալով կ'իւրացնեն։ Մենք պոլշեւիկ սկզբունքները կը նկատենք լաւագոյն ճարը ազատելու համար ճնշումներէ»։

Ընդհ. դատախազը յիշեց թէ Զահլէէն հայ մը եկած է Դամասկոս մասնաւորապէս համայնավար բրօբականտ մղելու համար։

Ի վերջոյ դատարանը տուաւ իր վճիռը, չորս ամսուան բանտարկութեան եւ 50 ոսկի տուգանքի դատապարտելով Խալիտ Պէկթաշը, եւ երկու հայերէն մէկը 8 ամսուան եւ միւսը 4 ամսուան բանտարկութեան։

ՆՈՐ ԴԱՏ ԹՈՔԱՏԻ ՄԷՋ

Թոքատի եղեռնադատ ատեանին յանձնուած են 10 այրեր եւ 16 կիներ այն մեղադրանքով թէ մասնաւոր տուն մը հաւաքուելով կրօնական արարողութիւններ կատարած են։ Ոստիկանութիւնը 28ն ալ մէկ տան մէջ ձերբակալած եւ դատարանի յանձնած է։

Դատարանի նախագահ Իպրահիմ պէյ երբ հարցուց այս հաւաքոյթին պատճառը ամբաստանեալները պատասխանեցին.

— Մենք մէվլիւտի գացած էինք Պալազ. Պապազատէ Հիւսէյին պէյի տունը։ Յետոյ յանկարծ ոստիկաններ եկան, տունը պաշարեցին եւ մեզ ձերբակալեցին։ Սխալ է թէ զիքր ընելով իլահի կը կարդայինք։

Դատարանը որոշեց վկաներ լսել եւ նիստը յետաձգեց։ Ամբաստանեալներէն երեքը Թոքատ չեն գտնուիր։

ԶՕՐ. ՓԱՆԿԱԼՈՍ ԱՆՊԱՐՏ ԱՐՁԱԿՈՒԱԾ

1928ի ընտրական պայքարին առթիւ, տեղի ունեցած արիւնահեղ բախումներուն հետեւանքով դատ բացուած էր զօր. Փանկալոսի դէմ որ այն ատեն գլուխը կը գտնուէր յոյն կառավարութեան։ Դատարանը անպարտ արձակեց Փանկալոսը։

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

ՄԹԵՐԵ՞Լ ԹԷ ՊԱՀՊԱՆԵԼ ԵՒ ՕԳՏԱԳՈՐԾԵԼ

«Գերարտադրութեան» աղմկալի եւ խլացուցիչ իրարանցումին մէջ, համայնավարները կը խոստանան ամբողջացնել վերջապէս «սոցիալիզմի կառուցումը»։

Համաշխարհային տագնապի ներկայ օրերուն, աւելի կը զօրանայ շեշտն ու թափը անոնց գոռում գոչումներուն, որովհետեւ հին աշխարհի աւերակներուն վրայ է որ կը յաւակնին իրենց վերածնունդը ներկայացնել իբրեւ փրկութեան միակ փարոսը բովանդակ մարդկութեան։

Տեսակ մը վաճառամարտ (տըմփինկ) քարոզչութեան մէջ գերազանցապէս վատառողջ եւ գերագրգռուած մթնոլորտի մէջ, իրենց գովքը հիւսելու, իրենց փառքը փառաբանելու համար։

— Եւրոպան եւ հին աշխարհը կը մեռնին շնորհիւ դրամատիրական կարգերուն, սոցիալիստ դաւաճաններու բարենորոգչական ուղղութեան», կը պատգամէ Մոսկուա, կ'արձագանգէ Թիֆլիսը եւ դէմ կը բանէ մեր խեղճ ու կրակ Երեւանը։

Իսկ մեր խորհրդային դըրախտին մէջ, փառք Լէնինին— ո՛չ միայն տագնապալի ոչինչ կայ, այլեւ ընդհակառակն մեր տնտեսական աննախընթաց զարգացումով բոլորովին անապասելի եւ բարգաւաճ կեանք կը խոստանան աշխարհի լաւագոյն զանգուածներուն — Ստալինի հպատակներուն։

Այս է պաշտօնականութիւնը ամենօրեայ ընթերցումներուն — եւ եթէ կ'ուզէք ամենագլխաւոր եւ հիմնական իմաստը մեր հայաստան խորհրդային թերթերուն։

Անշուշտ Հայաստանն ալ անմաս չէ համայնավարութեան շնորհներէն եւ փառքերէն։ Չէ որ հոն ալ ամէն ինչ դէպի լաւը կ'ընթանայ, Ստալինի նոյուածքին(?) եւ շունչին տակ։

Եւ սակայն, դարձնենք էջերը եւ քննենք իրողութիւնները, որոնք վարագոյրը լայն կը բանան «գերարտադրութեան» առասպելներուն վրայ։

Անհաւասիկ պաշտօնական տեղեկագիր մը Երեւանի կեդրոնական սպանդանոցի եւ անասուններու հաւաքատեղիին մասին, գրուած եւ ստորագրուած պաշտօնական անձնաւորութիւններէն, եւ տպուած «Խորհրդային Հայաստանի» փետրուար 7ի թիւին մէջ։

Նախ քան այդ տեղեկագրին ծանօթանալը, կրկնենք անգամ մը եւս որ այս տարուան առաջին եռամսեակը մսի մթերման շրջանն էր մեր երկրին մէջ, որուն մասին խօսած ենք ժամանակին։

Անծանօթ իրողութիւն մը չէ մեր ընթերցողներուն մսի սուր տագնապը Հայաստանի մէջ, ինչպէս ընդհանրապէս բոլոր տեսակի ուտելիքներու եւ կենսական նիւթերու։ Դիտենք նոյնպէս այն բացառիկ խիստ ու տաժանելի միջոցները, որոնց կ'ենթարկուին մեր գիւղացիները պետութեան կողմէ, կենդանիներու մթերման ընթացքին։

Այս բոլորին հետ, խոստովանինք այն լարուած եւ սպառող աշխատանքը որ ի գործ կը դրուի տիրող կուսակցութեան կողմէ, իրականացնելու իր ծրագիրները։

Մարդկային զայրոյթն ու վրդովմունքը հաւանաբար ընտելանար այս բոլորին եւ տեղի տար ուրիշ զգացումի մը, եթէ սակայն իրական արդիւնքը համապատասխանէր թափուած ջանքերուն եւ արդարացնէր այնքան բազմաթիւ չարիքներն ու զրկանքները։ Փաստերն ու իրականութիւնը հակառակը կ'ապացուցանեն դժբախտաբար։ Ահա մսի մթերման քաղաքականութիւնը։

Ո՞ւր եւ ի՞նչպէս կը պահուին ժողովուրդէն հաւաքուած անասունները.

—«փետրուար 3ին ընդունման կայանի ընդարձակ բակը բռնել էին հսկայական քանակութեամբ մանր եւ խոշոր անասուններ։ ...Գոմերում՝ անասունների ոտների տակ կուտակուած է շաբաթների աղբը, ցեխը, որի մէջ թաղւող անասունները դժւարանում էին դուրս գալ։... Անասունների մի մասը տառեխի նման գոմերը լցնելուց յետոյ դարձեալ խոշոր մասը մնացել է դուրս բացօթեայ եւ գիշերն անց է կացնում փետրւարեան սառնամանիքում»։

Սովորական երեւոյթ մը, պիտի ըսեն շատեր։ Նկատի ունենալով մեր երկրի անպաստ պայմանները։ Իրենք համայնավարներն ալ հաւանաբար շատ տարօրինակ չգտնեն այս կացութիւնը, որ մանրակարն է իրենց Չեկային, սա տարբերութեամբ միայն որ մէկուն մէջ անասուններն են արգիլափակուած, իսկ միւսին մէջ մարդիկ։ Եւ ոչ մէկ օր որեւէ բողոք լսուեցաւ մարդոց յատուկ Չեկայի մասին, մինչդեռ անասուններու վերեւ պատկերացուած վիճակը առիթ է տուած իրարանցումի։ Ինչո՞ւ որովհետեւ անասունները աւելի յարգի են մեր դժբախտ երկրին մէջ, քան Չեկան խճկուած բոլոր դասակարգի մարդերը։

Բայց պէտք է գայթանալ. այլապէս ժողովրդական տնտեսութեան հանդէպ բոլշեւիկեան անպատասխանատու եւ անբարեխիղճ վերաբերմունքը չարիք կը դառնայ։ Տեղեկագիրը վերը արտագրուած նկարագրականը կը հարստացնէ փաստերով.

— «Այս պայմաններում զարմանալի չէ, երբ բակի այս ու այն կողմը դուք անպայման հանդիպելու էք սատկած անասունների դիակների։ Սատկում են նրանք ցրտից, խնամքի բացակայութիւնից, ճանապարհին առանց կերի մնալուց։ Սատկում են ուղղակի տեղի նեղութիւնից, ոտի տակ ցեխի մէջ մնալուց»։

Փաստերով ու թիւերով լեցնելով սատկած անասուններու պարագան, տեղեկագիրը մանրամասնութիւններ կուտայ նոյնպէս ընդհանուր անտիրութեան եւ վնասարարութեան մասին։

«Անասունները յաճախ մնում են առանց կերի» մինչդեռ կերի զանազան նիւթեր թափուած են անխնայ, հովին եւ անձրեւին թողուած։

— «Այդ կերերի վրայով են անցնում ոչխարի հօտերն ու տաւարի նախիրը։ Դրանց վրայ են օրերով սատկած մնացել մի քանի անասուններ։ Ահա երկու օր է, ինչ թեփի մէջ ընկած է ցրտից սատկած գոմէշը, կովը եւ երկու ոչխարը»։

«Այսպիսի յանցագործ վերաբերմունքի շնորհիւ եղած անասունների մի մասը պէտք է սատկեր եւ սատկում են նրանք տասնեակներով։ Յունուար 31ին սատկել է 20 անասուն»։

Մէկ կողմ թողունք ուրիշ փաստեր, որոնք ցոյց կուտան գեղծում, հաշիւի բացակայութեան եւ պաշտօնեաներու անփութութեան, ինչպէս նաեւ անբարեխիղճ ընթացք բանուորներու հանդէպ։

Այս ընդհանուր անտիրութեան մէջ անտարբերութիւնը հասած է այն աստիճան, որ մարդիկ կը մորթեն անխնայ «լաւագոյն լծկաններն ու յղի անասունները»։

«Միայն յունւար ամսում մորթւել են մօտ 415 յղի կով ու գոմէշ եւ մօտ 1400 այծ ու ոչխար։ Եւ այդ այն ժամանակ երբ բազարում արու անասուններ շատ կային»։

Այս բոլորէն ետք, կը կարծէ՞ք թէ մարդիկ կրնան օգտագործել սպանդանոցի մսեղէնը։

Պատասխանը կուտայ «Խ. Հայաստանի» փետրուար 10ի մէջ հրատարակուած ուրիշ տեղեկագիր մը.

«Տասնեւվեց ամսուայ ընթացքում թափել են ոչխարի 47 հազար փայծաղ՝ մօտ 4700 քիլօ քաշով, խոշոր անասունի փայծաղ՝ 15400 հատ — 11 հազար քիլօ»։

Թէ ինչո՞ւ այսքան անպատասխանատուութիւն անընդհատ նիւթի տագնապի շրջանին, դժուար է պատասխանել հանգամանօրէն։ Մանաւանդ, ինչպէս կը նկատէ մեր ակնարկուած տեղեկագիրը.

«փայծաղը հրաշալի սնունդ է արեան պակասութիւնից եւ մալարիայից տառապողների համար»։

Աւելորդ է աւելի երկարել շարքը այս կարգի իրապէս վրդովիչ իրողութիւններու։

Կրկնենք նորէն մթերելը չէ կարեւորը, այլ մթերուածը իր նպատակին գործածելը։ Հոս է որ պէտք է խօսիլ «գերարտադրութեան եւ գերակատարման» մասին։

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ԼԱՏԻՆԱՑՄԱՆ ԴԱՒԵՐԸ

ՀԱՅ ԿԱԹՈԼԻԿ ՀԱՄԱՅՆՔԻՆ ԴԷՄ

ՊԷՅՐՈՒԹ.— Նախորդ երկու յօդուածներով, կարգ մը հարցումներ ուղղած էի զանազան դաւադրութեանց մասին։

Սպասելով անոնց պատասխանին, այսօր կ'ուզեմ հարեւանցի ակնարկ մը նետել լատին միսիոնարական աշխատութեանց վրայ։

Unitor բառեալ Տամինիկեանները՝ եկան մեր մէջ մեր ծիսական գիրքերը խանգարեցին, ուզեցին լեզուն ալ աղճատել, հաւաքեցին՝ ուսկի՞ց չենք գիտեր, անլուր մոլորութիւններու շարք մը եւ ներկայացուցին Հռոմին։ Ի՞նչ եղաւ հետեւանքը. ծիսական շփոթութիւն, որու շուրջ՝ վերջ ի վերջոյ, գոլէնցիի եւ Աբրացիի(?) անհաշտութիւնը բռնկեցաւ. մէկզի դրուեցան մեր հարազատ ծիսական գիրքերը եւ լատին ծէսը թարգմանուեցաւ անճանի լեզուով մը։ Եւ յետոյ Բարսեղեան արքադրութիւններ եղան մէջտեղ։ Ու այս ամէնուն եզրակացութիւնը այն եղաւ որ ոչ միայն հայ կաթոլիկ հաւատացեալը իր ազգակիցներէն օտարացաւ ու միշտ աւելի հեռացաւ, այլ եւ կաթոլիկէ եւ կաթոլիկէ միջեւ՝ վէճեր պայթեցան, որոնց տխուր ծայրայեղութիւնները հայ կաթ. եկեղեցւոյ եւ կղերի պառակտման ողբերգութիւնը կազմեցին։

Այդ պառակտումին հետքերը մնացած են տակաւին ու լատին հեղինակներու մէջ կը կարդացուին տակաւին Հայոց սխալները մակդիրով անուղայ, անլուր նախադասութիւններ։ Եթէ հայ կղերական մը համբերութիւնն ունենար, Փէրշանդէօրի հայրենիքը շրջագայելու եւ ժողվէր ամէն հանդիպած ո՛չ աշխարհականին՝ այլ կղերականին իսկ բերնէն ելած ցափոռուքները, քանի՞ հատորներ պիտի լեցնէին սխալները։ Ու այս հակառակագիրը եղած է Հայուն։ Երբեմն հայ եկեղեցւոյ եւ Հռոմի միջեւ Բիւզանդիոնը կեցած էր եւ ուզած ձեւով զայն կը ներկայացնէր առոր. լատին միսիոնարներ Բիւզանդիոնի տեղ անցան եւ կը շարունակեն այդ վարկաբեկիչ դերը։ Բացառութիւնները յարգելով է որ այս կ'ըսենք, որովհետեւ մանաւանդ Յիսուսեանց մէջ կը գտնեն ճշմարիտ հայասէրներ, բայց անոնք չէզոքացուած են մի՛շտ։

Լատին միսիոնարներէն շատեր իրենց առաքելութեան շրջանակն իսկ ճանչցած չեն. Հայուն համար եկողը ո՛չ հայերէն ուզած է խօսիլ, ոչ ալ սորվիլ անոր պատմութիւնը ու լոկ կանխակալ գաղափարներով վերաբերուած է, ծաղրելի դառնալով եւ ծաղրելի ու վնասակար դարձնելով իր պաշտօնը։ Ասոնց պիտի չառնենք. բայց մեր ազգը վայրենիներու հետ շփոթողներ եղած են, մեր ազգին ինքնավար եղած ըլլալը, պետութիւն ունեցած ըլլալը հերքողներ եղած են եւ կան։ Այս տրամադրութեամբ մարդիկ, ուրիշ բան չեն ըրած, բայց եթէ նախապատմական մնալ իրենց ամբողջ գործունէութեան մէջ։

Ուրիշներ սկզբունք ըրած են ազգային կղերն ու նուիրապետութիւնը անտեսել եւ օգտուելով Արեւելքի մէջ եւրոպականութեան բացառիկ դիրքէն՝ անարգել ինչ որ հայ է եւ տիրապետող ազգերու անձ գերազանցութիւն մը ցուցադրել խոնարհներու հանդէպ։ Մարդիկ՝ որ իբրեւ կրօնաւոր ուրիշ նիստուկաց ունէին իրենց երկրին մէջ, Արեւելք գալով փաշայի եւ պետական ջոջերու դիրք կը բռնէին յաճախ, մանաւանդ իրենց ազգի հիւպատոսներու հետ նստելով, իրենց լեզուի եւ նիւթական միջոցներու առաւելութեամբ քիթ բարձրացուցած կը նայէին տեղացիին վրայ։ Այս ռամիկ բացատրութիւն մըն է. բայց իրականութիւնը անոնց՝ որ կղերական հոգիէ զուրկ, մեր ազգային ու յաճախ անհրաժեշտին կարօտ կղերին վրայ սոնքացեր ու վիզ երկնցուցեր են։ Եւ սակայն ճիշդ այդ ազգային կղերին է որ կը պարտինք կաթոլիկութեան պահպանումը. երբ մեր պատրիարքներ պատուած թաշկինակ մը չունէին, երբ իրենց ննջարանը եւ խոհանոցը միեւնոյն սենեակն էր։ Հայր Շանթէօրի ծանօթ Զմմառէն առաքեալներ գացած բոկոտն, գլխաբաց, առանց դրամի եւ առանց է որ հրաշքներ գործած են։

Ս. Քահանայապետներ անդրադարձած են այս կարգի միսիոնարներու ընթացքին վրայ, տեղական կղերը յարգելու, անոր մակարդակը բարձրացնելով իւրաքանչիւր ազգ իր կղերով կառավարելու, խառը չընելու, արեւելեան ու արեւմտեանի մէջ. հրահանգներ տուած են միշտ։ Այս մասով անշուշտ արեւելեան վարժարաններ հիմնած են նոյնիսկ Հռոմի մէջ, ինչպէս Լէւոնեանը։ Մենք Հռոմի դէմ չէ որ կը խօսինք եւ նուազ իսկ Ս. Քահանայապետներու դէմ, գիտենք անոնց դիտումներու բարձրութիւնը եւ ուղիղ հայեացքը, մենք կը խօսինք անոնց դէմ՝ որոնք քահանայապետներ ալ դատապարտած են եւ անոնցմէ կը պահանջենք որ մնան իրենց սահմանին, գծին ու պաշտօնի սըրբութեան մէջ, կը խօսինք անոնց դէմ որ Արեւելեան խնդրին ի նպաստ Թուրքերու փակուած առեն, կը գերադասէին Թուրքը հայուն եւ յոյնին, կը խօսինք անոնց որ յաւէտ իրենց պետութեանց գործակատարի դերը կը խաղան, որ խաղ կը գնեն եկեղեցւոյ մէջ, որ չեն ուզեր յարգել մեր աւանդութիւնները ու չեն գիջանիր Արեւելեան պատրիարքի կամ եպիսկոպոսի գլուխ ծռել, եւ կ'արհամարհեն ինչ որ լատին չէ, ու կը շահագործեն մեր տկար ու խեղճ կացութիւնը։

Կաթոլիկ եկեղեցին տիեզերական է եւ ճիշդ ատոր համար ամէն ազգէ նուիրապետութիւն ունի ու կը պահպանէ։ Մեր հայ կաթոլիկ եկեղեցին ալ ունեցեր է եւ ունի իր նուիրապետութիւնը, որ նոյնքան կաթոլիկ է որքան լատին միսիոնար մը կրնայ ըլլալ, ու եթէ այդ նուիրապետութիւնը ինքնին դադրի կապ ունենալէ ընդհանրական եկեղեցւոյ կեդրոնին հետ, վըստահ ըլլայ Հայր Շանթէօր որ մեզ իրեն հետ պիտի չունենայ, բայց մինչեւ այն առեն որ այս նուիրապետութիւնը կաթոլիկ է եւ յաճախ լատին միսիոնարէն աւելի ջերմեռանդ հանդէպ կեդրոնին, լատին սուէտ միսիոնար ու պաշտօնատար անոր տեղը բռնելու իրաւունք չունի։

Մեր վերջին վկայաբանութիւնը, հայ եպիսկոպոսութեան ու կղերականութեան դիւցազներգութիւնը պիտի կազմէ յաւէտ։ Մէկ հատ ուրացող չեղաւ. Բայց թող Հայր Շանթէօր նոյն ժամանակաշրջանի իր պատմութիւնը աչքէ անցնէ եւ պիտի տեսնէ որ լատին կղերէն անհոգին մաս մը՝ լոկ զինուորական ծառայութեան գացած ըլլալուն համար չվերադարձաւ ծառայելու խորանին։

Հայ կաթոլիկ նուիրապետութիւն մը կայ մեզի համար, ուրիշ չենք ուզեր անոր կողքին, հայ կաթոլիկ կղեր ունինք եւ չենք ուզեր ուրիշ ծէսի կղեր ունենալ մեր մէջ։ Ունինք կազմակերպուած հայ կաթոլիկ կրօնաւորներ ալ եւ կը բաւեն մեզի։ Ունինք պատրիարք, եպիսկոպոսներ, թեմեր ու ժողովրդապետութիւններ, թողուցէ՛ք մեզ, լատին ժամ-փէրներ։ Այնքան քիչ ենք որ. մեր կղերը կը բաւէ. ձգեցէ՛ք որ մեր պատրիարքութիւնը, գոնէ ինքզինքը եւ անոր գլխուն թառած՝ մի ստորնացնէք զայն. ձգեցէ՛ք մեր եպիսկոպոսները որ իրենց թեմերը տնտեսեն ու մի՛ կապտէք զանոնք. ձգեցէ՛ք մեր կղերը իր գործի ազատութեան մէջ ու մի՛ պառակտէք զայն։ Ինչո՞ւ այս անհարկի, անիմաստ միջամտութիւնները շարունակ։

Տգեղ է բայց պիտի ըսենք. հայ անունը՝ իր արեան բողոքի օրերուն, հոյակ ունեցաւ, կարեկցութեան ձայն եւ իրաւունք ունեցաւ, կրնար նպաստաւորուիլ. Ձեզի՛, միսիոնարներ, յարմար առիթ թուեցաւ շահագործել այդ պարագան եւ Հռոմի ալ հասկցնել որ ձեզմով միայն կրնայ կաթոլիկութիւնը վերաշինուիլ, ահա՛, մեկնութիւնը ձեր ամբողջ գործունէութեան։ Եւ մինչ անդին էջմիածնական եւ բողոքական մամուլը անհաղանգ հնչեցուց թէ Հռոմ անհագին զաւակ տրամադրած է հայ կաթոլիկ պատրիարքութեան, ասիկա ո՛չ միայն չստացաւ այդ նպաստը, այլ իր անունով բարեգործութիւնները միսիոնարներու մաքսատունէն անցան ու հոն վար դրուեցան։

Բայց այլ եւս ժամանակը եկած է որ բացէն խօսուի եւ իրերը, գործեր ու անձեր իրենց անունով յայտնուին։ Մենք հայ կաթոլիկներս, որոնք ազգայնութիւնը մենաշնորհ պիտի չուզենք նկատել միւս հաւատացեալներուն, մենք Միութիւն մը ունինք (թո՛ղ գիտնայ, Հայր Շանթէօր) որ իր սրաշատումը տուած է պայքարելու լատինացման եւ օտարացումի ամէն ձեւերու դէմ։ Եւ կը յայտարարենք որ ինչպէս պիտի գիտնանք յարգել, ծեծաւոր ճշմարիտ միսիոնարները, անոնց այսինքն, որ Լեւոն ԺԳ.ի բացատրութեան համաձայն՝ լոկ եւ իրական օժանդակներ պիտի ըլլան մե՛ր նուիրապետութեան, նոյնքան պիտի պախարակենք ամէն անոնք որ մեր նուիրապետութեան կարգը առնակոխելու, մեր ծէսը եւ լեզուն խանգարելու, մեր կղերը ստորնացընելու, մեր հաստատութիւնները իրենց գործին հետ կցելու աշխատելով, հայութեան բնաջնջումը մեր մէջ եղծելու կը ձգտին։

ԿԱԹՈԼԻԿ ՀԱՅ ՄԸ

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Եգիպտոսի ներքին նախարարութիւնը շրջաբերական մը ուղղեց զանազան վարչութեանց, հաղորդելով թէ խորհրդարանի անդամներու ընտրութիւնը տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ Մայիսին, ըստ 1930ի ընդհ. օրէնքին։

Կարգ մը թերթեր, որոնց մէջ նաեւ «Էլ Ահրամ» կը հաղորդեն թէ վարչապետը ընտրական պայքար կը մղէ միեւնոյն առեն իր համբորդութեան ընթացքին։

Վարչապետը անգլ. Մարզպանին հետ երկար տեսակցութիւն մը ունեցած ըլլալով թերթերը կը հաղորդեն թէ այս տեսակցութիւնը կապ ունի ընտրական շրջաբերականին հետ։

ԼՈՒՌ ՑԱՒԵՐ

ՎԵՑ ՀԱԶԱՐ ՖՐԱ[...]

40 ՄԱՆՈՒԿՆԵՐ ՓՐԿԵԼՈՒ [...]

Խասգիւղ (աւի. Թղթ[...] ողջներդուելով ազգ. վարչ[...]նի հոգաբարձութեան [...] հրապարակ հանած [...] գրէն, կը փութամ ալ [...] լրացուցիչ տեղեկագիրներ[...]

1923ի Յայն եւ Թր[...] ընդհարումներէն յետոյ [...] քօյին ունեցաւ 500 [...] հայութիւն։ Անոնք հագի[...] պրած Թրքական եաթա[...] իրենց տեղաւորման հոգին [...] կը ջանային ընտանեկան [...] ցող ապահովել։ Շնորհիւ [...] խոտի գործարաններուն, [...] անհատը կարճ առենէն [...] իբրնտանեկանապրուստ [...] հովելէ յետոյ, ազգ. կեա[...] ալ գրադելու. անհրաժեշ[...]թիւնը կը տեսնէր։

Այդ օրերուն գոյութիւն [...] իբրեւ ազգ. կալուած հին[...] ցած խարխուլ շէնք մը[...] կին 15 ընտանիք հայութ[...] համար իբրեւ հաւաքավայ[...] ծառայէր։

Այս շէնքը եկեղ հայութ[...] համար դարձած էր ա[...] տեղի, քահանաներու պաշ[...] կան այցելութեան շնորհ[...] պէս եւ հաւաքավայր ներկ[...] միութիւններու համար։

Ազգ. կեանքը սկսեր է[...]նին եռալ։ Բաղդատ[...] խարխուլ շէնքին մէջ կը [...] ւաքուին խումբ մը հայ[...] կիներ։ Թեր ու դէմ [...] ներու փոխանակութիւն [...] կ'եզրակացնեն թէ [...] հայ գաղութը պէտք ունի[...] բոցի եւ եկեղեցիի։

Հետեւաբար՝ նոր ընդ[...] շէնք մը անհրաժեշտ է [...] գաղթականի միջոցներ[...] պէ՞ս կարելի է յաջող[...] գործին, որ առնուազն 20[...] լէվա կը պահանջէ։ [...] սանթիմ կայ տրամադր[...] րո՞ւ ապաւինիլ։ Կայ սի[...] ւանք եւ վստահութիւն [...] ժողովուրդը։ Տէր Զար[...] պատուհաներէն իր հետ բե[...] նարար ոգի։ Ուրեմն հ[...] կան ճիգ մը յաջողութ[...] բերէ։

Ազգ. կեանքը սկսած [...] տալ։ Ուժեր գործի սկս[...] կարճ առենէն շէնքը [...] ուած է։ Խասգիւղն ունի [...] իր աղօթատեղին, Մնայուն [...] հանայով մը եւ դպրոց[...] ուսուցչուհիներով։

Ժամանակի ընթացքի[...] քերու ընդլայնումով օր[...] գաղափարձութիւնն ու թ[...] նութիւնը սկսած են իրեն[...] ծաւէնչութիւնն ալ ընդ[...] Վարժարանին մէջ հասա[...] է չորս դասարանային գր[...] չորս դաստիարակներով։[...] հետէ աշակերտներուն թիւ[...] ւելցած է։ Նպաստի հաս[...] մաւ՝ զանազան [...] թիւններու։ Բարերա[...] չեն մերժած։ Ստացուած[...] ներով վարժարանը կարգ[...] է մաս մը բացուել, որ [...] ալ ծանր հանգամանք [...]

Այսպէս կեանքը իր [...] նան ընթացքին մէջ էր [...] նոր պահանջ։ Մեծ թիւ[...] նուկներ փողոցներն են[...] կապարտէզ պէտք է հի[...] Ինչո՞վ սակայ։ Որո՞ւ [...] կրկին։ — Ցաղուած եւ [...] քանդուած այս ժողովուր[...]

Դարձեալ հոս հոն դի[...] 40 50.000 լէվա հիմնա[...] համար։

Եւ ահա, «Յառաջի[...] խօսութեամբ, 30.000 [...] (6000 Ֆրանք) [...] բերարէ մը որուն անուն[...] չեւ հիմա անծանօթ կը [...]

Եկեղեցիի շրջափակ[...] բուրողշէնքբրեկըծ[...] իբրեւ գնորդ սակարկ[...] է։ Կարճ առենէ մը [...] պայմաններով շէնքը [...] անուան փոխանցուած են[...] նուկները ունին այլեւ [...] պարտէզը։

Այսօր տակաւին ունին[...] տաւարապէս 700.000 լէ[...]

ժեքով չէնքեր, տրամադրուած՝ այս ժողովուրդին համար։

Վերջերս սակայն դէպքերու բռնադրութիւնները շատ բան փոխեցին հոս ալ։ Տնտեսական տագնապը անզգալի Հայ բանուորներու եւ խանութպաններու անգործութիւն։ Դրամի պակասը ազգ. պարտականութիւնները ակամայ թերացուցին, վերջապէս՝ արտագաղթ, օտար երկիրներ, Ֆրանսա եւ այլուր։

Վիճակագրութիւն՝ մինչեւ են 150 ընտանիքներ։ Կը լքեն 350 միայն։

Եւ ահա հոգաբարձութեան անդրկագիրը։ (ԽՄԲ.— Գիտի հրատարակենք առանձին)։

Հոգաբարձութիւնը պիւտճէի լուծը ցոյց տալէ վերջ, անհրաժեշտ կը գտնէ գաւզընթաց դասարանի մը կառուցումը։

Ան կուտայ երկու պատկերներ. նախակրթարան 180 աշակերտներով։ Մանկապարտէզ 110 աշակերտներով։ Վերջինը ինքնաբաւ եւ բնականոն։

Առաջինը՝ իր պիւտճէով ինքնաբաւ չէ։ Մանաւանդ առաջին դասարանով անբնականոն եւ նոր երեւոյթ կը պարզէ։ Նոր ուսումնական տարեշրջանին կը հարկադրուին մօտ 40 աշակերտներ զլրօցէ դուրս թողուլ ակամայ։

Հակառակ տեղւոյս հայութեան քանակի պակսելուն, աշակերտութիւնը կ'աճի։ Հակառակ պետական վարժարաններու հրի տրամադրուած ըլլալուն ի՛նչ ընել ուրեմն։ Հակառակ չարժիլ, անուադն ոճիր է։ Սպասել բախտի մէկ լաւ հարուածին, ապահովութիւն չէ։

Առաջին դասարանը խճողուած է 95 աշակերտներով։ Ուսուցիչ մը դասաւանդութեան պահուն որչափ բարեխղճօրէն վարուի, դարձեալ հնարաւորութենէ զուրկ է բոլորին հանդէպ իր պարտականութիւնը կատարելով խնդիրը հանդստացնելու։

Անոր կը միայ իր դասաւանդութեան բացառիկ ձեւ տալ, ինչ որ մօտ քառասուն աշակերտներու, օրուան կէս պահերուն գրկանքի առիթ կուտայ։

Հոգաբարձութեան խօսքով մէկ դարման միայն կայ՝— 30,000 լէվալի գումար մը, երբեւէ հիմնադրամ դասարանի։

30,000 լէվալի անմիջական կարիքի մը աջէն տասնամեայ 40 մատաղատի մանուկներ փրկելու փորձանքներուն։ Զգիտի՝ գտնուին արգեօք քանի մը բարերար ձեռքեր։ Իրբեւ զուգընթաց դասարանի հիմնադրամ, 30000 լէվա միայն։ Մնացեալը թող մտածուցին հոգալ։

Գ. ԳԱՐԱԽԱՆԵԱՆ

Կարդացէք և Տարածեցէք ՅԱՌԱՋը

ԳԱՂՈՒԹՆԵՐ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

ՀԱՅԵՐՈՒ ԶԻՆՈՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Համաձայն կառավարական պաշտօնական պաշտօնաթերթի հրահանգին, բոլոր հայ տղաքները մինչեւ 22 տարեկան, ըլլան Յունաստան ծնած, Թուրքիա կամ արտասահման, պէտք է արձանագրուին քաղաքապետական ատեններուն մէջ։ Անոնք ենթակայ են չորս ամսուան զինուորական ծառայութեան երբ լրացնեն իրենց 22րդ տարին։ Ընտանեօղները պիտի նկատուին փախստական եւ ըստ այնմ իրենց զինուորական ծառայութեան շրջանը պիտի երկնապատկուի, կամ եռապատկուի, ըստ պարագային։

ԱԶԳԱՅԻՆ ՏՈՒՐՔԻ ԴՐՈՒԹԻՒՆ ԱԹԷՆՔԻ ՄԷՋ

Հին Յունաստանի եւ կղզիներու ազգ. կեդր. վարչութիւնը, տարւոյս սկիզբէն սկսեալ, իր թեմին պատկանող համայնքներու մէջ սկսած է կիրարկել ազգային տուրքի դրութիւնը, որ մինչեւ հիմա անծանօթ էր։

Այս կարգադրութեամբ կ'ակնկալուի որ կը կանոնաւորուի Հին Յունաստանի թեմին նիւթական հաստատութիւններու ապահովութեան խնդիրը։

ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ

ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Այթոսէն թղթակից մը կը գրէ.

1930 նոյեմբերի ընթացքին, Այթոսէն եւս Հայաստան գաղթելու ձեռնարկներ եղան Արձանագրութիւններու թիւը մինակ Այթոսէն եղած է ընդամէնը 48 ընտանիք որոնք կը յուսան յիշ մարտին (1931) փոխադրուիլ Սովետական այժմ մեր քաղած ստոյգ տեղեկութեանց համաձայն ներգաղթը կարելի պիտի ըլլայ սկսիլ աշնան, քանի որ եկած հրահանգի մը համաձայն գաղթող ընտանիքներուն լուսանկարները ուղղած են, որոնք պիտի ղրկուին։

Ըստ արձանագրուողներուն, անոնք պիտի ուղղուին Նուպարաշէնի մէջ ամսուան մեզի զարմանք պատճառող միակ կէտը այն է թէ Նուպարաշէնի կառուցումը պիտի սկսի 1931ի ընթացքին եւ պիտի վերջանայ 1932ի վերջաւորութեան, այնպէս որ աշնան գաղթելիք այս բազմութիւնը այդ պարագային ո՞ւր պիտի տեղաւորուի։.

ԱՄԵՐԻԿԱ

ՀԱՅ ԴՊՐՈՑ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

Լոս Անճելըսէն կը հաղորդեն թէ հոն կազմուած է ուսումնական խորհուրդ մը, որուն մէջ անդամ ունին գրեթէ բոլոր յարանուանութիւնները։ Գործակցութեան նպատակն է, հայ նոր սերունդին սորվեցնել մայրենի լեզուն։

Նկատելով որ Լոս Անճելոսի մէջ Հայերը շատ ցրուած են եւ դժուար է հաւաքել տղաքը, Ուսումն. խորհուրդը հինգ դպրոց բացաւ մէկ երկու շաբթուան մէջ։ 135ի չափ երկսեռ աշակերտներ այժմ կը սորվին հայ լեզուն, կարդալ ուսուցիչներէ եւ ուսուցչուհիներէ։ Ուսումն. խորհուրդին ծրագիրն է մօտ ատենէն կրկնապատկել թէ՛ դպրոցներու եւ թէ՛ աշակերտներու թիւը։

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅՈՒ ՄԸ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Նիւ Եորքի «Ամերիքըն գէնքըր» թերթը կը հաղորդէ թէ ամերիկահայ ահղանաւորներէն Պ. Մ. Բնաքեանի հնարած է «չէքըն» ի նոր ձեւ մը, որով կեղծարարութիւնը բոլորովին կ'արգիլուի։ Արդէն իսկ գիմում կատարած է, մենաշնորհի իրաւունք ձեռք բերելու համար։

Պ. Մ. Բնաքեան ծնած է Մարզուան. կրթութիւնը առած է Ամօլջի Դպրեվանքը եւ երկար ատեն կրթական պաշտօններ վարած է։

ԻՐԱՔ

ՊԱՍՐԱՅԻ ԳԱՂՈՒԹԸ

Պասրայի մէջ ներկայիս 8900 հայեր կ'ապրին, որոնց 170ը անդամ։ Հայերը կը զբաղին հետեւեալ գործով.— Ազատ արուեստ, առեւտուր, պաշտօնէութիւն, արհեստաւորութիւն։

Առաջին դասը եթէ ոչ առաջին գանէ երկրորդ անդը կը գրաւէ հրապարակին վրայ։ Առեւտրականները քիչ են, իսկ պաշտօնեաները եւ արհեստաւորները շատ։ Այս վերջինները կը գործեն պետական եւ քաղաքային գանազան ճիւղերու մէջ, եւ շատ գնահատուած են։ Պարզ գործաւորներ ալ կան. բայց ոչ բանուորներ։ Մէկ խօսքով, Հայերու անտեսական կացութիւնը միջթարական է։

Դպրոցը, դոր կը կառավարէ երկու գաղթականներէ եւ մէկ անդամէ բաղկացեալ հոգաբարձութիւն մը, 50ի չափ աշակերտ ունի։ Դպրոցին անցը հեռու ըլլալով, շատերը օտար վարժարան կը կը ղրկեն իրենց զաւակները։

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ

ՍԵՂՄՈՒՄՆԵՐ

Ինչպէս գրեր էինք, կը հաստատուի թէ Պարսից կրթ. նախարարութիւնը հայ վարժարաններու մէջ պարտադիր յայտարարած է պարսիկ պատմութեան եւ աշխարհագրութեան ուսուցումը՝ Նմանապէս առաջարկուած է փակ պահել հայկական դպրոցները Ուրբաթ օրերը։ Հայերէն լեզուով ներկայացումներու դէմ եւս Ատրպատականի մէջ արգելքներ յարուցուած են եւ թոյլ չեն տրուած հայերէն լեզուով ազգաբարութիւններուն ապագրութիւնը։

Պարտահարկ Հայերուն զինուորական ծառայութիւնը պարտադիր ըլլալով, այժմ արդէն հարիւր հայ երիտասարդներ իբր նորակոչ զինուորներ մտած են Պարսից բանակը։ Հայ զինուորները իրենց ընդունակութեամբն ու հաւատարմութեամբը գրաւած են զին. իշխանութեան համակրանքն ու ամենուրեք արժանացած գնահատութեան։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

ՎԱԼԱՆՍ, 22 մարտ —«Երգն Հայաստանի» շարժանկարը մեծ յաջողութիւն գտաւ մեր գաղութին մէջ ալ։

Այս առթիւ ճառ մը խօսեցաւ ընկեր Հանըմեանը, պարզելով մեր ազատագրական աշխատանքները։ Նաեւ Պ. Կորիւնեան, շարժանկարին առթը, ժողթելով որ առիթ ունենանք դայն անսնելու մեր հարազատ հողին վրայ։

Ֆիլմին վերջին տեսարանը կը ներկայացնէր հայկական հաւաքոյնը պարզուած Արարատեան լեռներուն վրայ։ Գ. Ե.

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Ե. Ե. Մ. ՇԱՎԻԼ

Արդիւնք Շավիլի Եր. Երիտ. Միութեան կատարած մրցումներուն։

Մարտ 1. U. S. Bienfaisance (R) կը յաղթէ 4ով 3։

Մարտ 8ին Ե Ե Մ Շավիլ կը յաղթէ A. C. Paribas (Mixte) 3ով 1.

Մարտ 15 դադար։

Մարտ 22 A. C. Ivry (1er) Ե. Ե. Մ. Շավիլ 0 0։ Իսկ Մարտ 25 կիրակի Վիռօֆլէյի դաշտին վրայ խումբը կը մրցի A. C. Kutch (1er)ի դէմ, ժամը 3ին։

Ժամադրավայր մարզիկներու.— « Aux Puits sans vin» Chaville, ժամը 2.15ին։

Կ. Թ.

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ԳՆԴԱԽԱՂԵՐԸ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի շրջանի Ֆութպոլի յանձնախումբը անցեալ կ'աշխատի, եւ յաջողած է իր խումբերը ծանօթացնել Ֆրանսայի բոլոր գաւառներուն մէջ։ Ֆութպոլի յանձնախումբի գրասենեակը ամէն օր կը հասնին բազմաթիւ նամակներ ու հեռաձայնով խնդրանքներ Ֆրանսայի ամէն կողմերէն։ Հաղուադէպ չեն միեւնոյն օրուան մէջ զանազան վայրերէ եկած հեռագրով կամ հեռաձայնով առաջարկներ մեր խումբերէն միայն մէկ խաղալու համար։ Մինչեւ անգամ վերջերս Բռասէլ Գիլեալ մը Ֆրանսէ պէտ կարեւոր խումբի մը վարիչներ ը հեռաձայնով մրցում մը ուզեցին մեր Ա. խումբին դէմ, դժբախտաբար կիրակի մը համար, երբ մեր խումբը ազատ չէր։

Ներկայիս Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի շրջանին մէջ, ամէն կիրակի 5 խումբեր կը մրցին։ Նկատի ունենալով նոր խաղացողներու արձանագրութեանց համար ամենօրեայ եղած դիմումները, յոյս կայ որ այս թիւը կրկնապատկուի յաջորդ շրջանին։

Անցաւ ուրբ կիրակի 5 խումբերու անցեալ կիրակիի գործունէութեանց մանրամասնութիւնը։

Ա. խումբը գացած էր, Փարիզէն 380 քիլոմեթր հեռու Նանթ քաղաքը, տեղւոյն Ա. խումբին դէմ մրցելու համար։ Լաւ խաղարկութիւն։ 4000ի մօտ հանդիսատեսներ։ Արդիւնք հաւասար՝ 1—1։

1 B խումբը գացած էր Փարիզէն 135 քիլ. հեռու Շոնի քաղաքը, տեղւոյն Ա. խումբին դէմ խաղալու համար։ Հակառակ կորդին կցտ խաղարկութեան պատճառաւ խաղին սկիզբէն իսկ մեր խումբէն երկու խաղացողներէն մին բաւական ծանր կերպով, իսկ ուրիշ մը թեթեւօրէն վիրաւորուելով խաղէն դուրս ելած են։ Արդիւնք պարտուած 0ի դէմ 4։

Պահեստի խումբը խաղաց A. S. Amical Ա. H. C. խումբին դէմ։ Արդիւնք պարտութիւն 0ի դէմ 3ով։ 2րդ խումբը խաղաց Վիլնէօվ Սէն Ժորժի Ա. խումբին դէմ։ Արդիւնք յաղթական 1ի դէմ 2ով։ Հակառակ այն պարտութիւններուն Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբերու ընդհ. խաղարկութիւնը գոհացուցիչ եղած է, եւ գնահատութեան արժանացած Ֆրանսացի ժողովուրդին կողմէ։ Փափաքելի է որ մեր ժողովուրդը աւելի շատ հետաքրքրուի իր խումբերու խաղով եւ մօտէն հետեւի անոնց։ Որովհետեւ ի՛նչ աւելի լաւ առիթ կարելի է գտնել ուսեցնելու սպորտը ազգային հըպարտ զգացումներով, քան մեր թափառական խումբերու յաղթանակը կամ նոյնիսկ պատուաւոր պարտութիւնը, տեղացի կազմակերպուած խումբերու դէմ։

Ք. Ժ.

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի

ՍԿԱՈՒՏ ԽՄԲԱՊԵՏՆԵՐՈՒ ՄԻԱՄԵԱՅ ԴՊՐՈՑ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի եւ Շրջանի Սկաուտական Ցանձնախումբը մշակած ու արդէն իսկ գործադրութեան դրած է սկաուտ խմբապետներ պատրաստելու միամեայ դպրոցի ուսումնական ծրագիրը։ Կազմուած է նոյնպէս դպրոցի ուսուցչական մարմինը հետեւեալներէ.—

Պ. Պ. Մ. Նաթանեան՝ Ազգ. Պատմութիւն։ Ե. Պալեան՝ Մանկավարժութիւն, Ձեռարուեստ եւ Հայաստանի աշխարհագրութիւն։ Եր. Տէր-Անդրէասեան՝ Հայրենագիտութիւն։ Գ. Գեղարքունի՝ Բնապատմութիւն եւ կենդանաբանութիւն։ Հ. Աբէլեան՝ Հանքաբանութիւն եւ երկրաբանութիւն։ Բժ. Լ. Գրիգորեան՝ Բնախօսութիւն։ Բժ. Շ. Այվազեան՝ կազմախօսութիւն։ Բժ. Օ. Քիւթիւքեան՝ Առողջապահութիւն։ Պ. Պ. Լ. Բալեան՝ Քաղաքացիական կրթութիւն։ Կ. Ուշաքեան՝ Հ. Մ. Ը. Մ. Սկաուտութիւն եւ Վարչագիտութիւն։ Վ. Փասարմաճեան՝ Քարտիսագրութիւն եւ Հետախուզութիւն։

Պ. Պ. Գ. Ցակոբեան, Գ. Պետրոսեան, Գ. Օհաննէսեան, Հ. Աբէլեան, Ժ. Մինթանճեան, Օ. Նազմաճեան՝ Սկաուտիզմ։

Պ. Պ. Հ. Սամուէլ՝ Քաղաքատնտեսութիւն։ Զիթունի՝ Խաղ։

Ծանօթ.— Սկաուտ Դպրոցը բացուած ու դասաւանդութիւնները կանոնաւոր կերպով սկսած են Մարտ 17էն ի վեր Ֆլորիա ճաշարանին վերնայարկը, ամէն Երեքշաբթի եւ Ուրբաթ օրերը ժամը 8.30ին։

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀՈՒԹԻՒՆ ԱԿԱՆՋԻ, ՔԻԹԻ ԵՒ ԿՈԿՈՐԴԻ

Հեղինակ՝ Տօքթ. ԱԼԼԱՀՎԷՐՏԻ ՈՐԴԻ

Գին՝ 10 ֆրանք

Դիմել՝ Dr. Allaverdy, 27 Rue des Sablons, Paris (16).

Առողջապահական յաւագոյն գիրք մը։ Կ'արժէ որ իր առողջութեանը բծախնդիր ամէն Հայ ծիատ մը ունենայ անկէ։

ԵՐԳՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

Պ. Կորգանեան, Լիոնի շրջանին մէջ, վերջացուցած ըլլալով ԵՐԳՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ շարժանկարին ցուցադրումը, անցած է Մարսէյլ նոյնը ներկայացնելու համար։ Ծ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (11)

ՍՈՒԼԹԱՆ ՀԱՄԻՏԻ Ա. ՔԱՐՏՈՒՂԱՐ ԹԱՀՍԻՆ ՓԱՇԱՅԻ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐԸ

ՌՈՒՍԵՐԸ ԿԸ ԽՈՍՏԱՆԱՆ ՅԱՆՁՆԵԼ ՀԱՅ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆՆԵՐԸ ՊԱՆՔ ՕԹՕՄԱՆԻ ԳՐԱՒՈՒՄԸ

Սուլթան Համիտ Փեթերպուրկի ոսմ. դեսպան Հիւսնի փաշայի միջոցաւ ալ ռուս արտաքին նախարարին մօտ դիմումներ կատարեց, որուն հետեւանքով ռուսական քաղաքականութիւնը քիչ մը ի նպաստ դարձաւ մեզի։ Ռուսերը առաջին առթիւ արգիլեցին մեր սահմաններէն ռուսական հող փախչող Հայերու մուտքը եւ կը խոստանային զանոնք մեզի յանձնել։ Մինչդեռ Սուլթան Համիտ անոնց վերադարձը մեզի յանձնումին մէջ մեծ անպատեհութիւններ կը տեսնէր։ Ռուսերը այդ նպատակին հասցնելու համար Բ. Դրան միջոցաւ բազմաթիւ դիմումներ կատարել տուաւ։ Անկէ զատ, այդ օրերուն Եըլտըզ եկող ռուսական ցարին թանկարժէք նուէրներ ղրկեց Մոսկէյի քարտուղարին։ Անի ճէփէօ պէյի հետ եւ անոր պաշտօն յանձնեց խնդրելու ցարէն այդ խնդրին թոյլտուութիւնը։

Ռուսերը պնդեցին, սակայն, իրենց տեսակէտներուն վրայ։

Այդ շրջանին Ռուսերը, առանձնաշնորհ ուղեցին երկաթուղիի մը շինութեան համար յայտարարելով թէ գերմաններու տրուած առանձնաշնորհէն Ռուսերու վրայ ունեցած գէշ ազդեցութիւնը պիտի փարատի։

Այս պահանջքի վտանգը շատ որոշ էր։ Այդ գծին շինութիւնը Ռուսերուն տալ՝ կը նշանակէր ապագային շատ մեծ վտանգի մը ենթարկուիլ։ Բայց պէտք էր Ռուսերն չցրկեցնել եւ փեթերպուրկի քաղաքականութիւնը ի նպաստ մեզի դարձնել։ Վերջապէս խնդիրը ա-

նուշի կապուեցաւ եւ ըսուեցաւ որ՝ եթէ Թուրք կառավարութիւնը չկարենայ այդ գիծը շինել տալ, այդ պարագային ռուս դրամատէրներու միջոցաւ պիտի շինուի։

Այս համաձայնութեամբ լուծուեցաւ Հայերու խնդիրը։ Եւ Հայերը մեզի չվերադարձնելու պայմանը այնքան սուղ գնուեցաւ։

Պոլսոյ հայկական դէպքերն ամէնէն կարեւորն էին էր Պանք Օթօմանի վրայ կատարուած յարձակումը։ Յեղափոխականները յարձակելով Օսմանեան Դրամատան վրայ, մտած էին անորէն Լուկար Վ.Լիբնեն ասի ստննակը եւ անոր յանձնած պահանջագիր մը։ Այս պահանջագրին բովանդակութեան չընդունուելու պարագային, կը սպառնային ռումբերով լեցուած էր եւ հոն ալ հոն դնուած էին ռումբերը։

Նմոյշ մը 1896ի ռումբերէն

Ցնորէն Լուկար Վ.Լիբնեն սարսափի մատնուած՝ եկաւ պալատ եւ հաղորդեց խնդիրը։ Սուլթան Համիտ իսկոյն պալատ հրաւիրեց դահլիճի անդամները։ Բոլորն ալ կը պահանջէին զինուորական ուժերով պաշարել յեղափոխականները։ Այդ ալ կես ժամուան խնդիր մըն էր։ Միայն թէ կը վախնային դրամատան օգը հանուելէն։ Հայ յեղափոխականները անձնազոհութենէ չէին քաշուեր։ Եթէ այն մէկ պահուած յեղափոխականներէն մէկը, երբ տեսաւ որ իրենց վրայ զինուորներ կուգան, անոնց ձեռքը չիյնալու եւ իրենց գաղտնիքները ըսելու ստիպման չենթարկուելու համար, ոստիկաններու աչքին առջեւ անձնասպան եղաւ։

Օսմանեան Դրամատան օգը հանուիլը արդէն Եւրոպայի մէջ հանրային կարծիքը բոլորովին ի վնաս մեզի դարձնելու կը բաւէր եւ հայ դատախազներու հաշին իւղ կը քսէր։ Այդ օրերուն Օսմանեան Դրամատունը օտար պետութեանց դեսպանատան հաւասար անդ մըն էր։ Անոնց հանդէպ գործուելիք ամէն յարձակում եւ վնաս անշուշտ մեզի կը պատկանէր։

Եըլտըզի պալատը, երբ շուարած էր եւ չէր գիտեր ինչ ձեւով այս փորձութենէն ազատիլ, պալատ եկաւ ռուսական դեսպանատան Ա. Թարգման Մաքսիմօֆ։ կարծես թէ բանէ մը տեղեկութիւն չունէր եւ ուրիշ խնդրի մը համար եկած էր։ Իրականին մէջ այդ շարժումներուն մէջ Մաքսիմօֆի մատը կար։ Այդ մասին ոչ մէկ կասկած։

Մաքսիմօֆը սիրաշահիլ շատ դժուար բան մը չէր։ Անոր հետ շատ բացէն կրնար խօսուիլ։ Դրամատուն մտնող Հայերուն հանուիլը առաջարկուեցաւ անոր։

Առաջին անգամ չուզեց ընդունիլ, սակայն երբ իր հասկցած լեզուով խօսուեցաւ... ընդունեց։ Պանքա գնաց եւ եկաւ եւ հաղորդեց որ անոնք պիտի ձգեն հեռանան, եթէ որեւէ պատիժ չըրած ըլլան եւ նաւով Եւրոպա ղրկուին։

Այս խնդիրն ալ այս կերպով փակուեցաւ։

(Շար.)

ԵՒՐ Կ ԿՈՄԻՏԷՆ ՎԻՃԱԲԱՆԱԿԱՆ — ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ

ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ արուարձաններու բոլոր ընկերները այս Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Փլաս Շաթլէ Սառա Պէռնարի քովի սրճարանը։

Կը խօսի՝ Ն. ՍԱՍՈՒՆԻ, նիւթ՝ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը քառասնամեակի ընթացքին եւ յետոյ։ Կը վիճաբանին ընկերներ ԵՐԻՑԱՆՑ, ՏԵՐՈՆԵԱՆ, ՄՕՋԵԱՆ ԵՒ ՇԱՒՇԱՆԵԱՆ։

Հ. Յ. Դ. ԼԻՈՆԻ ՇՐՋԱՆԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 9ին Հ. Յ. Դ. Գրադարանին մէջ, 11 Rue Dunoir: կը խնդրուի բոլոր ներկայացուցիչներէն որոշեալ ժամին ներկայ ըլլալ։

„ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18„ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Փարիզի կոմիտէի կողմէ

Այս իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ Salle pour Fêtesի մէջ

94 Bld. Auguste Blanqui — *մեթրօ* Glacière

կը նախագահէ՝ Ընկ. Վ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

կը խօսին՝ ընկերներ Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ եւ Վ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ Օր. Գիւլպիւլեան, Գ. Նաւասարդեան (*երգ*), Գ. Գ. Գալապանեան, Ս. Թօրոսեան (*արտասանութիւն*), Սիփան *երգչախումբը՝ ղեկավարութեամբ* Գ. Յաքօ Ցակոբեանի։

Եւրոպական պար, ընտիր ճաշ, ճոխ պիւֆէ ժողովրդական գիներով։ *ՄՈՒՏՔ 5 ՖՐԱՆՔ*

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Սէն Լուի մէջ

Վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 9ին Սինէ Թաֆի Վէր. Մարսէյլ

Իսկ կէսօրէ վերջ ժամը 5ին Պուլվար Օտտօի սինէմային մէջ

կը խօսի՝ ԸՆԿ. ԱՐՏԱՒԱԶԴ ՀԱՆԸՄԵԱՆ

Մ ո ւ տ ք ը ա զ ա տ է

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՄԷՋ

Վաղը կիրակի ժամը 4ին վարժարանին դահլիճին մէջ

26 Rue Troyon, Sèvres

կը խօսի Գ. ԺԻԽՄԹԷՆ ԿՈՏԱՐ, ծերակուտական եւ նախկին Նախարար, նիւթ ունենալով «Հայոց տնտեսական դերը Ֆրանսայի եւ Սուրիոյ մէջ»

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ-ի Գուա քոլոմպի մասնաճիւղին կողմէ վաղը կիրակի ժամը 2.30ին Գուա քոլոմպի Թաղապետական սրահին մէջ։

կը խօսի՝ Պր. Ե. ՏԷՐ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

Սկաուտական կեանքէ — Մուտք 3 ֆրանք

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Վիէնի Եօզկատի եւ շրջ. Հայր. միութեան կողմէ

Վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 2ին,

150 Rue Lafayette, փոն Թ'էվէք

կը ներկայացուի՝ ՍՈՒՐԲ ՏՕՄԷՆԻՔ ԿՂԶԻՈՅՆ ԳԵՐԻՆ եւ զ ա ւ ե շ տ մը

ԿՈՉ ՄԱՐՍԻԼԱՀԱՅԵՐՈՒՆ

6 ԱՊՐԻԼ ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ ԿԷՍՕՐԷ ՎԵՐՋ ԺԱՄԸ 3ԻՆ

ՓՈՒԹԱՑԷՔ ՍԱԼՈՆ ՇԱՓ ՎԱՅԵԼԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ . . .

Հ. Յ. Դ.

Փ Ա Ր Ի Զ

ՔԼԻՇԻ ՍԷՆԹ ՈՒԷՆ Լըվալուայի «Ազատամարտ» խումբի ժողովը վաղը կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին, Քլիշի, Place République, պիւրօ Թապայի ներքնասրահը։ Համակիրները կրնան ներկայ ըլլալ։

Գ Ա Ւ Ա Ռ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ազգիւր Սերոբ ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, վաղը կիրակի ժամը 2.30ին կուսակցութեան սովորական հաւաքատեղին։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ջաւարեան ենթակոմիտէի ժողովը վաղը կիրակի ժամը 2.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։

ՄԱՏԼԷՆԻ(Նիս) Անդրանիկ խումբին դասախօսական ժողովը արտ երեկոյ ժամը 8.30ին 202, Boul. de la Madeleine*ի սրճարանը։ Կը խօսի ընկեր Ա. Արօեան։ Կը հրաւիրուին նիսի բոլոր ընկերները։*

ԼԻՈՆԻ Նալլուխանի Հայր. Միութեան կեդրոնական վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր հայրենակիցները վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ճիշդ ժամը 2ին երրորդ Թաղապետարանի գրադարանին մէջ։

Կը խնդրուի բոլոր 18 տարիքը լրացնող երկսեռ հայրենակիցներէն որ բարեհաճին ներկայ ըլլալ այս ժողովին, կատարած ըլլալու համար իրենց հայրենակցական պարտականութիւնները։ Նաեւ կը խնդրուի բոլոր մասնաճիւղերու վարչութիւններէն որ ըստ կանոնագիր ծրագրի ղրկեն իրենց ներկայացուցիչները գրաւոր լիազօրագրերով։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն համարուելով ժողովը օրինաւոր պիտի նկատուի։

ՓԱՐԻԶԻ Հայ Ուսանողական միութեան տարեկան երկրորդ ընդհ. ժողովը վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 10ին Հայ Ուսանողական տան մէջ, 41 Bld. Jourdan, Paris (14).

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ո. Միութեան Պանթէօնի Թաշեան մասնաճիւղին դասախօսութեանց բացումը վաղը Կիրակի ժամը 3ին Պանթէոնի մանկապարտէզին մէջ։ Կը խօսի Շ. Նարդունի եւ կը ներկայացուի մէկ ժամ սինէմա Շարլօյի ֆիլմը։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

Զ. Ե. Ո. Միութեան Վալանսի Մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը 30 մարտ երկուշաբթի երեկոյեան ժամը 8ին Հ. Յ. Դ. Ակումբին մէջ։

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, *մէթ. Շաթլէ։ Արմատ. եւ նոր մէթոտ. դարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան, վեներ. հիւանդ. եւ վարիսի Ամէն օր 9-12, 2-8, Կիր. 9-12*

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ 123 Bd. Sébastopol, *Փարիզ, Մէթ.* Réaumur. *Միզանցք., արեան, մորթի հիւանդութ. տարրալուծ.։ Կ'ընդունի ամէն օր 9—12 եւ 2—8 եւ Կիրակի առաւօտները։*

EMPIRE *միւզիք-հոլ՝* 37 Av. Wagram

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագրապետ՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 876.386

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 29 ՄԱՐՏ 1931
29 MARS 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1531

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՆՇԽԱՐՆԵՐ

«Նահատակ Գրագէտներու Բարեկամները» հրապարակ հանեցին ծրագրուած շարքին երկրորդ հատորը, Մ. Կիւրճեանի (Հրանդ) «Պանդուխտի Նամակները»։

Իսկ մամուլին յանձնած են, միաժամանակ, Միշելի Գեղամին եւ Բարսեղեան Գեղամին ցիրուցան գործերը։

Կը նշանակէ թէ յաջողութեամբ ընթացք առած է ձեռնարկ մը, որու մասին վարանումներ կը տիրէին առաջին օրերուն։

Բացատրել ձեռնարկին արժէքը՝ պիտի նշանակէր կիրակնօրեայ քարոզ մը կարդալ։

Տարիներ եւ տարիներ, մեր մտքի վարպետները, գրականութեան եւ արուեստի մշակները, երիտասարդ կամ հասուն տաղանդները իրենց վաստակը թափած են օրաթերթերու կամ պարբերականներու մէջ։

Անոնք անխնայ մսխած են իրենք զիրենք, թանկագին գոհարներ թափելով թերթերու մէջ, որոնք հազիւ քանի մը ժամուան կեանք ունին։

Մատի վրայ համրուած բախտաւորներ միայն կրցած են ապրիլ իրենց գրչով, առանց կապուելու առօրեայ թերթի մը, ընթացիկ արհեստի մը՝ իբրեւ ապրուստի միջոց։

Եւ այդ բախտաւորները աւելի շատ գտնուած են Կովկասի մէջ, կամ եղած են Կովկասցի։ Յ. Թումանեան, Ա. Իսահակեան, Ա. Ահարոնեան, Շիրվանզադէ եւ ուրիշներ կրցած են թիկունք ապահովել, եւ գրականութիւն ընել երջանիկ անհոգութեամբ։

Մեր մէջ Զօհրապ մը միայն կրնանք ցուցնել, որ փաստաբանութեամբ ապահոված ըլլալով իր կեանքը, ազատ ժամերը յատկացուցած է գրականութեան։ Իր սերունդէն անոնք որ ասպարէզ փոխած են, միեւնոյն ատեն կորսուած են գրականութեան համար (Տ. Կամսարական, Լ. Բաշալեան, Գ. Ֆընտըգլեան եւն.)։ Ուրիշ տաղանդներ մաշած են օրագրութեան մէջ Ա. Արփիարեան, Եր. Օտեան, Մ. Կիւրճեան եւն.)։ Մալկարացի Կարօն (Ա. Ցարութիւնեան) խանութպան էր։ Թլկատինցին, Լ. Շանթը, Ռ. Զարդարեանը, Վարուժանը եւ ուրիշներ մարտիրոսացան ուսուցչական ասպարէզի տաղտուկներուն մէջ։ Օշականը մինչեւ [illegible] — եւ այս [illegible] մէջ — խաչեալ մըն է այդ ճամբուն վրայ։ Միշտ ի խնդիր ապրուստի։ Տակաւին ուրիշ խնդիր որ, իր գրականութիւնն ալ կը զարնուի ընթացիկ վաճառամարտին (տրմփինկ)։ Կա՛մ կը յարմարի օրուան հրապարակին, կամ կը քաշուի…

Արդ, այս պայմաններուն մէջ արտադրուած գրականութեան հատկաքաղն է որ կը կատարեն «Նահատակ Գրագէտներու Բարեկամները»։ Հաւաքում եւ ամփոփում նշխարներու, որոնց արժէքը աչքի չի զարներ երբ աչքի առջեւ չունիս ամբողջութիւնը։

Երկու առիթներով, Օսմ. Սահմանադրութեան շրջանին եւ Մեծ Պատերազմի զինադադարին, ծրագիրներ մշակուեցան եւ փորձեր կատարուեցան գլուխ հանելու այս գործը. — Թերթերու լաբիւրինթոսին մէջ կորսուած գոհարներու հաւաքումը եւ հրատարակութիւնը։ Սահմանադրութեան շրջանին եղան մասնակի ձեռնարկներ, իսկ զինադադարին, որ աւելի կարճ տեւեց, երկրորդական գծի վրայ ինկաւ այս գործը, օրուան մտահոգութիւններուն եւ «հասարակական» ժխորին մէջ։

Եւ հիմա, օտար ափերու վրայ, բաղդատաբար հանդարտ շրջանի մը մէջ, ահա կը քալէ գործը։

Ասպարէզ իջած՝ 1929 Սեպտեմբերին, «Նահատակ Գրագէտներու Բարեկամները» արդէն ապահոված կը թուին առաջին տասներկու հատորներու հրատարակութիւնը։ Մանաւանդ որ, Ամերիկայի մէջ ալ կազմուած է թեւ մը, նիւթական հողը թեթեւցնելու համար։

Իսկ ի՞նչ կը բանի «արգօյ հասարակութիւնը», այս ձեռնարկին հանդէպ։

Որքան գիտենք, իւրաքանչիւր հեղինակի գործէն կը տպագրուի 1500 օրինակ։ Առաջին հատորէն (Ռ. Զարդարեան) ծախուած կամ տեղաւորուած է 5—600 օրինակ։ Երկրորդը, «Պանդուխտի Նամակներ», դեռ նոր լոյս տեսաւ։

Կը թուի թէ սպառումը տեղի կ'ունենայ միեւնոյն սահմանափակ շրջանակին մէջ։ Այսպէս կոչուած «գրասէր» հրապարակին վրայ։

Արդեօք անո՞ր համար որ գինը քիչ մը սուղ է (20 ֆրանք), մանաւանդ համեստ գաղութներու համար։

Այս պարագան կարելի է քննութեան ենթարկել եւ թերեւս զեղչ մըն ալ կատարել, հաշուելով տպագրական ծախքերը եւ վաճառման օրէնքները։ Մանաւանդ որ ձեռնարկը առեւտրական չէ։

Բայց, այս կարգի գիրքերուն գինէն աւելի բարոյական արժէքն է որ նկատի պիտի առնենք։

Ուրիշ խօսքով՝ աւելի տաք հետաքրքրութիւն կը սպասուի ժողովուրդէ մը, որ շատ կը սիրէ պարծենալ իր անցեալով եւ անցեալ փառքերով։

Ի՞նչ օգուտ այդ աժան պարծանքէն, եթէ մեր ազգային արժէքները պիտի մնան փոշիներուն տակ։ Եւ կամ լաւագոյն պարագային, պիտի զարդարեն ունեւորներու, գեղապաշտներու գրադարանները, յաճախ էջերն իսկ չկտրուած։

Պէտք է ժողովրդականացնել— բոլշեւիկեան բառով՝ «մասսայականացնել»— այս հրատարակութիւնները։

Պէտք է ունենանք սա տարրական գոհունակութիւնը.— Ամէն տունէ ներս եւ ամէնուն ձեռքին մէջ՝ մեր մտքի նշխարները։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄՆԵՐ ԹՈՒՐՔ-ՊԱՐՍԿԱԿԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳԼԽՈՒՆ ՎՐԱՅ

Մասնաւոր աղբիւրէ մը կը հաղորդեն մեզի (16 Մարտ).—

Երեք շաբաթ մը է որ Պարսից կառավարութիւնը Թաւրիզից ինքնաշարժներ, զօրք եւ ռազմամթերք է փոխադրում դէպի Խոյ եւ Մակու քաղաքները։

Յամառ կերպով խօսւում է, որ Թուրք զօրքը Մեծ եւ Փոքր Մասիսները արդէն գրաւել է, այժմ պահանջ է դրել, որ ռազմագիտական տեսակէտից պէտք է Մակուն ալ յանձնեն իրենց։ Պարսից կառավարութիւնը ի հարկէ մերժել է։ Զօրք եւ ռազմամթերք այդ պատճառով է ուղարկւում սահմանագլուխ, իսր թէ ընդհարում եղել է սահմանապահ զօրքի մէջ, կան սպանուածներ եւ վիրաւորներ։

Միւս կողմէ բոլշեւիկ Ռուսիա շատ է երես տալիս ու պաշտպանում Թուրքին։ Այն Թուրքին որ երէկ ի վիճակի չէր իր հողերը պահելու եւ որ այժմ յոխորտում է եւ ուզում է հողային գրաւումներ կատարել։

Քիւրտերն էլ մեծ պատրաստութեան վրայ են։ Հաւանական է մինչեւ մի ամիս խոշոր ընդհարումներ սկսին Թուրքերի եւ Քիւրտերի միջեւ։ Քիւրտերը ըմբռնել են որ Տաճիկը ծրագրել է Քիւրտիստանն էլ ամայացնել, ինչպէս ամայացրեց Հայաստանը։ Այդ պատճառով բոլոր Քիւրտերը նախամեծար են համարում զէնքը ձեռին պատերազմի դաշտում մեռնիլ, քան թէ անզէն մորթուիլ եւ տեղահան լինել դէպի Անատոլուի խորերը։

Նախակրթութիւնը Թուրքիոյ մէջ ԵՒ ՈՉ-ԹՈՒՐՔ ՏԱՐՐԵՐԸ

Թուրքիոյ մէջ նախակրթութեան օրէնքին կիրարկումը դիւրացնելու նպատակով, առաջիկայ տարուան համար պատրաստութիւններ կ'ըլլան։ Օտար նախակրթարանները նոր Թուրք աշակերտ չպիտի կարենան ընդունիլ, այնպէս որ 4-5 տարի յետոյ, այս դպրոցները ոչ մէկ Թուրք տղայ պիտի մնայ։

Այս առթիւ պատրաստուած վիճակագրութենէ մը յայտնի եղած է որ ամենէն շատ Թուրք տղաք կը գտնուին գերմանական եւ անտիպանեան [illegible] դպրոցի մը մէջ Թուրքերը խիստ շատ են։ Անգլիական դպրոցներուն մէջ կարեւոր թուով հայ եւ յոյն, մաս մըն ալ հրեայ եւ պուլկար տղաք կան։ Ֆրանսական վարժարաններու աշակերտութեան 100ին 70ը Հրեաներ կը կազմեն։ Իտալական դըպրոցներու մէջ ալ ամենէն աւելի կաթոլիկ Հայեր կը գտնուին։

Կրթական վարչութենէն կարեւոր անձնաւորութիւն մը ծիտեւեալ յայտարարութիւնն ըրած է այս մասին.—

«Նոր օրէնքը գործադրուած միջոցին, այս աշակերտներէն Հայերն ու Յոյները կամ իրենց մայրենի վարժարանները եւ կամ պաշտօնական դպրոցները մտնելու պարտաւոր են։ Յայտնի չէ թէ ինչ պիտի ընեն հրեայ վարժարանները։ Հրէական լիսէն Կալաթա Սարայի ծրագիրը կը գործադրէ»։

Թուրք Ազգ. Մեծ Ժողովը ընդունեց այն օրինագիծը, որուն համաձայն Թուրք տղաքը միայն Թուրք վարժարաններու մէջ պիտի առնեն իրենց նախակրթութիւնը։

Ի՞նչպէս կը պատրաստեն ընտրութիւնը

Ընտրութեան «ալա թուրքա» եղանակ մը կը կիրարկէ Մ. Քէմալ։ Իւրաքանչիւր երեսփ. թեկնածուի ղրկած երկու լուսանկարներէն մէկը «ալպոմ»ի մը մէջ կը փակցուի եւ տակը կ'արձանագրուին տիրոջ ինքնութիւնը, պաշտօնը եւ յարակից կարեւոր նկատուած ծանօթութիւնները։ «Ալպոմ»ը լրանալէն յետոյ, Մ. Քէմալի պիտի ներկայացուի։

Շրջող զրոյցներու համաձայն, Մ. Քէմալի որոշած անձերը ապրիլ 23ին պիտի յայտարարուին եւ 25ին ալ, ամէն կողմ նոյն օրը, երեսփոխանները պիտի ընտրուին։ Մ. Քէմալ այս ցանկին հետ յայտարարութիւն մը պիտի հրատարակէ, ընտրական այս շրջանին կարեւոր խնդիրները մատնանշելով։

Աւստրօ-գերմանական համաձայնութիւնը ՓՈՔՐ-ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԿԱՆՆԵՐԸ ՄՏԱՀՈԳ

Պելկրատի քաղաքական շրջանակները՝ աւստրօ-գերման համաձայնութեան անակնկալի առաջին յուզումէն վերջ, հանդարտած ըլլալ կը թուին, եւ աւելի կը մտահոգուին անոր տնտեսական հետեւանքներով եւ անդրադարձումներով։

Զրոյց կը շրջի թէ Փոքր-Համաձայնական արտաքին նախարարներու պարբերական հանդիպումը որ տեղի պիտի ունենար մայիսին, Ռումանիոյ մէջ, մտադրութիւն կայ աւելի կանուխ հրաւիրելու։ Այս վերջին օրերս մանաւանդ, Փրակայի, Պելկրատի եւ Պուքրէշի միջեւ, շփումներն աւելի սերտ եւ յաճախադէպ են։

∴ Ռումանիոյ նախարարաց խորհուրդը միաձայնութեամբ որոշած է հետեւիլ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի կառավարութեանց բռնած ընթացքին եւ գործել համերաշխաբար՝ չեխօսլովաք եւ եուկօսլաւ կառավարութեանց հետ։

∴ Վիեննայի թերթերը յուզուած ըլլալ կը թուին երեք պատճառներով։ Անգլիոյ դիմումին Պերլինի տուած պատասխանին հետեւանքով աշխատաւորականներու օրգանին՝ «Տէյլի Հէրըլտ»ի խիստ ազդարարութիւնները (կարդալ Բ. էջ. «Օտար Մամուլ»ի բաժնին մէջ)։ Բ) Ֆրանսայի արմատական-ընկերվարականներու պես Հէրիոյի յայտարարութիւններն, ու Գ) Ֆրանսական խորհրդարանի մաքսային յանձնախումբին որոշումը։

Մաքսային յանձնախումբը, յատուկ բանաձեւի մը մէջ, նկատելով որ Աւստրիոյ եւ Գերմանիոյ մաքսային համաձայնութիւնը՝ միայն տնտեսական տեսակէտէն՝ ծանրօրէն կը վտանգէ այս երկիրներու հետ Ֆրանսայի առեւտրական յարաբերութիւնները պահանջ կը դնէ կառավարութեան որ ամէն ջանք գործադրէ ապահովելու համար դաշնագրերով երաշխաւորուած ֆրանսական շահերը։

Աւստրիական «Ռայխսփոսթ» թերթը բողոքելով մեկտեղ այս կէտերուն դէմ, կը հաւաստէ թէ Աւստրիա որեւէ պատճառ չունի խուսափելու Վիեննայի փրոթոքոլին քննութենէն սակայն իրաւական տեսակէտով, մինչ կը մերժէ անոր քաղաքական քննութիւնը։

Իրաքի քարիւղին շուրջ

Ֆրանսայի երեսփոխանական ժողովը կը շարունակէ քննել կառավարութեան եւ քարիւղի ընկերութեան միջեւ գոյացած պայմանագրութիւնը։ Կը հաղորդուի թէ Իրաքի կառավարութիւնը եւ Իրաքի քարիւղի ընկերութիւնը կնքած են համաձայնութիւն մը, որ կրնայ գոհացում տալ շահագրգռուած բոլոր երկիրներուն։ Քարիւղի արտադրութիւնը տուրքի ենթարկելու հարցին մասին՝ լուծում մը գտնուած է։ Նախապէս, Իրաքի կառավարութիւնը կ'ուզէր տուրքի ենթարկել ընկերութեան բոլոր արտադրութիւնները, նոյն իսկ այն քարիւղը որ Իրաքէն դուրս կ'արտադրուի, ինչ որ կը ծառայէր Իրաքի դռները փակելու անգլիական առեւտուրին առջեւ։ Վիճաբանութիւններէ վերջ, կարելի եղած է գտնել ձեւ մը, որուն համաձայն, տարեկան վճարում մը պիտի ըլլայ Իրաքի, արտադրութեան քանակին վրայ։

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

ՊԷՏՔ Է ՍԵՂՄԵԼ ՕՏԱՐՆԵՐՈՒ ՆԵՐԳԱՂԹԸ

Անցեալ շաբթու գրեր էինք թէ օտար թերթ մը պարզելով Ֆրանսայի օտար աշխատաւորներու հարցը, կը ներկայացնէր կարգ մը [illegible]։ Թերթը կը շարունակէ քրքրել հարցը եւ այս անգամ, քննելէ յետոյ թէ ինչպէս գործաւորներ կը գտնուին ու Ֆրանսա կը բերուին օտար երկիրներէ, կ'առաջարկէ սահմանափակել օտարներու մուտքը, երբ անոնք Ֆրանսա կուգան իբր աշխատաւոր, գործատիրոջ մը հետ կնքուած անհատին պայմանագրութեան հիման վրայ։

Այս եղանակին անպատեհութիւնն այն է որ գրէ, այս ձեւով Ֆրանսա մտած օտար գործաւորները կը խուսափին հսկողութենէ, այսինքն արհեստաւոր, որակեալ բանուոր գտնելու եւ բժշկական քննութեան ենթարկելու կարելիութիւնները չեն մնար։

Սակայն համամիտ չէ որ այս եղանակով անհատ գործաւորներու մուտքը բոլորովին արգիլուի, այլ միայն, պէտք է սահմանափակել, նկատի ունենալով կարգ մը պարագաներ եւ միայն որոշ պայմաններով Ֆրանսա մուտքն արտօնել՝

ա) Աշխատելու տարիքն ունեցող անձերու, որոնք արդէն Ֆրանսա հաստատուած իրենց ընտանիքին կ'ուզեն միանալ՝

բ) Մասնագէտներու, որոնք պարտաւոր ըլլան շատ խիստ պայմաններ լրացնելու, ունենան այն տեսակ կարողութիւններ, որ զանոնք աշխատցնել ուզող գործատէրը ստիպուած ըլլայ զանոնք կանչելու, արդէն ճանչցած ու գնահատած ըլլալով զանոնք,

գ) Անձերու, որոնք բարձր պաշտօններ պիտի վարեն, տնօրէն, ճարտարագէտ, արհեստապետ,

Կը մնայ սակայն Ֆրանսա մուտքի երրորդ ձեւ մը, «ամենէն գէշը», որովհետեւ կարելի չէ զայն ենթարկել որ եւ է հսկողութեան, ամենէն անըմբռնելին, որովհետեւ կարելի չէ զայն մէջտեղէն վերցնել, առանց վխտաներու ենթարկուելու»։

Թերթը կը խոստանայ այս կէտն ալ լուսաբանել։

ՎԵՐՋԻՆ ՎԻՃԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԱՆԳՈՐԾՆԵՐՈՒ ՆՊԱՍՏԸ

Մարտ 21ին, որեւէ աշխատանքէ բոլորովին զուրկ անգործներու գումարը [illegible] էր 50,774ի, որոնց 10284ը կիներ (պաշտօնական վիճակագրութեան համաձայն 11 նահանգային, 195 թաղապետական եւ 1 միջհամայնական օգնութեան սնտուկներու արձանագրութեանց։

Նախանցեալ շաբթու նպաստընկալ անգործներու գումարն էր 47,720, ուրեմն մէկ շաբթուան մէջ՝ 3024ի յաւելում մը։

Անցեալ տարի, նոյն շաբթուն, անգործներու թիւն էր 1622, ուրեմն այս տարի, 49,122ի յաւելում մը։

Մարտ 21ին, Փարիզի մէջ միայն, օգնութեան սնտուկներու արձանագրութիւնները ցոյց կուտան 22,182 անգործներ, որոնց 5523ը կիներ։ Անցեալ շաբթու այդ գումարն էր 21,618, իսկ Սէն նահանգի մնացեալ վայրերուն մէջ կան 14,320 անգործներ։ Միայն Սէնի նահանգին մէջ ուրեմն, 36,502 անգործ, նախանցեալ շաբթուան 36,304ին դէմ։ Ուրեմն մէկ շաբթուան մէջ 198 հոգի աւելցած։

Ֆրանսայի մնացեալ նահանգներուն մէջ, արձանագրուած անգործներու թիւն է 12,242, անցեալ շաբթու 11,416 էր այդ թիւը, մէկ շաբթուան մէջ ուրեմն 2826 հոգի աւելցած։ Գաւառներու մէջ, ամէնէն աւելի անգործ կը համրեն Ռօնը 3583, Նօռը 2007, Մարսէյլի մէջ՝ 1128։

1926 1927ի տագնապին, այս օրերուն, արձանագրուած անգործներու թիւն էր 77,933։

Մարտ 16էն 21, Ֆրանսա մտած են 1139 օտար աշխատաւորներ մեկնած են 1729 օտարներ։

∴ Գրեր էինք թէ խորհրդարանը 100 միլիոն քուէարկած է ի նպաստ անգործներու եւ թէ ծերակոյտը այդ գումարը իջեցնելով 25 միլիոնի, օրինագիծը վերադարձուցեր էր խորհրդարան։ Ելեւմտական յանձնախումբը կրկին քննելով հարցը, վերահաստատեց իր նախկին առաջարկը՝ 100 միլիոնի վարկը։

ՎՐԻՊԱԿ.— Գ. էջ, վերջին սիւնակ, «Գաղթականներու տեղաւորումը» կարդալ «տեղաւորումը»։

ԳԱՌՆՈՒԿԸ, ԳԱՅԼԸ ԵՒ ԱՂՈՒԷՍԸ

Վերջապէս օր մ'ալ
Գառը ճարահատ,
Դուռը ափ առաւ
Աղուէսին ճարտար.
— Ըսէ, Տէր Աղուէս,
Ա՛ս քանի տարի
Գայլը զիս միայ
Պարտական ինծի…
Դատ դատի վրայ,
Ժողով ժողովի,
Սերունդէ սերունդ…
Իմ ծնողներուս,
Իրաւունքներուն,
Մնամ եւ կարօ՛տ
Պիտի խնդրէի, որ
Դո՛ւն ըլլայիր, դուն
Պաշտպան փաստաբան,
Կամ միջնորդէիր,
Սա չար գայլին մօտ,
Ու շնորհէիր,
Արդար դատաստան…

—

Աղուէսն ընդունեց
Անուշ ժպիտով,
Մեր հեզ գառնուկը
Որպէս յաճախորդ.
— Ինչո՞ւ չէ ըսաւ,
Գայլին դէմ քեզի
Պարտիմ պաշտպանել.
Ծագումէն ալ մեր,
Եղբայրներ ենք մենք…
Գայլը արդարեւ
Նա ալ անվարան,
Կ'ատէ քեզի չափ…
Եկուր միասին,
Լարենք մէկ հնար,
Ծուղակի բերենք
Գայլը անարդար…

—

Որոշուած օրին,
Աղուէսն իր հոտով,
Պիտի գտնուէր,
Գայլ ու գառնուկին
Ժամադրավայրին…
Պարզամիտ գառը
Հաւատք ընծայեց
Խարդախ աղուէսին,
Ու գտաւ զինքը
Որոշուած ժամուն,
Դէմը չար գայլին…
— Ո՞ր հովն է փչեր,
Միամիտ գառնուկ,
Որ կը յանդգնիս
Կանգնիլ իմ դիմաց.
Չար գայլը ըսաւ,
Ու յարձակեցաւ
Կատաղիօրէն
Գառնուկին վրան…
Կռիւէն յոգնած,
Գառան աչքերը,
Յուսահատօրէն
Կը փնտռէին
Պաշտպան փաստաբան
Աղուէսն ու իր հոտ…

—

Մինչ գառը կ'իյնար
Գլուխն արիւնլուայ,
Աղուէսն անդին,
Գուպարին վկայ,
Պոչը կ'ոլորէր
Հաշուելով սապէս
Մատներուն վրայ.
— Գառը կը մեռնի,
Կամ կը վերապրի…
Իսկ եթէ մեռայ,
Կռուէն վիրաւոր
Գայլը կատաղի,
Աւելի գէրին
Կ'ելլէ ինծ բաժին
Դողոնէն գայլին…
Այս միտքերուն մէջ,
Ծնծղծղուելով հեշտ,
Դուրս գալով ծակէն.
— Օրհ՛ըդ պայծառ,
Տէ՛ր մեծապատիւ,
Գոչեց աղուէսը
Ու շարունակեց.—
Հեռուէն կուգամ,
Յոգնա՛ծ ու դադրա՛ծ,
Դատի մ'համար լուրջ…
Սա գառնուկին խե՛ղճ,
Ժառանգութենէն,
Բաց հաշիւ մը կար…
Բայց ի՛նչ կը տեսնեմ,
Արիւն կը կաթի
Քիթէ ու բերանէդ.
Սա թանկ մուշտակիս
Շուրթով սրբելու
Շնորհը չընե՞ս…

—

Ա՛ս ճառին վրայ,
Գայլը բարկաճայթ,
Ու լլկուելէն
Դունչըն իր կարմիր,
Խրոխտ ձայնով մը
Մեր վատ աղուէսին
Երեսին պոռաց.
— Աս տեղը հիմա,
Ո՛չ դատ կայ քեզի,
Ո՛չ ալ դատաստան.
Ժառանգորդները
Կորած են արդէն,
Ժառանգը թողլով
Իմ արդարութեանս
Արիւնոտ թաթին…
Թաթ՝ որ պատրաստ է
Իջնելու նաեւ
Անոնց գլուխին,
Որ դատաւորի,
Եւ կամ միջնորդի
Հովեր առնելով,
Միջամուխ կ'ըլլան,
Մեր տան գործերուն…
Ի զո՛ւր կը ցնծաս,
Մեր ցաւին վրայ,
Եւ աճիւններուս
Վաճառքէն յուսաս,
Շահուդ ի խնդիր
Մէկ քանի լումայ…
Դէմս կենալու
Դեռ երե՞ս ունիս.
Ո՞վ կ'արգիլէ զիս,
Քեզի ճզմելու,
Դուն նե՛նգ վաշխառու,
Վիժած շան ծնունդ,
Շուքըդ ու պոչդ
Քաշէ՛ սրբէ, շո՛ւտ…

—

Հազիւ աւարտած,
Երբ կը մռնչէր
Կատղած չար գայլը
Աղուէսին շշմած,
Վախէն սարսափած
Մեր կեղծ հերոսը,
Խաբուած կրկնապէս,
Ականջները կախ,
Պոչը թեւին տակ,
Իր խե՛ղճ կացութեան
Ի՛նչ կը կարծէք որ
Լուծում մը տեսաւ…
Անամօթաբար,
Ըստ աւանդութեան,
Միայն փախուստի
Դուռը բաց գտաւ…։

∴

Միտ դի՛ր պատանի,
Կենալ միշտ հեռու
Սա նենգ աղուէսէն,
Ու դուն դեռ գառնուկ,
Հեռու մնացիր,
Վատասիրտ գայլէն,
Մինչեւ որ հուժկու
Եւ եղջերաւոր
Դուն մեծ խո՛յ դառնաս։

ՀԱՅԿ ՇԱՐԵԱՆ

ԱՐՋԱԿ ԷՁԵՐ

ԵՍ ԻՆԾԻ ՀԵՏ

ԱՐՄԱՂԱՆ՝
ԸՆԿ. Ե. ՄԻՍԱՔԵԱՆԻՆ

1.

Կը վախնա՛մ հոգիէս։

Հանդիպա՞ծ էք բնաւ, հիւանդանոցէն հազիւ ազատած զգայնոտ մէկու մը. տեսա՞ծ էք անոր աչքերուն մէջ փռուած համայնապա՛ւ սարսափը, որ նորէն հիւանդանալու եւ հիւանդանոց փոխադրուելու մտածումէն կը ծնի։

Սիրա՞ծ էք կամ նախատած զայն, զիս չէք հետաքրքրեր բնաւ։ Ես կ'ըսեմ միայն, որ իմ բարի հոգիս ալ, այդ մարդուն նման, կը վախնա՛մ նորէն, զրկուած անծանօթ եւ անանուն սոսկումէ մը։ Ու մութէն սարսափահար փոքրիկի մը նման, գլուխը իր վերմակին տակ քաշած «մամա», մամա» կանչելու պատրաստ վիճակ մը ունի կարծէք։

Օ՛, իրաւ որ ահաւոր է, անծանօթ եւ անբացատրելի սարսափը հոգիներուն։

∴

Ու կուլա՛յ, աղնիւ իմ հոգիս.

Ինչո՞ւ Ո՛չ ոք կրնայ գիտնալ։

Ի՛նչ սրիկայ են մարդիկ եւ ինչքա՛ն ալ անզգայ։

Ըսէ՛ք, ո՛ր մարդն է, նոյն իսկ՝ գերմարդ, որ պիտի խնդա՛ր կամ անտարբե՛ր ըլլար, երբ իր ցաւին հեգնութին ու չըմբռնուիլը տեսներ։

Փիլիսոփայութի՞ւն.. անբարեկրթութի՞ւն խաղալ։ Ո՛չ, ոչ. հազա՛ր անգամ ո՛չ։

Ու երեքս եւ բիւրիցս անկարելի է ծիծաղիլ՝ ցաւիդ, քեզի համար անչափելի եւ չքեղ գաղափարական մը — հեգնողին երեսին։

Կամ կուլա՛ս, կամ՝ կը հոյհոյես Երկուքին մէկը։

Կուլաս՝ եթէ չե՛ս փափաքիր անբարոյանալ,

Կը հայհոյես՝ եթէ կ'ուզես ամբոխին հաւասարիլ։

Ու իմ հոգիս փրկարար արցունքը կը նախընտրէ։

Եւ արցունքը՝ անպարագիծ խաղաղութիւն մը կը բերէ անոր, ցուրտէն սառած մէկու մը վրայ նետուած, հաստ ու տաքուկ վերմակին նման։

∴

Ու կը քնանա՛յ յոգնաբեկ իմ հոգիս։

Զգացե՞ր էք բնաւ, նիզակի մը յանկարծական սրշուլը ձեր մարմնոյն մէկ մասին վրայ։

Այդպէ՛ս էք, դժոխային տառապանքները այդ վայրկեանին։

Ու բոլորէն յետոյ, ձեր վէրքը լուացող ու բալասանող, ազնուական քոյր մը գուրգուրոտ ձեռքերուն հպումը զգացի՞ք, եւ յետոյ ալ կակուղ ու ամբիջային անկողնի մը մէջ քնացա՞ծ էք, երազուած քունով։

∴

Ու կ'արթննա՛յ իմ հոգիս։

Օ՛. այո՛, պէտք է լա՛լ, խնդի պէս խնդալու համար։

Պէ՛տք է չարչարուի՛լ, վայելելու համար։

Պէ՛տք է քնանա՛լ՝ արթննալու, պէ՛տք է ապրի՛լ՝ մեռնելու եւ մեռնի՛լ՝ ապրելո՛ւ համար։

2.

Ի՛նչ տխո՛ւր է այս գիշեր։

Աստղերն աղօտ, անէծքները տարտարոսի աղջիկներուն, կը թափին հոգիիս մէջ, ու կ'այրե՛ն, օ՛, բայց, ի՛նչ կ'աւերեն արեւին նոր բացուող պարտէզն հոգիիս։

Ու լուսնկան անհա։

Եղերամայր մը ցաւագին. կո՛ւլայ ինծի եւ հոգիիս պէս։

Ու ի՛նչ արցունք։ Աչքերն անոր, կը նմանին խորունկ ծովերու, որոնց անդնդախորքէն կը վազէ՝ հրակէ զետը իր արցունքներուն։

Տրտում գիշեր է, այս գիշեր…

Հոգիիս պէս, որ վշտաբեկած կոչերուն անզգայութիւնը կ'երազէ, բայց եւ նոր խուժեր կը զարնուի։

Ի՛նչ յիմար բան է սա կեանքը։

Դրախտ՝ չարերուն եւ դժոխք՝ բարիներուն համար։

Արդարութի՞ւն է այս։ Եւ արդիւք՝ արդարութիւն։

Ես կը թքնեմ, անհասանելի այդ անօրինակ եւ անհանդուրժելի՛ արդարութեան վրայ։

∴

Ու կը քալեմ՝ տրտում գիշերին հետ, ծառուղիէ ծառուղի։ Նայեցէ՛ք, հո՛ս նայեցէք։ Խենդեցնող լոյսերու ովկէան մը տես։ Ու մարդի՛ր…

Պարկե՞շտ։ Ո՛չ, ո՛չ։ Անպարկեշտն իր պարզապէս։ Աստուծոյ եւ արդարութեան անունով երդուընցողներու փոհմակ մը, խենդ ու ապուշ։

Հոգիս կը քամուի՛, ինքն իր մէջ եւ ինքն իր վրայ։

Ու մտածէ՛լ, որ սանոց գիշերները այս տխուր ու խենէշ յիմարներուն է սահմանուած, վարե՛լ ճակատագիրը իրենց նմաններուն։

Ցաւագար մարդկութիւն, որ տակաւին դարեր շարունակ, պիտի տառապիս կաթիլ մը խաղաղութեան եւ պատառ մը արդարութեան համար։

Հաստա՞տ, արդիօք. փրկարար օրուան մը զալուստին։ Ես կը տարակուսիմ։

Ու կը փախչիմ։ Կակազող կ'այրի՛ եւ թուքերս կը կծկուին։ Տխո՛ւր գիշե՛ր է այս գիշեր։

∴

Խուցիս մէջ։

Ի՛նչ անսահման խաղաղութիւն է սա եւ որպիսի՛ լռութիւն։

Օ՛, իրաւ որ, շատ աւելի լաւ է գոհանալ համեստ խուցի մը փիլիսոփայական խաղաղութեամբ, քան՝ զբաղիլ, այն ու չփացած զուրսի աշխարհով։

Ես կը սիրեմ իմ խուցս եւ անոր խաղաղութիւնը սիրելի։

Բանաստեղծութիւնը կը տիրապետէ հոն, այնքա՛ն միւթիք եւ այնքա՛ն անուշ։

Բա՛ւ է… ապա՛շ ու տխմա՛ր աշխարհ։ Զէ՞ որ դուն կաղմուած ես սուտով ու շլութով։ Ես կը թքնե՛մ արհամ քու երեսիդ։

Քեզի՝ քու բոլոր ճոխ ու փառքով առաւելներդ։ Քեզի՝ քու վաղանցուկ վայելքներդ բոլոր…

Ես՝ խուցս ու բարի քնարերգու, դո՛հ եմ իմ խուցէս, իմ կեանքէս եւ իմ անակիս անհամ ու անխարդախ խաղաղութենէն։

3.

Ամենայն ինչ, կատարեա՛լ է ահաւասիկ. ո՛վ իմ բարի եւ զգայուն սիրականս։

Տես՝ գիշերը կ'իջնէ արդէն մեր վրայ, հոյլական օրհնութեան մը նման, ծանր ու ակրճափառ, ու իմ հոգիս՝ հին հէքեաթէն հոլածական եւ փառաւորին ճամբորդ, քիչ մը հանգիստ եւ պատառ մը խաղաղ քունի կարօտ է, որ կուլա՛յ։

Մէկ կողմ դի՛ր նախապաշարումն ու ամօթխածութիւնը, ու մօտեցի՛ր ինծի։ Այս պահը, քաղցր է ու անվերադարձ։

Մօտեցի՛ր ինծի, աղջկան մը նման, որ սիրուի՛լ ու փայփայուի՛լ կ'ուզէ, ազնուական աղուոր բարի՛ եւ անապա՛լ զգուանքներուն անձնատուր։

Գիտե՞ս, ի՛նչ քաղցր է մտածե՛լ սիրոյ մասին՝ սիրուելո՛ւ ատեն.. եւ ի՛նչ գերագոյն խռովութիւն է ճանչնա՛լ երազը՝ երազին մէջ։

Համբուր եմ ես, գիտես, դուն արդէն, ու գիտես նաեւ, որ ինծի համար կը բաւէ՛ որ դուն շանթիս գրացի ըլլաս միշտ, եւ աչքերդ՝ աչքերուս անդունդին վրայ կախո՛ւած ըլլան, մագական յոյսերու նման երկար, ասոնց պէս պայծա՛ռ եւ անոնց նման գրաւիչ։

Ու գիտես, թէ ինծի համար կը բաւէ, որ դուն անկեղծօրէն զիս եւ սիրես իմ երգերս ու խօսքերս։

Ու այդ քա՛ն միայն։ Ասկէ աւելին, Նազովրեցին իսկ չկրցաւ ունենալ։

∴

Դեղեցի՛կ հէքեաթ, սիրե՛լ հոգինները նմաններուդ, եւ հոգինները այն միւսներուն, որոնք կը զգան թէ կրնան հասկնալ եւ ըմբռնե՛լ քեզ։

Ու սիրուի՛լ անոնցմէ։ Զգա՛լ մինակութեանդ մէկ պահուն, որ քիչ մը հեռուն սիրտ մը կայ որ կը ճանչնա՛յ քեզ, եւ հոգի մը, որ կը սպասէ՛ եւ կը համակրէ՛ քեզի։

Ա՛լ ի՛նչ կ'ուզենք։ Աստուծոյ կրակը՝ թէ Տանդէի դժոխքը։ Քանի՛ հոգի կրնաք համրել, որ այդ ձեւով սիրուած ըլլան։

Մոգական հէքեաթ մ'է այս, որ վերջալոյսներ է ճանչցած միայն եւ չէ յաղթած տակաւին։

Սէրերը՝ բարի եւ աղուոր, խաչուած են ու պիտի խաչուին, մինչեւ որ նորէն աշխարհ գայ Նազովրեցին։ Ու Նազովրեցին, իր փիլիսոփայութիւնը պիտի փոխէ՛ այս անգամ։

«Սիրեցէ՛ք զմիմեանս» փոխարէնը, «Ատեցէ՛ք զմիմեանս»ը պիտի պատգամէ, սա անբարոյ աշխարհին մէջ, հոգեառումը տառանալու համար միշտ։

«Սիրեցէ՛ք» ըսաւ, ատեցի՛ն միայն… զուցէ՛ «Ատեցէ՛ք»ին վերջ… սիրե՛լ սկսին։

Սպասելու ենք ուրեմն նոր Նազովրեցիի մը՝ կամ հինին վերադարձին զալստեան։ Խաղաղութիւն չէ եղած ու չկայ բնա՛ւ։ Սէրը՝ խաղալիք մըն է պարզապէս։ Սրիկայ մարդկութիւն մը, որ սրբութիւնները հայհոյե՛լ զիտէ միայն։ Ապուշ ու տխմար ընկերութիւն, որ արդարութեան համար արիւնի խրախճանքներ կը սարքէ։ Մարդիկ շատ վայրենի են տակաւին, միտքերը՝ չոր ու անթափանց։

Սի՛րտ ու հոգի՛՝ Ձե՛ն ծնած իսկ տակաւին։

Ամենայն ինչ անկատա՛ր է գրուածս այս զարուն մէջ։

∴

Այս օրը կայ միայն, ո՛վ իմ սիրականս։ Ապրի՛նք այս օրը, քանի դեռ կաթի՛լ մը ազնուութիւն կայ մեր մէջ։

Վաղը՝ զուցէ մենք ալ անբարոյանանք։ Նազովրեցին իսկ մեղանչեց։ Կ'ըսեն թէ չկրցաւ յաղթե՛լ, լիշատակը ու սրբութիւնը իր առաջին սիրոյն։ Կ'ըսեն թէ իր խաչը, իրմէ լքուած կայսրերուն մեղքն ու անէծքը կը խորհրդանշէ։

Այսօրը երգե՛նք, ուրեմն, ո՛վ իմ բարի ու խելօք աղջիկս, քանի՛ դեռ օրն է անխառն ու անխարդախ։

Վաղը՝ պիտի ճանչնանք ու սովրինք տակաւին։ Մենք չենք մեղաւորը, եթէ մեզ այսպէս պատրաստեցին մեր մեծերը։

Ո՛չ, ո՛չ, ո՛չ Աստուծոյ արքայութիւնը կ'ուզեմ եւ ո՛չ ալ վաղուան յաղթանակը։ Այսօ՛րն է անխարդախ ու կատարեա՛լ ինծի համար։

Մ. Ա. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

ԱԹԷՆՔ

ԳԱՐՆԱՆԱՑԱՆ

(Նմոյշ մը Խորհր. Հայաստանի բանաստեղծութենէն)

Մարտական, կարմիր գծերից
դուրս,
Թշնամին Թող Թուք ու Թոյն
ցանի,
Պատրաստւում ես դու,
իմ վեհ երկիր,
Բալլշեվիկեան գարնանացանին,

Ա՛ն խուլ, մոխիրէ դաշտերի տեղ,
փռվում է բերքուն սեւահողը,
Մաճու ծիրով՝ երէկ այնտեղ.—
Այսօր դու լսո՞ւմ ես, իմ երկիր,
Արեւն է երգում ու տրակտորը։

Մեր ցանքսն է հիմա, ողջ աշ-
խարհում.—
Այստեղ ցորեն է, բամբակ, գարի
Այնտեղ լենինեան խօսքն է ծաւ-
լում.
Բոլոր արեւի տակ ծիկտեմբերի։
Ու կոմունիզմի ծիլնտերը չէկ —
Աշխ Ցայթում են ողջ աշխար-
հում.
Ու գորշ, իմպերիալ, մութ գիշերը
Հագնում է կարմի՛ր, կարմիր
արիւն…։

Մենք չենք սարսափում մեր ցա-
նածից.
կ'ելնենք յաղթական մի օր ծինի,
Չէնց որ վրնջա երկրում անծիր
Բերքուն աշունը—դեղնաբաշ ձի!
Բացւիր, մեծ ծինի շռայլ աշուն,—
Ողջ աշխարհը բանի ծինի բոցը,
կ'ելնենք երկաթի մեր վաշտերով,
կը ծինենք. կարմի՛ր, կարմիր
ծինաը։

կոլխոզ կամքով մի, կամքով մի
կուռ,
վեհ բարիկադում աշխատանքի
Մեր բռունցքները կը սեղմեն
ռումբ,
կը փոխենք կամքը ամեղ տանկի!
իսկ հիմա — կարմիր գծերից
դուրս,
Թշնամին Թող Թոյն ու Թուք
ցանի,
Պատրաստւում ես դու, իմ վեհ
երկիր,
Բալլշեվիկեան գարնանացանին,
կը թուրի ծողը առոյգ ու ջերմ,
կ'ազատւի ծմրան անշունչ կապից
Արեւի երգը պիտի ծնչի.—
Շոգի բարձրանայ արտից, ափից։

Մեր ցանքսն է հիմա ողջ աշ-
խարհում,
Այստեղ ցորեն է, բամբակ, գարի,
Այնտեղ լենինեան խօսքն է ծաւ-
լում,
Բոլոր արեւի տակ Հոկտեմբերի։

Դեռ կը ծինենք մենք վերջին
ծինքը,
կը յորդի ուժը մեր շառայլուն,
Աշխարհը կը բռնի՛ ծինի բոցը,—

—եկիր, լենինեան գարնանացան,
Բացվիր, մեծ ծինի շռա՛յլ ա-
շուն…։

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

ՕՏԱՐ ՄԱՄՈՒԼ

ԳԵՐՄԱՆԵԽԱՒՍՏՐԻԱԿԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆԸ

Աւստրեւգերման մաքսայի[n] ծամաձայնութիւնը կը շարու[...] կէ զբաղեցնել եւրոպական մա[...] մուլի ուը Թեր ու դէմ կարծի[...] ները եւ մեկնաբանութիւնները [...] բաց կը բախին։ Իրաւ է թէ Աւստրիոյ եւ Գերմանիոյ մերձեցումը՝ շանթի անակնկա[...] ծարուածի մը պէս պայթեց[...] յաղթական եւրոպայի գլխուն, որ տասնեակ տարիներէ ի վեր վարժուեր էր իր կամքով ու [...] գած ձեւով կարգադրուած տեսնելու միջազգային գործերը եւ անգամ խաբուեցաւ. ու [...] բած մարդու մը պէս՝ իր վա[...] մուլին միջոցով բերնին կուտա[...] Ստորեւ քանի մը նմոյշներ.

ՍԱՍԹ՝ ԵՐԿՈՒՔԻՆ [...]

«Ցէյլի Հէրըլտ», Անգլի[...] աշխատաւորական օրգանը, իր վե[...] ջին խմբագրականին մէջ կը յա[...] գիմանէ թէ՝ Ֆրանսան եւ Գե[...] Գերմանիան։

Ֆրանսայի մասին, գիտ[...] կուտայ — Ֆրանսացիները կը յա[...] մառին կարծել թէ իրենք մի[...] իրաւունքներ ունին, իսկ գեր[...] մանիան՝ միայն պարտակա[...] թիւններ։ Պէտք է վերջ ապ[...] սայլի օրերէն մնացած այս[...] խաղաշարման։

Իսկ Գերմանիոյ արտաք[...] Նախարարը միջամտ [...] աւստրեւգերման գաշնագիրը [...] գերու Դաշնակցութեան [...] թեան ենթարկելու խնդիրը, [...] լի Հէրըլտ» կը գրէ — Գերմ[...] կառավարութիւնը կ'որդեգր[...] զեցիկ մը որ որքան [...] նոյնքան եւ անըմբռնելի [...] հէնտըրսըն առաջարկած [...] Ազգերու Դաշնակցութեան [...] քննուի այն հարցը թէ [...] յին միութիւնը արգելո՞ք [...] մէ առանձնական մը Աւստր[...] յանձնառութիւններուն եւ յա[...] նան էր այն յոյսը թէ, [...] այս քննութեան եզրակացութի[...] գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ [...] վարութիւնները պիտի յա[...] բանակցութիւնները։

Վեց շաբաթ սպասելու [...] կարուկ միջամտումը կ[...] պարզ արարք մըն է, բայց [...] ման վարչապետին յայտար[...] թիւնը թէ Ազգերու Դաշն[...] թեան քննութիւնը կարելի [...] խաւելու աւելի քան անփ[...] նկատ է։ Ո՛չ Գերմանիոյ [...] ալ ուրիշ որեւէ պետութեան [...] վերաբերի վճռել թէ ինչ [...] Ազգերու Դաշնակցութիւնը [...] վիճաբանութեան դնել կամ [...]

Աշխատաւորական [...] կ'եզրակացնէ — Գերման [...] պէտք լաւ կ'ընէ եթէ իր [...] ու եղանակները փոխէ, [...] մական օգիով ընդունի [...] ուրիշ բարեկամական [...] եւ հարցը ձգէ Ազգերու Դաշ[...] ցութեան, վստահ իր գաղ[...] մին, զոր օրինական [...] անխուսելի կը նկատէ։

ԿԵՏՐ. ԽՐՈՆ[...]

ՑՆՑԵՍԱԿԱՆ ՆՈՐ[...]

Այս խորագրին տակ Գե[...] նիոյ կեդրոնի կուսակցութ[...] Թերթը «Գերմանիա» կը գր[...]

— Աւստրիական անկ[...] թիւնը չէր կրնար առանձին [...] հակառակ ծաղապարարութեան [...] երկրագործութիւնը գիտա[...] ցնելու ջանքերուն։ Աւստրի[...] բնակչութեան մէկ երրորդը [...] բոնացած է մայրաքաղաքի[...] ուրիշ երրորդ մը կը բնակի [...] ներուն վրայ, ուր մշակ[...] պայմանները շատ դժուար [...] Աւստրիա կ'արտադրէ միայ[...] առ 100ը իր սպառման [...] մեղա անհրաժեշտ։ Ան չի [...]

…գերմանիոյ հանդէպ մեղմելից …երկրագործական տեսա-…ւ բայց պիտի կրնայ Գեր-…կ ծախել կարգ եւ պա-…ներ։

…կցրոնք այս թերթը կ'եզ-…ն է հրաւիրելով Չեխոսլովա-…որ միանայ աւստրեւգեր-…ն համաձայնութեան։

ԱՆԳԼԻՈՅ ԴԻՄՈՒՄԸ

Աւստրիական «Նէօյէ Ֆրայէ Փրէսէ» թերթը մեկնաբա-…Անգլիոյ կողմէ Պերլինի եւ …ի մէջ կատարուած դի-…մը կը գրէ թէ Գերմանիա …Աւստրիա չեն ուզեր սանձել …կատարուած խրոխտութիւն մը, ի-…անտեսական եւ մաքսային …թեան դաշինքը չեն մերժեր …թեանը ենթարկել Ազգերու …ակցութեան մասնագէտնե-…ն։ «Կայ սակայն անկարելի …մը՝ այն որ սաիթը մաս …թելով՝ քաղաքական գաղ-…Աւստրիոյ եւ Գերմանիոյ …ւորութիւնները։ Թող որ աւստրեւգերման դաշինքը չի …որ եւ է քննութեան են-…թարկուիլ, քանի որ ան ապագայի …ւմ մըն է եւ ներկայիս …երկայն երբեւ ծանուցուած մը-…ութիւն արժէք ունի։

Թերթը կ'եզրակացնէ — Թող …պէս, դրական քաղաքակա-…ութիւն մը կիրարկեն Աւստրիոյ …Գերմանիոյ հանդէպ։ Միակ …ը պիտի ըլլայ ներկայ տագ-…ապէն դուրս ելլելու. Իրաւագի-…ական խուզարկութիւններով ա-…կարելի է փոխել իրականու-…թիւնը, որ անհրաժեշտօրէն տուն …աւստրեւգերման պայմա-…նագրութեան։

ՍՓԻՒՌՔԻ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՎԵՍՊԵՐ

Այս երիտասարդ գրողը, որ հիմա կ'ապրի Թիֆլիս, առաջին անգամ երեւաց Պոլսոյ «Ազատամարտ» շաբաթաթերթին մէջ. Վան-ցի է։

Թիֆլիսի մէջ հրատարակեց իր բանաստեղծութիւններուն մէկ հաւաքածոն, «Կայարաններ», որկը բաղկանայ 3 մասէ. I — «Մայ-րենի երգեր» (Վան Երեւան, 1912-1918)։ 2.— «Եղեւնի» (Երեւան Թիֆլիս, 1918-1922)։ 3.—«Օրեր Նոր» (Թիֆլիս, 1922-1925)։

Վերջին կայանին մէջ, «Երբ …ութեան եւ ուժի լայն թեւ…ը — մեր կեանքն ու կուլտու-…ն հսկող — կը հովանաւորէ մեր …ն ու աշխատանքը, — երբ …րն ու սարսափը չկան, երբ …յատանք շաբաթներու ըն-

Թացքին՝ տարիներով մենալու կը ձգտին». Վեսպեր հրատարակու-թեան կուտայ իր աւարտած երգե-րը։ Բոլորն ալ արեւմտահայ բար-բառով։ Նոյնիսկ Վեսպեր Վանե-ցիներու լեզուն մաքրած է որձե-ւէգ արտայայտութիւններէ, եւ միակ երիտասարդն է որ Կովկասի մէջ կը յաջողի պահել արեւմտա-հայերէնը, եւ ի՛նչ լեզու։ Չափա-զանց քնարական, չափազանց մա-քուր եւ պատկերաւոր։

Արդարեւ Վեսպեր նկարիչ մըն է, բայց նկարիչ մը, որ կը սիրէ գոյներու երաժշտութիւնը։ Կը պատկանի ապաւորապաշտ դպ-րոցին։

Կ'երգէ արշալոյսները, վեր-ջալոյսները, ծաղիկները, ջուրերը։ Հայաստանի երիտասարդ գրողնե-րուն մէջ Վ. Չարենցի հետ երկուքն են, որ կը գործածեն երկարատող տաղաչափը, եւ մինչ Վ. Չարենց ձայնական երաժշտութիւն կը փորձէ միայն, Վեսպեր իր նա-խասիրութիւնը կուտայ նկարչա-կան երաժշտութեան։ Դեռ իր մէջ կը յամենան դասական ու աւան-դական երանգներ, բայց եւ այն-պէս աւելի անկեղծ եւ յաջող բա-նաստեղծ մը կը մնայ՝ երբ կը գրէ առանց «պրոլետ գրող» կոչ-ուած տղոց պոռչտան ձեւերուն՝ Հանդարտ, զգայուն եւ գեղապաշտ բանաստեղծ մը, մանկունակութիւնն է որ զինք կը բաժնէ Արշ. Յարութիւնեանի դպրոցէն։ Վերջապէս բանաստեղծ մը, որ եթէ անակըն-կալներ չունի, իր գործերուն ապագութեամբ պիտի սիրուի միշտ։

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊ

Բոլոր հոգեբանները վերջա-վորմով մը կը դիտեն, որ արդի երիտասարդութիւնը բարոյա-կան տագնապ մը կ'անցընէ։ Սորպոնի մէջ գումարուած բա-րոյական կրթութեան խորհըր-դաժողովը եւս հաստատեց այս վիճակը։ Եւ աշխատեցաւ մշա-կել բարոյական կրթութեան նոր ծրագիր մը, որ գործածելի ըլլայ բոլոր ժողովուրդներուն համար։

Այս ժողովին մասնակցող տիկիններէն մէկը, Էօժէն Սի-մոն, կը յայտարարէ.

— «Երիտասարդը հիմա ա-ւելի հեռ անգութ է եւ հառա-պաշտ։ Որովհետեւ վարժութիւն դարձաւ անգթութիւնը իրեն համար, երբ դուրս ելաւ ամէ-նէն անգութ պատերազմէն։ Իր բնական զգայնութիւնը կորսնց-ուց բոլորովին։ Այսպէս ուրեմն մարդը խաղալիկն է իր վար-ժութիւններուն, եւ վարժու-թիւնը կրթութեան գործ մըն է պարզապէս։ Անհրաժեշտ է կըր-թել նոր մարդուն սիրտը։ Բոլոր ռեժիմները կը ծաղին այն զան-ցառութենէն, որ սիրտը կը թա-ղէ ինքն իր վիճակին։ Ամէն մանուկի մէջ գոյութիւն ունին երկու ձգտումներ, մէկը անաս-նական եւ միւսը մարդկային։ Մանկութենէ սկսեալ՝ պէտք է փճացնել անասնական ձգտում-ները»։

Ի՞ՆՉՊԷՍ Կ'ԱՐՏԱԴՐԵՆ

Գերմանական թերթ մը կը հրատարակէ իր գրական աշխա-տակցին մէկ տեսակցութիւնը Ռեմարքի հետ, որ այնքա՜ն աղ-մուկ հանեց իր գրքով, «Արեւ-մուտքէն նոր բան չկայ»։

Ռեմարք այս միջոցին զբա-ղած է արտագրելու իր երկրորդ գիրքը, «Վերադարձի ճամբուն վրայ» (կամ «Ետքը», ինչպէս կը թարգմանէ «Յուսաբեր»)։ Գիրքը իբրեւ թերթօն հրատարակուեցաւ գերմանական թերթի մը, «Ֆո-սէն»ի եւ ուրիշ թերթերու մէջ։ Բայց կը թուի թէ Ռեմարք գոհ չէ։ Չափազանց երկար գտնելով զայն, սկսած է կրճատել անխնայ։ «Գրելու սկսելէս ի վեր զբաղած եմ կրճատելով։ Երկու հազար է-ջէն զեղչեցի հազարը, հազարէն հինգ հարիւրը։ Չեմ գիտեր թէ դեռ որքան պիտի կրճատեմ»։

Ռեմարք երբեք շփացած չէ իր յաջողութենէն եւ կը խոստո-վանի թէ պատերազմը իր ահա-գնութեամբ չի կրնար հասկցուիլ մէկ մարդու կողմէ, ոչ ալ նկա-րագրուիլ մէկ գրքի մէջ։

ԵՏՐՈՒՍԿԵԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏԸ

Եդրուսկ ժողովուրդը, որ, բնակելով իտալական թերակղզին վրայ, դրաւ իտալիոյ քաղաքա-կան միութեան առաջին քարը, մէկն է պատմութեան ամենա-հին ժողովուրդներէն, որոնք տա-կաւին ուսումնասիրուած չեն խո-րապէս։ Սուսոր հատորի մը մէջ, Հարաւային Եւրոպայի Նախնա-կան Ժողովուրդները, Հաասէ Փիլիփոն կը հաստատէ թէ Եդ-րուսկները բնիկ ժողովուրդ մըն էին իրենց հողին վրայ։ Ըստ քեն, երբ Եգէական ծովուն ժողո-վուրդը մակընթացութեան մը պէս բարձրացաւ Միջերկրականի արեւմտեան աւազանը խառնուե-ցաւ Եդրուսկներուն՝ ազնուա-ցնելով զանոնք։

Լէոն Հոմօ, նոր հատորով մը, Նախապատմական Իտալիան, ընդհակառակն կը պնդէ թէ Եդ-րուսկները եկած են կամ Կեդրո-նական Եւրոպայէն, կամ Փոքր Ասիայէն։ Բայց բոլոր այս ա-ռակեալները կը մնան վարկած, քանի կարելի չէ կարդալ Եդրուսկ-եան արձանագրութիւնները, (Մի-լանոյի ճարտարապետ մը, Ա. Քավալոթթի, փորձեց կարդալ հին յունարէնով, բայց ի զուր)։

Քինէվի ճարտարապետական վարժարանին նախկին փրոֆեսոր-ներէն Լուկոմսկի վերջերս հրատա-րակեց խղճամիտ ուսումնասիրու-թիւն մը «Եդրուսկներու արուես-տին» մասին, ներկայացնելով անոնց որմանկարները որ գտնուեցան Քորնէթօ Թարքինիա (գերեզման-ներու քաղաք), Չերվէթրի, Վուլ-չի, Օրվիէթօ քաղաքներուն մէջ։

Ու կը տեսնուի, որ եդրուսկ-եան արուեստը ատօրինակ եւ առանձնակի գեղեցկութիւն մը ու-նի, կենսալից եւ խաղաղասէր նկարագիր մը վերագրել կուտայ։ Կը ցոլացնէ երկրին բարքերն ու հագուելու եղանակը։ Արուեստ մը բոլորովին անձնական։ Անշուշտ կա-րելի չէ ուրանալ եգիպտական եւ հելլենական ազդեցութիւնը։ Հրա-շալի են որմանկարները, որոնք ճշգրիտ գոյներ ունին, հրապու-րիչ ձեւեր, գորգի մը պէս աղուոր։

Իրապաշտութիւն մը, որ զուարթ է եւ ընդհանրապէս կը սիրէ ներկայացնել որսորդու-թեան, ձկնորսութեան, ընտանե-կան կեանքի տեսարաններ եւ դիմանկարներ։ Վերջապէս ար-ուեստ մը, որ շատ հետաքրքրա-կան է եւ ցոյց կուտայ թէ Եդ-րուսկները ի՛նչ հետք ձգեցին Միջերկրականեան քաղաքակր-թութեան վրայ իրենց թրթռուն նկարագիրով, որ գերեզմանները կը համարէր «ուրախ կեանքի հայելի»։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ՍԷՆ ԼՈՒԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 22 մարտ — Սէն Լուի մէջ տօնեց փետր. 18ի հայ ժողովրդական ապստամբութեան տասնամեակի տարեդարձը, նա-խաձեռնութեամբ Մարսէյլի Հ. Յ. Դաշնակցութեան շրջանային կոմիտէին ու մասնակցութեամբ Սէն Լուի, Սէն Մարկրիթի Ակնու-նի եւ Համազասպ ենթակոմիտէի ընկերներուն եւ Հ. Յ. Դ. Գառ-նեկան Միութեան Սէն Լուի մաս-նաճիւղին։

Հանդէսին հրաւիրուած էին արդէն գիւղին բոլոր Միութիւն-ներն ու կազմակերպութիւնները, եւ Կիլիկիոյ, Ասափազարի, Յա-րոն-Յուրուբերանի Տիգրանակեր-տի, Հայրենակցականները, Հ. Յ. Դ. Գառնեկանը, Հ. Մ. Ը. Մ.ի տեղւոյս մասնաճիւղի սկաուտ-ները, Ազգային Մարմիններէն Կրթականը, Թաղական Խորհուրդը, Հոգաբարձութիւնը, Ուսուցչական կազմը, Ուսումնական Խորհուրդը։

Օրուան նախագահ ըն-կեր Մաղաքիա Արսլանեան, հանդէսը բացաւ «Մեր Հայրե-նիքով», եւ բացման ամփոփ ճա-ռով մը։

Սքաուտ Գ. Վրէժ Եկիզեան-եան շատ յաջող արտասանութիւն մը ըրաւ, որուն յաջորդեց սքա-ուտներու (Ով Հայ Արի) խմբերգը։ Հ. Յ. Դ. Գառնեկան տեղւոյն մասնաճիւղէն Յ. Վ. Էօյէճեան, ար-տասանութիւն մը ըրաւ. Ռէնէօն ըն-կերներէն քեարին երգեց «Հայրիկ Հայրիկը», ծափեր խլելով։ Թոքրիկն Խաչիկ փափազեան արտասանեց «Երբոր ես մեռնիմ»ը, խմբեր-գուեցաւ «Դարձեալ փոյլերը»։ մանկական անուշ առոգանու-թեամբ արտասանեց նաեւ փոք-րիկն Հրաչուհի Արսլանեան։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Սէն Լուի սքա-ուտներու կողմէ, խօսեցաւ խըմ-բապետ Ն. Մանուկեան, փետ. 18ի ապստամբութեան դրդա-պատճառներու մասին որմէ վերջ արտասանութիւններ ըրին Գ. Ս. Գէչէկօթերեան եւ ընկ. Յ. Մա-նուկեան, կեկին երգեց քեարին։ Ու-րեմն հրաւիրուեցաւ օրուան բա-նախօս ընկ. Մարութեան որ անդրա-դարձաւ փետր. 18ի նախընթաց դէպքերուն, բոլշեւիկեան սարսափ-ներուն եւ հայրենիքի անկախու-թեան կերին տիրանալու մեր կա-րօտն ու հաւատքը հաստատեց։

Ն. ԱՐՄՐՈՒՆԻ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. խումբը դարձեալ առիթ մը կուտայ հայ մարզասէր հասարակութեան, դիտելու իր գեղեցիկ խաղը։ Այ-սօր կիրակի, 29 մարտ Ա. խումբը կը խաղայ V. G. A. Ս. Մօրի մէջ, 2 ave. de Neptune, խաղացողներու ժամադրավայրն է Գամպէթթի կայարանը, ժամը 13.30ին 1 B. խումբը կը մրցի J. A. St. Ouenի պահեստի խումբին դէմ, St. Ouenի մէջ ժամը 16ին։ Ժամադրավայր ժամը 14ին Porte St. Ouen. պահեստի խումբը կը խաղայ Շավիլ Վէլիզիի խումբին դէմ։ Ժամադրավայր 13.30 Էնվալի-տի կայարանը։ Wanderers խումբը կը խաղայ Փարիզէն 110 քիլոմեթր հեռու Evreaux քաղաքի Ա. խումբին դէմ։ Ժա-մադրավայր 11.30ին Սէն Լա-զարի կայարանը։

Ք. Ժ.

ՀԵԼԼԵՆԱՀՊԱՏԱԿՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐԸ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

Յոյն կառավարութեան որո-շումով «բացարձակապէս ընթացք չպիտի տրուի»՝ հելլենահպատակ դառնալու նպատակով Հայ գաղ-թականներու աւելի առաջ ըրած կամ աւելի վերջ ընելիք դիմումնե-րուն։ Այս մասին դիմում կատա-րած քանի մը Հայեր կտրուկ կեր-պով մերժողական պատասխաններ առած են։

ՕՐ. ԱՏՐԻՆԷ ՆԱՐԼԵԱՆ

ԵՒ

ՍՏԵՓԱՆ ՊԱՅՊՈՒՐԹԼԵԱՆ

ՆՇԱՆՈՒԱԾ

Փարիզ 27 մարտ 1931 Միլանօ

ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՏԵՂԱՊԱՀԸ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

Բարեգործական գրասենեա-կէն.— Վերջերս Ժընեվի մէջ կա-յացած որոշման մը համեմատ, կարգադրուած ըլլալով Սուրիոյ Բարձր Գոմիսէրին նախագահու-թեամբ եւ Ազգերու Դաշնակցու-թեան ներկայացուցիչ Պ. Պիւրնիէի մասնակցութեամբ Պէյրութի մէջ Յանձնախումբի մը կազ-մութիւնը, որուն ձեռքերուն մէջ այսուհետեւ կեդրոնացած պիտի ըլլայ Սուրիոյ հայ գաղթական-ներուն տեղաւորման գործը, Հ. Բ. Ը. Միութիւնը պաշտօնապէս հրաւիրուած ըլլալով մաս պիտի կազմէ սոյն Յանձնախումբին՝ որ-պէս հայ Նպաստամատոյց կազ-մակերպութիւն։ Ինչպէս յայտնի է, կայաններու փլուզումին հե-տեւանօք հազարաւոր խեղճ գաղ-թականներու տեղաւորման հարցը բացառիկ կարեւորութիւն մը ստացած է, եւ այդ պատճառաւ իսկ պէտք տեսնուած է Հ. Բ. Ը. Միութեան գործակցութեան։ Մի-ութեանս կողմէ այդ նպատակին պիտի տրամադրուի 1500 ոսկիի գումարը որ վերջերս Պէյրութ ղրկուած էր որպէս անմիջական նպաստ։ Միութեան Արծաթեայ Յոբելեանին առթիւ այդ գումա-րով պիտի կառուցուի նոր գիւղ մը, «Բարեշէն» անունով։

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԻ ՏՈՒՆԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Բարեգործականի գրասենեա-կէն կը հաղորդեն թէ կեդր. Վար-չութեան ժողովը որոշեց Միու-թեան 25րդ Տարեդարձին առթիւ Երեւանի մէջ անմիջապէս կա-ռուցանել Բարեգործականի Տունը, Համալսարանի փրոֆեսորներուն գիտուններու եւ ուսանողներու բնակութեան համար, որ նկատ-ուած է կարեւոր ծառայութիւն մը։ Նուպարեան ընտանիքին նուի-րած 4000 ոսկիէն զատ, Միու-թիւնը 3000 ոսկի եւս պիտի յատ-կացնէ այդ շինութեան, որ կառավարութեան կարգադրու-թեամբ, պիտի կառուցուի Աբով-եան պողոտային վրայ, որպէս Նուպարեան Հիմնարկութիւն։ Ա-ռաջին յարկը պիտի զբաղեցուի Միութեան գրասենեակը։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (12)

ՍՈՒԼԹԱՆ ՀԱՄԻՏԻ Ա. ՔԱՐՏՈՒՂԱՐ ԹԱՀՍԻՆ ՓԱՇԱՅԻ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐԸ

ՌՈՒՍԵՐԸ ԿԸ ԽՈՍՏԱՆԱՆ ՅԱՆՁՆԵԼ ՀԱՅ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆՆԵՐԸ
ՊԱՆՔ ՕԹՕՄԱՆԻ ԳՐԱՒՈՒՄԸ

Հայերու ի՛նչ նպատակներով շարժիլը եւ ապստամբներէն ի՛նչ …երով զէնք բերելը յայտնի ըլլալով հանդերձ, եւրոպական պե-տութիւնները այս խնդրին ալ միջամտելով եւ վերջին դէպքերը …րուած բռնելով, Բ. Դուռ դիմեցին եւ հատուցում պահանջեցին, …թէ իրենց հպատակները այդ դէպքերու ընթացքին վնասներու ենթարկուած են։ Այս պահանջը ընդունիլ՝ կը նշանակէր հայկական …ին ամբողջ պատասխանատուութիւնը մեր վրայ առնել։ Առաջին …րուն կերպով մերժեցինք այս պահանջը, բայց Պոլիս դես-պանները միաբանաբար կը պնդէին։

ՍՈՒԼԹԱՆ ՀԱՄԻՏ ԿԸ ՀԱՄԱԿԵՐՊԻ ՎԵՑ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ԲԱՐԵԿԱՐԳՈՒԹԻՒՆԸ

Սուլթան Համիտ շատ կը վախնար օտար պետութիւններու մի-ջամտութիւններէն։ Նոյնիսկ առեն մը ամերիկեան մարդասէրներու …ը լուրերը եկած ըլլալու լուրը բոլորովին շփոթութեան մատնած էր …թեանը։

Խնդիրը չմեծցնելու եւ պետութեանց հետ մեր յարաբերու-թիւնները չեղծելու համար, Անգլիոյ, Ամերիկայի եւ Գերմանիայի կարգ մը նաւեր տրամադրեցինք եւ հատուցումներու գումարներն ալ անոնց փոխարժէքին վրայ բարդեցինք։

Եւրոպացիներու այդ պահանջը որքան որ ազէկ էր, այս կերպ վճարում մըն ալ այնքան զարմանալի էր։

Պոլսոյ եւ Անատոլուի մէջ ծագած շարժումներն ու ապստամբու-թիւնները թէեւ զսպուած էին, սակայն Թուրքիոյ ներքին գործերուն միջամտելու փափաքը մարած չէր Եւրոպացիներու քով։ Ընդհակա-ռակն, անոնք այս դէպքերէն օգտուելով քաղաքական ձեռնարկներու սկսած էին։

Անատոլուի վեց նահանգներուն մէջ գործադրուելու պայմանով կարգ մը որոշումներ առած էին եւ կ'ուզէին Բ. Դրան համաձայնու-թիւնը առնել այս մասին։ Այդ որոշումները Թուրք կառավարութեան քաղաքական շահերուն բոլորովին հակառակ էին։ Այս կացութեան ա-ռաջքն առնելու եւ այդ նահանգներու պէտքերն ու պահանջները քննելով՝ պէտք եղած բարեկարգութիւնները ընելու համար, Մուշիր Շաքիր փաշայի նախագահութեամբ մասնաւոր յանձնախումբ մը ղրկուեցաւ Անատոլու։ Բայց այս կարգադրութիւնները չէին կրնար խնդրին լրջութիւնն ու սաստկութիւնը փարատել։ Դեսպանատուններու մէջ ի նպաստ մեզի բան չէր խօսուեր։

Այս կացութեան առջեւ, Սուլթանին մեծ եպարքոսին հանդէպ ունեցած վստահութիւնը նուազեցաւ։ Սուլթանը համոզուեցաւ որ ան չպիտի կրնայ այս խնդիրը կարգադրել։ Վերջապէս զայն պաշտօնանկ ընելով մեծ եպարքոսութիւնը յանձնեց Խալիլ Րիֆաթ փաշայի, որ այն ատեն ներքին նախարար էր։

Քեամիլ փաշայի պաշտօնանկութեան արտաքայնութիւնը երբ Եւ-րոպայի դեսպանատուներուն մէջ տարածուեցաւ, Աւստրիոյ Ա. Թարգ-մանը պալատ վազեց։ Զիս տեսաւ եւ Քեամիլ փաշայի մասին տեղե-կութիւն ուզեց։ Պատասխան չտուի։ Իրականութեան մէջ այս դէպքե-րու ընթացքին ամենամեծ դերը խաղացող աւստրիական կառավարու-թեան մէկ պաշտօնեային կողմէ Քեամիլ փաշայի պաշտօնանկութեան շուրջ եղած այս հարցումը զարմանալի գտայ։ Օտար սերութեանց մեր պետական մարդոց հետ այս աստիճան սերտ կապ ունենալը եւ մեր ներքին գործերուն խառնուիլը պաշտօնական ամենամեծ նա-խատինքն էր մեզի։

Քեամիլ փաշայի մասին խնդրէ պատասխան չստացող Թարգ-մանը, քանի մը ժամ վերջ, Բարձրագոյն Դրան վարչապետական ձեռ-նարկութիւններէն անմիջապէս յետոյ, նորէն քովս եկաւ եւ կրկնեց միեւնոյն հարցումը։ Այդ միջոցին քովս կը գտնուէր նոր եպարքոս Խալիլ Րիֆաթ փաշա։ Ան պատասխանեց եւ ըսաւ.

— Քեամիլ փաշան Ադանայի կուսակալութեան նշանակուեցաւ։

Խալիլ Րիֆաթ փաշա պաշտօնէութենէ հասունցած, աստիճան առ աստիճան բարձրացած, վարչական գործերու մէջ փորձառութիւն ու-նեցած եւ գաւառաց պաշտօններուն մէջ լաւ անուն եւ հետք ձգած անձնաւորութիւն մըն էր։ Միայն թէ եպարքոսի մը համար անհրա-ժեշտ եղող քաղաքական հասունութիւնը չունէր։ Եպարքոսութեան ժամանակ յիշատակութեան արժանի գործ մը չըրաւ։

(Շար.)

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23

R. C. SEINE 274.260

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 31 ՄԱՐՏ 1931

31 MARS 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1532

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՀԵՏՔԵՐԸ ՁԿՈՐՍՆՑՆԵՆՔ

Քաղաքական կեանքի մէջ, որքան ժանուկ է այս ժողովուրդը, նոյնքան եւ աւելի անճրկած կերպարանք մը կը ներկայացնէ իր մտաւորականութիւնը։ Այսպէս կոչուած «ռուսմնական» դասը։

Այս երեւոյթը դժբախտաբար աչքի կը զարնէ մեր բոլոր հատուածներուն մէջ ալ։

Ընդհանրական երեւոյթ է. — կա՛մ կը խանդավառուինք ազը գտնէն կորելու աստիճան,— «Թաղաւորին ձին ինծի նայեցաւ»։ Եւ կամ, այնքան կ՚ընկճուինք, կը յուսահատինք որ, Թուրքին բարեւն անգամ շնորհ կը համարենք...

Այս խորհրդածութեանց տուն կուտայ, իբրեւ վերջին երեւոյթ, Եգիպտոսի «Արեւ»ին ծանօթ յօդուածաշարքը։

Մենք երեք խմբագրականներով մէջտեղ դրինք այդ յօդուածաշարքին հակասական, խախուտ եւ անպատուաբեր կէտերը։

Հարկ է անգամ մըն ալ, եւ առանձնապէս երեւան հանել Գ. Վ. Թէքէեանի ամէնէն անքաւելի մեղքը,— իր կորակոր նահանջն ու ընկրկումը՝ իբրեւ քաղաքական գործիչ։

Եթէ «Արեւ»ի խմբագիրը, կանգնած՝ մեր նուազագոյն պահանջներուն վրայ, առաջարկէր բանակցիլ եւ լեզու գտնել Էնկիւրիի հետ, ինքն իսկ Թեկնածու ներկայանալով, կարելի էր կարդալ ու անցնիլ։ Տեսակէտ մըն է, վերջապէս, եւ հաւատացողը կրնար ծափահարել։

Բայց Գ. Թէքէեան այդպէս չըներ։ Ան կը նահանջէ կռնակի վրայ։ Կը լքէ բոլոր դիրքերն ու ճակատները, եւ կը յանձնարարէ միայն մէկ բան,— Զխօսինք։ Զգրգռենք։ Զպահանջենք։

... «Մենք կը ջատագովենք զուր Թշնամանքի դադարումը միայն՝ երեւկուան երկու կռուող կողմերուն — աթաւոր ձեւով եւ զոհերով, բայց վերջապէս հոռւող — միջեւ։ Ատոր անմիջական ու հանդարտ Յետեւանքը՝ մեզի ծանօթ է ու կրնայ լաւ միայն ըլլալ։ Միւսը՝ կրնայ գոյութիւն առնել կամ ոչ, չենք գիտեր, բայց եթէ առնէ՝ ոչինչ չենք կորսնցներ, ընդհակառակն կը շահինք անպայման, ինչպէս կը հասնէք, ոչ միայն անպատուաբեր բնկրկումը կայ, այլեւ քնաթաթախ Թարթափում։

Բանաստեղծը կ՚ուզէ որ դադրին հակաթուրք արտայայտութիւնները, «անզօր սպառնալիքներն ու լեզուագարութիւնները»։ Հետեւանքի մասին ինքն ալ շատ վստահ չէ, բայց հեռուէն մօտէն բարիք մը կը սպասէ։

Արդ, այս գետնին վրայ կենալ եւ Թուրքեւհայ յարաբերութիւնները «զարմանելու» միամտութիւններ ունենալ, կը նշանակէ ամէն ինչ վրայ տալ, եւ փոխարէն ստանալ յաղթական Թուրքին կարմիր քրքիջը,— այնքան դիւային եւ մահացու։

Եթէ անզօր է մեր թշնամութիւնը, եթէ անօգուտ են մեր աննկուն մարտնչումը քառասուն ճակատի վրայ եւ անսասան հաւատքը լաւագոյն օրերու համար, հազար անգամ աւելի անզօր եւ անբարոյացուցիչ է՝ մեր բարեկամութիւնը։

Այսօրուան Թուրքը ի՛նչ պէտք ունի մեր բարեկամութեան։ Ինչո՞ւ կ՚ուզէք որ հաւատայ մեր բարեացակամութեան։

Ան իր ուզածն ըրաւ, եւ իր նպատակին հասաւ։ Մենք ջախջախուեցանք եւ ահա կէս ճամբուն վրայ՝ կ՚աշխատինք ոտքի կանգնիլ եւ ստանալ մեր իրաւունքները։

Եւ բոլորովին անճար չենք։ Այդ իրաւունքները ձեւ ու մարմին առած են որոշ չափով։ Ունինք խարիսխ մը եւ Թանձրացեալ բանաձեւ։ Մենք աւելի բաց կը խօսինք։ Ռամկավարները պարբերաբար մէջտեղ կը նետեն «Մեծ Տեսիլք»ը, իսկ համայնավարները եղած-չեղած ամփոփեր են Երեւանի մէջ։

Եւ ահա ռամկավար «շէֆ» մը, որ կարծես ջաղացքէն կուգայ.

— «Մեզի համար ցանկալի է որ Թուրքիոյ մէջ հանրապետական ռէժիմը ամրապնդուի։

... «Գաղութահայութիւնը պէտք է դադրի, բստ մեզ, խօսքով ալ՝ ինչպէս դադրած է գործքով՝ Թուրքիոյ դէմ երկրային պահանջներ դնելէ» (Արեւ, 11 Մարտ)։

Ուրեմն, կարուած ճամբան ալ արժէք չունի Գ. Թէքէեանի համար։

Եւ իր կարծիքով, պէտք է խաչ քաշենք բոլոր հետքերուն, բոլոր նուաճումներուն վրայ։ Փոխանակ խաչեր անկելու անոնց վերեւ, եւ անվկանդ շարունակելու ճամբան, հետեւելով բացուած ակօսներուն։

Ինչո՞ւ այս ժողովուրդը երբեք չզարձնէ իր ուսուցմականներէն, երբ անոնք են որ չեն գիտեր թէ ի՛նչ կ՚ուզեն։ Մանաւանդ, դէնքը մինչեւ այսօր բերելէ յետոյ։

Եթէ ճիշդ է որ «շուտ արթնցանք, բայց լաւ չարթնցանք», կամ «կէս քուն կէս արթուն, առանց մեր շրջապատը եւ արտաքին աշխարհը լաւ տեսնելու, վտանգաւոր շարժումներ ըրինք», — խոստովանինք որ այս ժողովուրդը բաժին չունի այդ մեղքերուն մէջ։

Ընդհակառակն, մեղքի մեծագոյն բաժինը կ՚իյնայ ա՛յն սերունդին վրայ, որ Եւրոպա գնաց եւ եկաւ, որ չհասկցաւ ոչ Եւրոպան, ոչ ալ իր շրջապատը, եւ հիմա շատ քարոզ կը կարդայ, երբ եօթը սարի շալակն ենք ինկեր։

Կարծիքները ազատ են, բայց մենք ազատ չենք մեր «քէյֆ»ին համաձայն Թուղթ փոխելու, երբ ամբողջ ժողովուրդի մը ճակատագիրը կայ մէջտեղ։

Շ.

ՔԷՄԱԼԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԹՈՒՐՔ ՕՃԱԽՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Մ. Քէմալ Թուրք Օճախներու մասին հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ.

— Ժողովուրդներու պատմութեան մէջ շրջաններ կան, երբ որոշ նպատակներու հասնելու համար, անհրաժեշտ է համախմբել գոյութիւն ունեցող բոլոր բարոյական եւ նիւթական ուժերը եւ զանոնք նոյն ուղղութեան մէջ դնել։ Մեր ժողովուրդը արդէն իսկ քաղած է պտուղները միութեան եւ համախմբման նմանօրինակ շարժումին։

«Արտաքին եւ ներքին վտանգներուն դէմ, երկրին եւ յեղափոխութեան փրկութեան համար, անհրաժեշտ է համախմբել ազգայնական եւ հանրապետական բոլոր ուժերը։

Հետեւաբար յարմար դատեցի որ Թուրք Օճախները, որոնք իրենց հիմնադրութեան Թուականէն սկսեալ հաւատարմօրէն ու հաւատքով աշխատեցան ազգայնական եւ ռամկավարական մարզին մէջ, եւ որոնք այս ճամբուն մէջ գոհացուցիչ արդիւնքներ տուին, շարունակեն իրենց աշխատանքները բարին կատարելով իմաստով, մէկ մարմին կազմելով իմ կուսակցութեանս հետ, որ պիտի իրականացնէ նոյն սկզբունքները գործնական եւ քաղաքական մարզերու մէջ»։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՆՈՐ ԺՈՂՈՎԸ ՄԱՅԻՍԻ ԿԻՍՈՒՆ ԿԸ ԲԱՑՈՒԻ

Երեսփոխանական ընտրութեան պատրաստութիւնները ամէն կողմ կը շարունակուին։ Ամէն տեղ որոշուած են երկրորդ կարգի ընտրողներու Թեկնածուները, ու ընտրութիւնը Մարտէն պիտի կատարուի։

Թեկնածութեան համար դիմումները կը շարունակուին։

Մասնաւոր ցուցակով մը որոշուած են այն երեսփոխանները որոնք առաջին, երկրորդ եւ երրորդ ժողովներուն մէջ կը գտնուէին եւ խալքէն բաժնուած են։ Խալքի Թեկնածուներուն ցանկի պատրաստութիւնը դեռ չէ սկսուած։

.˙. Նոր ժողովի առաջին նիստին մէջ, վարչապետ Իսմէթ փաշիլէն հրաժարականը պիտի ներկայացնէ։ Նոր դահլիճին կազմութիւնը դարձեալ Իսմէթի պիտի յանձնուի։

«Ըստ փօսթա»յի տեղեկութեանց համաձայն, Նոր դահլիճը կարգ մը փոփոխութիւններով պիտի կազմուի։

Նոր ժողովին մէջ, զանազան ասպարէզներէ անձեր պիտի գտնուին։ Հաւանական է որ երկրագործները մեծամասնութիւն կազմեն։ Ասկէ զատ առեւտրական եւ ճարտարարուեստական գործի տէրեր ալ պիտի գտնուին։

Կարգ մը շրջաններու երեսփոխանները այս անգամ ուրիշ տեղերէ Թեկնածու պիտի ներկայացուին։ Ասոնց կարգին կը գտնուին Այտընի, Իզմիրի, Պոլսոյ, Ատանայի, Գոնիայի, Սամսոնի եւ Տրապիզոնի երեսփոխանները։

Յայտնի եղած է որ այս անգամուան ժողովը 316 երեսփոխան պիտի ունենայ։ Թեկնածութեան համար դիմողներուն Թիւը 1000ը անցած է։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Աւստրօ-գերման համաձայնութիւնը

ԽՄԲԱԿԻ ԴԷՄ ԽՄԲԱԿ

Փրակայէն տրուած հեռագրի մը համաձայն, չեխօսլովաք կարգ մը պաշտօնական շրջանակներ կը հաւաստեն թէ, կառավարութիւնը մտահոգ աւստրօ-գերման մաքսային համաձայնութեան հետեւանքներէն, որոշած է դիմել կարգ մը անմիջական միջոցներու։

Այս նպատակով ալ, արտաքին նախարարը Պէնէշ պիտի երթայ Պելկրատ եւ Աթէնք խորհրդակցելու համար յոյն եւ եուկոսլաւ կառավարութեանց հետ։ Այս խորհրդակցութեանց նիւթ պիտի կազմէ պալքանեան պետութեանց միջեւ մաքսային միութիւն մը, որ մաս կազմէ Փոքր-Համաձայնութեան եւ հակակշռէ աւստրօ-գերման միութիւնը։

Գ. Պէնէշ մտադիր է նոյնպէս խորհրդակցիլ ուրիշ շահագրգռուած պետութեանց հետ, Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ իրենց բռնելիք դիրքին մասին, երբ աւստրօ-գերման մաքսային համաձայնութիւնը վէճի դրուի։

.˙. Աւստրիոյ փոխ-վարչապետ Շօպէռ պատասխանելով Թերթի մը Թղթակցին հարցումներուն, յայտնեց թէ ոչինչ կը հասկնայ մաքսային համաձայնութեան շուրջ տարածուած աղմուկներէն, ըլլայ քաղաքական ըլլայ տնտեսական տեսակէտով։ Աւստրիա եւ Գերմանիա գծած են տնտեսական գործակցութեան ուղղութիւն մը։ Ուրիշ ոչինչ։

Գ. Շօպէռ կը զարմանայ թէ ինչպէս այս տեսակ գործակցութիւն մը կրնայ նկատուիլ սպառնալից, այն պատճառով միայն որ գերմանական երկու պետութեանց միջեւ կնքուած է։ Շօպէռ կը յայտնէ նաեւ թէ անըմբռնելի կը գտնէ երկու երկիրներու հոգային անհաւասարութեան առարկութիւնը, ինչպէս նաեւ Չեխօսլովաքիոյ ընթացքը։

.˙. Անգլիոյ ճարտարարուեստներու ընտրեքային նախագահը՝ աւստրօ-գերման մաքսային համաձայնութեան մասին, կառավ[illegible] կէտերը.

— Մամուլին կարգ մը տեղեկութեանց համաձայն, Աւստրիա եւ Գերմանիա կնքած են համաձայնութիւն մը երկու երկիրներու միջեւ մաքսային դաշինքի մը նախատեսութեամբ։

Թէեւ այս համաձայնութեան մանրամասնութիւնները տակաւին յայտնի չեն, կասկածէ դուրս են սակայն որ, եթէ երկու կողմերը պնդեն, հետեւանքը պիտի ըլլայ այն որ Անգլիայէն Գերմանիա ղրկուած ապրանքները իրենց դէմ պիտի ունենան աւստրիական ապրանքները։

Վերջացնելով, անգլիական ճարտարարուեստներու ընտրեքային նախագահը կառավարութենէն կը պահանջէ որ ամէն միջոցի դիմէ, արգիլելու համար այս տեսակ համաձայնութեանց կնքումը։

Հինտէնպուրկ կը դիմէ խստութեանց

Գերմանիոյ հանրապետութեան նախագահը Հինտէնպուրկ, կռթնելով սահմանադրութեան 48րդ յօդուածին տրամադրութեանց, ստորագրեց հրովարտակներ, վերջ դնել կարենալու համար քաղաքական ներքին խռովութիւններուն, որոնք այս վերջերս սկսեր էին յաճախադէպ դառնալ։

Ըստ այս հրովարտակներուն, քաղաքական հրապարակային հաւաքոյթներն ու ցոյցերը Թոյլ չպիտի տրուին, եթէ անոնց համար տեղական ոստիկանութենէն նախապէս արտօնութիւն առնուած չըլլայ։

Որեւէ ցոյց պիտի արգիլուի, եթէ հակառակ է օրէնքին եւ կամ եթէ կը վարկաբեկէ կառավարական պաշտօնատարները, զանոնք ծիծաղելի դարձնելով։

Ոստիկանութիւնը պիտի կրնայ արգիլել նաեւ որեւէ ցոյց որ կը կազմակերպուի ընդդէմ կրօնական դաւանանքներու, կամ կը խանգարէ հանրային կարգն ու սարքը։ Ընդդիմացողները երեք ամիս բանտարկութեան կը դատապարտուին։ Ուռնաւ, որեւէ կազմակերպութիւն որ կ՚անսաստէ, պիտի լուծուի։

Անգլօ-հնդիկ համաձայնութիւնը

Քարաչիէն տրուած հեռագիր մը կը հաղորդէ թէ Հնդիկ Ազգ. Խորհուրդի Գործադիրը ջախջախիչ մեծամասնութեամբ վաւերացուց Կանտիի եւ Հնդկաստանի փոխարքային միջեւ կնքուած համաձայնութիւնը։ Գործադիրի այս վաւերացումը պիտի քննուի Ազգ. Խորհուրդին կողմէ։

Ազգ. Խորհուրդի նիստի բացման, նախագահը Փաթէլ յայտարարեց թէ Հնդկաստան պիտի յօժարի ընդունիլ Անգլիոյ կողմէ տրուած խորհուրդները՝ բայց պիտի մերժէ բանակին, ելեւմուտքի եւ արտաքին գործերու մէջ Անգլիոյ միջամտութիւնը եւ յոյս յայտնեց թէ խորհուրդին անդամները պիտի վաւերացնեն Կանտիի կնքած համաձայնութիւնը։

.˙. Ռանկունէն կը հեռագրեն թէ բաւական թիւով պիրման ըմբոստներ կրկին զէնք վերցուցին եւ ոստիկանական ուժեղ ջոկատի մը դէմ պայքար մղեցին։ Կռիւը տեւեց մէկ քանի ժամ։ Ըմբոստներէն 30 անձեր սպաննուեցան եւ 100ի չափ ալ վիրաւորուեցան։ Ոստիկաններէն ունին 20ի չափ մեռեալ եւ վիրաւոր։

ՄԱՀ Պ. ՄԱՐԿՈՍ ՆԱԹԱՆԵԱՆԻ

Վաստակաւոր եւ բազմամեայ ուսուցիչ Գ. Մարկոս Նաթանեան մեռաւ շաբաթ երեկոյ։ Նոյն իրիկունը ներկայ էր Ռամկավարներու կազմակերպած մէկ հաւաքոյթին, Սալ Սավանթի մէջ, ուր ինքն ալ խօսք առնելէ յետոյ, կը նստի տեղը յոգնաբեկ։ Հաւաքոյթը լրացած, երբ ներկաները կը մեկնէին, կը նշմարեն որ Գ. Մ. Նաթանեան տեղէն չի շարժիր։ Արդէն հոգեվարք էր։ Անմիջապէս կը փոխադրեն Charitéի հիւանդանոցը ուր կ՚աւանդէ հոգին։

ԳԵՐԵԶՄԱՆԱՏՈՒՆՆԵՐՈՒ ՀԱՐՑԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Ինչպէս յայտնի է, Պոլսոյ քաղաքապետութիւնը կը պատրաստէ լքեալ գերեզմանատուներուն մէկ մասը ծախելու, մնացեալներն ալ բարեզարդելու յատուկ ծրագիր մը։

Եւ այս գործողութեան մէջ իրեն իբր հիմ ունի գերեզմանատուներու վերջին օրէնքը։

Բայց եւ այնպէս, հակառակ այս մասին հրատարակուած բոլոր լուրերուն, քաղաքապետութիւնը ի վիճակի չէ վերջնական բան մը ընելու, որովհետեւ Գործավարներու Խորհուրդը կանոնագիր մը կը պատրաստէ գերեզմանատուներու մասին, եւ հարկ է ձեռքի տակ ունենալ այդ կանոնագիրը։

Կանոնագիրը մինչեւ հիմա հաղորդուած պիտի ըլլար, բայց ընտրական գործերուն պատճառաւ Գործավարներու Խորհուրդը միջոց չէ ունեցած զայն քննելու եւ վաւերացնելու։ Կը կարծուի թէ մինչեւ Ապրիլի կէսերը պիտի հաղորդուի։

Այնպէս որ, մինչ այդ՝ վաճառման ոեւէ գործողութիւն չի կրնար կատարուիլ։

Արդէն, գերեզմանատուններու յանձնումի մասին վէճ կայ քաղաքապետութեան եւ Էվգաֆի միջեւ։ Այս վերջինը չուզեր յանձնել կարգ մը գերեզմանատուներ եւ ձեռքի տակէ ծախելու ելած է։ Քաղաքապետութիւնն ալ մէկ կողմէ բողոքած է ներքին գործավարութեան, միւս կողմէն ալ Թափուի վարչութեան դիմած է, այդ գերեզմանատուներուն «Թափու»ն ստանալու համար։

10,000 ՈՍԿԻԻ ՆՈՒԷՐ ՄԸ

Պոլսոյ Քաղաքապետական ժողովը իր այս տարուան պիւտճէին մէջ 10.000 ոսկի դրած է, յատկացուելու «փոքրամասնութեանց բարեգործական հաստատութեանց»։

Յայտնի չէ թէ որո՞նք են այդ հաստատութիւնները եւ ի՞նչ հիման վրայ պիտի կատարուի գումարին բաշխումը։

ԹՐՔՈՒՀԻՆԵՐՈՒ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ինչպէս յայտնի է, Թրքուհիները քուէարկութիւնը դիմում կատարած էր որ կիներն ալ երեսփոխանական ընտրութեան մէջ քուէարկելու եւ ընտրելու իրաւունք ունենան։ Դիմումին ի պատասխան յայտնուած է որ այս անգամուան ընտրութեան համար կարելի չէ ընթացք տալ եղած առաջարկին։ Ասոր վրայ, Միութեան որոշումով Լէնկիւրի գնաց նախագահ Լաթիֆէ Պէքիր հանըմ, իրենց իրաւունքը անձամբ պաշտպանելու համար իրաւատու անձնաւորութեանց առջեւ։

ՊՈԼՇԵՒԻԿԵԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Մոսկուայի պետական հրատարակչականը ձեռնարկեց քաղաքացիական կռիւներու պատմութեան հրատարակութեան։

Գործը որ պիտի բաղկանայ 10 հատորներէ, պիտի տպուի 500.000 օրինակ։

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱՐՏԱՔԻՆ ՊԱՀԱՆՋՆԵՐԸ

1914ի պատերազմէն առաջ, Ֆրանսա աշխարհի սեղանաւորն էր եւ ֆրանսական ժողովուրդը իր ձեռքին մէջ ունէր մեծաքանակ օտար արժեթուղթեր։ Այդ էր պատճառը որ 1870ի Ֆրանքօ-գերման պատերազմէն հազիւ երկու տարի անցած, Ֆրանսան կըրցաւ առանց մեծ դժուարութեան եւ մանաւանդ առանց իր դրամի գինը խախտելու, Գերմանիոյ վճարել՝ հինգ միլիառ ֆրանք պատերազմական տուգանք։ Այն ժամանակուան հինգ միլիառ, այսօրուան թուղթերով կ'արժէ 25 միլիառ ֆրանք, իսկ եթէ ֆրանքի գնման կարողութիւնն նկատի առնենք, թերեւս 50-60 միլիառ...

Ֆրանսացիները կառավարութեան ծախեցին իրենց օտար արժեթուղթերը, որոնց շնորհիւ պետութիւնը կրցաւ հայթայթել բաւականաչափ օտար դրամ, իսկ ֆրանսացիներն ալ փոխարէն ստացան Թիէռի հրապարակ հանած պարտաթուղթերը, շատ նպաստաւոր պայմաններով։

Հին աւանդութիւնը շարունակեց մինչեւ 1914, Ֆրանսան մեծաքանակ դրամ փոխ տուաւ օտար երկիրներու, որոնց մէջ մասնաւորաբար, ինչպէս, Ռուսիա, Թուրքիա, Աւստրօ-Հունգարիա եւայլն։

Թուրքիա պատերազմի նախօրեակին ճակատ պէտք միջոցաւ կնքած էր արդէն 200 միլիոն ֆրանքի փոխառութիւն մը եւ մաս մը դրամ ալ առ հաշիւ ստացած։ Այդ դրամով էր որ Գերմանիայէն զէնք գնեց Ֆրանսայի դէմ։

Վերջին պատերազմին ալ, ժողովուրդը իր ամբողջ արտաասահմանեան պարտաթուղթերը տրամադրեց պետութեան՝ փոխան ֆրանսական պարտաթուղթերու, բայց խորխորատն այնչափ մեծցաւ հետզհետէ, որ անկարելի էր լեցնել եւ ժողովուրդը քամուեցաւ։ Ֆրանքօ-գերման պատերազմի միջոցին հանուած ֆրանսական պարտաթուղթեր գնողները շահեցան, որովհետեւ աժան գնեցին եւ յետոյ լաւ տոկոսներ ստացան, մինչդեռ վերջին պատերազմին փոխ տուողները իրենց պահանջքին միայն մէկ հինգերորդն ստացան, ֆրանքի գինին անկումով եւ մէկ հինգերորդի արժէքով կայունացումով։ Թէեւ յաղթական, բայց Ֆրանսա ալ սնանկացաւ որովհետեւ իրեն մէկ ֆրանք փոխ տուող դրամատէրներուն միայն 20 սանթիմ վճարեց եւ հաշիւը փակեց։

Վերոյիշեալ սնանկութեանց պատճառաւ, արտասահման գետեղուած ֆրանսական դրամներու մեծ մասը կորսուեցաւ անդարձ եւ ֆրանսացի ժողովուրդն ալ սխալ իրաւամբ անվստահ վերաբերում ունենալ արտասահմանի հանդէպ եւ պարտատէր գումարները ամբողջովին յատկացնել ներքին փոխառութեանց եւ զանազան ձեռնարկութեանց ձեռնարկներու։ Մեծ մասով այս պատճառաւ է որ Պանք տը Ֆրանսի ոսկիի մթերքը կը ստուարանայ հետզհետէ, որովհետեւ դէպի դուրս դրամի ճամբորդութիւնը կասած է, իսկ դէպի ներս կը խուժեն օտար դրամներ, շահու ակնկալութեամբ։

Խնդիր է թէ պետութեան առհասարակ երկրի ընդհանուր ելմտական կացութեան համար, լա՞ւ է որ ֆրանսական դրամագլուխն այսպէս ձեռնպահ մնայ արտասահմանեան փոխառութեանց հանդէպ։ Այս մասին շատ մեծ սպառած է եւ այն եզրակացութեան հասած են դրամատէրները թէ փոփոխելի է որ Ֆրանսա ալ սկսի իր հին սովորական գիրքը վերագրաւել, պարտականութիւն մը նախորդ դրութեան՝ որ նախկին մասնաւոր թիւնը եւ նախկին պայմանները բարեփոխուին եւ յարմարցուին նոր կեանքին։

Պատերազմէն առաջ մասնաւոր նութիւնն էր՝ գոհանալ համեստ, բայց հաստատուն տոկոսով մը։ Ֆրանսացին կը սիրէր գիտնալ թէ օրինակ տարեկան այսչափ եկամուտ պիտի ունենայ եւ իր ծախքերը յարմարցնելով այդ եկամուտին, կը քաշուէր գործէ։ Ձեռնարկութեանց արժեթուղթերէն կը խորշէր, որովհետեւ անոնք հաստատուն եկամուտ չէին ապահովեր։ տարի մը կրնային աւելի տալ եւ տարի մը նուազ։

Միեւնոյն ժամանակ, պետութիւնն ալ կը քաջալերէր օտար պարտաթուղթերու արձանագրութիւնները, որովհետեւ այդպէսով իր ձեռքին մէջ զէնք կ'ունենար իր քաղաքական նպատակներն հետապնդելու եւ իր կամքը պարտադրելու պարտատէր պետութեանց։ Եթէ Ֆրանսա իր բախը յաջորդէն բացած չըլլար դարական Ռուսիոյ առջեւ, կասկածելի է թէ ֆրանքօ-ռուսական դաշնագրութիւնը կրնար կնքուիլ։

Կառավարութիւն իր այդ քաղաքականութիւնը կ'արդարացնէր՝ պահանջելով փոխառու պետութիւններէն որ անոնք մէկ մասով անպատճառ ֆրանսական ապրանք գնուէր։ Բայց որչափ ալ որ ապրանք ծախուէր, ամէն տարի մեծաքանակ հեղուկ ոսկի կ'անցնէր արտասահման, առանց մեծ երաշխիքներու։ Գաղափար չունէին այն ժամանակ թէ երկարատեւ պատերազմ մը ինչ վերիվայրումներ կրնայ յառաջ բերել միջազգային տնտեսական կացութեան մէջ եւ թէ փոխադրուած գումարներն ինչպէս կրնան մէկ օրէն միւսը ցնդիլ։ Բոլշեւիզմին վրայ չէին խորհեր եւ կը կարծէին թէ վարչաձեւի ինչ փոփոխութիւն ալ որ ըլլայ երկրի մը մէջ, մէկ կառավարութեան կնքած յանձնառութիւնները նախորդը պէտք է նկատուին նաեւ յաջորդներու կողմէ.. Երանելի ժամանակներ։

Նոր պայմանները կը պահանջեն, ուրեմն կարելի եղածին չափ զգոյշ ըլլալ եւ տոկոսի ու գլխավճարի համար երաշխիքներ ստանալ, որոշ գրաւներ հիմք ընդունելով եւ ազգային կարելի ամէն թիւրիմացութիւններն ու անհամաձայնութիւնները նախատեսելով։

Ինչ են այդ երաշխիքները։

1929ին, երբ Ռումանիա փոխառութիւն կնքել ուզեց, Ֆրանսացի դրամատէրերը պահանջեցին որ Ռումանիոյ Ազգային Դրամատան մէջ Ֆրանսացի մը գտնուի իբր մասնագէտ խորհրդատու։ Այս առաջարկը վիրաւորիչ նկատուեցաւ ռումանական ազգային արժանապատուութեան համար, բայց դրամատէրերը պնդեցին եւ միջոց մը գտնուեցաւ ֆրանսացի մասնագէտ մըիրը պաշտօնեայ ընդունելու։

Այժմ ալ Եուկոսլաւեան կը բանակցի փոխառութեան մը համար, որպէս զի տինարը կայունացնէ։ Եուկոսլաւիայի ելմտական վիճակը շատ բարգաւաճ է,

ՀԱՅԵՐՈՒ ՏԵՂԱՒՈՐՈՒՄԸ

ՍՈՒՐԻՈՅ ԵՒ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՄԷՋ

Հայաշէն գիւղի բնակիչները շատ աշխատասէր եւ կենսունակ տարրերէ կը բաղկանան։ Երկրագործութեան մէջ մանաւանդ անհամեմատ յառաջդիմութիւններ ունեցած են այս մէկ երկու տարուան ընթացքին։ Այնպէս որ իրենց արտադրած բերքը բաւական է հոգալու ամբողջ ծախքերը։

Աշխանացանքի համար այս տարի Հայկաշէնի գիւղացիները մշակած են մօտաւորապէս 1700 աքօնիւմ։ Անցեալ տարի հակառակ անոր որ բերքը շատ գոհացուցիչ չէր եղած՝ կարգ մը միատակար միջամտներու եւ մաքրման գործած աւերի պատճառաւ, դարձեալ ժողովուրդը չէ նեղուած հացահատիկի համար։ Իսկ այս տարի, ինչպէս կը տեսնուի արդէն դաշտերու կանանչութենէն եւ ցանքի կենդանութենէն, բերքը կը յուսացուի որ գոհացուցիչ ըլլայ եւ գիւղացիները ապահովէին վերջ իրենց պարէնը, մաս մըն ալ ծախելով վճարեն իրենց պարտքերը։

Կարելի չեղաւ իւրաքանչիւր բնտանիքի հացահատիկին յատկացուած տարածութիւնները ստուգել։ սակայն իբրեւ բանջարանոց եւ պարտէզ ամէն ընտանիք երկու աքօնիւմ հող ունի։

ԿԵՆԴԱՆԻՆԵՐԸ

Գաղթականաց Յանձնախումբը իր հիմնած գիւղերու բնակիչներուն առաջին տարիներու պէտքերը հոգալէ զատ, իւրաքանչիւրին կուտայ նաեւ լծկան եզներ եւ կաթնտու կենդանիներ։ Բացի այդ կարգ մը ընտանիքներ իրենց պզտիկ խնայողութիւններով ինքնաբերաբար կը գնեն կենդանիներ։ Ներկայիս Հայաշէն գիւղը ունի հետեւեալ կենդանիները.

	Ցատ
Լծկան եզ	70
Կով	50
Հորթ	40
Էշ	15
Ձի	1
Գումար	176

Առանցմէ զատ գիւղացիներուն տրուած են ոչխարներ, այծեր եւն., բայց դժբախտաբար հօտը հիւանդութեան մը պատճառաւ մեծ կորուստներու մատնուած է եւ շատեր սատկած են։ Գիւղի մէջ կը տեսնուին բազմաթիւ հաւեր, աղաւնիներ, հնդկահաւեր, շուներ եւ կատուներ։ Անանկ որ գիւղի մը բոլոր կատարելութիւններով օժտուած է Հայաշէնը։

ԿՐԹԱԿԱՆ ԳՈՐԾ

Ինչպէս յիշած էինք նախորդ անգամ գիւղը ունի առանձին վարժարանի ընդարձակ շէնք մը։ Երկու կարող ուսուցիչներ կ'աւանդեն հայերէն, ֆրանսերէն եւ արաբերէն դասեր։ Աշակերտութեան ընդհանուր թիւն է 73. 45 մանչ եւ 28 աղջիկ. գիւղը ունի նաեւ փոքրիկ գրադարան մը, որ կազմուած է զանազան ազգային անհատներէ եւ միութիւններէ եղած նուիրատուութիւններով։ Ուսուցիչներու ամսականներն ու դպրոցի միացած բոլոր ծախքերը կը հոգացուին ԳաղթականացՅանձնախումբի կողմէ, հետեւաբար գիւղացիները կրթական ոչ մէկ տուրք ունին։

Գիւղացիներու հոգեւոր մըխիթարութիւնը տեղի կ'ունենայ այցելու քահանայ հայրերով, որ Հալէպի Առաջնորդարանի մասնաւոր կարգադրութեան մը համաձայն կանոնաւորաբար կը կատարուի։ Դպրոցի ընդարձակ շէնքը այդ պարագային կը գործածուի իբրեւ եկեղեցի։

Հայկաշէնի բնակիչները կը բաղկանան ընդհանրապէս Մարաշցիներէ. քանի մը ընտանիքներ ալ կան Վանէն եւ Մուշէն։

Այս գիւղը Հարիմ Գաղայէն հանէք մօտ, Հալէպ-Անտիոք մեծ ճամբու վրայ կը գտնուի։

ԱԶՏԱԼ-ՀԻՒՒԻԿ

Հայաշէն գիւղէն կէս ժամ հեռու, դէպի հիւսիս, միեւնոյն կալուածին վրայ կը գտնուի երկրորդ մեծ գիւղը՝ Ազտալ-Հիւիւկ, ուր Ազգերու Դաշնակցութեան Դաղթ. Յանձնախումբին կողմէ շինուած են 60 տուներ, 1 դարմանատուն, 1 դպրոցի շէնք։ Իւրաքանչիւր ընտանիքի համար իր բնակարանին կից, շինուած է ախոռ մը։

Այս գիւղին մէջ շինուած են նաեւ մի քանի երկյարկանի տուներ։ Տուներու կարեւոր մէկ մասը կղմինտրով ծածկուած է։ Գիւղացիները ունին կղմինտրի փուռ մը, ուր իրենց ձեռքերով կը պատրաստեն կղմինտրները։

Ազտալ-Հիւիւկի մէջ այժմ կը գտնուին 60 ընտանիք, 247 հոգի։ 1930 տարուան ընթացքին երկու ամուսնութիւն, 20 ծնունդ եւ 5 մահ պատահած են։ Այս ընտանիքներու բացարձակ մեծամասնութիւնը Մարաշցիներ են։

Այս գիւղը մեծ կարեւորութիւն տուած է պարտիզպանութեան եւ հաստատած գեղեցիկ պարտէզ մը։

Տնկուած ծառերու թիւը.

Թթենի	1500
Որթատունկ	300
Միրգենի	3000
Դեղձենի	750
Ծիրանենի	100
Խնձորենի	400
Թզենի	350
Նռնենի	500
Նարաշխարհ	10
Վարդենի	500
Ուռենի	500
Բարտի	35000
Սօսի եւայլն.	200
Ընդհ. գումար՝	43110

ԿՐԹԱԿԱՆ ԳՈՐԾԸ

Ինչպէս միւս գիւղերը, Ազտալ-Հիւիւկն ալ ունի իր ազգային դպրոցը։ Ուսուցիչ մը եւ ուսուցչուհի մը կը վարեն դպրոցը որ 50 երկսեռ աշակերտներ ունի, 26 մանչ, եւ 24 աղջիկ։ Յանձնախումբը կը հոգայ կրթական բոլոր ծախքերը։

Կրօնական արարողութիւնները կը կատարուին Հալէպի Առաջնորդարանին կողմէն նշանակուած քահանայի մը միջոցաւ որ միեւնոյն ժամանակ Հայաշէնի ալ քահանան է։

ԿԵՆԴԱՆԻՆԵՐՈՒ ԹԻՒԸ

Շնորհիւ նախանձելի տարուան բերքին, այս գիւղի բնակիչները իրենց պէտք եղած պարէնը ապահովելէ վերջ. կրցած էին մէկ մասն ալ ծախել եւ նոր կենդանիներ գնել։ Որով Ազգերու Դաշնակցութեան կողմէ տրուածներն ու իրենց գնածները միասին, այսօր գիւղացիները ունին հետեւեալ կենդանիները.

Եզ եւ կով	115
Հորթ	73
Ձի	13
Էշ	6
Խոզ	45
Ընդհ. գումար	252

1000էն աւելի հաւ ունին գիւղացիները։ Աշնանացանքի համար մշակած են 1000 աքօնիւմ հող։

(2) (Շար.)

բայց Ֆրանսացիները կը սառամին, որովհետեւ անցեալ տարի, Սերպիան ոսկի ֆրանքով պատերազմէն առաջ կնքած մէկ փոխառութեան համար ուզեց թուղթ ֆրանք վճարել եւ Լահէյի իրաւարարական ատեանին դիմեց, դատը կորսնցուց եւ պզտիկ մնաց։ Ֆրանսան այժմ կը պահանջէ աւելի որոշ յանձնառութիւններ, յառաջիկային վէճ չունենալու համար։

Եուկոսլաւիոյ մէջ ալ Ֆրանսայի նման կայ մեծաշնորհներու անկախ գանձ մը, որուն հաշուեները լիովին կը բաւեն արտաքին պարտքերու տոկոսներուն։ Այդ հաստատութեան մօտ կան երկու մասնագէտներ, մէկը Ֆրանսացի, միւսը ամերիկացի, որոնք կը ներկայացնեն օտար պահանջատէրերը։

Այժմ կը խօսուի նաեւ խոշոր փոխառութեան մը վրայ, բայց չեմ կարծեր թէ Ռուսիոյն պիտի դիմեն Ֆրանսայի մէջ պարտաթուղթ հրապարակ հանելու։ Ամէն պարագայի մէջ, եթէ ճիշդ ալ ըլլայ այդ լուրը, կասկածելի է թէ Ֆրանսացի դրամատէրները սիրով պիտի ուզեն պահանջատէր ըլլալ ժողովուրդի մը, որուն վարիչները կ'եռան միշտ եւ աւելի չեն փախցներ իրենց դժգոհութիւնը յայտնելու պատերազմի հաշուեյարդարէն։

Միջազգային նոր բարդութեանց պարագային, ի՞նչ կ'արժեն երաշխիքները։ Անտարակոյս ոչ մէկ բան բայց ամէն ինչ յարաբերական է Այնշթայնէն ի վեր եւ խոհեմութիւնն աւելի լաւ է քան անխոհեմութիւնը։

Մ. Տ.

ԲՈՂՈՔԻ ՁԱՅՆ ՄԸ ՊԱԼՔԱՆՆԵՐԷՆ

Սոֆիայի «Նոր Արշալոյս»էն (18 մարտ) կ'արտատպենք հետեւեալ ճառուածը։ (Ստորագրողը անդամ է Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պուլկարիոյ Երջ. վարչութեան)։

Խօսքը Ֆրանսահայ Արիներու մասին է։

Հարգ կուսանք։

Նորահաս սերունդի այլասերման վտանգին առջեւ՝ յանուն ինչի անոնց բաժանումը մայր կազմակերպութենէն։ Ցեղասպան ո՞ր սկզբունքն է, որ սերունդի մը փրկելէն աւելի արժէք։ Ո՞ր գերագոյն օ. էնքն է, կամ ո՞ր հանրօգուտ տրամաբանութիւնն է, որ այդ պառակտումը պարտադրէ, ու մանաւանդ ի՞նչով կ'արդարանայ անոնց գտած քօղարկութիւնը, պաշտպանութիւնը եւ հովանաւորութիւնը խնկահասներու կողմէ։

Կ'ընդունինք որ Ֆրանսայի Հ. Մ. Ը. Մ.ի շրջանը ունեցաւ իր գործունէութեան պակասը ու առեն մը այդ ազդ չտուաւ այն խնամքը որուն արժանի էին։ Կ'ընդունինք դարձեալ, որ խարխափումներ տեղի ունեցան պայմաններու հարկադրանքին տակ կամ, լուսագոյնը ձեռք բերելու միամիտ յոյսով, մինչեւ իսկ բնական կը գտնենք, որ այդ տղաքը ի վերջոյ խորհին իրենց գլխուն ճարը եւ ինքնագլուխ գործել փորձեն։

Բայց այսօր, երբ նոր եռանդով եւ լուսագոյն ուժերով գործի են լծուած եւ օրը օրին կը ստուարանան Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտական շարքերը, ինչո՞վ արդարացնել անոնց դիրքը։ Ցամառութիւնը եւ թշնամական ընթացքը հանդէպ իրենց հարազատ եղբայրներուն՝

Ցաւոյ, ի՞նչպէս համեմատութեան գնել անոնց դատապարտելի վերաբերմունքը իրենց Հայու եւ իրենց Արիի համդամանքին հետ։

Ո՞վ պիտի կարենայ պնդել թէ անոնց ընթացքը — որուն բոլոր ազդեցիկ կողմերը ծանօթ են մեզի — պատիւ կը բերէ նաեւ իրենց՝ իբր Հայ եւ իբր Արի. եւ ապա իրենց ազգին եւ ծնողքին։

Ո՛չ, բաւական է, մի՛ սա՛ղ ծեք այնպիսի պայմաններ, որոնց իբր հետեւութիւն Հայու մեր կարգ մը բացառական կողմերը զարգանան մեր նորահաս սերունդին մէջ։

Չարիքի արմատը կը գտնուի մեր մարզիկ երիտասարդ... ոչ միայն ներկայ պատա... այլ անոր յարատեւ... տողական մտայնութեան...

Չորցուցէք այդ...

Պարտադրեցէք այդ... բողոքական մայր կազմ... թեան մէջ՝ փոխանակ... հասցնելու եւ զայն վար... լու օտարներու առջեւ։

Բոլոր պատճառաբան... ները երկրորդական այժմ... Անոնք մանրամասնութ... լով ու անոնց պատճառ... չէ ականատես ու մասնա... նալ ամբողջ սերունդի մը... սերումին ու անոր հոգեկ... ճառումին։

Կարեւորը սերունդի... նումն է, անոր աղնուացու... մանրամասնութիւնները... ու պատիր «Հեղքրուն»... խարող եւ մաքրը... Այլասերումի վերահաս... տանգը պիտի գիմագրաւ... սեղմենք մեր շարքերը... մօտենանք եւ սերտօրէն... իրարու։ Այլապէս ծանօթ... ծանօթ թշնամին որ... գործէ մութին մէջ ու... բաժնէ իրարմէ, շուտով... տիրէ մեզի։

Այս պզգարարութեամբ... որ չբաւականանք սովոր...

Ն. ԱՍՏՈՒԱԾԱՏՈՒՐ...

Ֆիլիպէ

ԱՇԽԱՏԱՆՔՆ Է... ԿԸ ՓՐԿԷ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ. — Վերջին... ամսուան ընթացքին Ա... հոյ հասարակութիւնը... ունեցաւ, տեսնելու, գ... գնահատելու Ա. Ե. Հ....

Մ... երկու հանդէսներ, ե... րեկան պզտիկներու կող... ցադրուած, եկան հաս... թէ ինչ որ պայմաններ... մանկի դժուարութիւն... արգելքներ կը կոչենք,...

փիւնան պահել եւ անւական գործնել իրենց քաղաքերանքը, որ մը գիշերմը շպէտի ունենան իրենց զաւակը սատարցած եւ խորթացած անտեսելու։ Կասկածէ դուրս է որ Կ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը, իր արգի վարիչով շպէտի թուլնայ եւ ակարանայ իր ճիգերուն մէջ, երբ իր հետ զգայ մեր ժողովուրդին համակրութիւն ու քաջալերանքը։ Գործնական եւ արդիւնաւոր ճամբու մէջ է մեր կարմիր խաչը, ան զուգընթաց կը գործադրէ իր նպատակներէն հիմնական երկու կէտերը. — փրկել հայ մանուկները օտարացումէ եւ հնարաւոր չափով նիւթական օժանդակութիւն հասցնել արտասահմանի Կ. Խաչի ձեռնարկներուն։

Այս հանդէսին ականատեսը կը մղուի կարգ մը խորհրդածութիւններու եւ կը հարցնէ ինքզինքին, թէ ինչո՞ւ Ֆրանսահայ գաղութին մէջ, հանրային շատ մը ձեռնարկներ չեն յաջողիր, յուսահատութեան մատնելով նոյն իսկ ձեռնարկողները։

Մեր իրականութեան մէջ աշխատանքի նիւթը չէ որ կը պակսի, այլ հաւանաբար աշխատաւորի յարմարութիւնը։ Ձեռնարկի մը համապատասխան ընդունակութիւն ունեցող անձ մը կամ անձեր եթէ գտնուին գաղութի մը մէջ, յաջողութիւնը մեծապէս կ'ապահովուի։ Բայց գործը կը ձախողի, ինչքան ալ գործնական եւ օգտակար ըլլայ, երբ կը յանձնուի անընդունակ ձեռքերու. Կ. Խաչը կը յաջողի Ալֆորվիլի մէջ, որովհետեւ ան գտած է իր յարմարագոյն աշխատաւորը. բայց ... ձեռնարկի համար։ Այս հաստատումը պէտք մղէր տրամաբանօրէն որեւէ գաղութի մէջ որեւէ գործի սկսելէ առաջ, փնտռել թէ այդ գործին յարմարութիւն ունեցող անձեր կա՞ն թէ ոչ։ Ապահովաբար նախընտրելի պէտք ըլլար որեւէ գործի սկսելէ առաջ, անոր անւականացման եւ յաջողութեան վստահութիւնը ունենալ։ Առանց այդ վստահութեան աւելի լաւ է բնաւ չսկսիլ ու խնայել ձեռնարկողներուն անյաջողութեան ահուր հետեւանքները։ Տեղ մը Հ. Մ. Ը. Մ.ը յաջողութեան յոյսեր կուտայ, ուրիշ տեղ մը Հ. Կ. Խաչը, տարբեր շրջան մը դպրոցական ձեռնարկ մը։ Իւրաքանչիւր տեղի մէջ պէտք է սկսիլ եւ ուժ տալ միայն իր միջավայրի համապատասխան ձեռնարկին։

Ճիշդ է որ այս գործերէն շատերը իրարու լրացուցիչ են եւ չեն խոչնդոտեր իրար, կարելի է անոնք բոլորը գործադրել շրջանի մը մէջ ուր չեն պակսիր իւրաքանչիւրին համապատասխան աշխատող ձեռքեր. բայց անոնց գործադրութիւնը այս պայմանով միայն։

Ալֆորվիլ մեծ գաղութ մըն է 4 5000 կը հաշուուի հայերու թիւը։ Հոն կարելի է ամէն աշխատանք կատարել, բայց փորձուած շատ մը գործեր անյաջողութեան են մատնուած, ճիշդ վերը յիշուած պատճառով։ Կարմիր խաչը չունի այդ արգելքը։ Անոր ճամբան բաց է. Իրմէ կախում ունի այդ ճամբան լայնցնելն ու իրականացնելը։

Ներկայ մը

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԹԻՖԼԻՍԱՑՈՒԹԻՒՆ

Մի խաղ գոյութիւն ունի արաշ խաւերում, որ կոչւում է՝ «փճացած թէլէֆոն»։ Մեր հեռախօսները փճացած չեն՝ մեծ մասամբ, այլ փճացած են մեր հեռախօսների կենտրոնները, որոնք մեծ եռանդով փճացնում են մեր ջղերը, (ականջը խօսի Երեւանի հեռախօսային կենտրոնի)։ Սակայն նիւթս այս չէ։ Այս խնդրի վրայից անցնենք։

«Փճացած թէլէֆոն» խաղը բազմամարդ խաղ է։ Նստում են իրար կողքի. առաջին ծայրից նստածը մի նախադասութիւն է փսփսում կողքը նստածին։ Ասենք

— «Կնոջ ասքը, նազի՛կ, սիրուն է»։

Կողքը նստածն այս նախադասութիւնն ինչպէս լսել՝ ուել ճիշդ, ինչպէս ուզել՝ փսփսում է իր կողքի նստածին— այսպէս մինչեւ վերջին ծայրում նստածին ... հաղորդւում է ի լուր բոլորի.

— «Ջրոսա՛, իշուկ ջան, զըռռա՛»։

Ինարկէ, ոչ մի նմանութիւն առաջին լսուի եւ վերջինի միջեւ, որն եւ առաջ է բերում ընդհանուր ծիծաղ։

Խաղը, սակայն թէ սրամիտ՝ խաղ է վերջապէս։ Ծիծաղի շարժառիթն էլ՝ ճաշակի խնդիր է։ Վնաս չկայ այս խաղից։

Երեւակայեցէք, սակայն մի պահ, որ մեր հասարակական կեանքում իրար հետ, պաշտօնական բնոյթ կրող գործերում «փճացած թէլէֆոնեան» մեթոդներով շարժէինք՝ ի՞նչ խայտառակութիւններ կը լինէին։

Ալավերդի խորհրդային աշխատարուծական տնտեսութիւնը խոտի մեծ կարիք ունէր։ Պանիցս գիտում է գրում — գրութեամբ թէ հեռագրով — աշխարարուծական տրեստին, որպէս զի խոտ ուղարկէի, բայց՝ ոչ մի պատասխան։ Խոտի պակասութեան պատճառաւ ոչխարները կարող են գառնահատւել, կամ բժշկական լեզուով ասած՝ գառավիժել։ Այս մասին էլ է գրւում վերոյիշեալ ոչխարաբուծական տրեստին։ Ո՛վ կ'աստուածնչւում են շաբաթներ։ Վերջապէս Ալավերդցիք լուր են առնում, որ մի վագոն հասել է իրենց տնտեսութեան համար ուղարկուած երբեւէսան իմաստութեամբ Ալավերդցիները վազում են խոտը ստանալու եւ վագոնը բանալով ինչ տեսնում.

— Խնձո՛ր...։

— Եա՛, խնձորն ի՞նչ անենք, ոչխարներին խնձո՞ր կերցնենք...

Ընդհանուր հիասթափութիւն։

Եւ քաղաքից հաղորդում են, որ եղել է «մի փոքրիկ» թիւրիմացութիւն։

Ալավերդցիք վրդովուած բողոքում են մի կողմից խնձորն ուտել, միւս կողմից սարկազմի տալ խնդիրը։

— Խնձորը թող իրենք ուտէին, խոտը ղրկէին մեր ոչխարներին։

— Բալքի խոտն իրենք են ուտում, ու դրա համար չեն դժշել ղրկել...

«Պրոլետար»

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԲԺՇԿ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Փարիզի Հայ Բժշկ. Միութիւնը իր նոր շրջանն սկսաւ ստանդական ժողովով մը, որ տեղի ունեցաւ Գլորիայի մէջ։ Ներկայ էին մօտ 40 բժիշկներ, որոնց հետ գրագէտներ եւ գեղեցիկ սեռէն ներկայացուցիչներ։

Սեղանապետ ընտրուեցաւ Տօքթ. Ե. Արթինեան, որ իր սրամտութիւններով եւ զուարթ լեզուով ջերմ մթնոլորտ մը ստեղծեց։ Հեղինակ խօսեցան տօքթէօրներ Թորգոմեան, Արթին, Նորայր, Ծերունեան, Ալեքսանեան, Տիրոյ, Քէշիշեան, Խաչեան, Այվազեան, ատամբոյժ Աստուր, գեղագործ Բասմաջեան, Չաքըրեան, Չօպանեան, Թորգուրեան, Փրօֆ Աղաջանեանց։

Այս բոլոր ճառերուն մէջ շմոռցուեցաւ եւս հայ հիւանդտաւորներու հարցը եւ նորահրունգին արդար։ Այս առթիւ Տօքթ. Արթինեան ցոյց տալով, որ հայ գաղութը ամէն տեսակ թերթ ունի, բայց չունի երախներու յատուկ թերթ մը։

Ի վերջոյ խօսեցաւ բժշկ. Միութեան նախագահը, Տօքթ. Քօլօլեան, շնորհակալութիւն յայտնեց ամէնուն եւ ներկայացուց վարչութեան մէկ ծրագիրը, որուն համաձայն մօտօրէնդրիմ սկսին Փարիզի մէջ ժողովրդային առողջապահական դասախօսութիւնները։

Ա.

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԴԱՇՏԱՄՈՒԿՆԵՐՈՒ ԱՒԵՐԸ ԳԱՒԱՌՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Վերջերս Անատոլուի ամէն կողմերը դաշտամուկները շատցած ըլլալով, ասոնց դէմ ամէն տեղ խիստ պայքար կը մղուի։ Զանազան վայրերէ տնտեսական գործավարութեան այս պայքարի մասին զեկոյցներ ղրկուած են։

Տէնիզլիի ցանքը աղէկ է. վերջին անձրեւները արտերուն որեւէ վնաս չեն տուած։ Դաշտամուկներու դէմ պայքարը կը շարունակուի։ Թօրպալըի մէջ դաշտամուկները կը շարունակեն վնաս պատճառել։ Գալըքէսիրի արտերուն աշխատանքը սկսած է։ Գիւղացիները ամէն կողմ դաշտամուկներու դէմ կը շարունակեն պայքարիլ։ Աֆիոն Գարահիսարի բակլաները հաւաքուած են. դաշտամուկներու պայքարը կը շարունակուի։

Պրուսայի դեղձի եւ սալորի ծառերը ծաղկած են. գիւղերուն մէջ դաշտամուկներու դէմ պայքարը տակաւին չէ լմնցած, երկրագործական պաշտօնեաները պայքարի մասին նոր գրութիւններ ցոյց կուտան։

Տէօրթէօլի նարնջենիներուն արմատները փտելու վտանգին ենթարկուած ըլլալով, երեք մասնագէտներ ղրկուած են հոն։ Անկէ զատ պայքարող մասնաւոր մարմին մըն ալ պիտի կազմուի։ Այս տարի 22000 նարինջի, կիտրոնի եւ մանտարինի տունկեր բաժնուած են գիւղացիներուն։

ԾԽԱԽՈՏԻ ՏԱԳՆԱՊԻՆ ՔՆՆՈՒԹԻՒՆԸ

Ծխախոտի տագնապի մասին, արտաքին առեւտուրի պաշտօնատար քննութիւնները աւարտած են։ Այս քննութիւններով յայտնի եղած է որ 1927էն մնացած ծխախոտի [illegible] րէն մեծ մասը Արդուինի եւ Տիւզճէի բերքերէն է։ Վերջերս գործերը խանգարուած կամ անանկացած վաճառականներուն ձեռքը մեծ քանակութեամբ Տրապիզոնի, Արդուինի եւ Տիւզճէի ապրանքներ կան։

Արտաքին առեւտուրի պաշտօնատար քննութիւններուն հետեւանքով, յարմար տեսնուած է որ ծխախոտ գնէ։ Այն համոզումը գոյացած է որ այս կերպով միայն կարելի կ'ըլլայ տագնապը փարատել։

Ծխախոտի վարչութիւնը, սակայն, լաւ ընդունելութիւն մը չէ ըրած այս գաղափարին։ Այս առթիւ, վարչութենէն կարեւոր անձ մը ըսած է թէ իրենք ընդհակառակը կը սպասէին որ արտաքին առեւտուրի պաշտօնատունը ծխախոտներուն համար դուրսը գնորդ գտնէր։ Մենաշնորհի վարչութիւնը իր պէտքին չափ միայն կրնայ ապրանք գնել։

ԽԱՌՆ ՈՒՍՈՒՑՈՒՄԻ ԽՆԴԻՐԸ

Առնէ մը ի վեր հրապարակ գրուած է եւ կը քննուի խառն ուսուցումի դրութիւնը։ Կարծիքները տարբեր են այս մասին։ Կարգ մը անօրէններ յայտնած են թէ նպատակայարմար չէ տղաքը եւ աղջիկները մէկ դպրոցի մէջ խառն կարգացնել։ Ուրիշներ, ընդհակառակն ջերմ կուսակից են այս դրութեան։

Կրթական գործավար Նասա պէյ այս առթիւ յայտարարած է. «Ջերմ կուսակից եմ խառն ուսուցումի դրութեան։ Երկրորդական կարգ մը դպրոցներու մէջ արդէն իսկ կը կիրարկուի շանքեր կ'ըլլան լիսէներու մէջ կիրարկելու։ Միայն թէ անհրաժեշտ է լրացնել կարգ մը նախապատրաստութիւններ, ինչպէս թոյլատու չենք, մասնաւոր ծրագիր եւ ուսուցչական զօրաւոր կազմ»։

** Այս ամառ, բոլոր երկրորդական վարժարաններու եւ լիսէներու անօրէնները համաժողով պիտի գումարեն Էնկիւրիի մէջ, կրթական խնդիրներու շուրջ խորհրդակցելու համար։

ԼՔԵԱԼ ԳՈՅՔԵՐՈՒ ՎԱՃԱՌՈՒՄԸ

Ազգ. Մեծ Ժողովը ընդունած է կառավարութեան ներկայացուցած մէկ օրինագիծը, լքեալ գոյքերուն վաճառման մասնաճիւղները յետաձգելու մասին։

Ասկէ առաջ, այդ գոյքերուն մէկ մասը ծախուեցաւ այն պայմանով, որ գնողները փոխարժէքը 8 տարիէն վճարեն։ Սակայն նկատի ունենալով գնողներուն տագնապը, յարմար դատուեցաւ պայմանաժամը երկարաձգել։

Նախագծին համաձայն, գնողներուն ունեցած պայմանաժամը պիտի կրկնապատկուի։ Այսինքն եթէ վեց տարիէն պիտի վճարէր պարտքը, այժմ պիտի տայ 12 տարիէն. փոխարէն հարիւրին 5 տոկոս տալով։

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂԻ ՄԸ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ ԶԱՂՐԷՊԻ ՄԷՋ

ՆԻՇ (Եուկօսլաւիա), 23 Մարտ.— Զաղրէպի առեւտրական բարձրագոյն վարժարանի շրջանը յաջողապէս աւարտած է պ. Ցիրան Ա. Ոսքիանեան (Զայչըրեն), ծնած Քեմախի Բագառիճ գիւղը, առնելով Տօքթէօրի տիտղոս։ Իր տօքթէօրութեան թէզն էր «Հայկական հարցը մինչեւ 19րդ դարու վերջը» կուռ եւ փաստացի երդութիւններով։ Փրօֆէսէօրները շատ գոհացած են իր այս աշխատութիւնը։ Քանի մը կարեւոր տեղական թերթեր ալ ներբողական տողեր նուիրած են մեր հայրենակիցին, ներկայացնելով իր պատրաստած թէզը որպէս քաղաքական շատ լուրջ երկասիրութիւն մը։

Մտադրած ենք այս աշխատութիւնը տպել տալ տեղական լեզուով եւ ձրի բաժնել պետական անձնաւորութիւններու, ինչպէս նաեւ կարեւոր պաշտօնեաներու։ Թէեւ հայ գաղութը փոքրաթիւ է Եուկօսլաւիոյ մէջ, բայց սիրուած է տեղական տարրին կողմէ իբրեւ լուրջ, համեստ, գործունեայ եւ ստեղծագործող ցեղ մը։ Ի հարկէ մեր կողմէ կը ջանանք իբրեւ այդպիսի ցեղի մը ներկայացուցիչներ՝ պահել մեր բարձրութիւնը։ Ե. Գ.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՅՍՏԵՂ ԵՒՍ

ԿՐԱՍ (27 Մարտ). — Երեք-չորս տարի առաջուան 30 տուն հայութենէն հիմա կը մնայ ընդամէնը 9 տուն, 5ը Աւլանպէկցիներ, մնացածը Թրքախօս Էնկիւրիցի, եւ Էսկիշէհիրցիներ, այս վերջինները կը թուի որ «Հայ չեն, այլ... կաթոլիկ»։

Ամէնքն ալ ապրուստ մը հոգով տարուած, կ'ըլլաղին մանր-մունր գործերով։ Մանուկները Ֆրանսական դպրոց կ'երթան։

Ցեղացիները մասնաւոր հակակրանք մը չունին Հայերու հանդէպ, չեն սիրեր բոլոր օտարները հաւասարապէս, մանաւանդ երբ անոնք գործ կը փնտռեն։ Օտար են իրենց համար... Նոյն իսկ ասկէ կէս ժամ (17 քիլոմեթր) հեռու քանի քաղաքացիները։ Բայց գրեթէ առանց բացառութեան բոլորը կը յիշեն 3 տարի առաջուան հայ երիտասարդին ահաւելի ոճիրը, որ մէկ օրուան մէջ 6 հոգի սպաննեց։

Հոս անգործութիւնը զգալի դարձաւ ամէնէն աւելի գործարաններուն մէջ, ուր անուշահոտ իւղեր եւ ջուրեր կը պատրաստեն։ Լերան վրայ հաստատուած այս քաղաքին խաղաղ վայրը ամէն օր լեցուն է անգործներով, որոնք օրն ի բուն «պուլ» կը խաղան։ Հայերէն գրեթէ անգործ չկայ։

Երկու խօսք ալ առողջութիւն փնտռողներուն։ Հոս շրջանին ամենէն անուանի ձմերանոցն է։ Մանաւանդ կուրծքի տկարութիւն ունեցողներուն։ Գեղեցիկ է դիրքը եւ շրջապատը։ Օդը չոր է, հագուադէպ՝ անձրեւը, եւ ցուրտը։

Ցիւրախտագիները եւ անոնք, որ հիւանդ ըլլալով հանդերձ իրենց հաւասարակշռութիւնը կը պահեն՝ մեծ չափով կրնան օգտուիլ այս տեղէն, ձմրան եղանակին։ Սակայն կարեւոր բժիշկին հրահանգը, որովհետեւ եթէ բարձրութեան (150 մ.) եւ երբեմն ծովէն եկող օդի խոնաւութիւններուն դիմադրելու չափ ուժ չունին կամ յարմարութիւն, օգտուելէ աւելի կրնան տկարանալ։ Կարելի է 25 ֆրանքով «փանսիոններ» գտնել. ընտանիքով եղողներուն համար ձեռնտու սենեակներ եւ վիլլաներ չեն պակսիր։

Եկայ-Ցեսի

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (13)

ՍՈՒԼԹԱՆ ՀԱՄԻՏԻ Ա. ՔԱՐՏՈՒՂԱՐ ԹԱՀՍԻՆ ՓԱՇԱՅԻ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐԸ

ՍՈՒԼԹԱՆ ՀԱՄԻՏ ԿԸ ՀԱՄԱԿԵՐՊԻ ՎԵՑ ՆԱԽԱՆԳՆԵՐՈՒ ԲԱՐԵԿԱՐԳՈՒԹԻՒՆԸ

Առով հանդերձ, շնորհիւ կայսեր հաճելի ըլլալու արհեստին մէջ իր ունեցած հմտութեան, ան մինչեւ իր մահը մնաց գործի վրայ եւ վարեց եպարքոսութիւնը։ Ինքը եւ իր ընտանիքի անդամները կայսեր առատ շնորհներուն արժանացան։

Թուրքեւ-յոյն պատերազմը ծագեցաւ Խալիլ Րիֆաթ փաշայի մեծ եպարքոսութեան օրերուն։ Յոյները Թուրք բանակին դէմ եւ անզէն ըլլալը գիտնալով եւ եւրոպական հանրային կարծիքին ի նպաստ իրենց ըլլալէն քաջալերուելով, չափազանց խստապահանջ էին եւ մեր հողատար առաջարկներուն երբեք կարեւորութիւն չէին տար։ Յոյները համոզուած էին որ կարճ ժամանակի մը մէջ դիւրաւ պիտի կրնային մինչեւ Սելանիկ յառաջանալ. այդ պատճառաւ հակառակ եւրոպական կարգ մը պետութեանց թելադրութիւններուն, մեզի դէմ պատերազմ յայտարարեցին։

Կարճ ժամանակի մը միջոցին, յոյն բանակը, որուն զինուորութիւնը սանձուած էր գահաժառանգ Քոնսթանթինի, ջախջախուեցաւ եւ թշուառ վիճակի մը մատնուելով փախուստ տրուեցաւ։ Մեր հերոս բանակը, հակառակ իր պատերազմական բազմաթիւ պակասներուն, Աթէնքի ճամբան բռնած էր։ «Շարլաթա»։ Յոյները իրենց հաշիւներուն մէջ խաբուած ըլլալնին տեսնելով, ռուս ցարին օժանդակութիւնը խնդրեցին։

Այս միջոցին, իրիկուն մը Նիքոլա Ցարէն Սուլթան Համիտին հեռագիր մը եկաւ։ Ցարը Թրքական բանակի յաղթութիւնը շնորհաւորելէ վերջ, յիշեցնելով որ մեր բանակին աւելի առաջ երթալը քաղաքական միջամտութեանց պատճառ կրնայ ըլլալ, կը խնդրէր որ հրաման տրուի յառաջխաղացումը դադրեցնելու։ Այս հեռագիրը թարգմանել տուաւ Գարօ Թէոդորի փաշային։

Միեւնոյն ատեն, պալատական եղող Թէոդոր փաշան այս հեռագիրը թարգմանելէ վերջ ըսած էր թէ՝ երկու դարէ ի վեր Ռուսիայէն նման հեռագիր մը եկած չէր։ Այս բացատրութեամբ ան կ'ուզեր ցոյց տալ Ռուսերու ազդեցութիւնը Թուրքիոյ վրայ։

Առո՛ղ սակայն, որ Թուրք բանակի այս փայլուն յաղթանակը դիւանագէտները շարժեցուցին։ Հաշտութեան բանակցութեանց ընթացքին Կրետէի խնդիրը ի նպաստ մեզի չվերջացաւ եւ յանգեցաւ ծանօթ տխուր վախճանին։

Յունական պատերազմի միջոցին Եմենի շրջաններուն մէջ անկարգութիւններ պատահած էին։ Ահմէտ Րիզա փաշա, այս անկարգութեանց պատասխանատուութիւնը Միւշիր Իսմէթ փաշային կը վերագրէր։ Րիզա փաշայի կողմէ ներկայացուած պահանջքին վրայ Մաբէյնի Միւշիր Կազի Օսման փաշա այդ շրջանները ղրկուեցաւ։ Անոր պաշտօնն էր քննութիւն կատարել եւ հանդարտութիւնը ապահովել։ Միայն թէ Օսման փաշան դեռ Սելանիկ չհասած Իսմէթ փաշա Եմենի հրամանատարը փոխած եւ խիստ միջոցներ ձեռք առնելով յաջողած էր խաղաղութեան վերահաստատման։

Պատերազմի յաջող օրերուն երկրի մէկ մասին մէջ պատահած անկարգութեան մը զսպումին համար, պալատի ամենաբարձր զինուորականներէն մէկուն այդ շրջանը ղրկուիլը կրնար տարբեր մեկնութիւններու տեղի տալ եւ Իսմէթ փաշան վշտացնել։

ՈՒՐԻՇ ՏԱԳՆԱՊՆԵՐ

Սուլթան Համիտ իր մարդոց գործածութեան մէջ այս սեկանուրը կեանքերուն շատ ուշադրութիւն կ'ընէր եւ չէր ուզեր անոնց մէկը վշտացնել։ Որով հրաման ըրաւ հեռագրել Օսման փաշային որ Սելանիկ մնայ եւ առաջ չերթայ։

Այս անգամ ալ սակայն Օսման փաշայի արժանապատուութիւնը վիրաւորուած էր։ Փլեւնայի հերոսին այս կերպով կէս ճամբէն դարձուիլը մեծ նախատինք մըն էր անոր։

Հինգշաբթի օր հաղորդած էինք Սելանիկ սպասելու հրամանը։ Այն գիշեր Օսման փաշայէն հեռագիր մը եկաւ։ Այդ հեռագրով կը յայտնէր թէ Սելանիկ մնալու հրամանը զինք շատ յուզած է եւ խանգարած իր առողջութիւնը, որով կը խնդրէր որ արտօնութիւն տրուի իրեն Եւրոպա երթալու համար։

Այս հեռագիրը բաւական էր Սուլթան Համիտը տարօրինակելու համար։ Յունական պատերազմի օրերուն, Օսման փաշայի պէս ծանօթ հրամանատարի մը Եւրոպա մեկնումը չէր կրնար ընդունիլ Համիտ։

(Շար.)

ԵՒՐ Կ ԿՈՄԻՏԷՆ ՎԻՃԱԲԱՆԱԿԱՆ — ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ

ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ արուարձաններու բոլոր ընկերները վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Փլաս Շաթլէ Սառա Պէռնարի քովի սրճարանը։

Կը խօսի՝ Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ, նիւթ՝ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը քառասնամեակի ընթացքին եւ յետոյ։ Կը վիճաբանին ընկերներ ԵՐԻՑԱՆՑ, ԳՍԻՈՆԵԱՆ, ՄՕՋԵԱՆ ԵՒ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ։

Հ. Կ. ԽԱՉԻ 20ԱՄԵԱԿԸ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

Հովանաւորութեամբ եւ նախագահութեամբ

Պ. Ա. Ա Հ Ա Ր Ո Ն Ե Ա Ն Ի

Ապրիլ 19ին կիրակի օր։ Մանրամասնութիւնները յաջորդով

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ռոստոմ ենթ.-ընդհ. ժողովը վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ, բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ո. Միութեան Փարիզի Վահագն գրադարանին դասախօսութիւնը այս հինգշաբթի երեկոյ ժամը 9ին Ֆլօրիայի մէջ։ Կը դասախօսէ Պ. Մ. Տէրպէտէրեան Այնշթայնի մասին (Յարաբերականութիւն նախարդ դասախօսութեան)։ Մէկ ժամ սինէման։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

ՓԱՐԻԶԻ եւ արուարձաններու մէջ բնակող «Սուրիոյ եւ Լիբանանի» հպատակ բոլոր հայերը կը հրաւիրուին 12 Ապրիլի կէսօրէ վերջ ճիշդ ժամը 2.30ին Փլաս Սէն Միշէլի Թիւ 8. Պիւրօ Թապայի վերնայարկը, զիրենք հետաքրքրող խիստ կարեւոր խորհրդակցութեան մը համար։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Գաղարճեք, Գուետ.— 2000 լէյ։
Լիոն, Նալ. Հայր. Միութ.— 30։
Փարիզ, Ղազ.— 30։
Լիոն, Գործ.— 1000։
Մարսէյլ, Գործ.— 981.60։
Փիէրֆէօ, Յ. Վ.— 35։

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԳԼԽԱԴԻՐ ՆԱԼԲԱՆԴԵԱՆ (Մնձալ Էլմաեան), վախճանեցաւ 28 Մարտ Շաբաթ օր 43 տարեկան հասակին մէջ, Լարիպուազիեր հիւանդանոց (41 Bd. Chapelle)։

Հանգուցեալին մարմինը պիտի փոխադրուի հիւանդանոցէն վաղը Չորեքշաբթի առաւօտ ժամը 11ին Սէն Վէնսան Բօլ եկեղեցին (Place Lafayette), *ուր յետ Ս. Պատարագի, յուղարկաւորութեան արարողութիւնը պիտի կատարուի։ Թաղումը պիտի կատարուի* Pantin*ի գերեզմանատունը։*

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Տիկին Սրբուհի եւ Աւետիս Խլղաթեանները, կը փնտռեն Խոյի Սէյդավար գիւղացի Աբրահամ Եղիաեան, որ Թուրքերու կողմէ 1918ին գերի է տարուած։ Իմացնել Աւետիս Խլղաթեանի «Հիր» ոսկերչատուն Թաւրիզ Պարսկաստան։

Արտասահմանի թերթերէն կը խնդրուի արտատպել։

— *Տիկ. Արշալոյս Փէնտիքեան կը փնտռէ իր ազգականներէն Տիկ. Մարիամ Փէնտիկեան եւ զաւակները՝ Կարապետ, Մանուկ եւ Թագուոր, որոնց Փարիզ ըլլալը կ'ենթադրուի։ Կը խնդրուի գրել* Archaluysse Pendikian*ի*, Karagheuzian Home, La Gaudinière, Ville aux-Clercs, (Loir et Cher), France.

— Կը փնտռուի Մարաշի Զավուշլու Թաղէն Լուսնթագ Ռաֆակեան, հօր անունը՝ Յարութիւն (կառավարական պաշտօնեայ), մօր անունը՝ Խաթուն (վարժուհի), եղբօր անունը՝ Սամուէլ։ Տէրզօրի ջարդին 9—10 տարեկան էր եւ կը գտնուէր Շէտտատիյէ։ Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել M. Fernezlian*ի*, 36 Rue de la Part Dieu, Lyon, (Rhône). France.

— *Սուրէն Փանոսեան կը փնտռէ իր եղբայրները՝ (Տէրընտեցի. Սեբաստիա) Սիմոն (Ճանօ), Արիստակէս եւ քոյրերը՝ Զմրուխտ եւ Մարգրիտ Փանոսեան, որոնք ընդհ. պատերազմէն անյայտացած են։ Իմացնել* Յառաջի *վարչութեան։*

— *Կը փնտռեմ եղբայրներս Սասունի Ահարոնք գիւղացի Յովհաննէս, Կարապետ եւ Պօղոս Շահինեան, որոնք ընդհ. պատերազմէն առաջ կը գտնուէին Տիգրանակերտի հաւասնան գիւղը։ Կրտսեր եղբայրս Արմենակ 1914ին կ'աշխատէր Թէմախի աղահանքներուն մէջ։ Մինչեւ այսօր իրենց մասին լուր չկայ։ Իրենց հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել Շահինեան Մկրտիչի 96* bis rue de la Tour-Billy, Argenteuil, (S. et O.) France*։ Ճշգրիտ լուր տուողին 500 ֆրանք նուէր։*

— *Բերդ Պիթլիսի Ս. Յովհաննէսայ թաղէն Նաճար Պէօրգեանի որդին, Լեւոն Պէօրգեան կը փնտռէ իր մօրաքոյրը (անունը չի յիշեր) որ Ամերիկա կը գտնուի, կը խնդրէ իր բոլոր հայրենակիցներէն որոնք իր մասին լուր ունին իմացնել՝ Լեւոն Պէօրգեանի, 16,* Bd. des Italiens, St. Louis Marseille.

Կը խնդրուի «Հայրենիք» օրաթերթէն արտատպել։

IMPRIMERIE - MASSIS -ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN